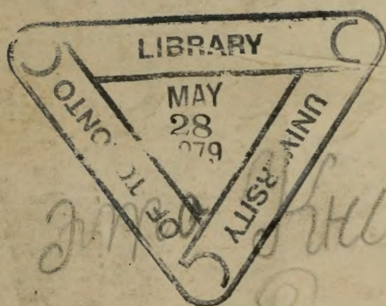

129

Эта книга
принадлежитъ
Ю. Давиду Зенкевичу

19го февраля
1896 года

מקראות גדולות
ספר
ויקרא

בשמונה עשר כרכים, ובאותיות גדולות. מנוקד. מוגה. ומדויק
ונוסף להם כ"ח פירושים,

א) תרגום אונקלוס. פסוק תרגום נגד פסוק חומש.
ב) פי' רש"י בשלימות. מאת רבינו שלמה יצחק זצ"ל.
ג) פי' רבינו הגדול הרשב"ם זצ"ל.
ד) פי' בעל הטורים. מאת רבינו יעקב ב"ר אשר ז"ל.
ה) תולדות אהרן: מראה מקומות הפסוקים בש"ס.
ו) פי' שפתי חכמים.
ז) פי' ע"ט. מלוקט מאת גדולי מפרשים ומדרשים.
ח) משלי ישראל. פי' חדש. ומשלים נעימים המושכים לב הקורא. להגות בתורת ה'.
ט) כוכב מישראל. משלים ופשטים על כל ההפטורות.
י) פי' ע"ט על הפטורת בלשון צח המדברת
יא) פי' רש"י. ז"ל על כל החמשה מגילות.
יב) פי' ש"ח. על פי' רש"י בחמש מגילות.
יג) פי'. ע"ט. על כל חמשה מגילות בלשון צח ונקי.
יד) קול יעקב. ליקוטים ומשלים של הרב המגיד מדובנא זצ"ל.
טו) תרגום שני. נדפס במקומו מול יד הפנים
טז) מצח אהרן. מבאר תתרגום שני בלשון צח המדברת.
יז) סדר התפלות. ויוצרות. ושלדות. לכל כרך החמשה חלקים.

והמפרשים היקרים על נביאים וכתובים.

יח) תרגום יהונתן. באותיות גדולות ונקודות.
יט) תרגום רב יוסף. על דברי הימים.
כ) תולדות אהרן. מראה מקומות בש"ס
כא) פירש"י ז"ל. על תנ"ך
כב) פי' רד"ק. רבינו דוד קמחי ז"ל.
כג) פי' מצודות דוד.
כד) פי מצודות ציון.
כה) פי הגהות ר"י ברלין.
כו) פירוש ע"ט. על תנ"ך
כז) פי רד"ק על תהלים. אשר לא נדפסו גם בהמקראות גדולות הקודמים.
כח) פי' רבינו סעדי' גאון על דניאל.

ווארשא

שנת אל לומדיה ברך נברך לפ"ק

בהוצאות בית מסחר הספרים של ה"ר יהושע גרשון מונק נ"י

בווארשא § 1) פראנצישקאנר נומר 1819.
§ 2) נאלעווקי נומר 1104.

ХУМЕШЪ ТОМЪ 3

ВАРШАВА 1879

Дозволено Цензурою.
Варшава, 18 Апреля 1879 года.

W Drukarni J. Bergera, Elektoralna Nr. 14.

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר

אלף זעירא

אונקלוס

א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלִּיל יְיָ עִמֵּהּ מִמַּשְׁכַּן זִמְנָא לְמֵימָר׃

מלל

ת"א ויקרא אל עבודת כוכבים נא יומא ד סנהדרין קא. וידבר ה' יומא שם. דבר אל פירובין נו ר"ה לג חגיגה טו קידושין לו מנחות לג.

בעל הטורים

(א) א דויקרא זעירא. שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדכך שנאמר בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה ר"ת המ"ו בעטרה שעטרה לו אמו. הקדים משה לשם כביכול כאחד שמדבר עם חבירו ומקדימו דכך מוסר. כתיב לעיל ואם תהיה לינה בו. וסמיך ליה ויקרא אל משה לומר מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו בוערו' כאש: בכל מסעיהם ויקרא אל משה. לומר שבכל מסעיהם קרא למשה לומר שיסעו כדכתיב ע"פ ה' יסעו. המשה אלפין בפסוק כנגד המשה חומשי תורה ומ' פיבות יש בו וכן יש ט' תיבות בפסוק אנכי ה' אלפין לומר שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' פיבות בפסוק זאת

פירוש רשב"ם

וזה יסוד רבינו שמואל ב"ם נבדו. ואשר שם לבו לדבר יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני רבינו שלמה ואל ימוש מתם כי רוב הלכות והדרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כולם ומ"ב אשר תאחז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך ספר ויקרא הלכות ארוכות בו והתבוננו החכמים בפירושי זקני כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות: (א) ויקרא אל משה. לפי שכתב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו'. לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד. וכן פירוש המקרא ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו לאמר: מאהל.

רש"י

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל א צווים קדמה קריאה ב לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנאמר וקרא זה אל זה אבל לנביאי האומות עכו"ם נגלה עליהן בל' עראי ג וטומאה שנאמר ויקר אלהים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו ד וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקות ה היתה קריאה ת"ל וידבר ו לדבור היתה קריאה ולא להפסקות ומה היו הפסקות משמשות ז ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין ק"ו להדיוט הלומד ח מן ההדיוט: אליו. למעט את אהרן ט רבי יהודה אומר י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן י וכנגדם נאמרו י"ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן י"ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים יכול שמעו את קול הקריאה (הרא"ם גורס ישמע את

שפתי חכמים

א דקשה לרא"ם ל"ל למכתב ויקרא וידבר שהוא כפל ל' ומפרש וכו' פי' שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואח"כ היה מדבר עמו: ב שבאוהל מועד קדמה קריאה כלומר מכאן בנין אב דבכל מקום שנאמר וידבר ויאמר לו קודם לכן היה קריאה. דבור כא דאמרן. אמירה דכתיב בפ' שמות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר. ציווי דכתיב בפרשת וישמע יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר וגו' ויאמר וגו' רד העד בעם וגו' והוא לשון צווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פירש רש"י זה הפירוש לעיל בפ' ואלה שמות או בפ' וישמע יתרו ולמה המתין עד כאן. ע"ש (במ"י ונגה"י): ג פי' מענין קרי כמו מקרה לילה ואע"פ שאלף ויקר נופלת על הקב"ה כביכול נדמה להקב"ה בדברו עם בלעם כאלו קיבל מיאוס וטומאה על ידו כמו שמקבל מיאוס ע"י הקרי: ד ר"ל הקול של משה כפי מה שהוא עם התוך הוציאת. וכלהו צריכין דאיזה מבלעתן שנכתב לבדו היה מוקמינן ליה לישראל לבדו ואם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד ה"א קול הברתו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד ה"א אהרן היה שומע אפי' הדבור עצמו ואם נכתב וידבר ה' אליו וגם וישמע את הקול יחד ה"א שאהרן שמע אפילו הדיבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה ע"כ תורף דבריו של הרא"ם: ה כלומר במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא ציווי כמו הפסקת ואם מן הצאן קרבנו ואם מן העוף עולה קרבנו וגו' ונפש כי תקריב וגו' וכיוצא בזה וא"ת למה לא אמר יכול זה לעיל אחר שהיה ויקר אלהים אל בלעם. וי"ל בשלמא לעיל ה"א שהכל היו שומעין הקול אפי' ישראל וא"כ לא היה למשה גדולה יותר מישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקות היתה קריאה כי זה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל שאף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפירש שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעתה יש להסתפק אם גדולה זו נמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלאו הכי היתה לו גדולה יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפי' קול הקריאה ת"ל וכו': ו וא"ת והא בכל התורה כולה כתיב וידבר ה' אל משה ולמה לא הקשה רש"י זה לעיל י"ל דהכא הקריאה היתה משה משה א"כ למה כתיב אל אלא הקול וכו' והרא"ם פירש דק"ל למה כתיב אל משה הל"ל למשה ומתרץ הקול הולך כו' ודרש כאן יותר מבאחר אל שבתורה לפי שבת"כ דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור מנ"ל דלמא לא בא רק למעט ישראל אבל אהרן שנתוועד בדבור שמע אלא ע"כ צ"ל דאיכא מיעוט קודם לו שהוא אלא אל משה שממעט שלא שמעו ישראל ואפי' קריאת משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כ"ש דבור של משה ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עצמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור: ז בשלמא אי היה שם קריאה ונבואה הדשה מ"ש הפסיק אבל אי לא היה שם קריאה הפסקה זו ל"ל ומשני כדי ליתן ריוח וכו': ח העיקר הוא כדי ללמוד אותנו שאנו לומדים מפי הדיוטים שצריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק"ל: ט פי' הדבור המיוחד למשה לבדו. ר"ל ולא ישראל א"נ מיעוט שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן: י (נח"י) נ"ל דל"פ אלא רבי יהודה מפרש דברי הת"ק שלא תפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא את עולה קרבנו דלזה לא איצטריך דהא לא הוזכר כאן אהרן שיצטרך מיעוט למעט אותו אלא

פירוש ע"ט

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה אונ גָאט הָט גְרוּפְן צוּ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְיָ אֵלָיו אונ גָאט הָט גְירֶעט צוּ אִים מֵאֹהֶל מוֹעֵד פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אִיז דַאס קוֹל

משלי ישראל

(וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה) גָאט הָט גְרוּפְן צוּ מֹשֶׁה. דֶר מִדְרָשׁ שְׁרַייבְּט עֶס זֶענֶען גְשְׁטַאנֶען אַלֶע יוּדֶן פַאר דֶעם בַּארְג סִינַי אַז דֶעסְט וֶוען דָאס גָאט קֵיינֶעם נִים גְרוּפְן נָאר צוּא מֹשֶׁה אוּן

לֵאמֹֽר׃ ב דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ וְאָמַרְתָּ֣ אֲלֵהֶ֔ם אָדָ֗ם כִּֽי־יַקְרִ֥יב מִכֶּ֛ם

ת"א אדם כי יקרב לי׳ מנחות קד

אונקלוס

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵב מִנְּכוֹן קֻרְבָּנָא קֳדָם

פירוש רשב"ם

מוסב על ויקרא כמו ויקרא אליו ה׳ מן ההר לאמר . וישמע את הקול מדבר מאהל. מ"ל האהל שמע את הקול. ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר. כפל ל׳ של וידבר כמו שפירשתי בפרשת נח. כאשר יאמר דבר אל אהרן ואמרת כן יאמר וידבר למשה לאמר למשה: (ב) כי יקריב. כשיתנדב קרבן שאינו חובה בשביל חטא:

שפתי חכמים

תנסו ענין לסיכא דהוזכר אהרן דהיינו בי"ג מקומות וכן הגירסא בת"כ א"ר יהודה ומה שהאריך הרא"ם בכאן נראה שהוא שלא לצורך : (ד"ה) הרבה מטריחין עצמם לפרש למה כתב רש"י דבור זה כאן ולא קודם דבור של אליו למעט אהרן והדברים פשוטים לפענ"ד דדברי רש"י כאן תלויים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח הי"ג מיעוטים שהם הי"ג דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דוקא לא בקול הקריאה ואפשר שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא ע"ז אין מיעוט לגבי אהרן וא"כ כל ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה כיון דמכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל וס"א דזה דווקא בדבור אבל לא בקול הקריאה . ת"ל קול לו קול אליו ביאור דבר זה דבפסוק שבסוף פרשת נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וכו׳ וישמע את הקול מדבר אליו היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא של ישראל לא שמעו וממילא גם אהרן לא שמע דבכל הושוו ביחד כמו שזכרנו : ב כלומר היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה שמע וכל ישראל לא שומעין כלומר ישראל פשיטא לא שומעין שהרי אפי׳ קריאה לא שומעין כאשר ממעטינן מאל משה וכ"ש שלא שמעו הדבור אלא למד על אהרן וקאי על דברי ר"י הסמוך לו שמיעט מאליו את אהרן אפילו במקום דכתיב אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול הדיבור בלא היתוך אותיות וממעט מאליו אפי׳ אהרן כך פירש הרא"ם : א מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו אלא ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלומר אליו למשה נשמע הקול לפי שהיה בתוך אהל מועד ואינו נשמע חוץ לאהל . (נח"י) ול"נ כלל אלא דייק דהס"ד דקאי על מה שממנו יוצא הקול בלבד הל"ל מבין שני הכרובים כדמסיק בת"כ ומדכתיב מאהל מועד ש"מ דקאי נמי עד היכן מגיע הקול אבל קשה א"כ ל"ל מיעוט דאליו שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו וקא פשיטא שלא שמעו שהרי ישראל חוץ לאהל היו עומדים ותירץ הרא"ם בהולך כמיעוט קודם הקמת המשכן. רא"ם : ב קאי שכן מלינו לאו דווקא הוא דהא בילות המרגלים לא היה אלא לאחר ניסן של שנה שניה והקמת המשכן היה באחד בניסן בשנה שניה לצאת ישראל מארץ מצרים אלא על כרחך צ"ל דהאי שכן מלינו דקאמר אינו אלא לפרש דברי כבושים אם כן. רא"ם : (נח"י) ואני אומר דס"פ שפ"י נוס למשה לומר להם בשבילכם הוא נדבר עמי ואלו הן הדברי כבושין ולא יותר ובעלי המדרש מביאים ראיות לדבריהם שאין הקב"ה מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מלינו בל"י ימו שהאריך בזה במכילתא : ג וא"ת היאך יתכן לומר שלא ידע הקב"ה אם יקבלו אם לאו וי"ל דלכך מביא רש"י ... שנאמר וכו׳ ושם פירש"י שד"א לדבר כן ולא בא הכתוב אלא ללמדך דרך ארץ וק"ל : ד וא"ת דלמא בעולת חובה מיירי ורא"ם תירץ ע"כ האי כי פי׳ אם הוא ולא אשר וכאלו אמר מפני שיקריב קרבן נס׳ בפירוש מפני שהוזכרתי אתכם להקריב קרבן נס׳ אני אומר מן הבקר וגו׳ יקריבנו דאין שייך לומר כן אם לא שהוזכרו קודם זה בשום מקום אבל הקרבנות לא הוזכרו בשום מקום קודם לכן מ"ס אי אפשר לפרש אלא בלשון אם וכו׳ ועיין שם כי האריך וג"ל מדכתיב תקריבו קרבנכם לשון רבים מלמד ששנים מקריבים עולה בשותפות וזה על כרחך מיירי בקרבן נדבה דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שכל אחד מהם חייב קרבן אלא

רש"י

קול הדיבור וקאי על אהרן ועיין ש"ח) ת"ל קול לו קול אליו ב משה שמע וכל ישראל לא שמעו (מ"כ בשם הר"ן שדיוקו דרש"י ממה שהתיבה המייחדת הדבור מורגשת במבטא יותר מאלו היה כתוב לו שגם כן תורה על יחוד הדבור אבל הינה מורגשת וכתב אליו שג"כ היא תיבה המייחדת הדיבור ואמנם מורגשת במבטא להורות יחוד יותר והוא שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו ודו"ק מלאתי) : **מאהל מועד**. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל א יכול מפני שהקול נמוך ת"ל את הקול מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה׳ בכח קול ה׳ בהדר קול ה׳ שובר ארזים א"כ למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק. כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו א"כ למה נאמר עד החצר החיצונה שכיון שמגיע שם היה נפסק : **מאהל מועד לאמר**. יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה ת"ל מבין שני הכרובים : **לאמר**. צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי שכן מלינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר ב כמנודים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה׳ אלי לאמר אלי היה הדבור ד"א צא ואמור להן דברי והשיבני אם יקבלום ג כמו שנאמר וישב משה את דברי העם וגו׳ : (ג) **אדם כי יקריב מכם**. כשיקריב בקרבנות נדבה ד דבר הענין:

משלי ישראל

האט מיט אים גרעט. עס איז אמשל אגרויסר שר האט געהאט זיך אין שטאט איין מענטש וואס ער האט דעם מענטש זייער ליב געהאט און ער איז ביי אים געוועזן זייער חשוב. און ער האט געקענט רעדין מיט דעם שר פיל לשונות. אמאל איז געקומען דער שר אין דער שטאט אריין וועגן אים אקעגין געגאנגן אלע שטאט לייט און צווישן זייא איז געוועזן דר מענטש

פירוש ע"ט

געגאנגען לאמר אזוי צוא זאגן : (ב) דבר אל בני ישראל רייד צוא דיא קינדר ישראל ואמרת אלהם אונ דו זאלסט צו זיי אזוי זאגן אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ ווען אמענטש פון אייך וועט מקריב זיין אקרבן נדבה צו גאט. דרום שטייט דם לשון

מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם: ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־

קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן תּוֹרֵי וּמִן עָנָא תְּקָרְבוּן יָת קֻרְבַּנְכוֹן: ג אִם עֲלָתָא קֻרְבָּנֵהּ מִן תּוֹרֵי דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן

ימנא

פתח

ה א מכם עירובין סט חולין ה יג. קרבן לה' נדרים יב. מן הבהמה נזיר לה ב"ק פ' זבחים לד מנחות ה. אם עולה מנחות נה. קרבנו ב"ק סו סז מנחות נד. תמים בכורות מח מב.

פירוש רשב"ם

(ג) אם ע"ה. שתתנדב בל' זה. ולפנינו מפרש יאם זבח

רש"י

אדם. למה נאמר ה מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו ו מן הגזל: הבהמה. יכול אף חיה ז בכלל ת"ל ח בקר וצאן: מן הבהמה. ולא כולה להוציא את הרובע ט ואת הנרבע: מן הבקר. להוציא את י הנעבד: מן הצאן. להוציא את כ המוקצה: ומן הצאן. להוציא את הנוגח שהמית ל כשהוא אומר למטה מן העזים מן הבקר שאין ת"ל להוציא את מ הטריפה: תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים נ עולה בשותפות: קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור היא עולת קיץ המזבח ס הבאה מן המותרות: (ג) זכר. ולא

שפתי חכמים

ע"כ בקרבן נדבה וכו': ה דהל"ל איש ולעיל לא היה קשה מידי דהויתי אומר אדם אתא למעט עו"ג כאשר דרשינן אתם קרויים אדם ולא עובדי גלולים אבל עתה שפירש אדם כי יקריב בקרבן נדבה דבר הענין ונדבה כשירה אפילו מן עו"ג כאשר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עובדי אלילים בנודבים נדבה קשה אדם ל"ל. (ר"ד) אבל אינו אמת דהא כן בפרשת תזריע דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו מאי קאמרת ביה למה לא נאמר איש וכי נעיין במה שמרשים רש"י אדם כי יקריב מכם והוא ללא צורך אלא תחלה היה להרשים אדם ולפרשו ואחר כך כי יקריב מכם ולפרשו אלא רוונת רש"י לתרץ כפל לשון אדם מכם והיה סגי לומר אדם כי יקריב להוד או כי יקריב מכם להוד וזהו שאמר רש"י אדם למה נאמר פי' לשתוק לגמרי ולא יאמר אלא יקריב מכם וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושי' שהוא תחלה וסוף דהיינו כפל ניחא ליה לפרש תחלה כי יקריב המוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דחד מינייהו הוא מיותר ועל כן פירש תחלה כי יקריב שהוא מוקדם ואחר כך אדם שהקושיא מכח מכם שהוא מאוחר והרוצה לתלות קושיית אדם לתיבת כי יקריב היה לפלפול בעלמא ואין בו צורך: ו משום דכתיב שונא גזל בעולה: ז ומשום דהיה בכלל בהמה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה (נח"י) בת"כ שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וגו' איל וצבי וגו' והוא פסוק בפרשה ראה וזאת הגירסא הובאה ג"כ בזבחים דף ל"ד: ח כלומר ל"ל דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא ההם בהמה הוא בקר וצאן אלא למעוטי אתי דווקא בקר וצאן ולא חיה: ט וא"ת למה צריך למעטן והלא נסקלין. וי"ל כגון ע"פ עד אחד או שהודה הבעל מעצמו דאינו נסקל להכי אצטריך למעט וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך להרך כן: י דגבי רובע כתיב בהמה דכתיב ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו' ובנעבד כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב ונעבד שייך בו רוח חיים מיירי דמותר להדיוט ולית ביה משום נעבד לע"א ולא משום מוקצה לע"א כדאיתא בתמורה: כ פי' הוקצה ונבדל לע"א לא יקריבנו ומיירי כשהאכילום כרשיני ע"א אבל בהמירה לבדם לא כדאיתא בפרק כל הצלמים: ל פי' שהמית אדם דוקא ולא כשהמית בהמה: מ זה מדבר כשהיתה כשירה בשעה שהקדישה הבעל והא"כ נטרפה א"כ הויתי אומר שמותר להקריב על המזבח הואיל והיתה כשירה בשעה שהקדישה להכי צריך כהן למעט: נ דהל"כ יקריב קרבנו מיבעי ליה. פירוש לאו דוקא שנים אלא ה"ה עברה בו מאה או אלף כל זמן שלא נשתתפו בו כל ישראל: ס פי' מאכל המזבח שכא

פירוש ע"ט

(אָדָם) אַזוֹ וִויא אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט נִיט מַקְרִיב גְוֶועזִין פוּן גָזֵל וָוארוּם אַלְץ אוֹיף דֶר וֶועלְט אִיז גְוֶועןְ זַיינְס אַזוֹ זָאלְט אִיר אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב זַיין פוּן גָזֵל מִן הַבְּהֵמָה אַז אֵיינֶר זָאגְט (הֲרֵי עָלַי עוֹלָה מִן הַבְּהֵמָה) מִן הַבָּקָר פוּן רִינְדֶער וּמִן הַצֹּאן אוּנ פוּן שָׁאף תַּקְרִיבוּ זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אֶת קָרְבַּנְכֶם אַייעֶר קָרְבָּן אָבֶּער אַז אֵיינֶר זָאגְט סְתַם (הֲרֵי עָלַי עוֹלָה) מֶעג עֶר בְּרֶענְגִין אֲפִילוּ פוּן עוֹפוֹת, אָבֶּער פוּן חַיוֹת טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת: (ג) אִם עוֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר אַז זַיין קָרְבָּן עוֹלָה אִיז פוּן רִינְדֶער זָכָר זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַזָכָר נִיט אַנְקֵבָה תָּמִים גַאנְץ אָהְן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גֶנֶעהְמֶען

מִשְׁלֵי יִשְׂרָאֵל

אוֹיךְ הָאט דֶער שַׂר זֶעהְן דֶם מֶענְטְשׁ אוּן הָאט מִיט אִים גֶרֶעט מִיט אַזוֹ אַלָשׁוֹן וָואס דִיא שְׁטָאט לַייט פַאר שְׁטֵייעֶן [illegible] אִיךְ דֶר מֶענְטְשׁ זַייעֶר פַאר וְוּנְדֶערְט פַאר וָואס דֶער שַׂר רֶעט נִיט מִיט אִים מִיט אַנַאנְדֶער לָשׁוֹן. פְרַאנְצֶעזִישׁ אָדֶער טֶערְקִישׁ דֶער שַׂר וֵוייסְט דָאךְ אַז עֶר פַאר שְׁטֵייט אַנְדֶערֶע לְשׁוֹנוֹת אוֹיךְ זָאגְט דֶער שַׂר צוּא אִים אַצוּנְד הָאבּ אִיךְ גְמַאכְט וְוייסְן פַאר אַלֶע מֶענְטְשְׁן וִויא אַזוֹ אִיךְ הָאבּ דִיךְ לִיבּ וָוארוּם וֶוען אִיךְ זָאל מִיט דִיר רֶעדִין פְרַאנְצֶעזִישׁ אוּן מִיט זֵייא נִיט וָואלְטִין דִיא מֶענְטְשְׁן נִיט גְוִוּסְט דָאס לִיבְשַׁאפְט וָואס אִיךְ הָאבּ דִיךְ לִיבּ וַוייל אִיךְ וֵוייס אַז זֵייא פַאר שְׁטֵיין נִיט קֵיין פְרַאנְצֶעזִישׁ אָבֶּער אַצוּנְד אַז אִיךְ רֶעד מִיט דִיר מִיט דֶעם לָשׁוֹן פוּן דֶער מְדִינָה וָואס זֵייא פַאר שְׁטֵיין אוֹיךְ פוּן דֶעסְט וֶועגִין רֶעד אִיךְ נִיט מִיט קֵיינֶעם נָאר מִיט דִיר וַוייסִין שׁוֹין אַלֶע אַז דָאס וָואס אִיךְ רֶעד נִיט מִיט קֵיינֶם נָאר מִיט דִיר

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ
לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל
רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר
עָלָיו: ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי
יהוה

זִמְנָא יְקָרֵב יָתֵהּ
לְרַעֲוָא לֵהּ קֳדָם יְיָ:
ד וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל רֵישׁ
עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵהּ
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי:
ה וְיִכּוֹס יָת בַּר תּוֹרֵי
קדם

ת"א יקריב אותו ר"ה ו יבמות קי קידושין כ בתרא מח ערכין כא כריתות ז'. לרצונו ערכין כא. לפני ה' זבחים קיט וסמך עירובין לו יומא ה' כו מגילה כ חגיגה יו קידושין לו זבחים ו לב ולג ולד קיט חולין ב. ונרצה לו פסחים עב יומא ה זבחים ד עו חולין כ מנחות נג. ושחט יומא כו מגילה ח כ זבחים לב ולג ומז מנחות יט חולין יב י"ז. לפני ה' זבחים לב מז.

פירוש רשב"ם

שלמים: לרצנו. אם זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל

בעל הטורים

סמוכה לבוקר: (ה) בן בקר. עולה בג"ד שצריך להיות בן

שפתי חכמים

מן המותרות פי' שנותרו מן הגאי שקלים משום שעברה מאותן מותר תגאי שקלים היו קונין כבשים לעולות והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב וכדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות: א הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טומטום ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטין דלקמן משום שבא לפרש בתר הכי תמים בלא מום דלא תקשי ליה מנ"ל דתמים בלא מום דלמא תמים פי' שיהא תמים באיכותו דהיינו שלא יהא טומטום ואנדרוגינו' להכי הביא רש"י זכר דלמטה שממעט מזכר דלמטה טומטום ואנדרוגינוס ממילא פי' של תמים בלא מום: ב כתב הרא"ם ואע"ג דכתיב במקום אחר כל אשר בו מום לא יקרב וא"כ תמים למה לי כבר תירצו בת"כ ואמרו דהאי תמים דהכא לאיקשא הוא דאתא כלומר כשם שאם אינו תמים אלא בעל מום אינו לרצון כדכתיב כל אשר בו מום וגו' כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטום ואנדרוגינוס אינו לרצון: ג ופי' יקריבנו מענין קורבה שפי' יביאנו והוכחתו אל פתח אהל ל"ל לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה' והוו לא: ד פי' היה לו לכתוב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה' בהלמא בלא פי' דמטפל עד העזרה ה"א יקריב יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפנים מן העזרה אבל מאחר שפי' דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב ל"ל: ה פי' כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם: ו עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים: ז ולא מיקריב מפיק דהוא לרבוי דאם נתערבה עולה בעולה או עולה בחולין הוא דאתא אלא מיהורא דהותו מפיק ליה: ח כלומר יכול אם כופהו שיקנה כוונה להקריב והוא צועק תמיד איני רוצה לעשות אפ"ה עושה בעל כרחו ת"ל לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואז הוא מקריב. (ד"ד) א"ל מה נפשך אמירה זו כיון דבעל כרחו אומר כן דאמרינן אגב אונסו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בעל פה כי רצוני להפטר מאונסו ואפילו בענין ממון אמרינן בפרק חזקת הבתים אמר רב הונא תלוהו וזבין זביניה זביני דאגב אונסיה גמר ומקני ליה כל שכן כאן דמצוה הוא: ט דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באוהל מועד שהם ארון והשכינה שרויה בו: י דק"ל העולה ל"ל דהא בריבא דקרא כתיב עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכה אפי' עולת חובה ומדכתיב העולה בה"א הידיעה ר"ל העולה הנזכרת מן הבקר ומן הצאן למעט עולת עוף לסמיכה ולהביא עולת צאן פי' ג"כ לסמיכה: כ כגון לא תקח האם על הבנים וכתיב שלח תשלח את האם וכן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. וכן לא תגזול וכתיב והשיב את הגזילה שלא נכתב בהם שום עונש אבל אלו

רש"י

נקבה כשהוא אומר זכר למטה א שאין ת"ל זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס: תמים. ב בלא מום: אל פתח אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה ג מהו אומר יקריב יקריב ד אפי' נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל אחד לשם מי שהוא וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי עולות והרי הן כולן עולות ותקרב כל אחד לשם מי שהוא יכול אפילו נתערבה בפסולין ה או בשאינו מינו ו ת"ל יקריבנו: יקריב אותו. מלמד שכופין אותו ז יכול בעל כרחו ח ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: לפני ה'. וסמך. אין סמיכה ט בבמה: (ד) על ראש העלה. להביא עולת חובה לסמיכה י ולהביא עולת הצאן: העלה. פרט לעולת העוף: ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו אם על כריתות ומיתות ב"ד כ מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו ב שנתק לעשה: (ה) ושחט והקריבו הכהנים. מקבלה

משלי ישראל

את וויל איך האב דיך מיין ליב פון אלע דאס זאגט דער מדרש אלע יודן וועגן געשטאנען פאר דעם בארג סיני פון דעסט וועגן האט גאט קיינעם ניט גרופן נאר צוא משה און האט מיט אים גערעט ניט מיט קיינעם האבן שון אלע יודין געוואוסט דאס ליבשאפט וואס גאט האט ליב משה:

ושחט את בן הבקר כו') און ער זאל קולין דיא יונגע רינד
והקטיר

פירוש ע"ט

אל פתח אהל מועד צו דער טיר פון דעם אוהל מועד יקריב אותו זאל ער אים גנעהמן רש"י שרייבט דם בית דין גייט אים ער זאל ברענגן דעם קרבן ווס ער האט מנדר געווען לרצונו מיט זיין ווילן כלומר מען גייט אים ביז ער מוז אליין זאגן איך וויל ברענגן דעם קרבן לפני יי פר גאט:

(ד) וסמך ידו און ער זאל אן לעהנן זיין האנד על ראש העולה אויף דעם קאפ פון דער עולה ונרצה לו און עס וועט זיין צו אים באוויליגט לכפר עליו צוא מכפר זיין אויף אים: (ה) ושחט און ער זאל שעכטין (אפילו א ישראל) את בן הבקר דם יונגי רינד לפני יי פר גאט והקריבו בני אהרן און די קינדר

קֳדָם יְיָ וִיקָרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ו וְיַשְׁלַח יָת עֲלָתָא וִיפַלֵּג יָתַהּ לְאֵבְרָהָא׃

ויתנון

יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח

ת"א והקריבו בני אהרן ברכות לג. יומא כו. חגיגה יא. קידושין לו. זבחים יג. לב. מנחות יט. וזרקו את זבחים ט: קיח. מנחות יט. סביב זבחים לג. והפשיט זבחים קג. חולין יא. ונתח אותה זבחים כה. חולין יא.

אתה

בעל הטורים		פירוש רשב"ם

וזרקו את הדם. בכאן הבקר כתיב את הדם ובצאן כתיב מועד או יהיה לו לרצון. אבל בחולה ובעל מום כתיב הירצך או הישא פניך. וכן מנחה לא ארצה מידכם:

(ה) והקריבו. א קבלת הדם והולכתו כדי לזורקו על המזבח. וגם רבותי כך פירשוהו: אשר פתח אהל מועד.

רש"י

ואילך מצות כהונה למד על השחיטה ל שכשרה בזר: לפני ה'. מ בעזרה: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה ומשמעה לשון הולכה נ למדנו שתיהן (ס"א שניהן) בבני אהרן: בני אהרן. יכול חללים ס ת"ל הכהנים: את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם ב' פעמים להביא את שנתערב במינו ע או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים או בחטאות פ הפנימיות או בחטאות החיצוניות צ שנתנן למעלה ק והיא למטה ת"ל במקום אחר ר דמו: וזרקו. עומד למטה ש וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזוית לכך נאמר סביב שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת"ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנות א שהן ד': אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא ב מפורק: (ו) והפשיט את העולה. מה ת"ל העולה לרבות ג את כל העולות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה.

שפתי חכמים

השוכרים פונים. אמור בין על מזיד שהוא מיתה בי"ד או מלקות בין על שוגג שהוא חטאת: ל מדכתיב ושחט ושחט ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר (נח"י) פי' דאס"ד דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילך מצות כהונה ופי' כל והקריב היינו הולכה ה"ל להזכיר קבלה עם השחיטה קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר ש"מ דוהקריבו היינו קבלה. (נ"א) פי' דודאי האי והקריבו הוא קבלה דהולכה ליכא למימר דודאי ההולכה לא הוי מסכרת עבודה שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה צריך להוליכה לא היה צריך הולכה א"כ צריך לומר דקרא דוהקריבו היינו קבלה שהיא היתה מצוה שאי אפשר בלעדו וא"כ למה כתב ל' והקריבו אלא דמשמע נמי הולכה ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן: מ אבל לא בהיכל מועד דא"כ ה"ל למיכתב לפני ה' את פני הפרוכת או לפני ה' פתח אהל מועד: נ כלומר אע"פ שמשמעותה לשון הולכה למזבח מ"מ כיון שקבלת הדם היא הראשונה באחר השחיטה וקודם להולכה ע"כ צריכין אנו לפרש על הקבלה ולמדנו גם ההולכה במכ"ש: ס וא"ת לבתוך מבני אהרן כבר הילכו בגמרא הוציא הללים ולא הוציא בעלי מומין ת"ל בני אהרן מה אהרן כבר שלא מום אף בניו כשרים ואע"פ שבפ' אמור מרבינן מהכהנים בעלי מומין וצריך לחזרון במ"י: (נ"א) וא"ת ל"ל קרא לפסול בעלי מומין תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגו' וי"ל דהתם בעבודה במזבח כדכתיב לא יגש להקריב אשי ה' וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות כולם. א"נ לומר שעובר בעשה ולא תעשה דכן משמעו בני אהרן מה אהרן בלא מום אף כל כהן בלא מום מותר בהקרבה ולאו הבא מכלל עשה עשה לאשמעינן שעובר בלאו ועשה: ע פי' במינו דם עולה בדם עולה במשון שאינו מינו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך כלום כיון שנזרקים כולם למטה מחוט הסיקרא ואע"פ שדם העולה צריך ב' מתנות שהן ארבע ויש מאלו דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת אבל לא שיזרק מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על בל תוסיף: פ שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי: צ שדמו נזרק במזבח החיצון: ק פי' למעלה מחוט הסיקרא: ר פי' למעט שנתערב דמו בדם חטאת הפנימי או החיצון וכ"ש דעשה אם נתערבו ישפכו אל האמה וכן אם נתערב דם הנזרק למעלה מחוט הסיקרא בדם הנזרק למטה ישפכו ג"כ אל האמה: ש פי' על הארץ ולא על הכבש: א פי' כל זריקה היא מן הכלי שבו קבל הדם וזורק בכותל המזבח כנגד חודו של מזבח בזוית מזרחית צפונית והדם מתפשט לשתי רוחות הזוית והוי כמין ג"ם יוונית והוא כל"ף פשוטה שלנו הפוכה ואחר כך בא לקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון וזורק מן הכלי לחודו של זוית כמין ג"ם ונמצא בשתי מתנות הללו שבקרן מזרחית צפונית ומערבית דרומית שהדם הנזרק נראה לד' רוחות המזבח וזהו שנאמר סביב: ב דאל"כ פתח היכל מיבעי ל"ל והא לעיל מוניס גם כן כתיב פתח אהל מועד: ג פי' דהא בעולה קאי וכו' ל"ל והכביטה אלא וכו' לא באת עולת נשים וגרים ועבדים וכ"ש דהעולה ממעט אם נשחטה חוץ לזמנה או חוץ למקומה או שאר פסולים או עלתה על המזבח בלתי הפשטה שלא תרד במקטירה עם

פירוש ע"ט

פון אַהֲרֹן זָאלֶן גְנֶעהְמֶן אֶת הַדָּם דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם קָרְבָּן וְזָרְקוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן שְׁפְּרֶענְגֶן עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ אַרוּם אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וָוָאס

דֶר מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט בַּיי דֶר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (ו) וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה אוּנ עֶר זָאל אָפּ צִיהֶן דִיא פֶעל פוּן דֶער עוֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ אוּנ עֶר זָאל זִיא

אֵת לִנְתָחֶיהָ: ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים
עַל־הָאֵשׁ: ח וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ
וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־
הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְקִרְבּוֹ
וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת

ז וְיִתְּנוּן בְּנֵי אַהֲרֹן
כַּהֲנָא אֶשָּׁתָא עַל
מַדְבְּחָא וִיסַדְּרוּן אָעַיָּא
עַל אֶשָּׁתָא: ח וִיסַדְּרוּן
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָת
אֵבְרַיָּא יָת רֵישָׁא וְיָת
תַּרְבָּא עַל אָעַיָּא דִּי
עַל אֶשָּׁתָא דִּי עַל
מַדְבְּחָא: ט וְגַוֵּהּ
וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּל בְּמַיָּא
וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת כֹּלָּא
למדבחא

ת"א ונתנו בני פסחים סג יומא כא מה נג. זבחים יח. וערכו עלים יומא כו. וערכו בני יומא כו זבחים יח חולין כז. את הראש יומא כח. הפדר חולין ס. על העלים שבת סב מנחות ג"כ כח בעיה. נט. וקרבו יומא כח.

פירוש רשב"ם

ולא מזבח הזהב שבתוך אהל מועד: (ח) הפדר. חלב: (ט) וכרעיו. רגליו:

בעל הטורים

את דמו לפי שדמו של אדם דומה לדם האדם לכך כתיב דמו שמעלה עליו הכתוב כאלו הקריב דמו: (ט) בבן בקר כתיב וקרבו וכרעיו. ובצאן כתיב והקרב והכרעים ואיתא במדרש דבי אליהו לפי שהבהמה דקה מגבהת כרעיה כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה ללדתה ולכך בהמה דקה משתנה מאכלה בבטנה ועל כן נאמר ג"כ מובחרת מבהמה גסה: בבן בקר לא כתיב אלא והקטיר ובצאן כתיב והקריב והקטיר לפי שבצאן הוא מועט ומקריב ומקטיר הכל בפעם אחת. בבן בקר לא כתיב הוא ובצאן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף בא מאת הכהנים בדלות יכול אם שאין ככהם יבא כשר ת"ל הוא. בבן בקר כתיב לרצונו ולא בצאן ובעוף לפי שמרבה

רש"י

ולא נתחיה ד לנתחים: (ז) ונתנו אש. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה ה להביא מן ההדיוט: בני אהרן הכהן. כשהוא בכהונו ו הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים. כשהם בכהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה ז לפיכך הוצרך למנותו לעצמו: ואת הפדר. למה נאמר ח ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין ט יוצאין חוץ למערכה:

שפתי חכמים

פורס וא"ל הפשט: ד והנתחים מפורשים כולה ויהיו בפרק ב' דיומא: ה לאו למימרא שבכל יום יורדת אלא כהאש שירד בימי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו לבית עולמי' ואש שירד מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה וכדאיתא בשילהי פ"ק דיומא: ו דאל"כ כהן ל"ל וכן בני אהרן הכהנים ל"ל אי למעוטי חללים הא דמעטינהו מקבלת דמים דהיא ראשונה לזריקת הדם שאר עבודות שלאחריה לא כ"ש אלא לומר לך שיהא כל עבודות כ"ג כדרכן כ"ג וכהן הדיוט כדרכו כהן הדיוט כ"ג בשמונה בגדים וכהן הדיוט בד' בגדים: ז דכיון שנתחכו הסימנים קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמונח בדיקולא דמיא ובכלל הפשט אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור: ח דבשלמא ראש איצטריך לרבויי משום שכבר הותז ואינו בכלל הפשט אלא הפדר ל"ל: ט פי' גזירים חתיכת עצים גסים שלא יצא חוץ למערכה מקום שמקטירים האיברים של הקרבנות ויהא אמה על אמה והיו הגזרי עצים ג"כ ארכן אמה כדי שלא

פירוש ע"ט

שְׁנַיידְן לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֵי שְׁטִיקֶר: (ז) וְנָתְנוּ אוּנ זִיא זָאלְן גֶעבְּן בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ פַייעֶר עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט הָאטְשִׁי עֶס הָט אַרָאפּ גִנִידֶערְט פַייעֶר פוּן הִימֶל אוֹף דִי קָרְבָּנוֹת אִיז אַמִצְוָה מֶען זָאל נָאךְ בְּרֶענְגֶן פַייעֶר צוּם מִזְבֵּחַ וְעָרְכוּ אוּנ זִיא זָאלְן אָן רֶעכְטְן עֵצִים עַל הָאֵשׁ הָאלְץ אוֹף דֶעם פַייעֶר: (ח) וְעָרְכוּ אוּנ זִייא זָאלְן אָן רֶעכְטְן בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דִיא כֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים דִיא שְׁטִיקֶר אֶת הָרֹאשׁ דֶעם קָאפּ וְאֶת הַפָּדֶר אוּנ דֶעם נֶעץ עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אוֹף דֶעם הָאלְץ וָואס אִיז אוֹף דֶעם פַייעֶר אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וָוס אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ: (ט) וְקִרְבּוֹ אוּנ זַיין אִינְוֶוענִיגְסְטֶע וּכְרָעָיו זַיינֶע קְנִיעֶן יִרְחַץ בַּמַּיִם זָאל עֶר אָפּ וַואשְׁן מִיט וַואסֶר וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל דָאס אַלְץ מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ עֹלָה עֶר זָאל עֶס מַקְטִיר זַיין לְשֵׁם עוֹלָה אִשֵּׁה פַייעֶר אָפְּר רֵיחַ נִיחֹחַ אַגִישְׁמַאקֶר רֵיחַ לַה' צוּ גָאט כְּלוֹמַר

אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ ס י וְאִם־מִן־
הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־
הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃
יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ
צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ יב וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־

לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קֻרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ: י וְאִם מִן עָנָא
קֻרְבָּנֵהּ מִן אִמְּרַיָּא אוֹ
מִן בְּנֵי עִזַּיָּא לַעֲלָתָא
דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ:
יא וְיִכּוֹס יָתֵהּ עַל צִדָּא
דְּמַדְבְּחָא צִפּוּנָא קֳדָם
יְיָ וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן
כַּהֲנַיָּא יָת דְּמֵהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
יב וִיפַלַּג יָתֵהּ
לְאֶבְרוֹהִי וְיָת רֵישֵׁהּ

ת"א אשה ריח בכשות טו מנחות קי. ואם מן הצאן מיד לה זבחים מז בכורות מא. זכר תמים בכורות מא מב. ושחט אותו זבחים מז מט נג מב קיד מנחות כו. וזרקו בני כהנים כד זבחים פא. ואת ראשו יומא כה זבחים נא חולין מ.

ראשו דית

בעל הטורים

לכהנים: (יא) לפונה. כדי לפגין מנחה שנאמר מלפון תפתח הרעה. כתיב לפון בצאן כנגד יצחק שאפרו לפון וכן בסוס:

פירוש רשב"ם

רש"י

(ט) עולה. לשם עולה יקטירנו: אשה. כשיטחטנו יהא שוחטו לשם אשה וכל אשה ל' אש פוייר בלעז: ניחוח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ולמה הפסיק ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן הצאן מן הכבשים או מן העזים. הרי אלו ג' מיעוטין פרט לזקן לחולה ולמזוהם: (יא) על ירך המזבח. על צד המזבח: צפנה לפני ה'. ואין צפון בבמה:

שפתי חכמים

יצאו חוץ למערכה כדי שלא ימנעו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה: י פי' לאפוקי לשם שלמים: ב פי' לבורפו באש לגמרי ולא לצלות שם כלבד כמו ההיכות הצלוים על הגחלים והא"כ יטלם משם בעת דיבון כמוכח הרמב"ן ז"ל: ד פי' ולא שיקבל מנחה מריח הקרבן דהא כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו': מ וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון. בגם לאן לריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל: נ והא"כ והא פירש"י לעיל יכול אף להפסקות סותה קריאה וכו' אלמא אפילו בלא וי"ו מוסיף לענין ראשון וי"ל דלרבו ג"א בעלמא הוא דקאמר כלו' כיון דכתיב ואם וא"ו מוסיף על ענין ראשון והוה כחדא פרשה א"כ ל"ם למה הפסיק כענין והויק כדי וכו' כא"ס: ס דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל בראש הפרשה ככר מיעטם הכתוב מקראי דלעיל וכא וי"ו דוסם מן הצאן ומוסיף על ענין ראשון וילמד התחתון מן העליון ואין להקשות נ"ל ג' מיעוטים נילף מהדא ככר הי"ו בנמרא דאי נילף מחולה כמה מנינו ס"א דוקא חולה פסול דלאו הורתיה אבל זקן דאורחיה לא נפסול קמ"ל ואי מזקן והולה ס"א דוקא בני דכתיבן אבל מזוהם לא קמ"ל ואי ממזוהם ס"א מבום דגמלים אבל זקן וחולה לא לפכי אצטריך ג' מיעוטין: ע ונקרא הצד ירך מפני שהירך הוא הצד וכן ולירכתי

פירוש ע"ט

גָאט הָט דֶער פוּן נַחַת רוּחַ וַוייל מֶען טוּט זַיין רְצוֹן: (י) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּנ אַז פוּן שָׁאף קָרְבָּנוֹ וֶועט זַיין זַיין קָרְבָּן מִן הַכְּשָׂבִים פוּן שָׁאף אוֹ מִן הָעִזִּים אָדֶער פוּן צִיגְן וֶועט עֶר בְּרֶענְגְן לְעֹלָה פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה זָכָר זָאל עֶס זַיין אַזָכָר תָּמִים גַאנְץ אָהְן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גְנֶעהְמֶען: (יא) וְשָׁחַט אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטִין עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶר זַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ צָפוֹנָה אִין צָפוֹן זַייט לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט וְזָרְקוּ אוּנ זֵיי זָאלְן שְׁפְּרֶענְגְן בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ זַיין בְּלוּט עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם: (יב) וְנִתַּח

משלי ישראל

(וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה) אוּן דֶער כֹּהֵן זָאל אַלְדִינְג מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ) אוּן אַז עֶר פַאר מָאגְט נִיט צוּא בְּרֶענְגֶען קַיין רִינְד פַאר אַיין קָרְבָּן אוּן עֶר וֶועט בְּרֶענְגֶען אַשָׁאף פַאר אַקָרְבָּן (וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה) אוּן דֶער כֹּהֵן זָאל אַלְדִינְג גְנֶעהְמֶען אוּן זָאל מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט בַּייא אַיין שָׁאף אַיין קָרְבָּן שְׁטֵייט דָאס וָוארְט גְנֶעהְמֶען אוּן בַּייא אַיין אָקְס אַקָרְבָּן שְׁטֵייט נִיט דָאס וָוארְט גְנֶעהְמֶען. כְּדֵי דֶער מֶענְטְשׁ זָאל נִיט זָאגְן אִיךְ וֶועל מַאן אַזֶעלְכֶע זַאכְן וָואס מֶען נֶעהְמְט נִיט צוּא מַאן אוּן וֶועל בְּרֶענְגֶען אַיין אָקְס פַאר אַקָרְבָּן וָואס אִין דֶעם אָקְס אִיז דָא אַסַאךְ פְלֵייש וֶועט דָאס דָאךְ זַיין בַּייא גָאט אָן גְלֵייכְט וָוייל עֶר שׁוֹן דָאס אָן נֶעמֶען בַּייא מִיר פַאר אַיין תְּשׁוּבָה. דְרוּם הָאט דֶער פָּסוּק גְשְׁטֶעלְט דָאס

ראשו ואת־פדרו וערך הכהן
אתם על־העצים אשר על־האש
אשר על־המזבח: יג והקרב
והכרעים ירחץ במים והקריב
הכהן את־הכל והקטיר המזבחה
עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה:
שני פ יד ואם מן־העוף עלה קרבנו
ליהוה והקריב מן־התרים או מן
בני

ת"א והקרב ורחצו שם. והקרב והכרעים יבמות נב. והקריב הכהן את הכל זבחים כה יומא כו חגיגה יא זבחים ד יד כד לא מנחות י' [illegible]. שנים הוא זבחים יב ואם מן קידושין כד. והקריב מן זבחים כב חולין כב.

אונקלוס

וית תרביה ויסדר כהנא יתהון על אעיא די על אשתא די על מדבחא: יג וגווא וכרעיא יחליל במיא ויקרב כהנא ית כלא ויסק למדבחא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: יד ואם מן עופא עלתא קרבניה קדם יי ויקרב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבנה

בעל הטורים

כתיב לפון כנגד יעקב שנאמר בו ופרצת צפונה. וזה שאמר בו ואת עורות גדיי העזים:

רש"י

(יד) מן העוף. ולא כל העוף א לפי שנאמר תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות יכול אף מחוסר אבר תלמוד לומר מן העוף: תורים. גדולים ב ולא קטנים: בני יונה. קטנים ולא גדולים: מן התרים או מן בני היונה. פרט לתחלת הציהוב ג שבזה ובזה שהוא פסול שהוא גדול בבני יונה וקטן בתורים:

שפתי חכמים

שמכנן לירכתים ומה בלדה: א פי' הא"ש בעוף בעל מום כשר מ"מ מחוסר אבר פסול אבל לא אמרינן ואם מן העוף וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בעל מום וביאה זכר אם כן תמים זכר שנאמר בכאן ל"ל ילמד התחתון מעליון אלא למעוטי אתא: ב דאם לא כן היה לו לכתוב בני תורים כמו שכתוב בני יונה בשם דוקא קטנים אלא כו' ולמדינן מבני יונה שאין לו אלא כשבר אחד דוקא קטנים שהרי כתיב בני אף תורים שאין לו אלא כשבר אחד וקטנים. א"א כדפריבית לעיל אם כן ודאי דוקא גדולים הוא: ג פירוש תחלת הגוון להתאדם.

פירוש ע"ט

אותו און ער זאל אים שניידן לנתחיו צוא זיינע שטיקר ואת ראשו און זיין קאפ ואת פדרו און זיין פעט וערך הכהן אתם און דר כהן זאל זיי אן רעכטן על העצים אשר על האש אשר על המזבח אויף דעם האלץ וואס איז אויף דעם פייער פון דעם מזבח: (יג) והקרב און דם איינוויינגסטע והכרעים און דיא קניען ירחץ במים זאל ער וואשין מיט וואסר והקריב הכהן את הכל און דר כהן זאל דס אלץ גנעהנן והקטיר און ער זאל דאס מקטיר זיין המזבחה אויף דעם מזבח עולה הוא ער זאל עס מקטיר זיין לשם עולה אשה אפייער אפפר ריח ניחוח ליי אגישמאקר ריח צו גאט: (יד) ואם מן העוף און אוב פון איין עוף וועט ער ברענגן עולה קרבנו ליי זיין קרבן עולה צו גאט והקריב און ער זאל מקריב זיין מן התורים פון דיא טערקיל טובן או מן בני היונה אדר פון דיא יונגע

משלי ישראל

זוארם גנעהבן ביא איין שאף און ניט ביא איין אקס. עס איז אמשל איין עושר האט אלע זיינע סחורים גשאן נאר דורך שלוחים. אמאל האט זיך גטראפן אז דיא משולחים האבן ניט גהיט דיא סחורה און מען האט ביא זייא דיא סחורה אוועק גגנבית האבן זייא זיך זייער גשעמט צוא קומען אהיים צוא דעם סוחר. האבן זייא זיך איין עצה גהאלטן און זענן גיקומען צום סוחר און זענן אים גפאלן צו דיא פיס און האבן געבעטן ער זאל זיך מיט זייא פאר גלייכן וויפיל זיי זאלן אים צאלן פאר דעם שאדן פון דעם סחורה. האט ער זיך מיט זייא פאר גלייכט זייא זאלן אים בצאלן פון הונדרט איין פריצענט למשל דיא סחורה האט בטראפן דרייסיג טויזנד גולדן זאלן זייא אים בצאלן פאר דער סחורה דרייא הונדרט גולדין. נאר דאס געלט איז אויך ניט גוועזן פאר זייער כח צוא צאלן האט ער זייא דאס צאלן פאר גרינגרט. זייא זאלן ניט צאלן מיט אמאל נאר זייא זאלן געבן צוא ביסלך. אלע וואך זאל איטלכר געבן דרייא גולדין ביז זייא וועלן זיך אוס צאלן. עס איז אבער גוועזן איינר פון דיא משולחים זייער ארום האט זיך גטראפן איין וואך וואס ער האט מין ניט גהאט צוא געבן דעם סוחר נאר צווייא גולדן איז ער גקומען צוא דעם סוחר און האט אים געבעטן ער זאל ביא אים נעמן דיא צווייא גולדין ווארום דיא צווייא

בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃ טו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃ טז וְהֵסִיר אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ

קֻרְבָּנֵהּ׃ טו וִיקָרְבִנֵּהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק יָת רֵישֵׁהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא וְיִתְמְצֵי דְמֵהּ עַל כֹּתַל מַדְבְּחָא׃ טז וְיֶעְדֵּי יָת זְפָקֵהּ בְּאֻכְלֵהּ וְיִרְמֵי יָתֵהּ לִסְטַר מַדְבְּחָא קִדּוּמָא לַאֲתַר

ת"א והקריבו זבחים סה פו חולין כא כריתות ט. ומלק את קידושין לו זבחים סה חולין נא פב. ונמצה דמו זבחים סח. והסיר את זבחים סח מעילה יג.

בעל הטורים

(טו) ומלק את ראשו. מליקה מן העורף לפי שהיונה כשהיא פורחת מחזרת הסימנים ע"ג העורף ועולת עוף למעלה על שם כי הוא חותך בצפורנו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע לצואר ויורד וקוצץ עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה. בדבר רך ראוי לומר כך כדכתיב את קובעת כוס התרעלה שתית מצית. אך שמריה ימצו: (טז) מראתו. כמו ושמתיך כראי. הוי מוראה ונגאלה. ענין סנוף המה. ותרגומו זפקה. והוא כריעי חבל: בנצתה. גם תנוצת עם הופק:

פירוש רשב"ם

(טו) ומלק. חכמים פירשו היאך מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתוב ושחט אותו. פירש רונ"ש. כי ראייה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש

רש"י

פסול שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים: (טו) והקריבו. אפי' פרידה אחת ד יביא: הכהן ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו ה של כהן קוצץ בצפרנו ממול העורף ו והותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה דמו. ל' מין אפים כי אפס כמן. כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצ' ויורד: ומלק והקטיר ונמצה. אפשר לומר כן ז מאחר שהוא מקטיר הוא מולה אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו' אף מליקה כן ח ופשוטו של מקרא מסורס הוא ט ומלק והקטיר וקודם הקטרה ונמצה דמו כבר: (טז) מראתו. מקום י הרעי וזה הזפק: בנוצתה. עם בני מעיה ונוצה ל' דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו מ"א באוכלה וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקבן עמה ורז"ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה

שפתי חכמים

ד פי' דאל"כ היה לו לכתוב נמי והקריב הכהן ל"ל דכתיב והקריבו אלא ללמד בא שאם בא להביא פרידה אחת הרשות בידו וכא דכתיב לעיל והקריב מן התורים וגו' דמשמע שנים למצוה אבל לא לעיכובא. א"נ דמן התורים קאי אמין תורים אפילו אחת: ה דאל"כ הכהן ל"ל פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין זר מקריב על גבי המזבח ואי לאו קרא ה"א דאין מליקה אלא בסכין מק"ו משחיטה שכשירה בזר. וצריך סכין כ"ש מליקה שפסולה בזר אינו דין דצריך סכין גמרא פרק קדשי קדשים: ו ונלמד מתורים ובני יונה האמורים בסוף הפרשה ושם כתיב בהדיא ממול העורף פי' מול הרואה את העורף לא עורף ממש שהוא מה שכנגד הפנים מאחוריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים: ז פי' והלא מולה בראשונה בסרי אין אחרי הקרבן קרבים אלא לאחר הוצאת דמים והיה לו לומר ומלק ונמצה ואח"כ והקטיר אלא נכתבה הקטרה ביניהם להקיש להם מליקה בהקטרה גופא כתיב והקטיר אותו המזבחה הוא הגוף וכתיב את ראשו והקטיר אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו גמ' פ' קדשי קדשים: ח ואע"פ שהוא מחובר בעור כבדלה חבירא: ט כאלו כתיב ומלק את ראשו ונמצה דמו ואח"כ והקטיר: י פי' ראי טינוף כמו ושמתיך כראי ונלבון חכמים

פירוש עט

יונגע טובן אֶת קָרְבָּנוֹ זיין קָרְבָּן: (טו) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ אונ דער כהן זאל גנעהנן דעם קָרְבָּן עוֹלָה צום מִזְבֵּחַ וּמָלַק אונ ער זאל אפ ווערגן מיט זיין נאגיל אֶת רֹאשׁוֹ זיין קאפ פון דעם קָרְבָּן עוֹלָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אונ ער זאל מַקְטִיר זיין דעם קאפ אויף דעם מִזְבֵּחַ אונ איידר ער הט מַקְטִיר גוועזן וְנִמְצָה דָמוֹ זאל מַחֲמַת דר מְלִיקָה אוס גקוועטשט ווערן זיין בלוט פון דער עוֹלָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ אויף דער וואנט פון דעם מִזְבֵּחַ: (טז) וְהֵסִיר אונ דער כהן זאל אפ טאן אֶת מֻרְאָתוֹ זיין קראפ דאס מיינט מען דיא וואליע בְּנוֹצָתָהּ מיט איהרע פעדערן אדר מיט די בְּנֵי מֵעַיִם וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אונ

משלי ישראל

גולדין איז אים אויך שווער גוועזן איידר ער האט זייא אפ געשפאנט אין דעם אנדרן האט נאט געהאלפן ער האט פאר דינט אונ האט געבראכט דעם סוחר אלע וואך פיר גילדן מיט וויא ער האט צוא גזאגט. אונ דיא מענטשן וואס זענן נשטאנן דער ביי האבן גזעהן אז ביי דעם סוחר איז גליבען דאס געבן פון דעם ארומן כשולח חאטשי ער נים אים וויניגער וויפיל ער האט אים צוא גזאגט. איידר דאס געבן פון דעם אנדרן וואס ער נים אים מיין וויפיל ער האט צוא גזאגט: פרעגין דיא מענטשין דעם סוחר פאר וואס דאס איז. ענפרט ער זייא ווארום אפילו ווען זייא זאלן מיר געבן אלע וואך סאפיל וויפיל זייא האבן מיר צוא גזאגט וואלט דאס אויך געווען גאר נים גצאלט וועדליג דעם שאדין פון דער סחורה וואס זייא האבן מיר געמאכט נאר דער עיקר וואס איך היים מיר צאלן כדי זייא זאלן זיך שעמין פאר מיר און

הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן׃
יז וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל
וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ס ב א וְנֶפֶשׁ
כִּי

אונקלוס

לַאֲתַר דְּמוֹשְׁדִין קִטְמָא׃ יז וִיפָרֵק יָתֵהּ בְּגַדְפוֹהִי לָא יַפְרֵשׁ וְיַסֵּק יָתֵהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא עֲלָתָא הוּא קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ א וֶאֱנָשׁ אֲרֵי
יקרב

ת״א ושסע אותו זבחים סה. בכנפיו שבת קח. לא יבדיל זבחים כה. עולה הוא זבחים סו. אשה ריח בזושם סו מנחות קי. ונפש כי מנחות קד.

בעל הטורים

ילהק בנקרא יונה אלא שהועלה למעלה פ״ג סמזבה: (א) ונפש כי תקריב מנחה. נאמר נפש במנחה לפי שנכנסו סיל כו׳

שפתי חכמים

רעי בעי״ן והאל״ף בעי״ן מתחלפים: ב דלא הי״ל לכתוב אלא והשליך אל מקום הדשן ומקום הדשן נתפרש בפ׳ צו בסוא אצל המזבח אלא אצל דכתיב כבא קאי על הכבש והאל משמע שהכבש הוא אצל המזבח שהמזבח היה ל״ב אמה על ל״ב אמה והכבש נתון דרומו כדרומו של מזבח ורחבו י״ו אמה וארכו ל״ב ובשאר אמות הנשארות עד הכלוש ברוח הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראה העוף ותרומת הדשן וכן בניגו בפ״ק דתמיד: ך דלא הל״ל אלא הדשן אלא והאי ללמוד כא שהיו נבלעים שם ולא היה

רש״י

ומולקו עם הנוצה שעל העוף. בעולת בהמה שאוכלת אלא באבוס בעליה נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר בעוף שנזון מן הגזל נאמר והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של כבש: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה וכולם נבלעים שם במקומן: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי: בכנפיו. עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמר הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לב׳ חתיכות אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את לבו לשמים: (א) ונפש כי תקריב. לא נאמר נפש בכל קרבנות

משלי ישראל

וועלן שוין ווייטער גום היטן די סחורה פאר האף איך אז זייא וועלן אמאל פאהרן אין וועג וועלן זייא מיר ממלא זיין דעם שאדין פון פריער ווארום זייא וועלן קארגין די הוצאה און וועלן קליבן גוטע סחורה און וועלן פאר קויפן מיט מיין פאר דינסט און וועלן זיך שפארן איין צוא מאנן די פרירגע חובות אזי זייא וועלן אזוי טאן אזי וועלן זייא ממלא זיין מיין שאדין פון פריער. מילא דאס קען זיין ביא דעם ואס ברענגט מיר דיא וואך ווינציגער וויפל ער האט צוא גזאגט מיר צוא געבן קוקט ער צוא מיר מיט בושה און מיט גיבעט דרום פאר האף איך אז ער וועט בודאי טאן מיט זיין גאנצן כח אין דעם מסחר גבריי ער זאל מיר ממלא זיין דעם שאדין אבער דער אנדער ואס ברענגט מיר אלע וואך מיין מיט אגולדין וויא פיל ער האט מיר צוא גזאגט ברענגט ער מיר דאס געלד מיט גדלות גלייך ער וואלט מיר שון גצאלט דעם גאנצן שאדין דעם קרן מיט דעם רייח מילא אז אים ווייזט זיך אים אז ער צאלט מיר דעם גאנצן שאדין וועט ער בוודאי ווייטער ניט אפ היטן די סחורה מיט דעם מסחר דער נמשל איז דער ואס ברענגט אקרבן וויא גאט אוף דעם ואס ער האט גזינדיגט איז דאך אין
אבות

פירוש ע״ט

ער זאל זי ווארפן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ ביי דעם מזבח קֵדְמָה קיין מזרח זייט אֶל מְקוֹם הַדָּשֶׁן אוף דעם ארט וואו מען שיט אלע מארגן פריא דס אש פון דעם מזבח און פון דער מנורה: (יז) וְשִׁסַּע און ער זאל צו שפאלטן אותו אים בִּכְנָפָיו מיט זיינע פעדרין כלומר ער דארף ניט אפ פליקן די פעדרן פון די פליגל לא יַבְדִּיל ער זאל דאס ניט צו שיידן אוף צוויי שטיקער נאר ער זאל צו שפאלטן דעם רוקען וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה און דר כהן זאל אים מקטיר זיין אוף דעם מזבח עַל הָעֵצִים אוף דעם האלץ אֲשֶׁר וואס ליגט עַל הָאֵשׁ אוף דעם פייער עוֹלָה הוּא דס איז אקרבן עולה אִשֵּׁה פייער אפער רֵיחַ נִיחֹחַ וכו׳. רש״י שרייבט ביי עולות בהמה שטייט ריח ניחוח און ביי עולות עוף שטייט אוך ריח ניחוח לערנן מיר דער פון אפ אז איינר ברענגט אקרבן אדר ער גיט צדקה נאך זיין פר מעגינס נאך פיל אדר ווייניג איז ביא גאט גאר אלין איינס גלייך נאר ער זאל מכוון זיין לשם שמים: (א) וְנֶפֶשׁ אונז

כִּֽי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃ ב וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם

מלא

יְקָרֵב קֻרְבַּן מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ סֻלְתָּא יְהֵי קֻרְבָּנֵהּ וִירִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא וְיִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא: ב וְיַיְתִנַּהּ לְוַת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא וְיִקְמוֹץ מִתַּמָּן מְלֵי קמצה

ת"א קרבן מנחה זבחים לא מנחות כ"ו וקז קח. ויצק עליה פסחים לו סוטה יד מנחות ט יח. והביאה פסחים סה קידושין לו מנחות ס יח. וקמץ זבחים כד מנחות ו ח.

בעל הטורים

שסמך עולה עד שסמיך להביאה. כשם שבמנחה לא נאמר לפני ה' כמו בכן בכל לפי שעניים מביאים אותה ומתביישים להביאה אותה לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שאינן בפרהסיא

פירוש רשב"ם

(א) **מנחה**. כבר פירשתי בבראשית לשון דורון. מנחת והזכיר לאהרן לומר שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת דל:

רש"י

נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני. אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו: **סלת יהיה קרבנו**. האומר מ הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סלת שהיא הראשונה שבמנחות נ ונקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין לפי שנאמרו כאן ה' מיני מנחות וכולן באות אפויות קודם קמיצה חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת: **סלת**. אין סלת אלא מן החטין שנאמר סלת חטים ואין מנחה פחותה מעשרון שנאמר ועשרון סלת למנחה עשרון לכל מנחה: **ויצק עליה שמן**. על כולה: **ונתן עליה לבנה**. על מקצתה מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד ומה ראית לומר כן שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא א למעט. ד"א שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה כמ"ש מסלתה ומשמנה ב ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנאמר על כל לבונתה שלאחר הקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה: **ויצק ונתן והביאה**. מלמד שיציקה ובלילה ג כשירים בזר: (ב) **הכהנים וקמץ**. מקמיצה ואילך מצות כהונה: **וקמץ משם**. ממקום שרגלי הזר עומדות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום

שפתי חכמים

שם אלא המקום: מ דאם לא כן הל"ל ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' אם סולת יהיה קרבנו ואח"כ כי תקריב קרבן מנחה וגו' מאפה תנור וגו' כמו גבי קרבן עולה אם עולה קרבנו וגו' ואח"כ ואם מן העוף וגו' אלא ודאי לגזה אמר בל' ספק לומר שהאומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סולת: נ אינו ר"ל לפי שהיא הראשונה דא"כ כשמתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר אלא ה"ק מביא מנחת סולת שהיא הראשונה שבמנחות לא מאחר הד' מנחות שגם הם מסולת ונותן טעם למה נקראת הראשונה מנחת סולת יותר מאחר מנחות ואמר מפני שהיא נקמצת כשהיא סולת וכל אחר הד' מנחות אינן נקמצות רק אחר אפייתן ואף דהלכתא כחכמים שאמרו מאיזה שירצה יקריב מפני שזה קרוב לפשוטו ודרך הרב לפרש אף שכנגד ההלכה: א פי' כל עליה במקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמא שיתן השמן על הסולת כולה ויבלל' עמה ומרבוי דעליה בתרא דהו"ל רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט דרשו בו שמניח הלבונה על מקצתה ואינה טעונה על כולה שאין צריך לבוללה אלא מניח על הסולת במקום אחד ובשעת הקטרת הקומץ מלקט הלבונה משם ומקטירה עמה: ב כלומר דכתיב וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה ש"מ שהוא נבלל עם הסולת להוציא גבי לבונה כתיב על כל לבונתה ש"מ שאינו נקמץ עמה שא"א לקמוץ את כל הלבונה אלא לאחר שקמץ וכו': ג ר"ל יציקה מוכח מדכתיב ויצק עליה שמן והביאה אל בני אהרן א"כ

פירוש ע"ט

אמענטש כי תקריב קרבן מנחה ליי אז ער וועט וועלן מקריב זיין אקרבן מנחה צוא גאט אונ ער וועט זאגן סתם (הרי עלי מנחה) סולת יהיה קרבנו זאל זיין זעמיל מעל זיין קרבן. רש"י שרייבט ביי קיין שום קרבן שטייט ניט דם לשון נפש נאר בייא איין מנחה ווארום דער וואס איז מנדר אמנחה איז מן הסתם איין ארום מאן דען ער פר מאגט מיין ניט מנדר צו זיין נאר אביסל מעל זאגט גאט ב"ה די מנחה איז בייא מיר אזו גרעכנט גלייך וי ער וואלט מקריב גוועזן זיין נפש ויצק עליה אונ ער זאל גיסן אויף די מנחה שמן אייל ונתן עליה לבנה אונ זאל אויף איר געבן וואריך: (ב) והביאה אל בני אהרן הכהנים אונ ער זאל ברענגן זי צו די

משלי ישראל

אמת בייא גאט גאר נישט נחשב אקעגן דיא זינד וואס ער האט גטאן נאר דער עיקר איז וואס גאט האט דעם מענשן גהייסן ברענגן איין קרבן אויף דיא זינד איז נאר כדי דער מענטש זאל זיך שעמן פאר גאט אונ זאל בייא דעם קרבן תשובה טאן צו גאט מיט איין טרויעריג גמיט אונ זאל חרטה האבן אויף דיא זינד מילא דער וואס פאר מאגט מיין ניט צוא ברענגן איין קרבן נאר איין שאף אדער אבאראן קומט ער בוודאי מיט בושה דאס איז גורם ער זאל זיך ווייטער אפ היטן צוא זינדגן וועט ער שון ממלא זיין דעם שדין וואס ער האט פריר גזינדיגט אבער דער וואס ברענגט איין אקס פאר איין קרבן דאכט זיך אים אום אז ער מאכט גאט רייך מיט דעם אקס און קומט צוא דעם מזבח פריילך גלייך וויא גאט וואלט אן אים מרוויח גוועזן אזוי וועט ער זיך בוודאי ווייטער ניט אפ היטן פון צוא זינדיגן אונ וועט טאן [illegible] ער וויל בתקט וויא דער סוחר האט גגעבן צוא

מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל
כׇּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־
הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ
קׇדָשִׁים

קְמְצֵהּ מִסֻּלְתַּהּ
וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל
לְבֻנְתַּהּ וְיַסֵּק כַּהֲנָא
יָת אַדְכָּרְתַהּ לְמַדְבְּחָא
קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
ג וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
מקרבניא

ת"א מלא קמצו יומא מז מנחות יא יט וכו. מסלתה כותב יז מנחות כז מעילה ט בכורות מא תמורה כח כט נדה מא. אבל ריח שבועות טו. ואוסרת יומא סא סוטה טז מנחות ט מעילה ח ט.

פירוש רשב"ם

נחה את העם: (ב) מלא קמצו. חכמים פירשו במסכתא יומא שקומץ בשלש אצבעותיו האמצעיים: אזכרתה. לשון זכר רגיל לומר בלבונה מפני הריח העולה וכן כתיב מזכיר לבונה. וכן היתה ללחם לאזכרה. מיני מנחות הכתובות כאן מפורשים במנחות מנין חלותיהם וכמה לבונה וכמה שמן בכל אחת ומהו מחבת ומה היא מרחשת: מרחשת. כלי עמוק ומעשיה רוחשין. אבל מחבת אינו עמוק וכולן באות מצה כמ"ש בצו את

שפתי חכמים

ב"מ קודם שכיהם לכהן מוהר ליתן עליה שמן א"כ משמע אפי' זר ובלילה מוכח מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן גו' וסדר כתיב ויצק עליה אם כן ש"מ שביציקה אחר בלילה ויציקה כשרה בזר כדפריבית וכ"ש בלילה שהיא קודם יציקה שהיא כשירה בזר. (ג"א) תם שאמר יציקה ובלילה ולא זכר שנתינה של לבונה והשכאה שנזכרת בכתוב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לאפוקי נתינת הלבונה אין המנחה נעשית בזה שהרי אח"כ מלקט סימנה וכן הגשה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה: ד פי' מבלבן וכו' הוא פי' של מבורן ברש"י מפרש מהו מבורן: ה פי' ובשתי אצבעות הנשארים שהן האגודל והזרת היה מגוה שהיה מוהק באצבע קטנה מלמטה והאגודל מלמעלה שלא יהא הקומץ מבורך: ו (ג"א) כי בשאר הלבונות יקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעות לפי שהאצבע השמוכה אל האצבע הקטנה נקרא בלשון עברי קמילה לפיכך נקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעות עד האצבע של קמילה: ז דכד"א דהקטרה אינה אלא לקומץ בלבד אבל לבונה שאינה בכלל הקמילה אינה בכלל הקטרה קמ"ל: (ז) פי' מכיון שהקומץ חסר פסול ש"מ שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שאז הקומץ חסר מאוס הכי פסול והא דמהפך רש"י דהיה לו לפרש מלא קמצו וכו' קודם לבנתה והקטיר וכו' מאוס דה"א דדוקא כלתה ושמנה בהקטרה בהיא בקמילה אבל לבונתה שאינה בקמילה אינה בהקטרה אבל עכשיו שפירש לבונתה שאינה בקמילה אפ"ה בהקטרה א"כ איותר מלא קמצו וגו' ללמדך שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט וכו' ואין להקשות מנ"ל לרש"י דלבונה בהקטרה ויש לומר מדסמיך והקטיר ללבונה ש"מ דאף הלבונה בהקטרה (ג"א) בפ"ק דמנחות הקשה רש"י ליהוי לבונה וכ"ש מלח יש לומר דלא זו אף זו קתני דלי תני מלח ה"א דוקא מלח דלא איקבע לה מקום בהדיא שאין המלח נתון במנחה אלא ברחש המזבח אבל לבונה שבתחלת שמנחה צריך להביא ג"כ לבונה עמה ה"א שאם עלה בידו קורט לבונה תתכשר קמשמע לן: ח דאם לא כן מאי לאהרן ולבניו וכי הוא גרוע

רש"י

בעזרה אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול מבורץ מבלבן ד ויוצא לכל לד ת"ל במקום אחר והרים ממנו בקמצו לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ אי בקמצו יכול חסר ת"ל מלא הא כיצד חופה ג' אצבעותיו על פס ידו ה וזהו קומץ במשמע ו ל' העברית: על כל לבנתה. לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא: לבנתה והקטיר. אף הלבונה ז בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה (ז) פסולה: אזכרתה. הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא ח במחלוקת וההדיוט במחלוקת:

פירוש ע"ט

קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וָוס זַיי זֶענְן כֹּהֲנִים וְקָמַץ אוּנ עֶר זָאל גַייפֶּלֶן מִשָּׁם פוּן דָארְטְן מְלֹא פוּל קֻמְצוֹ זַיין גַייפִּיל מִסׇּלְתָּהּ פוּן אִיר זֶעמִיל מֶעל וּמִשַּׁמְנָהּ אוּנ פוּן אִיר אֵייל עַל כׇּל לְבֹנָתָהּ מִיט גָאר אִיר וַוארִיךְ כְּלוֹמַר עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דֶעם קוֹמֶץ מִיט גָאר דֶעם וַוארִיךְ אָבֶר דֶער גַייפִּיל זָאל זַיין פוּל הוּיץ דֶעם וַוארִיךְ עֶר טָאר נִיט אַריין נֶעמְן אִין גַייפִּיל נָאר זֶעמִיל מֶעל מִיט אֵייל אָבֶּר נִיט קֵיין וַוארִיךְ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל מַקְטִיר זַיין אֶת אַזְכָּרָתָהּ

אִיר גֶדֶעכְנִיש דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם קוֹמֶץ אוּנ פַאר וָואס רוּפְט דָס דֶער פָּסוּק גֶדֶעכְנִיש מַחְמַת דֶר בַּעַל הַבַּיִת וֶוערְט דוּרךְ דֶעם גֶדַאכְט פַאר הקב"ה צוּ גוּטְן זָאל עֶר דָס מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אִשֵּׁה אַפֵּייעֶר אָפֶּר רֵיחַ וְכוּ׳: (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה אוּנ דָאס וָואס עֶס בְּלַייבְּט אִיבֶּר פוּן דֶר מִנְחָה נָאךְ דֶעם אַז עֶר גֶענֶעמְט דֶער פוּן אַרָאפּ דֶעם קוֹמֶץ זָאל דָאס זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶר קֹדֶשׁ קׇדָשִׁים דָס

קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ ס
ד וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלּוֹת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃ ס
ה וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת
בלולה

ת"א וכי תקריב. מנחות סג. מאפה תנור שם. חלות שם עה. ורקיקי מצות שם עב. קרבנך שם עד. סלת בלולה שם עה.

אונקלוס

מִקֻּרְבָּנַיָּא דַּייָ׃ ד וַאֲרֵי תְקָרֵב קֻרְבַּן מִנְחָתָא מַאֲפֵה תַנּוּרָא סֻלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח׃ ה וְאִם מִנְחָתָא עַל מַסְרֵיתָא קֻרְבָּנָךְ סֻלְתָּא דְּפִילָא
במשח

רש"י

קדש קדשים. היא להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה אלא לאחר ט מתנות האישים: (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור י ולימד הכתוב שיביא או חלות או רקיקין ב החלות בלולות והרקיקין משוחין ל ונחלקו רבותינו במשיחתן י"א מושחן ותוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג שמן וי"א מושחן כמין כף יונית ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים מה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים מ ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה שנא' בו זך ובשנו במנחות כל המנחות האפויות לפני קמיצתן ונקמצות ע"י פתיתה כולן באות עשר עשר חלות א והאמור בה רקיקין באה עשר רקיקין: (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו עמוק אלא צף ומעשה המנחה שבתוכו קשין שמתוך שהוא צפה ב האור שורף את השמן וכולן טעונות ג' מתנות שמן יציקה ובלילה ג ומתן שמן ד בכלי קודם לעשייתן: סלת בלולה בשמן.

שפתי חכמים

ס מכניו אלא ודאי שנוטל חלק כראש כלא מחלוקת: ט פי' הנותר מן המנחה אין להם חלק לאכרן ולבניו באכילתו אלא לאחר שהקטירו הקומץ לה' ונעשה אשה לה': י שאם לא פירש אלא שאמר הרי עלי מנחה מביא מנחת סולת כדלעיל: כ מדכתיב וכי תקריב קרבן משמע קרבן א' וקא דכתיב חלות מצות ורקיקי מצות וי"ו ורקיקי כמו או: ל פירוש דדוקא בלולות ודוקא משוחים ושוב אין לשאול מה בין אלו לאלו עד שנחלקו בהם חכמים אבל מהא דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקים משוחים אין ראיה דס"א היינו בלולות היינו משוחים אלא דלגבי חלות שייך בלילה וגבי רקיקים שייך משיחה ל"פ וכו' ומה בין בלילה למשיחה שבלילה בעודן סולת והמשיחה אחר אפייתן: מ ואף על גב דלעיל בפ' הלוה פרש"י כתית למאור אבל למנחות שמן שני כשר ואם כן ל"ל שמן שמן. ויש לומר דס"א דהא דבא להכשיר שמן שני ה"א למנחת נסכים אבל במנחות עצמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול משום הכי צריך קרא דשמן שמן. (ד"ד) מתרן נראה דבא להתיר כאן אף השלישי דס"א למאור בעינן זך דהיינו ראשון ולגבי מנחות אפהתיה הד דרגא דהיינו אף השני כשר קמ"ל כאן דאף הג' כשר: א מדכתיב בפרשת צו גבי לחמי תודה חלות ורקיקי מצות וכתיב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרינן תרומה תרומה כתיב הכא תרומה וכתיב התם תרומת מעשר מה תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומה דהכא אחד מעשר שאם היו פחות מעשר או יותר מעשר אי אפשר שיהיה עבירה כל מין אלא פרוס ותורה אמרה אחד מכל קרבן שיהא הכלים או הרקיק שלם ולא פרוס: ב פי' שאינה עמוקה אלא בולים נפין אלל הוגניה ותפזר השמן בהוגני הכלי ויבנא אחרינא אמצעית קרקעיתה שהוא המקום שמנית בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולט כעין כלי זכוכית שלנו שהיא גבוה כעין הל באמצעיתו כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום היה נראה כאלו היא נפה כיון שהיה המקום גבוה: ג מדכתיב מנחת מחבת בלולות בשמן ויצקת עליה שמן: ד מדכתיב במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה דהיינו מתן שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן ואח"כ כתיב תעשה ויליף קרבנך האמור למעלה מקרבנך האמור למטה במנחת מרחשת ונותנין מה שנאמר בזה לזה ומה שנאמר בזה לזה נמצא כולן צריכים בלילה ויציקה ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן הכי פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגו' פתות אותה פתים ואח"כ ויצקת אם כן ב"מ דלאחר עשייתן יצוק עליה שמן

פירוש ע"ט

איז צו זיין גאנץ הייליג מֵאִשֵּׁי יְיָ פון די פייער אָפּפר פון גאט: (ד) וְכִי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה אונ אז דוא וועסט וועלן מַקְרִיב זיין אַקָרְבָּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר דְהַיְינוּ ער וועט זאגן איך נעם אויף מיר איך זאל מַקְרִיב זיין אַזוֹ אַקָרְבָּן מִנְחָה וואס עס ווערט גבאקן אין איין אובן זאל ער ברענגן סֹלֶת חַלּוֹת צעהן קוכען פון זעמיל מעל מַצּוֹת עס זאל זיין אום גיזייערטע קוכען בְּלוּלוֹת גימישט בַּשֶּׁמֶן מיט איל וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן אָדֶר ער זאל ברענגן צעהן דינע מַצּוֹת וואס ווערן גשמירט מיט אייל: (ה) וְאִם אונ אוב מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת אויף איין פייער פאן קָרְבָּנֶךָ וועט זיין דיין קָרְבָּן כלומר דו וועסט זאגן איך נעם אויף מיר איך זאל מַקְרִיב זיין אַזוֹ אַמִּנְחָה וואס זיא ווערט גבאקן אויף אַפְּלַאטְשְׁקֶע פייער פאן זאל ער ברענגן סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן זעמיל מעל גמישט מיט

בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה׃ ו פָּתוֹת
אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן
מִנְחָה הִוא׃ ס שלישי ז וְאִם־מִנְחַת
מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן
תֵּעָשֶׂה׃ ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה
אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
אשה

בְּמְשַׁח פַּטִּיר תְּהֵי׃
ו בְּצַע יָתַהּ בִּצוּעִין
וּתְרִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא
מִנְחָתָא הִיא׃ ז וְאִם
מִנְחָתָא דְּרַדְתָּא
קֻרְבָּנָךְ סֻלְתָּא בִּמְשַׁח
תִּתְעֲבֵד׃ ח וְתַיְתֵי יָת
מִנְחָתָא דִּי יִתְעֲבֵד
מֵאִלֵּין קֳדָם יְיָ
וִיקָרְבִנַּהּ לְוַת כַּהֲנָא
וִיקָרְבִנַּהּ לְוַת מַדְבְּחָא׃
ט וְיָרִים כַּהֲנָא מִן
מִנְחָתָא יָת אַדְכַּרְתַּהּ
וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא קֻרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל

ת"א מלה מליה. שם נג. פתות שם עם. ואם מנחת מנחות עד. מרחשת שם סג. והבאת את שם ס. והקריבה סוטה יד מנחות מב. והגישה סוטה שם זבחים סג סד מנחות סא. והרים הכהן מנחות ט כא. המנחה מנחות נז.

שפתי חכמים

אלא פירושו קודם להקרבהן: ה פירוש לאו מפתות אותה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה איצטריך אלא מפיסא דקרא דכתיב מנחה היא הוא דקא דייק דמנחה היא יתירה הוא לרבות כל המנחות לפתיתה. וכא דכתיב אותו ומשמע מיעוט דרשינן אותו למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ו ומה שמיעטו ביציקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים מפרש בפרק אלו מנחות משום דיציקה יש בו בני מיעוטים עליה והיא ממעט מנחת מאפה תנור שיש בה בני מינים חלות ורקיקים. ובפתיתה שאין בה אלא הדא מיעוט אותה ממעט שתי הלחם ולחם הפנים שאין צריכים אלא חדא מיעוטא: ז פי' שאין המנחה טעונה הגשה למזבח רק כשהוא אחד מהמינים שנזכרים בפרשה מנחת סולת ומאפה תנור והמחבת והמרחשת וכו': ח לא שהמקריב הוא המגיש כמובן דהא כן מאי והקריבה אל הכהן כהן בהקרבה מאי עבודתיה: ט מדכתיב בפרשת צו הקרב אותה וגו' לפני ה' אל פני המזבח ודרשינן מדכתיב לפני משמע שצריכה הגשה במערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכהנים שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כיגד ב"מ

רש"י

מלמד שבוללן בשעת בלילה: (ו) פתות אותה פתים. לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה: ויצקת עליה שמן מנחה היא. לרבות כל המנחות ליציקה. יכול אף מנחת מאפה תנור ת"ל עליה הוציא את החלות ולא הוציא את הרקיקין ת"ל היא: (ז) מרחשת. כלי הוא שהיה במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין כל דבר רך ע"י משקה נראה כרוחש ומנענע: (ח) אשר יעשה מאלה. מאחד מן המינים ה' הללו: והקריבה. בעליה ה אל הכהן: והגישה הכהן אל המזבח. מגישה לקרן דרומית מערבית ט של מזבח: (ט) את

פירוש ע"ט

אֵיל מַצָּה תִהְיֶה עֶס זָאל זַיין פוּן דֶעם מֶעל צֶעהְן מַצּוֹת: (ו) פָּתוֹת אֹתָהּ פִּתִּים אוּנ מֶען זָאל זִיא צוּ בְּרֶעקְלִין אוֹף בְּרֶעקְלִיךְ וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן אוּנ דוּא זָאלְסְט אוֹף אִיר גִיסְן אֵיל מִנְחָה הִוא דָאס אִיז אַמִנְחָה: (ז) וְאִם אוּנ אוֹב דוּ הָאסְט מְנַדֵּב גְוֶועְן מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ אַז דַיין קָרְבָּן זָאל זַיין אַזוֹ אַמִנְחָה וָואס וֶוערְט גְפְרֶעגְלְט אִין אַיין טִיפֶּע פַאן סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן פוּן זֶעמִיל מֶעל מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִי גְמַאכְט וֶוערְן: (ח) וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה אוּנ דוּא זָאלְסְט בְּרֶענְגְן דִיא מִנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה וָואס וֶועט גְמַאכְט וֶוערְן פוּן אַיין מִין פוּן דִיא מִינִים וָואס אוֹבְן אִיז גְשְׁטַאנְן לַיְיָ צוּ גָאט דָס מַיינְט מֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן אוּנ דֶר בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶער מִנְחָה זָאל גְנֶעהְן זִיא צוּם כֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זִי גְנֶעהְן צוּם מִזְבֵּחַ: (ט) וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוֹף הֵייבְן דָס מַיינְט מֶען עֶר זָאל אַרָאפּ נֶעמְן פוּן דֶער מִנְחָה אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיר גְדֶעכְנִישׁ דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם קוֹמֶץ אַזוֹ וִוי אוֹבְן אִיז גְשְׁטַאנְן וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אוּנ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דֶעם קוֹמֶץ

דמתקבל ברעוא קדם
יי: י ודאשתאר מן
מנחתא לאהרן
ולבנוהי קדש קודשין
מקרבניא דיי: יא כל
מנחתא די תקרבון
קדם יי לא תתעבד
חמיע ארי כל חמיר
וכל דבש לא תסקון
מנה קרבנא קדם יי:
יב קרבן קדמי
תקרבון יתהון קדם
יי ולמדבחא לא
יתסקון לאתקבלא
ברעוא: יג וכל קרבן
מנחתך במלחא

אשה ריח ניחח ליהוה: י והנותרת
מן־המנחה לאהרן ולבניו קדש
קדשים מאשי יהוה: יא כל־המנחה
אשר תקריבו ליהוה לא תעשה
חמץ כי כל־שאר וכל־דבש לא־
תקטירו ממנו אשה ליהוה:
יב קרבן ראשית תקריבו אתם
ליהוה ואל־המזבח לא־יעלו לריח
ניחח: יג וכל־קרבן מנחתך במלח
תמלח

תא לא תעשה חמץ ה׳ קיא מנחות נה נו. כי כל שאור פסחים מג. יומא פו יבמות קיד לו סוטה כג שבועות יב זבחים עו מנחות נז נח. לא תקטירו מנחות קו תמורה. קרבן ראשית זבחים עו מנחות נו נח פד. ואל המזבח זבחים עו מנחות נז. לריח ניחוח יומא פו סוטה כג זבחים עו מנחות קו. וכל קרבן סוטה טו מנחות כ כא.

בעל הטורים

(יא) לא תעשה חמץ. לפי שילר סרע דומה לשאור ומשמם אם נ״כ סוזיל על סדבש שילר סרע מתוק לאדם כדבש; (יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. ג׳ פעמים סוזיל מלח כפ׳ מבוס דבג׳ מקומות סמלח נתון בלבנת סמלח ועל סכבש

פירוש רשב״ם

אתקן: (יא) וכל דבש. פירות האילן. תמרים קרויין דבש: (יב) קרבן ראשית. שתי הלחם בעצרת הקרויין מנחה חדשה. ובכורי פירות המפורשים, בכי תבא: תקריבו אותם לה׳. בעזרה תביאו אותם לתנופת ולא

רש״י

אזברתה. הוא י׳ הקומן: (יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי כ קרוי דבש. (יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית בתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור שנאמר חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי

שפתי חכמים

בסוא מגיבס לקרן מערבית דרומית של מזבח: י׳ מדכתיב לעיל מינים וכרים הכהן מן סמנחה וכתיב בתריה את אזכרתה והקטיר סמזבחה וגו׳: כ ממה שאמר בסמוך במביאים ביכורים מתמרים ותאנים והלו היה כל דבש לא תקטירו פירושו דבש דבורים מהו שנאמר אח״כ קרבן ראשית תקריבו כלומר אפילו מן הדבש וכא ביכורים אינן באים מדבש דבורים

פירוש ע״ט

אוף דעם מזבח אשה וגו׳: (י) והנותרת מן המנחה
אונ דס וואס וועט איבר בלייבן פון דער מנחה
נאך דעם אז דער כהן האט דעם קומץ אראפ
גנומען זאל דס זיין לאהרן ולבניו צו אהרן אונ צו
זיינע קינדר קודש קדשים דס איז גאנץ הייליג
מאשי יי׳ פון דיא פייער אפר פון גאט: (יא) כל
המנחה אלע מנחות אשר תקריבו ליי׳ וואס איר וועט
מקריב זיין צו גאט לא תעשה חמץ זאל ניט גמאכט
ווערן פון חמץ כי וואררום כל שאור אלירלייא
זויערטייג וכל דבש אונ אלירלייא האניג לא תקטירו
ממנו זאלט איר ניט מקטיר זיין דער פון אשה ליי׳
אפייער אפר צו גאט וואס דען מענט איר ברענגן
פון זויער טייג: (יב) קרבן ראשית תקריבו אותם ליי׳

פירוש ע״ט

דס וואס איר זענט מקריב פון אייער ערשטע
תבואה וואס ווערט צום ערשטן פארטיג דאס
מיינט מען די צווי ברוט וואס מען ברענגט אום
שבועות אין בית המקדש אריין דס מעגט איר
ברענגין פון זויער טייג אונ דיא בכורים מעגט
איר ברענגין פון האניק דהיינו טייטלן וואס רינט
פון זיי האניק אבר ואל המזבח צו דעם מזבח פר
אקרבן לא יעלו זאלן זיי ניט אוף גבראכט ווערן
לריח ניחוח צו אגשמאקן ריח: (יג) וכל קרבן מנחתך
אונ אלע דיינע קרבן מנחות במלח מיט זאלץ
תמלח זאלסטו זאלצין ולא תשבית אונ דוא זאלסט
ניט פר שטערין מלח זאלץ ברית אלהיך מעל מנחתך
וואס דיין גאט האט כורת ברית גוועזן מיט דעם

תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית
אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־
קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃ ס יד וְאִם־
תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה
אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל
תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃
טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ
לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃ טז וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ
וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה
לַיהוָה

אונקלוס

תִּמְלַח וְלָא תְבַטֵּל
מְלַח קְיָם אֱלָהָךְ מֵעַל
מִנְחָתָךְ עַל כָּל קֻרְבָּנָךְ
תְּקָרֵב מִלְחָא׃ יד וְאִם
תְּקָרֵב מִנְחַת בִּכּוּרִין
קֳדָם יְיָ אָבִיב קְלֵי
בְנוּר פֵּירוּכָן רַכִּיכָן
תְּקָרֵב יָת מִנְחַת
בִּכּוּרָךְ׃ טו וְתִתֵּן עֲלַהּ
מִשְׁחָא וּתְשַׁוֵּי עֲלַהּ
לְבֻנְתָּא מִנְחָתָא הִיא׃
טז וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת
אַדְכָּרְתַהּ מִפֵּרוּכַהּ
וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל
לְבֻנְתַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ

ת"א ולא תשבית ברכות כ׳. על כל קרבנך מנחות כ. ואם תקריב מנחות סח עב. אביב מנחות סו סח עא פד. כרמל שבת קכ מנחות סד סו. תקריב את מנחות עג עד. ונתת עליה מנחות כט. ותקטיר כותב טו. מגרשה מנחות יט כז. על כל מנחות כז.

פירוש רשב"ם

לקרבן המזבח: (יד) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר: גרש. כמו ויגרס בחצץ שיהא טחון ברחים של

בעל הטורים

ועל המזבח: תקריב מלח. בגי׳ זה יהיה מלח מעל ליסוד: וסמך

שפתי חכמים

אלא ודאי כל מתיקת פרי קרוי דבש: א פי׳ ע"י מלח המים נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ב ואז אני יכול לפרשו חובה: ג והא דלעיל סוף פ׳ יחרו לא הביא כי אם ג׳ ולא הביא זה י"ל דלעיל פי׳ אליבא דר"י והכא פירש אליבא דר"ש דפי׳ הלוי ואם יהיה סיובל חובה: ד פירוש בנתן ב׳ כיסנים האחד בבאה אביב בפירושו בשעת ביכול

רש"י

תאנים ותמרים: (יג) מלח ברית. שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח א וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולות בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן: (יד) ואם תקריב. הרי אם משמש בל׳ כי ב שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב

מדבר שהוא חובה וכן ואם יהיה ג סיובל וגו׳: מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר ד שהיא באה אביב בשעת ביסול התבואה ומן השעורים היא באה נאמר כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב: קלוי באש. שמייבשין אותו על האור באביב של קלאים (פירש"י במנחות שם הכלי של מוכרי קליות) שאלולי כן אינה נטחנת ברחיים לפי שהיא לחה: גרש כרמל. גרוסה בעודה לחה: גרש. לשון שבירה וטחינה גוסה ברחיים של גרוסות כמו ויגרס בחצץ וכן גרסה נפשי: כרמל. בעוד הכר מלא

פירוש ע"ט

זאלץ אז מען זאל זיא מקריב זיין אויף דעם מזבח על כל קרבנך אויף אלע דיינע קרבנות תקריב מלח זאלסטו גנעהגען זאלץ: (יד) ואם תקריב מנחת בכורים ליי׳ אונ אז עס וועט קומען די צייט ווס דוא מוזט מקריב זיין די מנחה פון בכורים צו גאט דם מיינט מען דעם עומר ווס מען ברענגט אום פסח זאל זיא זיין פון גערשטן אביב וואס ווערט גערשט צייטיג אין דר זעלביגר צייט קלוי באש זיא זאל זיין גטריקינט איבר פייער גרש עס זאל זיין גראב גמאלן כרמל בשעת אז די תבואה איז נאך

פירוש ע"ט

וייך אונ פייכט אונ איז פול אין די זאנגן פון אזו אתבואה תקריב זאלסטו מקריב זיין את מנחת בכוריך די מנחה פון דיינע בכורים: (טו) ונתת עליה שמן אונ דוא זאלסט געבן אויף איר אייל ושמת עליה לבונה אונ דוא זאלסט טאן אויף איר ווייריך מנחה הוא זיא איז אמנחה כלומר זי האט דעם דין אין זעך אזו ווי אנדרע מנחה דהיינו מען זאל פון איר אראפ נעמן אקומץ אזו וויא פון אנדרי מנחה: (טז) והקטיר הכהן את אזכרתה אונ דער כהן זאל מקטיר זיין איר גדעכניש דאס מיינט מען

לַיהוָה׃ רביעי פ ג א וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים
קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב
אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ
לִפְנֵי יְהוָה׃ ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ג וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־
החלב

יְיָ׃ א וְאִם נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא קֻרְבָּנֵהּ אִם
מִן תּוֹרֵי הוּא מְקָרֵיב
אִם דְּכַר אִם נֻקְבָּא
שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ קֳדָם
יְיָ׃ ב וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל
רֵישׁ קֻרְבָּנֵהּ וְיִכְסְנֵהּ
בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן
כַּהֲנַיָּא יָת דְּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג וִיקָרֵב מִנִּכְסַת
קוּדְשַׁיָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת
גוא

ת״א ואם זבת זבחים ד תמורה יח.. שלמים קרבנו זבחים כט. קרבנו מנחות לג ערכין ג תמורה ג. אם מן הבקר בכורות סא. אם זכר לא בכורות מו כו תמורה יח יח. יקריבנו ערכין ב תמורה ג. ושחטו מיזובין ב יומא סב נזיר מה קידושין כו זבחים נה נו מנחות ח. את החלב חולין מט.

בעל הטורים

(ב) וסמך ידו. כתיב בבקר ובצאן ובעז כתיב את ידו לפי שהבקר הזק ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו מה שאין כן בצאן ובעז לכך נאמר את דמשמע בכפיו. בבקר כתיב אם זכר אם נקבה ובצאן כתיב זכר או נקבה לפי שבצאן או לרבות הפלגס ואם לא משמע רבוי ובעז לא הזכיר כלל זכר ונקבה לפי שהעז מנהגו לעולם להוליד זכר ונקבה יחד ומטמא יבהוע הזכר ויבאיר הנקבה לפרנסת ביתו. בכן בקר כתיב והקטירו אותו בני אהרן לשון רבים ובצאן כתיב והקטירו הכהן לפי שבן בקר צריך הרבה כהנים: (ג) את

פירוש רשב״ם

גרושות: (א) שלמים. מאחר שאינו לשון עולה אינו כליל אלא לשון שלמים שמשמע לשון נדר וצריך לשלם את נדריו שהוא לשון תשלומים אז יהא דינו כמו שמפרש והולך. ורבותינו פירשו לשון שלום שהכל וכין בו

רש״י

ה בהתבואה לכה ומלאה בקפין שלה ועל כן נקראים המלילות כרמל וכן כרמל בצקלונו: (א) שלמים. שמטילים שלום בעולם. ד״א שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים: (ג) ואת כל החלב וגו׳. להביא חלב בעל הקבה ד דברי רבי ישמעאל רע״ח

שפתי חכמים

התבואות דהיינו בתחלת בקציר כשני שהיא כאס מן הבעירים מג״ס דהביא אביב: ה פי׳ במינות כרמל מלא מורכבת כר מלא: ו פי׳ וכ״ש בעל הדקין שיש בם ב׳ סימנים של היכור שהן הותב וקרוס ונקלף ולר״ע דוקא דקין משום שיש בם סימנים תותב וגם קרוס ונקלף אבל בעל הקיבה אינו הותב אלא התיכות התיכות הלב יב ופי׳ הותב במלא

פירוש ע״ט

דעם קומץ מִגִּרְשָׂהּ פון איר גראבּ גמאלנע תְּבוּאָה
וּמִשַּׁמְנָהּ אונ פון איר אייל ווס מען האט אוף איר
געגעבן עַל כָּל לְבֹנָתָהּ מיט גאר איר ווייריך. אִשֶּׁה
אפייער אָפֶּר לַיְיָ צו גאט: (א) וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ
אונ אוב ער וועט וועלין מקריב זיין אקרבן
שְׁלָמִים צו גאט אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אוב ער
וועט וועלין מקריב זיין דיא שְׁלָמִים פון רינדער
אם כיי ער וויל ברענגן אזכר אִם כיי ער וויל
ברענגן אנקבה תָּמִים גאנץ אן אמום יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי
יְיָ זאל ער אים גגעהן פאר גאט אבר אז עס האט
אין זיך אמום טאר מען עס ניט מקריב זיין פר
אקרבן: (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ אונ דער בעל הבית פון

פירוש ע״ט

דעם קרבן זאל אן לעהנן זיין האנט עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
אוף דעם קאפ פון דעם קרבן פר דער שְׁחִיטָה
אונ תיכף נאך דעם אן לעהנן וּשְׁחָטוֹ זאל מען
שעכטן אים מיינט מען דעם קרבן שְׁלָמִים פֶּתַח
אוהל מועד פר דער טיר פון דעם אוהל מוֹעֵד וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אונ דיא קינדער פון אהרן דיא
כהנים זאלן שפרענגן אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב דאס
בלוט ארום דעם מזבח: (ג) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים
אִשֶּׁה לַיְיָ אונ דער כהן זאל גנעהן פון דעם
שעכטונג פון דיא שלמים אפייער אפר צו גאט
אֶת הַחֵלֶב דם פעטקייט הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב דאס וואס
דעקט צו דם איננווייניגסטי וְאֵת כָּל הַחֵלֶב אונ גאר

הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ ו וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר

או

גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃ ד וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא עַל כֻּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃ ה וְיַסְּקוּן יָתֵהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא דִּי עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ ו וְאִם מִן עָנָא קֻרְבָּנֵהּ לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ דְּכַר אוֹ נֻקְבָּא שְׁלִים

יקרבנה

ת"א ואת כנורות לס. יסירנה בס. והקטירו פתחים כד. והקטירו אותו קידושין לו מנחים ס. ואם מן זבחים ח פ מנחות פג בבורה ב.

פירוש רשב"ם

אימוריו לגבוה הוה ושוק לכהנים בשרו נאכל לבעלים: (ד) היתרת. שמיותר וגדל על הכבד:

בעל הטורים

החלב המכסה את הקרב. לפי שבא לכפר על החטא שבטבע שתחת לבו שמשו כדכתיב במגנת עלית כבית וכתיב יבטן

שפתי חכמים

כמו היא שמלתו מתרגמינן היא הותניה: ז פי' המסך כמבדיל בין אברי הנשימה ובין הדקין ונקרא בל' התלמוד הגר הכבד: ח ויכו' פי' על עם קלת מן הכבד דה"ל כל הכבד א"כ יסירה מיבעי ליה: ט פי' והראיה ע"ז בעל הכבד הוא מן הכבד וכו': י ומה שהקשה הרא"ם דלמעלה פי' על עם וכאן פי' על לבד י"ל דמלת על יש לו ב' פירושים עם ולבד וגבי כליות ע"כ לריך לפרש לבד מן הכליות דהא כל הכליות היו מקטירים לגבי מזבח והא דפירש על הכבד לבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פי' לבד הלא בא לפרש הלא נטעה לומר שלא לקחו מן היותרת הדבוק בכבד אלא מה שדבוק עם מקלת הכבד במקטירים במזבחה לכך פי' לבד מן הכבד כלו' שכל היותרת היו

רש"י

להביא חלב שעל הדקין: (ד) הכסלים. (פלנק"ש בלעז) שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתחת המתנים שקורין בלעז לונבילו"ש שבן שנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הכסל הופסו: היותרת. היא דופן המסך ז שקורין איברי"ש ובל' ארמי חצרא דכבדא: על הכבד. שיטול מן הכבד עמה מעט ח ובמקום אחר הוא ט אומר ואת היותרת מן הכבד: על הכבד על הכליות. לבד מן הכבד ולבד מן הכליות י יסירנ' לזו: (ה) על העלה. מלבד העולה למדנו שתקדים

פירוש ע"ט

דָם פֶּעטְקַייט אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וָואס אִיז אוֹיף דֶעם אִינְוֵוייְנִגְסְטִי דָם מַיינְט מֶען דֶעם חֵלֶב וָואס אִיז אִיז אוֹיף דֶעם מָאגֶן אָדֶר אוֹיף דִיא גְדֶערִים׃ (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת אוּנ דִי צְוַויי נִירֶן וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אוּנ דֶר חֵלֶב וָוס אוֹיף זַיי אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וָוס אִיז אוֹיף דִיא פְלַאנְקֶן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָאס רוֹט פְלֵייש עַל הַכָּבֵד מִיט דֶר לֶעבֶּר כְּלוֹמַר עֶר זָאל אַבִּיסֶל לֶעבֶּר אוֹיךְ נֶעמֶן מִיט דֶעם רוֹט פְלֵייש עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִי נִירֶן יְסִירֶנָּה זָאל עֶר אָפ טָאן זַי מַיינְט מֶען דָאס רוֹט פְלֵייש׃ (ה) וְהִקְטִירוּ א"ת' בְּנֵי אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן דָאס מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ עַל הָעוֹלָה חוּץ דֶער עוֹלָה כְּלוֹמַר נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָאט מַקְרִיב גֶוועֶן דִי עוֹלַת תָּמִיד זָאלֶן זַיי מַקְטִיר זַיין דִי זַאכֶן פוּן שְׁלָמִים אֲשֶׁר עַל הָעֵצִים אוֹיף דֶעם הָאלְץ אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ וָוס עֶס לִיגְט אוֹיף דֶעם פַייעֶר אִשֵּׁה אַ פַייעֶר אָפֶּער רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ אַנְגְּשְׁמַאקֶן רֵיחַ צוּ גָאט׃ (ו) וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ אוּנ אַז עֶר וִויל בְּרֶענְגֶען זַיין קָרְבָּן פוּן שָׁאף זֶבַח שְׁלָמִים לַיְיָ אַ שְׁלָמִים צוּ גָאט זָכָר אוֹ נְקֵבָה סַיי אַזָכָר אָדֶר אַנְקֵבָה תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם

יַקְרְבִנֵּהּ: ז אִם אִמַּר הוּא מְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ וִיקָרֵב יָתֵהּ קֳדָם יְיָ: ח וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישׁ קֻרְבָּנֵהּ וְיִכּוֹס יָתֵהּ קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: ט וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ תַּרְבֵּהּ אֲלִיתָא שַׁלְמְתָא לָקֳבֵל שִׁדְרְתָא יַעְדְּנַהּ וְיָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא: י וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת

אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: ז אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ט וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן

ת"א אם כבש כבשים כ [illegible] זבחים ט [illegible] מנחות כג תמורה [illegible] כריתות כח. ושחט אותו קידושין נג זבחים נה. וזרקו בני עירובין נ. חלבו זבחים כח חולין יא ית קיז. לעמת חולין יא.

בעל הטורים

יפורון ויכנע לכך מביא החלב והאליה מקריב חלבו: (ז) אם כשב. והוא יותר גדול מן האלה כדכתיב והכבשים הפליג יעקב:

פירוש הרשב"ם

(י) הכליות. חכמים פירשו בשחיטת חולין היאך מסירין אותה:

רש"י

עולת תמיד א לכל קרבן על המערכה: (ז) אם כשב. לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו לשתי ב פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד' וע"י הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבע ג אלא בחטאת: (ט) חלבו. המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה: לעמת העצה.

שפתי חכמים

מקטירים עם אותו מקום בדבוק ככבד: א' אבל מעל העולה דייק בהקדים דהא לא משתמע מעל ספי' לבד אם להקדים אם לאחר אלא מדכתיב נתרים אשר על העצים אשר על האש משמע בכבר ערכו העולה על העצים אשר על האש: ב פי' ולא כפי' אחת כמו בעולת נדבה דכתיב ביה ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים וגו': ג שהרי בחטאת הפנימי כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חיצונה כתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו אבל על קרנות המזבח. ומה שלא כתב זה למעלה גבי בקר זכח השלמים הירך (בג"ה) מפני שלעיל אינו כ"כ ראיה ובמה הזריקה באצבע אע"ג דלא כתיב ביה אצבע ילפינן שהוא מן המפורש שנכתב בחטאת לכך המתין עד סוף

פירוש ע"ט

יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר דָאס מַקְרִיב זַיין: (ז) אִם כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב אוּב עֶר וִויל מַקְרִיב זַיין אַשָׁאף אֶת קָרְבָּנוֹ פַאר זַיין קָרְבָּן וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְיָ זָאל עֶר דֶעם קָרְבָּן נֶענֶען פַר. גָאט דָאס מֵיינְט מֶען פַאר דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ אוּנ עֶר זָאל אָן לֶעהְנֶן זַיין הַאנְד אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן זַיין קָרְבָּן וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן אִים דָם מַיינְט מֶ"ן דָאס קָרְבָּן פַאר דֶעם אֹהֶל

פירוש ע"מ

מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ אוּנ זֵיי זָאלֶן שְׁפְּרֶענְגֶען דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דָם בְּלוּט עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ט) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אוּנ עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין פוּן זַיין שֶׁעכְטוּנְג פוּן דִי שְׁלָמִים אִשֶּׁה לַיְיָ אַפַּייעֶר אָפֶּר. צוּא גָאט חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְמִימָה זַיין בֶּעסְט דָם אִיז דִי גַאנְצֶע אַלְיָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה אֶקֶעגֶן דִי נִירֶן כְּלוֹמַר הֶעכֶר פוּן דִיא נִירֶן: (י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת אוּנ דִי צְוֵויי נִירֶן וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אוּנ

עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־
הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת
יְסִירֶנָּה׃ יא וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן
הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ
יב וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי
יְהוָה׃ יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה
לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב׃ טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ טז וְהִקְטִירָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ
ניחח

וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא
עַל כֻּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃
יא וְיַסְּקִנֵּהּ כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא לְחֵם קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ׃ יב וְאִם מִן
בְּנֵי עִזַּיָּא קֻרְבָּנֵהּ
וִיקָרְבִנֵּהּ קֳדָם יְיָ׃
יג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל
רֵישֵׁהּ וְיִכּוֹס יָתֵהּ
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת
דְּמֵהּ עַל מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ יד וִיקָרֵב
מִנֵּהּ קֻרְבָּנֵהּ קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ יָת תַּרְבָּא
דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל
תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃
טו וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן
וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן
דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת
חִצְרָא דִּי עַל כַּבְדָּא
עַל כֻּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃
טז וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא לְחֵם קֻרְבָּנָא
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא כָּל
תרבא

ת"א אשה לה'. כריתות כג. ואם מן העזים גו' גו' ובחים ח שבועות יב שבועות כ כריתות כח. ושחט אותו קידושין נז נה.

שפתי חכמים

כל הקרבנות וכיון שלא נכתב כבוש קרבן שלבשו רק בחטאת ע"ש וכו': ד כי מתקל פעל בשם נקודות כוס בכמון ובמוסכר והינו כשאר כמוכים הנקודים בחט"ף: ה כי פי' לש' לשם כ' לא ביתנהו לו כי כבר כתיב אם אדעב לא אומר

רש"י

למעלה מן הכליות כשהלות: (יא) לחם אשה לה'. לחמו של אש ד' לשם ה גבוה: לחם. ל' מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו. עבד לחם רב. לשחוק עושים

פירוש ע"ט

דָּס חֵלֶב וָוס אִיז אוֹיף זַיי אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וָוס אוֹיף
דִיא פְלַאנְקֶן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָאס רוֹט פְלֵיישׁ עַל
הַכָּבֵד מִיט דִיא לְעֶבֶּיר עַל הַכְּלָיוֹת הוּץ דִי נִירְן יְסִירֶנָּה
זָאל עֶר אָפּ טָאן זִי דָאס מֵיינְט מֶען דָאס רוֹט
פְלֵיישׁ: (יא) וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אִים

פירוש ע"ט

מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לֶחֶם שְׁפַּייז
אִשֶּׁה פַייעֶר אָפֶּר לַיְיָ צוּ גָאט: (יב) וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ אוּנ
אוּב עֶר וִויל אַצִּיג מַקְרִיב זַיין פַאר זַיין קָרְבַּן
שְׁלָמִים וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְיָ אוּנ עֶר זָאל גֶנֶעהְנֶן זִי פַאר
גָאט: (יג) וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ וכו' דָאס הָאבִּין מִיר שׁוֹן

נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם
כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃
פ חמישי ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה
מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה׃
ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת
הָעָם

תַּרְבָּא קֳדָם יְיָ׃
יז קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן
בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל
תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא
תֵיכְלוּן׃ א וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימַר אֱנָשׁ אֲרֵי יֵחוֹב
בְּשָׁלוּ מִכֹּל פִּקּוּדַיָּא
דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיַעְבֵּד מִן
חַד מִנְּהוֹן׃ ג אִם
כַּהֲנָא רַבָּא יְחוֹב
להובת

ת"א כל חלב האלין קח ספורה לב מגילה טו . חקת עולם כריתות ד . כל חלב בם כם . נפש כי יומא לו . מאחת שבת ע קכ . אם הכהן מגילה ס : לאשמת יבמות ט .

פירוש רשב"ם

(יז) בכל מושבתיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו. אפילו בכל מושבותיכם שנאכלין חולין ואין שם קרבן וחלב ודם למזבח: (ב) אשר לא תעשינה. בכל חייבי כריתות שהם בלא תעשה פירשו חכמים בכריתות ובהוריות חוץ מספרי ומילה שהם מצות עשה: מאחת מהנה. פירשו חכמים מקצת של אחת מהנה כגון שם משמעון: (ג) אם הכהן

רש"י

להם: (יז) חקת עולם. יפה מפורש בת"כ ו כל הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה'. פי' רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו ז לאו וכרת ושגגתו חטאת: מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעון א נח מנחור דן מדניאל: (ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. ביד רמה סוקפה שגגת כל התורה לשגגת עבודה אלילים שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: א מדכתיב

שפתי חכמים

לך: ו ולמדו מזה דאיסור חלב אף בבית עולמים ונוהג בבית ובלא בזמנו בארץ ובחוצה לארץ וכן מפורש בפ"ק דקידושין: ז לאפוקי מילה ופסח דאין בו אלא כרת ולא על דבר שיש בו לאו ומיתת בית דין ולא כרת כגון מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והמסית ומדיח ונביא שקר ולמדו כל זה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה

פירוש ע"ט

איבן מפורש גוועזן: (יז) חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיכֶם דאס איז אגיזעץ אויף אייביג צוא אייערע דורות בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אין אלע אייערע זיצונג כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכֵלוּ קיין חלב אונ קיין בלוט זאלט איר ניט עסן: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט הט גערעט צו משה לֵאמֹר אזו צו זאגן: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דו משה רייד צוא דיא קינדר פון ישראל לֵאמֹר אונ זאלסט זייא אזו זאגן נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה ווען אמענטש וועט זינדיגן אום גערן מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ פון אלע געבאט פון גאט וואס ער האט געשאפט אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה אז מען זאל דאס ניט טאן וְעָשָׂה אַחַת מֵהֵנָּה אונ דער מענטש וועט יוא טאן אמקצת פון די זאכן: (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אז דער כהן וואס איז געזאלבט געווארן מיט שמן המשחה דס מיינט

משלי ישראל

פאר שטיין דאס געבן פון ביידע משולחים דאס געמליכט איז מיט דעם קרבן דרום שטייט, דאס וארט גנעהגן בייא איין שאף און נים בייא איין אקס ווארום דאס גנעהגן ווייזט דער מענטש זאל זיך אליין גנעהגן צוא גאט און זאל חרטה האבן אויף דיא זינד:

(אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם) אז דעם כהן וואס מען איז געזאלבט האט מיט דעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דאס מיינט מען דער כהן גדול וועט זינדיגן צוא שולדיגן דאס פאלק (וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא) זאל ער מקריב זיין פאר זיין זינד וואס ער האט גזינדיגט (פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַיְיָ לְחַטָּאת) איין אקס פאר אקרבן חטאת. דער טעם איז פאר וואס גאט איז מדקדק מיט דיא צדיקים און שטראפט זייא אגרויסע שטראף אפילו אויף אקליינע עבירה ווארום פון דעם צדיק ווילן זיך אנדרע אפ לערנן און וועלין אוך אזו טאן. עס איז אדמיון וויא אגנב וואס האט אויף גריסן איין פאר שלאסנע. טיר פון איין מאגאזין מיט תבואה און האט אן

העם והקריב על חטאתו אשר
חטא פר בן בקר תמים ליהוה
לחטאת: ד והביא את הפר אל
פתח אהל מועד לפני יהוה וסמך
את ידו על ראש הפר ושחט את
הפר לפני יהוה: ה ולקח הכהן
המשיח מדם הפר והביא אתו אל
אהל

לחובת עמא ויקרב
על חובתה די חב
תור בר תורי שלים
קדם יי לחטאתא:
ד וייתי ית תורא
לתרע משכן זמנא
לקדם יי ויסמוך ית
ידה על ריש תורא
ויכוס ית תורא קדם
יי: ה ויסב כהנא רבא
מדמא דתורא ויעל
יתה

פירוש רשב״ם

המשיח יחטא. בהוראתו גם להחטיא את העם עמו: לאשמת העם. חכמים דרשו הרי משיח כציבור בהוראות. אך לפי הפשט משמע לפי שבכהנים נאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וכל שכן כהן גדול שהוא מורה לרבים: והקריב על חטאתו וגו׳ אל שפך הדשן. דכתיב בצו את אהרן ותוציא את הדשן אל מחוץ למחנה:

שפתי חכמים

א להת משמע אפילו מקצת וה״ל אפילו אות אחת דדרשינן גם כן אחת כלומר כאלו כתיב אחת דמשמע גם כולו. לכן אמרינן דאינו חייב אלא עד שיכתוב שם משמעון משום שם שלם והוא מקלת השם: ב כלומר שמהלה נעלם ממנו הדין וכורה שלא כהלכה ועשה הוא עלמו ע״פ שקול דעתו אבל אם הורה הכהן לאחרים ועשה על פי הוראתו פטור הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא: ג פי׳ אלו לא כתיב אלא פר ה״א אפילו בן ד׳ וה׳ שנים קמ״ל בן דכל מקום בנה׳ בן כן בתי שנים הוא כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת וה״ל נעולה תמימים אף כבנים וכמו שהיה הוא בן שתי שנים:

רש״י

שנדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כמו שנאמר לאשמת העם. ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו. ופשוטו לפי אגדה כשכה״ג חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל: פר. יכול זקן ג ת״ל בן אי בן יכול קטן ת״ל פר הא כיצד זה פר בן ג׳: (ס) אל

משלי ישראל

לפיהלם חאק מיט תבואה וויפיל ער האט גקענט פאר נעמין און האט איבר גלאזט דעם מאגאזין אפין זאגין אריין גגאנגן אנדרע מענטשן און האבן אויך גנומן תבואה און בהמות זענין אריין גגאנגן און האבן קאלע גמאכט דיא תבואה אונ נאך דעם אז מען גיפינט דעם גנב אפילו שוין זאל בצאלין מאפיל וויפיל ער אויך נים מפלא זיין דעם שאדין וואס דורך אים איז גמאן גווארין ווארום דער שאדין בטרעפט אסאך מיין וויפיל ער האט גגנבת דרום קען דער גנב אזו פיל שדין נים בצאלין. דער נמשל איז אז דער צדיק טוט אין עבירה בשוגג לערנין זיך אנדרע מענטשן פון אים אפ אונ טוען דיא עבירה במזיד. דאס זאגט דער פסוק (אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם) ווארום אז איחיד טוט אין עבירה און ברענגט איין קרבן קען זיין ער איז מתקן מיט דעם קרבן דאס ער האט פוגם גוועזן מיט דער זינד אבר דער כהן וואס איז גזאלבט גווארן מיט שמן המשחה דאס מיינט מען דער כהן גדול: ער ווען זינדיגן איז ער גורם לאשמת העם צו שולדיגן דאס פאלק ווארום מען וועט זעהן פון דעם כהן גדול וועלן אלע טאן דיא עבירה דרום דארף זיין קרבן זיין איין אקס וואס איין אקס איז דער גרעסטער קרבן פון אלע קרבנות פון דעסט וועגן (ליי׳ לחטאת) בייא נאם הייסט דער קרבן קלענער פון דעם חטא ווארום ער האט גורם גוועזן אז אנדרע זאלין זיך פון אים אפ לערנין און וועלן אויך זינדיגן

פירוש ע״ט

מיין דער כהן גדול יחטא ער וועט זינדיגן לאשמת צו שולדיגן העם דאס פאלק. רש״י שרייבט אז דר כהן גדול זינדיגט איז דס אשולד צו דעם פאלק וויל ער דארף אוף זיי מכפר זיין אונ ער איז גווארן שלעכט והקריב על חטאתו אונ ער זאל מקריב זיין אוף זיין זינד וואס ער האט גזינדיגט פר איין אקס בן בקר איונגע רינד תמים גאנץ אן אמים ליי׳ צו גאט לחטאת פאר אקרבן חטאת: (ד) והביא את הפר אונ ער זאל ברענגין דעם אקס אל פתח אוהל מועד פאר דער טיר פון דעם אוהל מועד לפני יי׳ צו פר גאט וסמך את ידו אונ ער זאל אן לעהנן זיין האנד על ראש הפר אויף דעם קאפ פון דעם אקס ושחט את הפר אונ ער זאל שעכטן דעם אקס לפני יי׳ צו פר גאט: (ה) ולקח הכהן המשיח אונ דער גזאלבטער כהן זאל נעמן מדם הפר פון דעם בלוט פון דעם אקס והביא אותו אונ זאל
דאס

יָתֵהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא: ו וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרֻכְתָּא דְקוּדְשָׁא: ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְבַּח קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא דִּקְדָם יְיָ דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא דִּי בִּתְרַע
משכן

אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ: ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ׀ כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
ואת

ת"א מזבח קטרת ישפך נח.

בעל הטורים

וכ"ב כה"ת ב"ס לכ"ב על הם לכבו כריס כלאן : (ז) מזבח קטרת הסמים. בפרשת כהן משיח כתיב קטרת הסמים ובפרשה שלאחריה לא כתיב הסמים לפי שהכהן גדול מתעבר בקטורת הוסיף לומר הסמים. בכל הכפרות כתיב כפרה וסליחה

פירוש רשב"ם

(ו) את פני פרכת. לפי הפשט את פני פרכת הקדש. פרכת המבדיל בין הקדש ובין קדשי הקדשים. ומה שמפרש שם פרכת הקדש משמע שיהיו ההזאות כנגד אמצעית הפרוכת מבחוץ שכנגד ארון הקודש שבפנים:

רשי

אהל מועד. למשכן ובבית עולמים ד להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושתה מכוון ה כנגד בין הבדים ולא היו נוגעים דמים בפרוכת ו ואם נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שירי

שפתי חכמים

כן עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ואלו נאמר בן וכו' ופי' והשתא דכתיב פר וגם בן בקר על כרחך צריך לפרש פר הסמוך לבן דהיינו בן שלשה שנים ואם תאמר והא פי' רש"י לעיל ומן הצאן פרט לזקן וכו' ויש לומר דס"ד דמיעט קרא זקן גבי עולה אבל חטאת ה"א אפילו זקן כשר ת"ל בן ולא זקן. (ד"ד) קשה הא לעיל גבי עולה פירש"י מן הכבשים ומן העזים דהם מיעוטים לחולה וזקן ומזוהם ול"ל כאן מיעוט אחר לזקן וכ"ת דהתם גבי עולה וכאן גבי חטאת צריך מיעוט אחר אם כן קשה הו"ל למיכתב כאן עוד מיעוט לחולה ולמזוהם וי"ל דלענין פסול דחולה ומזוהם שהוא מאוס בפיר ילפינן חטאת מעולה דמסתבר הוא לפוכלי מבוס כקריבתו לא לפחתך אבל לענין פסול זקן דהיינו יותר מג' שנים אינו מסתבר אלא דגזרת הכתוב לפסול ה"א הוה דגלי גבי עולה ודוקא קמ"ל דגם גבי חטאת כן הוא : ד דלאו דווקא משכן אלא ה"ה במקדש דכתיב בפרשת חקת את משכן ה' טמא וכתיב בתר הכי את מקדש ה' טמא ודרשו רז"ל אם נאמר משכן למה נאמר מקדש ואם נאמר מקדש למה נאמר משכן אלא ליתן כל זה בזה וכל זה בזה ש"מ שאין הפרש ביניהם אלא בשם ככתוב נכבונו שמשכן שבויה בהוספה בשה והא דלא פירש זה לעיל גבי ואל פתח אהל מועד וגו' משום דהתם קאי על העזרה ושם בעזרה אחד הוא בין במשכן בין בבית עולמים אבל גבי אהל מועד דלא שייך שם אהל מועד אלא במשכן וקדושת משכן מתחלף בקדושת בית עולמים דזה קדושתו לפי שעה וזה קדושתו קדושת עולמים : ה דאל"כ הקודש ל"ל אלא שאין הייה ההזאה בכל רוחב הפרוכת רק במקום ההוא נגד בין בדי ארון הקודש : ו מדלא כתיב על פרוכת משמע אף אם

פירוש ע"ט

דָם בְּלוּט בְּרֶענְגֶן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אַיין טוּנְקֶן זַיין פִינְגֶר אִין דֶעם בְּלוּט וְהִזָּה מִן הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶן פוּן דֶעם בְּלוּט זִיבְּן מָאל לִפְנֵי יְיָ צוּ פַר גָאט אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ פַר דֶעם הֵיילִיגֶן אָרְט פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת דָס אִיז קֶעגְן בֵּין הַבַּדִים אָדֶר אַזוֹ אִיז דֶער פְּשַׁט פָּרוֹכֶת הַקּוֹדֶשׁ דֶער פָּרוֹכֶת וָואס הֶענְגְט פַר דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעבְּן פוּן דֶעם בְּלוּט עַל קַרְנוֹת אוֹיף דִי עֶקְן פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ קְטֹרֶת הַסַּמִּים וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְטִיר קְטוֹרֶת פוּן דֶעם גְוֶוערְץ פַאר גָאט אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וָוס דָס מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר אוּנ גָאר דָאס אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט פוּן דֶעם פַר יִשְׁפֹּךְ זָאל עֶר אוֹיס גִיסֶן אֶל יְסוֹד צוּ דֶעם גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב אַיין עוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד וָואס דָאס מִזְבַּח הָעוֹלָה שְׁטֵייט פַר דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל

ח וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ י כַּאֲשֶׁר יוּרָם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם

הכהן

אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ח וְיָת כָּל תְּרַב תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ יָת תַּרְבָּא דְחָפֵי עַל גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִי עַל גַּוָּא׃ ט וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חֲצְרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃ י כְּמָא דִי מִתַּפְרַשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲנָא עַל

מדבחא

רש"י

ז פדס: (ח) ואת כל חלב פר. חלבו היל"ל מה ת"ל פר לרבות פר של יוה"כ לכליות ה ולחלבים ויותרת: החטאת. להביא שעירי ע"ז לכליות ט ולחלבים ויותרת: ירים ממנו. מן המחובר י שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו (ת"כ): (י) כאשר יורם. מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמים וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירש א כאן אלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן ב אף זה לשמו ומה שלמים שלום לעולם אף זה שלום לעולם ובתורת קדשים מצריכו ללמוד הימנו שאין למדין למד מן הלמד ג בקדשים בפרק איזהו מקומן: על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו. כולן לשון תוספת

שפתי חכמים

לא יגע: ז ואע"ג שכבר הוה ממנו קרי ליה כל הדם לנמד שבשולת צריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר יקבל ואח"כ יזה ואחר הזיה ישפוך כנותר: ח כתב הרא"ם וכך שנו ג"כ גבי ואת כל דם הפר ישפוך דמו הל"ל וכו' אלא לרבות פר יום הכפור לשפיכה ורש"י ז"ל לא הביא רק מה שדרשו בפסוק ואת כל חלב פר ולא ידעתי למה ונראה משום דפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל היא והובא בילקוט בזאת הפרשה דף קכ"ז פ"ש: (ג"א) רש"י לא הביא זה מפני שבפ"ב דזבחים דרש הך קרא למילתא אחריתי שבשולת צריך לקבל כל דם הפר: ט כך היא הגירסא בת"כ אבל בנוסח שלנו לרבות שעירי ע"ז לכל האמור בענין ואע"פ שאין בע"ז אלא שעיר א' בלבד הבא עם פר העולה כמ"ש בפ' שלח לך שהרי הכהן המשיח בשגגת ע"ז שעיר הוא מביא כהדיוט י"ל מפני שהשבטים כולם היו מביאין כל אחד פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת הוראה ב"ד בע"ז וא"כ היו י"ב שעירים כדאיתא בהוריות דף ד' וה': י ופי' ממנו בעודו שלם: א פי' וכלא כי היכי דפירש בזבח השלמים לכולהו חלבים בפרט ה"נ פירש להו הכא גבי פר כהן משיח: ב מדכתיב והם זבח שלמים וגו' ש"מ דקפיד רחמנא שיהא הזבח לשם שלמים: ג פי' משום דבעי לאגמורי פר העלם של צבור לשעירי ע"ז היותרת הכבד ושתי כליות מדאיתקש להדדי לענין הקטרת אימורים כדאמרינן בזבחים פרק בית שמאי ופר העלם לצבור לא כתיב ביה כליות ויותרת אלא מהיקשא דפר כהן משיח דכתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת והניא לפר זה פר העלם צבור לפר החטאת זה פר כהן משיח מה פר כהן משיח יש בה מוריו ב' כליות ויותרת אף פר העלם צבור כן ואין למדין למד מן הלמד הוצרך הכתוב לכתוב קרא כאשר יורם בפר כהן אע"פ שאין צריך ליה לגופיה לומר אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דבר של צבור ולמדנו מזה שהם לא היו כתיב בו בפירוש לא היו יכולים שעירי ע"ז ללמוד מפר העלם דבר

פירוש ע"ט

מוֹעֵד׃ (ח) וְאֶת כָּל חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת אוּנ נָאר דֶעם חֵלֶב פוּן דֶעם פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ זָאל עֶר פוּן אִים אָפּ שֵׁייזְן אֶת הַחֵלֶב וכו' פוּן (אֶת הַחֵלֶב) בִּיז (יְסִירֶנָּה) הָאבְּן מִיר שׁוֹן אוֹיבְּן מְפוֹרָשׁ גְוֶוען׃ (ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת אוּנ דִי צְוַויי נִירְן וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אוּנ דָאס חֵלֶב וָואס אִיז אוֹיף זַייא אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וָואס אִיז אוֹיף דִיא פְלַאנְקְן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָם רוֹט פְלֵייש עַל הַכָּבֵד מִיט דִי לֶעבֶּר כְּלוֹמַר עֶר זָאל אַבִּיסְל לֶעבֶּר אוֹיךְ מִיט נֶעמְן מִיט דֶעם רוֹט פְלֵייש עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִי נִירְן יְסִירֶנָּה זָאל עֶר אָפּ טָאן זִי דָם מֵיינְט מֶען דָאס רוֹט פְלֵייש׃ (י) כַּאֲשֶׁר יוּרָם אַזוֹי וִוי עֶס אִיז אָפּ גְשֵׁייד גְוָוארְן מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים פוּן דֶעם אָקְס דָם שֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים אַזוֹי זָאל בַּיי דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוֹיךְ אָפּ גְשֵׁייד וֶוערְין וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זַיי מַקְטִיר זַיין עַל מִזְבַּח הָעֹלָה אוֹיף דֶעם מִזְבַּח הָעוֹלָה׃

הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה׃ יא וְאֶת־
עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃ יב וְהוֹצִיא
אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן
וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־
שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף׃ פ יג וְאִם כָּל־
עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר

מעיני

ת"א ואת עור יומא סו. ראשו ועל כרעיו שם סח. וקרבו שם מח. ושרף אותו פסחים עט. אל שפך שם יומא כח. על שפך שם כח.

אונקלוס

מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא׃
יא וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא
וְיָת כָּל בִּשְׂרֵהּ עַל
רֵישֵׁהּ וְעַל כְּרָעוֹהִי
וְגַוֵּהּ וְאֻכְלֵהּ׃ יב וְיַפֵּק
יָת כָּל תּוֹרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר דְּכֵי
לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד
קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ עַל
אָעַיָּא בְּאֶשָּׁתָא עַל
אֲתַר בֵּית מֵישַׁד
קִטְמָא יִתּוֹקַד׃ יג וְאִם
כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁתַּלּוּן וִיהֵי מְכַסָּא

בעל הטורים

מון מכהן גדול לפי שבשגגת תלמוד עולה זדון: (יב) על שפך הדשן ישרף. לומר תורה לשרוף קרבנו של כהן משיח כשהכהנים כהון על שפך הדשן שלא יתביישו אדם להתוודות על חטאו בפני כ"ג החטא ובתודה והביא קרבן על חטאו: (יג) ישגו.

רש"י

כן כמו מלבד: (יב) אל מקום טהור. לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות הוצרך לומר מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור: מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות ד ובבית עולמים חוץ לעיר ה כמו שפירשוהו רבותינו במס' יומא ובסנהדרין: אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן ו המסולק מן המזבח כמ"ש והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: על שפך הדשן ישרף. שאין ת"ל אלא ללמד שאפילו אין ז שם דשן: (יג) עדת ישראל. אלו ח סנהדרין:

שפתי חכמים

משום דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש: ד מדכתיב כאן מחנה ולקמן בפרשה זו כתיב כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו ובהר ההי כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ל"ל אלא ודאי מיותר הוא כדי לדרוש ממנו עוד מחנה אחת ומחנה ג' מוכח מדכתיב בפרשת צו והוציא את הדשן מחוץ למחנה דלא כל"ל רק והוציא את הדשן ואנא ידענא בחוץ למחנה הוא כדכתיב בפרשה זו אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן הוא חוץ למחנה אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה. אחת דהיינו חוץ לג' מחנות וג' מחנות הן מחנה שכינה הוא מפתח העזרה ולפנים ומפתח העזרה עד פתח הר הבית הוא מחנה לויה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה ג' ומשער העיר ולחוץ הוא חוץ לג' מחנות: ה (נח"י) תמיה לי וכלא אין חילוק בין בית עולמים ובין שילה ושאר מקומות ובכל מקום היכן שהיה הארון שם היו ג' מחנות וכדאיתא אמרינן בפרק נגמר הדין וכו' ע"ב. ותירץ ואולי הוא ט"ס וצ"ל בירושלים. (ג"א) מה שמפסק רש"י לפרש התחלה אל מקום טהור ואח"כ אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות י"ל מנ"ל שפי' חוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות לכן פי' אל מקום טהור מפני שיש מקום טמא ששם משליכים אבנים המנוגעות. וזה בוודאי חוץ לשלשה מחנות שהרי תוך העיר הי' בית המנוגע וצריך להוציאן חוץ א"כ מחוץ דכתיב הוא חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לעיר: ו כלומר לא הדשן המסולק מן המאוכלות הפנימיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום כי אותו דשן אין שורפין אותו מחוץ למחנה אלא היה הוהן ממנו מלא המחתה בכל יום ונותנו בעזרה במזרחו של כבש כדכתיב והרים את הדשן וגו': ז ואת"ת מנ"ל דלמא הא דכפליה לעכובא הוא שאם אין שם דשן פסול. וי"ל דלא הל"ל אלא על הדשן ישרף מאי על שפך הדשן אלא ודאי על מקום הדשן אע"פ שאין שם דשן כלל: ח משום שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה ושפטו העדה והצילו העדה מה עדה האמורה להלן ב"ד אף עדה האמורה כאן ב"ד ומדכתיב עדת ישראל ב"מ העדה המיוחדת

פירוש ע"ט

(יא) וְאֶת עוֹר הַפָּר אונ די פעל פון דעם פר וְאֶת כָּל
בְּשָׂרוֹ אונ גאר זיין פלייש עַל רֹאשׁוֹ מיט זיין קאפ
וְעַל כְּרָעָיו אונ מיט זיינע קניען וְקִרְבּוֹ אונ זיין
אינווייניגסטי זאכן וּפִרְשׁוֹ אונ זיין מיסט :
(יב) וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפָּר אונ ער זאל ארוס ציהן
גאר דעם פר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה צו ארוס פון דער
מַחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר צוא אריין ארט אֶל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן
צו דעם ארט ווא מען גיסט אוס דס מיינט מען
ווא מען שיט אויס דאס אש פון דעם מִזְבֵּחַ וְשָׂרַף
אֹתוֹ אונ ער זאל פר ברענן אים עַל עֵצִים אויף האלץ
בָּאֵשׁ אין פייער עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף אויף דעם ארט
ווס ווערט אוס גשיט דאס אש פון דעם מִזְבֵּחַ
דארטן זאל ער פר ברענט ווערן : (יג) וְאִם כָּל
עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ אונ אוב גאר די עדה פון די
ישראל ווען טאן איין עבירה אום גערן וְנֶעְלַם
דָּבָר אונ עס וועט ווערן פאר הולן אזאך מעיני

מעיני הקהל ועשו אחת מכל־
מצות יהוה אשר לא־תעשינה
ואשמו׃ יד ונודעה החטאת אשר
חטאו עליה והקריבו הקהל פר
בן־בקר לחטאת והביאו אתו
לפני אהל מועד׃ טו וסמכו זקני
העדה את־ידיהם על־ראש הפר
לפני יהוה ושחט את־הפר לפני
יהוה׃ טז והביא הכהן המשיח
מדם הפר אל־אהל מועד׃
וטבל

פתגמא מעיני קהלא
ויעבדון חד מכל
פקודיא דיי די לא
כשרין לאתעבדא
ויחובון׃ יד ותתידע
חובתא די חבו עלה
ויקרבון קהלא תור
בר תורי לחטאתא
וייתון יתה לקדם
משכן זמנא׃
טו ויסמכון סבי
כנשתא ית ידיהון על
ריש תורא קדם יי
ויכוס ית תורא קדם
יי׃ טז ויעל כהנא
רבא מדמא דתורא
למשכן זמנא׃
ויטבול

ת"א מעיני יבמות ט . זקני סנהד' הוריות ה

בעל הטורים

בנים במסו' . ואם כל עדת ישראל ישגו . ישגו לאמי ביחזקאל על רועי ישראל המתעים את הצאן הכא נמי איירי בצבור ששגגו ע"פ ב"ד שטעו בהוראה: מעיני. ד' ונעלם דבר מעיני הקהל. ואידך בההיא עניינא אם מעיני העדה. ונעלם מעיני אישה. ונעלמה מעיני כל חי איירי בתורה דכתיב לעיל מיניה והחכמה מאין תמצא הכא נמי נעלמה החכמה מעיני בית דין שטעו בהוראה ונעלם מעיני אישה זהו שאמרו אפילו שמע מעוף הפורח בשמאת שוב אין המים בודקין אותה זה הוא ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים שאפילו שמע מעוף השמים והעלים עיניו כאלו לא ידע שוב אין המים בודקין אותה: (יד) ונודעה. ב' . ונודעה החטאת ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו שאפילו על השוגג שיש לו להביא חטאת ולא הביא הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא: והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' במסו' הכא ואידך והביאו אבנים אחרות גבי מצורע והביאו בניך בחוצן והביאו את כל אחיכם לומר מי שמחוייב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שצריך לכהן שיבא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה למה שנאמר והביאו בניך בחוצן והביאו את כל

רש"י

ונעלם דבר . טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר: הקהל ועשו . שעשו צבור

פירוש ע"ט

הקהל פון דיא אויגן פון דעם איין זאמלונג פון די ישראל דס הייסט עס וועט זיך זיי דאכטן אז עס איז מותר ועשו אחת אונ זיי וועלן טאן איינס מכל מצות יי פון אלע די געבאט פון גאט אשר וואס גאט הט אן גזאגט לא תעשינה מען זאל דס ניט טאן ואשמו אונ זיי וועלן זיך פר שולדן דאס הייסט זיי וועלן טאן איין עבירה . רש"י שרייבט דאס גייט אויף דיא סנהדרין אז זיי וועלן בשוגג מתיר זיין אזו אזאך וואס מען איז דרויף חייב כרת אונ דס קהל הט דאס גטאן : (יד) ונודעה אונ עס איז גווארן וויסיג החטאת די זינד אשר חטאו וואס זיי האבן גזינדיגט עליה אויף איר כלומר זיי

האבן דער נאך גוואר גווארן אז דיא זאך וואס זיי האבן גטאן טאר מען דס ניט והקריבו הקהל זאל דאס קהל גנעהמן פר איין אקס בן בקר איונגע רינד לחטאת פאר א קרבן חטאת והביא אותו אונ זיי זאלן אים ברענגן לפני אוהל מועד צו פאר דעם אוהל מועד : (טו) וסמכו זקני העדה אונ זיי זאלן אן לעהנן דיא עלצטע פון דער עדה את ידיהם זייערע הענד על ראש אויף דעם קאפ פון דעם פר לפני יי צו פאר גאט אונ דער נאך ושחט את הפר זאל ער שעכטן דעם פר לפני יי צו פאר גאט : (טז) והביא וכו' די עטליכע פסוקים האבן מיר שון פריער אין דער זעלביגער סדרה אוס

יז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם
וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת
פְּנֵי הַפָּרֹכֶת׃ יח וּמִן־הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־
קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה
אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם
יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ יט וְאֵת כָּל־
חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃
כ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר
הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר עֲלֵהֶם
הַכֹּהֵן

ת״א ואת כל דם ישפך את גו׳ וגו׳. אל יסוד שמות כט.

יז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא
אֶצְבְּעֵהּ מִן דְּמָא וְיַדֵּי
שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ
(יָת) קֳדָם פָּרֻכְתָּא׃
יח וּמִן דְּמָא יִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא דִּי
קֳדָם יְיָ דִּי בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא
יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא
דַּעֲלָתָא דִּי בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יט וְיָת
כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ
וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא׃
כ וְיַעְבֵּד לְתוֹרָא כְּמָא
דִּי עֲבַד לְתוֹרָא
דְּחַטָּאתָא כֵּן יַעְבֵּד
לֵהּ וִיכַפַּר עֲלֵיהוֹן
כהנא

רש״י

...ט על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש. משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחו פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחו אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם ח״ו נסתלקה הקדושה: (יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח א: (יט) ואת כל חלבו ירים. ואע״פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו׳ ומפני מה לא נתפרשו בו תנא דבי ר׳ ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חבתו: (כ) ועשה לפר. זה. כאשר עשה לפר החטאת ב כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות ג שפירש שם מה שלא פירש כאן ולכפול במצות העבודות ד ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון ה שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה

שפתי חכמים

שבישראל והיינו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ט ומלת הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי גדולה והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו הקהל מעשה על פיהם ואז מביאים סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו׳: א דאל״כ אשר פתח אהל מועד ל״ל. וא״ת למה לא פירש רש״י זה לעיל בפר כהן משיח. וי״ל דהא דפירש רש״י הכא אל יסוד מערבי ר״ל היינו לעכובא דלא תימא משום הכי נקט אל יסוד מערבי משום שפוגע תחילה באותו רוח כשהוא יוצא מאהל מועד אחר שהשלים ההזיה של פנים ומשום דאין מעבירין על המצות הוא. לכן בא הכתוב הכא ללמוד שהמצוה בהכי הוא דוקא ולא משום אין מעבירין. ובפרק איזהו מקומן תירץ רש״י בענין אחר למה שינה פעם שניה אל פתח אהל מועד ויש ליישב בענין אחר לפי קיצורו ודו״ק: ב הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו היה הראשון בעיר או כבש היה נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לשעיר או לכבש. אבל אינו נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר מ״מ הוסיף מלת זה. ואינו נכון נמי לומר ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כ״א בהוספת מלת ראשון משום הכי הוצרך לומר כמו שמפורש בפר כהן משיח וכו׳ דלא נטעה לומר דלמא בפר אחר קמיירי דהיינו בפר יום כיפור אע״פ שלא הוזכר עדיין לכן הוסיף מלת ראשון: ג ומה שאמר להביא כליות ויותרת ולא הזכיר החלבים שכולם נכללים במאמר ואת כל חלבו יקטיר זה הוא אליבא דרבי יוסי וכבר פירשתיו לעיל במה שפירש רש״י ובשחיטת קדשים וכו׳ דאין למדין למד מן הלמד. ומה שאמרו לכפול הוא אליבא דרבי ישמעאל ולא אליבא דתנא קמא בת״כ: ד וה״פ ועוד למדין ממנו פירוש מועשה לפר וגו׳ שיזרוק הדם כמו שיזרוק גבי פר החטאת וכ״ת והלא בהדיא כתיב ביה שיזרוק הדם ל״ש לכפול אותה שני פעמים שאם חסר וכו׳: ה כפר אפילו במתנה אחת פירוש בזריקה אחת נעשית לו כפרה ואינו

פירוש עט

...טייטשט ביז דעם פסוק כ׳: (כ) וְעָשָׂה לַפָּר אונ האט גטאן לְפַר הַחַטָּאת צום פַר הַחַטָּאת פון דעם
...ער זאל טאן צו דעם פר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אזו וויא ער כהן גדול כֵּן יַעֲשֶׂה לּוֹ אזו זאל ער דעם פר פון

הַכֹּהֵ֛ן וְנִסְלַ֥ח לָהֶֽם׃ כא וְהוֹצִ֣יא אֶת־
הַפָּ֗ר אֶל־מִחוּץ֙ לַֽמַּחֲנֶ֔ה וְשָׂרַ֣ף אֹת֔וֹ
כַּאֲשֶׁ֣ר שָׂרַ֔ף אֵ֖ת הַפָּ֣ר הָרִאשׁ֑וֹן
חַטַּ֥את הַקָּהָ֖ל הֽוּא׃ פ כב אֲשֶׁ֥ר
נָשִׂ֖יא יֶחֱטָ֑א וְעָשָׂ֡ה אַחַ֣ת מִכָּל־
מִצְוֺת֩ יְהוָ֨ה אֱלֹהָ֜יו אֲשֶׁ֧ר לֹא־
תֵעָשֶׂ֛ינָה בִּשְׁגָגָ֖ה וְאָשֵֽׁם׃ כג אֽוֹ־
הוֹדַ֤ע אֵלָיו֙ חַטָּאת֔וֹ אֲשֶׁ֥ר חָטָ֖א בָּ֑הּ
וְהֵבִ֧יא אֶת־קָרְבָּנ֛וֹ שְׂעִ֥יר עִזִּ֖ים זָכָ֥ר
תָּמִֽים׃ כד וְסָמַ֤ךְ יָדוֹ֙ עַל־רֹ֣אשׁ
הַשָּׂעִ֔יר

כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן׃
כא וְיַפֵּק יָת תּוֹרָא
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
וְאוֹקִיד יָתֵהּ כְּמָא דִי
אוֹקִיד יָת תּוֹרָא
קַדְמָאָה חַטַּאת קְהָלָא
הוּא׃ כב אִם רַבָּא
יְחוֹב וְיַעְבֵּד חַד מִכָּל
פִּקּוֹדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֵהּ דִּי
לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא
בְּשָׁלוּ וְיֵחוֹב׃ כג אוֹ
אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב בַּהּ וְיַיְתֵי יָת
קָרְבָּנֵהּ צְפִיר בַּר עִזִּין
דְּכַר שְׁלִים׃ כד וְיִסְמוֹךְ
יְדֵהּ עַל רֵישָׁא דִּצְפִירָא
וִיכוֹס

ת"א אל מחוץ סנהדרין מג ושרף אותו יומא כח סנהדרין נב: ועשה אחת הוריות ט יח כריתות נו: אשר לא שבת סט יומא: הוריות ג יח חולין ה: או הודע כריתות יט כו: או הודע אליו יבמות כו בכורות יח כריתות ו יג: אשר חטא כריתות יט: וסמך ידו זבחים מט מנחות כב:

פירוש רשב"ם

(כב) אשר נשיא יחטא. כמו ואשר ניתן כתר מלכות בראשו. כמו וכתר מלכות אשר ניתן בראשו: מצות ה' אלהיו. כלומר אם ירא שמים הוא ולא במזיד אלא בשוגג: (כג) או הודע. כמו אם הודע. כך רגילין לפרש. ואני

בעל הטורים

אלהים מכל וגו': (כא) חטאת הקהל הוא. וסמיך ליה אשר נשיא יחטא לומר כל שבידו למחות ואינו מוחה מעלה עליו כאלו הוא חטא: (כג) את קרבנו. גימטריא בקרבן נשיא לבוי את. לומר שיביא קרבן שמן וגדול לפי שהכל יוס אוכל. פטומות שלא יבא שלמתי מלא ובלתן כבו ריקם. כמו כתיב שעיר עזים זכר שעירים עזים נקבה לפי שאין בהמו חילוק לזכר ולנקבה בהכל נקרא עז לכך צריך לפרש זכר או נקבה אבל כבש יש חילוק:

שפתי חכמים

מעכב הכפרה אבל במזבח הפנימי לא נעשית לו כפרה: ו פירוש משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתיב

רש"י

אחת מהן מעכבת: (כב) אשר נשיא יחטא. לשון אשרי אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו: (כג) או הודע. כמו אם הודע הדבר הרבה או יש במשמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא: הודע אליו. כשחטא היה סבור שהוא היתר

פירוש ע"ט

קָהָל אוֹךְ טָאן וְכִפֶּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן
גָּדוֹל זָאל פַר גֶעבְּן אוֹף זֵיי וְנִסְלַח לָהֶם אוּנ עֶס וֶועט
וֶוערְן פַר גֶעבְּן צוּ זֵיי דָס הַיְיסְט גָאט וֶועט זַיְיא
מוֹחֵל זַיין דִיא עֲבֵירָה׃ (כא) וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אוּנ
עֶר זָאל אַרוֹס צִיהְן דֶעם פַר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הוֹיץ
פוּן דֶר מַחֲנֶה וְשָׂרַף אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים פַאר
בְּרֶענֶן כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אַזוֹ וִוי עֶר הָאט פַאר בְּרֶענְט
אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן דֶעם עֶרְשְׁטְן פַר דָס מַיינְט מֶען
פוּן דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל חַטַּאת הַקָּהָל הוּא דֶר פַר וֶוערט
אָן גֶערוּפְן חַטַּאת הַקָּהָל׃ (כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וֶוען
אַיין נָשִׂיא וֶועט זִינְדִיגְן וְעָשָׂה אַחַת אוּנ עֶר וֶועט
טָאן אַיינְס מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו פוּן דִי גְבָאט פוּן גָאט
זַיין גָאט אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה מֶען
זָאל דָאס נִיט טָאן אוּנ דֶר נָשִׂיא וֶועט דָאס יוא
טָאן בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערְן וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וֶועט פַאר
שׁוּלְדְן׃ (כג) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו אַז עֶס אִיז גְוָואר
גְוָוארְן צוּ אִים חַטָּאתוֹ זַיין זִינְד אֲשֶׁר חָטָא וָואס עֶר
הָט גְזִינְדִיגְט בָּהּ מִיט אִיר מִיט דֶעם וָואס עֶר
הָאט גְטָאן דִיא עֲבֵירָה. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט בְּשָׁעַת
אַז עֶר הָאט גְזִינְדִיגְט הָט עֶר גְמֵיינְט אַז מֶען מֶעג
טָאן אוּנ דֶר נָאךְ אִיז עֶר גְוָואר גְוָוארְן אַז עֶס
אִיז גְוֶועזְן אַיין אִיסוּר וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ אוּנ עֶר זָאל
בְּרֶענְגֶן זַיין קָרְבָּן שְׂעִיר עִזִּים אַצִיקֶעלֶע פוּן צִיגְן זָכָר
עֶס זָאל זַיין אַזָכָר תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם׃ (כד) וְסָמַךְ

הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־
יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה
חַטָּאת הוּא׃ כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־
יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה׃ כו וְאֶת־כָּל־
חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ששי כז וְאִם־
נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם
הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם׃
כח אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים
תמימה

אונקלוס:
כּוֹס יָתֵהּ בְּאַתְרָא
י יִכּוֹס יָת עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ חַטָּאתָא
הוּא׃ כה וְיִסַּב כַּהֲנָא
דְמָא דְחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא
וְיָת דְּמֵהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא׃
כו וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ
יַסֵּק לְמַדְבְּחָא כִּתְרַב
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וִיכַפַּר
עֲלוֹהִי כַהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ כז וְאִם
אֱנַשׁ חַד יְחוֹב בְּשָׁלוּ
מֵעַמָּא דְאַרְעָא
בְּמֶעְבְּדֵהּ חַד מִפִּקּוּדַיָּא
דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב׃
כח אוֹ אִתְיְדַע לֵהּ
חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיֵיתֵי
קָרְבָּנֵהּ צְפִירַת עִזִּין
שַׁלְמְתָא

ת״א ושחט אותו זבחים סט׃ חטאת הוא זבחים ו י׃ ולקח הכהן זבחים ח יד כד סט מנחות יג׃ קרנת זבחים לו׃ וכפר סנהדרין ד זבחים ח׃ מחטאתו בבא מציעא זבחים ח׃ ואם נפש בבא בתרא הוריות ג יא׃ מעם הארץ בבא קמא הוריות ג יא חולין ה׃ במצותה בבא בתרא ג נג הוריות ח׃ מצות פ׳ הוריות ח׳ כריתות נו׃ ואשם הוריות ח׃ והביא בבא מציעא מיר כ כח׃

בעל הטורים

כבשו ככב גזכר כבש לנקבה׃ (כז) בעשתה. ב׳ דס

פירוש רשב״ם

אומר ואשם או הודע אליו על ידי אחרים׃ (כח) מובא

רשי

לאחר מכאן נודע לו שאיסור היה׃ (כד) במקום אשר ישחט את העולה. בצפון שהוא מפורש בעולה׃ חטאת הוא. לשמו כשר שלא לשמו פסול׃ (כה) ואת דמו. שירי הדם׃ (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אימורין המפורשים בגמרי׃ לא כל דמו שכבר נתן ממנו על קרנות המזבח׃

שפתי חכמים

אם הכהן המשיח ואם כל עדת וכו׳׃ ז וא״ת והלא כבר נאמר בפרשת צו במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וי״ל לקבוע חובה שלא תהא שחיטתו אלא בצפון ואם לא נשחט בצפון יהא פסול׃ ח פי׳ מדכתיב הוא דרשינן הכי דהוא משמע בהווייתו כלומר להביאו תחילה לשם חטאת אבל אם אינו בהווייתו דכששחטו שחטו לשם עולה פסולה

פירוש ע״ט

דו צל וכו׳ די טייטש פון די פסוקים ביז פסוק כ״ז
דארף מען ניט מפורש זיין ווארום דם לשון איז
שון עטליכע מאל געשטאנן אין דער סדרה׃
(כז) ואם נפש אחת תחטא אונ אויב איין לייב וועט
זינדיגן בשגגה אום גערן דם הייסט ניט קיין כהן
גדול אונ ניט קיין נשיא נאר בעם הארץ פון דעם

פירוש ע״ט

פאלק פון דעם לאנד דאס הייסט אפיוטער
מענטש בעשותה אין איר טאן אחת ממצות יי איינס
פון די געבאט פון גאט אשר וואס גאט האט געשאפט
לא תעשינה מען זאל דאס ניט טאן ואשם אז ער
וועט שולדין׃ (כח) או אדער הודע אליו חטאתו אשר
חטא אונ דר נאך איז ער געוואר געווארן אז ער

תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא׃ כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ
הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת
בִּמְקוֹם הָעֹלָה׃ ל וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ לא וְאֶת־כָּל־
חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב
מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃ פ לב וְאִם־
כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה
תְמִימָה יְבִיאֶנָּה׃ לג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ
לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־
הָעֹלָה׃ לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
החטאת

שַׁלְמְתָא נוּקְבְתָא עַל
חוֹבְתֵהּ דִּי חָב :
כט וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ
עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס
יָת חַטָּאתָא בְּאַתַר
דַּעֲלָתָא : ל וְיִסַּב
כַּהֲנָא מִדְּמַהּ
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא
וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵשׁוֹד
לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא :
לא וְיָת כָּל תַּרְבַּהּ
יֶעְדֵּי כְּמָא דִּי מִתְעֲדָא
תְּרַב מֵעַל נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵק
לֵהּ : לב וְאִם אִמַּר
יַיְתֵי קֻרְבָּנֵהּ לְחַטָּאתָא
נֻקְבָא שַׁלְמְתָא יַיְתִנַּהּ :
לג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל
רֵישָׁא דְחַטָּאתָא וְיִכּוֹס
יָתַהּ לְחַטָּאתָא
בְּאַתְרָא דִּי יִכּוֹס יָת
עֲלָתָא : לד וְיִסַּב
כהנא

ת״א על חטאתו חיר כת כריתות כז : ושחט את זבחים מט : קרנות . . .
זבחים לג : ואת כל יוצא נו זבחים לד : וכפר עליו סנהדרין ד זבחים לח :
ואם כבש שתים ח תמורה ט כריתות נח : ושחט אותה זבחים ד כ ז ח ע מנחות ג ד נה :

פירוש רשב״ם

העולה. החיצון ולא על הפנימית כמשיח וציבור :

בעל הטורים

רונה ונח במקומם : (לא) הוסר. ב׳. כאשר הוסר חלב ומנח

שפתי חכמים

י אמר כאותן אימורים במקום כאותו הלב המונח נוטלת החלב מפני שאין כוונת הכתוב לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הפסוק הוא להוסיף היותרת והכליות שאינן נכללים במאמר כל חלבו ואמר המעורבים בעז האמור אלל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים ותפלת של נשיא פ״א

רש״י

י בעז האמור אלל שלמים : (לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. כאימורי עז האמורים בשלמים : (לג) ושחט אתה לחטאת. ששחטא

פירוש ע״ט

דָאס יא געווינדיגט וְהֵבִיא אונ ער זאל ברענגען אֶת
קָרְבָּנוֹ זיין קרבן שְׂעִירַת אציקעלע עזים פון ציגן
תְּמִימָה גאנץ אן אמום נְקֵבָה אנקבה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא פאר זיין זינד וואס ער האט געזינדיגט :
(כט) וְסָמַךְ וכו׳ : (לב) וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ אונ אויב
ער וויל ברענגען אשאף פאר זיין קרבן חַטָּאת

הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ לה וְאֶת־כָּל־
חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב
הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ה א וְנֶפֶשׁ
כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא
עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד
וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע
בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה

טמאה

ת"א קרנת זבחים לו: ואת כל יומא נו זבחים לו: וכפר עליו סנהדרין ד זבחים ד ולא ונפש כי סוטה לג. שבועות לד לה. לו. זבחים מח כריתות ט: והוא עד סנהדרין לו: שבועות לג לד ערכין יז יח. אם לוא יגיד יומא פז ב"ק נו, סנהדרין ל לז. שבועות לה מנחות ד ערכין יח. ונשא עונו הוריות ח. בכל דבר שבועות יח: חיה טמאה שבועות ז:

כַּהֲנָא מִדְּמָא
דְחַטָּאתָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
דַעֲלָתָא וְיָת כָּל
דְּמַהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא׃ לה וְיָת
כָּל תַּרְבַּהּ יֶעְדֵּי כְּמָא
דִי מִתַּעְדָּא תְּרַב
אִמְּרָא מִנִּכְסַת
קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָא
יָתְהוֹן לְמַדְבְּחָא עַל
קֻרְבָּנַיָּא דַּיְיָ וִיכַפַּר
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל
חוֹבְתֵהּ דִי חָב וְיִשְׁתְּבֵק
לֵהּ׃ א וֶאֱנָשׁ אֲרֵי
יְחוֹב וְיִשְׁמַע קַל מוֹמֵי
וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא
אוֹ יְדַע אִם לָא יְחַוֵּי
וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ ב אוֹ
אֱנָשׁ דִי יִקְרַב בְּכָל
מִדַּעַם מְסָאַב אוֹ

בנבלת

בעל הטורים

סוסל התמיד לומר שמעת הוסל התמיד הוסל כל חלב שבזמתו גשתלח ברכה בכל: (א) אם לוא יגיד ונשא עונו. אם לוא מלא ו' קרי ביה אם לו יגיד בוא"ו פירוש שהגיד לו

פירוש רשב"ם

(לה) כאשר יוסר חלב הכשב. חלבו האלית תמיד ככר שוב

רש"י

שהופכה לשם חטאת: (לה) כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו אימורין ואליה אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אליה עם האימורין: על אשי ה'. על מדורות האש א העשויות לשם פוחיילי"ש בלעז: (א) ושמעה קול אלה. בדבר שהוא עד בו ב שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים ג או יכנס למקדש בהוא דבר שזדונו

שפתי חכמים

פז ואין לו אליה: א פי' ולא על האש היורדת מן השמים שהוא אש ב' ממש דאותה אש אחרת היא ובקרא כתיב אשה לה' שהם עשויות לשם ה': ב מוהוא עד יתירא יליף לאפוקי בעד מפי עד או קרוב או פסול אע"פ ששמע קול אלה פטור וללמד עוד והוא עד עתה בשעת השבועה שהוא עד בדבר וכו': ג שלא תטעה לומר שמפני נגיעה בטומאה לבדה שנעלמה ממנו ואח"כ נודעה לו הוא מביא קרבן ולפיכך אמר ולאחר הטומאה אכל קדשים וכו' והוכחתו מדכתיב ואשם כלומר באכילת קדשים או בביאת מקדש פי'

פירוש ע"ט

נְקֵבָה תְּמִימָה אַגַאנְצֶע אָן אַמוּם יְבִיאֶנָּה זָאל עֶר בְּרֶענְגְן זִי וְסָמַךְ וכו׳: (א) וְנֶפֶשׁ אוּנ אַלַייבּ כִּי תֶחֱטָא אַז עֶס וֶועט זִינְדִיגְן דְהַיְינוּ וְשָׁמְעָה עֶס וֶועט הֶערְן קוֹל אָלָה אַקוֹל פוּן אַשְׁבוּעָה וָואס מֶען הָאט אִים בַּשְׁווֹארְן אוּבּ עֶר וַוייסְט דֶעם חַבֵר עֵדוּת צוּא זָאגְן זָאל עֶר זָאגְן וְהוּא עֵד אוּנ עֶר וַוייסְט דָאס עֵדוּת דְהַיְינוּ אוֹ רָאָה אָדֶר עֶר הָאט גְזֶעהְן דִיא

זַאךְ אוֹ יָדָע אָדֶר עֶר וַוייסְט עֶפִּים עֵדוּת זָאגְן דַיין חַבֵר אִם לֹא יַגִּיד אַז עֶר וִויל נִיט זָאגְן וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ וֶועט עֶר לַיידְן זַיין זִינְד כְּלוֹמַר גָאט וֶועט אִים שְׁטְרָאפְן: (ב) אוֹ אָדֶר נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וָואס עֶר וֶועט אָן רִירְן בְּכָל דָּבָר אִין אִיטְלִיכֶר זַאךְ וָואס אִיז טָמֵא אוֹ אָדֶר בְנִבְלַת אִין אַנְבֵילָה פוּן אַחַיָּה טְמֵאָה אוֹ אָדֶר אִין אַנְבֵלָה פוּן אַבְּהֵמָה טְמֵאָה

טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה
אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ
וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ ג אוֹ כִי יִגַּע
בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר
יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
וְאָשֵׁם׃ ד אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא
בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע ׀ אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל
אשר

בְּנִבְלַת חַיְתָא מְסָאֲבָא
אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא
מְסָאֲבָא אוֹ בְּנִבְלַת
רִחְשָׁא מְסָאַב וִיהֵי
מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא
מְסָאַב וְחָב׃ ג אוֹ
אֲרֵי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת
אֱנָשָׁא לְכָל סְאוֹבְתֵהּ
דִּי יִסְתָּאַב בַּהּ וִיהֵי
מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא יְדַע
וְחָב׃ ד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי
יְקַיֵּם לְפָרָשָׁא בְסִפְוָן
לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטָבָא
לכל

ת"א או בנבלת שבועות יד ית : ונעלם שבועות ד ס כריתות יט נדה כח : או כי יגע שבועות ז : לכל טמאתו שבועות ז דף כג : ונעלם ממנו שבועות ד ס כריתות יט : או נפש כי מליחה לה שבועות כ כז : לברע או נדרים יז נזיר כב ב"ק נה שבועות כב כו כז : לכל אשר שבועות כ כו לג :

פירוש רשב"ם

לטומת העצה : (ב) ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. על ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קדש ששניהם במזיד בכרת : (ג) והוא ידע ואשם. שנודע לו עכשיו שהוא טמא

שפתי חכמים

לאחר טומאה זו דאל"כ אמאי ואשם לכי שבוה נטמא יביא קרבן. ואין לומר מנא ליה לרש"י ביאכל קדשים או יכנס למקדש דלמא בטומאה עבירה אחרת חייב י"ל דסוכהם דש"י מדכתיב כאן לכל טומאתו ובפרשת הקת כתיב עוד טומאתו בו מה להלן מיירי בטומאת מקדש אף כאן מיירי בטומאת מקדש כלומר שנכנס למקדש וכתיב כאן בטומאת אדם וכתיב בפרשת לו בטומאת אדם מה התם אכילת קדשים אף כאן אכילת קדשים : ד פירוש ולא במקדש וקדשיו מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש : ה מטמא בבית הבליעה אדם לטמא בגדים שאם אכלה ונכנס למקדש חייב. וא"ת והא מלת בה מיעוט הוא. כבר הירצו בגמרא משום דהוא מיעוטא מיותר דהא כתיב בפרשת עולה ויורד או כי יגע בטומאת אדם אלמא דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא ונבילת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה א"כ בה דכתב רחמנא ל"ל והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות : ו (נח"י) נ"ל שהוא טעות סופר וצ"ל והוא ידע ששכח הטומאה והיא דבר בפני עצמו וה"פ והוא ידע ר"ל עכשיו נודע לו ששכח הטומאה כשאכל הקודש או נכנס למקדש וע"ש : א מג"ש דלעיל אך קשה בגמרא התם א"ש דכתיב ונעלם ואשם שמפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש אבל הכא כתיב והוא ידע ואשם וכי מפני שידע שהוא טמא אכל קודש או נכנס למקדש. ובמה י"ל דמקרא מסורס הוא והכי קאמר ונעלם ממנו ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו שהוא טמא כרא"ם. ועוד י"ל דואשם ואשם לג"ש וילמד התחתון מעליון : ב כלו'

רש"י

כרת במס' שבועות נדרש כן : ונעלם ממנו. הטומאה : ואשם. באכילת קדש או בביאת מקדש : (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת : לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זבין וזבות : אשר יטמא. לרבות הנוגע בטמא נדה : בה. לרבות בולע נבלת עוף טהור : ונעלם. ולא ידע. ששכח הטומאה : ואשם. באכילת קדש או בביאת מקדש : (ד) בשפתים. ולא בלב :

פירוש ע"ט

או אָדֶר אִין אַשֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אוּנ עֶס וֶועט פַּר הוֹלְן וֶוערְן פוּן אִים כְּלוֹמַר עֶר וֶועט פַר גֶעסְן וְהוּא טָמֵא וָואס עֶר אִיז טָמֵא וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וֶועט פַר שׁוּלְדִן דְהַיינוּ עֶר וֶועט עֶסְן קָדָשִׁים אָדֶר עֶר וֶועט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת אַז עֶר אִיז נָאךְ טָמֵא או אָדֶר כִּי יִגַּע אַז עֶר וֶועט אָן רִירְן בְּטֻמְאַת אָדָם אִין דֶר טוּמְאָה פוּן אַמֶענְטְשְׁן דְהַיינוּ עֶר וֶועט אָן רִירְן אָן אַמֵת אָדֶר לְכֹל טֻמְאָתוֹ צוּ אַלִי זַיינִי טֻמְאוֹת דְהַיינוּ עֶר וֶועט אָן רִירְן אָן אַיין זָב אָדֶר אָן אַיין זָבָה אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וָוס עֶר וֶוערְט דֶר מִיט טָמֵא (עיין ת"י) וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אוּנ עֶס וֶועט פוּן אִים פַר הוֹלְן וֶוערְן דִי טוּמְאָה וְהוּא יָדַע אוּנ דֶר נָאךְ הָט עֶר גְוָואר גְוָוארְן אוּנ אַיי עֶר הָט גְוָואר גְוָוארְן וְאָשֵׁם הָט עֶר פַאר שׁוּלְד דְהַיינוּ עֶר הָט גֶגֶעסְן קָדָשִׁים אָדֶר עֶר אִיז אַרַיין גְגַאנְגְן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת אַז עֶר אִיז נָאךְ טָמֵא גְוֶוען׃ (ד) או אָדֶר נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ כִּי תִשָּׁבַע עֶר וֶועט שְׁוֶוערִין לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם עֶר וֶועט אַרוֹס רֵיידְן מִיט דִיא לֶעפְצְן לְהָרַע עֶר וִויל זִיךְ שְׁלֶעכְטְס טָאן דְהַיינוּ עֶר שְׁוֶוערְט עֶר זָאל נִיט עֶסְן אָדֶר עֶר

אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה
וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם
לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ ה וְהָיָה כִי־יֶאְשַׁם
לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא
עָלֶיהָ׃ ו וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה
עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־
הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים
לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ׃ ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי

שה

לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא
בְּקִיוּם וִיהֵי מְכַסָּא
מִנֵּהּ וְהוּא יְדַע וְחָב
לַחֲדָא מֵאִלֵּין׃ ה וִיהֵי
אֲרֵי יְחוֹב לַחֲדָא
מֵאִלֵּין וִיוַדֵּי דִּי חָב
עֲלַהּ׃ ו וְיַיְתֵי יָת
אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ עַל
חוֹבְתֵהּ דִּי חָב נוּקְבְתָא
מִן עָנָא אִמַּרְתָּא אוֹ
צְפִירַת עִזִּין לְחַטָּאתָא
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
מֵחוֹבְתֵהּ׃ ז וְאִם לָא
תַמְטֵי יְדַהּ כְּמִסַּת

שיתא

ת״א ונעלם שם כו לא׳: והיה כי שם לד: והתודה כריתות יג: מחטאתו אשר שם כו: ואם לא תגיע הוריות ט:

רש״י

להרע. לעצמו ג: או להיטיב. לעצמו כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן: לכל אשר יבטא. לרבות לשעבר: ונעלם ממנו. ועבר ד על שבועתו. כל אלה בקרבן עולה ויורד ה כמפורש כאן ו אבל שבועת שוא בה כפירת ממון אינה בקרבן זו אלא

שפתי חכמים

אם גמר בלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו השבועה ואוכל אינו חייב קרבן: ב לאפוקי אם נשבע להרע לאחרים כגון אכה את פלוני ואבכה ולא הכה אינו חייב בקרבן והוכחתו מדכתיב להרע או להיטיב מקשינן להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים אין לו רשות דכתיב הרבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב וסא דכתב רש״י הטבה לעצמו איידי דקאמר הרעה לעצמו קאמר נמי הטבה לעצמו ובאמת אפילו הטבה לאחרים נמי חייב כדמפרש בפ״ג דשבועות: ד ומקרא קצר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר דאם לא כן על מה הוא מביא הקרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פירש כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטומאה. וי״ל במלת ואשם הכתובה פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאכולהו קאי הלכך על כרחנו צ״ל דקרא ונעלם ממנו מקרא קצר הוא וכאלו אמר ונעלם ממנו ועבר על שבועתו. והוא ידע פירוש ואח״כ נודע לו ואחר כך הזר ואשם לאחת מאלה וכו׳ והביא את אשמו וכו׳ פרא״ם: ה פירוש אם עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל הוא מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא קרבן זה עולה ויורד: ו אע״פ שהיא

פירוש ע״ט

זאל ניט שלאפן או אדר להיטיב ער וויל זיך גוטץ טאן דהיינו ער שווערט ער זאל יוא עסן אדר שלאפן לכל אדר אנדרע זאכן אשר יבטא האדם בשבועה וואס דר מענטש וועט ארוס רייהן מיט אשבועה ונעלם ממנו אונ ער וועט פאר געסן אז ער האט געשווארן אונ וועט עובר זיין אויף דר שבועה והוא ידע אונ דר נאך וועט ער גוואר ווערן ואשם לאחת מאלה אונ ער וועט שולדיג זיין צוא איינם פון דיא זאכן כלומר ער האט געטאן איינם פון די זאכן וואס ער האט געשווארן ער זאל דס ניט טאן: (ה) והיה אונ עס וועט זיין כי יאשם לאחת מאלה אז ער וועט פר שולדן צו איינם פון דיא דאזיגע זאכן כלומר אז ער וועט עובר זיין אין שבועה פון דיא שבועות וואס אובן איז געשטאנן אדר ער וועט עסן קדשים אז ער איז טמא והתודה אונ ער וועט מתודה זיין אויף דר זינד אשר חטא עליה וואס ער האט גזינדיגט: (ו) והביא אונ ער זאל ברענגן את אשמו זיין שולד ליי׳ צוא גאט כלומר ער זאל ברענגן אקרבן צו גאט על חטאתו פון וועגן זיין זינד אשר חטא וואס ער האט גזינדיגט ווס זאל ער ברענגן נקבה מן הצאן אנקבה פון שאף כשבה איין שאף אי׳ אדר שעירת עזים אציג אנקבה לחטאת צוא אחטאת כלומר דר קרבן ווערט אן גרופן חטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו אונ דר כהן זאל פר געבן אויף אים זיין זינד כלומר דורך דם וואס דר כהן וועט מקריב זיין דם קרבן חטאת וועט גאט מוחל זיין דיא זינד צוא דעם מענטשן: (ז) ואם לא תגיע ידו אונ אז עס

שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא
שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה
אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃
ח וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל׃
ט וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃ י וְאֶת־
הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר
עליו

אונקלוס

שִׂיתָא וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵהּ
דִּי חָב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין
אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה
לִקֳדָם יְיָ חַד לְחַטָּאתָא
וְחַד לַעֲלָתָא׃ ח וְיַיְתֵי
יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא
וִיקָרֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא
בְּקַדְמֵיתָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁהּ מִלָּקֳבֵל קְדָלֵהּ
וְלָא יַפְרֵשׁ׃ ט וְיַדֵּי
מִדְּמָא דְחַטָּאתָא עַל
כֹּתֶל מַדְבְּחָא
וּדְאִשְׁתָּאַר בִּדְמָא
יִתְמְצֵי לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא חַטָּאתָא
הוּא׃ י וְיָת תִּנְיָנָא
יַעְבֵּד עֲלָתָא כִּדְחָזֵי
ויכפר

ת״א והקריב את פסחים נט: הוריות יג. זבחים נ: ומלק את זבחים סה חולין יז: והזה מדם זבחים סד: והנשאר שם ז נג סד מעילה ח: ואת השני פסחים נט הוריות יג זבחים נ חולין כא כב: וכפר כריתות כו:

פירוש רשב״ם

שמא ויודע שהוא אשם: (ח) ולא יבדיל. סימן אחד מולק ולא שנים: (ט) והזה מדם החטאת. אוחז בכף ימזה

שפתי חכמים

צריך. לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמפורש בפרשה מ״מ אמר זה כדי שיאמר אבל שבועה וכו׳ כדכתיב בסוף הפרש׳ ונפש כי תחטא ומעלה מעל וגו׳: ז ובפ״ק דחולין פירש״י מכוס דכתיב ולא יבדיל ועוף שכשרו בסימן א׳ וכל מה דעביד טפי מהכשר שבדלה הוא וכל הסימן הזה מצות שחיטה בעוף לכתחלה הלכך במליקה כי מלק לכוליה סימן לאו הבדלה הוא אבל סימן שני אפילו לכתחילה ליכא כדתניא לחייבו בשני סימנים א״א שכבר הוקשו לדגים עכ״ל: ח מפורש הוא לעיל בחטאת דנשיא והא דחזר וכתב לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא ראי זה כראי זה מש״ה חזר ופירש כאן: ט פי׳ שהיא נמלקת בשני סימנים וככל הסורות המפורשים כה והמר כדת במקום כמשפט מכוס דלא

רש״י

באשם: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה. חטאת קודמת לעולה (זבחים ז) למה״ד לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו: ולא יבדיל. אינו מולק אלא ז סימן אחד: עורף. הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר: מול עורף. מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר: (ט) והזה מדם החטאת. בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי אוחז בעורף ומתיז והדם ניתז והולך למזבח: חטאת הוא. לשמה כשרה ח שלא לשמה פסולה: (י) כמשפט. כדת האמור בעולת העוף של נדבה ט בראש הפרשה:

פירוש ע״ט

זָועט נִיט גְרַייכְן זַיין הַאנְט דִי גִנוּג שֶׂה אַלְעֶמֶעלִי
בְלוֹמַר עֶר וָועט נִיט פַאר מָאגְן צוּ קוֹפְן אַשְׁאָף
אָדֶר אַצִיג צוּ בְּרֶענְגְן פַר אַקָרְבָּן וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ
אַל עֶר בְּרֶענְגְן זַיין קָרְבָּן אֲשֶׁר חָטָא אוֹף דָם וָוס
עֶר הָאט גִזִינְדִיגְט שְׁתֵּי תֹרִים צְוַויי טֶערְקִיל טוֹיבְּן
אָ- אָדֶר שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה צְוַויי יוּנְגֶע טוֹיבְּן לַיְיָ צוּ גָאט
אֶחָד לְחַטָּאת אַיין טוֹיבּ פַאר אַחַטָּאת וְאֶחָד לְעוֹלָה
אוּנ אַיין טוֹיבּ פַאר אַיין עוֹלָה: (ח) וְהֵבִיא אוֹתָם
אוּנ עֶר זָאל זֵיי בְּרֶענְגְן צוּם כֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר
לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה אוּנ עֶר זָאל גְנֶעהְנְן צוּם עֶרְשְׁטְן

די טוֹיבּ וָואס אִיז פַר אַחַטָּאת וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ אוּנ
דֶר כֹּהֵן זָאל אָפּ וָוערְגְן זַיין קָאפּ פוּן דֶם חַטָּאת
מִמּוּל עָרְפּוֹ פוּן אַקֶעגְן זַיין אַקִין וְלֹא יַבְדִּיל אוּנ זָאל
נִיט אָפּ שֵׁיידְן דֶעם קָאפּ פוּן דֶם גוּף: (ט) וְהִזָּה
אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגְן מִדַּם פוּן דֶם בְּלוּט פוּן דֶם
חַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ אוֹף דֶר וַואנְט פוּן דֶם מִזְבֵּחַ
וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם אוּנ דָאס וָואס וָועט אִיבֶּר בְּלַייבְּן פוּן
דֶם בְּלוּט יִמָּצֵה זָאל אוּס גְקְוֶועטְשְׁט וָוערְן אֶל יְסוֹד
צוּם גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא דָאס אִיז
אַחַטָּאת: (י) וְאֶת הַשֵּׁנִי אוּנ דִי אַנְדֶרֶע טוֹיבּ יַעֲשֶׂה

עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ׃ ס שביעי יא וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא׃ יב וֶהֱבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן ׀ מִמֶּנָּה
מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת
הִוא׃ יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה

ונסלח

ת״א מחטאתו מנחות קח. כריתות כז: ואם לא תשיג ח׳ לא ישים סוטה זבחים סב מנחות ד׳ נג נט ס ק: וכפר עליו הוריות ט מנחות קח כריתות כז׃

וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָב
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ יא וְאִם
לָא תַדְבֵּק יְדֵהּ
לְתַרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
לִתְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיַיְתֵי
יָת קֻרְבָּנֵהּ דִּי חָב חַד
מִן עַסְרָא בִּתְלַת סְאִין
סֻלְתָּא לְחַטָּאתָא לָא
יְשַׁוֵּי עֲלַהּ מִשְׁחָא וְלָא
יִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא אֲרֵי
חַטָּאתָא הִיא׃
יב וְיַיְתִנַּהּ לְוָת כַּהֲנָא
וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִנַּהּ
מְלֵי קֻמְצֵהּ יָת
אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק
לְמַדְבְּחָא עַל קֻרְבָּנַיָּא
דַּייָ חַטָּאתָא הִיא׃
יג וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב

מחדא

פירוש רשב״ם

מרחוק ותנשאר ימצה אבל עולת העוף אין בו הויה אלא ונמצה: (יג) מאחת מאלה. על אחת משלש עבירות

רש״י

(יא) כי חטאת היא. ואין בדין שיהא קרבנה מהודר: (יב) חטאת היא. נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה: (יג) על חטאתו אשר חטא. כאן שנה הכתוב שסרי בעשירות

שפתי חכמים

סייך בקרבן עוס דין ומפסט: י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או להיפך. ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה והוכן דלעיל כן בכשה ועוף ולא ראי זה כראי זה:

פירוש ע״ט

זאל ער מאכן איין עולה כמשפט אזו ווי אויבן איז גשטאנן וויא מען איז זיך נוהג מיט איין עולת נדבה וכפר עליו הכהן אונ דר כהן זאל אויף אים מכפר זיין ונסלח לו אונ דורך דם וועט אים פאר געבן ווערן זיין זינד: (יא) ואם לא תשיג ידו אונ אז עס וועט ניט גרייכן זיין האנט צו פר מאגן צו ברענגן לשתי תורים צו צוויי טערקיל טויבן או אדר לשני בני יונה צו צוויי יונגע טויבן והביא את קרבנו זאל ער ברענגן זיין קרבן אשר חטא אויף דם וואס ער האט גזינדיגט עשירית אצענטיל פון אכאס וואס ווערט אן גרופן איפה סולת זעמיל מעל לחטאת צוא אקרבן חטאת לא ישים עליה שמן ער זאל דרויף ניט טאן קיין אויל ולא יתן עליה לבונה אונ זאל דרויף ניט געבן קיין ווייררך כי חטאת היא ווארום עס איז אחטאת (עיין רש״י): (יב) והביאה אונ ער זאל זיא ברענגן צום כהן וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו אונ דר כהן זאל פון איר אראפ נעמען פול זיין קומץ את אזכרתה איר גדעכניש והקטיר המזבחה אונ ער זאל מקטיר זיין אויף דם מזבח על אשי יי׳ אויף דיא פייער אפר פון גאט חטאת היא דם איז אחטאת: (יג) וכפר עליו אונ דר כהן זאל אויף אים פר געבן על חטאתו אשר חטא אויף זיין זינד וואס ער האט גזינדיגט אונ מיט וואס זאל ער פר געבן מאחת מיט איינם פון די קרבנות וואס

וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃
ס יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ

ת"א וכיפה לכהן מנחות עג: נפש כי תמעול תמורה ג לב כריתות ח מעילה ט' יח יט: וחטאה פסחים לב זבחים מב: איל תמים כריתות י' כב:

אונקלוס

מֵחֲדָא מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ וּתְהֵי לְכַהֲנָא כְּמִנְחָתָא: יד וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: טו אֱנָשׁ אֲרֵי יְשַׁקַּר שְׁקַר וְיֵחוֹב בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דַּייָ וְיַיְתֵי יָת אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ:

פירוש רשב"ם

אלה: ושמעת קול אלה. ושבועת ביטוי. וטומאת מקדש וקדשיו: (טו) מקדשי ה'. נהנה מן הקדש ח"ג אשם

רש"י

ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו דקדקו רבותינו (כריתות כז) מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני יביא ממקצתן שתי תורים הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה [לכך נאמר מחטאתו] הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נאמר כאן על חטאתו: **מאחת מאלה**. מאחת משלש כפרות האמורות בענין כ או בעשירות או בדלות או בדלי דלות (ת"כ) ומה ת"ל שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה ל והקלין יהיו בעוף והקלין שבקלין יהיו בעשירות האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות קלין להמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידם ואת החמורים לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות: **והיתה לכהן כמנחה**. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין מ זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו (ת"כ) והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבת כהן נ שהוא בכליל תהיה לא תאכל (ויקרא ו): (טו) **כי תמעל מעל**. (ת"כ) אין מעילה בכל מקום אלא שנוי ס וכן הוא אומר (דה"א ה) וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה"א בסוטה (במדבר ה) ומעלה בו מעל: **וחטאה בשגגה מקדשי ה'**. שנהנה מן ההקדש ע ואיכן הוזהר נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה (ויקרא כב) ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל פ אף כאן לא הזהיר אלא על

שפתי חכמים

כ שלשה כשבה או שעירה שנית שתי תורים או שני בני יונה השלישית עשירית האיפה סולת: ל פירוש החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שיש בהם כרת וקלה הוא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השוה בה הכתוב המזיד לשוגג משום דבכולן כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג וקלי קלות הוא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השוה בה המזיד לשוגג. וזהו דכתיב אם לא תגיע ידו במעל קאמר כלומר שלא נגע ידו במעל שחייב בעבורה כשבה רק בעון יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בעבורו שתי תורים אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפה לפיכך כתב מאחת מאלה להשוות קלות לחמורות: מ ופי' כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים: נ לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלומר אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהיה לכהן כמנחת נדבתו וכל מנחת נדבתו אין שיריהן נאכלין לכהנים: ס כלומר ששינה אותו מקודש לחול אע"פ שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבירו והוציאן מרשות הקדש הגזבר מעל כדתנן במסכת מעילה פרק הנהנה. והגירסא הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן בכל מקום ופירושו אין מעילה זו וכו': ע פי' דילפינן חטא חטא מתרומה בג"ש נאמר כאן וחטאה בשגגה ונאמר בתרומ' ולא תשאו עליו חטא וגו' מה חטא האמור בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נהנה באכילתה אף חטא הנאמר כאן שנהנה מן ההקדש ואפילו לא שינהו מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא פגם בו כגון ששתה בכוס של זהב או שנתן טבעת של הקדש בידו ופי' וחטאה או חטאה כלומר ששינהו מרשות לרשות ולא נהנית או נהנית ולא שינתה מעל והביא אשמו וגו': פ פי' כיוצא מזה מאחר שנאות הכוללות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כן שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וכיוצא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שוה פרוטה אע"פ שלא פגם בה שוה פרוטה יצא מעל ת"ל תמעול מעל ריבה כלומר אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אע"פ שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתנן הנהנה מן ההקדש אע"פ שלא פגם בה שוה פרוטה

פירוש ע"ט

אויבן איז געשטאנען וְנִסְלַח לוֹ אונ עס וועט אים ווערן פֿר געבן וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה אונ זי זאל זיין צום כהן אזו וויא אמנחה כְּלוֹמַר אזו ווי בייא אקרבן מִנְחָה געהער צום כהן דאס וואס בלייבט נאך דר קמיצה אזו בייא דעם חטאת וואס ער ברענגט פון מעל איז אויך אזו דר דין דם איבריגע וואס בלייבט נאך דר קמיצה גיהער אויך צום כהן: (יד) וַיְדַבֵּר יְיָ וכו': (טו) נֶפֶשׁ אמענטש כִּי תִמְעֹל מַעַל וואס ער וועט פעלשן אפעלשונג וְחָטְאָה אונ וועט זינדיגן בִּשְׁגָגָה אום גערן מִקָּדְשֵׁי יְיָ פון די היילקייט פון גאט דאס הייסט ער האט הנאה געהאט פון הקדש וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זאל ער ברענגן

בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃ פ יז וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עונו

בְּפֻרְסָנֵהּ כְּסַף סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא׃ טז וְיָת דִּי חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם וְיָת חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן יָתֵהּ לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא יְכַפַּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא דַּאֲשָׁמָא וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ יז וְאִם אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחֱוֹב וְיַעֲבֵד חֲדָא מִכָּל פִּקּוֹדַיָּא דַּיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יְדַע וְחָב וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ וייתי

ת"א ואת אשר מעילה גם הוריות י כריתות כו: באיל זבחים מח. ואם נפש כריתות יט כב: מכל מצות הוריות ח זבחים מח כריתות יז כה: ולא ידע נזיר כג קדושין פא הוריות ח כריתות יט:

פירוש רשב"ם

מעילות: (טז) ונתן אותו לכהן. את איל אשם יתן לכהן לכפר בו: (יז) ולא ידע ואשם. באשם תלוי מדבר כבר:

רש"י

האוכל ת"ל תמעול מעל צ ריבה: מקדשי ה'. המיוחדים לשם יצאו ק קדשים קלים: איל. ל' קשה כמו (יחזקאל יז) ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתי ר שנים: בערכך כסף שקלים. שיהא שוה ש שתי סלעים: (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. (כריתות כו) קרן וחומש ת להקדש: (יז) ולא ידע ואשם. והביא. הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם

שפתי חכמים

מעל דברי ר' עקיבא והכ"א דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד נתנה קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל: צ לאו דוקא ריבה דהא לאו מרבוי דרשינן אלא מדאקשינן לע"א דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה ע"א דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה ועכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עבודת כו"ם ונאסרה בהנאה שזו היא פגימתה והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה ע"י היקשא זו אף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום רא"ם: ק פי' שבשר קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין בהם מעילה מפני שאינם מיוחדים לשם לבדו רק שאינן נאכלים אלא לפנים מן החומה והותרו להדיוט לאוכלן וכן בשר חטאות ואשמות קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה אין מועלין בהן כיון שהותרו לאוכלן לכהנים: ר עיין לעיל בפ' ויקרא על פסוק ואילו נאמר וכו': ש הודיענו בזה שפי' בערכך הוא שווין ולא הערכה ממש שאינו נופל פה לשון הערכה ושומא אלא שווין: ת הודיענו בזה שפי' את אשר חטא הוא הקרן:

פירוש ע"ט

אַקָרְבָּן אָשָׁם צו גאט אַיִל אַווידר תָּמִים ווָס עֶר איז גאנץ אָן אַמוּם מִן הַצֹּאן פון דיא שָׁאף בְּעֶרְכְּךָ מיט דיין שַׁאצוּנג דאס הייסט דר קָרְבָּן אָשָׁם זָאל ווערט זיין כֶּסֶף שְׁקָלִים צְווייא וִילְבֶּרְנֶע שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקוֹדֶשׁ אַזעלכי שְׁקָלִים ווָס מען ווָעגט הַקֹּדֶשׁ דָם טְרֶעפְט אָן פיר גִילְדִן אַשֶׁקֶל אָבֶר אַזוּ אַשֶׁקֶל וואס איז ניט שֶׁל הַקֹּדֶשׁ טְרֶעפְט נָאר אָן צְווייא גִילְדִן זָאל עֶר בְּרֶענְגִן לְאָשָׁם צוּא אַקָרְבָּן אָשָׁם: (טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקוֹדֶשׁ אוּנ דָם ווָאס עֶר הָט גִדִינְגְט ווָס עֶר הָט הַנָאָה גִהַאט פון דָם הֶקְדֵּשׁ יְשַׁלֵּם זָאל עֶר בְּצָאלְן וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ אוּנ זיין פִינְפְטִיל יוֹסֵף עָלָיו זָאל עֶר מֶערְן אוֹף אים כְּלוֹמַר חוּץ דָם ווָאס עֶר דַארְף צָאלְן פַר דָם הֶקְדֵּשׁ וויא פִיל עֶס איז ווערט גִוֶועֶן מוּז עֶר נָאךְ אַפִּיפְטִיל מוֹסִיף זיין וְנָתַן אוֹתוֹ לַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל אים גֶעבְּן צוּם כֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו אוּנ דר כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבְּן אוֹף אים בְּאֵיל הָאָשָׁם מיט דָם ווידר ווָאס עֶר הָאט מַקְרִיב גִוֶועֶן פַאר אַיין אָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ אוּנ דוּרְךְ דֶעם ווָעט צוּ אים פַאר גֶעבְּן ווָערְן זיין זִינְד: (יז) וְאִם אוּנ אוֹבּ נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ ווֶעט זִינְדִיגְן וְעָשְׂתָה אוּנ ווָעט טָאן אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ אֵיינְס פון דיא גִבָּאט פון גָאט אֲשֶׁר ווָס גָאט הָט גִשָׁאפְט מֶען זָאל דָם נִיט טָאן וְלֹא יָדַע אוּנ עֶר הָט ניט גִיוּואוּסְט אוֹבּ עֶר הָאט גִטָאן אַיין עֲבֵירָה אוֹבּ ניט וְאָשֵׁם אוּנ עֶר ווָעט פַר

עֲוֺנוֹ׃ יח וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג
וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃ יט אָשָׁם
הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ פ כ וַיְדַבֵּר
יהוה

אונקלוס

יח וְיַיְתֵי דְּכַר שְׁלִים
מִן עָנָא בְּפָרְסָנֵהּ
לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
עַל שָׁלוּתֵהּ דִּי אִשְׁתְּלִי
וְהוּא לָא יְדַע וְיִשְׁתְּבֵק
לֵהּ׃ יט אֲשָׁמָא הוּא
עַל חוֹבְתֵהּ דְּהוּא חָב
אֲשָׁמָא יְקָרֵב קֳדָם יְיָ׃
כ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
למימר

ת"א בערכך זבחים מח: על שגגתו כריתות יט: וכפר עליו הוריות ז' ח': והוא לא כריתות כד. אשם הוא שקלים ט זבחים יב קב תמורה יז יח:

פירוש רשב"ם

שנאמר על שגגתו אשר שגג: (יח) והוא לא ידע. כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש כאן חלב:

שפתי חכמים

כאלו אמר ואת שקרן אשר חטא עליו ישלם לא את שחטא אשר חטא כמובן מן הכתוב שהחטא לא יפול בו תשלומין וכ"ש שיתנהו לכהן: (נת"י) לפי שמצינו גבי תרומה שמשלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירצה לפיכך הוצרך לפרש שהקרן והחומש ניתן ליד כהן: א שהוא שוה שתי סלעים של כסף

רש"י

זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם נודע לו לאחר זמן יביא חטאת: **ולא ידע ואשם ונשא עונו.** (ת"כ) ר"י הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע עאכ"ו שיענש את שידע רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטווה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביוה"כ עאכ"ו שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. רע"א הרי הוא אומר (דברים יז) ע"פ ב' עדים או ג' עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב ג' אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עאכ"ו שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ראב"ע אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומר (דברים כד) למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע. אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה הרי הקב"ה קובע לו ברכה: (יח) **בערכך לאשם.** בערך האמור א למעלה: **אשר שגג והוא לא ידע.** (ת"כ) הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת. הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: (יט) **אשם הוא אשם אשם.** הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמץ וחציו פתח שהוא ל' פעל (והאמצעי הוא ל' מקור כעין מהפכה הקודמת למעשה וכ"ה תמיד שיבא מקור קודם הפעל כמו פקד פקדתי בא"ר) וא"ת מקרא שלא לצורך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: **אשם אשם.** להביא אשם שפחה

פירוש ע"ט

שולדן וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ זאל ער ליידן זיין זינד. רש"י שרייבט דער פסוק שמועסט ווען איינם איז איין ספק אוב ער הט גטאן איין עבירה וואס ער איז דרויף חייב כרת אדער ניט דהיינו אז פאר אים איז גלעגן איין שטיק חלב און איין שטיק שמאלץ און ער הט גמיינט אז ביידע שטיקר זענן שמאלץ און הט איין שטיק אויף גגעסן און דר נאך הט מען אים גזאגט אז איין שטיק איז גוועז חלב און ער ווייסט ניט וועלכס ער האט אויף גגעסן מוז ער ברענגן איין קרבן און דער קרבן ווערט אן גרופן אָשָׁם תָּלוּי און דאס איז אויף אים מגין כל זמן אז ער ווייסט ניט אוב ער הט בוודאי חוטא גוועזן אבר אז ער ווערט דר נאך גוואר אז ער האט חוטא גוועזן מוז ער ברענגן אקרבן חטאת׃ (יח) וְהֵבִיא און ער זאל ברענגן אווידר תָּמִים גאנץ אן אמום מִן הַצֹּאן פון די שאף בְּעֶרְכְּךָ אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צוויי שקלים פון הקדש לְאָשָׁם פַר איין אָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן צום כהן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן און דר כהן זאל אויף אים פאר געבן עַל שִׁגְגָתוֹ אויף זיין שוגג אֲשֶׁר שָׁגָג וואס ער הט גטאן די עבירה בשוגג וְהוּא לֹא יָדַע און ער האט ניט גיוואוסט אזו וויא אובן איז גשטאנן וְנִסְלַח לוֹ און דורך דעם וועט אים פאר געבן ווערן דיא עבירה׃ (יט) אָשָׁם הוּא דאס ווערט אן גרופן אקרבן אָשָׁם אָשֹׁם ווייל ער האט גשולדר ער האט איין עבירה גטאן מספק אָשַׁם לַיהוָה דרום זאל

יהוה אל־משה לאמר׃
כא נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או־בתשומת יד או בגזל או עשק את־עמיתו׃
כב או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על־שקר

אונקלוס

למימר: כא אנש ארי יחוב וישקר שקר קדם יי ויכדב בחבריה בפקדונא או בשותפות ידא או בגזלא או עשק ית חבריה: כב או אשכח אבדתא ויכדב בה ואשתבע על שקרא על חדא מכל

ת"א נפש כי תחטא סוטה לג שבועות לד כריתות ט לג: מעל כתובות מב קידושין נג ב"ק יב יג פסחים קנג. זבחים קיד בכורות גג תמורה ח: וכחש בעמיתו כתובות מב. קיז מליאה מח נח שבועות לב לו: בפקדון ב"ק קג מליאה מח: או מלא. כתובות מב ב"ק קג קה:

בעל הטורים

סימן חזר ומגיד: (כא) בה' וכחש בעמיתו. הואיל וכחש כיון שכחש לאשם. ותביא איל תמים מן הצאן לאשם עד שנודע שוראי חלב אכל ויביא חטאת: (כא) וכחש בעמיתו וגו'. אשם

פירוש רשב"ם

אבל לבסוף כשהוא שמע שספק חלב ספק שומן אכל.

רש"י

חרופה שיהא איל (בן שתי שנים) (ס"א הוא דבשפחה חרופה נ"כ כתיב איל בהוא לפון קשה וא"צ לימוד. ובת"כ הבי' שיהא בכסף שקלים מזרחי) יכול שאני מרבה אשם נזיר ב ואשם מצורע תלמוד לומר הוא (ומה ראית כו' עי' בת"כ): (כא) נפש כי תחטא. (ת"כ) א"ר ע' מה ת"ל ומעלה מעל בה' ג לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר אבל המפקיד אצל חבירו ואינו (נ"ל אינו וכ"ה בת"כ ומזרחי) רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם ד לפיכך כשהוא מכחש מכחש בשלישי שביניהם (ואו או דלקמיה אוכחש בעמיתו להודיע קאי ולא אמעל בה'): בתשומת יד. ששם בידו ממון להתעסק או במלוה: או בגזל. שגזל ה מידו כלום: או עשק. הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה. שכפר על אחת מכל

שפתי חכמים

מסלעי הקודש: ב וא"ת אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי סלעים ואשם שפחה חרופה אפי' בן סלע אחד כגר שירצו. בת"כ מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם גזלות ומעילה אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. מדאי ע"ס הוא דלמה הוצרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמא איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפי' אשם נזיר ומצורע והואך תיסק אדעתין לומר שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכ"ש דכתיב עגל וכבש בני שנה יהיו. אלא צריך לומר שיהא איל בן שתי סלעים דלא כתיב אצל שפחה חרופה בערכך שקלים אשמעינן כאן דבעינן שתי סלעים: ג (נח"ז) בת"כ וז"פ והלא כפרשת מעילות כתיב נפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה': ד פי' הקב"ה שהוא השלישי שביניהם ומ"ש אחר כן או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו אוכחש בעמיתו להודיע קאי ולא אמעל בה'. (ד"ד) קשה אלו הכחשה צריך כאן בעדים ושטר ונשבע על שקר דהא כשיש עדים אין

פירוש ע"ם

ער ברענגען אקרבן אשם צוא גאט: (כ) וידבר יי' וגו': (כא) נפש כי תחטא אמענטש וואס ער וועט זינדיגן ומעלה מעל ביי' אונ ער וועט פעלשן אפעלשונג אן גאט דהיינו וכחש בעמיתו ער וועט לייקנן אין זיין געזעלן בפקדון ער האט אים עפים געגעבן צו באהאלטן אונ ער האט אים דאס פאר לייקנט. רש"י שרייבט פאר וואס רופט דם דר פסוק אן ער האט געפעלשט אן גאט דען אז איינר לייט דם אנדרן געלט אדר ער טוט מיט אים עפים אמשא ומתן טוט ער דיא זאך פאר עדות אדר מיט אכתב וואהרום ער היט זיך ניט פר קיינם אונ אז ער לייקנט אים לייקנט ער די עדות אונ דם כתב אבר אז איינר גיט דם אנדרן עפים צו באהאלטן בין הסתם וויל ער האבן אז קיינר זאל ניט וויסן דר פון נאר גאט איז דר עדות אונ אז ער לייקנט די זאך לייקנט ער דם עדות דאס איז גאט ב"ה דרום רופט דאס דר פסוק אן ער האט געפעלשט אן גאט או אדר בתשומת יד אדר דר חבר האט אים געגעבן געלט אז ער זאל דר מיט משא ומתן טאן אדר ער הט אים געגעבן געלט בהלואה אונ ער פר לייקנט אים או אדר בגזל ער הט אים גגזלת או אדר עשק ער וועט פר צוקן את עמיתו דם גצאלט פון זיין חבר דהיינו דר חבר הט ביי אים גארבעט אונ ער לייקנט אים אפ אונ וויל איר ניט בצאלן פאר זיין ארבייט: (כא) או אדר מצא ער הט גפונן אבדה אפלידונג וואס איינר הט פאר לארן וכחש בה אונ ער פר לייקנט דם אונ זאגט ער הט ניט גפונן:

שָׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ כג וְהָיָה כִּי־
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה
אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר
עָשָׁק אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד
אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃
מפטיר כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו
לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ
וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ

אונקלוס

דִּי יַעְבֵּד אֲנָשָׁא לְמֶחֱטֵי בְּהֵן׃ כג וִיהֵי אֲרֵי יֶחֱטֵי וְיֵחוֹב וְיָתֵיב יָת גְּזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת עָשְׁקָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת פִּקְדוֹנָא דִּי אִתְפְּקַד לְוָתֵהּ אוֹ יָת אֲבֵדְתָא דִּי אַשְׁכַּח׃ כד אוֹ מִכֹּל דִּי יִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁקְרָא וִישַׁלֵּם יָתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי לְדִי הוּא דִּילֵהּ יִתְּנִנֵּהּ בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵהּ

ת״א והיה כי פליאה פת : והשיב את ב״ק כו כו לד לא קד מכות יז חולין קמא יתננו
מסורה ו. או מכל פליאה פת : בראשו ב״ק סה ז. וחמשיתיו שם קג מנחות. פו : לאשר הוא ב״ק קג פליאה פג

בעל הטורים

הס׳ בין בעמיתו שמכחש בדבר שאינו יודע בו אלא הקב״ה וחבירו : (כד) לאשר . ב׳ במסורה . לאשר הוא לו יתננו ביום

שפתי חכמים

נותנין לו שבועה אלא צריך לשלם . ונראה דנתכוין בזה במה דאיתא בב״מ דתני ר׳ חייא בהומר לחבירו יש לי בידך מאה זוזים והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים דנותן לו חמשים ונשבע על השאר כדין מודה במקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים וכן הדין כשמראה אח״כ בשטר על חמשים : ה פי׳ דהאי או בגזל לא קאי אוכחש בעמיתו דלימא דאו בגזל דומיא דפקדון כלומר שנתן לו חבירו פקדון שיש בידו ממון להתעסק בו ונימא או בגזל נמי פי׳ ככי שנתן חבירו בידו שנזילה אשר גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דא״כ ויינו או בגזל או בפקדון : ו הוסיף מלת אלה לומר דאשר יעשה וגו׳ אינו דבוק למלת מכל אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קצר והסר הוא ואשר יעשה וגו׳ הוא מלתא באפי נפשיה שהכתוב רוצה להודיע שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אע״פ דהזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל הובו כי זה היה ענין נכוג לישבע לשקר לכפירת ממון חבירו : ז דאל״כ מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעלמו א״כ מתחלה מאי קא כבר שכהם ונשבע לשקר אלא ודאי כשהכיר בעלמו לשוב בתשובה וכו׳ והוא מקרא קצר וכאלו אמר והיה כי יודה בחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו׳ : ח פי׳ ונקרא הקרן ראש מפני שהוא ראש.

רש״י

אלה אשר יעשה האדם לחטוא ו ולהשבע על שקר לכפירת ממון : (כג) כי יחטא ואשם. (שבועות כד) כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ז ולדעת ולהתודות כי יחטא (נ״א ס״א ובדעתו להתודות כי חטא) ואשם : (כד) בראשו . הוא הקרן ח ראש הממון : וחמשיתיו . (ב״ק קג) רבתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת שאם כפר בחומש ונשבע והודה חוזר ומביא חומש על אותו חומש וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משוה פרוטה : לאשר

פירוש ע״ט

וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר אונ שווערט דרוף פאלש עַל אַחַת אויף איינם מִכֹּל פון אלי די זאכן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם וואס דר מענטש טוט לַחֲטֹא בָהֵנָּה צו זינדיגן דר מיט אונ וועט דרוף פאלש שווערן : (כג) וְהָיָה אונ עס וועט זיין אז דר מענטש האט דערטה דרוף וואס ער הט דרוף פאלש געשווארן אונ וויל תשובה טאן כִּי יֶחֱטָא אויף דעם וואס ער האט גזינדיגט וְאָשֵׁם אונ האט גשולד וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל זאל ער אום קערן די גזילה וואס ער האט גגאזילט או אדר אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק דעם פאר צוקונג וואס ער האט פאר צוקט או אדר הַפִּקָּדוֹן דעם פקדון אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ וואס מען הט אים געגעבן צו בהאלטן או אדר אֲבֵדָה די אבידה אֲשֶׁר מָצָא וואס ער האט געפונן : (כד) או אדר מִכֹּל פון אלי זאכן אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר יואס דר מענטש וועט דרוף פאלש שווערן אונ דר נאך וועט ער וועלן דרוף תשובה טאן וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ זאל ער צום ערשטן בצאלן דם קרן וַחֲמִשִׁתָיו אונ זיין פינפטיל כלומר ווי פיל דיא זאך איז ווערט זאל ער נאך אפינפט חלק מוסיף זיין לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ צוא דם וואס דיא זאך איז זיינס

דְחוֹבְתֵהּ׃ כה וְיָת אֲשָׁמֵהּ יַיְתֵי לִקְדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כָּהֲנָא׃ כו וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ עַל חֲדָא מִכֹּל דִּי יַעֲבֵד לְמֵיחַב בַּהּ׃ פפפ	יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ׃ כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן׃ כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ׃ פפפ

ת״א ואת אשמו. ב״ק סה ערכין ד.: בערכך. זבחים מ״ח כריתות כג:

ק״א. דעואל. ציוה סימן. ומפטירין עם זו יצרתי בישעיה סימן מ״ג:

בעל הטורים

אשמתו והודו לפסר פלא עמל בו יתננו חלקו וסימו כדהכן בהגזל הגזול את חבירו ונשבע לו אפילו פוס פרוטה יוליכנו אחריו אפילו למדי:

פירוש השב״ם

גזלות בפרשה זו: (כד) ביום אשמתו. כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון או גזל או עושק או אבידה:

רש״י

הוא לו. (לאפוקי כנו ופלוהו ת״כ) למי ט בהממון פלו (כ״ק פס): חסלת פרשת ויקרא

שפתי חכמים

כממון פסול עיקר והפרם של כל הכוות סוגא ממנו ודופה זה נראה פכעל חי בכוא עיקר והפרם לכל כאיכריס: ט להפוקי למי פסוא קרובו או הוסכו של מי פסוא פלו דומיא דאים אם קדסיו לו יהיו פדרז״ל פכידו ליהנם לאיזה כהן פירלה כי טובת הנאה לבעלים וע״ל בפ׳ נשא:

חסלת פרשת ויקרא

פירוש ע״ט

יִתְּנֶנּוּ זאל עֶר אִים גֶעבְּן דָם קֶרֶן מִיט דָם חוּמָשׁ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ אִין דָם טָאג וָוס עֶר אִיז מִתְוַודֶה אוּנ וויל תְּשׁוּבָה טָאן אוּף זַיין זִינְד׃ (כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ אוּנ אַקָרְבָּן אָשָׁם יָבִיא לַיְיָ זָאל עֶר בְּרֶענְגְן צוּ גָאט אַיִל תָּמִים אַגַאנְצֶר ווידֶר אָן אַמוּם מִן הַצֹּאן פוּן דִיא שָׁאף בְּעֶרְכְּךָ אִין דַיין שַׁאצוּנְג עֶר זָאל ווֶערְט זַיין צְוַויי שְׁקָלִים פוּן הָקֹדֶשׁ לְאָשָׁם צוּ פַאר אַיין אָשָׁם צוּם כֹּהֵן׃ (כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוּף אִים פַר גֶעבְּן לִפְנֵי יְיָ צוּ פַאר גָאט וְנִסְלַח לוֹ אוּנ דוֹרְךְ דָם וֶועט צוּ אִים פַאר גֶעבְּן וֶוערְן זַיין זִינְד עַל אַחַת אוּף אַיין זַאךְ מִכֹּל פוּן דִי אַלֵי זַאכְן וָואס אוֹבְן אִיז גְשְׁטַאנְן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה וָואס עֶר וֶועט טָאן לְאַשְׁמָה בָהּ צוּא פַאר שׁוּלְדְן מִיט דֶר זַאךְ דוֹרְךְ דָם קָרְבָּן וָואס עֶר וֶועט מַקְרִיב זַיין וֶועט אִים גָאט מוֹחֵל זַיין׃

הפטרת ויקרא
בישעיה סימן מג

עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ׃ וְלֹא־אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל׃ לֹא־הֵבֵיאתָ לִּי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ

פירוש ע״ט

(ישעיה הנביא) הָאט גְזָאגְט פוּן גָאטְס וֶועגְן׃ עם זו דָם פָאלְק יִשְׂרָאֵל יָצַרְתִּי הָאבּ אִיךְ בַּשַׁאפְן לִי צוּ מַיין דִינְסְט תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ כְּדֵי זַייא זָאלְן דֶר צֵיילְן מַיין לוֹבּ אָבֶּר דִי יִשְׂרָאֵל הָאבְּן נִיט אַזוֹ גְטָאן׃ וְלֹא אוֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב דוּ יַעֲקֹב הָאסְט מִיךְ נִיט אָן גְרוּפְן פַר אַגָאט כִּי יָגַעְתָּ נָאר דוּ בִּיסְט מִיד גְוֶוארְן בִּי יִשְׂרָאֵל אִין מַיין דִינְסְט דוּ יִשְׂרָאֵל׃ לֹא הֵבֵאתָ לִי דוּ הָאסְט מִיר נִיט גִיבְּרַאכְט שֵׂה אַלֶעמְלֵי עוֹלוֹתֶיךָ פוּן דַיינֶע עוֹלוֹת וּזְבָחֶיךָ אוּנ מִיט דַיינֶע שְׁכְטוּנְג לֹא כִבַּדְתָּנִי הָאסְטוּ מִיךְ נִיט עֶרלִיךְ גִיהַאלְטְן לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה אִיךְ הָאבּ דִיךְ נִיט גְמַאכְט דִינְן מִיט דֶר מִנְחָה כְּלוֹמַר אִיךְ הָאבּ קַיין גְרוֹסֶע מִנְחָה פוּן דִיר נִיט בַּגֶערְט נָאר אַיין גִיפִּיל אוּנ אַפִילוּ דֶר צוּ הָאבּ אִיךְ דִיךְ נִיט גִינֵייט

בִּלְבוֹנָה׃ לֹא־קָנִיתָ לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ
הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֺנֹתֶיךָ׃ אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר׃
הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה יָחַד סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק׃ אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ
בִי׃ וַאֲחַלֵּל שָׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֶתְּנָה לַחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים׃ וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב
עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשֶׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָּ אַל־תִּירָא
עַבְדִּי יַעֲקֹב וִישֻׁרוּן בָּחַרְתִּי בוֹ׃ כִּי אֶצָּק־מַיִם עַל־צָמֵא וְנֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה אֶצֹּק רוּחִי
עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ׃ וְצָמְחוּ בְּבֵין חָצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם׃ זֶה
יֹאמַר לַיהוָה אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה׃

פירוש ע"ט

איך האב גזאגט אז דו ווילסט מעגסטו ברענגן ולא הוגעתיך בלבונה אונ איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דם ווייריך: לא קנית לי בכסף קנה דו האסט ניט בדארפט קופן פון מיינט וועגן פר געלט קיין ציכרינג צו די קטורת ווארום עס איז פיל ציכרינג אין דיין לאנד געוועזן וחלב אונ מיט דם חלב זבחיך פון דיין שעכטונג קרבנות לא הרויתני האסטו מיך ניט גזעט אך נייערט העבדתני דו האסט מיך גמאכט דינן בחטאותיך דורך דיינע זינד ווארום איך האב גמוזט כובש זיין אונטר נבוכדנצר די גאנצי וועלט כדי מען זאל ניט זאגן אז גאט האט זיינע קינדר ישראל איבר גיענטפערט צו איין אומה שפלה הוגעתני בעונותיך דו האסט מיך מיד גמאכט מיט דייני זינד: אנכי איך בין דר גאט וואס הט דייני זינד פון לאנג אפ גמעקט אנכי איך בין דר גאט הוא מוחה וואס איך מעק היינט אויך אפ פשעיך דייני זינד אונ דס טוא איך נאר למעני פון מיינט וועגן אבר ניט פון וועגן אייער זכות אונ אייער עלטרנס זכות וחטאתיך לא אזכר אונ דיינע זינד וויל איך ניט גידענקן: הזכירני דו ישראל מאך מיך גדענקן וואס פאר א זכות איר אונ אייער אבות האבן נשפטה יחד לאמיר זיך משפטן מיט אנגדר ספר אתה דר ציל דו צום ערשטן דייני טענות למען פון וועגן תצדק דו זאלסט גרעכט זיין ווארום אז מען הערט איינם טענן איידר מען הערט דם אנדרן מיינט מען דר ערשטר איז גרעכט (רד"ק): נאר וויא אזו קאנסטו טענן אונ זאגן דו האסט זכות אבות אביך הראשון דיין ערשטר פאטר דהיינו אברהם חטא הט דאך גיזינדיגט אונ הט גזאגט במה אדע ומליציך אונ דייני מליצים די אנדרי

פירוש ע"ט

אבות פשעו בי האבן אויך ווידר גשפעניגט אין מיר ממילא קאנסטו דיך ניט סומך זיין אויף זייער זכות: ואחלל אונ איך וועל פר שוועכן שרי קדש די היליגע הערן דאס מיינט מען די צדיקים פון אייער זינד וועגן ואתנה אונ איך וועל געבן לחרם יעקב צו וויסט יעקב וישראל אונ די ישראל וועל איך געבן לגדופים צו לעסטרונג: ועתה אונ אצונד שמע יעקב עבדי הער צו יעקב מיין קנעכט וישראל אונ ישראל בחרתי בו וואס איך הב אין אים אויס דר וויילט: כה אמר ה' אזו הט גאט גזאגט עושך דיין בשעפר ויוצרך אונ דיין אן ברייטר מבטן פון בויך פון דיין מוטר יעזרך וואס ער הט גהאלפן דיר אל תירא דו זאלסט דיך ניט פארכטן עבדי יעקב מיין קנעכט יעקב וישרון אונ דו ישראל בחרתי בו וואס איך האב אויס דר וויילט אין אים: כי אצק מים על צמא אזו ווי איך גיס אונ בשער וואסר אויף דם דארשטיגן ונוזלים על יבשה אונ ריננדיגע וואסר אויף דר טרוקניש אזו אצוק רוחי וועל איך מאכן רוען מיין רוח הקודש על זרעך אויף דייני קינדר וברכתי אונ מיין ברכה וועל איך געבן על צאצאיך אויף דייני קינדר: וצמחו אונ זיי וועלן שפראצן בבין חציר צווישן דם גראז דם מיינט מען אין דם לאנד פון עמלק כערבים אזו וויא די ווידן בייטר מיינט מען וועריבים על יבלי מים וואס זיי זענן ביי די בעך וואסר: זה יאמר דר ווערט זאגן כלומר די צדיקים גמורים וועלן זאגן לה' אני איך בין צו גאט וזה יקרא בשם יעקב אונ די קליינע קינדר פון די רשעים וועלן אן רופן דם נאמן פון יעקב דיא וועלן זאגן מיר זענן די קינדר פון יעקב וזה יכתוב ידו לה' אונ דר ווערט זיך אונטר שרייבן מיט זיין

כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי
אֵין אֱלֹהִים׃ וּמִי־כָמוֹנִי יִקְרָא וְיַגִּידֶהָ וְיַעְרְכֶהָ לִי מִשּׂוּמִי עַם־עוֹלָם וְאֹתִיּוֹת וַאֲשֶׁר
תָּבֹאנָה יַגִּידוּ לָמוֹ׃ אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־תִּרְהוּ הֲלֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עֵדָי
הֲיֵשׁ אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדַי וְאֵין צוּר בַּל־יָדָעְתִּי׃ יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם בַּל־יוֹעִילוּ
וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה נקוד על המה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדְעוּ לְמַעַן יֵבֹשׁוּ׃ מִי־יָצַר אֵל וּפֶסֶל נָסָךְ
לְבִלְתִּי הוֹעִיל׃ הֵן כָּל־חֲבֵרָיו יֵבֹשׁוּ וְחָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם יִתְקַבְּצוּ כֻלָּם יַעֲמֹדוּ יִפְחֲדוּ
יֵבֹשׁוּ יָחַד׃ חָרַשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד וּפָעַל בַּפֶּחָם וּבַמַּקָּבוֹת יִצְּרֵהוּ וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ
גַּם־רָעֵב וְאֵין כֹּחַ לֹא־שָׁתָה מַיִם וַיִּיעָף׃ חָרַשׁ עֵצִים נָטָה קָו יְתָאֲרֵהוּ בַשֶּׂרֶד יַעֲשֵׂהוּ

פירוש ע״ט

האנדר צו גאט דם מיינט מען די בעלי תשובה וביים ישראל און עס וועט זיין מענטשן וואס זיי וועלן זיך מגייר זיין זייא זאלן זיך אן רופן מיט דם נאמן פון ישראל: כה אמר יי מלך ישראל אזו הט גאט גזאגט דר מלך פון ישראל וגאלו און זיין אום לייזר יי צבאות דר גאט וואס הערשט אני ראשון איך בין דר ערשטר ואני אחרון און איך בין דר אונטערשטר ומבלעדי און הוץ מיר אין אלהים איז ניט פר האנדן קיין גאט: ומי און ווער איז פר האנדן כמוני יקרא ער זאל זיך אן רופן אזו אגאט ווי איך ויגידה ער זאל זאגן ויערכה לי און זאל אן גרייטן צו מיר אלץ וואס איז גוועזן פון דר צייט אן משומי עם עולם וואס איך הב גטאן און הב בשאפן דם פאלק פון דר וועלט און אלי באשעפניש ביז אצונד ואותיות און אלי מופתים ואשר תבאנה און וואס עס וועט קומן ביז צום סוף יגידו למו זאלן זיי זאגן צו זיי אזו וויא איך גאט טוא אצונד דער בית המקדש איז נאך ניט חרוב גווארן און איך האב נאך די ישראל ניט פר טריבן און דר מלך כורש איז נאך ניט געבארן גווארן און איך זאג אייך שון אן אז איר וועט פר טריבן ווערן און בין אייך מבשר אז דר בית המקדש וועט דורך כורש גיבויעט ווערן: אל תפחדו איר ישראל זאלט זיך ניט פארכטין ואל תרהו און איר זאלט ניט אנגסטן צו לאזן וויסן מיין נאמן צווישן די אומות הלא פר וואר מאז פון דרעניצמאל אן אז איך האב מיך באוויזן אוף דם בארג סיני השמעתיך האב איך דיך גמאכט הערן והגדתי און איך האב גזאגט אז חוץ מיר איז ניט פר האנדן קיין גאט ואתם עדי און איר זענט מייני עדות היש אלוה מבלעדי אוב עס איז פר האנדן אגאט חוץ מיר

פירוש ע״ט

וואַרום איך האב דרעניצמאל געפינט אלי זיבן הימלן און האב אייך גוויזן אז עס איז ניט פר האנדן קיין גאט חוץ מיר ואין צור און עס איז ניט פר האנדן א שטארקר בל ידעתי אז איך וואלט אים ניט ליב גהאט און וואלט אים ניט האבן גגעבן דם שטארקייט: יוצרי פסל די וואס מאכן בילדר כלם תהו זענן אלי בילדר נישט וחמודיהם בל יועילו און דם גלוסטונג פון זייערי דינר קענן די בילדר ניט העלפן ועדיהם המה בל יראו ובל ידעו און עס איז גלייך וויא די בילדר אליין זענן עדות אז זיי זענן נישט מהמת מען זעהט זיי קאנן ניט העלפן למען יבשו דרום קערן זיך שעמן די מענטשן וואס דינין צו זייא: זאגט גאט ב״ה מי יצר אל ווער עס הט בשאפן און הט גמאכט איין אפ גאט ופסל נסך און הט גגאסן איין בילד לבלתי הועיל דם קאן אים ניט העלפן: הן נון כל חבריו אלי זייני חברים וואס באהעפטן זיך צו אים און ווילן אויך דינן דר צו יבשו וועלן פר שעמט ווערן וחרשים און די מיינסטרים המה מאדם זענין ניט מער אז מענטשין איז שון אבל שבן די בילדר וואס זיי האבן גמאכט איז בוודאי הבל יתקבצו כלם זיי אלי זאמלן זיך איין יעמדו און שטייען צו די בילדר אבר דר נאך יפחדו וועלן זייא זיך פארכטן יבשו יחד זיי וועלן פר שעמט ווערן אלי מיט אנאנדר: זאגט גאט ב״ה חרש ברזל דר וואס שמיד אייזן מעצד און דר וואס ארבייט מיט איין הובל ופעל און דר וואס ווערקט בפחם מיט קולין ובמקבות און מיט דם האמר יצרהו ברייט ער אים אן ויפעלהו בזרוע כוחו און ארבייט דם בילד מיט דם כח פון זיין ארום גם רעב אויך אז דר בעל מלאכה ווערט הונגעריק ואין כח האט ער קיין כח ניט לא שתה

בַּמַּקְצֻעוֹת וּבַמְּחוּגָה יְתָאֳרֵהוּ וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת׃
לִכְרָת־לוֹ אֲרָזִים וַיִּקַּח תִּרְזָה וְאַלּוֹן וַיְאַמֶּץ־לוֹ בַּעֲצֵי־יָעַר נָטַע אֹרֶן ו׳ יתירא וְגֶשֶׁם
יְגַדֵּל׃ וְהָיָה לְאָדָם לְבָעֵר וַיִּקַּח מֵהֶם וַיָּחָם אַף־יַשִּׂיק וְאָפָה לָחֶם אַף־יִפְעַל־אֵל
וַיִּשְׁתָּחוּ עָשָׂהוּ פֶסֶל וַיִּסְגָּד־לָמוֹ׃ חֶצְיוֹ שָׂרַף בְּמוֹ־אֵשׁ עַל־חֶצְיוֹ בָּשָׂר יֹאכֵל יִצְלֶה
צָלִי וְיִשְׂבָּע אַף־יָחֹם וְיֹאמַר הֶאָח חַמּוֹתִי רָאִיתִי אוּר׃ וּשְׁאֵרִיתוֹ לְאֵל עָשָׂה לְפִסְלוֹ
יִסְגָּוד־יתיר ו לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלִי אָתָּה׃ לֹא יָדְעוּ וְלֹא
יָבִינוּ כִּי טַח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבֹּתָם׃ וְלֹא־יָשִׁיב אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־
תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו לֶחֶם אֶצְלֶה בָשָׂר וְאֹכֵל
וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד׃ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַל הֵטַהוּ וְלֹא־יַצִּיל אֶת־

פירוש ע״ט

מים אונ אז ער טרינקט ניט קיין וואסר ויעף ווערט ער היכף מיד ממילא ווען דר מיינסטר איז נישט איז שון אכ״ש אז די בילד וואס ער מאכט איז בוודאי נישט: חרש עצים אונ דר צעשלר אז ער וויל מאכן איין בילד פון האלץ מאכט ער זיא מיט אנדר שטייגר נטה קו נייגט ער דם שנור יתארהו גשטאלט ער אים בשרד מיט אווינקיל מאס אדר מיט אזעג דהיינו אוף דם ארט ווי ער צייכנט מיט דם שנור דארטן זעגט ער אים ארום יעשהו במקצעות ער מאכט אים גלאט מיט איין הובל אונ אז ער וויל אוף אים עפים אוס מאכן ובמחוגה יתארהו מאכט ער דם גשטאלט מיט אצערקל ער צערקלט פריער אפ אונ דר נאך מאלט ער אוף די צייכנס דם גמעל ויעשהו כתבנית איש אונ אפט מאל מאכט ער פון דם בילד אזו אגשטאלט פון אמענטשין אונ אפט מאל מאכט ער זיי כתפארת אדם אזו ווי דם שיינקייט פון אמענטשין דם מיינט מען אזו ווי איין אשה וואס זיא איז שיין צו איר מאן אונ מאכט נאר דיא בילד לשבת בית זיא זאל זיצן אין הוז אבר מיין קומט זי ניט צו ניץ: אונ איי ער מאכט זיא מיר ער זיך לכרת לו ארזים אפ צו שנייבן טעגן בומר ער זאל האבן האלץ צו מאכן זי ויקח תרזה ואלון אונ ער נעמט אזו אהאלץ וואס ווערט אן גרופן תרזה אונ אלון ויאמץ לו אונ ער מאכט צו אים אשטרקונג בעצי יער מיט עטליכי מינים האלץ פון דעם וואלד וואס נאך טוט ער אז ער געפינט אצוויג וואס עס קומט אים צו ניץ דר צו נטע ארן פלאנצט ער די צוויג וגשם יגדל אונ דר רעגן

פירוש ע״ט

מאכט זי אוף וואקסן והיה לאדם את דם צו דם אייגנים מענטשן לבער צו ברענן ויקח מהם ויחם אוך נעמט דר מענטש דר פון אונ צינדר דם אן אונ ווארימט זיך דר ביי אף אוך ישיק ער הייצט דר מיט ואפה לחם אונ באקט דר ביי ברוט אף אוך יפעל אל ער מאכט איין אפ גאט פון דם איברינן וישתחו אונ בוקט זיך דר צו עשהו פסל ער מאכט אבילד פון דם ויסגד למו אונ בוקט זיך צו אים: חציו שרף במו אש האלב הט ער פר ברענט אין פייער על חציו אוף דר העלפט בשר יאכל עסט ער פלייש יצלה צלי אונ בראט איין בראטן וישבע אונ ווערט זאט אף אוך יחום ער ווארימט זיך דר ביי ויאמר אונ זאגט האח איך פריא מיך חמותי וואס איך הב מיך דר ווארימט ראיתי אור איך האב געזעהן לעכט כלומר בשעת אז עס האט גברענט איז מיר לעכטיג גוועזן: אוך ושאריתו אונ דם איבריגי האלץ לאל עשה מאכט ער פר איין אפ גאט לפסלו צו זיין בילד יסגוד לו בוקט ער זיך וישתחו אונ בוקט זיך ויתפלל אליו אונ טוט תפלה צו אים ויאמר אונ זאגט הצילני זייא מיך מציל כי אלי אתה ווארום דו ביסט מיין גאט: לא ידעו זיי ווייסן ניט ולא יבינו אונ פר שטייען ניט כי טח מראות עיניהם ווארום עס איז פר קלעפט זייערי אויגן פון צו זעהן מהשכיל לבותם אונ זייער הארץ איז פר שטאפט פון צו קליגן: רעה זייער שפייז כלומר זייער אפ גאט אפר איז אש ווארן ייגנע העלפט האלץ האט מען פר ברענט אוף אש לב הותל זיין נארישר הארץ הטהו הט אים גניגט דר צו ולא יציל את נפשו אונ דר נארישר אונ פר

נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי׃ זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־אָתָּה
יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי׃ מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ
שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ׃ רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים
רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃

פירוש ע"ט

ערטער טוט ניט בשערמן זיין לייב וְלֹא יֹאמַר אונ טוט ניט זאגן הֲלוֹא פר וואר שֶׁקֶר בִּימִינִי פאלשקייט איז אין מיין רעכטי האנט׃ זְכָר אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל גדענק דס דאזיגע יעקב אונ ישראל כִּי עַבְדִּי אָתָּה אז דו ביסט מיין קנעכט יְצַרְתִּיךָ איך הב דיך באשפן עֶבֶד לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל דו זאלסט זיין צו מיר א קנעכט ישראל אונ זאלסט מיך דינן לֹא תִנָּשֵׁנִי דו זאלסט ניט פר געסין זיין פון מיין פארכט׃ מָחִיתִי כָעָב איך האב אוס געמעקט נאך לאנג אין דר מדבר אזו ווי אוואלקן פְּשָׁעֶיךָ דייני זינד וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ אונ אזו ווי אוואלקן האב איך אוס גמעקט דייני עבירות אונ זאג ויר היינט

אוך שׁוּבָה אֵלַי קער דיך אום צו מיר אונ טוא תשובה כִּי גְאַלְתִּיךָ וואררום איך האב דיך אוס גלייזט כלומר ביי גאט איז שון גלייך וויא ער הט שון אוס גלייזט׃ רָנּוּ שָׁמַיִם זינגט איר הימלן כִּי עָשָׂה יְיָ ווארום ער האט גטאן אום לייזן זיין פאלק הָרִיעוּ שאלט תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ דיא אונטערשטי ערד פִּצְחוּ עפינט הָרִים די בערג רִנָּה אגזאנג יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ דר וואלד מיט אלי ביימר וואס עס איז דא אין אים זאלן אוך זינגן כִּי גָאַל יְיָ יַעֲקֹב ווארום גאט הט אוס גלייזט יעקב וּבְיִשְׂרָאֵל אונ מיט די ישראל יִתְפָּאָר טוט ער זיך בארימן׃

ויקרא ו צו

אונקלוס

ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְמֵימַר

בעל הטורים

(ב) צו את אהרן וגו' כתיב לעיל ויקח משה בה לו את אהרן לומר שיהא זריזים כהונה ומלות שבגנת התלמוד עולה

פירוש רשב"ם

(ב) צו את אהרן. זאת תורת העולה כל הקרבנות האמורים בפרשת ויקרא חוזר וגומר כל דיניהם׃

רש"י

(ב) צו את אהרן. (ת"כ) אין צו אלא א לשון זרוז מיד ולדורות (דפורש לו לא כמלא רק מבנין הכבד נשמע בהוא לשון זירוז ומדלא כתיב תלוה ל' עתיד נשמע מיד. ומ"מ ולדורות ילפינן ליה בגמרא קידושין ל"ט בג"ב) ב אר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום ג שיש בו חסרון כיס (ובעולה יש ח"כ לכהן שכולה כליל)׃

שפתי חכמים

א פי' רש"י בגמ' ביאה מהיר וזריז. ואי"ת ולמה לא פי' רש"י זה לעיל הקרא דפ' הלוה. די"ל דהזירוז בא מפום שלריך אומנות ותירס לנרגרו נראה הוית ולכותבו במכתם שיהיה בלא מאיס׃ ב מדכתיב לו את יהושע והזקהו והמלגו זהו זירוז ולדורות כתיב בפ' אמור לו את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו' מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורותיכם הרי לדורות. מיד כתיב בפ' בהעלותך ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' וגו' וזהו מיד׃ ג כלומר דוקא במקום שיש חסרון כיס לריך לכתוב לו לזירוז אבל במקום שאין בו חסרון כיס אינו לריך לכתוב לו אפילו אם הוא זירוז מיד ולדורות ור"ש פליג. והא דכתיב הכא לו אעפ"י שאין כאן חסרון כיס י"ל כיון שאין הכהנים נהנים מן העולה אלא מעור העולה. וכ"ת גם כיון הוא נלקחת אלא לכהן המקריב אותה מ"מ נקראת ג"כ חסרון כיס. והרא"ם כתב שר"ש לא בא לחלוק על דברי ת"ק אלא להוסיף בא ואמר שהכתב ביותר גדולה שאמר הכתוב לשון לווי אינה אלא מפני שיש בה חסרון כיס אבל כשאין בה חסרון כיס לא תבא עליו מ"ת לו וה"ה אם אין בה זירוז מיד ולדורות אע"פ שיש בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו וכו' ע"ש כי האריך : והא דכתיב לו את בני ישראל גבי היליך בל הרן ישראל אע"ג שאין בה חסרון כיס י"ל דכיון דכל ישראל היו בוין לענין כיבוד הארן ושבט אחד לקח חלק יותר גדול מכל חבירו ויש שלקח חלקו נהנים ויש שלקח במיבור נקרא נמי בלד מה חסרון כיס ודו"ק. והרא"ם פי' כל הענין כפירוש אחר עיין עליו והתם

פירוש ע"ט

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט הט גרעט צו מֹשֶׁה לֵאמֹר ער זאל וויטר זאגן׃ (ב) צַו גביט אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אהרן אונ זיינע קינדר לֵאמֹר דו זאלסט זיי אזו זאגן זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה דס

לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו׃ ג ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל

למימר דא אוריתא דעלתא היא עלתא דמתוקדא על מדבחא כל ליליא עד צפרא ואשתא דמדבחא תהא יקדא ביה׃ ג וילבש כהנא לבושין דבוץ ומכנסין דבוץ ילבש על בשריה ויפרש ית קטמא די תיכול

ת״א זאת תורת זבחים כז כח כט פד לב מנחות ו כו מט נה׃ ח. היא העולה יומא לג מה סנהדרין לד הוריות ג זבחים כו פג תמורה יד. כל הלילה יומא כ מה זבחים פו. כל הלילה עד הבקר מגילה כא חגיגה י׳ זבחים פו פז. מדו בד פסחים כה יומא כג. ומכנסי בד יומא כג ערכין ג. והרים יומא כ כד זבחים פו. אשר תאכל זבחים פג מנחות כו.

פירוש רשב״ם
ס״ם ויקרא

הוא העלה. הנקטרת ביום. כדכתיב ביום זבחכם ביום הקריבו את זבחו: כל הלילה. תמור הקטרתה: ואש המזבח תוקד בו. בלילה כמו ביום: (ג) מדו. כמו בגדו ומדיו קרועים. לשון בגדים: והרים את הדשן. זוהי מצותה בכל יום לתמיד של שחר אבל והוציא את הדשן

בעל הטורים

זדון: משה לאמר לו את. כ״ח תורה נוה אותם שיעסקו בתורה: זאת תורת העולה היא העולה. לומר כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. הקרבנות נקראים אש והתורה נקראת אש שנאמר הלא כה דברי כאש. מימינו אש. דת למו. אותיות תלמיד. הקרבנות נקראים להם את קרבני לחמי והתורה נקראת להם לכו לחמו בלחמי כשם שא״א לעולם בלא לחם כך א״א לעולם בלא תורה: (ג) מדו בד. ב׳. הכא ואידך ויואב חגור מדו לבושו שבגדי כהונה הוו כעין בגדי מלחמה וכן המעיל כפי

שפתי חכמים

הבקר: ד פי׳ הוצרכו מסיפא דקרא דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייק: ה מפום שהמזבח מקדש אותן וכתיב בתריה היא העולה למעוטי דמשמע היא ולא אחרת ופירש״י היא כעולה מיעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היו פסולם בקדש ר״ל שיכול להיות שהיו פסולים קודם הקדש אבל שאר פסולים כגון שנטמאו או שאר דברים א״א אלא לאחר הקדש וכה״כ חביב לכולהו והרא״ם מביאן ע״ש. כתב הרא״ם וא״ת כ״ל האי מיעוטא דהיא העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ירדו והלא כבר מיעטן הכתוב מן הקרא דמן הבהמה וגו׳ בפ׳ ויקרא וכיון דמיעטן מהתם דלא קדשו ל״ל למעוטי הכא דאם עלו ירדו פשיטא כיון דלא קדשו הולין נינהו ופשיטא דירדו כבר תירצו בגמ׳ פרק יוצא דופן דאיצטריך קרא לנבחמת קדשים אע״ג דקדש להו מעיקרא אם עלו ירדו. עכ״ל: ו דק״ל למה כתיב ולבש הכהן מדו בד שהרי אינו כתיב לעיל גבי בגדיו של אהרן. ומתרץ הוא הכתונת והוזכר בבגדי כהונה שהוא הסמוך לבשרו ועל בשרו דכתיב בקרא קאי אתרוייהו דאי על מכנסים לבד היה לו לכתוב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד על בשרו ילבש ל״ל אלא קאי נמי אמדו שהוא הכתונת: ז פירוש לא ארוכה ולא קצרה מגופו דהו״א כיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרים למעלה ממנו אם היתה קצרה מגופו לית לן בה קמ״ל. דא״כ למה לא קראו הכתוב כתונת כמו בשאר מקומות: ח מפום דכתיב והרים את הדשן שהוא לשון תרומה שמפרישים מן הדשן ואם היה חותה כולה אין זה הפרשה: ט מפום שהוא הכרא מה בתוכב כאמצע האש נשרף מאד לכך היו נוטלים הדשן הפנימיות: י מפום דכתיב אצל המזבח הכבש שהיא אצל המזבח ומנלן שהיה במזרחו של כבש מוכח מפים דכתיב אצל המזבח קדמה בפ׳ ויקרא וגם בם משמע אצל הכבש וכתיב בהדיא קדמה א״כ ש״מ שמקום הדשן היה במזרחה דהיינו קדמה: כ תיקן בזה דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש לכן פי׳ ועשאתה דשן כלו׳ שאש של העולם

רש״י

זאת תורת העלה וגו׳. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר ד כל הלילה וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד שכל תורה לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל העולים ואפילו פסולין שאם עלו ה לא ירדו: הוא העלה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לעזרה (כל הענין בת״כ וזבחים פ״ג ופ״ד): (ג) מדו בד. היא הכתונת ו ומה ת״ל מדו שתהא ז כמדתו: על בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בינתים (ת״כ ערכין ג): והרים את הדשן. היה חותה מלא המחתה ח מן המאוכלות הפנימיות ט ונותנן במזרחו י של כבש (תמיד כד): הדשן אשר תאכל האש את העלה. (ועשאתה דשן מאותו דשן ירים כ תרומה ושמו אצל המזבח:

פירוש ע״ט

איז דם לערנונג ווי מען זאל זיך נוהג זיין מיט דר עולה היא העלה די זעלביגע עולה על מוקדה וואס זי ברענט אויף דם מזבח כל הלילה אגאנצע נאכט עד הבקר ביז אין דר פריא ואש המזבח אונ דם פייער פון דעם מזבח זאל דרינן ברענן: (ג) ולבש הכהן אונ דר כהן זאל אן קליידן מדו זיין העמד בד פון ליינן ומכנסי בד אונ מכנסים פון ליינן ילבש על בשרו זאל ער אן קליידן אויף זיין לייב והרים את הדשן אונ ער זאל אפ שיידן דם אש פון דר עולה אשר תאכל האש וואס דם

תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ׃
ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃
ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה

והקטיר

אונקלוס

תֵיכוֹל אֶשָּׁתָא יָת עֲלָתָא עַל מַדְבְּחָא וִישַׁוְּנֵהּ בִּסְטַר מַדְבְּחָא׃
ד וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין אָחֳרָנִין וְיַפֵּק יָת קִטְמָא לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר דְּכֵי׃
ה וְאֶשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵהּ לָא תִטְפֵּי וִיבָעַר עֲלַהּ כַּהֲנָא אָעִין בִּצְפַר בִּצְפַר וְיִסְדַּר עֲלַהּ עֲלָתָא

ויסק

ת"א ושמו אצל המזבח זבחים כו כז זבחים מו חולין קיז ספורש לך כריתות ו מעילה יא יב. ופשט את בגדיו שבת קיד. יומא כג. והוציא את יומא כד סנהדרין מב זבחים קה מעילה יב. והאש על יומא מה. ובער עליה זבחים צב יומא כו לג. וערך עליה פסחים נח יומא לג ב"ק קיא מנחות מט תמיד כח.

בעל הטורים

שהלא ונזותם שהיו מתגברים במלחמה: ושמו. בגי' ונבלע במקומו: אחרים והוציא. בגי' כהנים בעלי מומים בבעל מום כשר להוציא הדשן: (ה) והאש. ג'. והאש על המזבח. והאש יורדת מן השמים. והאש האוכלת רמז למ"ד שמתו נדב ואביהוא על שהוכו שהכניסו לפני לכן ואמרו חז"ל שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וזהו והאש ירדה מן השמים אעפ"כ והאש כו' תוקד בו שצריך להביא מן ההדיוט. על כן מהאש ילהו שהוכו באש והאש האוכלת: והאש על המזבח תוקד בו. בגימ' כמו כורס למלאכים לעלות כענין שנאמר ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וכן ביחזקאל והנה ו' אנשים וגו' ויעמדו אצל מזבח

רש"י

על המזבח. מה שאיברים שעדיין לא נתאכלו מחזירן על המזבח לאחר שחתה גחלים אילך ואילך ונטל מן הפנימיות שנאמר את העולה על המזבח. (ברייתא): (ד) ופשט את בגדיו. (יומא כג) אין זו חובה אלא ד"א שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. (תמיד כח) הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה מוציאו משם ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו. ריבה כאן יקידות הרבה על מוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה כולן נדרשו במס' יומא (דף מה) שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם: וערך עליה העלה. עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח) (ברייתא) מכאן שלא יהא דבר קודם על

שפתי חכמים

ופי' עוד מאותו דשן ירים שלא תאמר כל הדשן אשר ישרף מן העולה ורא"ם פי' דהל"ל פתח בדשן והיה כאילו את העולה ויהיה פירוש והרים את הדשן ואיזה דשן אותו שאכלה האש: ל אם היה כתוב ופשט את בגדיו ולבש אחרים הייתי אומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונה ילבש עתה בגדי חול או לכסף אבל עתה שכתוב ולבש בגדים אחרים משמע בגדים כמו הראשונים כלומר אם היו הראשונים חולין ילבש גם עתה בגדי חולין א"כ מ"ש בין הראשונים לאחרונים לכך פירש"י בגדים אחרים פחותים מהם אבל אלו ואלו בגדי קדש הם אם כן למה ופשט אלא ע"כ דרך ארץ וכו' ואין זו אלא דרך ארץ: מ דק"ל והא לעיל כתיב והרים והכא כתיב והוציא ועוד הכא כתיב אל מחוץ למחנה והתם כתיב אצל המזבח ועל זה פירש הצבור בתפוח וזה הוא ההפרש בין והרים ובין והוציא וגו': נ והמני' שגדול שבכולן בכל יום היו ד' מערכות אחת המערכה גדולה שהיה מקבל כל העולות ואח"כ היה מסדר עוד על אותה מערכה גדולה שני גזרי עצים והיא מערכה של קיום האש מפני שהאש לא היתה מערכה גדולה מתגברת זאת המערכה

פירוש ע"ט

פייער וועט פר ברענן אויף דעם מזבח וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ אונ ער זאל טאן דם אש ביי דם מזבח: (ד) וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו אונ דר כהן זאל אויס טאן די קליידר וואס ער טוט אין זייא דיא עבודה וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים אונ זאל אן טאן אנדרע קליידר וועלוולערע וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אונ

זאל אויס ציהן דם אש צו ארוס פון דר מחנה צו ריין ארט: (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ אונ דם פייער זאל ברענן אויף דם מזבח לֹא תִכְבֶּה עס זאל ניט פר לאשן ווערן וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים אונ דר כהן זאל אן צינדן אויף דם פייער האלץ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אלי מארגן פריא וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה אונ

וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃
ו אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לֹא תִכְבֶּה׃ ס ז וְזֹאת תּוֹרַת
הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן
לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃
ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת
הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה
אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ

אונקלוס

וְיַסֵּק עֲלָהּ תַּרְבֵּי נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא׃ ו אֶשָּׁתָא
תְּדִירָא תְּהֵי יָקְדָא עַל
מַדְבְּחָא לָא תִטְפֵי׃
ז וְדָא אוֹרָיְתָא
דְּמִנְחָתָא דִּיקָרְבוּן
יָתַהּ בְּנֵי אַהֲרֹן קֳדָם
יְיָ לָקֳדָם מַדְבְּחָא׃
ח וְיַפְרֵשׁ מִנַּהּ בִּקְמְצֵהּ
מִסֻּלְתָּא דְּמִנְחָתָא
וּמִמִּשְׁחַהּ וְיָת כָּל
לְבֻנְתָּא דִּי עַל מִנְחָתָא
וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
לאתקבלא

ת״א והקטיר עליה פסחים נט יומא לג. אש תמיד יומא מה ומד. וזאת תורת סוטה יד קידושין לו זבחים ס מנחות ג ד יט נג. בני אהרן קידושין לו זבחים קיט. לפני ה׳ זבחים סג מנחות יט. והרים יומא מז מו זבחים סג מנחות יא יט כד סא עט ואת כל הלבונה סוטה יד מנחות יא כו. ריח

בעל הטורים

הנחשת ומ״מ היה נחושת ע״ש וכוללים כעין נחושת קלל. אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם אם נכנס

שפתי חכמים

בל שני גזרי עצים שהיו מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת ואח״כ היה מסדר עוד עליה מערכה אחרת כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעכלו וקודם המערכה של שני גזרי עצים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בלד המערכה הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן הקרן ד׳ אמות לצד צפון וקורין אותה של קטורת מפני שממנה חותין גחלים להכנים למזבח הפנימי שחרית וערבית להקטיר עליהם קטורת: ם דק״ל בשלמא עולה היה בכל יום עולת התמיד אבל זה שמא אינו. לכך פי׳ אם יביאו גם שלמים יקטירו אותם אחר התמיד של שחר: ע דהוקשה לרבותינו א״כ חלבי שלמים מיבעי ליה מאי השלמים בה״א. ל״פ וכוליהו ממשמעו ופי׳ אותו מענין השלמה: פ וא״ת הרי לעיל הוא פי׳ ריבה כאן יקידות הרבה וכולן נדרשו במסכת יומא וגם אש תמיד הובא לעיל. וי״ל דהכי פי׳ לעיל ריבה כאן יקידות הרבה ונ״ל. בשלמא אש תמיד צריך אני למדרש מזה אש שנאמר בה תמיד אבל הא״ר ל״ל. ועל זה פירש״י כולן נדרשו כו׳: צ דכתיב שני פעמים לא תכבה: ק פירוש שכל מלת הורה דכתיב בקרא לרבות בא כמו שפירש״י לעיל: ר ולא הקערה כמשמעה שהרי לא היה מקטיר אלא אותו הקומץ בלבד ולא את כולה כדכתיב והרים ממנו בקמצו והקטיר המזבחה וגו׳: ש ומפרש רש״י עצמו שהרי כתיב לפני ה׳ הוא מערב כו׳ אל פני המזבח הוא דרום כו׳: ת פי׳ שלא יעשה כלי שמחזיק קומץ וימדוד בו והוכחתו מדכתיב בקמצו ולא כתיב מלא קמצו: א דהל״כ ומשמנה ל״ל הא כבר כתב בס׳ ויקרא שכל הסולת היא מעורבת עם השמן וכיון

רש״י

המערכה לתמיד של שחר ת״ל העולה עולה ראשונה): חלבי השלמים. אם יביאו שם ם שלמים ורבותינו (שם) למדו מכאן ע עליה על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים: (ו) אש תמיד. (יומא מד) אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה (שמות כז) להעלות נר תמיד פ אף היא מעל המזבח היא תוקד: לא תכבה. המכבה אש על המזבח עובר צ בשני לאוין: (ז) וזאת תורת המנחה. תורה אחת לכולן ק להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין יכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת מנחת כהנים שהיא כליל מנין ת״ל תורת: הקרב אתה. היא הגשה ר בקרן ש דרומית מערבית: לפני ה׳. הוא מערב שהוא לצד אהל מועד: אל פני המזבח. הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש נתון לאותו הרוח: (ח) והרים ממנו. מהמחובר שיהא עשרון שלם בבת אחת בשעת קמיצה. בר״י): בקמצו. שלא יעשה ת מדה לקומץ (יומא מו): מסלת המנחה ומשמנה. מכאן שקומץ ממקום א שנתרבה שמנה (סוטה יד): המנחה (ת״כ) שלא תהא מעורבת באחרת: ואת כל הלבנה אשר על המנחה והקטיר. (ת״כ) שמלקט אם

פירוש ע״ט

עֶר זָאל אָן רֶעכְטְן אוֹיף דֶם פַייעֶר דִי עוֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ אוּנ דֶר נָאךְ זָאל עֶר דְרוֹיף מַקְטִיר זַיין חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים דָם בֶּעסְטֶי פֶעטִיקַייט פוּן דִי שְׁלָמִים׃ (ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ עֶס זָאל תָּמִיד בְּרֶענֶן אַפַייעֶר אוֹיף דֶם מִזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה

פירוש ע״ט

עֶס זָאל נִיט פַר לָאשְׁן וֶוערְן׃ (ז) וְזֹאת אוּנ דָס אִיז תּוֹרַת דָם לֶערְנוּנְג וִוי אַזוֹי מֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט דֶם קָרְבַּן מִנְחָה הַקְרֵב אוֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי יְיָ דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זָאלְן זִיא גְנֶעהֶנְן פַר גָאט אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ צוּ פַר דֶם מִזְבֵּחַ׃ (ח) כָּל

ריח ניחח אזכרתה ליהוה:
ט והנותרת ממנה יאכלו אהרן
ובניו מצות תאכל במקום קדש
בחצר אהל־מועד יאכלוה: י לא
תאפה חמץ חלקם נתתי אתה
מאשי קדש קדשים הוא כחטאת
וכאשם: יא כל־זכר בבני אהרן
יאכלנה חק־עולם לדרתיכם
מאשי יהוה כל אשר־יגע בהם
יקדש: פ שני יב וידבר יהוה אל־משה
לאמר

לאתקבלא ברעוא
אדכרתה קדם יי:
ט ודאשתאר מנה
יכלון אהרן ובנוהי
פטירא תתאכל באתר
קדיש בדרת משכן
זמנא יכלנה: י לא
תתאפי חמיע חלקהון
יהבית יתה מקרבני
קדש קודשין היא
כחטאתא וכאשמא:
יא כל דכורא בבני
אהרן יכלנה קים עלם
לדרתיכון מקרבניא
דיי כל די יקרב בהון
יתקדש: יב ומליל יי עם
משה

ת״א והנותרת ממנה מנחות נ פב . מלות תאכל יבמות לט ם .
במקום קדוש זבחים נז כג מנחות ם . לא תאפה בבת קיא יבמות ם
סוטה מו שבועות כו מנחות נג נה קדש קדשים זבחים יג מנחות לט .
כל זכר סוטה כג זבחים קב . יקדש זבחים לו .

בעל הטורים

בפנים לא תאכל אותה ההנאה שאין אכילה למעלה: (ט) בחלה. בגי׳ זו העזרה: (י) תאפה חמץ חלקם. ס״ת מלם שלא תאפס

פירוש רשב״ם

היא לזמן מרובה לפנות את המזבח מרוב דשן שעליו: (ט) בחצר אהל מועד. בעזרה ולא בירושלים: (יא) יקדש.

רש״י

לבונתה לאחר קמילה ומקטירו ב ולפי שלא פירש כן אלא באחת מן המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן: (ט) במקום קדש. ואיזהו בחצר ג אהל מועד: (י) לא תאפה חמץ חלקם. (מנחות נה) אף השירים ד אסורים בחמץ: כחטאת וכאשם. (שם ב) מנחת חוטא הרי היא כחטאת ה לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה: (יא) כל זכר. אפילו בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור (ויקרא כא) לחם אלהיו מקדשי הקדשי׳ וגו׳ אלא לרבות בעלי מומין ו למחלוקת (זבחים קב): כל אשר יגע וגו׳. (ת״כ) קדשים קלים או חולין שיגעו בה ז ויבלעו ממנה: יקדש. (ת״כ) להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ח ואם כשרה יאכלו כחומר

שפתי חכמים

בקומץ מסלת ודאי גם השמן בכלל ויהיה וא״ו ומשמנה וא״ו הביאור כאלו אמר ובאיזה מקום הוא קומץ ומשמנה שיש בו רוב השמן: ב כדכתיב והרים ממנו בקמצו ואח״כ כתיב ואת כל הלבונה משמע שאין הלבונה בכלל הקמילה: ג וא״ת במקום קדוש ל״ל. וי״ל לרבות לשכות הבנויות בחול ופתוחות לחצר אהל מועד שהן כשרים לאכילת המנחות כדאיתא בפ״ק דכלים דף ו׳ ובפ׳ איזהו מקומן דף נו: ד וכ״ש מה שעולה לאישים דכתיב ביה בהדיא בפ׳ ויקרא וכוכתנו מדסמיך לא תאפה חמץ חלקם: ה מדכתיב חטאת היא בסמיותה תהא שיבחטו לשם חטאת אבל באשם לא נאמר אשם הוא אלא אחר הקטרת אימורים והוא עצמו שלא הקטירו אימוריו כשר כדלעיל בפ׳ ויקרא: ו פי׳ שחולקים את המנחה בהדי תמימי׳ הלק כחלק דס״ד דוקא לאכילה הוא דשרי בקדשים דכתיב לחם אלהיו מקדשי הקדשים יאכל אבל לחלק עם התמימים כיון דלאו בני הקרבה נינהו לא קמ״ל: ז מדכתיב אשר יגע בהם ל״ל. אלא נומר לך יגע ויכנס בהם שיבלע בתוכו:

פירוש ע״ט

יעדר אלי זכרים פון די קינדר פון אהרן זאלן
יא עסן חק עולם דס איז איין אייביגר חוק לדורותיכם
צו אייערי דורות מאשי יי׳ פון די פייער אבר
פון גאט כל אשר יגע בהם אלי אוכלים פיי קדשים

פירוש ע״ט

קלים אדר חולין וואס ריהרט אן אין דר מנחה
אונ איז בולע פון איר יקדש זאל הייליג ווערן
אזו ווי די מנחה (שיין ר״ש) : (יב) וידבר יי׳ וכו׳ גאט
הט גרעט צו משה: (יג) זה דס איז דר קרבן

לֵאמֹר׃ יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח
אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה
תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ
בָּעָרֶב׃ יד עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן
תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תֻּפִינֵי
מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה׃ טו וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו
מבניו

משה למימר׃ יג דין
קרבנא דאהרן ובנוהי
די יקרבון קדם יי
ביומא דרבון יתה
חד מן עסרא בתלת
סאין סלתא מנחתא
תדירא פלגותה
בצפרא ופלגותה
ברמשא׃ יד על
מסריתא במשח
תתעבד רביכא
תיתינה תופיני מנחת
בצועין תקרב
לאתקבלא ברעוא
קדם יי׃ טו וכהנא דאתרבא תחותוהי מבנוהי

ת״א זה קרבן יומא כ הוריות ב מנחות נב פת מנחה תמיד מנחות עד נ נא נב. מחציתה שם. על מחבת שם נ. תעשה שם ג. תפיני הוריות יא יב מנחות כא כריתות ה.

פירוש רשב״ם

קודם תנגיעה יהיה טהור: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו. וחכמים דרשו על כהן הדיוט כשעושה עבודה ראשונה צריך חינוך במנחה: (יד) מרבכת. לפי עניינו רבה בשמן ולפי שהיה מאפה תנור צריך לרככה בשמן: תפיני.

בעל הטורים

אלא מלח: זה קרבן אהרן ובניו. בגי' זהו מחלה לאהרן ומחלה לבניו: עשירית. בגימ' שהכהן כהן גדול מביא עשרון שלם והולכו ומביא מחצה בבקר ומחצה בערב: מחציתה. בגי' מחצה משלם: (יד) מורבכת (תביאנה). בגימ' לאפות בתנור אותה כרותקין

שפתי חכמים

ה דהיינו מקום נגיעתו ולא כולו: ט ר״ל שיאכל לפנים מן הקלעים ליום ולילה עד חצות: י דמה ה״ל ובניו הרי כה״ג גדולים אמורים בהדיא אומר והכהן המשיח כו': כ פי' שמנחה תמיד דבוק עם כהן המשיח לא עם בניו א״כ מנחתם אינו תמיד רק ביום חינוכן דומיא דביום המשח הכהן גדול שהוא חנוכו לכ״ג ונכתב ביום המשח ולא מיום המשח לכלול גם חנוך הכהנים הדיוטים דאל״כ מיום מיבעי ליה שמאותו היום ואילך תמיד יקריב: ל מדכתיב תפיני בהוא חיבות תפי נא משמע שהיא היה למדנו בלשונה הכא היה ולא מטוגנת לכך פירש״י שהיא אפויה מתחלה ואח״כ מטגנה: מ אע״ג דמקרא מלא הוא זה בא לאפוקי מדר' שמעון דאמר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה

רש״י

ט המנחה: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. (מנחות עח) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה י ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל יום שנאמר מנחה תמיד וגו' והכהן כ המשיח תחתיו מבניו חק עולם וגו': (יד) מרבכת. (ת״כ) חלוטה ברותחין כל צרכה: תפיני. אפויה אפיות הרבה שאחר חליטתה אופה בתנור ל וחוזר ומטגנה במחבת (דרש תפיני נוסריקון תופי נאה (בר״י ובת״כ) והחליטה בפת נמי אפייה נקראת. ובפירוש נ״ל בעודה נאה א״נ ע״כ שהטיגון בא לבסוף (ק״א)): מנחת פתים. מלמד שטעונה מ פתיתה (אע״ג דלא כתיב בהדיא כתוב אותה. מדקרייה מנחת פתים מלמד כו': מזרחי. ועיין מנחות עה) (בר״י ולא פתיתה ממש בלוע ופרורין לפי שהיא נקמלה אלא כופלה לשנים וחוזר וכופלה לד' שתי וערב ואינו מבדיל וכן מקטיר לאפים בת״כ מפרש לה): (טו) המשיח תחתיו מבניו. המשיח

פירוש ע״ט

פון אהרן מיט זיינע קינדר אשר יקריבו וואס זיי וועלן מקריב זיין צו גאט ביום המשח אותו אין דם טאג אז מען זאלבט אים עשירית אצענטיל פון איפה סולת זעמל מעל מנחה אקרבן מנחה תמיד שטענדיגליך מחציתה האלב דר פון זאל ער מקריב זיין בבקר אין דר פריא ומחציתה אונ האלב זאל ער מקריב זיין אין אבינט: (יד) על מחבת אויף איין פייער פאן בשמן מיט אייל תעשה זאל

זי גמאכט ווערן מרבכת גזאטן תביאנה זאלסטו ברענגין זי תפיני גבאקן נאך דם אז זי איז גזאטן גוואהן זאל מען זי באקן אין איין אויבן אונ דר נאך זאל מען זי פרעגלן אין אפייער פאן מנחת פתים די מנחה זאל זיין צו ברעקילט אויף שטיקר תקריב זאלסט זיא גנעהמן פר אגישמאקן ריח צו גאט: (טו) והכהן המשיח תחתיו מבניו אונ דר כהן גרול יעשה אותה זאל ער

מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה
כָּלִיל תָּקְטָר׃ טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן
כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל׃ פ יז וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת
תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר
תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת
לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃
יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל בַּחֲצַר אֹהֶל
מועד

ת״א חק עולם מנחות תנא עו . וכל מנחת שקלים ב כותה כב מנחות
עו נא עג פד חולין קלא קלב ערכין ד . זאת תורת זבחים ט לב מנחות ג יא כי .
במקום זבחים מס מנחות נס . תשחט זבחים נב . קודש קדשים שם נ נא נס .
הכהן שם י נב לב לג קב . במקום קדוש שם לב .

אונקלוס

מִבְּנוֹהִי יַעְבֵּד יָתַהּ
קְיָם עָלַם קֳדָם יְיָ
גְּמִיר תִּתַּסַּק׃ טז וְכָל
מִנְחָתָא דְּכַהֲנָא גְּמִיר
תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל׃
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ יח מַלֵּל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא
דְּחַטָּאתָא בְּאַתְרָא
דִּי תִתְנְכֵס עֲלָתָא
תִּתְנְכֵס חַטָּאתָא קֳדָם
יְיָ קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא׃
יט כַּהֲנָא דִּמְכַפַּר יָתַהּ
בִּדְמַהּ יֵיכְלִנַּהּ בַּאֲתַר
קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵל בְּדָרַת
משכן

רש״י

מבניו ב תחתיו : כליל תקטר . אין נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה ס כליל וכן כל מנחת כהן ע של נדבה כליל תהיה : (טז) כליל . כולה שוה פ לגבוה : (יט) המחטא אותה . העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על ידו : המחטא אותה יאכלנה . (זבחים קב) הראוי לעבודה יצא טמא בשעת זריקת דמים צ שאינו חולק בבשר וא״א לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר

שפתי חכמים

כלומר שלא יכפול אחד לבניו ובניו לארבעה כו׳ כיון שאין בהם קמיצה ולא כתיב הכא אלא שריפה ולא שהות אותו שריפ כמו במנחת ישראל : ב לכך פירש״י כן ושינה הקרא לפי שאינו לפרש המשיח תחתיו כמשיחות ויכון תחתיו או שאיני לפרש המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה קרבן כלומר כהן יעשה קרבן לכך פירש״י כן ושינה הקרא כדי שיהא התחתיו דבוק עם מבניו ולא עם המשיח שתחתיו לא יאמר אלא היכ במקום אביו . ועיין בקנ״מ ומהר״ן וג״א וד״ט כל אחד יב לו בזה דרך בפני עצמו : ס לאפוקי שלא תפרש כליל כל המנחות ופירושו כל המנחות תקטיר הקומץ ופירוש כליל כולה נשרפת וכן כל מנחת כהן של נדבה כלומר לא במנחת כהן מתחלפת שמנחת כהן מביה לכך הוסיף וכן וכו׳ שגם היא כליל והוסיף של נדבה שלולא זה משמע וכן מנחת כהן שהיא חובה דומיא דכל כהן המביא אבל נדבה לא קמ״ל שתיהם כליל : ע הוכחת רש״י מדכתיב וכל מנחת כהן וגו׳ : פ כלומר מפני שאמר כליל תהיה ולא אמר אש לגבוה אם לפדיון מ״ם פירש כולה לגבוה כלומר לשרפה : צ וכא דלא פירש קרא כפשוטו המחטא יאכל דהא כתיב כל זכר

פירוש ע״ט

מקריב זיין די מנחה חָק עוֹלָם דס איז אחוק אויף אייביג אז אכהן גדול זאל אלי טאג מקריב זיין אזו אמנחה צו גאט כָּלִיל תָּקְטָר מען זאל זיא אין גאנצן מקטיר זיין ניט אזו ווי אנדערע מנחה איז מען נאר מקטיר דם קומץ צו גאט אונ דס איבערגע ווערט גגעסן צו די כהנים אבר די מנחה איז מען גאר מקטיר: (טז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן אונ אלי מנחת כהן וואס ער איז מנדר כָּלִיל תִּהְיֶה זאל מען גאר אין גאנצן מקטיר זיין צו גאט לֹא תֵאָכֵל זי זאל ניט גגעסן ווערן:

(יז) וַיְדַבֵּר וכו׳: (יח) דַּבֵּר רייד צו אהרן אונ צו זיינע קינדר לֵאמֹר דו זאלסט זיי אזו זאגן זֹאת תּוֹרַת דס איז די תורה פון דם קרבן חטאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה אויף דם ארט ווא די עולה ווערט גשאכטן תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת זאל דער חטאת גשאכטן ווערן לִפְנֵי יְיָ צו פר גאט דס איז גאנץ היילג: (יט) הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ דער כהן וואס זיא ווערט אחטאת דורך אים דס הייסט וואס ער איז זי מקריב יֹאכְלֶנָּה זאל ער זי עסן בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל אויף איין הייליג ארט

מוֹעֵד׃ כ כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃ כא וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ כב כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ כ כֹּל דְּיִקְרַב בִּבְשָׂרַהּ יִתְקַדַּשׁ וְדִי יַדֵּי מִדְּמַהּ עַל לְבוּשָׁא דִּי יַדֵּי עֲלַהּ תִּתְחַוַּר בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ כא וּמָן דַּחֲסַף דִּי תִתְבַּשַּׁל בֵּהּ יִתָּבַר וְאִם בְּמָנָא דִנְחָשָׁא תִּתְבַּשַּׁל וְיִתְמְרֵיק וְיִשְׁתְּטֵף בְּמַיָּא׃ כב כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכוּל יָתַהּ קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא׃ כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי יִתָּעַל

מדמה

ת״א כל אשר יגע בבשרה זבחים צז חולין קט. אשר יזה זבחים צג צג. מעילה ה. מדמה זבחים צג צג. על הבגד זבחים צג צד. אשר יזה שם צג צד. תכבס שם צד. וכלי חרש שם צה. ישבר שם צו. ואם בכלי שם צד צו צז. כל זכר שם צו צז קב. וכל חטאת פסחים יג זבחים פב. לכפר שם פג.

פירוש רשב״ם

לשון אפייה. אל״ף חסירה. והרבה יש לא יהל ערבי. לא יאהל. וימש חשך כמו ויאמש: (כ) תכבס. שלא יהא נאסר בנותר שבשריפה: (כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה תר. חטאות הפנימיות. פר כהן המשיח ופר העלם דבר

שפתי חכמים

בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא הראוי לעבודה יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו ראוי דהא כתיב כל זכר כות בעל מום אלא ע״כ בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק וא״ל הימא איפכא טבול יום יאכל לאורתא ובעל מום לא יאכל כלל מסתברא בעל מום יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: ק (נח״י) בת״כ יכול אע״פ שלא בלע ת״ל בבשרה עד שיבלע כו׳ וברייתא זו הובאה בזבחים דף צ״ז: ר דמשמעות הקרא הצריך לצוות על הבגד נזה ה״א לכן פירש ואם פירוש ואשר יהא נזה כמו שפירש״י בסמוך. (בת״כ) יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת״ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: ש כדכתיב במקום קדוש בחצר אהל מועד ש״מ דחצר אהל מועד מקום קדוש הוא: ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. וא״ת ולפסיה לאחר עמוד השחר דלמחר דליהוי נותן טעם לפגם ולא ליסוי בבכירה

רש״י

למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה: (כ) כל אשר יגע בבשרה. (שם צז) כל דבר אוכל אשר יגע ק ויבלע ממנה: יקדש. להיות כמוה אם פסולה תפסל ואם היא כשרה תאכל כחומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם הוזה מדמה על הבגד (ת״כ) אותו מקום דם (הבגד ר אשר יזה עליה) (כבגד כצ״ל מזרחי) תכבס בתוך ש העזרה: אשר יזה. יהא נזה כמו (איוב טו) ולא יטה לארץ מנלם. יהא נטוי: (כא) ישבר. לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר ת והוא הדין לכל הקדשים: ומרק. ל׳ תמרוקי הנשים (אסתר ב) אשקורי״ר בלעז: ומרק ושטף. לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם: (כב) כל זכר בכהנים יאכל אתה. הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא את שאינו ראוי להפוי: (כג) וכל חטאת וגו׳. (זבחים

פירוש ע״ט

זאל זי געגעסן ווערן בחצר אין דעם הויף פון דעם אוהל מועד: (כ) כל אשר יגע בבשרה אלץ וואס וועט אן ריהרן אן דעם פלייש פון דעם חטאת יקדש זאל עס ווערן געהייליגט ואשר יזה מדמה על הבגד אונ אז עס וועט ווערן געשפרענגט פון איר בלוט אויף איין קלייד אשר יזה עליה דעם ארט ווא דרויף איז געשפרענגט געווארן תכבס זאל עס געוואשן ווערן במקום קדוש אויף איין הייליג ארט דאס מיינט מען אין דער עזרה: (כא) וכלי חרש אונ איין ערדיני כלי אשר תבשל בו וואס דער חטאת

וועט געקאכט ווערן דרינן ישבר זאל ווערן צו בראכן ואם בכלי נחשת בשלה אונ אז עס איז געקאכט געווארן אין אקופערני כלי אדר אנדרי כלי פון אייזן ווארג ומורק זאל עס ווערן לויטר אונ ריין כלומר מען זאל די כלים אוס כשרן כדי דער טעם פון דעם קרבן זאל פון דר כלי ארויס גנומן ווערן: (כב) כל זכר איטליכר זכר פון די כהנים יאכל אותה מעג זי עסן מיינט מען דעם חטאת קודש קדשים היא זי איז גאנץ הייליג: (כג) וכל חטאת אונ איטליכר חטאת

מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ
ז א וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא׃
ב בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
ג וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב׃
ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃
ה וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה

אשה

מִדְמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא לָא תִתְאֲכֵל בְּנוּרָא תִתּוֹקַד׃
א וְדָא אוֹרָיְתָא דַאֲשָׁמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא׃
ב בְּאַתְרָא דִי יִכְסוּן יָת עֲלָתָא יִכְסוּן יָת אֲשָׁמָא וְיָת דְּמֵהּ יִזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יְקָרֵב מִנֵּהּ יָת אֲלִיתָא וְיָת תַּרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָּא׃
ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃
ה וְיַסֵּק יָתְהוֹן כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא קֻרְבָּנָא קֳדָם

יי

ת"א בקדש פסחים נד זבחים נה . וזאת תורת שם את מנחות קי כריתות כב . קדש קדשים זבחים כ תמורה יח . במקום שם מט . ואת דמו שם .

בעל הטורים

ברותחין כל צרכה : (א) וזאת תורת האשם . ב' פעמים

רש"י

יפב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה . יוכל לרבות אשר קדשים : (א) קדש קדשים הוא . (תמורה יח . ת"כ) הוא קרב ואין א תמורתו קרבה : (ב) ישחטו . ריבה לנו שחיטות הרבה לפי שמצינו אשם בצבור נאמר ישחטו רבים . ותלאו בעולה להביא עולה צבור לצפון (ר"ל לעיכובא דאי למצוה ככר נאמר לצפון בעולה נדיבה ור"ל דל"ג צבור דלכל מין עולה ריבה ק"א . ומה שתלה החטאת בעולה למדו בת"כ עולת חובה לצפון ור"ל למצוה . ועיכובא דאשם למדוהו בת"כ מן אשם הוא . אך במזרחי ל"ג כלל בדברי כל דיבור זה) : (ג) ואת כל חלבו וגו' . עד כאן לא נתפרשו אימורין באשם לכך הוצרך לפרשם כאן אבל חטאת ככר נתפרשו בה בפ' ויקרא : את האליה . לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש ב ואיל וכבש נתרבו

שפתי חכמים

ומריקה וי"ל כיון בגעמוד הכתר דלמהר מיד הל' עליהם היוב שבירה ומריקה תו לא פקע אפילו לאחר מכן ברא"ם : א פי' אינה קרבה הית בעלמה ומ"מ קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין ותרעה עד ביפול בה מום ואז תמכר ויפלו דמיה לנדבה : ב דק"ל למה לא כתיב ואם כבש הוא

פירוש ע"ט

אשר יובא וכו' וואס וועט געבראכט ווערן פון איר בלוט צו דעם אוהל מועד לכפר בקודש צו פאר געבן אין הייליקייט לא תאכל זאל דאס ניט געגעסן ווערן באש תשרף אין פייער זאל דאס פאר ברענט ווערין : (א) וזאת תורת האשם אונ דאס איז די תורה פון דעם אשם קודש קדשים הוא ער איז גאנץ הייליג : (ב) במקום אשר ישחטו את העולה אויף דעם ארט וואו מען שעכט די עולה ישחטו זאל מען שעכטן דעם אשם ואת דמו וכו' אונ זיין בלוט זאל מען שפרענגן ארום דעם מזבח : (ג) ואת כל חלבו אונ גאר זיין חלב יקריב זאל מען מקריב זיין את האליה וכו' : (ד) המכסה אוו

אִשֶּׁה לַיהֹוָה אָשָׁם הוּא׃ ו כָּל־
זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ
יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא׃ ז כַּחַטָּאת
כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה׃ ח וְהַכֹּהֵן
הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ עוֹר
הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה׃ ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה
בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת
ועל

יי אֲשָׁמָא הוּא ׃
ו כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָא
יֵיכְלִנֵּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ
יִתְאֲכֵל קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
הוּא ׃ ז כְּחַטָּאתָא כֵּן
אֲשָׁמָא אוֹרַיְתָא חֲדָא
לְהוֹן כַּהֲנָא דִּי יְכַפַּר
בֵּהּ דִּילֵהּ יְהֵא ׃
ח וְכַהֲנָא דִּמְקָרֵב יָת
עֲלַת גְּבַר מְשַׁךְ
עֲלָתָא דִּי יְקָרֵב
לְכַהֲנָא דִּילֵהּ יְהֵא ׃
ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי
תִתְאֲפֵי בְּתַנּוּרָא וְכָל
דְּתִתְעֲבֵד בְּדַרְדְּתָא
ועל

ת״א אשם הוא מיר כס זבחים ה י יב. כל זכר שם לו קג. קודש קדשים שם יא נה. כחטאת שם י יא כה. לו יהיה שם פו. עולת איש שם קג. עור העולה שם קג. אשר הקריב שם קג. לכהן לו שם פו קג. וכל מנחה קידושין נג מנחות כג עג עד עג. זבחים קג.

פירוש רשב״ם

של ציבור ופר ושעיר של יום הכיפורים ושעיר עבודת כוכבים כל אלו כתיב בהם מתנות לפנים בהיכל על הפרכת

שפתי חכמים

מקריב כו׳ ואם עז הוא מקריב כו׳: ג דכוונו עד שלא הקריב את האשם דהוב אינו צריך להקריב לפי שהמיתה מכפרת: ד כגון שהפרים אשם ונאבד ממנו והקריב אשם אחר ואח״כ נמצא אשם הראשון אם כן כבר נתכפרו בעליו וצריך לרעות אשם זה עד שיסתאב ואח״כ מוכרים אותו וקונים בדמיו עולה. ופירש״י דוקא בא להודיענו אע״פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שניתק לרעייה אבל משניתק לרעייה אם שחטו סתם כשר. מדכתיב אשם הוא משמע אבל לא עולה ופשיטא שהוא אשם ולא עולה אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה: ה כלו׳ ומכיון שלא הוקטרו אימוריו כשר תו לא מייך נומר לשמו כשר שלא לשמו פסול שאם תאמר כן יהא אשם צריך הקטרת אימוריו לשמו מאחר שאשם הוא כתיב אחריו והרי אם לא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם: ו פי׳ תורה אחת להם דבוק עם הכהן אשר יכפר וגו׳ שבא אחריו שאם להשוות חטאת ואשם בא ככר כתיב בחטאת כאשם שהושוו זה כזה: ז פי׳ ואין לו הערב במה: ח פי׳ פעמים יש טמא שצריך להקריב קרבן למחר:

רש״י

בחליה: (ה) אשם הוא. עד שינתק שמו ממנו לימד על אשם שמתו בעליו ג או שנתכפרו בעליו ד אע״פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שנתק לרעייה ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו ה אימוריו כשר (זבחים דף ד׳. וע״ש ברש״י): (ו) קדש קדשים הוא. בתורת כהנים הוא נדרש. בת״כ דרים גם להיכך דכתיב גבי חטאת אך לפי פשוטו של מקרא צריכין הן לעצמן וק״ל. מזרחי): (ז) תורה אחת להם. בדבר זה: הכהן אשר יכפר בו. הראוי לכפרה ו חולק בו פרט לטבול יום ז ומחוסר כפורים ח ואונן: (ח) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. פרט לטבול יום ומחוסר כפורים

פירוש ע״ט

ווי דר דין פון אַחַטָּאת כָּאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶר דִין פון אַיין אָשָׁם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ דֶר כֹּהֵן פון דֶם בֵּית אַב ווָס אִיז רָאוּי דֶם מַקְרִיב צוּ זַיין לוֹ צוּ אִים יִהְיֶה זָאל עֶס זַיין כְּלוֹמַר עֶר זָאל דֶר פון אַחֵלֶק נֶעמֶן (עיין רש״י): (ח) וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת עֹלַת אִישׁ אוּנ דֶר כֹּהֵן פון דֶם בֵּית אַב ווָס אִיז רָאוּי צוּ מַקְרִיב זַיין דִי עוֹלָה פון אַמֶענְטְשׁ עוֹר הָעוֹלָה דִי פֶּעל פון דֶר עוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב ווָס עֶר הָט מַקְרִיב גֶוֶועְן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה זָאל דָם זַיין צוּם כֹּהֵן כְּלוֹמֶר עֶר הָט דְרִינֶן אַחֵלֶק: (ט) וְכָל מִנְחָה אוּנ אַזֶעלְכִי מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר ווָס עֶס ווֶערְט גֶבַּאקֶן אִין אַיין אוֹבְן וְכָל נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת אוּנ אַלֶע מְנָחוֹת ווָס אִיז גֶמַאכְט גֶוָוארְן אִין אַיין טִיפִי פַאן וְעַל מַחֲבַת אָדֶר זִי ווֶערְט גֶמַאכְט אוֹיף אַזוֹ אַפַאן ווָס אִיז נִיט טִיף לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ צוּ דֶעם כֹּהֵן ווָס אִיז זִי מַקְרִיב לוֹ תִהְיֶה

אונקלוס

וְעַל מַסְרֵיתָא לְכַהֲנָא
דִּמְקָרֵב יָתַהּ דִּילֵהּ
תְּהֵא: י וְכָל מִנְחֲתָא
דְּפִילָא בִמְשַׁח וּדְלָא
פִילָא לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן
תְּהֵי גְּבַר כַּאֲחוּהִי:
יא וְדָא אוֹרַיְתָא
דְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
יְקָרֵב קֳדָם יְיָ: יב אִם
עַל תּוֹדְתָא יְקָרְבִנֵּהּ
ויקרב

וְעַל־מַרְחֶשֶׁת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ
לוֹ תִהְיֶה: י וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־
בַשֶּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן
תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו: פ שלישי יא וְזֹאת
תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב
לַיהוָה: יב אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ
והקריב

ת״א וכל מנחה קידושין שם מנחות כג עד קג. וחריבה שם ג עג. לכל בני קידושין שם מנחות סג. איש כאחיו קידושין מנחות שם וזאת תורת זבחים ג קג. אם על תודה קידושין שם זבחים ג מנחות כז עט פ תמורה יח.

בעל הטורים

כתיב אשם בפרשה כנגד ה׳ אשמות ודאים: (י) לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. וסמיך ליה וזאת תורת לומר שכהנים שעוסקים בתורה נשבו כאחים ואף אם מקנטרין זה את זה

פירוש רשב״ם

ומזבח הזהב. וזהו פשוטו: (י) וחרבה. מנחת חוטא ומנחת סוטה: (יב) אם על תודה. שנדר בלשון תודה. ולא הזכיר לשון שלמים. וסתם תורה מביא קרבן על

רש״י

ואין באין בה הולקים בעורות (זבחים קג): (ט) לכהן המקריב אתה וגו׳. (ת״כ) יכול לו לבדו ת״ל לכל בני אהרן תהיה יכול לכולן ת״ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב של אותו יום שמקריבין אותה: (י) בלולה בשמן. זו מנחת נדבה: וחרבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין בהן שמן: (יב) אם על תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים

שפתי חכמים

ט פרש לסכול יום וכו׳ ואע״פ שמיעטן הכתוב מלחלוק בבשר כדלעיל ס״א דוקא בשר דקאי לאכילה וכה אינה ראויין לאכילה עכשיו לכך מיעטן הכתוב אבל עורות כיון דלא קאי לאכילה ה״א אע״ג דלא חזיין לעבודה חולקין בעורות קמ״ל וכו׳ למעטן מנורות: י הכהנים כיון נחלקים לכ״ד משמרות כל משמר לשבת וכל משמר נחלקת לששה בתי אבות לששת הימים לכל יום בית אב אחד וביום שבת כמשמר כל השבת בתי אבות ביחד: כ פירוש זו מנחת סלת בל נדבה האמורה בפ׳ ויקרא דסא באר מינים ככר אבנ כדכתיב וכל מנחה

משלי ישראל

(אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ) זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ דָאס הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט אִין תְּהִלִּים (זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי) גָאט זָאגְט דֶר וָואס קוּילֶעט אַקָרְבָּן תּוֹדָה מוּט עֶר מִיךְ עֶרְלִיךְ הַאלְטְן לָאמֶר פַאר שְׁטֵיין פַאר וָואס בַּייא אַקָרְבָּן חַטָּאת אוּנ בַּייא אַקָרְבָּן אָשָׁם שְׁטֵייט נִיט אַזוֹ וָוארוּם אַקָרְבָּן חַטָּאת אוּנ אַקָרְבָּן אָשָׁם בְּרֶענְגְט מֶען וַוייל מֶען זִינְדִיגְט אָבֶּר אַקָרְבָּן תּוֹדָה בְּרֶענְגְט מֶען נִיט אוֹף קֵיין זִינְד נָאר דֶר מֶענְטְשׁ בְּרֶענְגְט דֶעם קָרְבָּן צוּא נָאט מִיט זַיין גוּטְן ווִילְן הַאטְשֶׁע עֶר הָאט נָאר נִיט גְזִינְדִיגְט דְרוּם הֵייסְט עֶר קָרְבָּן תּוֹדָה וָוארוּם תּוֹדָה אִיז דִיא טַייטְשׁ לוֹיבּ דְרוּם זָאגְט נָאט דֶער וָואס קוּילֶעט אַקָרְבָּן תּוֹדָה טוּט עֶר מִיךְ עֶרְלִיךְ הַאלְטְן. לְמָשָׁל צְווייא מֶענְטְשְׁן זֶענֶן שׁוּלְדִיג גְוֶועְן אַסוֹחֵר גֶעלְט פַאר סְחוֹרָה אֵיינֶער קוּמְט צוּא דֶעם סוֹחֵר אוּנ בַּאצָאלְט אִים אִין גַאנְצְן דָאס גֶעלְט וָואס עֶס קוּמְט אִים פַאר דֶער סְחוֹרָה אוּנ דֶער אַנְדֶרֶר קוּמְט צוּא דֶעם סוֹחֵר אִין דֶר צַיילְט אִים אַז זַיין הַויז מִיט דֶעם גַאנְצְן פַאר מֶעגְן אִיז פַאר בְּרֶענְט גְוָוארְן אוּנ אִיז גְבְלִיבְּן אָרוּם נָאר עֶר ווִיל אִים נִיט שׁוּלְדִיג בְּלַייבְּן הָאט עֶר גְבְּרַאכְט דֶעם סוֹחֵר דִיא מַלְבּוּשִׁים מִיט דִיא כֵּלִים וָואס עֶר הָאט מַצִּיל גְוֶועְן פוּן דֶער שְׂרֵיפָה עֶר זָאל בַּייא אִים נֶעמְן פַאר דֶעם חוֹב אוּנ הָאט גְוִויינְט פַאר דֶעם סוֹחֵר אוּנ הָאט אִים גְבֶּעטְן עֶס זָאל זַיין בַּייא

פירוש ע״ט

גְהֶער זֵי צוּ אִים גְלוֹמֶר נִיט צוּ דֶם כֹּהֵן אַלֵיין נָאר נָאר דֶר בֵּית אַב הָט דְרִינְן אַהֵלֶק (עיין רש״י):
(י) וְכָל מִנְחַת אוּנ אִיטְלִיכֶע מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וָוס אִיז גְמִיטְט מִיט אֵייל וַחֲרֵבָה אָדֶר אַנְרוּקֶנֶע מִנְחָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן צוּ אַלֵי קִינְדֶר פוּן דֶם בֵּית אַב תִּהְיֶה זָאל זֵי זַיין אִישׁ כְּאָחִיו אֵיינֶם גְלַייךְ מִיט דֶם אַנְדֶרְן: (יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיְיָ אוּנ דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג ווִי אַזוֹ מֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט דֶם שֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים וָוס מֶען וֶועט מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט: (יב) אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ אִיז עֶר אַנְדֶרְשׁ מַקְרִיב דֶם קָרְבָּן שְׁלָמִים פַר אַיין לוֹבּוּנְג פוּן וֶועגְן דֶם נֵס וָוס אִיז אִים גְשֶׁעהְן וָוס מֶען בַּדַארְף לוֹבְּן אוּנ דַאנְקְן הַשֵּׁי״ת דְרוּף דְהַיְינוּ וֶוען אֵיינֶר אִיז דֶם יָם אָדֶר דִי מִדְבָּר בְּשָׁלוֹם אִיבֶּר גְפָארְן אָדֶר מֶען הָט אִים פוּן דֶר תְּפִיסָה אַרוּס גְלָאזְט אָדֶר עֶר אִיז קְרַאנְק אוּנ אִיז גְזוּנְד גְוָוארְן אוּנ אַז עֶר הָט אוֹף אֵיינֶם פוּן דִי פִיר זַאכְן מְנַדֵּר

וְהִקְרִ֗יב ׀ עַל־זֶ֣בַח הַתּוֹדָה֮ חַלּ֣וֹת מַצּוֹת֮ בְּלוּלֹ֣ת בַּשֶּׁ֔מֶן וּרְקִיקֵ֥י מַצּ֖וֹת מְשֻׁחִ֣ים בַּשָּׁ֑מֶן וְסֹ֣לֶת מֻרְבֶּ֔כֶת חַלֹּ֖ת בְּלוּלֹ֥ת בַּשָּֽׁמֶן׃
יג עַל־חַלֹּת֙ לֶ֣חֶם חָמֵ֔ץ יַקְרִ֖יב קָרְבָּנ֑וֹ עַל־זֶ֖בַח

תודת

ת״א והקריב מנחות פט פ. חלות שם פו פח. וסלת זבחים נה. על חלות שם נו מנחות מס עו פח. על זבח שם יט כו עו פח.

וִיקָרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁח וְסֻלְתָּא רְבִיכָא גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח׃
יג עַל גְּרִיצָן דִּלְחֵם חֲמִיעַ יְקָרֵב קֻרְבָּנֵהּ עַל נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי

פירוש רשב״ם

שניצל מצרותיו כמו שאמרו חכמים ארבעה צריכין להודות. ורבותינו פירשו כל החלות ארבעים הם ופירשו

רש״י

ותולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז) יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה. אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו. שלמי תודה הן וטעונות לחם האמור בענין ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן: והקריב על זבח התודה. ד׳ מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה ג׳ מיני מצה וכתיב על חלת לחם חמץ וגו׳ וכל מין ומין י׳ חלות כך מפורש במנחות (דף עז) ושיעורן ה׳ סאין ירושלמיות שהן ו׳ מדבריות שהן כ׳ עשרון: מרבכת. לחם חלוט ברותחין כל צרכו: (יג) יקריב קרבנו על זבח. (שם דף עו. ת״כ) מגיד שאין הלחם קדוש קדושת הגוף להפסל ביוצא ומבול יום ומלאחר לחולין

שפתי חכמים

אחר שאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וגו׳ ואם כן נאמר וכל מנחה בלולה בשמן בהכרח על מנחת סלת: ל נאמר כאן תרומה לה׳ ונאמר בתרומת מעשר תרומה לה׳ מה להלן אחד מעשרה אף כאן אחד מעשרה ולמדנו שכל מין ומין היו עשרה חלות שאם היו פחות מעשרה או יותר על עשרה א״א שיטול אחד מכל מין. אלא חתיכה מן החלה אחת או חצי החלה והתורה אמרה אחד מכל קרבן שיהיו אחד שלם מכל מין שלא יטול פרוסות: מ מדכתיב כאן לחם חמץ. וכתיב גבי לחמי עצרת לחם תנופה שתים שני עשרונים ואם כן גמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עצרת היה כל לחם ולחם היה עשרון א׳ וכאן היה י׳ ככרות של חמץ דכל מין היה עשר עשרונים וא״כ שיעור כלהם היה עשר עשרונים וכל שאר ג׳ מינים בכללן לא היו כי אם עשר עשרונים ומנלן דלמא כל מין היה עשר עשרונים. דא״כ היה לו לכתוב ולחם חמץ וגו׳. מאי נ״מ דכתיב על חלות לחם וגו׳ הרי כבר אמור לעיל הג׳ מיני חלות אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם כלומר כל החלות לא יהיו אלא י׳ עשרונים כמו לחם בלבד: נ איגו ר״ל שחולטה ברותחים ואין אופים אותו אח״כ בתנור אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה כמו במנחה שכתוב בה בהדיא תופיני וילפינן מורבכת מורבכת לג״ש: ס דאל״כ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו ל״ל הא לעיל מינים כתיב והקריב על זבח התודה חלות מצות וגו׳ אלא ש״מ אינו אלא לדרשא שאין הלחם קדוש וכו׳ ויהיה חלת לחם המץ נדרש לפניו ולאחריו כפניו הטא

משלי ישראל

אים חשוב זיין גלייך וויא ער באצאלט אים סים געלט דעם חוב אז דער סוחר האט דאס דער הערט האט ער זיך דער בארימט אוף דם מענטשן אונ זאגט אים זאלבט וויסן אז דיין געצאלט איז ביא מיר חשוב אזו וויא דאס געצאלט פון דעם ערשטן וואס ער האט מיר געגעבן מזומן געלט מלא אצונד לאמר פאר שטיין אמת מאקי דאס געצאלט פון דעם מענטשן איז חשוב ביא דעם סוחר גאר עס איז א גרויסר חילוק פון דעם געצאלט פון דעם מענטשן צוא דעם ערשטן מענטשן אז דער סוחר ווען האבן נאך סחורות ווענן דיא קליינע סוחרים איז דאס דער חילוק דער וואס האט באצאלט דעם סוחר מיט מזומן געלט ווען אים דר סוחר נאך אמאל געבן סחורה אויף בארג ווייל דער סוחר ווייסט אז ער וועט אים באצאלן אזו וויא ער האט אים אצונד באצאלט אבר דער אנדרה חאטשע דר סוחר האט ביא אים גנומן דיא מלבושים מיט דיא כלים פאר דם חוב פון דעסט וועגן מחמת נוט וואס ער האט זיך דעם מענטשן גמראפן וואס ער איז אפ געברענט גוואר האט דער סוחר גמוזט נעמן דיא מלבושים פאר דעם חוב וואלוס ער האט קיין אנדרע ברירה ניט

פירוש ע״ט

געווען א קרבן שלמים ווערט דם אן גרופן א קרבן תודה זאל מען זיך מיט דם קרבן אזו נוהג זיין והקריב על זבח התודה זאל ער מקריב זיין ביא דעם קרבן תודה פיר מיני חלות אונ איטליכם מין זאל זיין צעהן חלות אזו ווי ווייטר אין פסוק וועט שטיין ער זאל ברענגן חלות מצות קוכן מצות פון אום גזייערט טייג בלולות גמישט מיט אייל דם איז איין מין ורקיקי מצות משוחים בשמן אונ דיני מצות וואס זענן גשמירט מיט אייל דם איז דר אנדרר מין וסולת מרבכת אונ פון גזאטנע זעמל מעל חלות קוכן בלולות בשמן גמישט מיט אייל דם איז דר דריטר מין: (יג) על חלות לחם חמץ מיט צעהן חלות פון חמיצדיק ברוט דם איז דר פערדר מין יקריב את קרבנו זאל ער מקריב זיין קרבן על זבח

תּוֹדַת שְׁלָמָיו: יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ
אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה
לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ
יִהְיֶה: טו וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו
בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ
עַד

אונקלוס

קוּדְשׁוֹהִי: יד וִיקָרֵב מִנֵּיהּ חַד מִכָּל קֻרְבָּנָא אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא דְיִזְרוֹק יָת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִילֵיהּ יְהֵא: טו וּבְשַׂר נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קֻרְבָּנֵיהּ יִתְאֲכֵל לָא יַצְנַע מִנֵּיהּ עַד צַפְרָא:
ואם

ת"א והקריב פסחים לו מנחות מג פה. הזורק את זבחים ד קג. ובשר זבח שם ד ז לו נח. יניח שם לו.

רש"י

בפדיון עד שיפשט הזבח: (יד) אחד מכל קרבן. לחם אחד מכל מין ומין ע' יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למטה הענפת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים: (טו) ובשר זבח תודת שלמיו. (זבחים לו. ת"כ) יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד (הכא פירש אליבא דבן תימא ובפ' רלה ע"פ ולא ילין פי' כרבנן וכן דרכו של הרב בכ"מ) שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן בשרה צ' זמן לחמה: לא יניח ממנו עד בקר. אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן

שפתי-חכמים

מצות בלולות בשמן וגו'. וסלת מרבכת בלולות בשמן על חלת לחם וגו'. ולאחריו על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו: ע' דק"ל והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. ל"פ לחם אחד וכו' דכל מין ומין נקרא קרבן: פ ואע"ג שרש"י פירש בפרשת ראה גבי ולא ילין מן הבשר בחגיגת י"ד שהכתוב מדבר ולימד עליה שנאכלת לשני ימים ולילה אחד י"ל שרש"י ז"ל פירש הכא אליבא דבן תימא דאמר דחגיגה הבאה עם הפסח נאכלת ליום ולילה כמו הפסח והא דקאמר לשני ימים וכו' הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וס"ל דהא דשלמים הבאים מחמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו אותן שלמים הבאים ממותר הפסח כגון שהפריש מעות לפסחו וקנה בהן פסחו ונותרו מן המעות במאותן מעות יביא שלמים וכיון דמכח פסח קאתו דינן כפסח לאכול ליום ולילה ואין לתמוה איך פירש כאן אליבא דבן תימא ולקמן אליבא דרבנן שכן דרכו של רש"י בכמה מקומות בפירושו לפי' התומש: צ' מדכתיב קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל אלא לומר לך שיהיו החלות כמו הקרבן עצמו לענין אכילתן דהחלות כמו כן נקראו קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן: ק ר"ל למה אמרו חכמים שיאכל אותו עד חצות ולא יותר וכו':

פירוש ע"ם

תּוֹדַת שְׁלָמָיו אויף דעם שעכטונג פון שְׁלָמִים ווס ער ברענגט פאר אַקָרְבַּן תוֹדָה: (ד) וְהִקְרִיב אונ ער זאל גנעהמן מִמֶּנּוּ פון אים אֶחָד איינם מִכָּל קָרְבָּן פון איטליכן קָרְבַּן כְּלוֹמַר פון איטליכן מין פון די חַלּוֹת זאל ער אראפ נעמן איין חַלָּה עס זאל זיין תְּרוּמָה איין אפ שיידונג צו גאט לַכֹּהֵן צו דעם כֹּהֵן הַזּוֹרֵק ווס ער שפּרענגט דעם בלוט פון די שְׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה צו אים זאל דאס זיין כְּלוֹמַר די תְּרוּמָה געהער צו די כֹּהֲנִים פון דעם בֵּית אָב ווס זענן ראוי די עֲבוֹדָה צו טאן אונ דאס איבריגע ברוט מיט דעם פליישׁ פון דעם קָרְבַּן זאלן עסן די בְּעָלִים פון דעם קָרְבָּן. נאר די חָזֶה וְשׁוֹק איז צו די כֹּהֲנִים אזו ווי ווייטער וועט שטיין: (טו) וּבְשַׂר זֶבַח וגו' אונ דעם פליישׁ פון דעם פליישׁ פון זייגע שְׁלָמִים בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל זאל גגעסן ווערן צו די בְּעָלִים נאר אין דעם טאג ווס מען הט דעם קָרְבָּן מַקְרִיב גוועזן לֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר מען זאל דר פון ניט איבר

משלי ישראל

גהאט אָבֶר ווייטר הָט דער סוֹחֵר שׁוֹן מִיט אים ניט וועלן האנדלן ער זאל איבּ צאלין מיט מַלְבּוּשִׁים דעם חוֹב דאס אייגענע איז דער חִילּוּק צווישן. די קָרְבָּנוֹת וואס מענטשן זענען מַקְרִיב דר וואס טוט מִצְוֹת און מַעֲשִׂים טוֹבִים אין פון דעסט וועגן ברענגט ער אַקָרְבַּן תּוֹדָה פון זיין גוטן ווילן ער טראכט זיך מאמר האט ער גזינדיגט איז דר קָרְבָּן חָשׁוּב בייא גאט אונ וויל מיט דעם מענטשן ווייטר אויך האנדלן. אָבֶר דער וואס ברענגט אַקָרְבָּן. חַטָּאת. אָדֶר איין קָרְבָּן אָשָׁם אויף די זינד וואס ער האט פריר גזינדיגט אונ טראכט זיך ער מיז שון ניצול ווערן פון די זינד קען זיין ער זאל נאך דעם ווייטר זינדיגן איז דאך דער קָרְבָּן אָן גנומען בייא גאט נאר מַחֲמַת נוט דורך די זינד דרום וויל גאט מיט דעם מענטשן ווייטר נים האנדלן. ער זאל ווייטר זינדיגן און ברענגן קָרְבָּנוֹת:

עַד־בֹּקֶר׃ טז וְאִם־נֶדֶר ׀ אוֹ נְדָבָה
זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ
יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ
יֵאָכֵל׃ יז וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ יח וְאִם
הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב
אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה

והנפש

טז וְאִם נִדְרָא אוֹ
נְדַבְתָּא נִכְסַת קֻרְבָּנֵהּ
בְּיוֹמָא דִּי יְקָרֵב יָת
נִכְסְתֵהּ יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא
דְּבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר
מִנֵּהּ יִתְאֲכֵל׃
יז וּדְאִשְׁתְּאַר מִבְּשַׂר
נִכְסְתָא בְּיוֹמָא
תְלִיתָאָה בְּנוּרָא
יִתּוֹקַד׃ יח וְאִם
אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל
מִבְּשַׂר נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי
בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה לָא
יְהֵא לְרַעֲוָא דִּמְקָרֵב
יתה

ת"א ואם נדר או פסחים פא ר"ה ה. ביום הקריבו זבחים נו. והנותר פסחים ג. זבחים כח פב. ואם האכל שם יג כז כח כט פד מנחות יז חולין כא. לא ירצה זבחים כג כה. המקריב ר"ה ו עתים יג. לא יחשב פסחים ? יומא ז נדרים לו עתים כג כע מנחות נה. פגול יהיה זבחים כח.

פירוש רשב"ם

שנין כמה ובמה עשרונים: (טז) ואם נדר או נדבה. שאמר הרי עלי שלמים שזהו לשון נדר ותשלומים כמו שפירשתי למעלה. כלומר שאינו תודה אלא נדר: ביום הקריבו. ביום שהקריב הוא כבר את זבחו יאכל לאחר הקרבה: (יח) ואם האכל יאכל. חכמים עקרוהו מפשוטו. ופירשוהו במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי באחד מד׳

שפתי חכמים

ר פי׳ כא דכתיב. ואם נדר או נדבה לא לומר דלעיל לא מיירי בנדבות דהרי לעיל מיניה מיירי ג"כ בנדבה. ל"פ רש"י שלא בבאה על הודאה כו׳ אבל עד השתא איירי דבבאה על הודאה של נס: ש יאכל. ביום שני בלא הפרש יאכל ביום ראשון וממחרת ג"כ יאכל והנותר ממנו פי׳ ביום שני יאכל ביום שלישי אלא כך פי׳ וממחרת והנותר ממנו כראשון יאכל פי׳ מה שנותר ביום ראשון יאכל ביום שני ולפי זה יהיה הוא"ו מוהנותר יתירה והוכחתו מדכתיב בסמוך ואם האכול יאכל וגו׳ ביום השלישי וגו׳ והא דלא פי׳ רש"י וא"ו והנותר כמו וא"ו ומממנה דפי׳ ומאיזה מקום יהיה הקומץ ממקום שנתרבה במנה אף כאן פירושו ומתי הותר לאכול למחרת כשנותר מיום ראשון אבל לכהונה מגופו ביום ראשון לבדו כמו שרוצה הרא"ם לפרש משום דא"כ היה לו לכתוב יאכל והנותר ממנו ממחרת דלא נטעה לפרש והנותר מיום שני דעלים קאי מתפרש דקאי על יום ראשון אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל אין מקום לטעות והכא בלא וא"ו אין מקום לטעות מ"ה פירש וא"ו זו יתירה ודו"ק וכזה יתורץ תמיהת הרא"ם בתמה על רש"י שלא פירש וא"ו זו כוא"ו ומממנה:

רש"י

הטבילה (ריב ברכות): (טז) ואם נדר או נדבה. שלא הביאה על הודאה של נס ר אינה טעונה לחם ונאכלת לב׳ ימים כמו שמפורש בענין: וממחרת והנותר ממנו. בראשון ש יאכל. (פי׳ יאכל בשני) (ס"א והנותר ממנו יאכל): וי"ו זו יתירה היא ויש כמוה הרבה במקרא כגון ואלה בני צבעון ואיה וענה (בראשית לו) את וקדש וצבא מרמס (דניאל ח): (יח) ואם האכל יאכל וגו׳. (ת"כ) במחשב בשחיטה

פירוש ע"ט

לאזן ביז מארגן פריא: (טז) וְאִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ אונ אז ער הט מנדר געוועז אדר מנדב געוועז דם שעכטונג פון זיין קרבן אונ ער הט דם ניט געבראכט אוף אלובונג פון אנס בדארף ער דר צו קיין חלות ניט ברענגן אונ דאס פלייש הט אן זיך אנדערן דין בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכֵל אין דם טאג ווס מען האט מקריב געוועז דם קרבן זאלן די בעלים עסן דם פלייש וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל אונ דם פלייש ווס וועט איבר בלייבן פון דם ערשטן טאג זאלן זיי דם מארגן עסן: (יז) וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף אונ ווס עס וועט איבר בלייבן פון דם שעכטונג אוף דם דריטן טאג זאל עס אין פייער פאר ברענט ווערן: (יח) וְאִם אונ אוב בשעת דר שחיטה הט ער איין מחשבה געהאט הֵאָכֹל יֵאָכֵל אז עס זאל געגעסן ווערן מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו פון דם פלייש פון דם שעכטונג פון זיינע שְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אין דם דריטן טאג לֹא יֵרָצֶה וועט דם ניט באוויליגט ווערן פר גאט הַמַּקְרִיב אֹתוֹ בשעת אז ער איז דם קרבן מקריב לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ זאל ער אוך קיין מחשבה ניט האבן ער זאל דם דריטן טאג עסן אונ אז ער הט יוא

וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֺנָהּ תִּשָּׂא׃
יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר׃
כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה
הנפש

יָתֵהּ לָא יִתְחֲשַׁב לֵהּ מְרַחַק יְהֵא וֶאֱנָשׁ דְּיֵיכוּל מִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל׃ יט וּבְשַׂר קוּדְשָׁא דִּי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב לָא יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְשַׂר קוּדְשָׁא כָּל דִּדְכֵי לְקוּדְשָׁא יֵיכוּל בְּשַׂר קוּדְשָׁא׃ כ וֶאֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל בִּשְׂרָא מִנִּכְסַת
קודשיא

ת״א והנפש מנחות יג תמורה ג כריתות ה. והבשר פסחים טו כד פט פב. חגיגה כד יבמות פד סוטה כט זבחים לד חולין לו: והבשר פסחים כד לה פט סוטה כט מנחות כה. והנפש פסחים כד לה יבמות ז מכות יד מנחות כה. כריתות ב. אשר לה׳ פסחים לו זבחים לו מנחות כה. וטומאתו מכות יד זבחים לג לד מג מו.

בעל הטורים
דדרשינן את והב בסופה: (יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. הפסוק מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נטמא

פירוש רשב״ם
עבודות שחישב בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה: (יט) כל טהור יאכל בשר. טהור:

רש״י
[נ]אכלו בשלישי הכתוב מדבר. ת יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל למפרע א ת״ל המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן [פ]ירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה ב ואם [ח]שב פגול ג יהיה: והנפש האכלת ממנו. אפילו [ב]תוך הזמן ד עונה תשא: (יט) והבשר. של קדשים [ש]למים ה אשר יגע בכל טמא לא יאכל: והבשר. [ל]רבות אבר שיצא מקצתו ו שהפנימי מותר: כל טהור יאכל בשר. (פסחים פא) מה ת״ל לפי שנאמר (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים ז לכך נאמר כל טהור יאכל בשר: (והבשר כל טהור יאכל בשר. כלומר [כ]ל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם שאם יצאו חוץ [ל]קלעים אסורה כמו שכתוב בחצר אהל מועד יאכלוה בשר זה אני אומר לך כל טהור יאכל בשר אפילו בכל [ה]עיר): (כ) וטמאתו עליו. (זבחים מג. ת״כ)

שפתי חכמים
ת פירוש אם חשב עליו בשעה שהכהן זורק את דמו מחשבת פסול דהיינו לאוכלו ביום שלישי שהוא חוץ לזמנו או הוא פסול אבל לאחר הקרבתו שנעשה כל עבודתו בכשרות אין שום מחשבה ולא שום פועל פוסל בו: א ואין לאמור כיון שהקרבן נעשה בכשרו אם כן איך אחר כך באכילתו יפסל כבר הורגלו בה״כ אם מצינו זב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה ובראייתה סתרו היום מחזקת טהרה אף זה כן: ב פירוש לאפוקי הפקיה קרא דלכון לא יחשב לומר לי דהמחשבה הוא נפסל וה״ק המקריב אותו דהיינו בשעת הקרבת הזבח לא יחשב לו פי׳ לא תעלה לו זאת שמחשבה של האוכל יאכל ביום הג׳ כאמור למעלה: ג פירוש אם עבר וחשב הרי שתיקן בזה כמה ענינים בפיר׳ המקריב אותו בשעת הקרבת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המובן גם פי׳ לא יחשב לו מענין מחשבה לא מענין חשבות גם הוסיף מלת זאת להורות שהמחשבה שהוא מוזכר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של האוכל יאכל ביום השלישי שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו אבל מחשבת אכילת חוץ למקומו הוא נדרש מפסוק ואם האכל יאכל ביום הג׳ שבפ׳ קדושים שאם אינו ענין לחוץ לזמנו כדפירש״י שם גם הוסיף ואם חשב קודם פיגול יהיה משני [פ]סולת זה יהיה המובן ממנו שהאשר לא ירצה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה: ד דהוי בתוך הזמן גם כן [פ]גול הוא כיון שפסלו במחשבה בשעת שחיטה או זריקה לכן מגיה בפי׳ בתוך הזמן: ה לאפוקי של פיגול הסמוך לו [ש]הוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה: ו פי׳ ביצא חוץ לעזרה או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים דביוצא אסור [ב]אכילה משום בשר בשדה טריפה לא תאכלו והפנימי מותר אע״פ שנוגע בחיצון ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא וכן לנפסל [מ]אי והבשר הכי לרבות בא דסל״ל כל טהור יאכל בשר והו לא מאי והבשר אלא לרבות שזה מותר: ז וא״ת ל״ל [ל]א תיפוק ליה מדאיצטריך למיכתב גבי פסח דאינו נאכל אלא למנויו דהיינו בעלים מכלל דשלמים הנאכלים לשני ימים

פירוש ע״ט
[ג]עבראכט אזו אמחשבה פגול יהיה זאל דר קרבן [ז]יין אום ווערדיג. והנפש האוכלת ממנו און דר [מ]ענטש וואס וועט עסין פון דעם פגול אפילו [א]ין די צווייא טאג עונה תשא מוז ער די זינד [ט]ראגן בלויבר ער מוז דרוף תשובה טאן וואס [ע]ר האט געגעסן פון אזו אקרבן וואס איז פסול: (יט) והבשר אשר יגע בכל טמא און פלייש פון [ש]למים וואס האט אן גירירט אן אטמא זאך לא

פירוש ע״ט
יאכל טאר מען דם ניט עסן באש ישרף עס זאל אין פייער פר ברענט ווערן והבשר און דם פלייש פון שלמים כל טהור איטליכר מענטש וואס איז טהור יאכל בשר מעג פון דם פלייש עסין: (כ) והנפש און דם לייב אשר תאכל בשר וואס וועט עסין פלייש פון שעלכטונג פון שלמים אשר לה׳ וואס מען האט געבראכט פר אקרבן צו גאט וטמאתו עליו און זיין טומאה איז אויף אים בלויבר

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ כא וְנֶפֶשׁ כִּי־
תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם
אוֹ ׀ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ
טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ׃ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז
לא

קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ
וְסוֹבְתֵיהּ עֲלוֹהִי
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּהּ׃ כא וֶאֱנָשׁ
אֲרֵי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב
בְּסוֹאֲבַת אֲנָשָׁא אוֹ
בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ
בְּכָל שִׁקְצָא מְסָאַב
וְיֵיכוֹל מִבְּשַׂר נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּהּ׃ כב וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
כג מַלֵּל עִם בְּנֵי
ישראל

ת"א בבהמה טמאה שבועות ז חולין פח. ואכל זבחים מג מד. כל חלב יומא פד זבחים ע חולין קיז כריתות ד.

רש"י

בטומאת הגוף הכתוב מדבר ח אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהרה והבשר אשר יגע בכל טמא וגו'. ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת ט בתורה. אלא חכמים למדוה בגזירה שוה (ת"כ) י ג' כריתות אמורות (הכא שתים ואחד בפ' אמור כל איש אשר יקרב וגו' ופי' חז"ל דהאי יקרב אכילה היא) באוכלי קדשים בטומאת הגוף ב ודרשום רבותינו בשבועות (ד' ו') אחת לכלל ואחת לפרט ואחת

שפתי חכמים

ז ולא אחד נאכלים לכל אדם דאל"כ שאינן נאכלים אלא לבעלים פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים נ"ל השתא נילף משלמים שהם קלים שנאכלים לשני ימים ובכל מאכל אפ"ה אינן נאכלים אלא לבעלים פסח שחמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא צלי לא כל שכן. וי"ל דאי לאו קרא ה"א שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים וקרא דפסח צריכא לגופיה דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיטתו אבל אחר שחיטתו לא לאפוקי שאר שלמים אפילו אם נשתתפו בו אפילו אחר שחיטתו מותרים לאוכלן אבל בלא פסוק לא מפני הכי איצטריך קרא נ"ל. ורא"ם תירץ דאי לאו קרא דכל טהור וגו' הוי קשה קראי אהדדי כתיב בפרשת החדש על השה מלמד שאין הפסח נאכל אלא לבעלים הא שאר נאכלים אף שאינן בעלים דאי לבעלים דוקא איתי פסח מק"ו דשלמים כדלעיל וכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל דמשמע דשלמים אינן נאכלים אלא לבעלים מ"ה כתב רחמנא קרא דכל טהור וגו' ללמד דקרא דוהבשר וגו' לאו דוקא בעלים אלא כל טהור אף שאינו בעלים: ה דילפי' וטומאתו וטומאתו ג"ש כתיב הכא וטומאתו עליו וכ' התם בפ' פרה עוד טומאתו בו. מה להלן טומאת הגוף דבהדיא כתיב ביה וכל נפש אשר יגע בטומאת מת אף הכא מיירי בטומאת הגוף: ט רצונו בזה שלא תקשה והלא אין עונשין אא"כ מזהירין. ל"ש אינה מפורשת וכו': י ג"ש כתיב בפרשת חקת כו' כדלעיל טומאתו בו וכתיב ביה כרת והזהרתו בפ' נשא דכתיב ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דהיינו אזהרה שלא יבא בטומאת הגוף למקדש וילפינן טומאתו דהכא מטומאתו דהתם מה טומאתו דהתם יש בו אזהרה אף טומאתו דהכא יש בו אזהרה: כ אתא באמור אל הכהנים. כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו'. ואמרינן בזבחים פרק ד' דהאי יקרב אכילה היא ומהו יקרב דראוי להקריב שמוקדש בכלי כלומר ביאה דראוי להקריב היינו דמי ביאה כבר מקודש בכלי ועוד בתי כריתות בפ' לו ונפש אשר תאכל בשר מבשר זבח השלמים וסמיך ליה ונפש כי תגע בכל טמא ובהדווייהו כתיב ונכרתה אתא לכלל ר"ל הסוף דאל הקדשים שכלל את הכל ואתא משום שאלו הכתובים בפרשת צו לפרט ומדה זו נדרשת בת"כ בתחלת הספר דבר שהיה בכלל ויצא

פירוש ע"ט

דֶר מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא אוּנ הָט זִיךְ נִיט גְטוֹבָלְט פוּן דֶר טוּמְאָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ וָועט דָאס לַייבּ פַאר שְׁנִיטְן וָוערְן פוּן צְוִוישְׁן אִיר פָאלְק׃ (כא) וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא אוּנ אַיינֶר וָוס וָועט אָן רִירְן אָן אֵיינֶם פוּן דִי אַלֶע זַאכְן וָוס אִיז טָמֵא זַיי עֶר וָועט אָן רִירְן בְּטֻמְאַת אָדָם אָן אַטוּמְאָה פוּן אַמֶענְטְשְׁן אוֹ אָדֶר אָן אַיין בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אָדֶר בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא אָן אֵיינֶם

פוּן דִי אַלִי שְׁרָצִים וָוס זֶענְן טָמֵא וְאָכַל אוּנ עֶר וָועט עֶסְן מִבְּשַׂר פוּן דֶעם פְלֵיישׁ פוּן שֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים וָוס מֶען הָאט גְבְּרַאכְט פַר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא וֶועט פַר שְׁנִיטְן וָוערְן דָס נֶפֶשׁ מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק׃ (כג) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶר פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זַיי אַזוֹ זָאגְן כָּל חֵלֶב אַלֶירְלֵייא חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָוי פוּן אֵיין אָקְס אָדֶר פוּן אַשָׁאף אָדֶר פוּן אֵיין

לֹא תֹאכֵלוּ׃ כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב
טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל
לֹא תֹאכְלֻהוּ׃ כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב
מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה
אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ׃ כו וְכָל־דָּם לֹא
תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף

ולבהמה

ת״א וחלב נבלה זבחים סט חולין לו. יעשה לכל פסחים כג. ואכל לא זבחים ע. כי כל פסחים מג בכורות טו כריתות ד. ונכרתה יז קכ. וכל דם לא כריתות ד כא כב.

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר כָּל
תְּרַב תּוֹר וְאִמַּר וְעִזָּא
לָא תֵיכְלוּן׃ כד וּתְרַב
נְבֵילָא וּתְרַב תְּבִירָא
יִתְעֲבֵד לְכָל עֲבִדְתָּא
וּמֵיכַל לָא תֵיכְלֻנֵּהּ׃
כה אֲרֵי כָּל דְּיֵיכוּל
תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא דִּי
יְקָרְבוּן מִנֵּהּ קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא דִּי יֵיכוּל
מֵעַמֵּהּ׃ כו וְכָל דְּמָא
לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל

מותבניכון

פירוש רשב״ם

(כה) מן הבהמה אשר יקריב. ממין אותה הבהמה אשה לה׳ ואפילו חולין: (כו) בכל מושבותיכם. אע״פ שהדבר תלוי

רש״י

ללמד על קרבן עולה ויורד שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל מלאכה. (פסחים כ״ג. ת״כ) בא ולימד על החלב שאינו מטמא טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין כ״ג) אמרה תורה יבוא איסור נבילה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבילה ולא תאמר אין איסור חל על איסור: (כו) לעוף ולבהמה. (שם ס) פרט לדם דגים וחגבים: בכל מושבתיכם. לפי שהיא חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבות (דה״ל דפירושו בכל מה שבמושבותיכם דהא כבר אימעטו דגים וחגבים ולהכי מהפך רש״י הקרא) ע ובמסכת קידושין בפ״א

שפתי חכמים

מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגו׳ והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה: ל דכתיב לעיל בפרשת ויקרא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם ולא ידענו אמאי ואשם וכי מפני שהוא טמא יהא אשם להביא קרבן עולה ויורד לפיכך הופנה כרת זה ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא לן מג״ש דבקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת בהמה טמאה ונאמר באוכל קדשים בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי תגע וגו׳ בבהמה טמאה וגו׳ ואכל מבשר וגו׳. מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש תנהו ענין לטומאת מקדש: מ פירוש דאי להתיר הנאה כיון דנבלה מותרה מדכתיב לגר אשר בשעריך וגו׳ חלב נמי בכלל ע״כ בא שאינו מטמא טומאת נבילות ואפילו למאן דאמר כו עורות קדשי בדק הבית מב״ש כתיב יעשה לכל מלאכה: נ וה״ה לאו של טרפה וצריכי לכהוב תרווייהו חלב נבילה וחלב טריפה דאי אשמעינן נבילה ה״א נבלה הוא דאיסור חל על איסור משום דמעמא טומאה חמורה אבל טריפה לא ואי אשמעינן טריפה ה״א טריפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאסור מחיים אבל נבלה לא מ״ה צריכי תרווייהו: ס דאל״כ לעוף ולבהמה ל״ל אבל אין לומר דממעט דם חיה זה אינו דחיה בכלל בהמה ולאו דוקא דגים וחגבים ה״ה דם אדם משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה בפרט עוף ובהמה אין אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה לא: ע וא״ת למה מהפך רש״י ולא מפרש על סדר הקרא. וי״ל בלא זאת ה״א דכל מושבותיכם בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור אפילו דגים והגבים אבל השתא דכתיב לעוף ולבהמה דממעט דגים והגבים א״כ קשה ל״ל בכל מושבותיכם אלא בא ללמדנו שאף בחוצה לארץ יהא נהוג לפי שהוא חובת הגוף. וא״ת פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ

פירוש ע״ט

צינג לא תאכלו זאלט איר ניט עסן: (כד) וְחֵלֶב נְבֵלָה אונ חֵלֶב פון אַנְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה אונ חֵלֶב פון אַבְהֵמָה וואס איז אַטְרֵפָה יֵעָשֶׂה זאל עס גטאן ווערן לְכָל מְלָאכָה צוא איטליכר מְלָאכָה כלומר מעג מען דר פון מאכן וואס מען וויל וְאָכֹל לא תאכלוהו אבר עסן טאר מען אים ניט: (כה) כִּי כָל אוכל חֵלֶב דען איטליכר וואס ווערט עסן חֵלֶב פון הבהמה אשר יקריב ממנה אזו אבהמה וואס מען איז מַקְרִיב פון איר אפייער אָפֶּר צו גאט וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת ווערט דאס לייב פאר שניטן ווערן מֵעַמֶּיהָ פון איר פאלק: (כו) וְכָל דָּם לא תאכלו אונ קיינרלייא בלוט זאלט איר ניט עסן בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אין אלי אייערי זיצונג לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה סייא פון אין עוף אונ סייא פון אבהמה. רש״י שרייבט פון דאנן לערנן מיר אף אז דם בלוט פון פיש אדר בלוט פון אזעלכי היישעריקן וואס זענן טהור מעג

וְלַבְּהֵמָה׃ כז כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ פ כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו׃ ל יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ

תנופה

מוֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא וְדִבְעִירָא׃ כז כָּל אֱנָשׁ דִּי יֵיכוֹל כָּל דְּמָא וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ׃ כח וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כט מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דִּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ לִקְדָם יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי׃ ל יְדוֹהִי יַיְתוּן יָת קֻרְבָּנַיָּא דַּיְיָ יָת תַּרְבָּא עַל חַדְיָא יַיְתִנֵּהּ יָת

חדיא

ת"א דבר אל קידושין לו מנחות סא. ידיו תביאינה סוכה מז סוטה יט קידושין לו מנחות יח מנחות כא ע. את החלב מנחות סב. להניף קידושין לו.

בעל הטורים

שהבשר מקלשו נטמא כולו: (ל) להניף אותו. בגימ' מוליך ומביא מעלה ומוריד לכן בפ' ג"פ תנופה ואחד עם התנופה וכה"פ

שפתי חכמים

וכו' נ"ש רש"י ובמסכת קידושין וכו' והתם מפורש הכי אי לא כתיב בכל מושבותיכם הו"א הואיל ובענין הקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל: פ מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך מה התם יד הכהן אף הכא מיירי בידו של כהן וכתיב ידיו תביאינה דמיירי בבעלים הא כיצד שתהא יד בעלים כו': צ ואע"פ שדי באחד משום דברוב עם הדרת מלך: ק פירוש כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו לא היה צריך לכתוב עוד את החזה לכך פירש דהאי את החזה בתרא אלהניף אותו קאי כאלו אמר שאת החזה שמביא עם החלב אינו מביא אלא כדי להניף אותו בלבד בלולא זה ה"א דאת אשי ה' דלעיל כולל החלב והחזה שהאשים אחריו. וא"ת הא בהדיא כתיב אחר זה והקטיר הכהן המזבחה את החלב והיה החזה לאהרן ולבניו והיכי תיסק אדעתין שיהא אף החזה לאשים. וי"ל דאי לאו קרא דאת החזה להניף ה"א דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו בא ללמד שלא תאמר דהא דכתיב את החלב על החזה ללמד שאף החזה לאשים אבל לא נלמד שאין הבשר נאכל בעוד שהאימורים למטה מן המזבח השתא דכתיב את החזה להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן האשים נשאר קרא דוהיה החזה לאהרן ולבניו נלמד שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למטה מן המזבח. כהר"ש: (ג"א) דאי לאו האי קרא דלא החזה

רש"י

(דף ל"ז) מפרש למה הוצרך לומר: (ל) ידיו תביאינה וגו'. (מנחות ס"א) שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן פ מלמטה ומניפן: את אשי ה'. ומה הן האשים את החלב על החזה: יביאנו. כשמביאו מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחר (ויקרא י) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף וגו' ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנאמר (שם ט) וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו שג' כהנים זקוקין לה. צ כך מפורש במנחות (דף ס"ב): את החלב על החזה יביאנו. ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האשים ק לפי שנאמר את אשי ה' את החלב על החזה יכול שיהא אף החזה לאשים (ואע"ג דכתיב והיה החזה לאהרן וגו' ה"א דמקצתן לאשים ומקצתן לאהרן כמו

פירוש ע"ט

מען יוא עסן: (כז) וכל נפש אשר תאכל כל דם איטליכר מענטש וואס וועט עסן בלוט וועט פר שניטן ווערן דם נפש פון איר פאלק כלומר דר מענטש איז חייב כרת: (כט) דבר אל בני ישראל רד משה רייד צו די קינדר פון ישראל אונ זאלסט זאג אזו זאגן המקריב את זבח שלמיו לה' ווען איינער וויל מקריב זיין אשעכטונג צוא גאט מזבח שלמיו פון דם שעכטונג פון זייני שלמים: (ל) ידיו תביאינה את אשי ה' זייני הענט זאלן ברענגן דיא פייער אפער פון גאט את החלב על החזה דם חלב מיט דר ברוסט יביאנה את החזה ער זאל ברענגן די ברוסט להניף אותו תנופה לפני ה' צו אויף הייבן איש

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: לא וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: לב וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין
תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי
שַׁלְמֵיכֶם: לג הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם
הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן
לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה: לד כִּי
אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק
הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן
אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־
עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לה זֹאת

משחת

חֶדְיָא לַאֲרָמָא יָתֵהּ
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ:
לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת
תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וִיהֵי
חַדְיָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי:
לב וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא
תִּתְּנוּן אַפְרָשׁוּתָא
לְכַהֲנָא מִנִּכְסַת
קוּדְשֵׁיכוֹן: לג דִּמְקָרֵב
יָת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וְיָת תַּרְבָּא מִבְּנֵי
אַהֲרֹן דִּילֵהּ תְּהֵי שׁוֹקָא
דְיַמִּינָא לַחֲלָק: לד אֲרֵי
יָת חֶדְיָא דַאֲרָמוּתָא
וְיָת שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא
נְסֵבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן
וִיהָבִית יָתְהוֹן לְאַהֲרֹן
כַּהֲנָא וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם
עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
לה דָּא רְבוּת אַהֲרֹן

ורבות

ת"א לפני ה' מנחות פא חולין קל. והקטיר פסחים כט. המקריב זבחים ד צא קג מנחות ה ג חולין קלב בכורות ל. מבני אהרן חולין קלג. שוק הימין שם קלד. כי את חזה יבמות פו. שלמיכם מנחות סב. ואתן אותם חולין קל.

רש"י

גבי כבד. נ"א) לכך נאמר את החזה להניף ונומר: (לא) והקטיר הכהן את החלב. ואח"כ והיה החזה לאהרן (ת"כ) למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאימורים למטה מן המזבח: (לב) שוק. מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של ירך: (לג) המקריב את דם השלמים וגו'. (פסחים נט) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים שאינו חולק בבשר: (לד) תנופה תרומה. (סוכה לז) מוליך ומביא ר מעלה ומוריד:

שפתי חכמים

להניף ס"א דמקרא כתוב להביא ומצאתם לאהרן כדאמרינן גבי כבד ע"ש: ר מדכתיב ואשר הונף ואשר הורם דפירוש תנופה מלשון הנפה אילך ואילך ופירוש הרומה לשון הרמה

פירוש ע"ט

איין אויף הייבונג צו פר גאט: (לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה אונ דר כהן זאל מקטיר זיין דם חלב אויף דם מזבח אונ דר נאך וְהָיָה הֶחָזֶה וגו' זאל זיין דיא ברוסט צוא אהרן אונ צוא זייני קינדר: (לב) וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין אונ דר רעכטר שענקל תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם זאלט איר געבן איין אפ שיידונג צום כהן פון דיא שעכטונג פון אייערי שְׁלָמִים: (לג) הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן דר כהן פון דיא קינדר פון אהרן ווס ער איז דאוי מקריב צוא זיין דאס בלוט פון די שְׁלָמִים אונ דעם חֵלֶב לוֹ תִהְיֶה צוא אים זאל דם זיין שׁוֹק הַיָּמִין דר רעכטר שענקל לְמָנָה צוא אגאב כלומר ער האט דרינן אחלק: (לד) כִּי אֶת וגו' ווארום די ברוסט דם אויף הייבונג וְאֵת שׁוֹק וגו' אונ דר שענקל דם אפ שיידונג לָקַחְתִּי האב איך גנומן פון די קינדר ישראל פון די שעכטונג פון זייערי שְׁלָמִים וָאֶתֵּן אונ איך האב געגעבן צו אהרן אונ צו זייני קינדר לְחָק עוֹלָם צוא אגיזעץ אויף אייביג פון דיא קינדר ישראל: (לה) זאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן דאס איז דאס הערשונג פון

משחת אהרן ומשחת בניו מאשי
יהוה ביום הקריב אתם לכהן
ליהוה: לו אשר צוה יהוה לתת
להם ביום משחו אתם מאת בני
ישראל חקת עולם לדרתם:
לז זאת התורה לעלה למנחה
ולחטאת ולאשם ולמלואים
ולזבח השלמים: לח אשר צוה
יהוה את־משה בהר סיני ביום
צותו את־בני ישראל להקריב
את־קרבניהם ליהוה במדבר
סיני: פ רביעי ח א וידבר יהוה אל־
משה לאמר: ב קח את־אהרן
ואת

ורבות בנוהי מקרבניא
דיי ביומא די יקרבון
יתהון לשמשא קדם
יי: לו די פקיד יי
למתן להון ביומא
דרבי יתהון מן בני
ישראל קים עלם
לדריהון: לז דא
אוריתא לעלתא
למנחתא ולחטאתא
ולאשמא ולקרבניא
ולנכסת קודשיא:
לח די פקיד יי ית
משה בטורא דסיני
ביומא דפקד ית בני
ישראל לקרבא ית
קרבניהון קדם יי
במדברא דסיני:
א ומליל יי עם משה
למימר: ב קרב ית
אהרן וית בנוהי עמה
וית

ת"א זאת התורה זבחים ד. פ"ח לו מנחות כב צג קי. ביום לוותו שבת קלב מגילה כ זבחים ז לח מנחות פג.

פירוש רשב"ם

חולין בגבולין: (לה) זאת משחת אהרן ומשחת בניו. שכר משחת אהרן ובניו כמו שנאמר בצו את אהרן עור העולה בשר החטאת ואשם לחמי תודה וחזה ושוק של שלמים והנותרת מן המנחה:

שפתי חכמים

למעלה וממילא מוריד: ש בכל מלוי יד. בכל מקום היינו אלא לבון חינוך כדלעיל בפרשת הלוה: ת דהקמת המשכן היה בכ"ה ניסן וזה היה בכ"ג באדר. ופירוש ופתח אהל מועד

רשי

(לז) ולמלואים. ליום חינוך של הכהונה: (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה: קח

פירוש ע"ט

אהרן ומשחת בניו אונ דאס הערשונג פון זיינע קינדר וואס גאט הט זיי גגעבן מאשי יי פון דיא פייער אפר פון גאט ביום הקריב אותם לכהן ליי אין דם טאג אז מען האט זיי גינעהנט צו דינן פאר גאט: (לו) אשר צוה יי לתת להם ביום משחו אותם וואס גאט האט גישאפט אין דם טאג וואס מען האט זיי גזאלבט אז מען זאל זיי געבן דם חזה ושוק פון שלמים חוקת עולם לדורותם אגיזעץ אוף אייביג צו זייערע דורות: (לז) זאת התורה דאס וואס אובין איז גשטאנן איז דם לערנונג לעולה וויא אזו עם

איז דר דין בייא אקרבן עולה אונ ביי אמנחה אונ ביי אחטאת אונ ביי אין אשם ולמלואים אונ ביי דם קרבן מלואים אונ ביי דם שעכטונג פון די שלמים: (לח) אשר צוה יי את משה וום גאט האט גשאפט צו משה אוף דעם בארג סיני ביום צותו אין דעם טאג וום ער האט גשאפט דיא קינדר פון ישראל להקריב את קרבניהם וכו' זיי זאלן מקריב זיין זייערע קרבנות צו גאט אין דר מדבר סיני: (ב) קח את אהרן ואת בניו אתו נעם אהרן אונ זיינע זין מיט אים ואת הבגדים אונ דיא קליידר דאס מיינט

וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ׀ פַּר הַחַטָּאת
וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת׃
ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל
הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ ו וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם׃ ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ
אתו

ת"א ויאמר משה יומא ה . ויתן [illegible] ו

אונקלוס

יָת לְבוּשַׁיָּא וְיָת
מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְיָת
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת
תְּרֵין דִּכְרִין וְיָת סַלָּא
דְפַטִּירַיָּא׃ ג וְיָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא כְּנֵשׁ לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ד וַעֲבַד
מֹשֶׁה כְּמָא דִּי פַקִּיד
יְיָ יָתֵהּ וְאִתְכְּנִישַׁת
כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ה וַאֲמַר מֹשֶׁה
לִכְנִשְׁתָּא דֵּין פִּתְגָּמָא
דִּי פַקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד׃
ו וְקָרִיב מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן
וְיָת בְּנוֹהִי וְאַסְחֵי
יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃ ז וִיהַב
עֲלוֹהִי יָת כִּתּוּנָא וְזָרֵז
יָתֵהּ בְּהֶמְיָנָא וְאַלְבֵּשׁ
יָתֵהּ יָת מְעִילָא וִיהַב
עלוהי

רש"י

את אהרן. קחנו א בדברים ומשכהו: ואת פר החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צוואת המלואים שאמורה (שמות כט) ועכשיו ביום ראשון למלואים חזר וצוה בשעת מעשה: (ג) הקהל אל פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: (ה) זה הדבר. דברים שתראו ב שאני עושה לפניכם צוני הקב"ה ג לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה.

שפתי חכמים

ויכנו שבעת ימים כ"ל במקום פתח אהל מועד לפי שכל שבעת הימים היה מעמידו ומפרקו וכר"ח הוקם המשכן ולא נפרק כ"א בעת המסעות: א לא מלשון לקיחה וכבר הוא מבואר בפרשת בראשית ובמקומות אחרים: ב כאן לא נזכר למעלה שום דבר שיאמר עליו זה הדבר לכ"פ דברים שתראו: ג כי בכתוב לא הוזכר את מי צוה לכן הולך לפרש אותו

פירוש ע"ט

מען די בגדי כהונה ואת שמן המשחה און דם איל וואס מען האט דר מיט גזאלבט ואת פר החטאת וכו' און דעם פר החטאת און די צווייא ווידר און דם קארב מיט מצות (אזו ווי אובן איז געשטאנען אין פרשת ואתה תצוה): (ג) ואת כל העדה און גאר די עדה הקהל זאלסטו איין זאמלן צוא דר טיר פון דעם אוהל מועד: (ד) ויעש משה און משה הט גטאן אזו וויא גאט האט אים גבאטן ותקהל און עס איז וואָרן איין גזאמילט דיא עדה צו דר טיר פון אוהל מועד: (ה) ויאמר הט משה גזאגט צו דר עדה זה הדבר דס איז דיא זאך כלומר דיא זאכן וואס איך וועל אייך טאן אזו ווי ווייטר אין דר פרשה וועט שטיין האט גאט גהייסן מען זאל דס טאן: (ו) ויקרב משה את אהרן און משה הט גמאכט גנעהנן אהרן ואת בניו און זייני זין וירחץ אותם במים און הט זיא גוואשן מיט וואסר: (ז) ויתן עליו און ער האט געגבן אוף אים כלומר משה הט אן גטאן צו אהרן את הכתונת דס העמד פון די בגדי כהונה ויחגור אותו באבנט און הט אים ארום גגארטילט מיט אלענדן גארטיל וילבש אותו

אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד
וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ׃ חצי התורה בפסוקים ח וַיָּשֶׂם
עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־
הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ ט וַיָּשֶׂם אֶת־
הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ
הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ יא וַיַּז
מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים
וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃

ויצק

עֲלוֹהִי יָת אֵפוֹדָא וְזָרֵיז
יָתֵיהּ בְּהֶמְיַן אֵפוֹדָא
וְאַתְקֵין לֵיהּ בֵּיהּ׃
ח וְשַׁוִּי עֲלוֹהִי יָת
חוּשְׁנָא וִיהַב בְּחוּשְׁנָא
יָת אוּרַיָּא וְיָת תֻּמַּיָּא׃
ט וְשַׁוִּי יָת מִצְנֶפְתָּא
עַל רֵישֵׁהּ וְשַׁוִּי עַל
מִצְנֶפְתָּא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי
יָת צִיצָא דְדַהֲבָא
כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָא
דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
י וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת
מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְרַבִּי
יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי
בֵהּ וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃
יא וְאַדִּי מִנֵּהּ עַל
מַדְבְּחָא שְׁבַע זִמְנִין
וְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא
וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת
כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ
לְקַדָּשׁוּתְהוֹן

ת״א ויקח פסא כריתות ה׃

שפתי חכמים

זה וכו׳: ד עיין לעיל פ׳ הנזה: ה כלומר מי טמא את
(פס): (ח) את האורים. כתב של שם המפורש:
בלין נתן על המצנפת ד. נמצא הלין תלוי במצנפת:

רש״י

כל הענין הזה דפרשה המלואים פירשתי בואתה תצוה:
(ט) וישם על המצנפת. פתילי תכלת הקבועים
(יא) ויז ממנו על המזבח. לא ידעתי היכן נצטוה

פירוש ע״ט

אֶת הַמְּעִיל אונ הָט אִים אָן גִקְלֵייד דָם אֵייבֶּרְשְׁטִי
הֶעמְדִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אונ עֶר הָט אוף אִים גְגֶעבְּן אֶת
הָאֵפוֹד דֶעם אֵפוֹד וַיַּחְגּוֹר אוֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפוֹד אונ עֶר
הָט אִים אַרוּם גְגַארְטְלְט מִיט דֶם גַארְטִיל פוּן
דֶם אֵפוֹד וַיֶּאְפּוֹד לוֹ בּוֹ אונ הָט אִים דֶר מִיט אָן
גְגוּרְט׃ (ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו אונ עֶר הָט אוף אִים גְגֶעבְּן
דֶעם חוֹשֶׁן וַיִּתֵּן אונ עֶר הָט גְגֶעבְּן אִין דֶם חוֹשֶׁן
דִי אוּרִים וְתוּמִים׃ (ט) וַיָּשֶׂם אונ עֶר הָאט גְטָאן
דִי מִצְנֶפֶת אוף זַיין קָאפּ וַיָּשֶׂם אונ עֶר הָט גְטָאן
אוף דִי מִצְנֶפֶת אֶת צִיץ הַזָּהָב דִי גִילְדֶנִי בְּלֶעך וָוס
וָוערְט אָן גְרוּפְן נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ אַיין הֵיילִיגִי קְרוֹן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי גָאט הָאט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה
עֶר זָאל טָאן צוּא אַהֲרֹן אַזוֹ הָאט מֹשֶׁה גְטָאן׃
(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה כו׳ הָט מֹשֶׁה גְנוּמֶן דֶם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
אונ הָט גְזַאלְבְּט דֶם מִשְׁכָּן אונ אַלֶץ וָואס אִיז
גְוֶוען אִין מִשְׁכָּן וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אונ הָט זַיי גְהֵיילִיגְט׃
(יא) וַיַּז אונ עֶר הָט גְשְׁפְּרֶענְגְט מִמֶּנּוּ פוּן אִים אוף
דֶעם מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבְּן מָאל וַיִּמְשַׁח אונ עֶר
הָט גְזַאלְבְּט דֶם מִזְבֵּחַ מִיט זַיינִי כֵּלִים וְאֶת הַכִּיּוֹר
אונ דֶעם הַאנְט פַאס וְאֶת כַּנּוֹ אונ זַיין פוּס לְקַדְּשָׁם

יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃
יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֵת
פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃
טו וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן
עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ
וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר
עָלָיו׃ טז וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל

ת"א ויצק ממבן טוריס יא יג מגישוס ס : ויכרג יומא כ : כביג וזחים ס :

לְקַדָּשׁוּתְהוֹן׃ יב וַאֲרִיק
מִמִּשְׁחָא דִרְבוּתָא עַל
רֵישָׁא דְאַהֲרֹן וְרַבִּי
יָתֵהּ לְקַדָּשׁוּתֵהּ׃
יג וְקָרִיב מֹשֶׁה יָת בְּנֵי
אַהֲרֹן וְאַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין
וְזָרֵז יָתְהוֹן הֶמְיָנִין
וְאַתְקֵן לְהוֹן כּוֹבָעִין
כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ יד וְקָרֵב יָת
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וּסְמַךְ
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישׁ תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא׃ טו וּנְכֵס
וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת דְּמָא
וִיהַב עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְדַכִּי יָת
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא
אֲרִיק לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
וְקַדְּשֵׁהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃
טז וּנְסִיב יָת כָּל תַּרְבָּא

רש"י　　שפתי חכמים

בהזאות הללו : (יב) ויצק . וימשה . בתחלה יולק סמוכה שצריך לטהרו ועל זה פירש מזרות. כו' : ו דהל"ל
על ראשו ואח"כ נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה : (יג) ויחבש . ל' קשירה : (טו) ויחטא את
המזבח . חטאו וטהרו מזרות להכנס לקדושה : ויקדשהו . ו בעבודה זו : לכפר עליו . מעתה

פירוש ע"ט

צו הֵיילִיגֶן זַייא : (יב) וַיִּצֹק וכו' אונ משֶׁה הָאט
גְגָאסְן פוּן דֶעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן
אַהֲרֹן אונ הָאט אִים גְזַאלְבְּט צוּ הֵיילִיגְן אִים :
(יג) וַיַּקְרֵב אונ עֶר הָאט גְמַאכְט גְנֶעהְנְן דִי קִינְדֶער
פוּן אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם אונ הָאט זַייא אָן גְקְלֵייד דִיא
הֶעמְדֶר פוּן דִי בִּגְדֵי כְּהוּנָה וַיַּחְגֹּר אונ הָט זַייא
אָן גְגוּרְט לֶענְדְן גַארְטְלְן וַיַּחֲבֹשׁ אונ הָאט זַייא אָן
גְבוּנְדְן מִגְבָּעוֹת הִיטְלְן אַזוּ ווִי גָאט הָאט גְשַׁאפְט
צוּ משֶׁה : (יד) וַיַּגֵּשׁ אונ עֶר הָאט גְמַאכְט גְנֶעהְנְן
דֶעם פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אונ עֶר הָט אָן גְלֶעהְנְט
זַייעֶרֶע הֶענְט אוֹף דֶם קָאפּ פוּן דֶם פַּר הַחַטָּאת :
(טו) וַיִּשְׁחָט אונ מֶען הָט דֶם פַּר גְשָׁאכְטְן וַיִּקַּח אונ

משֶׁה הָט גְנוּמְן דָם בְּלוּט וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אונ
עֶר הָט גְגֶעבְּן אוֹף דִיא ווִינְקְלְן פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ
סָבִיב אַרוּם בְּאֶצְבָּעוֹ מִיט זַיין פִינְגֶער וַיְחַטֵּא אונ עֶר
הָט גְרֵיינִיקְט דֶעם מִזְבֵּחַ עֶר זָאל ווֶערְן הֵיילִיג
וְאֶת הַדָּם אונ דָם אִיבְּרִיגֵי בְּלוּט יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
הָט עֶר עֶס אוּם גְגָאסְן צוּם אָפּ גְרוּנְד פוּן דֶעם
מִזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ אונ דֶר מִיט הָט עֶר אִים גְהֵיילִיגְט
לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַּר גֶעבְּן אוֹף אִים כְּלוֹמַר אַז אֵיינֶר
ווֶעט זִינְדִיגְן אונ ווֶעט בְּרֶענְגְן אַקָרְבָּן אונ ווֶעט
מַקְרִיב זַיין אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ ווֶעט דִי זִינְד פַּאר
גֶעבְּן ווֶערְן : (טז) וַיִּקַּח וכו' אונ עֶר הָאט גְנוּמְן פוּן
דֶעם פַּר נָאר דֶעם חֵלֶב ווָאס אִיז אוֹף דִיא

עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־
שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר
מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחָה׃ יז וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־
עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף
בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ יח וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל
הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃ יט וַיִּשְׁחָט
וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ כ וְאֶת־הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו
וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־
הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֶר׃ כא וְאֶת־
הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם
וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לְרֵיחַ־נִיחֹחַ
אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
את

דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר
כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן
וְיָת תַּרְבְּהֶן וְאַסֵּק
מֹשֶׁה לְמַדְבְּחָא׃
יז וְיָת תּוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּהּ
וְיָת בִּשְׂרֵהּ וְיָת אֻכְלֵהּ
אוֹקֵיד בְּנוּרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי
פַּקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יח וְקָרֵיב יָת דִּכְרָא
דַּעֲלָתָא וּסְמָכוּ אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ דִּכְרָא׃ יט וּנְכַס
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר
סְחוֹר׃ כ וְיָת דִּכְרָא
פַּלֵּיג לְאֵבָרוֹהִי וְאַסֵּק
מֹשֶׁה יָת רֵישָׁא וְיָת
אֵבְרַיָּא וְיָת תַּרְבָּא׃
כא וְיָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא
חַלִּיל בְּמַיָּא וְאַסֵּק
מֹשֶׁה יָת כָּל דִּכְרָא
לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא
קֻרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ
כְּמָא דִּי פַּקֵּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה

שפתי הכמים — רש"י

במאי קדשו: ז כלומר ויקדשהו לכפר עליו ז כל הכפרות: (טז) ואת יתרת הכבד. לכד
הכבד. שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה (דכפ' הלוה כתיב על הכבד ופי' מן הכבד (כדפי' לעיל ג' ד').

פירוש ע"ט

אינוויינגסטי זאכן ואת יותרת וכו׳: (יז) ואת הפר ואת
עורו אונ דעם פר מיט זיין פעל מיט זיין פליישׁ
את פרשו וכו׳ אונ זיין מיסט הט ער פר ברענט
אין פייער פון אויסן וויינֿיג פון דר מחנה אזו ווי
גאט הט גשאפט צו משה: (יח) ויקרב אונ ער הט
גמאכט גנעהנן דעם ווידר וואס מען הט גבראכט
פר א קרבן עולה ויסמכו האבן אהרן מיט זייני זין
אן גלעהנט זייערי הענט אויף דעם קאפ פון דם

פירוש ע"ט

איל: (יט) וישחט אונ מען הט דם איל גשאכטן
ויזרק וכו׳ אונ משה האט גשפרענגט דאס בלוט
ארום דם מזבח: (כ) ואת האיל אונ דם איל גנתח
לנתחיו הט ער צו שניטן אויף שטיקר ויקטר הט
משה מקטיר גוועזן דעם קאפ מיט דיא שטיקר
ואת הפדר אונ דיא נעץ: (כא) ואת הקרב אונ דיא
אינוויינגסטי זאכן ואת הכרעים אונ דיא קניען רחץ
הט ער גוואשן אין וואסר ויקטר הט משה מקטיר

אֶת־מֹשֶׁה׃ ששי כב וַיַּקְרֵב אֶת־
הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
הָאָיִל׃ כג וַיִּשְׁחָט ׀ וַיִּקַּח מֹשֶׁה
מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־אַהֲרֹן
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ כד וַיַּקְרֵב אֶת־
בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־
תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית
וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־
שתי

מֹשֶׁה׃ כב וְקָרֵיב יָת
דִּכְרָא תִּנְיָנָא דִּכַר
קֻרְבָּנַיָּא וּסְמַכוּ אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ דִּכְרָא׃ כג וּנְכַס
וּנְסֵיב מֹשֶׁה מִן דְּמֵהּ
וִיהַב עַל רוּם אוּדְנָא
דְּאַהֲרֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא׃
כד וְקָרֵיב יָת בְּנֵי
אַהֲרֹן וִיהַב מֹשֶׁה מִן
דְּמָא עַל רוּם אוּדְנֵיהוֹן
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן
יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְּיַמִּינָא
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר
סְחוֹר׃ כה וּנְסֵיב יָת
תַּרְבָּא וְיָת אֲלִיתָא
וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל
גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא
וית

רש״י

(כב) איל המלואים. איל השלמים (דאי שפירושו מכאן ואילך: ה במלואים דכתיב ככה אינו לשון פירושו מלשון הינוך למה פרש לו זה רק באיל השני ונ״ל פ׳ הגוה ואולי י״ל שהשלמים והשלום ענין אחד. מזרחי) שמלואים ל׳ שלמים ה שממלאים ומשלימים. אם

שפתי חכמים

מזרחי):

פירוש ע״ט

גֶוועֶן גָאר דָם אַיִל אוֹיף דֶם מִזְבֵּחַ עוֹלָה הוּא דָס אִיז
אַיין עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ צוּ אַגְשְׁמאַקְן רֵיחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיְיָ דָס אִיז אַפַייעֶר אָפְּפֶר צוּ גָאט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת
מֹשֶׁה אַזוֹי ווִי גָאט הָט גִבָּאטְן צוּ מֹשֶׁה׃ (כב) וַיַּקְרֵב
אֶת הָאַיִל הַשֵּׁנִי אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גֶנֶעהֶנְן דֶם אַנְדֶרְן
ווִידֶר אַיִל ווִידֶר הַמִּלּוּאִים דָס דֶר פִילוּנְג וַיִּסְמְכוּ אוּנ
אַהֲרֹן מִיט זַיינֶי זִין הָאבְּן אָן גְלֶעהְנְט זַייעֶרֶי
הֶענְט אוֹיף דֶם קָאפּ פוּן דֶם אַיִל׃ (כג) וַיִּשְׁחָט אוּנ
מֶען הָט גְשָׁאכְטְן דֶם אַיִל וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ אוּנ מֹשֶׁה
הָט גְנוּמְן פוּן זַיין בְּלוּט וַיִּתֵּן אוּנ עֶר הָט גֶעגֶעבְּן
עַל תְּנוּךְ אוֹיף דֶם לֶעפִּיל אֹזֶן אַהֲרֹן הַיְמָנִית פוּן דֶם
רֶעכְטְן אוֹיעֶר פוּן אַהֲרֹן וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף דֶם דוֹים
יָדוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטֶי הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף
דֶם דוֹים רַגְלוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטְן פוּס׃
(כד) וַיַּקְרֵב אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גֶנֶעהֶנְן
דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן הַדָּם אוּנ מֹשֶׁה הָט
גֶעגֶעבְּן פוּן דֶם בְּלוּט פוּן דֶם אַיִל עַל תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית
אוֹיף דֶם לֶעפִּיל פוּן זַייעֶר רֶעכְטְן אוֹיעֶר וְעַל בֹּהֶן יָדָם
הַיְמָנִית אוּנ אוֹיף דֶם דוֹים פוּן זַייעֶר רֶעכְטֶי הַאנְד
וְעַל בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית אוּנ אוֹיף דֶם דוֹים פוּן זַייעֶר
רֶעכְטְן פִיס אוּנ דֶר נָאךְ הָט מֹשֶׁה גְשְׁפְּרֶענְגְט
דָס אִיבֶּרִיגֶי בְּלוּט אַרוּם דֶם מִזְבֵּחַ׃ (כה) וַיִּקַּח אוּנ

שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת
שׁוֹק הַיָּמִין׃ כו וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר ׀
לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת
וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד
וַיָּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃
כז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל
כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל
כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה
מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה

ת"א ומסל מנחות פח : ויניפהו

וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן וְיָת
תַּרְבְּהֶן וְיָת שָׁקָא
דְיַמִּינָא : כו וּמִסַּלָּא
דְפַטִּירַיָּא דִּי קֳדָם יְיָ
נְסִיב גְּרִיצְתָּא פַטִּירָא
חֲדָא וּגְרִיצְתָּא דִּלְחֵם
מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוֹג חַד
וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּיָּא וְעַל
שָׁקָא דְיַמִּינָא :
כז וִיהַב יָת כֹּלָּא עַל
יְדֵי דְאַהֲרֹן וְעַל יְדֵי
דִבְנוֹהִי וַאֲרֵים יָתְהוֹן
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ :
כח וּנְסִיב מֹשֶׁה יָתְהוֹן
מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא
קֻרְבָּנַיָּא אִנּוּן
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
קֻרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ : כט וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת חדיא

בעל הטורים

לפי גרבוי עוד פחד ויהיה ד' שמולך ומביא לד' רוהות יב"ס תרומה במעלה ומוריד : (כח) מלאים . הכר כתיב כי נספן להם

רשי

הכהנים בכהונתם : (כו) וחלת לחם שמן . הוא רבוכה שהיה מרבה בה שמן ט כנגד החלות והרקיקין. כך מפורש במנחות : (כח) ויקטר המזבחה . משה שמש כל שבעת י ימי המלואים בחלוק לבן (קאי על כל הענין רק בהמתין לפרש עד סוף כל שמושו של משה) :

שפתי חכמים

חינוך אלא לבון שלמים שמלאים ומשלימים וכו' : ט דק"ל למה לא כתיב וחלת מלא שמן בריפה דקרא או בסיפא דקרא ורקיק שמן והוה נמי קאי אכל מה דכתיב לעיל מיניה ומפרש וכו' : י כתב הרא"ם לא ידעתי למה פירש כאן ולא בזיקת משה את הדם וגו' וכל הנמשכים אחריו בכל השימושים היו על ידי משה . ושמא י"ל שהמתין עד סוף כל שימושו של משה עכ"ל . ועי"ל דקשה לרש"י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מצינו בשום שוק של שלמים שהקטירו וכמו שכתב רש"י בסמוך . ומתרץ משה היה משמש וכו' וגבי חזה ושוק כתיב: לאהרן ובניו יהיו למנה מ"ס הקטיר במזבח ולא נהגה לו למנה אלא שהוה כדי לעשות היכר בינו ובין אהרן ובניו כי

פירוש ע"ט

ער האט גנומן אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וכו' : (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אונ פון דעם קארב מיט מצות אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וואס איז פאר גאט גימיינט מען אין אוהל מועד לָקַח האט ער גנומן חַלַּת מַצָּה אַחַת איין קוכן פון מצה חַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת אונ איין קוכן וואס איז גמישט מיט אייל וְרָקִיק אונ איין דין קיכיל וַיָּשֶׂם אונ ער האט גטאן די חלות אויף די חֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין אויך אויף דעם רעכטן שענקיל : (כז) וַיִּתֵּן אֶת הַכֹּל אונ ער האט דאס אלץ גאר גגעבן עַל כַּפֵּי אויף די הענט פון אהרן אונ אויף די הענט פון זיינע קינדער וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ אונ ער האט אויף גהויבן זיין אויף הייבונג פאר גאט : (כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם אונ משה האט זייא גנומן די אלי זאכן וואס אויבן איז גשטאנן פון זייערי הענט וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה אונ האט מקטיר גוועזן אויף דעם מזבח עַל הָעוֹלָה נאך דער עולה מִלּוּאִים הֵם זייא זענן דער פילונג פלומר מיט די קרבנות ווערן אהרן מיט די קינדער דער פילט צוא דער כהונה לְרֵיחַ נִיחֹחַ אן שטאקר ריח אִשֶּׁה הוּא לַיְיָ אפייער אפר צו גאט : (כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אונ משה האט גנומן אֶת הֶחָזֶה דיא

וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
שביעי ל וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ׃ לא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו

יאכלהו

ת״א בשלו את. זבחים צו : כתבו יומא כ ג ד.

אונקלוס

חֲדְיָא וַאֲרִימֵהּ אֲרָמָא קֳדָם יְיָ מִדְּכַר קֻרְבָּנַיָּא לְמשֶׁה הֲוָה לַחֲלָק כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת משֶׁה: ל וּנְסִיב משֶׁה מִמִּשְׁחָא דִרְבוּתָא וּמִן דְּמָא דִי עַל מַדְבְּחָא וְאַדִּי עַל אַהֲרֹן עַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ וְקַדִּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ: לא וַאֲמַר משֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי בַּשִּׁילוּ יָת בִּשְׂרָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַמָּן תֵּיכְלוּן יָתֵהּ וְיָת לַחְמָא דִּי בְּסַל קֻרְבָּנַיָּא כְּמָא דִי פַקֵּדִית לְמֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יֵיכְלֻנֵּהּ:

ודאשתאר

רש״י | **שפתי חכמים**

על העלה. אחר העולה ב ולא מצינו שוק של שלמים שם היו כהנים ובזה היה לוי ולא שמש אלא בז׳ ימי המלואים והיכר זה עשה הקב״ה בינו ובין הכהנים בני אהרן :

ב ולא על משה דהא כבר הקטיר את העולה קודם שהניפתו כל זה כהא״ל :

רש״י | **שפתי חכמים**

גְּרוּסְט וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְיָ אוּנ הָט זִיא אוּף גְהוֹבְּן אַיין אוּף הֵייבּוּנְג צוּא גָאט מֵאֵיל הַמִּלּוּאִים פוּן דֶם אַיל הַמִּלּוּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה אִיז דִי חָזֶה גְוֶועְן צוּ מֹשֶׁה צוּ אַנָאבּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי גָאט הָאט גְבָאטְן צוּ מֹשֶׁה : (ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גְנוּמְן מִשֶּׁמֶן פוּן דֶם אֵייל הַמִּשְׁחָה דֶם זַאלְבּוּנְג אוּנ פוּן דֶם בְּלוּט וָוס אוּף דֶעם מִזְבֵּחַ וַיַּז כו׳ אוּנ עֶר הָאט גְשְׁפְּרֶענְגְט אוּף אַהֲרֹן אוּנ אוּף זַיינִי קְלֵיידֶר אוּנ אוּף זַיינִי זִין אוּנ אוּף דִי קְלֵיידֶר פוּן זַיינִי זִין אִתּוֹ מִיט אִים כְּלוֹמַר בְּשַׁעַת אַז עֶר הָאט גְשְׁפְּרֶענְגְט אוּף אַהֲרֹן הָאט עֶר אוּף זַיינִי קְלֵיידֶר אוּנ אוּף זַיינִי זִין מִיט זַייעֶרִי קְלֵיידֶר אוּךְ גְשְׁפְּרֶענְגְט וַיְקַדֵּשׁ אוּנ עֶר הָט גְהֵיילִיגְט אֶת אַהֲרֹן אַהֲרֹן אוּנ זַיינִי זִין מִיט זַייעֶרִי קְלֵיידֶר הָט עֶר אוּךְ גְהֵיילִיגְט אִתּוֹ מִיט אִים : (לא) וַיֹּאמֶר אוּנ מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינִי קִינְדֶר בַּשְּׁלוּ אֶת הַבָּשָׂר קָאכְט דֶם פְלֵייש פוּן דֶם אַיל הַמִּלּוּאִים פֶּתַח אוֹהֶל פֶּתַח פַר דֶר טִיר פוּן דֶם אוֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלוּ אוֹתוֹ אוּנ דָארְט זָאלְט אִיר אִים עֶסִין וְאֶת הַלֶּחֶם אוּנ דֶם בְּרוֹט אֲשֶׁר בְּסַל וָוס אִיז אִין קָארְבּ זָאלְט אִיר אוּךְ עֶסִין פַר דֶר טִיר פוּן דֶם אוֹהֶל מוֹעֵד כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי אַזוֹ וִוי אִיךְ בִּין גְבָאטְן גְוָוארְן פוּן גָאט לֵאמֹר אִיךְ זָאל אֵייךְ זָאגְן אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ אַהֲרֹן מִיט זַיינִי קִינְדֶר זָאלְן דֶם עֶסְן : (לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר

יֹאכְלֻהוּ׃ לב וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר
וּבַלָּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃ מפטיר
לג וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ
שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת
יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים
יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם׃ לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד
תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
תמותו

לב וּדְאִשְׁתְּאַר בְּבִשְׂרָא
וּבְלַחְמָא בְּנוּרָא
תּוֹקְדוּן׃ לג וּמִתְּרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
שִׁבְעָא יוֹמִין עַד יוֹם
מִשְׁלַם יוֹמֵי קֻרְבָּנֵיכוֹן
אֲרֵי שִׁבְעָא יוֹמִין
יְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵיכוֹן׃
לד כְּמָא דִי עֲבַד
בְּיוֹמָא הָדֵין פַּקִּיד
יְיָ לְמֶעְבַּד לְכַפָּרָא
עֲלֵיכוֹן׃ לה וּבִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא תֵּיתְבוּן
יֵמָם וְלֵילֵי שִׁבְעָא יוֹמִין
וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת
מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא
תמותון

ת״א משנו סוכה מג.

בעל הטורים

למוגה [שמות כ״ב וסביבותה]: (לד) נעשת. חסר ו׳ דאמרינן בפ״ק דיומא לפסוח א׳ מעשה פרה שהיא מזין עליו כל שבעה ימים ולא היו מזין עליו בשבת:

שפתי חכמים

ל׳ פי׳ מקרא קצר הוא וכ״ה צריך להיות כאשר עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות כל שבעת הימים דאם היה כאשר עשה ביום הזה דבוק למעלה עם שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה א״כ כאשר צוה ה׳ לעשות ישאר לבדו ואין לו טעם. אבל רז״ל פירשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וא״כ לפי מדרשם נ״ל שהם מדובקים כאשר עשה ביום הזה עם הקודם לו ומאמר צוה ה׳ לעשות מאמר בפני עצמו הוא שהשם צוה לעשות מעשה הפרה ולכהן גדול לכפר עליכם ביום הכפורים על ידי פרישת ז׳ ימים: מ כמו שצריך אלו דינים בכאן כך צריך שהם:

רש״י

קהב בכל מקום חוץ מזה: (לד) צוה ה׳ לעשות. כל שבעת ל׳ הימים. ורז״ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים מ שבעת ימים וכן הכהן השורף את הפרה: (לה) ולא תמותו. הא אם לא

פירוש ע״ט

וואס עס ווערט איבר בלייבן פון דעם פלייש ובלחם אונ פון דעם ברויט וואס איר ווערט דעם טאג ניט אויף עסן באש תשרפו זאלט איר דאס אין פייער פר ברענן: (לג) ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים אונ פון דר טיר פון דעם אוהל מועד זאלט איר ניט ארויס גיין זיבן טאג עד יום ביז אין דעם טאג מלאת עס ווערט דר פילט ווערין ימי דיא טעג מלואיכם פון אייערע מלואים כי שבעת ימים וואָרום זיבן טעג ימלא את ידכם זאל דער פילט ווערין אייערע הענט בלומר דיא טעג פון די מלואים ווערט גווערן זיבן טאג: (לד) כאשר עשה ביום הזה אזו ווי ער האט גטאן דעם טאג צוה יי

פירוש ע״ט

לעשות האט גאט גבאטן צו טאן לכפר עליכם צו פר געבן אויף אייך בלומר אזעלכי קרבנות ווי מען האט מקריב גוועזן דעם ערשטן טאג פון דיא מלואים אזו האט גאט גהייסן מען זאל אלע זיבן טאג אזעלכי קרבנות מקריב זיין איטליכן טאג בזונדרה: (לה) ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה אונ אין דר טיר פון דעם אוהל מועד זאלט איר זיצן זיבן טאג טעג אונ נעכט ושמרתם אונ איר זאלט היטן דם היטונג פון גאט ולא תמותו אונ איר זאלט ניט שטארבן אבר אז איר ווערט אזו ניט טאן זענט איר חייב מיתה כי כן צויתי וואָרום אזו בין איך גבאטן גוואָרן פון גאט:

תְמִיתוּן אֲרֵי כֵן אִתְפַּקֶּדִית: לו וַעֲבַד אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמשֶׁה: ס ס ס

תָמֻתוּ כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי: לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־משֶׁה: ס ס ס

צ"ו צו סימן. ומפטירין כה אמר ה' צבאות בירמיה בסימן ז':

רשי

תמנו כן הרי ג' אתם חייבים ב מיתה: (לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן ע שלא הטו ימין ושמאל (אע"פ שלא שמעו מפי הקב"ה רק מפי משה ע"ה. וכן דייק לשון הת"כ ששים ושמחים לקבל מפי משה כשומע מפי הקב"ה): חסלת פרשת צו

שפתי חכמים

ג דאל"כ שנכתב לדיוקא ל"ל למכתב כלל ולא תמותו ודאי לא ימותו כשישמרו מצות ה' אלא ודאי נכתב לדיוקא: ם פירוש שמכלל לאו אתה שומע הן ומפני שבזאת המקרא הזה אינו רק להטעים למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות כיון דעיקר הנזונס הוא המיתה הולך רש"י לומר כאן שמכלל לאו אתה שומע הן וכאלו אמר שאם לא תעשו כן תמותו: ע דאל"כ ל"ל למיכתב ויעש שביטא נחק כמגחו ח"ו לא יעשה מה שצוה לו הקב"ה. כתב הרא"ם וכן דרשו במכילתא גבי דבר אל בני ישראל ויבואו וגו' ויעשו כן ובפרשת אחרי גבי ויעש כאשר צוה ה' את משה וגו' ובפרשת בא אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגו' ובפ' בהעלותך גבי כאשר צוה ה' את משה וגו' אבל בפ' בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' לא פירשו כלום. ובמה מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח עצמו בפרשת בא עכ"ל. ול"נ מה שלא פירשו בפרשת בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' מפני שכל אותה פרשה מדברה בגנותן של ישראל כמו שפירש רש"י בכל מי בנה בסיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' מ"מ לא דרשו גבי אותו ויעשו וגו' כמו שאמר וק"ל. ועוד כתב הרא"ם אך בפרשת קרח גבי ויעש משה בענין המטות שלא דרשו כלום לא ידעתי למה עכ"ל. ול"נ משום דלא שייך בו לדרוש התם להגיד שבחו וכו' כיון שהוא שלוחו של מקום דהוקה שליח עושה שליחותו ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות שמשלחו אבל ישראל ואהרן ובניו עשו על פי דבורו של משה ולא שינו מכל אשר צוה להם והאמינו לשליחותו על זה שייך למדרש להגיד כן נ"ל. וק"ל: חסלת פרשת צו את אהרן

פירוש ע"ט

(לו) וַיַּעַשׂ אונ ער הט גטאן אַהֲרֹן מיט זייני זין אֵת כָּל הַדְּבָרִים אַלִי זאכן אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וואס גאט האט גבאטן בְּיַד משֶׁה דורך משֶׁה:

הפטרת צו בירמיה סימן ז

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בָשָׂר: כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי הוציא כתיב אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח: כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה

פירוש ע"ט

כֹּה אָמַר יְיָ אזו הט גזאגט גאט צְבָאוֹת דר וואס הערשט איבר גאר די וועלט אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דר גאט פון די יִשְׂרָאֵל עֹלוֹתֵיכֶם אייערע עולות וואס איר ברענגט צו מיר מַקְרִיב זיין סְפוּ עַל זִבְחֵיכֶם מערט זייא בעסר מַקְרִיב צו זיין אויף אייערע שְׁלָמִים וְאִכְלוּ בָשָׂר וועט איר עסן דאס פלייש בלומר גאט זאגט וואס בדארפן זיי עולות וואס ווערט פר ברענט אין גאנצן אונ עס איז דאך שלא לרצון בעסר לאזן זייא שְׁלָמִים מַקְרִיב זיין וועלן זיי תאטשי עסן דם פלייש: כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וואָרום איך האב נים גרעט מיט אייערי עלטרן וְלֹא צִוִּיתִים אונ איך הב זיי נים גבאטן בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אין דם טאג ווס איך הב זיי אוס גצוגן פון דם לאנד מִצְרַיִם עַל דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח אום ווילן זיי זאלן מַקְרִיב זיין עולה אונ שעכטונג: כִּי אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה נאר די דאזיגע רייד. צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר הב איך זיי גבאטן צו זאגן שִׁמְעוּ בְקוֹלִי פר נעמט צו מיין קול וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אונ איך וועל זיין צו אייך צו א גאט וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם אונ איר וועט צו מיר זיין אין פאלק וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל הַדֶּרֶךְ אונ איר זאלט גיין אין אלי וועגן אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם וואס איך טוא אייך

אתכם למען ייטב לכם: ולא שמעו ולא־הטו את־אזנם וילכו במעצות בשררות
לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים
עד היום הזה ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים יום השכם ושלח: ולוא
שמעו אלי ולא הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם הרעו מאבותם: ודברת אליהם
את־כל־הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: ואמרת
אליהם זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אבדה האמונה
ונכרתה מפיהם: גזי נזרך והשליכי ושאי על־שפים קינה כי מאס יהוה ויטש
את־דור עברתו: כי־עשו בני־יהודה הרע בעיני נאם־יהוה שמו שקוציהם בבית
אשר־נקרא שמי־עליו לטמאו: ובנו במות התפת אשר בגיא בן־הנם לשרף

פירוש עט

געביטן למען דרום ייטב לכם עס זאל אייך גוט זיין: ולא שמעו אונ זיי האבן ניט צו געהערט. ולא הטו את אזנם אונ זיי האבן ניט גנייגט זייערי אויערן וילכו במועצות אונ זיא זענן גגאנגן מיט זייערע עצות בשרירות לבם הרע מיט דם לוגינג פון זייער שלעכט הארץ ויהיו אונ זיי זענן גוועזן אין מיין דינסט לאחור הינטר זעך ולא לפנים אונ ניט פר זיך: למן היום פון דם טאג אן אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים וואס אייערי עלטרן זענן ארוס גגאנגן פון דם לאנד מצרים עד היום הזה ביז דם דאזיגן טאג ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים אונ איך האב גישיקט צו אייך אלע מיינע קנעכט די נביאים יום אלע טאג השכם ושלוח האב איך גפעדערט אונ גשיקט ולוא שמעו אלי ולא הטו את אזנם אונ זייא האבן ניט צו געהערט צו מיר אונ האבן ניט גנייגט זייערע אויערן ויקשו את ערפם אונ זייא האבן גהארט זייער אקין הרעו זיי האבן גאיבלט מאבותם מיין פון זייערי עלטרן: זאגט גאט צום נביא ודברת אליהם את כל הדברים האלה אונ דו וועסט רידן צו זיי גאר די דאזיגע רייד ולא ישמעו אליך אונ זיי וועלן ניט צו הערן צו דיר וקראת אליהם אונ דו וועסט רופן צו זיי ולא יענוכה אונ זייא וועלן דיר ניט ענפרן: ואמרת אליהם זאלסטו זאגן צו זיי זה הגוי דם פאלק אשר לא שמעו בקול יי וואס זיי האבן ניט צו געהערט אין דם קול פון גאט אלהיו זיין גאט ולא לקחו מוסר אונ זיי האבן ניט פר נומן קיין שטראף אבדה האמונה עס איז פר לארן גווארן די אמונה ונכרתה מפיהם אונ עס איז פר שניטן גווארן פון זייער מויל: גזי נזרך שנייד אפ דייני האר השליכי אונ ווארף אוועק ושאי

על שפים אויף די הייך קינה איין קלאג כי מאס יי ווארום גאט הט פר מיאוסט ויטש את דור עברתו אונ הט גר לאזט דם דור וואס הט עובר גוועזן אויף זייני רייד: כי עשו בני יהודה ווארום זייא האבן גטאן די קינדר פון יהודה הרע בעיני וואס עס איז איבל גיפעלן אין דיא אויגן פון גאט נאום יי אזו זאגט גאט שמו שקוציהם זיי האבן גיטאן זייער אום ווערדיקייט בבית אשר נקרא שמי עליו אין דם הויז וואס מיין נאמן איז דרויף גירופן מיינט מען דם בית המקדש לטמאו צו פר אום ריינקן אים: ובנו אונ זיי האבן גיבויעט את במות התופת די פוקדיגע עבודת כוכבים אשר בגיא וואס אין דעם טאל. רש״י שרייבט זיי האבן גהאט איין עבודת כוכבים פון קופיר וואס זי הייסט מולך פלעגן זיי פון הינטן איין הייצן איז זיא גווארן זייער הייס האבן זיי גינומן דם קינד וואס דר פאטר הט גבראכט פר אקרבן אונ האבן עס ארויף גיזעצט אויף די הענט פון דם מולך איז דם קינד פר ברענט גווארן מחמת היין אונ די כומרים פלעגן פויקן כדי דר פאטר זאל ניט הערן וויא דם קינד שרייעט דרום ווערט די עבודת כוכבים אן גרופן במות התופת ווארום התופת איז טייטש פויקן בן הנום דר זון ברומט אונ שרייט אזו ווי אובן איז גשריבן. זאגט גאט דיא עבודת כוכבים האבן זיי גיבויעט לשרוף צו פר ברענן את בניהם זייערי קינדר ואת בנותיהם אונ זייערי טעכטר באש אין פייאר אשר לא צויתי וואס איך האב ניט גיבאטן אז זיי זאלן דס טאן ולא עלתה על לבי אונ עס איז ניט אויף גגאנגן אויף מיין

אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עָלְתָה עַל־לִבִּי׃ לָכֵן הִנֵּה יָמִים
בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְלֹא־יֵאָמֵר עוֹד הַתֹּפֶת וְגֵיא בֶן־הִנֹּם כִּי אִם־גֵּיא הַהֲרֵגָה וְקָבְרוּ
בְתֹפֶת מֵאֵין מָקוֹם׃ וְהָיְתָה נִבְלַת הָעָם הַזֶּה לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ
וְאֵין מַחֲרִיד׃ וְהִשְׁבַּתִּי ׀ מֵעָרֵי יְהוּדָה וּמֵחֻצוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל
חָתָן וְקוֹל כַּלָּה כִּי לְחָרְבָּה תִּהְיֶה הָאָרֶץ׃ בָּעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה יוֹצִיאוּ ויוציאו כתיב
אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֵת ׀ עַצְמוֹת
הַנְּבִיאִים וְאֵת עַצְמוֹת יוֹשְׁבֵי־יְרוּשָׁלָ͏ִם מִקִּבְרֵיהֶם׃ וּשְׁטָחוּם לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל ׀
צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וַאֲשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וַאֲשֶׁר דְּרָשׁוּם וַאֲשֶׁר
הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃ וְנִבְחַר מָוֶת
מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים
אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ
וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ׃ כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל

פירוש ע״ט

הארץ: לכן דרום הנה ימים באים וועלן קומן אזעלכי טעג נאם יי זאגט גאט ולא יאמר עוד התופת וועט שון ניט גיזאגט אונ גהייסן ווערן דם ארט תופת אונ גיא בן הינום כי אם גיא ההרגה דען ביירט מאל ווס פיל זענן דארט נהרגת גווארן וקברו בתופת אונ מען וועט בגראבן הרוגים בייא דם ארט תופת מאין מקום מהמת קיין ארט וועט גיט זיין אזו פיל הרוגים וועט זיין: והיתה אונ עס וועט זיין נבלת העם הזה די טוטי לייבר פון דם דאזיגן פאלק למאכל לעוף השמים צו עסן צו די פייגל וואס זייא פליהן אונטרן הימל ולבהמת הארץ אונ צו די בהמות פון דר ערד ואין מחריד אונ עס וועט ניט זיין קיין דר שרעקר אוועק צו טרייבן זייא: והשבתי אונ איך וועל פר שטערן מערי יהודה פון די שטעט פון יהודה ומחוצות ירושלים אונ פון די גאסן פון ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה איין קול פון ששון אונ פון שמחה איין קול פון אחתן אונ פון אכלה כי לחרבה תהיה הארץ ווארום צו וויסט וועט זיין דם לאנד בעת ההיא די דאזיגע צייט נאם יי זאגט גאט ויוציאו את עצמות מלכי יהודה וועט מען אום ציהן די ביינר פון די מלכים פון יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים אונ די ביינר פון זייגע הארן אונ פון די כומרים אונ פון די פאלשע נביאים ואת עצמות יושבי ירושלים אונ די ביינר פון די לייט ווס זיצן אין ירושלים וועלן זייא די שונאים אום ציהן מקבריהם פון

פירוש ע״ט

זייערע קברים: ושטחום לשמש ולירח אונ וועלן פר שפרייטן זיי פר דר זון אונ פר דר לבנה ולכל צבא השמים אונ פר אלע הערשאפט פון דם הימל אשר אהבום וואס זיי האבן זיי ליב גהאט ואשר עבדום אונ ווס זיי האבן זיי גדינט ואשר הלכו אחריהם אונ ווס זיי זענן נאך גגאנגן נאך זיי ואשר דרשום אונ ווס זיי האבן גפארשט זיי ואשר השתחוו להם אונ ווס זיי האבן זיך גבוקט צו זיי לא יאספו ולא יקברו זיי וועלן ניט איין גנומען ווערן אונ וועלן ניט בגראבן ווערן לדומן על פני האדמה יהיו צו מיסט וועלן זיי זיין אויף דם פעלד: זאגט דר פסוק האטשי דיא מתים וועלן ליגן אין פעלד מיט גרוס בזיון פון דעסט וועגן ונבחר מות מחיים וועט אום דר וויילט זיך דר טוט בעסר איידר דם לעבן לכל השארית צו אלע איבר בלייבונג פון די ישראל הנשארים ווס זיי זענן איבר גבליבן מן המשפחה הרעה הזאת פון דר שלעכטער משפחה בכל המקומות הנשארים אין אלע ערטר וואס זייא זענן איבר גבליבן אשר הדחתים שם ווס איך האב זיי דארטן פר שטוסן נאם יי דם זאגט גאט צבאות ווס ער הערשט איבר אלע הערשאפט: כה אמר יי אזו הט גאט גזאגט אל יתהלל חכם בחכמתו ער זאל זיך ניט לויבן איין חכם מיט זיין חכמה ואל יתהלל הגבור בגבורתו אונ איין גבור זאל זיך ניט לויבן מיט זיין גבורה אל יתהלל עשיר בעשרו איין עושר זאל זיך ניט לויבן מיט זיין עשירות: כי אם בזאת נאר

המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי־באלה חפצתי נאם־יהוה:

פירוש ע״ט

סיפ דם דאזיגן יתהלל זאל זיך לויבן המתהלל דר וואס לובט זיך השכל וידע אותי דר וואס קלוגט אונ ווייסט מיך דם הייסט דר וואס היט מיינע מצות כי אני ה' ווארום איך גאט עשה חסד משפט וצדקה טוא תמיד חסד אונ משפט אונ צדקה בארץ צו די מענטשן וואס זענן אויף דר ערד כי באלה ווארום אין די דאזיגע וואס זייא היטן מיינע מצות חפצתי טוא איך בגערן נאום ה' אזוי זאגט גאט:

ויקרא ט שמיני

ט א ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל

ה״א ויהי ביום מצולה יח :

אונקלוס

א והוה ביומא תמינאה קרא משה לאהרן ולבנוהי ולסבי ישראל

פירוש רשב״ם

(א) ויהי ביום השמיני. למילואים שהוקם המשכן ונתחנכו כבר אהרן ובניו לעבודה:

בעל הטורים

(א) ויהי ביום. השמיני קרא משה. בגי' היה ביום ראש חדש ניסן אמר משה לפי ששמשתי ז' ימים בכהנה לא זכית

רש״י

(א) ויהי ביום השמיני. שמיני למלואים א הוא ר"ח ניסן שהוקם המשכן בו ביום ב ונטל עשר עטרות השנויות ג בסדר עולם (ומובא בשבת פ"ז): ולזקני ישראל. להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ד ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו

שפתי חכמים

א מדכתיב בסוף פרשת צו ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים וגו' ויעש אהרן ובניו וגו' ואח"כ כתיב ויהי ביום השמיני ודאי קאי אמה שלפניו אאותן שבעת ימים דדרשינן סמיכות. וי"ל דלא בא הכתוב להודיע אלא לפרש ולמה לא פירש היום יום היה אלא ודאי א' למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה: ב דק"ל כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה באמרו ויהי ביום השמיני עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למילואים או בכמה לחודש ועל זה פירש הוא ר"ח ניסן. ור"ל דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ר"ח ניסן דהא הוקם המשכן בו ביום כמו במפורש בואלה פקודי וכיון שמצינו דהיה קדושה בראש חודש ניסן ודאי זה היה ג"כ בר"ח ניסן דתלינן קדושה ביום קודם ועל זה סמך הפסוק לכך לא כתב זמנו. ותו קשה לרש"י מנ"ל דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קודם שהפסוק סמך על זו הסברא ועל זה פירש ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם רצה לומר דהא אמרינן בסדר עולם דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה נתן הקב"ה לו כל המעלות יותר משאר ימים קודמים אלא לאו ש"מ מדום היום היה מקודש כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קודם: ג ומ"ש קאמר בב"א הידיעה השמיני המיוחד מכוס השבר עטרות שנטל ואלו הן ראשון למעשה בראשית ראשון להדבים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת האש לאכילת קדשים לאיסור במות לשכון שכינה בישראל לברך את ישראל: ד דקשה לרש"י למה קרא זקני ישראל אין לומר שרצה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנות דהא כתיב ואהרן ואל בני ישראל הדבר לאמר וגו' אבל להם לא היה משה מדבר כלום ועל זה פירש להשמיעם וכו' ואע"פ דלעיל בפרשה הקודמת כתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' ופירש רש"י שלא תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה אם כן למה צריך להשמיעם שנית שעל פי הדבור נכנס לשמש. י"ל דהכא בא להשמיעינן שעל פי הדבור נכנס לשמש אף בכהונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודה כהן הדיוט. (נה"י) י"ל דהתם מיירי במה שעשה סוף ז' ימי מלואים והכא מיירי

פירוש ע״ט

(א) ויהי אונ עס איז גוועזן ביום השמיני אין דעם אכטן טאג פון דעם דר פילונג פון דעם משכן ווארום אז דר משכן איז פארטיג געווארן האט אים משה איטליכן טאג אויף געשטעלט אונ האט אין אים מקריב געוועזן קרבנות אונ מיט דם האט ער דר פילט אונ חנוך געוועזן דם משכן אז מען זאל שון אין אים תמיד מקריב זיין קרבנות אזוי האט ער געטאן זיבן טעג אונ אז עס איז געקומן דר אכטר טאג קרא משה וגו' האט משה גרופן צו אהרן אונ צוא זייני קינדר ולזקני ישראל אונ צו די עלצטי פון דיא ישראל כדי ער זאל זיי זאגן אז דורך דיא רייד פון גאט ווערט אהרן

ישראל: ב ואמר לאהרן סב לך עגל בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא שלמין וקרב קדם יי: ג ועם בני ישראל תמלל למימר סיבו צפיר בר עזין לחטאתא ועגל ואמר בני שנא שלמין לעלתא: ד ותור ודכר לנכסת קודשיא לדבחא קדם יי ומנחתא דפילא במשח ארי יומא דין

יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ג וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ד וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם

יהוה

ת"א קח לך יומא ג.

יקרא בעל הטורים

בגמט' אלא ז': (ב) עגל בן בקר. בגימטריא לכפר חטא העגל: (ג) ועגל וכבש. כבש לכבוש מעשה עגל ואיל בסיס עקד

פירוש רשב"ם

(ד) כי היום ה' נראה. ויצא אש מן השמים לאכול הקרבנות:

רש"י

(ב) קח לך עגל. להודיע (דאל"כ הא חטאת כל כהן הוא פר) שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה (ת"כ. והא דאין קטיגור נעשה סניגור היינו דווקא בעבודת פנים): (ד) כי היום ה' נראה אליכם. להשרות שכינתו במעשה ידיכם ולכך

שפתי חכמים

כמה שעשה בשמיני וזהו דנקט לעיל לכבודי וכאן מדבר בעד אהרן לבדו: ה וא"ת הא אין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת. וי"ל דדוקא בעבודת פנים כמו בבגדי כהונה כשהיה כהן גדול נכנס לפני ולפנים לא נכנס בבגדים שהיה בהן זהב משום אין קטיגור וכו' ובעבודת חוץ לא היה הקפדה על זה. ואין להקשות כיון שאהרן היה חוטא בעגל היאך למיהם לאין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת דבאגי התם דהפרה היתה מכפרת על כל ישראל ואי היה אהרן המכפר היאך למיהם לאין קטיגור נעשה סניגור לכל הכא לא היה מכפר אלא על עצמו אין שייך טעם זה. כתב הרא"ם אבל מה שאמר להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך הודיע זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה' על ידי קרבנות אלו בתורה שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל אי הכי אפילו בלא עגל נמי ידענו מכיון שנראה להם כבוד ה' על ידי הקרבתו שהקריב ידענו שבכלל נתכפר עונו וכו' ול"נ דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב קח לך עגל וגו' לך נ"ל לא הו"ל אלא קח עגל כמו גבי העם דכתיב קחו שעיר עזים וגו' אלא ע"כ מדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת פי' בקיחה היא לך כלומר לטובתך היא להודיע וכו' א"נ דהוכחתו הוא מה שצוה לו עגל לחטאת והלא חטאת של כהן משיח הוא פר כמ"ש בפרשת ויקרא ולמה צוה כאן עגל לחטאת אלא להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל אשר עשה: ו (נח"י) להשרות שכינתו וכו' כדכתיב ותצא אש ותאכל וגו' וזהו במעשה ידיכם לפי שזהו היכר יעורם שנתקבלו הקרבנות אבל לא כמה דכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם דהא כ"פ נראה כבוד ה' ולא נצטוו על הבאת קרבנם

פירוש ע"ט

אבהן גדול אונ ניט פון זיך זעלבערט: (ב) ויאמר אונ משה האט גזאגט צו אהרן קח לך נעם צוא דיר עגל בן בקר אקאלב איונגע רינד לחטאת פאר אקרבן חטאת צוא ווייזן אים אז מיט דעם עגל וועט הקב"ה פאר געבן אוף דר עבירה פון יענעם עגל וואס ער האט גמאכט ואיל לעלה אונ איין ווידר זאלסטו נעמן פר אקרבן עולה תמימים די זאלן זיין גאנץ אן מומים והקרב לפני יי אונ מאך גענהנן צו פר גאט: (ג) ואל בני ישראל תדבר לאמר אונ צו די קינדר ישראל זאלסטו רידן אזו צו זאגן קחו שעיר עזים לחטאת נעמט איין ציקלע פון ציגן פאר אקרבן חטאת ועגל וכבש בני שנה אונ אקאלב אונ אשעפלי וואס איטליכס זאל אלט זיין איאר תמימים לעלה גאנצע צו פר אקרבן עולה: (ד) ושור ואיל אונ איין אקס אונ איין ווידר לשלמים פר אקרבן שלמים לזבוח לפני יי צוא שעכטן פאר גאט ומנחה בלולה בשמן אוך זאלט איר נעמן אמנחה וואס איז אום גמישט מיט אייל כי היום יי נראה אליכם ווארום היינט וועט זיך גאט באווייזן צו אייך צו מאכן רוען זיין שכינה אין דעם משכן דרום איז

יְהֹוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם׃ ה וַיִּקְחוּ אֵת
אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי
יְהֹוָה׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהֹוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם
כְּבוֹד יְהֹוָה׃ ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־
חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ
וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה׃

יְקָרָא דַיְיָ מִתְגְּלֵי לְכוֹן׃ ה וְנַסִיבוּ יָת דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה לִקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ׃ ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ תַּעַבְדוּן וְיִתְגְּלֵי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ׃ ז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב לְמַדְבְּחָא וַעֲבֵד יָת חַטָּאתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר עֲלָךְ וְעַל עַמָּא וַעֲבֵד יָת קֻרְבַּן עַמָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי
פקיד

ויקרב

בעל הטורים

לפעמים כאיל והיינו דכתיב ויקדים כמו מגל: (ז) קרב אל המזבח. ב' פגין על רי"ש שהיה אהרן מתבייש וא"ל משה אהרן משתמר ותקרב קרב כי בך בחר ה'. ועוד נדמה לו המזבח כקרני שור בשביל חטא העגל: וכפר. ג'. הלא

רש"י

קרבנות הללו באין הובא ליום זה: (ז) קרב אל המזבח. (ת"כ) שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת: את חטאתך. ט עגל בן בקר: ואת עלתך. איל: קרבן העם. שעיר עזים ועגל וכבש ח כל מקום שנאמר עגל בן שנה הוא ט ומכאן אתה למד. (כדמפרש קרא בני שנה

שפתי חכמים

ואפילו לרעה נראה לפעמים כבוד ה': ז מדלא כתיב ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך וגו' ולמה היה צריך משה לאמר לו קרב אל המזבח ועוד הרי כבר נאמר ויקרבו לפני ה' אלא וכו': ח כתב הרא"ם הוצרך לפרש קרבן העם שעיר עזים ועגל וכבש לאפוקי מוספי ר"ה שגם הם קרואים קרבן העם ואגבן פי' חטאתך ועולתך וכו' וע"ש. וא"ת מה צריך רש"י לפרש זה דמילתא דפשיטא הוא ודאי קאי אלמעלה. וע"ק מה שפירש כל מקום וכו' למה לא פירש זה לעיל בפסוק שכתוב בו עגל וכמו שהקשה הרא"ם. וע"ק דכתב נמי נלמד מכאן ולמה לא נקט כל מקום שנאמר עגל או כבש. וי"ל דהייתי אומר מדמשנה הפסוק בלשונו וכתב גבי אהרן חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי העם כתיב קרבן העם דרך כלל וגם כתיב חטאתם ועולתם אלא ודאי לא איירי בקרבנות דלעיל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה איירי בקרבנות דלעיל ומה שמשנה הפסוק בלשונו הכי רש"י דלא קשה מידי דגבי אהרן אינו יכול לכתוב קרבנך דרך כלל דהייתי אומר דאיירי בכהן משיח במביא כהן גדול שהוא פר כגון פר כהן משיח או פר יום הכפורים לכך צריך לפרש חטאתך עגל בן בקר וכו' אבל בעם ליכא טעות דחטאתם היה שעיר עזים וגם החטאת ליבור סתם הוא שעיר עזים: ט הוצרך לפרש בלא תאמר כיון דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא כתב סתם עגל הינו עגל בן בקר הינו פר דעגל בן בקר הוא נמי בן ג' שנים

פירוש ע"ט

אהיזב אז איר זאלט היינט מקריב זיין דיא קרבנות: (ה) ויקחו אונ זיי האבן גנומן את אשר צוה משה וכו' די קרבנות וואס משה האט געבאטן אונ האבן זיי געבראכט צו פאר דעם אוהל מועד ויקרבו כל העדה אונ זיי האבן גנענט נאר דם איין זאמלונג ויעמדו לפני יי אונ זיי האבן זיך געשטעלט פאר גאט: (ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יי תעשו די דאזיגע זאך וואס גאט האט געבאטן זאלט איר טאן וירא אליכם כבוד יי וועט זיך באווייזן צו אייך דער

פירוש ע"ט

כבוד פון גאט דאס מיינט מען דיא שכינה: (ז) ויאמר אונ משה האט געזאגט צוא אהרן קרב אל המזבח גנעהן צום מזבח ועשה אונ זייא מקריב את חטאתך דיין חטאת ואת עלתך אונ דיין עולה וכפר בעדך ובעד העם אונ פאר גיב אויף דיר אונ אויף דעם פאלק ועשה את קרבן העם אונ זיי מקריב דעם קרבן פון דעם פאלק וכפר בעדם אונ פר גיב אויף זיי כאשר צוה יי אזו ווי גאט האט געשאפט: רשי שרייבט אהרן האט זיך געשעמט אונ האט מורא

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט
אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד
מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
יא וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף
בָּאֵשׁ

ת"א ויקרא פ"ק כח:

אונקלוס

פַּקִּיד יְיָ׃ ח וּקְרֵב
אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא וּנְכַס
יָת עֶגְלָא דְחַטָּאתָא
דִּי לֵהּ׃ ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ
וּטְבַל אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא
וִיהַב עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא
אֲרִיק לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא׃ י וְיָת
תַּרְבָּא וְיָת כָּלְיָתָא
וְיָת חַצְרָא מִן כַּבְדָּא
מִן חַטָּאתָא אַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא כְּמָא דִי
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יא וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת
מַשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוּרָא
מִבָּרָא

בעל הטורים

ואידך וכפר על העם גבי קרבם. וכפר על חטאתינו לומר כמו שקרבן

רש"י

וא"כ ע"כ בן בקר בן ב' שנים (כ"ה בת"כ) ובזה ניחא דלא כלל הקרא גבי קרבן הכהן החטאת והעולה ולכתוב קרבנך משום דאז היינו יכולין לטעות ולומר דהיינו בן בקר היינו פר דהתם קרבן הכהן פר בן ג' הוא):

(יא) ואת הבשר ואת העור וגו'. לא מצינו חטאת החיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים וכולן ע"פ

שפתי חכמים

משום דסתם עגל בתורה הוא בן ב' שנים לבד היכא דמפורש בהדיא בן שנה וממילא קשה דכתיב עגל בן בקר הוא בן ג' שנה אם כן הקושיא דלעיל במקומה עומדת למה שינה גבי אהרן ולא כתב סתם קרבנך. ועל זה פירש כל מקום שנאמר עגל סתם הוא בן שנה וממילא אתה למד דהיכא דכתיב בן בקר הוא בן שתי שנים ומ"ה לא היה יכול לכתוב גבי אהרן קרבנך סתם שלא לבא לידי טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר אלא כל מקום שנאמר פר הוא בן ג' שנה ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל סתם הוא בן שנה אף אם אינו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו' כלומר כיון דשני הכתוב גבי אהרן וכו' כדפרישית ודו"ק. ובזה יתורצו כל קושיות הרא"ם שהקשה למה לא כתב אותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה אבל שמתחיל עד כאן וכן למה לא אמר כל מקום שנאמר עגל בן בקר הוא בן שתי שנים הא תרוויהו דברי רבי שמעון הם וגם מה שהקשה מנ"ל דבנין אב הוא דלמא כל מקום שנאמר סתם הוא בן שתי שנים לבד היכא שמפרש קרא בהדיא ודו"ק כ"ל: י דק"ל הא חטאת נאכלת א"נ דקשה לרש"י כיון דהכל הוא עבודת עגל החטאת עד וישחט את העולה והיה לו לכתוב כאשר צוה ה' את משה אחר קרא דואת הבשר וגו' דאז היה קאי אכל הפרשה. ומתרץ דהפרשה זו לא נצטווה למשה קודם לכן אלא עכשיו דלא מצינו וכו' אלא זו ושל מילואים מ"מ לא כתיב לבסוף וק"ל. והא דפירש רש"י לעיל בפרשת תצוה לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו נ"ל לאו דווקא זו אלא זו וכל כיוצא בו דהאי נמי של מילואים נקרא אלא שאותו של שבעת ימי המילואים היתה לחינוך הכהונה שמאז חל עליהם שם כהונה אף על פי שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים ושל שמיני למילואים היתה לחינוך העבודה וגם

פירוש עט

גְהאט צוא גֶגֶעהְנְן צום מִזְבֵּחַ הָט אִים מֹשֶׁה גְזאגְט וָוס שֶׁעמְסְטוּ דִיךְ דוּ בִּיסְט דָאךְ דֶר צוּא אוּם דֶר וַוייְלְט גְוָוארְן דְרוּם הָאט עֶר צוּא אִים גְזאגְט קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ׃ (ח) וַיִּקְרַב הָאט אַהֲרֹן גֶנֶעהְנְט צוּ דֶם מִזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אוּנ עֶר הָט גְשָׁאכְטְן אֶת עֵגֶל דָם קַאלְבּ וָוס אִיז אַקָרְבָּן חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ צוּם אִיז צוּ אִים׃ (ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אוּנ דִי קִינְדֶר

פירוש עט

פוּן אַהֲרֹן הָאבְּן גֶנֶעהְנְט אֶת הַדָּם דֶם בְּלוּט אֵלָיו צוּ אִים וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ אוּנ עֶר הָאט אַיין גְטוּנְקְט זַיין פִינְגֶר אִין דֶם בְּלוּט וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אוּנ עֶר הָט גֶגֶעבְּן הַייסְט עֶר הָט גְשְׁפְּרֶענְגְט אוּף דִיא עֶקְן פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם אוּנ דָאס אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט הָט עֶר אוּם גְגָאסְן צוּ דֶעם אָפּ גְרוּנְט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (י) וְאֶת הַחֵלֶב וגו׳׃ (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וגו׳

בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ יב וַיִּשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יג וְאֶת־הָעֹלָה
הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־
הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
יד וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם
וַיַּקְטֵר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃
טו וַיַּקְרֵב אֵת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח
אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם
וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן׃
טז וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ

כמשפט

ת״א ויקרב את העולה ביצה כ מנחות לב

אונקלוס

מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃ יב וּנְכַס יָת עֲלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לֵהּ יָת דְּמָא וּזְרָקֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃ יג וְיָת עֲלָתָא אַמְטִיאוּ לֵהּ לְאֵבְרָהָא וְיָת רֵישָׁא וְאַסֵּיק עַל מַדְבְּחָא׃ יד וְחַלִּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא וְאַסֵּק עַל עֲלָתָא לְמַדְבְּחָא׃ טו וְקָרֵיב יָת קֻרְבַּן עַמָּא וּנְסֵיב יָת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְנַכְסֵהּ וְכַפַּר בִּדְמֵהּ כְּקַדְמָאָה׃ טז וְקָרֵיב יָת עֲלָתָא וַעֲבָדַהּ

כדחזי

בעל הטורים

מכפר על חטא כן הקטרת מכפר על חטא: (טז) ויעשה. ב׳. הכא ואידך ויעשה לאיש הבא אליו גבי דוד בענין ולרש

רש״י

הדבור: (יב) וימציאו. לשון הושטה והזמנה: (טו) ויחטאהו. עשהו כמשפט חטאת: כראשון. כעגל שלו: (טז) ויעשה כמשפט. המפורש

שפתי חכמים

פי׳ שני כל נוים שנפרשת בסעלוקך בפירש רש״י שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף הטאת אינה נאכלת וכו׳ בגם כיא של מילואים היא שבה נתחנכו הלוים לעבודת לויה כרא״ם: ב דקשה לרש״י כיון שקאי על הטאת שהיא לשון נקבה היה לו לכתוב כראשונה. ומתרץ דראשון קאי על עגל שהוא נמי לשון זכר לכך לא נקט רש״י כחטאת שלו. א״נ י״ל דהכי ק״ל דלשון של ראשון משמע שקאי אמה שכתוב לפניו ולפניו כתיב עולה והיך אמר ביעשה דין הטאת כעולה.

פירוש ע״ט

די טייטש פון דיא פסוקים האבן מיר שון כמה פעמים מפורש גוועזן: (יב) וישחט אונ ער האט גשכטן די עולה וימצאו אונ האבן אום גשטרעקט אונ דר לאנגט די קינדר פון אהרן אליו צו אים את הדם דם בלוט ויזרקהו על המזבח סביב אונ ער האט גשפרענגט אים ארום דם מזבח: (יג) ואת העולה המציאו אונ די עולה האבן זיי דר לאנגט לנתחיה צו אירע שטיקר ואת הראש אונ דעם קאפ ויקטר על המזבח אונ ער הט מקטיר גוועזן אוף דעם מזבח: (יד) וירחץ אונ ער האט גוואשן את הקרב דיא אינגווייניגסטע זאכן ואת הכרעים אונ דיא קניען ויקטר על העולה אונ ער הט מקטיר גוועזן מיט דר עולה אוף דעם מזבח: (טו) ויקרב אונ ער הט גמאכט גנעהנן את קרבן העם דעם קרבן פון דעם פאלק ויקח את שעיר החטאת אונ ער הט גנומן דעם שעיר החטאת אשר לעם וואס איז צום פאלק וישחטהו אונ הט אים גשאכטן ויחטאהו אונ ער הט אים גריינינגט כראשון אזו ווי דם ערשטן כלומר אזו ווי אהרן האט זיך נוהג גוועזן מיט זיין עגל החטאת אזו הט ער זיך נוהג גוועזן מיט דעם שעיר החטאת פון דעם פאלק: (טז) ויקרב את העולה אונ ער הט גנעהנט די עולה ויעשה אונ ער הט

כְּדַחֲזֵי: יז וְקָרֵיב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא יְדֵהּ מִנַּהּ וְאַסֵּיק עַל מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא: יח וּנְכַס יָת תּוֹרָא וְיָת דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ וּזְרָקֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: יט וְיָת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא וּמִן דִּכְרָא אֲלִיתָא וְחָפֵי גַוָּא וְכָלְיָתָא וַחֲצַר
כבדא

כַּמִּשְׁפָּט: שני יז וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד:
וישימו

ת"א ויקרב את המנחה מנחות ס יט:

בעל הטורים

אין כל כי אם נכנס. פירוש ויעשה כמשפט שהוא כעלמו חכן

פירוש רשב"ם

(יז) ויקטר על המזבח. שם אותם על המזבח ובבא אש

רש"י

כעולת נדבה ל' בויקרא (בילה כ): (יז) וימלא כפו. היא קמיצה: מלבד עלת הבקר. כל אלה עשה אחר עולת התמיד: (יט) והמכסה. חלב המכסה

שפתי חכמים

ל"פ כעגל שלו ר"ל לא קאי אשלפניו אלא אשלפני פניו דהוא החטאת דהיינו עגל שלו. הרא"ם: ל כתב הרא"ם במנחות בפרק שתי מדות ובבילה פרק י"ט הני תנא קמיה דרבי ילתן בר אבא ויקרב וגו' ויעשה כמשפט עולת נדבה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה וכו' ואין לשבות והא בפרשת ויקרא פירש רש"י גבי על ראש העולה לרבות עולת חובה לסמיכה וא"כ ל"ל כמשפט ללמד על עולת חובה לסמיכה. ויש לומר דעולת חובה דהכא הוא עולת אהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל הכתוב עליו חובה ליום ולעיל בויקרא בא הכתוב ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין ליליף קדשי שעה מקדשי דורות. וא"ת מנ"ל גרש"י דלמא קאי אעולה בכתוב כאן לענין זריקת דמיו על גבי המזבח סביב ולענין נתוח איבריו והגלת קרבו וכרעיו כמו חטאת שקא החטאת דכאן. וי"ל מדשני הכתוב בלשונו וכתיב בחטאת כראשון וכאן כמשפט ע"כ נ"ל ויעשה כמשפט הנהוג בעולה וזה אינו אלא בעולה דפרשה ויקרא שמה נתפרש משפט העולה: מ דאם לא כן למה נשתנה מנחה זו ממנחת דורות בפרשת ויקרא יותר מעולה דעולת שעה היא שוה לעולת נדבה שהיא לדורות ומנחת שעה אינה שוה למנחת דורות: נ פירושו מלבד עולת הבוקר דאי הוה פירוש כל אלה עשה בלא עולת הבוקר היה לו לכתוב בסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים שגם שלמים הקריב בלא עולת הבקר או היה לו לכתוב בתחלת הקרבה ואז היה משמע הכל פי' מ"ב שכתב כאן. בשלמא אי פירוש כל אלה עשה אחר עולת הבקר אתי שפיר דכתיב דוקא כאן דבא ללמד דקרבנות כללו נקרבים אחר עולת הבקר ואי הוה כתיב בסוף היה משמע שגם שלמים דוקא אחר עולת הבקר וזה אינו די"ל דאין לשם בדר לשלמים איזה מהן קודם. והרא"ם פירש דה"כ ומלבד עולה החודש מיבעי ליה כמו במוספי שבתות וחדשים ומועדות:

פירוש ע"ט

גמאכט זו כמשפט אזו ווי דער דין איז פון איין עולת נדבה: (יז) ויקרב את המנחה אונ ער האט גנעהמט דיא מנחה וימלא כפו ממנה אונ ער האט דר פילט זיינע טענער פון איר ער האט אראפ גנומן אקומץ ויקטר על המזבח אונ ער האט מקטיר גוועזן אויף דעם מזבח מלבד עולת הבוקר חוץ דיא עולה וס מען פלעגט מקריב זיין אלע מארגן פריא. בלומר די אלע קרבנות האט ער מקריב גוועזן נאך דעם עולת התמיד: (יח) וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם אונ ער האט געשאכטן דם אקס מיט דעם ווידר דאס שעכטונג פון דיא שלמים וואס איז צום פאלק וימצאו אונ זיי האבן דר לאנגט בני אהרן דיא קינדר פון אהרן את הדם דס בלוט אליו צו אים צו אהרן ויזרקהו על המזבח סביב אונ ער האט געשפרענגט ארום דם מזבח (יט) ואת החלבים אונ דעם חלב מן השור פון דעם אקס ומן האיל אונ פון דעם ווידר האליה די אליה והמכסה אונ דם חלב וס דעקט צו די איינווייגעכץ

כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת
וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ כא וְאֵת
הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף
אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָו
ידיו ק אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת
הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃
כג וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד

כַּבְדָּא׃ כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא עַל חַדְוָתָא וְאַסֵּק תַּרְבַּיָּא לְמַדְבְּחָא׃ כא וְיָת חַדְוָתָא וְיָת שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא אֲרִים אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִּי פַּקִּיד מֹשֶׁה׃ כב וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל עַמָּא וּבָרֵכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶעְבַּד חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ כג וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן

ת"א וישימו את מנחות סב: וישא אהרן מגילה יח סוטה לח תמיד לג: וירד מעשות סוטה לח:

פירוש רשב"ם — בעל הטורים — זמנא

מעלה נקטר: (כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד. — מספסו ופת הכבשה יפלס פרבעתים: (כא) תנופה. וסמך
ליה וישא ידיו שהנופה כפיו לריך להניף ידיו: (כב) וישא
אהרן את ידיו. זהו במתנות כהונה: ויברכם. ג' ברכות כנגד ג' מיני קרבנות ברכה א' כנגד החטאת. ויסמוך מן הכהן

שפתי חכמים

ם תקן כוה שהכהנה כוה אע"פ שהוא הפה הימו רק כחלב המכסה את הקרב מפני שלא מלינו שיקרא בשם מכסה רק כהלב המכסה את הקרב לא זולתו: ע דק"ל הא במקום אחר כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אפי החלבים משמע בחזה למעלה והחלב למטה ובפרשת צו בפירוש רש"י מפורש היטב בפסוק המתחיל ידיו תביאינה: פ וא"ת מה לריך רש"י לנקוט יברכך יאר ישא כיון שנקט ברכת כהנים ודאי הוא יברכך יאר ישא וי"ל שאל תקשי מנ"ל דברכה ברכת כהנים כלל דילמא בברכה אחרת כמו ברכת שלמה שנאמר בו ויפרוש כפיו וגו' לכך נקט יברכך יאר ישא ר"ל משום מה ברכה משום שבקריבו חטאת ועולה ושלמים שאלו נרמזים בו ע"ש: צ (נה"י) לא שירד ממקום נשיאת כפים ולפ"ז יהיה הכתוב מהופך ואפשר לפרש וירד שכבר ירד ועיין במה שכתבתי בפרשת שמות בפסוק וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה האלהים בידו וכן אמרו בת"כ וז"ל הרי זה מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת העולה והשלמים וישא הכהן את ידיו ויברכם וגו' ע"ש וכן אמרו במגילה דף י"ח: ק וא"ת היאך נתעכבה הקטורת אחר כל

רש"י

ם את הקרב: (כ) וישימו את החלבים על החזות. לאחר התנופה נתן כהן המניף לכהן אחר להקטירם ע נמלאו העליונים למטה (ע"ל ז' ל' ברש"י): (כב) ויברכם. ברכת כהנים יברכך פ יאר ישא: וירד. מעל צ המזבח (ז"ל הת"כ ה"ז מקרא מסורס וירד מעשות וגו'. דהל"כ הול"ל וירד מעשות וגו' ומלברך ק"א. ועי' מגילה י"ח): (כג) ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו מלאתי בפ' מלואים בברייתא הנוספת על ת"כ שלנו למה נכנס משה עם הכהן ללמדו על מעשה הקטרת ק או לא נכנס אלא לדבר אחר הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת. ד"א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואומר יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר לו למשה

פירוש ע"ט

זאבן: (כ) וַיָּשִׂימוּ וכו' אונ זיי האבן גיטאן די חֲלָבִים אויף דיא בריסט וַיַּקְטֵר וכו' אונ ער האט מַקְטִיר גוועזן די חֲלָבִים אויף דעם מִזְבֵּחַ: (כא) וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין אונ דיא בריסט אונ דעם רעכטן שענקיל הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה האט אַהֲרֹן אויף גהויבן איין אויף הייבונג צוא גאט אזו ווי משה האט גבאטן צו אַהֲרֹן: (כב) וַיִּשָּׂא האט אַהֲרֹן אויף גהויבן זיינע הענט אל העם איבר דעם פֿאלק וַיְבָרְכֵם אונ האט זיי געבענטשט בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וַיֵּרֶד אונ ער האט אראפ גנידערט מֵעֲשׂוֹת פון צוא מאכן הַחַטָּאת וכו': (כג) וַיָּבֹא אונ ער איז גקומען משה מיט אַהֲרֹן אין אוהל מועד. רש"י שרייבט משה איז דרום אריין גגאנגן מיט אַהֲרֹן אין אוהל מועד כדי ער זאל אים לערנן וויא אזו מען איז מַקְטִיר די קְטוֹרֶת נאך. איין טעם איז ווארום אז אַהֲרֹן האט גזעהן אז ער האט מַקְרִיב גוועזן די אלע

מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא
כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃ שלישי
כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל
עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ
ויפלו

ת״א ותאכל סנהדרין נב׃

זִמְנָא וּנְפַקוּ וּבָרִיכוּ יָת
עַמָּא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא
דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃
כד וּנְפַקַת אֶשָּׁתָא מִן
קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת עַל
מַדְבְּחָא יָת עֲלָתָא
וְיָת תַּרְבַּיָּא וַחֲזָא כָּל
עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּנְפַלוּ עַל
אפיהון

פירוש רשב״ם

להתפלל שתרד האש: וירא כבוד ה׳ אל כל העם. כיצד (כד) ותצא אש מלפני ה׳. מבית קודש הקדשים דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כדאמר במסכת יומא. ושם מצא בני אהרן אצל מזבח הזהב

רש״י

משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו (תהלים צ) יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם לפי שכל ז׳ ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו וירא אליכם כבוד ה׳ אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום
והקטירו אותם אחר כל מעשה הקרבנות כהא״ס: ר וא״ת

שפתי חכמים

הקרבנות הללו הא תנן בפ״ק אמר להם הממונה קטורת של שחר היתה קריבה בין זריקה דם להקטרת איברים ועוד מה צריך ללמדו והלא בכל שבעת ימי המילואים לא הקטיר משה קטורת כדי ללמדו. וי״ל בכל שבעת ימי המילואים לא התיר להם הכתוב ליכנס לפנים מן הפתח כלל כדכתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה ולהיות שהקטרת היא מעבודות הפנימיות לכן לא. הוה יכול ללמדו בשבעת ימי המילואים הוצרך ללמדו ביום שמיני למילואים שכבר הוקם המשכן והותרו כל עבודות הפנימיות והחיצונות מפני שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים כדתנן בפרק התכלת א״כ הקטורה שהקטירו בבקר שעדיין לא חנכו את מזבח הזהב לא הקטיר אותן אלא כדי ללמד את הכהן כדי שידע להקטירו בין הערבים מפני זה לא השה להקטירו בזמנו
ברכת כהנים ככל מיכך אותם אהרן. ועוד וזה משה לא

פירוש ע״ט

קרבנות אונ די שכינה הט זיך פארט ניט בוויזן צו ישראל האט ער זיך מצער גיוועזן אונ האט גזאגט איך ווייס אז גאט איז אויף מיר צארינדיג אונ איבר מיר בווייזט זיך ניט די שכינה צו דיא ישראל האט ער גזאגט צו משה ווארום האסטו מיר אזו גטאן דו האסט מיר גהייסן די קרבנות מקריב זיין כדי די שכינה זאל זיך בווייזן צוא די ישראל אונ היינט בין איך מבויש גווארן איז תיכף משה מיט אים ארייין גגאנגן אין אוהל מועד אונ האט מתפלל גוועזן הט זיך די שכינה באוויזן צוא דיא ישראל ויצאו אונ זייא זענן ארוס גגאנגן פון דעם אוהל מועד ויברכו אונ זיי האבן געבענטשט דס פאלק. רש״י שרייבט זיי האבן גזאגט (ויהי נועם יי אלהינו עלינו יהי רצון) עס זאל זיין דר ווילן פון גאט אז די שכינה זאל רוען אין די ווערק פון אייערע הענט דאס מיינט מען דעם משכן וירא כבוד יי אל כל העם האט זיך בוויזן גאטס כבוד צו גאר דעם פאלק. רש״י שרייבט ווארום אלע שבעת ימי המלואים וואס משה הט אוף

געשטעלט דם משכן אונ הט מקריב גוועזן קרבנות אונ הט אים אלע טאג צו נומן אונ דיא שכינה הט ניט גרועט אין משכן האבן זיך די ישראל גשעמט אונ האבן גזאגט צו משה גאר די טרחא וואס מיר האבן גמאכט אמשכן איז נאר גוועזן פון וועגן דעם אז דיא שכינה זאל רוען צווישן אונז אונ מיר זאלן וויסן אז גאט הט אונז מוחל גוועזן דעם עון עגל אונ היינט זעהן מיר אז דיא שכינה בווייזט זיך ניט מן הסתם הט גאט אונז ניט מוחל גוועזן דעם עון העגל דרום הט משה צו זיי גזאגט (זה הדבר אשר צוה יי תעשו וירא אליכם כבוד יי) דס איז טייטש די זאך וואס גאט האט גהייסן זאלט איר טאן כלומר אז אהרן וועט מקריב זיין דיא קרבנות וואס אובן איז גשטאנען וועט זיך בווייזן צוא אייך דיא שכינה פון גאט ווארום אהרן איז חשוב פון מיר אונ דורך דעם וועט איר וויסן אז גאט הט אים אוס דר ווילט ער זאל זיין אכהן גדול: (כד) ותצא אש אונ עס איז ארוס גגאנגן אפייער פון פאר גאט ותאכל על המזבח את

וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃ י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃ ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אל

ת"א וימותו שם׃

אַפֵּיהוֹן׃ א וּנְסִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וִיהַבוּ בְהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלַהּ קְטֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא דִּי לָא פַּקִּיד יָתְהוֹן׃ ב וּנְפַקַת אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכַלַת יָתְהוֹן וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ׃ ג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא דִּי מליל

פירוש רשב"ם

ושרפם ואח"כ יצא ובא לו על המזבח ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים: (א) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא. קודם שיצא האש מלפני ה' כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על המזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קודמת לאיברים ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה שאע"פ שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא ציוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא את זה כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש בא מן השמים. כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה: (ב) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. והוא ותצא אש של פסוק ראשון. כמו שפירשתי אצל וישב משה את דברי העם. וכן וישב את הכסף לאמו. שכתוב שני פעמים בפסל מיכה ששניהם אחד הם. אף כאן שני הפסוקים אחד הם. כשיצא האש ותאכל את השלמים של מזבח החיצון כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי ותצא אש מלפני יי להקטיר קטורת לפנים תחילה ופגעה בני אהרן שם ומתו ואחר כך יצאה משם ובאה אל מזבח החיצון ותאכל את העולה: וימותו לפני יי. ומיד כששמע אהרן היה רוצה

בעל הטורים

שנאמר רגלי חסידיו ישמור. יאמר כנגד עולה שנאמר בשלוחך לראות. שלום כנגד שלמים: (א) אשר לא צוה. אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם לא אש שלא להביאו אלא פירוש אשר צוה של לא צוה אותם וכן לכל לבא הסמים אשר לא צויתי: (ב) (ותאכל) אותם. בגימ' זה הנפש. אותם מלא וי"ו שחטאו בשבעה דברים. אש זרה. הורו בפני רבם. שתויי

שפתי חכמים

היה והולך לברך ברכת כהנים: ש' מה שקשה על זה. וכא אין עונש בלא אזהרה אפרשנו בסמוך: ת' ופירוש אשר לא צוה אותם אינו סיבת מיתתם אלא להודיע שמעצמם התנדבו בו ולא שצוה אותם כמו שצוה את אהרן קח לך עגל וכו' ופי' בקרבתם בעת קרבתם ולא שבעבור אש זרה מתו אלא עיקר מיתתם היתה מפני שתויי יין ולולי שרצה הקב"ה להתקדש על ידם לא היתה מיתתם עכשיו אע"פ שכבר נגזרה עליהם מיתה בשעה שהציצו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה לישראל אם לא הורו הלכה ביום זה. עיין עוד מזה לקמן. (ועיין בקצ"מ) כי שם הביא עוד דעת רבי יוסי הגלילי שאמר על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים מתו ורבי עקיבא שאמר שמפני שניסה מתו ודברי בר קפרא שאמר בשם רבי ירמיה בן אליעזר בשביל ארבע דברים מתו על הקריבה ועל ההקרבה

רש"י

שחל בו: (כד) וירנו. כתרגומו: (ב) ותצא אש. רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש (ואשר לא צוה אינו סבת מיתתם אלא להודיע שמעצמם התנדבו בו) ת' תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה.

פירוש ע"ט

העולה ואת החלבים אונ עס האט פר ברענט אויף דעם מזבח די עולה אונ דעם חלב וירא כל העם אונ גאר דס פאלק האט דאס געזעהן וירונו האבן זיי גלויבט צו גאט ויפלו אונ זייא זענן גפאלן על פניהם אויף זייער פנים: (א) ויקחו אונ זיי האבן גנומן בני אהרן די קינדר פון אהרן וואס זיי האבן געהייסן נדב ואביהוא איש איטליכר מענטש פון זיי האט גנומן מחתתו זיין פייער פאן ויתנו בהן אש אונ זייא האבן גגעבן אין זיי פייער וישימו אונ זייא האבן געטאן

פירוש ע"ט

עליה אויף איר אויף דעם פייער קטורת ויקריבו לפני יי אונ זיי האבן גנעהנט פאר גאט אש זרה פרעמד פייער אשר לא צוה אותם וואס מען האט זיי ניט געשאפט: (ב) ותצא אש מלפני יי איז ארוס גגאנגן א פייער פון פאר גאט ותאכל אונ עס האט פאר ברענט אותם זיי כלומר נדב אונ אביהוא וימתו אונ זיי זענן געשטארבן לפני יי פר גאט אין אהל מועד: (ג) ויאמר משה האט משה גזאגט צו אהרן הוא אשר דבר יי דס איז וואס גאט האט גזאגט בקרבי

מליל יי למימר בקריבי אתקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן

אל־אהרן הוא אשר־דבר יהוה ׀ לאמר בקרבי אקדש ועל־פני כל־העם אכבד וידם אהרן׃

ויקרא

ת"א הוא אשר זבחים קטו : וידום שם :

בעל הטורים

ן. כמ"ש לא היו לשם. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נשאו פנים: (ג) וידום. ב'. וידום אהרן וידום השמש כמו למה שאמרו מאורות לוקין על אב ב"ד שמת ובני אהרן היו אב

פירוש רשב"ם

להניח העבודה ולהתאבל על בניו: (ג) ויאמר משה אל אהרן. אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר יי בקרובי אקדש. בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי בעבודתי שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. הא אם לא יצא קודש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך אל תניח העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך: ועל פני כל העם אכבד. זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו: וידום אהרן. מאבילותו ולא

רש"י

(ג) הוא אשר דבר וגו'. (זבחים קטו) היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט) אל תקרי בכבודי אלא במכובדי א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (ת"כ. וי"ר): וידם אהרן. (שם ושם) קבל שכר על שתיקתו א ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמרה לו לבדו ב פרשת שתויי יין: בקרבי. בבחירי: ועל פני כל העם אכבד. כשהקב"ה

שפתי חכמים

שהקריבו קרבן שלא נצטוו ועל אש זרה שבית הכפורים הכניסו ועל שלא נטלו עצה זה מזה: א ר"ל למה כתיב וידם אהרן מה היה לו לומר על גזירת הש"י הטעם ה' יריב. ועל זה פירש קבל שכר על שתיקתו כלומר ומ"ה כתיב וידום משום שקבל שכר על שתיקתו מ"ה כתב הכתוב וידום וגו'. (ג"א) ומה שהפסיק לפרש וידום אהרן קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק אהרן לפי שהיה שומע שבניו היו יראי שמים וקרובים ומיודעים להקב"ה לכך שתק וכן הוא במ"כ: ב כלומר דהכי קאמר מפני שתיקתו זכה ששמע מפי השם מה שלא זכה עד עתה שי"ג דברות נאמר למשה ולאהרן וכנגדן י"ג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן. ועוד זכה

פירוש ע"ט

דורך די וואס זענין צו מיר נאהינט כלומר דורך די צדיקים אקדש וועל איך ווערן געהייליגט ועל פני כל העם און פר גאר דעם פאלק אכבד וועל איך ווערן גיערליכט. רש"י שרייבט משה האט גזאגט צו אהרן הקב"ה האט צו מיר גזאגט (ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי) איז טייטש איך וועל מיך בצייגן אין דעם אוהל מועד צוא די קינדר ישראל און איך וועל געהייליגט ווערן דורך מיינע גיערליכטי דאס הייסן די צדיקים כלומר איך וועל שטראפן דיא צדיקים און דורך דעם וועט מיין נאמן געהייליגט ווערן צווישן מענטשן ווארום מען טראכט זיך ווען גאט ש האפט אזו די צדיקים איז שון אכל שכן די רשעים האב איך מיר גטראכט אז גאט האט גמיינט מיך אדר דיך היינט זעה איך אז גאט האט גמיינט נדב און אביהוא ווארום עס מוז זיין אז זיא זענן בעסר פון אונז וידום און ער האט שטיל גשוויגן אהרן כלומר ער האט אן גנומן באהבה דיא נחמה פון משה. רש"י שרייבט אהרן האט דר פר מקבל גוועזן שכר אז דיא

משלי ישראל

(ויאמר משה אל אהרן) משה האט גזאגט צוא אהרן (הוא אשר דבר ה') דאס זאגט גאט (לאמר) אזו צו זאגן (בקרובי אקדש) דורך מיינע נאהנטע וועל איך ווערן געהייליגט (ועל פני כל העם אכבד) און פאר דעם גאנצן פאלק וועל איך ווערן גערליכט דער מדרש זאגט משה האט אזו גזאגט צוא אהרן אויף דעם בארג סיני איז מיר גזאגט געווארן אז איך בין אן גברייט צוא הייליגן דאס משכן און דורך א גרויס מענטש וועל איך הייליגן דאס משכן האב איך גמיינט אז דורך מיר אדר דורך דיר וועט דאס משכן געהייליגט ווערן אצונד אז איך זעה אז דיינע צוויא קינדר זענן גשטארבן אין משכן זענן זייא גרעסר פון מיר און פון דיר אצונד דארפן מיר פר שטיין וואס האט מען גדארפט בנייאן דאס משכן מיט דיא קינדר פון אהרן וואס זייא זענן גשטארבן אין משכן וועלן מיר די זאך געבן צו פאר שטיין מיט א משל. א גרויסר שר האט גבואט א שיינע שטאט און האט דארט בזעצט מענטשן סופרים און אפטייקרס און האט גמאכט טייכן מיט בריקן און האט גפלאנצט ביימר מיט אלירליי פירות און האט גפלאנצט היין גערטנר און אנדרע גערטנר מיט אלירליי בשמים הכלל דיא מענטשן פון דער שטאט האבן דארט אלדינג גהאט נאך דעם אז דער שר האט שון פארטיג גמאכט דיא שטאט זאגט ער צוא אחכם גיב גאר אכטונג אויף דיא אלע זאכן פון דער שטאט וואס איך האב גמאכט איב עס איז נאך דא עפיס צוא מאכן און איך האב דאס ניט גמאכט ווארום מיין ווילן איז עס זאל קיין שום זאך ניט

ד ויקרא משה אל־מישאל ואל
אלצפן בני עזיאל דד אהרן
ויאמר אלהם קרבו הקורא יטעים הגרש
קודם התלישא שאו את־אחיכם מאת
פני־הקדש אל־מחוץ למחנה:

ויקרבו

אונקלוס

אהרן: ד וקרא משה למישאל ולאלצפן בני עזיאל אחבוהי דאהרן ואמר להון קריבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא: וקריבו

פירוש רשב״ם

בכת ולא התאבל שכן כתיב ביחזקאל בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו׳ האנק דום מתים אבל לא תעשה. אף כאן וידום ממה שהיה רוצה להתאבל ולבכות. וזה מוסר ואמיתת פשוטו. אבל האגדה שאומר שהיה מנחמו משה לאהרן על שאמר לו הקב״ה ונקדש בכבודי וסבור הייתי או אני או אתה עכשיו תדע שהם גדולים ממני וממך אין זה לפי הפשט וכי חיה מבשר

בעל הטורים

כ״ד: (ד) קרבו. יש בו ב׳ טעמים מלמד שלא קרבו אליהם לסיכל אלא הטילו בכסף חנית של ברזל וגררום והוציאום אותם

שפתי חכמים

בנאמרה לו לכח ולא נשתתף עם משה עד שירחה מפני זכותו של משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ואהי שפיר אפילו אליבא דרבנן דרבי יהודה שסביה רש״י לעיל ריש פרשת ויקרא: ג פה דלא פירש רש״י זה על בקרובי אקדש כיון שסביה להיה מנורה אלהים ממקדשיך. (עיין בקל״מ): ד לאפוקי שלא תפרש דוד הוא היה של דודתו דבפרשת אחרי מות מגינו נמי דודתך והוא אחת דודך. א״נ דלא נטעה לומר

רש״י

עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס. ב אם כן באלו כ״ש ברשעים וכן הוא אומר (תהלים סח) נורא אלהים ממקדשיך אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך: (ד) דד אהרן. עזיאל אחי ד עמרם היה שנאמר (שמות ו) ובני קהת וגו׳: שאו את אחיכם וגו׳. כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה:

משלי ישראל

פאלן אין שפאט זאג מיר ווערליכם עס פעהלט וועל איך מאכן זאגט דער חכם צוא דעם שר עס פעלט דאך אין שפאט ארופא קענן דען מענטשן וואנן אין אשפאט אן ארופא האט דיך דער שר זייער גפרייט וואס דער חכם האט אים גזאגט האט דער שר צוא שיקט בריף אוף אלע לענדר מען זאל איהם שיקן דעם בעסטן רופא דעם גלערינטן און ער וועט אים גוט צאלן האט מען איהם גשיקט פון איין ווייטע מדינה אזו איין גלערינטן רופא וואס עס איז נים אין קיין שום מדינה אזו איין גלערינטר רופא און מען האט גשריבן צוא דעם שר אז דעם ערשטן גיטן וועט ער זיכר קומען אין דער שפאט צוא דעם שר אז דער שר האט דאס דער הערט האט ער זיך זייער גפרייט אז עס איז גקומן דיא צייט וואס דער רופא האט שון גדארפט קומן האבן זיך איין גזאמלט פון אלע שטעט ארום דיא גרוסע לייט און דיא שטאט לייט האבן זיך אוך איין גזאמלט אין דער שטאט מען זאל פארן אקעגין דעם רופא און אז זיא זענן אים אקעגן גפארן איז גווען אגרוס רעש פון דיא מענטשין מיט דיא פיל פערד אז ער איז גקומן אין שטאט אריין האבן זיא אים אפ גגעבן גרוס כבוד און האבן גזוכט אחולה מען זאל ברענגן צו דעם רופא דער ווייל האט זיך איינר אן גרופן מיין קאפ טוט מיר וויא האט מען גנומן דעם תולה און מען האט אים גבראכט צוא דעם רופא האבן דיא מענטשן גזאגט איינר צוא דעם אנדרן וואס פאר אגרוס גליק דער תולה האט וואס ער איז דער ערשטער ביא דעם רופא ער וועט זיך בוודאי פליסן דעם תולה צוא היילן ער זאל ווערן גזונד ווייל ער איז גקומן אוף אנייא ארט וואס מען קען איהם נאך נים וועט ער בוודאי וועלן אז ער איז איין גלערינטר אז מען האט גבראכט דעם חולה צוא דעם רופא האט דער רופא גהייסן דעם מענטש אריין פירן צוא זיך אין שטוב אריין ער זאל קענן אוף אים אכטונג געבן און זאל אים היילן און דער רופא האט אוף יעם תולה פיל הוצאות גהאט מיט רעצעפטן און נאך דעם איז דער תולה גשטארבן איז גווארן אגרוסר רעש אין שטאט און אימליכר האט גשפעט פון דעם רופא האט דער שר גרופן דעם רופא און זאגט צוא אים וואס איז דיא זאך וואס דער מענטש איז גשטארבן ער איז דאך גיט גיווען אזו איין גרוסר חולה און איב דוא האסט פר שמאגן אז דוא וועסט אים נים קענן היילן וואלסטו נים גדארפט ציא מאכן אוף איהם הוצאות מיט רעצעפטן אום זונסט דוא האסט זיך ד״

פירוש ע״ט

פרשה וום ווייטר וועט שטיין יין ושכר אל תשת) הט גאט צו אהרן אליין גרעט: (ד) ויקרא הט משה גרופן צו מישאל אונ צו אלצפן די קינדר פון עזיאל וום עזיאל איז גוועזן דוד איין פעטר פון אהרן ויאמר הט משה צו זיי אזו גזאגט קרבו גנעהנט שאו טראגט אוועק את אחיכם איערי ברידר דם מיינט מען נדב ואביהוא מאת פני הקודש פון פר דם היילקייט מיינט מען פון דם משכן אל מחוץ צו אוסן ווייניג פון דר מחנה:

ויקרבו

ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכֻתֳּנֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה׃
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר ׀ בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ ׀ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ
ולא

ת"א ראשיכם מ"ק יד יט . ובגדיכם שם טו .

ה וּקְרִיבוּ וּנְטַלֻנּוּן בְּכִתּוּנֵיהוֹן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה : ו וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן לָא תְרַבּוּן פְּרוּעַ וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא תְמוּתוּן
ועל

בעל הטורים

לחוץ : (ה) וישאם. ב' . וישאום בכתנותם . וישאום בני קיש אחיהם . כנושא אשה חייב לפרנסה דכתיב וכסותה לא יגרע וזהו וישאום בני קיש וישאום בכתנותם שמן שנשאום יתחייבו בכתנותם : (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר . הפך פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכן כתיב אל אהרן אבל לא הפך פניו כנגד אלעזר ואיתמר ולכן לא נאמר בהם אל : ולאיתמר בניו. פסיק לומר שאף הם היו ראויים אלא שנסתלקה מהם הגזירה וזה הוא שנאמר בקרובי וגם הכהנים ס' כהנים אלו אהרן וד' בניו אלא שבזכות אהרן ניצולו : תפרעו. ב' . אל תפרעו ואידך ובמתו מוסר והכתו ואל תפרעו בשביל שלא תמותו מוסר ופרעו שהורו בפני רבם או שסכנים

פירוש רשב"ם

הקב"ה למשה עשו לי משכן ובו ביום ימותו הגדולים שבכם : (ו) ראשיכם אל תפרעו וגו'. כך אמר לאלעזר ולאיתמר . אע"פ שכהנים הדיוטים אתם ואין אתם מצווים בפריעת ראש ובפרימת בגדים כי בכהן גדול כן ולא בהדיוט

רש"י

ה שלא לערבב את השמחה : (ה) בכתנתם. של מתים (דכל כתונת האמור בת"כ של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לוים היו אע"כ של מתים) ו מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב ת"כ) : (ו) אל תפרעו. אל תגדלו ז שער מכאן שאבל אסור בתספורת (מ"ק טו) ח אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום :

שפתי חכמים

חד אהרן אמישאל ואלצפן קאי לכן פירש עוזיאל אחי עמרם היה וק"ל : ה דאל"כ קרבו שאו את אחיכם וקברום מיבעי ליה מאי מאת פני הקודש אלא שעבירו וכו' : ו מדכתיב בכתנותם וכל כתונת דכתיב בת"כ מיירי בכהונת של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לא היו כהנים אלא לוים ומאין היה להם כתונת אלא ודאי קאי אמתים : ז פי' שהוא שער ראשו כלומר מי שסערותיו גדולים מתחלקים השערות אלו מאלו ונעשה פרע. והא דפירש רש"י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש האשה פירוש סותר קליעת שערה וכו' והכא פירש פרע לשון גידול. י"ל כי סתירת קליעת שערה הוא גידול שערה במראית עין כי עד עתה היה קלוע ונראה כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאלו נתגדל שערה : ח כתב הרא"ם בפ' אלו מגלחין פירש"י מדאיצטריך קרא למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים אסורים הס"ל לרש"י ז"ל דקרא דראשיכם אל תפרעו למשרי להו לבני אהרן הוא דאתא דאי להזהירי הוא דאתא שלא יורשו לפרוע

פירוש ע"ט

(ה) וַיִּקְרְבוּ האָבּן זיא גְנֶעהֶנְט וַיִּשָּׂאוּם אוּנ זיא האָבּן זיא אַרוּס גְטְרָאגְן בְּכֻתֳּנֹתָם אין זייערע הֶעמְדֶר . רש"י שרייבּט פוּן דאנן לערנן מיר אָפּ אַז זייערע קליידר זענן ניט פר ברענט גוואָרן אֶל מִחוּץ צוּ אוֹיסן וייניג פוּן דר מַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר אַזוֹ ווי משה הָט גְרֶעט : (ו) וַיֹּאמֶר משה וכו' הָט משה גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר די זין פוּן אַהֲרֹן רָאשֵׁיכֶם די האָר פוּן אייערע קעפּ אַל תִּפְרָעוּ זאָלט איר ניט לאָזן וואַקסן וּבִגְדֵיכֶם אוּנ אייערע קליידר לֹא תִפְרֹמוּ זאָלט איר ניט צוּ
רייסן

משלי ישראל

משל גשעהן און מיר איז אויך איין בושה ענטפרט דער רופא צוא דעם שר זאלסט וויסן מיין פריינד אז איך האב ניט גטאן מיט חכמה וואס איך האב ניט געזונד גמאכט דם מענטש וואָרום איך האב געהערט דאס קול פון דעם רעש וואס איז גוועזן אין שטאט וואס איטליכר האט גזאגט עס איז גקומן צוא אונז אין שטאט אגלעריגנער רופא וואס ער קען איטליכן היילן זיין קרענק אפילו ווען דער חולה איז שוין אין אַסכנה צוא שטארבן קען ער אים מציל זיין פון דעם טוט מיט די רפואות ווער ווייסט אין וואס פאר איין סכנות די מענטשן וואלטן זיך געווען אריין גבראכט אין פיל שטארקע קראנקהייטן זייא וואלטן געגעסן פיל גראבע זאכן און פיל געטרונקען אין וואלטן גטאן אזעליכע זאכן וואס שאטן דעם מענטש צו דעם געזונד און וואלטן זיך אריין גבראכט אין אַסכנה און וואלטן זיך פאר לאזט אויף מיר אז איך וועל אלדינג פאר ענטפערן וואלטן זייא גורם געווען אז מען זאל שטארבן דורך מיר וואָרום ווער ווייסט אויב איך וואלט זייא געקענט אזעליכע זאכן היילן דרום האב איך גוואלט מיט חכמה וואס איך האב דעם חולה נים געהיילט כדי איך זאל איבר שרעקן די אלע מענטשן זייא וועלן שוין זאגן מען זאל זיך נים פאר זיכרן אויף רופא אין מען זאל נים גלייבן. אין קיין רפואות וואָרום דער איז דאך דער בעסטר רופא אויף דער וועלט אין האט אזו פיל התפשטות הוצאות געהאט אויף דעם חולה פון דעם וועגן האט אים נים געהאלפין דרום דארף מען זיך נים פאר לאזן אויף

וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת

וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּן יָת יְקֵרְתָא

בעל הטורים

ואם גרמו לנשאים בגלגול כאן תפרעו : ועל כל העדה יקצוף. לפי בשני גלגלי לגור וה"ל בממש סימן רע לגולהת :

שפתי חכמים

פירי מה למידק מיניה דאהרים אסורים שלא לפרוע וחייבים לפרוע כא ליכא למידק מיניה אלא מדאכר לנו לפרוע מכלל דכ"ע שרי לפרוע. אך קשה דאי למשרי הוא דאתא שאינם סייכים לפרוע מאי ולא ימותו דכתיב בתריה דמשמע שאם תפרעו תמותו כמו שפירש רש"י בעצמו הא אם תעשו כן תמותו וא"כ דברי רש"י סותרים זה את זה וצ"ע. עיין שם כי האריך בענין ואפשר שרש"י הרגיש בקושיא זו לכן פירש בפירוש התומש מכאן שהאבל אסור בתספורת וכו׳: ט הרא"ם פירש הא דפירש זה כאן אע"פ שפשוט הוא מכלל לאו אתה שומע הן שכל המורה נדרשת כן. להורות שכוונת הכתוב הוא הכן הוראה ממנו לא הלאו עצמו שהרי אף בכל מאר דברי הרבות שאין בהם היוב מיתה נופל בהם לומר שאם לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמותו דיין והכר והרב כמך על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לספר פ"ת שלא ימותו עכ"ל. ונראה דרש"י דייק מכלל דכ"ע אסורי דאי כ"ע שרי ולא בא הכתוב אלא לאזהורי שלא יפרעו אם כן היה קשיא ל"ל לקרא לאזהורי לנו כיון דלכולי עלמא שרי מכיוה שיהיו שיגדלו פרע ולמה לנו להחמיר ולערבב משמחו של מקום. ועוד ל"ל לומר ולא תמותו הא אם תעשו כן המותו למה ליה הזכרה אחר אזכרה כולי האי הניחא אי דלכולי עלמא אסורי מ"ה צריך הזכרה אחר אזכרה שלא שאמרו הע"פ שכולכו נגלה שערותיכם מכל מקום. והחמירו על עצמם ויעשו מדת חסידות כיון דלכולי עלמא אסורי מ"ה צריך קרא להזכיר אותן ולכתוב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. וכזה נראה לי שנתיישבו כל התמיהות כרא"ם. כנ"ל והו"ק: י ר"ל דהכל מחוייבים להתאבל אם ת"ת מצער עצמו כגון הכא שהכהן היה מצער עצמו. הכל אין לומר

רש"י

ולא תמתו. הא אם תעשו כן תמותו : ואחיכם כל בית ישראל. מכאן שצערן של ת"ח מוטלת

משלי ישראל

קיין רופא נאר מען זאל זיך אפ היטן פון די זאכן וואס מען שאדין דעם מענטש דער נמשל איז גאט האט די יודן אן גבריים פאר איין פאלק און האט זייא געגעבן די תורה האט ער געזאגט אז עס איז גוט מען זאל זייא אן בריינגן אקלוגין רופא ער זאל אימליכן מענטש היילן פון זיינע זינד מאכער ווען דער מענטש זינדיגן דארף ער האבן ארופא מיט רעצעפטן ער זאל אים היילן די זינד האט גאט אן גבריים דאס משכן מיט דעם מזבח און אלערלייא קרבנות אחטאת אונ אשם אונ עולות. מנחות נסכים אונ דר כהן זאל באדינען אין משכן אונ זאל מקריב זיין די קרבנות אונ זאל היילן די מענשן פון זייערע זינד אונ אז דאס משכן איז שון פארטיג געווארן צוא היילן די זינד אונ דר כהן דער רופא

פירוש ע״ט

רייסן. רשי שרייבט ווען גאט האט פר זאגט אז זיי זאלן זיך די האר ניט לאזן וואקסן איז גדרונגען אז אננדערע אבל מוז זיך יוא לאזן וואקסן די האר אונ מאר זיך ניט גאלן ולא תמותו וועט איר ניט שטארבן אבר אז איר וועט יוא נוהג זיין אבילות וועט איר שטארבן ועל כל העדה אונ אויף גאר דר עדה יקצוף וועט גאט צערנן ואחיכם אונ אייערע ברידער כל בית ישראל גאר דס הויז גזינד פון ישראל יבכו את השרפה זאלן

באוויינין

האט זיך גשטעלט אין משכן צוא באדינען אונ אלע יודן האבן זיך איין גזאמילט מיט פרייד אויף דעם רופא דעם כהן מיט דעם משכן מיט די קרבנות האבן זיך די יודן געקענט פראבן מען דארף זיך שון נים אפ היטן פון קיין שום עבירה אפילו עס וועט זיך פרעפן מיר וועלן זינדיגן וועט דר רופא דר כהן אונז היילן. נאר גאט האט זיך גוואלט זייא זאלן זיך נים פאר זכרן אין דעם רופא דעם כהן אונ אן די קרבנות האט גאט מסבב געווען אז נדב ואביהוא וואס זייא זענן געווען גליבט ביי גאט זאלן שטארבן פונקט ווען מען וועט דאס בית המקדש באנייען חאטשע אהרן הכהן איז געווען זייער פאטער אונ דאס משכן האט אויך אויף זייא נים גקאנט העלפן אזוי ווייא גאט האט געזאגט צוא משה דורך מיינע נאהנטע וועל איך געהייליגט ווערן אונ וועל פאר דעם גאנצן פאלק גערליכט ווערן ווען וואס נדב ואביהוא האבן גפועלט מיט זייער שטארבן אז אלע יודן וועלן גדענקען אז אהרנס קינדר זענן גשטארבן איבר אקליינע זינד אונ זייער פאטער אהרן האט אויף זייא נים געקאנט העלפן שון די יודן ווייבער מורא האבן אונ וועלן זיך היטן פון צו זינדיגן דאס האט משה געזאגט צוא אהרן איך האב גמיינט אז דורך מיר אדר דורך דיר וועט דאס משכן געהייליגט ווערן אצונד זעה איך אז דיינע צוויא זין וואס זענען גשטארבן אין משכן זענען זייא גרעסר פון מיר אונ פון דיר :

עס איז אמשל צוויא ברידר האבן גוואוינט אין איין שטאט איינר איז געווען איין עושר אונ האט גהאט גרויסע נחלאות אונ האט זיך פון זייא מפרנס געווען ברייוח אונ דר אנדר איז געווען איין ארומאן אונ האט גהאט אקליין שטיבל אינ האט זיך מפרנס געווען בדוחק ויהי היום איז דעם ארומאן שטיבל אב געברענט געווארן אונ ווער עס איז דורך גפארן ביי דעם ארומאן האט זיך געוואונדרט אויף דם ארומאן אומגליק אונ זאגט מיט וואס קען זיך אצונד דר ארומאן מפרנס זיין אונ ווייל זייא האבן זיך דר בארימט אוף זיין גרוס עושר אינ ווער עס איז דורך גפארן האט

אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃
ז וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ
פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה
עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ פ
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵּאמֹר׃
יין

יְקֵדְתָּא דִי אוֹקִיד יְיָ׃
ז וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא תִפְּקוּן דִּילְמָא
תְמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח
רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן
וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָּמָא
דְמֹשֶׁה׃ ח וּמַלִּיל יְיָ
עִם אַהֲרֹן לְמֵימַר׃
חמר

בעל הטורים

ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. בת"ח שמת הכל

פירוש רשב"ם

הרי אתם היום ככהן גדול לדורות. למה (ז) כי שמן משחת יי עליכם. אתם נמשחים מחדש עם אביכם ובכהן גדול כתיב מפס זה ראשו לא יפרע וגו' ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. כי נזר שמן משחת

שפתי חכמים

דילמא מכאן משמע שאם ת"ח מת מוטל על הכל להתאבל עליו מדכתיב כל בית ישראל יבכו וגו' דאם כן הוה לו לכתוב ואחיכם ר"ל אחיהם של מתים דהיינו כל ישראל יבכו את השריפה. ומדכתיב ואחיכם משמע אחיכם של אהרן ואלעזר

פירוש ע"ט

באווייגן די שְׂרֵיפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְיָ וואס דם פייער פון גאט הט פר ברענט. רש"י שרייבט פון דאנן לערנן מיר אפ אז עס קומט אצרה איף איין תלמיד חכם איז איטליכר מחויב צו קלאגן: (ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אונ פון דער טיר פון דעם אוהל מועד לא תצאו זאלן זיי ניט ארוס גיין פן תמותו טאמר וועט איר שטארבן כי ווארום שֶׁמֶן איול מִשְׁחַת זאלבונג יְיָ גאט עליכם אוף אייך וַיַּעֲשׂוּ האבן זיי געטאן כדבר משה אזו ווי די רייד פון משה: (ח) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן הט גאט גרעט
צו

משלי ישראל

דם ארומאן גגעבן אגרויסע נדבה אונ דר ארומאן האט פון דיא נדבות איין גזאמלט אסאך געלט אמאל זאגט צוא אים דר ברודר דר עושר מאך דיר אזו אהויז ווי מיינס איז אונ זייא דיך מפרנס ברווח אזו ווי איך. זאגט דר ארומאן חלילה איך זאל מיר קאלט מאכן דאס רחמנות וואס גאט האט מיר געגעבן ביי דיא מענטשן וואס פארן דורך אונ זעהן דאס אפ געבראכטע שטיבל אונ האבן איף מיר רחמנות אונ געבן מיר נדבות וואס פון דעם בין איך מיין מחיה איידר דוא ביסט מחיה פון דיין גרוס הויז דאס אייגענע האט משה גזאגט צוא אהרן אצונד אז עס האט זיך גטראפן דיינע צווייא קינדר אז זייא זענן געשטארבן אין משכן דורך אקליינע זינד ווייא גרוס זייא זענן אז זייא האבן גווארפן איין מורא אוף אלע יודן צוא זינדיגן אונ דר זכות פון דיינע קינדר איז זייער גרוס וואס זייא זענן מכפר דיא יודן זייא זאלן ניט זינדיגן דורך דר מורא דאס האט זיך גטראפן דיא קינדר וואס זייא זענן געשטארבן. פונקט וויא דר ארומאן האט געענטפרט דעם ברודר אז דורך דעם ארימקייט זאמלט ער איין פיל געלט אזו אהרנס קינדר מיט זייער שטארבן איז זייער זכות גרוס. דר מדרש זאגט אהרן האט זיך גפרייט אז ער האט געזעהן זיינע קינדר זענן געשטארבן דורך אקליינע זינד עס איז אדמיון איין יונגל איז אהיים געקומען פון דעם חדר אונ האט זייער געוויינט פר דעם פאטר פרעגט אים דר פאטר וואס וויינסטו זאגט דאס יונגל דר רבי האט מיך געשלאגן אום זונסט פרעגט אים דר פאטר וואס איז אזעלכעס געווען זאגט ער דר רבי האט אונז געפרעגט איין קשיא האבן מיר אים ניט געוסט צוא ענטפרן האט דר רבי קיין אנדר יונגל ניט געשלאגן נאר מיך האט דר פאטר זייער גלאכט אונ דאס יונגל האט זיך פר וואונדרט אונ פרעגט דם פאטר וואס פרייסטו זיך אוף מיין ווייטאג זאגט דר פאטר מיר ענטפרט וואס דר רבי האט מיך געשלאגן אונ קיין אנדרין ניט פאר שמייא איך אז דיין שכל איז בעסר פון דיא אנדרע קינדר דרום האט ער קיין אנדרין ניט געשלאגן נאר דיך. דר נמשל איז נדב ואביהוא האבן גטאן אקליינע זינד וואס זיי האבן מקטיר געווען קטורת וועלכע גאט האט ניט אן גזאגט אונ זייא זענן געשטארבן האט זיך אהרן געפרייט אונ האט נאר ניט געוויינט ווארום פון דעם דאווינן האט ער פאר שטאנען אז זייא זענן גרויסע צדיקים דרום האט גאט מיט זיי מדקדק געווען אפילו אויף אקליינע זינד:

(וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר) האט גאט גזאגט צוא אהרן יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וואלסט ניט טרינקען קיין וויין ניט דוא אונ ניט דיינע קינדר אז איר וועט אריין קומען אין אהל מועד לאמר פאר שטיין מיט דעם שכל פאר וואס גאט האט גאבאטן זיי זאלן ניט טרינקען קיין וויין דרויס אז זיי וועלן קומען אריין מיר וועלן געבן צוא פאר שטיין מיט אמשל צווייא מענטשן זענען גגאנגען אין וועג איינר איז געווען ארומא אונ איינר איז גיווען געבער אונ דיא ביידע זענען גגאנגען זיך ווייט פרנסה אונ זייא האבן זיך ביידע באגעגנט אוף דעם וועג זאגט דער

ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ | אַתָּה |
וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ
וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:
יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
כָּל

ט חֲמַר וּמְרַוֵי לָא תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ בְּמֵעַלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְלָא תְמוּתוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן: י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא: יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קְיָמַיָּא

ת"א יין ושכר תעניות יז תיר ד מליעא ל סנהדרין פב פג זבחים יז כריתות יג. חקת עולם זבחים יח. ולהבדיל מליעא ל שבועות יח כריתות יג: ולהורות בשבועות יח זבחים ח יח כריתות יג.

פירוש רשב"ם

אלהיו עליו אני ה': (י) ולהבדיל. ולהורות. כמו שאמרו

בעל הטורים

נפשים קרוביו: (ט) יין ושכר. ואם שתה כדי רביעית יין אסור להורות. תשת נוטריקון תפל"ת שכו"ר תועב"ה: אתה ובניך בגי' ילאו ההללים ובעלי מומין: יין ושכר. אין פסוק מתחיל יין אלא זה שהביא יללה בעולם כמ"ד שתוי יין היו ולכך מתו: (י) החול. ב' הכא ואידך כוכב האבן ונטל החול כיון שהבדל בין קודש לחול במול"ם איכא כוכב האבן ונטל החול אלדם ככד במול"ם בשביל נשמה יתירה: יין ושכר. וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין: (יא) ולהורת. אותיות ולתורה:

שפתי חכמים

ואיתמר אותן שהיה אהרן מדבר עמהם: ב פירוש אם הפסיק בו או שנתן בו מים כל שהוא פטור. וזה דכתב רש"י שהם דביאת אהל מועד יש בו מיתה וכא"כ משמע דוקא אם היה שיכור ועבד עבודה הוא במיתה. וי"ל כיון דיליף מגז"ש ובקידוש ידים כפרשת כי תשא כתיב בביאה או בגשתם אל המזבח לשרת והוא דוקא בשעת עבודה לא הוצרך כאן לפרש וק"ל: ל כלומר שיהא הבדל בין עבודת הקודש למחוללת כי כל העבודות שהם בשכרות כולן מחוללות והיינו דפירש רש"י הא למדת שאם עבד הוא פסול כיון דכתיב בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפינן ג"ש מקידוש ידים ורגלים והתם דוקא כשיעבוד עבודה כדפרישית וש"מ דעבודה שהוא בשכרות חייב מיתה עליהם א"כ כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות ואם כן מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא על כרחך צ"ל כדי שיהא הבדל וכו' ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא צריך לפרש כן שנאמר שאם שתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבודה תהא טמאה הא מחוללת היא וע"כ צ"ל ולהבדיל בין הטמא וגו' שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו' הא"כ הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבודה ויהיה פירושו דמלת ולהבדיל

רש"י

על הכל להתאבל בה: (ט) יין ושכר. יין כ דרך שכרות: בבואכם אל אהל מועד. (תורת כהנים) אין לי אלא בבואכם להיכל בגשתם למזבח מנין נאמר כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד: (י) ולהבדיל. כדי שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת ל הא למדת שאם עבד עבודתו פסולה (זבחים יז ח"כ): (יא) ולהורת. למד שאסור שיכור

משלי ישראל

רופא צוא דעם קעכר לאמר ביידע גיין אין איינם אונ מיר וועלן זיך זוכן איין ארט פון אונזר פרנסה ווענן זאגט דער קעכר צום רופא וואס האבן מיר צוא גיין ביידע אין איינם דוא זוכסט איין שטאט מיט קראנקע מענטשן וואס זייא דארפן ארופא אין רפואות אונ איך זוך איין שטאט מיט גזונטע מענטשן זייא זאלן דארפן עסן וועל איך זייא מאכן גוטע מאכלים דרום קענן מיר ביידע אין איינם נים גיין. דר נמשל איז דאס בית המקדש אונ דר וויין זענן צווייא פאר קעגענע זאכן ווארום דאס בית המקדש איז דר מקור השמחה פון דר גאנצר וועלט אונ דר וויין איז באשאפן געווארן ווענן דיא וואס האבן ביטערע הערצר. נוא דער ווס גייט אין בית המקדש אריין וואס איז דר מקור פון שמחה נאך וואס דארף ער טרינקן וויין דרום איז שון רעכט וואס גאט האט געזאגט צוא אהרן מיט זיינע קינדר אז זייא וועלן אריין גיין אין אוהל מועד זאלן זייא נים טרינקן קיין וויין. ווייל דר וויין איז דר היפך פון דעם אוהל מועד:

פירוש ע"ט

צו אהרן לאמר אזו צו זאגן: (ט) יין וויין ושכר אדר אלטן וויין אל תשת זאלסטו ניט טרינקען אתה דו ובניך אונ דייני זין אתך מיט דיר בבאכם אין אייער טאן קומן אל אהל מועד אין אוהל מועד ולא תמותו וועט איר ניט שטארבן חקת עולם דס איז אגזעץ אויף אייביג לדרותיכם צו אייער גבירט: (י) ולהבדיל כדי איר זאלט וויסן צו מאכן אצווישן שייד בין הקודש צווישן איין עבודה וואס איז הייליג ובין החול אונ צווישן אזו איין עבודה ווס אי פר שוועכט ובין הטמא אונ צווישן טמא ובין הטהור אונ צווישן טהור: (יא) ולהורות אונ זיי זאלן וויסן צו לערנן את בני ישראל די קינדר ישראל את כל החקים אלע דיא

קְיָמַיָּא דִּי מַלִּיל יְיָ לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר בְּנוֹהִי דְּאִשְׁתְּאָרוּ סִיבוּ יָת מִנְחָתָא דְּאִשְׁתְּאָרַת מִקֻּרְבָּנַיָּא דַּיְיָ וְאִכְלוּהָ פַּטִּיר בִּסְטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי

כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי
יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר ׀ בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי

קדש

ת״א וידבר. ברכות סא יומא מ פסחים יז : ואכלוה זבחים ס :

בעל הטורים

אליהם. בגימ׳ זהו ההלכה : ביד משה. בגי׳ זה הוא המקרא :

רש״י

בהוראה (ת״כ) יכול יהא חייב מיתה מ ת״ל אתה ובניך אתך ולא תמותו (במדבר יח) נ כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתם במיתה: (יב) הנותרים. מן המיתה. מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל ם הוא שנאמר (דברים ט) ובאהרן התאנף ה׳ מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלוי בנים שנאמר (עמוס ב) ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה בטלה מחצה שנאמר (דברים ט) ואתפלל גם בעד אהרן ע בעת ההיא: קחו את המנחה. אע״פ שאתם אוננין פ וקדשים אסורים לאונן (דאל״כ למה הוצרך לומר להם הא כבר נאמר בפ׳ צו והנותרת וגו׳ יאכלו אהרן ובניו): את המנחה. זו מנחת שמיני צ ומנחת נחשון (אבל לא הזכיר להם ממנחת שעיר ר״ח כדמוכח מסוף הענין): ואכלוה מצות. מה ת״ל לפי שהיא מנחת צבור ק ומנחת שעה ואין כיוצא בה להורות

שפתי חכמים

פעם כדי שתבדילו וכו׳ לגבי עבודה ופעם שתדעו לגבי טמאה וטהרה. ובזה נ״ל לתרץ קושיית הרא״ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן ותירץ מה שתירץ ע״ש באורך: מ פירוש ותשיב וא״ו ולהבדיל וכוא״ו של ולהורות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במיתה: נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב אתך הוי כאלו אמר אתך יהיו בניך למה לי וכלא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים בעבודתן וכו׳. ובזה יתורץ קושיית הרא״ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה איצטריך דאף הבנים בכלל האזהרה. ואין לומר דמלת אתה קדריש דאתי למעוטי דהא כן אתה במיתה מיבעי ליה עכ״ל וק״ל: ם וא״ת והא לעיל מביא רש״י פלוגתא דתנאים דלחד משום שהורו הוראה בפני רבן ולחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. וי״ל דהכא והא גרמא אי הוה מעשה עגל לחוד למה המתין עד עכשיו. אי נמי למה המית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה : ע גם

ברבות הבנים : פ דאל״כ למה הוצרך לומר להם זה הרי כבר נאמר בפרשת צו והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו רא״ם : צ השנים עשר נשיאים שהתחילו להקריב קרבנם ונחשון היה הראשון אע״ג דהיה נמי שעיר ראש חודש והיו ג׳ שעירים. מכל מקום לא רצה רש״י לפרש שעיר ר״ח לפי שבעל אותה מנחה לא צוה לו משה לאכול כמו שמשמע בסוף שאהרן אמר למשה אם שמעת בקדשי שעה וכו׳ ומשה הודה לדבריו ומשמע שלא אמר בתחלה בהדיא לאכלו : ק וא״ת לעיל נמי למה לא מפרש קחו את המנחה מה ת״ל לפי שהיא וכו׳. ולמה הוצרך לפרש אע״פ שאתם אוננים וקדשים אסורים לאונן. ועוד קשה בסמוך שמפרש כי כן צויתי באנינות יאכלוה דלמא כי כן צויתי שיאכלו את המנחה מצות וי״ל כי כן צויתי משמע חידוש אע״פ שאין הדין כן בשאר מנחות ואי קאי אמה שאכלו את המנחה מצות זה פשיטא הוא דכל מנחה אוכלים אותה מצות. לכך הוצרך לפרש באנינות יאכלוה ולכך הוצרך נמי לפרש לעיל קחו את המנחה ואע״פ שאתם אוננים וכו׳ משום דכי כן צויתי קאי עליו אבל אי הוה מפרש לעיל לפי שהוא מנחת צבור וכו׳ לא שייך לכתוב כי כן צויתי משום יבלוון להודיע שלא להם במנחה שגם בזו השעה תנהוג בה כמנהג המנחה היא די למה הוצ ואתר

פירוש ע״ט

געזעץ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה וואס גאט האט צו זיי גרעדט דורך משה. רש״י שרייבט פון דאנען לערנען מיר אפ אז א שיכור טאר ניט פסקענען: (יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה האט משה גרעדט אֶל אַהֲרֹן צו אהרן וְאֶל אֶלְעָזָר אונ צו אלעזר וְאֶל אִיתָמָר אונ צו איתמר בָּנָיו זיינע זין פון אהרן הַנּוֹתָרִים וואס זענען איבער גבליבן אונ זענען ניט גשטארבן. רש״י שרייבט

פירוש ע״ט

פון דאנען איז גדרונגען אז זייא זענען אויך חייב גוועזען אז זיי זאלן שטארבן מחמת דעם עון פון דעם עגל נאר די תפלה פון משה האט האלב מבטל גוועזען זענען צוויי זין גשטארבן אונ צוויי זענען איבער גבליבן קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת געמט פון די מנחה וואס איז איבער גבליבן מֵאִשֵּׁי יְיָ פון די פייער אפער פון גאט וְאִכְלוּהָ אונ עסט

קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ יג וַאֲכַלְתֶּם
אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק
בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי׃
יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר
אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ
וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה
הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ
להניף

ת"א ואכלתם שם. יב ז' כי כן יומא ס' זבחים קא : ואת חזה
עירובין נג ; שוק מנחות ח :

אונקלוס

ארי קדש קודשין
היא: יג ותיכלון יתה
באתר קדיש ארי
חלקך וחלק בנך היא
מקרבניא דיי ארי כן
אתפקדית: יד וית
חדיא דארמותא וית
שקא דאפרשותא
תיכלון באתר דכי
את ובנך ובנתך
עמך ארי חלקך וחלק
בנך אתיהיבו מנכסת
קודשיא דבני ישראל:
טו שקא דאפרשותא
וחדיא דארמותא על
קרבני

שפתי חכמים

כי כן צויתי אלא ע"כ בעד אנינות. לוה שהוא אוכל אם שקדש באונן אסור לאכול קדשים: ר כתב הרא"ם לא ידעתי למה לא כלל בזה גם החזה של שלמי נחשון שהיה באותו יום כמו שכלל מנחתו של נחשון עם מנחת שמיני של צבור וכו': (נ"א) דנהי מנחה באה להתיר להם אנינות הוצרך לרבות מנחת נחשון שלא תאמר מנחת צבור דגלי קרא גלי מנחת נחשון דלא גלי לא גלי והמורה באנינות אבל גבי חזה התנופה שלא למדנו בו חידוש שאינו באחר שלמים למה צריך לרבות מנחת נחשון דמ"ש שלמי נחשון משלמים אלו: ש פירוש ואע"ג בטמאי מתים וכל שאר טמאים הולכים שם. והוכחתו מדלא כתב במקום קדוש פ"מ טהור במקצת קאמר ומדכתיב

רש"י

הוצרך לפרש בה דין אחר מגוהו: (יג) וחק בניך. אין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. באנינות יאכלוה (ת"כ זבחים קא): (יד) ואת חזה התנופה של שלמי צבור (וה"ה מנחת נחשון עי' נ"א): תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקקה אכילתם במקום קדוש אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל שהוא טהור מלהכנס שם מצורעים (שם נה) מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר: אתה ובניך ובנתיך. (ת"כ) אתה ובניך בחלק אבל בנותיך לא בחלק אלא אם תתנו להם מתנות רשאות הן לאכול בחזה ושוק או אינו אלא אף הבנות בחלק ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו חק לבנים ואין חק לבנות: (טו) על אשי החלבים. מכאן שהחלבים למטה

פירוש ע"ט

ח' מצות קורבן אצל המזבח ביי דם מזבח כי ווארום קדש קדשים הוא זי איז גאנץ הייליג: (יג) ואכלתם אותה אונ איר זאלט זי עסן במקום קדוש אויף איין הייליג ארט כי ווארום חקך דיין געזעץ וחק בניך הוא אונ דאס איז דאס געזעץ פון דיינע זין מאשי ה' פון די פייער אפפער פון גאט כי כן צויתי ווארום אזו בין איך געבאטן געווארן אז אפילו אין דעם טאג וואס איר זענט אוננים מעגט איר אויך די מנחה עסן אז עס שטארבט ביי איינעם איין קרוב וואס ער דארף אויף אים נוהג אבלות זיין הייסט דער אבל דעם טאג איין אונן: (יד) ואת חזה התנופה אונ די ברוסט דאס אויף הייבונג ואת שוק התרומה אונ דעם שענקל דאס אפ שיידונג תאכלו זאלט איר עסן במקום טהור אויף א ריין ארט אתה דו ובניך אונ דיינע זין כלומר איר זאלט א חלק נעמן ובנתיך אונ דיינע טעכטער מעגן דאס אויך עסן אתך מיט דיר אז איר וועט זיי געבן כי ווארום חקך דיין געזעץ וחק אונ געזעץ בניך פון דיינע קינדער נתנו זענען זיי געגעבן געווארן מזבחי פון שעכטונג שלמי די פריד אפפער בני ישראל די קינדער ישראל: (טו) שוק התרומה דעם שענקיל דאס אפ שיידונג והחזה אונ דוא ברוסט התנופה דאס אויף הייבונג על אויף אשי די פייער אפפער החלבים דעם חלב יביאו זאלן זיי

קרבני תרבא ייתון לארמא ארמא קדם יי ויהי לך ולבנך עמך לקים עלם כמא די פקיד יי׃ טז וית צפירא דחטאתא מתבע תבעיה משה והא אתוקד ורגז על

ז׳ לעזר

להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתך לחק עולם כאשר צוה יהוה׃ חמישי טז ואת ׀ שעיר החטאת דרש חצי התורה בתיבות דרש הכא ודרש הבא דרש משה והנה שרף ויקצף על

ת״א כאשר לוה יומא כ׳ זבחים קא׃ ואת שעיר זבחים מא׃ והנה שורף פסחים כד׃

פירוש רשב״ם

חכמים שבחר אל יורה: (טז) ואת שעיר החטאת.. חכמים פירשו בשעיר של ר״ח שהוא קדשי דורות. אבל שעיר

רש״י

בשעת תנופה ויסוד המקבלות שלא יכחישו זה את זה ככר. פירשתי בלבתן. כלו את הכבן: (טז) שעיר החטאת. שעיר מוספי ר״ח ושלשה שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים ושעיר נחשון ושעיר ר״ח ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו בדבר חכמי ישראל (בת״כ) י״א מפני טומאה שנגעה בו נשרף וי״א מפני אנינה נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות: דרש דרש. שתי דריבות הללו מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו. א כך הוא בת״כ (ועי׳ זבחים ק״א הגי׳ לא נאכלו אלו. וכן גרס הרא״ם הכא

שפתי חכמים

לעיל גבי מנחה ואכלו. היה במקום קדוש הוא ולא אמרה הקב״ה ממקום כהונה והוקמוה המנחה לויה ומדכתיב הת״כ במקום קדוש משמע להקל עוד עליו ולאכלו במחנה ישראל דהא מילתא דפשיטא היא דלא יאכלוהו בטומאה: ר״ת שעיר מוספי ר״ח שבא בשביל הטאת שלכבור דכתיב ביה ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה איזה שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר״ח: א ה״ג הרא״ם מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלים אלו כלומר שלא אכלו ביום מפני אנינות אלא הניחו לאוכלן עד בין השמשות כאו כלה זמן אנינות כר׳ יודא ור׳ שמעון שאמרו לא הותר אלא בלילה ואותו שנשרף לא הניחוהו לאוכלו משום טומאה שנגעה בו והאיכא דר׳ נחמיה משום שהוא קדשי דורות והאוננים האסורים לאוכלו ביום ובלילה מדאורייתא משום הכי שרפו מיד.

רה״ס. אבל אי גרסינן ותגי מה נאכל זה או בכל דריפה אחת מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה לכם או שניהם

פירוש ע״ט

ברענגן להניף צו אוף הייבן תנופה איין אוף הייבונג לפני יי צו פר גאט והיה אונ ער זאל זיין לך צו דיר ולבניך אונ צו דיינע זין אתך מיט דיר לחק עולם צו אגזעץ אוף אייביג כאשר צוה יי אזו ווי גאט הט געבאטן: (טז) ואת שעיר החטאת אונ דס ציקעלע וואס מען הט געבראכט פר א קרבן חטאת דס מיינט מען דעם שעיר מוסף של ראש חודש דען דעם טאג הט מען מקריב געוועזן דריי ציקלעך איינס איז געוועזן דער קרבן חטאת פר כל ישראל (אזו ווי אין תחילת סדרה איז געשטאנען אין פסוק ג׳) אונ דס אנדרע איז געוועזן דס ציקלע וואס נחשון דער נשיא פון שבט יהודה הט מקריב געוועזן כתנוך צו זיין דם משכן אונ דס דריטע איז געוועזן דער שעיר מוסף של ראש חודש דען דס איז געוועזן אין ראש חודש ניסן אונ פון אלע דריי שעירים האבן זיי מיין ניט פר ברענט נאר דעם שעיר חטאת פון ראש חודש אטייל פון אונזערע חכמים זאגן מחמת וואס איין טומאה הט דאן

אן גערירט אונ אטייל זאגן מחמת די כהנים זענען געוועזן אוננים דעם טאג וואס נדב ואביהוא איז געשטארבן אונ איין אונן טאר ניט עסן קיין קדשים וואס הייסט קדשי דורות אבער די אנדרע צוויי שעירים האבן זיי ניט פר ברענט ווארום דס זענען אזעלכע קרבנות וואס מען הט נאר מקריב געווען לפי שעה מחנך צו זיין דם משכן האבן זיי זיך סומך געווען אוף משה וואס ער הט זיי גזאגט ביים דר מנחה או זיי זאלן זיא עסן באנינות ווארום אזעלכע קרבנות וואס מען איז נאר מקריב לפי שעה מעג מען יוא עסן באנינות דרש פארשטיין דרש משה ער האט גפארשט משה והנה אונ נון שרף איז פר ברענט געווארן כלומר ער הט גפארשט אין צוויי אופנים איין מאל פון וועסט וועגן איז דער שעיר של ראש חודש פר ברענט געווארן אונ דס אנדרע פון וועסט וועגן זענען יענע צוויי שעירים גגעסן געווארן. (עיין רש״י שיש גירסא אחרת) ויקצף הט משה גצערינט על אלעזר ועל איתמר אוף אלעזר אונ אוף

עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן
הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר׃ יז מַדּוּעַ לֹא־
אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא
וְאֹתָהּ ׀ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֺן
הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃

אונקלוס

אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמֵימַר׃ יז מַדֵּין לָא אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן קדם

ת"א מדוע לא פסחים פב זבחים קא : ואתה נתן שבועות יא זבחים קא מנחות ד :

פירוש רשב"ם

הערת והשעיר נחשן נאכלו : (יז) לשאת את עון העדה . טומאת מקדש וקדשיו כמפורש בשבועות :

שפתי חכמים

גשרוף או בניסם לאכול ווה דריסה אחת היא לכך גרסינן מפני לא נאכלו : ב דאל"כ למה קלף עליהם והלא אף אהרן הוא בכלל הכעס והולרך להשיב ותקראנה אותי כאלה וכן הוא בת"כ שאף על אהרן היה הקלף : ג הוכרח לפרש כן דכל לאמר שבתורה להמר לאחרים . א"נ וידבר כלל לאמר פרט אבל הכא ליכא לפרש כל הפירושים הנ"ל וע"כ לריך לומר השיבוני על דברי : ד פי' דקא קשיא דעסך דשאלה מדוע דבוקה עם במקום קדוש כאלו אמר מדוע לא היתה אכילתכם אותה במקום קדוש ומשום הכי ק"ל וכי חוץ לקודש אכלוה . והשיב ששאלת מדוע דבוקה עם לא אכלתם אותה ופירוש במקום הקודש מאחר שהיתה במקום הקודש שלא יצאה להפסל ומשני שא"א לומר זה אם לא שאל קודם אם יצאה והשיבו לו לאו הוסיף הרב לומר שמא חוץ לקלעים יצאתה ומאמר כי קדש קדשים הוא טעם על מאמר שמא חוץ לקלעים וכו' : ה וא"ת הא בתחילת הפרשה כתיב וכפר בעדך דהיינו חטאת שמיני ש"מ שגם אלו באו לכפרה . וי"ל דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא כפרה ממש אלא ל' קינוח וככשר בעלמא וכמו זה מלינו גבי מלורע שכתוב וכפר עליו

רש"י

ומפני מה לא נאכלו) : **על אלעזר ועל איתמר.** בשביל כבודו של אהרן ב הפך פניו כנגד הבנים וכעס : **לאמר** . אמר להם ג השיבוני על דברי : (יז) **מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש** . וכי חוץ למקדש אכלוה והלא שרפוה ד ומהו אומר במקום הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה : **כי קדש קדשים הוא.** ונפסלין ביוצא והם אמרו לו לאו אמר להם הואיל ובמקום הקדש היתה מדוע לא אכלתם אותה : **ואתה נתן לכם לשאת וגו'** . שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים : **לשאת את עון העדה**. מכאן למדנו שעיר ר"ח היה שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשון ה לא לכפרה באו :

פירוש ע"ט

אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דִּי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים דִי וָוס זֶענֶן אִיבֶּר גְבְּלִיבְּן לֵאמֹר עֶר הָט צוּ זֵיי אַזוֹ גְזָאגְט עֶנְטְפֶערְט מִיר אוֹיף דִי רֵייד וָוס אִיךְ פְרֶעג אַיִיךְ : (יח) מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת וָוארוּם הָט אִיר נִיט גְגֶעסְן דָם חַטָּאת דָם מֵיינְט מֶען דָם שְׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ אוֹיף אַיין הֵיילִיג אָרְט כִּי קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא עֶס אִיז דָאךְ גַאנְץ הֵיילִיג וְאוֹתָהּ אוּנ זִי נָתַן לָכֶם הָט גָאט גְגֶעבְּן צוּ אַייךְ כֹּהֲנִים לָשֵׂאת צוּ פַר טְרָאגְן אֶת עֲוֹן דִי זִינְד הָעֵדָה פוּן דֶר עֵדָה לְכַפֵּר צוּ פַר גֶעבְּן עֲלֵיהֶם אוֹיף זֵיי לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט כְּלוֹמַר דִי כֹּהֲנִים זָאלְן עֶסְן אוּנ דִיא בְּעָלִים זָאלְן מִתְכַּפֵּר וֶוערִין . רש"י פְרֶעגְט וָוס הָט זֵיי מֹשֶׁה גְפְרֶעגְט (מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ) אִיז טַייטְשׁ פַר וָוס הָט אִיר דֶעם חַטָּאת נִיט גְגֶעסְן אוֹיף אַיין הֵיילִיג אָרְט אִיז דָם מַשְׁמָעוּת אַז זֵיי הָאבְּן דָם גְגֶעסְן אוֹיף נִיט קֵיין הֵיילִיג אָרְט אַמֶער זֵיי הָאבְּן דָאךְ דָם גָאר פַר בְּרֶענְט נָאר מֹשֶׁה הָט זֵייא אַזוֹ גְפְרֶעגְט טָאמֶר הָט מֶען דֶעם חַטָּאת אַרוֹם גְצוֹגְן חוּץ לִקְלָעִים אוּנ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַז מֶען צִיט אוֹם חוּץ לִקְלָעִים וֶוערְט פָּסוּל אוּנ מֶען טָאר דָם נִיט עֶסְן הָאבְּן זֵיי אִים גְעֶנְפֶערְט נֵיין אוּנ אַזוֹ אִיז דֶר פְּשַׁט פוּן דֶעם פָּסוּק (מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת) פַר וָוס הָט אִיר דֶעם חַטָּאת נִיט גְגֶעסְן עֶר אִיז דָאךְ גְוֶועזְן (בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ) אוֹיף אַיין הֵיילִיג אָרְט כְּלוֹמַר מֶען הָט דָאךְ אִים נִיט אוֹם גְצוֹגְן חוּץ לִקְלָעִים (כִּי קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא) וָוארוּם דֶר חַטָּאת פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ עֶס וָואלְט פָּסוּל גְוָוארְן אַז עֶס וָואלְט אוֹם גְצוֹגְן גְוָוארְן חוּץ לִקְלָעִים נָאר אִיר זָאגְט דָאךְ אַז מֶען הָט דָם נִיט אוֹם גִיצוֹגְן חוּץ לִקְלָעִים פְרֶעג אִיךְ אַייךְ פַר וָוס הָט אִיר

קֳדָם יְיָ׃ יח הָא לָא אִתְּעַל יָת דְּמַהּ לְבֵית קוּדְשָׁא גַּוָּאָה מֵיכַל תֵּיכְלוּן יָתַהּ בְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִּי פַקֵּדִית׃ יט וּמַלִּיל אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דֵין קָרִיבוּ

יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי׃ יט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת

ת"א הן לא פסחים פב פג זבחים פב קא : כאשר זבחים קא · הן היום זבחים יו קא ·

פירוש רשב"ם

(יח) הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. בהיכל. שכל חטאות הפנימיות נשרפין כמ"ש וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף. אבל זו חטאת חיצונה היא: (יט) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם. היא העולה והחטאת של אהרן ובניו שכתוב למעלה קח לך עגל בן בקר לחטאת וא"ל לעולה תמימים והבנים סייעו לאהרן בקבלת הדם כאמור למעלה. וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא היום הזה הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכנו בהם לעבודה ובתוך הגדולה הזאת באה לנו צרה גדולה ותקראנה אותי כאלה והיאך אוכל חטאת של קדשי קדשים ביום הזה שנתקלקלת ונתערבה שמחתנו דוגמת עלובה כלה שזינתה תוך חופתה:

רש"י

(יח) הן לא הובא וגו'. שאילו הובא היה לכם לשרפה כמו שנאמר (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו': אכל תאכלו אתה. היה לכם לאכלה ו אע"פ שאתם אוננים: כאשר צויתי. לכם ז במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין ל' דבור אלא ל' ח (במקום דלא כתיב אחריו לאמר) עז כנא' (במדבר כא) וידבר העם וגו'. אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב ת"ל (שם ל"א) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' הרי שהרצה דבר לפני משה ולפני הנשיאים. זו מצאתי בספרי של פינחס שמי: הן היום הקריבו. מהו אומר (זבחים קא) ט אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים

שפתי חכמים

ככהן וכי מה חטא שצריך כפרה אלא ודאי גם התם לבתן כבעל מום: ו לא שיאכלו אותה עתה כמובן ממנו שהרי כבר נשרפה: ז שהיא קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוש אבל א"ל כאשר צויתי לכם בחזה התנופה ושוק התרומה שאמר להם גם כן שיאכלו אותן. די"ל מפני שהן קדשים קלים ואכילתן במקום טהור מ"ה אין ללמוד קדשי קדשים מקדשים קלים: ח פירוש היכא דלא כתיב אחריו לאמר כמו שפירש"י בפרשת וארא. א"נ כשיבא הדבור במקום שטי כמו וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו וגו' היה צריך לומר ויאמר מאחר שהוא דבור שטי אף כאן היה לו לומר ויאמר אהרן וגו' כיון שהוא דבור שטי. הרא"ם. והוא הוא מה שכתבתי בפ' וארא: ט פירוש לאיזה צורך הוצרך לומר הן היום הקריבו וכו' היה די בותקראנה אותי כאלה ואכלתי היום וגו' אלא ה"ק א"ל משה שמא זרקתם דמה אוננים אחר מיתת אחיכם והאונן שעבד חילל ולפיכך לא אכלתם שמא לא ראה מעשיהם מעודהו עם השכינה באותו יום והשב שמא מלאו דם שעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיחשבו שנפסלה. אני הקרבתי שעלי מוטל דכתיב קרב אל המזבח וכ"ג מקריב אונן וגו"ן של הן היום במקום מ"ש כמו הלהן

פירוש ע"ט

דם ניט גגעסן: (יח) אונ ווידר הט משה צו זיי גזאגט הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה דם בלוט פון דעם חטאת איז דאך ניט אריין גבראכט גווארן אינווייניג אין אוהל מועד ווארום אז עס זאל יוא אריין גבראכט ווערן אין אוהל מועד וואלט מען דעם חטאת יוא בדארפט פר ברענן אזו ווי עס שטייט אין (ויקרא ו פסוק כג וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' באש תשרף) אכול תאכלו אתה בקודש וואלט איר אים יוא בדארפט עסן אויף צהייליג ארט חאטשי איר זענט אוננים כאשר צויתי אזו ווי איך בין גבאטן גווארן צו אייך ביי דר מנחה: (יט) אונ נאך הט משה גפרעגט צו אלעזר ואיתמר דיא קינדער פון אהרן אפשר הט איר גשפרענגט דם בלוט אונ איר זענט אוננים אונ איין אונן אז ער טוט די עבודה הט ער די עבודה מחלל גוועזן כלומר די עבודה איז פסול הט איר אפשר מחמת דעם פר ברענט דעם חטאת וידבר אהרן אל משה הט אהרן גרעט צו משה. רש"י שרייבט זויא שיקט זיך ראס משה הט זיך גבייזערט אויף אלעזר ואיתמר אונ אהרן זאל אים ענטפרן נאר עס איז גוועזן מדרך כבוד זיי האבן גזאגט עס איז ניט דרך ארץ אז אונזער פאטר זיצט אונ מיר זאלן ריידן אונ ווידער עס איז ניט רעכט אז א תלמיד זאל אפ פרעגן דעם רבי דען משה איז דאך גוועזן דער רבי אונ אלעזר ואיתמר זענען גוועזן תלמידים דרום הט אהרן גענפערט צו משה אונ הט אזו גזאגט הן היום הקריבו את חטאתם ואת

אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי
יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה
וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב בְּעֵינֵי
יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו:
פ ששי יא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם: ב דַּבְּרוּ
אֶל

ת"א ותקראנה עתים קא. ואכלתי זבחים קא.

אונקלוס

קָרִיבוּ יָת חַטָּאתְהוֹן
וְיָת עֲלָתְהוֹן קֳדָם יְיָ
וַעֲרָעָא יָתִי עָקָן כְּאִלֵּין
אִלּוּפוֹן אֲכָלִית חַטָּאתָא
יוֹמָא דֵין הֲתַקִּין קֳדָם
יְיָ: כ וּשְׁמַע מֹשֶׁה
וּשְׁפַר בְּעֵינוֹהִי:
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן לְמֵימַר לְהוֹן:
ב מַלִּילוּ עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל

פירוש רשב"ם

(א) לאמר אליהם. למשה ולאהרן. ומזה יש להוכיח על כל לאמר הכתוב וידבר ה' אל משה כי פירושו לאמר:

שפתי חכמים

שנשרפה. פרש"י כצריך ואני קלקתי: י ואם תאמר הא שעובה זו אינה אלא למאן דאמר משום טומאה שנגעה בו נשרף דאי משום אנינות כל שכן קשה למה שרפו אותו היה להם להמתין עד הלילה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל אם כן מאי ב"מ שהשיב לו אנינות היום אכול ולא לילה כיון שנשרף משום טומאה שנגעה בו מה התשובה שהיה בזה. וי"ל נדוחק כי משה לא היה חוקר על זה דלמא טומאה נגעה בו כי לפי סברתו שהיה להם לאכול מיד א"כ בוודאי היה נשמר מליגע בטומאה בשעה קלה שהיא מזיקת הדם עד שעת אכילה כי משתמא מיד יאכלוהו אותו כי זריזים מקדימין למצות והשיב לו אהרן היום כלומר אנינות היום אכול ושוכחתו להניחו עד הלילה ובפנים נגעה בו הטומאה ונשרף: ב אלא כך שמעתי ושכחתי: ל די"ג דברות נאמרה בתורה אל משה ואל אהרן וכנגדן כתיב י"ג מיעוטים למעט שלא דבר הקב"ה עם אהרן אלא עם משה לבדו כדלעיל בפרשת

רש"י

שהאונן שעבד חלל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן: ותקראנה אתי כאלה. אפי' לא היו המתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם: ואכלתי חטאת. ואם אכלתי הייטב וגו': היום (שם) אבל אנינות לילה מותר שאין אונן אלא ביום קבורה: הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות: (כ) וייטב בעיניו. (ת"כ) הודה ולא בוש לומר לא שמעתי (אלא אמר שמעתי ושכחתי כ"ה בהדיא בגמ' שם): אל משה ואל אהרן. למשה אמר ל שיאמר לאהרן (עי' ריש ויקרא): לאמר אליהם. אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבנים לאלעזר

פירוש ע"ט

עֹלָתָם האָבּן זיי דען היינט מַקְרִיב גיוועזען דעם חַטָּאת מיט דער עוֹלָה וואס זייא זענען כֹּהֲנִים הֶדְיוֹטוֹת ווען זיי זאלטען מַקְרִיב זיין בַּאֲנִינוּת וואלט דער קָרְבָּן יוא פָּסוּל געוועזען נאר איך האב מַקְרִיב געוועזען וואס איך בין אַכֹּהֵן גָּדוֹל אונ איך מעג יוא מַקְרִיב זיין בַּאֲנִינוּת נאר פַר וואס האט מען דעם חַטָּאת ניט געגעסען ווארום וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי אַז עס וואלט זיך מיר טרעפען אֲבֵילוּת כָּאֵלֶּה אזוי ווי די דאזיגע כְּלוֹמַר אֲפִילוּ ווען די מֵתִים וואלטען ניט געוועזען מיינע קינדער נאר אנדערע קְרוֹבִים וואס איך מוז זיין איין אוֹנֵן אויף זיי אזוי ווי אויף די דאזיגע וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם אונ איך זאל עסען אַחַטָּאת דעם טאג וואס איך בין איין אוֹנֵן הַיִּיטַב בְּעֵינֵי יְיָ וואלט דען דאס וואול געפעלען אין די אויגען פון גאט דאס דז משה האט געהערט פון גאט אז ער האט אוֹנֵן מַתִּיר געוועזען צו עסען בַּאֲנִינוּת פון די קָרְבָּנוֹת וואס מען האט מַקְרִיב געוועזען מֵחֲנֻכַּת צו זיין דעם מִשְׁכָּן דאס איז מַחֲמַת די קָרְבָּנוֹת זענען נאר געוועזען לְפִי שָׁעָה אָבֶּער דער חַטָּאת פון ראש חודש איז מען דאך מַקְרִיב אַלֶע צייט דאס האט דיר גאט ניט געבאטען צו עסען בַּאֲנִינוּת קאן מען דער ביי ניט מֵיקֵל זיין: (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אז משה האט דאס געהערט פון אַהֲרֹן וַיִּיטַב בְּעֵינָיו איז עס וואול געפעלען אין זיינע אויגען. רש"י שרייבט משה האט מוֹדֶה געוועזען צו אַהֲרֹן אז ער זאגט רעכט אונ האט זיך ניט געשעמט צו זאגען איך האב דאס ניט געהערט פון הקב"ה: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן האט גאט גערעדט צו משה אונ צו אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם זייא זאלען זאגען צו אֶלְעָזָר אונ צו

אֶל־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל לֵאמֹ֑ר זֹ֤את הַֽחַיָּה֙
אֲשֶׁ֣ר תֹּֽאכְל֔וּ מִכָּל־הַבְּהֵמָ֖ה אֲשֶׁ֥ר
עַל־הָאָֽרֶץ׃ ג כֹּ֣ל ׀ מַפְרֶ֣סֶת פַּרְסָ֗ה
וְשֹׁסַ֤עַת שֶׁ֙סַע֙ פְּרָסֹ֔ת מַעֲלַ֥ת גֵּרָ֖ה
בבהמה

ת"א זאת החיה חולין מב מה. מכל הבהמה מנחות ית חולין עא.

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא
חַיְתָא דִּי תֵיכְלוּן מִכָּל
בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא׃
ג כֹּל דִּי סְדִיקָא
פַּרְסָתָא וּמְטַלְּפָא
טִלְפִין פַּרְסָתָא מַסְּקָא
פִּשְׁרָא בִּבְעִירָא יָתַהּ
תֵּיכְלוּן

בעל הטורים

(ג) אשר תאכלו. בגימ' חיה אכול שאינה היא לא תאכל: אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. למעוטי שור הים

פירוש רשב"ם

למשה ולפי שלמעלה נתייחד הדיבור לאהרן לבדו נאמר כאן לאמר אליהם לשניהם: (ג) מפרסת פרסה. ציפורן אחד כעין מנעל ולא ציפורנים בכל אצבע כארנבת ושפן: ושסעת שסע. מובדלת הפרסה לשנים ולא פרסה אחת שלימה כסוס וחמור. ולפי פשוטו של מקרא ותשובת האפיקורסים. כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושרצים שאסר הקב"ה לישראל מאוסים הם ומקלקלים ומחממים את הגוף ולפיכך נקראו טמאים. ואף בתלמוד. העובדי כוכבים שאוכלים שקצים ורמשים חבול גופיהו: מעלת גרה. מעלת את מאכלה בגרגרת לאחר אכילתה:

רש"י

ולאיתמר: (ב) דברו אל בני ישראל. את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדממה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה: זאת החיה. ל' חיים (דאל"כ זאת הבהמה מבע"ל. מזרחי) מ לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצות. ולאומות העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא: זאת החיה. (תורת כהנים. חולין מ"ב) מלמד שהיה משה אוחז בחיה נ ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו: את זה תאכלו וגו'. אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם. וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף וכן בשרצים וזה לכם הטמא: זאת החיה מכל הבהמה. (מנחות כ) מלמד שהבהמה ס בכלל חיה: (ג) מפרסת. כתרגומו ע סדיקא (ואינו מל' פרסה פ לכולן יש פרסה שדורסים בו על הארץ): פרסה. פלאנט"ה בלע"ז: ושסעת שסע. שמובדל' מלמעלה ולמטה בשתי צפרנין כתרגומו ומטלפא טלפין שיש בפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה מחוברות (חולין סה): מעלת גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק: גרה. כך שמו ויתכן להיותו מגזרת מים הנגרים (ש"ב יד) שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו פשרא שעל ידי הגרה האוכל נפשר ונמוח: בבהמה. תיבה זו יתירה פ היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו (ת"כ ושם ס"ד): אתת

שפתי חכמים

ויקרא: מ דאל"כ זאת חיה אשר תאכלו מכל הבהמה מיבעי ליה: נ פירוש משום דמלת זאת מורה באצבע על העומד אליו וכשדבר עמו ה' לא היה שם שום טמא: רא"ם בערך וקראתי: ס דלא הל"ל רק זאת החיה ל"ל אע"ג דמפיק ממלת החיה ל' חיים י"ל דדייק מה"א יתירה דכתיבת החיה אלא דבא ללמד כו': ע ר"ל שאינו מגזרת פרסה אלא ל' סדוקה היא ופרסה היא פלנט"א בלע"ז ובל' אשכנז הפי"ס והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים והלא לכולם יש פרסה שדורסים בה על הארץ אלא ע"כ מפרסת לשון סדוקה היא: פ דהא כבר כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אלא תיבה זו יתירה כו' ודומה כאלו כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אשר בבהמה היינו השליל

פירוש ע"ט

איתמר: (ב) דַבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רעדט צו די ישראל לֵאמֹר אזו צו זאגן זֹאת הַחַיָּה דס איז די היה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וואס איר מעגט עסן מִכָּל הַבְּהֵמָה פון אלע די פיך אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ וואס אויף דער ערד. רש"י שרייבט פון דעם לשון (זאת החיה) לערנן מיר אפ אז משה האט גנומן אין זיינע הענט איטליכס מין אונ האט געוויזן דס מעגט איר עסן אונ דס טארט איר ניט עסן אונ פאר וואס רופט אן דר פסוק חיה דס איז לשון לעבן דען ווייל די ישראל זענן בהעפט אן הקב"ה אונ זיי זענן ווערט זיי זאלן לעבן דרום האט זיי הקב"ה אפ געשייד פון די זאכן וואס זענן טמא: (ג) כָּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה איטליכס וואס איז צו שפאלטן די קלאען וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסוֹת אונ די קלאען זאלן זיין דורך פון אויבן אונ פון אונטן אפ געשייד מיט צוויי קלאען דס איז איין סימן טהרה אונ דר אנדערער סימן איז מַעֲלַת זיא ברענגט אויף גֵּרָה דס עסן וואס זי האט שון אויף גגעסן אונ האט שון אראפ געשלונגן ברענגט זיא עס ווידר אויף אין מול אונ צו קייט דס נאך אמאל בבהמה

בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ ד אַךְ
אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ
מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ה וְאֶת־
הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ו וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא
וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא
לָכֶם׃ ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס
פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה
וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃
ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם
לא

אונקלוס

תֵּיכְלוּן׃ ד בְּרַם יָת
דֵּין לָא תֵיכְלוּן מִמַּסְּקֵי
פִשְׁרָא וּמִמַּסְדְּקֵי
פַרְסָתָא יָת גַּמְלָא אֲרֵי
מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא
וּפַרְסָתָא לָא אַסְדֵּיק
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃
ה וְיָת טַפְזָא אֲרֵי
מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא
וּפַרְסָתָא לָא אַסְדֵּיק
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃
ו וְיָת אַרְנְבָא אֲרֵי
מַסְּקָא פִשְׁרָא הִיא
וּפַרְסָתָא לָא אַסְדְּקָא
מְסָאֲבָא הִיא לְכוֹן׃
ז וְיָת חֲזִירָא אֲרֵי
סְדִיק פַּרְסָתָא הוּא
וּמְטַלְּפָא טִלְפִין
פַּרְסָתָא וְהוּא פִּשְׁרָא
לָא פָשַׁר מְסָאַב הוּא
לְכוֹן׃ ח מִבִּשְׂרְהוֹן
לא

ת״א אותה זבחים לד. אך את זה בכורות ו ז טו. וממפרסי בכורות טו. ואת הגמל חולין נט בכורות ו ז. ואת השפן בכורות ו. ואת הארנבת שם. ואת החזיר חולין שם בכורות שם. תאכלו חולין סו סו. ובנבלתם ר״ה טז

פירוש רשב״ם

(ח) ובנבלתם לא תגעו. בשעה שאתם צריכים

בעל הטורים

הולא דימא אסור: (ד) ממעלי הגרה. מלא יו״ד מיכן פעלס

שפתי חכמים

בגמלא בבהמה דאמר תאכלו מכל בבהמה קאי אכולה פרשה: צ דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא. ולא תעשה כתיב בהדיא כמו אך את זה לא תאכלו וגו׳ אבל לא בא ללמד בשבועו שמוסף לאוכלו דהא כבר אמר אבר תאכלו מכל

רש״י

תאכלו. ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא לעבור עליה בעשה ולא תעשה (זבחים לד): (ח) מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו בשר

פירוש ע״ט

אין דער בהמה אתה תאכלו די זעלביגע מעגט איר עסן: (ד) אך את זה לא תאכלו נאר די דאזיגע זאלט איר ניט עסן ממעלי הגרה פון די בהמות וואס זענען מעלה הגרה וממפריסי הפרסה. אדר זיי האבן צו שפאלטני קלאען את הגמל דם קעמיל כי מעלה גרה הוא חאטשי ער איז דאך יוא מעלה גרה ופרסה איננו מפריס ער האט אבר ניט קיין געשפאלטני קלאען טמא הוא לכם דם איז צו אייך טמא כלומר איר טארט דם ניט עסן: (ה) את השפן אונ דאס קיניגיל כי מעלה גרה הוא חאטשע

ער איז מעלה גרה ופרסה אונ קלען לא יפריס איז אבער ניט צו שפאלטן טמא הוא לכם דם איז צו אייך טמא: (ו) ואת הארנבת אונ די האזן כי מעלת גרה הוא וכו׳: (ז) ואת החזיר אונ דער שוויין כי מפריס פרסה הוא חאטשי ער הט צו שפאלטינע קלאין ושסע שסע פרסה אונ דיא קלאין זענן אפ געשייד איינס פון דעם אנדרן והוא גרה לא יגר ער איז אבר ניט מעלה גרה טמא הוא וכו׳: (ח) מבשרם לא תאכלו פון זייער פלייש כלומר פון דיא דאזיגע וואס האבן ניט די צווי סימני טהרה וואס איך

לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ ט אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל
אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ׃
י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ
הֵם לָכֶם׃ יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם
מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם
תשקצו

ת"א מכל אשר בזומות ה סנפיר חולין סג. תס צ. בימים ביפים
בזומות ס. ולא נבלתם חולין פו

אונקלוס

לָא תֵיכְלוּן וּבִנְבֵלְתְּהוֹן
לָא תִקְרְבוּן מְסָאֲבִין
אִנּוּן לְכוֹן׃ ט יָת דֵּין
תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא
כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין
וְקַלְפִּין בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא
וּבְנַחְלַיָּא יָתְהוֹן
תֵּיכְלוּן׃ י וְכֹל דִּי לֵית
לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִּין
בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחְלַיָּא מִכֹּל
רִחְשָׁא דְמַיָּא וּמִכֹּל
נַפְשָׁא חַיְתָא דִּי בְמַיָּא
שִׁקְצָא אִנּוּן לְכוֹן׃
יא וְשִׁקְצָא יְהוֹן לְכוֹן
מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן
וית

בעל הטורים

גרה. בגי' כבש ועז וז' מיני חיות: (ח) טמאים הם לכם. וסמיך ליה את זה תאכלו רמז המאכל דימא ברי. לא הזכיר בדגים טמאות לפי שמכוסים מבני אדם אין לכם טמאות:

פירוש רשב"ם

ליגע בקודש או לאכול קודש כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש את עצמו. גם בכלי שרת גם במזבח גם בבשר חטאת כולם כתיב כל הנוגע בהם יקדש

רש"י

בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין אמרת ק"ו ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בת"כ): מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה ת"ל אמור אל הכהנים וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין. ק"ו מעתה ומה טומאת המת החמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ר ברגל (ר"ה ט"ז) זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל: (ט) סנפיר. אלו שפט בהם: קשקשת. אלו קליפין הקבועים בו כמו שנאמר (ש"א יז) ושריון קשקשים הוא לבוש: (י) שרץ. בכ"מ משמעו דבר נמוך ברוחש ונד על הארץ: (יא) ושקץ יהיו. לאסור את עירוביהן אם

שפתי חכמים

הבהמה כו': ק והא תאמר והא אין מזהירין מן הדין. וי"ל דהאי הכא דוקא כי עשה אותה תאכלו פירש רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב אותה תאכלו משמע הם שהותרים בפרשה מותר לאוכלם אבל שאר בהמות שאין בהם סימנים אף שלא כתובים בפרשה אסור לאוכלם אם כן יש עשה אף על בהמות שאין בהם סימן טהרה מזהירין נמי מן הדין שיהא בו נמי לא תעשה. אבל היכא דאין עשה אין מזהירין מן הדין. רא"ם: ר ברגל פי' ביו"ט כלומר בכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראיה שחייב להביא לעזרה מה שאין כן בשאר ימות השנה: ש מכוס

פירוש ע"ט

אין גְשְׁטָאבְּן זָאלְט אִיר פוּן זַייעֶר פְלֵיישׁ נִיט עֶסְן וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ אוּנ אַז עֶס פֵייגֶרְט אֵיינֶם פוּן דִיא בְהֵמוֹת טְמֵאִים זָאלְט אִיר אִין דֶר נְבֵילָה נִיט אָן רִירְן. רש"י שְׁרַייבְּט אִיסְרָאֵל טָאר נִיט אָן רִירְן אָן אַנְבֵלָה אוּם יוֹם טוֹב אוּנ כֹּהֲנִים טָארְן קֵיין מָאל נִיט אָן רִירְן: (ט) אֶת זֶה תֹּאכְלוּ דָאס דָאזִיגֶע מֶעגְט אִיר עֶסְן מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם פוּן אַלֶין וָואס אִיז אִין וַואסֶר כֹּל אִיטְלִיכֶם אֲשֶׁר לוֹ וָוס אִיז פַאר הַאנְדְן צוּא אִים סְנַפִּיר פְלוּם פֶעדֶרְן וָוס עֶם שְׁווִימְט דֶער מִיט אִין וַואסֶער וְקַשְׂקֶשֶׂת אוּנ שׁוּפֶּן בַּמַּיִם הַייא עֶס אִיז אִין וַואסֶר בַּמַּיִם אָדֶר אִין דִיא מֶערְן וּבַנְּחָלִים אָדֶר אִין דִיא טַייכְן אֹתָם תֹּאכֵלוּ מֶעגְט אִיר זַייא עֶסְן: (י) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם אֲשֶׁר אֵין לוֹ וָואס עֶס אִיז נִיט פַאר הַאנְדְן צוּא אִים סְנַפִּיר פְלוּם פֶעדֶרְן בַּיַּמִּים וכו' מִכֹּל שֶׁרֶץ פוּן אִיטְלִיכֶם וַוידֶמִינוּנְג הַמַּיִם פוּן דֶם וַואסֶר וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אוּנ פוּן אִיטְלִיכֶן נֶפֶשׁ וָואס הָאט אִין זִיךְ אַהְיוּת שֶׁקֶץ אוּם וֶוערְדִיג הֵם זַייא לָכֶם צוּא אַייךְ: (יא) וְשֶׁקֶץ אוּנ אוּם וֶוערְדִיג יִהְיוּ זַייא זָאלְן זַיין לָכֶם צוּא אַייךְ מִבְּשָׂרָם פוּן זַייעֶר פְלֵיישׁ לֹא תֹאכֵלוּ

תְּשַׁקֵּצוּ׃ יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ
סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם׃ יג וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־
הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־
הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֵת הָעָזְנִיָּה׃
יד וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ׃
טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ׃ טז וְאֵת בַּת
הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף
ואת

אונקלוס

וְיָת נִבְלַתְהוֹן תְּשַׁקְּצוּן׃
יב כֹּל דִּי לֵית לֵהּ
צִיצִין וְקַלְפִין בְּמַיָּא
שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃
יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן
מִן עוֹפָא לָא יִתְאַכְלוּן
שִׁקְצָא אִנּוּן נִשְׁרָא
וְעַר וְעַזְיָא׃ יד וְדַיְתָא
וְטָרְפִיתָא לִזְנַהּ׃
טו יָת כָּל עוֹרְבָא
לִזְנֵהּ׃ טז וְיָת בַּת
נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר
שחפא

ת״א הנשר חולין סא . ואת הפרס חולין ו כב . ואת הדאה שם סג . ואת בת שם סד .

פירוש רשב״ם

ויטהר תחילה . שאם נגע בנבילה או בשאר טומאות הכתובות בתורה יקדש ויטהר ויטבול תחלה קודם נגיעתו

בעל הטורים

(יג) את הנשר . פתח בנשר בסוף מלך בעופות . נשר נוטל גולתו דכתיב תתחדש כנשר נעוריכי : (טז) התחמס . חומס

שפתי חכמים

דקרא יתירא הוא דהא כתיב לעיל מוניה שקץ הם : ת היינו מין בשאינו מינו אבל מין במינו טמא אחד במאתים עכור מותר : א פירוש דבר שמתגדל במים שבכלים אין בו לד איסור ואת נבלתם תשקצו בא לרבות מיד שנתפרשו מן המים כגון שסיננן מן המים אסורים הם כיון שפירשו ממקום רביתייהו: ב דקרא יתירא הוא שכתוב לעיל וכל אשר אין לו סנפיר וגו׳ : ג כלומר אלו לא נכתב מקרא זה ה״א אין לו וכו׳ : ד אבל מקרא קמא ליכא למשמע דאל״כ במים מיבעי ליה ולא בימים ובנחלים אלא ללמד בימים ובנחלים שהם מוכנים ונובעים הוא דאסירי אי לית ליה סימנים הא בכלים ביהין ומערות אע״פ דלית בהו סימנים אכול ע״ש : ה מדשני משה רבינו עליו השלום במשנה תורה וכתב לא תאכלו ולא כתב לא יאכלו דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כמשמע כמו שמשמע כדבור מפי הקב״ה אלא ודאי כך קבל מסיני דהאי לא יאכלו דכתיב גבי עופות טמאים לאו לאוסרן בהנאה כוא

רש״י

יש בו כנוסן ת סעס (חולין לט) : מבשרם. אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות : ואת נבלתם תשקצו. (פס ס״ו) לרבות יבחושין (שמתגדלין במים שבכלים) א שסיננן . יבחושין מושיילונ״ש בלע״ז : (יב) כל אשר אין לו וגו׳ . (ת״כ) מה ת״ל ב שיכול ג אין לו סנפיר מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה הבינן במים מנין ת״ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים הא אם היו לו במים אע״פ שהשירן ד בעלייתו מותר : (יג) לא יאכלו. (שבת קיד) לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או אינו אלא לאסרן בהנאה ת״ל (דברים יד) לא תאכלו באכילה אסורין ה בהנאה מותרין . כל עוף שנאמר בו למינה למינו למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא

פירוש ע״ט

זָאלְט אִיר נִיט עֶסְן וְאֶת נִבְלָתָם אוּנ זֵייעֶרִי נְבֵלוֹת תְּשַׁקְּצוּ זָאלְט אִיר פַר אוּם וֶוערְדִיגְן : (יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין וכו׳ : (יג) וְאֶת אֵלֶּה אוּנ דִיא דָאזִיגֶע תְּשַׁקְּצוּ זָאלְט אִיר פַאר אוּם וֶוערְדִיגְן מִן הָעוֹף פוּן דִיא עוֹפוֹת לֹא יֵאָכְלוּ זֵייא זָאלְן נִיט גְגֶעסְן וֶוערְן שֶׁקֶץ הֵם זֵייא זֶענְן אוּם וֶוערְדִיג אֶת הַנֶּשֶׁר דֶר אָדְלֶר וְאֶת הַפֶּרֶס אוּנ דֶער הָאפּוּךְ וְאֵת הָעָזְנִיָּה אוּנ דֶעם גְרִיף : (יד) וְאֶת הַדָּאָה אוּנ דִיא רוֹטֶע וַוייא וְאֶת הָאַיָּה אוּנ דִיא וַוייסֶע וַוייא לְמִינָהּ צוּא אִיר מִין. רש״י שְׁרַייבְּט אִיטְלִיכֶם עוֹף וָואס עֶס שְׁטֵייט דֶער בַּייא לְמִינָהּ אָדֶר לְמִינוֹ אָדֶר לְמִינֵהוּ אִיז פַאר הַאנְדְן אִין דֶעם אֵייגִינֶם מִין וָואס אֵיינְס צוּם אַנְדֶרְן זֶענְן נִיט גְלַייךְ אִין דֶר מַרְאֶה אוּנ נִיט מִיט דֶעם נָאמֶן אוּנ זֵייא זֶענִין אֵיין מִין : (טו) אֵת כָּל עֹרֵב אוּנ אִיטְלִיכֶע רָאבּ לְמִינוֹ צוּ זַיין מִין : (טז) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה אוּנ דִיא יוּנְגֶע שְׁטְרוֹיס. דֶר חָזְקוּנִי שְׁרַייבְּט אָבֶּר דִיא אַלְטֶע שְׁטְרוֹיס דַארְף דִי תּוֹרָה נִיט אָן זָאגְן אַז מֶען זָאל זִיא נִיט עֶסְן דֶען מֶען קָאן זִי בְּלוֹז נִיט עֶסְן וָוארוּם זִי אִיז אַזוֹ הַארְט וִוי הָאלְץ אוּנ זִיא עֶסְט אַייזְן וְאֶת הַתַּחְמָס אוּנ דֶר אַמְסִיל וְאֶת הַשָּׁחַף דֶר קָאקוּק וְאֶת הַנֵּץ אוּנ דֶער שְׁפַּארְווִיר לְמִינֵהוּ צוּ זַיין מִין :

וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃ יז וְאֶת־הַכּוֹס
וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף׃ יח וְאֶת־
הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־
הָרָחָם׃ יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־
הָעֲטַלֵּף׃ כ כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ
עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כא אַךְ
אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא לו קרי
כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן
על

שַׁרְפָּא וְיָת נַצָּא
לִזְנוֹהִי: יז וְיָת קַדְיָא
וְשָׁלֵינוּנָא וְקִפּוֹפָא:
יח וּבַוְתָא וְקָאתָא
וִירַקְרְקָא: יט וְחַוָּרִיתָא
וְאִבּוּ לִזְנַהּ וְנַגַּר טוּרָא
וַעֲטַלֵּפָא: כ כֹּל רִחֲשָׁא
דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל
אַרְבַּע שִׁקְצָא הוּא
לְכוֹן: כא בְּרַם יָת דֵּין
תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִחֲשָׁא
דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל
אַרְבַּע דִּי לֵהּ קַרְסוּלִין
מֵעִלָּוֵי רַגְלוֹהִי לְקַפָּצָא
בְהוֹן עַל אַרְעָא:
יָת

ת"א הנץ שם סג. למינה שם. השלך שם. התנשמת שם. הרחם שם. חסידה שם. האנפה שם. למינהו שם. הדוכיפת שם. אשר לו שם כה סו. לנתר. כהן ב"ק לה.

בעל הטורים

ואוכל: הנץ. בגי' זהו הרבה ומגלה שאר עופות ומוסרם: (יז) הכוס. כלום תרבות ונכסה מן העין: השלך. השולה דגים מן הים: הינשוף. אף הנשף ואינו רואה היום מפני אור השמש: (יח) התנשמת. כל הרואה אותה יבוש: הקאת.

פירוש רשב"ם

בקודש: (כא) ההולך על ארבע. כעין דבורים: לנתר. כתרגום ויתר גוים. כמו וינתר. כמו ויפל. מן נפל: על דרכו לנקוף מאכלו: הרחם. שמרחם על בניו: חולה נמים.

רש"י

במראיהם ולא בשמותם ו וכולן מין אחד: (טז) הנץ. אישפרוי"ר: (יז) שלך. פירשו רבותינו (חולין ס"ג) זה השולה (פי' מגביה) דגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא: כוס וינשוף. הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם. ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ן: (יח) תנשמת. היא קלב"א שורי"ץ ודומה לעכבר ופורחת בלילה ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א: (יט) החסידה. זו דיה לבנה ציגוני"ה ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: האנפה. היא דיה רגזנית ונראה לי שהוא שקורין לה היירו"ן: הדוכיפת. תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הרופ"א ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות הוא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במסכת גיטין בפרק מי שאחזו (ד' ס"ח): (כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובים וצרעין ויתושין וחגבים: (כא) על ארבע. על ד' רגלים: ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד

שפתי חכמים

דאתא ועל כרחך לחייב על שמאכילו לקטנים: ו ואם תאמר היאך מוסב זה על ענין שפירש"י לפניו. ויש לומר השתא דפירש לפניו העופות הטמאים שכתובים בתורה בהדיא דמותר בהנאה מדכתיב לא תאכלום מוינו לפרש היכא דכתיב למינה למינו למינהו אף שאין דומין זה לזה לא במראיהן ולא בשמותיהן הכל מין אחד הוא הכל אם כיון אותן שכתובים בהדיא בתורה אסורים בהנאה מדכתיב לא יאכל היה מפרשינן היכא

פירוש ע"ט

(יז) וְאֶת הַכּוֹס אונ די אֵייל וְאֶת הַשָּׁלָךְ אונ דר רֵייגִיר וְאֶת הַיַּנְשׁוּף אונ דר שְׁטָאק אֵייל: (יח) וְאֶת הַתִּנְשֶׁמֶת אונ די פְלֶעדֶר מויז וְאֶת הַקָּאָת אונ די קְרָאָה וְאֶת הָרָחָם אונ דר אַגְלַאשְׁטִיר: (יט) וְאֵת הַחֲסִידָה אונ די שְׁטָרָאךְ הָאֲנָפָה די ווִיד הָאפּ וְאֶת הַדּוּכִיפַת אונ דר הָעֶר הָאן וְאֶת הָעֲטַלֵּף אונ דר שְׁוַואלְבּ: (כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף אִיטְלִיכֶס ווירמונג פון דיא עופות הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע ווָס עֶס גֵייט אוֹף פִיר פִּיס שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם אִיז עֶס אוּם ווֶערְדִיג צוּ אַייךְ: (כא) אַךְ אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף נָאר דָם מֶעגְט אִיר יוּא עֶסְן פוּן אַלִי ווירמונג פון די עוֹפוֹת הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע ווָס גֵייט אוֹף פִיר פִּיס אֲשֶׁר לוֹ ווָאס אִיז צוּ אִים פָאר הַאנְדְן כְּרָעַיִם קְנִיא מִמַּעַל לְרַגְלָיו הַעֶבֶר פוּן דִי פִּיס לְנַתֵּר בָּהֵן עַל הָאָרֶץ צוּ שְׁפְּרִינְגְן מִיט זֵייא אוֹף

עַל־הָאָרֶץ׃ כב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃
כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמָּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כה וְכָל־הַנֹּשֵׂא

מנבלתם

ת״א את אלה חולין סה . כתובת סה ע״ו . הסלעם סה . למינהו סה .

כב יָת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רָשׁוֹנָא לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְנוֹהִי׃ כג וְכֹל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּי לֵהּ אַרְבַּע רַגְלִין שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃ כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ כה וְכָל דְּיִטּוֹל מִנְּבִלְתְּהוֹן

יצבע

פירוש רשב״ם

כפיו. כגון הדוב והכלב: (כד) ולאלה תטמאו כל הנגע בנבלתם. ומפרש והולך בהמות טמאות. הבהמה אשר

שפתי חכמים

דכתיב למינה למינו למינהו לא ללמד בא שמינה ממש הוא אלא אלו שדומין במראיהן ובשמותיהן אסורים כמו אלו שכתובים בתורה אבל אלו שאין דומין להם במראיהן ובשמותיהן אותן אינן מינן ואינן המותרים כאותן שכתובים. בשדיא שכן לכותבים בשמם יאין בהם אלא איסור אכילה אבל בשתא דאמרינן אפילו אותן שכתובים בשדיה אין בהם איסור הנאה א״כ איך יכולים לומר אותן שאין כתובים בשדיא המותר יותר ע״כ להורות בא שמין א׳ הוא וק״ל: ז דאל״כ ל״ל האי קרא לעיל כתיב אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע וגו׳ משמע דשני ארבע מינים דוקא אבל שאר שרצי העוף שיש להם ד׳ רגלים אסורים לאכול אלא ודאי ללמד בא וכו׳: ח ולא אדלעיל קאי אבשמה והיה ועופות ודגים והגבים: ט כלומר לא במגוה אותם לטמאות אלא ה״פ שאם תגעו בם תהיו טמאים: י כתב הרא״ם לא שמעתי טעם נכון על זה מה בא להשמיענו בזה הכלל הרי בשדיא כתיב פה שבטומאת מגע אינו טעון כיבוס בגדים ובטומאת משא טעון כיבוס בגדים ואם להודיע שבכל מקום הוא כמ״ש פה למאי נפקא מינה. ובמאי י״ל שבא להשמיענו בזה שאין טומאת מגע למדה מק״ו מטומאת משא להטעינה כיבוס בגדים. ומה משא שאינה נוהגת בשרצים טעון כיבוס בגדים מגע שנוהגת בכל תוני טומאות אינו דין שטעונה כיבוס בגדים ועל זה פירש״י כל מקום שנאמר טומאת משא המורה מטומאת מגע ולא תמלא בכוס מקום טומאת מגע שחייב בה הכתוב כיבוס בגדים והנו סיתה טומאת מגע טעונה כיבוס בגדים מק״ו לא

רש״י

ד׳ רגליו וכשרולה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח ויש מהן הרבה כאותן שקורין לנגוסט״א אבל אין אנו בקיאין בהן שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וד׳ כנפים וקרסולין אלו כרעים הכתובים כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם: (כג) וכל שרץ העוף וגו׳. (ת״כ) בא ולמד שאם יש לו ז המש טהור: (כד) ולאלה. (ת״כ) העתידין להאמר למטה בענין: תטמאו. ח כלומר בנגיעתם ט יש טומאה: (כה) וכל הנשא מנבלתם. כל מקום שנאמרה טומאת משא המורה מטומאת מגע י שהיא טעונה כבוס בגדים (ת״כ והלא דין הוא מה משא כו׳ מגע לא כ״ש ת״ל כו׳ וזהו שבא רש״י להשמיענו. מזרחי):

פירוש ע״ט

דר ערד: (כב) אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ דִי דָאזִיגֶע פוּן זַייא מֶעגְט אִיר עֶסִין אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ דֶעם הַיישְׁרֵיק צוּא זַיין מִין וְאֶת הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם סָלְעָם צוּ זַיין מִין אֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חַרְגּוֹל צוּ זַיין מִין וְאֶת הֶחָגָב לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חָגָב צוּ זַיין מִין. רש״י שְׁרַייבְּט דִי אַלֶע פִיר מִינִים זֶענֶן אַלְץ הַיישֶׁערִיקֶן וָואס זֶענֶן טָהוֹר נָאר מִיר זֶענֶן אִין זַייא נִיט בָּקִי: (כג) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶס שֶׁרֶץ הָעוֹף וִוידֶרְמוּנְג פוּן דִי עוֹפוֹת אֲשֶׁר לוֹ וָואס אִיז נָאר פָאר הַאנְדְן צוּ אִים אַרְבַּע רַגְלָיִם פִיר פִיס שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם דָס אִיז אוּם וָועדִיג צוּ אַייךְ כְּלוֹמַר אִיר מָארְט זַיי נִיט עֶסְן: (כד) וּלְאֵלֶּה אוּנ צוּ דִי דָאזִיגֶע מִינִים וָואס וַוייטֶער וָועט שְׁטֵיין תִּטַּמָּאוּ וָועט אִיר פַאר אוּם רֵיינִיגְט וֶוערְן כָּל הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט אָן רִירְן אִין זַייעֶר נְבֵלָה יִטְמָא עַד הָעָרֶב זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז דֶעם אָבִינְט: (כה) וְכָל הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם אוּנ אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט טְרָאגְן פוּן זַייעֶר נְבֵלָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשְׁן זַיינֶע

מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע ׀ אֵינֶנָּה
שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים
הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃
כז וְכֹל ׀ הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה
הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם
לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב׃ כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם׃ ס כט וְזֶה לָכֶם

הטמא

ת״א וכל כולך חולין ח. וזה לכם פסחים כג כריתות ד כג מגילה יז.

יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כו לְכָל בְּעִירָא דִּי
הִיא סְדִיקָא פַּרְסָתָא
וְטִלְפִין לֵיתָהָא מְטַלְּפָא
וּפִשְׁרָא לֵיתָהָא מַסְּקָא
מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל
דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי
מְסָאַב׃ כז וְכֹל דִּמְהַלֵּךְ
עַל יְדוֹהִי בְּכָל חַיְתָא
דִּמְהַלְּכָא עַל אַרְבַּע
מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן
כָּל דְּיִקְרַב בְּנִבְלַתְהוֹן
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כח וּדְיִטּוֹל יָת נִבְלַתְהוֹן
יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃
כט וְדֵין לְכוֹן מְסָאֲבָא

ברחשא בעל הטורים

נגר וגזר ובבלים לא כתיב בכס כלום בשביל הנחש שהוא מכס: (כו) הנוגע בנבלתם יטמא בגימ' זהו הנוגע אפילו פתים בין שחוטים. וכאן לא פירש במותם. אבל בבהמה לאכלה וגר' הוקא מתה אבל שחוטה טהורה ואפי' טריפה: אם מענוהו נבילה על כתיפו ולא נגע ולא זז ממקומו אינו

פירוש רשב״ם

שהיא מפרסת פרסה. אבל שסע אינה סדוקה כגון סוס וחמור: (כו) וגרה איננה מעלה. כל הנוגע בהן. בין טהורה כתיב לפנינו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם (כח) והנושא. מסיט ממקומה אעפ"י שלא נגעה. אבל טמא. וכן שנינו במסכת זבחים. ואפילו מת מוטל על

רש״י

(כו) מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת. כאן למדך בנבלת בהמה טמאה שמטמאה ובענין בסוף הפרשה בא פירש על בהמה טהורה (והלכך שכתוב שטמאה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבלה. מס): (כז) על כפיו. כגון כלב ודוב וחתול: טמאים הם לכם. למגע: (כט) וזה לכם הטמא. כל טומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש

שפתי חכמים

לא נשמעינו קרא כבוס דוכתא דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו וכה"ג איתא בפ"ק דחולין דף כ"ב. הרא"ם: ב כלומר הלכך הכתוב לבנים לומר שהיעת בהמה טהורה אם היתה פרסה ושחטה בשחיטתה מטהרתה מידי נבילה ומ"מ כתיב כתם וכי ימות וגו' דוקא מתה מטמאה טומאת נבילה אבל טריפה אע"פ שסופה למות אם שחטה טהורה מטומאת נבילה אבל בהמה טמאה בין מתה בין שחוטה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה ולכן נכתב בה בנבלתה כתם בין ע"י מיתה בין על ידי שחיטה. הרא"ם: ל פירוש שאין כשום

פירוש ע״ט

קלידר וטמא עד הערב אונ זאל זיין טמא ביז דעם אבינט: (כו) לכל הבהמה צו אלירלייא בהמות אשר הוא מפרסת פרסה וואס איז צו שפאלטן די קלאען פון אובן ושסע איננה שוסעת אבר אונטן איז ניט צו שפאלטן וגרה איננה מעלה אונ זי איז ניט מעלה גרה טמאים הם לכם זענן זיי צו אייך אום ריין כל הנגע בהם איטליכר וואס רירט אן אין זיי יטמא זאל

פירוש ע״ט

טמא ווערן: (כז) וכל הולך על כפיו אונ איטליכס וואס גייט אויף זיינע הענד בכל החיה אין אלע חיות ההולכת על ארבע וואס זיא גייט אויף פיר פיס היינו איין הונט אדר אבער אדר אנדרי מיניס וואס זענן גלייך דער צוא טמאים הם לכם כו': (כח) והנושא וכו': (כט) וזה לכם הטמא אונ דאס דאזיגע איז צוא אייך טמא בשרץ אין די שרצים

הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ׃
ל וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִּנְשָׁמֶת׃ לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים
לָכֶם בְּכָל־הַשָּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם
בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ לב וְכֹל
אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמֹתָם
יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־
עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה
מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃ שביעי לג וְכָל־
כלי

אונקלוס

בְּרִחְשָׁא דְּרָחֵישׁ עַל
אַרְעָא חֻלְדָּא וְעַכְבְּרָא
וְצַבָּא לִזְנוֹהִי׃ ל וְיַלָּא
וְכֹחָא וְהַלְטֵיתָא
וְחֻמְטָא וְאֶשּׁוּתָא׃
לא אִלֵּין דִּמְסָאֲבִין
לְכוֹן בְּכָל רִחְשָׁא כָּל
דְּיִקְרַב בְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
לב וְכֹל דִּי יִפֵּל עֲלוֹהִי
מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי
מְסָאַב מִכָּל מָאן דְּאָע
אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ אוֹ
שָׂק כָּל מָאן דִּי יִתְעֲבֵד
עֲבִידְתָּא בְהוֹן בְּמַיָּא
יִתָּעַל וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃ לג וְכָל
מאן

ת"א בשרץ חולין קח. מכבר שם. כל הנוגע חגיגה יא נזיר נא מה כו. במותם חולין עד קנח נדה לו. יפול עליו חגיגה יא נזיר נא חולין עד נדה נו. או בגד שבת סג. או עור שם כד מנחות לט. או שק שבת סד. כל כלי שם. במים יובא יבמות עה. וכל כלי פסחים יח סוטה כו חולין כד.

פירוש רשב"ם

המטה ותחתיו נייר המפסיק בין המת לכלים שתחתיו ככעדכם: (כט) הסוכן. בגי' הטעורה שטיעורו כטעורה: שהורים הם שמת אינו מטמא אלא במשא שהוא היסט וכן שנינו שם. ובתרגום ירושלמי מתורגם נושא מטים: (לב) מכל כלי עץ. ולא כלי אבנים ולא כלי אדמה: שק. טלית של נוצת עזים: אשר יעשה מלאכה בהם. ולא

בעל הטורים

שפתי חכמים

רגליהם מכוסות בטלפים: מ כלומר שלא תאמר שמפני שיובא במים דהיינו שטבל יטמא עד הערב. כפי מה שיובן מבמים יובא. וטמא עד הערב לפיכך הוסיף אף לאחר טבילתו

רש"י

להיות טמא במגען ונאסר לאכול תרומה וקדשים ולהכנס במקדש: החלד. מוס'טילה: והצב. פרוי"ש שדומה לצפרדע: (ל) אנקה הריצו"ן: הלטאה. ליזרד"ש: החמט. לימצ"ה: תנשמת. טלפ"א:

(לג) במים יובא. (יבמות ע"ה) ואף לאחר טבילתו טמא הוא מ לתרומה: עד הערב. ואח"כ:

פירוש ע"ט

הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ וואס ווידמינט אוף דר ערד הַחוֹלֶד דאס וויזילע וְהָעַכְבָּר אונ דיא מוז וְהַצָּב אונ דר שולט קרוט לְמִינֵהוּ צוא זיין מין: (ל) וְהָאֲנָקָה אונ דר איגל וְהַכֹּחַ אונ דס אייכי העררגבי וְהַלְּטָאָה אונ דיא אילטיש וְהַחֹמֶט אונ די שנעק וְהַתִּנְשָׁמֶת אונ די מולד וואורף: (לא) אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם די דאזיגע זענן צוא אייך אום ריין בְּכָל הַשָּׁרֶץ אין אלע דיא שרצים כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם איטליכר וואס רירט אן אין זייא בְּמוֹתָם אין זייערע טויטע יִטְמָא וכו': (לב) וְכֹל אונ איטליכם אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו וואס עס וועט פאלן אויף אים מֵהֶם פון די שרצים בְּמֹתָם אז זייא זענן טויט. יִטְמָא זאל די זאך טמא זיין מִכָּל כְּלִי עֵץ פון הילצרני כלים אוֹ בֶגֶד אדר אקלייד אוֹ עוֹר אדר אכלי פון פעל אוֹ אדר שַׂק אזאק כָּל כְּלִי איטליכע כלי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם וואס ווערט געטאן אמלאכה מיט זיי אונ דר שרץ האט אן גריהרט אין דר כלי בַּמַּיִם יוּבָא זאל זי געברכט ווערן אין וואסר דס הייסט מען זאל די כלי טובלן אונ נאך דער טבילה וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב זאל זיא טמא ווערן ביז אבינד מען טאר אין איר ניט ניצן קיין תרומה ביז דיא זון פאר גייט וְטָהֵר אונ דר נאך זאל זי זיין ריין: (לג) וְכָל כְּלִי

מָאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן לְגַוֵּהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּהּ יִסְתָּאַב וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן: לד מִכָּל מֵיכְלָא דְּמִתְאֲכֵל דִּי יֵעֲלוּן עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי מְסָאַב

כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ׃
לד מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וכל

ת״א בפומה מס מב. כל אשר פסחים נ סוטה כז חולין לג מ. מכל האוכל שבת קלח פסחים יח כ יומא פ מנחות קא חולין לו קנס בכורות ס.

פירוש רשב״ם

תשמיש כיסוי שאין עושין בתוכם כלום: (לד) אשר יבא עליו מים יטמא. מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת האפיקורסים לא חוקיק הקב״ה טומאת למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנם לצורך מאכל ונתינת

רש״י

וטהר. בהערב השמש: (לג) אל תוכו. אין כלי חרס מטמא נ אלא מאוירו (חולין כ״ד): כל אשר בתוכו יטמא. הכלי חוזר ומטמא ס מה שבאוירו (ס״א נ״ל בתוכו): ואתו תשברו. (ת״כ) למד שאין לו טהרה ע במקוה: (לד) מכל האכל אשר יאכל. מוסב על מקרא פ העליון כל אשר בתוכו יטמא (פסחים כ) מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא למדנו מכאן דברים הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבאו עליו מים פעם אחת ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה לעולם ואפילו נגוב צ והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומאה כמים שכך יש לדורש המקרא אשר יבא עליו מים או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל ועוד למדו רבותינו מכאן שאין ולד הטומאה מטמא כלים שכך שנינו יכול יהו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכל ומשקה מיטמא ק מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מלהטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו ר שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו אומר אשר יבוא עליו מים ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים ש אלא אם כן יש בו כביצה

שפתי חכמים

אינו מועיל לו לצאת מטומאתו עד שיעריב שמשו: נ כלומר אם הגיע טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו שהוא אפי׳ נגעה בו טומאה ויליף לה מכל אשר בתוכו יטמא מה תוכו שהכלי מ טמא הכלים שבתוכו אפילו אינו נוגע בהן הטומאה שמאים ר״ל אפילו אם היה הכלי מלא חרדל הכל טמא אע״פ שאין הכלי נוגע בכולם אלא מה שסמוך לדפנות שאי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל ועוד א״כ זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי אלא ע״כ מאויר כלי חרס הם נטמאים אף תוכו האמור באוכרת טומאה לכלי אע״פ שלא נגעה טומאה בכלי אלא תלויה בו טמא הכלי: ס מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו אלא אפילו לא נגע אלא שבא לאוירו טמא. א״כ לא שהכלי הוא כאלו מלא טומאה דמה שבתוכו נוגע בו דא״כ למה נתמעטו כלים מליטמא מאויר כלי חרס כדלקמן ברש״י אלא ודאי הכלי עצמו קבל טומאה מהשרץ שבאויר והכלי נעשה ראשון וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעשותו שני ונתמעטו כלים שאין כלי ראשון מטמא כלי. ברא״ם: ע כלומר אם אתה רוצה לטהרו מידי טומאתו שברכו עד שלא יהא ראוי לתשמישו שראשון שאם עשוי לאוכלין שיעורו עד שיוציא זיתים ואם למשקה עד שינקב ככונס משקה: פ מפני שאין לו דביקות עם ואותו תשברו שסמוך לו ופירוש אשר יבא עליו מים אשר באו עליו מפני שאשר יבא מורה אחר שהיה בתוך כלי חרס הטמא אם יבא עליו מים יטמא ואין הדבר כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו ואז הוא טמא והוסיף עוד שהיה לומר והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר שכיון שנכנס לתוך כלי הטמא ואחר שיצא מן הכלי אם באו עליו מים יטמא דנאמר שחוזר הטומאה וניעור אחר שיבא עליו מים לכן אמר והוא בתוך הכלי: צ שהרי (לא) תלה הכתוב את טומאתו אחר ביאת המים כתב לא שנה נגוב לא שנה לא: ק כתב הרא״ם נראה לי דהאי ומשקה משנה היא וצריך לגרוס אוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא אוכל ומשקה שהרי המשקה דכתיב בקרא כבר כתב רש״י לעיל שהוא בא להכשיר והגיגה דר״א ולא ליטמא כרבי יודא וכרבי יוסי וא״כ איך יתכן לומר א״כ ועוד למדו רבותינו וכו׳ ועוד בת״כ שלפנינו ובפסחים ד׳ כ׳ אינו כתוב רק אוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס:

ר פירוש משנתלשו האוכלים מן הקרקע דאם לא כן אין לך שלא באו עליו מים ומהו אשר יבא עליו מים: ש ר״ל כגון

פירוש ע״ט

כְּלִי חֶרֶשׂ אונ אַלֶע דִי עֶרְדְנִי כֵּלִים אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ אַז עֶס וֶועט אַרַיין פַאלְן פוּן אַיין טוֹטְן שֶׁרֶץ אִינְוַוייניג כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא אַלֶיךְ וָוס אִיז פַר הַאנְדְן אִין דֶער כְּלִי זָאל טָמֵא ווערין וְאֹתוֹ אונ אִים כְּלוֹמַר דִי כְּלִי תִּשְׁבֹּרוּ זָאלְט אִיר צוּ בְּרֶעכְן עֶס הֶעלְפְט נִיט קֵיין טְבִילָה: (לד) מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל פוּן אִיטְלִיכְן עֶסְן וַוארְג וָואס עֶס וֶוערְט גֶגֶעסְן אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם וָואס וַואסֶר אִיז דְרוֹיף גֶקוּמֶן אונ דָס עֶסְן וַוארְג אִיז אִין דֶר עֶרְדְנִי כְּלִי וָואס דֶר שֶׁרֶץ אִיז דְרִינֶען אַרַיין גֶעפַאלְן

וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־
כְּלִי יִטְמָא׃ לה וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם ׀ עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר
וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים
יִהְיוּ לָכֶם׃ לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־
מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם
יִטְמָא׃ לז וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־
כל

אונקלוס

מסאב וכל משקה די
ישתתי בכל מאן יהי
מסאב: לה וכל די
יפל מנבלתהון עלוהי
יהי מסאב תנור
וכירים יתרעון מסאבין
אנון ומסאבין יהון
לכון: לו ברם מעין
וגוב בית כנישות מיא
יהי דכי ודיקרב
בנבלתהון יהי מסאב:
לז וארי יפל מנבלתהון
על

ת״א וכל משקה שבת יד פסחים יז יח. וכל אשר חולין קכו. תנור וכירים שבת קנה חולין קיח. וטמאים יהיו שבת קכה: אך מעין פסחים יז מיר כד זבחים כה חולין פד. על כל זרע שבת לה זבחים קה מנחות ע חולין קיז קיח קיט כריתות נא נדה כא.

פירוש רשב״ם

מים הוא תחילת תיקונם ועיקר השיבותם לצורך אכילה: (לו) אך מעין ובור. לפי הפשט אין מקבלים טומאת

רש״י

(ת״כ. יומא פ) שנאמר אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת. ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: (לה) תנור וכירים. (כלים ה) כלים המיטלטלין הם והם של חרס ויש להן תוך ת ושופת את הקדרה על נקב החלל ושניהם פיהם למעלה: יתץ. שאין לכלי חרס טהרה בטבילה: וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מצווה אני לנותצם תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי: (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה א ועוד יש לך ללמוד: יהיה טהור. הטובל בהם מטומאתו: ונגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך מעין ובור ב ונוגע בנבלתם יטמא

שפתי חכמים

אדם כאוכלים אכילה שאין בה שיעור אינן טמאים. אבל אין פירושו שאין אוכל מטמא דברים אחרים כשאין בו שיעור דהרי אפילו אם יש בו שיעור טומאה אין מטמא דברים אחרים שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה. מזרחי. והא דלא מטמא את אחרים ילפינן מדלא כתיב טמא אלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים: ת דאי לאו כלים המטלטלים הם אלא מחוברים לקרקע הוי לא מקבלים טומאה דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ומדכתיב יותץ דמשמע דאין להם טהרה במקוה משמע דשל חרס הם והואיל וסוא כלי חרס צריך לומר שיש להם תוך דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו ולאו דוקא חרס שהרי אין שורפים אותן באש אלא כיון שטופחים אותן מטיט ומיבשין אותן בחמה קורין אותו חרס ויש לו כל דין כלי חרס: א וא״ת והא לעיל דרש רש״י וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא קאי אהכשר טומאה ולא על טומאה עצמה. משום דסבירא ליה דאין טומאת משקה דאורייתא וזהו אליבא דרבי אליעזר דס״ל הכי והכא פירש דוקא המחוברים לקרקע אינן מקבלין טומאה ש״מ טומאת משקים דאורייתא וזהו אליבא דר״י דס״ל הכי. וי״ל זהו שפירש רש״י ועוד יש ללמוד וכו׳ ואליבא דר״א והא דלא קאמר וי״א וי״ל דאף רבי יודא ס״ל נמי הכי דס״ל דתרוויהו יש ללמוד מזה דשקולים הם וכלאו בניהם. רא״ם: ב כלומר אם נגע בנבלה והוא בתוך מעין או בור יטמא דקרא יתירא הוא למדרש הכי והכי דרשינן ליה אך מעין ובור ומקוה מים הטמא הטובל בהן טהור אבל הטהור הנוגע

פירוש ע״ט

חאטשי דר אוכל איז היינט שון טרוקין. יִטְמָא זאל ער טמא זיין וְכָל מַשְׁקֶה און איטליכעס גטראנק אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וואס עס ווערט גטרונקן בְּכָל כְּלִי אין אלירליי כלים און עס איז גלעגן אין דער כלי חרס וואס איז טמא. יִטְמָא זאל די משקה טמא זיין: (לה) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו און אלע זאכן וואס דרויף וועט פאלן פון דר נבלה פון אשרץ יִטְמָא זאל זיין טמא תַּנּוּר איין אובן וְכִירַיִם און איין הערט דס זענן אזעלכע ערדני כלים וואס מען קאן זיי טראגן פון איין ארט אויף דם אנדרן אז עס פאלט דרינן אריין אטומר שרץ יֻתָּץ זאל דער אובן אדר דער הערט צו שטוסן ווערן אינ עס העלפט זיי קיין טבילה ניט טְמֵאִים און אומריין יִהְיוּ זאלן זיי זיין לָכֶם צו אייך: (לו) אַךְ בייארט מַעְיָן אקוואל ברונן וּבוֹר און אזו אגרוב מִקְוֵה מַיִם וואס איז דרינן איין זאמלונג פון וואסר יִהְיֶה טָהוֹר זאל זיין טהור כלומר עס איז ניט מקבל טומאה וְנֹגֵעַ און דר וואס רירט אן בְּנִבְלָתָם אין זייער נבלה פון די שרצים חאטשי ער שטייט בשעת מעשה אין דם קוואל ברונן אדר אין דם גרוב מיט וואסר יִטְמָא זאל ער טמא זיין: (לז) וְכִי יִפֹּל און אז

כל־זרע זרוע אשר יזרע טהור
הוא: לח וכי יתן־מים על־זרע ונפל
מנבלתם עליו טמא הוא לכם:
ס לט וכי ימות מן־הבהמה אשר־
היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה
יטמא עד־הערב: מ והאכל
מנבלתה

על כל בר זרע זרוע
די יזדרע דכי הוא:
לח וארי יתיהבון מיא
על (בר) זרעא ויפל
מנבלתהון עלוהי
מסאב הוא לכון:
לט וארי ימות מן
בעירא די היא לכון
למיכל דיקרב
בנבלתה יהי מסאב
עד רמשא: מ ודייכול
מנבלתה

ת"א וכי יותן. שבת יא. עירובין פ. פסחים יד. חגיגה יט. קידושין נח. מציעא כב. חולין פז. קית. קלח. כריתות פז. מכשירין פ"ו פ"ה. וכי ימות. שבת קלז. זבחים כט. חולין לו. קיה. קכה. נדה קו. הנוגע. שם שם קיו. קכד. קכה. והאוכל. שם פה. נדה מג.

בעל הטורים

(לז) זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. בגימ' זרעים שבלפן טהורות:

פירוש רשב"ם

מים המכונסים בקרקע אלא כמו שפירש למעלה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא: (לז) אשר יזרע טהור. כל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה: זרע זרוע. זרע של זרעונים. כמו ויתנו לנו מן הזרעונים בדניאל לשון רבים. וזרוע לשון יחיד: (לט) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'. אבל אם נשחטה אינה נבלה ואפילו נמצאת טריפה אבל בנבילת בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפילו אם נשחטה היא נבלה ומטמאה. וחכמים דרשו מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה. זו טריפה ששחטה מטהרה מידי נבלה: (מ) והאוכל מנבלתה. פירשו חכמים שיעור הוא שאם נושא שיעור אכילה או נוגע טמא. וזהו כזית. ולפי

רש"י

(ת"כ) שלא תאמר ק"ו ג אם מטהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיציל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא: (לז) זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונין. זרוע שם דבר הוא כמו (דניאל א) ויתנו לנו מן הזרעונים: טהור הוא. למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות ד אוכל לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים: (לח) וכי יתן מים על זרע. לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר: מים על זרע. בין מים בין שאר משקין ה בין הם על הזרע בין הזרע נופל לתוכן ו הכל נדרש בתורת כהנים: ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו: (לט) בנבלתה. (חולין קי"ח. ת"כ) ולא בעצמות וגידים ז ולא בקרנים וטלפים ולא

שפתי חכמים

כתוכן אם נגע בשרץ טמא: ג כתב הרא"ם אבל בתורת כהנים שנו הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתם שאם זרעו זרעים טמאים ונזרעו בארץ הם טהורים והמקוה נמי מטהרת את הטמאים מה הארץ מעלה את הטהורים כלומר הזרעים הנזרעים בארץ מליטמא אף מים כן לכך נאמר והנוגע בנבלתם יטמא שאין המים מצילים מליטמא: ד פירוש דמדכתיב בתריה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא מכלל דקרא דלעיל מיירי דכתיב טהור הוא כשנפל מנבלתם עליו טרם בואת עליו המים קמיירי. עיין בהרא"ם מה שהקשה הקושיות שהקשו בת"כ ובתלמוד דל"ל קרא היפוך מדלעיל והביא התירוצים שתירצו שם: ה דילפינן מים מים לג"ש ממים דלעיל דגבי כלי חרס בשם שם הכן שאר משקים כמים: ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתיב כסמוך ונפל וגו' קרי בו נמי ונפל על מה שכתוב לפניו ונפל זרע על מים: ז פירוש כשפירשו ממקום הבורן אבל כשהן מחוברים בבשר הנוגע בהן כנוגע בבשר אי מבוס

פירוש ע"ט

ער ווערט פאלן מנבלתם פון זייער נבלה על כל זרע אויף אלירלייא זאמן זרוע פון די מיני זאמן אשר יזרע וואס איז גזייעט גווארן אוי אויף דעם זאמן איז קיין מאל קיין וואסר אדער אנדרי משקה ניט גקומן טהור הוא איז דר זאמן טהור כלומר תאמשי עס רירט אן דריגן אטומאה איז ניט מקבל טומאה: (לח) וכי יתן מים על זרע ווען עס איז אבער גגעבן וואסר אדר אנדרע משקין אויף דם זאמן ונפל מנבלתם עליו אונ עס איז גפאלן פון דר נבלה פון די שרצים דרויף תאמשי עס איז בשעת מעשה שון טרוקן גוועזן טמא הוא לכם זאל דס טמא זיין צו אייך: (לט) וכי ימות מן הבהמה אונ ווען עס ווערט עפיס פייגערן פון דר בהמה אשר היא לכם לאכלה וואס איר מעגט זיא עסין כלומר אז זיא זאל ניט פייגרן נאר מען זאל זיא שעכטן וואלט מען זיא גמעגט עסן הנוגע בנבלתה דר וואס רירט אן איר נבלה יטמא עד הערב זאל טמא זיין ביז אויף דער נאכט: (מ) והאכל מנבלתה אונ דער וואס עסט פון איר נבלה יכבס בגדיו זאל ער וואשן זיינע קליידר

מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ מא וְכָל־
הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ
הוּא לֹא יֵאָכֵל׃ מב כֹּל הוֹלֵךְ עַל־
גָּחוֹן ו' דגחון חצי התורה באותיות והו' רבתי וְכֹל
הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה
רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־
הארץ

מִנְּבֵלְתַהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נְבֵלְתַהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ מא וְכָל רִחְשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא שִׁקְצָא הוּא לָא יִתְאֲכֵל׃ מב כָּל דִּמְהַלֵּךְ עַל מְעוֹהִי וְכָל דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל סַגִּיאוּת רַגְלַיִן לְכָל רִחְשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל

ת"א והנשא חולין קכד קכט. וכל השרץ כ"ט ו מיר כד חולין ד כז זבחים כג. גחון חולין כז

פירוש רשב"ם

הפשט אוכל טמא אע"פ שלא נגע בידיו כמו שכתוב נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה׃

רש"י

בעור׃ (מ) והנשא את נבלתה. חמורה טומאת משא מטומאת מגע ח שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס בגדיו׃ והאכל מנבלתה. יכול תטמאנו אכילתו ט כשהוא אומר בנבלת עוף טהור (ויקרא כב) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה א"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה י והוא כזית (נדה מב)׃ וטמא עד הערב. אע"פ שטבל צריך כ הערב שמש׃ (מא) השרץ על הארץ. (חולין סז) להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל הכל מבליהו לאויר ושרצו הרי נאסרו׃ לא יאכל. לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים ל שאינו נראה אלא כרוחש ונד׃ (מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו׃ כל הולך. להביא השלשולין מ ואת הדומה נ לדומה׃ הולך על ארבע. זה עקרב׃ כל. להביא את החפושית אשקרבו"ט בלע"ז ואת הדומה לדומה׃ מרבה רגלים. זה נדל שקן שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו

שפתי חכמים

ח אי משום בומר׃ חן פירשתי לעיל. והא דפירש רש"י כאן והא כבר פירש זה לעיל. י"ל דמדכתב כאן והאוכל מנבלתה דליתן שיעור אוכל לנושא ולנוגע ה"א כיון דהפסוק אותן שכתוב לשיעור טומאה ה"ה. נמי לענין כיבוס בגדים מ"ה. לכך רש"י לחזור ולפרש. וא"ל מנ"ל לרש"י כבר הורן הרא"ם ביון דלא מסתמיט קרא בשום דוכתא דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו׃ ט מה שפירש אותו אחר ושנא את נבלתה שלא כסדר כדי שידבק הנושא עם הנוגע להודיע ההבדל שביניהם שטומאת משא חמורה מטומאת מגע וכדפירש לעיל דאל"כ מה בא להשמיענו׃ י דהיינו הלי בולם. והא דפירש רש"י לעיל אוכל בגאכל כבת אחת ושיעור חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת דהיינו בולם בלומר. זה מיירי על ידי הדחק׃ כ כבר פירש לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פירש כאן. והרא"ם פירש בענין אחר שפירש אע"פ שטבל צריך הערב שמש דאם לא כן ואחר ירחץ במים וטהר מיבעי ליה. והערב שמש רוצה לומר ביאת אורו דהיינו צאת הכוכבים דוטהר יוממא הוא דהא לא כן ויטהר מיבעי ליה פ"ק דברכות. ופי' זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על טומאתו עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פירוש אף על פי שכתוב בפרשה אמור ולא בשמש וטהר הוא בשאר טומאות ואתי בנבלת בהמה וכתוב בהאי וכהאי עכ"ל. והנראה לי כתבתי ודו"ק׃ ל וא"ת כיון מוסב זה על מה שפירש רש"י לפניו היה לו לפרש על הקרא. וי"ל כדי שלא תאמר דילמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא האכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אע"ג דלאו שרצים הוא ועל זה פירש ואין קרוי שרץ. וא"כ דבר נמוך היינו שרצים האמורים בתורה אם כן לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ותאכלת ע"כ לא יאכל לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלום. וכן מה דפירש לעיל כל עוף שנאמר בו למינו צריך לפרש בענין זה. מלאחי׃ מ הם התולעים הארוכים היוצאים מן הארץ שאין להם רגלים והם המנאלים באלפים ביותר ומאלים בימות החמה אחר מיסבות הגשם׃ נ כלומר כיש

פירוש ע"ט

וַיְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא וּם ער איז גגאנגן אין זיין בשעת מַעֲשֶׂה יִטְמָא ...וכו׳ וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָהּ אונ דער ווס טראגט די נבלה
יְכַבֵּס בְּגָדָיו כו׳׃ (מא) וְכָל הַשֶּׁרֶץ וכו׳׃ (מב) כֹּל הוֹלֵךְ

על גחון אלע שרצים ווס גייען אוף דעם בויך וכל הולך על ארבע אונ אזעלכי וואס גייען אוף פיר פיס עד כל מרבה רגלים ביז אזעלכי ווס האבן נאך

עַל אַרְעָא לָא תֵיכְלֻנּוּן אֲרֵי שִׁקְצָא אִנּוּן׃ מג לָא תְשַׁקְּצוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵישׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן וְתִסְתַּאֲבוּן פּוֹן בְּהוֹן׃ מד אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא תְסָאֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא׃ מה אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא׃ מו דָּא

אוריתא

הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם׃
מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃
מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ מפטיר
מה כִּי ׀ אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃
מו זֹאת

תורת

ת"א לא תאכלום יבמות קיד . אל תשקצו שבת צ . מכות יו . בכל השרץ מכות יו . ולא תטמאו יומא לט . והתקדשתם שבועות יח . זאת תורת פסחים מט זבחים כה חולין כו .

רש"י

לכאן ולכאן וקורין ליינטופיד"ש: (מג) אל תשקצו. באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שקוץ נפש במגע וכן ולא תטמאו באכילתם: ונטמתם בם. אם אתם מטמאין בהן בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה: (מד) כי אני ה' אלהיכם. כשם שאני קדוש ש אני ה' אלהיכם כך והתקדשתם קדשו את עצמכם למטה: והייתם קדשים. לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא: ולא תטמאו וגו'. לעבור עליהם בלאוין הרבה וכל לאו מלקות והו שאמרו בגמרא אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש: (מה) כי אני ה' המעלה אתכם. על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם (דבר אחר כי אני ה' המעלה אתכם בכולן כתיב והוצאתי

שפתי חכמים

להם סימני. רגלים מעט אלא ששם מתגלגלים על כרסן כמו נחש: ס פירוש משום דכל כי הוא נתינת טעם אלמעלה ומ"ש פירש כשם וכו': ע דקרא יתירא הוא שהיה די לומר והתקדשתם כי קדוש אני אלא להכי אייתר למדרש הכי: פ דאל"כ הא כבר כתוב לעיל ולא תטמאו וגו': צ פירוש

פירוש ע"ט

מיין פים לְכָל הַשֶּׁרֶץ וכו' לֹא תֹאכְלוּם זָאלְט איר זיי ניט עסן שֶׁקֶץ הֵם זיי זענן אום ווערדיג׃ (מג) אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם איר זאלט ניט פר אום ווערדיגן אייערע לייבר בְּכָל הַשֶּׁרֶץ וכו' כלומר איר זאלט זיי ניט עסן וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אונ איר זאלט זיך ניט פר אום ריינגן מיט זיי וְנִטְמֵתֶם בָּם אונ איר וועט טמא ווערן מיט זיי. רש"י שרייבט גאט הט גזאגט אז איר וועט זיך מיט זיי מטמא זיין בעולם הזה וועל איך אייך מטמא זיין בעולם הבא אונ אין דר ישיבה של מעלה׃ (מד) כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם ווארום איך בין אייער גאט וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אונ איר זאלט זיך היילגן וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים אונ איר זאלט הייליג זיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי ווארום איך בין א הייליגר גאט וְלֹא תְטַמְּאוּ וכו׳: (מה) כִּי אֲנִי יְיָ ווארום איך בין דר גאט הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וואס הט אייך אויף געבראכט פון דם לאנד מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים צו זיין צו אייך פר א גאט וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים דרום זאלט איר הייליג זיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי ווארום איך בין הייליג׃ (מו) זֹאת תּוֹרַת דס איז דס לערנונג אונ דר צווישן שייד

תּ֣וֹרַת הַבְּהֵמָה֙ וְהָע֔וֹף וְכֹל֙ נֶ֣פֶשׁ הַֽחַיָּ֔ה הָֽרֹמֶ֖שֶׂת בַּמָּ֑יִם וּלְכָל־נֶ֖פֶשׁ הַשֹּׁרֶ֥צֶת עַל־הָאָֽרֶץ׃ מז לְהַבְדִּ֕יל בֵּ֥ין הַטָּמֵ֖א וּבֵ֣ין הַטָּהֹ֑ר וּבֵ֤ין הַֽחַיָּה֙ הַֽנֶּאֱכֶ֔לֶת וּבֵין֙ הַֽחַיָּ֔ה אֲשֶׁ֖ר לֹ֥א תֵאָכֵֽל׃ פ פ פ

אוֹרָיְתָא דִבְעִירָא וְדְעוֹפָא וְכָל נַפְשָׁא חַיְתָא דִּרְחֲשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל נַפְשָׁא דִּרְחֲשָׁא עַל אַרְעָא׃ מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חַיְתָא דִּי לָא מִתְאַכְלָא׃ פ פ פ

תא להבדיל בין בכורות יח . ובין החיה חולין פב .

צ"א פסוקים עבדי"ה סימן . ומפטירין ויוסף עוד דוד בשמואל ב' בסימן ו' :

בעל הטורים

(מז) להבדיל. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לרוב הילולין בשיעורן בכ' : ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל בגימ' זה שמנה עשר טריפות :

שפתי חכמים

פה דהו"ל להבדיל וגו' לא בלבד בילמוד וידע הלכותיהן אלא צריך ג"כ לסברית עצמו להכירן איזהו טמא ואיזהו טהור: ק פי' והלא כבר נתפרשו סימניהן איזהו טמא ואיזהו טהור וא"כ למה נאמר להבדיל: ר פירוש טמאה לך על ידי פעולתך וטהורה לך על ידי פעולתך: ש כלומר אם בחצית בבהמה של סופע והיינו של קנה בלבד טמאת אותה באכילה אע"פ שהיא טהורה. בין נשחט רובו של קנה טהרת אותה באכילה (נח"ו) אע"פ שהיתה עד השתא אסורה באכילה משום אבר מן החי: ת כגון נקבה הגרגרת או נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח וכיוצא בהן שהיא כשרה: א וכן של י"ח טרפות שמנו חכמים עיין כל זה בפירוש חזקוני. (נד"ל) כתב החזקוני וז"ל בין שנולדו לו סימני טריפה וכשרה כגון שנשחט הקנה ונקבה הריאה קודם שהוציא הושט והיינו סימני טריפה וכשרה משום דהוי ריאה תלויין בקנה בין שנולדו לו סימני טריפה ופסולה כגון שנקבה הריאה קודם שחיטת הקנה והכי איתא במס' חולין עכ"ל . ואני אומר לא זו בלבד ולא זו הדרך כיון שרש"י ז"ל לא מפי עצמו אמר דברים. אלא בריית' היא בת"כ וכבר הבאתיו לעיל מנין ורוב בנין דלית הלכתא כריש לקיש ע"ב: חסלת פרשת שמיני

רש"י

וכאן כתיב המעלה תנא דבי רבי ישמעאל אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים ומעליותא הוא גבייהו והוא לשון מעלה): להבדיל. לא בלבד השונה צ' אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן: בין הטמא ובין הטהור. צ"ל בין חמור לפרה ק והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה ר לך בין נשחט חציו של קנה ש לנשחט רובו: ובין החיה הנאכלת. צ"ל בין צבי לערוד והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנולדו בה סימני טרפה ת כשרה לנולדו בה סימני א טרפה פסולה: חסלת פרשת שמיני

פירוש ע"ט

תַּבְּהֵמָה פון דיא בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת אונ פון דיא בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְהָעוֹף אונ פון די עוֹפוֹת טְהוֹרוֹת אונ עוֹפוֹת טְמֵאוֹת וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אונ צו אַלֶע לַייבֶּער וָוס הָט אִין זִיךְ אַחַיּוֹת הָרוֹמֶשֶׂת וָוס טוּט ווידְמִינֶען בַּמָּיִם אִין וַואסֶער וּלְכָל נֶפֶשׁ וכו' : (מז) לְהַבְדִּיל אונ צו וויסְן אַצְווישְׁן שֵׁייד אונ איר זָאלְט בָּקִי זיין בֵּין הַטָּמֵא צְווישְׁן אַזאַךְ וָוס איז טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר אונ צְווישְׁן דֶר זַאךְ וָוס איז טָהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת אונ צְווישְׁן אַזוֹ אַחַיָּה וָוס מֶעג גֶגֶעסְן ווערְן וּבֵין הַחַיָּה אונ צְווישְׁן דֶר חַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל וָואס זִי טָאר נִיט גֶגֶעסְן ווערְן :

ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף: ויקם | וילך דוד וכל העם
אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם
שם יהוה צבאות ישב הכרבים עליו: וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה
וישאהו מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את העגלה
חדשה: וישאהו מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני
הארון: ודוד | וכל בית ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי ברושים ובכנרות
ובנבלים ובתפים ובמנענעים ובצלצלים: ויבאו עד גרן נכון וישלח עזה אל ארון
האלהים ויאחז בו כי שמטו הבקר: ויחר אף יהוה בעזה ויכהו שם האלהים על
השל וימת שם עם ארון האלהים: ויחר לדוד על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה
ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה: וירא דוד את יהוה ביום ההוא

פירוש ע"ט

ויוסף עוד דוד הט דוד נאך גמערט אונ האט איין גזאמלט את כל בחור בישראל אלע דיא אוס דער וויילטע פון דיא ישראל שלשים אלף דרייסיג טויזנט: ויקם וילך דוד אונ דוד איז אויף געשטאנן אונ איז גנאנגן וכל העם אשר אתו אונ גאר דאס פאלק וואס מיט אים מבעלי יהודה פון דר שטאט בעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אויף צו ברענגן פון דארטן דם ארון פון גאט אשר נקרא וואס מען האט דעם ארון אן גרופן שם אנאמן אונ וואס איז דר נאמן שם יי צבאות דר נאמן פון גאט דר העכשטר ישב הכרבים וואס זיצט אויף די כרובים עליו ווערט גרופן אויף אים: וירכבו את ארון האלהים אונ זיי האבן גמאכט רייטן דעם ארון פון גאט אל עגלה חדשה אין א נייעם וואגן וישאהו אונ זייא האבן גטראגן אים כלומר זייא האבן אים אוועק גפירט מבית אבינדב פון דעם הוז פון אבינדב אשר וואס דס הוז איז גוועזן בגבעה אין דר שטאט גבעה ועזא ואחיו בני אבינדב אונ עוזא אונ אחיו די קינדער פון אבינדב נוהגים את העגלה החדשה האבן גפירט דעם נייעם וואגן: וישאוהו אונ זייא האבן אים גפירט מבית אבינדב פון דעם הוז פון אבינדב אשר בגבעה וואס אין דר שטאט גבעה אונ זייא זענען גקומן עם ארון האלהים מיט דעם ארון פון גאט ואחיו הולך לפני הארון אונ אחיו איז גגאנגן פאר דם ארון: ודוד וכל בית ישראל אונ דוד אונ גאר דס הוז גזינד פון ישראל משחקים האבן גלובט לפני יי פר גאט בכל עצי ברושים מיט אלע העלצר פון בקסן האלץ כלומר מען הט דר

פירוש ע"ט

פון גמאכט כלי זמר ובכנורות אונ מיט פלייטן ובנבלים אונ מיט פידלען ובתופים אונ מיט פויקן ובמנענעים אונ מיט טרומייטן ובצלצלים אונ מיט שלמייען: ויבאו אונ זייא זענן גקומן עד ביז גרן נכון ביז דר שטאט גורן נכון וישלח עזה אל ארון האלהים הט עוזא גשטרעקט זיין האנד צום ארון פון גאט ויאחז בו אונ הט אן גהאלטן אין דעם ארון כי ווארום שמטו הבקר די רינדר וואס האבן גפירט דעם ארון האבן אשלעפ גטאן אונ דר ארון הט זיך גשאקלט דרום האט ער אים צו גהאלטן: ויחר אף יי בעזה הט גגרימט דר צארן פון גאט אין עוזא ויכהו שם האלהים האט גאט דרטן אים גשלאגן על השל אויף דם שוגג וויס ער הט צו גהאלטן דעם ארון ווארום ער הט זיך בדארפט אפ לערנן איין קל וחומר ווען דר ארון האט אריבר גטראגן די כהנים איבר דעם ירדן אזו וויא עס שטייט אין ספר יהושע איז שון אבל שבן אז דעם ארון אליין בדארף מען ניט האלטן וימת שם עם ארון האלהים אונ ער איז דארטן גשטארבן נעבן ארון פון גאט: ויחר לדוד אונ עס הט גגרימט צו דוד על אויף דעם אשר פרץ יי וואס גאט הט גבראכן פרץ בעזה איין בראך אין עוזא ויקרא אונ דוד האט גרופן למקום ההיא פרץ עזה צו דעם זעלבין ארט פרץ עוזא עד היום הזה ביז דעם דאזיגן טאג ווערט אזו אן גרופן: וירא דוד את יי ביום ההיא הט דוד זיך דעם דאזיגן טאג גפארכטן פר גאט ויאמר אונ ער האט גזאגט איך יבא אלי ארון יי ווי אזו וועט קומען צו מיר דער ארון פון גאט

וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה׃ וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־
עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי׃ וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ׃ וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר
בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד
וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה׃ וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי
אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא׃ וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה
וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד׃ וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל
שׁוֹפָר׃ וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה ׀ בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ׃ וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה
וּשְׁלָמִים׃ וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת׃
וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר

פירוש ע'ט

כלומר ער האט מורא געהאט צו זיך דם ארון ארײן צו ברענגן ווארום ער האט געזעהן אז מחמת דעם ארון איז עוזא געשטארבן: ולא אבה דוד און דוד האט ניט גיוואלט להסיר אליו את ארון יי צו אפ קערין צו אים דעם ארון פון גאט על עיר צו דער שטאט דוד פון דוד ויטהו דוד בית עובד אדום האט דוד גנייגט דעם ארון צום הויז פון עובד אדום הגתי פון דר שטאט גת: וישב ארון יי און ער האט גזאסט כלומר ער האט גרועט דר ארון פון גאט בית עובד אדום הגתי אין הויז עובד אדום הגיתי שלשה חדשים דרייא חדשים ויברך יי את עבד אדום האט גאט גבענטשט דעם עובד אדום ואת כל ביתו און גאר זיין הויז גזינד: ויגד למלך דוד לאמר און עס איז גזאגט גווארן צום מלך דוד ברך יי את בית עבד אדום גאט האט גבענטשט דאס הויז גזינד פון עובד אדום ואת כל אשר לו בעבור ארון האלהים און אלץ וואס איז צו אים פון וועגן דעם ארון פון גאט וילך דוד איז דוד גגאנגן ויעל את ארון האלהים מבית עבד אדום און האט אויף געבראכט דם ארון פון גאט פון דם הויז פון עובד אדום עיר דוד ביז דער שטאט פון דוד בשמחה מיט פרייד: ויהי און עס איז געווען כי צעדו אז זייא האבן גטרעטין נשאי ארון יי די וואס האבן גטראגן דם ארון פון גאט ששה צעדים זעקס טריט ויזבח און דוד האט געשאכטן שור איין אקס ומריא און פעטע אקסן: ודוד מכרכר בכל עז און דוד האט געשפרונגן מיט גאר זיין שטארקייט לפני יי פר גאט ודוד חגור און דוד איז גוועז אן גגורט אפוד בד איין מלבוש פון לײנן: ודוד וכל בית ישראל און דוד און גאר דם הויז גזינד פון ישראל מעלים את ארון יי האבן אויף געבראכט דעם ארון פון גאט בתרועה ובקול שופר מיט שאלונג און מיט אקול פון שופר: והיה ארון יי בא עיר דוד ומיכל בת שאול און עס איז געווען אז דר ארון פון גאט איז אן גקומן אין דער שטאט פון דוד און מיכל די טאכטער פון שאול נשקפה האט גקוקט בעד החלון דורך דם פענצטער ותרא את המלך דוד און זי האט געזעהן דעם מלך דוד מפזז ומכרכר לפני יי ער האט גטאנצט און געשפרונגן פר גאט ותבז און זי האט מבזה גוועזן לו צו אים בלבה אין איר הארץ כלומר ער איז מבוזה גווארן בייא איר אין הארץ מרמת זי האט זיך געטראכט עס שטייט ניט אן אמלך זאל טאנצן און שפרינגן פאר אלע מענטשן: ויביאו את ארון יי און זייא האבן געבראכט דם ארון פון גאט ויציגו אותו במקומו און זיי האבן אים אנידער געשטעלט אויף זיין ארט בתוך האהל אין דעם גצעלט אשר נטה לו דוד וואס דוד האט צו אים אן גגרייט ויעל דוד עולות לפני יי ושלמים האט דוד אויף געבראכט עולות מיט שלמים פר גאט ויכל דוד האט דוד פר ענד מהעלות העולה והשלמים פון אויף צו ברענגן די עולות מיט די שלמים ויברך את העם האט ער גבענטשט דאס פאלק בשם יי צבאות מיט דעם נאמן פון גאט

…ד ואשישה אחת וילך כל־העם איש לביתו : וישב דוד לברך את־ביתו פסקא
…צע פסוק ותצא מיכל בת־שאול לקראת דוד ותאמר מה־נכבד היום מלך ישראל
…ר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים : ויאמר דוד
…־מיכל לפני יהוה אשר בחר־בי מאביך ומכל־ביתו לצות אתי נגיד על־עם יהוה
…־ישראל ושחקתי לפני יהוה : ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם־האמהות
…ר אמרת עמם אכבדה : ולמיכל בת־שאול לא־היה לה ילד עד יום מותה :
…י כי־ישב המלך בביתו ויהוה הניח־לו מסביב מכל־איביו : ויאמר המלך אל־
…ן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה :
…מר נתן אל־המלך כל אשר בלבבך לך עשה כי יהוה עמך : ויהי בלילה ההוא
…א באמצע פסוק ויהי דבר־יהוה אל־נתן לאמר : לך ואמרת אל־עבדי אל־דוד כה

פירוש ע״ט

…אות וואס ער הערשט איבער אלע העכן : …ק אונ ער הט גטיילט לכל העם צו גאר דעם …לק לכל המון ישראל צו גאר דעם ברומונג פון …ראל למאיש פון איין מאן ועד אשה ביז איין …ה לאיש צו איטליכן מענטשן חלת לחם אחת … קוכן פון ברוט ואשפר אחד אונ איין זעקבטיל … איין אקם ואשישה אחת אונ איין מאס ווין … כל העם איז גגאנגן גאר דאס פאלק איש …טליכר מענטש לביתו צו זיין הויז : וישב דוד …ט זיך דוד אום גיקערט לברך את ביתו צו …מטשן זיין הויז גיזינד ותצא מיכל בת שאול אונ …איז ארוס גגאנגן מיכל די טאכטר פון שאול …את דוד אקעגין דוד ותאמר אונ זי הט גיזאגט …נכבד היום מלך ישראל וואס פר איין אכפרקייט … גיווארן האנטיגין טאג דר מלך פון ישראל … נגלה היום וואס ער הט זיך היינט אנפלעקט … אמהות עבדיו פר די דינסט מיידן פון זיינע …כט כהגלות נגלות אזו וויא עס טוט זיך …פלעקן אחד הרקים איינר פון די לערי לייט : …ר דוד אל מיכל הט דוד גיזאגט צו מיכל לפני …פר גאט אשר בחר וואס ער האט אוס דער …לט אין מיר מאביך מיין איידר אין דיין פאטר … ביתו אונ מיין איידר זיין הויז גיזינד לצות …גביטן אותי מיך נגיד אהאר על עם יי על ישראל … גאטס פאלק אויף די ישראל ושחקתי לפני יי …ם הב איך גילובט פר גאט : ונקלותי עוד מזאת … איך זאל מיך נאך קאנן גרינגר מאכן פון …ם דאזיגן וואלט איך מיר פר הקב״ה נאך …גער גמאכט והייתי שפל בעיני אונ אז איך זאל

פירוש ע״ט

קאנן זיין נידריגר אין מיינע אויגן וואלט איך דס גיטאן ועם האמהות אונ מיט די דינסט מיידן אשר אמרת וואס דו האסט גזאגט עמם מיט זייא אכבדה ווער איך גיערליכט כלומר דו זאגסט איך ווער מבוזה בייא זיי אין די אויגן אדרבה איך ווער נאך ערליך בייא זייא אין זיא אויגן : זאגט דר פסוק ולמיכל בת שאול אונ צו מיכל די טאכטר פון שאול לא היה לה ילד זי הט קיין קינד ניט גיהאט פון דעם טאג עד יום מותה ביז איר טוט אבר פריער איידר זיא האט מבזה גיוועזן דוד הט זיא יוא גיהאט אזון : ויהי אונ עס איז גיוועזן כי ישב המלך בביתו אז דר מלך איז גיזעסן אין זיין הויז ויי אונ גאט הניח לו הט אים גלאזט רוען מסביב מכל איביו פון זיינע פיינט וואס זענין ארום אים : ויאמר המלך אל נתן הנביא הט דר מלך גיזאגט צו נתן הנביא ראה נא זעה אנכי יושב בבית ארזים איך זיץ אין אהויז וואס איז גבואיט פון טענן בום וארון האלהים אונ דר ארון פון גאט יושב ער רואיט בתוך היריעה אין ארום העגנ : ויאמר נתן אל המלך האט נתן הנביא גיזאגט צום מלך כל אשר בלבבך אלין וואס אין דיין הארין איז לך עשה גיי אונ טוא כי יי עמך ווארום גאט איז מיט דיר כלומר וואס דו ווילסט טאן וועט דיר גאט העלפין : ויהי בלילה ההוא אונ עס איז גיוועזן אין דער זעלביגר נאכט ויהי דבר יי אל נתן איז גיוועזן דיא רייד פון גאט צו נתן לאמר אזו צו זאגן : לך ואמרת אל עבדי אל דוד גייא אונ זאלסט זאגן צו מיין קנעכט צו דוד : כה אמר יי אזו האט גאט גיזאגט האתה תבנה ווילסטו דען בויען

אמר יהוה האתה תבנה לי בית לשבתי: כי לא ישבתי בבית למיום העלתי את־
בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן: בכל אשר
התהלכתי בכל־בני ישראל הדבר דברתי את־אחד שבטי ישראל אשר צויתי
לרעות את־עמי את־ישראל לאמר למה לא־בניתם לי בית ארזים: ועתה כה־תאמר
לעבדי לדוד כה אמר יהוה צבאות אני לקחתיך מן־הנוה מאחר הצאן להיות
נגיד על־עמי על־ישראל: ואהיה עמך בכל אשר הלכת ואכרתה את־כל־איביך
מפניך ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ: ושמתי מקום לעמי

כוכב מישראל

(האתה תבנה לי הבית וגו׳. והקימותי את זרעך וגו׳). דיא גמרא זאגט בשעת הקב״ה האט געזאגט צוא דוד דוא וועסט נישט בויען דעם בית. זענן דיא שונאי דוד געגאנגען אונטער דוד׳ס פענסטער און האבן געשריגן. דוד ווען וועט גבויעט ווערן דר בית המקדש. ווען וועלן מיר גיין אין גאטס הויז. האט דוד געענטפערט חאצבי זייא מיינן מיך מצער צוא זיין. פון דעסט וועגן האב איך שמחה פון זייערע רייד (שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך). ווייל הקב״ה האט געזאגט צוא דוד דיין (צדקה ומשפט) וואס דוא טוהסט איז זיא ליבר וויא קרבנות. ע״פ משל אשר האט געהאט אקוהארש האט ער געקענט מאכן אלערלייא מאכלים אויף דר עלטר האט דר שר געשריבן צוא אגרויסן דאקטר. אז דר קוהארש זיינער וועט שטארבן זאל ער קומן צוא אים וואגן. ער וועט אים גוט בעפרידיגן. האבן דיא קנעכט געהאט אז דר קוהארש זאל שטארבן. כדי דר דאקטר זאל קומען. איז דר שר געווארן אויף זייא אין כעס אונ זאגט שוטים איר מיינט איך האב גוזר געוועזן דר רופא זאל נישט קומן כל זמן דר קוהארש לעבט ציא קען איך דען נישט האלטן ביידע אין שטוב נאר ווייל כל זמן דר קוהארש לעבט שר קען מאכן מאכלים אז מיר זאל נישט שאדין זיין עס יועט בייא מיר אין שטוב נישט זיין קיין שלאפקיים דריבר דארף מען נים קיין דאקטער נאר אז דער קוהארש וועט שטארבן נארג איך דריבר גרייט איך מיר אן אדאקטר דריבר בעם נישט אויף זיין טוט פאר מיר איז גלייכר ער זאל לעבן לאנג כדי איך זאל נישט דארפן זיין קראנק און קומען צוא אדאקטר נאר מען דארף פאלגן ארופא אייד מען דארף צו אים. כדי מען זאל אים נישט דארפן. אזוי אויך דיא פריצי הדור האבן גמיינט אז דאס איז אפנים פאר דוד וואס מען הייסט אים נים בויען בימיו דעם בהמ״ק. אבער ע״פ אמת דארף מען נישט קיין בהמ״ק. ווארום דוד האט איין גפירט בייא יודן (משפט וצדקה) אונ עס שטייט (עשה משפט וצדקה נבחר לה׳ מזבח) אז מען טוט (משפט וצדקה) איז בייא השי״ת בעסר וויא קרבנות. נאך האט געזאגט צוא דוד (כי טוב יום בחצריך מאלף). איין טאג ווס דו לערינסט תורה איז בייא מיר בעסר וויא טויזנד עולות וואס דיין זון שלמה וועט מקריב זיין. דריבר האט גאט געזאגט צוא דוד (האתה תבנה לי הבית וגו׳). זיין דוא דארפסט נישט קיין (בית המקדש) אבר דיא פריצי הדור האבן גמיינט אז גאט האט געזאגט (בדרך נותתי) דריבר האבן זייא דיר מצער

פירוש ע״ט

לי פון מיינט וועגן בית איין הויז לשבתי צו מאכן רוען מיין שכינה דרינן: כי לא ישבתי בבית ווען איך בין ניט געוועסן אין איין הויז למיום העלותי את בני ישראל ממצרים פון דעם טאג אן אז איך האב אויף גיבראכט די קינדר פון ישראל פון מצרים ועד היום הזה אונ ביז דעם דאזיגן טאג ואהיה מתהלך באהל ובמשכן אונ איך האב גרועט אין אגצעלט אין אמשכן: בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל אין אלע די ערטר ווס איך בין גגאנגען מיט אלע דיא קינדר פון ישראל הדבר דברתי האב איך דען תאטשע איין ווארט גרעט את אחד שבטי ישראל איינים פון די שבטים פון ישראל אדר שבטי איז טייטש די עלצטי פון ישראל אשר צויתי וואס איך האב גיבאטן לרעות צו שפייזן את עמי את ישראל מיין פאלק ישראל לאמר איך זאל זייא זאגן למה ווארום לא בניתם האט איר ניט גיבויעט לי פון מיינט וועגן בית ארזים אהויז פון טענן בוים: ועתה אונ אצונד כה תאמר לעבדי לדוד אזוי זאלסטו זאגן צו מיין קנעכט צו דוד כה אמר ה׳ צבאות אזוי האט גזאגט דר גאט ווס הערשט איבר אלע הערן אני לקחתיך איך האב דיך גינומן אדר גיפירט מן הנוה פון דעם וואנונג כלומר פון די ביידלעך ווא דיא פאסטיכר וואגן מאחר הצאן פון אונטר די שאף להיות דו זאלסט זיין נגיד על עמי על ישראל אהאר אויף מיין פאלק אויף די ישראל: ואהיה עמך אונ איך בין געווען מיט דיר בכל אין אלע ערטר אשר הלכת וואס דו ביסט גגאנגען ואכרתה אונ איך האב פר שניטן את כל איביך גאר דיינע פיינט מפניך פון פר דיר ועשיתי לך שם גדול אונ איך האב דיר גימאכט אגרויסן שם כשם הגדולים אשר בארץ אזוי ווי דר שם פון די גרויסע הערן וואס אויף דר ערד זענן אונ מחמת איך

לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר
בראשונה: ולמן היום אשר צויתי שפטים על עמי ישראל והניחתי לך מכל
איביך והגיד לך יהוה כי בית יעשה לך יהוה: כי | ימלאו ימיך ושכבת את
אבתיך והקימתי את זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכינתי את ממלכתו: הוא
יבנה בית לשמי וכננתי את כסא ממלכתו עד עולם: אני אהיה לו לאב והוא יהיה
לי לבן אשר בהעותו והכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם: וחסדי לא יסור

פירוש עט

האב דיינע פיינד פר שניטן דרום איז אוף גיגאנגן אויף דיין מחשבה דוא זאלסט בויען אבית המקדש: נאר איך וויל די ישראל זאלן נאך מיין מנוחה האבן פון זייערע פיינט אין די טעג פון דיין זון ושמתי אונ איך וועל טאן מקום לעמי לישראל איין גוט ארט צו מיין פאלק ישראל ונטעתיו אונ איך וועל פלאנצן אים ושכן תחתיו אונ די ישראל וועלן רוען איטליכער אויף זיין ארט ולא ירגז עוד אונ וועלן שון מער ניט פר וואגילט ווערן ולא יוסיפו אונ זיי וועלן ניט מערן בני עולה די אומרעכטיגע לייט לענותו צו פייניגן אים כאשר בראשונה אזו וויא צום ערשטן אז די שופטים זענן גוועזן: ולמן היום אונ אזו ווי זייא האבן גטאן צו מיין פאלק פון דעם טאג אשר צויתי שפטים על עמי ישראל וואס איך האב גבאטן שופטים אויף מיין פאלק ישראל אונ ביז אין דער צייט והניחותי לך מכל איביך אונ איך וועל דיך נאך מיין מאכן רוען פון דיינע פיינט והגיד לך יי' אונ גאט זאגט דיר צו דורך מיר כי בית יעשה לך יי' אז גאט וועט דיר מאכן אהויז כלומר דיין זון וועט זיין אמלכות נאך דיר אונ וועט זיצן אויף דיין שטול: כי ימלאו ימיך אז עס וועט דער פילט ווערן דיינע טעג ושכבת את אבותיך אונ דו וועסט ליגן מיט דיינע עלטערן כלומר נאך דיין טוט והקימותי אונ איך וועל באשטעטיגן את זרעך אחריך מיט דיינע קינדר נאך דיר אשר יצא ממעיך דער וואס וועט אויס זיין פון דיינע גידערם והכינותי את ממלכתו אונ איך וועל אן ברייטן זיין מלוכה: הוא יבנה בית לשמי ער וועט בויען אהויז פון מיינט וועגן וכוננתי אונ איך וועל אן ברייטען את כסא דיא שטול ממלכתו פון זיין מלוכה עד עולם ביז אייביג אני אהיה לו לאב איך וועל אים זיין צו אפאטער והוא יהיה לי לבן אונ ער וועט זיין צו מיר אזו וויא אזון

כוכב מישראל

נעמען. האט דוד געענטפערט אדרבה איך האב גרוס שמחה דער פון (שמחתי וכו'):

(וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם וגו'). נאט האט גזאגט צוא דוד אז זיין (כסא מלוכה) וועט זיין ביז אייביג אפילו זיין זון שלמה וועט זינדיגן וועט ער אים שטראפן מיט יסורים אבער דיא מלוכה וועט ער בייא אים נישט צוא נעמען אזו וויא בייא שאול המלך. על פי משל איינר איז גוועזן בייא זיין מחותן האט ער גזעהן בייא אים כלי כסף וכלי זהב. אין אצייט ארום איז ער ווייטר גוועזן האט ער זייא נישט גזעהן. בייא דעם טיש איז דר מחותן גוואורן פאר שעמט. פרעגט אים דר מחותן פאר וואס ער שעמט זיך ענטפערט ער אים ווייל דיא טייערע כלים מיינע זענן אצוגנגר פאר זעצט בהשכנות פאר כך וכך זאגט דר מחותן ברודער אדרבה דאס איז מיין טרייסט איך זעה אז דיא כלים זענן דיין פריער האב איך גמיינט זייא זענן אנטליגנע. עס איז אידוע ווען השי"ת איז מטיב אין זיין זכות וויא באלד ער זינדיגט ווערט נפסק. נאר ווען מען איז מטיב אין אפרעמדן זכות אפילו ער זינדיגט נעמט מען נישט צו בייא אים אזו וויא (רשע וטוב לו רשע בן צדיק). אונ מלכות בית דוד האט הקב"ה מבטיח גוועזן צוא דוד אויף אייביג אין אלע זרע בית דוד ירשינן דיא מלוכה בזכות דוד קען מען נישט בייא זייא צוא נעמן. אזו וויא איינר איז שולדיג געלט אונ ער גייט אין גבאן פרעמדע מלבושים קען דער מלוה בייא אים נישט צוא נעמן דיא מלבושים פר אמשכון:

(וחסדי לא יסור וגו'. כאשר הסירותי מעם שאול אשר הסירותי מלפניך). על פי משל איין עושר האט פר זיך מיט גגעבן זיינע צוויא זין צוויא טייערע זייגערלך אונ האט זייא פאר זאגט אז זייא זאלן קיין מאל נישט פאר קויפן ווייל זייא וועלן שון נישט קריגן אזוינע זייגערלך. אין אצייט ארום דיא זין זענן גוואורן אביונים אונ האבן פאר קויפט איינר אין צווייטנס ידיעה ווייל זייא האבן זיך גישעמט איבר צוא זיין דעם פאטרס צוואה. אמאל זענן זיי זיך צוא זאמען גקומן. זייא האבן גרעט באזאמען האט יעדר פאר שטאנן אז זיין ברודר האט אויך פאר קויפט זיין זייגערל. פרעגט איינר וויפיל האסטו גנומן זאגט ער איך האב פאר קויפט נישט קיין מבין. האב איך מיט גרוס מיא גנומן כך וכך נאר ווינציג זאגט דר אנדרער דוא שוטה איך האב גזוכט אמבין אונ ער האט גצאלט פיל געלט. זאגט דער ברודר דוא ביסט אליין אשוטה וויא אזו ווסטו שון אם געבן דיין זייגערל יעדר איז אמבין ער וועט דיר נישט א... געבן קיין מאל. אבר איך וועל נאר האבן געלט וועט ...

ממנו כאשר הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניך: ונאמן ביתך וממלכתך
עד־עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד־עולם: ככל הדברים האלה וככל החזיון
הזה כן דבר נתן אל־דוד:

כוכב מישראל

פיר באלד אוועק נעמען. אזו דיא מלוכה איז גענומען ביא שאול אונ עס איז איבר געגעבן צוא דיר דויד אונ דוא ביסט אמבין וואס מלוכה איז וועט שון דיא מלוכה פון דיר נישט אפ טרעטן נאר אפילו במשך הזמן וועט דיא מלוכה אפ טרעטן אויף אנגעוויסע צייט וועט דאס וועהן געגעבן נישט צו אזו אמענטש וואס איז אמבין עס זאל זיין שווער ארום צו נעמן נאר לפי שעה וועט מען געבן צוא איין ערגעדין וויא דו זעסט עס וועט קומן דיא צייט וועט מען ביא איהם אוועק נעמן:

פירוש ע״ט

אשר בהעותו אז ער וועט פר קרימען דאס הייסט אז ער וועט זינדיגן והוכחתיו וועל איך אים שטראפן בשבט מיט ארוט אנשים פון דיא מאגן ובנגעי אונ מיט פלאג בני אדם דיא קינדר פון אדם הראשון: וחסדי אונ מיין גינאד לא יסור ממנו וועט ניט אפ גטאן ווערן פון אים כאשר הסרותי מעם שאול אזו ווי איך האב אפ גטאן מיין חסד פון שאול אשר הסרותי וואס איך האב אים אפ גטאן פון אמלכות מלפניך פון פאר דיר: ונאמן אונ וואר האפטיג זאל זיין ביתך דיין הויז וממלכתך אונ דיין מלוכה עד עולם ביז איביג לפניך פאר דיר כסאך דיין שטול יהיה נכון זאל זיין אן גיפֿעסטיגט עד עולם ביז איביג ככל הדברים האלה אזו וויא אלע דיא רייד וככל החזיון הזה אזו וויא דיא נבואה וואס גאט האט גזאגט צו נתן הנביא כן דבר נתן אל דוד אזו האט נתן הנביא גיזאגט צו דוד המלך:

ויקרא יב תזריע

יב א וידבר יהוה אל־משה לאמר:
ב דבר אל־בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה

אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר:
ב מליל עם בני ישראל למימר אתתא ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא:

ת״א דבר אל בני ישראל [illegible]. אשה כי תזריע [illegible] וילדה זכר [illegible].

פירוש רשב״ם

(ב) אשה כי תזריע. כי תתעבר בין זכר בין נקבה: אם זכר תלד. יהא דינו כך. ואם נקבה תלד כך וכך דינה. כולל ואחר כך מפרש: שבעת ימים אפילו לא ראתה דם: כימי נדת דותה. כימי ריחוק חליה המפורש לפנינו על ידי ראיית דם טמא ראיית דם

בעל הטורים

(ב) אשה כי תזריע. סמך וסתקדשתם לאשה כי תזריע שלריך נקדש עלמו בשעת תשמיש. וכתיב לעיל אל תשקצו את נפשותיכם. ודרשינן מינה שלא ישהה את נקביו דמו לאשה מבית הכסא אל יקמם מעמו מיד: להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמיך אשה כי תזריע שלריך לסמתין ג׳ הדשים להבחין

שפתי חכמים

א וא״ת והתם גופא מ״ט יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. ככר תירלו בגמ׳ בסנהדרין ל״ח מפני מה נברא אדם בע״ש כדי שלא יהו אומרים בותף היה להקב״ה במעשה בראשית. ד״א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. ד״א כדי שיכנס למצוה מיד. ד״א כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו׳. וה״ת ולאם נתפרשה התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באדם ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם הוה. וי״ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאדם להיות מצורע. וצ״ל מ״מ הקדים תזריע למצורע דעיקר בלרעת כל במתבשם עם אשתו נדה כדאמרינן בגמרא. וצ״ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמגלמת מה שזורעים בה והאדם עיקר קא פולם נברא לכן כתב כאשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק״ל: ב דינא

רש״י

(ב) אשה כי תזריע. (ויקרא רבה) א״ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף: כי תזריע. (נדה כז) לרבות שאפי׳ ילדתו כ מחוי שנמחה ונעשה כמין זרע

פירוש ע״ט

(א) וידבר ה׳ אל משה אונ גאט הט גרעט צו משה לאמר אזו צו זאגן: (ב) דבר אל בני ישראל רייד צו די קינדער פון ישראל לאמר אזו צו זאגן אשה איין אשה די ווען תזריע זי וועט זייען [illegible]

מְסָאֲבָא שַׁבְעַת יוֹמִין כְּיוֹמֵי רְחוּק סְאוֹבְתַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא: ג וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִגְזַר בְּשַׂר עָרְלְתֵיהּ: ד וּתְלָתִין וּתְלָתָא יוֹמִין תֵּיתֵב בִּדְם דְּכוּ בְּכָל קוּדְשָׁא לָא תִקְרַב וּלְמַקְדְּשָׁא

וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת
דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ד וּשְׁלֹשִׁים
יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי
טָהֳרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ

המקד־ דם

ת״א כימי נדת דוה לה לו. וביום שנה קלב קלג קלה שבתים ד יומא נא לו תגלה כ יבמות ג שבת קכו סנהדרין נט נדה כד. ערלתו שבת קא: יום כיפורים ג. השב בתרא קבו נדה לו לא מ. בכל קודש יבמות עה מכות יד שבועות זבחים לב לג לד. ואל המקדש שבועות י.

בעל הטורים

כין זרע לזרע ולפרוש מסנה סמוך לוסתה: תזריע וילדה. בגימ׳ לזרת אדם: זכר. בגימ׳ ברכה: וטמאה שבעת ימים. וכן ז׳ ימי אבילות כל טומאה שבא כן ילך: (ג) וביום השמיני. פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפסוק ויכלו לומר שמילה דוחה שבת: וביום השמיני ימול בשר. בגימ׳ שכל סיום יהיה בשר נמול: (ד) ושלשים. בגימ׳ כלה שמורים ולא מפוזרים:

פירוש רשב״ם

לידה: נדת. לשון נדוד ומרוחק מבעלה: דותה. לשון חולי. כמו לבי דוי: (ד) בדמי טהרה. שאינו דם נידות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיינות הן. זה של

רש״י

ב אחר טמאה לידה: כימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טומאה האמורה בנדה ד מטמאה בטומאת לידה ואפילו נפתח הקבר בלא דם: דותה. לשון דבר הזב מ מגופה. לשון אחר ל׳ מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא לשון עכבה כמו (דברים א) ותשבו בקדש (בראשית יג) וישב באלוני ממרא: בדמי טהרה. אע״פ שרואה ו טהורה: בדמי טהרה. לא מפיק ה״א והוא שם דבר כמו טוהר: ימי טהרה. מפיק ה״א ימי טוהר שלה: לא תגע. אזהרה לאוכל ז וכו׳ כמו ששנויה ביבמות (דף עה): בכל קדש. (מכות יד. יבמות שם) לרבות

שפתי חכמים

כל״ל רק אשה כי תלד זכר הוה לרבות שאפילו מחוי וא״ל דללמד אשה מזרעת תחילה וכו׳ הוא דאתא דא״כ כי תזריע כאשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר בוא״ו במורה על הודאי ולא כתב אם דומיא דאשה נקבה הלד ב״מ תרתי. גבא דפירש רש״י לעיל בפרשת ויגש אלה בני לאה וגו׳ ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו׳ נ״ל והא מהכא נפקא. י״ל דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר אבל לא שנאמר אם האיש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בבת אחת יולדת נקבה קמ״ל ואת דינה בתו ואם הזריעו בבת אחת בא זה והוביד את זה. ומשתא לחודה ליכא למילף דאיכא לאומר דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקיבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרוייהו ילפינן ספיר הרא״ם האריך וקצרתי: ב מפירוש רש״י משמע שמתחילה קודש בנולד היה מקנא ולד ואחר כך נעשה מחוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע וכתיב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור שא כילד אלא ע״כ צריך לומר דמתחילה היה ולד גמור ואחר כך נמאס ונעשה כעין זרע: ד במטמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם תאמר מנ״ל לרש״י דילמא ה״ב על קרא כימי נדת דותה שהיא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים. וי״ל דלזה לא צריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים אם כן כימי נדת דותה ל״ל אלא בא ללמד על שאר טומאה. ואם תאמר פשיטא הרי נדה היא שהרי בשבעת קיבויה ראתה דם. נ״פ אפילו נפתח הקבר בלא דם: ה לפי בזיו״ן מתחלפת בדל״ת שהרי מתרגמינן זב דב ואם כן הוי כאלו נכתב זובתה: ו דאם לא כן בדמי ל״ל אי נמי דס״פ וכי לא סגי בלא תראה דם דכתב לשון תשב בדמי ועל זה פירש אף על פי: ז מדכתיב בסמוך ואל המקדש לא תבא וגבא אל המקדש בטומאה כרת הוא כדכתיב בתחילת פרשת חקת וגמרינן בכל קדש לא תגע מביאת בית המקדש מה ביאת בית המקדש בכרת אף מה דכתיב בכל קדש לא תגע בכרת היא וא״כ ע״כ צ״ל לא תגע אזהרה לאוכל הוא דאכילת קדשים בטומאה במיתה הוא כדכתיב

פירוש ע״ט

זָכָר אוּנ זִי וֶוערְט גְוִוינֶן אַזָכָר וְטָמְאָה זָאל זִיא זַיין טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים זִיבְּן טֶעג כִּימֵי אַזוֹ וִוי דִי טֶעג נִדַּת דִי נִדָּה דְּוֹתָהּ אִיר וֵוייטָאג תִּטְמָא זָאל זִיא טָמֵא זַיין כְּלוֹמַר אַזוֹ וִוי דֶער סֵדֶר טוּמְאָה וָואס אִיז גְזָאגְט גְוָוארְן בַּיי אַיין נִדָּה אַזוֹ אִיז דִיא יוֹלֶדֶת אוֹיךְ מְטַמֵּא אַלֶע זִיבְּן טֶעג נָאךְ אִיר גְוִוינֶן: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶעם אַכְטְן טָאג יִמּוֹל זָאל מֶע בַּאשְׁנַיידְן בְּשַׂר דָאס פְלֵיישׁ עָרְלָתוֹ פוּן זַיין עָרְלָה: (ד) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים אוּנ דְרַייסִיג אוּנ דְרַייסִיג טָאג תֵּשֵׁב זָאל זִי זוּמֶען בִּדְמֵי אִין בְּלוּט טָהֳרָה אִיר רֵיינִקַייט כְּלוֹמַר נָאךְ דִיא זִיבְּן טֶעג זָאל זִי צֵיילְן דְרַיי אוּן דְרַייסִיג טָאג אוּנ אַפִילוּ וֶוען זִי זֶעהְט בְּלוּט אִין דִי טֶעג אִיז זִיא טְהוֹרָה אָבֶר בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע אִין אִיטְלִיכֶע זַאךְ וָואס אִיז הֵיילִיג זָאל זִי נִיט אָן רִירְן וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא אוּנ אִין דֶעם מִקְדָּשׁ זָאל זִי נִיט אַרַיין קוּמֶען עַד מְלֹאת

הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי
טָהֳרָהּ׃ ה וְאִם־נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה
שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת
יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָה׃
ו וּבִמְלֹאת ׀ יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ
לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה
וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן׃ ז וְהִקְרִיבוֹ
לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה

ממקר

וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵעוֹל
עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ׃
ה וְאִם נוּקְבְתָא תְלִיד
וּתְהֵי מְסָאֲבָא אַרְבְּעָא
עֲסַר כְּרִחוּקַהּ וְשִׁתִּין
וְשִׁתָּא יוֹמִין תֵּתֵב עַל
דַּם דְּכוּ׃ ו וּבְמִשְׁלַם
יוֹמֵי דְכוּתַהּ לִבְרָא אוֹ
לִבְרַתָּא תֵּיתֵי אִמַּר בַּר
שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא וּבַר
יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא
לְחַטָּאתָא לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לְוָת כַּהֲנָא׃
ז וִיקָרְבִנֵּהּ קֳדָם יְיָ
וִיכַפַּר עֲלַהּ וְתִדְכֵּי

מסואבת

ת"א עד מלאת ימי. עד עס נזיר כד. ואם נקבה בכורות מו כריתות ז נדה ל. וטמאה זבחים נז לא נדה לז לח. וששים יום כריתות י. וששת ימים שם כב. ובמלאת נזיר סד. לבן נדה יז. או לבת כריתות ח. כבש בן שם כו. ובן יונה כריתות כח. והקריבו זבחים יט. סנהדרין פג. וטהרה נדה יט לח.

פירוש רשב"ם

י"ג ימים מעיין טהור הוא: (ח) וטהרה אכול קדשים. כך פירשו חכמים. כי מחוסר כיפורים הוא אוכל תרומה

בעל הטורים

(ז) ובן יונה או תור. בכל מקום מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד ואם ימצא יונה לא יקח אחר

שפתי חכמים

דאתו בו כי יהללוהו אבל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ם. ועי"ל דרש"י פירש כסמוך בכל קודש לרבות וכו' דע"כ לא פירש יה על הקרא דהא בכל קודש כתיב לפני גם הגע ולמה מהפך רש"י אלא דמוכב על פירושו כפי' לפני בכל קודש וכך פי' לא הגע הזהרה לאוכל ומנלן דאזהרה לאוכל הוא ומפרש דהא בכל קודש לרבות את התרומה ולא תגע נמי קאי עליו א"כ אין לומר דהאי לא תגע אזהרה לנגיעה ממש דהא מותר ליגע בתרומה מיד אחר טבילה דהא היא טבלה מיד אחר ז' ימים וטבול יום מותר נוגע בתרומה אלא אזהרה לאכילה היא: ח פירוש אין לאכלות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש ולמה ה א אזהרה לאכילה מסיף בשעה ואילך. ומתרן לפי שזו טבולת יום אלוך וכו' עד יום ארבעים שמקריבים כי קרבנות כל נדה דהבקיעה שהמה בלפני יום הארבעים מותרת לאכול בתרומה: ט דקי"ל דסוף

רש"י

את התרומה לפי שזו טבולת יום אלוך ה שמבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת טהרתה: (ז) והקריבו. (זבחים יט. סנהד' פג) ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא א' מהם ט ואי זה הוא זה חטאת שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהוא

פירוש ע"ט

ביז זיי וועלן דר פילט ווערן ימי טהרה אירע ריינע טעג כלומר ביז עס וועט זיך אום לאזן די דריי אונ דרייסיג טאג דאס איז דר דין אז זי הט געהאט אזכר: (ה) ואם נקבה תלד אז זי וועט אבר געווינן א נקבה וטמאה שבעים כנדתה זאל זי צוויא וואכן טמא זיין אזו ווי א נדה אונ נאך די צוויא וואכן וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה זאל זי זומען זעקס אונ זעכציג טעג אוף איר ריין בלוט אונ דיא זעקס אונ זעכציג טעג האבן דעם דין אין זיך אזו ווי די דריי אונ דרייסיג טעג ווס ביא אזכר: (ו) ובמלאת אונ אז עס וועט דער פילט ווערן כלומר עס וועט זיך אום לאזן ימי טהרה אירע ריינע טעג לבן צו דעם געווינונג פון אזן אדר לבת צו דעם געווינונג פון א טאכטער וועט זיך אום לאזן זעקס אונ זעכציג טאג תביא זאל זי ברענגן כבש אשאף בן שנתו לעולה ווס איז אלט איין יאר פאר א קרבן עולה ובן יונה אונ איונגע טוב או תור אדר א טערקל טוב לחטאת פאר א חטאת אל פתח אהל מועד צו דר טיר פון דעם אוהל מועד אל הכהן צום כהן: (ז) והקריבו לפני יי אונ דער כהן זאל אים מקריב זיין פאר גאט וכפר עליה אונ זאל פאר געבן אוף איר וטהרה אונ זי זאל זיין ריין מקור פון קוואל דמיה איר בלוט. די גמרא זאגט

מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת
לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה׃ ח וְאִם־לֹא תִמְצָא
יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ
שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד
לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן
וְטָהֵרָה׃ פ יג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב אָדָם
כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ־
ספחת

מִסּוֹאֲבַת דְּמָהָא דָּא
אוֹרָיְתָא דְּיָלֶדְתָּא
לִדְכוּרָא אוֹ לְנוּקְבְתָא׃
ח וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדַהּ
כְּמִסַּת אִמְּרָא וְתִסַּב
תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין
בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא
וְחַד לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר
עֲלַהּ כָּהֲנָא וְתִדְכֵּי׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר׃
ב אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בִמְשַׁךְ
בִּשְׂרֵהּ עַמְקָא אוֹ עַדְיָא
אוֹ

ת״א זאת תורת נדרים לה. כריתות ט נדה מ. ולקחה כריתות כח. וכפר יבמות עד סנהדרין פג זבחים יט. אדם כי תוריות י. ערכין ג נגע מד.

בעל הטורים

לפי שבן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאהר׃ (ז) ממקר. חסר האותיות מלקה ובמין ניס וטהרה. כמו כתמים הבאים מלקה טהורים׃ וטהרה ממקר דמיה. בגימט׳ תמנה מיני דמים טמאים הם׃ ממקר. ב׳. הכא. ואידך ס׳ ממקור ישראל. דורש מכאן שברכת התנים בעטרה מפום דכתיב ועטרה ממקר דמיה איזו דמים טהורים הוי אומר דם בתולים אלמא דאיידי בחתן׃ דמיה. ג׳. ממקור דמיה. והיא גלתה את מקור דמיה. וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה דאיתקש ג״פ לס״ד כדכתיב כי תאכל יקום איב על דבהו ולאו כפס

פירוש רשב״ם

מבערב כשהעריב שמשו. אבל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפרה׃ (ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרים ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של חכמים וחוקותיהם וקבלותיהן מפי החכמים הראשונים הוא העיקר׃ כי יהיה בעור בשרו. לפי שלפנינו יאמר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוצרך כאן לומר בעור בשרו׃ שאת. לשון גובה. שאינה לבנה

רש״י

בא לכפר י בו המטהרה תלויה׃ וטהרה. מכלל שעד כאן ב קרויה טמאה׃ (ח) אחד לעלה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה ל אבל להקרבה חטאת קודם לעולה כך שנינו בזבחים בפ׳ כל התדיר (זבחים כט)׃ (ב) שאת או ספחת וגו׳. (נגעים פ״א) שמות נגעים הם ולבנות זו מזו׃

שפתי חכמים

לו לכתוב והקריבם דהא ב׳ קרבנות יש ליולדה כבש בן שנתו ובן יונה או תור אלא ללמדך וכו׳׃ י בכל מקום כתיב אלא חטאת וכפר עליו הכהן ונסלח לו והא דהביא רש״י קרא זה בסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן וכפר עליה וטהרה. י״ל דמקרא זה לא הוכחה דחטאת בא לכפרה דילמא העולה בא לכפרה אבל מקרא זה מוכח בפירוש שהרי כתיב ואחד לחטאת וגו׳ משמע דהחטאת בא לכפרה. ועי״ל משום שבקדים עולה לחטאת ולא הקדים אלא למקראה וקשה למנ״ת הקדים אלא להכמין וכפר וחטאת ללמד שהכפרה תלויה בחטאת׃ ב דעת רש״י בזה שאל תקשה לו על מה דפי׳ שאין מעכבת לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו׳ א״כ משמע דוקא קדשים אבל תרומה ולעיל פירש בכל קודם לרבות תרומה בגם בית הכורה באכילה נ״פ וטהרה מכלל שעד כאן קרויה טמאה וע״כ טומאה זו לענין לאכול בקדשים מיירי בהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש כל יום הרבעים ואילך מכלל דבקדשים אסורה עד אחר כפרתה נ״פ לאכול בקדשים׃ ל ר״ל לענין קריאת התורה שבקורא בתורה יקרא מלת עולה תחילה אבל להקרבה וכו׳.

טייטש ע״ם

בְּשַׁעַת אַז דִי אִשָּׁה גֵייט שְׁוֶוער צוּ קִינְד טוּט זִי אַיין שְׁבוּעָה אַז זִי זָאל זִיךְ מֶער שׁוֹן נִיט בַּהֶעפְטְן צוּ אִיר מַאן דְרוּם הָאט דִי תּוֹרָה גְזָאגְט זִי זָאל בְּרֶענְגְן אַקָרְבָּן אוֹיף דֶר שְׁבוּעָה זֹאת תּוֹרַת הַיּוֹלֶדֶת דָס אִיז דָס לֶערְנוּנְג וִוי אַזוֹ דִי גְוִוינֶערִין זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין לַאַיר אַז זִי גְוִוינְט אַזָכָר אוֹ לַנְּקֵבָה אָדֶער אַנְקֵבָה׃ (ח) וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ אוּנ אַז אִיר הַאנְט וָועט נִיט גְרֵייכְן דִי גְנוּג שֶׂה אַלֶעמֶלֶע מֵיינְט מֶען דִי וָועט נִיט פַאר מָאגְן צוּ קוֹיפְן אַלֶעמֶלֶע וְלָקְחָה

פירוש ע״ם

זָאל זִיא נֶעמְן שְׁתֵּי תוֹרִים צְווֵיי טֶערְקֶל טוֹבְּן אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אָדֶער צְווייא יוּנְגֶע טוּבְּן אֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת אֵיינְס זָאל זַיין אַיין עוֹלָה אוּנ אֵיינְס זָאל זַיין אַחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוֹיף אִיר מְכַפֵּר זַיין וְטָהֲרָה אוּנ זִי זָאל זַיין רֵיין׃ (יא) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן לֵאמֹר אַזוֹ צוּא זָאגְן׃ (ב) אָדָם אַמֶענְטְשׁ כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וָועט זַיין בְּעוֹר אִין הוֹיט בְּשָׂרוֹ פוּן זַיין לַייב שְׂאֵת אַיין גְשְׁווֶעלְעכְץ אוֹ אָדֶער סַפַּחַת אַיין

סְפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים׃ ג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ

אוֹ בַהֲרָא וִיהֵי בִמְשַׁךְ בִּשְׂרֵהּ לְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ וְיִתֵּיתֵי לְוָת אַהֲרֹן כַּהֲנָא אוֹ לְוָת חַד מִבְּנוֹהִי כַּהֲנַיָּא׃ ג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא בִּמְשַׁךְ בִּשְׂרָא וְשַׂעֲרָא בְּמַכְתָּשָׁא אִתְהֲפִיךְ לְמִחָּר וּמֶחֱזֵי מַכְתָּשָׁא עַמִּיק מִמְּשַׁךְ בִּשְׂרֵהּ מַכְתַּשׁ

ת״א והובא אל. סנהדרין לד נדה ג.

פירוש רשב״ם

כל כך כבהרת. אבל הבהרת לבנה היא כדכתיב בהיר הוא בשחקים ונראית עמוקה יותר מבהרת [צ״ל מעור] כמראה חמה עמוקה מן הצל: ספחת. טפילה לשאת. או טפילה לבהרת. תולדת שאת. וגם יש תולדות לבהרת להצטרף כמה כדכתיב ספחני נא אל אחת הכהונות. לשון טפילה וצירוף. כך פירשו חכמים: לנגע צרעת. שיהיה מקום הנגע בשר לבן כדכתיב מצורעת כשלג. כך נקרא הנגע כשהוא לבן: (ג) ומראה הנגע עמוק.

שפתי חכמים

וכא דלא פירש זה לעיל דכתיב הביא ככש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת משום דלעיל דין הוא שהקדים לפי שמדבר בעשיר שמביא ככש לעולה. וכן יונה או תור לחטאת (ואפילו להקרבה עולה קודמת דכבש השוב יותר) אבל כאן בעני שמביא שתי תורים או בני בני יונה שבשניהם שוין ס״ה שגם להקרבה עולה קודמת כואיל והקדימה וכו׳ ל״פ לא הקדימה הכתוב וכו׳: מ דעת רש״י הכי לפי הכתוב בסמוך והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים נ״ל למכתב אחד וגם מבניו הכהנים לא היה לו למכתב רק אלא בניו אלא אהד בא לרבות אף בתר אדם בזה היה הכהן עם כהן מראה לאדם שהוא יודע סימני טומאה אע״פ שאינו כהן ומה דכתיב בתר הכי מבניו הכהנים ללמד אע״פ שהכהן לא ידע סימני הטומאה אלא צריך להראות לתלמיד חכם אף שאינו כהן מ״מ אינו רשאי הת״ח לאמר זה סימן טומאה וזה סימן טהרה אלא הוא ילמד לכהן דין טומאה וטהרה כדי שהכהן יאמר לאדם הנוגע בו טהור אתה או טמא ועל זה פירש׳

רש״י

בהרת. חברבורות פויא״ר בלעז וכן (איוב לז) בהיר הוא בשחקים: אל אהרן וגו׳. גזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן (ת״כ): (ג) הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן

משלי ישראל

(והיה בעור בשרו לנגע צרעת) עס וועט זיין אין דר הויט פון זיין לייב א נגע פון צרעת (והובא אל אהרן הכהן) זאל דר מענש ווערן געבראכט צוא אהרן הכהן דר כהן זאל זעהן אוב דיא נגע איז טמא אדר טהור. זאגט דר מדרש אין דר וועלט זעהט דר כהן דיא נגעים אבר לעתיד זאגט גאט וועל איך אייך מטהר זיין עס איז א משל איינר איז געזעסן אין א דארף וואס קיין מענשען פארן ניט דורך אין אוויסט ארט איז דארט דר מענש קראנק געווארן אונ עס איז ניט געוועזן קיינר זאל אים היילן. ויהי היום האט זיך געטראפן אז א סוחר איז אריין געפארן אין דעם דארף צוא קויפן עסן פאר דיא פערד וועגן אונ איז געקומען צוא דעם קראנקן מענטש אין שטוב אריין. האט דר קראנקר אן געהויבן וייער צוא וויינען אונ צוא בעטן דעם סוחר אונ זאגט איך בין א ארמער קראנקר און איין ארימער זאגט דר סוחר צוא אים איך קען דיר קיין אנדרע טובה ניט טאן נאר איך זאל דיך נעמען אין שטאט אריין וועט איטליכר זעהן דיין קראנקהייט וועלן זיא בוודאי טאן מיט אלע מענליכקייט מען זאל דיך היילן. דר נמשל איז דר מענטש ווערט באשאפן אויף דר וועלט פון דר סומרס בוך מיט תאות עולם הזה אונ גאט האט געגעבן דם מענטשן דיא תורה זיא זאל אים היילן דעם נאך פון תאות

פירוש ע״ט

בהעפטונג א׳ אדער בהרת איין פלעק דאס זענן אזעלכע נגעים אונ איינס פון דעם אנדרן איז ווייסר והיה אונ עס וועט זיין בעור אין הויט בשרו פון זיין לייב לנגע צוא איין פלאג צרעת פון קרעץ והובא אונ ער זאל ווערן געבראכט אל אהרן הכהן צו אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים. אדר צוא איינם פון זיינע זין די כהנים: (ג) וראה הכהן את הנגע אונ דר כהן זאל זעהן די נגע וואס זיא איז בעור אין הויט הבשר פון דעם לייב ושער אונ האר בנגע אין דר נגע הפך האט זיך פר קערט לבן ווייס דהיינו זיי זענן פריער געווען שווארץ אונ היינט זענן זיי ווייס ומראה הנגע אונ דם געשטאלט פון דער נגע עמק איז טיפר מעור בשרו פון דר הויט פון זיין לייב דהיינו די מראה פון דער נגע איז ווייסר פון דער הויט אונ אז ווייס מיט שווארץ זענן ביי אננדר ווייזט זיך אוס דיא ווייסע מראה איז טיפר פון דר שווארצר מראה נגע צרעת הוא דאס

בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ: ד וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין מַרְאֶהָ מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: ה וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיֶחֱזֵינֵהּ כַּהֲנָא וִיסָאֵב יָתֵהּ: ד וְאִם בַּהֲרָא חִוָּרָא הִיא בִּמְשַׁךְ בִּשְׂרֵהּ וְעַמִּיק לֵית מֶחֱזָהָא מִן מַשְׁכָּא וּשְׂעָרָא לָא אִתְהֲפִיךְ לְמִחְוַר וְיַסְגַּר כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא שִׁבְעָא יוֹמִין: ה וְיֶחֱזֵינֵהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא

ת״א ואם בהרת שבועות ז.

פירוש רשב״ם

לבן: (ד) ועמוק אין מראה. שאינו לבן מאחד ממראות נגעים

רש״י

בתוך הנגע ב ומעוט שער ם שנים (ת״כ): עמק מעור בשרו. (ת״כ) כל מראה לבן עמוק הוא ע כמראה חמה עמוקה מן הצל: וטמא אתו. יאמר לו טמא אתה פ שהשער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמק אין מראה. לא ידעתי צ פירושו: והסגיר. יסגירנו בבית אחד ק ולא

שפתי חכמים

גזירת הכתוב וכו׳: נ מלשון שפירש״י בתוך הנגע משמע לך אל תסבור לומר שספק לבן אם כהים שער לבן סמוך לנגע סימן טומאה הוא. ל״ש לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהיה בו נגע הימן טומאה הוא ל״ש בתוך הנגע. והו קשה לרש״י כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן אבל קדם שער לבן לנגע טהור ס״מ. דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן וא״כ כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דילמא בלא מחמת הנגע נהפך ללבן ודילמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועז״ם ומיעוט שער שנים וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא דכל דבר שהוא שרבה אינו מקרה והז״ק נ״ל: ם (הרא״ם) לא ידעתי מ״ל לרז״ל שהשער מורה על רבוי שערות וכו׳ ועיין בהוספו׳ יום טוב פ״ד דנגעים: ע דהא כתיב ומראה הנגע וכו׳ משמע דמראה נראה בעמוק מבשרו ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו ולמה נראה מראה לבן עמוק י״ל משום שעיקר ראיה של אדם בשחור שבעין והמראה על דבר שיש בו שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה וצל שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלו׳ ולא שיטמא אותו בידוי׳ בשום טומא׳ מאחר שטומאה והוא שכתב רש״י שהשער לבן סימן טומאה וכו׳: צ משום דקשה לו כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן השחור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי ומשום קושי׳ זו לא ידע רש״י לפרש טעמא דקרא כן פירש הרמב״ן ז״ל. והרמב״ן ז״ל תיקן קושיא זו לפי פירושו בפירש דעת רש״י ז״ל: ק פירוש שיסגיר את בעל הנגע ומלא שנם הנגע נסגר

פירוש ע״ט

איז אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל דָס זֶעהֶן וְטִמֵּא אוֹתוֹ זָאל עֶר אִים טָמֵא מַאכְן עֶר זָאל אִים זָאגְן דוּ בִּיסְט טָמֵא: (ד) וְאִם אוּנ אִ״ב עֶס אִיז בַּהֶרֶת לְבָנָה הִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אַיין וַוייסֶר פְלֶעק אִין דֶער הוֹט פוּן זַיין פְלֵייש וְעָמֹק אֵין מַרְאֶהָ מִן הָעוֹר אוּנ דָס גְשְׁטַאלְט פוּן דֶר נֶגַע וַוייזְט זִיךְ נִיט אוֹם טִיפֶר פוּן דֶר הוֹיט וּשְׂעָרָה אוּנ דִי הָאר פוּן דֶער נֶגַע לֹא הָפַךְ לָבָן אִיז נִיט פַאר קֶערְט גְוָוארְן אוֹף וַוייס אִיז דֶר דִין אַזוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן זָאל דֶער כֹּהֵן פַר שְׁלִיסְן אֶת הַנֶּגַע דֶעם מֶענְטְשְׁן ווָס עֶר הָאט דִיא נֶגַע שִׁבְעַת יָמִים אוֹף זִיבְּן טָאג: (ה) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אִים

משלי ישראל

עוֹלָם הַזֶּה אוּנ אַז דֶר מֶענְטְשׁ קֶערְט זִיךְ אַוֶועק פוּן דֶר תּוֹרָה בְּלַייבְּט עֶר בַּייא דֶר קְרַאנְקְהֵייט תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה ווָאס עֶר אִיז מִיט דֶעם גְבוֹירְן. גְוָוארְן אוּנ קֵיינֶר זֶעהְט נִיט זַיין קְרֶענְק נָאר גָאט הָאט אוֹיף אִים רַחֲמָנוּת זַיין נֶפֶשׁ זָאל ח״ו נִיט פַאר פַאלְן וֶוערְן אִין דֶר קְרַאנְקְהֵייט שִׁיקְט גָאט אוֹיף דֶם מֶענְטְשְׁן נְגָעִים אוֹיף אַזוֹ אַיין אֹרֶט ווָאס אִיטְלִיכֶר זָאל זֶעהְן דִיא נְגָעִים ווֶעט עֶר ווִיסְן זַיין קְרַאנְקְהֵייט אוּנ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשְׁן ווֶעלְן אוֹיךְ זֶעהְן ווֶעלְן זַייא אִים שְׁטְרָאפְן עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טָאן פוּנְקְט ווִיא דֶר סוֹחֵר הָאט גֶענוּמְפֶּרְט דֶעם דָארְפְס מֶענְטְשׁ עֶר ווֶעט אִים אַרַיין בְּרֶענְגֶן אִין שְׁטָאט אִיטְלִיכֶר זָאל זֶעהְן זַיין קְרַאנְקְהֵייט. דָאס זָאגְט דֶר מִדְרָשׁ אוֹיף דֶר ווֶעלְט זֶעהְט דֶר כֹּהֵן דִיא נְגָעִים ווַייל דֶר מֶענְטְשׁ אַלֵיין ווֵייסְט נִיט דָאס קְרַאנְקְהֵייט פוּן דֶעם נֶפֶשׁ אוּנ קֵיין אַנְדֶערֶע ווֵייסְן אוֹיךְ נִיט זַייא זָאלְן אִים שְׁטְרָאפְן דְרוּם שִׁיקְט גָאט אוֹיף אִים נְגָעִים כְּדֵי עֶר זָאל מוּזְן קוּמֶן צוּא דֶעם כֹּהֵן אָבֶּר לֶעָתִיד ווֶעלְן דִיא יִדְּן הִיטְּן דִיא תּוֹרָה מִיט דִיא מִצְוֹת ווֶעלְן מִיר זַיין טָהוֹר ווֶעט אוּנְז גָאט אַלֵיין קֵאשֵׁר זַיין:

הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית׃
שני ו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הוא

אונקלוס: בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא מַכְתָּשָׁא קָם כַּד הֲוָה לָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שַׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת׃ ו וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָתֵהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא וְלָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וידכנה

ת"א כהה כתובות עה. וטהרו מגילה ח.

בעל הטורים

בן הדבר הזה: (ה) והנה הנגע. ל' והנה נופל על דבר שלא נודע קודם לכן כמו בכאן שהיה כנגד עד עתה וכן והנה היה

רש"י

ויראה עד סוף השבוע מוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ובשיעורו הראשון: והסגירו שנית. הא אם פשה בשבוע ראשון טמא מוחלט: (ו) כהה. הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא: מספחת. שם נגע

שפתי חכמים

לא שיהיה הנגע כל פעם: ר ומה דפירש"י עוד ובשיעורו הראשון לא קאי זה על בעיניו אלא מה דכתיב בקרא לא פשה הנגע אלא שעדיין בשיעורו הראשון הוא. וא"ת מה צריך לפרש זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע ועוד על הקרא היה לו לפרש לא פשה ובשיעורו הראשון וע"ק מה דפירש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב והנה לא פשה והסגירו וכו' משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י בזה לומר כך צריך לדייק שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון שלא פשה הנגע אז צריך להסגיר שנית ועדיין לא טמא מוחלט הוא אבל לא תדייק בעיניו דוקא שהוא במראה הראשון אז צריך להסגיר אבל לא עמד במראה הראשון כגון שהוא מתלבן ביותר טמא מוחלט הוא דזה אין בזה דהא כבר לבן הוא ואין שייך שיהיה מתלבן יותר אלא לדייק דוקא אם עמד במראה הראשון דהיינו כלובן הראשון וגם לא פשה היינו כשיעור הראשון אז צריך להסגיר אבל אם היה פשה הנגע ועומד כלובן הראשון אז טמא מוחלט הוא אבל אם לא עמד בעיניו כגון שנתמעט בלובן אע"פ דפשה הנגע עדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב או לא פשה דמשמע או זה או זה כך הוא כללא דפירושו של הרא"ם עיין שם באורך. אך מה שהקשה שם למה שנו ג' סימני טומאה הם שער לבן ומחיה ופשיון הא ד' הם ועמד במראיתן. ויש ליישב דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבוע ראשון מה שאין כן בעמד במראיתן דשבוע שניה. ודוק נ"ל: ש אע"פ שבכל התורה כולה כללית היא שמכלל לאו אתה שומע הן. מפני שהדיוקים שנאמרים מזה הם שניה הא אם פשה ושא אם העז הולך לומר בהדיוקא פה אינו אלא אחת הא אם פשה לא הא הם בעז שאף אם העז מראיתו כיון שבמראה הראשון ואחרון שניהם מראה טומאה הן עמד בעיניו קרינן ביה. רא"ם: ת כלומר אל תדייק הוכהה ממראיתו אע"פ דפשה הנגע או לא פשה אע"ג דעמד בעיניו אין צריך להסגיר ופטור ביה

פירוש ע"ט

זעהן אין דעם זיבטן טאג וְהִנֵּה אונ נון הַנֶּגַע אוב די נגע עָמַד בְּעֵינָיו איז גבליבן שטיין אין זיין ערשטן גשטאלט וואס זי איז גוועזן בְּשַׁעַת אז ער הט אים פר שלאסן לֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר עס איז ניט וואָרן גמערט די נגע אין דער הויט כלומר די נגע איז ניט גרעסער גוואָרן וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית זאל דער כהן פאר שליסן אים נאך אויף זיבן טעג אבער אז דיא נגע איז יוא גרעסער גוואָרן די ערשטע זיבן טעג איז דר מענטש איין טמא מוחלט דאס הייסט דר נאך אז דיא נגע וועט פר היילט מוז ער ברענגן אקרבן אונ מוז זיך אפ גאלן אזו וויא עס וועט שטיין אין פרשת מצורע: (ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אונ דער כהן זאל זעהן דעם מענטשן פון דר נגע אין דעם זיבטן טאג שֵׁנִית דאס אנדרע מאל וְהִנֵּה אונ נון כֵּהָה הַנֶּגַע אז די נגע איז טונקעלער גוואָרן איידר זיא איז פריער גוועזן וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר אונ די נגע האט זיך ניט גמערט אין דער הויט וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן זאל אים דער כהן ריין מאכן כלומר ער זאל אים זאגן דו ביסט טָהוֹר מִסְפַּחַת הִוא דס איז א נגע טהור וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר אונ ער זאל זיך וואשן זיינע קליידר אונ איז טהור נאר ווייל מען הט אים גמוזט פר שליסן וועט ער אן גרופן טמא אונ מוז זיך טובלן אבר קיין קרבן אונ די אנדרע דינים פון א מצורע גייט ביי אים ניט אן אבר אז דיא נגע איז די אנדרע

הוּא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר: ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: ח וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא: פ ט נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא

הפכה

וִידַכֵּינֵהּ כַּהֲנָא עֲדִיתָא הִיא וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי: ז וְאִם אוֹסָפָא תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּאִתַּחֲזִי לְכַהֲנָא לְדַכּוּתֵהּ וְיִתַּחֲזֵי תִנְיָנוּת לְכַהֲנָא: ח וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אוֹסֶפֶת עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא: ט מַכְתַּשׁ סְגִירוּ אֲרֵי תְהֵי בֶּאֱנָשָׁא וְיִתֵּיתֵי לְוָת כַּהֲנָא: י וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא עַמְקָא חִוָּרָא בְּמַשְׁכָּא וְהִיא

הפכת

בעל הטורים

לאם: (ט) באדם. ד׳. הנה ופיקן לו באדם. אשר יטמא לו ובוגדים באדם תוסיף אשר בלא באדם באדם ובוגדים באדם תוסיף אירי באדם. וזה במפתח באדם. עד ביטמא לה. וזהו אשר בלא באדם באדם בהיא בולית בו ואם יטמא לה סוף סלקם כלכמת ויטמא כמת: כמין נגעים לאלהה נומר בכל מי בפינו בומר נהות הילד עלורע (ד״א) והקב״ה אומר נולד אם

פירוש רשב״ם

המפורש במסכת נגעים: (ח) צרעת היא. מוחלט היא

רש״י

טהור: וכבס בגדיו וטהר. הואיל ונזקק להסגר נקרא טמא וצריך טבילה: (ח) וטמאו הכהן. ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן א המפורש בפ׳ זאת תהיה: צרעת היא. המספחת ב הזאת: צרעת. לשון נקבה: נגע.

שפתי חכמים

אלא כך פירוש הוכהה וגם לא פשה או אין צריך להסגיר וטהור הוא כדמשמע כהה ולא פשה וגו׳ כא אם עמד במראיתו אע״ג דלא פשה או פשה אע״ג דהוכהה צריך להסגיר וטמא הוא כדמשמע בסמוך ואם פשה תפשה וגו׳ ולא כתיב ועמד בעיניו משמע אי זה או זה: א כלומר מה שאין כן במצורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני הכי כשנזכרו טומאת מצורע מוסגר וטומאת מצורע מוחלט דבשניהם הוזכרה טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל דהיה טמא וגבי מוחלט כתיב וטמאו הכהן וגו׳ הודיענו כאן גם כן ההבדל בשניהם: ב הוצרך לפרש זה מפני שהמספחת הוא שם פרטי לנגע טהור הנקרא לפרש שמלת היא ההם אל המספחת הזאת ופירושו שהנגע שהיינו הוכחים שהוא מספחת שהוא טהור אינו אלא נגעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היא בודאי אמספחת דלעיל קאי ונכרת הוא שם יכול לכל נגע שהיה אתי שפיר לומר מספחת היא כלומר שנכרת דלעיל ואין צריך לפרש

פירוש ע״ט

אָאך נִיט טוּנְקְלֶר גְוָוארְן נָאר זִי הָאט גְהַאט אַזוֹ אַיין מַרְאֶה וִוי פְרִיעֶר בְּשָׁעַת אַז מֶען הָאט אִים פַר שְׁלָאסְן אָדֶר אַז דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גְוָוארְן דִי אַנְדֶרֶע וָואךְ אִיז עֶר טָמֵא: (ז) וְאִם אוּנ אוֹב פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר זִיא וֶועט מֶערְן דִיא מִסְפַּחַת אִין דֶער הוֹיט אַחֲרֵי נָאךְ הֵרָאֹתוֹ אֶל הַכֹּהֵן זַיין טָאן וַוייזְן צוּם כֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ צוּא זַיין רֵיינִיקַייט בְּלוֹמַר נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָאט גְוֵויזְן צוּם כֹּהֵן אוּנ עֶר הָט זִי רֵיין גְמַאכְט אִיז זִי דֶר נָאךְ גְרֶעסֶר גְוָוארְן וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל הַכֹּהֵן זָאל דָס נָאךְ אַיין מָאל גְוֵויזְן וֶוערְן צוּם כֹּהֵן: (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן זָאל דֶער כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה אוּנ נוּן פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר אַז דִיא מִסְפַּחַת הָאט זִיךְ גְמֶעהְרְט אִין דֶער הוֹיט וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא זָאל דֶער כֹּהֵן אִים מַאכְן טָמֵא עֶר זָאל זָאגְן דוּ בִּיסְט טָמֵא אוּנ עֶר הָט אִין זִיךְ דִי דִינִים פוּן אַמְצוֹרָע מוּחְלָט אַזוֹ וִויא עֶס וֶועט שְׁטֵיין אִין פָּרָשַׁת מְצוֹרָע: (ט) נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם אַפְּלָאג צָרַעַת אַז עֶס וֶועט זַיין בַּייא אַיין מֶענְטְשְׁן וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן זָאל דֶר מֶענְטְשׁ גְבְּרַאכְט וֶוערְן צוּם כֹּהֵן: (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהְן וְהִנֵּה אוּנ נוּן שְׂאֵת לְבָנָה בָּעוֹר אַז עֶס אִיז אַוַוייס גְשְׁווּלְעכְץ אִין דֶער הוֹיט וְהִיא אוּנ זִי הָפְכָה הָט פַר קֶערְט שֵׂעָר לָבָן וַוייסֶע הָאר זַייא זֶענְן פְרִיעֶר שְׁוַוארְץ גְוֶועןְ אָדֶר אַנְדֶרֶע מַרְאֶה אוּנ מִחְיַת

הַפְּכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי
בַּשְׂאֵת׃ יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא
בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא
יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא הוּא׃ יב וְאִם־פָּרוֹחַ
תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה
הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ
וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן׃
יג וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְּתָה
הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־
הנגע

הֲפָכַת שְׂעַר לְחִוָּר
וְרֹשֶׁם בִּסְרָא חַיָּא
בְּעַמְקְתָא׃ יא סְגִירוּתָא
עַתִּיקָא הִיא בִּמְשַׁךְ
בִּסְרֵהּ וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא
לָא יַסְגְּרִנֵּהּ אֲרֵי מְסָאַב
הוּא׃ יב וְאִם מִסְנָא
תִסְנֵי סְגִירוּתָא
בְּמַשְׁכָּא וְתַחֲפֵי
סְגִירוּתָא יָת כָּל מְשַׁךְ
מַכְתָּשָׁא מֵרֵישֵׁהּ וְעַד
רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ עֵינֵי
כַהֲנָא׃ יג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
וְהָא חֲפַת סְגִירוּתָא
יָת כָּל בִּסְרֵהּ וִידַכֵּי
יָת

ת״א מראשו ונחים כ ערכין יח . נכל מראה מ״ק ח סנהדרין לד .

פירוש רשב״ם

ישב בדד עד שיתרפא ויביא צפרים : (י) ומחית בשר חי . לא כמו בשר מבושל כי אם חי שגדלה ההיכת בשר בתוך

בעל הטורים

תטיר מטשיך ראש מה כראתי למעלה ממך בהמה וחיה למאכלך ואם הרעות מעשיך הרי נגעים כלדך : עוה . בגימט׳ לבן : (יב) פרוח תפרח . ב׳ דין ואידך פרוח תפרח ותגל לומר

שפתי חכמים

רש״י כלום לעיל. הרא״ם : ג ק״ל דלעיל כתיב נגע צרעת הוא ש״מ דצרעת לשון זכר וכאן כתיב נגע צרעת כי תהיה שהוא לשון נקבה . ועל זה פירש צרעת לשון נקבה ונגע הוא לשון זכר מ״ש לעיל דכתיב נגע צרעת הוא אלא הוא קאי על הנגע שהוא לשון זכר : ד דלקמן בפרשה זו כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי טמא הוא אף כשאין הפך שער לבן אם כן מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער לבן : ה דמרבינן ממה דכתיב נגע צרעת ה״ל למכתב נגע לא היה לו לכתוב רק צרעת וגו׳ . אלא לרבות לכל מראה נגע אם היו בו הסימנים דמפרש והואיל סימן טומאה הוא : ו כתב הרא״ם תימא דמשמע דהמחיה סימן טהרה הוא ולפיכך אמר אע״פ שעלתה בו מחית בשר אטהרנו ולעיל כתב ומחית בשר אף הוא סימן טומאה וכו׳ . ונ״ל שרש״י בא לתרץ ה״ל לכתוב צרעת נושנת היא וגו׳ לא היה לו לכתוב אלא מחית בשר חי בשאת וטמאו הכהן ומתרץ שהכתוב עצמו בא ליתן טעם למה מטמאין אותו כשיש בו בשר חי אדרבה היה לו לטהר דהא התחיל הנגע להתרפאות כיון שיש בו בשר חי ועל זה פירש הכתוב כי צרעת נושנת היא . וק״ל נ״ל : ז לא מראשו של נגע ועד

רש״י

לשון ג זכר : (י) ומחית . פנימינ״ש בלעז שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סימן טומאה . שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ד ואף על פי שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות ותולדותיהן ה הוא סימן טומאה : (יא) צרעת נושנת היא . מכה ישנה היא תחת המחיה וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה לחה שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה ו אטהרנה : (יב) מראשו . של אדם ז ועד רגליו : לכל מראה עיני הכהן . פרט לכהן

פירוש ע״ם

דעם גשווילעכץ זענן זייא פאר ענדערט געווארן
און זענן געווארן ווייס וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי און אצייכן
פון ווילד פלייש בַּשְׂאֵת איז אין דעם גשווילעכץ :
(יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא דאס איז אפאר עלטערטע
צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אין דער הוט פון זיין לייב וְטִמְּאוֹ
הַכֹּהֵן זאל אים דער כהן מאכן טמא לֹא יַסְגִּרֶנּוּ ער
זאל אים ניט פאר שליסן כִּי טָמֵא הוּא ווארום ער
איז טמא : (יב) וְאִם און אויב פָּרוֹחַ בליען תִּפְרַח
די וועט בליען הַצָּרַעַת די צרעת בָּעוֹר אין דער הוט
וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת און די צרעת וועט בדעקן אֵת כָּל
עוֹר הַנֶּגַע גאר די הוט פון דעם מענטשן פון דער
נגע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו פון זיין קאפ ביז זיינע פיס
לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן צו גאר דעם געזיכט פון דעם כהן
כלומר אויף איטליכן ארט פון דעם מענטשן ווא
דער כהן טוט אקוקן איז אלץ צרעת : (יג) וְרָאָה
הַכֹּהֵן זאל דער כהן זעהן וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל
בְּשָׂרוֹ און דר צרעת האט בדעקט גאר זיין לייב
וְטִהַר אֶת הַנֶּגַע זאל דר כהן דיא נגע טהור מאכן

הַנֶּגַע כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן טָהוֹר הוּא׃
יד וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא׃
טו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי
וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי טָמֵא הוּא
צָרַעַת הוּא׃ טז אוֹ כִי יָשׁוּב הַבָּשָׂר
הַחַי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃
יז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ הַנֶּגַע
לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טָהוֹר
הוּא׃ פ שלישי יח וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בוֹ־

בערו

ת"א כלו הפך סנהדרין מ פס יט . וביום הראות פ"ק ז ח סנהדרין לג פס ג .

אונקלוס

ית מַכְתָּשָׁא כֻּלֵּהּ
אִתְהֲפִיךְ לְמִחוַר דְּכֵי
הוּא: יד וּבְיוֹמָא
דְאִתַּחְזֵי בֵּהּ בִּשְׂרָא
חַיָּא יְהֵי מְסָאָב:
טו וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא יָת
בִּשְׂרָא חַיָּא וִיסָאֲבִנֵּהּ
בִּשְׂרָא חַיָּא מְסָאָב
הוּא סְגִירוּתָא הוּא:
טז אוֹ אֲרֵי יְתוּב
בִּשְׂרָא חַיָּא וְיִתְהֲפִיךְ
לְמִחוַר וְיֵיתֵי לְוָת
כַּהֲנָא: יז וְיֶחֱזִנֵּהּ
כַּהֲנָא וְהָא אִתְהֲפִיךְ
מַכְתָּשָׁא לְמִחוַר וִידַכֵּי
כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא
דְּכֵי הוּא: יח וֶאֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בֵהּ בְּמַשְׁכֵּהּ שִׁחְנָא

רש"י

מהפך מאליו: (יד) וביום הראות בו בשר חי. אם צמחה בו מחיה הרי כבר פירש שמחיה סימן טומאה (ת"כ) אלא הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד שמופע אילך ואילך וחזר ראש האבר ונתגלה שבועו ע"י שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה למדנו ח הכתוב במטמא: וביום. (מ"ק ח. סנהדרין לד) מה ת"ל ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו ט מכאן אמרו החתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו ולאצטליתו י ולכסותו ולביתו וכן ברגל כ נותנין לו כל ימי הרגל: (טו) צרעת.

שפתי חכמים

דגלוי דלא שייך בו ראש ורגל: ח פי' וביום הראות לא בא ללמד שהמחיה סימן טומאה שהרי כבר פי' ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא אלא ללמד על ראשי איברים שהנגע אינו נראה בהם כאחת שמשופעין אילך ואילך דכתיב וראה כולו וה"א מפני שבראשונה לא היה נראה כולו בפעם אחת נמי בנשמן ונתרחב ונראה כולו לא תהא המחיה סימן טומאה לו קמ"ל: ט דבמראות מיבעי ליה: י פירוש לבושו דתרגום של חמש חליפות המה אצטלון: כ פי' לבאר אינני ברגל לח:

פירוש ע"ט

כלו הפך לבן ווארום עס איז גאר פר קערט גווארן צו א ווייסע מראה טהור הוא איז ער טהור: (יד) וביום הראות בו בשר חי אונ אין דעם טאג אז עס וועט געזעהן ווערן אין דר נגע ווילד פלייש יטמא זאל ער טמא זיין: (טו) וראה הכהן את הבשר החי אונ דר כהן זאל זעהן דם ווילד פלייש וטמאו אונ ער זאל אים טמא מאכן הבשר החי טמא הוא דס ווילד פלייש איז א סימן טומאה צרעת הוא עס איז צרעת: (טז) או אדר כי ישוב אז עס וועט זיך ווידר קערן הבשר החי דם ווילד פלייש ונהפך ללבן אונ עס וועט פר קערט ווערן צו ווייס ובא אל הכהן זאל ער קומן צום כהן: (יז) וראהו הכהן זאל אים דר כהן זעהן והנה אונ נון נהפך הנגע ללבן די נגע איז פר קערט גווארן צו ווייס וטהר הכהן את הנגע זאל דר כהן מאכן טהור די נגע טהור הוא דען ער איז טהור: (יח) ובשר אונ דם לייב פון א מענטשן כי יהיה בו בעורו אז עס וועט זיין אין זיין הוט שחין גרינד. רש"י שרייבט דס ווארט שחין איז לשון היץ כלומר דס איז אים גקומן מחמת מען הט אים אקלאפ גטאן הט זיך דס פלייש דר היצט אונ עס איז ווארן אויף דם ארט דר שחין ונרפא אונ עס וועט פר היילט ווערן: (יט) והיה אונ

בְעֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא׃ יט וְהָיָה בִּמְקוֹם
הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוֹ בַהֶרֶת
לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן׃
כ וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ שָׁפָל
מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ לָבָן וְטִמְּאוֹ
הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת הִוא בַּשְּׁחִין
פָּרָחָה׃ כא וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
אֵין־בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה
מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃ כב וְאִם־פָּשֹׂה
תִפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ

נגע

שִׁחְנָא וְיִתַּסֵּי: יט וִיהֵי בַּאֲתַר שִׁחְנָא עַמְקָא חִוָּרָא אוֹ בַהְרָא חִוָּרָא סַמְקָא וְיִתַּחֲוֵי לְכַהֲנָא׃ כ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא מֶחֱזָהָא מַכִּיךְ מִן מַשְׁכָא וּשְׂעָרַהּ אִתְהֲפֵיךְ לְמִחְוַר וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא מַכְתָּשׁ סְגִירוּתָא הִיא בְּשִׁחְנָא סְגִיאַת׃ כא וְאִם יֶחֱזֵנַּהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית בַּהּ שְׂעַר חִוָּר וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָא וְהִיא עַמְיָא וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃ כב וְאִם אוֹסָפָא תוֹסֵף בְּמַשְׁכָא וִיסָאֵב כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתָּשָׁא הִיא׃

ואם

ת״א ונרפא ספר כ. אלא לבנה שבועות ו.

פירוש רשב״ם

בתוך הנגע: (יח) שחין. פירשו רבותינו שבא על ידי הסיבות מלקות שהכוהו אבל שחין של מכות אש הוא

שפתי חכמים

ליס רבות לכהן לטמויינהו עד ביכור הרגל: ל (נה״י) ונראה כוונתו דכ״ש בחין בעלה מאליו בנא מחמת מכה ולא בא אלא למעט הבא מחמת הלב לפי שום נקרא מכוה וכל זה פשוט בת״כ ובחולין דף ה׳ והרא״ש הביא הגמרא דחולין וסת״כ ולא בא לבו דכ״ש הוא ולפיכך כתב מה שכתב: מ לא הבשר שסיב בו השחין בלא יאמר נרפא כל עוד שיש בו מאת אלא ונרפא השחין והבשר עדיין הולס: נ פירש״י בשבועות דף ו׳ בתוך מעורב: ם מדכתיב ורא״ה

רש״י

הוא. הבשר הכוה. בשר לפון זכר: (יח) שחין. (חולין ה) לשון חמום שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא ל מחמת האור: ונרפא. השחין העלה ארוכה מ ובמקומו העלה נגע אחר: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין הנגע לבן חלק אלא נ פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם: (כ) מראה שפל. ואין ממשה שפל אלא מתוך לבמנותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה חמה

פירוש ע״ט

עס וועט זיין בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין אויף דעם ארט ווא עס איז געוועזן דר שְׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אַוויים געשווילעכץ או בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אדר אפלעק וואס זיא האט אין זיך צווייא געמישטע מַראות ווייס מיט רויט וְנִרְאָה אֶל הַכֹּהֵן זאל דם גוויזן ווערן צום כהן: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אונ אז דר כהן וועט זעהן וְהִנֵּה אונ נון מַרְאֶהָ איר געשטאלט שָׁפָל מִן הָעוֹר איז נידריגר פון דר הויט וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ לָבָן אונ דיא האר איז פאר קערט געווארן צו ווייס וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זאל דר כהן אים שאכן טמא נֶגַע צָרַעַת הִיא בַּשְּׁחִין פָּרָחָה דאס איז

אפלאג פון צרעת וואס האט געבליט אויף דם ארט ווא דר שחין איז געוועזן: (כא) וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן אונ אז דר כהן וועט זעהן די נגע וְהִנֵּה אונ נון אֵין בָּהּ שֵׂעָר לָבָן עס וועט דרינן ניט זיין קיין ווייסע האר וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן הָעוֹר אונ דיא מַרְאָה פון דר נגע איז ניט נידריגר פון דר הויט וְהִיא כֵהָה אונ זיא איז טונקל וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים זאל דר כהן אים פאר שליסן אויף זיבן טאג: (כב) וְאִם אונ אוב פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר אז דיא נגע וועט זיך מערי אין דר הויט נאך די זיבן טאג וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ וגו׳

נֶגַע הִוא׃ כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשָׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן׃ ס רביעי שני כשהן מחוברין
כד אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה׃
כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִוא׃
כו וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃
כז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם

פשה

כג וְאִם בְּאַתְרַהָא קָמַת בַּהַרְתָּא לָא אוֹסֶפַת רֹשֶׁם שִׁחֲנָא הִיא וִידַכֵּינֵהּ כַּהֲנָא׃ כד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בְמַשְׁכֵּהּ כְּוָאָה דְנוּר וּתְהֵי רֹשֶׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא חִוָּרָא סַמְקָא אוֹ חִוָּרָא׃ כה וְיֶחֱזֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְהָא אִתְהֲפִיךְ שַׂעֲרָא לְחִוָּר בְּבַהַרְתָּא וּמֶחֱזָהָא עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא בִּכְוָאָה סְגִיאַת וִיסָאֵב יָתֵהּ כַּהֲנָא מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא׃ כו וְאִם יֶחֱזִנַּהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית בְּבַהַרְתָּא שְׂעַר חִוָּר וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָּא וְהִיא עֲמְיָא וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃ כז וְיֶחֱזִנֵּהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה

אם

ת״א ואם תחתיה תעמוד כו. מכות אש כד כב. המטמא פסחים פה. ומראה בשרה פד שבועות ו חולין סג בכורות מח.

רש״י

מתוקה מן האל: (כב) נגע היא. השאת הזאת או הבהרת: (כג) תחתיה. במקומה: צרבת השחין. כתרגומו רושם שיחנא אינו אלא רושם החמום הניכר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת חימום כמו (יחזקאל כא) ונצרבו בה כל פנים רייטריי״ד בלע״ז: צרבת. רייטרינמענ״ט בלע״ז: מחית המכוה. בגיטור״א בלע״ז כשהיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה וסימני

פירוש ע״ט

(כג) ואם תחתיה תעמד הבהרת אונ אז די נגע ווערט שטיין אוף איר ארט כלומר זיא איז ניט גרעסר געווארן צרבת השחין היא איז דאס גאר אצייכן פון דם שחין כלומר מחמת דיא היץ פון דם שחין איז די הוט איין געשרומפן געווארן אונ איז נאר דם ארט אצייכן אבר עס איז ניט קיין נגע וטהרו הכהן זאל דר כהן אים מאכן טהור: (כד) או אדר בשר איין לייב כי יהיה בערו אז עס ווערט זיין אין זיין הוט מכות אש איין ברייא פון אפייער והיתה אונ עס ווערט זיין מחית המכוה נאך דעם אז דר ברייא הט זיך פאר היילט בהרת ווערט ווערן אוף דעם ארט אפלעק לבנה אדמדמת וואס איז דרינן צווייא מראות ווייס מיט רוט געמישט או אדר לבנה די פלעק איז גאר ווייס: (כה) וראה אותה הכהן וכו׳ די דינים פון מכוה בדארפן מיר ניט מפרש זיין ווארום זיי וועלן גליך מיט דיא דינים פון שחין

פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת הִוא׃
כח וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָה בָעוֹר וְהִוא כֵהָה שְׂאֵת הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת הַמִּכְוָה הִוא׃ פ חמישי
כט וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ נָגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן׃
ל וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא׃
לא וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר

הכהן

ת"א ואיש או קידושין לה.

אונקלוס

אִם אוֹסָפָא תוֹסֵף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא: כח וְאִם בְּאַתְרַהָא קָמַת בַּהַרְתָּא לָא אוֹסֵפַת בְּמַשְׁכָּא וְהִיא עַמְיָא עֹמֶק כְּוָאָה הִיא וִידַכְּנֵהּ כַּהֲנָא אֲרֵי רֹשֶׁם כְּוָאָה הִיא: כט וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵא בֵהּ מַכְתָּשָׁא בְּרֵישׁ אוֹ בְדִקְן: ל וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא וְהָא מֶחֱזוֹהִי עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא וּבֵהּ שְׂעַר סָמֹק דַעְדַּק וִיסָאֵב יָתֵהּ כַּהֲנָא נִתְקָא הוּא סְגִירוּת רֵישָׁא אוֹ דִקְנָא הוּא: לא וַאֲרֵי יֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ נִתְקָא וְהָא

לית

פירוש הרשב"ם

שבא על ידי חמימות אש: (ל) נתק הוא צרעת. מקום שער קרוי נתק שע"י כך מתנתק השער: (לא) ושער שחור אין בו והסגיר. שאם היה בו שער שחור הרי הוא טהור

בעל הטורים

כשפרות תפרח הצרעת בכולו יגיל כי אז יטהר: (ל) הזקן. ג' הראש או הזקן. הזקן זקן אהרן. וגם את הזקן תספה במפלת סנחריב מלמד שלקו בצרעת ובשביל באהרן רואה את

שפתי חכמים

הכהן את נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא בהפוך אף נתק שער צהוב אינו מטמא אלא בהפוך וכאלו כתיב ושער בנגע הפך צהוב: ע דאל"כ למה

רש"י

מכוה וסימני שאין שוים הם (חולין ה) ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זע"ז עולא חצי גריס בשחין וחצי גריס במכוה לא ידונו כגריס: (כט) בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע במקום שער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער צהוב: (ל) ובו שער צהב. שנהפך שער שחור ס שבו לצהוב: נתק הוא. כך שמו של נגע (ת"כ) ע שבמקום שער: (לא) ושער שחר אין בו. הא אם היה בו שער שחור טהור

פירוש ע"ט

(ר"ח ת"י): (כט) וְאִישׁ אונ' אַיין זָכָר או אָדֶר אִשָּׁה אַיין נְקֵבָה כִּי יִהְיֶה בוֹ נָגַע אַז עֶס וֶועט זַיין אִין אִים אַנֶגַע בְּרֹאשׁ אין קָאפּ או אָדֶר בְזָקָן אין דר בָּארְד: (ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע אונ' דֶר כּהֵן וֶועט זֶעהֶן די נֶגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק וכו' אונ' דְרִינֶן וֶועט זַיין שֵׂעָר צָהֹב אַזֶעלְכֶע הָאר וואס זַייא הָאבְּן אַמַרְאֶה פוּן גָאלְד פַארְבּ דַק דִין וְטִמֵּא אותו הַכֹּהֵן וכו' נֶתֶק הוּא דִי נֶגַע וֶוערְט אָן גֶערוּפֶן נֶתֶק צָרַעַת הָרֹאשׁ או הַזָּקָן הוּא דָאס אִיז אַצָרַעַת פוּן דֶעם קָאפּ אָדֶר פוּן דֶער בָּארְד: (לא) וְכִי יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנֶּתֶק אונ' אַז דֶר כּהֵן וֶועט זֶעהֶן דִי נֶגַע ווָס וֶוערְט אָן גֶערוּפֶן נֶתֶק וְהִנֵּה וכו' וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ אונ' קֵיין שְׁוַוארְצֶע

הכהן את־נגע הנתק שבעת ימים:
לב וראה הכהן את־הנגע ביום
השביעי והנה לא־פשה הנתק
ולא־היה בו שער צהב ומראה
הנתק אין עמק מן־העור:
לג והתגלח ואת־הנתק לא יגלח
והסגיר הכהן את־הנתק שבעת
ימים שנית: לד וראה הכהן את־
הנתק ביום השביעי והנה לא־
פשה הנתק בעור ומראהו איננו
עמק מן־העור וטהר אתו הכהן

וכבס

ת״א והתגלח עם ל. ג׳ רבתי

אונקלוס

ליה מחוזהי עמיק מן
משכא ושער אכם לית
בה ויסגר כהנא ית
מכתש נתקא שבעת
יומין: לב ויחזי כהנא
ית מכתשא ביומא
שביעאה והא לא
אוסף נתקא ולא הוה
בה שער סמק ומחזי
נתקא לית עמיק מן
משכא: לג ויגלח
סחרני נתקא ודעם
נתקא לא יגלח ויסגר
כהנא ית נתקא שבעת
יומין תנינות: לד ויחזי
כהנא ית נתקא ביומא
שביעאה והא לא
אוסף נתקא במשכא

ומחזוהי

בעל הטורים

את הנגעים ומטהרם. בלוג שמן זכה לשמן הטוב כל שמן המשחה שיורד על זקנו: (לג) והתגלח. גימ״ל גדולה שג׳ צריכין

רש״י

פ ואין צריך להסגר שהשער שחור סימן טהרה הוא בנתקים כמו שנאמר ושער שחור צמח בו וגו׳: (לב) והנה לא פשה וגו׳. הא אם פשה או היה בו שער צהוב טמא: (לג) והתגלח. סביבות הנתק: ואת הנתק לא יגלח. (ת״כ) מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה

שפתי חכמים

ביאר שם נגע טמא זה כאן מכמו כל נגע הטמא דלעיל דכתיב נגע צרעת הוא. רא״ם: פ כדי שלא תהרס ותאמר אין מראהו עמוק מן העור אפילו יש בו שער שחור והוה אמינא דשער שחור הוא סימן טומאה או אין בו שער שחור אפילו מראהו עמוק מן העור צריך הסגר והוי וא״ו דושער שחור כמו או לכך פירש שהכל תלוי בשער שחור כמו ושער שחור וגו׳: צ באלו הדיוק והנה לא פשה הא אם פשה או שיש בו שער צהוב

פירוש עט

האר איז אין דער נגע ניט פאר האנדן והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים זאל דר כהן פאר שליסן דעם מענטשן וואס האט אין זיך די נגע וואס ווערט אין גרופן נתק אוף זיבן טאג אבר אז עס איז דרינן יוא פאר האנדן שווארצע האר בדארף מען אים ניט פאר שליסן ווארום ביא א נתק איז שווארצע האר א סימן טהרה: (לב) וראה הכהן את הנגע ביום השביעי אונ דר כהן זאל זעהן די נגע אין דעם זיבטן טאג והנה לא פשה הנתק אז דר נתק האט זיך ניט גמערט אונ איז ניט גרעסר גווארן ולא היה בו שער צהוב אונ אזעלכע האר וויא גאלד פארב איז אין דער נגע ניט פאר האנדן ומראה הנתק אין עמוק מן העור אונ דאס געשטאלט פון דעם נתק ווייזט זיך ניט אום טיפר פון דר הויט: (לג) והתגלח זאל ער זיך גאר די האר אפ גאלן ואת הנתק אונ דם ארט ווי די נגע פון דעם נתק איז לא יגלח זאל ער זיך ניט אפ גאלן. רש״י שרייבט ער זאל צוויי האר איבר לאזן נאהונט ביי דער נגע כדי מען זאל וויסן אוב דיא נגע ווערט גרעסר דען אז עס ווערט גרעסר ווערן וועט זיא אריבר גיין איבר דיא האר והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימים שנית אונ דר כהן זאל פאר שליסן דעם מענטשן פון דעם נתק אוף זיבן טאג דם אנדרי מאל: (לד) וראה הכהן וכו וטהר אותו הכהן זאל דער

וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ לה וְאִם־פָּשֹׂה
יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃
לו וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר
הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ לז וְאִם־בְּעֵינָיו
עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן׃ ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה
בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת
לבנות

אונקלוס

וּמְחַוְּוהִי לְיָתוֹהִי עֲמִיק
מִן מַשְׁכָּא וִידַכֵּי יָתֵהּ
כַּהֲנָא וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִדְכֵּי׃ לה וְאִם אוֹסָפָא
יוֹסֵף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא
בָּתַר דָּכוּתֵהּ׃
לו וְיֶחֱזְנֵהּ כַּהֲנָא וְהָא
אוֹסֵף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא
לָא יְבַקַּר כַּהֲנָא לְשַׂעַר
סֻמָּק מְסָאַב הוּא׃
לז וְאִם כַּד הֲוָה קָם
נִתְקָא וְשַׂעַר אֻכָּם צְמַח
בֵּהּ אִתַּסִּי נִתְקָא דְּכֵי
הוּא וִידַכְּנֵהּ כַּהֲנָא׃
לח וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא
אֲרֵי יְהֵי בִמְשַׁךְ בִּשְׂרְהוֹן בַּהֲרָן בַּהֲרָן חִוָּרָן

בעל הטורים

גילוח גדול בכל מקום שיש בו שער חוץ ומגולח ולמים: (לו) לא יבקר. ב' לא יבקר לשער הצהב טמא הוא. לא יבקר בין טוב

שפתי חכמים

א אין בו שער לגוב אע"פ שהפס צריך הסגר וכוי הוא"ו אלא היה בו שער זהוב במקום או הכל אם היו שני סימנים טמא מוחלט אלא כך הדיוק והנה לא פשה וגם שער זהוב אין בו או צריך הסגר כדמשמע והנה לא פשה ולא היה בו שער זהוב וא"ו מוסיף על ענין ראשון אבל אם פשה אע"פ שאין בו שער זהוב או שיש בו שער זהוב אע"פ שלא פשה טמא הוא כדלקמן בפרשה זו דכתיב בהדיא וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר וגו' משמע שטמא מיד שפשה אע"פ שאין בו שער זהוב ממילא אמרינן נמי לסיפא אם יש בו שער זהוב אע"פ שלא פשה. רא"ם: ב (דב"ט) מה שפירש"י זה כאן ולא למעלה בפסוק וכו שער זהוב מפני שלמעלה יוכל לפרש כל מה שאינו שחור נקרא זהוב אבל מאחר שפירש שאדום וירוק נהרגה במלת ובער שהוא בכלל שחור א"כ קשה א"כ מהו זהוב ל"פ וכו': ג דלא תימא כיון דגזירת הכתוב הוא שאין טומאות וטהרות נגעים אלא ע"פ כהן אע"פ בכל סימני טומאה יש בנגע הוי טמא כל זמן שלא יאמר הכהן טמא הוא ה"ה אם יש בו סימני טומאה וטיהרו הכהן יהא טהור קמ"ל טהור הוא וטיהרו הכהן וכו':

רש"י

שאם יפשה ישבור השערות ויצא למקום הגילוח. (לה) אחרי טהרתו. אין לי אלא פושה לאחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ת"ל פשה יפשה: (לז) ושער שחר. מנין אף הירוק והאדום שאינו צהוב תלמוד לומר ושער. ולפת צהוב דומה לתבנית הזהב ב צהוב כמו זהוב אורבל"א בלע"ז: טהור הוא וטהרו הכהן. הא טמא שטהרו ג הכהן לא טהור (מ"ק ז'): (לח) בהרת.

פירוש ע"ט

כהן אים מאכן טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר אונ ער זאל וואשן זיינע קליידר וועט ער זיין ריין: (לה) וְאִם פָּשֹׂה יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ אונ אז דר נתק וועט גמערט ווערן אין דער הויט נאך דעם אז דער כהן האט אים טהור גמאכט: (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זאל אים דר כהן זעהן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אז דער נתק האט זיך גמערט אין דר הויט לֹא יְבַקֵּר הַכֹּהֵן זאל דר כהן ניט פארשטן לַשֵּׂעָר הַצָּהֹב צו די האר פון גאלד פארב כלומר האטשע עס איז ניט פר האנדן אין דר נגע קיין האר פון גאלד פארב טָמֵא הוּא איז ער פארט טמא: (לז) וְאִם אונ אוב בְּעֵינָיו אין זיין גשטאלט עָמַד הַנֶּתֶק איז דר נתק גבליבן שטיין כלומר ער איז ניט גרעסר גווארן וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח בּוֹ אונ שווארצי האר האבן דרינן גשפראצט נִרְפָּא הַנֶּתֶק דאס איז אסימן אז דר נתק איז גהיילט גווארן טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן זאל אים דר כהן מאכן טהור ער זאל אים זאגן דו ביסט טהור: (לח) וְאִישׁ אונ איין זכר אוֹ אדר אִשָּׁה איין נקבה כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרָם אז עס וועט זיין אין דר הויט

לִבְנֹת׃ לט וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־
בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק
הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא׃ ס
ששי שלישי כשהן מחוברין מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט
רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ הוּא טָהוֹר הוּא׃
מא וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ
גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר הוּא׃ מב וְכִי־יִהְיֶה
בַקָּרַחַת אוֹ בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן
אֲדַמְדָּם צָרַעַת פֹּרַחַת הִוא
בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃ מג וְרָאָה
אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה

ת״א בקרחתו אחים ג מס יס.

אדמדמת

חִוָּרָן׃ לט וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
וְהָא בְמַשַׁךְ בִּשְׂרְהוֹן
בַּהֲרָן עָמְיָן חִוְּרָן
בַּהֲקָא הוּא סְגֵי
בְמַשְׁכָּא דְּכֵי הוּא׃
מ וּגְבַר אֲרֵי יִתַּר שְׂעַר
רֵישֵׁהּ קָרֵחַ הוּא דְּכֵי
הוּא׃ מא וְאִם מִלָּקֳבֵל
אַפּוֹהִי יִתַּר שְׂעַר
רֵישֵׁהּ גְּלוֹשׁ הוּא דְּכֵי
הוּא׃ מב וַאֲרֵי יְהֵי
בְקָרְחוּתָא אוֹ
בִגְלוֹשׁוּתָא מַכְתָּשׁ
חִוָּר סָמוֹק סְגִירוּת
סַגְיָא הִיא בְּקָרְחוּתֵהּ
אוֹ בִגְלוֹשׁוּתֵהּ׃
מג וְיֶחֱזֵי יָתֵהּ כַּהֲנָא
וְהָא עָמִיק מַכְתָּשָׁא

חורא

בעל הטורים

נרפא בשביל לא יבקר בין טוב. נרפא על כן לא יבקר הכהן

פירוש רשב״ם

לגבוה ואין צריך הסבר שכך כתוב לפניו ושער שחור

רש״י

הברבורות: (לט) כהות לבנות. שאין לובן שלהן עז אלא כהה: בהק. כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין רוס״ו בין הברבורות אדמימותו קרוי בהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן לה: (מ) קרח הוא. טהור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומחיה ופשיון:

(מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן אדמדם. פתוך. מנין שאר המראות ת״ל כמראה צרעת עור בשר כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר אדם כי יהיה בעור בשרו ומהו האמור שם שמטמא בארבע מראות ונדון בב׳ שבועות ולא כמראה

פירוש ע״ט

פון זייער לייב בֶּהָרוֹת בֶּהָרוֹת לְבָנוֹת ווייסע פלעקן׃ (לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן זאל דר כהן זעהן וְהִנֵּה בְעוֹר בְּשָׂרָם עס איז פר האנדן אין דר הויט פון זייער לייב בֶּהָרוֹת אזעלכי פלעקן כֵּהוֹת לְבָנוֹת וואס זענן טונקל ווייס בֹּהַק הוּא דאס ווערט אן גרופן בהק פָּרַח בָּעוֹר דאס האט גבליט אין דר הויט טָהוֹר הוּא ער איז טהור׃ (מ) וְאִישׁ אונ איין מענטש כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ אז עס וועט אוס גפליקט ווערן די האר פון זיין קאפ פון אונטן אקעגן האלז אונ אקין קֵרֵחַ הוּא דאס ווערט אן גרופן איין אינטער גאלונג טָהוֹר הוּא ער איז טהור׃ (מא) וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו יִמָּרֵט אונ אז פון דר זייט וואס צום

פָּנִים וועט אפ גפליגט ווערן רֹאשׁוֹ די האר פון קאפ גִּבֵּחַ הוּא דאס ווערט אן גרופן איין פארינט גאלונג טָהוֹר הוּא ער איז טהור׃ (מב) וְכִי אונ ווען יִהְיֶה עס וועט זיין בַקָּרַחַת אין אונטער גאלונג אוֹ אדר בַגַּבַּחַת אין פארינט גאלונג נֶגַע אפלאג לָבָן אֲדַמְדָּם וואס וועט האבן א מראה ווייס מיט רוט גמישט צָרַעַת פֹּרַחַת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ דאס האט קרעץ גבליטע אין זיין אונטער גאלונג אדר אין זיין פארינט גאלונג׃ (מג) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל אים זעהן וְהִנֵּה שְׂאֵת הַנֶּגַע דאס גשווילעכץ פון דר נגע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת וְהִיא איז ווייס מיט רוט גמישט כְּמַרְאֵה אזוי ווי דס

אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר׃ מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ׃ מה וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא׃ מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ

חִוְרָא סַמְקָא בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ בְגְלוּשׁוּתֵהּ כְּמֶחֱזֵי סְגִירוּתָא מְשַׁךְ בִּשְׂרָא׃ מד גְּבַר סְגִיר הוּא מְסָאַב הוּא סָאָבָא יְסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא בְּרֵישֵׁהּ מַכְתָּשֵׁהּ׃ מה וּסְגִירָא דִּי בֵהּ מַכְתָּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי יְהוֹן מְבַזְּעִין וְרֵישֵׁהּ יְהֵי פְרִיעַ וְעַל שָׂפָם כַּאֲבִילָא יִתְעַטַּף וְלָא תִסְתָּאֲבוּן וְלָא תִסְתָּאֲבוּן יִקְרֵי׃ מו כָּל יוֹמֵי דִּי מַכְתָּשָׁא בֵהּ יְהֵי מְסָאַב מְסָאַב הוּא

ת״א איש צרוע ערכין ג כריתות ח. והצרוע מגילה ית סוטה כג ערכין ג כריתות ח. בגדיו יהיו מ״ק טו כריתות ח. ועל שפם מ״ק טו סנהדרין לז וטמא טמא שבת כו מ״ק ה סוטה לב ב״ק לה חולין עח נדה סו. כל ימי מגילה ח. בדד ישב ברכות כב פסחים סו זבחים קיז ערכין יז.

בעל הטורים

ויטמאנו שעל ז׳ דברים נגעים באים: (מד) טמא. ב׳ דין ואידך למטן טמא את מקדשי רמז לזר בשימש שלוקה בצרעת פי׳ למטן טמא מקדשי שזר שנכנס בו לעבוד טמא יטמאנו והיינו דכתיב בעזיהו וביוז מקטרת ליעקטיר והצרעת זרחה במצחו: נגעו. ב׳ דין ואידך אשר ידע איש את נגעו כמנין תחלת שלמה פירוש כשאלו נגעו בתחלת שמנין צריך בידע נגעו ויבקש ממנו בתשובה קודם שיתפלל: (מה) וראשו. ד׳ דין ואידך וראשו בשמים וראשו מגיע השמימה וראשו לעב יגיע בשביל שנגע לראשו עד לשמים ע״כ נגעים באים עליו וראשו יהיה פרוע: (מו) בדד ישב. לפי שהלא מדנים בין אחים כלבין

שפתי חכמים

ש פי׳ אין לי אלא נתקין שצריך שיהיו בגדיו פרומים וראשו וגו׳. וא״ת היה לו לרש״י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומי׳ וי״ל דדעת רש״י שכי אל הכתוב לומר דהא כראשו נגעו יתירא הוא דכולה פרשה מדברת בראש ע״כ בא לרבות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מהאי נגעו אלא שאר המנוגעים שהן מנגעי הנתקים דהא דומיא דקרחת וגבחת בשתיהם בראשו שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני טומאה׳ קרחת וגבחת ויטמאנו הכהן מניין לרבות אף שאר המנוגעים שהן מנגעי צרעת עור בשר שיהיו המנוגעים בבהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר כאמורים כביטמאנו הכהן ה״ל טמא יטמאנו שני פעמים לרבות את כולן והיינו דמביים בסיפא שעל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים. הרא״ם: ת לא עיקרא את ההרים טמאים כפי המובן מן המקרא:

רש״י

לצרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נדון בשבוע א׳ ולא כמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע מראות שאת ותולדתה בהרת ותולדתה: (מד) בראשו נגעו. אין לי אלא נתקין מנין לרבות שאר ש המנוגעים תלמוד לומר טמא יטמאנו לרבות את כולן ועל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגו׳: (מה) פרמים. קרועים: פרוע. מגודל שער: ועל שפם יעטה. כאבל: שפם. שער השפתים גרינו״ן בלע״ז: וטמא טמא יקרא. משמיע שהוא טמא ת ויפרשו ממנו (מ״ק ה׳): (מו) בדד ישב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר

פירוש ע״ט

געשטאלט צרעת פון די קרעץ עור בשר וואס איז אין דר הויט פון דם לייב: (מד) איש צרוע הוא דר מענטש איז איין קרעציגר טמא יטמאנו הכהן דער כהן זאל אים זאגן ער איז טמא בראשו נגעו ווייל ער האט אין זיין קאפ איין נגע: (מה) והצרוע אוג דר מצורע אשר בו הנגע וואס אין אים איז דיא נגע בגדיו יהיו פרמים זיינע קליידר זאלן זיין צו ריסן וראשו אוג די האר

פון זיין קאפ יהיה פרוע זאל ער לאזן וואקסן ועל שפם אוג אויף דם זום יעטה ער זאל זיך ארום הילן איבר זיין קאפ ביז אין מול וטמא טמא יקרא ער זאל רופן אונ אוס שרייען איך בין טמא כדי די לייט זאלן זיך פון אים אפ שיידן: (מו) כל ימי אלע טעג אשר הנגע בו וואס די נגע איז אין אים יטמא זאל ער טמא זיין בדד ישב ער זאל אליין זיצן אפילו אנדרע לייט וואס זענן אויך

מוֹשָׁבוֹ׃ ס מז וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים׃ מח אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל־מְלֶאכֶת עוֹר׃ מט וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק ׀ אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן׃ נ וְרָאָה הַכֹּהֵן

את

הוּא בִּלְחוֹדוֹהִי יִתֵּב מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא מוֹתְבֵהּ׃ מז וּלְבוּשָׁא אֲרֵי יְהֵי בֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ עֲמַר אוֹ בִּלְבוּשׁ כִּתָּן׃ מח אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא לְכִתָּנָא וּלְעַמְרָא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְּכָל עֲבִידַת מְשַׁךְ׃ מט וִיהֵי מַכְתָּשָׁא יָרוֹק אוֹ סָמוֹק בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְּכָל מָאן דִּמְשַׁךְ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיִתַּחְזֵי לְכַהֲנָא׃ נ וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא ית

ת״א כבגד למר שבת כו כו מנחות לט בכורות י.

רש״י

טמאים ישב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע א בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל: מחוץ למחנה. חוץ לשלש ב מחנות (פסחים סז): (מח) לפשתים ולצמר. של פשתים ג או של צמר: או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה: או בכל מלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: אדמדם. אדום

שפתי חכמים

א ולכך נקרא מצורע מוציא רע: ב פי׳ מדכתיב בדד ישב דמשמע אף שאר טמאין זב וטמא מת לא ישב עמו. א״כ ע״כ מחוץ למחנה שלו הוא חוץ לג׳ מחנות דהא טמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה וזב אסור במחנה לויה ומותר במחנה ישראל מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנה דמשמע חן מחנה לזה ומחנה לזה לטמא מת מחנה אחת ולזב מחנה אחת ועוד אכתוב מזה בא״י: ג וכלמ״ד כלמ״ד למי אתה שפירושו של מי אתה: ד פירש״י

פירוש ע״ט

טמא טארן בייא אנדר מיט אים ניט זיצן. רשי שרייבט פר וואס איז פר ענדרט איין מצורע פון אנדרע טמאים דען אנדרע טמאים מעגן דאך יוא ביי אנדר זיצן דר תירוץ איז דען ער איז דרום געשטראפט געווארן מיט צרעת וייל ער האט לשון הרע גרעט צווישן מאן אונ וייב אונ האט צווישן זייא אצווישן שייד גמאכט אדר דורך לשון הרע האט ער גמאכט אצווישן שייד צווישן איין מענטשן אונ צווישן אנדרן דרום זאל ער אליין זיצן אונ זאל זיין אפ גשייד פון אלע מענטשן מחוץ למחנה מושבו זיין זיצונג זאל זיין פון אויסן וויינג פון דר מחנה: (מז) והבגד כי יהיה בו נגע צרעת אונ אקלייד וואס וועט דרינן זיין אפלעק פון צרעת בבגד צמר אין אקלייד פון וואל או בבגד פשתים אדר אין אקלייד פון פלאקס: (מח) או אדר בשתי אין דם צעטל דס מיינט מען דיא סנאווע או אדר בערב אין דם דורך וואַרף לפשתים פון פלאקס ולצמר אדר פון וואל או אדר בעור אפעל וואס איז נאך דר פון קיין כלי ניט גמאכט געווארן או אדר בכל מלאכת עור אלערלייא ווערג וואס פון דר פעל איז גמאכט געווארן אונ עס וועט דרינן זיין אנגע: (מט) והיה הנגע אונ די נגע וועט זיין ירקרק גאנץ גרין או אדר אדמדם גאנץ רוט בבגד אין דעם קלייד או אדר בעור אין דר פעל או אדר בשתי אין דעם צעטיל או אדר בערב אין דורך ווארף או אדר בכל כלי עור אין אלע כלים וואס מען האט גמאכט פון דער פעל נגע צרעת הוא דס איז אפלאג פון אצרעת והראה את הכהן זאל דס געוויזן ווערן צום כהן: (נ) וראה הכהן את הנגע זאל דר כהן זעהן די נגע והסגיר את הנגע זאל ער פר שליסן די נאך

אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע
שִׁבְעַת יָמִים׃ נא וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד
אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בָעוֹר לְכֹל
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר לִמְלָאכָה
צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא הוּא׃
נב וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ אֶת־הַשְּׁתִי ׀
אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים
אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בוֹ הַנָּגַע כִּי־צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא
בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ נג וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ
בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־
עוֹר׃ נד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת
אשר

ת"א או בעור שבת כח. ושרף את יבמות קג.

יָת מַכְתָּשָׁא וְיַסְגַּר
יָת מַכְתָּשָׁא שַׁבְעַת
יוֹמִין : נא וְיֶחֱזֵי יָת
מַכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה אֲרֵי אוֹסֵף
מַכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא אוֹ
בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא
אוֹ בְמַשְׁכָּא לְכֹל
דִּי יִתְעֲבֵד מַשְׁכָּא
לַעֲבִידָא סְגִירוּת
מְחַסְרָא מַכְתָּשָׁא
מְסָאָב הוּא : נב וְיוֹקִיד
יָת לְבוּשָׁא אוֹ יָת
שִׁתְיָא אוֹ יָת עַרְבָא
בְּעַמְרָא אוֹ בְכִתָּנָא אוֹ
יָת כָּל מָאן דִּמְשַׁךְ דִּי
יְהֵי בֵהּ מַכְתָּשָׁא אֲרֵי
סְגִירוּת מְחַסְרָא הִיא
בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד :
נג וְאִם יֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא
לָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא
בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא
אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְּכָל
מָאן דִּמְשַׁךְ : נד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִיחַוְּרוּן יָת דִּי בֵהּ

פירוש רשב"ם

צמח בו נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן : (נב) צרעת ממארת . כמו סילון ממאיר וקוץ מכאיב . וכן המארה והמהומה

בעל הטורים

סרט וגרס לישב לזה לכד ולזה לכד : (נב) ושרף את הבגד . בפסוק מתחיל ומסיים בשריפה לומר שכל האסורים בהנאה טעונין שריפה : (נד) וכבסו . בגימ' כל אדם . שליח ככהן

שפתי חכמים

ל' סילון ממאיר ופירושו קוץ מכאיב כי פסוק הוא ביחזקאל פי' כ"מ ופי' רד"ק קוץ מכאיב וכן הוא בברכים שלו : ה ולא שכתב"ם במקום של רק במקום מ"ס כמו והנותר בבשר

רש"י

פבאלדומים : (נא) צרעת ממארת . לשון סילון ממאיר (יחזקאל כח) פויינט"ש בלע"ז . ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה הימנו : (נב) בצמר או בפשתים . כל אמר או של פשתים ה זהו פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל היא באש תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה א"כ מה ת"ל בצמר או בפשתים להוציא את

פירוש ע"ט

וְאִם דְרִינֶן אִיז דִי נֶגַע שִׁבְעַת יָמִים זִיבְּן טָאג : (נא) וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ עֶר זָאל זֶעהֶן דִי נֶגַע אִין דֶעם זִיבֶּעטְן טָאג כִּי פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אַז דִי נֶגַע הָט זִיךְ גְמֶערְט אִין דֶם קְלֵייד אוֹ בַשְּׁתִי וכו' צָרַעַת אַיין קְרֶענְק מַמְאֶרֶת וָוס זִי מַאכְט מִיעֶרְן

פירוש ע"ט

אָדֶר אַיין פַר שָׁאלְטִינֶע הַנֶּגַע דִי פְּלָאג טָמֵא הוּא עֶס אִיז טָמֵא : (נב) וְשָׂרַף אוּנ עֶר זָאל פַארְבְּרֶענֶן אֶת הַבֶּגֶד וכו' : (נג) וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה וכו' : (נד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן זָאל דֶער כֹּהֵן שַׁאפְן וְכִבְּסוּ אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע זָאל מֶען דָם קְלֵייד אוֹס

בֵּהּ מַכְתָּשָׁא וְיַסְגְּרִנֵּהּ שִׁבְעַת יוֹמִין תִּנְיָנוּת׃ נה וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָת מַכְתָּשָׁא וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתָּשָׁא מִן כַּד הֲוָה וּמַכְתָּשָׁא לָא אוֹסֵף מְסָאַב הוּא בְּנוּרָא תּוֹקְדִנֵּהּ תַּבְרָא הִיא בִּשְׁחִיקוּתֵהּ אוֹ בְחַדְּתוּתֵהּ׃ נו וְאִם חֲזָא כַהֲנָא וְהָא עֲמָא מַכְתָּשָׁא בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָתֵהּ וְיִבְזַע יָתֵהּ מִן לְבוּשָׁא

אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־יָמִים שֵׁנִית׃ שביעי רביעי כשהן מחוברין
נה וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי ׀ הֻכַּבֵּס אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃
נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד
או

ת"א בקרחתו או בגבחתו ...

בעל הטורים

וסימנים בכל אדם: (נה) בקרחתו. אלו השחקים בשבגבחת כנגד שבל השער ונעשה כמו קרח: בגבחתו. אלו החדשים

פירוש רשב"ם

והמהופכת לשון קל"ה וחסרון: (נה) פחתת. ל' מארת שמפחת ומחסר:

רש"י

באמריות שבו ד שהן ממין אחר (פסחים ס"ח) אימריות לשון שפה כמו אימרא: (נד) את אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד ז ת"ל את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס ת"ל הנגע ח הא כיצד יכבס מן הבגד עמו: (נה) אחרי הכבס. ל' העשות: לא הפך הנגע את עינו. ט לא הוכהה ממראיתו: והנגע לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פשה טמא ואין צ"ל לא הפך ופשה י הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו כ ת"ל והסגיר את הנגע מכל מקום דברי רבי יהודה והחכמים אומרים וכו' כדאיתא בתורת כהנים ורבותינו למדו כאן לישב המקרא על אופניו: פחתת היא. לשון גומא כמו (שמואל ב יז) באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו עוקין: בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה: קרחתו. שחקים ישנים ומפני המדרש שהולך לגזירה שוה מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אמר הכתוב ל' קרחת וגבחת. ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת ל' ישנים וגבחת ל' חדשים כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת ל' אחורים והגבחת ל' פנים כמו שכתוב ואם מפאת פניו וגו' והקרחת כל השופע ויורד מן הקדקד ולאחריו. כך מפורש בתורת כהנים: (נו) וקרע אתו. יקרע

שפתי חכמים

וכלאים: ו וכו"ת כמשמעו ודבוק עם ושרף: ז פי' לא נצריך לכבס אלא מקום הנגע ולא כנגד בית עליה הנגע. ת"ל אשר בו הנגע וכו': ח פירוש לקמן בפרשה זו כתיב גבי כבוס הנגע והנה כהה הנגע אחרי הכבס אותו היינו הנגע: ט והידוק נוניה הא כהה טהור לא שלא שינה ותידוק הא שינה טהור או מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו בהוא טמא: י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא: כ שלא

פירוש ע"ט

וואשן אבער ניט אין גאנצן נאר דם ארט וואו דיא נגע פר נעמט און אביסל ווייטר והסגירו שבעת ימים שנית און ער זאל דם פר שליסן דם אנדרע מאל אויף זיבן טעג: (נה) וראה הכהן און דר כהן זאל זעהן אחרי הכבס את הנגע נאך דעם אז דאס ארט פון דער נגע איז גוואשן גווארן והנה לא הפך הנגע את עינו און די נגע האט ניט פר

פירוש ע"ט

ענדערט דם געשטאלט והנגע לא פשה און די נגע האט זיך ניט גמערט טמא הוא איז עס טמא באש תשרפנו אין פייער זאל מען דם פר ברענן פחתת היא די נגע איז איין גגראבן אין קלייד בקרחתו אין זיין אלטע קליידר או אדר בגבחתו אין די נייע קליידר: (נו) ואם ראה הכהן און אז דר כהן וועט זעהן והנה וכו' וקרע אותו זאל ער אום רייסן

אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשְּׁתִי אוֹ מִן־
הָעֵרֶב: מפטיר נז וְאִם־תֵּרָאֶה עוֹד
בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ
בְכָל־כְּלִי־עוֹר פֹּרַחַת הִוא בָּאֵשׁ
תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע:
נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־
כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנָּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר:
נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד
הַצֶּמֶר | אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ
הָעֵרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ
אוֹ לְטַמְּאוֹ: פ פ פ

אונקלוס

לְבוּשָׁא אוֹ מִן מַשְׁכָּא
אוֹ מִן שִׁתְיָא אוֹ מִן
עַרְבָא: נז וְאִם תִּתְחֲזֵי
עוֹד בִּלְבוּשָׁא אוֹ
בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ
בְּכָל מָאן דִּמְשַׁךְ סָגְיָא
הִיא בְּנוּרָא תוֹקְדִנֵּהּ
יָת דִּי בֵהּ מַכְתָּשָׁא:
נח וּלְבוּשָׁא אוֹ שִׁתְיָא
אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל מָאן
דִּמְשַׁךְ דִּי יִתְחַוַּר
וְיֶעְדֵּי מִנְּהוֹן מַכְתָּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי:
נט דָּא אוֹרַיְתָא
דְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ
עֲמַר אוֹ כִתָּנָא אוֹ
שִׁתְיָא אוֹ עַרְבָא
אוֹ כָּל מָאן
דִּמְשַׁךְ לְדַכָּיוּתֵהּ אוֹ
לְסָאֲבוּתֵהּ: פ פ פ

ת"א והבגד או זבחים צד . וכבס שנית חולין נא . לטהרו או נזיר סה .

ס"ז בני"ה סימן . ומפטירין ואיש בא מבעל שלשה במלכים ב' בסימן ד' .

בעל הטורים

בכבסה חדש שעלותיו בולטות . ז"פ כתיב נגע צרעת בכי תורים ובס' זאת חסיה שעל ידי ז' דברים נגעים באים : (נט) זאת תורת נגע . תורת המצורע . תורה אשר בו . זאת התורה . תורת הצרעת . ה"פ כנגד ה' חומשים . לומר שהמספר לשה"ר כאלו עובר על ה' חומשי תורה . י' פרשיות של נגעים הם בין נגעי בגדים ונגעי בתים בהם יקיימו י' דברות ויצלו מאלו עברה :

שפתי חכמים

שמלא כבוס מקום אם הפך יותר קצת מלא הפך אם לא : ל' לא שיקרענו בלבד אלא ישרפנו ג"כ ולאו בלא נזכרה שריפה כבר כנזכר לעיל . וכאן חוזר לפרש אופן השריפה איך הוא : חסלת פרשת תזריע

רש"י

מקום הנגע מן הבגד ל' חסרפנו : (נז) פורחת היא . דבר החוזר וצומח : באש תשרפנו . את כל הבגד : (נח) וסר מהם הנגע . אם כשכבסוהו בתחלה ע"פ כהן סר ממנו הנגע לגמרי : וכבס שנית . ל' טבילה תרגום של כבוסין שבפרשה זו ל' לבון ויתחור חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול לכך תרגומו ויצטבע וכן כל כבוסי בגדים שכאן לטבילה מתרגמין ויצטבע : חסלת פרשת תזריע

פירוש ע"ט

דָּס אָרְט פוּן דֶער נֶגַע פוּן דֶעם קְלֵייד א' מִן הָעוֹר וכו' : (נז) וְאִם תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוּנ אוּב אַז נָאךְ דָּם אַז מֶען הָט אִ"ס גְרִיסְן דָּס אָרְט פוּן דֶער נֶגַע פוּן דֶּם קְלֵייד וֶועט ווידֶר גְזֶעהְן וֶוערְן דִּי נֶגַע בַּבֶּגֶד וכו' פּוֹרַחַת הִיא דָּס אִיז אַבְּלִיאוּנְג פוּן אַנֶגַע בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע זָאל מֶען אִין פַייעֶר פַר בְּרֶענְן דָאס קְלֵייד וָואס דִּי נֶגַע אִיז דְּרִינֶן : (נח) וְהַבֶּגֶד אוּנ דָּס קְלֵייד או' הַשְּׁתִי וכו' אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וָוס עֶס וֶועט אוּם גְוַואשְׁן וֶוערְן וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע אוּנ דִּי נֶגַע וֶועט זִיךְ דֶער פוּן אָפּ טָאן וְכֻבַּס שֵׁנִית זָאל מֶען דָּס צוּם אַנְדֶרְן מָאל טוֹבְלִן וְטָהֵר אוּנ עֶס זָאל זַיין טָהוֹר : (נט) זֹאת תּוֹרַת דָּם אִיז דָּם לֶערְנוּנְג נֶגַע צָרַעַת פוּן דֶער פְּלָאג פוּן דֶּם צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר פוּן אַקְלֵייד פוּן וָואל או' הַפִּשְׁתִּים וכו' לְטַהֲרוֹ צוּ רֵיין מַאכְן אִים . או' לְטַמְּאוֹ אָדֶער אוּם רֵיין מַאכְן אִים :

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים
וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי
מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃ וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי
אֲדֹנָיו וּנְשֻׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃
וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃
וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃
וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כָּזֹאת וְכָזֹאת דִּבְּרָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר
מֶלֶךְ־אֲרָם לֶךְ־בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף

פירוש ע"ם

ואיש בא מבעל שלשה בשעת אז עס איז געוועזן הונגר אין לאנד פון ארץ ישראל אונ אלישע פלעגט צו שפייזן צוויי טויזנד תלמידים פון די נביאים איז געקומן אמענטש פון שטאט בעל שלשה ויבא לאיש האלהים אונ האט געבראכט צום נביא פון גאט צו אלישע לחם בכורים עשרים לחם שעורים צוואנציג ברוט פון אזו אגערשטן וואס איז ערשט צייטיג געווארן וכרמל בצקלונו אונ גריבענע זאנגען וואס איז נאך אין דר שאלעכץ ויאמר האט דער נביא אלישע געזאגט תן לעם גיב צום פאלק כלומר צו די תלמידים פון די נביאים ויאכלו אונ לאזן זיי עסן: ויאמר משרתו האט זיין משרת געזאגט מה אתן זה לפני מאה איש וואס זאל איך דם געבן איין ברוט פר הונדערט מענטשין ויאמר האט אלישע געזאגט תן לעם ויאכלו גיב צום פאלק אונ לאזן זיי עסן כי כה אמר ה' ווארום אזו האט גאט געזאגט אכול זיי וועלן דאס עסן והותר אונ עס וועט נאך איבר בלייבן: ויתן לפניהם האט דר משרת פר זיי דם ברוט געגעבן ויאכלו האבן זיי געגעסן ויותרו אונ האבן איבר געלאזט כדבר ה' אזו ווי די רייד פון גאט: ונעמן אונ נעמן שר צבא מלך ארם דער הייבט מאן פין דם חיל פון מלך ארם היה איש גדול לפני אדוניו איז געווען איין גאכפערטר מאן פר זיין האר ונשא פנים אונ דר מלך האט אים זייער ליב געהאט כי ווארום בו דורך אים נתן ה' תשועה לארם האט גאט געגעבן אהילף צו ארם והאיש היה גבור חיל אונ דר מאן איז געווען שטארק הפטיג מצורע אונ איז געווען קרעציג: וארם אונ די לייט פון ארם יצאו גדודים זענען ארויס געגאנגען שארין זייא זאלן רויבן וואס זייא וועלן געפינען וישבו מארץ ישראל האבן זייא געפאנגען פון ארץ ישראל נערה קטנה אקליינע יונגי פרויא פון דר שטאט נערן ותהי אונ זי איז געווען איין משרתת לפני צו פר אשת נעמן דאס ווייב פון נעמן: ותאמר אל גברתה האט די יונגע פרויא געזאגט צו איר הארינטע אחלי אדוני דם געבעט פון מיין הארן זאל זיין לפני הנביא אשר בשמרון פר דם נביא וואס וואוינט אין שומרון אז דענצט מאל יאסף אותו מצרעתו וועט ער אים בוודאי היילן פון זיינע קרעץ: ויבא איז נעמן געקומן ויגד לאדוניו אונ האט געזאגט פר זיין הארן פר דם מלך ארם לאמר אזוי צו זאגן כזאת וכזאת אזוי אונ אזוי דברה הנערה אשר מארץ ישראל האט די יונגע פרויא פון ארץ ישראל גרעט: ויאמר מלך ארם האט געזאגט דר מלך פון ארם צו נעמן לך

כוכב מישראל

(ונעמן שר צבא מלך ארם. דר פסוק דר ציילט פון וואס איז געקומן זיין צרעת ווייל ער איז געווען אבעל גאוה (ונשא פנים): אונ די גמרא זאגט אז נגעים קומט (על גסות הרוח) די נערה וואס האט דר ציילט פאר איר גבירתה אז עס איז פאר האנדן איין נביא בישראל ער קען היילן צרעת אונ ער היילט נישט נאר אז מע בעט אים מיט תחנונים (אחלי אדוני לפני הנביא) און אז נים היילט ער נים. די נערה האט נים גוווסט די סיבה דר פון. ווייל אבעל גאוה ווערט אים דאס בלוס פאר דארבן אין כל זמן ער וועט זיך האלטן ביא זיין גאוה קען ער קיין רפואה נים האבן נאר אז מען ווערט אנגבנע און איז משפיל זיין גאוה דירך דעם וואס ער בעט ביא דעם נביא מיט תחנונים מיט גרוסע הפצרות אז ער טרייבט אפ די סיבה טרעט אפ דער מסובב. ווייא נעמן האט דער ציילט די רייד פון די נערה (כזאת וכזאת דברה הנערה) האט דר מלך מיט נעמן גמיינט אז דר נביא איז אשלעכטר דייבר ירל ער נים נאר מיט גרויסע הפצרות דריבר האט ער נישריבין

וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ויבא הספר אל־מלך ישראל לאמר
ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך את־נעמן עבדי ואספתו מצרעתו:
ויהי כקרא מלך־ישראל את־הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית
ולהחיות כי־זה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אך־דעו־נא וראו כי־מתאנה הוא
לי: ויהי כשמע | אלישע איש־האלהים כי־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח אל־
המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא
נעמן בסוסיו בסוסו כתיב וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע: וישלח אליו אלישע

כוכב מישראל

גשריבן צוא דעם מלך ישראל בגזירה אז דר מלך ישראל זאל גוזר זיין אויף דעם נביא אז ער זאל היילן. וויא דער מלך ישראל לייענט איבר דיא בריף האט ער צו ריסן דיא קליידר (האלהים אני להמית ולהחיות) צוא בין איך דען גאט צוא כאן ניסים אז ער קומט מיט גאוה און ווערט נישט גכנע איז בדרך הטבע נישט מעגליך צוא היילן נאר בדרך נס. דיא אלישע האט דער הערט האט ער גשיקט צוא דעם מלך אז נעמן זאל קומן צוא אים: ממילא ווערט ער שון ווערין איין נכנע לפי ערך דאס גרויסקייט פון נעמן אז ער בדארף קומן צוא מיר און נים איך צוא אים. (וידע כי יש נביא בישראל). וויא נעמן איז גקומן מיט זיינע פערד און רייטוועגן און האט זיך גשטעלט מיט גרוס גאוה פאר דיא טיהר פון אלישע און האט גמיינט אז אלישע וועט ארויס קומן צוא אים אזו וויא עס פאסט פאר זיין כבוד. דר נביא האט אבר גוואלט אים מכניע זיין האט ער גשיקט צוא אים אשליח ער זאל זיך וואשן זיבן מאל אין ירדן. נעמן האצבי ער איז גוועזן אין כעס וואס אלישע איז נישט ארויס גגאנגן צוא אים. סוף כל סוף האט ער גמוזט זיין אנגבנע און פאלגן דעם נביא און איז גווארן גהיילט דער נאך האט ער זיך שון מכניע גוועזן אין גאנצן און ער מיט זיין מחנה האבן אפ גגעבן כבוד דעם נביא און ער איז שון אריין גקומן אין שטוב און איז גשטאנן פאר אלישע (ויעמוד לפניו וגו׳):

(ויעמוד פתח הבית וגו׳ וצרעת נעמן תדבק בך). נעמנס צרעת איז גוועזן תולי המתדבקת וואס קען איבר גיין פון איינעם צום צווייטן אז כען רירט זיך אן אין אים אדר אין זיינע חפצים. דריבער בשעת ער איז גוועזן מצורע איז ער נישט אריין גגאנגן צוא אלישע אין שטוב נאר ער איז גשטאנן בייא דיא טיהר. און דריבער האט אלישע גזאגט צוא גחזי (העת לקחת את הכסף) אצונד קען מען זיך משמש זיין זיינע חפצים איז דאך גליך צוא נעמן ביי אים. (וצרעת נעמן תדבק בך. דיין צרעת וועט זיך צוריק לופן צוא דיר ער האט מיט גנומען בדרך קללה נאר בדרך הטבע און אזו איז גוועזן (ויצא מלפניו מצורע כשלג). אבר דר נאך ווי נעמן איז גהיילט גווארן איז ער שון אריין גגאנגן צוא אלישע אין שטוב אריין (ויעמוד לפניו):

פירוש עם

גוט אהין: בא קום ואשלחה ספר אל מלך ישראל און איך וועל שיקן אבריב צום מלך ישראל ויַלך איז נעמן גגאנגן ויקח בידו עשר ככרי כסף און הט זיך גנומן אין זיינע הענט אמתנה צו ברענגן צום נביא צעהן צענטן זילבר וששת אלפים זהב און זעקס טויזנט גילדן ועשר חליפות בגדים און צעהן פאר קליידר אדר צעהן פאר ביטינע קליידר: ויבא הספר אל מלך ישראל האט נעמן גבראכט דם בריב צום מלך ישראל לאמר אזו צו זאגן כלומר אין דם בריב איז גשטאנן דם לשון ועתה כבוא הספר הזה אליך און אצונד אז דר בריב קומט אן צו דיר הנה נון שלחתי אליך את נעמן עבדי איך שיק צו דיר מיין קנעכט נעמן ואספתו מצרעתו און דו זאלסט אים היילן פון זיינע קרעץ: ויהי און עס איז גוועזן כקרא מלך ישראל את הספר אז דר מלך ישראל הט איבר גלייענט דם בריב ויקרע בגדיו האט ער צו ריסן זיינע קליידר ויאמר און ער האט גזאגט האלהים אני בין איך דען אגאט להמית ולהחיות איך זאל קאנן טייטן און לעבעדיג מאכן כי זה שלח אלי וואס דר שיקט צו מיר לאסוף איש מצרעתו איך זאל היילן אמענטשן פון זיינע קרעץ כי ווארום אך נייערט דעו נא ווייסט נון וראו און זעהט כי מתאנה הוא לי ער זוכט אויף מיר עפס איין עלילה. ויהי כשמוע אלישע אז ער הט גהערט אלישע איש האלהים דר נביא פון גאט כי קרע מלך ישראל את בגדיו אז דער מלך ישראל האט צו ריסן זיינע קליידר וישלח אל המלך הט ער גשיקט צום מלך לאמר אזו צו זאגן למה קרעת את בגדיך ווארום האסטו צו ריסן דיינע קליידר יבא נא אלי לאז נעמן קומן צו מיר וועל איך אים היילן וידע און לאז ער וויסן כי יש נביא בישראל אז עס איז פר האנדן אנביא צווישן ישראל: ויבא נעמן איז נעמן גקומן בסוסיו מיט זיינע פערד וברכבו את מיט זיין רייט וואגן ויעמוד פתח הבית לאלישע און הט זיך גשטעלט פר דר טיר פון דם הויז פון

מלאך לאמר הלוך ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: ויקצף
נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם יהוה אלהיו
והניף ידו אל המקום ואסף המצורע: הלא טוב אמנה אבנה כתיב ופרפר נהרות
דמשק מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה: ויגשו
עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלוא תעשה ואף
כי אמר אליך רחץ וטהר: וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים
וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר: וישב אל איש האלהים הוא וכל מחנהו
ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מאת עבדך: ויאמר חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח
ויפצר בו לקחת וימאן: ויאמר נעמן ולא יתן נא לעבדך משא צמד פרדים אדמה
כי לוא יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם ליהוה: לדבר הזה
יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי

פירוש ע"ט

אלישע: וישלח אליו אלישע מלאך דט אלישע צו אים געשיקט אשליח לאמר ער זאל אים זאגן הלוך גייא ורחצת אונ דו זאלסט דיך וואשן שבע פעמים בירדן זיבן מאל אין ירדן וישב בשרך לך וועט זיך ווידר קערן דיין לייב צו דיר אזו ווי עס איז פריער געווען איי דו ביסט מצורע געווארן וטהר אונ דו וועסט זיין ריין: ויקצף נעמן אונ נעמן הט געצערינט וילך אונ איז אוועק געגאנגן ויאמר אונ ער הט געזאגט הנה נון אמרתי איך הב מיר געטראכט אלי יצא ער וועט ארויס גיין צו מיר ועמד אונ ער וועט זיך שטעלן וקרא בשם יי אלהיו אונ וועט אן רופן דם נאמן פון זיין גאט והניף ידו אל המקום אונ ער וועט אויף הייבן זיין האנט צו דם ארט פון דם צרעת ואסף המצורע אונ עס וועט ווערין פר היילט דם צרעת אונ ער הייסט איך זאל מיך באדן זיבן מאל אין ירדן: הלא פר וואר טוב וכו' עס איז בעסר די טאכן פון דמשק מכל מימי ישראל פון אלע וואסרן פון ישראל הלא פר וואר ארחץ בהם וטהרתי איך וועל מיך וואשן אין זיי אונ איך וועל ווערן ריין ויפן אונ ער הט זיך אוועק געקערט וילך בחמה אונ איז אוועק געגאנגן מיט צארן: ויגשו עבדיו אונ זיינע קנעכט האבן גענעהנט וידברו אליו אונ האבן צו אים גרעט ויאמרו אונ זיי האבן צו אים געזאגט אבי מיין פאטר כלומר מיין הער דבר גדול הנביא דבר אליך הלוא תעשה דר נביא זאל דיר אפילו זאגן אגרויסע זאך וואלסטו דאך דס געטאן ואף אונ אויך איז שון אבל שכן כי אמר אליך אז ער האט דיר געזאגט אגרינגע זאך רחץ דו זאלסט דיך וואשן אין ירדן וטהר אונ וועסט זיין ריין געהערסטו דם בוודאי טאן: וירד אונ נעמן הט גינידרט ויטבול בירדן אונ הט זיך געטובלת אין ירדן שבע פעמים זיבן מאל כדבר איש האלהים אזו ווי דר נביא הט אים געזאגט וישב בשרו הט זיך ווידר געקערט זיין לייב כבשר נער קטן אזו ווי דם לייב פון אקליין יונגל ויטהר אונ ער איז געווארן ריין: וישב אל איש האלהים אונ ער הט זיך אום געקערט צוא דעם נביא פון גאט הוא ער נעמן וכל מחנהו אונ גאר זיין שאר ויבא ויעמוד לפניו אונ זייא זענן געקומן אונ נעמן הט זיך געשטעלט פר דם נביא ויאמר אונ ער הט געזאגט הנה נא ידעתי נון אצונד וייס איך כי אין אלהים בכל הארץ אז עס איז ניט פאר האנדן קיין אנדערער גאט אויף גאר דער ערד פון דר וועלט כי אם בישראל נאר דר גאט פון ישראל ועתה אונ אצונד קח נא ברכה מאת עבדך נעם איין מתנה פון דיין קנעכט ויאמר אונ ער הט געזאגט חי יי איך שווער אזו ווי גאט לעבט אשר עמדתי לפניו וואס איך בין געשטאנען פר אים אם אקח אוב איך וועל נעמן די מתנה ויפצר בו לקחת אונ נעמן האט אים געבעטן ער זאל נעמן וימאן אונ ער האט ניט געוואלט: ויאמר נעמן אונ נעמן הט געזאגט ולא אונ ווער וואלט יתן נא לעבדך

וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־נָא־נא כת׳ב ולא קרי יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת־אָרֶץ׃

פירוש ע׳ט

עֶס זָאל גְּגֶעבְּן וָוערְן צוּא דַיין קְנֶעכְט מַשָּׂא אַזוֹ פִיל וִוי עֶס קָאן טְרָאגְן צֶמֶד פְּרָדִים אַפָּאר מוּיל אַייזְלְן אֲדָמָה פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֶרְד וַוייל דָם אִיז הַיילִג וָועל אִיךְ פוּן אִיר אִין מַיין שְׁטָאט מַאכְן אַמִזְבֵּחַ כִּי לוֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עוֹלָה וָזֶבַח וָוארוּם דַיין קְנֶעכְט נֶעמְן וָועט שׁוֹן נִיט מַקְרִיב זַיין אַיין עוֹלָה אוּנ אַשְׁעכְטוּנְג לֵאלֹהִים אֲחֵרִים צוּ אַנְדֶרֶע אָפּ גֶעטֶר כִּי אִם לַיְיָ נָאר צוּ גָאט׃ נָאר לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְיָ לְעַבְדְּךָ צוּ דֶר זַאךְ זָאל גָאט פַאר גֶעבְּן צוּ דַיין קְנֶעכְט בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵּית רִמּוֹן אַז מַיין הַאר דֶר מֶלֶךְ אֲרָם וָועט קוּמְן אִין דֶעם הוֹז פוּן דֶעם אָפּ גָאט בֵּית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה צוּ בּוּקְן זִיךְ דָארְט וְהוּא אוּנ עֶר נִשְׁעָן עַל יָדִי עֶר אִיז גְוֶוינְטְלִיךְ צוּא זַיין אָן גְלֶעהְנְט אוֹף מַיין הַאנְט וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמּוֹן אוּנ אִיךְ וָועל מִיךְ אוֹךְ מוּזְן בּוּקְן בֶּעט אִיךְ מַיין נִיט נָאר בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי בֵּית רִמּוֹן אַז אִיךְ וָועל מִיךְ מוּזְן בּוּקְן אִיבֶּר דַאנְק צוּ דֶעם אָפּ גָאט בֵּית רִמּוֹן יִסְלַח נָא יְיָ לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה זָאל גָאט פַר גֶעבְּן אוּנ זָאל מוֹחֵל זַיין צוּ דַיין קְנֶעכְט דִיא דָאזִיגֶע זַאךְ וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע צוּא אִים גְזָאגְט לֵךְ לְשָׁלוֹם גַייא צוּ פְרִידְן וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ אוּנ עֶר אִיז אַוֶועק גְגַאנְגְן פוּן אִים כִּבְרַת אֶרֶץ אַיין אַקֶער לַאנְד׃

ויקרא יד מצורע

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃ ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא

נגע

ת״א זאת יומא פא כריתות כת. זאת הכ״ה מגילה כא נדרים לו. פנחות ב. יט כז. ערכין טז כריתות ח. ויצא הכהן מגילה ח.

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר׃ ב דָּא תְּהֵי אוֹרָיְתָא דִסְגִירָא בְּיוֹמָא דְדַכוּתֵהּ וְיִתְּתֵי לְוַת כַּהֲנָא׃ ג וְיִפּוֹק כַּהֲנָא לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא אִתְּסֵי מַכְתָּשׁ

סגירותא

בעל הטורים

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. בתי לפרים פ״ם כנסוך מדות מקנס כן היב נודד ממקומו דכפיב בים נדד יגב

שפתי חכמים

א וא״ת למס לו למכתב ביום טכרתו כא כתיב במקום אחר ביום לווהו ביום הכל לא בלילה וי״ל אי לא כתב ביום טכרתו ה״א כואיל וקרבן בלו מבונס מכל קרבן בלריך הנופס מהיום אף דינו מבונס לכך אילטריך ביום עסרתו: מנאתי: ב ואי״ל למס לו לרב״י לפרש זה וכא ככר פירש זס לעיל גבי מהוץ למחנה בפרשת תזריע. די״ל דמ״ס פירש הכא שניה דלא תימא מדכתיב ויוצא אל הכהן דמשמע ביכא כמלורע אל להת המחנות ופס ילאנו הכהן לכך כוכרת לפרש כן דכא כתיב ויצא אל מחוץ למחנה וכא דכתיב וכוכא לאו המלורע קאי אלא על עסרת המלורע

רשי

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. (מגילה כ״א) מלמד שאין מטהרין אותו א בלילה׃

(ג) אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות ב שנשתלח

משלי ישראל

(זאת תהיה תורת המצורע) דיא גמרא דרשנת אזו דאס וואָרם מצורע איז מוציא רע. אז איינער איז מוציא שם רע אויף זיין חבר ווערט ער מצורע. איז דער דין פון איין מצורע ער זאל אליין זיצן ארוס פון דער מחנה דארטין איז זיין זיצונג ביז ער וועט גהיילט ווערן פון צרעת. עס איז א משל אקינד איז געזעסן צווישן מענטשן און דאס קינד האט נים געקענט ליידן וואס דיא מענטשן זיצן האט ער

פירוש ע׳ט

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל משֶׁה אוּנ גָאט הָאט גְרֶעט צוּ משֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגְן׃ (ב) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע דָאס זָאל זַיין דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים פוּן דֶעם מְצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ אִין דֶעם טָאג אַז עֶר וָוערְט טָהוֹר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל גְבְּרַאכְט וָוערְן צוּם כֹּהֵן׃ (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אוּנ דֶער

נֶגַע־הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ׃ ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ ה וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־ מים

ת״א ושני תולעת מנחות מב . ושחט את. סוטה טו טז .

סְגִירוּתָא מִן סְגִירָא׃ ד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִסַּב לְמִדַּכֵּי תַּרְתֵּין צִפְּרִין חַיִּין דַּכְיָן וְאָעָא דְאַרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאֵזוֹבָא׃ ה וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִכּוֹס יָת צִפְּרָא חֲדָא לְמָאן דַּחֲסַף עַל מי

רש״י

בו בימי חלוטו: (ד) חיות. (חולין ק״מ) פרט לטרפות: טהורות. פרט לעוף טמא ד לפי שהנגעים באים על לשון הרע (חולין קמ. ערכין טו) שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפטים תמיד בצפצוף קול: ועץ ארז. לפי שהנגעים באין ה על גסות הרוח: ושני תולעת ואזוב. מה תקנתו וישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב: עץ ארז. מקל ו של ארז: ושני תולעת. לשון של צמר ז צבוע זהורית (ב״מ כ״ט): (ה) על מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי ח כדי

שפתי חכמים

כלומר והובא אל הכהן היינו שהמצורע נטהר מצרעתו וק״ל: ג ר״ל למה לי חיות הא צפור לאו היה כיון דאתי לומר דחיות ר״ל שיהא חי ולא מתה דהא א״כ כתיב ושחט את הצפור האחת וכתיב ואת הצפור החי על שני השדה ומתרץ פרט לטריפות ר״ל דבעינן דאויא לכיוצ׳ חיה ולא טריפה דטריפה אינה יכולה לחיות ואיצטריך מיעוטא לטריפות שלא תימא כיון דלאו קרבן הוא אלא מהון למחנה שהטהו ויתכשרו טריפות לטהרת מצורע קמ״ל: ד כתב הרא״ם דמשמע דה״ל שאין שם צפרים מורה על עוף טהור אבל הוא מורה על הטמא ועל הטהור וקשה דבפרק שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור משלוח מנה״מ א״ר ינתק דכתיב בקרא כי יקרא קן צפור לפניך עוף בין טמא בין טהור משמע צפור טהור אשכחן דאיקרי טמא לא אשכחן דאיקרי וכו׳ אלמא צפרים דקרא בטהורים קמיירי ולא בטמאים עכ״ל וכו׳. וי״ל דרש״י הרגיש בקושיא זו ותרצה במה שכתב לפי שהנגעים באין וכו׳ וקשה נ״ל פי׳ זה של שתי הצפרים והמתין עד כה אלא ודאי רש״י בא לתרץ נ״ל טהורות הא צפרים דקרא בטהורות קמיירי ומתרץ לפי וכו׳ א״כ ב״מ מבוס פטפוט קול מביא צפרים ולא בהמות א״כ ה״א דכ״ש שיביא עופות טמאים שהם מצפצפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים והא דכתיב בקרא צפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות אפילו עופות טהורים וכ״ש טמאים מ״ה כתב קרא טהורות. א״נ מ״ה כתיב צפרים שהוא מורה על הצפצוף שהם מצפצפים מצפרא וצפור מל׳ צפרא וכמ״ש הרמב״ן ז״ל וק״ל: ה מ״ש צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאוד מכל אילנות. וא״ת גבי נגעי בתים נ״כ הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז ומה גסות רוח יש בבית. וי״ל דהצרעת שנתן הקב״ה על הבתים מפני שהטמינו האמוריים אוצרות בקירות הבתים לכן נתן הקב״ה צרעת על הבתים כדי שיהיו צריכים לנתוץ הבתים וימצאו האוצרות כדפירש״י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גס רוח כמו שנאמר בפרשת עקב ובקרך וצאנך ירבון וגו׳ וכתיב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו׳ לכך הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז כלו׳ אל תהא גס הרוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלא עץ בכל מקום דכיאן יכול ליקח כל האילן: ז כלומר שהמר הוא אדום כמו לשון ולבוש זהורים: ח דבתחלה כתיב אל כלי חרס והא״כ כתיב על מים חיים הא כיצד ומתרץ דהא והא היאך נותן אותו וכו׳:

פירוש ע״ט

כהן זאל ארוס גיין צו אוסן ווייניג פון דר מחנה צו דעם ארט ווא ער איז פאר שיקט גווארן אז ער איז גוועזן אמצורע מוחלט וראה הכהן אונ דר כהן זאל זעהן והנה אונ נון נרפא נגע הצרעת מן הצרוע עס איז פר היילט גווארן דיא פלאג פון קרעץ פון דעם קרעציגן מענטשן׃ (ד) וצוה הכהן אונ דר כהן זאל שאפן ולקח למטהר אונ מען זאל נעמן צו דעם וואס ווערט מטוהר פון דעם צרעת שתי צפרים צווייא פייגיל חיות לעבעדיגע טהורות ריינע כלומר פון די פייגיל וואס מען מעג עסן ועץ ארז אונ טענן האלץ ושני תולעת אונ

משלי ישראל

גוויינט פאר דעם פאטער און האט אים גזאגט לאזן דיא מענטשן אוועק פון דאנען און איך וועל דא אליין זיצן ווארום איך האב דיא מענטשן פיינט צו זעהן ביי זייא. האט אים דער פאטער געפרעגט בעסער זאלסטו אוועק גיין פון דאנען און זאלסט זיצן דארט ווא עס איז קיינער ניט דא איידער אלע זאלן אוועק גיין דורך דיר. דאס גלייכע זאגט דיא תורה בייא איין מצורע ער זאל אליין זיצן ווארום זיין זיצונג איז ארוס פון דער מחנה ווייל ער האט פיינט מענטשן און קען ניט זעהן זייער טובה און איז זיך מקנא אין אנדערע מענטשן וואס עס איז זייא גוט און האט פון דעם צער און עס איז אים שלעכט און רעט אויף זיין חבר שלעכטס דרום דארף ער ווערן מצורע דאס מיינט דיא גמרא מוציא רע ער ציטס אויס אויף זיך אליין שלעכטס׃

איין רויטן פאדים ואזב אונ קרייטעכץ וואס ווערט אן גרופן אזוב׃ (ה) וצוה הכהן אונ דר כהן זאל שאפן ושחט את הצפור האחת אונ מען זאל שעכטן איין פייגל אל כלי חרש איבער איין ערדעני כלי על

מַיִם חַיִּים׃ ו אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח
אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנִי
הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם
וְאֵת ׀ הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר
הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים׃ ז וְהִזָּה
עַל־הַמִּטַּהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה׃ ח וְכִבֶּס
הַמִּטַּהֵר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־
שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר

יבוא

אונקלוס

מֵי מַבּוּעַ׃ ו וְיָת צִפַּרָא חַיְתָא יִסַּב יָתַהּ וְיָת אָעָא דְאַרְזָא וְיָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן וְיָת צִפַּרָא חַיְתָא בִּדְמָא דְצִפַּרָא דִנְכִיסָא עַל מֵי מַבּוּעַ׃ ז וְיַדֵּי עַל דְּמִדַּכֵּי מִן סְגִירוּתָא שְׁבַע זִמְנִין וִידַכְּנֵהּ וִישַׁלַּח יָת צִפַּרָא חַיְתָא עַל אַפֵּי חַקְלָא׃ ח וִיצַבַּע דְּמִדַּכֵּי יָת לְבוּשׁוֹהִי וִיגַלַּח יָת כָּל שַׂעֲרֵהּ וְיַסְחֵי בְמַיָּא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל

למשריתא

ת"א וטבל אותם סוטה טז . ושלח את קידושין נז .

פירוש רשב"ם

(ז) והזה שבע פעמים. על אותו המטהר מצרעתו:

בעל הטורים

לכך טהרתו בצפרים: (ו) מים חיים. כמו שמצינו בנעמן שנתרפא מצרעתו במים חיים ולכך זה צריך טבילה במים חיים משא"כ בשאר טמאים שאינן צריכין להתרפאות ע"י מים חיים. בגי' לא במים מלוחים: (ז) והזה על המטהר ז' פעמים. כנגד ז' דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו בשבעה פעמים: ושלח את הצפור. רמז שתפרח ממנו הצרעת ולשוב אחר שהוטה כן לא תבא עוד הצרעת ואחת מגולגלת לומר שאם יוסיף לחטא תחזור הצרעת כמו הצפור שנוחם:

שפתי חכמים

ט מדכתיב אחריו וטבל אותם ואת הצפור כתיב בדם השחוטה וגו' משמע שצריך שיהא בדם ניכר במים: י דק"ל דהיה לו לכתוב קיחה אחת אכולן את הצפור וגו' ואת האזוב יקח אותם: כ כלומר בעץ הרז והאזוב וגם הלשון זהורית כרוכים יחד באגודה אבל אין הלשון זהורית כרוך כביכ השנים אלא כרוך עמהן באגודה ולא הזכיר בקרא במה הן כרוכין:

רש"י

שיהא דם צפור ניכר בהם ט וכמה הם רביעית: (ו) את הצפור החיה יקח אתה. מלמד שאינו אוגדה עמהם י אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב כרוכים יחד בלשון הזהורית כ כענין שנאמר ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן יכול כשם שאינה בכלל אגודה כך לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה:

פירוש ע"ט

מים חיים אויף קוועלינדגי וואסר. רש"י שרייבט מען זאל פר דר שחיטה אריין גיסן איין רביעית קוועלנדגי וואסר כדי עס זאל דאס בלוט פון דם ציפור דרינן דר קענט ווערן: (ו) את הצפור החיה און דעם לעבדגן פוגל יקח אתה זאל ער זיא באזונדר נעמן ואת עץ הארז און דס טענן האלץ ואת שני התולעת און דעם רוטן פאדים ואת האזוב און דעם קרייטעכץ אזוב זאל ער צו נויף בינדן ביי אננדר וטבל אותם און ער זאל זיי איין טונקן ואת הצפור החיה און דעם לעבדגן פוגל זאל ער אויך אין איינעם מיט די דריי זאכן איין טונקן בדם הצפור השחטה על המים החיים אין דעם בלוט פון דעם פוגל וואס איז געשאכטן געווארן אויף די קוועלנדגע וואסר: (ז) והזה און מען זאל דער מיט שפרענגן על המטהר אויף דעם וואס ווערט טהור פון דעם צרעת שבע פעמים זיבן מאל וטהרו און זאל אים טהור מאכן ושלח את הצפור החיה און ער זאל אוועק שיקן דעם לעבדגן פוגל על פני השדה איבר דעם פעלד: (ח) וכבס המטהר את בגדיו און דער וואס ווערט ריין זאל וואשן זיינע קליידר וגלח את כל שערו און ער זאל זיך אפ גאלן גאר זיינע האר ורחץ במים און ער זאל זיך באדן אין

יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ
לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים: ט וְהָיָה בַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו
וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת־
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְטָהֵר: י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־
כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־
שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְלֹג
אֶחָד שָׁמֶן: יא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן
הַמְטַהֵר

למשריתא ויתב
מברא למשכניה
שבעא יומין: ט ויהי
ביומא שביעאה יגלח
ית כל שעריה ית
רישיה וית דקניה וית
גביני עינוהי וית כל
שעריה יגלח ויצבע ית
לבושוהי ויסחי ית
בשריה במיא וידכי:
י וביומא תמינאה יסב
תרין אמרין שלמין
ואמרתא חדא בת
שתא שלמתא ותלתא
עסרונין סלתא מנחתא
דפילא במשח ולוגא
חד דמשחא: יא ויקים
כהנא דמדכי ית גברא
דמדכי

ת"א וישב מחוץ. חולין קמא כריתות ח. וזבים ביום סוטה יז. את ראשו יבמות ה. נזיר מא. נח: ואת זקנו יבמות ה נזיר מ מא נח: ורחץ את. סוכה ו חגיגה י קידושין כה קמא כב. וביום שבת קלב. יקח שני יומא כב. ובלולה מנחות עח. ובמד סוטה ט.

רש"י

(ח) וישב מחוץ לאהלו. (ת"כ חולין ד' קמ"א) מלמד שאסור בתשמיש המטה: (ט) ואת כל שערו וגו'. כלל ופרט וכלל להביא כל מקום כנוס שער ונראה: (י) וכבשה אחת. לחטאת: ושלשה עשרונים. לנסכי שלשה כבשים הללו שהמנחה של מצורע טעונה נסכים (סוטה טו): ולוג אחד שמן. להזות עליו שבע וליתן ממנו

שפתי חכמים

ל דגמרינן אהלו מאהליכם דכתיב גבי מתן תורה דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם דהתיר להם תשמיש המטה: מ יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה כגון שחי לאפוקי שער של בית השחי ושל בית הערוה אע"פ שכנוס שער אינו נראה ולאפוקי שער של גבי הידים אע"פ שנראה אינו כנוס שער כמו הפרט: נ וכבשה אחת בא לאשם דכתיב ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם אבל בכבש האחד וכבשה אחת לא פירש כלום רק כתב ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת והכא כבשה ע"כ בא לעולה דאין מביאין נקבה לעולה כדכתיב בפרשת ויקרא וע"כ כבשה לחטאת: ס בלו' אע"פ שבאו חטאות ואשמות אינן טעונים נסכים ולפינן להו מקרא דלפלא נדר או נדבה הבא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שאינו בא בנדר ובנדבה אינן טעונין נסכים א"כ ס"ל דהני ג' עשרונים דהכא במנחה הבאה בשני עלמא קמייתי

פירוש ע"ט

וּטָהֵר און ער זאל זיין ריין וְאַחַר יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה
און דר נאך זאל ער קומן אין דער מחנה וְיָשַׁב
מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים און ער זאל זיצן אין דער
דרויסן פון זיין געצעלט זיבן טאג: (ט) וְהָיָה און עס
זאל זיין בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אין דעם זיבנטן טאג יְגַלַּח אֶת כָּל
שְׂעָרוֹ זאל ער זיך אפ גאלן זיינע האר אֶת רֹאשׁוֹ
די האר פון זיין קאפ אֶת זְקָנוֹ און די האר פון
זיין בארד וְאֶת גַּבֹּת עֵינָיו און די ברעמן פון זיינע
אויגן וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ און אלע זיינע האר זאל ער

פירוש ע"ט

אפ גאלן וְכִבֶּס וכו': (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי און אין דעם
אכטן טאג יִקַּח זאל ער נעמן שְׁנֵי כְבָשִׂים צוויי שאף
זכרים תְּמִימִם גאנץ אן אמום וְכַבְשָׂה אַחַת און איין
שאף אנקבה בַּת שְׁנָתָהּ וואס זי איז אלט איין יאר
תְּמִימָה אגאנצי אן אמום וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת און
דריא צענטיל זעמיל מעל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן איין
מנחה זי זאל זיין אום גמישט מיט אויל וְלֹג אֶחָד
שֶׁמֶן און איין מאס אויל: (יא) וְהֶעֱמִיד און ער
זאל שטעלן הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר דר כהן וואס מאכט

הַמְטַהֵר אֵת הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר
וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
יב וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת־לֹג
הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: שני יג וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחַטָּאת
וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים

דְּמִדַּכֵּי וְיָתְהוֹן קֳדָם
יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
יב וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
אִמְּרָא חַד וִיקָרֵב
יָתֵהּ לַאֲשָׁמָא וְיָת לֻגָּא
דִמְשְׁחָא וִירִים יָתְהוֹן
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ:
יג וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא
בַּאֲתַר דִּי יִכּוֹס יָת
חַטָּאתָא וְיָת עֲלָתָא
בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי
כְּחַטָּאתָא אֲשָׁמָא הוּא
לְכַהֲנָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
הוּא

ת״א והקריב אותו יומא ס מנחות סא. ושחט את יבמות ו זבחים מט. כחטאת יומא סא יבמות ה זבחים מט מנחות עג.

רש״י

על תנוך אזנו ומתן על בהונות: (יא) לפני ה׳ (מנחות נ״ח. כלים א) בשער נקנור פ ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר כפורים: (יב) והקריב אתו לאשם. יקריבנו לתוך העזרה צ לשם אשם: להניף. שהוא טעון תנופה חי: והניף אתם. את האשם ק ואת הלוג: (יג) במקום אשר ישחט וגו׳. על ירך המזבח בצפון ומה ת״ל והלא כבר נאמר בתורת אשם בפרשת צו את הכהן שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא זה מכלל האשמות לידון ר בהעמדה (זבחים מ״ט) יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו׳: כי כחטאת. כי ככל החטאות: האשם. הזה:

שפתי חכמים

ולא במנחת נסכים דא״כ לא היה צריך אלא עשרון אחד לעולם לכך הוצרך לפרש שהן באין לג׳ כבשים הללו: ע רש״י רוצה לתת טעם על הלוג הזה למה לא נזכר בשום א׳ מן נסכי הבהמות ועל זה פי׳ להזות וכו׳. הרא״ם. ונראה דנוכל לפרש דרש״י בא לפרש דלא נטעה לומר שהוא השמן למנחת נסכים ושה שהקשה הרא״ם היך נטעה לומר וכו׳ י״ל דה״ק קרא מנחה בלולה בשמן והכמה שמן הוא בולל את המנחה בלוג אחד שמן לכך הוצרך לפרש להזות וכו׳: פ נקנור שהוא למזרח העזרה וכי עומד שם אדם ופניו למערב הוא רואה פתח ההיכל והיינו לפני ה׳ כו׳ ולא נתקדש חלל שער נקנור בקדושת עזרה כדי שיוכל המצורע שהוא מחוסר כפורים לעמוד שם כדי שיוכל להכניס ידו לפנים להזות עליו ומחוסר כפורים שנכנס בעזרה חייב כרת לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. עיין בהרא״ם: צ מדכתיב אח״כ ושחט את הכבש משמע דעדיין חי והיאך מקריבין אותו אלא יקריבנו לתוך עזרה ונתן טעם בזה כדי להניף אותו חי לפי שהוא שכן שנופה חי לא כמו אימורי שלמים וכו׳: ק כלומר ולא בני כבשים והכבשה וג׳ עשרונים דריהטא דקרא הו נאמר באת הכבש בכלל תנופה לפי שהקריבה מיוחד לכבש והניף לו ג׳ ומאי אותם שהוא לשון רבים לכלול הלוג והעשרונים אבל הכבש לא מ״מ כיון שנכתב ואת לוג השמן אחריו והוה כאלו אמר והקריב אותו וגם את לוג השמן שעניהם בהקרבה או וכשהדר ואמר והניף אותם אהכבש ולוג קאי. וכן כתב בהדיא גבי ואם דל הוא ולקח הכהן את הכבש וגו׳. הרא״ם: ר וא״ת גבי חטאת ועולה נמי למה לא נילף הקרא שטעון שחיטה בצפון דהא הם נמי יצאו מכלל חטאת ועולה לידון בהעמדה כדכתיב והעמיד הכהן וגו׳ דקאי על כל הקרבנות שצריך המטהר. וי״ל דהתם לא...

פירוש ע״ט

דעם את האיש המטהר שטעלן זאל ער רייניגן
דיא זייא אונ ואותם ווערט ריין וואס מענטשן
דר אין פתח אוהל מועד פאר גאט לפני ה׳ קרבנות
את (יב) ולקח הכהן : מועד אוהל דעם פון טיר
שאף איין נעמן זאל כהן דר אונ האחד הכבש
דר צו גנעהנן אים זאל אונ לאשם אותו והקריב
דאס אונ השמן לוג ואת ווענן אשם איין פון עזרה
אותם והניף גנעהנן אויך ער זאל אייל מיט מאס
אויף איין הייבן אויף זיי זאל ער אונ ה׳ לפני תנופה
אונ הכבש את ושחט (יג) : גאט פאר צו הייבונג
החטאת את ישחט אשר במקום כבש דעם שעכטן זאל
איין שעכט מען וואו ארט דעם אויף העולה ואת
צפון אויף מען מיינט דם עולה איין אונ חטאת
הייליג איין אויף הקודש במקום מזבח דעם פון זייט
האשם חטאת איין ווי אזו ווארום כחטאת כי ארט
איין גליך כהן צום אשם דר איז אזו לכהן הוא

קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא׃ יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
טו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשָּׁמֶן וְיָצַק
עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ טז וְטָבַל
הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית
וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ יז וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ

הימנית

אונקלוס

הוּא׃ יד וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמָא דַאֲשָׁמָא וְיִתֵּן
כַּהֲנָא עַל רוּם אוּדְנָא
דְּמִדַּכֵּי דְיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא׃
טו וְיִסַּב כַּהֲנָא מִלֻּגָּא
דִּמְשַׁחָא וִירִיק עַל יְדָא
דְּכַהֲנָא דִּשְׂמָאלָא׃
טז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא יָת
אֶצְבְּעֵהּ דְּיַמִּינָא מִן
מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵהּ
דִּשְׂמָאלָא וְיַדֵּי מִן
מִשְׁחָא בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע
זִמְנִין קֳדָם יְיָ׃
יז וּמִשְּׁאָר מִשְׁחָא דִּי
עַל יְדֵהּ יִתֵּן כַּהֲנָא עַל
רוּם אוּדְנָא דְּמִדַּכֵּי
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ

דימינא

ת"א ולקח הכהן יומא כא זבחים כ ו . ולקח הכהן מלג מנחות ט . וטבל הכהן מנחות ו י . ומיתר קידושין כו . תנוך אזן יומא סא .

רש"י

הוא לכהן. בכל עבודות התלויות בכהן הוקש אשם זה לחטאת שלא תאמר הואיל ויצא דמו מכלל שאר האשמות להנתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת תלמוד לומר א וכו' בתורת כהנים: (יד) תנוך. גדר אמצעי שבאוזן ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים לו טנדרו"ן: בהן. גודל: (טז) לפני ה'.

שפתי חכמים

צריכין כתיבה כאן בבלא גבי אשם דצריך לגלות מזה דהאי אשם דצריך ליתן מדמו על בהן ועל תנוך היה במשכר ס"ד דמותר ג"כ לשחוט אשם במקום שעמדה היה המשכר כיון שמוליך הדם לשם ליתן על הבהונות ועל התנוך האוזן אבל גבי חטאת ועולה לא צריך שם לדם כלל: ש פירוש בכל העבודות התלויות בכהן ומה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית וטעונה כלי אף אשם כן לא כחטאת לכהן לכהן: ת פירוש שהכל ידוע בגובה המזבח עשר אמות ובאמצע גובה היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ובחטאת כתיב על קרנות המזבח ש"מ מן שנתנים למעלה היא ובאשם לא כתיב קרנות ש"מ למטה הוא: א ת"ל זאת תורת האשם שכל תורת לרבות שיהא

פירוש ע"ט

זיינע עבודות קודש קדשים הוא ער איז גאנץ הייליג: (יד) ולקח הכהן מדם האשם אונ דר כהן זאל נעמן פון דעם בלוט פון דעם אשם ונתן הכהן אונ דר כהן זאל געבן על תנוך אזן המטהר הימנית אויף דעם לעפיל פון דעם רעכטן אויער פון דעם געריינגטן וואס ווערט ריין ועל בהן ידו הימנית אונ אויף דעם דוים פון זיין רעכטי האנד ועל בהן רגלו הימנית אונ אויף דם דוים פון זיין רעכטן פוס: (טו) ולקח אונ ער זאל נעמן הכהן דר כהן מלוג השמן פון דר

מאס אייל ויצק אונ ער זאל ארויף גיסן על כף הכהן השמאלית אויף דר לינקי האנד פון דעם כהן: (טז) וטבל הכהן את אצבעו הימנית אונ דר כהן זאל איין טונקן זיין רעכטי האנד מן השמן פון דעם אייל אשר על כפו השמאלית וואס איז אויף זיין לינקי האנד והזה מן השמן באצבעו אונ ער זאל שפרענגן פון דם אייל מיט זיין פינגר שבע פעמים זיבן מאל לפני יי צו פר גאט קעגן קדשי קדשים: (יז) ומיתר השמן אונ דם איבריגן אייל אשר על כפו וואס איז

הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם׃ יח וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה׃ יט וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה׃ כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר׃ ס שלישי
חמישי כשהן מחוברין כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אחד

דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא עַל דְּמָא דַּאֲשָׁמָא׃ יח וּדְאִשְׁתְּאַר בִּמְשַׁחָא דִּי עַל יְדָא דְכַהֲנָא יִתֵּן עַל רֵישָׁא דְּמִדַּכֵּי וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ׃ יט וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת חַטָּאתָא וִיכַפַּר עַל דְּמִדַּכֵּי מִסְּאוֹבְתֵהּ וּבָתַר כֵּן יִכּוֹס יָת עֲלָתָא׃ כ וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא לְמַדְבְּחָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא וְיִדְכֵּי׃ כא וְאִם מִסְכֵּן הוּא וְלֵית יְדֵהּ מַדְבְּקָא וְיִסַּב אִמַּר חַד אֲשָׁמָא לַאֲרָמָא לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי וְעִסְרוֹנָא סלתא

ת"א וגלו יבמות קד. על דם מנחות י. וכפר הכהן זבחים ח: וכפר עם. והעלה פסחים כט מנחות כה. ואם דל יומא מא ברכין יח כריתות כח. ואין ידו ערכין ז. לתנופה יומא ס מנחות לג לד. ועשרון מנחות נט קו.

שפתי חכמים

כלומר מצורע מתן דמים בלא כונה למטה מחוט הסיקרא הע"פ שלוקח לחטאת בהלר דברים: ב דלא הבתא לאו מחוסר כפורים כוא ומותר לו לילך לעזרה ולבנים. ועוד דלין סולה בשער ניקנור וע"כ הלי לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים: ג כלומר הכאה עם הבהמה הוא מנחת נסכים לא מנחה הבאה בפני עצמה בהמנחה הבאה בפני עצמה היא נ'מלה והנותר נאכל לכהנים ומנחה זו כוקבה לעולה בכולה כליל: ד (ג"א) דלא כל"ל אחד בגלמא כא דכתיב וכבש אחד בפיר לפי בהעביר מביא ג' בהמות אמר כשנו אחד הכל גבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון בהעשרון הוה מפל לבהמה

רש"י

(תורת כהנים) כנגד בית ב קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה. מנחת נסכים ג בלבהמה: (כא) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהוא א' יביא עשרון ד ס'

פירוש ע"ט

אויף זיין האנד יתן הכהן וכו' על דם האשם אויף דעם בלוט פון דם אשם וואס איז אויף אים געגעבן געווארן: (יח) והנותר בשמן אשר על כף הכהן אונ דאס איבר געבליבן אויף דער האנד פון דם כהן יתן על ראש המטהר זאל ער געבן אויף דעם קאפ פון דם וואס ווערט ריין פון דעם צרעת וכפר עליו הכהן אונ דער כהן זאל מכפר זיין אויף אים לפני יי פאר גאט: (יט) ועשה הכהן את החטאת אונ דער כהן זאל מאכן דם חטאת דם מיינט מען די שאף די נקבה וואס ער האט געבראכט זאל ער זיא מקריב זיין פאר אחטאת וכפר על המטהר מטמאתו אונ זאל פר געבן אויף דם וואס ווערט געריינגט פון זיין טומאה ואחר ישחט את העלה אונ דר נאך זאל ער שעכטן דם אנדרן כבש פאר איין עולה: (כ) והעלה הכהן טו': (כא) ואם דל הוא אונ ווען דר מענטש וואס ער איז געווען מצורע איז איין ארום מאן ואין ידו משגת אונ זיין האנד דערגרייכט ניט דם הייסט ער פאר מאגט ניט צוא קויפן דריי שאף ולקח כבש אחד אשם זאל ער נעמן איין כבש אזכר פאר איין אשם לתנופה צו איין אויף הייבונג פר גאט אזו ווי אובן איז געשטאנן אין פסוק יב ועשרון סלת אחד. אונ איין צענטיל

אחד בלול בשמן למנחה ולג
שמן: כב ושתי תרים או שני בני
יונה אשר תשיג ידו והיה אחד
חטאת והאחד עלה: כג והביא
אתם ביום השמיני לטהרתו אל־
הכהן אל־פתח אהל מועד לפני
יהוה: כד ולקח הכהן את־כבש
האשם ואת־לג השמן והניף אתם
הכהן תנופה לפני יהוה: כה ושחט
את־כבש האשם ולקח הכהן
מדם האשם ונתן על־תנוך אזן־
המטהר הימנית ועל־בהן ידו
הימנית ועל־בהן רגלו הימנית:

תא על בטן יבמות קד . ועל בבן מנחות ס .

ומן

סולתא חד דפילא
במשח למנחתא ולוגא
דמשחא: כב ותרתין
שפנינין או תרין בני
יונה די תדבק ידיה
ויהי חד חטאתא וחד
עלתא: כג וייתי
יתהון ביומא תמינאה
לדכותיה לות כהנא
לתרע משכן זמנא
לקדם יי: כד ויסב
כהנא ית אמרא
דאשמא וית לוגא
דמשחא וירים יתהון
כהנא ארמא קדם יי:
כה ויכוס ית אמרא
דאשמא ויסב כהנא
מדמא דאשמא ויתן
על רום אודנא דמדכי
דימינא ועל אליון ידיה
דימינא ועל אליון

רגלה

רשי

נסכיו: ולג שמן. לתת ממנו על הבהונות ושמן של נסכי המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש: (כג) ביום השמיני לטהרתו. שמיני לצפרים ולהזאת עץ

שפתי חכמים

לא הכ"ל אלא ועשרון כולא לפיכך צ"ל שפירוש הכתוב ועשרון כולא אחד לכבש זה שהוא אחד דהכבשא הוא מחובר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי: ה וא"ת למה לא פירש"י זה לעיל גבי ג' הטאות שצריך שהם ג' עשרונים לג' המנחות וכהם נמי לא כתיב כמה שמן צריך לנסכי המנחות. וי"ל דמה שפירש"י ועשרון סלת לכבש זה וכו' מזה רוצה להוכיח מה שפירש למעלה בתחלתו והשמו של מצורע טעונין נסכים אלא הקשה מנלים דלמא ג' עשרונים לנסכי עולה לחוד אבל חטאת ואשם של מצורע כשאר חטאות ואשמות שאין טעונין נסכים ומפרש בהדי כד"ל נאמר ועשרון כולא לכבש זה שהוא

פירוש עט

זעמיל מעל בלול בשמן אים גמישט מיט איול לבנדה פר איין מנחה ולוג שמן אונ איין מאס איול: (כב) ושתי תורים אונ צווייא טערקיל טובן או אדר שני בני יונה צווייא יונגי טובן אשר תשיג ידו וואס ער פר מאגט והיה אונ עס זאל זיין אחד איינס פאר אחטאת ואחד אונ איינס זאל זיין פר איין עולה: (כג) והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אונ ער זאל זיי ברענגן אין דם אכטן טאג צו זיין ריינגן אל הכהן צום כהן אל פתח אהל מועד צו דר טיר פון אהל מועד לפני יי צו פר גאט: (כד) ולקח הכהן

פירוש עט

את כבש האשם אונ דר כהן זאל נעמן דס לאמ פון דם שולד אפפר ואת לוג השמן אונ דעם לוג איול והניף אותם הכהן תנופה לפני יי אונ דר כהן זאל זיי אויף הייבן איין אויף הייבונג צו פר גאט: (כה) ושחט את כבש האשם אונ ער זאל שעכטן דאס לאם פון דעם שולד אפפר ולקח הכהן מדם האשם אונ דר כהן זאל נעמן פון דעם בלוט פון דעם שולד אפפר ונתן על תנוך אזן המטהר הימנית אונ ער זאל טוען אויף דעם רעכטן אויער לעפיל פון דעם וואס איז צו ריינגן ועל בהן ידו הימנית אונ אויף דעם הויבט פינגר

כו וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף
הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ כז וְהִזָּה הַכֹּהֵן
בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית
עַל־מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם׃ כט וְהַנּוֹתָר
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר עָלָיו
לפני

רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא׃ כו וּמִן
מִשְׁחָא יְרִיק כַּהֲנָא עַל
יְדָא דְכַהֲנָא דִּשְׂמָאלָא׃
כז וְיַדֵּי כַהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
דְּיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דִּי
עַל יְדֵהּ דִּשְׂמָאלָא
שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ׃
כח וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן
מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵהּ עַל
רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן
יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן
רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא עַל אֲתַר
דְּמָא דַּאֲשָׁמָא׃
כט וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִשְׁחָא דִּי עַל יְדָא
דְּכַהֲנָא יִתֵּן עַל רֵישָׁא
דְּמִדַּכֵּי לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
קדם

ת״א בארנבה זכתים כד. על מקום מגחום י נגעים פה. והכפר בן יומא פח. זבחים ו נגעים שם.

שפתי חכמים

מביא אחד לא יביא אלא עשרון אחד ומהכא ה״א נומר דגבי עשיר שלשה עשרונים לעולה לחוד ולחטאת ולאשם לא כלום דא״כ דל למה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבמביר שלוי הכל בבהמה וצריך לנסכים אחת ג' עשרונים גבי דל נ״כ יהיו שלשה עשרונים אלא כדפרישית חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים ואם כן שאר הפנים אחד לחטאת ואחד לאשם: ו דק״ל דמשמע שזה יום ח' לטהרת טהרים שהוא טהור זה אינו דהא ביום ה' מביא הקרבנות וע״כ אינו טהור קודם לכן. ועל זה פירש שמיני לטהרים כו' שזה ג״כ נקרא טהרה מלטמאה משכב ומושב. ואין להקשות מנ״ל בהוא ה' להזאה דלמא קאי אזום הבאת עולתו וחטאתו ואשמו. די״ל לומר דכתיב לעיל והיה ביום השביעי יגלח ודאי השמיני קאי על השביעי ואע״ג דלעיל ג״כ כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ושם לא פירש כלום מפום דלעיל כתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וכתיב והיה ביום השביעי ומיד

רשי

ארז ו ואזוב ושני תולעת: (כח) על מקום דם האשם. אפילו נתקנח הדם למד שאין הדם גורם

פירוש ע״ט

זַיין רֶעכְטִי הַאנְד וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית אוּנ אוּף דֶם דוּים פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס: (כו) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצוֹק הַכֹּהֵן עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית אוּנ פוּן דֶם אֵייל זָאל דֶר כֹּהֵן גִיסְן אוּף דִי לִינְקֶע הַאנְד פוּן דֶם כֹּהֵן: (כז) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרֶענְגֶן מִיט דֶם פִינְגֶר פוּן זַיין רֶעכְטִי הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית פוּן דֶם אֵייל וָוס אִיז אוּף זַיין לִינְקֶע הַאנְד שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְיָ זִיבְּן מָאל צוּ פַר גָאט: (כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעבְּן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ פוּן דֶעם אֵייל וָואס אִיז אוּף זַיין הַאנְד עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית אוּף דֶם רֶעכְטְן אוֹיעֶר לֶעפִּיל פוּן דֶעם וָואס אִיז צוּ רֵיינִיגְן וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית אוּנ אוּף דֶעם דוּים פוּן זַיין רֶעכְטְן פוּס עַל מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם אוּף דֶעם אָרְט וְוא עֶר הָט גְגֶעבְּן דֶם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם. רַשִׁ״י שְׁרַייבְּט דְרוּם שְׁטֵייט עַל מְקוֹם אִיךְ זָאל דֶר פוּן אָפּ לֶערְנְן וֶוען עֶס אִיז אֲפִילוּ אָפּ גְוִוישְׁט גְוָוארְן דֶם בְּלוּט זָאל עֶר גֶעבְּן דָאס אֵייל אוּף דֶעם אָרְט וְוא דֶם בְּלוּט אִיז גְוֶוען: (כט) וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן אוּנ וָוס אִיבְּרִיג בְּלַייבְּט פוּן דֶעם אֵייל וָוס אִיז אוּף דִי הַאנְד פוּן דֶעם כֹּהֵן יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר זָאל עֶר טוּעֶן אוּף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגְן לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַר גֶעבְּן אוּף אִים לִפְנֵי יְיָ צוּ פַר גָאט: (ל) וְעָשָׂה

לִפְנֵי יְהוָה׃ ל וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד
מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יָדוֹ׃ לא אֵת אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי יְהוָה׃ לב זֹאת תּוֹרַת
אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־
תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ׃ פ רביעי ששי כשהן
מחוברין לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ לד כִּי תָבֹאוּ אֶל־
אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית

ארץ

אונקלוס

קֳדָם יְיָ׃ ל וְיַעְבֵּד יָת
חַד מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן
בְּנֵי יוֹנָה מִדִּי תַדְבֵּק
יְדֵהּ׃ לא יָת דִּי תַדְבֵּק
יְדֵהּ יָת חַד חַטָּאתָא
וְיָת חַד עֲלָתָא עַל
מִנְחָתָא וִיכַפַּר כַּהֲנָא
עַל דְּמִדַּכֵּי קֳדָם יְיָ׃
לב דָּא אוֹרָיְתָא דִּי בֵהּ
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ דִּי לָא
תַדְבֵּק יְדֵהּ בְּדָכוּתֵהּ׃
לג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃
לד אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא
דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא יָהֵב
לְכוֹן לְאַחְסָנָא וְאֶתֵּן
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בְּבֵית
אֲרַע אַחְסָנַתְכוֹן׃
ויהי

ת״א אשר לא. כריתות ט. נאה״ב יומא יב. ונתתי נגע הוריות י. בבית ארץ יומא יא. יב מגילה כו. נדרים כו גיטין פב ב״ק פב.

רש״י

אלא המקום גורם: (לד) ונתתי נגע צרעת. (ויקרא רבה) בשורה היא להם ז שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי

שפתי חכמים

אחר כך וכיוצא בפירושו ודאי קאי על שלפניו: ז דאל״כ מ׳ בשורה איכא ליה מאי ונתתי. וא״ת היינו מנגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים. וי״ל לפי שלא ידעו היכא נגדים כיון שהטמינו ע״א ואותן בגדים כאלו כנגעים

פירוש ע״ט

אֶת הָאֶחָד אונ עֶר זָאל מַאכֶן דִי אֵיינֶע מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה פוּן דִי מֶערְקִיל טוֹיבֶּן אָדֶר פוּן דִיא יוּנְגֶע טוֹיבִּין מֵאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וָוס זַיינֶע הֶענְד וָועט גְּרֵייכֶן: (לא) אֵת אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וָואס זַיינֶע הֶענְד וָועט גְּרֵייכֶן אֶת הָאֶחָד חַטָּאת דָאס אֵיינֶע אַיין זִינְד אָפְּפֶער וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה עַל הַמִּנְחָה אונ דָם אֵיינֶע אַיין בְּרֶאנְד אָפְּפֶער אוֹיף דֶר מִנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אונ דֶער כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבְּן עַל הַמִּטַּהֵר אוֹיף דֶם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגֶן לִפְנֵי יְיָ צוּ פָאר גָאט: (לב) זֹאת תּוֹרַת דָם דָאזִיגֶע וָואס אוֹבְּן אִיז גְשְׁטַאנֶען אִיז דָם לֶערְנוּנְג אונ דִי דִינִים וְויא אַזוֹ מֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט דֶם אָרִים מַאן אֲשֶׁר בּוֹ נֶגַע צָרַעַת וָוס אִין אִים אִיז גֶועֶן אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ וָואס עֶר וָועט נִיט פַר מֶאגֶן צוּ בְּרֶענְגֶן קֵיין טֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת בְּטָהֳרָתוֹ אִין זַיין טוֹעֶן רֵיינִיגֶן זִיךְ פוּן זַיין צָרַעַת: (לד) כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אַז אִיר וֶועט קוּמֶען צוּם לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וָוס אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבְּן צוּ אַרְבּ דָם הַייסְט אַיְרוּשָׁה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת וֶועל אִיךְ גֶעבְּן אונ אַן שִׁיקֶן אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת בְּבֵית אִין הוֹיז אֶרֶץ לַאנְד אֲחֻזַּתְכֶם פוּן אַייעֶר יְרוּשָׁה. רש״י שְׁרַייבְּט דָאס אִיז אַגוּטֶע בְּשׂוֹרָה צוּ דִי יִשְׂרָאֵל דֶען נָאכְדֶעם פֶערְצִיג יָאר וָוס דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶען גֶוועֶן אִין דֶר מִדְבָּר הָאבְּן דִי אוּמוֹת אַייךְ גֶמוֹיעֶרְט אוֹצְרוֹת פוּן גָאלְד אִין דִי וֶוענְט פוּן דִיא הַייזֶער דְרוּם הָט גָאט גְזָאגְט אִיךְ וֶועל שִׁיקְן אַיין צָרַעַת אִין דִי הַייזֶר וֶועט אִיר מוּזֶן דִי וֶוענְט צוּ וַוארְפְן אונ צוּ בְּרֶעכְן וֶועט אִיר

ארץ אחזתכם: לה ובא אשר־לו
הבית והגיד לכהן לאמר כנגע
נראה לי בבית: לו וצוה הכהן ופנו
את־הבית בטרם יבא הכהן
לראות את־הנגע ולא יטמא כל־
אשר בבית ואחר כן יבא הכהן
לראות את־הבית: לז וראה את־

הנגע

ת״א ובא אשר יומא יא יב ערכין טז. כנגע נראה נגעים פד. וצוה הכהן ערכין יז נגעים פד. ולא יטמא שבועות יז.

אונקלוס

לה וייתי דדיליה ביתא
ויחוי לכהנא למימר
כמכתשא אתחזי לי
בביתא: לו ויפקד
כהנא ויפנון ית ביתא
עד לא ייעול כהנא
למחזי ית מכתשא ולא
יסתאב כל די בביתא
ובתר כן ייעול כהנא
למחזי ית ביתא:
לז ויחזי ית מכתשא

והא

בעל הטורים

(לה) נראה לי. ב׳. דין ואידך מרחוק ה׳ נראה לי שאחז״ל אפילו ת״ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה ביקה הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע: (לו) ואחר כן. ב׳ דין ואידך ואחר כן תבא אליה ובפלאים כמו ככה במפנה כלים נאים בלא יטמאו אף כאן נמי צריכה לפנות כלים הנאים מעליה כדי שהתנאה בעיניו ולא יטמא כה:

שפתי חכמים

צריך לפרסם. מנא״ה: ח דלמדה תורה דרך ארץ שיאמר בין ספק כמו שאמרו חז״ל למד לשונך לומר איני יודע: ט כלומר מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפילו לא בשה כלים בכדי. הכוונה פירש דא״כ מה בא רש״י ז״ל להשמיענו דזיל קרי בי רב הוא: י ואם תאמר נימא ליטהרם בו בשעת טומאתו כמו אוכלין טמאין דאמרינן דאוכל אותן בימי טומאתו וי״ל דשאני אוכלין שכן נאכלין לזמן מועט ולא חיישינן לתקלה אבל כלי בקיומו לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי בו לידי תקלה שישתמש בו בימי טהרתו או יגע

רש״י

הנגע נותץ הבית ומוצאן: (לה) כנגע נראה לי בבית. (נגעים פי״ב. ת״כ) אפילו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגו׳. שכל זמן שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית. (ת״כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה את הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה:

פירוש ע״ט

נפינן די אוצרות: (לה) ובא אשר לו הבית אונ
ער זאל קומן דר מענטש וואס די שטוב איז
זיין והגיד לכהן אונ ער זאל זאגן צום כהן לאמר
אזו צו זאגן כנגע נראה לי בבית עס דאכט זיך
מיר עפיס אזו וויא א נגע האט זיך מיר געוויזן
אין שטוב. רש״י שרייבט דאס ווארט כנגע
ווייזט אונז אפילו אז דם הוז געהער צו א תלמיד
חכם אונ ער ווייסט אז עס איז א רעכטי נגע
זאל ער פארט אליין ניט טמא מאכן אונ זאל
ניט זאגן עס איז בוודאי א נגע אין מיין הוז
נאר ער זאל זאגן בלשון ספק מיר דאכט זיך
אזו וויא א נגע האט זיך געוויזן ביי מיר אין הוז:
(לו) וצוה הכהן אונ דר כהן זאל שאפן ופנו את
הבית אונ מען זאל אוס ראמן אלע זאכן וואס
איז פר האנדן אין שטוב בטרם יבא הכהן לראות את
הנגע איידר דר כהן וועט קומן זעהן די נגע
ולא יטמא כל אשר בבית כדי עס זאל ניט טמא
ווערן אלע זאכן וואס איז אין הוז. רש״י
שרייבט איידר דר כהן זעהט די נגע איז ניט
חל דרויף קיין טומאה אבער אז דר כהן קומט
אונ זעהט אז מען דארף דיא שטוב צו פאר
שליסן זענן אלע זאכן וואס אין הוז טמא
דרום האט די תורה חס געהאט אויף דם געלט
פון די ישראל אונ האט געהייסן אז מען זאל די
זאכן פון דר שטוב פריער אויס ראמן ואחר כן
אונ נאך דם אז מען האט שון אויס גערומט
פון דם הוז יבא הכהן לראות את הבית זאל דר כהן
קומן זעהן דם הוז: (לז) וראה את הנגע אונ דר

הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת
שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת
וּמַרְאֵיהֶן שָׁפָל מִן־הַקִּיר׃ לח וְיָצָא
הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת
וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים׃
לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה
וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃
מ וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מא וְאֶת־הַבַּיִת יַקְצִעַ מִבַּיִת סָבִיב

וְהָא מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵי
בֵיתָא פַּחֲתָן יָרְקָן
אוֹ סַמְקָן וּמֶחֱזֵיהוֹן
מַכִּיךְ מִן כָּתְלָא׃
לח וְיִפּוֹק כַּהֲנָא מִן
בֵּיתָא לִתְרַע בֵּיתָא
וְיַסְגַּר יָת בֵּיתָא שִׁבְעָא
יוֹמִין׃ לט וִיתוּב כַּהֲנָא
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיֶחֱזֵי
וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא
בְּכָתְלֵי בֵיתָא׃
מ וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִישַׁלְפוּן
יָת אַבְנַיָּא דִּי בְהוֹן
מַכְתָּשָׁא וְיִרְמוֹן יָתְהוֹן
לְמִבְּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מא וְיָת בֵּיתָא
יקלפון

ושפכו

ת"א בקירות בתרא קסד סנהדרין עא פז נדה יט. ומראיהן סנהדרין עא פז. נדה יט.
ויצא הכהן נדרים נו חולין י נגעים מד. והסגיר הם נדרים נו. ושב הכהן ערכין גא יומא ג יבמות יז נזיר ס
בום יג הוריות ט מנחות ד פס חולין סה בכורות לג נדה כב. וחלצו את יבמות קג נגעים מד.

פירוש רשב"ם

(לז) שקערורות. מין אחד מן המראות הוא שחביריו מכיהים על ירקרקות אדמדמות. כמו שמצינו אמוצים ברודים בתרי עשר בזכריה. שני מראות: (מא) יקציע. יקליף כמו יעשהו במקצועות. ובתלמוד המקצע מכולך.

רש"י

(לז) שקערורת. (תורת כהנים) שוקעות במראיהן: (מ) וחלצו את האבנים. כתרגומו וישלפון יטלום משם כמו (דברים כה) וחלצה נעלו. ל' הסרה: אל מקום טמא. (ת"כ) מקום שאין טהרות משתמשות שם למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו: (מא) יקציע. (ריד"ר בלע"ז) ובל' משנה יש הרבה: מבית. (ת"כ) מ מבפנים: סביב. סביבות הנגע נ בת"כ נדרש כן בקילוף הטיח שסביב

שפתי חכמים

בתרומה וקדשים: ב כתב הרא"ם וקשה בעיני מאד שאם כך מה זה שכתב אחר זה ומראיהן שפל מן הקיר. ושמא י"ל הכתוב מפרש בעצמו מהו לשון שקערורות: ל כלומר ומה פירוש של וישלפון ומפרש יטלום משם ואח"כ מפרש מנ"ל לתרגום שפירש כן ומפרש כמו וחלצה נעלו אבל רש"י לא מצי לפרש על הקרא יטלום משם דמנין לו: מ לא מן הבית כי יחסר כ"א. גם אין טעם לומר שיקליע הבית מן הבית: נ דא"ל סביבות הבית מאחר דכותלים אם כן סביב ל"ל הא כבר כתיב.

פירוש ע"ט

כהן זאל זעהן די נגע וְהִנֵּה הַנֶּגַע אז די נגע איז בְּקִירֹת הַבַּיִת אין דיא װענט פון דעם הויז שְׁקַעֲרוּרֹת איין גיגראבן כלומר דס געשטאלט פון דר נגע װייזט אוס אזו װי גריבלך יְרַקְרַקֹּת גרין אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת אדר רויט וּמַרְאֵיהֶן אונ זייער געשטאלט שָׁפָל מִן הַקִּיר איז נידריגער פון דער װאנט: (לח) וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת זאל דר כהן ארויס גיין פון דם הויז אֶל פֶּתַח הַבָּיִת צו דער טיר פון דם הויז וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים אונ ער זאל פאר שליסן דם הויז אויף זיבן טאג: (לט) וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אונ דר כהן זאל װידר קערן אין זיבטן טאג וְרָאָה אונ ער זאל זעהן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת אז די נגע הט זיך געמערט אין דיא װענט פון דם הויז כלומר זי איז גרעסר געװארן: (מ) וְצִוָּה הַכֹּהֵן זאל דר כהן שאפן וְחִלְּצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע מען זאל אוס ציהן די שטיינר װאס די נגע איז אין זייא וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן אונ מען זאל זייא װארפן אֶל מִחוּץ לָעִיר ארויס פון דר שטאט אֶל מָקוֹם טָמֵא אויף איין אום ריין ארט: (מא) וְאֶת הַבַּיִת אונ דאס הויז יַקְצִעַ מִבַּיִת

וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ אֶל־
תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח
וְטָח אֶת־הַבָּיִת׃ מג וְאִם־יָשׁוּב
הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלֵּץ אֶת־
הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת
וְאַחֲרֵי הִטּוֹחַ׃ מד וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה
וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבָּיִת צָרַעַת
מַמְאֶרֶת

יְקַלְּפוּן מִגַּיו סְחוֹר
סְחוֹר וְיִרְמוֹן יָת עַפְרָא
דִּי קַלִּיפוּ לְמִבְּרָא
לְקַרְתָּא לַאֲתַר מְסָאַב׃
מב וְיִסְּבוּן אַבְנִין
אָחֳרָנִין וְיַעֲלוּן בְּאַתַר
אַבְנַיָּא וַעֲפַר אָחֳרָן
יִסַּב וְיִשּׁוּעַ יָת בֵּיתָא׃
מג וְאִם יְתוּב מַכְתָּשָׁא
וְיִסְגֵּי בְּבֵיתָא בָּתַר
דְּשַׁלִּיפוּ יָת אַבְנַיָּא
וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ יָת
בֵּיתָא וּבָתַר דְּאִתְּשַׁע׃
מד וְיֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי
וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא
בְּבֵיתָא

ת"א ולקחו נגעים מד . ועפר אחר שם . ובא הכהן נזיר ה מכות יג הוריות ח מנחות ד מס חולין פה בכורות לב נדה כג ערכין נא יומא ג יבמות יז .

פירוש רשב"ם

ספח: אשר הקצו . הקצות את הבית . מחטופי פעל למ"ד הי הוא . מן קצת יאמר הקצו . וי"ל שפתרונו לשון קיצוץ

שפתי חכמים

ואם הבית וקירות מבפנים: כ' מפני במלת הקצו על משקל שמרו את רוחו והמכוון פה הוא הקציעה לא הקצה לכן אמר בסכוכים היא אשר קצעו בקצות הנגע סביב ואם היה אומר אשר קצעו לא ידענו אותה קציעה היכן היא: ע' פירוש מבנין נפעל וכן הטוח מבוס דנקוד הה"א בחיר"ק לבנין הפעל הוא כלומר שהבית הכל הקציעה בקצות הנגע אבל חלץ את האבנים כו': פי' כלומר שהוא מן האותיות כדגושים

רש"י

אצלי הנגע: הקצו. ל' קצה אשר קוצע בקצות הנגע סביב: (מג) הקצות. ל' העשות וכן הטוח. אבל חלץ את האבנים מוסב על האדם שחלצן והוא משקל ל' כבד פ' כמו כפר דבר: ואם ישוב הנגע וגו'. (ת"כ) יכול חזר בו ביום יהא טמא ת"ל ושב הכהן ואם ישוב מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע

(מד) ובא הכהן וראה והנה פשה. (ת"כ) יכול לא יהא החוזר טמא אלא א"כ פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה להלן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה א"כ מה ת"ל והנה פשה אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתץ

פירוש ע"ט

סָבִיב זָאל עֶר אַרוּם הַאקְן פוּן אִינְוַוייניג דָארְטְן ווּא דִי שְׁטֵיינֶר פוּן דֶר נֶגַע זֶענֶן גְוֶועזְן אַיין גְמוֹיעֶרְט זָאל עֶר דָם לַיים אוּנ דָם קַאלְךְ וָוס אִיז גְוֶועזְן אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶר פוּן אִינְוֶוייניג אָפּ שַׁיילְן אוּנ אַרוּם הַאקְן וְשָׁפְכוּ אוּנ מֶען זָאל אַרוּם שִׁיטְן אֶת הֶעָפָר דִי עֶרְד אֲשֶׁר הִקְצוּ וָואס מֶען הָט אַרוּם גְהַאקְט: (מב) וְלָקְחוּ אוּנ מֶען זָאל נֶעמְן אֲבָנִים אֲחֵרוֹת אַנְדֶרֶע שְׁטֵיינֶר וְהֵבִיאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים אוּנ מֶען זָאל אַרַיין בְּרֶענְגְן אוּנ אַיין מוֹיעֶרְן אוֹיף דֶם אָרְט ווּא דִי עֶרְשְׁטֶע שְׁטֵיינֶר זֶענֶן גְוֶועזְן וְעָפָר אַחֵר יִקַּח אוּנ אַנְדֶרֶע עֶרְד זָאל עֶר נֶעמְן וְטָח אֶת הַבַּיִת אוּנ זָאל אַרוּם קְלֶעבְּן דָאס הוֹיז אוֹיף דֶם אָרְט ווּא עֶר הָט אַיין גְמוֹיעֶרְט דִי אַנְדֶרֶע שְׁטֵיינֶר: (מג) וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע אוּנ אַז עֶס וֶועט ווִידֶער קֶערְן דִי נֶגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אוּנ וֶועט בְּלִיעֶן אִין הוֹיז אַחַר חִלֵּץ אֶת הָאֲבָנִים נָאךְ דֶם אַז מֶען הָאט אַרוּם גְצוֹגְן דִיא שְׁטֵיינֶר וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת הַבַּיִת אוּנ נָאךְ דֶם אַז מֶען הָאט אַרוּם גְהַאקְט דָאס הוֹיז פוּן אִינְוֶוייניג דָארְטְן ווּא דִי שְׁטֵיינֶר זֶענֶן גְלֶעגְן וְאַחֲרֵי הִטּוֹחַ אוּנ נָאךְ דֶם אַז מֶען הָאט אַרוּם גְשְׁמִירְט דָם הוֹיז מִיט אַנְדֶר לַיים: (מד) וּבָא הַכֹּהֵן וגו'. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק מ"ד בַּדַארְף עֶרְשְׁט שְׁטֵיין צְווִישְׁן דֶעם פָּסוּק מ"ז אוּנ צְווִישְׁן דָם פָּסוּק מ"ח דְרוּם וֶועלְן

בביתא סגירות מחדרא היא בביתא מסאב הוא: מה ויתרע ית ביתא ית אבנוהי וית אעוהי וית כל עפר ביתא ויפק למברא לקרתא לאתר מסאב: מו ודייעול לביתא כל יומין דיסגר יתה יהי מסאב עד רמשא: מז ודישכוב בביתא יצבע ית לבושוהי

מַמְאֶרֶת הִוא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא: מה וְנָתַץ אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֵצָיו וְאֵת כָּל־עֲפַר הַבָּיִת וְהוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא: מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: מז וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו

והאכל

ת״א ונתץ את יבמות קג נגעים מג. והבא אל יבמות קג.

פירוש רשב״ם

מדכתיב אחרי הקצות את הבית נמצא שהקיצוע קרוי חקצות שהרי הלשון כתוב למעלה ואת הבית יקציע:

רש״י

אם שנים היה לו לכתוב אחר ואם יבוא הכהן צ׳ וראה והנה פשה לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה ק׳ שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון ולמדך כאן בפסוק זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול יתצנו כמו שסמך לו ונתץ את הבית ת״ל ושב הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר נותן לא חזר טהור (ס״כ) ומנין שאם עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ת״ל (ובא) ואם בא יבא במה הכתוב מדבר ש׳ אם בפושה בראשון הרי כבר אמור אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא אינו אמור (ובא) ואם בא יבא ת׳ אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה. זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית ת״ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא הרפוי מה יעשה לו ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה מה בעליונה

שפתי חכמים

לכן בית נקוד בחיר״ק כמו דבר כפר: צ׳ פירוש הכי גרסת מטהרת לא קאי אובא הכהן אלא אואם יבוא הנגע כאלו אמר ואם יבוא הנגע וכו׳ עד ואחרי הטוח גרסת ממארת היא בבית טמא הוא ונתץ את הבית וכו׳ עד והבא אל הבית וכו׳ עד והאוכל בבית יכבס את בגדיו ואח״כ ובא הכהן וראה והנה פשה חולץ וקוצה וטח כמו ושב הכהן דלעיל: ק׳ פירוש הכי וראה והנה פשה לאו אתוזר ופורח קאי דהא גמרינן מטהרת לג״ש דלעיל דאפילו אם לא פשה טמא וא״כ במה הכתוב מדבר אי בפושה בראשון הרי כבר אמור ושב הכהן ביום השביעי וגו׳ והנה פשה אלא בבא בסוף שבוע ראשון ומצאו עומד בעיניו ופשה בשני גמרינן ביאה משיבה בג״ש מה להלן קוצה וטח ונותן לו שבוע אף כאן וקרא דונתץ את הבית וגו׳ אואם יבוא ופרח קאי שלא דבר כלום הכתוב בו פירש כאן שהוא בתחלה אבל עומד בשבוע ראשון ופשה בשבוע שני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: ר׳ פי׳ אין לו שהוא קוצה וטח ונותן שבוע ואם חזר ופרח נותץ אלא שפשה בסוף שבוע ראשון היה כבר פשיון ואף שעמד בעיניו בשני או שעמד בראשון ופושה בשני חולץ וקוצה וטח דגמרינן ביאה משיבה כדלעיל אבל היכא שעמד בעיניו בשבוע ראשונה ושניה מנין שאף בזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע כמו בהיה בפשיון ת״ל יבא ואם בא יבא פירוש שהיה לו לומר ובא ומאי אף בא ופא שני פעמים אלא לאקושי ביאות להדדי מה ביאה ראשונה חולץ וכו׳: ש׳ כלומר שעדיין לא שמענו מזה הפסוק דבעומד בזה ובזה קמיירי מפני זה אמר במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון ולא חלץ ובסוף השבוע בבא בשני להלוך פשה הרי חולץ וקוצה וטח אע״פ שלא פשה בשני שהרי הוא אומר ושב הכהן ביום השביעי וגו׳ דמשמע כיון שפשה חולץ אף על גב דעמד בתר הכי ואם פשה בשני ולא חלץ ועמד בשלישי ובסוף שלישי מצאו שהוא עומד בפשיון הראשון כלומר בפשיון שבשבוע שני כיון שפשה חולץ וכו׳ שהרי הוא אומר ובא הכהן וראה והנה פשה ואוקמינן בפשה בשני ומשמע שחולץ וכו׳ אף על גב דעמד בשלישי: ת׳ לא גרסינן הכא ובא ואם בא יבא וכו׳ אלא הכי גרסינן הא אינו אמור ואם בא יבא כו׳ אלא שבא בסוף שבוע ראשון אע״פ [illegible]

פירוש ע״ט

מיר פריער מפורש זיין די דריי פסוקים מה מו מז אונ. דר נאך וועלין מיר מפורש זיין דם פסוק מד: (מה) וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת אונ ער זאל צו שטוסן דם הויז אֶת אֲבָנָיו זייני שטיינר ואת עציו אונ זיין האלץ וְאֵת כָּל עֲפַר הַבָּיִת אונ ביז נאר די ערד פון זיין הויז וְהוֹצִיא כו׳: (מו) וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת אונ דר וואס וועט קומן אין הויז אריין כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ אין אלע די טעג וואס מען הט אים פר שלאסן יִטְמָא עַד הָעָרֶב זאל טמא זיין ביז דם אבינט: (מז) וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת אונ דר וואס

וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו׃
מח וְאִם־בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה
לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הִטֹּחַ
אֶת־הַבָּיִת וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת
כִּי

אונקלוס

וּדְיֵיכוּל לְבוּשׁוֹהִי
בְּבֵיתָא יְצַבַּע יָת
לְבוּשׁוֹהִי׃ מח וְאִם
מֵיעַל יֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי
וְהָא לָא אוֹסֵיף מַכְתָּשָׁא
בְּבֵיתָא בָּתַר דְּאִתְּשַׁע
יָת בֵּיתָא וִידַכֵּי כַּהֲנָא
יָת׃

רש"י

חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיטה זהו ביאה אף בתחתונה כך וכו' כדאיתא בתורת כהנים. גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה ואין החוזר צריך שבוע וסדר המקראות כך הוא. ואם ישוב ונתץ. והבא אל הבית. והאוכל בבית. ובא הכהן וראה והנה פשה. ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראהו שפשה ומה יעשה לו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אחר נותן לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר משלשה שבועות. ואם בא יבא. לסוף שבוע שני. וראה והנה לא פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה יעשה לו. יכול יפטרנו כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע. אבל זה טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע שלישי וכן המקרא נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה: (מו) כל ימי הסגיר אותו. (ת"כ) ולא

פירוש ע"ט

ליגט אין הויז (יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו) זאל ער וואשן זייני קליידר (וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת) אונ דר וואס וועט עסן אין הויז (יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו) זאל ער וואשן זיינע קליידר היינט וועלן מיר מפורש זיין דם פסוק מ"ד. רש"י שרייבט דר פסוק שמועסט אין אזו איין אופן אז זיא ערשטי וואך פון דם פר שליסן איז די נגע ניט גרעסר גוואורן זאל ער דם הויז פר שליסן נאך אויף אנדרי זיבן טאג. זאגט דר פסוק (וּבָא הַכֹּהֵן) אונ דר כהן זאל קומן אין סוף פון די אנדרי זיבן טאג (וְרָאָה) אונ ער זאל זעהן (וְהִנֵּה פָשָׂה) אז די נגע איז גרעסר גוואורן איז דר דין אז ער זאל ארוס נעמן פון דר וואנט די שטיינר וואס די נגע איז אין זיי אונ אויף זייער ארט זאל ער אנדרע שטיינר איין מויערן אונ זאל נאך ווארטן א וואך אונ אז די נגע האט זיך שון ניט אום גקערט איז דם הויז טהור אונ ער מוז ברענגן די קרבנות וואס ווייטר אין דר פרשה וועט שטיין אונ אז די נגע האט זיך יוא אום גיקערט מוז ער דאס הויז צו שטוכן ווארום (צָרַעַת) איין קרעץ (מַמְאֶרֶת) וואס דם מאכט מינגרן אדר איין פר עאלטינע (הִוא) זיא (בַּבַּיִת) אין הויז (טָמֵא הוּא) עס איז טמא.

היינט וועלן מיר מפירש זיין דם פסוק מ"ד. רש"י שרייבט דער פסוק שמועסט אז אין דער ערשטער וואך איז די נגע ניט גרעסר גיווארן אונ אין דר אנדרע וואך איז זיא אויך ניט גרעסר גווארן זאגט דר פסוק: (מח) וְאִם בּוֹא יָבוֹא הַכֹּהֵן אונ אז דר כהן וועט קומן אין סוף פון דר אנדרי וואך (וְרָאָה) אונ וועט זעהן (וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת) אונ דיא נגע איז ניט גרעסר גווארן אין הויז איז דער דין אז מען זאל ארוס נעמן פון דר וואנט די שטיינר וואס אויף זיי איז די נגע אונ מען זאל טאן אזו ווי אובן איז גשטאנען אונ מען זאל ווארטן נאך איין וואך (אַחֲרֵי הִטֹּחַ אֶת הַבַּיִת) אונ נאך דם אז מען האט שון אנדרע שטיינר איין גמוערט אונ מען האט שון דאס הויז ארום גקלעבט מיט אנדער ליים אדר קאליך אונ מען האט נאך דם ארום קלעבן גווארט נאך זיבן טאג (וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת) זאל דר כהן מאכן ריין דם הויז (כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע) אז די נגע איז גיהיילט גווארן דאס הייסט זיא הט זיך שון ניט אום גיקערט נאך די זיבן טעג פון דם ארום קלעבן אבר אז דיא נגע האט זיך יוא אום גיקערט מוז

כִּי נִרְפָּא הַנָּגַע׃ מט וְלָקַח לְחַטֵּא
אֶת־הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז
וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ נ וְשָׁחַט אֶת־
הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־
מַיִם חַיִּים׃ נא וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֶרֶז
וְאֶת־הָאֵזֹב וְאֵת ׀ שְׁנִי הַתּוֹלַעַת
וְאֵת הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם
בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם
הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע
פְּעָמִים

יָת בֵּיתָא אֲרֵי אִתַּסִּי
מַכְתָּשָׁא׃ מט וְיִסַּב
לְדַכָּאָה יָת בֵּיתָא
תַּרְתֵּין צִפְּרִין וְאָעָא
דְאַרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וְאֵזוֹבָא׃ נ וְיִכּוֹס יָת
צִפְּרָא חֲדָא לְמָאן
דַּחֲסַף עַל מֵי מַבּוּעַ׃
נא וְיִסַּב יָת אָעָא
דְאַרְזָא וְיָת אֵזוֹבָא וְיָת
צְבַע זְהוֹרִי וְיָת צִפְּרָא
חַיְתָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן
בִּדְמָא דְּצִפְּרָא
דִּנְכִיסְתָּא וּבְמֵי מַבּוּעַ
וְיַדֵּי לְבֵיתָא שְׁבַע
זִמְנִין

רש"י

ימים שקלף את נגעו א יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו ב ת"ל כל ימי: יטמא עד הערב. (ת"כ) מלמד שאין מטמא בגדים ג יכול אפי' שהה בכדי אכילת ד פרס (עירובין דף פג) ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב מנין ת"ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת"ל יכבס יכבס ריבה א"כ למה נאמר אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות

שפתי חכמים

אינו טהור והסגירו ולא נכוף שניה ולא פשה אף שלא פשה חולץ וכו' כמו שמפרש רש"י עצמו בעמוד. שהא"ס האריך כאן וקצרתי ע"ש: א פי' דכל ימי הסגרו יהדס עליו טומאה בסגרה. ולפיכך הנכנס בו טמא אבל ימים שחולץ וקוצה וטח אינו מטמא בביאה שהטומאה הלכה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהוא הבית בהור ופרח בו הנגע אחר שחלץ וקוצה וטח וחזר הנגע ופרח וקלף נגעו והוציא האבנים שבהן הנגע שלא יטמא בביאה ת"ל כל ימי דהוה ליה למיכתב בימי הסגיר אותו מאי כל לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא כיון דלנהילה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאם לא כן הו"ל לכתוב וכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פי' ד' ביצים. פירוש לא יטמא בגדים דהא שהמא כתיב והבא אל הבית וטמא עד הערב דמשמע אפילו שהה כל היום כולו אינו מטמא בגדים ומפרש והא"ל ת"ל והאוכל כלומר כי היכי דהאוכל שהה בו. ומטמא בגדים. ה"ה נמי הבא אל הבית. דהתם קרא אם שהה כדי אכילה דמטמא בגדים אע"פ שלא אכל דה"ל אכילה דוקא אבל שוכב דאין בו אלא שהייה לא. ברי ת"ל והשוכב דמשמע מינה דטעמא דאוכל לאו משום אכילה אלא משום שהייה הוא וה"ה ביאה נמי אם שהה כדי אכילה טמא דאין לומר דוקא אם אכל או שכב קאמר דמטמא אבל לא שכב ולא אכל כגון ביאה לחוד אע"פ ששהה אינו מטמא בגדים. א"כ מה ת"ל יכבס יכבס תרי זימני דה"ל למיכתב והאוכל בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא ע"כ לרבות מי שבא ושהה אע"פ שלא אכל ולא שכב אלא שהה מטמא הבגדים והדר בעי א"כ כיון דבשהייה תליא מילתא אם כן שוכב ל"ל בשלמא אוכל מיבעי לן לשיעור שהייה כשיעור אוכל ואי משום יכבס יתירא דמרבה אפילו בשהייה להודיע בלא אכילה ושכיבה לכתוב קרא במקום והשוכב והבא מכיון דביאה בכלל שכיבה הוא מה ת"ל והאוכל והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב ופי' הכתוב כזה אמר. ואם בא יבא

פירוש ע"ט

שטען דאס הויז צו שטיסן: (מט) וְלָקַח לְחַטֵּא אֶת הַבַּיִת אונ ער זאל נעמן צו ריינגן דאס הויז שְׁתֵּי צִפֳּרִים צוויי פויגל וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב אונ טענן האלץ אונ רוטן פארבעם אונ איין קרייטעכץ וואס דאס הייסט אזוב: (נ) וְשָׁחַט אֶת הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׂ אונ ער זאל שעכטן דעם איינן פויגל איבר איין אירדינם גיפעס עַל מַיִם חַיִּים איבר קוועלינדיגי וואסרן: (נא) וְלָקַח

אונ ער זאל נעמן אֶת עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת הָאֵזוֹב וְאֵת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת טענן האלץ אונ רוטן פארבם אונ איין קרייטעכץ וואס דאס הייסט אזוב וְאֶת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אונ דעם לעבידיגן פויגל וְטָבַל אוֹתָם בְּדַם הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אונ ער זאל זיי איין טונקן אין דאס בלוט פון דעם פויגל וואס איז געשאכטן געווארן וּבַמַּיִם הַחַיִּים אונ אין די קוועלינדיגי וואסרן וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים אונ ער זאל בשפרענגן דאס הויז זיבן מאל:

פְּעָמִים׃ נב וְחִטֵּא אֶת־הַבַּיִת בְּדַם
הַצִּפּוֹר וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה
וּבְעֵץ הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי
הַתּוֹלָעַת׃ נג וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־הַבַּיִת וְטָהֵר׃
חמישי נד זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע
הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃ נה וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד
וְלַבָּיִת׃ נו וְלַשְׂאֵת וְלַסַּפַּחַת
וְלַבֶּהָרֶת׃ נז לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא
וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרָעַת׃
פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי
ישראל

זִמְנִין׃ נב וִידַכֵּי יָת
בֵּיתָא בִּדְמָא דְצִפְּרָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וּבְצִפְּרָא
חַיְתָא וּבְאָעָא דְאַרְזָא
וּבְאֵזוֹבָא וּבִצְבַע
זְהוֹרִי׃ נג וִישַׁלַּח יָת
צִפְּרָא חַיְתָא לְמִבָּרָא
לְקַרְתָּא לְאַפֵּי חַקְלָא
וִיכַפַּר עַל בֵּיתָא
וְיִדְכֵּי׃ נד דָּא אוֹרַיְתָא
לְכָל מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
וּלְנִתְקָא׃ נה וּלְסְגִירוּת
לְבוּשָׁא וּלְבֵיתָא׃
נו וּלְעַמְקָא וּלְעַדְיָא
וּלְבַהֲרָא׃ נז לְאַלָּפָא
בְּיוֹמָא מְסָאֲבָא וּבְיוֹמָא
דְכְיָא דָּא אוֹרַיְתָא
דִסְגִירוּתָא׃ א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ב מַלִּילוּ עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימְרוּן
להון

ת"א וחטא את חולין כו: נדה כח. ושלח את נגעים פט. ולבהרת שבת פב סוטה ד קידושין ב שבועות ו. דברו אל שבת פב.

פירוש רשב"ם

(נו) ולבהרת. ת"י אחה"ע גורמת להפוך את התיבה באתנחתא וסוף הפסוק בהרת בתרת. השעיר הוזי. באתנחתא השעיר החי. כזה וכזה תאכל החרב. וכבסו

שפתי חכמים

שלא על הסדר כדי שידקק אם לא יבא עם ובא הכהן ובאה

פירוש ע"ט

(נב) וְחִטֵּא אֶת הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר אונ ער זאל רייניגן דם הויז מיט דם בלוט פון פוגל וּבַמַּיִם הַחַיִּים אונ מיט די קוועלינדיגי וואסר וּבַצִּפּוֹר הַחַיָּה אונ מיט דם לעבידיגן פוגל וּבְעֵץ הָאֶרֶז וּבָאֵזוֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלַעַת אונ מיט סענן האלץ אונ רוטן פאדם אונ איין קרייטעכץ ווס דם הייסט אזוב׃ (נג) וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אונ ער זאל דם לעבעדיגן פוגל לאזן אוועק פליען אֶל מִחוּץ לָעִיר אויסן וויניג צוא דר שטאט אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אויף דם פרייען פעלד וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר אונ ער זאל פר געבן אויף דם הויז אונ

בעל הטורים

(ב) דברו אל בני ישראל. ובפ' נגעים לא אמר דברו לפי שפ"י הפגל בפסח אהרן כהו נגעים על ישראל וכמן פרשת זב למצורע לפי שע"י הנהם נתקללה האשה בזיבה והנהם בצרעת׃

רש"י

פא)׃ (מ) להורת ביום וגו'. איזה יום מטמאו

פירוש ע"ט

עס זאל ריין זיין׃ (נד) זֹאת הַתּוֹרָה דם איז דם לערנונג לְכָל נֶגַע צָרַעַת צו אלי פלאגן פון צרעת וְלַנָּתֶק אונ צו אזו אגרינד ווס איז אויף דם קאפ׃ (נה) וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד אונ צו אזו אצרעת ווס איז אין אקלייד וְלַבָּיִת אונ צו אזו אצרעת ווס איז אין הויז׃ (נו) וְלַשְׂאֵת כו׳׃ (נז) לְהוֹרֹת צו לערנן בְּיוֹם הַטָּמֵא אין וועלכן טאג ער זאל אום ריין מאכן וּבְיוֹם הַטָּהוֹר אונ וועלכן טאג מען זאל ריין מאכן זֹאת תּוֹרַת הַצָּרַעַת דם איז דם לערנונג פון דעם צרעת׃ (א) וַיְדַבֵּר יְיָ וכו׳׃ (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רעדט

ישראל ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא: ג וזאת תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את־זובו או־החתים בשרו מזובו טמאתו הוא: ד כל־המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא

ת"א איש איש. מגילה ג כריתות ח נדה לב לד סג מד. מבשרו חולין קח נדה לד לה. זובו טמא נדה לד נה נו. וזאת תהיה ב"ק פד נדה נה נו. טמאתו יומא עג. רר בשרו נדה מג נו. או החתים שם מג. וכל המשכב נדה כד לג. ח"כ מה לד.

אונקלוס

להון גבר גבר ארי יהי דאיב מבסריה דוביה מסאב הוא: ג ודא תהי סאובתיה בדוביה דר בסריה ית דוביה או חתים בסריה מדוביה סאובתיה היא: ד כל משכבא די ישכוב עלוהי דובנא יהי מסאב

בעל הטורים

(ג) החתים בשרו מזובו. בגימ' זה בחתימת פי האמה:

פירוש רשב"ם

יכבס בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא: (ב) זב מבשרו. רבותינו פירשו מראה זוב ומראה קרי: (ג) רר בשרו את זובו. כמו ויורד רירו על זקנו. כלומר אם מריר ומטפטף בשרו את זובו. שהזוב קלוש כעין קרי: או החתים. שהיא סודבק על הבשר: (ד) אשר ישכב עליו. אפילו הוא תחת האבן שלא נגע בו כלל. כלל

רש"י

א ולאחר יום מספרו: (ב) כי יהיה זב. יכול זב מכל מקום ת"ל מבשרו ולא כל בשרו (ת"כ. נדה מג) אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין זב טמא בזוב וטמאה בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה היא מטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומאה חמורה זיבה: זובו טמא. (ת"כ) למד על הטפה שהיא מטמאה. (נדה ל"ה) זוב דומה למי בצק של שעורין ודחוי ודומה ללובן ביצה המוזרת. שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת: (ג) רר. לשון ריר שזב את בשרו: את זובו. כמו ריר שיוצא צלול: או החתים. שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו ומדרשו (מגילה ח'. נדה מ"ג) מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו טמא שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתים לטומאה והשלישית מזקיקתו לקרבן: (ד) כל המשכב. הראוי

שפתי חכמים

שנכנס מעונין אחד. הרא"ם האריך ואני קצרתי: ה וכו"ם ביום שהרהו הוי כני"ת וכהרוצה אבן למלאות וכהרוצה עד שפירושו כענין חרושת אבן ב"ה ה"נ להורות בעצם היום. שטמא ויום כשפור דהיינו ביום ולא בלילה שאין מטמאין ולא מטהרין בלילה: ו פירוש אפילו כזב מפיו או מהוטמו ואזנו יהא טמא: ז ואי לא חילק הכתוב ה"א לעולם מכל מקום שזב ממנו טמא הוא אפילו זב מפיו או מאזנו או מן החוטם ואין לדון בג"ש מאשה דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה מטמאה בזבה אלא בג' ראיות שהם בג' ימים רצופים לנזקיק ז' נקיים וקרבן אבל ג' ראיות ביום א' אין בה דין זבה אבל בזב אפילו בג' ראיות ביום א' יש לו דין זב א"כ ה"א בזוב טמא מכל מקום שיצא זיבה ממנו אבל השתא דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב אינו טמא מכל מקום שיצא זיבה ממנו אלא דעדיין לא ידענו מאיזה בשר שזב ממנו בזוב טמא ומאיזה בשר שזב ממנו בזוב טהור זכיתי לדין כו': ח מה שקורא נדה טומאה קלה מפני שאין צריכה ז' נקיים וקרבן משא"כ זבה גדולה שצריכה ז' נקיים וקרבן: ט וה"ה בביאה ובלא הזב נטמא מאותה טיפה טומאה המורה שמטמא אדם וכלים טיפה לכ"ש שהטמא. וי"ל דהאי פירש כן כויתי אומר דטיפה אינה מטמאת דילפינן משכיל כמשהלא שכמתעסק בו טמא ומטמא את האחרים והוא עצמו אינו טמא ב"ה דכמו כן גבי זיבה לכן פירש רש"י לימד על

כטיפה וכו': י ודקוי פירוש רק: כ ר"ל דבשאר מארעא ולא בא מוכר. פירוש אל תתמה כואיל וטומאתו המורה דאפילו טיפה אחת של זוב טמא היכי ידעינן אם יוצא ממנו טפה אחת דלמא טפת קרי הוא וטהור או זוב וטמא ועל זה פירש זוב דומה למי בצק כו': ל פי' אם ראייה ראשונה הוא כראוי שכבת זרע שאינו מטמא רק במגע וכראיה בנים

פירוש ע"ט

צו די קינדר ישראל ואמרתם אליהם אונ איר זאלט צו זיי אזו זאגן איש איש איטליכר מענטש כי יהיה זב מבשרו ווען עס ווערט רינען פון זיין לייב מיינט מען פון זיין ערוה זובו זיין רינונג טמא הוא איז ער טמא: (ג) וזאת תהיה אונ דס זאל זיין טמאתו זיין אום ריינקייט בזובו אין זיין טוען רינען רר ווייטער ווי שפייבץ בשרו פון זיין לייב מזובו פון זיין רינען כלומר סיי דס רינען וואס רינט פון אים איז לויטער או אדר החתים עס ווערט פר שטאפט בשרו זיין לייב מזובו פון זיין רינען דהיינו דס וואס עס רינט איז גראב אונ דר פון ווערט פאר שטאפט זיין לייב טמאתו הוא דס איז זיין אום ריינקייט כלומר ער איז טמא: ד) כל המשכב אי"ד זאכן וואס איז ראוי אונ עס איז זיך געוועצט געווארן

יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו
יִטְמָא׃ ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלִי
אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃
חצי הספר ז וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ ח וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וכבס

מְסָאָב וְכָל מָנָא דְּיִתֵּב
עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאָב׃
ה וּגְבַר דִּי יִקְרַב
בְּמִשְׁכְּבֵהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
ו וּדְיִתֵּב עַל מָנָא
דִּי יִתֵּב עֲלוֹהִי דּוֹבָנָא
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאָב עַד
רַמְשָׁא׃ ז וּדְיִקְרַב
בִּבְשַׂר דּוֹבָנָא יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
ח וַאֲרֵי יְרוֹק דּוֹבָנָא
בדכיא

ת"א אשר ישב שבת נט. ואיש אשר שבת פד ב"ק סו נדה לג. והיושב חגיגה כג נדה מט. וכי ירק שבת טו. נב נו. בטהור נדה נה.

פירוש רשב"ם

של דבר זב זבה ונדה כולן מטמאין מה שתחתיהם טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם הכלים שתחתיו

בעל הטורים

עליו. בגימ' זה מיוחד לשכיבה: וכל הכלי. בגי' אבל לא הסכן: (ו) ורחץ במים. בגימ' ובארבעים סאה ד"א במים בגי' מ'

שפתי חכמים

מטמא אף במשא ומטמא משכב ומושב וטעון ספירת ז' נקיים ובבליטות אף לקרבן כדאיתא פרק קמא דמגילה אין בין ראיה שניה לראיה ג' כזב אלא לקרבן: ם פי' כגון דף של נחתומים או עריבה גדולה: נ כלומר שאי אפשר בעת שהוא משתמש בו למלאכה אחרת שיהא שוכב עליו: ס כלומר שהמשכב שנגע בו הזב הוא אב הטומאה ומטמא אדם לטמא בגדים שעליו דכתיב ביה יכבס בגדיו ורחץ במים אבל דבר אחר שאינו מיוחד לשכיבה ונגע בו הזב אינו אב הטומאה אלא ולד הטומאה והוא ראשון בלבד ובשעת חיבורו מטמא כלי שטף במגעו ולא אדם וכלי חרס. ולאחר פרישתו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ופירוש חמור מן המגע רלה לומר שאינו של משכב: ע מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מקיש ישיבה של טהור לישיבה של זב מה ישיבה של זב אף בשלא יושב הוא על הכלי נטמאין הכלים ממנו כגון אבן מסמא כן ישיבה של טהור שהוא נטמא מהכלי שנטמא מהזב אף בשלא נגע בו. אבן מסמא הוא אבן שבמקום ע"ג יתדות וכלים תחתיה כדכתיב והיתית אבן הדא ושמת על פום גובא ונדה או זב יושבין עליה אע"פ שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב כל אשר יהיה תחתיו. רש"י פרק רבי עקיבא: פ דילפינן כמה מלינו ממושב פירוש שהא שכב טהור על אבן מסמא והיה תחת האבן משכבו של זב הרי הוא טמא אף שמפסיק בינייהו האבן והאבן אינו מקבל טומאה אפי' הכי הוא טמא והע"ג דגבי משכב לבד הוא דכתיב ילפינן מיניה אף למושב כיון דהוו משכב ומושב נאמר מגען לטמא

רש"י

למשכב יכול אפי' מיוחד למלאכה אחרת ט ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרים לו נ עמוד ונעשה מלאכתנו: אשר ישב. ישב לא נאמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך: (ה) ואיש אשר יגע במשכבו. לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ס ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: (ו) והישב על הכלי. (ת"כ) אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן ע מטמאין משום מושב פ וכן במשכב: (ח) וכי ירק הזב בטהור. (ת"כ. נדה נה) ונגע בו או נשאו שהרוק

פירוש ע"ט

מען זאל דרויף ליגין אונ ניט צו אנדרי מלאכה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב אונ דר זב וועט דרויף ליגן יִטְמָא זאל די זאך טמא זיין וְכָל הַכְּלִי אונ אלי כלים וואס זענן ראוי מען זאל דרויף תמיד זיצין אונ דר זב איז דרויף גזעסן יִטְמָא זאל טמא זיין: (ה) וְאִישׁ אונ אמענטש אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ וואס ער וועט אן רירין אין זיין גלעגיר פון דם זב יְכַבֵּס בְּגָדָיו כו': (ו) וְהַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלִי אונ דר וואס זיצט אויף דר כלי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב וואס דר זב איז דרויף גזעסן יְכַבֵּס בְּגָדָיו כו': (ז) וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב אונ דר וואס רירט אן אין דם לייב פון דם זב יְכַבֵּס בְּגָדָיו כו': (ח) וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר אונ אז דר זב וועט שפייען אויף אריינם

וְכִבֶּ֧ס בְּגָדָ֛יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֖יִם וְטָמֵ֥א עַד־הָעָֽרֶב׃ ט וְכָל־הַמֶּרְכָּ֗ב אֲשֶׁ֨ר יִרְכַּ֥ב עָלָ֛יו הַזָּ֖ב יִטְמָֽא׃ י וְכָל־הַנֹּגֵ֗עַ בְּכֹל֙ אֲשֶׁ֣ר יִהְיֶ֣ה תַחְתָּ֔יו יִטְמָ֖א עַד־הָעָ֑רֶב וְהַנּוֹשֵׂ֣א אוֹתָ֔ם יְכַבֵּ֧ס בְּגָדָ֛יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֖יִם וְטָמֵ֥א עַד־הָעָֽרֶב׃ יא וְכֹ֨ל אֲשֶׁ֤ר יִגַּע־בּוֹ֙ הַזָּ֔ב וְיָדָ֖יו לֹא־שָׁטַ֣ף בַּמָּ֑יִם וְכִבֶּ֧ס בְּגָדָ֛יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֖יִם וְטָמֵ֥א עַד־הָעָֽרֶב׃

ה״א וכל הנוגע בה לד . והנושא בה לב נה . וכל אשר קידושין כה חולין קו נדה סג .

יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ט וכל מרכבא די ירכוב עלוהי דובנא יהי מסאב׃ י וכל דיקרב בכל די יהי תחותוהי יהי מסאב עד רמשא ודיטול יתהון יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ יא וכל די יקרב בה דובנא וידוהי לא שטף במיא ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ובלי ומאן

בעל הטורים

פירוש מ׳ ספה׃ (יא) בטף. ב׳. דין. ואידך והנף ביהודה בטף מיוחדין לישיבה אעפ״י שלא נגע בהם כלל׃

פירוש רשב״ם

(יא) וידיו לא שטף במים. הזב לא טבל. כך דרשו חכמים. ולפי פשוטו נראה לפי שאמר למעלה רר בשרו את זובו או ההתים בשרו מזובו שהוגלד ונדבק על בשרו. לכך דבר לשון נקיה וידיו לא שטף במים שאם לא שיפשף יפה את בשרו וגם פי האמה שהחתים כמפורש במסכת נדה אעפ״י שטבל עדיין טמא הוא הואיל ולא שיפשף יפה קודם טבילה וכל הנוגע בו יטמא. ולפי שדרך פי האמה הזוב יוצא וצריך שישפשף דיבר לשון שמשפשף ידיו לכשל כעין מה שכתוב אצל זונה אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און. וכן אך מסיך הוא את רגליו. לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזב מאותו מקום. וגם לשון שטף מוכיח שהוא להעביר ליכלוך שום דבר ממקומו. כמו ומורק ושוטף במים

רש״י

צ׳ מטמא בטבא׃ (ט) וכל המרכב. אע״פ שלא ישב עליו ק׳ כגון התפוס של סרגא שקורין ארצו״ן טמא משום מרכב והאוכף שקורין אלוי״ש טמא טומאת מושב׃ (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. (ת״כ) של זב ר׳ בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כבוס בגדים והוא חומר במשכב ממרכב׃ והנושא אותם. כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרכב משאן מטמא אדם לטמא בגדים׃ (יא) וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל מטומאתו ש׳ ואפילו פסק מזובו וספר בטעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים ת׳ טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים (ת״כ. נדה סו)׃

שפתי חכמים

בגדים חדא מילתא היא׃ צ׳ דהכי דרבינן ליה וכי ירוק הזב בטהור כלומר במה שביד הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא גבהו הוא טמא׃ ק׳ כ״ל לא שיושב ממש עליו. היינו מושב דכתיב בקרא אבל לר׳ האוכף שהוא עץ שלפניו ולאחריו שאינו יושב עליו אלא שהרוכב מחזיק בו שלא יחלוק מלפניו או לאחריו ולכך נקרא תפוס ע״ש שתופס בו׃ ר׳ כלומר ולא תהיו של מרכב הסמוך לו אלא אזב קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו טעון כבוס בגדים׃ ש׳ ואזוב קאי ולא אנוגע בו לומר שקודם שטבל הרי הוא טמא וטעון כבוס בגדים דאל״כ לא ה״ל למיכתב אלא וכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף למה לי׃ ת׳ כגון תוך פיו ופי האשה דלמטה ותוך הקמטים דאע״ג דלא עלו בהן מים טהור רק ראוי לביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים (ת״כ. נדה סו)׃

פירוש ע״ט

געוועזין וכבס בגדיו כו׳׃ (ט) וכל המרכב אשר ירכב עליו זב אונ אויף איטליכב רייטונג וואס דר זב וועט דרויף רייטן יטמא זאל טמא זיין׃ (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו אונ דר וואס וועט אן רירן אין דם ראווינן וואס וועט זיין אונטר דם זב יטמא זאל טמא זיין והנושא אותם אונ דר וואס טראגט זייא כלומר כון איינם פון די זאכן וואס שטייט אין דם ענין יכבס בגדיו כו׳׃ (יא) וכל אשר יגע בו הזב אונ אלי זאכן וואס דר זב וועט דרינן אן רירן וידיו לא שטף במים אונ זייני הענט האט ער ניט גשווענקט אין

יב וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב
יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם׃
יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ
שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר׃
יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־
הַכֹּהֵן׃ טו וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד
חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹבוֹ׃ ס ששי שביעי

ואיש

יב וּמָאן דַּחֲסַף דִּי
יִקְרַב בֵּהּ דּוֹבָנָא
יִתָּבַר וְכָל מָאן דְּאָע
יִשְׁתְּטֵף בְּמַיָּא׃ יג וַאֲרֵי
יִדְכֵּי דּוֹבָנָא מִדּוֹבֵהּ
וְיִמְנֵי לֵהּ שִׁבְעָא יוֹמִין
לִדְכוּתֵהּ וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בִּשְׂרֵהּ
בְּמֵי מַבּוּעַ וְיִדְכֵּי׃
יד וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה
יִסַּב לֵהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין
אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיֵיתֵי
לִקֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְיִתְּנִנּוּן לְכַהֲנָא׃
טו וְיַעְבֵּד יָתְהוֹן כַּהֲנָא
חַד חַטָּאתָא וְחַד
עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹבֵהּ׃

וגבר

ת"א וכי יטהר מגילה ח נדה לו. ובא לפני פסחים לג. לטהרתו נזיר מד: וכבס בגדיו מגילה ח. ורחץ בשרו ערכין יד: יפשה הופס יומא מח. וכפר עליו מגילה כ.

פירוש רשב"ם

להעביר שומן של חטאת שבכלי. וכן מים כבירים שוטפים וכן תשטף ספיחיה עפר ארץ. אף כאן להעביר את הזוב

בעל הטורים

וטהר סמך לכיך מים חיים: (יב) יגע. בגימטריה היסט. שהוא מגע במקצתו כהוה ככולו זהו היסטו: (יד) ובא לפני ה' אל

שפתי חכמים

בעינן: א פי' כשנתנדנד והוסט כולו מכח הזב שאין היסט למקצתו אלא ככולו והא דהפקיה קרא להיסט בלשון מגע למימרא דהיסטו דומי' דמגעו מה מגעו בידיו מאברא אף היסטו בידיו מאברא לאפוקי קנה בקומטו דזב דאם היה קנה בקומטו והסיט בה את הטהור טהור כיון שהיסטו לא בא אלא מכח בית הסתרים שלו: ב פיוו טהרת דמים לא נסכת טומאה דהא כתיב אחריו ורחץ במים חיים וטהר: ג פירוש אלו ז' ימים צריכים להיות טהורים מטומאת זיבה דאל"כ מאי וכי יטהר וספר לו וגומר

רש"י

(יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב. יכול אפילו נגע בו מאחוריו וכו' כדאי' בתורת כהנים עד איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה א היסטו: (יג) וכי יטהר. ב כשיפסוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים מטומאת זיבה ג שלא יראה זוב וכו'

פירוש ע"ט

ווּאסֶר כְּלוֹמַר עֶר הָט זִיךְ נָאךְ נִיט גֶטוֹבַלְת. וְכִבֶּס בְּגָדָיו כו'׃ (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב אוּנ אַיין עֶרְדִנֵי כֵּלִי וָוס דֶר זָב וֶועט דְרִינֶן אָן רִירְן יִשָּׁבֵר זָאל צוּ בְּרָאכְן וֶוערְן וְכָל כְּלִי עֵץ אוּנ אִיטְלִיכֶע הִילְצֶרְנֶע כֵּלִי וָוס אַזָּב הָט דְרִינֶן אָן גִירִירְט. יִשָּׁטֵף בַּמַּיִם זָאל מֶען אוּם שְׁוֶוענְקְן כְּלוֹמַר טוֹבְלְן אִין וַואסֶר׃ (יג) וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ אוּנ אַז דֶר זָב וֶועט טָהוֹר וֶוערְן. פוּן זַיין רִינִין דְהַיְינוּ עֶס וֶועט אוֹף הֶערִין פוּן אִים צוּ רִינִין וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ זָאל עֶר צֵיילְן זִיבְּן טָאג צוּ זַיין רֵיינִיקַייט כְּלוֹמַר זִיבְּן טֶעג זָאל שׁוֹן פוּן אִים נִיט רִינֶען וְכִבֶּס בְּגָדָיו אוּנ עֶר זָאל וַואשְׁן זַיינֵי קְלֵיידֶר וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים אוּנ עֶר זָאל וַואשְׁן זַיין לַייבּ מִיט קְוֶועלִידִג וַואסֶר וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל זַיין רֵיין׃ (יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶם אַכְטְן טָאג יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים זָאל עֶר נֶעמְן צוּ זִיךְ צְווֵיי טֶערְקִיל טוֹבְּן אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אָדֶר צְווֵיי יוּנְגֵי טוֹבְּן וּבָא לִפְנֵי יְיָ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ עֶר זָאל קוּמְן צוּ פַר גָאט צוּ דֶר טִיר פוּן דֶם אוֹהֶל מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל זֵייא גֶעבְּן צוּ דֶם כֹּהֵן׃ (טו) וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עוֹלָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֵיי מַאכְן אֵיינֶם צוּ אַיין זִינְד אָפְּפֶר אוּנ דֶם אַנְדֶרִי צוּ אַיין בְּרַאנְד־

טז וּגְבַר אֲרֵי תִפּוֹק
מִנֵּהּ שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיַסְחֵי בְמַיָּא יָת כָּל
בִּשְׂרֵהּ וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ יז וְכָל לְבוּשׁ
וְכָל מְשַׁךְ דִּי יְהֵי
עֲלוֹהִי שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיִצְטַבַּע בְּמַיָּא וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
יח וְאִתְּתָא דִּי יִשְׁכּוּב
גְּבַר יָתַהּ שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיַסְחוּן בְּמַיָּא וִיהוֹן
מְסָאֲבִין עַד רַמְשָׁא׃
יט וְאִתְּתָא אֲרֵי תְהֵי
דָּיְבָא דָּם יְהֵי דּוֹבַהּ
בִּבְשָׂרַהּ שַׁבְעָא יוֹמִין
תְּהֵי בְרִחוּקַהּ וְכָל
דיקרב

כשהן מחוברין טז וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ
שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־
בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יז וְכָל־
בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו
שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחֲצוּ
בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה
זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בנדתה

ת״א ואיש כי ב״ק פב עבודה זרה פז נדה מג. ורחץ במים פרכין ד. וכל בגד שבת סד פו ב״ק נה. תוספת שבת יבמות לג. ורחצו במים נדה מא מב. ואשה שם לב מד ואשה כי שם לו מג. דם יהיה מ נד נא. בבשרה שם כא מא לו. שבעת ימים פסחים ו.

בעל הטורים

ספת בגי׳ הנה מלמד שהזב הוא מוכל מכמוד יום: (יז) תלא · שעל בשרו: (יט) דם יהיה זבה. ארמדמות מטמא בה ממנו. בגי׳ זה זרע יורה כחן: כי תלא ממנו. בגי׳ זרע לא לא

פירוש רשב״ם

יבא: ורחץ במים את כל בשרו. כגימ׳ ולא יבא בו חגילה בבשרו. ובשרו: (יט) דם יהיה זובה בבשרה. בגימט׳ כן דם נדה

רש״י

כלופין (נדה סה): (יח) ורחצו במים. גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית הסתרים היא: (יט) כי תהיה זבה. (ת״כ) יכול מאחד מכל איברים ת״ל (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז): דם יהיה זובה בבשרה. אין זובה קרוי זוב לטמא אלא א״כ הוא אדום: בנדתה. כמו (איוב יח) ומתבל ינדוהו שהיא מנודה ממגע כל אדם: תהיה בנדתה.

שפתי חכמים

דמשמע אם לא פסק אינו כופר ואי לא יהיו הסורים מזובה הא לא פסק ופירש עוד כולן כלופים מדכתיב לטהרתו את טהרתו אחת פירוש דלא הוי זיבה באמצעו ואי הוי לפו באמצעו הסר ליומי קמאי ומונה שבעה ימים טהורים מריבא: ד ומגע בית הסתרים טהור אפילו בזב וזונים ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא מדאפקיה להיספו של זב בלשון נגיעה ילפינן לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת

פירוש ע״ט

אפפר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְיָ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבְּן אוּף אִים צוּ פַר גָאט מִזּוֹבוֹ פוּן זַיין רִינוּנְג׃
(טז) וְאִישׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע אַז עֶס וֶועט פוּן אִים אַרוֹס גֵיין שִׁכְבַת זֶרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ אוּנ עֶר זָאל וַואשְׁן זַיין גַאנְץ לַייב וְטָמֵא כו׳: (יז) וְכָל בֶּגֶד אִיטְלֶכֶס קְלֵייד אוֹ עוֹר אָדֶר אַפֶּעל אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זֶרַע אַז עֶס וֶועט אוּף אִים זַיין שִׁכְבַת זֶרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם כו׳: (יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע אוּנ אֵיין אִשָּׁה אַז אֵיין מֶענְטְשׁ וֶועט זִי בַּשְׁלָאפְן מִיט שִׁכְבַת זֶרַע וְרָחֲצוּ בַמַּיִם כו׳:

פירוש ע״ט

(יט) וְאִשָּׁה אוּנ אֵיין אִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה אַז זִיא וֶועט זַיין אַזָבָה דָּם יִהְיֶה זוֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ עֶס וֶועט רִינֶן פוּן אִיר פְלֵייש בְּלוּט שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ זָאל זִיא זַיין זִיבְּן טָאג אַנִדָּה דִי דִינִים וָוס דָא שְׁטֵייט אִיז נָאר נוֹהֵג גְוֶועְן פַר צַייטְן אָבֶּר הַיינְטִיגֵי צַייטְן הָאבְּן דִי חֲכָמִים מַחְמִיר גְוֶועְן אַז אַנִדָּה אִיז טְמֵא מֵיין פוּן זִיבְּן טָאג אוּנ דִי אַנְדֶרִי דִינִים וָואס דָא שְׁטֵייט אִין דֶעם עִנְיָן אִיז אוֹךְ נִיט נוֹהֵג בִּזְמַן הַזֶּה אוּנ דֶר וָוס וִויל וִויסְן דִי דִינִים פוּן אַנִדָּה עַל בּוּרְיָהּ זָאל מְעַיֵּין זַיין אִין שֻׁלְחָן

בְּנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב׃ כ וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו
בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא׃ כא וְכָל־הַנֹּגֵעַ
בְּמִשְׁכָּבָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כב וְכָל־
הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ כג וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב
הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הִוא
ישבת

דְּיִקְרַב בַּהּ יְהֵי מְסָאָב
עַד רַמְשָׁא׃ כ וְכֹל
דִּי תִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי
בְּרִחוּקַהּ יְהֵי מְסָאָב
וְכֹל דִּי תֵיתֵב עֲלוֹהִי
יְהֵי מְסָאָב׃ כא וְכָל
דְּיִקְרַב בְּמִשְׁכְּבַהּ
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאָב עַד
רַמְשָׁא׃ כב וְכָל
דְּיִקְרַב בְּכָל מָנָא דִּי
תֵיתֵב עֲלוֹהִי יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
כג וְאִם עַל מִשְׁכְּבָא
הוּא אוֹ עַל מָנָא דִּי
היא

ת"א אשר היא. נדה כד.

פירוש רשב"ם

ולא לובן כזוב ושכבת זרע שהם לבנים: (כג) ואם על המשכב הוא וגו'. השוכב או היושב על מדרס שלו אעפ"י שאינו נוגע בו יטמא עד הערב לטמא אוכלין ומשקין כמ"ש בנגעו בו יטמא עד הערב כמו ששנינו

בעל הטורים

מטמא לא ויכם: היה כנדתה (עם הסופיות) בגימ' עד שהיא

שפתי חכמים

במלך הזה: ה. דתהיה יתירה וה"ק והבה כי תראה דם אפילו פעם אחת שבעת ימים תהא בנדתה: ו כמו שפירש"י לעיל על והיושב על הכלי אפילו לא נגע וראיותיו פירשתי לעיל. שמשכב ומושב מטמא אע"פ שלא נגע בו ודעת רש"י הכי אל תסבור לומר מה דכתיב אחר ואם על המשכב וגו' בנגעו בו יטמא עד הערב משמע אף כשנגעו בו במשכב ומושב ומרכב אין צריך כיבוס בגדים. ויהיה פירוש בו בכל אחד מהם זה אינו דלא קאי על ואם על המשכב וגו' דהא אפילו לא נגע טעון כיבוס בגדים. ואין להקשות על מה קאי בנגעו בו יטמא עד הערב לכן פירש רש"י על הכלי לרבות וכו' כלו' למה צריך למיכתב על הכלי לא לכתוב אלא אשר היא יושבת עליו אלא לרבות את המרכב אם כן מה

רש"י

אפילו לא ראתה אלא ה. ראיה ראשונה: (כג) ואם על המשכב הוא. (ת"כ) השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפי' לא נגע בה ו. אף הוא בדת טומאה האמורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים: על הכלי. לרבות את המרכב: בנגעו בו יטמא. אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל

פירוש ע"ט

ערוך יורה דעה הלכות נדה וְכָל הַנֹּגֵעַ בָּהּ אונ איטליכר וואס וועט זיך אין איר אן רירן זאל ער טמא זיין ביז אבינט: (כ) וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדָּתָהּ אונ אויף אלי זאכן וואס זי וועט ליגן דרויף בשעת אז זי איז א נדה יִטְמָא זאל דס טמא זיין וְכֹל אֲשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו אונ אויף אלי זאכן וואס זי וועט דרויף זיצן יִטְמָא זאל טמא זיין: (כא) וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ אונ איטליכר וואס וועט אן רירן אין איר געלעגר יְכַבֵּס בְּגָדָיו זאל ער וואשן זייני קליידר וְרָחַץ בַּמַּיִם אונ ער זאל זיך באדן אין וואסר וְטָמֵא עַד הָעָרֶב אונ זאל טמא זיין ביז אבינט: (כב) וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכָל כְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו אונ איטליכר וואס וועט אן רירן אין איטליכע כלי וואס די נדה וועט דרויף זיצן יְכַבֵּס בְּגָדָיו כו': (כג) וְאִם אונ אוב עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אז איינר וועט ליגן אדר ער וועט זיצן איבר דעם משכב אדר איבר דם מושב פון דר נדה האטשי ער הט דרינן ניט אן גירירט הט דר מענטש אויך די דינים פון דר טומאה וואס אובן איז גשריבן אונ מוז וואשן זייני קליידר בְּנָגְעוֹ בוֹ אבר אז איין מענטש רירט אן אין דם מרכב פון א נדה יִטְמָא

יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב׃ כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא׃ ס כה וְאִשָּׁה כִּי־
יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־
נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־
יְמֵי

ת״א ותהי נדתה יבמות מט קידושין סח שבועות יח נדה לג : וטמא נדה סה . ולבר בכ זו . כי יזוב בס כב לח . בלא כת בס כג . או כי בס כס . כל ימי בס לג בג .

אונקלוס

הִיא יָתְבָא עֲלוֹהִי בְּמִקְרְבֵהּ בֵּהּ יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ כד וְאִם מִשְׁכַּב יִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַהּ וּתְהֵי רְחוּקַהּ עֲלוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב שִׁבְעָא יוֹמִין וְכָל מִשְׁכְּבָא דִּי יִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאַב׃ כה וְאִתְּתָא אֲרֵי יְדוּב דּוֹב דְּמַהּ יוֹמִין סַגִּיאִין בְּלָא עִדַּן רְחוּקַהּ אוֹ אֲרֵי תְדוּב עַל רְחוּקַהּ

כל

פירוש רשב״ם

במסכת נדה שעליונו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין : בנגעו בו יטמא עד הערב . כלומר או אפילו נגע במרכב יטמא עד הערב ולא יטמא לטמא בגדים שהמרכב הלק מגעו ממשאו . שהנושאו מטמא אדם לטמא בגדיו ולא הנוגע מטמא אלא האדם ולא בגדים : אשר היה יושבת עליו . פירשו חכמים במרכב : (כד) אשר ישכב עליו יטמא . אוכלין ומשקין . התחתון של בועל נדה כעליונו של זב בפרק בנות כותים : (כה) בלא עת נדתה . לאחר ימי נדתה . כמפורש במסכת נדה אין אשה קרויה זבה להביא קרבן אלא לאחר שבעת ימי

רש״י

הכלי : בנגעו בו יטמא . ואינו טעון כבוס בגדים שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים : (כד) ותהי נדתה עליו . (ת״כ. נדה לג) יכול יעלה לרגלה ז שאם בא עליה בחמישי לנדתה לא יטמא אלא ג׳ ימים כמותה ת״ל וטמא שבעת ימים ומה ת״ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס : (כה) ימים רבים . שלשה ה ימים : בלא עת נדתה . אחר שיצאו שבעת ט ימי נדתה : או כי תזוב . את שלשת הימים י הללו : על נדתה . (נדה יט) מופלג מנדתה יום אחד ב זו היא זבה , ומשפטה הרוץ בפרשה זו ולא

שפתי חכמים

דכתיב בנגעו בו וגו׳ קאי על המרכב כדפירש״י דאין טעון כבוס בגדים : ז פירוש בתחלה להיות נכנס לימי עתה בתחלה כלומר מיד בכנסה לימי טהרה אף הוא וכן ה״ל נו׳ : ח וכן בגינו בת״כ ימים שנים רבים שלשה או אינו אלא שבעה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה יכול שנים ושלשה הרי אמר וכי נאמר ימים ורבים וכו׳ : ט פירוש ואחר שבעה ראתה שלשה ימים רצופים או היא זבה וצריכה שבעה נקיים וקרבן אבל אם ראתה שלשה ימים רצופים בתוך עת נדתה אינה אלא כנדה ואינה טמאה אלא שבעה ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומבואר הכי הולך הקרא לומר בלא עת נדתה ללמד את זה יפרשה ראשונה דכתיב בה ואשה כי תהיה זבה מיירי בנדתה יוב ה׳ או בני ימים בסוף זבה קטנה . וכתב הרא״ם אך קשה הנה מלא רש״י ז״ל נכונות שמדרש הזה מקרא דבלא עת נדתה ולמה הניח הברייתא בת״כ בהיות שמדרש הזה מקרא דעל נדתה וכו׳ ותמהתי על הרב ז״ל דלא בתמיהתו ממה , בדרכו בסוף מסכת נדה דף ע״ג והביאו רש״י ז״ל שם תלמוד ערוך במסכת נדה ע״ש : י כלומר לא כי היכי שתמא אפילו יום אחד מפני שלותה בתוך יום אחד אינה זבה גדולה אלא זבה קטנה ובוערת יום כנגד יום ולנת ערב טובלת את עצמה ומשמשת עם בעלה והללו דנקט רש״י כלומר הנזכרים לעיל כי היכי דלא תקשה עליו מדוע נתב הכתוב ולא פירש לפי שהם הנזכרים למעלה : כ דאין לומר סמוך לנדתה כלומר בלא הפסק מלראות כל שבעת ימי

פירוש ע״ט

בד הערב זאל ער טמא זיין ביז אבינט אבר דיא קליידר בדארף ער ניט וואשן : (כד) ואם אונ אוב שכב ליגן ישכב ער וועט ליגן איש א מענטש אתה מיט איר בשעת זי איז אנדה ותהי נדתה עליו זאל זיין דס אום ריינקייט פון איר נדה אויף אים כלומר אלי זאכן וואס זי איז מטמא איז ער אויך מטמא וטמא שבעת ימים אונ ער זאל טמא זיין זיבן טאג וכל המשכב אונ אלי געלעגר אשר ישכב עליו וואס ער ליגט דרויף יטמא זאל טמא זיין : (כה) ואשה אונ איין אשה כי יזוב אז עס וועט רינן זוב דמה דם רינן פון איר בלוט ימים רבים פיל טעג ניט אין דר צייט פון איר נדה כלומר אז דיא זיבן טעג פון איר נדה האבן זיך אויס געלאזט האט פון איר גרינן בלוט דריי טעג דורך אנאנדר או כי תזוב על נדתה אדר די דריי טעג פון דם רינן וועט זיין איין טאג נאך דער צייט פון איר נדה כל ימי זוב אלי ...

ימי זוב טמאתה כימי נדתה תהיה
טמאה הוא: כו כל המשכב אשר
תשכב עליו כל ימי זובה כמשכב
נדתה יהיה לה וכל הכלי אשר
תשב עליו טמא יהיה כטמאת
נדתה: כז וכל הנוגע בם יטמא
וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד
הערב: כח ואם טהרה מזובה
וספרה לה שבעת ימים ואחר
תטהר: שביעי כט וביום השמיני
תקח לה שתי תרים או שני בני
יונה והביאה אותם אל הכהן אל

פתח

כל יומי דוב סאובתה כיומי רחוקה תהי מסאבא היא: כו כל משכבא די תשכוב עלוהי כל יומי דובה כמשכב רחוקה יהי לה וכל מנא די תיתב עלוהי מסאב יהי כסואבת רחוקה: כז וכל דיקרב בהון יהי מסאב ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא: כח ואם דכיאת מדובה ותמני לה שבעא יומין ובתר כן תדכי: כט וביומא תמינאה תסב לה תרתין שפנינין או תרין בני יונה ותיתי

יתהון

ת״א כל ימי זובה מגילה כ׳ הוריות ד׳. כמשכב שבת סד נדה מב מאנש מה לו. וספרה לה כתובות כב הוריות ד׳ ואחר נדה לג לז סו סח.

פירוש רשב״ם

נדה בין אם תראה ג׳ ימים רצופים בתוך אחר עשר יום בתחילתו בין בסופו צריכה שבעה ימים נקיים רצופים וקרבן בשמיני:

בעל הטורים

תבא במים (פס׳ סתיכות): (כו) כטומאת. ב׳. כטומאת נדתה כטומאת הנדה תיהם וגו׳ כדאיתא במדרש שמדמה טומאה לטומאת נדה מה נדה יש לה טהרה במים אף ישראל יש להן טהרה שנא׳ וזרקתי עליכם מים וגו׳ אי נמי מה נדה כהן נכנס עמה בבית אף ישראל אע״פ שהם טמאים השכינה ביניהם

שפתי חכמים

נדתה וביום שמיני לנדתה דאתא ג״כ אם כן עדיין נדה היא והיינו דאמר לכלל זבה עד הפסוק והעבר לכל הפחות יום אחד לראות בפסקה מלראות דם נדות ומעיינה מדם נדות בוא כתוב ועתה נפתח מעיין אחר. גם בכאן הביא הרא״ם דדברי רש״י ז״ל הם ממדרש ת״כ וקשה עליו עיין שם אבל דברי רש״י ז״ל הם ממדרש אגדה דמסכת נדה (דע״ג) ושם דרש מקרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה ומקרא דאו כי תזוב על נדתה מופלג מנדתה: ך פירוש שכל דמי שהיא רואה מיום שתקבע לה וכו׳ עד תהמות לו מד בהעקר כוסה נוגע

רש״י

כדת הנדה שזו טעונה ספירת ז׳ נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת ז׳ נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה זו י״א יום שבין סוף נדה לתחלת נדה ל׳ שכל שלשה

פירוש ע״ט

צייט פון דעם ריינן פון אום ריינקייט כימי נדתה תהיה זאל זי זיין אום ריין אזו ווי זי איז אום ריין אין די טעג פון אנדה טמאה הוא זי איז טמא: (כו) כל המשכב אשר תשכב עליו כל ימי זובה וואס זי וועט דרויף ליגן אין איין טאג פון אלי די טעג וואס זי איז אזבה כמשכב נדתה כו׳ האט דעם געלעגר דעם דין אין זיך אזו ווי דעם געלעגר וואס זיא איז דרויף געלעגן בשעת אז זי איז געווען אנדה

פירוש ע״ט

וכל הכלי אשר תשב עליו און די כלים וואס זי וועט דרויף זיצן בשעת אז זי איז געווען אזבה טמא יהיה זאל דעם טמא זיין כטמאת נדתה אזו ווי דעם אום ריינקייט פון אנדה: (כז) וכל הנוגע בם וגו׳: (כח) ואם טהרה מזובה אז זי וועט ריין ווערן פון איר רינן כלומר אז עס וועט פון איר אויף הערן צו רינן וספרה לה זאל זי ציילן שבעת ימים זיבן ריינע טעג וואס אין די זיבן טעג זאל זיין פון איר גאר

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ׃ מפטיר לא וְהִזַּרְתֶּם
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא
יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־
מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם׃ לב זֹאת
תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ
שִׁכְבַת־זֶרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ לג וְהַדָּוָה
בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר
ולנקבה

ת״א והזרתם את מ״ק ה שבועות יח נדה סג. זאת תורת מגילה כ נדרים לה נדה כב לד לה. והדוה שבת כד שבועות יח נדה כד. והזב את זובו נזיר כו סה קמא כד ערכין ג נדה כח נה. לזכר הס לג לד

אונקלוס

יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
ל וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת חַד
חַטָּאתָא וְיָת חַד
עֲלָתָא וִיכַפֵּר עֲלַהּ
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹב
סְאוֹבְתַהּ׃ לא וְתַפְרְשׁוּן
יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִסּוֹאֲבָתְהוֹן וְלָא
יְמוּתוּן בְּסוֹאֲבָתְהוֹן
בְּסָאָבְהוֹן יָת מַשְׁכְּנִי
דִּי בֵינֵיהוֹן׃ לב דָּא
אוֹרַיְתָא דְּדוֹבָנָא וְדִי
תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת
זַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא
בַהּ׃ לג וְלִדְמָאוֹבְתָּא
בְּרִחוּקַהּ וְלִדְדָאִיב יָת
דובה

בעל הטורים

ש״ה השוכן אתם בתוך טומאתם ולא כמת שאין הכהן נכנס שמו כנים: י״א פעמים כתיב בפרשה זבה וזבו אצל עד י״א

רש״י

לגופין שהלכה באחד עשר יום הללו ששה זבה: (לא) והזרתם. אין נזירה אלא פרישה. וכן (ישעיה א) נזורו אחור וכן (בראשית מ״ט) נזיר אחיו: ולא ימתו בטמאתם. הרי הכרת של מטמא מקדש קרוי מיתה: (לב) זאת תורת הזב. בעל ראיה אחת ומהו תורתו: ואשר תצא ממנו שכבת זרע. הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. בעל שתי ראיות ובעל

שפתי חכמים

אחר: היא סופרת שבעה מתחילת יום הוסת ואחר כן י״א יום ואחריהם שבעה וכן הוא׳ תלולה ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפי׳ לא ראתה אלא יום אחד ואפילו שופעת דם כל ז׳ ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז׳ נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך י״א ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטם אם תראה יום או יומים באותן י״א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום הראיה לבד וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן י״א יום או צריכה שבעה ימים נקיים וקרבן: מ דהוא״ל וי׳ דוהזרתם דגושה מביא נו״ן לפניה והוי כאלו כתיב והנזרתם ובורב דוהזרתם הוא נזר: נ דק״ל על מה דכתיב הכא בטומאת מקדש מיתה דמיתה פירושו הוא כרת ואין זרעו נכרת לאפוקי כרת הוא וזרעו נכרת וקא כתיב בתחלת פרשת חקת דעל טומאת מקדש בכרת הוא. ומתרץ הרי הכרת

פירוש ע״ט

ריינען ואחר תטהר אונ דר נאך זאל זיא זיין ריין: (כט) (ל) (לא) והזרתם אונ איר זאלט אפ שיידן את בני ישראל די קינדר פון ישראל בטמאתם פון זייער אום ריינקייט ולא ימתו בטמאתם כדי זיי זאלן ניט שטארבן פון וועגן זייער אום ריינקייט בטמאם אין זייער טוען פר אום ריינינגן את משכני אשר בתוכם מיין רואונג וואס איז צווישן זיי: (לב) זאת דאס דאזיגע וואס אובן איז געשטאנען תורת הזב איז דס לערנונג אונ די דינים פון א זב ואשר תצא ממנו שכבת זרע אונ פון אזו אמענטשן וואס גייט פון אים ארוס שכבת זרע לטמאה בה וואס ער ווערט דר מיט אום ריין: (לג) והדוה אונ די ווייאינדיגע בנדתה אין איר נדה והזב את זובו אונ פון דם וואס פון אים רינט זיבה לזכר סיי פון א זכר ולנקבה

וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה׃ פ פ פ

הוּבָהּ לִדְכַרָא וְלִנְקֻבָא וּלְגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם מְסָאַבְתָּא׃ פ פ פ

צ׳ פסוקים עד״ו סימן. ומפטירין וארבעה אנשים במלכים ב׳ בסימן ז׳ :

בעל הטורים

זוס שבין גדם לגדם: (לג) ולאיש. ג׳ דין ואידך ולאיש בתים מכבות לבנה ולאיש בושת בן שאול כי הם ב׳ תיבות ולאיש אשר ישכב יש לו להתביים כדכתיב ולאיש בושת כילד יעשה כמו שמצינו בכ״א פסוק מגלה שפה ומכסה כסה וחכם כמו שכפאו בד וזו ולאיש בתים מכבות :

שפתי חכמים

וכו׳ וה״ה מיתה נאמר על כללות . מיתה בידי שמים ועל פרטות גם כן : ם דק״ל דהא מדמה ליה הזב לבעל קרי להודיע שטומאתו אינו אלא כבעל קרי שהוא טומאת ערב ואח״כ כתיב והדוה בנדתה וגו׳ שמדמה אותו לנדה שהיא מטמאה טומאה המורה ועל זה פי׳ בזה קאי על בעל שתי ראיות שהן מטמאין טומאה המורה כמו שמפורש לעיל ובבעל שתי ראיות הוא מקישו לנדה שאינה מביאה קרבן ומדהוציא שהוא ג׳ זיבות מודה על בעל ג׳ ראיות שמביא ג״כ קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה : הסלת פרשת מצורע

רש״י

של׳ ראיות ם שתורתן מפורשת למעלה :

חסלת פרשת מצרע

פירוש ע״ט

אוּנ אַיי פוּן אַנְקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה אוּנ צוּ אַזוֹ אַמֶענְטְשְׁן וָוס עֶר וָועט לִיגְן מִיט אַזוֹ אֵין אִשָּׁה וָוס זִי אִיז טָמֵא זָענְן אַלִי דִינִים גְשְׁטַאנְן אִין דֶר פַּרְשָׁה :

הפטרת מצורע בּמלכים ב׳ סימן ז

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ
יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנוּ׃ אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ
שָׁם וְאִם־יָשַׁבְנוּ פֹה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־יְחַיֻּנוּ נִחְיֶה וְאִם־
יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ׃ וַיָּקֻמוּ בַנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם
וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ׃ וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ ׀ אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חַיִל
גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים

פירוש ע״ט

אַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אוּנ פִיר מֶענְטְשְׁן הָיוּ מְצֹרָעִים זָענְן גְוָועְן מְצוֹרָעִים פֶּתַח הַשַּׁעַר אוּנ זָענְן גְזָעסְן פַּה דֶר טִיר פוּן טוֹעֶר פוּן דֶר שְׁטָאט וָוארוּם אַיין מְצוֹרָע הָט גְמוּזְט זִיצְן מִחוּץ לַמַחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הָאבְּן אֵיינֶר צוּם אַנְדֶערְן גְזָאגְט מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֹּה וָוס וֶועלְן מִיר דָא זִיצְן עַד מָתְנוּ בִּיז מִיר וָועלְן שְׁטַארְבְּן : אִם אָמַרְנוּ אוֹבּ מִיר וָועלְן זָאגְן נָבוֹא הָעִיר מִיר וָועלְן קוּמְן אִין שְׁטָאט אַרַיין וְהָרָעָב בָּעִיר אִיז דָאךְ אַהוּנְגֶער אִין שְׁטָאט וָמַתְנוּ שָׁם וָועלְן מִיר דָארְטְן שְׁטַארְבְּן וְאִם יָשַׁבְנוּ פֹּה אוּנ אַז מִיר וָועלְן דָא זִיצְן וָמָתְנוּ וָועלְן מִיר דָא שְׁטַארְבְּן וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד לְכוּ קוּמְט וְנִפְּלָה אֶל מַחֲנֵה אֲרָם אוּנ לָאמִר צוּ פַאלְן צוּ דֶר מַחֲנֶה פוּן אֲרַם דֶם הַייכְט לָאמִר צוּ זַייעֶר מַחֲנֶה צוּ גֵיין אִם יְחַיֻּנוּ אַז זֵיי וֶועלְן אוּנְז לָאזְן לֶעבְּן נִחְיֶה וָועלְן מִיר לֶעבְּן וְאִם יְמִיתֻנוּ אוּנ אוֹבּ זַיי וָועלְן אוּנְז טֵייטְן וָמָתְנוּ וֶועלְן מִיר שְׁטַארְבְּן : וַיָּקֻמוּ אוּנ זַיי זָענְן אוּף גְשְׁטַאנְן בַּנֶּשֶׁף אִין אָבִינְט לָבוֹא אֶל מַחֲנֵה אֲרָם צוּ קוּמְן צוּ דֶר מַחֲנֶה פוּן אֲרַם וַיָּבֹאוּ כו׳ אוּנ זַיי זָענְן גְקוּמְן בִּיז אִין עֶק פוּן דֶר מַחֲנֶה אֲרַם וְהִנֵּה אֵין שָׁם אִישׁ אוּנ דָארְטְן אִיז קַיין שׁוּם מֶענְטְשׁ נִיט גְוָועְן אוּנ ווּא אִיז דִי מַחֲנֶה פוּן אֲרַם הִין גְקוּמְן : זָאגְט דֶר פָּסוּק וַאדֹנָי אוּנ גָאט הִשְׁמִיעַ אֶת מַחֲנֵה אֲרָם הָט גְמַאכְט הֶערְן דִי מַחֲנֶה אֲרַם קוֹל רֶכֶב אַקוֹל פוּן רַייטְ וָועגְן וְקוֹל סוּס אוּנ אַקוֹל פוּן פֶערְד קוֹל חַיִל גָּדוֹל אַקוֹל פוּן אַגְרוֹס חַיִל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הָאבְּן זַיי גְזָאגְט אֵיינֶר צוּם אַנְדֶערְן הִנֵּה נוּן שָׂכַר עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דֶר מֶלֶךְ פוּן יִשְׂרָאֵל הָאט גְדוּנְגֶן

את־מלכי מצרים לבוא עלינו: ויקומו וינוסו בנשף ויעזבו את־אהליהם ואת־
סוסיהם ואת־חמריהם המחנה כאשר היא וינסו אל־נפשם: ויבאו המצרעים
האלה עד־קצה המחנה ויבאו אל־אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף
וזהב ובגדים וילכו ויטמנו וישבו ויבאו אל־אהל אחר וישאו משם וילכו ויטמנו:
ויאמרו איש אל־רעהו לא־כן ׀ אנחנו עשים היום הזה יום־בשרה הוא ואנחנו
מחשים וחכינו עד־אור הבקר ומצאנו עוון ועתה לכו ונבאה ונגידה בית המלך:
ויבאו ויקראו אל־שער העיר ויגידו להם לאמר באנו אל־מחנה ארם והנה אין־
שם איש וקול אדם כי אם־הסוס אסור והחמור אסור ואהלים כאשר המה:
ויקרא השערים ויגידו בית המלך פנימה: ויקם המלך לילה ויאמר אל־עבדיו
אגידה־נא לכם את אשר־עשו לנו ארם ידעו כי־רעבים אנחנו ויצאו מן־המחנה
להחבה בשדה בהשדה כתיב לאמר כי־יצאו מן־העיר ונתפשם חיים ואל־העיר נבא:

פירוש ע״ט

אוף אונז: את מלכי החתים דיא מלכים פון חתים את מלכי מצרים אונ די מלכים פון מצרים לבוא עלינו צו קומן מלחמה האלטן אוף אונז: ויקומו זענן זיי אוף גשטאנן די מחנה ארם וינוסו אונ זייא זענן אנטלאפן געווארן בנשף אין אבינט ויעזבו את אהליהם אונ האבן איבר גלאזט זייערי געצעלטן ואת סוסיהם אונ זייארי פערד ואת חמוריהם אונ זייערי אייזלן המחנה אין דר מחנה כאשר היא אזו וויא דס איז וינוסו אונ זיי זענן אנטלאפן געווארן אל נפשם זיי זאלן האטשי ניצול ווערן מיט זייער נפש: ויבאו המצורעים האלה עד קצה המחנה זענן געקומן דיא מצורעים ביז דם עק פון דר מחנה ויבאו אל אוהל אחד אונ זיי זענן געקומן אין איין געצעלט ויאכלו וישתו אונ זיי האבן געגעסן אונ געטרונקן וישאו משם אונ זיי האבן פון דארטן אוועק געטראגן כסף וזהב זילבר אונ גאלד ובגדים אונ קליידר וילכו אונ זיי זענן אוועק געגאנגן ויטמנו אונ האבן דס בהאלטן וישבו אונ זיי האבן ווידר געקערט ויבאו אל אוהל אחר אונ זיי זענן געקומן אין אנדר געצעלט וישאו משם האבן זיי פון דארטן אויך אוועק געטראגן וואס דארטן איז געווען וילכו ויטמנו אונ זיי זענן אוועק געגאנגן אונ האבן דס בהאלטן: ויאמרו איש אל רעהו האבן די מצורעים געזאגט איינר צום אנדרן לא כן ניט רעכט אנחנו עושים היום טוען מיר היינטיגן טאג יום בשורה היא דס איז א טאג פון א בשורה כלומר עס איז רעכט מען זאל היינטיגן טאג א בשורה זאגן צום מלך ישראל ואנחנו מחשים אונ מיר שווייגן וחכינו עד אור הבקר אונ אז מיר וועלן
ווארטן אונ וועלן ניט זאגן די בשורה ביז עס וועט אן הייבן ליכטיג צו ווערן אויף דם טאג ומצאנו עון וועט אונז גרייכן איינר א קעגן מלכות ועתה אונ אצונד לכו גייט ונגידה בית המלך אונ לאמיר דס זאגן אין הויז פון דעם מלך: ויבאו אונ זיי זענן געקומן ויקראו אונ זייא האבן גרופן אל שער העיר צו דיא שומרים וואס זיצן אין טויער פון דער שטאט ויגידו להם אונ דיא מצורעים האבן זייא געזאגט לאמר אזו צו זאגן באנו אל מחנה ארם מיר זענן געקומן צו דר מחנה ארם והנה אונ נון אין שם איש וקול אדם עס איז דארטן ניט פר האנדן קיין שום מענטש אונ קיין שום קול פון א מענטש כי אם נייערט הסוס דם פערד אסור זענן צו געבונדן והחמור אסור אונ דאס אייזל איז אויך אן געבונדן ואהלים אונ די געצעלטן כאשר המה זענן אזו ווי זיי זענן פריער געווען בשעת אז זיי זענן געזעסן אין זיי: ויקרא אונ ער הט גרופן השערים די מענטשן פון די טויערן ויגידו אונ זיי האבן געזאגט בית המלך אין הויז פון דעם מלך פנימה אינווייניג: ויקם המלך לילה איז דר מלך אויף געשטאנן ביי נאכט ויאמר אל עבדיו אונ האט געזאגט צו זיינע קנעכט אגידה נא לכם איך וועל אייך זאגן את אשר עשו לנו ארם וואס די לייט פון ארם האבן אונז געטאן ידעו כי רעבים אנחנו זיי ווייסן אז מיר זענן הונגריג ויצאו מן המחנה להחבה זענן זייא ארויס געגאנגן פון דר מחנה צו בהאלטן זיך אין פעלד לאמר צו זאגן כלומר זייא טראכטן כי יצאו מן העיר ריא

וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ
הִנָּם כְּכָל־הֶהָמוֹן ההמון כתיב יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
תָּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה׃ וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־אֲרָם
לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ׃ וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים וְכֵלִים
אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בְּחָפְזָם בהחפזם כתיב וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ׃ וַיֵּצֵא הָעָם
וַיָּבֹזּוּ אֵת מַחֲנֵה אֲרָם וַיְהִי סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה׃
וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֻהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר
וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרֶדֶת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃ וַיְהִי כְּדַבֵּר אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וּסְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כָּעֵת
מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמַר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה

פירוש ע״ט

ישראל װעלן זעהן אז מיר זענן ניט דא אונ װעלן ארױס גײן פון דר שטאט צום זאק ר״ב ונתפשם חיים װעלן מיר זײא האפן לעבעדיגר הײט ואל העיר נבא אונ אין דר שטאט װעלין מיר קומן : ויען אחד מעבדיו הט אײנר פון זײנע קנעכט געענטפערט ויאמר אונ הט אזו גיזאגט ויקחו לאזן זײ נעמן נא נון חמשה מן הסוסים פינף פון די פערד הנשארים פון די איבריגע אשר נשארו װאס זײ זענן איבר גבליבן בה אין איר אין דער שטאט אונ זענן ניט געשטארבן פר הונגער הנם דיא מענטשן זענן ככל המון ישראל אזו װי גאר דם ברומונג פון ישראל אשר נשארו בה װאס זענן אין איר איבר גבליבן כלומר זײ זענן דאך אזו װאול אין דר סכנה פון הונגר אזו װי כל ישראל ממילא װען מען װעט זײ שון אפילו הרגינן װעלן זײ זײן אזו װי אלע ישראל אשר תמו װאס זענן צו גאנגן אונ זענן געשטארבן אין הונגר ונשלחה דרום װעלן מיר זײ שיקן ונראה אונ מיר װעלן זעהן : ויקחו אונ זײ האבן גנומן שני רכב סוסים צװײ רײטר אויף די פערד וישלח המלך הט דר מלך גשיקט אחרי מחנה ארם נאך דר מחנה פון ארם לאמר ער האט זײ אן גיזאגט לכו גײט וראו אונ זעהט װא די מחנה פון ארם איז הין גקומן : וילכו אחריהם עד הירדן זענן די רײטר גגאנגן נאך זײא ביז אין ירדן והנה אונ נון כל הדרך גאר דיא װעג מלאה פול בגדים וכלים קלײדר אונ כלים אשר השליכו ארם בחפזם װאס דיא לײט פון ארם האבן אװעק גװארפן מחמת זײא האבן זיך

פירוש ע״ט

גאײלט וישבו המלאכים אונ דיא שלוחים האבן װידר גקערט ויגידו למלך אונ האבן דם גזאגט צום מלך פון ישראל : ויצא העם איז דם פאלק ארױס גיגאנגן ויבוזו את מחנה ארם אונ זײ האבן גרױבט די מחנה פון ארם ויהי אונ עס איז גװעזן סאה סולת אמאס זעמל מעל בשקל פאר אשקל וסאתים שעורים בשקל אונ צװײא מאס גערשטן פר אשקל כדבר ה׳ אזו װיא די רײד פון גאט : והמלך הפקיד את השליש אונ דר מלך הט גיזעצט דם גװעלטיגר אשר המלך נשען על ידו װאס דער מלך איז גװעזן גלעהנט אויף זײן האנד דעם זעלביגן האט דר מלך געזעצט על השער אויף דעם טױער אונ מחמת ענגשאפט װאס דאס פאלק איז גיגאנגן הין אונ הער וירמסהו העם בשער האבן דאס פאלק אים צו טרעטן אין טױער וימות אונ ער איז געשטארבן כאשר דבר איש האלהים אזו װיא דער נביא פון גאט הט גיזאגט אשר דבר ברדת המלך אליו װאס ער הט גזאגט בשעת אז דר מלך הט גינדרט צו אים : איז דער פסוק מפורש װאס האט גיזאגט דער נביא : ויהי אונ עס איז גװעזן כדבר איש האלהים אל המלך לאמר אז דר נביא פון גאט הט גיזאגט צום מלך אזו צו זאגן סאתים שעורים בשקל צװײא מאס גערשטן פר אשקל וסאה סולת בשקל אונ אײן מאס זעמל מעל פר אשקל יהיה עס װעט זײן כעת מחר מארגן אין דער צײט בשער שמרון אין טױער פון שומרון : ויען השליש אונ דער גװעלטיגר הט געענפרט את איש האלהים צו דעם נביא ויאמר אונ האט

אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃ וַיְהִי לוֹ כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת׃

פירוש ע״ט

אזו געזאגט וְהִנֵּה יְיָ עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם וועט דען גאט מאכן פענצטער אין הימל אז עסן זאל אראפ נידערן הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה קען דען זיין אזו אזאך אז עס זאל מיט אמאל אזו וואלוויל ווערן וַיֹּאמֶר האט דער נביא געזאגט הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ דו וועסט דאס זאל זעהן מיט דיינע אויגן וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל און וועסט פון דארטן ניט עסן: וַיְהִי לוֹ כֵּן און אזו איז געוועזן וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר האט מען אים צו טרעטן אין דעם טויער פון דער שטאט וַיָּמֹת און ער איז געשטארבן און האט ניט געגעסן פון דעם זול און עס איז מקוים געווארן די רייד פון דעם נביא:

אונקלוס

ויקרא טז אחרי מות

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ׃
ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־ אהרן

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ׃
ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אֲחוּךְ

ת״א אחרי מות יומא נג סת מגילה ל לא סוטה ע זבחים יח ו דבר אל אהרן מנחות כז :

בעל הטורים — פירוש רשב״ם

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות כמו למה שאמרו (א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו-

כשמשמש עם הטהורה ופירשה נדה תחתיו לא יפרוש באבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל מטהרי אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות כנגד למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמיך פ׳ יוה״כ לפ׳ נדה לומר מה נדה אשה ז׳ ימים קודם בתשמיש אף ביוה״כ מפרישין הכהן ז׳ ימים קודם ביוה״כ לפניו: (ב) ויאמר ה׳ אל משה. והלא כבר נאמר וידבר אלא הדיבור הא לומר לו

רש״י

(א) וידבר ה׳ אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו׳. מה ת״ל (ס״א אין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור ראשון) היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא. שלא ימות כדרך

שפתי חכמים

א פי׳ שתב כל מקום שבוא מקרא ומלמת ויבוא המקראות כן בוא דקדק. לרש״י מה צריך לכתוב וידבר ה׳ אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו׳ ויאמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה׳ אל משה אחרי מות וגו׳ דבר אל אהרן וגו׳ למה צריך לכתוב ויאמר ה׳ אל משה וגו׳ ועל זה פי׳ רש״י מה ת״ל כו׳ ומביא עליו משל דרבי אלעזר וכו׳. כלומר כן הוא פירוש המקרא דומיא דמשל זה וכו׳ א״כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה׳ אל משה וגו׳ רצה לומר שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש מבית לפרוכת ולא יזכיר לו מיתה כדרך שמתו בניו

ואח״כ כתיב אחרי מות וגו׳ ויאמר ה׳ אל משה וגו׳ כלומר חזר הקב״ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להוסיף אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזכיר לו נמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו׳ ויאמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן וגו׳ ולא ימות כלומר אם לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך. אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך.

פירוש ע״ט

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה און גאט האט גערעט צו משה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ נאך דעם אז די צוויי קינדער פון אהרן זענען געשטארבן ווייל זיי האבן גענעהנט פרעמדע פייער פאר גאט דס פינגט מען אין בית המקדש אז וויא אויבן איז געשטאנען אין פרשת שמיני וַיָּמֻתוּ און דרום זענען זיי געשטארבן: (ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה און גאט האט געזאגט צו משה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ רייד צו דיין ברודער אהרן וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ און ער זאל ניט קומען אלע צייט אין קדשי קדשים

אהרן אחיך ואל יבא בכל עת
אל הקדש מבית לפרכת אל פני
הכפרת אשר על הארן ולא ימות
כי בענן אראה על הכפרת׃
ג בזאת יבא אהרן אל הקדש
בפר בן בקר לחטאת ואיל
לעלה׃ ד כתנת בד קדש ילבש
ומכנסי

אחוך ולא יהי עליל בכל עדן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם כפרתא די על ארונא ולא ימות ארי בעננא אנא מתגלי על בית כפרתא׃ ג בדא יהי עליל אהרן לקודשא בתור בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא׃ ד כתונא דבוצא קודשא ילבש ומכנסין

ת"א ולא ימות יומא נג. כי בענן יומא יט כג. בזאת יבא יומא ג ד ג. בפר יומא סס ג מנחות סז. כתנת בד קדש ילבש יומא לב זבחים יח יט

פירוש רשב"ם

על ביאת מקדש שלא כדת: (ב) כי בענן אראה על הכפרת. לפיכך. פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפרת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכיפורים ציוהו הקב"ה להקטיר

בעל הטורים

מעשה פרה שגם היא לריכה פרישה ז' ימים קודם. אחרי מות שני ר"ת בגימ' פרה אדומה: (ג) בזאת. סופה ת"י רצה

רש"י

שמתו בניו: ולא ימות. שאם בא הוא מת: כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא. זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביוה"כ: (ג) בזאת. גימטריא שלו ד' מאות ועשר רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו'. ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחדש: (ד) כתנת בד

שפתי חכמים

קמות ג"כ כמו הם. והרא"ם גורס ברש"י גירסא אחרת ע"ש: ב הולרך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל מבני רופאים והבני סוסרו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ונקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבא ימות אבל באל יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פירש שבמלת ולא ימות מרומז נמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפי זה כי טעם אלמעלה לכיבת מיתה נמי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בלשון דהא כלל כי שהמקרא ויסיס פירוש של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני נראה מפני במלת אראה הוא לשון עתיד ומפרש מלה אראה אני נראה שהוא בינוני שאין שבת המיתה בירלה לעתיד: ד ולפירוש רבותינו משמע כי דהא בלשון אלא כלומר אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביוה"כ כי ענן הקטרת דומה לענן ולאפוקי פירוש עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא שיכוון רש"י בפירוש זה שיבא עם ענן הקטורת מכהון בזה סוף דעת לדוקים אלא לאפוקי ממה שפירש תחילה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפירש"י ביוה"כ בסמוך מפרש רש"י בעצמו דבולה פרשה זו מדבר ביוה"כ: ה דק"ל למה לריך למכתב בזאת אין לומר דקאי אקרבנות שמפורש אח"כ דאם כן הל"ל באלה יבא אהרן לשון רבים דהא שני קרבנות היו. ועוד זאת לשון נקבה והקרבנות המפורשים אח"כ זכרים הן. או לא הל"ל לגמרי בזאת אלא הל"ל כי בענן אראה על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת בית ראשון ות"ת וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. וי"ל דהך פירושו של קרא גימטריא של בזאת שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מובחין אותו בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמלאו שכון מובחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן מבוס דבסוף עמידת שבית הראשון נגנז שמן המשחה מאליהו ואילך כדפי' רש"י לקמן: ו אע"פ שבכבר פי' לעיל גבי בענן אראה שהוא ביוה"כ דלא קיימא דקרא ס"ק בענן לבדו אל יבא אלא ביוה"כ

פירוש ע"ט

מבית לפרכת פון איננוויינג פון דעם פרוכת אל פני הכפרת פר דעם כפורת אשר וואס אויף דעם ארון ולא ימות כדי ער זאל ניט שטארבן אזו ווי זיינע קינדער זענען געשטארבן ווארום אז ער וועט יוא קומען וועט ער שטארבן כי בענן אראה על הכפרת ווארום מיט מיין וואלקענדיגע זייל וויל איך מיך באווייזן אויף דעם כפורת אונ ווייל איך באווייז מיך תמיד דארטן מיט מיין שכינה זאל ער ניט געוויינטליך זיין אפט אין דעם ארט אריין צו קומען: (ג) בזאת מיט דעם דאזיגן וואס ווייטער וועט שטיין יבא אהרן אל הקדש זאל אהרן קומען אין קדשי קדשים אבער אויך ניט אלע צייט נאר אום יום כפור בפר בן בקר מיט איין פר וואס איז איונגע רינד פאר אחטאת ואיל אונ איין ווידר פאר אקרבן עולה: (ד) כתנת בד אהעמד פון ליינן קד"ש וואס איז

וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ
וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד
יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם
אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם׃ ה וּמֵאֵת עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים
לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה׃
ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת
אשר

ת"א ומכנסי בד יומא כה סנהדרין טז . בשרו יומא יב .
בגדי קדש הם יומא יט זבחים כח : ומאת עדת בני ישראל יומא ג סב
שבועות יד . ואיל אחד יומא ג ס .

אונקלוס

וּמִכְנְסִין דְבוּץ יְהוֹן עַל בְּשָׂרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא יֵסַר וּמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא יָחֵית בְּרֵישֵׁהּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְמַיָּא יָת בִּשְׂרֵהּ וְיִלְבְּשִׁנּוּן׃ ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא׃ ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא

בעל הטורים

לבית לסטון שעמד ס"ז שנה : (ד) ולבשם . סופיה כלו : שם שמעון גיהם : ובפר . בגימ' זה כוהוי דכהנים במתודה : על

פירוש רשב"ם

קטורת בפנים תחילה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר : (ו) והקריב אהרן . במורה

רש"י

וגו' . מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שבהם משמש בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא בד' ככהן הדיוט וכולן של בוץ : קדש ילבש . (ת"כ) שיהיו משל הקדש : יצנף . כתרגומו יחית ברישיה יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו אצלה : ורחץ במים . אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו . (יומא לב) וחמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור : (ו) את פר החטאת

שפתי חכמים

אבל בכהונה פר לחטאת ואיל לעולה אפילו בשאר ימות השנה יבא לפיכך פי' כאן ואף זו לא בכל עת וכו' : ז דק"ל והלא בכל מפורש שלבשן בפרשת ואתה תצוה ל"פ מגיד וכו' : ח משמע נמי דהיה קשה לו מה דכתיב דוקא בגדים של הכהן גדול : ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודם לבישה כן קדש וכי מה קדושה יש כאן קודם לבישה ואין לומר דבגד ביום כפורים שעבר היה לובשן וזה יום כפורים שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא ישמש בהן לעולם כדכתיב והניחם שם . ועל זה פירש שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמצינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל . והטעם שהפר משלו בא לפי שהפר בא לכפרה כנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו אבל הבגדים הוי' מתפלל בעד כל ישראל מגלתי : י חסיה כ"ת ובמצנפת נוסף כמו כ"ת כתהו במים בפרס בהיא ג"כ נוספת כאלו אמר ומצנפת בד יצנף ויתפרש בכ"ת במקום עם כלומר עם מצנפת בד יכנס ראשו וכן תרגומו ומצנפתא בלא כ"ת ואמר הביאו לזה מפני שאין בלשון הארמי נוסח אבל בלשון הקדש מצינו לנוף ולנוף יתפרש הב"ת בלשון עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מצנפת בד יכנס ראשו והכרח להביא התרגום לכודיענו שמצנפת הוא בראש ולא במקום אחר ואגב זה פירש תלת יחית שהוא ל' יניח : כ וזהו סדר העבודות ביום כפורים בתחלה טבל ולבש בגדי זהב להתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטורת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודה אילו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואח"כ פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוציא הכף והמחתה . אח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ להקריב שירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת הבמים ודו"ק ושמלה . וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהוא צריך לטבול

פירוש ע"ט

היליג בלומר עס איז געמאכט גיווארן פון הֶקְדֵשׁ יִלְבָּשׁ זאל ער אן קליידן וּמִכְנְסֵי בַד אונ מכנסים פון ליינען יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ זאלן זיין אויף זיין לייב וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר אונ מיט אגעלן גארטיל פון ליינן זאל ער זיך ארום גארטלין וּבְמִצְנֶפֶת בַּד אונ מיט אהוב בלומר מיט אהיטל פון ליינן יִצְנֹף זאל ער אן טאן אויף זיין קאפ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם דיא קליידער זאלן זיין פון הֶקְדֵשׁ וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם אונ ער זאל זיך וואשין זיין לייב אין וואסר אונ דער נאך זאל ער די קליידר אן קליידן : (ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אונ פון דער עדה פון דיא קינדר ישראל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים זאל ער נעמן צווייא ציגן פַר א חַטָּאת וְאַיִל אֶחָד אונ איין ווידר זאל ער נעמן פר איין עולה : (ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אונ אהרן זאל מקריב זיין דעם פַר חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וואס ער איז צו אים דס א

אֲשֶׁר־ל֑וֹ וְכִפֶּ֥ר בַּעֲד֖וֹ וּבְעַ֥ד בֵּיתֽוֹ׃
ז וְלָקַ֖ח אֶת־שְׁנֵ֣י הַשְּׂעִירִ֑ם וְהֶעֱמִ֤יד
אֹתָם֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה פֶּ֖תַח אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃
ח וְנָתַ֧ן אַהֲרֹ֛ן עַל־שְׁנֵ֥י הַשְּׂעִירִ֖ם
גֹּרָל֑וֹת גּוֹרָ֤ל אֶחָד֙ לַֽיהוָ֔ה וְגוֹרָ֥ל
אֶחָ֖ד לַעֲזָאזֵֽל׃ ט וְהִקְרִ֤יב אַהֲרֹן֙
אֶת־הַשָּׂעִ֔יר אֲשֶׁ֨ר עָלָ֥ה עָלָ֛יו הַגּוֹרָ֖ל

ת״א ולקח את שני השעירים זה חולין יח. ונתן אהרן יומא לט קידושין יד. לעזאזל יומא כו. את השעיר יומא ט.

אונקלוס

דְּחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ׃ ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִין עַדְבָא חַד לִשְׁמָא דַייָ וְעַדְבָא חַד לַעֲזָאזֵל׃ ט וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָא לשמא

פירוש רשב״ם

את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו. יתוודה עליו מיד. אלפי השטם יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו

בעל הטורים

פח: (ח) וגורל. ב׳ הכא ואידך וגורל לבוזזינו דהיינו המן שנאמר בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב״ה

שפתי חכמים

קודם לבישת בגדי לבן ולקמן ג״כ כתיב בעריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב צריך טבילה ומה שפירש עוד צריך עוד שני קידושי ידים ורגלים דמשום הכי סמיך הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה ואם הינו ענין לטבילה דככר למדנוה תנהו ענין לקידוש: ל דק״ל למה לי אשר לו וכה אין פר אחר גופו בפרשה זו אלא של אהרן כדכתיב בזאת יבא אהרן וגו׳ בפר בן בקר וגו׳ משמע להביא הקרבנות משלו וגם מדכתיב בסמוך ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים וגו׳ משמע דקרבנות הכתובים למעלה בשביל עצמו הביא: מ דכפרה ממש אי אפשר לומר דאין כפרה אלא לאחר זריקת דמים כדכתיב בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו׳ ונתן על קרנות המזבח וזה עדיין חי הוא שהרי אחר כך כתיב ושחט את פר החטאת לכך ילפינן מלכפר עליו בפירושו וידוי. מאתי: נ מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו׳ דמשמע בנתינה אחת נתן על שניהם גורלות

רש״י

אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. (יומא לו ת״כ) מתודה עליו עונותיו ם ועונות ביתו: (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד א׳ לימין וא׳ לשמאל נ ונותן שתי ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. (יומא סז ת״כ) הוא הר עז וקשה צוק גבוה

פירוש ע״ט

דר פר וואס אובן איז גישטאנן אין פסוק ג׳. אונ דרום שטייט אֲשֶׁר לוֹ צו וייזן אז אַהֲרֹן זאל ברענגן דעם חַטָּאת פון זיינעם אבר ניט פון צבור וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ אונ ער זאל פר געבן פר זיך אונ פר זיין הויז גיזינד. רש״י שרייבט ער הט אוף אים מתודה גוועזן זיינע זינד אונ דיא זינד פון זיין הויז גיזינד: (ז) וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים אונ ער זאל נעמן דיא צוויי ציקליך וְהֶעֱמִיד אוֹתָם לִפְנֵי יְיָ אונ ער זאל זיי שטעלן פר גאט פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אין דר טיר פון דם אוהל מועד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן אונ אהרן זאל געבן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים אוף דיא צווייא ציקליך גּוֹרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיְיָ איין גורל צו גאט וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל אונ איין גורל צו עזאזל. רש״י שרייבט ער הט גישטעלט איין ציקלי נעבן זיין רעכטי האנד אונ דם אנדרי ציקלי נעבן זיין לינקע האנט אונ האט ארין גילייגט אין איין קלפי צוויא קווינקלך אוף איין קוויטל איז גוועזן אן גשריבן ליי אונ אוף דעם אנדרן קוויטל איז גוועזן אן גשריבן לעזאזל אונ דר כהן גדול האט ארין גילייגט זיינע ביידע הענט אין דר קלפי אונ הט גנומן איין קוויטל אין דר רעכטר האנט אונ דאס אנדרי קוויטל אין דער לינקע האנט אונ האט גילייגט אוף איטליכן ציקלע איין קוויטל אונ אוף דם ציקלע ווס איז אן גקומן דם קוויטל וום דרוף איז אן גשריבן ליי דם איז גוועזן אקרבן צו גאט אונ אוף דם ציקלי וואס איז אן גקומן דאס קוויטל לעזאזל דם הט מען גשיקט צום עזאזל אזו ווי ווייטר אין אנדרן פסוק וועט שטיין: (ט) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אונ אהרן זאל גינעהנן

לִשְׁמָא דַייָ וְיַעְבְּדִנֵּהּ חַטָּאתָא׃ י וּצְפִירָא דִּי סְלֵיק עֲלוֹהִי עַדְבָא לַעֲזָאזֵל יִתָּקַם כַּד חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא׃ יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא דִּי לֵהּ׃

ויסב

הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת׃
י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל
לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר
עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה׃ יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר

החטאת

ת״א ועשהו חטאת יומא ם מא קידושין יד חולין כד כריתות כח . והשעיר אשר יומא לט . יעמד חי יומא ם כד כס מא . לכפר עליו יומא ם סס . לעזאזל המדברה יומא סו : אשר לו שם נא שבועות יד . ושחט את פר מנחות יט .

בעל הטורים

אינו כוס לך ככל ספלתי גורלות ונפל הבלי דישראל מכל פ׳ לומות והכו סכתוב גורל אחד לה׳ וגורל אחד לעזאזל במספר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות תם סוא מספר : ג״פ כתיב עזאזל (נ״ל דלא חשיב דמשלח) כנגד נושא עון

פירוש וישב״ם

שמפרש לפנינו ושחט את פר החטאת אשר לו : (י) לשלח אותו לעזאזל המדברה . לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו . אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר . ובתלמוד מדבריות בייתות . במי ביצה : לעזאזל . לפ״ה יתירה כלמ״ד בית ארבאל שהיא בלשון וארב לו . וכן מ״ם של ריקם וחנם יתירה לתיקון

רש״י

ם שנא׳ אהרן גורל . התוכה : (ט) ועשהו חטאת . (ת״כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע ואומר לה׳ חטאת : (י) יעמד חי . כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי . (ת״כ) מה ת״ל פ לפי שנאמר לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שיתשלח מכאן ששילוחו למיתה : לכפר עליו . שיתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו׳ : (יא) וכפר בעדו וגו׳ . (ת״כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים ק שהם כלם קרוים ביתו שנאמר (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה׳ וגו׳ . מכאן שהכהנים מתכפרים בו (ת״כ) וכל כפרתן אינה אלא על טומאת ר מקדש וקדשיו כמו שנא׳

שפתי חכמים

וזה אי אפשר אם לא אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל : ם דלשון עזאזל נשמעים תרוייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל לשון חוזק כוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש״י מנלן דהר היה גם מפום שנאמר ארץ גזירה וגזירה ל׳ חתוכה שאם אתה מחתך הרין כארץ ממילא נעשים כר שהרי העומד כאותו הרין הרי הוא כמו שעומד בעמק הסר : ע כלומר ועשהו חטאת כיינו קורא עליו שם חטאת . וא״ת מנ״ל לרש״י דלמא שקריבו לשם חטאת כדין חטאת. וי״ל דלקמן בס׳ כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו׳ שמשמע דעדיין לא הקריבו : פ פירוש לפי שנאמר יעמד ואין עמידה אלא מחיים אם כן מה ת״ל חי כו׳ : צ הכל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא היה נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשלח לעזאזל : ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו . וא״ת למה לא כפר הכהן על אחיו הכהנים בוידוי

ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו . וי״ל מפום דכתיב שהקב״ה וקושו ואמר ריש לקיש קשוט לעצמך ואחר כך קשוט אחרים לכך התודה הכהן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח״כ בוידוי שני התודה נמי בעד אחיו ומלת ביתו נאמרה גם על אחיו שנאמר בית אהרן וגו׳ : ר מזה רוצה גם כן להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל

פירוש ע״ט

דעם שְׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל וואס איז אוף גִיטאָנגִן אוף אים דר גורל וואס איז גִשְׁרִיבִּן לַיְיָ וְעָשָׂהוּ אונ ער זאל אים מאכִן פַר אַחַטָּאת. רש״י שְׁרַייבִּט ער הָט אָן גִרוּפִן צוּ אים אַנָאמִן אונ האט גִזָאגְט לַייָ חַטָּאת : (י) וְהַשָּׂעִיר אונ דר שְׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו וָוס אוף אים איז אוף גִגאַנְגִן דר גורל וָוס דְרוּף איז גִשְׁרִיבִּן לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי זאל גִשְׁטֶעלְט ווערִן לֶעבֶּעדִיגֶר הַייט פַר גָאט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַר גֶעבִּן אוף אים כְּלוֹמַר ער זאל אוף אים מִתְוַדֶּה זַיין דיא זִינְד לְשַׁלַּח אותו צוּ אַוועק שִׁיקִן אים צוּם עֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה אין דר מִדְבָּר : (יא) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ אונ אַהֲרֹן זאל גִינְעהְנְגִן דָם פַּר הַחַטָּאת וָואס איז צוּ אים וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אונ ער זאל פַר גֶעבִּן פַר אים אונ פַר זַיין הויז גִיזִינְד מַיינְט מֶען ער זאל אוף אים מִתְוַדֶּה זַיין זַיינֶע זִינְד

הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃ יב וְלָקַח מְלֹא־
הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת
סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃
יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ
לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה ׀ עֲנַן הַקְּטֹרֶת
אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת
וְלֹא יָמוּת׃ יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר
וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת
קדמה

יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא
גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעִלָּוֵי
מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ
וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטֹרֶת
בּוּסְמִין דַּקִּיקִין וְיָעֵל
מְגָיו לְפָרֻכְתָּא׃ יג וְיִתֵּן
יָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל
אֶשָּׁתָא לִקְדָם יְיָ
וְיַחֲפֵי עֲנָנָא קְטָרְתָּא
יָת כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל
סַהֲדוּתָא וְלָא יְמוּת׃
יד וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא
וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵהּ עַל
אַפֵּי כַפֻּרְתָּא קִדּוּמָא
ולקדם

ת״א אשר לו שבועות יד. ולקח מלא המחתה יומא מה מט זבחים נח. גחלי אש פסחים פב. ומלא חפניו יומא מו. מז זבחים קט. והביא מבית יומא מז מט מנחות יא: ונתן את הקטרת יומא נג. וכסה ענן שם נג. על פני הכפרת שם נה סנהדרין ה מנחות כז.

בעל הטורים

ופסח וחטאת שבזאת ג׳ אבות: (יב) ומלא חפניו. ב׳. דין יפידך ומלא החבל לכחיות גבי יואב שבזכות עבודת יוה״כ היו נוצחים במלחמה: סמים דקה. בגי׳ דקה מדקה: דקה. ב׳. דין והידך והמר סלא קול דממה דקה זהו כי בענן אראה אל

שפתי חכמים

כפרתו היינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אם כן כל הכהנים צריכין כפרה על זה: ש׳ מדכתיב מעל המזבח מלפני ה׳ ופירש רש״י מגד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה׳ וא״כ ע״כ מזבח החיצון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה׳ משמע מכלל דלפני ה׳ והא כולו מזבח הפנימי לפני ה׳ אלא מזבח החיצון הוא וצד מערבי היה נגד מזרח המקדש שהוא פתח המקדש שנקרא פנים: ת׳ לאפוקי בלא תפרש שהם אחרת היתה לפני ה׳ ושם נתן הקטורת מ״ה פי׳ על האש בבתוך המחתה נתן הקטורת לפני ה׳ כלומר מבפנים ולא מבחוץ כדעת הצדוקים: א כלומר שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם. אע״פ שלא עשה כלדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטרת על האש אבל במחתה. אע״פ אם חסר מסממניה הן סמנים או משקל שלא

רש״י

וכפר על הקדש מטומאות וגו׳: (יב) מעל המזבח. ש החיצון (יומא מה): מלפני ה׳. מגד שלפני ספתח והוא צד מערבי: דקה. (יומא מו) מה ת״ל דקה והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר (שמות ל) ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת: (יג) על האש. שבתוך את המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה א חייב מיתה: (יד) והזה באצבעו

פירוש ע״ט

און דִי זִינְד פוּן זַיין הוֹיז־גְזִינְד וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל קוֹלִין דָם פַר הַחַטָאת וָואס אִיז פַר אִים׃ (יב) וְלָקַח מְלֹא הַמַחְתָּה גַחֲלֵי אֵשׁ אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען אַפַייעֶר פַאן פוּל מִיט פַייאֶרְדִיגֶי קוֹלִין פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ פַר גָאט וּמְלֹא חָפְנָיו אוּנ פוּל זַיינֶע גַייפְלֶען זָאל עֶר אָן נֶעמֶען קְטוֹרֶת סַמִים דְרֶעמְפוּנְג פוּן גְוֶועְרְץ דַקָה דִין וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרוֹכֶת אוּנ עֶר זָאל דָם בְּרֶענְגֶען פוּן אִינְוֶוייְנִיג פוּן דָם פָּרוֹכֶת דָאס הֵייסְט מֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (יג) וְנָתַן אֶת הַקְטוֹרֶת עַל הָאֵשׁ אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין דִי קְטוֹרֶת

אוֹף דֶם פַייאֶר וָואס אִיז אִין דֶר פַייאֶר פַאן לִפְנֵי יְיָ צוּ פַר גָאט וְכִסָה עֲנַן אוּנ עֶר זָאל בַּאדֶעקִין דֶר עֶנֶן פוּן דִי קְטוֹרֶת אֶת הַכַּפּוֹרֶת דֶעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת וָואס לִיגְט אוֹף דֶעם אָרוֹן וואו דִיא לוּחוֹת לִיגֶן וְלֹא יָמוּת וָועט עֶר נִיט שְׁטַארְבִּין אָבֶּר אַז עֶר הָט דִי קְטוֹרֶת נִיט אַזוֹ גְמַאכְט וִוי רֶעכְט אִיז וָועט עֶר יוֹא שְׁטַארְבִּין׃ (יד) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶם פַר וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אֵיין מָאל מִיט זַיין פִינְגֶר פַאר דֶם כַּפּוֹרֶת קֵדְמָה קֵיין מִזְרַח זַייט

קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־
פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃
טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית
לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־
הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃ טז וְכִפֶּר
עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִפִּשְׁעֵיהֶם

וְלִקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי
שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ׃ טו וְיִכּוֹס
יָת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא
דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל יָת
דְּמֵהּ לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא
וְיַעְבֵּד יָת דְּמֵהּ כְּמָא
דִּי עֲבַד לִדְמָא דְּתוֹרָא
וְיַדֵּי יָתֵהּ עַל כַּפֻּרְתָּא
וְלִקֳדָם כַּפֻּרְתָּא׃
טז וִיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל
חֲטָאֵיהוֹן

ת״א ולפני הכפרת יזה. יומא נה. הפר לעם. שבועות יג יה. ועשה את דמו יומא נה. והזה אתו שם. וכפר על הקדש מכות ז ח יב.

בעל הטורים

הכפורת פי׳ כי בענן הקטורת שנאמר בה דקה יהיה קול דממה דקה וילאה כבוד ה׳: (יד) יזה. ב׳, דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב״ה להחזיר שתי המשפחות שכשיבא מלך המשיח תחזור ג״כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם: ולפני הכפורת יזה. ז״ס למה מזה אחת למעלה וז׳ למטה כי די לתחתונים שיהיו א׳ מז׳ בעליונים וכן אמר דוד ז׳ הללו את ה׳ מן השמים וא׳ הללו את ה׳ מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא נאמר כ״א תיבות אמר די שיהיה אחד מז׳ מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג׳ תיבות. ע״ז הזאות. על הכפורת כנגד ע״ז בריתות שנכרתו בסיני. ע״ז על הפרוכת כנגד ע״ז שבאהל מועד. ע״ז על מזבח הזהב עם ביוצי הדם שעל צוואת ההיכל כנגד ע״ז שבערבות מואב וסימנו דכתיב דם הבריות. וה׳ טבילות כנגד ה׳ עבודות שמשנה ממקון לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה׳ תפלות וכן כנגד ה״פ מלך הכבוד שבמזמור לה׳ הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה׳ שמות. וי׳ קידושין כנגד י״פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י״פ השם עד תטהרו. כ״ל כפרות כתובין בענין יוה״כ בואתה תלוה ובהר סיני וכאן ובאמור

רש״י

הזאה אחת ב במשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. הרי אחת למעלה ושבע למטה: (טו) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם: כאשר עשה לדם הפר. אחת למעלה ד ושבע למטה: (טז) מטמאת בני ישראל. (ת״כ) על הנכנסין

שפתי חכמים

יפה כתיקונו הייב מיתה מ״ה נקט רש״י הא אם לא עשאה וכו׳ דהא פשיטא מכלל נהו׳ אתה שומע הן. וק״ל: ב אינו ר״ל ממלה והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחת אם יותר אלא רוצה לומר והזה באצבעו משמע הזאה אחת מכח ג״ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה בפר שבע אף שעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתיב והזה אותו ודרז״ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפורת אינו אלא אחת אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לג״ש. הרא״ם: ג כלומר דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפירש״י לעיל בסמוך כך בשעיר נמי מכפר על טומאת מקדש. וה״ה דק״ל מה לריך לכתוב אשר לעם וכא אין בשעיר הטאת אחר אלא בשיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ובשעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתיב גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו׳. וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש: ד פירוש מה שלריך רש״י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליונים מתחתונים ותחתונים מעליונים

פירוש ע״ט

וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אונ פאר דֶם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל וַוייטֶר זָאל עֶר אוֹך שְׁפְּרֶענְגֶן מִיט זַיין פִינְגֶר זִיבְּן מָאל פוּן דֶעם בְּלוּט (עיין במשניות מסכת יומא): (טו) וְשָׁחַט אונ עֶר זָאל קוֹילֶן דֶם שְׂעִיר הַחַטָּאת ווָאס אִיז צוּם פָאלְק וָוס אוֹף אִים אִיז גִיפַאלְן דֶר גוֹרָל פַאר לַייִ אונ זָאל בְּרֶענְגֶן דֶם בְּלוּט פוּן דֶעם שָׂעִיר אִינְוַוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ אונ עֶר זָאל טְאן מִיט דֶעם בְּלוּט כַּאֲשֶׁר עָשָׂה

אַזוֹ ווִי עֶר הָאט גְטָאן צוּ דֶם פַּר הַחַטָּאת וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת אונ זָאל שְׁפְּרֶענְגֶן פוּן דֶם בְּלוּט גֶעבְּן דֶם כַּפּוֹרֶת אֵיין מָאל וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אונ פַאר דֶם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל וַוייטֶר זָאל עֶר שְׁפְּרֶענְגֶן זִיבְּן מָאל: (טז) וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ אונ עֶר זָאל פַר גֶעבְּן אוֹף דֶעם הֵיילִיקַייט מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פוּן דֶם אוּם רֵיינִיקַייט פוּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל ווָאס זֶענֶען

וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן
יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם׃ יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל׃ שני יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
אשר

חַטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֵד
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְשָׁרֵי
עִמְהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ
לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא עַד
מִפְּקֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ וְעַל
כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל:
יח וְיִפּוֹק לְמַדְבְּחָא דִי
קדם

ת"א ומפשעיהם לכל. שבועות ז. ת כריתות כה.

בעל הטורים

לא הכהנים והפשעים לכפר על כ"ד עבירות שביחזקאל בפרשת הודע את ירושלים וכ"ד עליות הכהונה בזה הסדר: (טז) השכן אתם בתוך. בגימ' אף על פי שהם היו טמאים השכינה ביניהם:

רש"י

למקדש בטומאה ה ולא נודע להם בסוף ו שנאמר לכל חטאתם והחטאת היא ז שוגג: ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומאה: וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה מדמיהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ מדמיהם אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומאתם. אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה

שפתי חכמים

ה טומאה למעלה ולמטה או אחד או ז' דה"א דנילף גופא מגופא קמ"ל כאשר עשה לפנים בשעיר לפר לכל עבירותיו: ה פירוש על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וגילוי עריות או שפיכת דמים שנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש פ"מ בטומאת מקדש וקדשיו קמיירי. עיין בגמרא פ"ק דשבועות. ושם מבואר היטב: ו דאי נודע בסוף למה לזה הקרא להקריב שעירי עזים והא לעיל בפרשת ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור ת"כ הקריבו בשעיר עזים ולא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו ולהגן עליו מן היסורים עד שיודע לו. ויבוא לכלל חטאת עולה ויורד המפורש בפרשת ויקרא: ז וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה. ומפשעיהם הם המרדים ר"ל המזידים וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי. ומיירי נמי שאין ידוע להם בסוף: ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כל שכן מזיד. וי"ל דה"א מזיד שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נאמר ומפשעיהם. ומדאיצטריך מזיד א"כ לישתוק משוגג. וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפרה אבל שוגג הקל אין צריך כפרה: ט ר"ל דהא הכהן קודם לזה היה גבי פרוכת בשעה שהזה ההזאות וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרוכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה נמי שייך לומר ויצא דהוא היה אצל הפרוכת והפרוכת ממזבח ולפנים הוא ממילא כשחוזר למזבח שייך

פירוש ע"ט

אַרַיין גִיגַאנְגֶן אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ בְּשׁוֹגֵג בְּשַׁעַת זַייא זֶענְן גִיוֶועזְן טָמֵא וּמִפִּשְׁעֵיהֶם אוּנ פוּן זֵייעֶרֶע מִיסְטַייט דָם אִיז וָוען אֵיינֶר אִיז טָמֵא גִוֶועזְן אוּנ אִיז בְּמֵזִיד אַרַיין גִיגַאנְגֶן אִין בהמ"ק דְרוּף וָועט אַלְץ דֶר שָׂעִיר מְכַפֵּר זַיין לְכָל חַטֹּאתָם צוּ אַלֶע זֵייעֶרִי זִינְד וְכֵן יַעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן מַאן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד כְּלוֹמַר אַזוֹ ווִי עֶר הָט גִשְׁפְּרֶענְגְט פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן בֵּיידִי פוּן אִינְוַוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֵיין מָאל נֶעבְּן דֶם כַּפּוֹרֶת אוּנ זִיבְּן מָאל אוּנְטִין פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַזוֹ זָאל עֶר אוֹיף דֶם פָּרוֹכֶת פוּן אוֹסְן ווֵיינִיג אוֹיךְ שְׁפְּרֶענְגְן אֵיין מָאל נֶעבְּן דֶעם פָּרוֹכֶת אוּנ

פירוש ע"ט

זִיבְּן מָאל אוּנְטִין פַר דֶם פָּרוֹכֶת הַשֹּׁכֵן אִתָּם ווָס עֶר רוּאֶט בַּיי זַייא בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם צְווִישְׁן זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקַייט הָאטְשִׁי דִי יִשְׂרָאֵל זֶענְן טָמֵא רוּאֶט פָאָרְט דִי שְׁכִינָה צְווִישְׁן זֵיי: (יז) וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה אוּנ קֵיין מֶענְטְשׁ זָאל נִיט זַיין אִין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּבוֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ בְּשַׁעַת אַז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בִּיז עֶר גֵייט אַרוֹיס פוּן דָארְטְן וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר זָאל פַאר גֶעבְּן פַר זִיךְ וּבְעַד בֵּיתוֹ אוּנ פַר זַיין הוֹיז גִזִינְד אוּנ פַר גָאר דֶם אֵיין זַאמְלוּנְג פוּן אַלֶע יִשְׂרָאֵל: (יח) וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹיס גֵיין אֶל הַמִּזְבֵּחַ צוּם מִזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וָואס אִיז פַר גָאט. רש"י

אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח
מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן
עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יט וְהִזָּה
עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃
כא וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָו ידיו קרי
עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה
עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֺנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת

קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא
וּמִדְּמָא דִצְפִירָא וְיִתֵּן
עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ יט וְיַדֵּי
עֲלוֹהִי מִן דְּמָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע זִמְנִין
וִידַכְּנֵהּ וִיקַדְּשִׁנֵּהּ
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כ וִישֵׁיצֵי מִלְּכַפָּרָא עַל
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא
וִיקָרֵב יָת צְפִירָא חַיָּא׃
כא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן יָת
תַּרְתֵּין יְדוֹהִי עַל רֵישׁ
צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי
עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל
מרדיהון

ת"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר יומא נז נח זבחים מא מנחות כב חולין לה תמורה ה . וטהרו וקדשו יומא נט . וכלה מכפר את הקדש יומא נו ס מא זבחים מ נב . וסמך אהרן מנחות צג . החי שם לג . והתודה עליו יומא לו כריתות כה .

רש"י

ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה: (יט) והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו מזה ז' הזאות על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה שעבר: וקדשו.

שפתי חכמים

לומר וילא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית צפונית ר"ל כשרלה להזות היה הופך פניו נגד המזבח נמלא נגד ימינו הוא נגד צפון והולך מצד צפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הלכך כשהזר לחוץ על צד צפונית הוא הולך עד פני המזבח שהוא מזרח ומשם היה מתחיל מיד בקרן מזרחית צפונית לפי שאין מעבירין על המצות: י דא"ג שהוא וידוי דהא לעיל מיניה כתיב וכפר בעדו שהוא ווידוי וזהו כפרת דברים כמו שמפורש לעיל א"כ כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כאלו אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: ב מדכתיב בסוף פרשת תלוה וכפר על קרנותיו אחת בשנה מדמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה וא"כ אי לא היו מעורבין זה בזה אלא נתן כל אחד בפני עלמו דם הפר ודם השעיר היה נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי שני פעמים בשנה אלא ע"כ צ"ל במתנה אחת נותנן והא כיצד הא שתי דמים הם דם הפר ודם השעיר אלא מעורבים זה בזה: ל מדכתיב עליו משמע על גגו הוא נותן: מ פירוש וטהרו מן הטומאה שעברה וקדשו שיזכרו מלטמאה

פירוש ע"ט

שרייבט דם איז דר מזבח הזהב וואס ער איז אין היכל וכפר עליו אונ ער זאל פר געבן אוף אים אונ וואס זאל זיין דאס פר געבונג. ולקח מדם ער זאל נעמן פון דם בלוט פון דם פר אונ פון דעם בלוט פון שעיר אונ זאל צו נוף מישן ונתן על קרנות אונ ער זאל געבן אוף די ווינקלן פון דעם מזבח סביב ארום: (יט) והזה עליו אונ ער זאל שפרענגן אוף אים פון דם בלוט מיט זיין פינגר זיבן מאל וטהרו אונ ער זאל ריינגן אים וקדשו אונ ער זאל הייליגן אים מטומאות פון דיא אום ריינקייט פון דיא קינדר ישראל: (כ) וכלה אונ ער זאל פר לענדן דס הייסט ער זאל אוף הערן מכפר פון צו פר געבן את הקדש אין קדשי קדשים אונ דעם אוהל מועד אונ דעם מזבח והקריב את השעיר החי אונ ער זאל מאכן גינהענן דם לעבדיגן שעיר מיינט מען דס ציקילע וואס דרויף איז גפאלן דר גורל פון לעזאזל: (כא) וסמך אהרן את שתי ידיו אונ אהרן זאל אן לעהנן זיינע ביידע הענדה על ראש השעיר החי אוף דם קאפ פון דם לעבעדיגן

וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם
וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח
בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה׃ כב וְנָשָׂא
הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֺנֹתָם אֶל־
אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר
בַּמִּדְבָּר׃ כג וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר
לָבַשׁ

אונקלוס

מַרְדֵיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן
וְיִתֵּן יָתְהוֹן עַל רֵישׁ
צְפִירָא וִישַׁלַּח בְּיַד
גְּבַר דִּזְמִין לִמְהָךְ
לְמַדְבְּרָא׃ כב וְיִטּוֹל
צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל
עֲוָיָתְהוֹן לַאֲרַע דְּלָא
יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת
צְפִירָא בְּמַדְבְּרָא׃
כג וְיֵיעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן
זִמְנָא וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא דִּי לְבַשׁ בְּמֵעָלֵהּ
לְקוּדְשָׁא

ת"א ואת כל כריתות כה כו. איש עתי יומא סו כריתות יד. המדברה יומא סו יבמות יג. אל ארץ גזרה יומא סז. במדבר שם. ובא אהרן אל שם לב ע. ופשט את שם מח.

פירוש רשב"ם

פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון: (כא) ביד איש עתי. הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו: (כב) גזרה. ארץ חריבה שאין בה שום תבואה

שפתי חכמים

לעתיד: נ בת"כ עתי שיהיה מזומן ונקרא עתי שהוא מורגל ללכת בו עתים שהרבה כך פי' הרד"ק בשרש עת: ם במסכת יומא דף ל"ב. ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום ואילו כסדרן לא משכחת אלא שלש ופירש רש"י לא משכחת אלא שלש טבילות אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולו עד הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ושאר המוספים והתמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן הפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עכ"ל רש"י ובין כל לבישה צריך טבילה הרי ה' טבילות. ובכל טבילה צריך קדוש לפנים ולאחריו כדפירשתי לעיל הרי

רש"י

לעתיד לבא: (כא) איש עתי. (יומא סו) המוכן לכך מיום נ אתמול: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם ם במסכת יומא (דף לב) ואמרו כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר הנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וזהו סדר העבודות. תמיד של שחר בבגדי זהב. ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן. ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב. והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן. ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וסדר המקראות לפי העבודה כך הוא. ושלח את השעיר במדבר. ורחץ את בשרו במים וגו'. ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל

פירוש ע"ט

צִיקִילֶע וְהִתְוַדָּה אונ ער זָאל מִתְוַדֶּה זַיין אַלֶע זִינְד פון דיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אונ אַלֶע זֵייעֶרֶע מִיסְטַייט לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם אונ ער זָאל זֵיי גֶעבְּן אויף דעם קָאפּ פון דָם צִיקִילֶע וְשִׁלַּח אונ מֶען זָאל דָאס אַוֶועק שִׁיקְן בְּיַד אִישׁ עִתִּי דוּרְךְ אַזוֹ אַמֶענְטְשִׁין וָוס איז גְוֶוען אָן גְבְּרֵייט דֶר צוּ פון נֶעכְטְן זָאל מֶען דָאס אַוֶועק שִׁיקְן הַמִּדְבָּרָה אין דֶר מִדְבָּר: (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֺנֹתָם אונ דֶר שָׂעִיר זָאל אויף זִיךְ טְרָאגְן דיא זִינְד פון די יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה צו איין פַר שְׁנִיטְן לַאנְד וָואס קֵיין מֶענְטְשְׁן וואוֹנְן דָארְט נִיט וְשִׁלַּח אונ ער זָאל פַר שִׁיקְן דֶם שָׂעִיר אין דֶר מִדְבָּר וּבָא אַהֲרֹן זָאל קוּמְן אין אוֹהֶל מוֹעֵד אַרוֹם צוּ נֶעמְן דֶעם כַּף מִיט דֶר מַחְתָּה וָואס עֶר הָאט דְרִינְן מַקְטִיר גְוֶועזְן די קְטוֹרֶת אונ נָאךְ דֶעם אַז עֶר הָט שׁוֹן אַרוֹס גְצוֹיגְן דָם כַּף מִיט דֶר מַחְתָּה: (כג) וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד זָאל ער אוֹיס טָאן דיא קְלֵיידֶר פון לַיינְן אֲשֶׁר לָבַשׁ וָואס עֶר הָאט אָן גִיקְלֵייד בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ אין זַיין גֶען קוּמְן צוּם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַקְטִיר זַיין די קְטוֹרֶת

לקודשא ויצנעינון תמן: כד ויסחי ית בשרה במיא באתר קדיש וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעבד ית עלתה וית עלת עמא ויכפר עלוהי ועל עמא: כה וית תרבא דחטאתא יסק למדבחא

לבש בבאו אל־הקדש והניחם שם: כד ורחץ את־בשרו במים במקום קדוש ולבש את־בגדיו ויצא ועשה את־עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם: שלישי שני כשהן מחוברין כה ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה: והמשלח

ת"א ורחץ את בשרו שם לב. ולבש את שם שא. והניחם שם פסחים ט יומא יב כד זבחים מו חולין קטו מעילה יח. ויצא ועשה יומא ע עג. ואת חלב שם כה.

בעל הטורים

(כג) והניחם (שם). אותיות וי"ה מנה. בבקר היה לבוש בגדים

רש"י

שפרשה עד ואחרי כן יצא אל המחנה ואחר כך ובא אהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום הכפורים אחר: (כד) ורחץ את בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה (כשאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת התמיד של שחר ולובש בגדי לבן לעבודת היום) וכאן למדנו שכשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש. (ת"כ יומא שם) המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה כ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה בחול: ולבש את בגדיו. שמונה בגדים שהוא עובד בהן בכל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם: ועשה את עלתו. איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו': ואת עלת העם. (יומא ע) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת עדת בני ישראל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. אימורי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה היה לו למכתב וחלב החטאת אסר לו כדכתיב לעיל את פר

שפתי חכמים

שהיה קודשין: ע פירוש שלא ישתמש כ"ג אפילו ליוה"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל בינית אותם במקום שפשטם ולא יוציאם הוגה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו': פ פירוש ולכך הולרכו גניזה (עיין יומא ל"ב): צ פירש"י בגמרא שהגג אחד בגגה ושמו פרוה ועיין בערוך ערך פרוה: ק רא"ם. היתה בחול דהא כל יומא נמי איתא הכל ד' טבילות הוכם של יום כתיב בהו במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלבשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עובד אילו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקורין בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש כתב הרא"ם תימא למה הולרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו' וי"ל דמשום דפירש"י את עולתו איל לעולה כו' נלמד בא כשם שמולא של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפרשת פנחס ובעשור לחדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רש"י מדכייליגהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדם אלא לומר שגם עולת העם הוא ג"כ האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפרשת פנחס. רא"ם: ת דאי היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהוא קרבן של אהרן כהנאת אסר לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של

פירוש ע"ט

והניחם שם און זאל זייא דארטן אנידר לייגן. רש"י שרייבט פון דאנן לערנן מיר אז אין די קליידר וואס ער האט אום יום כפור די עבודה גיטאן טאר ער ניט אין דעם אנדרן יום כפור אין דיא קליידר די עבודה טאן נאר ער מוז זיא פאר בארגן: (כד) ורחץ את בשרו במים און ער זאל זיך וואשן זיין לייב אין וואסר מיינט מען ער זאל זיך טובלן במקום קדוש אויף איין הייליג ארט ולבש את בגדיו און ער זאל אן טאן קליידר וואס ער טוט אין זייא די עבודה אגאנץ יאר ויצא און ער זאל ארויס גיין פון דעם היכל אין דעם חצר ווא דר מזבח העולה שטייט ועשה און ער זאל מאכן זיין עולה דהיינו ער זאל זי מקריב זיין און די עולה פון דם פאלק זאל ער אויך מקריב זיין וכפר און ער זאל מכפר זיין פר זיך און פר דם פאלק: (כה) ואת

כו וְהַֽמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַֽעֲזָאזֵל
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַֽמַּחֲנֶה׃
כז וְאֵת פַּר הַֽחַטָּאת וְאֵת | שְׂעִיר
הַֽחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם
לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ
לַֽמַּחֲנֶה וְשָֽׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם
וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם׃
כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא
אֶל־הַֽמַּחֲנֶה׃ כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת
עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּֽעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־
מְלָאכָה

אונקלוס

לְמַדְבְּחָא: כו וּדְמשַׁלַּח יָת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא: כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי אִתָּעַל מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא יַפִּיק לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא יָת מַשְׁכֵיהוֹן וְיָת בִּשְׂרְהוֹן וְיָת אוּכְלֵיהוֹן: כח וּדְמוֹקִיד יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא: כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיָם עָלָם בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וְכָל
עבידא

ת״א והמשלח את בס כו פא . ואת פר בס כ זבחים פג .
לכפר בקדש בס . יוציא אל מחוץ למחנה יומא סח זבחים קכ . את פרשם
ואת בשרם יומא סו . והשרף בס סח פא זבחים פג . תענו את נפשותיכם יומא עד נדרים ע .

רש״י

ומנחה (שמות ל) : (כז) אשר הובא את דמם.

פירוש ע״ט

חלב און דאס חלב פון דעם חטאת זאל ער מקטיר זיין אויף דעם מזבח: (כו) והמשלח און דר וואס האט געפירט דם שעיר לעזאזל זאל ער אום וואשן זייני קליידר ורחץ און ער זאל זיך טובלן אין וואסר ואחרי כן און דר נאך זאל ער קומן אין דר מחנה: (כז) ואת פר החטאת און דעם פר וואס אהרן האט געבראכט פאר אחטאת ואת שעיר און דעם שעיר החטאת דס מיינט מען דעם שעיר וואס אויף אים איז געפאלן דר גורל לה׳ אשר הובא את דמם לכפר בקודש וואס עס איז געבראכט געווארן זייער בלוט צו מכפר זיין אין היילקייט דס מיינט מעי אין היכל און אין קדשי קדשים יוציא זאל מען דם פר מיט דם שעיר אוס ציהן פון דר מחנה ושרפו און מען זאל פר ברענן זיי מיט זייער פעל און מיט זייער פלייש און מיט זייער מיסט: (כח) והשורף אותם און דר וואס וועט זיי פר ברענין זאל ער אום וואשן זייני קליידר און זאל טובלן זיין לייב אין וואסר און דר נאך זאל ער קומן אין דר מחנה: (כט) והיתה להם לחקת עולם און דס זאל זיין צוא איך אחוק אויף אייביג בחדש השביעי אין דם זיבטן חודש דס מיינט מען תשרי בעשור לחדש אין דעם צעהנטין טאג אין חודש דס מיינט מען יום כפור תענו את נפשותיכם זאלט איר פייניגן אייערי לייבר וכל מלאכה און קיין שום מלאכה זאלט איר ניט טאן אין דם טאג האזרח סיי איין אלט געזעסנער

מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה
יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל
חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ׃
לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת
אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ

ת״א כי ביום הזה יומא לה מא פו : שבת שבתון שם פו חולין קא. ועניתם את נפשותיכם יומא כד . וכפר הכהן שם ה :

עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן
יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן: ל אֲרֵי בְּיוֹמָא
הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן
לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל
חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ
תִּדְכּוֹן: לא שַׁבַּת
שַׁבְתָא הִיא לְכוֹן
וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן
קְיָם עָלָם: לב וִיכַפַּר
כַּהֲנָא דִּי יְרַבֵּי יָתֵהּ וְדִי
יְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ
לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת אֲבוּהִי
וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא׃

ויכפר

פירוש רשב״ם

תבואת שהיא גזורה ונכרתה מכל טוב : (לב) וכפר הכהן אשר ימשח אותו . לפי שאמר בזאת יבא אהרן . ואם

רש״י

להיכל ולפני א ולפנים : (לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו׳. (ת״כ) כפרה זו של יוה״כ אינה כשירה אלא בכ״ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו : ואשר ימלא את ידו. (ת״כ) אין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ג ת״ל ואשר ימלא את ידו ד וגו׳ והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו והילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה : לכהן תחת אביו . (ת״כ)

שפתי חכמים

בני תעלות כוא : א לא כמו וכל הטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש שפירושו נהיכל כנגד ולא לפני ולפנים אבל הכא כפר של יום כפור קאי שאותו הובא דמו להיכל ולפני ולפנים : ב פירוש דאשר ימשח לא קאי אלא אכ״ג כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו׳ : ג וא״ת א״כ לפסוק מאשר ימשח אותו ומה אפילו מרובה בבגדים נעשה כ״ג מי בנמשח בשמן המשחה לכ״ש . וי״ל דהוי״א אומר אפילו היכא דאיכא שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך איצטריך קרא : ד פי׳ דלבישת בגדים הוא מלוי ידים כדכתיב בפרשת

פירוש ע״ט

וְהַגֵּר אונ סַיא אַיין גֵר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וָואס וואוינט צְווִישֶׁן אַייךְ : (ל) כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה ווָארוּם אִין דֶעם טָאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם ווָעט גָאט אוֹיף אַייךְ מְכַפֵּר זַיין לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם צוּ רֵיינִיגְן אַייךְ פוּן אַלֶע אַייעֶרֶע זִינְד. לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ פַאר גָאט ווָעט אִיר גֶירֵיינִיקְט ווֶערְן . דִי גְמָרָא לֶערִינְט אָפּ פוּן דֶם פָּסוּק לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ אַז אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת וָואס דֶר מֶענְטְשׁ הָט חוֹטֵא גֶוֶועזְן אַקֶעגְן הַשֵּׁי״ת אַלֵיין אִיז הקב״ה אוּם יוֹם כִּפּוּר מוֹחֵל אָבֶּער דִי עֲבֵירוֹת וָואס אִיז צְווִישְׁן אַיין מֶענְטְשְׁן אוּנ צְווִישְׁן דֶעם אַנְדֶערְן אִיז אִים הקב״ה נִיט מוֹחֵל נָאר עֶר מוּז דֶם חַבֵר פְרִיר מְפַיֵּיס זַיין : (לא) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הִיא זִיא לָכֶם צוּ אַייךְ וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם

פירוש ע״ט

אונ אִיר זָאלְט פַּיינִיגְן אַייעֶרֶע לַייבֶּער חֻקַּת עוֹלָם דָס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג : (לב) וְכִפֶּר אונ עֶר זָאל פַר גֶעבִּין הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח אֹתוֹ דֶר כֹּהֵן וָוס מֶען וֶועט אִים זַאלְבִּין פַר אַכֹּהֵן גָדוֹל אָדֶער וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ וָוס מֶען וֶועט דֶר פִילְן זַיינֶע הֶענְט כְּלוֹמַר מֶען וֶועט אִים מְחַנֵךְ זַיין צוּ אַכֹּהֵן גָדוֹל לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו עֶר זָאל דִינֶען כְּלוֹמַר עֶר זָאל דִיא עֲבוֹדָה טָאן אוֹיף דֶם פָאטֶערְס אָרְט . רַשִׁ״י מַאכְט פוּן דִיא וֶוערְטֶער לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו לֶערְנְן מִיר אַז עֶס אִיז גְבְלִיבְּן פוּן דֶם כֹּהֵן גָדוֹל אַזוּן וָוס עֶר אִיז רָאוּי כְּמַלֵא מְקוֹמוֹ צוּ זַיין אִיז דֶר זוּן בִּילְכֶער צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל פוּן אַנְדֶערְן וְלָבַשׁ אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אונ עֶר זָאל אָן קְלַיידְן די קְלַיידֶי

הַקֹּדֶשׁ׃ לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־
כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר׃ לד וְהָיְתָה־
זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת
בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ פ רביעי יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־

צוה

לג וִיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא
יְכַפַּר וְעַל כַּהֲנַיָּא וְעַל
כָּל עַמָּא דִקְהָלָא
יְכַפַּר׃ לד וּתְהֵי דָא
לְכוֹן לִקְיָם עָלַם לְכַפָּרָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל
חוֹבֵיהוֹן חֲדָא בְּשַׁתָּא
וַעֲבַד כְּמָא דִי פַקִּיד
יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם
בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
דֵּין פִּתְגָמָא דִי פַקִּיד
יְיָ

ת"א ה׳ הדבר מג"ל עת לתלת קט וגמים קו:

פירוש רשב"ם

אין אהרן תהיה עבודת יום הכפורים בכהן המשיח תחתיו: (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יום הכפורים כאשר צוה ה׳

בעל הטורים

בל י"ת מנה: (ב) ואמרת אליהם. עלא י׳ נומר לך בלוקך לפרסם

שפתי חכמים

הגוה והלבשת והגרת הוהם וגו׳ ומלאת יד אהרן ובניו ופירש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב כמוך ואחר ימלא וכו׳ ר"ל ואחר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ ברש"י דרש למעלה לדרשה אחריתי מ"מ מדכתבו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה: ו לא מיד אחר כלוואה עשה כן בשרי מיתתן בל בני אהרן היה ביום ה׳ למילואים ומבתמא היתה הצוואה מיד כדי בלא יבא למקדש ובמיני למילואים היה בר"ח ניסן כמו שפירש"י ברים פרשת שמיני ואיך עשה אהרן כאשר צוה משה ובא לא נוכו הקב"ה אלא דווקא ביו"כ לכך פי׳ כבהגיע בו׳: ז לעיל בפרשת שמיני

רשי

ללמד שאם כנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) באשר צוה ה׳ וגו׳. כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה ו ולהגיד שבחו של אהרן ז שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת

פירוש ע"ט

פון לייגן בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ די הייליגע קליידער: (לג) וְכִפֶּר אונ ער זאל פר געבן אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ דם הייליגן מִקְדָּשׁ דס מיינט מען דם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶת אוהל מועד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ אונ אויף דם אוהל מועד אונ אויף דם מִזְבֵּחַ זאל ער אויך מכפר זיין אונ אויף די כֹּהֲנִים אונ אויף דם איין זאמלונג פון דם גאנצן פאלק זאל ער אלין מכפר זיין: (לד) וְהָיְתָה אונ דס זאל זיין צו אייך כלומר דר טאג פון יום כפור זאל זיין צו אייך צו א חוק אויף אייביג לְכַפֵּר צו מכפר זיין אויף די קינדר ישראל פון אלי זייערי זינד אחת בשנה איין מאל אין יאר.

פירוש ע"ט

זאגט דר פסוק אז עס איז גקומן דיא צייט פון יום כפור וַיַּעַשׂ הט אהרן גטאן כַּאֲשֶׁר אזו ווי גאט הט גבאטן צו משה. רש"י שרייבט דער פסוק דר ציילט דעם שבח פון אהרן אז ער האט דיא קליידר ניט אן גטאן פון זיין גדולה וועגן נאר אזו וויא איינר איז מקיים דיא גזירה פון דעם מלכות: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט הט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) דַּבֵּר דוא משה רייד צו אהרן אונ צו זייני זין אונ צו אלי קינדר פון ישראל אונ זאלסט זיי אזו זאגן זה הדבר דם איז די זאך אשר צוה יי וואס גאט הט געשאפט אז אין זאל אייך

צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃ ג אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר
יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ ד וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב
קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם
יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ
וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃
ה לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־
פני

יְמֵימַר׃ ג גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס
תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא
בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃
ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא אַיְתֵהּ לְקָרָבָא
קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם
מַשְׁכְּנָא דַּייָ דְּמָא
יִתְחֲשֵׁב לְגַבְרָא הַהוּא
דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ
עַמֵּהּ׃ ה בְּדִיל דִּי
יַיְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
דִּבְחֵיהוֹן דִּי אִנּוּן
דָּבְחִין עַל אַפֵּי חַקְלָא
וְיַיְתוּנוּן לִקְדָם יְיָ
לתרע

ת״א איש איש מבית ישראל יומא סג זבחים קז קח : שור או כשב בכ קטן : במחנה בס קי : או אשר ישחט בס : מחוץ למחנה בס : ואל פתח אהל מועד יומא סג קידושין נז ע״ז נא זבחים קו קז-קיב קיג קטו תמורה ו יג : קרבן לה׳ יומא סג זבחים קיג . לה׳ יומא שם זבחים קח קיג : לפני משכן ה׳ בס קיב : דם יחשב קידושין מג סנהדרין נד זבחים קו קח : ונכרת האיש קידושין מג : למען אשר ע״ז נא זבחים קו :

בעל הטורים

לפרסם הדבר בעשרים : (ג) אשר ישחט מחוץ למחנה . סמך פרשת שחוטי חוץ לפרשת התפלה לומר אע״פ שהתפללתי לך בעיר המעלה כהון כדהייתו ללוק ופירוש לוק כס בלעים ש״ב

פירוש רשב״ם

את משה : (ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך . חייב מיתה . יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחיטת חוץ : (ה) אשר הם זבחים על פני השדה . ויש

רש״י

המלך (ת״כ) : (ג) אשר ישחט שור או כשב . בקדשים הכתוב מדבר שנאמר להקריב קרבן : במחנה . (זבחים קו) חוץ ט לעזרה : (ד) דם יחשב . כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו : דם שפך . (תורת כהנים) לרבות את הזורק דמים בחוץ : (ה) אשר הם זבחים . אשר הם רגילים

שפתי חכמים

פירשתי ע״ש : ח פי׳ בקדשים ששחט בחוץ הכתוב מדבר : ט ר״ל מה שכתוב הכא במחנה לא מיירי במחנה כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דהא שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בלפונו בלא מזבח יפסל בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור . יש כזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה : י כאלו אמר דם אדם יחשב לאיש ההוא דהא לא כן וכי לא

פירוש ע״ט

(ג) איש איש אִיטְלִכֶר מֶענְטְשׁ פוּן דֶעם הוֹיז פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט ווָס עֶר ווֶעט קוֹילְן אַיין אָקְס אָדֶר אַשָׁאף אָדֶר אַצִיג ווָס עֶר הָאט מַקְדִישׁ גְּוֶועזְן פַאר אַקָרְבָּן סַיי עֶר ווֶעט דָס קוֹילְן בַּמַּחֲנֶה אִין דֶר שָׁאר נָאר חוּץ לַעֲזָרָה . או אֲשֶׁר יִשְׁחַט אָדֶר עֶר ווֶעט קוֹילְן פוּן אוֹיסְן ווַייניג פוּן דֶר מַחֲנֶה : (ד) וְאֶל פֶּתַח אוּנ צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד ווֶעט עֶר דָס נִיט בְּרֶענְגְן לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיי צוּ מַקְרִיב זַיין פַאר אַקָרְבָּן צוּ גָאט פַאר דֶעם מִשְׁכָּן פוּן גָאט דָם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא זָאל דָאס גְּרֶעכְנְט ווֶערְן צוּ דֶם מֶענְטְשְׁן גְלַייךְ . ווִי עֶר הָט פַאר גָאסְן דָאס בְּלוּט פוּן מֶענְטְשְׁן כְּלוֹמַר אַזוֹי ווִי עֶר ווָאלְט גְּהַרְגִית אַמֶענְטְשְׁן ווָאלְט עֶר חַייָב גְּוֶועזְן מִיתָה אַזוֹי אַז עֶר קוֹילְט אַקָרְבָּן חוּץ לַעֲזָרָה אִיז עֶר חַייָב כָּרֵת ווָארוּם דָם שָׁפָךְ עֶר הָט בְּלוּט פַאר גָאסְן וְנִכְרַת אוּנ עֶר זָאל פַאר שְׁנִיטְן ווֶערְן דֶער מֶענְטְשׁ פוּן צְווִישְׁן זַיין פָאלְק : (ה) לְמַעַן פוּן ווֶעגְן אֲשֶׁר יָבִיאוּ זֵיי זָאלְן בְּרֶענְגְן דִיא יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם זֵייעֶר שֶׁעכְטוּנְג . אֲשֶׁר הֵם זוֹבְחִים ווָס זֵיי זֶענְן גְּווַיינְטְלִיךְ גְּוֶועזְן צוּא שֶׁעכְטְן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹיף דֶעם פֶעלְד זָאלְן זֵיי שׁוֹין נִיט אַזוֹי מָאן נָאר וֶהֱבִיאֻם לַיי זֵיי זָאלְן זֵייא בְּרֶענְגְן צוּ גָאט צוּ

פני השדה והביאם ליהוה אל־
פתח אהל מועד אל־הכהן וזבחו
זבחי שלמים ליהוה אותם: ו וזרק
הכהן את־הדם על־מזבח יהוה
פתח אהל מועד והקטיר החלב
לריח ניחח ליהוה: ז ולא־יזבחו
עוד את־זבחיהם לשעירם אשר
הם זנים אחריהם חקת עולם
תהיה־זאת להם לדרתם: חמישי שלישי
כשהן מחוברין ח ואלהם תאמר איש
איש מבית ישראל ומן־הגר אשר־
יגור בתוכם אשר־יעלה עלה או־
זבח: ט ואל־פתח אהל מועד לא

יביאנו

אונקלוס

לתרע משכן זמנא לות כהנא ויכסון נכסת קודשין קדם יי יתהון:
ו ויזרוק כהנא ית דמא על מדבחא דיי בתרע משכן זמנא ויסק תרבא לאתקבלא ברעוא קדם יי:
ז ולא ידבחון עוד ית דבחיהון לשדין די אנון טען בתריהון קים עלם תהי דא להון לדריהון:
ח ולהון תימר גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא די יתגיירון ביניהון די יסק עלתא או נכסת קודשיא:
ט ולתרע משכן זמנא לא איתניה למעבד יתה קדם יי

וישתיצי

תו״א והביאם לפי ע״ז שם זבחים כו מה קי פסוקה יב: וזרק הכהן עלים קח קית: והקטיר החלב פסחים סט זבחים קיט מנחות מ: ולא יזבחו עוד סנהדרין סא ע״ז נא זבחים קו: חקת עולם שם: לדרתם בתרא קך: ואליהם תאמר זבחים קו קיב: איש איש שם קח: אשר יעלה עלה שם קט קטו: או זבח שם קו: ואל פתח אהל מועד שם קו קט:

בעל הטורים

להם כמין שיים בולטין וזו היא שחיטתו אעפ״כ השמר בשאר קדשים לשוחטן כמון: (ה) והביאום. ג׳. דין. ואידך והביאום בכלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים רבים והביאום אל מקומם בשביל שהיו מביאים זבחים

שפתי חכמים

ידענו שדם יחשב כשפך דם בשחוטה: כ דאי זביחה ממש הוא היינו אם זבחיהם ותרי קראי למה לי אלא אשר הם זובחים אשר הם רגילים לזבות וק״ל. אי נמי דק״ל אשר הם זובחים משמע שכבר זבות והרי אחר כך כתיב וזבחו זבחי שלמים רא״ם: ל דק״ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה

רש״י

כ לזבות: (ז) לשעירם. לשדים כמו (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: (ה) אשר יעלה עלה. לחייב על המקטיר איברים ל בחוץ (עי׳ ברא״ם) כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה חבירו שניהן חייבין (תורת

פירוש ע״ט

דר טיר פון דעם אוהל מועד צום כהן וזבחו זבחי שלמים ליי אותם אונ זאלן זיי שעכטן פר שלמים צוא גאט: (ח) וזרק אונ דער כהן זאל שפרענגן דאס בלוט אויף דעם מזבח פון גאט אין דר טיר פון אוהל מועד והקטיר החלב וכו׳: (ז) ולא יזבחו אונ זיי זאלן ניט שעכטן עוד נאך זבחיהם זייערי שעכטונג לשעירם צו דיא שדים אשר וואס הם זונים אחריהם זיי נענן זיך טועה נאך זייא חקת עולם ארויך אויף אייביג זאל דאס זיין צו זייערע דורות ווס וועט קומן נאך זיי: (ט) ואליהם תאמר אונ זאלסט צוא זיי זאגן איטליכר מענטש פון דעם הויז גזינד פון ישראל אונ פון דעם גר וואס וואנט צווישן זייא אשר יעלה וואס ער וועט אויף ברענגן דס מיינט מען ער וועט מקטיר זיין דיא אברים אין דר אוסן: (ט) ואל פתח אונ צו דר טיר פון דם אוהל מו[illegible]ד וועט ער אים ניט ברענגן לעשו׳ת צו טאן אותו אים

יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי
בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי
אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: יא כִּי נֶפֶשׁ
הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם
כי

ת"א לעשות אתו זבחים קז. קח קטו: לה' שם קח תמורה ו: כל דם חולין פד: כי נפש הבשר יומא נא זבחים ל פו חולין קיז מעילה יא:

וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּהּ: י וּגְבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן
גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיהוֹן דִּי יֵיכוּל כָּל
דְּמָא וְאֶתֵּן רוּגְזִי
בַּאֲנָשָׁא דְּיֵיכוּל יָת
דְּמָא וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ
עַמֵּהּ: יא אֲרֵי נְפַשׁ
בִּשְׂרָא בִּדְמָא הִיא
וַאֲנָא יְהַבְתֵּהּ לְכוֹן עַל
מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל
נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דְמָא
הוּא

רש"י

בהמת חולין שם): (ט) ונכרת. זרעו נכרת וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים ת"ל נ כל דם: ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי ס פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. של כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על

שפתי חכמים

אם לאכול שחוטת הקרבת חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' לעיל בפרשה זו ומפרש דהא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט כלומר אף על פי ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם היה מקריב אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דהכי פסלהו הראשון בא הכתוב ללמד ששניהם עוברים וחייבים: מ (נה"י) הא דלא פירש זה לעיל נראה משום דלעיל כתיב מעמו שהוא לשון יחיד אבל מעמיו הוא לשון רבים משמע קצת הרבה מיני כריתות: נ כתב הרא"ם ויש לתמוה ל"ל כל לרבות אף דם חולין שלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל דפרשת ראה שדרשו שם את"ש שאין שם זריקה מוזהר הוא באזהרה. ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרינן גבי חיוב חלב דהוא כותן הוה עכ"ל. (נה"י) כהודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין לשון חייב שפירושו כרת ובין לשון לא תאכלו שהוא באזהרה והילוק זה פשוט הוא ולאשמיעתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבה שלש כריתות באמורות בדם למאי וכו' ע"ש: ס מפני שנתינה פניו של מקום בכל מקום הוא לטובה וכאן הוא לרעה: ע תיקן הוה דבשר דבקרא הוה לאו בשר ממש אלא כל בריה הוא נקרא בשר כמו שנאמר כי השחית כל בשר דרכו וגם נקט ל' שלויה להורות שאין הנפש מונחת בדם כי נפש אין בה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ"א ל' תלויה כלומר שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תעדר הנפש ואמר עוד ולפיכך במקום ואני דקרא כלומר כיון שהנפש תלויה בדם

פירוש ע"ט

לַיי צוּ גָאט תּוֹרַת אוּנ עֶר זָאל פַאר שְׁנִיטֵן וֶוערֶן
דֶר מֶענְטְשׁ פוּן זַיין פָאלְק כְּלוֹמַר עֶר אִיז חַיָיב
כָּרֵת: (י) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן דִי
קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אָדֶר פוּן דִיא גֵרִים וָואס וואוֹנִין
צְווִישֶׁן אַייךְ וָוס וֶועט עֶסִין אֵיינִס פוּן אַלִי בְּלוּטִין
וָוס מֶען טָאר נִיט עֶסִין וְנָתַתִּי פָּנַי וֶועל אִיךְ גֶעבִּין
מַיין צָארִין בַּנֶּפֶשׁ אִין דֶעם לַייבּ הָאוֹכֶלֶת וָוס וֶועט
עֶסִין דָאס בְּלוּט וְהִכְרַתִּי אוֹתָהּ אוּנ אִיךְ וֶועל פַאר
שְׁנַיידִין זִיא פוּן צְווִישֶׁן אִיר פָאלְק: (יא) כִּי וָוארוּם
נֶפֶשׁ דָם לֶעבִּין פוּן דֶר נְשָׁמָה הַבָּשָׂר פוּן דֶעם לַייבּ
בַּדָּם אִין בְּלוּט הִוא זִיא כְּלוֹמַר דָאס לֶעבִּין פוּן
אִיטְלִיכִין בַּשֶׂעפֶענִישׁ הֶענְגְט אָן דֶעם בְּלוּט וַאֲנִי
אוּנ אִיךְ נְתַתִּיו אִיךְ הָאבּ גֶגֶעבִּין אִים לָכֶם צוּ אַייךְ
עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר צוּא פַאר גֶעבִּין עַל
נַפְשׁוֹתֵיכֶם אוֹף אַייעֶרִי לַייבֶּר כְּלוֹמַר מֵחֲמַת דֶעם
וָוס דֶר נֶפֶשׁ הֶענְגְט אִין דֶעם דָם דְרוּם הָאבּ
אִיךְ גֶהֵייסִין אַז מֶען זָאל דָם שְׁפְּרֶענְגִין אוֹף דֶעם
מִזְבֵּחַ כְּדֵי דָם נֶפֶשׁ פוּן דָם קָרְבָּן זָאל מְכַפֵּר זַיין
אוֹף אַייעֶר נֶפֶשׁ כִּי וָוארוּם הַדָּם דָם בְּלוּט פוּן דָם
קָרְבָּן הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר טוּט מְכַפֵּר זַיין אוֹף אַייעֶר

כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר׃ יב עַל־
כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ
מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם׃ יג וְאִישׁ
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ־
עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ
וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר
דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ
כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־

אונקלוס

הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפֵּר׃
יב עַל כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ מִנְּכוֹן
לָא יֵיכוּל דְּמָא וְגִיּוֹרָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא
יֵיכוּל דְּמָא׃ יג וּגְבַר
גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיהוֹן דִּי יְצוּד צֵידָא
חַיְתָא אוֹ עוֹפָא דְּי
יִתְאֲכֵל וְיֵישׁוֹד יָת
דְּמֵהּ וִיכַסִּנֵּהּ בְּעַפְרָא׃
יד אֲרֵי נְפַשׁ כָּל בִּשְׂרָא
דְּמֵהּ בְּנַפְשֵׁהּ הוּא
וַאֲמָרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּם כָּל בִּשְׂרָא לָא
תֵיכְלוּן אֲרֵי נְפַשׁ כָּל
בִּשְׂרָא דְּמֵהּ הִיא כָּל
דְּיֵיכְלִנֵּהּ

רנ"א כי הדם הוא פסחים סה יומא ה זבחים ו' מו מנחות נג חולין קיז כריתות כב מעילה יא : אבלין
כל נפש מכם פסחים כב יבמות קיד חולין קכ . אשר יצוד חולין פד : חיה או עוף חולין פד עו :
אשר יאכל שם פה : ושפך את דמו שם פד פו שבת כב ביצה ז ב"ק נה . וכסהו בעפר חולין ג'
פג פד פז . כי נפש כל בשר חולין פו . ואמר לבני ישראל שם כח .

פירוש רשב"ם

מהם שמועים לשעירים ולא לשמים : (יג) וכסהו בעפר .

בעל הטורים

לשעירים שהיו עובדים אלילים והביאום בכלה וציד כשיעשו תשובה יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם : (יג) ושפך את דמו וכסהו בעפר . דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם לכך

רש"י

נפש האדם תבוא נפש ותכפר על הנפש : (יב) כל נפש מכם . להזהיר גדולים על הקטנים: (יג) אשר יצוד . (ת"כ חולין פ"ד) אין לי אלא ציד האווזין והתרנגולין מנין ת"ל ציד מכל מקום א"כ למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא בהזמנה הזאת : אשר יאכל . פרט לטמאים : (יד) דמו בנפשו הוא . דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו : כי נפש כל בשר דמו הוא . הנפש היא הדם . דם ובשר

שפתי חכמים

לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני עצמו : פ פי' רש"י כאלו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני : צ ואע"ג דלמאי למעט טריפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח או ששחטו טריפה . וי"ל דהוכחתו מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן שחיטה שאינה ראויה כגון ששחט טריפה ואפ"ה כתיב וכסהו בעפר א"כ ואשר יאכל ל"ל אלא פרט לטמאים הוא דאתא . אליבא דר' מאיר ולא כחכמים דהלכתא כוותייהו וצ"ע : ק לא שדמיו של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו : ר רצונו להקשות והרי הבשר והדם שניהם לשון זכר הם ולמה כתיב היא . ומתרץ הנפש הוא הדם ומלת היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה :

פירוש ע"ט

נֶפֶשׁ : (יב) עַל כֵּן אָמַרְתִּי דרום האב איך גזאגט צו די קינדר ישראל כל נפש מכם איטליכר לא תאכל דם זאל ניט עסין קיין בלוט והגר הגר בתוככם דער פרעמדר וואס וואונט צווישן אייך דם הייסט וואס ער האט זיך בזעצט צווישן אייך לא יאכל דם טאר אויך ניט עסן קיין בלוט : (יג) ואיש איש אונ איטליכר מענטש פון די קינדר ישראל ומן הגר

פירוש ע"ט

וכו' אשר יצוד וואס ער וועט יאגן ציד אגיעג חיה סייא א חיה או אדר איין עוף אשר יאכל וואס מען מעג דס עסן אונ וועט דס וועלן עסן ושפך את דמו זאל ער פר גיסן זיין בלוט כלומר מען זאל דס פריר קולן וכסהו בעפר אונ מען זאל דאס בלוט צו דעקין מיט ערד אדר מיט אש : (יד) כי נפש כל בשר ווארום די נשמה פון איטלכם בשעפניש דמו

אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃ טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃ טז וְאִם לֹא
יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃
פ יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ואמרת

ת"א וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה ובחיס פס פ.

אונקלוס

ייכְלִנֵּהּ יִשְׁתֵּיצֵי׃
טו וְכָל אֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל
נְבִילָא וּתְבִירָא
בְּיַצִּיבָא וּבְגִיּוֹרָא
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃ טז וְאִם
לָא יְצַבַּע וּבִשְׂרֵהּ לָא
יַסְחֵי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן

פירוש רשב"ם

אז לא יהא ראוי לאבילה׃ (טו) אשר תאכל נבלה. אפילו קטן יטמא׃ (טז) ונשא עונו. אם יאכל קודש או

רש"י

זכר. נפש לבון נקבה׃ (טו) אשר תאכל נבלה
טרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכתוב ש שאין לה
טומאה אלא בבית בליעה כשנבלעת בבית ת הבליעה ולמדך
כאן שמטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע. וטרפה
האמורה כאן לא נכתבה אלא לדרוש וכן שנינו יכול
זהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל
טרפה מי שיש במינו א טרפה יצא עוף טמא שאין
במינו טרפה׃ (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש
או יכנס למקדש ב חייב על טומאה זו ככל שאר
טומאות׃ ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על
רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג בגדים במלקות׃

שפתי חכמים

ש פירוש מדכתיב ולא יאכל לטמאה בה כלומר שאין לו
בה טומאה אלא ע"י אכילתה ואלא נבלת בהמה טמאה במטמא'
במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר האכל ללמדך שמטמא'
באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור
דבהמה מטמאה במגע ובמשא׃ ת לאפוקי קודם בליעה
שבעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליעה בעודנה בתוך
מעיו אף שלא נתעכל עדיין וטכל אחר שבליעה בכוח טהור׃
א כלומר קודם לכן היה כשר ועכשיו נטרף יצא זה שאין
כו' כלומר שלא היה לו שעת הכושר׃ ב דק"ל כל"ל פון
ומפרש דלבון עונו משמע בעונש המיוחד הנכנס בטומאה
למקדש והיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת.
רא"ם. א"נ דקשה לרש"י למה יצא עונו אם מטמא את
עצמו׃ ג (מהרש"ל) דק"ל ל"ל בשרו סל"ל ואם לא כבס
בגדיו. ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחיצת גופו כו' פירוש
אם לא טבל בשיאת רחיצת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו ורק למקדש ואפילו

פירוש ע"ט

זיין בלוט בְנַפְשׁוֹ הוּא אוּף דֶם אָרְט פוּן זַיין נֶפֶשׁ
איז כְּלוֹמֶר דָס חַיּוּת פוּן אַלֶע בַּשֶׁעפֶנִישׁ הֶענְגְט
אִין זַיין בְּלוּט וָאִימַר אוּנ דְרוּם טוּא אִיךְ זָאגְן צוּ
דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל דַם כָּל בָּשָׂר דָאס בְּלוּט פוּן
אִיטְלִכֶן לַייבּ לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסְן כִּי נֶפֶשׁ
כָל בָּשָׂר דָמוֹ הוּא וָוארוּם דִיא נְשָׁמָה פוּן אִיטְלִכֶן
לַייבּ אִיז דָס דַם אַזוֹ וְויא. אוֹבְּן אִיז גְשְׁטַאנְן כָּל
אֹכְלָיו אִיטְלִכֶר וָוס עֶסְט דָס בְּלוּט יִכָּרֵת וֶועט עֶר
ווערן פַר שְׁנִיטְן עֶר אִיז חַיָּיב כָּרֵת׃ (טו) וְכָל
נֶפֶשׁ אוּנ אִיטְלִכֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל וָואס וֶועט
עֶסְן אַנְבֵילָה וָוס פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּרְט אִיז גִיפֵיגֶרְט
וּטְרֵפָה אָדֶר אַטְרֵיפָה וָוס זִיא אִיז פַר צוּקְט גְוָוארְן
פוּן אַיין חַיָּה. רש"י מַאכְט דֶר פָּסוּק שְׁמוּעסְט

פוּן אַנְבֵלַת עוֹף טָהוֹר בָּאֶזְרָח סַייא אַיין אַלְט
גְזֶעסְנֶיר וֶועט דָס עֶסְן וּבַגֵּר אוּנ סַיי אַגֵר וֶועט
דָס עֶסְן וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר אוּם וַואשְׁן זַיינִי
קְלֵיידֶר וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ זָאל זִיךְ טוֹבְלְן אִין וַואסֶר
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פַר נַאכְט
אוּנ דֶר נָאךְ וְטָהֵר וֶועט עֶר זַיין רֵיין׃ (טז) וְאִם לֹא
יְכַבֵּס אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט וַואשְׁן זַיינִי קְלֵיידֶר
וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ אוּנ זַיין לַייבּ וֶועט עֶר נִיט טוֹבְלְן
אוּנ וֶועט עֶסְן תְּרוּמָה אָדֶר קָדָשִׁים אָדֶר עֶר וֶועט
אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ וֶועט עֶר
לַיידְן זַיין זִינְד׃ (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ
מֹשֶׁה אוּנ הָט אִים אַזוֹ גְזָאגְט׃ (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי
קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אוּנ זָאלְסְט זָאגְן צוּא

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־
חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי

יהוה

לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
ג כְּעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא
דְמִצְרַיִם דִּי יְתֶבְתּוּן
בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן
וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא
דִכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵל
יָתְכוֹן לְתַמָּן לָא
תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן
לָא תְהָכוּן׃ ד יָת דִּינַי
תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי
תִּטְּרוּן לִמְהָךְ בְּהוֹן

אנא

ת״א ובחקתיהם לא תלכו סנהדרין נב פ״ז יא חולין פא : ואת חקתי יומא סו :

בעל הטורים

לוה לכסותו : סמך לפ׳ דם . (ג) ובחקותיהם לא תלכו . כמו שאין

שפתי חכמים

נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות : ד (רא״ם) דאלהים. זה מדת הדין כלומר ליפרע על עונות . ה׳ זו מדת הרחמים כלומר לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות (נח״י) ולא זכר מ״ש הרב ריש פרשת וארא אני ה׳ וכו׳ הכי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהים ע״ש : ה פירוש ארץ גושן דאל״כ אשר ישבתם בה ל״ל : ו פירוש אף ממעשה ארץ גושן וכ״ש מכל מצרים דאל״כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרים לגושן ומגושן לכנען : ז פ״ק דכתובות פירש רש״י טרטיאות פלטי ע״א ושרים של עובדי אלילים : ח (ג״א) ואצטדיאות שחוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זע״ז : ט כגון גזל ושפיכת דמים :

רש״י

(ב) אני ה׳ אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה׳ אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי ר׳ אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזרה אני ה׳ אלהיכם דעו מי גוזר עליכם . דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר : (ג) כמעשה ארץ מצרים. (ת״כ) מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל : אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל ו מקולקלים יותר מכולם (ת״כ) : ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים ההקוקין להם כגון ז טרטיאות ח והאצטדיאות ר״מ אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים : (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן : ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשומרן ואומות העולם ע״א משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נאמר אני ה׳ גזרתי עליכם אי אתם רשאים להפטר :

פירוש ע״ט

זַיי אַז אִיךְ הָאבּ אַזוֹ גְזָאגְט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט כְּלוֹמַר בְּשַׁעַת אַז אִיךְ הָאבּ מִיךְ בַּאווִייזְן אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינָי הָאבּ אִיךְ גְזָאגְט אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִיז טַייטְשׁ אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אוּנ אִיר הָט אוֹיף אַייךְ מְקַבֵּל גְוֶועזְן מַיין מַלְכוּת דְרוּם מוּזְט אִיר הַאלְטְן מַיינֵי גְזֵירוֹת. וָוס זֶענְן מַיינֶע יִידוֹת : (ג) כְּמַעֲשֵׂה אַזוֹ וִוי דִי מַעֲשִׂים פוּן דֶם לַאנְד מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם וָואס אִיר זֶענְט גְזֶעסְן אִין אִיר לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּכְמַעֲשֵׂה אוּנ אַזֶעלְכֵי מַעֲשִׂים וָוס דִי לַייט טוּאֶן וָואס ווֹאנֶן אִין לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם וָוס אִיךְ וִויל אַייךְ בְּרֶענְגְן שָׁמָּה דָארְטְן לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּבְחֻקֹּתֵיהֶם אוּנ אִין זֵייעֶרֶע גְזֶעץ זָאלְט

פירוש ע״ט

אִיר נִיט נָאךְ גֵיין : (ד) אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ מַיינֶע גִירֶעכְט זָאלְט אִיר טָאן. רש״י שְׁרַייבְּט דָאס מֵיינְט מֶען אַזֶעלְכֵי זַאכְן וָואס זַיי זֶענְן גְזָאגְט גְוָוארְן אִין דֶער תּוֹרָה מִיט גְרֶעכְט דָס הֵייסְט אַזֶעלְכֵי מִצְוֹת וָואס זַייא זָאלְן אֲפִילוּ אִין דֶר תּוֹרָה נִיט שְׁטֵיין וָואלְט רֶעכְט גְוֶועזְן מֶען זָאל זַייא אַלֵיין טָאן וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ מַיינֶע גִיזֶעץ זָאלְט אִיר הִיטְן דָם מֵיינְט מֶען אַזֶעלְכֵי זַאכְן וָואס גָאט הָט גוֹזֵר גְוֶועזְן אַז מֶען זָאל דָם טָאן אוּנ דֶר יֵצֶר הָרָע פְרֶעגְט פוּן וֶועסְט וֶועגְן הַאלְטְן מִיר אַזֶעלְכֵי מִצְוֹת וָוס אִיז אָן אַטַעַם דְהַיינוּ וָוס מֶען טָאר נִיט עֶסְן קֵיין חֲזִיר אָדֶר וָוס מֶען טָאר נִיט גֵיין אִין שַׁעַטְנֵז אוּנ נָאךְ

אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי דִּי יַעֲבֵד יָתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְהוֹן לְחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ׃ ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קְרִיב בִּשְׂרֵהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ׃ ז עֶרְיַת אֲבוּךְ וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי

אמך

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה׃ ס

ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה׃ ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא

תגלה

ת"א ושמרתם את. עקרים מד מה: אשר יעשה ב"ק לח סנהדרין נט מכות כג ע"ז ג: וחי בהם יומא פה סנהדרין עד ע"ז כו עקידה שער ט: אני ה' יומא סז: איש איש אל כל שאר בשרו שבת יג חגיגה יא כתובות מו סנהדרין נג ע"ז יז: ערות אביך סנהדרין נד: וערות אמך שם נג נד.

בעל הטורים | פירוש רשב"ם

בוחטין בתוך הגומא שלא יחקה את המינין (כמוהן): (ה) וחי נכנס למקדש: (ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה.
בהם וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שאמרתי
וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור: (ו) אני ה' (ז) ערות אביך וערות אמך. כי שלשה

רש"י

ללכת בהם. אל תפטר מתוכם י שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקתי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתוב בהם. (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר מ לשון רבים: אני ה'. נאמן נ לשלם שכר: (ז) ערות אביך. (סנהד' נד) זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו ס נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: וערות

שפתי חכמים

י דאם לא כן ללכת בהם ל"ל שהרי תשמרו כתיב: כ דאם לא כן ושמרתם למה לי הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פירוש דלעיל כתיב ואת חקותי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטים ושמירה ועשייה למשפטים לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי: מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בלשון רבים ר"ל כל אחד מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו ולא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתב לשון יחיד דכתיב איש וגו' ואחר כך כתיב תקרבו לשון רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה איצטריך לרבות גבי עריות שהוא לא תעשה והא נקבה גם כן חייבת במצות לא תעשה דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה קידושין דף ל"ה. וי"ל דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה שאשה חייבת דהא היא עושה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא קרקע עולם לכן איצטריך לרבויי שחייבת: נ אע"פ דאין כאן עשיית מצוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לומר לשלם שכר אלא במעשה י"ל כל מי שבאה עבירה לידו וניצל הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה. בקדושין דף ל"ט: ס ר"ל משכב זכור. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביאו דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהיא בלאו ומיירי באזהרה כמותו והביא הג"ש מקרא דפ' קדושי' דמיירי בעונש והניח הדבר

פירוש ע"ט

אַזעלכֵי זַאכֵן דְרוּם שְׁטֵייט װײטֶער אִין פָּסוּק אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט הָאבּ דָאס גוּזֵר גֶוועֶן טָארְסְטוּ דִיךְ דֶער פוּן נִיט פַּאטֶערְן נָאר לָלֶכֶת בָּהֶם דוּא זָאלְסְט גֵיין אִין זֵיי כְּלוֹמַר דוּ טָארְסְט נִיט זָאגֶן אִיךְ הָאבּ שׁוֹן גֶלֶערְנְט דִי חָכְמַת הַתּוֹרָה (רש"י) אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ צָאלְן שָׂכָר׃ (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַיין גֶיזֶעצֶע וְאֶת מִשְׁפָּטַי אוּנ מַיינֶע גִירֶעכְט אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם אַז דֶער מֶענְטְשׁ װעט זֵיי טָאן וָחַי בָּהֶם װעט עֶר לֶעבֶּן דוּרְךְ זֵיי

פירוש ע"ט

לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלְן שָׂכָר׃ (ו) אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ צוּ זַיין לַייבּ פְּרַיינְט לֹא תִקְרְבוּ אִיר זָאלְט נִיט גֶנֶעהֶנְן לְגַלּוֹת צוּ אַנְטְפְּלֶעקְן עֶרְוָה אִיר שַׁאנְד כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט נִיט מְזַוֵּג זַיין מִיט זֵיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלְן שָׂכָר׃ (ז) עֶרְוַת אָבִיךָ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין פָאטֶער דָס מֵיינְט מֶען דֶעם פָאטֶערְס װײבּ הָאטְשִׁי זִיא אִיז נִיט דַיין מוּטֶער וְעֶרְוַת אִמְּךָ אוּנ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין מוּטֶער הָאטְשִׁי זִיא אִיז נִיט

תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס ט עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃ ס י עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי

אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ׃ ח עֶרְיַת אִתַּת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲבוּךְ הִיא׃ ט עֶרְיַת אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ אוֹ בַת אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ מִן אִתְּתָא אָחֳרִי אוֹ מִן אִמָּךְ מִן גְּבַר אָחֳרָן לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן׃ י עֶרְיַת בַּת בְּרָךְ אוֹ בַת בְּרַתָּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן אֲרֵי עֶרְיְתָךְ׃

ת״א אמך הוא. בס עא עה: ערותם שם כג: ערות אשת שם כג: ערות אחותך יבמות כב כג: ערות בת בנך שם כב כג יז:

פירוש רשב״ם

ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם: (ט) מולדת בית או מולדת חוץ. פנויה כך נראה בעיני לפי פשוטו:

שפתי חכמים

ביומא (נה״י) ואני אומר דהיא כנוהגת מערות אשת אביך הנכתב בגדו הוא קבה כדמקבה התם אין לי אלא באזהרה וכו׳ עונש מניין דהא זה הפסוק בכמוך מיירי ג״כ באזהרה וע״כ מוכרח ללמד מאשת אביו גלה ע״ש: ע ר״ל כגון בנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו: פ וקרא דערות בת אשת אביו ללמד מי שיש לו איסור לאביך בה פרט לאחותו בנולדה לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קידושין כדכתיב בנו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: צ ר״ל ה״ה שלא קאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך לא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה: ל״פ במיירי באנוסה דלאו אשתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא כבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו של אנוסתו הבאה מזרע אחרים אינו באזהרת לא תגלה וה״ס בת אשתו דלאו בתו: ק פירוש וא״ת אחר בזה שמקרא של ערות בת בנך וגו׳ באנוסים קמיירי א״כ בתו ובת בנו מנשואתו מניין דליכא למימר דהאיא בק״ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והכיב בתו אנו למדין וכו׳: ר פירוש ק״ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה ולקמן כתיב ערות אשה ובתה וגו׳ והתם כתיב ג״כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה אף הנה דכתיב הכא מיירי

רש״י

אמך. להביא אשה שאינה אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך. אף בת אנוסה במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. (יבמות כג) בין שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה: (י) ערות בת בנך וגו׳. (יבמות ג) בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר ובתו ובת בתו מאשתו ק״ו אנו למדין מערות אשה ובתה שנא׳ בכן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך. קל וחומר לבתך. אלא לפי שאין מזהירין מן הדין. למדוה מגזרה שוה בש״ס במסכת

פירוש ע״ט

זיין פאטערס ווייב דהיינו דער פאטער האט איר גט געגעבן לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקן אמך הוא זיא איז דיין מוטער לא תגלה ערותה טארסטו ניט אנפלעקן איר שאנד: (ח) ערות אשת אביך דיא שאנד פון דיין פאטערס ווייב האטשי דיין פאטער איז געשטארבן לא תגלה טארסטו ניט אנפלעקן ווארום ערות אביך הוא עס איז אשאנד פון דיין פאטער: (ט) ערות אחותך דיא שאנד פון דיין שוועסטער בת אביך וואס זיא איז די טאכטער פון דיין פאטער כלומר זיא איז מיט דיר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט פון איין מוטער או אדער

בת אמך זי איז איין טאכטער פון דיין מוטער מולדת בית סיי די טאכטער איז געבארן געווארן צו דיין פאטער פון אזעלכע וואס ער מעג זי האלטן ביי זיך אין שטוב פאר אווייב או מולדת חוץ אדער די טאכטער איז געבארן געווארן צו דיין פאטער פון אזעלכע וואס ער טאר זיא ניט האלטן פאר אווייב דהיינו ער האט זי געהאט פון אממזרת לא תגלה ערותן: (י) ערות בת בנך דיא שאנד פון דיין זונס טאכטער או בת בתך אדער פון דיין טאכטערס טאכטער לא תגלה ערותן זאלסטו ניט אנטפלעקן זייער שאנד כי [illegible] ווארום עס

כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס יא עֶרְוַת בַּת־
אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ
הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס יב עֶרְוַת
אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר
אָבִיךָ הִוא: ס יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ
לֹא תְגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס
יד עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־
אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס
טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת
בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס
טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה

ערות

עֶרְיָתָךְ אִנִּין: יא עֶרְיַת
בַּת אִתַּת אֲבוּךְ
דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ
אֲחָתָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי
עֶרְיְתַהּ: יב עֶרְיַת
אֲחַת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי
קָרִיבַת אֲבוּךְ הִיא:
יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ
לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת
אִמָּךְ הִיא: יד עֶרְיַת
אַח אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי
לְאִתְּתֵהּ לָא תִקְרַב
אִתַּת אַח אֲבוּךְ הִיא:
טו עֶרְיַת כַּלָּתָךְ לָא
תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא
לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ:
טז עֶרְיַת אִתַּת אֲחוּךְ
לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲחוּךְ
הִיא

תא ערוה בת אשת אביך יבמות כב: ערות אחות אביך שם נד: שאר אביך הוא בבא בתרא קט: שאר אמך הוא שם: ערות אחי אביך סנהדרין כח: ערות כלתך לא תגלה יבמות כא: אשת בנך הוא סנהדרין נג. עו: ערות אשת אחיך יבמות נה:

רש"י

(יבמות ג. סנהדרין עה): (יא) **ערות בת אשת אביך.** לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אביך בראויה לקידושין: (יד) **ערות אחי אביך לא תגלה.** ומה היא ערותו אל אשתו ת לא תקרב: (טו) **אשת בנך הוא.** לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בה א פרט לאנוסה ושפחה

שפתי חכמים

בכהס: ת אבל גבי ערות אביך לא הוצרך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו משום דסמך הקרא על הגזירה שוה דלעיל: א וקא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה. משום דלעיל מרבינן אנוסה לחיוב כדכתיב בת אביך ופירש רש"י אף בת אנוסה במשמע. וא"ת מ"מ הכא דממעט מקרא דאשת בנך את האנוסה והא גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכתוב נמי דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה במשמע ה"נ פשיט כלתך אף שאנוסה במשמע. ותירץ הרא"ם שאני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמאחד משמע א:

פירוש ע"ט

איז דיין שאנד: (יא) ערות בת אשת אביך דיא שאנד פון דר טאכטר פון דיין פאטרס ווייב מולדת אביך וואס זיא האט גיוונן פון דיין פאטר אחותך הוא איז זיא דיין שוועסטר לא תגלה ערותה זאלסטו ניט אנפלעקן איר שאנד: (יב) ערות אחות אביך לא תגלה דיא שאנד פון דיין פאטערס שוועסטר זאלסטו ניט אנפלעקן שאר אביך הוא ווארום זי איז איין לייב פריינט פון דיין פאטר: (יג) ערות אחות אמך לא תגלה דיא ערוה פון דיין מוטרס שוועסטר זאלסטו ניט אנפלעקן כי שאר אמך הוא ווארום זי איז אלייב פריינט פון דיין מוטר: (יד) ערות אחי אביך דיא ערוה פון דיין פאטרס ברודר לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקן אונ וואס איז זיין ערוה אל אשתו לא תקרב צו זיין ווייב זאלסטו ניט גענעהנן דס הייסט דו זאלסט מיט איר ניט ליגן ווארום דודתך הוא זיא איז גרעכינט אז דיין מומע: (טו) ערות כלתך לא תגלה די ערוה פון דיין שנור זאלסטו ניט אנפלעקן ווארום אשת בנך הוא זי איז דיין זונס ווייב דרום לא תגלה ערותה זאלסטו ניט אנטפלעקן איר ערוה: (טז) ערות אשת אחיך לא תגלה דיא ערוה פון דיין ברודרס ווייב זאלסטו ניט אנפלעקן ווארום

עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס
יז עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:
יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ

היא: יז עֶרְיַת אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ לָא תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ וְיָת בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ קָרִיבָן אִנִּין עֵצַת חֶטְאִין הִיא:
יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא תִסַּב לְעָקָאָה לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ עֲלַהּ בְּחַיַּהָא:
יט וּלְאִתְּתָא בְּרָחוּק סְאוֹבְתַהּ לָא תִקְרַב

ת"א ערות אחיך היא שם: ערות אשה ובתה שם כב לו: את בת בנה שם כא: שארה הנה חגיגה יא יבמות ג כריתות ה: זמה הוא חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה כריתות ה טו: ואשה אל אחתה יבמות ג יט כח קידושין נ: לצרר עליה בחייה יבמות ח ס יג: לגלות ערותה עליה סוטה ס: ואל אשה בנדת שבת יג מכות יד שבועות יח כריתות ג:

פירוש רשב"ם

(יח) לצרר. כמו וכעסתה צרתה. שתי נשים לאיש אחד נקראו צרות זו לזו:

בעל הטורים

שותפין יש באדם: (יח) עליה בחייה. גימט' אף שיגרש (שם סלוקיות): (יט) ואל אשה. ב'. דין ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא ואידך בעזרא בנדת עמי הארצות שהם לא קרב אל אשה נדה כתיב ביה צדיק הוא חיה יחיה אבל אם יקרב אליה בנדת טומאתה הרי הוא כנדת עמי הארצות:

שפתי חכמים

כאנוסה ומפתה משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרכו שלא בא למעט אלא מפתה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראות אבל הכא בשרבוי והמיעוט בניהם במקרא אחד אין כל אחד נדרש לעצמו אלא קאתו מכאן קאתו באיזה כלתך אמרתי באונס שיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה וכו' שאין לבנך אישות בה וכו': ב ומקרא של ערות בת בנך וגו' דאשר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מבוא את הכפל וכוי ומם שהוא ל' מחשבה: ד כדתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינה מקודשת מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לא יהו לקוחים שתיהן כאחת מכן. ופירוש אל אחותה כמו על ופי' כמו עם אחותה כמו על נביו שפירש עם נביו: ה (דכ"ע) דאל"כ בחייה ל"ל הא כבר כתיב אל

רש"י

ונכרית (סנהדרין עה): (יז) ערות אשה ובתה. (יבמות צז) לא אסר הכתוב אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נאמר לא תקח ל' קיחה וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) ל' קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה: שארה הנה. קרובות זו לזו: זמה. עצה כתרגומו ג עצת חטאין שיצרך יועצך לחטוא: (יח) אל אחתה. (קידושין נ) שתיהן ד כאחת: לצרר. ל' צרה לעשות את זו צרה לזו: בחייה. למדך שאם גרשה לא ישא את אחותה ה כל

פירוש ע"ט

ערות אחיך הוא דאס איז די שאנד פון דיין ברודער: (יז) ערות אשה ובתה די ערוה פון איין אשה אונ איר טאכטער לא תגלה זאלסטו ניט אנטפלעקן כלומר ווען איינער נעמט א וויב טאר ער ניט ליגן ביי איר טאכטער אדר אז ער נעמט דיא טאכטער טאר ער ניט ליגן ביי איר מוטער את בת בנה דיין ווייבס זונס טאכטער ואת בת בתה אדר איר טאכטערס טאכטער לא תקח טארסטו ניט נעמן לגלות ערותה צו אנפלעקן איר שאנד ווארום שארה הנה זיי זענען איינס מיט דעם אנדרן לייב פריינט זמה הוא דס איז איין עצה פון דם יצר הרע וואס ער רעט דיך אן צו זינדיגן: (יח) ואשה אונ איין אשה אל אחתה צו איר שוועסטער לא תקח זאלסטו ניט נעמן כלומר טארסט ניט נעמן צווייא שוועסטער אז זיי זאלן צו דיר זיין פר ווייבר לצרור צו באליידיגן דאס הייסט מען הט צוויי ווייבר איז אייגע צו דער אנדערער א צרה לגלות ערותה צו אנפלעקן איר ערוה עליה בחייה ביי זיין ווייבס לעבן טאר ער ניט נעמן איר שוועסטער פר א וויב אבר אז דס וויב שטארבט מעג ער יוא נעמן איר שוועסטער: (יט) ואל אשה אונ צו איין אשה בנדת טומאתה אין איר אום ריינקייט פון דער נדה לא תקרב לגלות ערותה זאלסטו ניט גינגעהן צו אנפלעקן

טמאתה לא תקרב לגלות
ערותה: כ ואל־אשת עמיתך לא־
תתן שכבתך לזרע לטמאה־בה:
כא ומזרעך לא־תתן להעביר
למלך ולא תחלל את־שם
אלהיך אני יהוה: שביעי רביעי כשהן מחוברין
כב ואת־זכר לא תשכב משכבי
אשה תועבה הוא: כג ובכל־
בהמה לא־תתן שכבתך לטמאה־
בה ואשה לא־תעמד לפני בהמה
לרבעה תבל הוא: כד אל־תטמאו
בכל

תקרב לגלאה עריתה:
כ ובאתת חברך לא
תתן שכבתך לזרעא
לאסתאבא בה:
כא ומזרעך לא תתן
לאעברא למלך ולא
תחל ית שמא דאלהך
אנא יי: כב ועם
דכורא לא תשכוב
משכבי אתתא
תועבתא היא:
כג ובכל בעירא לא
תתן שכבתך
לאסתאבא בה ואתתא
לא תקום קדם בעירא
למשלט בה תבלא
הוא: כד לא תסתאבון
בכל אלין ארי בכל
אלין

ת״א לא תקרב בגיטין יח: ומזרעך לא תתן מגילה כה סנהדרין סד:
משכבי אשה יבמות נג סוטה כו קידושין כב סנהדרין נד עז כריתות ד: ובכל
בהמה לא תתן סנהדרין נד: אל תטמאו בכל אלה סנהדרין פא מכות כג:

רש"י

זמן שהיא בחיים: (כא) למלך. ע"ז היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש: (כג) תבל הוא. ל' קדש וערוה וניאוף וכן

פירוש ע"ט

איר ערוה דם מיינט מען אז איין אשה איז אנדה מאר מען בייא איר ניט ליגן: (כ) ואל אשת עמיתך אונ צום ווייב פון דיין גזעלן לא תתן שכבתך זאלסטו ניט געבן דיין גלעגער לזרע צו זייען כלומר מיט איין פרעמד ווייב טארפסטו ניט ליגן לטמאה בה צו פר אום ריינגן זיך מיט איר: (כא) ומזרעך אונ פון דיינע קינדער לא תתן זאלסטו ניט געבן להעביר צו מאכן איבר פארן דורך דעם פייאר למלך צו דער ע"ז וואס ווערט אן גרופן מולך. רש"י שרייבט דיא ע"ז פון מולך הט מען אזו גדינט אמענטש הט זיין קינד איבר געענטפרט צו די דיגערם אונ זייא האבן גמאכט צוויי גרויסע פלאקרן פון פייאר אונ האבן דאס קינד איבר גפירט צווישן דיא צוויי פלאקרן ולא תחלל את שם אלהיך אונ זאלסטו ניט פר שוועכן דעם נאמן פון גאט אבר אז דו וועסט יוא טאן דם ווי אובן איז גשטאנן וועסטו פר שוועכן גאטס נאמן אני יי' דו זאלסט וויסן אז איך בין גאט אונ קאן בצאלן דיר איין עונש: (כב) ואת זכר לא תשכב אונ מיט אזכר זאלסטו ניט ליגן משכבי אשה אזעלכע גלעגער ווי מיט איין אשה וואורום תועבה הוא דם איז אום ווערדיג: (כג) ובכל בהמה אונ אן קיינרלייא בהמה לא תתן שכבתך זאלסטו ניט געבן דיין גלעגער לטמאה בה דו זאלסט דיך פר אום ריינגן מיט איר ואשה לא תעמוד לפני בהמה אונ איין אשה זאל זיך ניט שטעלן פר אבהמה לרבעה צו מזנה זיין מיט איר תבל הוא דאס הייסט ניאוף אדר דם הייסט אפאר מישונג: (כד) אל תטמאו בכל אלה איר זאלט זיך ניט פר אום ריינגן אין אלע

בְּכָל־אֵ֑לֶּה כִּ֤י בְכָל־אֵ֙לֶּה֙ נִטְמְא֣וּ
הַגּוֹיִ֔ם אֲשֶׁר־אֲנִ֥י מְשַׁלֵּ֖חַ מִפְּנֵיכֶֽם׃
כה וַתִּטְמָ֣א הָאָ֔רֶץ וָאֶפְקֹ֥ד עֲוֺנָ֖הּ
עָלֶ֑יהָ וַתָּקִ֥א הָאָ֖רֶץ אֶת־יֹשְׁבֶֽיהָ׃ מפטיר
כו וּשְׁמַרְתֶּ֣ם אַתֶּ֗ם אֶת־חֻקֹּתַי֙ וְאֶת־
מִשְׁפָּטַ֔י וְלֹ֣א תַעֲשׂ֔וּ מִכֹּ֥ל הַתּוֹעֵבֹ֖ת
הָאֵ֑לֶּה

ת״א ותטמא הארץ שבת לג : ושמרתם אתם סנהדרין כ :

אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן : כה וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת יָתְבָהָא : כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא

רש״י

ותקא על תבליתם (ישעיה י) . ד״א תכל הוא ג׳ בלילה

משלי ישראל

(אַל תִּטַּמְּאוּ בְּכָל אֵלֶּה) גאט האט געזאגט צוא משה ער זאל זאגן דיא יודן אז איך וועל אייך ברענגען קיין ארץ ישראל זאלט איר דיך ניט מטמא זיין מיט דיא אלע אום ווערדיגע זאכן ווארום דיא פעלקער וואס איך שיק ווי אויעק פאר אייך פון ארץ ישראל ווען זייא טמא געווארן אין דיא אום ווערדיגע זאכן און זייא האבן מטמא געווען דאס לאנד האט דאס לאנד אום געשפיגן אירע יצרים און אז איר וועט מאן דיא אום ווערדיגע זאכן וועט אייך אויך דאס לאנד אום שפייען דרום זאלט איר היטן וואס איך זאג אייך אצונד וועלן מיר געבן צוא פאר שטיין דעם נאמנן ענין מיט אין משל איין עושר האט חתונה געמאכט זיין מאכטער אין עמליכע יאר נאך דער חתונה האט ער געזעהן אז דער איידם איז שלעכט ער איז איין זולל וסובא און שפילט אין קארטן און זיצט אין דיא שענקן און שיכרות איז דעם עושר זייער ביטער געווען און דער מאכטער איז אויך זייער ביטער געווען האבן זייא אים פאר טריבן פון דער שטוב און דער סוף איז געווען ער האט דיא גטוס געבן און דער פאטער האט דיא מאכטער חתונה געמאכט מיט אנגדרין דער אנגדר איידם האט ניט געהאט קיין מעלות נאר קיין הפרוגות האט ער אויך ניט געהאט ער איז געווען איין ערליכער און זיא האט אים זייער ליב געהאט עס פלעגט זיין איר מנהג אז ער איז געגאנגען אין שול אדער ערגיץ אנדערש האט זיא אים געזאגט זוים דיך ניט זאלסט היבש אהיים קומען ווארום דיא פלעגט תמיד מראכטן מאכר ניים ער אויך דיא ערבר וואס דער ערשטער מאן איז געגאנגען און אזו פלעגט זיא איהם תמיד פארשטן און פרעגן ווא ביסט דוא געוועזן ווא היין ביסט געגאנגען און דער מאן האט זיך זייער ביטער געווען איף דעם וואס דאס ווייב פארשט אים ווא ער איז געווען און ווא ער איז געגאנגען און דער שווער האט געוואלט דעם איידם איבר בעטן ער זאל קיין יסורים ניט האבן זאגט ער צום איידם גלייב מיר אז מיין מאכטער האט דיך בתחלה ליב און איך דעם וואס זיא פארשט דיך זאלסט זיך ניט פאר וונדרין ווארום דיא געדאנקן שרעקן זיא אז זיא זאל דיך ניט קוקן אן דיא מעשים פון דעם ערשטן מאן האט זיא מורא פאר דיר אויך דאס דר איידם האט איינע אויפן גבאן אונ זאגט אזי זייער וואס האב איך גבאן וואס איך האב גנומען אבייב וואס זיא האט גהאט פריר אשלעכטן מאן בעסר וואלט איך גנומן אבתולה וואלט זיא מיך ניט חושד געווען אונ וואלט איך מיר ניט איבר געבראכט קיין שלעכטן זאגט דער שווער צוא אים דוא פאר שטייסט נאר ניט עס איז פונקט פאר קערט אז דוא וואלטסט גענומען אבתולה וואלט זיא דיך ניט ליב געהאט ווען דעם וואס דוא ביסט ניט קיין שלעכטער מאן זיא האט קיין מאל ניט געהאט ליב דעם מענטשן וואס ער איז ניט קיין שיכור אדער אגזלן אגנב נאר מען לובט דעם מענטשן וואס ער האט מעלות הויבט ער קען ניט לערנען אדר שרייבן אדער אגוטער בעל מלאכה דעם מענטשן ליבט מען אבער דוא האסט ניט קיין שום מעלה דוא קענסט ניט לערנען ניט שרייבן היינט ווייס זיא נאך ניט דוא ביסט אז איך האב דיר געגעבן מיין מאכטער

פירוש עברי

דיא זאכן וואס אובן איז געשטאנען כי בכל אלה ווארום אין דיא אלע זאכן נטמאו הגוים זענען פאר אומרייניקט געווארן די פעלקער אשר אני משלח מפניכם וואס איך טו שיקן פאר אייך : ותטמא הארץ אונ דורך דעם איז דם לאנד פאר אומרייניקט געווארן ואפקד עונה עליה האב איך בפולן איר זינד אויף איר ותקא הארץ את יושביה דרוב האט דם לאנד אוס געשפיגן אירע זיצרס : (כו) ושמרתם אתם את חקותי ואת משפטי אונ איר זאלט היטן מיין געזעץ און מיין גרעכטע ולא תעשו מכל התועבות האלה אונ איר זאלט ניט טאן פון אלערליי דיא אום

יועדיקייט

האלה האזרח והגר הגר בתוככם׃
כז כי את־כל־התועבת האל עשו
אנשי־הארץ אשר לפניכם
ותטמא הארץ׃ כח ולא־תקיא
הארץ אתכם בטמאכם אתה
כאשר קאה את־הגוי אשר
לפניכם׃ כט כי כל־אשר יעשה
מכל התועבת האלה ונכרתו
הנפשות העשת מקרב עמם׃

ושמרתם

תְּיוּרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן: כז אֲרֵי יָת
כָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
עֲבָדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי
קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתְּאָבַת
אַרְעָא: כח וְלָא
תְרוֹקֵן אַרְעָא יָתְכוֹן
בְּסָאֳבֵיכוֹן יָתַהּ כְּמָא
דְרוֹקִינַת יָת עַמָּא דִּי
קֳדָמֵיכוֹן: כט אֲרֵי
כָּל דִּי יַעְבֵּד מִכָּל
תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
וְיִשְׁתֵּיצוֹן נַפְשָׁתָא
דְיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

ותטרון

ת"א כי אם כל שבת לג יבמות כא בתרא פא תמורה כט: ולא תקיא שבת לג: כי כל אשר יבמות ח נד קידושין סז בתרא פא כתובות ט כריתות כב: ונכרתו קידושין כ בב"ק לב מכות כג כריתות ב:

בעל הטורים

(כט) הנפשות העשת. כתיב חסר לומר שחייב אפילו בלא התראה:

רש"י

ומרבוע זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון ריקון מריקה עצמה מהם: (כט) הנפשות העשת. הזכר

שפתי חכמים

אמותה דמשמע שתיכף כאחת: ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפילו אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיום להם שיטמאו אם כחקים והמשפטים לכן הביא משל לבן מלכים וכו' כלומר שאתם תהיו כמו בן מלכים שאם יאכל דבר מאום מיד מקיא מפני שהוא מפונק כך הם אתם תטמאו את הארץ מיד מקיאה

פירוש ע"ט

ווערדיקייט הָאֶזְרָח דר אלט געזעסנר וְהַגֵּר וכו':
(כז) כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל ווארום אלע די אום
ווערדיקייט עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ האבן געטאן די
מענטשן אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וואס זיי זענן דריגן געזעסן
פר אייך דורך דעם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ איז פר אום
ריינגט געווארן דס לאנד: (כח) וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ
אֶתְכֶם אונ דס לאנד זאל אייך ניט אום שפייאן
בְּטַמַּאֲכֶם אוֹתָהּ אז איר וועט זיא פר אום ריינגן
כַּאֲשֶׁר קָאָה אזוי ווי זי האט אום געשפיגן אֶת הַגּוֹי
דאס פאלק אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וואס זייא זענן געזעסן
דריגן פר אייך: (כט) כִּי כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת
הָאֵלֶּה ווארום איטליכר ווס וועט טאן פון אלע
די אום ווערדיקייט וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשׂת וועלן
די לייבר ווס וועלן די זאכן טאן פר שניטן
ווערין

משלי ישראל

פאר אוועיב וואס איר ערשטר מאן איז געווען אזנב אשכור אונ נאך אנדרע חסרונות דרום האט זיא דיך ליב אונ פרייט זיך מיט דיר נאר פאר וואס דוא האסט ניט דיא חסרונות אזו וויא דר ערשטר מאן:

(וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אוֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם) אונ דאס לאנד זאל אייך ניט אום שפייען אז איר וועט דיא מטמא זיין אזו וויא זיא האט אום געשפיגן דאס פאלק וואס איז געוועזן פאר אייך אין לאנד (כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה) ווארום דר וואס וועט יוא טאן פון דיא אלע אום ווערדיקייט וואס דיא פעלקר האבן געטאן (וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשׂת מִקֶּרֶב עַמָּם) וועלן די נפשות וואס וועלן טאן דאס דאזיגע פאר שניטן ווערן פון צווישן זייער פאלק אין דיא פסוקים איז דא צוא פרעגן צוויא שאלות. איינס דער פסוק דארף זאגן דאס לאנד וועט אייך ניט אום שפייען אז איר וועט זיא ניט מטמא זיין ווארום אזו ווייזט אום דר פשט פון דעם פסוק נאר זאגט צוא דיא יודן אז זייא וועלן היטן דיא תורה וועט דאס לאנד זייא ניט אום שפייען נאך דאס שטייט אין פסוק פאר קשיא אונ די אנדרע שאלה איז וואס זאגט דער פסוק ווייבר ווארום דער וואס וועט באן די אלע אום

ל ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני

אונקלוס: ל ותטרון ית מטרת מימרי בדיל דלא למעבד מנימוסי תועבתא די אתעבידו קדמיכון ולא תסתאבון

ת"א ושמרתם את מועד קטן ה חגיגה יא יבמות כא ככובות ז: לבלתי עשות חגיגה יא כבובות ז:

שפתי הכמים

אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו. כגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבות האלה אבל אתם אם תעשו התועבות האלה מיד תקיא אתכם: ז עיין לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי לזהיר את ישראל על כך הרי ככר אמור ושמרתם את חקותי וגו' ולא תעשו מכל התועבות האלה: ט דק"ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה' אלהיכם. לכן פירש רש"י דאני ה' אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומשום הכי הואלתי אתכם ואם כן כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי אם כן נבדלים אתם ממני ואם כן מה הנאה שהיה לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של הקב"ה וכל שכן שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בשר ודם וממילא אתם חייבים כליה כיון שאין צורך בכם ובפרט שאתם עובדים עבודת אלילים: חסלת פרשת אחרי

רש"י

והנקבה ז במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר בית דין ח על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו אינו אלהיכם ט ואתם נבדלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר אני ה' אלהיכם:

חסלת פרשת אחרי

משלי ישראל

ווערדיקיים ווען ער פאר שניקן ווערן וואס פאר איין טעם איז דאס אין דעם פרידיגען פסוק. נאר מיר וועלן דיא פסוקים פאר ענטפערן מיט אמשל איין עושר האט גהאט איין בן יחיד אונ האט ביא זיך אין שטוב מגדל געוועזן איתום ער זאל זיין איין חבר צוא דעם בן יחיד ביא דעם לערנן אונ האט גנומן צוא זיך אין שטוב אריין איין מלמד פון ביידע ווען אז דער יתום איז שון געווארן ביא דעם עושר אין שטוב איין בן בית אונ האט תמיד געגעסן אונ געטרונקן האט ער נים געוואלט פאלגן דעם מלמד אונ האט ליב געהאט צוא גיין שפאצירן אין דיא גערטנער כדי ער זאל זיך מבטל זיין פון דעם לערנן אונ אז דער עושר איז דער פון געוואר געווארן האט ער דעם יתום ארוס געשטופט פון דער שטוב אונ האט אים פאר טריבן דער יתום איז אייגן געגאנגן נאך דעם האט דר בן יחיד אן געהויבן צוא גיין אין דיא וועגן ער איז איך געגאנגן שפאצירן אלע טאג אין דיא גערטנער אונ האט נים געוואלט לערנן אונ אז דער פאטר האט דאס געזעהן האט ער אים אריין גנומן אין שטוב אונ האט אים געשלאגן מיט דעם שטעקן מיט דעם רימן נאך דעם אז דעם פאטער איז שון אפ געגאנגן דער כעס איז דער בן יחיד אריין געגאנגן צוא אים אונ זאגט צוא אים פאר וואס זאל איך זיין ערגער פון דעם יתום וואס איז געוועזן ביא דיר אין שטוב מיט מיר איין חבר ער האט דאך אויך געטאן דאס איינינע וואס איך האב איך האסטו אים נאר נים געמאן נאר האסט אים ארוס געשטופט פון דער שטוב אונ האסט אים פאר טריבן האסטו מיר אויך אזוי געדארפט צוא טאן פאר וואס ביסטו אזוי געוועזן אין כעס אונ האסט מיך אזוי ביטער געשלאגן ענפערט אים דר פאטער איז דען דער יתום מיין אייגן קינד נאר איך האב געמיינט אז ער וועט גיין בדרך הישר אונ וועט פאלגן דעם מלמד אונ וועט זיצן און לערנן דרום האב איך אים געהאלטן ביא מיר אבר אז איך האב געזעהן אז ער וויל נים לערנן אונ גייט נים בדרך הישר האב איך אים פאר טריבן אבר דוא ביסט דאך מיין אייגן קינד וויא אזוי קען איך דיך אוועק טרייבן פון מיר זאלסט וויסן אז איך וועל דיך נאך מיין שלאגן אונ דוא וועסט מיך מוזן פאלגן אונ וועסט מוזן לערנן און גיין בדרך הישר. דאס אייגינע איז דער המשך פון דער גאנצער פרשה גאט זאגט אזוי צוא דיא יודן אזוי וויא דיא פעלקער וואס זענען פריר געזעסן אין דעם לאנד זאלט איר נים אזוי טאן ווארום דיא פעלקער וואס איך פאר טרייב פאר אייך פון דעם לאנד האבן זייא מטמא געווען דאס לאנד דרום האט זייא דאס לאנד אוס געשפיגן זאלט איר זיך נים טראכטן דיא פעלקער האבן איך נים געפאלגט נאט הט זיי גאט מיין נים געשטראפט נאר וואס ער האט זייא פאר טריבן פון דעם לאנד וועט אייך דאס לאנד איך אום שפייען אזוי וויא דיא פעלקער. דאס הייסט ער וועט אייך אויך שטראפן מיט דר אייגינר שטראף וואס דיא פעלקער ער זאל אייך ארוס טרייבן פון דעם לאנד דרום זאגט דער פסוק עס איז נים אזוי וויא איר מיינט דאס לאנד וועט אייך נים אום שפייען אזוי וויא דיא פעלקער נאר דער ווס וועט נים היטן אונ נים מקיים זיין דיא תורה

פירוש ע"ט

ווערן מקרב עמה פון צווישן זייער פאלק: (ל) ושמרתם את משמרתי אונ איר זאלט היטן מיין היטונג. רש"י שרייבט דר פסוק איז מזהיר אז דם בית דין זאל אכטונג געבן דרויף לבלתי עשות אז מען זאל נים טאן מחוקות התועבות פון אזעלכי אום ווערדיגי געזעץ אשר נעשו לפניכם וואס זענען געטאן געווארן פר אייך ולא תטמאו בהם אונ איר זאלט נים פר שיטן ווערן פון צווישן זיין פאלק אונ איר וועט מוזן היטן דיא תורה ווארום (אני יי אלהיכם) איך בין

תִּסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ פ פ פ

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ פ פ

פ' פסוקים כ"י כ"ל סימן . עד"ו סימן׃

פירוש ע"ם

ווערן פר אום ריינקט דורך זיי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט ·

משלי ישראל

אייער גאט זאגט איר דאך מיינע קינדער וויא אזו קען איך אייך פאר לאזן נאר איך וועל אייך אלע מאל שטראפן אונ איר וועט מוזן מקיים זיין דיא תורה מיט דיא מצות׃

הפטרת אחרי מות ביחזקאל סימן כב

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים
וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם
בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃ בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ
וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ
חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ טְמֵאַת

פירוש ע"ם

יחזקאל הנביא האט גזאגט וַיְהִי דְבַר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר אונ עס איז געוועזן דיא נבואה פון גאט צו מיר אונ האט מיר אזו גיזאגט וְאַתָּה אונ דוא בֶּן אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט אויב דוא וועסט דיך באווערן כלומר אויב דוא וועסט האבן איין וויכוח אֶת עִיר הַדָּמִים מיט די מענטשן פון דער בלוט שולדיגע שטאט ירושלים וְהוֹדַעְתָּהּ זאלסטו איר לאזן וויסן אֵת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ גאר איר אום ווערדיקייט׃ וְאָמַרְתָּ אונ דו זאלסט זאגן כֹּה אָמַר יְיָ אזו האט גאט גזאגט עִיר שׁוֹפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ די שטאט ירושלים ווס די מענטשן פר גיסן שולד בלוט אין איר דרום האט גאט גזאגט לָבוֹא עִתָּהּ אז עס איז גקומן איר צייט זיא זאל חרוב ווערן וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה אונ וואס זיא האט גמאכט דמות כוכבים ומזלות צו פר אפ גאט צו פר אומריינגן זיך דרום האט גיזאגט גאט עס איז גקומן איר צייט פון פורעניות׃ בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר שָׁפַכְתְּ פון וועגן דעם בלוט ווס דו האסט פר גאבן אָשַׁמְתְּ האסטו גיזינדיגט וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית אונ מיט דעם דמות כו"ם ווס דו האסט גימאכט טָמֵאת ביסטו טמא גווארן וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ אונ דיינע טעג פון פורעניות האבן גינעהנט וַתָּבוֹא אונ דוא ביסט גקומן עַד שְׁנוֹתָיִךְ ביז דיינע יארן וואס שטייט אין דער תורה ווען דיא ישראל וועלן זיין שלעכט (וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ) אונ זייא וועלן פר עלטערט ווערן אין לאנד וועלן זייא פר טריבן ווערן אין גלות אונ דס ווארט וְנוֹשַׁנְתֶּם גירעכנט אן אכט הונדערט אונ צוויי אונ פופציג יאר אונ אצונד זענן שון די ישראל אכט הונדערט אונ פופציג יאר אין לאנד דרום איז שון באלד די צייט איר זאלט פר טריבן ווערן עַל כֵּן דרום ווייל דוא טוסט קיין תשובה ניט נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם האב איך דיך גגעבן פר א שאנד צווישן די פעלקר וְקַלָּסָה לְכָל הָאֲרָצוֹת אונ איין שפעטונג צוא אלע לענדר הַקְּרוֹבוֹת וְהָרְחוֹקוֹת אונ די נאהונטי מיט די ווייטע אומות יִתְקַלְּסוּ בָךְ וועלן שפעטן אונ ליידן פון דיר אונ וואס וועלן זייא זאגן טְמֵאַת הַשֵּׁם זיא

כוכב מישראל

(בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וגו') מיט דיין בלוט וואס דו האסט פר גאסן האסטו דיר פאר שולדיגט · מיט דיינע מיאוסע זאכן וואס דו האסט גטאן ביסטו גיווארן פאר אום ריינגט ביז וואנן (וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד שְׁנוֹתָיִךְ) דורך דייני פיל שלעכטע מעשים האסטו מקרב גיוועזן דיינע טעג עס ווערט דיר גרעכנט פאר פיל טעג לפי ערך דיינע פיל מעשים דורך דעם ביסטו גקומן צוא פיל יארן מיין וויא פיל עס איז באמת ועל כן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה וגו' דריבער וועט דיין בראך זיין גרוס אז עס וועט זיין למשל אין די גאנצע וועלט אונ אלע אומות וועלן דיר מבזה זיין דיין חרפה וועט זיין מפורסם דוא וועסט זיין למשל אין יעדערע צרה מען וועט זאגן דיא צרה איז אזו גרוס וויא צָרַת יְרוּשָׁלַיִם וגו'׃

השם רבת המהומה: הנה נשיאי ישראל איש לזרעו היו בך למען שפך־דם: אב
ואם הקלו בך לגר עשו בעשק בתוכך יתום ואלמנה הונו בך: קדשי בזית ואת־
שבתתי חללת: אנשי רכיל היו בך למען שפך־דם ואל־ההרים אכלו בך זמה
עשו בתוכך: ערות־אב גלה־בך טמאת הנדה ענו־בך: ואיש | את־אשת רעהו
עשה תועבה ואיש את־כלתו טמא בזמה ואיש את־אחתו בת־אביו ענה־בך:
שחד לקחו־בך למען שפך־דם נשך ותרבית לקחת ותבצעי רעיך בעשק ואתי
שכחת נאם אדני יהוה: והנה הכיתי כפי אל־בצעך אשר עשית ועל־דמך אשר
היו בתוכך: היעמד לבך אם־תחזקנה ידיך לימים אשר אני עשה אותך אני יהוה
דברתי ועשיתי: והפיצותי אותך בגוים וזריתיך בארצות והתמתי טמאתך ממך:

פירוש ע"ט

האט זיך כטמא געוועזן איר נאמן וואָרן פריר דאט זי געהייסן עם קדוש איז טייטש איין היילג פאלק און היינט הייסן זיי עם טמא שפתים אפאלק מיט אומריינע לעפצן, רבת המהומה עס איז פול און גרוס איר ברומונג מחמת הונגר און מחמת רציחה פון דעם שונא און פר וואס וועט דס אוף אייך קומן ווארום הנה נון נשיאי ישראל די הארן פון די ישראל איש לזרועו היו בך איטלכר מענטש נאך זיין שטארקייט זענן זיי געוועזן אין דיר ווער עס איז געוועזן שטארקר דער הט ביי דם אנדרן אוועק גנומן למען פון וועגן שפך דם צו פאר גיסן בלוט אב ואם פאטר און מוטר הקלו האבן זיי מבזה געוועזן בך די מענטשן וואס וואנן אין דיר ירושלים לגר עשו בעשק צוא אגר האבן זייא גטאן מיט גזילה בתוכך צווישן דיר איין יתום און איין אלמנה הונו בך האבן זייא גינארט אין דיר קדשי בזית מיינע קדשים האסטו מבזה געווען ואת שבתותי חללת און מיינע שבתים האסטו פר שוועכט אנשי רכיל היו בך מענטשן רכילות זאגערס זענן געוועזן אין דיר למען פון וועגן שפך דם צו פאר גיסן בלוט ואל ההרים און אוף די בערג אכלו בך האבן זיי געגעסן די קרבנות פון דער עבודה זרה זמה און שלעכטע עצות פון זינד עשו בתוכך האבן זיי גטאן צווישן דיר ערות אב גלה בך די שאנד פון איין פאטר האבן זייא אנפלעקט צווישן דיר כלומר זיי האבן מזנה געוועזן מיט זייער שטיף מוטר טמאת הנדה דאס אום ריין פון איין נדה ענו בך האבן זיי גפייניגט אין דיר כלומר זיי זענן געוועזן מיט די ווייבר אז זייא זענן געווען

פירוש ע"ט

נדות: ואיש את אשת רעהו עשה תועבה און אמענטש מיט דעם ווייב פון זיין חבר האט גטאן אום ווערדיג ואיש את כלתו טמא און אמענטש האט זיין אייגנע שנור כטמא געוועזן בזמה מיט דיא שלעכטע עצות פון זנות ואיש את אחותו בת אביו ענה בך און אמענטש האט זיין שוועסטר פון פאטר האלב גפייניגט און מאנס געוועזן שחד לקחו בך למען שפך דם שוחד האבן גנומן דיא דיינים וואס זענן געוועזן אין דיר פון וועגן צו פר גיסן בלוט נשך ותרבית בייסונג און מערונג דאס מיינט מען רווחים לקחת האסטו גנומן ותבצעי רעיך און דו האסט גמאכט געווינען געלט פון דיין געזעלן בעשק מיט דעם רויבן וואס דו האסט גרובט דעם ארום מאן ואתי שכחת און מיך גאט האסטו פר געסן נאום יי' זאגט גאט והנה נון הכיתי כפי איך האב גיקלאפט מיינע טעגר איינע צו דר אנדרע און האב גיקלאגט אל בצעך פון וועגן דיין רוב אשר עשית וואס דו האסט גטאן ועל דמך אשר היו בתוכך און אוף דיין שולד בלוט וואס עס איז געוועזן אין דיר היעמוד לבך וועט דען קאנן בשטיין דיין הארץ אם תחזקנה ידיך און וועט זיך דען שטארקן דיין האנד לימים צו די טעג אשר אני עושה אותך וואס איך וועל טאן דיר כלומר וואס איך וועל דיר בצאלן אזו ווי דיינע מעשים אני יי' דברתי איך גאט האב עס גרעט ועשיתי און איך וועל עס טאן כלומר איך וועל עס מקיים זיין והפיצותי אותך בגוים און איך וועל דיך פאר שפרייטן צווישן די פעלקר וזריתיך בארצות און איך וועל דיך פר שפרייטן צווישן דיא לענדר והתימותי

וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

פירוש ע״ט

און איך וועל צו גענצן אונ פר לענדן טומאתך
פסך דיין טומאה פון דיר: וְנִחַלְתְּ בָּךְ אונ דוא
וועסט קרענקן פון דיר אליין דאס הייסט פון
דיינע שלעכטי מעשים וואס דוא האסט גטאן
וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְיָ אונ דוא וועסט וויסן אז איך בין
איין גאט׃

ויקרא יט קדשים

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר׃ ב מַלֵּל
עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי
קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
גבר

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
אלהיכם

ת״א קדושים תהיו עקידה שער כד.

בעל הטורים

(ב) קדושים תהיו. לעיל מיניה כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה קדושים תהיו שאם ישמור עצמו מן
החטא שוב אין חטא בא על ידו ומקדשין אותו מלמעלה: אני ה' אלהיכם. וסמיך ליה דבר אל כל עדת בני ישראל לומר
שבני ישראל יחדו כשם ויאמרו ה' אחד: עדת בני ישראל. וסמיך ליה קדושים שדבר שבקדושה צריך עשרה דהיינו עדה.

פירוש רשב״ם

(א) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות החתרו לתתקדש.

רש״י

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. (ויקרא רבה. ת״כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי התורה תלויין בה: קדשים תהיו. הוו פרושים מן העריות ב ומן העבירה (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם. (שם) ולא יחלל זרעו. אני ה' מקדשו. (שם) קדושים יהיו. אשה זונה וחללה וגו'׃

שפתי חכמים

א וא״ת וכא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש״י בפרשת כי תשא. וי״ל דפרשה זו נאמרה לכן בהקהל ניפים וסף דכתיב כל עדת בני ישראל כדכתיב בפ' וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף אבל משה לא שנה אלא לאנשים. עי״ל דמשה שנה להם כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ״מ שאינם יכולין לומר אי אפשי במצוה זו דים לי לשאול עליה ומה שלא שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל ומ״ש היו כל ישראל ביחד שלא יכולין לומר כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא כמש

פירוש ע״ט

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר אונ גאט האט גירעט צו
משה אזו צו זאגן: (ב) דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רעד משה רייד צו גאר דר עדה פון די
קינדר ישראל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אונ זאלסט זאגן צו זיי
קְדֹשִׁים תִּהְיוּ איר זאלט זיין הייליג איר זאלט זיך
אפ שיידן פון זנות אונ פון אנדרע עבירות כִּי
קָדוֹשׁ אֲנִי וואָרום איך בין הייליג יְיָ גאט אֱלֹהֵיכֶם

משלי ישראל

(קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) גאט זאגט צוא דיא יודן איר זאלט זיין הייליג ווארום איך גאט בין הייליג דר ילקוט זאגט גאט האט אזו גזאגט צוא דיא יודן ווייל איך האב אייך גהייליגט צוא מיר נאך איידר איך האב באשאפן דיא וועלט דרום זאלט איר זיין הייליג אזו וויא איך בין הייליג אצונד לאמר פאר שטיין דיא רייד פון גאט וואס איז דר חילוק אז ער האט אונז נאך דעם גהייליגט וועלן מיר געבן צוא פאר שטיין מיט א משל איינר פון אקליין שטעטיל האט גהאט אבת יחידה איז ער גפארן אוף דער וועלט זוכן פון אידים ווען איין

אייער

פיינם חתן איז ער גקומן גאנץ וויים אין אגרויסע ישיבה אונ זאגט צוא דעם ראש ישיבה וויפיל געלט דוא ווילסט וועלן וועל איך געבן נאר זאלסט מיר אוס קלויבן פון דער ישיבה איין פיינם חתן אזו וויא איך וויל זאגט דר ראש ישיבה צוא אים אז דוא ווילסט מיר געבן אזו פיל געלט גיב איך דיר דעם חתן ער איז דר בעסטר פון אלע ישיבה קינדר ער איז וייער קלוג אונ איז איין מתמיד צום לערנן ער ויצט דורך דיא נעכט אונ לערינט האט דער עושר איב געגעבן דאס געלט אונ האט אים אהיים גנומן אונ הט אים חתונה גמאכט מיט דר בת יחידה נאך דעם האט דער עושר גזעהן אז דר איידם באגערט ניט צוא לערנן ער לערינט אין בית המדרש גאר צוויא שעה אין טאג איז דעם

אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

ג גְּבַר מִן אִמֵּהּ וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי תִּטְּרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

לא

ת"א איש אמו ואביו תיראו יבמות ה ו קידושין כט ל פליאה / לב כריתות כח ואת שבתותי תשמרו שבת קט יבמות ו:

פירוש רשב"ם

ולשמור: (ג) ואת שבתותי תשמרו. כשם שבעשרת הדברות נאמר כיבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו כבודם לכבוד המקום אף כאן סמכן הכתוב.

בעל הטורים

וכן י"פ ה' אלהיכם בפרשה זו. אני ה' אלהיכם איש אמו ואביו תיראו גימטריא בקול כבוד ואם ומוראם ככבוד השם ומוראו. וסמיך ליה את שבתותי תשמרו שאם א"ל אביו לחלל

שפתי חכמים

שהם פרוצים ונבדלים מן העמים במעשה כגון בציצית ותפילין ושאר מצות עשה אבל בשב ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומהרן כוו פרוצים וכו' ר"ל דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י ר"ל נמי עבירות של עריות: ב דקשה לרש"י דאיש לשון יחיד ותיראו לשון רבים: ד וא"ת והא אמרינן בסוף הכתוב אשה לאיש. וי"ל דהיינו סיפא דכתיב בלשון זכר אבל סיפא דכתיב איש ממעטינן אשה אי לאו ריבוי' וכה"ג איתא בתוס' פרק ד' מיתות מצאתי: ה ואין להקשות אם כן למה מרבינן אשה. די"ל כגון גרושה או אלמנה דאין רשות אחרים עליה: ו פי' מפתה אותה כדמתרגמינן כי יפתה ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה שלא תקשה מנ"ל לפרש דלכך סמכו יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתיך על מורא אב ואם אין דוחה שבת הא רש"י סבירא ליה בפרשת ויקהל להיפך דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר כמו שמבואר

רש"י

(ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד משם תיראו ב אביו ואמו. זהו פשוטו (תורת כהנים. קידושין כט) ומדרשו אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים ד. א"כ למה נאמר איש שהאיש סיפק בידו לעשות אבל אשה רשות ה אחרים עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו ו בדברים: ואת שבתותי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך ז על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות: אני ה' אלהיכם.

משלי ישראל

עושר זייער ביטר גוואָרן אונ רופט דעם איידם אונ שטראפט אים מיט רייד פאר וואס ער לערנט ניט ענטפערט דר איידם פרעגט נאר דעם שמש פון דם בית המדרש אויב איינר פון די יונגע לייט פון דעם שטעטיל עפיס אוף אספר אפילו אמאל אין חודש גאר איך אליין לערן אין בית המדרש אפילו איך לערן ניט שטענדיג פון דעסט וועגן גייט ניט אוועק בייא מיר איין חודש אדר אוואך איך זאל ניט לערנן אפילו איך וועל קיין מאל ניט לערנן אונ וועל פאר געסן פון מיין לערנן פון דעסט וועגן וועל איך נאך מיין קענן לערנן פון די יונגע לייט פון דעם שטעטיל זאגט דר שווער צוא אים זאלסט וויסן מיין קינד אז ניט דר פאר האב איך דיך גנומן פאר איין איידם ווייל דוא ביסט דא אין שטעטיל דר בעסטר פון אלע געדענק אז איך האב דיך ארוס גנומן פון אגרויסע ישיבה וואס מען קען דארט לערנן אונ דארט ביסטו געווען דר בעסטר דרום איז בייא מיר קיין תירוץ ניט וואס דוא זאגסט דוא ביסט דער בעסטער פון דעם שטעטיל נאר דוא דארפסט זיצן און לערנן אונ זיין אמתמיד אזוי וויא די יונגע לייט פון דער ישיבה ווארום איך האב דיך פון דארט גנומן דאס איינציגע איז די טענה פון גאט אקעגן די יודן. די יודן ווילין זיך אום ווייזן פאר גאט אז זייא זענן בעסר פון די אומות העולם וואס לייקנן אין גאט דרום זאגט גאט צוא די יודן עס איז ניט אזוי ווייל איך האב אייך גהייליגט צוא מיר נאך איידר איך האב די וועלט באשאפן איידר די שיכורים וואס לייקנן אין גאט זענן נאך געווען אוף דער וועלט האב איך אייך דענצמאלס גהייליגט צוא מיר מילא ווי אזוי קענט איר זאגן איך זאל אייך בארעכנען אקעגן זייא אז די שיכורים זענן נאך דענצמאל אוף דער וועלט ניט געווען דרום דארפט איר זיין הייליג אזוי וויא איך בין הייליג איר זאלט אייך מצרף זיין אקעגן מיר ניט אקעגן די אומות העולם פונקט וויא דער שווער האט געענטפערט דעם איידם ער זאל זיך אום פיינן אקעגן די יונגע לייט פון דער ישיבה ניט פון דעם שטעטיל:

פירוש ע"ט

אייער גאט: (ג) איש איטליכער מענטש פון אייך אמו ואביו פר זיין מוטר אונ פר זיין פאטר תיראו זאלט איר זיך פארכטין ואת שבתותי תשמרו אונ מיינע שבתים זאלט איר היטן איר זאלט ניט מחלל שבת זיין חאטשי איך האב דיך מזהיר געווען אז דו זאלסט מורא האבן פאר פאטר אונ מוטר אז ער וועט דיר אבר זאגן זייא מחלל שבת זאלסטו אים ניט פאלגן ווארום אני ה' אלהיכם

(איש אמו ואביו תיראו) איטליכר מענטש זאל מורא האבן פאר זיין פאטר און מוטר דיזע גמרא זאגט אזו ווייל עס שטייט אז איטליכר דארף מורא האבן פאר זיין פאטר און מוטר וואלט איך געוואלט מיינען אז די פאטר און מוטר הייסן מחלל שבת זיין זאל מען זייא פאלגן דרום שטייט ווייטער אין פסוק (ואת שבתותי תשמרו אני יי אלהיכם) מיינע שבתים זאלט איר היטן איר זאלט ניט מחלל שבת זיין ווארום איך בין אייער גאט אצונד וועלן מיר געבן צוא פאר שטיין דעם ענין מיט א משל עס זענען געווען צווייא חברים אין אשטאט האבן זייא געהאט בדעה זייא זאלן אוועק פאהרן

ד לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוָן וְדַחֲלָן דְּמַתְּכָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן : ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן

תכסנה

אֱלֹהֵיכֶם : ד אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה

לרצנכם

ת״א אל תפנו אל האלילים שבת קמט:

בעל הטורים

שבת אל ישמע לו : וסמיך לשבת מ״ג שבקולים הם מנסך יין לע״ג ומחלל שבת כדאיתא בפ״ק דחולין: אלהיכם וסמיך ליה אל תפנו כלומר אל שעיתם מדעתכם אל תפנו לו: כי אלהיכם וכי תזבחו שצריך לזבוח לה׳ : תזבחהו חסר ו״ו שלא

רש״י

(יבמות ה) אתה ואביך חייבים בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב״מ לב. קידושין לו) איזהו מורא לא ישב במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה כ מלביש ומנעיל מכניס ומוציא: (ד) אל תפנו אל האלילים. ל לעבדם (ת״כ) אלילים ל׳ אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחלתן אלילים הם אם אתה פונה אחריהם מ סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים ולא אחרים נ לכם וא״ת לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכם ס הרי כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים: (ה) וכי תזבחו וגו׳. לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו׳:

שפתי חכמים

הם. וכאן הקדים מורא אב ואם לשבת אם כן דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד מנ״ל לפרש וכן בשאר כל המצות דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא חמור ויש בו מצות עשה ולא תעשה אבל שאר כל המצות נדחין מפני מורא אב ואם לכך פירש אני ה׳ אלהיכם אתה ואביך כו׳ : ח וא״ת וכא בפרשה זו לא כתיב כבוד אלא מורא וגם לעיל פירש״י הם ע למה נאמר איש מפני שהאיש כו׳ משמע נמי בר״ל דפרשה זו מדברת בכבוד דגבי מורא אין שייך סיפק ואין סיפק. וי״ל כיון דלעיל מרבינן אשה מדכתיב תיראו וא״מ איש מוזכר ספי מאשה מדכתיב איש כמו שפירש רש״י לעיל ואם איתו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק הנהו לענין כבוד דשפיר שייך בו הינה סיפק מפני רשות אחרים עליה : ט י״מ כל מקום המיוחד לו בבית. וי״מ מקום מיוחד שיש לו אצל זקנים : י כגון שהזקנים מדברים זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן במקומו : כ וא״ת היאך שלה זה בכאן לעיל היה לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפרשת וישמע יתרו. וי״ל דבלא פי׳ זה הייתי אומר דמורא היינו דאפילו אמר לך חלל השבת תשמע לו ותחללו וכן בשאר כל המצוות אב אומר לך עבור עליהם חייב אתה לשמוע לו ולעבור עליהם וכבוד דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב במקומו כו׳ אבל השתא דפירש רש״י דמורא אב ואם אין דוחה המצות ע״כ מורא היינו לא ישב במקומו אם כן איזה הוא כבוד ומתרץ מאכיל אותו וכו׳ : ל פי׳ לא תפנה מחשבתך לעבדם ואין פירוש לעבדם כמשמעו שזה כבר אמור אחת בעשרת הדברות ואחת בפרשת משפטים ולימד דאף שלא כדרכם אסור לעובדן. ועוד לא כתב אחר זה אם אתה פונה סופך כו׳ ולא כבר עשאן אלהות כיון שעובדן אלא ע״כ צ״ל לא תפנה מחשבתך לעובדם. וא״ל אל תפנו לראות א״כ היה לו לכתוב לא תביטו : מ דאל״כ למה קראן תחלה אלילים ואחר כך קראן אלהות : נ ר״ל דמתלקין הפסוק לא תעשו פירוש לאחרים. ולכם פירוש ולא אחרים לכם והוא שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם : ס ואין להקשות למה לא מקשה רש״י נמי וגם תעשו לאחרים. דזה אין מסורך דלא משמע מלא יהיה לך אלא אם עושה הוא או אחרים לו שאסור לקיימו

פירוש עט

אֱלֹהֵיכֶם איך בין גאט אייער גאט דו מיט דיין פאטר אונ מוטר זענט איר אלע הייב מיר כבוד אן צו טאן אונ מיך צו הערן דרום זאלסטו זיי ניט צו הערן איין עבירה צו טאן : (ד) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם איר זאלט זיך ניט קערן צו די צורות פון כוכבים ומזלות צו דינן זיי וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ אוך זאלט איר ניט מאכן אפילו צו אנדרע אונ אנדרע זאלן ניט מאכן לָכֶם צו אייך אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט : (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיְיָ אונ ווען איר וועט שעכטן אשעכטונג פון שְׁלָמִים צו גאט לִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ זאלט איר שעכטן עס זאל אייך זיין לְרָצוֹן פאר מיר כלומר איר

משלי ישראל

אין ווייטע לענדר צוא לערנן גאייא חכמות אונ האבן צווישן זיך אם גישמועסט איטליכר זאל פארן אין איין אנדר ארט מאכר ווען זיך טרעפן אין איין מדינה צוא לערנן אחכמה וואס אין די אנדרע מדינה איז ניט די חכמה צו לערנן. אונ האבן זיך אם גשמוסט אז נאך דריי יאר זאלן זיי זיך צו נוף קומן אין איינם אוף תעליכן ארט זייא האבן אם גשמוסט אונ זייא זענן זיך צוא גאנגן איטליכר אוף אנאנדער. ווען נאך דרייא יאר זענן זייא זיך צו נויף גקומן אין איינם הם איטליכר דר ציילט וואס ער האט גלערינט איינר דער ציילט איך האב מיך אום גלערינט צוא מאכן אשפיגל וואס מען קען אין דעם שפיגל זעהן אוף טויזנטר מייל האבן זיך די אנדרע צווייא פאר וואונדרט אוף דער מייעד חכמה וואס ער האט גלערינט דער אנדרער דער ציילט איך האב מיך אום גלערינט צוא מאכן אוואגן וואס מיט דעם וואגן קען מען

לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ: ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: ז וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא
כי

תִּכְּסֻנֵּהּ: ו בְּיוֹמָא דְיִתְנַכְסוּן יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד: ז וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה מְרַחַק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא: ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל

ת"א לרצונכם תזבחהו זבחים מז מנחות קי חולין יג כט: ביום זבחכם יאכל פסחים ג מגילה כ: והנותר עד יום זבחים נו: השלישי זבחים כח כט: לא ירצה פסחים עו יומא ז: ואכליו עונו ישא זבחים כח תמורה ג כריתות ה:

פירוש רשב"ם

לפי פשוטו: (ה) לרצנכם. שיהא תמימים לסמיכה ולכל משפטיו של קרבן וכמו שמפרש והולך: (ז) ואם האכל יאכל. במחשבה לאוכלו חוץ ממקומו פירשו חכמים:

רש"י

לרצנכם תזבחהו. תחלת זביחתו הוא על מנת כך תהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצנכם. אפיימנ"ט. זהו לפי פשוטו. (חולין יג) ורבותינו למדו מכאן למתעסק בקדשים ע שפסול שצריך שיתכוין לשחוט: (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר: (ז) ואם האכל יאכל וגו'. אם אינו ענין לחוץ לזמנו שהרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' תנהו ענין לחוץ למקומו פ יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו ת"ל (שם) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת צ חוץ למקומו: פגול. מתועב כמו (ישעיה סה) ומרק פגולים כליהם: (ח) ואכליו עונו ישא. בנותר גמור הכתוב מדבר ק ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו (זבחים כח) שכבר מיעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת כריתות למדוה ר מגזרה שוה:

שפתי חכמים

אבל שהוא לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. וא"ת הואיל וכן הוא דלמא הוא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וצריך לחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרים משמע. מהרי"ן: ע ר"ל שמתעסק בדבר אחר ובא שחיטה לידו כגון שזרק סכין לנועצו ובזריקה נשחטה הבהמה בלא כוונה: פ ר"ל שאם חישב בזמן שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו. ת"ל והנפש האוכלת בחוץ לזמנו כתיב: צ ר"ל בשחיטה כיון מחשבתו לאכול חוץ למקומו. ר"ל חוץ לקלעים: ק דק"ל כיון דקרא דואם האכל יאכל וגו' מדבר במחשבת חוץ למקומו ואין ענוש כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע דיש עליו ענוש כרת. ומתרץ דזה מדבר בנותר גמור: ר נאמר כאן כי את קדש ה' חלל ונאמר להלן בפ' תצוה

פירוש ע"פ

זאלט ניט טראכטן בשעת קולן קיין מחשבה פסולה ווארום אז איר וועט יא האבן איין מחשבה פסולה וועט איך דר קרבן ניט באוויליגן פאר מיר: (ו) ביום זבחכם יאכל דר קרבן שלמים זאל גקוליט ווערן אוף דעם תנאי אז עס זאל געגעסן ווערן דם טאג ווס ווערט גקוליט וממחרת אונ מארגן כלומר עס זאל געגעסן ווערן צווייא טאג והנותר עד יום השלישי אונ דם ווס בלייבט איבר אוף דעם דריטן טאג באש ישרף זאל עס פאר ברענט ווערן אין פייער: (ז) ואם האכל יאכל ביום השלישי אונ אז עס וועט געגעסן ווערן דם דריטן טאג פגול הוא איז דאס אום ווערדיג לא ירצה עס וועט ניט זיין באוויליגט פאר א קרבן: (ח) ואוכליו אונ ווער עס וועט עסין די שלמים דעם דריטן טאג עונו ישא זאל ער ליידן זיין זינד כי את קדש ה' חלל

משלי ישראל

אין ארגע אפ פארן פיל מייל דר דריבר דר ציילט איך האב מיך אום גלערינט איין מיערע רפואה וואס מיט דער רפואה קען מען היילן אלע קראנקהייט בעסר וויא אנדערע רפואות נאך דעם. אז זייא האבן זיך אום דר ציילט איטליכר זיין חכמה וואס ער הט גלערינט האבן זייא זיך אפ גשמועסט דיא זאלן שון גיין אין איינם וויא זייא זענן גגאנגן זענן זיי גקומן אוף אנאכט לעגר אונ זענן גוועזן זייער מיד דר ווייל גנומט איינר ארום דעם שפיגיל זעהט ער אין דעם שפיגיל אז גאנץ ווייט אין דר מלוכה שטאט איז אגרויס גשרייא אין די גאסן וואס דיא בת מלכה איז זייער שטארק פאר שלאפט גוועזן אונ דיא דאקטורים האבן זיך שון פון איר מיאש גוועזן זייא קענן נים גפינן צוא איר קראנקהייט קיין שום רפואה זאגט דער אנדערער איך וועל מאכן דעם וואגן מען זאל קענן קומן אין דר שטאט אריין אין ארגע זאגט דער דריטער איך וועל איר געבן דעם עפיל וואס איך האב גמאכט מיט מיין חכמה וועט זיא פון דעם עפיל שמעקן וועט זיא ווידר געזונט ווערן אזו וויא זייא זענן גקומן אין דער שטאט אריין האט דער דריטר איר געבן דעם עפיל צוא שמעקן

יקבל ארי ית קודשא דיי אחל וישתיצי אנשא ההוא מעמיה: ט ובמחצדכון ית חצדא דארעכון לא תשיצי פאתא דחקלך למחצד ולקטא דחצדך לא תלקט: י וכרמך לא תעלל ונתרא דכרמך לא תלקט לעניי ולגיורי תשבוק יתהון

כי את־קדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ט ובקצרכם את־קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט: י וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב

ת"א כי את קדש ה' חלל זבחים כח פד פה: לא תכלה שבת כג חולין קמז סוטה ו: פאה שבת נדרים ו: לקצור חולין קלז: וכרמך לא פאה ז חולין קלא: לא תלקט גיטין יב חולין קלא קלד:

בעל הטורים

יפיו שנים שותפים זכה אחד: (ט) ובקצרכם. קרי ביה ובקצר כ"ם שצריך להניח א' מס"ם בסוף שיעור של פאה. וד' פעמים לשון קציר בפסוק למעוטי קצרוהו לסטים. כרסמוהו נמלים. שברתו הרוח. אכלתו בהמה: פאת שדך. בגי' (שיעור) כפיאה אחד מששים. ונכרתה וסמיך ליה ובקצרכם מי שגוזל את העניים וקצת את קונציהם נפש: (י) לא תלקט. וסמך

פירוש רשב"ם

(י) לא תעולל. פאה משמע כדכתיב עולל יעוללו בגפן:

רש"י

(ט) לא תכלה פאת שדך. שיניח פאה ש בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים הנושרים בשעת ת קצירה אחת או שתים אבל שלש א אינן לקט (ת"כ. פאה ו): (י) לא תעולל. לא תטול עוללות ב שבה והן ניכרות איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ג ולא נטף (פאה ז): ופרט כרמך. גרגרי

שפתי חכמים

ופרשת אמר כנותר באה לא יאכל כי קדש הוא מה להלן מדבר בנותר גמור אף כאן בנותר גמור: ש פירש רש"י בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו: ת פי' ולא בשעה קטוף מגילות שאז נושר מידו אינו לקט דקציר במגל הוא שדרכו בכך: א דכפרשת אמור כתיב ג"כ ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם ומיעוט רבוי שנים. ועוד מצאתי שנאמר ולקחתם לכם אגודת אזוב ופירש רש"י ג' קלחים נקראים אגודה לכך פירש רש"י כאן הכל ג' אינן לקט אלא אגודה:

ב לשון עולל ויונק. כלומר שאשכולות קטנות: ג פירוש שאינן תכופים ותוככין זה על זה כמו הכריות שזה שוכב על

פירוש ע"ט

וואָרום ער האָט פאַר שוועכט דאָס הייליקייט פון גאָט ונכרתה און עס וועט ווערן פאַר שניטן הנפש ההיא מעמיה דאָס דאָזיגע לייב פון איר פאָלק: (ט) ובקצרכם און אין אייער טאָן שניידן את קציר ארצכם דאָס שניט פון דר תבואה פון אייער לאַנד לא תכלה פאת שדך לקצור זאָלסטו ניט פאַר לענדן דאָס עק פון דיין פעלד אָפּ צו שניידן דאָס הייסט דו זאָלסט ניט אָפּ שניידן דעם עק פון דעם פעלד ולקט קצירך און דאָס קלויבונג פון דיין שניט קיינט מען זאָגן וואָס פאַלן אַראָפּ בשעת אַז דו שניידסט די תבואה לא תלקט זאָלסטו זיי ניט אויף קלויבן: (י) וכרמך לא תעולל און דיין וויין גאָרטן זאָלסטו ניט אָפּ ווערגן כלומר דו זאָלסט ניט נעמען די שלעכטע צווייגן צו דיר ופרט כרמך און די וויין טרויבן וואָס פאַלן אַראָפּ בשעת אַז דו שניידסט דיין וויין גאָרטן לא תלקט זאָלסטו ניט אויף קלויבן לעני ולגר תעזוב אותם נאָר

משלי ישראל

אַז זיא היבּף געהיילט געוואָרן פון דער קראַנקהייט איז געוואָרן איין גרויסע שמחה ביי דעם מלך מיט דיא האַרן און דיא מתיק האָט געשפּילט פאַר דיא דרייא חברים וואָס דורך זייא איז דיא בת מלכה געהיילט געוואָרן נאָך דעם זאָגט דער מלך מיט וואָס זאָל איך אייך באַדאַנקן פאַר דעם גוטס וואָס איר האָט מיר געטאָן אַפילו איך זאָל אייך אַוועק געבן אין גאַנצן מיינע אוצרות וועל איך אייך ניט באַצאָלן פאַר דער טובה וואָס איר האָט מיר געטאָן נאָר מיין דעה איז איך זאָל צוא איינעם פון אייך געבן מיין טאָכטער פאַר אַ ווייב און איר האָט צווישן זיך אויסטוהן ווער פון אייך זאָל זיא נעמען אַז זייא האָבן דאָס געהערט פון דעם מלך האָבן זייא אָן געהויבן צוא האָבן אויסטוהן איינער מיט דעם אַנדערן איינער זאָגט מיר קומט דיא בת מלכה ווייל איך האָב דיא זאַך דער זעהן אין שפּיגיל און אָן מיר וואָלט איר ניט געוואוסט און דער אַנדערער האָט געזאָגט איך האָב געבראַכט דעם וואָגן מען זאָל קומען אין אַרגע אין דר דריטער האָט געזאָגט ווען איך זאָל איר ניט געוועזן געבן דעם עפּיל צוא שמעקן וואָס וואָלט איר געהאָלפן מיט דעם שפּיגיל אָדער מיט דעם וואָגן אַז דיא בת מלכה האָט געהערט וויא דיא לייט האָבן צווישן זיך אויסגע... ענטפערט זיא מיט חכמה און זאָגט אמת מאַכי אייער אַ

תעזב אתם אני יהוה אלהיכם׃
יא לא תגנבו ולא־תכחשו ולא־
תשקרו איש בעמיתו׃ יב ולא־
תשבעו בשמי לשקר וחללת
את

יתהון אנא יי אלהכון׃
יא לא תגנבון ולא
תכדבון ולא תשקרון
אנש בחבריה׃ יב ולא
תשתבעון בשמי
לשקרא ותחל ית שמא
דאלהך׃

ת״א תבוא יומא לו בבא קמא לד תמורה ו׃ לא תגנבו מציעא כא סנהדרין פו׃ ולא תשקרו בבא קמא קה שבועות ט׃ לא תשבעו שבת לג שבועות כ כא לו׃

פירוש רשב״ם

(יא) לא תגנבו. ממון׃ לא תכחשו. כפירת הממון המופקד בידו. כדכתיב וכחש בה׃ לא תשקרו. ממון שהלוהו׃ (יב) ולא תשבעו. אפילו בלא כפירת ממון׃

בעל הטורים

ליה לא תגנובו להזהיר לבעה״ב שלא יגנוב ממה שראוי לעניים וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו מבעה״ב יותר מהראוי כדתנן ב׳ לקט ג׳ אינו לקט׃ (יא) לא תגנובו. וסמיך ליה ולא תכחשו

שפתי חכמים

כתף הכירו. נטף פי׳ כמו טיפות שנוטפים זה אחר זה ואינן שכופין וכמוכין כמו הכתף זה מקרי נטף. פירוש האשכול יש שממנו יוצאים מהשדרה שלו פסולים מכאן ומכאן זו על גב זו ותחתן הפסולים תלוין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ אחד ומחובר כל הפיצולים עם הגרגרים במהם זו האשכול ויש ממנו שאין פסולין יוצאין ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלויין משדרה שלו ויורדין מראש האשכול עד סופו וכל אחד מבני המינים הללו אינו נקרא עולל אלא אשכול שמו אבל מי שאין לו מבני המינים הנזכרים לעיל אלא שהגרגרים כולם מקובצים יחד במקום אחד ואין שם שדרה כלל והרוב מזה המין נקראים בוסר וכמלאים ברהבי הגפנים זה נקרא עולל ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא״ם. עיין במסכת פאה דף ט׳ בפי׳ רבינו שמשון שהאריך שם בפי׳ כתף ונטף׃ ד ר״ל דפרט משון יחיד כמו פרט וכלל דהיינו גרגרי ענבים׃ ה דק״ל דכתיב לא תעולל וגו׳ לא תלקט כולן ל׳ יחיד וכתיב ה׳ אלהיכם ל׳ רבים אלא ה״פ אני ה׳ שאני דיין ליפרע וא״כ אתי שפיר דכתיב לשון רבים אלהיכם מאחר שפורע נפשות דהיינו נפשו של גזלן ובזה יקח גם נפש בניו של גזלן שישארו יתומים׃ ו (ג״א) דאל״כ למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר ממקום אחר׃ ז ר״ל דהתם כתיב לא תרצח לא תנאף שהוא מיתת ב״ד אף לא תגנוב מדבר במיתת ב״ד ע״כ לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון דאל״כ תרתי ל״ל. וכתב הרא״ם ויש לתמוה למה צריך רש״י להוכיח מהתם דכאן מדבר בגונב ממון. הרי מכאן ג״כ מוכח דדבר שלמד מענינו הוא דכאן אינו מדבר אלא בממון. וי״ל דכאן ג״כ מדבר במיתה דכתיב אני ה׳ אלהיכם ופי׳ רש״י דיין ליפרע ואינו גובה מכם אלא נפשות. ולכך הביא רש״י לעיל דרשה זו. ועוד נ״ל לתרץ דלא הקשה ואימא איפכא דכאן מיירי בגונב נפשות ולעיל מיירי בגונב ממון ותירץ דבר שלמד מענינו וכו׳

רש״י

עניים ד המעשרים בשעת בצירה׃ אני ה׳ אלהיכם דיין ה להפרע ואיני גובה מכם אלא ו נפשות שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל וגו׳ כי ה׳ יריב ריבם וגו׳׃ (יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מענינו ז דבר שחייבין עליו מיתת בית דין׃ ולא תכחשו. (ב״ק קט) לפי שנאמר (ויקרא ה) וכחש בה ושלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין ת״ל ולא תכחשו׃ ולא תשקרו. לפי שנאמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין ת״ל ולא תשקרו׃ לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר׃ (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נאמר לפי שנאמר (שמות כ) לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכנויין ת״ל ולא תשבעו

משלי ישראל

דעם אנדרן וואלט גאר נים געקענט מאן גאר אז מיר וועלן באהעכינן דיא זאך וואס איז שון גוועזן קען בען נים דער קלערן ווער עס האט מיין רעכט ווארום זייא האבן בוודאי אלע אזכות נאר אבער אז מיר וועלן קלערן אויף ווייטער קען זיין מיר זאלן דר קלערן ווער עס איז מיין זוכה ווארום אויף דיא צייטן וואס נאך דעם דארף איך קיין שפיגיל נים און דארף נים דעם וואנן אבר דעם עפיל וואס דער דריטער הם דארף איך אלע טאג אין דער פריא אונ אויף דער נאכם חייל איך בין איין איידילע דארף איך דעם עפיל תמיד דרום איז דער זכות פון דעם דריטן גרעסר פון אלע דארף ער זיך געבן פאר אוייב דער נמשל איז עס איז דא דרייא שותפין אין דעם מענטשן גאט אונ דער פאטר און מוטר שלא אז מיר וועלן קלערן פאר וועבן דר מענטש דארף מיין

פירוש ע״ט

דו זאלסט דס אלץ פר לאזן צום ארום מאן אונ צום גר אז זיי זאלן דס צו נעמן אונ אויף קלויבן אני יי אלהיכם איך בין גאט אייער גאט׃ (יא) לא תגנובו איר זאלט ניט גאנבנן קיין געלט ולא תכחשו אונ איר זאלט נים לייקענן קיין געלד אדר אפקרון ולא תשקרו אונ איר זאלט ניט פעלשן איש בעמיתו אמענטש אין זיין געלן׃ (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר אונ איר זאלט ניט שווערן מיט מיין נאמן אויף פאלש ווארן אז איר ווערט יוא פאלש שווערן מיט מיין נאמן וחללת את שם אלהיך וועסטו פר שוועכן דעם נאמן פון דיין גאט אני יי איך׃

אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ יג לֹא־
תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־
תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃
יד לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא
תתן

ת״א לא תעשק מציעא קיא: ולא תגזול מציעא כז קיב מכות טז שבועות מה חולין קמא תמורה ו: לא תלין פעלת שכיר ב״ק לט מציעא קי קיא קיב שבועות מה: אתך מציעא קיא: לא תקלל תרם סנהדרין סו שבועות לו תמורה ד: ולפני עור לא תתן מכשל פסחים כב מ״ק ה יז נדרים סב קידושין לב מציעא סה ע״ג ו כו חולין ז נדה נז:

אונקלוס

דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: יג לָא
תַעֲשׁוֹק יָת חַבְרָךְ וְלָא
תֶאֱנֵס לָא תְבִית אַגְרָא
דַאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד
צַפְרָא: יד לָא תְלוּט
דְלָא שָׁמַע וְקֳדָם דְלָא
חָזֵי לָא תְשִׂים תַּקְלָא
ותדחל

בעל הטורים

שהגונב כמו לידי לא תכחשו ולידי לא תשקרו ולידי לא תשבעו: (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל כי אף אם ילין שכרך אל תקללהו אלא תתבעהו בבית דין: (יד) לא תתן

פירוש רשב״ם

(יג) לא תעשק. עושק שכר שכיר ושמוגר: ולא תגזול. כעין ויגזול את החנית מידו: ולא תלין. שכרו לילה: (יד) לא תקלל חרש. בהוות דבר הכתוב. ומעמו ברי״ש

רש״י

נפשי נשקל כל מה שיש לי: (יג) לא תעשק. (ת״כ) זה הכובש ח שכר שכיר: לא תלין. לשון נקבה מוסב ט על הפעולה: עד בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו י משתשקע החמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר (ב״מ קי) לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה ב לבקש מעות: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת״ל (שמות כב) בעמך לא תאר ל א״כ למה נאמר חרש מה חרש

שפתי חכמים

ודלא כפירוש הרא״ם דלעיל שפירש דקשה לו תרתי למה לי. וק״ל: ח דכל לשון עושק כובש שכר שכיר הוא וכן פירש״י בב״מ דף כ״א: ט ופירש הרא״ם דאי הוי קאי אשכר הוי ליה למימר לא ילין דשכר לשון זכר הוא. ועוד אי הוי קאי אשכיר הוי אמינא דוקא השכיר לא ילין אבל פעולתו כגון בהמה וכלים אינו בכלל לא ילין לכך נאמר פעולת ולא שכיר עד בוקר ובמקום יציאתו אינו צריך ליתן אלא פועל עומד כמו וילן שם ולינו פה כי כרחוב נלין רק בפסוק ערום ילינו בלי לבוש וויותר טוב לפרש על הפעולה ויהיה עומד. ונ״ל דאי קאי אבעל הבית לא נתקשה עמו מלה אתך דלא הל״ל אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר: י דק״ל דמשמע כל הלילה מותר ללון רק עד הבוקר אסור והא בפרשת כי תצא כתיב ולא תבוא עליו השמש ומתרץ דבשכיר יום הכתוב מדבר: כ עונה או יום או לילה שהוא י״ב שעות נקרא עונה: ל דלא הל״ל אלא ונשיא לא תאור בעמך ל״ל אלא לרבות כל שבעמך. ומה שדרשו בעושה מעשה

פירוש ע״ט

בִּין גָאט וָוס אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ צָאלְן שְׂכַר דֶעם וָואס עֶר אִיז מְקַיֵים מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ פוּרְעֲנִיּוֹת צוּ דֶעם וָוס פָאלְגְט מִיךְ נִיט: (יג) לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ דוּ זָאלְסְט נִיט רוֹבְּן דַיין חַבֵר. רש״י שְׁרַייבְּט דָס מֵיינְט מֶען אַז אַיינֶר אַרְבֵּיט בַּייא זַיין חַבֵר טָאר עֶר נִיט רוֹבְּן אִים נִיט צוּא צָאלְן נָאר עֶר כוּז אִים בַּצָאלְן פַר דֶר אַרְבֵּיט וְלֹא תִגְזֹל אוּנ זָאלְסְט נִיט גַאזְלְן לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עֶס זָאל נִיט אִיבֶּר גֶעבְּטִיגְן דָאס גִיצָאלְץ פוּן אַגְדוּנְגְנִים בַּייא דִיר עַד בֹּקֶר בִּיז אִין דֶר פְרִיא: (יד) לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ דוּ זָאלְסְט נִיט שֶׁעלְטְן קֵיין טוֹבִּין אוּנ קֵיין אַנְדֶרְן מֶענְטְשְׁן טָאר מֶען אוֹךְ נִיט שֶׁעלְטְן (עיין רש״י) וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל אוּנ פַאר אַבְּלִינְדְן זָאלְסְטוּ נִיט גֶעבְּן קֵיין שְׁטְרָאכְלוּנְג בְּלוֹמַר דוּ טָארְסְט נִיט לֵייגְן קֵיין שְׁטֵיין אָדֶר אַנְדֶרֶע זַאכְן אוֹף דֶעם וֶועג וואו עֶר גֵייט וָוארְן עֶר אִיז דָאךְ בְּלִינְד וֶועט עֶר דְרִיבֶּר פַאלְן. רש״י שְׁרַייבְּט אַזוֹ אִיז דֶר פְּשָׁט פַאר אַמֶענְטְשׁ

משלי ישראל

מוֹרָא הָאבְּן צִיא פַאר גָאט אָדֶר פַאר דִיא פָאטֶר אוּנ מוּטֶר קָאן מֶען בְּוַודַאי נִיט לֵייקֶנֶן אַז אַלֶע דַייא וֶוען גְלֵייךְ וָוארוּם אֶן אֵיינֶם פוּן זֵייא וָואלְט דֶר מֶענְטְשׁ נִיט גֶקֶענְט קוּמֶן אוֹף דֶער וֶועלְט אָבֶּר אַז מִיר וֶועלְן נִיט שְׁמוּסְן פוּן דֶעם וָואס עֶס אִיז שׁוֹן גֶוֶוען נָאר מִיר וֶועלְן שְׁמוּסְן פוּן דֶער צַייט וָואס דַארְף עֶרְשְׁט זַיין קָען מֶען שׁוֹן דֶער קֶלֶערְן וֶועמֶן דֶר מֶענְטְשׁ דַארְף נִיטֶר פָאלְגְן דִיא פָאטֶר אוּנ מוּטֶר וַוייל דֶער זוּן אִיז דָא אוֹף דֶער וֶועלְט דַארְף עֶר שׁוֹן מֵיין נִיט צוּא זֵייא אָבֶּר צוּא גָאט דַארְף דֶר מֶענְטְשׁ תָּמִיד אַלֶע מִינוּט אוּנ אַלֶע רֶגַע שֶׁר זָאל אִים גֶעבְּן דָאס לֶעבְּן אוּנ זָאל אִים בַּאשֶׁערְן דִיא פַּרְנָסָה דַארְף דֶער מֶענְטְשׁ בְּוַודַאי פַאר גָאט מֵיין מוֹרָא הָאבְּן וִויא פַאר דִיא פָאטֶר אוּן מוּטֶר פוּנְקְט וִויא דִיא בַּת מַלְכָּה הָאט גֶעֶנְטְפֶערְט דִיא דַייא חֲבֵרִים דָאס זָאגְט דִיא גְמָרָא אִיךְ הָאלְט גִיוָואלְט מֵיינֶן אַז דִיא פָאטֶר אוּן מוּטֶר הֵייסְן מְחַלֵל שַׁבָּת זַיין זָאל מֶען זֵייא פָאלְגְן וָוארוּם דוּרְךְ זֵייא אִיז דֶער מֶענְטְשׁ גְקוּמֶן אוֹף דֶר וֶועלְט דָרוּם שְׁטֵייט הַייסֶר אִין פָּסוּק וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ גָאט זָאגְט מֵיינֶע שַׁבָּתִים זָאלְט אִיר הִיטְן אִיר זָאלְט נִיט מְחַלֵל זַיין וָוארוּם אִיךְ בִּין גָאט וָואס אִיר דַארְפְט תָּמִיד צוּא מִיר אִיךְ זָאל אַייךְ גֶעבְּן דָאס לֶעבְּן אוּן פַּרְנָסָה דַארְפְט אִיר מִיךְ פָאלְגְן מֵיין וִויא פָאטֶר אוּן מוּטֶר.

תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: שני חמישי כשהן מחוברין טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט

וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: טו לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תֶהְדַּר אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵה

ת"א ויראת מאלהיך ס' השער ר' ויקהל: בצדק תשפוט עמיתך סנהדרין ה' לב שבועות ל:

בעל הטורים

מכשל. חסר וי"ו לומר אפילו אינו נותן מכשול מכח אלא אפי' יועלו לפי דרכו: ויראת מאלהיך. וסמיך ליה לא תעשו עול במשפט כי לא יודע האדם משפטו כי אם לה': (טו) בצדק תשפוט עמיתך. רמז שב"ד יושבין בשני ובחמישי. בצדק. פי' במזל צדק שמשמש ביום ב' וביום ה' בתחלתו: בצדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכיל שאזהרה לדיין שלא יצא לך

שפתי חכמים

עמך אינו אלא משמיכות מדכתיב אזהרה נביא לאזהרת עמך: מ דאי לא מיעוטא ה"א דגם מת בכלל דהא לקמן כתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה לכך איצטריך למיעוטא: ב וא"ת מנ"ל לרש"י שפירושו כן דלמא כמשמעו. וי"ל דרש"י בעצמו מתרץ ויראת מאלהיך שהדבר הזה כו'. ואי אמרת לפני עור כמשמעו הא דבר זה מסור לבריות דדעתו של זה לרעה שהרי נתן המכשול לרגלי העור ואין שייך ויראת מאלהיך בדבר שמסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ע כמו אל תבא עליו בעקיפין (ולשון ערמה הוא) דבפרשת בהר ופירש"י בב"ק (דף קי"ג) בעלילות והוא כמו עקב לשון ויעקבני זה פעמים כי פ"א מתהפך בבי"ת כדכתמון דפירש"י בעצמו: ע וגם התועבה קרויה שנוי שנאמר כי כל תועבת ה' אשר שנא בפרשת ראה: פ דאל"כ מאי לא תשא פני דל אטו בני לאו בכלל לא תעשו עול במשפט: צ ר"ל דוקא כשהוא חבירך הדין אותו לכף זכות אבל אם הוא רשע הוי דן אותו

רש"י

מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת מ שאינו בחיים (ת"כ): ולפני עור לא תתן מכשל. (ת"כ) לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו ב אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ע ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת מאלהיך: (טו) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי. עול. שנאוי. ומשוקץ. חרם ותועבה. שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה) כי תועבת ה' וגו' כל עושה עול ע והתועבה קרויה שקץ וחרם שנאמר (שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו': לא תשא פני דל. (ת"כ) שלא תאמר עני הוא זה פ והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה בבושתו עונש יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו. ד"א הוי דן את חבירך צ לכף זכות (סנהדרין לב):

פירוש ע"ט

וָואס עֶר אִיז בְּלִינְד אִין אַזאַךְ וָוס עֶר וַוייסְט זִיךְ דְרִינֶן קֵיין עֵצָה נִיט צוּ גֶעבְּן אוּנ עֶר פְרֶעגְט דִיךְ אַיין עֵצָה טָארְסְטוּ אִים נִיט גֶעבְּן אַשְׁלֶעכְטֶע עֵצָה אוּנ טָאמֶר וֶועסְטוּ זָאגְן וֶוער וֶועט דָם וִויסְן צוּ אִיז מַיין דֵיעָה גְוֶוען אוֹף גוּטְץ אָדֶר אוֹף שְׁלֶעכְץ זָאגְט דָר פָּסוּק וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטְן פַר דַיין גָאט וָוארוּם גָאט וַוייסְט דָאךְ וִוי אַזוֹ דוּ הָאסְט מְכַוֵּון גְוֶועזְן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט: (טו) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט אִיר זָאלְט נִיט טָאן קֵיין אוּם רֶעכְט אִין מִשְׁפָּט כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט נִיט פַאלְשׁ פַּאסְקְנֶען לֹא תִשָּׂא פְנֵי דָל דוּ זָאלְסְט נִיט דֶר הֵייבְּן אִין דֶעם מִשְׁפָּט דֶעם פָּנִים פוּן דָם אָרוּם מַאן כְּלוֹמַר וֶוען אַיין אָרוּם מַאן הָט אַמִשְׁפָּט מִיט אַיין עוֹשֶׁר זָאלְסְטוּ נִיט זָאגְן דֶר עוֹשֶׁר אִיז דָאךְ חַיָּיב מְפַרְנֵס זַיין דֶם אָרוּם מַאן וָועל אִיךְ אִים מְזַכֶּה זַיין בַּייא דֶעם דִין וָועט עֶר שֶׁענִיר מִתְפַּרְנֵס וֶוערְן טָארְסְטוּ נִיט נָאר וֶוער עֶס אִיז גִירֶעכְט דֶעם זָאלְסְטוּ מְזַכֶּה זַיין וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט בַּאשֵׁיינֶען דֶם פָּנִים פוּן אַיין עוֹשֶׁר בַּייא דֶעם מִשְׁפָּט דוּ זָאלְסְט נִיט זָאגְן עֶר אִיז אַיין עוֹשֶׁר אוּנ אַיין מְיוּחָס אַז אִיךְ וָועל אִים מְחַיֵּיב זַיין וֶועל אִיךְ אִים מְבַיֵּישׁ זַיין דָם טָארְסְטוּ נִיט נָאר בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ מִיט גְרֶעכְטִקַייט זָאלְסְטוּ מִשְׁפָּטְן דַיין גֶעזֶעלְן דֶר וָוס אִיז גֶערֶעכְט

תְּדִינֵהּ לְחַבְרָךְ: טז לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם עַל דְּמָא דְחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ: יז לָא תִסְנֵי יָת אֲחוּךְ בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תוֹכַח יָת חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּל עַל דִּי לֵהּ חוֹבָא:

לא

תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ: טז לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָֹה: יז לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא:

לא

ת״א לא תלך רכיל כתובות מו סנהדרין ל לא : לא תעמוד על דם רעך סנהדרין עג : לא תשנא פסחים קיג נדרים סה סוטה ג ערכין טז : הוכיח תוכיח מציעא לא :

בעל הטורים

לוה וקטה לוה ולא יאמר אני מזכה והכירי מחייבין : (טז) רכיל בעמיך . מלא יו״ד שהרכיל עובר בי׳ קדברות בירושלמי מותר לומר לשה״ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל (בעמך כעושה מעשה עמך) אבל לא תעמוד על דם רעך וכן מצינו בנתן הנביא ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך : (יז) ולא

פירוש רשב״ם

כי משקל דגש הוא . כמו עור גבן : (טז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה . ותרגום לא תיכול קורצין . לא תכרית רכילות . וכן בדניאל . אכלו קורציהון די־יהודאי . הכריזו . וכן ירעם משמים מתורגם אכלי בן שביא . לשון השמעת קול : ולא תעמוד על דם רעך . לא תעמוד מנגד אלא נותן להצילו בנפשו של רודף : (יז) לא תשנא את אחיך בלבבך . אם גמלך רעה כו תתראת פניו כאוהב ובקרבו ישים ארבו לא כוב אל תשנאהו בלבך אלא הוכיח תוכיחהו על מה שעשה מתוך כך יהיה שלום : ולא

רש״י

(טז) לא תלך רכיל. אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לה״ר הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק נקראים

שפתי חכמים

לחובה ועיין בפי׳ הרמב״ם , דמס׳ אבות : ק ר״ל שיש בקלת האותיות שמוצאיהם בשפה וקלתן בלשון וקלתן בגרון : ר למקיימים הזכרות : ש פירוש לעוברים בהם : ת וא״ת

הולכי רכיל הולכי רגילה אספיי״מנט בלעז וראיה לדברי שלא מלינו רכילות שאינו כתוב בל׳ הליכה. לא תלך רכיל. הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיה ו) ושאר לה״ר אין כתוב בו הליכה (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו (שם קב) לשון רמיה (שם יב) לשון מדברת גדולות לכך אני אומר שהל׳ רכיל הולך ומרגל שהכ״ף נחלפת בגימ״ל שכל האותיות שמוצאיהם ממקום א׳ ק מתחלפות זו בזו בי״ת בפ״א וגימ״ל בכ״ף וקו״ף בכ״ף ונו״ן בלמ״ד וזי״ן בצד״י וכן (ש״ב יט) וירגל בעבדך רגל במרמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל ל׳ רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג׳) ואכלו קורציהון די יהודאי אכל קורצא בי מלכא נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון (משלי ו׳) קורץ בעיניו שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים: לא תעמד על דם רעך. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת״כ) כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו: אני ה׳. נאמן לשלם ר שכר ונאמן ש להפרע : (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו ברבים :

פירוש ע״ט

אין דעם מִשְׁפָּט סַייא דֶר עוֹשֶׁר סַיי דֶר אָרוּם מַאן דָם זָאלְסְטוּ גְרֶעכְט מַאכְן : (טז) לא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ דוּ זָאלְסְט נִיט גֵייען רְכִילוּת זָאגְן אִין דַיין פָאלְק לא תַעֲמוֹד עַל דַם רֵעֶךָ דוּא זָאלְסְט נִיט שְׁטֵייען אוֹף דֶם בְּלוּט פוּן דַיין חַבֵר כְּלוֹמַר וֶוען דַיין חַבֵר וֶוערְט דֶר טְרוּנְקֶן אִין אַטֵייךְ אָדֶר גַזְלָנִים ווִילְן אִים הַארְגְנְן אוּנ דוּ קָאנְסְט אִים מַצִיל זַיין זָאלְסְטוּ נִיט שְׁטֵייען אוּנ זֶעהְן ווִי דַיין חַבֵר שְׁטַארְבְּט נָאר דוּ זָאלְסְט אִים מַצִיל זַיין אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּאגְלֵייבְּט צוּא בַּאצָלְן

שְׂכַר צוּ דֶם וָוס אִיז מְקַיֵים מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ צוּ בַּאצָלְן פוּרְעָנִיוֹת דֶעם וָואס פָאלְגְט מִיךְ נִיט : (יז) לא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ דוּ זָאלְסְט נִיט פַיינְט הָאבְּן דַיין בְּרוּדֶר אִין דַיין הַארְצְן הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ דוּ זָאלְסְט שְׁטְרָאפְן דַיין גֶזֶעלְן וֶוען הֶער וֶועסְט אִים טָאן אַיין עֲבֵירָה נָאר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא דוּ זָאלְסְט נִיט לַיידְן אִיבֶּר אִים קַיין עֲבֵירָה כְּלוֹמַר דוּ זָאלְסְט אִים נִיט שְׁטְרָאפְן אוּנ זָאגְן אִים זַיין עֲבֵירָה צְווִישְׁן מֶענְטְשְׁן כְּדֵי דוּ זָאלְסְט אִים נִיט מְבַיֵישׁ זַיין ווָארוּם אַז דוּא וֶועסְט אִים

יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי
עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי
יְהוָה׃ יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ
בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ
לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם
שעטנז

יח לָא תִקּוֹם וְלָא תִטַּר
דְּבָבוּ לִבְנֵי עַמָּךְ
וּתְרַחֵם לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ
אֲנָא יְיָ׃ יט יָת קְיָמַי
תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ לָא
תַרְכֵּב עֵרוּבִין חַקְלָךְ
לָא תִזְרַע עֵרוּבִין
וּלְבוּשׁ עֵרוּבִין שַׁעַטְנֵזָא
לא

ת"א לא תקם ולא תטר יומא כג : ואהבת לרעך כמוך פסחים עה כתובות לז נדרים סה סוטה ח קידושין מא בב"ק נא סנהדרין נב נח פד נדה יז עקיים מ"ד פ"מה עקידה שער ח ושער כג : את חקתי שמרו קידושין לט פליגא לא סנהדרין ס חולין קטו : שדך לא תזרע מ"ק ב מכות כא ע"ג סד : ובגד כלאים שעטנז יבמות ד נדה סא :

פירוש רשב"ם

תשא עליו חטא. בלבבך : (יח) לא תקם. לגמול לו רעה תחת רעה : ולא תטר. אפילו בלבבך אלא עבור על מדתך : ואהבת לרעך כמוך. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב יראת ה' שנאת רע : (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי דרך ארץ תשובת המינין. כשם שציוה הכתוב שכל אחד ואחד יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך ציוה להנהיג את העולם בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות

בעל הטורים

חטא עליו חטא. וסמיך ליה לא תקום רמז לת"ה שאינו מטא חטא אם נוקם ונוטר : (יח) ואהבת לרעך כמוך. וסמיך ליה לא תרביע כלאים שאוהב אשתו לא ישמש עמה וטינה באשה אחרת ולא יכפוה לתשמיש : (יט) לא תרביע כלאים. וסמיך ליה ואיש כי

שפתי חכמים

ולפה שהתחיל בתקוס במגל ובהטור ההחיל בקרדוס. וי"ל דגבי נקימה נקט מגל בריבתא לרבותא דאפילו אם לא רצה להשאילו אפילו מגל שהוא בת זוז אחד והוא מבקש ממך קרדוס שהיא בת חמש זוז אפ"ה לא תקום והשאילו ומש"ה גבי נטירה נקט קרדוס בריבתא כדי לדקדק ולפרש הרבותא דלעיל : א ר"ל במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא היא : ב הכמלא פי' מסוך : ג ובזור מעורב : ד לבון כמום ר"ל כמה נקשה כמו דבר שזור שהוא קשה :

רשי

(יח) לא תקם. (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני את קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם : ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) אר"ע זה כלל א גדול בתורה : (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות המלך שאין טעם לדבר : ובגד כלאים. למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד מנין לרבות הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ואומר אני נוז לבון דבר ב הכמלל ג ושזור זה עם זה לחברו פיסטי"ר בלע"ז (מ"ק יב) כמו חזיין לגלאי דאית בהון שאנו מפרשין ל' ד כמש פליסטר"א ול' שעטנז פי' מנחם

פירוש ע"ט

מְבַיֵּישׁ זַיין וֶועסְטוּ הָאבְּן אַיין עֲבֵירָה: (יח) לֹא תִקּוֹם דוּא זָאלְסְט נִיט רֶעכְנְן כְּלוֹמַר וֶוען דוּא הָאסְט גְוָואלְט עֶפִּיס אַנְטְלַייאֶן בַּייא דַיין חַבֵר אוּנ עֶר הָאט דִיר נִיט גְוָואלְט אַנְטְלַייאֶן אוּנ דֶר נָאךְ קוּמְט דַיין חַבֵר צוּא דִיר עֶפִּיס אַנְטְלַייאֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט זָאגְן ווייל דוּ הָאסְט מִיר נִיט גְוָואלְט לַייאֶן וֶועל אִיךְ דִיר אוֹךְ נִיט לַייאֶן וְלֹא תִטּוֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ אוּנ דוּא טָארְסְט נִיט הִיטְן קֵיין שִׂנְאָה צוּ דִי קִינְדֶר פוּן דַיין פָאלְק דוּא זָאלְסְט אִים נִיט זָאגְן אִיךְ וֶועל דִיר יוֹא גֶעבְּן אוּנ אִיךְ בִּין נִיט אַזוֹ וִוי דוּ וָוס דוּ הָאסְט מִיר נִיט גְוָואלְט אַנְטְלַייאֶן וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אוּנ דוּא זָאלְסְט לִיבּ הָאבְּן דַיין חַבֵר אַזוֹ וִוי דִיךְ אַלֵיין אֲנִי יְיָ: (יט) אֶת חֻקֹּתַי אוּנ מַיין גֶזֶעץ מַיינְט מֶען אַזֶעלְכֶע מִצְוֹת וָוס זַיי זֶענְן גָאר אָן אַטַעם תִּשְׁמֹרוּ זָאלְט אִיר הִיטְן וָואס זֶענְן זַייא בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם דַיינֶע בְּהֵמוֹת זָאלְט אִיר נִיט מַרְבִּיעַ זַיין אַצוּמִשֶׁעכְץ מַיינְט מֶען אִיר זָאלְט נִיט מַרְבִּיעַ זַיין אַבְּהֵמָה מִיט אַנאַנְדֶר מִין שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם דַיין פֶעלְד זָאלְסְטוּ נִיט זַייעֶן קֵיין כִּלְאַיִם כְּלוֹמַר דוּא זָאלְסְט נִיט זַייעֶן אִין אֵיינֶם ווייץ מִיט גֶערְשְׁטְן וּבֶגֶד כִּלְאַיִם אוּנ אַיין קְלֵייד פוּן כִּלְאַיִם אָדֶר נָאךְ אַזוֹ אַגְלַייכְן שַׁעַטְנֵז מַיינְט מֶען וָואס אִיז גְשְׁפּוּנְן גְוָוארְן לַיינְן מִיט וָואל אִין אֵיינֶם לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ זָאל דָאס נִיט

לָא יִסַּק עֲלָךְ׃ כ וּגְבַר
אֲרֵי יִשְׁכּוּב עִם אִתְּתָא
שִׁכְבַת זַרְעָא וְהִיא
אַמְתָא אֲחִידָא לִגְבַר
וְאִתְפְּרָקָא לָא
אִתְפְּרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ
חֵרוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת
לַהּ בִּשְׁטָר בִּקָּרְתָּא
תְהֵי לָא יוּמְתוּן אֲרֵי
לָא אִתְחָרָרַת׃
כא וְיַיְתֵי יָת אֲשָׁמֵהּ
קֳדָם

שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ
כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע
וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ
וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה
לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא
יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה׃ כא וְהֵבִיא
אות

ת"א לא יעלה עליך יומא סט ב"ק יז תמיד כז : ואיש כי ישכב את אשה סנהדרין סה כריתות ט יא : שכבת זרע כריתות יא : והוא שפחה קידושין ו כריתות יא : והפדה לא נפדתה גיטין לט פא כריתות יא . בקרת תהיה שם : לא יומתו גיטין מג כריתות שם : והביא את שם :

בעל הטורים

ישכב את אשה ב' וכו' שפחה נחרפת דהיינו כמו כלאים שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין . וסמיך לשפחה חרופה ערלתו את פריו לומר שהבועל שפחה חרופה הפרי יהיה רשע ועוד דאמרינן נטיעה מקמה רגליהון דבועלי נדות כמו זה שלא היה יכול להמתין עד שנשתחררה: (כ) והפדה לא נפדתה . בגימט'

פירוש רשב"ם

וזה מין קרקע וגידוליו . ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות ותודו לו : (כ) נחרפת . מסורה ומיוחדת לעבד עברי אם אדוניו יתן לו אשה . ודומה לו עם חרף נפשו למות מסר נפשו . וכן בתרגום : לא נפדתה . שאינה משוחררת . ואיננה כאשת איש לדון בחנק : בקרת תהיה . כמו לא יבקר.

רש"י

שחברה ה צמר ופשתים : (כ) נחרפת לאיש . מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ו והנשכחת כנענית (קידושין ו) שחציה שפחה וחציה בת חורין ז המאורסת לעבד עברי ח שמותר בשפחה הכתוב מדבר : והפדה לא נפדתה . פדויה ואינה פדויה ויש לה פדיון בכסף (ת"כ. גיטין לט) : או חפשה . ט בשטר : בקרת תהיה . היא לוקה ולא הוא י יש על ב"ד לבקר את הדבר שלא לחייבה מיתה כי לא חפשה ואין קידושיה גמורין . ורבותינו (כריתות יא) למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה כ שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח) אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו' : כי לא חפשה . (סוטה כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל שאין קידושיה קידושין הא אם

שפתי חכמים

ה ר"ל שעטנז לשון חיבור שמחבר צמר לפשתים : ו אבל במשנה יש לו דמיון כמו הרי את חרופתי ביהודה וכו' והכי פירושו אבל מדרשו בכריתות דף י"א : ז ר"ל מדכתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דכתב זה את זה אם הפדה היא למה אומר לא נפדתה ואי לא נפדתה למה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפי' רש"י בסמוך : ח ר"ל דודאי מקודשת לאיש מדאיצטריך הכתוב לבועל להביא אשם ואי מקודשת לבן חורין אסור לשפחות בלא עבדות שבה ואי מקודשת לעבד כנעני בחציו בן חורין אסור בלא עבדות שבו ולשפחות בלא קירוב שבה אלא ע"כ צ"ל שמקודשת לעבד עברי שהוא מותר בה : ט מדכתיב או חפשה לא נתן לה וגמר לה לה מאשה דכתיב וכתב ונתן לה : י דלא תימא גילה הכתוב מלקות באשה ואשה באיש וילמוד האחד מחבירו שהיה באשה במלקות ואשה וכן באיש מ"ה כתיב תהיה למעט האיש ממלקות : כ ר"ל מדכתיב בקורת שהוא לשון קריאה שקורין על הלוקה אם לא וגו' : ל כי כל כי שבמקרא הוא נתינת טעם אדלעיל :

פירוש ע"ט

אויף גיין אויף דיר כלומר זאלסט דאס ניט אן טאן : (כ) וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע אונ ווען אמענטש ווערט ליגן מיט איין אִשָּׁה וְהִוא שִׁפְחָה אונ די אִשָּׁה איז אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ זיא איז פאר קאנסט געווען צוא איין עֶבֶד עִבְרִי וְהָפְדֵּה אונ אום גלייזט לֹא נִפְדָּתָה אונ זי איז ניט אום גלייזט אין גאנצן כלומר האלב איז זי אום גלייזט אונ האלב ניט לְמָשָׁל ווען דער האר האט זי געקויפט פאר צוויי הונדערט גילדן האט זיא אים אפ געגעבן הונדערט גילדן נִמְצָא איז זי נאר האלב אום גלייזט אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ אדער קיין שְׁטַר שִׁחְרוּר איז צו איר ניט געגעבן געווארן פון איר האר בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה זאל בֵּית דִין דָם פארשטין זיי זאלן אים ניט מְחַיֵּיב זיין קיין מִיתָה לֹא יוּמְתוּ זיי זאלן ניט געטייט ווערן כִּי לֹא חֻפָּשָׁה ווארום זיא איז נאך ניט אין גאנצן פרייא ארוס געגאנגן אונ עס איז אין איר ניט תופס קיין קִידוּשִׁין דרום ווענן זיי ניט חַיָּיב קיין מִיתָה נאר זיא זאל מען שלאגן מַלְקוּת אונ אים ניט : (כא) וְהֵבִיא אונ ער זאל ברענגן אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זיין קָרְבָּן אָשָׁם צו גאט

אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם׃ כב וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה
עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ פ שלישי
כג וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם
כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ
אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם
עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ כד וּבַשָּׁנָה
הרביעת

קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא דְּכַר לַאֲשָׁמָא׃
כב וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
בְּדִכְרָא דַאֲשָׁמָא קֳדָם
יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ מֵחוֹבְתֵהּ
דִּי חָב׃ כג וַאֲרֵי תֵיעֲלוּן
לְאַרְעָא וְתִצְּבוּן כָּל
אִילַן דְּמֵיכַל וּתְרַחֲקוּן
רַחָקָא יָת אִבֵּהּ תְּלַת
שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק
לְאַבָּדָא לָא יִתְאֲכֵל׃
כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעֲתָא
יְהֵי כָּל אִבֵּהּ קֹדֶשׁ
תשבחן

ת"א איל אשם שם כב: באיל האשם ב"ק קיא זבחים מט כריתות ט: ונטעתם פסחים כג סוכה לה: וערלתם ברכות לו יומא פא קידושין נו ב"ק קא חולין קכא: ערלתו שבת קח: שלש שנים ר"ה השנה ט: ערלים לא פסחים כב קידושין נו ב"ק קא: ובשנה הרביעית ר"ה י:

פירוש רשב"ם

הכהן. כן פתרוהו דונ"ש ומנחם. יחקרו ב"ד אם לא חופשה לא יחיבו מיתה כאשת איש: (כג) וערלתם. לשון סתימת ואטימה והרחקה. ערלה אזנם. ערל לב. שתה

בעל הטורים

בגימט' יהיה בכסף ובשוה כסף: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. וסמיך ליה וכי תבואו אל הארץ לומר כל הדר בא"י שרוי בלא עון: (כג) כל עץ מאכל. בגימט' זהו כפלפלין:

שפתי חכמים

ם הולך לדיוקא כאלו לומר דאף אם חופשה אפילו בכסף נעשית בת חורין להתירה לבן חורין וקידושיה קידושין: נ ופירש"י בפרק ד' מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשוגג היינו קרבן על המזיד דהא קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב על חטאתו אשר חטא ונסלח לו ולמה הוזר וכתב עוד מחטאתו אשר חטא לומר שאף המזיד מביא קרבן: ס וה"ה קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים ומשם והלאה הן עצמן יהיו מותרין (נח"י) וק"ל בשלמא אי מנינן הג' שנים משעה שמוציא פרי שפיר דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים אסור לעולם אבל השתא דמונין מנטיעתו ואפי' שלא גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד ש"מ דלאו בפרי תליא מילתא אלא בשנים מעתה ה"א אפילו מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים כואיל ובשנים תליא מלתא לכך ה"ל ויהיה: ע כלומר

רש"י

חופשה קידושיה קידושין ם וחייב אשם: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. (ניפין לם. כריתות ט) לרבות את נ המזיד כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם אטימתו יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר ס ת"ל יהיה ע בהוייתו יהא:

פירוש ע"ט

אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אַוִוידֶר פַאר אַקָרְבַּן אָשָׁם: (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוֹיף אִים פַר גֶעבְּן מִיט דֶם אַיִל פוּן דֶעם אָשָׁם לִפְנֵי יְיָ צוּ פַר גָאט עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא אוֹיף זַיין עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גִזִינְדִיגְט וָואס עֶר אִיז גִילֶעגְן מִיט דֶר שִׁפְחָה וְנִסְלַח לוֹ אוּנ עֶס וֶועט צוּ אִים וֶוערְן פַר גֶעבְּן מֵחַטָּאתוֹ פוּן זַיין עֲבֵירָה אֲשֶׁר חָטָא וָואס עֶר הָט גִזִינְדִיגְט: (כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אוּנ אַז אִיר וֶועט קוּמֶן צוּ דֶעם לַאנְד כְּנַעַן וּנְטַעְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט פְלַאנְצְן כָּל עֵץ מַאֲכָל אִיטְלִכֶם אָרְלַיי בֵּיימֶר וָואס וַואקְסְט אוֹיף זֵייא עֶסְין וַוארְג כְּלוֹמַר פֵּירוֹת וַעֲרַלְתֶּם זָאלְט אִיר פַר שְׁטָאפְּן עָרְלָתוֹ זַיין פַר שְׁטָאפּוּנְג אֶת אוּנ פִּרְיוֹ זַיינֶע פֵּירוֹת. שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים דְרַייא יָאר זָאלְן זַיין צוּ אַייךְ דִיא פֵּירוֹת פַר שְׁטָאפְּט לֹא יֵאָכֵל זֵייא זָאלְן נִיט וֶוערְן גִגֶעסְן כְּלוֹמַר וֶוען אֵיינֶר פְלַאנְצְט אַבּוֹים טָאר מֶען דְרַייא יָאר נִיט עֶסְן דִי פֵּירוֹת אוּנ דִי פֵּירוֹת וֶוערְן אָן גִרוּפְן עָרְלָה: (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית אוּנ אִין דֶם פֶערְטְ

כד הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃
כה וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם
לא

אונקלוס

תֻּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ׃ כה וּבְשַׁתָּא חֲמִשֵׁיתָא תֵּיכְלוּן יָת אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ כו לָא תֵיכְלוּן עַל דְּמָא לָא תְנַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנְנוּן׃
לא

ת״א קדש הלולים לה׳ ברכות לה בב״ק סט: ובשנה החמישית ר״ה י: להוסיף לכם תבואתו ברכות לה: לא תאכלו על הדם ברכות יא מ״ק יד סנהדרין סג ספר המוסר פ׳ ויקהל.

בעל הטורים

(כו) סמך לא תאכלו על הדם לערלה לומר שהאסור לאכול בלא ברכה כערלה בלא חילול: לא תאכלו על הדם. וסמיך ליה לא

פירוש רשב״ם

גם אתה ותערל: (כד) קדש הלולים. קודש כמעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לבורא שכן מצינו במעשר שני שיאכלוהו במקום אשר יבחר למען תלמד ליראה את ה׳ אלהיך כל הימים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. לכך תזכו אם תעשו כאשר צויתי: (כו) לא תאכלו על הדם.

רש״י

(כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו׳ קדש לה׳. מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (קידושין נד) אלא בפדיון אף זה כן. ודבר זה הלולים לה׳ הוא שנושאו שם פ לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות היה רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם הרי ארבעה שנים אני מצטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: אני ה׳. אני המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי: (כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סנהדרין ס״ג) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מבהמת חולין טרם שתצא נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. (סנהד׳ סו) כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות צ פתו נפלה

שפתי חכמים

כהוייתו שיש לו בג׳ שנים שהוא אסור יהא כן: פ דלכך תלי׳ כפי׳ דלעיל שאל תיקשי ליה מנא ליה לפרש דגמרינן קדש קדש ממעשר לענין שמותר בפדיון דלמא גמרינן קדש קדש משביעית לענין שאין לו פדיון שנאמר כי יובל היא קודש תהיה לכם. ומתרץ אי גמרינן קדש קדש משביעית אין מתיישב מה שכתוב אהליו קדש הלולים לה׳ כיון שאסור לפדותו ולאכלו בשלמא אי קאי אמעשר א״ש דכתיב קודש הלולים דה״פ ודבר זה כו׳ אבל בברכות דף ל״ה מפרש זה בענין אחר: צ או בקריאתן או בפגיעתן אם היא לטובה או לרעה: ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר. אליעזר סמך על ושמו

פירוש ע״ט

יאר יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ זאל זיין גאר זיינע פירות הייליג. רש״י שרייבט ווי האבן אין זיך דעם דין אזו וויא מעשר שני וואס עס שטייט דר בייא קֹדֶשׁ לַה׳ אונ אזו וויא מעשר שני מוז ער פירן די פירות קיין ירושלים אזו אוך דיא פירות פון דעם פערדן יאר מוז ער אוך פירן קיין ירושלים אונ דארט זאל ער זייא עסן אדר ער זאל זיי אוס לייזן פר געלט אונ זאל פירן דאס געלט קיין ירושלים אונ זאל זיך דארט קופן עסן ווארג אונ זאל עס עסן אין ירושלים אונ דאס איז הִלּוּלִים לַה׳ איין לוב צו גאט כלומר דארט אין ירושלים וועט ער לובן גאט: (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית אונ אין פיפטן יאר תֹּאכְלוּ אֶת פִּרְיוֹ מעגט איר שון עסן זיינע פירות אין דר היים אונ דאס וועט אייך זיין לְהוֹסִיף

לָכֶם תְּבוּאָתוֹ צו מערן אייך זיין תבואה כלומר אז איר וועט מקיים זיין דיא מצוה פון ערלה אונ אוך פון רבעי וועל איך גאט אייך פאר דעם שכר מערן די פירות אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין גאט אייער גאט כלומר איך גאט זאג אייך עס צו אונ איך בין באגלייבט מקיים צו זיין: (כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם איר זאלט ניט עסן פלייש מיט זיין בלוט כלומר איידר מען זאלצט עס אוס איז דס פלייש נאך מיט בלוט זאלט איר דאס פלייש ניט עסן. רש״י שרייבט דס זאגט אונז דיא תורה אן אז נאך דעם קולן טאר מען ניט עסן דאס פלייש ביז דאס נפש גייט ארוס לֹא תְנַחֲשׁוּ איר זאלט ניט רייטלן כלומר איר זאלט ניט זאגן מיין ברויט איז ארוס גפאלן פון מיין מויל איז אויף עפים א סימן אדר [illegible]

לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ׃ כז לֹא
תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית
אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ
לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת
קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃

אל

אונקלוס

כז לָא תַקְפוּן פָּאתָא דְרֵישְׁכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת פָּאתָא דְדִקְנָךְ׃ כח וְחִבּוּל עַל מִית לָא תִתְּנוּן בִּבְשַׂרְכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ׃

לא

ת"א לא תנחשו ולא תעוננו סנהדרין סה. לא תקיפו פאת ראשכם יבמות ה נזיר מא כו קידושין לה מכות כ. ולא תשחית את פאת זקנך נזיר נח קידושין לה לו בב"ק לא מכות כא חולין ז. ושרט לנפש לא תתנו מכות כ. וכתובת קעקע שם כא.

פירוש רשב"ם

לפי פשוטו דבר למד מעניניו: לא תנחשו ולא תעוננו. אף זה יעשו כחוקת הערג שאוכלים על קבר ההרוג לשם מכשפות שלא ינקום או מכשפות אחר כענין שאנו אומרים במסמר מן הצלוב. ורבותינו דרשוהו בכמה עניינים

בעל הטורים

תנחשו שלא ינחש באכילה כדרך שעושין כרותים שאוכלים לחם על ההרוג שלא יקומו גואלי ההרוג: (כז) לא תקיפו. בגימט' אחד המקיף ואחד הניקף חייבים הם: ולא תשחית. בגימ' זהו תער ולא מספרים: פאת זקנך. וסמיך ליה ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה בה' פאות כך חייב אם שרט ה' שריטות בה' אצבעות: (כח) קעקע. בגי' שם. שכותב שם הטומאה (כדאיתא במסכת מכות דף כא)

שפתי חכמים

של אברהם כמו שפירשתי לעיל ויהונתן בן שאול לזרז את נערו אמר כן ובלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה: ק כאלו אמר לא תשחיתו לצדעיכם. וקראה פאת ראש מפני שסוף הראש הוא סוף עיקרי השער שבפדחת וסוף עיקרי השער שבאחורי האזנים וסוף עיקרי השער שבאחורי הקדקד שמשם ולמטה שער העורף דעורף להדי הצואר הוא ונמצא שכל עיקרי השער הם נטועים בסוף הראש בעיגול חוץ מן הצדעים שיורדין מכאן ומכאן ולמטה ומשוכים מהעיגול וכשמגלחים השער שבצדעין בתער וישוה אותם לאחורי אזניו ולפדחתו נשאר כל ראשו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת ראשכם במקום לא תשחיתו לצדעיכם. הרא"ם: ר ר"ל במקום החבור שלחי עם הצדע לבדדי הן שני פאות והוא ראש העצם שבלחי ואחת בסוף רוחב הלחי שבלחי רחב בראשו והוא הנקראת' שפותי הפנים ובא אותו הקלה באמצע הפנים והוא סוף רוחב הלחי ואחת במקום חבור שני הלחיים יחד בסנטרו שבו שבולת הזקן: רא"ם. ויש עוד פירושים אחרים עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א: ש דאל"כ מה ענינו לכאן אלא לא תנחשו ולא תעוננו שכן מעשה האמוריים: ת הורה לנו בזה שאינו חייב אא"כ כתב ואינו חייב אא"כ קעקע וכן הוא במכות דף

רש"י

מפיו לבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. ל' עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכ' שעה פלונית קשה לצאת: (כז) לא תקפו פאת ראשכם. (מכות כ) זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו ונמצא הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה: פאת זקנך. (מכות כא) סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש ר שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים ש להיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת קעקע. (מכות כא) כתב המשוקע ושקוע שאינו נמחק לעולם ת שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם: קעקע. ל' (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקענום תוקעין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מתוקן

פירוש ע"ט

חֶערְשׁ אִיז מִיר אִיבֶּר גִיגַאנְגְן דֶעם וֶועג אִיז אוֹךְ אוֹיף עָפִּים אַסִימָן אוּנ נָאךְ פִיל זַאכְן אִיז פַר הַאנְדְן וָואס דִיא אֱמוֹרִים הָאבְן זִיךְ אַלְץ גְמַאכְט סִימָנִים טָארְט אִיר עָם אַלְץ נִיט טוּן וְלֹא תְעוֹנֵנוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט מַאכְן קֵיין צַייטִין צוּ זָאגְן דִי צַייט אִיז נִיט גוּט אַרוּס צוּ גֵיין אִין וֶועג אַדֶער דֶעם טָאג אִיז גוּט אָן צוּ הַייבְן דִי מְלָאכָה: (כז) לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם אִיר זָאלְט נִיט אַרוּם יִינְגְלְן אוּנ אָפּ גָאלְן דִיא עֶקְן פוּן אַיֶיער קָאפּ וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנְךָ אוּנ זָאלְסְט נִיט פַר דַארְבְן דִי עֶקְן פוּן בָּארְד: (כח) וְשֶׂרֶט אוּנ אַקְרַאצוּנְג לָנֶפֶשׁ פוּן וֶועגְן אַיין טוֹט לַייב לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם זָאלְט אִיר נִיט גֶעבְן אִין אַיֶיער פְלַייש וּכְתֹבֶת קַעֲקַע אוּנ אַשְׁרַייבוּנְג וָואס עָס אִיז אַיין גְגְרָאבְן אִין לַייב צוּ נֶעמְן אַנָאדְל אוּנ אוּם קְרִיצְן אִין לַייב אוֹתִיּוֹת לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם טָארְט אִיר נִיט גֶעבְן אִין אַייךְ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט כְּלוֹמַר אִיךְ בִּין אוֹיךְ אַייךְ טוּר אַז אִיר זָאלְט

כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ
וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ
זִמָּה: ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ
וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לא אַל־
תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים
אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי
יהוה

ת"א אל תחלל את בפרק סנהדרין פו. ומלאה הארץ זמה יומא יח יבמות לז נזיר ס. את שבתותי תשמורו ס' הזוהר ר' בראשית.

כט לָא תַחֵל יָת בְּרַתָּךְ
לְאַטְעָיוּתַהּ וְלָא תִטְעֵי
אַרְעָא וְתִתְמְלֵי אַרְעָא
עֲצַת חֶטְאִין: ל יָת
יוֹמֵי שַׁבַּיָא דִילִי תִּטְּרוּן
וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן
דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ: לא לָא
תִתְפְּנוּן בָּתַר בִּדִּין
וּדְכוּרוּ לָא תִתְבְּעוּן
לְאִסְתָּאֳבָא בְהוֹן אֲנָא
יְיָ

בעל הטורים

(כט) ומלאה הארץ זמה. וסמיך ליה את שבתותי לומר תקלה דשתא ריגלא (ועיין רש"י קידושין דף פא) שאוכלין ושותין ושמחין בשבתות והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב: (ל) סמך שבתותי תשמורו לאל תפנו אל האובות שהשואל אוב אינו מודה בשבת:

פירוש רשב"ם

במסכת סנהדרין: (כט) להזנותה. זנות של פנויה להיות

רש"י

ותחובין בקרקע א פורפוי"ינט בלע"ז: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר (ירמיה ג) וימנעו רביבים וגו': (ל) ומקדשי תיראו. (יבמות ו) לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש ב דוחה שבת: (לא) אל תפנו אל האבת. אזהרה לבעל אוב ג וידעוני (סנהדרין סה) בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני המכניס עצם חיה ששמה ידוע ד לתוך פיו והעצם מדבר: אל תבקשו. להיות עסוקים

שפתי חכמים

כ"ט: א ר"ל האדם שנתלה עליו נראה כאלו הוא נתחב בקרקע ותוקע לשון תחיבה: ב וא"ת היאך סלקא דעתך דבנין מקדש דוחה שבת הא מקדש עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. וי"ל דאי לאו קרא ה"א הואיל ומקריבין במקדש קרבנות שדוחין שבת דעבודה דוחה שבת א"כ ק"ו בנין המקדש שתדחה לכך אצטריך קרא. ואע"פ שהקדים שבת לבית המקדש מ"מ דבנין בית המקדש אינו דוחה שבת כמו שפירש"י בפרשת ויקהל אם כן למה נאמר אני ה'. וי"ל כיון דכתיב יראה גבי מקדש ה"א שהוא דוחה שבת שאין זה אלא שמירה בעלמא משום הכי כתיב אני ה' ובזה נמי יתורץ קושיות דלעיל: ג לפי שנאמר בפ' שופטים לא ימצא בך וגו' והתם ג"כ אזהרה על זה ולא נאמר שם כרת והכא כתיב כרת שנאמר והכרתי אותו מקרב עמו אם כן ודאי בכאן מדבר בבעל אוב עצמו והתם מדבר בשואל בבעל אוב: ד כתב רבינו שמשון בשם ר' מאיר בר קלונימוס בחיה היא ששמה ידוע וכמין חבל גדול יוצא מטבורו שבארץ שם גדלה אותה חיה כמין קשואין ודלועין אלא שבידוע צורתו כצורת אדם בין בצורת פניו בין בצורת שאר אבריו ומטבורו הוא מחובר באותו הבל ואין כל בריה רשאי לתקרב במלא החבל שבטבורו והורגת את הכל ובמלא החבל רועה את כל

פירוש ע"ט

די זאכן ניט טאן אונ איך בין באגלייבט צו בצאלן שכר אונ פורעניות: (כט) אַל תְּחַלֵּל דו זאלסט ניט פר שוועכן אֶת בִּתְּךָ דיין טאכטער לְהַזְנוֹתָהּ צוא מאכן זיא מזנה זיין כלומר דוא זאלסט ניט געבן צו איינם דיין טאכטער ער זאל מיט איר ליגן ניט לשם קידושין וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ אונ דיא ערד זאל ניט אפ קערן כלומר ווארום אז דו וועסט ניט מקיים זיין ווס אובן איז געשטאנן וועט די ערד אויך אפ קערן אונ וועט אייך ניט געבן קיין פירות אין אייער לאנד נאר דיא פירות וועלן זיין אין א פרעמד לאנד וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה אונ עס וועט ווערן דער

פירוש ע"ט

פולט די ערד מיט שלעכטע עצות פון זנות: (ל) אֶת אונ שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ מיינע שבתים זאלט איר היטן איר זאלט קיין מלאכה ניט טאן וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אונ פר מיין בהמ"ק זאלט איר זיך פארכטן. רש"י שרייבט דאס מיינט מען מען טאר ניט אריין גיין אין בית המקדש ניט מיט קיין שטעקן אונ ניט מיט קיין שיך אונ ניט מיט דעם שטויב וואס אויף דיא פיס אונ ניט מיט אנדרע זאכן וואס איז שלא בכבוד אֲנִי ה' איך בין גאט: (לא) אַל תִּפְנוּ איר זאלט זיך ניט קערן אֶל צו די כישוף מאכערס וואס די ווערן אן גרופן אובות אונ ידעונים אַל תְּבַקְשׁוּ

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה
תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ
מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס רביעי ששי כשהן מחוברין
לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא
תוֹנוּ אֹתוֹ׃ לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה
לָכֶם הַגֵּר ׀ הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ
לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ לה לֹא־
תעשו

יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ לב מִן
קֳדָם דְּסָבַר בְּאוֹרַיְתָא
תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי
סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ
אֲנָא יְיָ׃ לג וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר
עִמָּךְ גִּיוֹרָא בְּאַרְעֲכוֹן
לָא תוֹנוּן יָתֵהּ׃
לד כְּיַצִּיבָא מִנְּכוֹן יְהֵי
לְכוֹן גִּיוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר
בֵּינֵיכוֹן וּתְרַחֵם לֵהּ
כְּוָתָךְ אֲרֵי דַיָּרִין הֲוֵיתוּן
בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ לה לָא
תעבדון

ת"א מפני שיבה תקום והדרת מגילה יז קידושין לב לג: זקן ויראת מאלהיך שם לב לג מציעא נח. וכי יגור אתך גר מגילה יז יבמות מו: בארצכם לא תונו אותו מציעא נט. לא תעשו עול במשפט מציעא סא בתרא פט.

בעל הטורים

(לא) אני ה'. וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב"ה אני כבדתי זקנים שנאמר ונגד זקניו כבוד: (לב) זקן ויראת. אזהרה לזקן שלא יטריח: מפני שיבה תקום וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לומר אפילו מפני זקן ארמאי: אני ה' וסמיך ליה וכי יגור אתך

שפתי חכמים

שניכותיה ובשבאים לגוד אותה מורים בחילים מרחוק אל החבל עד הפסוק ומיד מתה. כמ"ג ע"כ: ה דק"ל דפשיטא הוא דאין אדם מטמא את עצמו מדעתו ומהרן להיות עסוקים בו כו': ו רש"י מפרש לשון אשם כלומר רשע שחייב הרבה אשמות. ור"ס מפרש שהוא בור לשון בל לא חטא ומתרגמינן לא תבור ר"ל בור: ז לאו מנוטריקון דוקן דרש רק מג"ש דזקן זקן מזקני ישראל כדכתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כלומר שהם גדולים וחכמים: ח וא"ת היאך כלקא דעתך דועלים עיניו שפיטא שעובר. וי"ל דה"פ יכול יעצים עיניו קודם שיבא לארבע אמות שלו דאינו חייב לקום מפניו אלא כשיבא לארבע אמות שלו: ט דהא בפ' בהר כתיב לא תונו שמדבר בהונאת ממון דשם מדבר במקח וממכר וא"כ

רש"י

שם ה אלא תעסקו בם שאתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי: (לב) מפני שיבה תקום. (ת"כ. קידושין לב) יכול זקן ו אשמאי. ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו יכול יעצים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך: (לג) לא תונו. אונאת דברים ט לא תאמר לו אמש היית עובד ע"א ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה: (לד) כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר לחברך: אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (לה) לא תעשו עול במשפט. אם להין

פירוש ע"ט

לְטָמְאָה בָהֶם איר זָאלְט ניט בּאגֶערן צוּ עוֹסֵק זַיין אין זייא צוּ טָמֵא ווערן דוּרְךְ זייא אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בּין אייער גָאט׃ (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה פַר אַגְרַייז גְרָאעֶן תָּקוּם זָאלְסְטוּ אוֹיף שְׁטֵיין וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן אוּנ דוּ זָאלְסְט בַּאשֵׁיינֶן דָם פָּנִים פוּן איין אַלְטֶן מַאן אוּנ טָאמֶר וועסְטוּ אין מִישְׁנֶע צוּ מַאכֶן דִי אוֹגֶן אוּנ וועסְט זָאגֶן דוּ זֶעסְט גָאר נִיט דֶעם אַלְטֶן מַאן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ זָאלְסְטוּ דִיךְ פָּארְכְטֶן פַר דַיין גָאט כְּלוֹמַר גָאט ווייסְט אַז דוּ הָאסְט דָם גְטָאן אַמִישְׁנֶע אֲנִי יְיָ׃ (לג) וכי

יָגוּר אִתְּךָ גֵר אוּנ אַז עֶס וואוֹנְט מִיט דִיר אַגֵר בְּאַרְצְכֶם אין אייער לַאנְד לא תונו אותו זָאלְסְטוּ אִים נִיט נַארֶן מִיט רֵייד׃ (לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה וִויא איין אַלְט גְזֶעסְנֶר פוּן אַייךְ זָאל עֶר זַיין הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם דֶער גֵר וָואס וואוֹנְט מִיט אַייךְ וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט אִים לִיבּ הָאבְּן אַזוֹ וִויא דִיךְ אַלֵיין כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם ווָארוּם אִיר זֶענְט אוֹךְ גְוֶוען גֵרִים אִין לַאנְד מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בּין אייער גָאט כְּלוֹמַר איך בּין זַיין גָאט אוּנ דַיין גָאט׃ (לה) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט

תַּעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה
בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ לו מֹאזְנֵי צֶדֶק
אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק
יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־
חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם
אתם

תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין
בְּמִשְׁחֲתָא בְּמַתְקְלָא
וּבִמְכִלְתָּא׃ לו מֹאזְנָוָן
דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּקְשׁוֹט
מְכִילָן דִּקְשׁוֹט וְהִינִין
דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי
אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרָיִם׃ לז וְתִטְּרוּן
יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל
דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן
אנא

ת״א מאזני צדק סנהדרין לט. הין צדק מציעא מט.

בעל הטורים

גר לומר כל השונא דינו של גר כאלו מטה דינו של הקב״ה: (לה) במדה. ב׳. דין ואידך אך כחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה. במדה הראשונה כאורך מה שהם איירי במדת קרקע אף הכא איירי במדת קרקע: (לו) והין צדק יהיה לכם. וסמיך ליה ושמרתם את חקותי. לומר שהשעוות המדות כאילו מוכר על שמנות

פירוש רשב״ם

כקרשת: (לה) במדה. במדת קרקע: ובמשורה. מדת הלח. כמו שאמרו ומים במשורה תשתה: (לו) והין:

רש״י

הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט ומהו משפט השנוי כאן היא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין י שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין כ מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: במדה. זו מדת ל הארץ (ב״מ סא ב״ב כט): במשקל. כמשמעו: ובמשורה. היא מדת מ הלח: (לו) אבני צדק. הם המשקלות ששוקלין כנגדן: איפת. היא נ מדת היבש: הין. זו היא מדת ס הלח: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן. ד״א אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ע להונות את הטפש: ס שנאמר רביעית ההין: ע י״מ שלוקח טומן משקלותיו במלח כדי שיהא כבד על ידי לחלוחית המלח. וי״מ המוכר טומן משקלותיו במלח לפי שכח המלח חזק ומריף וממעט את המשקל ונעשה קל ומוכר לבריות ושוקל במשקל:

שפתי חכמים

לא תונו דכתיב כאן מדבר באונאת דברים: י משום דכתיב משפט מלמד שהמודד נקרא דיין ונ״מ שאם שיקר במדה הרי הוא כו׳: כ וקשה למה צריך משפט ללימוד זה הא גם כך בכאן כתיב עול משמע עול ושנוי כמו שפירש״י לעיל גבי דיין. ועוד קשה למה פירש בכאן וגורם לה׳ דברים כו׳ למה לא פירש זה לעיל בדיין. וי״ל דהך כוונת רש״י למה צריך למיכתב משפט ללמד שהוא כדיין לענין שיהא קרוי עול שנוי כו׳ הא בכאן גם כן כתיב עול. ומתרץ דלענין זה הוקש לדיין לומר לך שגורם לה׳ דברים האמורים בדיין: ל ר״ל שני אחים או שני שותפים לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים מפני שאז החבל לח ונמתח ביותר ולזה בימות החמה שאז החבל קשה ואינו נמתח ונמצא שזה יפסיד. אי נמי אפילו אם ימדוד בענין לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים מפני שבימות החמה הארץ יבשה ובקועה ובימות הגשמים מהודק לסדדי: מ הכי גרסינן במשורה מדת הלח ולא גרסינן מדת היבש דמשורה היא מדת הלח כדתנן במסכת אהלות ומים במשורה תשתה: נ שנאמר והעומר עשירית האיפה:

פירוש ע״ט

איר זאלט ניט טאן קיין אום רעכט אין מִשְׁפָּט אונ וואס איז דר מִשְׁפָּט בַּמִּדָּה אין דר מאס פון דר ערד ווען איינר קופט ביי דם אנדרן אפעלד פון צעהן איילן טארסטו אים ניט פאלש מעסטן בַּמִּשְׁקָל אין דר וואג איר זאלט ניט פאלש וועגן וּבַמְּשׂוּרָה אונ אוך אין דעם מעסטן פון גטראנק: (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק גאר גרעכטע שאלן אַבְנֵי צֶדֶק גרעכטע שטיינר פון גוועכט אֵיפַת צֶדֶק גרעכטע מאסן וְהִין צֶדֶק אונ איין גרעכטן עמיר יִהְיֶה לָכֶם זאל זיין צו אייך אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין גאט אייער גאט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וואס איך האב אייך אויס גצויגן פון מצרים אויף דעם תנאי איר זאלט מיך פאלגן: (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי אונ איר זאלט היטן אלע מיינע גזעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אונ אלע מיינע דינים וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אונ איר זאלט זיי טאן אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין באגלייבט צו בצאלן שכר צו דעם וואס ער איז מקיים

אַתֶּם אֲנִי יְהוָה: חמישי פ כ א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר ׀ הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת
עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן: ג וַאֲנִי
אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי
אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ
נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־
מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי:
ואם

אֲנָא יְיָ: א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵיהּ לְמֹלֶךְ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל עַמָּא בֵית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמֻנֵּיהּ בְּאַבְנָא: ג וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵיהּ מִגּוֹ עַמֵּיהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵיהּ יְהַב לְמֹלֶךְ בְּדִיל לְסָאָבָא יָת מַקְדְּשִׁי וּלְאַחָלָא יָת שְׁמָא
דקודשי

ת"א אשר יתן חגיגה יא. כי מזרעו סנהדרין סד. לאבן שבת צבחים ו.

בעל הטורים

הולם: (ג) ואני אתן. ב'. דין ואידך ואני אתן את הכהן שאת הזר בתשובה ואני אתן הכהן שמונותיו נחשבין לו כזכיות:

שפתי חכמים

זה: פ דק"ל הא לאוין הללו כתובין כאן כבר בפרשת אחרי מות. ומתרץ לעיל כתובין האזהרות וכאן כתובין עונשין על האזהרות: צ דהס"ד שעם הארץ ירגמוהו הוא פירוש של מות יומת לפסוק קרא מיניה ולא לכתוב מות יומת: ק דאל"כ הארץ ל"ל הל"ל העם ירגמו אותו וגו'. (מהרש"ל) והוצרך לתרץ לא סגי דא"כ הל"ל עם העולם והוה לתרץ נמי לא סגי דא"כ ה"ל לפרש דבא"י קמיירי מדכתב הא"ה משמע כל העולם: ר דק"ל אדרבה זו טובה לו שהקב"ה נותן פניו אליו. ועוד דהא אין דרכו לשום פניו אלא בצדיקים. ל"ש שלא תפרש פנים כוח: ש (נח"י) בת"כ נ"ל דה"ק שאם כל הצבור נתנו מזרעם למולך אין נכרתין. דא"ל שאין כל הצבור בהכרת מחמת חטא היחיד דהא מילתא דפשיטא היא דהא אפילו משפחתו אינן בהכרת ע"ש יותר: ת פירש"י בסנהדרין כ"ד דבני תרי קראי כי מזרעו נתן למולך וכן בתתו מזרעו למולך יתירי נינהו לכך דרשו חד לרבות בן בנו

רש"י

הבריות שאין מכירים בהם: (ב) ואל בני ישראל תאמר. עונשין פ על האזהרות: מות יומת. (ת"כ) בב"ד ואם אין כח לבית דין עם הארץ צ מסייעין אותן: עם הארץ. (ת"כ) עם שבגינו נבראת הארץ ד"א עם ק שעתידין לירש את הארץ על ידי מצות הללו: (ג) אתן את פני. (ת"כ) פנאי שלי ר. פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: באיש. ולא בצבור שאין כל ש הצבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. (ת"כ. סנהדרין סד) לפי שנאמר מעביר בנו ובתו באש בן בנו ובן בתו ת מנין ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען טמא את

פירוש ע"ט

זיינע מצות: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר אונ גאט האט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אונ צו די ישראל זאלסטו זאגן אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אטליכר מענש פון די קינדר ישראל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אונ פון דעם גר וואס ער וואנט צווישן די ישראל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ וואס ער וועט געבן פון זיינע קינדר לַמֹּלֶךְ צו דער ע"ז וואס זיא הייסט מולך מוֹת יוּמָת זאל ער גטייט ווערן בייא דעם בית דין עַם הָאָרֶץ דאס פאלק פון דם לאנד יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן זאלן אים פר שטיינגן מיט אשטיין: (ג) וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא אונ איך גאט וועל געבן מיין צארן אין דעם דאזיגן מענטשן וואס ער האט גיגעבן פון זיינע קינדר צו דר ע"ז וואס הייסט מולך וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ אונ איך וועל אים פר שנייטן פון צווישן זיין פאלק כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ ווארום ער האט גגעבן פון זיינע קינדר צו דר ע"ז מולך לְמַעַן דרום טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי צו פר אום ווערדיגן

ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ
אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא
בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית
אֹתוֹ׃ ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
וְאֵת ׀ כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת
אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃
ו וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת
וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא

והכרתי

דְּקוּדְשִׁי : ד וְאִם
מִכְבַּשׁ יִכְבְּשׁוּן עַמָּא
בֵית יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן
מִן גַּבְרָא הַהוּא
בְּדִיְהַב מִזַּרְעֵהּ לְמֹלֶךְ
בְּדִיל דְּלָא לְקַטָּלָא
יָתֵהּ : ה וְאֶשַּׁוֵּי אֲנָא
יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא
וּבִסְעָדוֹהִי וְאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ
וְיָת כָּל דְּטָעַן בַּתְרוֹהִי
לְמִטְעֵי בָּתַר מֹלֶךְ מִגּוֹ
עַמְּהוֹן : ו וֶאֱנָשׁ דִּי
יִתְפְּנֵי בָּתַר בִּדִּין
וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי
בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת
רוּגְזִי בֶּאֱנָשָׁא הַהוּא

ואשיצי

ת״א ואם העלם כתובות ל׳. בתתו מזרעו סנהדרין סד. ושמתי אני שבועות לט.

רשי

מקדשי. את כנסת ישראל שהיא א מקודשת לי כלשון (מקרא כא) ולא יחלל את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה: (ה) ובמשפחתו. אמר רבי שמעון וכי משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם ב מחפין עליו: והכרתי אתו. למה נאמר לפי שנאמר ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת״ל אותו. אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המלך. (ת״כ) לרבות שאר ע״א שעבדה בכך

שפתי חכמים

וכן בתו וחד לרבות זרע פסול: א אבל לא מקדש ממש כי מה ענין טומאת מקדש אצל הוצאה. כתב הרב רבי אליהו מזרחי אבל יש להקשות איך מטמא כנסת ישראל באיש אחד אשר יחטא וכו׳. ונראה לי כיון שעובד עבודת אלילים אם כן נסתלקה השכינה מן הארץ ובהסתלקות השכינה יבואו רוחות הטומאה בארץ וממילא יטמאו כל ישראל כמו שהאריך בעניינים כאלו בספר הזוהר ואין להאריך: ב ר״ל שכולן מחפין בזכותו לפי שקרובין לו לפיכך כולן נגלנים. (נח״י) נ״ל שקאי אדלעיל. ואם העלם יעלימו ומסתמא מפני שמתיראין

פירוש עם

מַיין הַיילִיג פָאלְק וּלְחַלֵּל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי אונ צוּ פַר שְׁוועכְן מַיין הַיילִיגְן נָאמְן : (ד) וְאִם אונ אוב הַעְלֵם פַאר הֶעלְן יַעְלִימוּ זַייא וֶועלְן פַאר הֶעלְן עַם הָאָרֶץ דָאס פָאלְק פוּן דֶעם לַאנְד אֶת עֵינֵיהֶם זַייעֶרֶע אוֹגְן מִן הָאִישׁ הַהוּא פוּן דֶעם דָאזִיגְן מֶענְטְשְׁן בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ וָואס עֶר הָאט גְגֶעבְן פוּן זַיינֶע קִינְדֶר צוּ דֶער ע״ז מוֹלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אוֹתוֹ זַייא וֶועלְן אִים נִיט טֵייטְן : (ה) וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי וֶועל אִיךְ גָאט טָאן מַיין צָארְן בָּאִישׁ הַהוּא אִין דֶעם דָאזִיגְן מֶענְשְׁן וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ אונ אִין זַיין מִשְׁפָּחָה וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ אונ אִיךְ וֶועל אִים פַאר שְׁנַיידְן וְאֵת כָּל הַזּוֹנִים אַחֲרָיו אונ אַלֶע וָואס הָאבְּן אָפּ גֶיקֶערְט נָאךְ אִים לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמּוֹלֶךְ אָפּ צוּ קֶערְן זִיךְ נָאךְ דֶר ע״ז מוֹלֶךְ וֶועל אִיךְ זֵיי פַר שְׁנַיידְן מִקֶּרֶב עַמָּם פוּן צְווִישְׁן זַייעֶר פָאלְק : (ו) וְהַנֶּפֶשׁ אונ דָס לַייבּ אֲשֶׁר תִּפְנֶה וָואס וֶועט זִיךְ קֶערְן אֶל הָאוֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעוֹנִים צוּ דֶעם כִּשׁוּף וָואס וֶוערְט אָן גְרוּפְן אוֹבוֹת אונ צוּ דֶעם כִּשׁוּף וָואס הֵייסְט יִדְּעוֹנִים לִזְנוֹת אַחֲרֵיהֶם צוּ קֶערְן זִיךְ נָאךְ זֵיי וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי וֶועל אִיךְ גֶעבְּן מַיין צָארְן בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא אִין דֶעם לַייבּ וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ אונ אִיךְ וֶועל אִים פַאר שְׁנַיידְן מִקֶּרֶב עַמּוֹ פוּן צְווִישְׁן זַיין פָאלְק :

וְהִכְרַתִּ֥י אֹת֖וֹ מִקֶּ֥רֶב עַמּֽוֹ׃
ז וְהִ֨תְקַדִּשְׁתֶּ֔ם וִהְיִיתֶ֖ם קְדֹשִׁ֑ים כִּ֛י
אֲנִ֥י יְהוָ֖ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ ששי שביעי כשהן מחוברין
ח וּשְׁמַרְתֶּם֙ אֶת־חֻקֹּתַ֔י וַעֲשִׂיתֶ֖ם
אֹתָ֑ם אֲנִ֥י יְהוָ֖ה מְקַדִּשְׁכֶֽם׃ ט כִּֽי־
אִ֣ישׁ אִ֗ישׁ אֲשֶׁ֨ר יְקַלֵּ֧ל אֶת־אָבִ֛יו
וְאֶת־אִמּ֖וֹ מ֣וֹת יוּמָ֑ת אָבִ֧יו וְאִמּ֛וֹ
קִלֵּ֖ל דָּמָ֥יו בּֽוֹ׃ י וְאִ֗ישׁ אֲשֶׁ֤ר יִנְאַף֙
אֶת־אֵ֣שֶׁת אִ֔ישׁ אֲשֶׁ֥ר יִנְאַ֖ף אֶת־

אשת

וְאֶשֵּׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ׃ ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ח וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט אֲרֵי גְּבַר גְּבַר דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי וְיָת אִמֵּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ לָט קְטָלָא חַיָּב׃ י וּגְבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵהּ

אתקטלא

ת"א והכרתי אותו שם לו. והתקדשתם ברכות נג. יומא לט יבמות כ: איש איש סנהדרין פה שבועות כז. אביו ואמו מגילה כה סנהדרין פה שבועות כז חולין עח. ואיש אשר קידושין יט סנהדרין נא נב. איש אשר שם מד.

פירוש רשב"ם

פרת הלה: (ט) דמיו בו. דמו בראשו. הוא חייב עצמו מיתה: (י) את אשת רעהו. ולא עו"ג:

בעל הטורים

(ח) אני ה' מקדשכם. סמך קלל אביו ואמו כי ג' שותפין יש באדם: (ט) סמך ואיש אשר ינאף את אשת רעהו למקלל

שפתי חכמים

שמנו ומשמשתו במחפין עליו לשיכך ובמשפחתו וכו': ג מפני שכבר כתיב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו שם למה לי אלא לפי סדר כתיב דלכתוב ביה ואת כל הזונים וגו' שפירושו לזנות אחר המולך לעשות כמוהו בשאר עבודת אלילים באע"פ שהיא שלא כדרכה שאם עבדה ככך חייב עליה כרת: ד דלא תקים לשכה אביו שחייב דוקא בחייו דא"כ הוי כבר אמור איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אלא כאן בא לרבות לאחר מיתה: ח וא"ת פשיטא הא לאו בר עונשין הוא. וי"ל דהא קמ"ל דקטן אינו נענש אבל היא נענשה אפי' אם בא קטן עליה: ך הוצרך רש"י להאריך פה ועל איזו א"א וכו' ולא אמר אשת רעהו פרט לאשת ע"א כמו שאמר ואיש פרט לקטן אלא דק"ל למה ליה לקרא להאריך ולכתוב ב' פעמים אשר ינאף לא היה לו לכתוב אלא אשר ינאף את א"א אשת רעהו ל"ל מ"ה פי' דקרא עצמו פירש דבריו ועל איזה אשת איש וכו' ומה שפירש עוד למדנו כו'

רש"י

ואפילו אין זו ג' עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות ע"ז: (ט) אביו ואמו קלל. (ת"כ סנהדרין פה) לרבות לאחר מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו אין נענש על מיתתו אלא הוא שהוא שגרם לעצמו שיהרג: (י) ואיש. פרט לקטן: אשר ינאף את אשת איש. (קידושין יט סנהדרין נב) פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קידושין ועל איזו אשת איש ו הייבתי לך: אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עו"ג למדנו שאין

פירוש ע"ט

(ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אונ איר זאָלט זיך הייליגן וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים אונ איר זאָלט זיין הייליג כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם ווארום איך בין גאָט אייער גאָט כלומר וויל איך בין הייליג דרום זאָלט איר אויך זיין הייליג: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי אונ איר זאָלט היטן מיין געזעץ וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אונ איר זאָלט זייא טאָן אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם איך גאָט בין אייער הייליגר כלומר איך טוא אייך הייליגן: (ט) כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ ווארום איטליכר מענש וואס ער וועט שעלטן זיין פאָטער אָדר זיין מוטר מוֹת יוּמָת זאָל ער ווערן געטייט בייא דעם בית דין ווארום אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל ער האָט געשאָלטן זיין פאָטער אונ מוטר דרום דָּמָיו בּוֹ זיין בלוט איז אין אים כלומר קיינר האָט קיין עונש ניט אויף זיין מיתה ווארום ער האָט אליין גורם געווען ער זאָל געהארגת ווערן: (י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אונ א מענש וואס ער וועט מזנה זיין אֶת אֵשֶׁת אִישׁ מיט איין אשת איש אונ מיט וואס פאר איין אשת איש אֲשֶׁר

אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף
וְהַנֹּאָפֶת׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה
מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם׃
יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ
מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ

אתו

ת"א ערות אביו שם פח. דמיהם בם שם כריתות ה. ואיש אשר ישכב את זכר סנהדרין שם. את אשה ואת אמה חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה פ"ו יז כריתות ה. באש ישרפו יבמות לד לב סנהדרין עו

אונקלוס

אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל נָיְפָא וְנָיְפְתָּא׃ יא וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי עֶרְיְתָא דַאֲבוּהִי גַּלִּי אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃ יב וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת כַּלְּתֵהּ אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין׃ יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֶבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן קְטָלָא חַיָּבִין׃ יד וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ עֲצַת חֶטְאִין הִיא בְּנוּרָא

יוקדון

רש"י

קידושין לש"נ: מות יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם ז אינה אלא חנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"א מבלבלין ח זרע האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נד) מכניס כמכחול ט בשפופרת: (יד) ישרפו אתו ואתהן. (סנהדרין עו) אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתיהן לאיסור שנשא את

שפתי חכמים

שלא תקשה לו מ"מ הא אשת איש היא ואע"פ שאין חייבים במצות מ"מ הא אשת איש היא לכך פי' למדנו כו': ז מדכתיב מות יומת סתם והוא מיתה בידי אדם ומצינו נמי מיתה סתם שהוא מיתה בידי שמים גבי ער ואונן דכתיב וימת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין בה רושם אף מיתה בידי אדם אין בה רושם ועיין כל זה בסנהדרין פרק ארבע מיתות: ח לפי' הראשון פרשו תבל ויבלול לשון גנאי וענין בלילות כל הארצות. ולפי' השני פרשו בלל: ט דאם לא כן משכבי אשה למה לי וכי יש לו לזכר משכב אחר עד שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר. מכחול פירש"י בב"מ דף נ"א בדרך שמכניסין קיסם בשפופרת אלולא שהכחול בתוכו ומוציאין מן הכחול במכחול ומעבירין על העין. (עד כאן לשון מהר"ן):

פירוש ע"ט

יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עֶר וָועט מְזַנֶה זַיין מִיט דָעם וַוייבּ פוּן זַיין חַבֵר מוֹת יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת זָאל דֶער מֶענְטְשׁ אוּנ דִי אִשָׁה וָוס זֵיי הָאבְּן בֵּיידֶע מְזַנֶה גְוָוען גְטֵייט וָוערְן מִיט חֶנֶק: (יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אֵשֶׁת אָבִיו אוּנ וָוען אַמֶענְטְשׁ וָועט מְזַנֶה זַיין זַיין פָאטֶערְס וַוייבּ עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה הָאט עֶר אַנְפְּלֶעקְט דָם פָאטֶערְס שַׁאנְד מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם זָאלְן זֵיי בֵּיידֶע גְטֵייט וָוערְן מִיט סְקִילָה דְּמֵיהֶם בָּם זֵייעֶר בְּלוּט אִיז אִין זֵייא. זֵייא הָאבְּן אַלֵיין גוֹרֵם גְוָוען זֵייעֶר מִיתָה: (יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כַּלָּתוֹ אוּנ וָוען אַמֶענְטְשׁ וָועט מְזַנֶה זַיין מִיט זַיין שְׁנוּר מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם זָאלְן זֵיי בֵּיידֶע גְטֵייט וָוערְן מִיט סְקִילָה תֶּבֶל עָשׂוּ אוּם וָוערְדִג הָאבְּן זֵייא גְטָאן: (יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה אוּנ אַמֶענְטְשׁ וָוס עֶר וָועט לִיגְן מִיט אַזָכָר אַזוֹ אַגְלֶעגֶר וִויא מֶען לִיגְט מִיט אַיין אִשָׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם הָאבְּן זֵיי בֵּיידֶע גְטָאן אַיין אוּם וָוערְדִקֵייט מוֹת יוּמָתוּ זָאלְן זֵיי גְטֵייט וָוערְן: (יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה

אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה
בְּתוֹכְכֶם׃ טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־
הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃ טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה
אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־
הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃
יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־
אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם

ערות

אונקלוס

יוֹקְדוּן יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא תְהֵי עֲצַת חֶטְאִין בֵּינֵיכוֹן׃ טו וּגְבַר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ בִּבְעִירָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל וְיָת בְּעִירָא תִּקְטְלוּן׃ טז וְאִתְּתָא דִּי תִקְרַב לְכָל בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְטוֹל יָת אִתְּתָא וְיָת בְּעִירָא אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן קְטָלָא חַיָּבִין׃ יז וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּהּ וְיֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתַהּ וְהִיא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתֵהּ קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי

עמהון

ת"א ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה. שם תמורה כח. ואת הבהמה תהרוגו סנהדרין ב. והרגת את האשה ואת הבהמה. שם טו. ואיש אשר יקח יבמות מו. סנהדרין פ. מכות ה יד: חסד הוא. עקידה שער סד.

פירוש רשב"ם

(יח) חסד הוא. כמו פן יחסדך שומע וכן וחסד לאומים

בעל הטורים

אביו ואמו לפי שהממזר אינו יודע מי אביו ומקללו: (יח) ואיש אשר יקח את אחותו. סמך את אחותו לבהמה לפי שהגיהנם

מ:ין שמו כבית וסמיך ליה נדה שגם היא מטיח עמו תמיד: וכיא תראה את ערותו ונכרתו לעיני בני עמם. כמו לנאה

רש"י

אמותו ואמה. ויש מרבותינו שאומרים אין כאן אלא אמותו ומהו אתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב) אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים ק"ו ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שהיתה תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה הממה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה עאכ"ו: (יז) חסד הוא. לשון ארמי חרפה היכודא (סנהדרין נח) ומדרשו א"פ

פירוש ע"ט

וְאֶת אִמָּהּ אונ ווען אַמענטש וועט נעמן איין אִשָּׁה מיט איר מוטר ביידע פאר ווייבר זִמָּה הוא דאס איז איין עֵצָה וואס דר יֵצֶר הָרַע רעט אן צוא זינדיגן בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אותו וְאֶתְהֶן אין פייאר זאל מען פאר ברענן אים מיט זייא ביידע וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם אונ עס זאל ניט זיין קיין עֵצָה פון זנות צווישן אייך: (טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה אונ ווען אמענטש וועט געבן זיין גלעגר כלומר ער וועט ליגן מיט אבהמה מות יומת זאל דר מענטש ווערן גטייט וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ אונ דיא בהמה זאלט איר אויך הארגנן: (טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה אונ ווען איין אִשָּׁה וועט גנעהנן צו איין בהמה לְרִבְעָה אוֹתָהּ אז די בהמה זאל זי מרביע זיין כלומר די אשה וועט מזנה זיין מיט דער בהמה וְהָרַגְתָּ אֶת הָאִשָּׁה ואלטו הארגנן די אשה וְאֶת הַבְּהֵמָה וכו' אונ דיא בהמה זאלט איר אויך הארגנן: (יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ אונ אז אמענטש וועט נעמן כלומר ער וועט מזנה זיין מיט זיין שוועסטר בַּת אָבִיו זי איז זיין שוועסטר פון איין פאטר או בת אמו אדר פון איין מוטר

עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֺנוֹ יִשָּׂא׃
יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה
דָּוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ
הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר
דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם׃
יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ
לֹא תְגַלֵּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה
עֲוֺנָם יִשָּׂאוּ׃ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם

ישאו

אונקלוס

עַמְהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵהּ
גַּלִּי חוֹבֵהּ יְקַבֵּל׃
יח וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת
אִתְּתָא סוֹאֲבָתָא וִיגַלִּי
יָת עֶרְיְתַהּ יָת קְלָנַהּ
גַּלִּי וְהִיא גַּלְּתָה יָת
סוֹאֲבַת דְּמָהָא
וְיִשְׁתֵּיצוּן תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ
עַמְהוֹן׃ יט וְעֶרְיַת
אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי
יָת קָרִיבֵהּ גַּלִּי חוֹבְהֶן
יְקַבְּלוּן׃ כ וּגְבַר דִּי
יִשְׁכּוּב יָת אִתַּת אַח
אֲבוּהִי עֶרְיַת אַח אֲבוּהִי
גַּלִּי חוֹבְהֶן יְקַבְּלוּן בְּלָא

ולד

ת״א ערות אחותו מכות יד כריתות ב טו. ואיש אשר ישכב את יבמות כד מכות יד נדה מא. את מקרה כריתות ד. והיא גלתה נדה יט. וערות אחות אמך יבמות נד. ערות דדו יבמות נד.

בעל הטורים

כאמרו שמסתכל באותו מקום הויין ליה בנים סומין. וזהו וגלה את ערותה שמסתכל באותו מקום ונכרתו לעיני בני שהבנים יכלתו עיניהם: (יח) דוה. ג׳ דין ואידך תזרם כמו דוה כל היום דוה שפ״ג מטמאה כנדה וכעון שעבדו עו״ג גרמו לטות כל היום דוה: מקורה. ב׳ דין ואידך והובשתי את מקורה שבשביל שהערה מקורה יבש מקורה דכתיב ערירים יהיו ולא תוליד: (יט) הערה. ג׳ דין ואידך כי את שארו הערה אשר הערה למות נפשו שבשביל שהערה שארו הערה למות נפשו שנתחייב מיתה בעדים והתראה: מקור דמיה. קרי ביה דמי ה׳ שה׳ דמים טמאים באשה, בכולם לא נאמר יגלה

רש״י

קין נשא את אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנאמר (תהלים פט) עולם חסד יבנה: (יח) הערה. גלה וכן כל ל׳ ערוה גלוי הוא והוי״ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו זעוה מגזרת (אסתר ה) ולא קם ולא זע וכן אחוה מגזרת אח. והערא׳ זו נחלקו בה רבותינו (יבמות נה) י״א זו נשיקת שמש וי״א זו הכנסת עטרה: (יט) וערות אחות אמך. שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דדתו. (יבמות נד) המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור

פירוש ע״ט

וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן אִיר שַׁאנְד וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ אוּנ זִי וֶועט זֶעהֶן זַיין שַׁאנְד חֶסֶד הוּא דָּס אִיז אַשַׁאנְד וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם זָאלְן זִיי פַר שְׁנִיטְן וֶוערְן כְּלוֹמַר גָאט וֶועט זֵיי פַר שְׁנַיידְן צוּ פַר דִי אוֹגְן פוּן זַייעֶר פָאלְק מֵיינְט מֶען אַלֶע וֶועלְן זֶעהֶן וָוארוּם עֶרְוַת אֲחוֹתוֹ גִּלָּה עֶר הָט אַנְפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין שְׁוֶועסְטֶער עֲוֺנוֹ יִשָּׂא עֶר וֶועט לַיידְן זַיין עֲבֵירָה כְּלוֹמַר עֶר וֶועט גְשְׁטְרָאפְט וֶוערְן פַר זַיין עֲבֵירָה׃ (יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט לִיגְן מִיט אַיין אִשָּׁה דָּוָה אַרִינִידֶעגְע דָס אִיז אַנִדָּה וְגִלָּה אֶת עֶרְוָתָהּ אוּנ עֶר וֶועט אַנְפְּלֶעקְן אִיר שַׁאנְד אֶת מְקֹרָהּ הֶעֱרָה אִיר קְוַואל הָאט עֶר אַנְפְּלֶעקְט וְהִוא גִּלְּתָה אֶת מְקוֹר דָּמֶיהָ אוּנ זִי הָאט אַנְפְּלֶעקְט אִיר קְוַואל פוּן אִיר בְּלוּט וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם וֶועלְן זַייא בֵּיידֶע פַר שְׁנִיטְן וֶוערְן פוּן זַייעֶר פָאלְק׃ (יט) וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ אוּנ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין מוּטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער אָדֶער פוּן דַיין פָאטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְן כְּלוֹמַר עֶר זָאל מִיט זַיי נִיט מְזַנֶּה זַיין כִּי וָוארוּם אֶת שְׁאֵרוֹ זַיין פְרַיינְד הֶעֱרָה הָט עֶר אַנְפְּלֶעקְט עֲוֺנָם יִשָּׂאוּ זַייעֶר זִינְד וֶועלְן זַייא לַיידְן׃ (כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דּוֹדָתוֹ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ

יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃ כא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא
עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ׃
כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־
כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־
תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי
אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־
כל

וְלָד יְמוּתוּן׃ כא וּגְבַר
דִּי יִסַּב יָת אִתַּת אֲחוּהִי
מְרַחֲקָא הִיא עֶרְיְתָא
דַאֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא וְלָד
יְהוֹן׃ כב וְתִטְּרוּן יָת
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא
תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְעָא
דִּי אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן
תַּמָּן לְמִתַּב בַּהּ׃
כג וְלָא תְהָכוּן בְּנִימוֹסֵי
עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי
מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי כָל
אִלֵּין עֲבָדוּ וְרָחֵיק
מימרי

ת"א עריריס ימותו עס נה. ואיש אשר עס נד. ערות אחיו עס נה. עריריס יהיו עס נה.

פירוש רשב"ם

חטאת. קלון לאומים על ידי חטאת וכן תירגם רב יוסף וחיסוד דעמא חטאוהי: (כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים:

שפתי חכמים

י פירוש באחרי מות נכתב אחר כל העריות ונכרתו וגו' שהוא בעונש ערירי דהתם כרת הוא נכרת וזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שיין לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם בני רשע ואתא קרא דעריריס ימותו דמשמע דימותו כמו שהם עריריס עתה ואתא קרא דעריריס יהיו דמשמע שבשעת מיתתן סופן לבא לידי ערירי שאם יש לו בנים קוברן כין שהיו לו

רש"י

למעלה י שהוא בעונש הליכה ערירי: עֲרִירִים. כתרגומו בלא ולד ודומה לו (בראשית טו) ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו עריריס ימותו עריריס יהיו עריריס ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו. עריריס יהיו שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו:

(כא) נדה היא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה. ורבותינו דרשו לאסור הערוה בה כנדה שהערוה

פירוש ע"ט

וָועט לִיגְן מִיט זַיין מוּמֶע עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה הָאט עֶר אַנְטפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין פֶעטֶר חֶטְאָם יִשָּׂאוּ זָאלְן זֵיי לַייְדְן זַייעֶר זִינְד עֲרִירִים יָמֻתוּ אַלֵּיין אָן קִינְדֶר וָועלְן זֵיי שְׁטַארְבְּן׃ (כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֵשֶׁת אָחִיו אוּנ וָוען אַמֶענְטְשׁ וָועט נֶעמְן זַיין בְּרוּדֶרְס וַוייבּ אֲפִילוּ וָוען זַיין בְּרוּדֶר אִיז שׁוֹן גְשְׁטָארְבְּן אוּנ זִיא הָאט קִינְדֶר מִיט זַיין בְּרוּדֶר נִדָּה הִוא אִיז דָאס מִיאוּס עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה הָאט עֶר אַנְטפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין בְּרוּדֶר עֲרִירִים יִהְיוּ וָועלְן זֵיי זַיין אַלֵּיין כְּלוֹמַר זֵיי וָועלְן שְׁטַארְבְּן אָן קִינְדֶר׃ (כב) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי אוּנ אִיר

זָאלְט הִיטְן אַלֶע מַיין גְזֶעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אוּנ גָאר מַיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי טָאן וְלֹא תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אוּנ עֶס זָאל אַייךְ נִיט אוֹיס שְׁפַּייאֶן דָאס לַאנְד אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם וָואס אִיךְ בְּרֶענְג אַייךְ שָׁמָּה דָארְטְן לָשֶׁבֶת בָּהּ צוּא זִיצְן אִין אִיר כְּלוֹמַר אַז אִיר וֶועט הִיטְן מַיינֶע מִצְוֹת וֶועט אִיר נִיט פַר טְרִיבְּן וֶוערְן פוּן אַייעֶר לַאנְד׃ (כג) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אוּנ אִיר זָאלְט נִיט גֵיין אִין דֶעם גְזֶעץ פוּן דֶעם פָאלְק אֲשֶׁר אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם וָואס אִיךְ שִׁיק אַוֶועק פוּן פַר אַייךְ כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה עָשׂוּ וָוארוּם דָאס אַלְץ וָואס אוֹבְן אִיז

מֵימְרִי יָתְהוֹן: כד וַאֲמָרִית לְכוֹן אַתּוּן תֵּירְתוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן לְמֵירַת יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא: כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא דַּכְיָא לִמְסָאֲבָא וּבֵין עוֹפָא מְסָאֲבָא לְדַכְיָא וְלָא תְשַׁקְּצוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בִּבְעִירָא וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תַרְחֵשׁ אַרְעָא דִּי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן לְסָאָבָא:

יתהון

כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם: כד וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא:

והייתם

ת״א והבדלתם בין חולין יז. סמ״ג לאוין קנח.

בעל הטורים

אלא על אבות רשעו שהקב״ה מגלה עונו של המוכרה על בעלה: (כד) אשר הבדלתי אתכם. בגימ׳ מלות כפ׳ קדושים

רש״י

מפורשת בה את מקורה הערה: (כג) ואקוץ. לשון מיאוס כמו (בראשית כז) קצתי בחיי כאדם שהוא קץ במזונו: (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה. אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין וניכרין הם אלא בין טהורה לך ב לטמאה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא.

שפתי חכמים

קודם שחטה בין נאסר השתא כוון יהיו ניכרין. אע״פ שבאיזה נוסחאות יש ספוקים: ב פירוש טהורה וטמאה ע״י שחיטתך

פירוש ע״ט

געשטאנן האבן זיי געטאן וָאָקֻץ בָּם אונ איך האב פר
מיאוסת אין זייא: (כד) וָאֹמַר לָכֶם אונ איך טוא
זאגן צוא אייך אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת אַדְמָתָם איר וועט
ירשינן זייער ערד וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם אונ איך וועל
געבן זיא צו אייך לָרֶשֶׁת אֹתָהּ צוא ירשנן זיא אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ עס איז אזו אלאנד וואס דארטן טוט
רינן מילך פון די בהמות אונ האניק פון דיא
טייטלן אֲנִי יְיָ איך בין ג־ט אֱלֹהֵיכֶם אייער גאט
אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וואס איך האב אייך אפ
געשייד פון דיא דאזיגע פעלקר: (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין
הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה אונ איר זאלט מאכן אצווישן
שייד צווישן די רייניע בהמות אונ צווישן דיא
אום רייניע בהמות וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהוֹר אונ
צווישן דעם אום ריינים עוף אונ צווישן דעם
ריינים עוף (עיין רש״י) וְלֹא תְשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם אונ
איר זאלט ניט פאר אום ווערדגן אייער לייב
בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף אין די בהמות טמאות אונ אין די
עופות טמאים וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אונ אין אלע
זאכן וואס ווידמענט די ערד אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם וואס
איך האב אפ געשייד צו אייך לְטַמֵּא צו אים ריין

כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי׃ כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם׃ פ פ פ

כו וּתְהוֹן קֳדָמַי קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ וְאַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָלְחִין קֳדָמָי׃ כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּדִּין אוֹ דְכוּרוּ אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יָתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃ פ פ פ

תא ואיש או אשה סנהדרין כו. אוב או ידעני נרגם כא סנהדרין סה. מות יומתו באבן סנהדרין סו כריתות ג.

ס"ד ונג"ה . ס"י זה"ב סימן

בעל הטורים

כנגד שבעים אומות שהבדלתי אתכם מהם: (כו) ואבדל אתכם מן העמים. וסמיך ליה איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני כי אני הבדלתי אתכם מן העכו"ם והשריתי שכינתי ביניכם ואינכם צריכין לאוב וידעוני כשאר עכו"ם שאין להם נביא ולא יודע עד מה ולכך צריכים לאוב וידעוני:

שפתי חכמים

כגון שחט כל הושט וחצי הקנה בלבד טמא. שחט כל הושט ורוב הקנה טהור כלומר עברת אותו לאכילה: ל דפירוש לטמא לך קאמר שהוא טמא ע"י פעולתך כדלעיל:

חסלת פרשת קדושים

רש"י

ל לאסור: (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת. עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת: חסלת פרשת קדושים

פירוש עם

בלומר אסור מאכן צו אייך אז איר זאלט דאס ניט עסן: (כו) וִהְיִיתֶם לִי קְדוֹשִׁים און איר זאלט זיין צו מיר היילג כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ווארום איך בין היילג וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים און איך האב אייך אפ געשייד פון די פעלקר די כנענים לִהְיוֹת לִי צו זיין צו מיר אפאלק דרום זאלט איר זיין היילג און זאלט ניט עסן די בהמות און עופות טמאים און אלע זאכן וואס זייא זענן טמא:

פירוש עם

(כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה און איין מאנס פערשון אדר איין אשה כִּי יִהְיֶה בָהֶם אז עס וועט זיין אין זייא אזו איין כישוף וואס ווערט אן גרופן אוב אדר ידעוני מוֹת יוּמָתוּ זאלן זיי ווערן גטייט בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם מיט אשטיין זאל מען זיי פאר שטיינגן דְּמֵיהֶם בָּם זייער בלוט איז אין זיי כלומר זיי זענן זיך אליין שולדג אין דם וואס זיי ווערן געהארגת און קיינר ווערט ניט גשטראפט דער פאר:

הלוא כבני כשיים אתם לי בני ישראל נאם־יהוה הלוא את־ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מכפתור וארם מקיר: הנה עיני | אדני יהוה בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את־בית יעקב נאם־יהוה: כי־הנה אנכי מצוה והנעותי בכל־הגוים את־בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא־יפול צרור ארץ: בחרב ימותו כל חטאי עמי

פירוש ע״ט

ווייטר זאגט דר נביא צו די ישראל אזו זאגט גאט פר ווס זאל איך אייך ניט בצאלן פורעניות פאר אייערע עבירות:

הלא פאר וואר כבני כשיים אתם לי איר זענט מיר אזו ווי די כושים־ווס זענן שווארץ אונ עס איז ניט גמאלט זייא זאלן ווייס ווערן אזו וועט איר ישראל גווים ניט בעסר ווערן אונ פר ווס זאל איך אייך אן נעמן פאר איין פאלק. איר וועט וועלן מיינן הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ווייל איך האב די ישראל אמאל אוס גצוגן פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטן פאר איין פאלק דס איז קיין ראיה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב די פלשתים אויך אוס גצוגן פון דם לאנד כפתור אונ אזו וועל איך אוס ציהן וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר ווס זיי זענן אהין פאר טריבן גווארן אונ פון דעסט וועגן האב איך זיי מיר ניט גנומן פאר איין פאלק אזו אויך דיא ישראל חאטשי איך האב זייא אוס גצוגן פון מצרים אז איך וועל וועלן וועל איך זייא ניט האלטן פאר איין פאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה טאן: הנה נגן עיני ה׳ בממלכה החטאה גאטס אוגן וועלן זיין אין דעם זינדגן קנגרייך מיינט מען אין מלכות יהוא ווס ער איז אמלך איבר די צעהן שבטים והשמדתי אותה מעל פני האדמה אונ איך וועל די מלוכה פאר טילגן פון דר ערד אפס נייארט כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב איך וועל ניט פאר טיליגן דס הויז גיזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון (יהוא) וועל איך פאר טילגן נאם ה׳ אזו זאגט גאט כי הנה אנכי מצוה דען איך וועל גיבאטן והניעותי בכל הגוים אונ איך וועל אים פאר וואגלן צווישן אלע פעלקר את אונ בית ישראל דאס הויז גזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזו ווי דיא גראבע קלייאן ווערן גוואגלט אין דר זיפ ולא יפול צרור ארץ אונ עס קאן ניט פאלן אברעקל אויף דר ערד אזו ויעל איך די ישראל

כוכב מישראל

(הלוא כבני כושיים אתם לי וגו׳ הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מכפתור וארם מקיר וגו׳) על פי משל צווייא מענטשן האבן זיך גקריגט אין מארק אונ איינר האט דעם אנדרן גוט גשלאגן. איז דורך גגאנגן דער שופט אונ האט אים מציל גוועזן אונ האט דעם רוצח בענייש גוועזן. פון דער צייט אן האט ער דעם שופט גדאנקט ווען ער האט אים דר זעהן. אין אצייט ארום האט זיך דר רוצח ווייטר גשלאגן מיט אייטם אין גאס אונ יענר האט דעם רוצח גוט גשלאגן. אונ דער שופט איז דורך גגאנגן אונ האט מציל גוועזן דעם רוצח אונ הט דם אנדרן מענטש מעניש גוועזן. פון דעמסטמאל אן האט שון דר ערשטר ניט גדאנקט דעם שופט. הט אים דר שופט גפרעגט פאר וואס ער דאנקט אים שון ניט. ענטפרט ער פריר האב איך גמיינט אז איך האב נושא חן גוועזן בייא דיר. אצונד אז דוא האסט מיין רוצח אויך מציל גוועזן פאר שטייא איך אז דאס איז נאר מחמת יושר המשפט וואס איז מוטל אויף דעם שופט און אויף יעדערן מעניש מציל צוא זיין דעם גרובן פון דיא רובר דארף איך דיר דר פאר ניט צוא דאנקן. זאגט דר שופט אמת וואס איך האב דיך מציל גוועזן איז גוועזן מצד יושר המשפט פון דעסט וועגן זייא וויסן אז חאצבי איך האב מעניש גוועזן דעם רוצח פון דעסט וועגן איז אויף דיר אויך איין עולה וואס דוא האסט זיך גקריגט מיט יענם מען וואלט דיר אויך דארפן שטראפן נאר מצד נשיאות חן האב איך דיר גשוויגן אבר יענם האצבי איך האב אים מציל גוועזן פון דעסט וועגן וועל איך אים מעניש זיין אויך אויף זיין עולה. אזו בשעת השי״ת האט אוס גליזט דיא יודן פון מצרים האבן זייא גזאגט שירה און האבן גדאנקט השי״ת. אין אצייט ארום האבן די יודן פאר געסן דיא אלע טובות וואס השי״ת האט מיט זייא גטאן ווייל זייא האבן גזעהן אז השי״ת טוט מיט דיא כושיים אויך טובות איז איין סימן אז עס איז נאר מצד היושר וואס דאס איז מוטל אויף אב״ד מכל שכן אשופט כל הארץ. דס זאגט דר פסוק (הלוא כבני כושיים וגו׳) איר מיינט אז איך האב אייך (בית ישראל) ניט מציל גוועזן נאר מצד היושר אזו וויא צו דיא בני כושיים. וויא איך האב ארוס גנומן דיא יודן פון מצרים אזו האב איך ארוס גנומן דיא פלשתיים מכפתור און ארם מקיר ווייל אזו איז דער נימוס השופט. נין איר זאלט וויסן אז נאר מצד מציאות החן והראיה אז איך שטראף מיינע שונאים אויף עונות גיב איך אכטונג אויף דיא זינדיגע כושיים איך זאל זייא פאר טילגן און שטראפן מיט אעונש קשה:

האמרים לא־תגיש ותקדים בעדינו הרעה: ביום ההוא אקים את־סכת דויד הנפלת
וגדרתי את־פרציהן והרסתיו אקים ובניתיה כימי עולם: למען יירשו את־שארית
אדום וכל־הגוים אשר־נקרא שמי עליהם נאם־יהוה עשה זאת: הנה ימים באים
נאם־יהוה ונגש חורש בקוצר ודרך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס
וכל־הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את־שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו
ונטעו כרמים ושתו את־יינם ועשו גנות ואכלו את־פריהם: ונטעתים על־אדמתם

כוכב מישראל

אבר מיט־איך האצבי איר האט אויך עונות (ולא אשמיד את בית יעקב) ווייל איר זענט בייא מיר נושא חן: (הנה ימים באים נאום ה׳ ונגש חורש בקוצר וגו׳) אז מיר באטערקן די הנהגה פון דיא וועלט צדיק ורע לו ורשע וטוב לו און וויא דיא ישראל זענן אין גלות אזו לאנג דאס דער סוף וועט זיין און וואס דיא כוונה איז. נאר אי״ה לעתיד לבוא וועלן מיר זעהן איין סייערן תכלית ויאס דאס איז געוועזן און נים (דבר אחד לבטלה). עפ״י משל אמאל איר פון אגרוסע שטאט ווא איז קיין מאל נישט געוועזן אונטער דיא שטאט אן צו זעהן עבודת האדמה. און אמאל איז ער געוועזן אין אדארף האט ער געזעהן וויא אפויער צו אקערט און צו שנייד דיא ערד ער מאכט קאלע אשיין פעלד בוואקסן מיט שיין גראז אין וואס קומט אים ארום פון דיא ארבעט דער נאך זעהט ער זויא ער נעמט תבואה און וואַרפט אויף דעם פעלד איז אים געוועזן מיין וונדער און האלט דעם פויער פאר אמעשוגינם. אין אציים ארום זעהט ער וויא אויף דעם פעלד וואקסט שיין גראז טראכט ער בוודאי צוא ליב דעם תענוג צו גיין שפאצירן אין דעם פעלד האט דער פויער אזו גטאן. אין אפאר וואכין ארום זעהט ער ווייטער זאנגן האט ער גמיינט דאס איז דער תכלית. ווייטער שפעטער האט ער געזעהן וויא דער פויער שנייד אפ דיא זאנגן און טריקענט און דרעשט און מאכט פון זייא תבואה דענסטמאל האט ער פאר שטאנען דעם אמתין תכלית נישט דאס גראז נישט דיא זאנגן איז געוועזן דער תכלית. נאר דיינע תבואה הײנט וועןדר מענטש אל נישט זעהן דעם סוף וואלט ער גבליבן בייא זיין וונדר און ווען ער גייט אוועק אין מיטן וואלט ער גמיינט אז דאס גראז אדר דיא זאנגן איז דער תכלית. נאר ווייל ער האט געזעהן פון אנהייב ביז צום סוף פאר שטייט ער דעם אמת אזו דיא אלע דורות וואס האבן געזעהן דעם אנהייב אדר דיא דורות פון מיטן זייא זענען אום גשטארבן מיט זייער וונדר אבר ווען עס וועט זיין ויר קין וועלן אלע זעהן דעם אמתין תכלית און אלע סיבות וואס איז געוועזן מתחלה ועד סוף אזו אלין געוועזן לתכלית ורצה דריבער דיא דורות וואס האבן געזעהן דעם אנהייב. נפ״י מליצה ווערט דאס גלייך וויא זייא האבן געזעהן דאס אקערן. דיא לעצטי דורות וועלן זעהן דעם תכלית דאס איז זייא וועלן זעהן דאס שניידן וועט זיין גלייך וויא זייא וואלטין געזעהן דאס אקערן מיט דעם שניידן עס וועט זייא קיין וונדר נים זיין. דאס זאגט דער פסוק (ונגש

פירוש ע״ז

אויך פאר וואגלן: בחרב ימותו מיט דער שווערד פון דעם שונא וועלן זיי גטייט ווערן כל חטאי עמי אלע זינדגר פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגן לא תגיש ותקדים עס וועט ניט גנעהנן אונ עס וועט זיך ניט פערדרין בעדינו הרעה פון אונזרע שלעכטע מעשים וועגן דאס בייז: ביום ההוא אין דעם דאזיגן טאג ווס איך וועל זייא שון פר וואגלן וועט דער נאך קומן דר טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל איך שון אויף שטעלן אונ אויף רעבטן דיא סוכה כלומר דיא מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלן וגדרתי את פרציהן אונ איך וועל פר צאמן זייערע ברעך והריסותיו אונ זיין צו פירונג אקים וועל איך אויף שטעלן ובניתיה כימי עולם אונ איך וועל זיא בואין אזו ווי די ערשטע טעג: למען דרום יירשו דיא ישראל וועלן ירשינן את שארית דאס איבר בלייבונג אשר נקרא שמי עליהם דען מיין נאמן ווערט אן גרופן אויף זיי אויף די ישראל: הנה ימים באים נאום יי׳ עס וועט קומן אזעלכי טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גינעהנן דער אקעריר מיט דם שנייער ודורך ענבים אונ דר וואס טרעט וויין טרובין וועט זיך באגעגנן במושך הזרע והטיפו ההרים עסים אונ די בערג וועלן טריפן זיסקייט וכל הגבעות אונ אלע דיא הייך תתמוגגנה וועלן צו גיין מחמת רעגן ושבתי את שבות עמי ישראל אונ איך וועל ווידר קערן דם ווילדיקייט פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות אונ זייא וועלן בואן די וויסטע שטעט וישבו אונ זייא וועלן דארט זיצן ונטעו כרמים אונ זיי וועלן פלאנצן וויין גערטנר ושתו את יינם אונ זייא וועלן טרינקן זייער וויין ועשו גנות אונ זיי וועלן מאכן גערטנר ואכלו את פריהם אונ זייא וועלן עסן זייערע פירות: ונטעתים על אדמתם אונ איך

וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃

הפטרת קדשים ביחזקאל סימן כ כמנהג הספרדים וכמנהג האיטליאני

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה׃ הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם׃ וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בָּחֳרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע
לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי
יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי
הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־
תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם
לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי
בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה
בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם וָאֲבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר׃ וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם׃ וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת
בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ וַיַּמְרוּ־בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי
לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ
מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם׃ וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל
לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם׃ וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבִלְתִּי
הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ יַעַן
בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם
לִבָּם הֹלֵךְ׃ וַתָּחָס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר׃ וָאֹמַר אֶל־
בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחוּקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם
אַל־תִּטַּמָּאוּ׃ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקּוֹתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם׃
וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

פירוש ע״ט **כוכב מישראל**

חֶעל דיא יִשְׂרָאֵל פְּלַאנְצְן אוֹיף זֵייעֶר עֶרְד דָאס הו״ש בקיצור) עָס חָתִם זַיין נָאהְגֶם דָאס אַקֶערְן מִיט
אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אוּנ דֶעם שְׁנַיידְן :
זַייא וֶועלְן שׁוֹן נִיט מֶער וָואגְלְט וֶוערְן מֶער פוּן זֵייעֶר עֶרְד אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעגֶעבְּן
צוּא זַייא אָמַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָאס הָאט גֶזָאגְט גָאט דַיין גָאט :

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְכַהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ

ת"א אמר אל הכהנים בני אהרן ר"ה יו יבמות פה סוטה כג קידושין לה לו . אמור ואמרת יבמות קיד . לנפש לא יטמא בעמיו סוטה ג קידושין כט סנהדרין מז .

פירוש רשב"ם

(א) **לנפש** לא יטמא בעמיו . איש בעם הכהנים לא יטמא לנפש אדם . כמו בתולה מעמיו יקח אשה . אבל אילו היה כתוב לעמיו היה משמע לא יטמא לעמיו כמו שכתוב לנפש לא

בעל הטורים

(א) **אמר** אל הכהנים . סמך אזהרת כהנים שלא יטמאו לאוב שגם בו נאמר הזהרה שלא לטמא בו א"נ שלא יטמא הכהן למת כדי שלא ישאל באוב שדורשין ליטמא כשישאלין בו א"נ להכי סמך אמור אל הכהנים לאוב וידעוני שאם תאמר ממי נדע העתידות הרי לא נדרוש באוב וידעוני לכך סמך לו אמור אל הכהנים הרי לך כהן שישאל לך באורים ותומים . והכי איתא בתנחומא ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני זה שאול ואשה בעלת אוב וסמך לו אמור אל הכהנים . אמר ר' לוי יפה היה לו לשאול באורים ותומים האמור למטה ולא באוב האמור למעלה . לעיל מיניה כתיב דמיהם בם וסמך ליה לא יטמא שאם יטמא דמיו בו והיינו דאמרינן כהן שטמא בטומאה היו הכהנים מפלעים את מוחו : אל הכהנים . בגי' זה לא חללים : בני אהרן . בגי' זהו גם בעלי מומין . למה אמר בני אהרן ולא בנות אהרן לפי שהם גרמו מיתה לדורות : אמור אל הכהנים וגו' ואמרת . בגי' לדורות ואמרת הם אותיות אמרות טהורות . אמור ואמרת אמירה להבונה כדי שלא ליטמא במת ואמירה שנייה לטמא למת מצוה : לנפש לא .

שפתי חכמים

א **דלא** היה לו לכתוב אלא אמור אל הכהנים אלא אמור להזהיר את עצמן ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים . וא"ת למה לא מתרץ רש"י נמי דבר ואמרת דכתיב בפרשת קדושים . וי"ל דדבור הוי כלל ולא מפרש מהו הדבור ואמרת הוי פרט ר"ל דבר זה אמור להם אבל הכא גבי אמור הוא פרט קשה לרש"י למה לי ב' פרטים : ב וקשה למה מהפך רש"י הפי' של פסוק כתחלה היה לו לפרש בני אהרן ואח"כ ואמרת אליהם . וע"ק מנ"ל למילף כל הלימודים מבני אהרן . וי"ל דה"פ כיון שפירשתי ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים קשה לנ"ל הכהנים בני אהרן בשלמא אלא זה הייתי אומר אי כתיב הכהנים ולא בני אהרן ה"א דוקא גדולים אבל לא קטנים לכך איצטריך למכתב בני אהרן להזהיר הגדולים על הקטנים . אבל השתא דלמדתי זה מואמרת אליהם קשה ל"ל למכתב הכהנים . ומתרץ אי כתיב בני אהרן ולא הכהנים ה"א יכול אפילו חללים ת"ל הכהנים ר"ל שהוא כהן גמור . ותו מתרץ רש"י שאל הקשה לו מנלן לתרץ דהכהנים מגעט חללים דלמא לכך איצטריך דאי לא כתיב הכהנים אלא בני אהרן ה"א דומיא דבני אהרן שהיו תמימים לאפוקי בעלי מומין לכך הוצטריך הכהנים לרבות בעלי מומין . ומתרץ דמן בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ולא היה מהורך ל"ל הכהנים אלא לכך אוצטריך כמו שתירצתי לעיל למעט חללים . ותו קשה לרש"י בני אהרן למה לי דלא היה לו למכתב רק הכהנים ויכול אני למעט חללים ולרבות בעלי מומין שהרי שניהם נתמעטין ממלת הכהנים . ומתרץ אי לא כתיב בני אהרן ה"א דגם בנות אהרן במשמעות של הכהנים דכל מקום שנכתב בתורה בלשון זכר אף נקבות בכלל לכך איצטריך בני אהרן ולא בנות אהרן עיין במזרחי שפי' בענין אחר והכי פירש איצטריכו תרווייהו דאלו מבני אהרן גרידא הוה אמינא אף חללים במשמע והא כן אין מיעוט כאן שממעט חללים ויכולין להיות נכללין בבני אהרן תלמוד לומר הכהנים וגו' חללים והדר אמר ומנין לרבות אף בעלי מומין תלמוד לומר בני אהרן כלומר דלא אתא שום מיעוט למעטינהו כמו בכל מיעוט הכהנים למעט חללים ובהאי בני אהרן דאף בעלי מומין במשמע ולמעט בנות אהרן ואלו בכהנים גרידא הוה אמינא כהנת בכלל דהוזהרו לכל מומין בבתורה ליכא ואיכא למימר איפכא דהוה לחומרא הכהנים יכול ולא חללים תלמוד לומר בני אהרן ואף חללים בכלל בני אהרן דהא כן מיעוטא דהכהנים במאי מוקמית ליה : ג דאל"כ בעמיו למה לי אלא ר"ל שישנו בתוך עמיו שיש הרבה בני אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו : ד ר"ל שאין לו קוברין שמותר לטמא לו ומת

רש"י

(א) **אמר אל הכהנים**. (יבמות פ"ה ס"ב). אמור ואמרת להזהיר א גדולים על הקטנים: **בני אהרן**. (קידושין לה) יכול חללים ת"ל ב הכהנים: **בני אהרן**. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן. ולא בנות אהרן: **לא יטמא בעמיו**. (ת"כ) בעוד שהמת בתוך ג עמיו יצא מת ד מצוה:

פירוש ע"ט

(א) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט גזאגט צו משֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים זאג צו דיא כֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן די קינדער פון אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דוא זאלסט צו זייא אזו זאגן לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא צו א טוט לייב בלומר צו אמת זאל זיך דער כֹּהֵן ניט מטמא זיין ווען בְּעַמָּיו אז דער מת ליגט צווישן זיין פאלק בלומר אז עס איז דא אנדערע מענטשן ווי זאלן זיך מיט אים מתעסק זיין אבער צו אמת מצוה דהיינו אז דער כֹּהֵן געפינט אמת אין פעלד וואס קיינער האט זיך מיט אים ניט מתעסק צו זיין מוז ער זיך יוא מטמא זיין צו אים רש"י שרייבט דרום שטייט אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים אונ ווידער וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם צו ווייזן אז דיא גרויסע כֹּהֲנִים זאלן אפ היטן די

בְּעַמֵּהּ׃ ב אֱלָהֵן לְקָרִיבֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵהּ וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי׃ ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוָת לִגְבַר לַהּ יִסְתָּאַב׃ ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא בְּעַמֵּהּ לְאַחֲלוּתֵהּ׃

לא

יִטַּמָּא בְּעַמָּיו׃ ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו׃ ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא׃ ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל

בעמיו

ת״א כי אם לשארו יבמות כב סוטה ג. לאמו ולאביו נזיר מג פד זבחים ק. ולאחתו ברכות יט מגילה ג נזיר מח זבחים ק. ולאחתו הבתולה יבמות ס. לה יטמא נזיר מב סוטה ג יבמות מ. לא יטמא יבמות כב ל קידושין עז זבחים ק.

פירוש רשב״ם

יטמא. לאחיו ולאחותו לא יטמא לחם. ולא נאמר בהם. גם יש לפרש לנפש הנמצא בעמיו לא יטמא: (ד) לא יטמא בעל בעמיו. שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו: להחלו. שהרי מתחלל מכהונתו. ולפי דברי

רש״י

(ב) כי אם לשארו. (ת״כ) אין שארו אלא אשתו: (ג) הקרובה. לרבות את ו הארוסה (ת״כ. יבמות ס): אשר לא היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. ז מצוה (ת״כ. יבמות כז): (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. (ת״כ) לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו

שפתי חכמים

מצוה הוא כל שקורין ואין אחרים עוסים אותו: ה ר״ל שארו דכתיב שכא (ועיין בתוספות י״ט פרק יש נוחלין) וא״ת היה לו לכתוב הקרובה בהיא לשון נקבה. וי״ל דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר לשון זכר הוא לכך כתיב הקרוב בלשון זכר: ו יש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. וי״ל דא״כ ליפתוק קרא ולא יכתוב הקרובה ואנן ידעינן דארוסה ממועט מדכתיב אשר לא היתה דהתם הויא היא קידושין ואם כן ממילא אנו יודעין דארוסה אסורה מלטמא לה אלא על כרחך הקרובה לרבות בא שיטמא לה ואשר לא היתה פירוש למשכב הוא כדפירש רש״י בסמוך. וא״ת מנא ליה לרבות ארוסה דלמא בא דכתיב הקרובה לרבות מוכת עץ הוא דאתא אלא תמעט מוכת עץ מדכתיב הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה וי״ל דאם כן לא לכתוב קרא לא בתולה ולא הקרובה אלא ידענא דמוכת עץ מותר לטמא אלא על כרחך צריך לומר דהקרובה לרבות ארוסה הוא בא ואשר לא היתה לאיש פירוש למשכב וממילא איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נקראת בתולה. ואין להקשות ליפתוק קרא מבתולה ולא לכתוב נמי אשר לא היתה לאיש אם כן הוה אמינא הקרובה למעט ארוסה הוא בא מטעם הכי הוצרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפי׳ רש״י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו׳ ולאחותו הבתולה וגו׳ משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא לכן נ״ל למכתב עוד לה יטמא אלא למצוה:

פירוש ע״ט

קליינע כהנים אז זייא זאלן זיך ניט מטמא זיין צו קיין מת: (ב) כי אם לשארו נאר צו זיין ווייב הקרוב אליו וואס זיא איז נאהענט צו אים מעג ער זיך יוא מטמא זיין לאמו ולאביו ולבנו צו זיין מוטר אונ צו זיין פאטר אונ צו זיין זון ולבתו ולאחיו אונ צוא זיין טאכטר אונ צו זיין ברודר צו דיא אלע מעג ער זיך יוא מטמא זיין: (ג) ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אונ צו זיין שוועסטר וואס זיא איז אבתולה וואס זיא איז נאהענט צו אים אפילו זיא איז שון אכלה נאר אשר לא היתה לאיש וואס זיא איז נאך ניט געווען צו קיין מאן בלומר קיין מאן איז מיט איר ניט גלעגן לה יטמא צו איר איז אמצוה ער זאל זיך מטמא זיין: (ד) לא יטמא בעל ער זאל זיך ניט מטמא זיין דער מאן וואס ער איז אכהן צו זיין ווייב בעמיו אז דם ווייב ליגט צווישן זיין פאלק דאס מיינט מען אין שטאט ווס איז דא אנדרע מענטשן זאלן זיך מיט איר מתעסק זיין אונ בייא וואסר ווייב שמוסט ער להחלו צו פר שוועכן אים כלומר אז בשעת אז זיא האט גלעבט האט זי אים גטאן פר שוועכן פון דער כהונה דהיינו זיא איז געווען פסול צו אים צו איר טאר ער זיך נים מטמא זיין אבר אה אווייב וואס בייא איר לעבן האט זיא אים

בְּעַמָּיו לְהֵחַלּוֹ׃ ה לֹא־יִקְרְחָה יקרחו קרי קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת׃ ו קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לחם

ה לָא יְמָרְטוּן מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא דְדִקְנְהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבִבְשַׂרְהוֹן לָא יְחַבְּלוּן חִבּוּל׃ ו קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלּוּן שְׁמָא דֶאֱלָהֲהוֹן אֲרֵי יָת קֻרְבָּנַיָּא דַיְיָ קרבן

ת״א להחלו נזיר מג • לא יקרחו קידושין לו מכות כ . ופאת זקנם יבמות ב נזיר מ מא נח קידושין לב מכות כא . קדושים יהיו יבמות כ סנהדרין נג מג זבחים יח .

פירוש רשב״ם

חכמים . לא מטמא לאשתו פסולה וחללה אבל מטמא לאשתו כשירה : (ה) לא יקרחו . על מת . והוא הדין

בעל הטורים

בגי׳ בדם טמא : (ה) לא יקרחה . כתיב בה״א לחייב על ה׳ קרחות אפילו קרא חמישתן בפעם אחת : ופאת זקנם . בגי׳

שפתי חכמים

ה כמו שמוכיח רש״י מגז״ש שוה : ט וא״ת דלמא איפכא מה להלן בין עיניכם דוקא אף בכהנים בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש . וי״ל דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש . ואין להקשות שהא נמי ניהא ולפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם . די״ל דודאי כל הראש במשמע והא דכתיב בין עיניכם לג״ש אחרת איצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם שלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן ג״ש כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקום שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה . ואין להקשות היאך ס״ד שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דא״כ לא יקרחו קרחה ל״ל וגו׳ הא בכלל ישראל הם . די״ל דלכך איצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה ובזה יתורץ קושיית רא״ם שהקשה היאך מגו רז״ל לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מנלן לרבות את כל הראש ת״ל בראשם והא בין עיניכם כתיב ואם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין עיניכם היכי מיתוקמא ואדרבא הוה ליה למדרש איפכא לפי שנאמר לא יקרחו קרחה בראשם שומע אני כל הראש ת״ל בין עיניכם לא בראשם כתיב דבין בעינים נמי ראשם הוא שאפילו מקלת ראשו

רש״י

שהוא להחלו להתחלל הוא מכהונתו : (ה) לא יקרחו קרחה . (ת״כ) על מת ח והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל (קידושין ל״ו מכות כ) בין עיניכם (דברים יד) יכול לא יהא חייב על כל הראש ת״ל בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בגזרה שוה נאמר כאן קרחה ונאמר בישראל קרחה מה כאן כל הראש ט אף להלן כל הראש במשמע כל מקום שיקרח בראש ומה להלן על מת אף כאן על מת : ופאת זקנם לא יגלחו . לפי שנאמר בישראל (ויקראים) לא תשחית יכול לקטו במלקט י ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער : ובבשרם לא ישרטו שרטת . לפי שנאמר בישראל (ויקרא שם) ושרט לנפש לא תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת ת״ל לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה כ שתיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת : קדשים יהיו . (ת״כ) על כרחם

אמרתי אלא על בין העינים בלבד דהשתא ניחא לאקשויי והא מקרי והא דהדר כתביה גבי כהנים אינו אלא משום קרחה יתירה דאית ביה לחייב על כל קרחה וקרחה וכו׳ והרב שנית הדבר בל״ע ודו״ק : י ר״ל יהא נמי חייב וכו׳ וילפינן ישראל מכהנים דריבה בכן הכתוב מלות יתירות אפ״ה אינן חייבין אלא בגילות כעין תער ישראל לכ״ש : כ וילפינן

משלי ישראל

(קְדוֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם) גָאם הָאט גְזָאגְט דִיא כֹּהֲנִים זָאלֶן זַיין הַיילִיג (כִּי אֶת אִשֵּׁי יְיָ לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִים) ווארום זַייא ווענֶן מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת צוּא גָאט (וְהָיוּ קֹדֶשׁ) דַארְפֶן זַייא זַיין הַיילִיג (וְקִדַּשְׁתּוֹ) אוּנ דוּא זָאלְסְט אִים הַיילִיגֶן עֶס אִיז אַדְמִיוֹן ווען דֶר שַׂר פוּן דֶר שְׁטָאט הַייסְט דִיא שְׁטָאט לַייט זַייא זָאלֶן גֶעבֶּן אַייגֶעם פוּן זַייעֶר שְׁטָאט אַסַאךְ גֶעלְט אוּף פַּרְנָסָה אוּךְ פוּן זַיין חֵיל גֶזִינְד ווענֶן ווֶעט דָאס זַיין בַּייא דִיא שְׁטָאט לַייט אַזוֹנְדֶר זַייא ווֶעלֶן זָאגֶן צוּא דֶעם שַׂר אַז דוּא הָאסְט דֶעם מֶענְטְשֶׁן לִיבּ פַאר וָואס זָאלְסְטוּ אִים אַלַיין נִיט גֶעבֶּן

פירוש ע״ט

נִיט פַר שְׁוָועכְט פוּן דֶר כְּהוּנָה מֶעג עֶר זִיךְ צוּ אִיר יוֹא מְטַמֵּא זַיין׃ (ה) לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם זַייא זָאלֶן נִיט גָאלֶן אַנְאלוּנְג אִין זַייעֶר קָאפּ ווען עֶס אִיז גְשְׁטָארְבֶּן זַייעֶרֶע אַפְרַיינְד טָארֶן זַייא זִיךְ נִיט רַייסֶן אוּנ פְלִיקֶן דֶם קָאפּ וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ אוּנ זַייעֶרֶע עֶקֶן פוּן זַייעֶר בָּארְד זָאלֶן זַיי נִיט אָפּ שֶׁערֶן אָדֶר אָפּ גָאלֶן וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת אוּנ אִין זַייעֶר פְלַייש זָאלֶן זַייא נִיט קְרַאצֶן קֵיין קְרַאצוּנְג אִיבֶּר אַמֵת׃

(ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם דִיא כֹּהֲנִים זָאלֶן זַיין [זיין] הַיילִג צוּ זַייעֶר גָאט כְּלוֹמַר אוּנ זַייא טָארֶן זִיךְ יוֹא מְטַמֵּא זַיין צוּ אַפְרֶעמְדֶן מֵת זָאל דָם בֵּית דִין זַייא נִיט לָאזֶן וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם

לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ: ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: ח וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה

מקדשכם

ת"א הם מקריבים סנהדרין נח . ואשה גרושה יבמות נג נד לד גיטין פב קידושין פח . גרושה יבמות כד כה . וקדשתו מ"ק כח יבמות פח נדרים סב גיטין נט הוריות יג .

קֻרְבַּן אֱלָהֲהוֹן אִנּוּן מַקְרְבִין וִיהוֹן קַדִּישִׁין: ז אִתְּתָא מְטַעְיָא וּמַחֲלְלָא לָא יִסְבוּן וְאִתְּתָא דִּמְתָרְכָא מִבַּעְלַהּ לָא יִסְבוּן אֲרֵי קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ: ח וּתְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת קֻרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב קַדִּישׁ יְהֵי לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ

מקדשכון

בעל הטורים

א כתפר : (ח) וקדשתו. שלש קדושות בפסוק לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתן לו מנה יפה ראשון : (ט) כאש תשרף .

פירוש רשב"ם

לישראל : (ז) וחללה. באותן שכתוב בהן ולא יחלל זרעו ובת

רש"י

יקדישהו ל ב"ד בכך : (ז) זונה. שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר (יבמות סא) : חללה. שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט (קידושין עז) וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים מ לכהונה : (ח) וקדשתו. על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהו נ ויסרהו עד שיגרש (יבמות פח) : קדוש יהיה לך. נהוג בו

שפתי חכמים

ישראל מכהנים מג"ש דכריתה כריתה אבל א"ל דילפינן במה מצינו וישראל מכהנים שהיו חייבים על כל כריתה דאיכא למפרך מה לכהנים שריבה בהן מצות לכך צריכים אנו לג"ש ואף שלא הזכיר זה רש"י ז"ל מפני שסמך במה שכתב בג"ש דקרחה קרחה ולא חש להאריך: ל מדלא כתיב קדושים הם אלא קדושים יהיו משמע על כרחם: מ כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אע"פ שקודם לכן ג"כ היתה אסורה לכהן נ"מ אם בא כהן אח"כ עליה שחייב שני לאוין אחד משום גרושה ואחד משום חללה : נ וא"ת הא לעיל נמי כתיב קדושים יהיו על כרחם. י"ל דלעיל מיירי לענין בלא יטמא למתים חייב ב"ד לכפרו בע"כ והכא מיירי באשה הפסולה וזהו דנקט רש"י

משלי ישראל

זיין פרנסה וויא פיל ער דארף אבער אז דר שר קען ניט ריידן דאס לשון פון דיא שטאט לייט אונ זיצט אין אהויז וואס דאס הויז איז פאר שלאסן און עס קען קיינר ניט קומן צוא אים ער זאל אים ברענגן אמתנה אין קיינר קען ניט קומן צוא אים בעטן עפס אזאך אונ דר מענטש פון דעם שטאט קען יוא דאס לשון פון דעם שר ער זאל מיט אים ריידן. אונ קען גיין צוא דעם שר אונ ברענגן אים אמתנה אדר ער זאל בעטן ביא דעם שר אונ זייא ווערן נזרך דעם מענטשן אלרינג פויגלין אויף אזוי איין אופן איז שוין דער מענטש ביא זייא ווערט זייא זאלן אים געבן אסאך געלט אויף פרנסה פון זיין הויז גזינד ווענן עס איז נאך ביא זייא אן גלייגם וואס זייא געבן אים געלט ווארום דורך אים קענן זייא האבן אלע טובות פון דעם שר דאס איינינע זאגט אונז דער פסוק עס זאל אונז ניט קשה זיין פאר וואס גאט האט אונז גהייסן געבן דעם כהן מתנות פון דיא קרבנות אונ מיר וועלן אזוי זאגן אז גאט האט דעם כהן ליב זאל ער אים אליין געבן אבער אז מיר וועלן פאר שטיין דעם אמת אז מיר אליין האבן ניט בכח מקבל צוא זיין פון גאט דיא שפע פון פרנסה אונ ניט מיר האבן דיא מעלה אז גאט זאל

פירוש ע"ט

אונ זייא זאלן ניט פר שוועכן דם נאמן פון זייער גאט כי ווארום את אשי יי דאס פייאר אפפר פון גאט לחם אלהיהם די קרבנות פון זייער גאט הם מקריבים ווענן זייא מקריב דרום והיו קדש זאלן זייא זיין הייליג: (ז) אשה זונה וחללה איין אשה וואס זיא איז אזונה אדר אחללה לא יקחו זאלן זיי ניט נעמן. רש"י שרייבט זונה הייסט וואס זיא האט מזנה געוועזן מיט איין ישראל וואס ער איז אסור צו איר דהיינו חייבי כריתות אדר אממזר אונ אחללה הייסט ווען אכהן האט גנומן איין גרושה אונ האבן גהאט אטאכטער הייסט די טאכטער אחללה כי קדש הוא לאלהיו ווארום דער כהן איז הייליג צו זיין גאט :
(ח) וקדשתו אונ דוא זאלסט הייליגן אים מיט גוואלד דאס בית דין זאל אים שלאגן אונ שטראפן ביז ער זאל זיא גטן כי ווארום את לחם אלהיך הוא מקריב ער איז מקריב די קרבנות

מְקַדִּשְׁכֶֽם׃ ט וּבַת֙ אִ֣ישׁ כֹּהֵ֔ן כִּ֥י
תֵחֵ֖ל לִזְנ֑וֹת אֶת־אָבִ֙יהָ֙ הִ֣יא
מְחַלֶּ֔לֶת בָּאֵ֖שׁ תִּשָּׂרֵֽף׃ ס י וְהַכֹּהֵן֩
הַגָּד֨וֹל מֵאֶחָ֜יו אֲשֶׁר־יוּצַ֥ק עַל־
רֹאשׁ֣וֹ ׀ שֶׁ֤מֶן הַמִּשְׁחָה֙ וּמִלֵּ֣א אֶת־
יָד֔וֹ לִלְבֹּ֖שׁ אֶת־הַבְּגָדִ֑ים אֶת־רֹאשׁוֹ֙
לֹ֣א יִפְרָ֔ע וּבְגָדָ֖יו לֹ֥א יִפְרֹֽם׃ יא וְעַ֛ל
כָּל

מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט וּבַת גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תַחֵל לְמִטְעֵי מְקַדְּשַׁת אֲבוּהָא הִיא מִתַּחֲלָא בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד׃ י וְכַהֲנָא דְּאִתְרַבָּא מֵאֲחוֹהִי דִּי יִתְּרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְדִי קָרִיב יָת קֻרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ יָת לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ לָא יְרַבֵּי פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא יִבְזַע׃ יא וְעַל כָּל

ת״א ובת איש כהן סנהדרין נ נא נו עו . את אביה היא מחללת שם נ נב עו . באש תשרף פסחים פה . והכהן הגדול מאחיו יומא ית הוריות ט יב חולין קלד . את ראשו לא יפרע הוריות יב יג .

פירוש רשב״ם

(ט) ובת איש כהן. ארוסה. ומפורש בסנהדרין:

בעל הטורים

נפשת לפי שכל מעשה הכהנים באש לפיכך מיתתה באש: (י) והכהן הגדול. בה׳ גדול מאחיו בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים:
יתלק . ב׳ דין ואידך וגהר יוצק יסודם מלמד שבמן המשחה אבר עשה משה היה מוצק כנהר וממנו היו מושחין כל המלכים: ללבוש . ב׳ דין ואידך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כדדרשינן גדלהו משל אחיו וזהו כיון במלא ידו ללבוש הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש: (יא) ועל כל נפשות מת וגו׳. כל הפסוק האותיות בג׳ בופי תיבה כפולות

שפתי חכמים

בלא ואם לא רצה נגרם בלקסו כו׳: ם דק״ל דמשמע דוקא כשהתחיל לזנות היא בשריפה לא אם כבר התחילה לזנות ולא היו יודעין ולבסוף נודע שדבר אינה בשריפה וזה אין לו שום טעם לכן פי׳ כשנתחללה ע״י זנות והודיענו שמלת תחל מלשון חלול ולא לשון התחלה: ע זיקה לשון קשירה ומלכיהם נכוגים תרגום יונתן ומלכיהם זקוקין: פ דילפינן מבני אהרן דכתיב ראשיכם אל תפרעו מה לכהן על האבל אף כאן על אבל ואיזהו

רש״י

קדושה נפשות לאמון בכל דבר ולברך לאמין בסעודה (ת״כ): כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות ם שהיתה בה זיקת ע בעל וזנתה או מן האירוסין או מן הנשואין (סנהדרין נא) ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה: את אביה היא מחללת. (סנהדרין נב) חללה ובזתה את כבודו שאומרים עליו ארור שזו ילד ארור שזו גדל:
(י) לא יפרע. (ת״כ) לא יגדל פרע על אבל פ ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום: (יא) ועל כל נפשת

משלי ישראל

אונז מְקַבֵּל זַיין דֶעם קָרְבָּן פַאר שְׁפַּייזֶען מִיר שׁוֹן דִיא בַּעֲלָה פוּן דִיא כֹּהֲנִים אַז זַייא זֶענֶן וֶוערְט דִיא מַתָּנוֹת וָואס גָאט הָאט זַייא גֶהֵייסֶן גֶעבְּן וַוייל דוּרְךְ זַייא וָואס זַייא זֶענֶן מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת אִיז גָאט מְקַבֵּל דֶעם קָרְבָּן אוּנ אִיז אוּנְז מַשְׁפִּיעַ דוּרְךְ זַייא דִיא פַּרְנָסָה אִיז שׁוֹן בַּייא אוּנְז רֶעכְט וָואס מִיר גֶעבְּן זַייא דִיא מַתָּנוֹת דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק וְכִּי אֶת אִשֵּׁי יְיָ לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מקריבים

פירוש ע״ט

פוּן גָאט דְרוּם קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ זָאל עֶר זַיין הֵיילִיג צוּ דִיר כִּי וָוארוּם קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט בִּין הֵיילִיג מְקַדִּשְׁכֶם אַייעֶר הֵיילִיגֶר:- (ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער פוּן אַכֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אַז זִיא וֶועט פַר שְׁוָועכְן אוּנ וֶועט מְזַנֶּה זַיין אַז זִיא אִיז אַכַּלָּה אָדֶר נָאךְ דֶער חֲתוּנָה אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת טוּט זִיא פַר שְׁוָועכְן אִיר פָאטֶר כְּלוֹמַר דֶער עוֹלָם טוּט זָאגְן פַאר פְלוּכְט זָאל וֶוערְן דֶר פָאטֶר וָואס עֶר הָאט אַשְׁלֶעכְטֶע גִיווֹנְן אוּנ וָואס עֶר הָאט אַזוֹ אַשְׁלֶעכְטֶע מְגַדֵּל גִווֶען בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף מֶען זָאל זִי פַר בְּרֶענְן אִין פַייאֶר: (י) וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אוּנ דֶער כֹּהֵן וָואס עֶר אִיז גְרֶעסֶער פוּן זַיינֶע בְּרִידֶר מֵיינְט מֶען דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ וָואס אִיז וָוארְן גִיגָאסְן אוֹף זַיין קָאפּ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה זַאלְבּ אֵייל וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבּוֹשׁ אֶת הַבְּגָדִים אוּנ עֶר הָאט דֶר פִילְט זַיין הַאנְט אָן צוּ קְלֵיידְן דִי אַכְט קְלֵיידֶר אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע זַיינֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזְן וַואקְסְן מֶער פוּן דְרֵייסִיג טָאג אֲפִילוּ וֶוען עֶר וֶועט זַיין אַיין אָבֵל וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאל עֶר נִיט צוּ רֵייסְן אִיבֶּר אַמֵּת:

כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא׃ יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה׃ יג וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃ יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זונה

אונקלוס: נַפְשַׁת מֵתָא לָא יֵיעוֹל לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לָא יִסְתָּאָב׃ יב וּמִן מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשָׁא דֶּאֱלָהֵהּ אֲרֵי כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא דֶּאֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ׃ יג וְהוּא אִתְּתָא בִּבְתֻלְתָהָא יִסַּב׃ יד אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וַחֲלִילָא

מטעיא

ת"א ועל כל נפשות מת לא סנהדרין ד הוריות יב פו פת מס נב חולין כב. לאביו נזיר מז. לאביו ולאמו לא יטמא שם מט. ומן המקדש לא יצא סנהדרין יח יט פד זבחים יו. כי נזר שמן הוריות יב: והוא אשה בבתוליה יקח יבמות נט כתובות לו הוריות יב. אלמנה יבמות נט. אלמנה וגרושה וחללה שם ס כתובות כט קידושין סד פו פת תמורה ס.

בעל הטורים

לפני לרבים דם הבא מפני מתים שמטמא: (יג) והוא אשה בבתוליה. והוא עולה י"ח רמז בן י"ח שנה לחופה וכן והוא

רשי

מת. באהל של המת: נפשות מת. (נזיר לח) להביא רביעית דם מן ה המת שמטמא באהל: לאביו ולאמו לא יטמא. (סנהדרין ד'. ת"כ) לא בא אלא להתיר ר לו מת מצוה: (יב) ומן המקדש לא יצא. (ת"כ. נזיר לז) אינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן ש וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא שעבד עבודה: ולא יחלל את מקדש. שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל: (יד) וחללה. שנולדה מפסולי

שפתי חכמים

גידול פרע יותר משלשים יום דילפינן מנזיר דכתיב בו יהיה גדל פרע והיה בגי' שלשים: צ ר"ל מדכתיב לא יבא ואין ביאה אלא בדבר שיש לו תוך: ק וא"ת והא בפרשת הקדם ג"כ כתיב במת בנפש ופירש רש"י בנפש זו רביעית דם ולמה לי הרי קראי. וי"ל דכאן מדבר שמטמא באהל והתם מדבר שמטמא במגע: ר דהא כבר כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ועל כרחך זה בא ללמד שאינו מטמא אף לאביו ולאמו דאי דוקא לשאר בני אדם הוא דאתא פשיטא דהא אפילו כהן הדיוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא על כרחך על כל נפשות מת לא יבא לאסור בכ"ג אף מה שהתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו ואם כן לאביו ולאמו לא יטמא למה לי אלא ודאי לכך איצטריך דאי לאו לאביו ולאמו ה"א כיון דקרא דעל כל נפשות וגו' בא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט ולעיל התיר לו ג"כ מת מצוה ואביו ואמו וכאן בכהן גדול אסר לו הכל וכו'אי' ואסר לו מת מצוה בכאן ה"א אף באביו ואמו אם הם מת מצוה אסור לו ליטמא לכן דדוחק הוא להלך לכך חזר וכתב לאביו ולאמו לא יטמא לומר לך דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דלשאר אדם אסור ליטמא אפילו מת מצוה ולאביו ולאמו כהכן מת מצוה מותר ליטמא לכן כך תלאתי: ש פי' מקרא הזה ילפינן דהיינו מדכתיב ולא יחלל את מקדש אלהיו דאין לומר מדכתיב לא יצא דרבינן הכי איך יהכן לדרוש הכתי דרשום מן המקרא הזה

פירוש ע"ט

(יא) וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת אונ אין קיין געצעלט ווא דארטן ליגט א מת לא יָבֹא זאל דער כהן אהן ניט קומען (זיין רש"י) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא אפילו צו זיין פאטער אונ צו זיין מוטער טאר ער זיך אויך ניט מטמא זיין: (יב) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא אונ פון דעם בית המקדש זאל ער ניט ארויס גיין אפילו זיין פאטער אדר זיין מוטער שטארבט טאר ער ניט גיין זייא מלוה זיין אונ ער מעג טאן די עבודה דעם אייגנם טאג וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו אונ ער וועט דער מיט ניט פארשוועכן דאס מקדש פון זיין גאט כִּי וואררום נֵזֶר אקרון שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו זאלב אייל פון זיין גאט איז אויף אים כלומר ווייל ער איז געזאלבט געווארן פאר א כהן גדול דרום איז ער מער הייליג פון זיינע ברידר מעג ער יוא מקריב זיין אז ער איז אין אונן אבער אנדערע כהנים מארן ניט מקריב זיין אז זיי זענען אוננים אֲנִי יְיָ איך בין גאט: (יג) וְהוּא אונ דער כהן גדול אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח זאל נעמן א בתולה פאר א ווייב: (יד) אַלְמָנָה א אלמנה אונ אגרושה אונ אחללה אונ

משלי ישראל

מקריבים) ווארום זייא זענן מקריב קרבנות צוא גאט אונ גאט איז ביי זיי מקבל די קרבנות אונ איז דיר משפיע דורך זייא שפע אונ דוא אליין האסט נים דיא מעלה אז גאט זאל ביא דיר מקבל זיין דיא קרבנות אונ זאל דורך דיר אליין משפיע זיין שפע נאר דורך דיא כהנים דרום (וקדשתו) זאלסטו איהם היילגן אונ זאלסט איהם געבן

זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־
בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה׃ טו וְלֹא־
יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָֹה
מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני טז וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר
יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב
לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ יח כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־
בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ

מַטְעֲיָא יָת אִלֵּין לָא
יִסַּב אֱלָהֵן בְּתֻלְתָּא
מֵעַמֵּהּ יִסַּב אִתְּתָא׃
טו וְלָא יַחֵל זַרְעֵהּ
בְּעַמֵּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ
מְקַדְּשֵׁהּ׃ טז וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
יז מַלֵּל עִם אַהֲרֹן
לְמֵימַר גְּבַר מִבְּנָיךְ
לְדָרֵיהוֹן דִּי יְהֵי בֵהּ
מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא
קֻרְבַּן קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
יח אֲרֵי כָל גְּבַר דִּי
בֵהּ מוּמָא לָא יִקְרַב
גְּבַר עֲוִיר אוֹ חֲגִיר אוֹ

ת״א בתולה מעמיו יקח אשה יבמות סא מו קידושין כו: יקח אשה יבמות סא. ולא יחלל זרעו בעמיו יבמות ס כט כתובות כט מיר מב סוטה ע ט פג קידושין סה סא עו סא בכורות מ סנהדרין כ כט. איש מזרעך חולין כד. איש עור בכורות מד.

פסח

תרים

בעל הטורים

כהן יולא מחוסתו: בבתולים. בי״ת וו״ד יתירין דסוי מלי

שפתי חכמים

דהא סדרכו אינו הולך אחר המטה משמע בין בעבודה ובין שלא בעבודה ולפי המדרש האחר יחייב שיפרש בשעת עבודה: ת וא״ת הא כבר פי׳ לעיל ואי רוצה לפרש גם כאן היה לו לפרש גם פי׳ שני שפירש לעיל והיה לו לפרש ג״כ זונה דכתיב כאן וי״ל כאן צריך לפרש הפירוש של חללה דס״א דמיירי דוקא כשנתחללה מן הכהונה ע״י ביאת אחד מן הפסולים פי׳ אף שלא בדרכה. אבל בתולה שנולדה מן הפסולין לכהונה לא הוה חללה דדוקא כתיב וחללה זונה דמשמע חללה שהיא זונה דהא כתיב לפניו אלמנה וגרושה דמשמע אלמנה או גרושה א״כ גם בכאן היה לו לכתוב וזונה דמשמע או זונה אלא מדכתיב אותה בלא וא״ו משמע חללה שהיא זונה לכך הוצרך רש״י לפרש דנולדה מפסולי כהונה ג״כ מקרי חללה וזונה לא קאי אחללה והא דלא כתיב והללה וזונה דרך המקרא לדבר כן כמו לעיל כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו היה לו לכתוב ולאמו: א (נה״י) ר״ל שבניו הזכרים מותרים ליטמא ולישא גרושה וכל כיוצא בזה: ב וא״ת למה לא פי׳ זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם הם מקריבים והיו קודש וי״ל דלעיל ה״א הא דנקט לחם וגו׳ קאי על לחם הפנים שהיה בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב להקריב וגו׳ להקריב ל״ל אלא על כרחך בכל הקרבנות במקריבים על המזבח מיירי לכך הוצרך לפרש כל מאכל וכו׳: ג דאל״כ לא יקרב למה לי דהא

רש״י

ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל מדין קדושת א כהונה: (יז) לחם אלהיו. מאכל אלהיו ב כל סעודה קרויה לחם כמו (דניאל ה) עבד לחם רב: (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. אינו דין ג שיקרב כמו

פירוש ע״ט

אֵלֶּה לֹא יִקָּח דִּי דָאזִיגֶע אַלֶע טָאר דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל נִיט נֶעמֶן כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה נָאר אַבְּתוּלָה פוּן זַיין פָאלְק זָאל עֶר נֶעמֶן פַר אַווייבּ: (טו) וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו אוּנ עֶר זָאל נִיט פַאר שְׁוֶועכֶן זַיינֶע קִינְדֶר פוּן דֶער כְּהוּנָה צְווִישֶׁן זַיין פָאלְק וָוארֶן אַז עֶר וֶועט יוֹא נֶעמֶן אַגְרוּשָׁה אָדֶר אַיין אַלְמָנָה וֶועלֶן דִיא קִינְדֶר וָואס עֶר וֶועט הָאבֶּן מִיט אִיר וֶוערֶן פַר שְׁוֶועכְט פוּן דֶער כְּהוּנָה כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ ווארום אִיךְ גָאט בִּין זַיין הֵיילִגֶר בַּלוֹמַר אִיךְ וֶועל אִים הֵיילִגֶן: (טז) וַיְדַבֵּר יְיָ

פירוש ע״ט

אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר אוּנ גָאט הָאט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (יז) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ זָאלְסְט אִים אַזוֹ זָאגֶן אִישׁ מִזַּרְעֲךָ אַמֶענְטְשׁ פוּן דַיינֶע קִינְדֶר לְדֹרֹתָם אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם וָואס וֶועט זַיין אִין דֶם מֶענְטְשֶׁן אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גֶנֶעהֶנֶן לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו צוּ מַקְרִיב זַיין דִי קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גָאט: (יח) כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם וָוארִין אַטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶס אִיז אִין אִים דָא אַמוּם לֹא יִקְרָב זָאל עֶר נִיט גֶנֶעהֶנֶן מַקְרִיב זַיין

פִּסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ׃ יט אוֹ אִישׁ
אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר
יָד׃ כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְּבַלֻּל
בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ
אָשֶׁךְ׃ כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם
מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ
לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ
את

ת״א או חרם בס. שבר רגל בס תה. או גבי או דק מגילה כט
בכורות לט מג. או תבלל בכורות לח מד. בעינו בס מד. או גרב בכורות מא מג.
או מרוח אשך בס מד. כל איש אשר בו מום בס מג.

חֲרִים אוֹ שְׂרִיעַ׃
יט אוֹ גְבַר דִּי יְהֵי בֵהּ
תְּבַר רִגְלָא אוֹ תְּבַר
יְדָא׃ כ אוֹ גְבִין אוֹ
דְקָא אוֹ חִלִּיז בְּעֵינֵהּ
אוֹ גַרְבָן אוֹ חֲזָזָן אוֹ
מְרִים פַּחֲדִין׃ כא כָּל
גְּבַר דִּי בֵהּ מוּמָא
מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן כַּהֲנָא
לָא יִקְרַב לְקָרָבָא יָת
קֻרְבָּנַיָּא דַיְיָ מוּמָא
בֵהּ יָת קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ
לָא

פירוש רשב״ם

(יח) חרם ושרוע. מפורש בבכורות: (כח) מרוח אשך. מעוך ביצים:

רש״י

(מלאכי א) הקריבהו נא לפחתך: חרם. (בכורות מד) שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת: שרוע. שאחד מאיבריו גדול מחבירו עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת ארוכה מחברתה: (כ) או גבן. שורצילי״ש בלע״ז שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב: או דק. (בכורות לח) שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל״א כמו (ישעיה מ) הנוטה כדוק: או תבלל. דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירא שהוא עוגל המקיף את השחור שקורין פרוני״לא והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום תבלול חילין לי׳ חלזון שהוא דומה להולעת אותו החוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש ענב (בכורות לח): גרב וילפת. מיני שחין הם. גרב זו החרס שחין היבש מבפנים ומבחוץ: ילפת. היא חזזית המצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר (דברים כח) ובגרב ובחרס כשסמוך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך מפורש בבכורות (בכורות מד): מרוח אשך. לפי התרגום מרים פחדין שפחדיו מרוססים שביצים שלו כתותין. פחדין כמו (איוב מ) גידי פחדיו ישורגו: (כא) כל איש אשר בו מום. (ת״כ) לרבות שאר מומין: מום

שפתי חכמים

לעיל כתיב לא יקרב: ד פי׳ שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד שכשרוצה לכחול שתי עיניו אין חוטמו מעכבת מלכחול שתיהן יחד בכחילה אחת: ה ואין לומר היינו פסח דר״ל פסח מיירי שאיבריו כשאר כל אדם אך שוק אחד הוא יותר קצרה אבל שרוע הוא לסיפך כי כל איבריו כשאר איברים של אדם אך שוק אחד הוא יותר ארוך ולבן שרוע הוא מלבון כי קצר המלע מהשתרע: ו ר״ל שיש לו כמין חלזון או כמין נחש או כגרגיר של ענב בעיניו יש שגורסין חלזון נחש עיניו ר״ל שיש לו כמין חלזון או נחש בעיניו וי״א ענב לשון עינבא דדרך של נחש שהוא כורך את עצמו ועניבה הוא ל׳ כריכה והכל הוא דבר אחד: ז פחדין פירוש ביצים: ח דאם לא כן כל איש אשר בו מום שנים ל״ל הא לעיל כתיב איש מזרעך לדורותם אשר

פירוש ע״ט

קָרְבָּנוֹת אִישׁ אַמֶענְטְשׁ עִוֵר אַבְּלִינְדֶר או פִּסֵּחַ אָדֶר אַהִינְקֶעדִיגֶר או חָרֻם אָדֶר עֶר הָאט אַיין אַיינְגֶעפַּלֶענֶע נָאז או שָׂרוּעַ אָדֶר עֶר הָאט אַגְרוֹיס גְלִיד׃ (יט) או אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ וָואס עֶס וֶועט זַיין אִין אִים שֶׁבֶר רֶגֶל או שֶׁבֶר יָד אַצוּבְּרָאכֶענֶע פוּס אָדֶר אַצוּבְּרָאכֶענֶע הַאנְט׃ (כ) או גִבֵּן אָדֶר דִיא הָאר פוּן זַיינֶע בְּרֶעמְן זֶענְן גַאנְץ לַאנְג או דַק אָדֶר עֶר הָאט אַדִין הַייטְל אוֹיף דֶעם אוֹיג או תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אָדֶר אַשְׁטְרָאם אוֹיף זַיינֶע אוֹיגְן או גָרָב אָדֶר אַדַארֶע גְרִינְד או יַלֶּפֶת אַנַּאסֶע גְרִינְד או אָדֶר מְרוֹחַ אָשֶׁךְ וָואס זַיינֶע בֵּיצִים זֶענְן צוּ קְוֶועצְט׃ (כא) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם אַטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אִין אִים כַּאר הָאנְדְן אֲפִילוּ אַנַּנְדֶערֶער מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וָואס דֶר מֶענְטְשׁ אִיז פוּן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת אִשֵּׁי יְיָ זָאל עֶר נִיט גְנֶעהְנְן מַקְרִיב צוּ זַיין דָאס פַייאֶר אָפְּפֶר פוּן גָאט וָוארוּם מוּם בּוֹ עֶס אִיז אִין אִים דָא

אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃
כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים
וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־
מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃
כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ

אונקלוס

לָא יִקְרַב לְקָרָבָא׃
כב קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ
מִקֻּדְשֵׁי קוּדְשַׁיָּא וּמִן
קוּדְשַׁיָּא יֵיכוּל׃ כג בְּרַם
לְפָרֻכְתָּא לָא יֵיעוֹל
וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרַב
אֲרֵי מוּמָא בֵהּ וְלָא
יַחֵל יָת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי
אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן׃
כד וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ומליל

ת"א לחם אלהיו זבחים קא קב. אך אל הפרוכת עירובין קה. ולא יחלל בכורות מג.

וידבר

בעל הטורים

נכתב בתורה רמז עד י"ב שנים בתולים שלמים: (כב) לחם אלהיו. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לל' מומין באדם: (כג) אך אל הפרכת לא יבא. אך מיעוטא הוא שלפעמים יבא כהכ"ג דאמרינן אם אין כהנים נכנסים לוים אם

שפתי חכמים

יהיה בו מום וגו': ט וא"ת והא רש"י פירש זה לעיל ועוד קשה דכאן מפרש כל מאכל ולעיל פירש דוקא מאכל אלהיו וי"ל דלעיל מדבר בקרבן תמידין דהם נקראים לחם שנאמר לחמי לאשי והכא מדבר בקדשי קדשים וה"א דלא מיקרי לחם לכן פירש כל מאכל קרוי לחם: י דאל"כ מה לו ולפרוכת עד שיזכיר שכתוב מלבא שם: כ וא"ת מנא ליה לרש"י דלמא מזבח הפנימי וי"ל דאי מדבר במזבח הפנימי אז לא צריך למכתב אך ואל. הפרוכת לא יבא דהא אסור ליקרב למזבח הפנימי שהוא תוך לפרוכת מכ"ש שאין רשאי ליקרב אל הפרוכת אבל אי מדבר במזבח החיצון הנכנס הוצרכו לכתוב ומפרש כו': ל כלומר מקדשי שנאמר בקרא אינו מקדש ממש אלא פירוש עבודתו כי מלת מקדש נאמר על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש: מ דאל"כ מה לישראל כאן אצל

רש"י

בו. בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר. לחם אלהיו. כל מאכל ט קרוי לחם: (כב) מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים (ת"כ. זבחים קא) אם לא נאמר הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום שמצינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפורש בזבחים: (כג) אך אל הפרכת. להזות שבע הזאות י שעל הפרכת: ואל המזבח. החיצון ושניהם הוצרכו להכתב כ ומפורש בת"כ: ולא יחלל את מקדשי. שאם עבד עבודתו ל מחוללת להפסל: (כד) וידבר משה. המצוה הזאת: אל אהרן וגו' ואל כל בני ישראל. להזהיר בית דין על מ הכהנים (ת"כ):

פירוש ע"ט

אמום דרום את לחם אלהיו דיא קרבנות וואס מען איז מקריב צו זיין גאט לא יגש להקריב זאל דער כהן ניט גנעהנן מקריב זיין: (כב) לחם אלהיו דיא קרבנות פון זיין גאט מקדשי הקדשים פון גאנץ הייליגע קרבנות ומן הקדשים אונ פון גרינגע קדשים יאכל מעג דער בעל מום עסן (ריז רש"י): (כג) אך אל הפרוכת גאר צו שפרענגן אוף דעם פרוכת ואל המזבח אונ צום מזבח מקריב צו זיין קרבנות לא יגש טאר ער ניט גינעהנן כי מום בו ווארום אין אים איז דא אמום ולא יחלל את מקדשי אונ ער זאל ניט מחלל זיין מיין בית המקדש כי אני יי מקדשכם ווארום איך גאט בין זייער היילגר וואס איך היילג זיי: (כד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו הט משה גרעט דאס אלץ צו אהרן אונ צו זיינע קינדר ואל כל בני ישראל אונ צו אלע קינדר ישראל הט ער גיזאגט מען זאל מזהיר זיין דם בית דין זייא זאלן זעהן דיא כהנים זאלן אפ היטן די דינים:

כב א וידבר יהוה אל משה לאמר:
ב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו
מקדשי בני ישראל ולא יחללו
את שם קדשי אשר הם מקדשים
לי אני יהוה: ג אמר אלהם
לדרתיכם כל איש | אשר יקרב
מכל זרעכם אל הקדשים אשר

יקדישו

ת"א דבר אל אהרן סנהדרין פג. זבחים טו טז יח תמורה ג. בני ישראל זבחים מה: ולא יחללו שבת לג. פ"ו כו כד זבחים מד מה. אמר אליהם בפרא קכ. אשר יקרב זבחים מה מעילה י.

אונקלוס

א ומליל יי עם משה
למימר: ב מליל עם
אהרן ועם בנוהי
ויפרשון מקודשיא
דבני ישראל ולא
יחלון ית שמא דקודשי
די אנון מקדשין קדמי
אנא יי: ג אמר להון
לדריכון כל גבר די
יקרב מכל זרעכון
לקודשיא די יקדשון
בני ישראל קדם יי

וסאבתה

בעל הטורים

אין הסורין נכנסין טמאין אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין:

פירוש רשב"ם

(ב) וינזרו. מאכילת קדשים בטומאת הגוף: (ג) אשר

רש"י

(ב) וינזרו. אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל יד) וינזרו מאחרי (ישעיה א) נזורו אחור. יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן ד"א וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי הרס המקרא ג ודרשהו: אשר הם מקדשים לי. לרבות קדשי כהנים עצמן: (ג) כל איש אשר יקרב. אין קריבה זו אלא אכילה וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע (ויקרא יב) אזהרה לאוכל ולמדוה רבותינו מגזירה שוה (זבחים מה) ם וא"א לומר שחייב על הנגיעה שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת"כ וכי יש נוגע חייב א"כ מה ת"ל יקרב משיכשר להקרב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא א"כ קרבו מתיריו ע ואם תאמר שלש כריתות בטומאת כהנים למה פ כבר נדרשו במס' שבועות אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז):

שפתי חכמים

אזהרת כהנים: ג ר"ל וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אבל לא כמו שכתוב בקרא ואי לא מסורס המקרא אלא אשר הם מקדישים לי כתיב אחר ולא יחללו ואשר הם מקדישים לי מרבה אני אפילו קדשי כהנים עצמן כדפירש רש"י בסמוך אם כן אין לפסוק הכרע דמצינו לפרש דלאו דולא יחללו קאי ג"כ על אשר הם מקדישים לי או את אשר הם מקדישים לי קאי אאני ה' ויהיה פירושו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אבל אותם אשר הם מקדישים לי אני ה' להפרע מהם אבל אינם בחולל וכו'. הרא"ם. ואני מצאתי בספר מוגה דהאי ד"א שגרס רש"י לעיל ס"ם וצריך להגיה האי ד"א למטה וכך הוא הגירסא יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי הרס המקרא ודרשהו ד"א אשר וכו' ובמעתי לפרש דהכי פירושו דללישנא קמא פירש רש"י וינזרו מקדשי בני ישראל בימי טומאתן ולפי הד"א שפירש"י וינזרו וכו' דקאי אבהמה שהקדישה לקרבן הוזהרו הכהנים שלא יאכלו אותם אלא יקריבו אותן על גבי מזבח דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת מתיריו אם כן בהמה שהקדישה אותה הכא נמי מותרת לכן הזהיר על זה ולכך הרס רש"י המקרא ודורשו כאילו כתיב וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי דקאי על קריאת שם של הקדש: ם הכי גרסינן ולמדוהו רבותינו בהיקש וכי יש נוגע חייב אם כן כו' ר"ל אם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה אלא על כרחך צריך לומר אין קריבה זו אלא אכילה וא"ת לעולם אימא לך יקרב מיירי בנגיעה ודקשה לך אם כן ליפטור מן האכילה האמור בצו את אהרן איצטריך דה"א אין עונשין מן הדין וי"ל דוקא בעונש דיני אדם אין עונשין מן הדין אבל בדיני שמים עונשין מן הדין: ע ר"ל אינו חייב אלא א"כ קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה דהיינו חלב וזריקת דם: פ ר"ל לפי מה שפירשתי לעיל שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על וכו'. דמשמע דגם

פירוש ע"ט

וואס אובן איז געשטאנן: (א) וידבר יי אל משה לאמר אונ גאט האט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) דבר אל אהרן ואל בניו רייד צו אהרן אונ צו זיינע קינדר וינזרו אונ זיא זאלן זיך אפ שיידן בשעת אז זיא זענן טמא מקדשי בני ישראל פון דעם הייליקייט פון די קינדר ישראל

כלומר פון דיא קרבנות אשר הם מקדישים וואס זיא זענן מקדיש צו מיר זאלן די כהנים ווס זיא זענן טמא נים עסן זיא: (ג) אמור אליהם זאג צו זיא דאס זאל נוהג זיין אויף דור דורות כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אמליבר מענטש פון אייערע קינדר פון דיא כהנים וואס ער וועט

יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי
אֲנִי יְהוָה׃ ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן
וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא
יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־
טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃ ה אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר
יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ
בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכֹל

טמאתו

אונקלוס

וְסַאֳבְתֵהּ עֲלוֹהִי
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃
ד גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא
דְאַהֲרֹן וְהוּא סְגִיר אוֹ
דָאִיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא
יֵיכוּל עַד דִּי יִדְכֵּי
וּדְיִקְרַב בְּכָל טְמֵא
נַפְשָׁא אוֹ גְבַר דִּי
תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת
זַרְעָא׃ ה אוֹ גְבַר דִּי
יִקְרַב בְּכָל רִחֲשָׁא דִּי
יִסְתְּאַב לֵהּ אוֹ בַאֲנָשָׁא
דִּי יִסְתְּאַב לֵהּ לְכֹל

סאבתה

ת"א איש איש מזרע אהרן חגיגה ד יבמות ע פא עב עד זבים יד בכורות ג. עד אשר יטהר יבמות עד עה: והנוגע בכל טמא נפש ב"ק כה. או איש אשר תצא שכבת זרע ב"ק פח בנדה ע נדה סג. או איש אשר יגע שרץ שם ב"ק שם בפרה שם נדה מג.

שפתי חכמים

כרת זה מדבר באכילה וא"כ לפי זה מכ"ש קשה ג' כריתות למה לי כא כבר נדרשו: צ כלומר מדכתיב עליו כלומר שעדיין עליו שלא נטהר מטומאתו דאי אטהר קאי שאין לה טהרה במקוה היה לו לומר והוא טמא כלומר שאינו נטהר מטומאתו והא דמקשה רש"י הכא אחר שפי' קריבה זו אכילה. י"ל בשלמא בלא זה היה לו לתרץ ג' כריתות חד לאיסור אכילה וחד לאיסור נגיעה וחד כרת לאכלו קודם שקרבו מתיריו. אבל השתא דפי' רש"י דאין חייב על הנגיעה ואין חייב אלא אחר שקרבו מתיריו א"כ קשה ג' כריתות למה לי וכו': ק דאל"כ לא ליכתוב אלא או איש אשר יגע בכל שרץ וגו' לא ואשר יטמא לו למה לי אלא דלא תימא דוקא נוגע בשרץ שלם: ר וא"ת והלא טומאת מת צריך שבעה וכאן כתיב שלא צריך אלא רק הערב שמש כמו טומאת שרץ שנאמר וטמא עד הערב. וי"ל דלא בא אלא ללמד טומאת מת מטומאת שרץ מה טומאת שרץ צריך הערב שמש אף טומאת מת כן שלא תאמר משנכנס מקצת היום שבעה הוא טהור לפי שמקצת היום ככולו. מצאתי: ש דאל"כ אשר יטמא

רש"י

וטמאתו עליו. וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכתוב מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר על כרחך ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו צ הכתוב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה: **ונכרתה וגו'**. יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני: (ד) **בכל טמא נפש.** במי שנטמא במת: (ה) **בכל שרץ אשר יטמא לו**. בשיעור הראוי לטמא ק בכעדשה (ת"כ): **או באדם**. ר במת: **אשר יטמא לו**. כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: **לכל טומאתו**. לרבות נוגע

פירוש עברי

גִינֶעהֶנן אֶל הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּ דִיא קָדָשִׁים וָואס דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבְּן מַקְדִישׁ גִוֶועזְן וָועט דֶער כֹּהֵן עֶס וֶועלְן עֶסְן וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו אוּנ זַיין טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִים וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי זָאל פַר שְׁנִיטְן וֶוערְן דֶער מֶענְטְשׁ פוּן פַאר מִיר אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט׃ (ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן אִטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוּנ עֶר אִיז קְרֶעצִיק אוֹ זָב אָדֶר עֶר אִיז אַרִינֶעגְדִיגֶער אִיז עֶר טָמֵא בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל זָאל עֶר נִיט עֶסְן קֵיין קָדָשִׁים עַד אֲשֶׁר יִטְהָר בִּיז וַואנְן עֶר וֶועט וֶוערְן רֵיין וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוּנ וֶוער עֶס רִירְט אָן אִין אַזוֹ אַמֶענְטְשְׁן וָוס עֶר אִיז טָמֵא גִיוָוארְן פוּן אַמֵּת אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ וָוס עֶס אִיז פוּן אִים אַרוֹיס גִגַאנְגֶען שִׁכְבַת זֶרַע׃ (ה) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט אָן רִירְן אִין אַשֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אִין אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָואס עֶס אִיז מְטַמֵּא אַזוֹ גְרוֹיס וִויא אַיין עַרְבִּים אוֹ בְאָדָם אָדֶר עֶר וֶועט אָן רִירְן אִין אַטוֹטְן מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָואס מִיוֶוערְט דֶער פוּן טָמֵא דְהַיְינוּ אַזוֹ גְרוֹיס וִויא אַיין אַייל בִּירְט אָדֶר לְכָל טֻמְאָתוֹ צוּ אַלֶע

טֻמְאָתוֹ׃ ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ
וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־
הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם׃ ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר
יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא׃
ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־
בָהּ אֲנִי יְהוָה׃ ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא

וּמֵתוּ

סָאֳבְתֵהּ׃ ו אֱנָשׁ דִּי
יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוּל
מִן קוּדְשַׁיָּא אֱלָהֵן
אַסְחֵי בִשְׂרֵהּ בְּמַיָּא׃
ז וּבְמֵעַל שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי
וּבָתַר כֵּן יֵיכוּל מִן
קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי לַחְמֵהּ
הוּא׃ ח נְבִילָא
וּתְבִירָא לָא יֵיכוּל
לְאִסְתָּאָבָא בָהּ אֲנָא
יְיָ׃ ט וְיִטְּרוּן יָת
מַטְּרַת מֵימְרִי וְלָא
יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא
וִימוּתוּן

ת״א נפש אשר תגע בו יבמות סג מכות יח. ולא יאכל מן הקדשים יבמות עד. ובא השמש זבחים ברכות ב שבת יד יבמות סה. ואחר יאכל מן הקדשים יבמות עד. נבלה וטרפה חולין ק נדה מג. ושמרו את סנהדרין פג. ולא ישאו זבחים מה.

פירוש רשב״ם

יקרב. לאכול: (ח) נבלה וטריפה לא יאכל. אע״פ שמליקת העוף הותרה להם. שדומה לנבלה:

רש״י

בזב חבה ת נדה ויולדת: (ו) נפש אשר תגע בו. באחד מן הטמאים א הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשים. (יבמות עד) נדרש ביבמות בתרומה שמותר לאכלה ב בהערב השמש: מן הקדשים. ולא כל הקדשים: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לענין הטומאה הזהיר כאן. ג שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא ד אלא טומאת אכילה בבית הבליעה אסור לאכול בקדשים. וצ״ל וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה: (ט) ושמרו את

שפתי חכמים

לו למה לי אלא עלאדם לכל טומאתו שמעינן ליה: ת בלא״ה באינה מטומאת מת שמיירי ביה קרא מ״מ הם בכלל לכל טומאתו שכל אלה טומאת אדם הם: א ר״ל דהל״ל נפש אשר תגע בהם: ב פירוש שאי מן הקדשים ולא כל הקדשים דמשמע מקצת קדשים בקדשי תרומה מיירי: ג דק״ל הא כבר כתיב נבלה וטרפה לא יאכל. והא דקאמר לענין הטומאה הזהיר וכו׳ פירוש לא בבא להזהיר על אכילתה אלא רק לענין הטומאה לומר שאם אכל וכו׳ ומה שאמר אלא טומאת אכילה בבית הבליעה עיין לעיל בפרשת אחרי מות בפסוק אשר תאכל נבלה: ד וא״ת מה צריך רש״י לנקוט כמה שאין משמא כך היה לו לומר שאם אכל נבלת עוף טהור שיש לה טומאת אכילה בבית הבליעה. וי״ל ברש״י רוצה לסוכית מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלה בהמה משום דבקרא כתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה ר״ל באכילתה מטמאה ואין מטמאה במגע ובמשא ולא מדבר בנבלה בהמה הא מטמא ג״כ במגע ובמשא בבלמא הי מדבר בנבלת עוף אתי

פירוש ע״ט

טוּמְאוֹת כְּלוֹמֶר אַז עֶר וֶועט טָמֵא וֶוערֶן דוּרךְ אַנְדֶרֶע טוּמְאוֹת דְהַיְינוּ עֶר הָט אָן גֶירִירְט אִין אַזָב אָדֶר אִין אַיין נִדָּה אָדֶר אִין אַיין יוֹלֶדֶת: (ו) נֶפֶשׁ דָאס לַייבּ כְּלוֹמֶר דֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָואס עֶר וֶועט אָן רִירְן אִין אַיינְס פוּן דִי טוּמְאוֹת וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז נַאכְט וְלֹא יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים אוּנ עֶר זָאל נִיט עֶסְן קַיין קָדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם נָאר אַז עֶר וֶועט טוֹבְלְן זַיין לַייבּ אִין וַואסֶר: (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ אוּנ אַז דִיא זוּן וֶועט אוּנְטֶר גֵיין וְטָהֵר וֶועט עֶר וֶוערְן רַיין וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים אוּנ

דֶער נָאךְ מֶעג עֶר שׁוֹין עֶסְן פוּן קָדָשִׁים רש״י שְׁרַייבְּט דָאס מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה מֶעג עֶר עֶסְן כִּי לַחְמוֹ הוּא וָוארוּם עֶס אִיז זַיין בְּרוֹט: (ח) נְבֵלָה אוּנ אַטְרֵיפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָהּ זָאל עֶר נִיט עֶסְן צוּא טָמֵא וֶוערְן פוּן אִיר (עיין רש״י) אֲנִי ה׳ אִיךְ בִּין גָאט: (ט) וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי אוּנ זַיי זָאלְן הִיטְן מַיין הִיטוּנְג כְּלוֹמֶר זַייא זָאלְן נִיט עֶסְן קַיין תְּרוּמָה אַז זַייא זֶענְן טָמֵא וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא אוּנ זַייא זָאלְן נִיט טְרָאגְן אִיבֶּער דֶעם קַיין עֲבֵירָה וָוארְן אַז זַייא וֶועלְן יוֹא עֶסְן תְּרוּמָה אִין הַטֻּמְאָה וּמֵתוּ בוֹ וֶועלְן זַייא גְשְׁטַיט וֶוערְן בִּידֵי

וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם׃ י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ
תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃
יא וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ
הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם
יאכלו

וִימוּתוּן בֵּהּ אֲרֵי יַחַלְּנֵהּ אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשְׁהוֹן׃ י וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא תּוֹתָבָא דְכַהֲנָא וַאֲגִירָא לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא׃ יא וְכַהֲנָא אֲרֵי יִקְנֵי נְפַשׁ קִנְיַן כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוֹל בֵּהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ אִנּוּן יֵיכְלוּן
בלחמה

תא ומתו בו יבמות פו סנהדרין פג ל חולין קיג קלו כריתות ז. אני ה' סנהדרין פג : וכל זר לא יאכל קדש פסחים כג יבמות כח ע"א כה קידושין סח סנהדרין פג מכות יח כריתות ד. תושב כהן יבמות ע ע"א קידושין ד זבחים פב. וכהן כי יקנה יבמות נז כו כתובות נח. קנין כספו יבמות סו כתובות נח. גיטין מב פב קידושין כ. ויליד ביתו גיטין מב נדה מד:

פירוש רשב"ם

(י) וכל זר לא יאכל קודש. תרומה:

בעל הטורים

(י) תושב כהן ושכיר. בגימ' זהו קנוי קנין עולם וקנוי קנין שנים: (יא) וכהן. ב' דין ואידך ויגאן בזעם אפו מלך וכהן זהו שאמרו בפ' מקום שנהגו ד' לווחות לווחה עזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאבי וישמש בכהונה גדולה שהיה צדיק ורבים אוכלי שלחנו ולא נמצא נותר בימיו וזהו וכהן כי יקנה שהיה לו הרבה קניני נפשות ולכך הוא ראש פסוק שהיה צדיק אבל ויגאן בזעם אפו הוא ינאי המלך שהיה רשע לכן הוא סוף פסוק. ד"א לפי שהיו מהם כהנים רשעים לקנות

שפתי חכמים

שפיר דמטמאה דוקא באכילה לפי שאם יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת אכילה כו': ה פי' דושמרו דלעיל קאי דמיירי בתרומה כדפירש"י לעיל: ו הקשה הרא"ם יש לתמוה מהיכן למדו שהוא במיתה בידי שמים והלא קי"ל כל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק וכו' והניח הדבר בצ"ע. וי"ל דע"כ מיתה דהכא בידי שמים היא דהא קדשים שהם חמורים מתרומה דהא אסור לאכול קדשים בטערב שמש אפ"ה אם אכל קדשים בטומאת הגוף אינו חייב מיתה בידי אדם דילפינן אכילת קדשים מביאת מקדש בהיקש כדלעיל בפרשת כי תזריע וביאת מקדש בטומאה הוא בכרת דכתיב ונכרתה כי את מקדש ה' טמא תרומה הקל לא כ"ש שאין חייב מיתה בידי אדם. ועי"ל דרש"י פי' לעיל בפרשת כי תזריע בכל קדש לרבות את התרומה ש"מ מיתה שנאמר בתרומה הוא כרת כמו אכילת קודש ועי"ל דקרא דייקא דכתיב ומתו בו וגו' אני ה' דקשה למה לי אני ה' אלא אני ה' מוסב לתחלת המקרא על ומתו בו וגו' אני ה' נאמן ליפרע באמיתו והיינו מיתה בידי שמים: ז פירוש לא תושב שהוא כהן וכן שכיר דאטו משום קנין שנים הפקיד כהונתו: ח ולהן להקשות אם כן לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל ואפ"ה אין אוכל בתרומה ותו לא איצטריך למכתב שכיר שאינו אוכל כיון שיוצא בשש די"ל דאי לא כתיב שכיר הוה מוקמינן קרא אמשתכר וה"א תושב זה שקנוי קנין שנים שיוצא בשש מש"ה אינו אוכל. אבל נרצע שקנוי לו עד היובל אוכל בתרומה לכך איצטריך תושב ושכיר: ט הק"ל כאן בפסוק שלפניו משמע

רש"י

משמרתי. מלאכול תרומה ה בטומאת הגוף: ומתו בו. (סנהדרין פג) למדנו שהיא מיתה ו בידי שמים: (י) לא יאכל קדש. (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה: תושב כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו ז. לפיכך תושב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרצע שהוא קנוי לו עד היובל ואיזהו שכיר זה קנוי קנין שנים שיוצא בשש ח בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו: (יא) וכהן כי יקנה נפש. עבד כנעני שקנוי ט לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו. ועוד למד ממקרא אחר כל טהור בביתך

פירוש עט

שמים כי יחללוהו אז זייא וועלן אים פר שוועכן מיינט מען דיא תרומה אני יי מקדשכם איך בין גאט וואס איך טוא אייך הייליגן׃ (י) וכל זר לא יאכל קדש אונ קיין ישראל זאל ניט עסן קיין תרומה תושב כהן דער אלט גיזעסנר פון דעם כהן מיינט מען אקנעכט ווס ער איז אישראל אונ הט שון אים גידינט זעקס יאר אונ הט ניט גוואלט ארוס גיין פרייא בוערט מען אים דאס אויער אונ ער זאל דינן ביז יובל דער ווערט אן גרופן תושב ושכיר אונ דר גדונגינר פון דעם כהן מיינט מען וואס ער האט נאך ניט אום גדינט די זעקס יאר לא יאכל קודש זאל ניט עסן תרומה׃ (יא) וכהן כי יקנה נפש אונ אז אכהן וועט קופן אמענטשן מיינט מען איין עבד כנעני קנין כספו ער וועט אים קופן פאר זיין געלט הוא יאכל בו מעג ער יוא עסן תרומה ויליד ביתו אונ דיא קינדר פון זיין הויז מיינט מען דיא קינדר וואס זיין שפחה כנענית הט

יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי
תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת
הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יג וּבַת־כֹּהֵן
כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין
לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ
מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־
יֹאכַל בּוֹ: יד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ
בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן
לַכֹּהֵן

בְּלַחְמֵהּ: יב וּבַת
כַּהֲנָא אֲרֵי תְהֵי לִגְבַר
חִלּוֹנַי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת
קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוּל:
יג וּבַת כַּהֲנָא אֲרֵי תְהֵי
אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וּבַר
לֵית לַהּ וּתְתוּב לְבֵית
אֲבוּהָא כִּרְבִיוּתַהָא
מִלַּחְמָא דַאֲבוּהָא
תֵּיכוּל וְכָל חִלּוֹנַי לָא
יֵיכוּל בַּהּ: יד וּגְבַר
אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא
בְּשָׁלוּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁהּ
עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְכַהֲנָא
יָת

ת״א ובת כהן יבמות סח סט עו כתובות כה סוטה כו סנהדרין נא סוף הוריות פ׳ משפטים ופ׳ קדושים ופ׳ ויקרא . ביא בתרומת הקדשים יבמות סח קידושין סט . ובת כהן כי תהיה אלמנה יבמות כב סוטה כו קידושין עד . וזרע אין לה יבמות ס קידושין ד עד הכ מד . ושבה אל בית אביה יבמות סח פו סנהדרין נא חס פד . מלחם אביה תאכל יבמות פז . וזר לא יאכל בו בס סח . ואיש כי יאכל פירובין לב יומא ס מעילה לט מעילה יט : ויסף חמשיתו עליו יבמות כו מעילה גב חולין קל ונתן לכהן את הקדש פסחים לב מעילה גד .

בעל הטורים

כהונה מאכל לא לכם על כן ויאכן בזמם אבו מלך וכהן : בלחמו . ג׳ הכא ואידך נשחיתה מן בלחמו ע״כ בלהמו קדמו מדד שסלם בגולה מפני הרב נטובה וקבת דרוכה : (יג) כנעוריה . מלא וי״ו נומר לך שאין בין נערות לבגרות אלא ו׳

פירוש רשב״ם

(יד) כי יאכל קודש. תרומה :

רש״י

או׳ בכספו : (יב) לאיש זר. ללוי ולישראל : (יג) אלמנה וגרושה. מן האיש הזר : וזרע אין לה. מ ממנו (יבמות פז) : ושבה. הא אם יש לה זרע ממנו אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים : וכל זר לא יאכל בו. לא בא אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה זרות אמרתי לך ולא אנינות : (יד) כי יאכל קדש. נ תרומה : ונתן לכהן

שפתי חכמים

שאין גופו קנוי לו וכאן כתיב כי יקנה וגו׳ ומתרץ דלעיל מדבר בעבד עברי וכאן מדבר בעבד כנעני : י דק״ל פשיטא הסיה לאיש זר דהא אסורה לקרובים ומתרץ דלוי וישראל נקרא זר אצלה : כ כלומר אע״פ שיש לה זרע מאיש אחר שהוא כהן אע״פ לא תאכל אם יש לה זרע ממנו : ל אע״פ שבשעה שהוא כשרה נתן מפני שאין כוונת התורה להודיע ההיתר כמובן מן המקרא אלא כאלו אמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו׳ ולה זרע ממנו לא תאכל בתרומה : מ אבל אחר מיתתו חוזרת אע״פ דגבי יבמה אם מת בעלה ואחר כך מת הבן הרי הוא כהי ואינה חוזרת לסוקק ליבם אפ״ה לענין תרומה אם מת חוזרת ואינו נחשב כהי מדכתיב וזרע אין לה כך מפורש ביבמות פ״ז : נ משום דכל הפרשה כולה בתרומה מיירי ודלא כהרא״ם בפי׳ מג״ש דקדש קדש דכתיב גבי ביעור בפרשת

פירוש ע״ט

גיוונן דם יאכלו בלחמו מעגן זייא עסן זיין ברוט כלומר זייא מעגן עסן תרומה : (יב) ובת כהן אונ א טאכטר פון א כהן כי תהיה לאיש זר אז זי וועט זיין פאר א ווייב צו א פרעמדן מיינט מען צו א לוי אדר צו א ישראל היא בתרומת הקדשים לא תאכל טאר זיא קיין תרומה ניט עסן : (יג) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה אונ אז דיא טאכטר פון דם כהן איז גווארן איין אלמנה איר מאן דר ישראל איז גשטארבן אדר וגרושה זיא איז גנט גווארן פון דעם ישראל וזרע אין לה אונ קיין קינד האט זיא ניט פון דעם מאן ושבה אל

פירוש ע״ט

בית אביה זאל זיא זיך אום קערן צוא איר פאטרס הויז כנעוריה אז וויא איר יוגנט מלחם אביה תאכל פון איר פאטרס ברוט מיינט מען תרומה מעג זיא שון עסן וכל זר אונ אטליכר פרעמדר כלומר א לוי אדר א ישראל לא יאכל בו טארן ניט עסן קיין תרומה : (יד) ואיש אונ א ישראל אדר א לוי כי יאכל קודש אז ער וועט עסן תרומה בשגגה אום גערן ויסף חמשיתו עליו זאל ער בצאלן דם קרן אונ זאל נאך מוסיף זיין א פינפטל ונתן לכהן את הקדש אונ ער זאל געבן צום כהן א זעלבס וואס איז ראוי עס זאל

לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ׃ טו וְלֹא יְחַלְּלוּ
אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־
יָרִימוּ לַיהוָה׃ טז וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם
עֲוֺן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ פ שלישי
יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ
לכל

אונקלוס

יָת קוּדְשָׁא׃ טו וְלָא יְחַלְּלוּן יָת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ׃ טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עֲוָיָן וְחוֹבִין בְּמֵיכַלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשְׁהוֹן׃ יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרֵב קָרְבָּנֵהּ לְכָל נִדְרֵיהוֹן
ולכל

ת״א ולא יחללו סנהדרין פג זבחים ג יג מה מו תמורה ג נדה נב : והשיאו אותם עון אשמה סנהדרין ל . וידבר פ׳ אל משה לאמר פסחים סב תמורה ז . איש איש מבית ישראל נזיר סב מנחות סג חולין יג . אשר יקריב קרבנו מנחות קד .

פירוש רשב״ם

(טז) באכלם . הורים : את קדשיהם . תרומה :

בעל הטורים

חדשים בלבד : (טז) והשיאו . ב׳ הכא ואידך והשיאו כל ישראל על השיר בענין אבשלום בשעה שנתן לו חושי שיתן לו לרשתו:

חסו והשיאו אותם עון אשמה : י״א פעמים מזכיר קדשים בזאת הפרשה (מן איש איש מזרע אהרן עד כי אני ה׳ מקדשם דחד נגוסים) כנגד י״א דברים שבין תרומה לקודש : באכלם . ב׳ הכא ואידך באכלם מעכור האכן האוכל תרומה בטומאת

שפתי חכמים

סקדש מן סכית : ס דק״ל הא ככר אכל התרומה כיון שצריך לשלם ולמה כתיב ונתן לכהן את הקדש : ע פי׳ נראה בדעת המתרגם היה שלא יחללו מוסב למעלה אל וינזרו מקדשי בני ישראל כלומר יזהרו כהם שלא יחללום וישיאו את עצמם עון כשיאכלום בטומאה ולפיכך כתב ואין לורך כי ככר הסבר שיפורש ולא יחלל על ענינו שלא יאכילו לזרים . כרא״ס :

רש״י

את הקדש . (ת״כ) דבר הראוי להיות קדש ם שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה : (טו) ולא יחללו וגו׳. להאכילם לזרים: (טז) והשיאו אותם . את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם ואונקלוס תרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך ע תרגמו כן :

והשיאו אותם. זה אחד מג׳ אתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו וכן במדבר ו) ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עצמו וכן (דברים לד) ויקבור אותו בגי הוא קבר את עצמו

פירוש ע״ט

זַיין תְּרוּמָה כְּלוֹמַר עֶר זָאל נִיט גֶעבְּן קַיין גֶעלְד נָאר פֵּירוֹת פוּן חוּלִין אוּנ דִיא פֵּירוֹת וֶוערְן תְּרוּמָה : (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אוּנ זַייא זָאלְן נִיט פַר שְׁוֶועכְן אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָם הֵיילִיקְייט פוּן דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מֵיינְט מֶען דִי תְּרוּמָה אֵת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיָי וָואס זַייא וֶועלְן אָפּ שֵׁיידְן פוּן גָאטְס וֶועגְן : (טז) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם אוּנ זַייא וֶועלְן אוֹיף זִיךְ טְרָאגְן עֲוֹן אַשְׁמָה אַיין עֲבֵירָה פוּן שׁוּלְד בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם אַז זַייא וֶועלְן עֶסְן זַייעֶר הֵיילִיקַייט כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם וָוארְן אִיךְ גָאט בִּין זַייעֶר הֵיילִגֶער : (יז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגְן : (יח) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו רֵייד דוּא מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶר וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ צוּ גָאר דִיא יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּא זָאלְסְט זָאגְן צוּ זַייא אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אִטְלִיכֶר מֶענְשׁ פוּן דֶעם הוֹיז גֶיזִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אוּנ פוּן דֶעם גֵר וָואס עֶר וואוֹינְט צְוִוישְׁן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ וָואס עֶר וֶועט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן לְכָל נִדְרֵיהֶם צוּ אַלֶע זַייעֶרֶע נְדָרִים

אונקלוס

גלכל נדבתהון די
יקרבון קדם יי לעלתא׃
יט לרעוא לכון שלים
דכר בתוריא באמריא
ובעזיא׃ כ כל די בה
מומא לא תקרבון ארי
לא לרעוא יהי לכון׃
כא וגבר ארי יקרב
נכסת קודשיא קדם
יי לפרשא נדרא או
לנדבתא בתורי או
בענא שלים יהי לרעוא
כל מומא לא יהי בה׃

עויר

לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה׃
יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר
בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים׃ כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן
יִהְיֶה לָכֶם׃ כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב
זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר
אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים
יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃

עורת

ת״א לכל נדריהם ולכל נדבותם נזיר כט. אשר יקריבו לה׳ מנחות מג. לעולה נזיר כח. כל אשר בו מום תמורה ה ו׃ כי לא לרצון מנחות כט. תמים יהיה לרצון מנחות נז בכורות לג לט. כל מום בילה כז מנחות מ בכורות לג.

רש״י

קך נדלם בספלי׃ (יח) נדריהם. (חולין ב) הרי פ. עלי׃ נדבותם. הרי צ זו׃ (יט) לרצנכם. הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון אפייזמנ״ט בלע״ז והיזהו הראוי לרצון׃ תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר׃

שפתי חכמים

פ ר״ל ואם ספרים ונאבד קודם הקרבה חייב באחריותו׃ צ ואם נאבד אינו חייב באחריותו׃ ק בלא האמר אם חסב בלבו להביא נדר יביא נדר ל״פ לספרים וכו׳ וא״ת מ״מ למה לרש״י למינקט בדבורו כיון בסי׳ להפרים פביעא סבדבורו סוף. וי״ל שלא תאמר בהפרים בסתם וא״כ לא יכיס ספרס (כא) לפלא נדר. להפרים ק בדיבורו׃

פירוש ע״ט

דהיינו ער האט גזאגט דיא דאזיגע בְּהֵמָה זאל זיין אקרבן עולה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ וואס זייא וועלן עם געהן צו גאט לְעוֹלָה פאר אקרבן עולה׃ (יט) לִרְצוֹנְכֶם זאלט איר ברענגן אזו אקרבן עס זאל אייך באוויילען פר מיר אונ עס זאל זיין לְרָצוֹן צו אייך איז דער פסוק מפורש וואסיר אקרבן איז ראוי עס זאל זיין לְרָצוֹן תָּמִים דר קרבן זאל זיין גאנץ אן אמום אונ זאל זיין אזָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים אז איר ווילט ברענגן דעם קרבן פון רינדר אדר פון שאף אדר פון ציגן זאל ער זיין גאנץ אונ אזכר אונ אז איר ווילט ברענגן איין עולה פון עופות האטשי ניט קיין זכר אונ האטשי ער האט אמום איז אוך כשר נאר אז עס נימט אפ איין גאנץ אבר איז אפילו ביי עופות פסול פר אקרבן עולה׃ (כ) כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם דם וואס עס איז אין אים אמום לֹא תַקְרִיבוּ זאלט איר ניט מקריב זיין כִּי לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם ווארום עס וועט אייך ניט זיין באוויליגט פר מיר׃ (כא) וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לַיְיָ אונ ווען אמענטש וועט מקריב זיין אשעכטונג פון שְׁלָמִים צו גאט לְפַלֵּא נֶדֶר צו ארוס ריידן פון נֶדֶר כלומר ער ברענגט דעם קרבן ווייל ער האט אנדר גטאן דהיינו ער האט גזאגט איך נעם אוף מיר איך זאל ברענגן אקרבן שְׁלָמִים צו גאט אוֹ לִנְדָבָה אדר צו איין נדבה ער האט מנדר גוועז דהיינו ער האט גזאגט דיא בְּהֵמָה זאל זיין אקרבן שְׁלָמִים צו גאט בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן ער וועט ברענגן פון רינדר אדר פון שאף תָּמִים יִהְיֶה זאל ער זיין גאנץ אן אמום כדי דר קרבן זאל אייך זיין לְרָצוֹן באוויליגט פאר מיר כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ קיין מום זאל ניט זיין אין אים׃

כב עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־
יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־
תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־
תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה׃
כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה׃
כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא

תקריבו

אונקלוס

כב עֲוִיר אוֹ תְבִיר אוֹ
פְסִיק אוֹ יַבְלָן אוֹ גַרְבָן
אוֹ חֲזָזָן לָא תְקָרְבוּן
אִלֵּין קֳדָם יְיָ וְקֻרְבָּנָא
לָא תִתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל
מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ׃
כג וְתוֹר וְאִמַּר יַתִּיר
וְחַסִּיר נִדְבְתָא תַעְבֵּד
יָתֵהּ וּלְנִדְרָא לָא יְהֵי
לְרַעֲוָא׃ כד וְדִי מְרִיס
וְדִי רְסִיס וְדִי שְׁלִיף
וְדִי גְזִיר לָא תְקָרְבוּן

קדם

ת"א עורת או שבור כוטה מו בכורות יד תמורה ו. או חרוץ בכורות מא. או גרב או ילפת בכורות מא. ואשה לא תתנו מהם יומא סג. על המזבח תמורה ו. ושור ושה שרוע פסחים סב חולין פ: נדבה תעשה אתו תמורה ז: ולנדר לא ירצה שם ה. ומעוך וכתות שבת קיא קידושין כה מנחות נו בכורות לג לט תמורה ז.

פירוש רשב"ם

(כג) וקלוט. פרסותיו קלוטות: נדבה תעשה. לבדק הבית: ולנדר. לקרבן:

שפתי חכמים

בין נדר לנדבה נ"פ בדבורו אם אומר הרי זו או הרי עלי: ר פי' אין עורת סובר נקבה כלומר בהמה עורת שהרי כל הענין בזה הוא בל' זכר רק הוא שם דבר כמו עורון הוא בל' זכר ושם עורת הוא בל' נקבה כאלו אמר לא יהיה בו מום של עורת: ש והא דלא נקט רש"י לא יהא בו שבור כמו שנקט גבי עורת משום דשבור הוא שם התואר כלומר שקרבן לא יהיה שבור מ"ה אינו נופל עליו אלא לשון יהיה אבל כשיהיה שם דבר של עורון נופל עליו לשון בו ולא יהיה כלומר לא יהיה בו המום של עורת: ת ר"ל בהמה שמפרסת פרסה וברגל אחד פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה כשאר פרסות רגלים אלא שדומה רגליו לשל סוס ולשל חמור: א רש"י רוצה להוכיח בזה שאל תקשה מנ"ל דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר לא ירצה כיונו למזבח דלמא איפכא ומתרץ איזה הקדש כו' הוי אומר זה הקדש המזבח שלכך מה שכתוב לא ירצה מדבר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מדבר בהקדש בדק הבית: והרא"ם פי' מפני שרוב נדבות הם לבדק הבית ורוב נדרים למזבח לכן קרא בדק הבית בשם נדבה

רש"י

(כב) עורת. שם דבר של מום ר עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מום של עורת: או שבור. לא ש יהיה: חרוץ (בכורות לח) ריס של עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה: יבלת. ורוא"ס בלע"ז: גרב. מין חזזית וכן ילפת ולשון ילפת כמו (שופטים טו) וילפת שמשון. שאוחזה בו עד יום מיתה שאין לה רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו): ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרתן: (כג) שרוע. אבר גדול מחבירו: קלוט. פרסותיו ת קלוטות: נדבה תעשה אתו. לבדק הבית: ולנדר. (ת"כ) למזבח: לא ירצה. איזה הקדש בא לרצות הוי אומר זה א הקדש המזבח: (כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות. בביצים או בגיד: מעוך. ביציו מעוכין ביד: כתות. כתושים יותר ממעוך (בכורות לט): נתוק. תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל

פירוש ע"ם

(כב) עַוֶּרֶת אַבְּלִינְדְע אוֹ שָׁבוּר אָדֶר עֶר הָאט אַצוּבְּרָאכֶענֶם אֵבֶר. אוֹ חָרוּץ עֶר הָאט אַצוּשְׁפָּאלְטְנֶע בְּרֶעם אָדֶר עֶר הָט אַצוּשְׁפָּאלְטְנִי לִיפּ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אַדַארִי גְרִינְד אוֹ יַלֶּפֶת אַוֶוייכִי גְרִינְד לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין דִיא דָאזִיגֶע צוּ גָאט. וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ אוּנ קֵיין פַייעֶר אָפֶּר זָאלְט אִיר נִיט גֶעבְּן פוּן זֵיי אוֹיף דֶם מִזְבֵּחַ צוּ גָאט: (כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה אוּנ אַיין אָקְס אָדֶר אַלֶעמִילֶע שָׂרוּעַ וָוס עֶר הָאט אַגְרוֹס גְלִיד וְקָלוּט זַיינֶע קְלָאעֶן וָוענְן צוּ נוֹף גֶוַואקְסְן וִוי בַּייא אַבְּהֵמָה טְמֵאָה נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ מֶעגְט אִיר אִים מַאכְן פַר אַנְדָבָה כְּלוֹמַר אִיר מֶעגְט אִים מַקְדִישׁ זַיין אוֹיף גֶעלְט מֶען זָאל דָאס פַר קוֹיפְן אוּנ מֶען זָאל פַר דֶם גֶעלְט פַארֶעכְטְן דִי שְׁפַּאלְטְן פוּן דֶעם בהמ"ק אָבֶּר וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה אָבֶּר צוּ אַיין נֶדֶר אַקָרְבָּן מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט עֶס נִיט זַיין בַּאוִוילִיגְט: (כד) וּמָעוּךְ אוּנ אַזוֹ אַבְּהֵמָה וָוס זַיינֶע בֵּיצִים זֶענְן צוּ קְוֶועטְשְׁט וְכָתוּת אָדֶר פַאר רוּקְט וְכָרוּת אָדֶר פַר שְׁנִיטְן

תַּקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא
תַעֲשׂוּ׃ כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא
תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם
לֹא יֵרָצוּ לָכֶם׃ ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כז שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב
אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים
תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה

ירצה

אונקלוס

קֳדָם יְיָ וּבְאַרְעֲכוֹן לָא
תַעְבְּדוּן: כה וּמִן בַּר
עַמְמִין לָא תְקָרְבוּן יָת
קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן מִכָּל
אִלֵּין אֲרֵי חִבּוּלְהוֹן
בְּהוֹן מוּמָא בְהוֹן לָא
לְרַעֲוָא יְהוֹן לְכוֹן:
כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: כז תּוֹר אוֹ
אִמַּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי
יִתְיְלִיד וִיהֵי שַׁבְעַת
יוֹמִין בָּתַר אִמֵּהּ
וּמִיּוֹמָא תְמִינָאָה
וּלְהָלָּא יִתְרְעֵי לְקָרְבָא

קרבנא

תא לא תקריבו בס. ובארצכם לא תעשו חגיגה יד. ומיד בן נכר כותה מו תמורה ז. כי משחתם בהם מום. בס יומא סד ע"ז כג זבחים עז חולין כג בכורות כו תמורה כח. שור או כשב ב"ק. כה פז פה חולין לה פה בכורות יב יז מ נדה מ פא. והיה שבעת זבחים יב חולין פא בכורות יב נד נז נדה מ מא: ומיום השמיני שבת קלה זבחים יב חולין פא:

בעל הטורים

הגוף (עיין קידושין דף ל"ד): (כד) ובארצכם לא תעשו. וסמיך ליה ומיד בן נכר לומר שאסור לסרס אפילו ע"י עכו"ם:

(כז) שור או כשב או עז. סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלין קרבן חובה אלא מישראל: והיה שבעת ימים וגו'. אמר

רש"י

נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש: וכרות. כרותין בכלי ועודן בכיס: ומעוך. תרגומו ודימריס זהו לשונו בארמית לשון כתישה: וכתות. תרגומו ודירסים כמו (עמוס ו) הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן קנה המרוסס: ובארצכם לא תעשו. דבר זה להרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה ב לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ ג שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: (כה) ומיד בן נכר. נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ד ואע"פ שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא א"כ מחוסר אבר זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו) אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבם אבל תמימה תקבלו מהם (חולין יג) לכך נאמר למעלה איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: משחתם. חבולהון: לא ירצו לכם. לכפר ה עליכם: (כז) כי יולד. פרט ליוצא דופן:

שפתי חכמים

וכל מזבח נדר: ב לא בלא תקריבו בארצכם מעוך וכתות שהרי אין הקרבה בח"ל אלא מאי לא תעשו הסירוס לבד הוא דקאמר: ג פי' שאי אפשר לומר שפירוש ובארצכם לא תעשו הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בח"ל אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה. דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ אלא ע"כ לא בא אלא לרבות אפי' בהמה טמאה. רא"ם: ד פי' דוקא לקרבן יחיד שהביאו לכהן להקריבו אז לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפי' רש"י איש איש לרבות את הנכרים וכו': ה פי' דמלת ירצו לכם משמע שהם אינם מקובלים להם ואינו נופל לומר על זה מלת לכם אם לא שיוסיף מלת לכפר. גם שינה מלת לכם וכתב עליכם כי עם מלת כפרה אינה נופלת רק ל'

פירוש ע"ט

לא תַקְרִיבוּ לַיְיָ זָאלְט אִיר עֶס נִיט מַקְרִיב זַיין פַאר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ אוּנ אִין אַייעֶר לַאנְד זָאלְט אִיר דָאס נִיט טָאן מְסָרֵס צוּ זַיין אַבְּהֵמָה אָדֶר אַחַיָה: (כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר אוּנ פוּן אַפְרֶעמְדֶן לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן צוּ גָאט פוּן דִי דָאזִיגֶע בַּעֲלֵי מוּמִים כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם וָוארוּם זַייעֶר פַאר דַארְבוּנְג אִיז אִין זַייא מוּם בָּם מִיט דֶעם וָואס אִין זַיי אִיז דָא אַמוּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם זַייא וָועלֶן

פירוש ע"ט

נִיט זַיין בַּאוִוילִיגְט צוּ אַייךְ דִי קָרְבָּנוֹת וָועלֶן אוֹיף אַייךְ נִיט מְכַפֵּר זַיין: (כו) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּא מֹשֶׁה עֶר זָאל וַוייטֶר זָאגְן: (כז) שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז אַיין אָקְס אָדֶר אַצִיג כִּי יִוָּלֵד אַז וָועט גִבּוֹרְן וָוערְן וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ זָאל עֶר זַיין זִיבְּן טָאג מִיט זַיין מוּטֶער אָבֶּר מֶען טָאר עֶס נָאךְ נִיט מַקְרִיב זַיין צוּ אַקָרְבָּן פַאר גָאט וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה אוּנ פוּן דֶעם אַכְטְן טָאג אוּן וַוייטֶר יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ וָועט

ירצה לקרבן אשה ליהוה:
כח ושור או־שה אתו ואת־בנו לא
תשחטו ביום אחד: כט וכי־תזבחו
זבח־תודה ליהוה לרצנכם תזבחו:
ל ביום ההוא יאכל לא־תותירו
ממנו עד־בקר אני יהוה:

ושמרתם

אונקלוס

קרבנא קדם יי:
כח ותורתא או שיתא
לה ולברה לא תכסון
ביומא חד: כט וארי
תכסון נכסת תודתא
קדם יי לרעוא לכון
תכסנה: ל ביומא
ההוא יתאכל לא
תשארון מנה עד
צפרא אנא יי:

ותטרון

ת"א ירצה לקרבן יומא סא: ושור ושה אותו ואת בנו חולין עח פג קטו: לא תשחטו יומא כד חולין פב: ביום אחד חולין פג:

בעל הטורים

הקב"ה אם יתחיל ביום ראשון יהא נראה כשותף לשם שמים וארץ שנבראו ביום א' ואם ביום ב' יהא נראה כאילו שותף לרקיע שנעשה ביום ב' וביום ג' לים וליבשה וביום ד' לשם מאורות וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם אלא ימתין עד שבת וידע שבראתי העולם בששת ימים ונחתי בשביעי וישחט לשמי: (כח) אותו ואת בנו. ב' הכא ואידך ועבדו אותו וגו' ואת בנו גבי נ"נ בשביל שנאמר אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' והוא לא עשה כן אלא שחט כמו לצדקיהו ובניו ע"כ נאמר בו ועבדו אותו וגו' ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים שנהרג בלשאצר ונטלה ממנו המלכות. סמך אותו ואת בנו לשור או כשב לומר שנוהג במוקדשין: (כט) וכי תזבחו. סמך לאותו ואת בנו רמז למה שאמרו בד' פרקים בשנה צריך להודיע אמו מכרתי היום לשחוט וכל הפרקים ברגלים לכך סמך אותו לרגלים: (ל) לא תותירו

שפתי חכמים

בל כמו ונרצה לו לכפר עליו: ו דילפינן משלוח הקן כדלקמן ואם תאמר אף הנקיבות בכלל דהא כתיב או על האפרוחים שכולל בין זכרים בין נקבות ה"ה ה"נ ל"ש זכרים וג"ש נקבות: ז דילפינן במה מצינו משילוח הקן דמצות אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות ומצות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות מה להלן בבנים ואם דכתיב והאם רובצת אף הכא בנים ואם. וא"ת הל"ל אותה ואת בנה. וי"ל כיון שכתיב לפניו שור או שה לשון זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה לשון זכר: ח ר"ל אם שחט בנה קודם הוא ג"כ חייב מדכתיב לא תשחטו משמע דמצינו שני שוחטים חייבין בין בשוחט האם בין השוחט הבת והיכן מצינו ע"כ צ"ל דמיירי בג' פרות אם ובתה ובת בתה ולעולם הראשון פטור. וא"ל דמיירי כגון ששחט זה האם ובנים האחרים שחט כ"א בתה דזה פשיטא הוא דשנים האחרונים חייבים דהא תרווייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ודאי כך מצינו כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה דהוא חייב ואחד שחט בתה אע"פ שהראשון ששחט בתה קודם ולמה יתחייב מי ששחט האם אלא לאו ש"מ אף אם שחט בנו קודם ואח"כ אותו חייב: ט בפרשת צו דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה. הזר ופרט בנאכלים וכו' שבשלמים האמורים כאן הם שלמים

רש"י

(כח) אותו ואת בנו. (ת"כ. חולין עח) נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן או ו הבת ואינו נוהג בזכרים ז ומותר לשחוט האב והבן: אותו ואת בנו. (חולין פב) אף בנו ואותו ח במשמע: (כט) לרצנכם תזבחו. תחלת זביחתכם הזהרו שתהא לרצון לכם ומהו הרצון: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן אל תשחטוהו על מנת לאכלו למחר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא יהא לכם לרצון. דבר אחר לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים ואף ע"פ שפרט בנאכלים לשני ימים ט חזר ופרט בנאכלין ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמן: (ל) ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן שאם לקבוע לה זמן אכילה כבר כתוב (ויקרא ז) ובשר זבח תודת שלמיו וגו': אני ה'. דע מי גזר על הדבר ואל יקל:

פירוש ע"ט

דער באוויליגט ווערן צוא אקרבן אפייאר אָפּפֿער גאט בלומר מעג מען עס שוין יוא מקריב זיין פֿאר אקרבן צו גאט: (כח) וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ אונ איין אָקס אָדר אַלעמלי אים מיט זיין קינד מיינט מען דיא מוטר מיט איר קינד לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד טארט איר ניט קולן אין איין טאג אבר דעם פֿאטר מיט דעם קינד מעג מען יוא קולן אין איין טאג: (כט) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהֹוָה

פירוש ע"ט

אונ אז איר וועט שעכטן אשעכטונג פֿון אקרבן תודה צו גאט לִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ זאלט איר שעכטן עס זאל אייך זיין לרצון פֿר מיר איז דר פסוק מפורש ווען וועט זיין לרצון: (ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל אז בשעת קולן זאלט איר די מחשבה האבן מען זאל דעם קרבן נאר עסן דעם טאג לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר איר זאלט ניט איבר לאזן פֿון אים אויף דעם אנדרן טאג אין דר פֿריא אֲנִי ה' איך בין

לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֺתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהֹוָה׃ לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲנִי יְהֹוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ לג הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יְהֹוָה׃ פ רביעי
כג א וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהֹוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אתם

ת״א ולא תחללו סנהדרין פד : ונקדשתי ברכות כא מגילה כג סנהדרין עד : אשר תקראו ר״ה כה :

לא וְתִטְּרוּן פִּקּוֹדַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא
יְיָ׃ לב וְלָא תְחַלְּלוּן
יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי
וְאֶתְקַדַּשׁ בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ
מְקַדִּשְׁכוֹן׃ לג דְּאַפֵּיק
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהָא
אֲנָא יְיָ׃ א וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן מוֹעֲדַיָּא
דַּיְיָ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן
מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין
אנון

בעל הטורים

מפנו עד בקר. וסמיך ליה אני ה׳ ושמרתם מצותי לומר שאין מעבירין על המצות כלומר לא תותירו המצות : (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. בגי׳ זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה : בתוך בני ישראל. וסמיך ליה מועדים שבמועדים מתקבצים כדי להתפלל ולהלל להקב״ה ברוב עם הדרת מלך : מקדשכם. וסמיך ליה מועדי ה׳ חייב אדם לטהר את עצמו ברגל : (ב) מועדי

פירוש רשב״ם

(ב) אשר תקראו אותם מקראי קדש. אשר תזמנו אותם זמני קודש. כל לשון קריאה שאצל מועדים לשון קביעת זמן הוא. כמו קרא עלי מועד. וכן התרגום

רש״י

בעיניך : (לא) ושמרתם. (ת״כ) זו המשנה : ועשיתם. זה המעשה : (לב) ולא תחללו. לעבור על דברי מזידין כ ממשמע שנאמר ולא תחללו מה ת״ל ונקדשתי ל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת״ל בתוך בני ישראל וכשהוא מוסר עצמו ימסור ע״מ למות שכל המוסר עצמו ע״מ הנס אין עושין לו נס שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנאמר (דניאל ג) והן לא ידיע להוא לך מלכא וגו׳ מציל ולא מציל ידיע להוי לך וגו׳ : (לג) המוציא אתכם. על מנת כן : אני ה׳. נאמן לשלם שכר : (ב) דבר אל בני ישראל וגו׳ מועדי ה׳. עשה

שפתי חכמים

שנאלצין לויס א׳ : י ר״ל שבונה ובומר כל המצות בלב ואח״כ ועשיתם מה שגמור בלב כי לעולם הפעולה אחר המחשבה דהיינו השמירה בלב : כ ר״ל מי שרוצה להעבירך על דת אל תשמע לו לעבור על דברי : ל בשלמא בלא זה ה״א חדא על השוגג וחדא אמזיד וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור חמור שהוא מזיד ולא לידי איסור קל כגון השוגג אבל השתא שפירש דאיירי הקרא במזידין א״ס כן ונקדשתי ל״ל :

פירוש ע״ט

גאט בלומר איך בין אוף דיר גוזר אונ עס זאל ניט זיין בייא דיר גרינג : (לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֺתַי אונ איר זאלט היטן מיינע מצות וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אונ איר זאלט זיי טאן אֲנִי יְיָ : (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי אונ איר זאלט ניט פר שוועכן מיין היילגען נאמן וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אונ איך זאל ווערן געהיילגט צווישן די קינדר ישראל כלומר איר זאלט זיך מוסר נפש זיין אויף קידוש השם (עיין רש״י) אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם איך גאט בין אייער היילגער : (לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם וואס איך האב אייך אויס גצוגן פון דעם לאנד מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים צו זיין צו אייך צו אגאט אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין באגלייבט צו בצאלן שכר צו דעם וואס ער איז מקיים מיינע מצות : (א) וַיְדַבֵּר יְיָ וכו׳ : (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רייד צו די קינדר ישראל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ זאלסט זאגן צו זייא כלומר דו זאלסט זייא לערנן מוֹעֲדֵי יְיָ די ימים טובים פון גאט אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם וואס איר זאלט זיי רופן מִקְרָאֵי ארופונג קודש היילג כלומר דיא ימים טובים ווערן אן גירופן מִקְרָאֵי קודש אלה די דאזיגי וואס ווייטר וועלן

אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בארבעה

אִנּוּן מוֹעֲדָי: ג שִׁתָּא יוֹמִין תִּתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבָתָא מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן: ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי קַדִּישׁ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן בְּזִמְנֵיהוֹן: ה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבַּעַת עשרא

ת״א אלה הם מועדי שם : שבת הוא חולין קא : אלה מועדי ס׳ ר״ה כא כב כד כה :

בעל הטורים

ס׳. מלא. וי״ו על ו׳ הדברים שלוחים יולאים : (ג) מקרא קדש. בגי׳ מעתה : מקרא קודש. בגי׳ במאכל ובכסות נקיה :

שפתי חכמים

מ הכי גרסינן עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם ר״ל שיהיו רגילים לעלות לרגל ומפרש והולך כיצד שמעברין כו׳. כיון שנעקרו ממקומן מעברין דאם לא יעברו לא יוכלו לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל ונמצא שבאם לא ירצו לעלות לרגל דסוברין שאינן יכולין לבא לירושלים

רש״י

מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם שמעברים את השנה מ על גליות שנעקרו ממקומם לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלים : (ג) ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות : (ד) אלה מועדי ה׳. למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר

משלי ישראל

(שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה) זֶעקס טָאג מֶעגְסְטוּ טָאן אַמְלָאכָה (וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי) אִין זִיבֶּטְן טָאג דָם מֵיינְט מֶען (שַׁבָּת) רוּאוּנְג (שַׁבָּתוֹן) גַאנְץ רוּאוּנְג אַצוּנְד וֶועלְן מִיר גֶעבְן צוּא פַאר שְׁטֵיין וָואס גָאס הָאט גְזָאגְט צְווייא מָאל דָאס וָוארְט רוּאוּנְג עֶס אִיז אַמָשָׁל אֵיינֶר אִיז גְקוּמֶען צוּא פָארְן פוּן דֶעם וֶועג אוּנ הָאט גְבְרַאכְט דֶעם זוּן אַמַתָּנָה אַיין זֵייגֶערְל עֶר זָאל הָאבְן אַתַּעֲנוּג פוּן דֶעם זֵייגֶערְל דֶער בָּחוּר הָאט זִיךְ אַלֶע מָאל גְשְׁפִּילְט מִיט דֶעם זֵייגֶערְל בִּיז עֶר הָט דָאס זֵייגֶערְל קָאלֶע גְמַאכְט אוּנ דֶר זוּן הָט גְהַאט פוּן דֶם זֵייגֶערְל גְרוֹסֶע יְסוּרִים וָואס עֶס אִיז קָאלֶע הָאט דֶר פָאטֶער גְמֶענָת צוּא דֶעם זוּן הָאבּ אִיךְ דִיר דֶען גְבְרַאכְט דָאס זֵייגֶערְל זָאלְסְט הָאבְן יְסוּרִים. אִיךְ הָאבּ דִיר דָאס גֶגֶעבְן זָאלְסְט דֶר פוּן הָאבְן תַּעֲנוּג נִיט דוּ זָאלְסְט הָאבְן יְסוּרִים. דָאס אֵיינִיגֶע הָט גָאט אוּנְז גֶגֶעבְן דִיא שַׁבָּתִים אַיין טַייעֶרֶע מַתָּנָה אַז אִימְלִיכֶר זָאל רוּעֶן פוּן דֶר אַרְבֶּעט אוּנ פוּן דֶעם צַעַר פוּן אַגַאנְצֶע וָואךְ נִיט דֶער שַׁבָּת זָאל זַיין אַיין צַעַר חָארוּם אַז דֶר מֶענְטְשׁ לָאזְט אַוֶועק דֶעם טָאג פוּן שַׁבָּת אוּנ לֶערְנְט נִיט קַיין תּוֹרָה אוּנ שְׁמוּסְט דֶעם גַאנְצְן טָאג יָאר (דְבָרִים בְּטֵלִים) וֶועט דֶער מֶענְטְשׁ הָאבְן אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט דֶר פַאר אַגְרוֹסֶן עוֹנֶשׁ דְרוּם הָט גָאט גְזָאגְט צְווייא מָאל דָאס רוּאוּנְג אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶגֶעבְן דֶעם שַׁבָּת אִיר

פירוש ע״ט

שְׁטֵיין הֵם מוֹעֲדָי זֶענֶען זֵייא מַיינֶע יָמִים טוֹבִים: (ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה זֶעקְס טָאג מֶעג גְטָאן וֶוערְן בַּייא אַייךְ אַמְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ אִין דֶעם זִיבֶּטְן טָאג שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג מִקְרָא קֹדֶשׁ עֶס זָאל וֶוערְן אָן גִירוּפְן הֵיילִיג כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיר נִיט טָאן שַׁבָּת הִוא לַיְיָ דָם אִיז שַׁבָּת פוּן גָאטְס וֶועגְן בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֵי אַייעֶר זִיצוּנְג כְּלוֹמַר סַיי אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סַייא אִין חוּץ לָאָרֶץ זָאלְט אִיר אַלְץ רוּאֶן שַׁבָּת. רַשִׁ״י שְׁרַייבְּט וָואס שְׁטֵייט דָא דִין פוּן שַׁבָּת נֶעבְּן דֶעם דִין פוּן יוֹם טוֹב צוּא וַוייזְן דֶר וָואס הִיט יוֹם טוֹב אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר הִיט שַׁבָּת אוּנ דֶר וָואס אִיז מְחַלֵּל יוֹם טוֹב אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר אִיז מְחַלֵּל שַׁבָּת: (ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ דָאס זֶענֶען מַיינֶע יָמִים טוֹבִים מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זַייא וֶוערְן גִירוּפְן הֵיילִיג אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם וָוס אִיר זָאלְט זַיי אָן רוּפְן הֵיילִיג בְּמוֹעֲדָם אִין זַייעֶר צַייט: (ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטְן חוֹדֶשׁ דָאס

בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָה: ו וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ:
ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־
קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ואמרת

שְׂרָא לְיַרְחָא בֵּין
שִׁמְשַׁיָּא פִּסְחָא קֳדָם
יְיָ: ו וּבַחֲמְשָׁא עַשְׂרָא
יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא
פַּטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ
שִׁבְעַת יוֹמִין פַּטִּירָא
תֵּיכְלוּן: ז בְּיוֹמָא
קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ
יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
ח וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ שִׁבְעַת יוֹמִין
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע
קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת
פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר: י מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן

ת"א ובחמשא כצ"ל יש ספרים מן כת :

רש"י

נ בקדוש החדש: (ה) בין הערבים. משש שעות ולמעלה: פסח לה'. הקרבת ע קרבן ששמו פסח: (ח) והקרבתם אשה וגו'. הם המוספין האמורים בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה: והקרבתם אשה לה'. מכל מקום אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים: שבעת ימים. כל מקום שנאמר שבעת הם דבר הוא שבוע של ימים פ שפיי"ט בלע"ז וכן כל ל' שמונת ששת חמשת שלשת: מלאכת עבודה. אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה וצורך יש הפסד יש בבטלה שלהם כגון דבר

שפתי חכמים

קודם הרגל הלכך מעכבין. ועיין בסנהדרין דף י"א: נ ר"ל לעיל כתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם וקיימו אתם ר"ל דתלוי הכל בב"ד אם מעברין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר וכאן נ"כ כתיב מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דתלוי בב"ד שאם קדשוהו מקודש ואם לאו אינו מקודש: ס ר"ל דמתחלת היום עד שש שעות מאיר היום ביותר וכשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחלה וא"כ משם ואילך נקרא ערב וכשיקרב הלילה שהוא מאפיל ביותר זהו ערב ממש נמצא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל בין הערבים: ע דפסח לא קאי או"ט אלא אהקרבה כו': פ והכוונה בזה כי שבעה הוא שם תואר לקנין שבעה שהם בעלי חומר או ב"ח או צמחים או דוממים הכל כשבוע מורה על השבעה המופשטים מן החומר כמו הגבורה והחכמה שהם מופשטים מהחומר לא כמו הגבור והחכם שהוא מורה על החיבור עם החומר ומפרש אחריו ממה הוא הקנין מימים

פירוש ע"ט

אין ניסן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחוֹדֶשׁ פערצן טאג אין חודש בֵּין הָעַרְבַּיִם צווישן דיא אבינטן מיינט מען נאך האלבן טאג זאלט איר מקריב זיין אקרבן פסח צו גאט: (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחוֹדֶשׁ הַזֶּה אונ אין פופצן טאג אין דעם דאזגן חודש חַג הַמַּצּוֹת לַיְיָ זאל צו אייך זיין יו"ט פון מצות פון גאטס וועגן שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ זיבן טאג זאלט איר עסן מצות כלומר דורך דעם וואס מען בדארף עסן זיבן טאג מצות זאל מען רופן דעם יום טוב חג

הַמַּצּוֹת: (ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אין דעם ערשטן טאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם זאל צוא אייך זיין איין אן רופינג פון היילקייט כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ קיין שום מלאכה פון ארבייט זאלט איר ניט טאן: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ אונ איר זאלט מקריב זיין אפייאר אפער כלומר אקרבן צו גאט שִׁבְעַת יָמִים זיבן טעג בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דעם זיבטן טאג פון פסח מִקְרָא קוֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ קיין שום מלאכה פון ארבייט זאלט איר ניט טאן: (ט) וַיְדַבֵּר וגו':

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם
אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־
הַכֹּהֵן׃ יא וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת
יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ יב וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם
הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים
בן

ת"א כי תבאו אל הארץ מנחות פד: וקצרתם חגיגה יז מנחות צה:
והבאתם את עמר קלא מנחות נג סט כב פד: קצירכם פסחים כג ר"ה
כבנה יג: ביום הניפכם מגילה כ:

אונקלוס

לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן
לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב
לְכוֹן וְתַחְצְדוּן יָת
חֲצָדַהּ וְתֵיתוּן יָת
עוּמְרָא רֵישׁ חֲצָדְכוֹן
לְוָת כַּהֲנָא׃ יא וִירִים
יָת עוּמְרָא קֳדָם יְיָ
לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר
יוֹמָא טָבָא יְרִימִנֵּהּ
כַּהֲנָא׃ יב וְתַעְבְּדוּן
בְּיוֹמָא דַאֲרָמוּתְכוֹן יָת
עוּמְרָא אִמַּר שְׁלִים
בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא קֳדָם

פירוש רשב"ם

בפרפי קריש. ולשון כמקרה הכסיל: (יא) ממחרת השבת. ממחרת יום ראשון של פסח:

בעל הטורים

(י) קצירה. ב׳ וקצרתם את קצירה ביום קצירה שמש: תבילו העומר וקצרתם את קצירה ואם לאו ביום קצירה:

שפתי חכמים

וע"ין בפרשת נח: צ ומתרן דכהו׳ המועד מותר דבר האוכל משמע דבי"ט עצמו אפילו דבר האוכל אסור: ק כלומר שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם עד שיקצור העומר תחילה לכל שנקצרים ולא שתפרש ראשית קצירכם כלומר דוקא מראשית קציר שמדם תקריבו העומר אבל לא מסוף קציר השדה או האמצע: ר כלומר שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי עומר: ש וא"ת מנ"ל לרש"י דתנופה הוא נאמר ג"כ על מעלה ומוריד וי"ל דילפינן ג"ש הונף הונף דכתיב בפרשת תצוה אשר הונף ואשר הורם והתם מוליך ומביא מעלה ומוריד דהונף היינו מוליך ומביא דהוא לשון הנפה בכוורין שנבו להבריח הזבובים במוליכים ומביאים אותם והורם היינו מעלה ומוריד דהורם לשון הרמה והא הגביה צריך אתה להורידו אף כאן כן: ת ר"ל שיהיה הטל לברכה ולא לקללה: א כל שבת נקרא שבת בראשית ע"ש ששבת בו הקב"ה ממעשה בראשית: ב ואע"פ שזאת הראיה היא פריכא בגמ׳ והביא גם ראיות אחרות מכל מקום הביא ראיה זו משום שהיא תשובה לדברי צדוקים וביתוסין משום

רש"י

שאנו כך הבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה צ וכו׳: (י) ראשית קצירכם. שתהא ראשונה ק לקציר: עמר. עשירית האיפה כך היתה ר שמה כמו (שמות טז) וימודו בעומר: (יא) והניף. (מנחות סא) כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד ש מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור ת טללים רעים: לרצנכם. אם תקריבו כמשפט זה יהיה לרצון לכם: ממחרת השבת. (שם כז) ממחרת יום טוב הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשית א אי אתה ב יודע איזהו: (יב) ועשיתם. כבש. חובה

פירוש ע"ט

(י) דַבֵּר וכו׳ כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אַז איר וועט קומן צום לאַנד אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן וואס איך גיב אייך מיינט מען קיין ארץ ישראל וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ און איר וועט שניידן איר שניט וַהֲבֵאתֶם אֶת עוֹמֶר זאלט איר ברענגן איין עומר מעל אזו אמאס ווס עס איז אצענטל פון דער מאס וואס זי ווערט אן גרופן אֵיפָה רֵאשִׁית קְצִירְכֶם דאס ערשטע פון אייער שניט כלומר פון דעם גערשטן וואס איר וועט שניידן צום ערשטן זאלט איר דאס ברענגן צום כהן: (יא) וְהֵנִיף אֶת הָעוֹמֶר און דער כהן זאל אוף הייבן דעם עומר לִפְנֵי יְיָ צוא פאר גאט מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת אין דעם אנדרן טאג יום טוב פון פסח יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן זאל אים דער כהן אוף הייבן: (יב) וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר און איר זאלט מקריב זיין אין דעם טאג וואס איר וועט אוף הייבן דעם עומר כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ איין שאף ווס דיא איז

בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה׃ יג וּמִנְחָתוֹ
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכֹּה ונסכו ק
יַיִן רְבִיעִת הַהִין׃ יד וְלֶחֶם וְקָלִי
וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן
אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ס טו וּסְפַרְתֶּם
לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם
הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע
שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃ טז עַד

ממחרת

ת"א ומנחתו שני מנחות כט : ונסכה יין בט : ולחם וקלי פסחים לג .
כריתות ה : עד עלם היום סוכה מא ראש השנה ל מנחות סח : עד הביאכם
מנחות פח בבא קמא : לדרתיכם מנחות פד : וספרתם ב"מ סה :

אונקלוס

יג וּמִנְחָתֵהּ תְּרֵין
עֶשְׂרוֹנִין סֻלְתָּא דְפִילָא
בִמְשַׁח קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
וְנִסְכֵּהּ חַמְרָא רַבְעוּת
הִינָא׃ יד וּלְחֵם וּקְלִי
וּפֵרוּכָן לָא תֵיכְלוּן עַד
בְּרַן יוֹמָא הָדֵין עַד
אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת קֻרְבַּן
אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלָם
לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל
מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ טו וְתִמְנוּן
לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא
טָבָא מִיוֹם אַיְתוֹאֵיכוֹן
יָת עוּמְרָא דַאֲרָמוּתָא
שְׁבַע שָׁבוּעַן שַׁלְמָן
יְהֶוְיָן׃ טז עַד מִבָּתַר
שָׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא

תמנון

רש"י

לעומר ב' הוא בא : (יג) ומנחתו . מנחת נסכיו : שני עשרונים . כפולה היתה : ונסכו יין רביעת ההין . (מנחות פט) אף ע"פ שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים : (יד) וקלי . קמח עשוי מכרמל לך שמייבשין אותו בתנור : וכרמל . הן קליות שקורין גרניי"ש : בכל מושבתיכם . (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ וי"א לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה משכבשו וחלקו : (טו) ממחרת השבת . ממחרת יום טוב : תמימת תהיינה . מלמד שמתחיל ומונה מבערב שאם לא כן אין תמימות

שפתי חכמים

שני הבאה לאיה זו : ג דק"ל הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפירש"י ולמה לא מנה ג"כ כבש זה ומתרץ דכבש זה לא בא למוספין אלא חובה לעומר בא : ד כלומר לא שמנחה כפני עצמה שאמורה בפ' ויקרא מדכתיב בתריה ונסכו יין רביעית ההין וכיון דיין הוא יין שנסכים ודאי מנחה היא ג"כ מנחת נסכים אף על פי שהיא שני עשרונים ומנחת נסכים לכבש הוא עשרון אחד אפ"ה היא מנחת נסכים אלא

פירוש ע"ט

אלס איאר לעולה צו פאר אקרבן עולה צו גאט : (יג) ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן . אונ זיין מנחה זאל זיין צוויי צענטלן זעמל מעל צוא מישט מיט איול אשה ליי ריח ניחח אפייאר אפר צו גאט צו אנשמאקן ריח : ונסכה אונ זיין גיסונג זאל זיין יין רביעית ההין וויין אפערטל עמיר : (יד) ולחם אונ ברוט פון נייאם גערשטן וקלי אונ מעל וס איז גמאלן גווארן פון ווייסע זאנגן וואס זענן גדארט אין אובן וכרמל אונ דארע זאנגן פון גערשטן לא תאכלו עד עצם היום הזה זאלט איר ניט עסן ביז דעם דאזגן טאג כלומר ביז דעם אנדרן טאג פסח עד הביאכם את קרבן אלהיכם ביז איר וועט ברענגן דעם קרבן פון גאט מיינט מען דעם עומר דאס זאל זיין צו אייך חוקת עולם אחוק אוף אייביג לדורותיכם צו אייער גבורט בכל מושבותיכם אין אלע אייער זיצונג : (טו) וספרתם לכם אונ איר זאלט ציילן צו אייך ממחרת השבת פון דעם אנדרן טאג יום טוב מיום הביאכם את עומר התנופת פון דעם טאג וואס איר וועט ברענגן דעם עומר וואס ער ווערט אוף גהובן שבע שבתות זיבן וואכן תמימות תהיינה גאנצע טעג זאלן זייא זיין דס הייסט איין טאג מיט איין נאכט : (טז) עד ממחרת

מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ
חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה׃ יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם
תָּבִיאוּ ׀ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה׃
יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת
כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־
בָּקָר

אונקלוס

תְּמַנְיָן חַמְשִׁין יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ׃ יז מִמּוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוֹן לְחֵם אֲרָמוּתָא תַּרְתֵּין גְּרִיצָן תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין סֻלְתָּא יְהֶוְיָן חֲמִיעַ יִתְאַפְיָן בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ׃ יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד וְדִכְרִין תְּרֵין

ת״א ממחרת השבת שם פה : מיום הביאכם שם פו : שבע שבתות שם כה כו : תספרו חמשים חגיגה יז מנחות סה ו מנחה חדשה מנחות פג פד : ממושבותיכם תביאו לחם תנופה זבחים נ מנחות עו ח סט פז פח עג פד : סלת תהיינה מנחות נה עז . והקרבתם על הלחם מנחות מה :

פירוש רשב״ם

(טז) מנחה חדשה. להתיר חדש במקדש כי התא[ה] שבעת כבשים כי אכילת המזבח מעין אכילת אדם כדאמרינן גבי נסכים מה אכילת אדם אכילה מרובה משתייה וכו׳ :

בעל הטורים

(יח) על הלחם. ב׳ במסו׳ והקרבתם על הלחם שבעת כבשים; כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם על כן והקרבתם על הלחם:

רש״י

(טז) השבת השביעית. כתרגומו שבועתא שביעתא: עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום: חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה׳. ביום החמשים ו תקריבוהו ואומר אני זהו מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש וא״ת הרי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באה ז מן השעורים: ממושבתיכם. ולא מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם לשם גבוה ח וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה: בכורים. ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים ט לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם: (יח) על הלחם. בגלל הלחם חובה י ללחם:

שפתי חכמים

שהיא כפולה: ה דק״ל דאי שבת ממש א״כ שבע שבתות לא יהיה חמשים יום אלא מ״ב יום: ו ר״ל כיון שאין מונין אלא מ״ט יום היאך מיושב מה שכתוב בקרא נ׳ יום ומתרץ דחמשים לאו אתספרו קאי אלא אהקרבה קאי ביום הנ׳ תקריבוהו ויחסר בי״ת כאלו אמר ביום החמשים תקריבוהו: ז ר״ל היא תחלה מן החטים ועומר תחלה מן השעורין: ח פירוש אין התנופה בזאת מאותה התנופה שאמר מוליך ומביא וכו׳ כי אותה תנופה הוא אחר השחיטה וזאת התנופה הוא קודם השחיטה כדכתיב מלחם התנופה תביאו שהתנופה קודם השחיטה הלכך ע״כ צריך לומר תנופה דהכא מלשון הרמה והפרשה המורמת לשם גבוה: ט לא ראשונה לנקרבים אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות דאל״כ בכורים ל״ל דהא לעיל כתיב והקרבתם מנחה חדשה לה׳ שמביא מנחה מן החדש אלא להכי כתיב בכורים לשון בכור כדי שתהא היא ראשונה לכל המנחות וכו׳. כלומר שאף מנחת קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר המנחה הזאת ואע״פ שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים: י ולא הובא היום באם לא הביא הלחם אינו מביא כבשים כו׳. ואמר בגלל הלחם כי לא יתכן להיות כמשמעו עליו ממש אלא על פי׳ בגלל שמלינו שעל משמש במקום למ״ד המשמשת במקום בגלל. (נח״י)

פירוש ע״ט

הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם בִּיז נָאךְ דֶעם מָארְגְן פֿוּן דֶר זִיבֶּעטֶר וָואךְ דָס אִיז דֶר פוּפְצִיגְטֶר טָאג בִּיז דֶענְצְמָאל זָאלְט אִיר צֵיילְן דָאס הֵייסְט נַיין אוּנ פֶערְצִיג טֶעג אוּנ אִין דֶעם פוּפְצִיגְסְטְן טָאג וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיְיָ זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין פֿוּן נַייאִי תְּבוּאָה אַמִנְחָה צוּ גָאט׃ (יז) מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם פֿוּן אַייעֶר וְויאוּנוּנְגְן כְּלוֹמַר נָאר פֿוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תָּבִיאוּ זָאלְט אִיר בְּרֶענְגְן לֶחֶם בְּרוֹט פֿוּן תְּרוּמָה תְּנוּפָה עֶס זָאל אוֹיף גְהוֹיבְּן וֶוערְן פֿוּן גָאט וֶועגְן שְׁתַּיִם צְוֵויי בְּרוֹט זָאלְט אִיר בְּרֶענְגְן פֿוּן שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים צְוֵויא צֶענְטְלְן סוֹלֶת תִּהְיֶינָה עֶס זָאל זַיין זֶעמְל מֶעל חָמֵץ תֵּאָפֶינָה עֶס זָאל גְבַּאקְן וֶוערְן פֿוּן גְזַייאֶרְט טַייג בִּכּוּרִים פֿוּן נַייאִי תְּבוּאָה לַיְיָ זָאלְסְטוּ זַיי בְּרֶענְגְן פֿוּן גָאט וֶועגְן׃ (יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין פֿוּן וֶועגְן דֶעם בְּרוֹט שִׁבְעַת כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה זִיבְּן שָׁאף וָואס אִיטְלִכְע

בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה
לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יט וַעֲשִׂיתֶם
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃
כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן ׀ אֹתָם עַל לֶחֶם
הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה
לַכֹּהֵן׃ כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם ׀ הַיּוֹם
הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ

ת״א יהיו עלה כה. ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת זבחים נה: והניף הכהן אתם מנחות סב: על שני כבשים מנחות מה מו סב: קדש יהיו פסחים לז: וקראתם חגיגה יז:

אונקלוס

תרין יהון עלתא קדם יי ומנחתהון ונסכיהון קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: יט ותעבדון צפיר בר עזי חד לחטאתא ותרין אמרין בני שנא לנכסת קודשיא: כ וירים כהנא יתהון על לחם בכוריא ארמותא קדם יי על תרין אמרין קודשא יהון קדם יי לכהנא: כא ותערעון בכרן יומא הדין מערע קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון קים עלם בכל מותבניכון

רש״י

ומנחתם ונסכיהם. כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים (במדבר טו) שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנחה והנסכים חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש: (יט) ועשיתם שעיר עזים. (ת״כ מנחות מה) יכול שבעת כבשים והשעיר האמורים כאן הם ז׳ הכבשים והשעיר האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הם ב אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין: (כ) והניף הכהן אתם תנופה. (מנחות סב) מלמד שטעונין תנופה חיים ל יכול כולם ת״ל על שני כבשים: קדש יהיו. לפי

שפתי חכמים

הרא״ם הוצרך לבאר כוונת הרב וכתב שאם לא היה לחם אינו מביא כבשים והביא לראיה דברי הת״כ ואישתמיטתיה הא דאמרינן במנחות דף מ״ה במשנה ויותר מבואר בסוגיא והכי אמרינן התם בדברי ר״ע: ב פירוש אע״פ שמספר הכבשים והשעיר שבזאת הפרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס מ״מ מספר פרים ואילים שבזאת הפ׳ אין מכוון עם פר ואיל שבפרשת פנחס דכאן כתיב פר בן בקר אחד ואילים שנים ובפרשת פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל אחד: ל דילפינן ג״ש דאותם אותם כתיב הכא והניף הכהן אותם ולהלן בפ׳ מצורע כתיב והניף אותם תנופה מה להלן מחיים דהכי כתיב אחריו ושחט אף כאן מחיים. והרא״ם פירש מדכתיב בשלמי יחיד את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם דמשמע לשון רבים

פירוש ע״ט

שאף איז אלט איאר ופר בן בקר אונ א יונגע רינד אונ צוויי ווידר זאלן זיי זיין א קרבן עולה צוא גאט ומנחתם ונסכיהם אונ זייער מנחה אונ זייערע נסכים אשה ריח ניחוח ליי אפייאר אפפר א גשמאקן ריח צו גאט: (יט) ועשיתם אונ איר זאלט מאכן א ציקלע פאר א קרבן חטאת ושני כבשים אונ צוויי שעפלעך וואס איטלכם איז אלט איאר לזבח שלמים צו שעכטונג פאר א קרבן שלמים: (כ) והניף הכהן אותם אונ דר כהן זאל זיי אוף הייבן על לחם הבכורים

מיט דעם ברוט פון בכורים לפני יי צו פר גאט על שני כבשים מיט די צוויי שעפלך זאל ער אוף הייבן אבר די זיבן שעפלך בדארף מען ניט אוף הייבן קודש יהיו ליי זיי זאלן זיין הייליג צוא גאט לכהן אונ די צווייא ברוט געהערן צום כהן: (כא) וקראתם בעצם היום הזה אונ איר זאלט רופן אין דעם לויטרקייט פון דעם טאג מקרא קודש יהיה לכם ארופונג פון הייליקייט זאל ער זיין צו אייך דאס מיינט מען דעם יום טוב שבועות כל מלאכת

חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם
לְדֹרֹתֵיכֶם׃ כב וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־
קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת
שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא
תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ חמישי כג וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כד דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ׃

מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן׃ כב וּבְמֶחֱצַדְכוֹן יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פָּאתָא דְחַקְלָךְ בְּמֶחֱצָדָךְ וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וּלְגִיוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כד מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נְיָחָא דּוּכְרַן יַבָּבָא מְעָרַע
קדיש

כל

ת"א ובקצרכם. שם חולין קלא קלו : לא תכלה פאת תמים שם חולין קלא :
שדך שם קלו : בקצרך שם קלו : ולקט קצירך שם קלא : ...
מסורה בב"ק לד מסורה ז : בחדש השביעי באחד לחדש מגילה ל : שבתון זכרון תרועה ר"ה יא כו כח כט. לג לד .

פירוש רשב"ם

זמן בישול תבואות : (כב) ובקצרכם. ממחרת הפסח לאחר חקרבת העומר : (כד) זכרון תרועה. ע"י התרועה תזכרו למקום. כדכתיב והרעותם בחצוצרות וגו'. ונזכרתם וגו' :

בעל הטורים

(כד) שבתון זכרון תרועה. שכשחל אין תוקעין שאין תוקעים אלא זכרון תרועה אבל במקדש שופר דוחה שבת ואין בו אלא זכרון תרועה אבל במקדש תוקעין. תקנו שופר בציון כ"ח שבת שבציון תוקעין אפילו בשבת : זכרון. ג' במסורה דין ואידך אין זכרון לראשונים ואידך אין זכרון לחכם עם הכסיל כנגד ג' ספרים שנפתחים בר"ס ע"כ בשנים כתיב אין זכרון דהיינו לצדיקים ורשעים שאין

שפתי חכמים

וכל"ל כל' יחיד. כיון דבשלמי יחיד מיירי לומד על שלמי צבור שטעונים תנופה א"כ וכניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא ל"ל אלא ללמד שתנופת שלמי צבור תנופתם מחיים והוא בפרק כל המנחות : מ דאל"כ קדש יהיה ל"ל דלא גריעי שלמי צבור משלמי יחיד שהם קודש אלא לומר שהם קדש קדשים : נ פי'. דק"ל למה לא נאמר יום תרועה כמו בפ' פנחס ועל זה פירש זכרון פסוקי וכו' והו קשה ליה למה מזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שאומרים אותן משום דסקב"ה דן בר"ס כל העולם כמלך אלא פסוקי שופרות למה

רש"י

שבשלמי יחיד קדשים קלים הוזקק לומר בשלמי צבור מ שהם קדש קדשים : (כב) ובקצרכם. חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו : תעזב. (פאה פ' ד) הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם : אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר : (כד) זכרון תרועה. (ר"ה לג) זכרונות פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות נ לזכור להם

פירוש ע"ט

עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ קַיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבִּיט זָאלְט אִיר נִיט טָאן : (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם אוּנ אַז אִיר וֶועט שְׁנַיידְן דֶעם שְׁנִיט פוּן אַייעֶר לַאנְד לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ זָאלְסְטוּ נִיט פַר דַארְבְּן דֶעם עֶק פוּן דַיין פֶעלְד מִיט דַיין שְׁנִיט כְּלוֹמַר דָס עֶק פֶעלְד זָאלְט אִיר נִיט אָפּ שְׁנַיידְן וְלֶקֶט קְצִירְךָ אוּנ דָאס קְלַויבּוּנְג פוּן דַיין שְׁנִיט כְּלוֹמַר דִיא תְּבוּאָה וָואס פַאלְט אַרָאפּ בְּשָׁעַת שְׁנַיידְן לֹא תְלַקֵּט

פירוש ע"ט

זָאלְסְטוּ דָאס נִיט אוּף קְלוֹבְּן לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם נָאר דוּ זָאלְסְט עֶס לָאזְן צוּם אָרֶים מַאן אוּנ צוּם גֵר וַוייא זָאלְן עֶס אוּף קְלוֹבְּן אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּא בַּצָאלְן שְׂכַר : (כג) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דוּא מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגְן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּטְן חוֹדֶשׁ מֵיינְט מֶען תִּשְׁרֵי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ אִין אַיין טָאג אִין

קַדִּישׁ :
כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ :
כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר :
כז בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ :
כח וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן

כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה : ס
כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר :
כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
לַיהוָה : כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים
הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אלהיכם

ת״א כל מלאכת עבודה לא תעשו ר״ה כח : אך בעשור יומא פח פו סוטה מ שבועות יג כריתות ז ס׳ הזוהר פ׳ תצוה : יום הכפורים הוא שבועות יג חולין קא : ועניתם את יומא פא : וכל מלאכה לא תעשו שם :

בעל הטורים

צריכים להזכירם יותר אלא אלו נחתמין מיד לחיים ואלו למיתה והיינו אין זכרון לחכם וגם בפסוק השני כתיב אין זכרון בסוף כנגד הרשעים אבל בפסוק שלישי כתיב זכרון בסוף כנגד הבינונים שתלויין ועומדין וצריך להזכירם עוד ביוה״כ : (כז) אך בעשור לחודש . אך מיעוטא הוא שמכפר לשבים ואינו מכפר לשאינן שבים . וחמשה עינויים הם אכילה ושתיה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה . כנגד ה״פ נפש דכתיבי בפרשה

פירוש רשב״ם

(כז) אך בעשור וגו׳ . בשאר ימים טובים הותרה מלאכת אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה . אבל יום הכפורים שהוא יום עינוי כל מלאכה אסורה כשבת : והקרבתם אשה . כדכתיב באחרי מות ובפנחס :

רש״י

פקודים יצחק שקרב תחתיו איל : (כה) והקרבתם אשה . המוספים האמורים בחומש הפקודים : (כז) אך . כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין מכפר הוא לשבים

פירוש ע״ט

קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָאל זַיין צוּ אַייך רוּאוּנְג דָאס אִיז רֹאשׁ הַשָּׁנָה זִכְרוֹן תְּרוּעָה אַיין גֶּדֶעכְנִישׁ פוּן שַׁאלוּנְג כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט זָאגְן פְּסוּקִים פוּן זִכְרוֹנוֹת אוּנ פוּן שׁוֹפָרוֹת מִקְרָא קוֹדֶשׁ אִיר זָאלְט מַאכְן דֶעם טָאג יוֹם טוֹב : (כה) כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ אַלֶע מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֵּיט זָאלְט אִיר נִיט טָאן וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַפַּייאֵר אָפֶּר צוּ גָאט : (כו) וַיְדַבֵּר יְיָ וגו׳ : (כז) אַךְ גְּוויאָרְט בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם צֶענְטְן טָאג אִין דֶעם זִיבְּטְן חוֹדֶשׁ יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא אִיז דֶר טָאג יוֹם כִּיפּוּר מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם זָאל צוּ אַייךְ זַיין אַרוּפוּנְג פוּן הַיילִקְייט . רש״י שְׁרַייבְּט דָארְטְן וואוּ עָס שְׁטֵייט דָאס וָוארְט אַךְ אִיז אַמִיעוּט אוּנ דָא בַּייא יוֹם כִּיפּוּר שְׁטֵייט אוֹךְ אַךְ אִיז אוֹךְ מְמַעֵט אַז יוֹם כִּיפּוּר אִיז נָאר מְכַפֵּר צוּא דִיא וָואס טוּאָן תְּשׁוּבָה אָבֶּער נִיט צוּא דִיא וָואס טוּאָן נִיט תְּשׁוּבָה וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם אוּנ אִיר זָאלְט אוּם יוֹם כִּיפּוּר פַּיינִיגְן אַייעֶרֶע לַייבֶּער מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט פַאסְטְן אוּנ נָאךְ עִנּוּיִים (זיין בגמרא יומא פרק ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַפַּייאֵר אָפֶּר צוּ גָאט : (כח) וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיר נִיט טָאן בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה אִין לוּטֶערְקֵייט פוּן דֶעם דָאזִגְן טָאג פוּן יוֹם כִּפּוּר כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא וָוארוּם דֶער טָאג אִיז יוֹם כִּפּוּר לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צוּ פַאר גֶעבְּן אוֹיף אַייךְ כְּלוֹמַר אוֹיף אַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם צוּ פַאר גָאט

אֱלֹהֵיכֶם׃ כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ לא כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב

עד

אֱלָהֲכוֹן׃ כט אֲרֵי כָל אֲנָשָׁא דִּי לָא יִתְעַנֵּי בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמֵּהּ׃ ל וְכָל אֱנָשׁ דִּי יַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יָת אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּהּ׃ לא כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עֲלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ לב שְׁבַת שְׁבָתָא הוּא לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּתִשְׁעָה לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד

רמשא

ת״א כי כל הנפש אשר לא תעונה סס יבמות מ : וכל הנפש אשר תעשה יומא פא : והאבדתי את יומא פד : שבת שבתון סס מו : ועניתם את נפשתיכם ברכות ח פסחים כח יומא פא ר״הש הסנה ט :

רש״י

לפניס ואינו מכפר על שאינס שבים : (ל) והאבדתי. לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת שאינו אלא אבדון : (לא) כל מלאכה וגו׳. לעבור עליו בלאוין הרבה או

משלי ישראל

וָאלְט הָאבְּן רוה אוּף דֶער וֶועלְט אוּנ אוּף יֶענֶר וֶועלְט אָבֶּר גִים אִיר זָאלְט הָאבְּן דוּרְךְ דֶם שַׁבָּת אוּף יֶענֶר וֶועלְט צַעֶר: (וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ) אִיר זָאלְט פַּייְנִיגְן אַייעֶרֶע לַייבֶּר מִיט פַאסְטְן דֶעם נַיינְטְן טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי דָאס מַיינְט מֶען עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר פְרֶעגְט דִיא גְמָרָא פַאסְט מֶען דֶען דֶעם נַיינְטְן טָאג אִין חוֹדֶשׁ מֶען פַאסְט דָאךְ דֶעם צֶעהֶנְטְן טָאג אִין חוֹדֶשׁ מְתָרֵץ דִיא גְמָרָא אַזוֹ אֶמֶת טַאקִי מֶען פַאסְט דֶעם צֶעהֶנְטְן טָאג נָאר דֶר פָּסוּק מַיינְט אַזוֹ וֶוער עֶס עֶסְט דֶעם נַיינְטְן טָאג אִיז גְלַייךְ בַּייא גָאט וִויא עֶר וָואלְט גְפַאסְט בֵּיידֶע טֶעג דֶעם נַיינְטְן אִין צֶעהֶנְטְן. אַצוּנְד דַארְפְן מִיר פַאר שְׁטֵיין דֶעם וְונֶדֶר פַאר וָואס הָאט דִיא תּוֹרָה גְשְׁרִיבְּן דִיא מִצְוָה פוּן עֶסְן אוּן טְרִינְקְן מִיט דֶעם לָשׁוֹן אַז עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא מֶען פַאסְט פַאר וָואס אַיין אַנְדֶרֶע מִצְוָה שְׁרַייבְּט דִיא תּוֹרָה מִיט דֶעם לָשׁוֹן פוּן דֶער מִצְוָה עֶס אִיז נָאר גְרֶעכִינְט אַז מֶען טוּט דִיא מִצְוָה אַלֵיין אוּן דִיא דָאזִיגֶע מִצְוָה פוּן עֶסְן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָאט גָאט גְשְׁרִיבְּן מִיט אַיין לָשׁוֹן וָואס עֶס אִיז גִיט צוּא פַאר שְׁטֵיין עֶס וָואלְט גְדַארְפְט צוּא שְׁטֵיין דֶעם נַיינְטְן טָאג אִין חוֹדֶשׁ זָאלְט אִיר עֶסְן אוּנ טְרִינְקְן. נָאר מִיר וֶועלְן דִיא זַאךְ גֶעבְן צוּא פַאר שְׁטֵיין מִיט אַמָשָׁל אַגְרוֹיסְן עֹשֶׁר אַזוֹ אִיז גֶוועֶן אַגְרוֹיסֶער בַּעַל גַאוָה אַלֶע טָאג וֶוען

פירוש ע״ם

אַייעֶר גָאט : (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעוּנֶּה וָוארוּם אִיטְלִכֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט נִיט וֶוערְן גְפַּיינִיגְט בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה אִין דֶעם דָאזִיגְן טָאג וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ וֶועט דֶר מֶענְטְשׁ פַר שְׁנִיטְן וֶוערְן פוּן אִיר פָאלְק : (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אוּנ אִיטְלִכֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט טָאן אַמְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה אִין דֶעם דָאזִיגְן טָאג וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא וֶועל אִיךְ מַאכְן פַאלִירְן דֶם דָאזִיגְן מֶענְטְשְׁן מִקֶּרֶב עַמָּהּ פוּן צְווִישְׁן אִיר פָאלְק : (לא) כָּל מְלָאכָה קַיין שׁוּם מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן דָס זָאל זַיין צוּ אַייךְ חוּקַּת עוֹלָם אַחוּק אוּף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּא אַייעֶרֶע דוֹר דוֹרוֹת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע זִיצוּנְג : (לב) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הוּא עֶר לָכֶם צוּ אַייךְ בְּתִשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ בָּעֶרֶב נַיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אוּף דֶער נַאכְט וָואס גְהֶער צוּם צֶענְטְן טָאג זָאל זִיךְ אָן הֵייבְּן דָאס רוּאוּנְג מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב פוּן אַיין נַאכְט בִּיז דֶער אַנְדֶרֶער

עַד־עֶ֖רֶב תִּשְׁבְּת֥וּ שַׁבַּתְּכֶֽם׃ פ
ששי לג וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃
לד דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ לֵאמֹ֔ר
בַּחֲמִשָּׁ֨ה עָשָׂ֜ר י֗וֹם לַחֹ֤דֶשׁ הַשְּׁבִיעִי֙
הַזֶּ֔ה חַ֧ג הַסֻּכּ֛וֹת שִׁבְעַ֥ת יָמִ֖ים
לַיהוָֽה׃ לה בַּיּ֥וֹם הָרִאשׁ֖וֹן מִקְרָא־
קֹ֑דֶשׁ כָּל־מְלֶ֥אכֶת עֲבֹדָ֖ה לֹ֥א
תַעֲשֽׂוּ׃ לו שִׁבְעַ֣ת יָמִ֔ים תַּקְרִ֥יבוּ
אִשֶּׁ֖ה לַיהוָ֑ה בַּיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֡י מִקְרָא־
קֹדֶשׁ֩ יִהְיֶ֨ה לָכֶ֜ם וְהִקְרַבְתֶּ֨ם אִשֶּׁ֤ה
ליהוה

דִמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיַחֲכוֹן׃
לג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ לד מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
בַּחֲמִשָּׁא עַשְׂרָא יוֹמָא
לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין
חַגָּא דִמְטַלַּיָא שַׁבְעַת
יוֹמִין קֳדָם יְיָ׃
לה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה
מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל
עֲבִידַת פָּלְחַן לָא
תַעְבְּדוּן׃ לו שַׁבְעַת
יוֹמִין תְּקָרְבוּן קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ
יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן
קרבנא

ת״א תשבתו יומא פא: בחמשה עשר סוכה כז כח: חג הסכות שם ס ביצה ל: ביום הראשון פסחים ה חגיגה יח.

רש״י

להזהיר על מלאכת לילה כ מלאכת יום: (כז) מקרא קדש. (ביוה״כ) קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ע ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה

שפתי חכמים

אומרים אותן ומתכן לזכור לכם וכו': ם וא״ת למה איצטריך להכי מהיכא תיתי למעט לילה וי״ל ה״א הואיל וכתיב בעצם היום דמשמע בעצומו של יום דוקא כמו בעצם היום הזה נח נה. בעצם היום הזה נימול אברהם דהזה דוקא בעצומו של יום אף אתה תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה הוא דוקא בעצומו של יום לכך איצטריך כל מלאכה. רא״ם. א״נ הואיל ובעצם היום ממעט תוספת יוה״כ מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה ה״א דממעט לילה נמי ממלאכה לכך איצטריך רבויא: ע וזה דמהפך רש״י הקרא דמקרא קדש דהוה לו לפרש לעיל קודם

פירוש ע״ט

נאכט מיינט מען מֵעֵת לְעֵת תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם זאלט איר רוהן אייער רוהונג: (לג) וַיְדַבֵּר יְיָ וכו': (לד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רייד צו די קינדר ישראל לֵאמֹר אזו צו זאגן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה אין פיפצטן טאג אין דעם זיבעטן חודש חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיְיָ זאל זיין צו אייך יום טוב פון סוכות פון גאטס וועגן: (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אין דם ערשטן טאג פון סוכות איז מִקְרָא קוֹדֶשׁ ארופונג פון הייליקייט כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ ארע מלאכית פון ארבייט זאלט איר ניט טאן: (לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיְיָ די זיבן טאג פון סוכות זאלט איר מקריב זיין אפיאר אָפֶּר צוא־גאט בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אין דעם אכטן טאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם איין אן רופונג פון הייליקייט זאל ער זיין צו אייך כלומר דעם אכטן טאג זאלט איר אויך מאכן יום טוב וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ אונ איר זאלט

משלי ישראל

ער איז גגאנגן אין חדר אריין איז ער גגאנגן דורך דער גאס ווא מען פאר קויפט עפיל אונ נים אונ האט גנאפט פון דיא מילכטרלך אונ האט אוף געגעסן אונ איז אנטלאפן האבן זיך צוא נוף גנומן דיא מענטשן וואס ער האט בייא זייא גהאפט אונ זענן גקומן צוא דעם פאטר זיך קלאגן אוף דעם בחור וואס ער חאפט בייא זייא אלע טאג דיא עפיל מיט דיא נים האט זיך דר פאטר זייער געשעמט וואס דער זון טוט אזעליכע שלעכטע זאכן האט ער דעם זון גשטראפט מיט רייד אונ עס האט נים גהאלפן האט זיך דר פאטר אזו איין עצה געגעבן ער זאל אפ גוויינן דעם זון פון דיא מיאוסע זאכן עס איז גקומן אין דר צייט פריה זאגט ער צוא דעם בחור מיין קינד איך וויל נים אז דוא זאלסט גיין אליין אין חדר אריין אזו א טייער קינד אונ אין גליבט קינד וויא דוא ביסט בייא מיר דארפסטו גיין מדרך כבוד ווארט אביסל וועל איך רופן מוזיק אונ וועסט גיין מיט די מוזיק אין חדר אריין אזו וויא אנדרע קינדר פון גרוסע לייט האט זיך דער בחור זייער גפרייט דיא מוזיק איז גקומן אונ זענן מיט אים גגאנגן אונ האבן גשפילט אונ דר מארשעליק איז גגאנגן פריר מי דעם פעקיל אונ אום

לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לז אֵלֶּה מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה
וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃
לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד
מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם
וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
ליהוה

קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כְּנִישִׁין
תְּהוֹן כָּל עֲבִידַת פֻּלְחָן
לָא תַעְבְּדוּן׃ לז אִלֵּין
מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְעָרְעוּן
יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ
לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא
נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין
פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵהּ׃
לח בַּר מִשַּׁבַּיָּא דַיְיָ
וּבַר מִמַּתְּנָתֵיכוֹן וּבַר
מִכָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר מִכָּל
נִדְבָתֵיכוֹן דִּי תִתְּנוּן
קדם

ת"א כל מלאכת עבודה לא תעשו שם : עלה ומנחה מנחות מד : זבח ונסכים שם בכורות יז תמורה יד : מלבד שבתות ה' שם :

שפתי חכמים

פירוש ושאכדתי וקודש : כל מלאכה לא תעשו וי"ל דלעיל לא יכול לפרש קדשהו בכסות נקיה וכו' דלמא הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכרת אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו שהוא מיותר וכא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה כיום. ע"כ האי מקרא קודש בא ללמד קדשהו בכסות נקיה וכו' : פ דק"ל דהרבה מנחות כתובים בפרשת ויקרא ולמה לא מפרש איזה מהן . ופרא"ם

רש"י

ובתפלה : (לו) עצרת הוא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן להפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם : כל מלאכת עבדה. אפילו מלאכה שהיא עבודה לכם שאם לא תעשוה יש חסרון כים בדבר : לא תעשו. יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת"ל היא : (לז) עלה ומנחה. (מנחות מד) מנחת נסכים הקריבה פ עם העולה : דבר יום ביומו. חוק הקצוב בחומש

משלי ישראל

גרופן דער בחור דער למדן וואס ער איז אגרויסר מיוחס פירין מיר אים אין חדר אריין צוא זיין רבי דעם למדן דער מיוחס אז דר בחור האט גזעהן דעם גרוסן כבוד וואס ער האט איז אים שון נים אוף גגאנגן אוף דיא גדאנקן ער זאל מאן אזעליכע שלעכטע זאכן ווייא ער האט פריר גטאן ווארום ווייא אזו וועט ער איבר לאזן דיא מוזיק מיט דעם גאנצן כבוד אונ וועט גיין צוא דיא מילמערלך תאפן בייא דיא ארומע מענטשן עפיל מיט נים. דר נמשל דער פון איז אזו דר מענטש איז פון זיין יוגינט מיט שלעכטע גדאנקן און זיין סבע איז צוא גלוסטן צוא תענוגי עולם הזה אונ ווען דר פסוק זאל בפירוש זאגן מען זאל דעם ניינטן טאג עסן און טרינקן מי יודע וואס דר מענטש וואלט גטאן ערב יום כפור מען וואלט אזו פיל געגעסן און און גשיכרת זיך אז עס וואלט ערב יום כפור אוף דער נאכט גאר נים גוועזן קיין מנין אין שול דרום האט ער גשריבן דיא מצוה פון ערב יום כפור מיט דעם לשון פון תענית (ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש) איר זאלט פייניגן אייערי לייבר דעם ניינטן טאג אין חודש תשרי מילא תיינט אז מען זעהט אז גאט האט גשטעלט דאס עסן פון ערב יום כפור מיט אלשון פון תענית מיט

פירוש ע"ט

מקריב זיין אפייאר אפר צו גאט עצרת היא דס איז איין אוף האלטונג. (עיין רש"י) כל מלאכת עבודה לא תעשו אלע מלאכות פון ארבייט זאלט איר נים טאן : (לז) אלה מועדי יי דס זענן די ימים טובים פון גאט אשר תקראו אותם וואס איר זאלט רופן זייא מקראי קודש ארופונג פון הייליקייט להקריב אשה ליי צו מקריב זיין אפייאר אפר צו גאט עולה ומנחה אקרבן עולה מיט אמנחה צו דער עולה זבח ונסכים שעכטונג מיט נסכים דבר יום דעם דין פון איטליכען טאג כלומר וויפל קרבנות מבדרף מקריב זיין ביומו זאלט איר עס מקריב זיין אין זיין טאג מלבד שבתות יי חוץ די קרבנות וואס מען בדארף מקריב זיין אום שבת זאלט איר מקריב זיין דיא קרבנות פון יום ומלבד כל מתנותיכם חוץ קרבנות פון אייערע מתנות וואס איר וועט געבן קרבנות פר אמתנה צו גאט ומלבד כל נדריכם אונ חוץ אלע אייערע

לַיהוָה׃ לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־
תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃ מ וּלְקַחְתֶּם
לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר
כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת
וערבי

קֳדָם יְיָ׃ לט בְּרַם
בַּחֲמִשָּׁא עֲשַׂר יוֹמָא
לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
בְּמִכְנַשְׁכוֹן יָת עֲלַלְתָּא
דְאַרְעָא תְּחַגּוּן יָת
חַגָּא דַיְיָ שַׁבְעַת יוֹמִין
בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נְיָחָא
וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נְיָחָא׃
מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא
קַדְמָאָה פֵּרֵי אִילָנָא
אֶתְרוֹגִין וְלוּלְבִין וַהֲדַסִּין
וערבין

ת״א בחמשה עשר יום לחדש ר״ה ז: ביום הראשון שבתון פסחים ס: ולקחתם לכם ביום הראשון שם לח סוכה יא כ כט ל לג לד מה מג מגילה כ מנחות פז ס׳ סוהר פ׳ את מנין נחמד על ד׳ מינים בלולב שבאים לרצות על המים וכו׳ פאוב וכ׳ ויקרא ו פרי עץ הדר ברכות מ סוכה לד לה: כפת תמרים שם לא לב לג מה: וענף עץ עבות שם לג: וערבי נחל שם לג מד:

בעל הטורים

וכנגד ס׳ שמות שים. לנפש וס׳ סכילות לכ״ג: (מ) פרי עץ הדר כפות תמרים. פרי עץ הדר. בגי׳ אתרוגים: עבת. חסר ו״ו בשביל שיש דברים שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול אשירה עיר הנדחת נקטם ראשו ועל פ״ג: כפות תמרים. סיגו לולב. לולב בגי׳ חיים לכך יבש פסול. מן חיים. סיינו

פירוש רשב״ם

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה. אע״פ שראש השנה ויום הכיפורים באים לזכרון לכפרת אבל סוכות בא לשמחה ולהוראה על שמילא בתיהם כל טוב בימי אסיפה: עצרת. עצירת מניעת מלאכה: (מ) וענף עץ עבות. קמץ הוא. כמו קדוש טהור. עמוק. גדול.

רש״י

צ הפקודים: דבר יום ביומו. הא אם עבר יומו בטל קרבנו: (לט) אך בחמשה עשר יום. תחגו. קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את השבת ת״ל אך שוטל ואם לא חגלומין כל שבעה: באספכם את תבואת הארץ. שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנאמרו לעבר את השנים שאם אין כעבור פעמים שסוא באמצע הקיץ או החורף: תחגו. שלמי חגיגה: שבעת ימים. (חגיגה י) אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה ת״ל ותחגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין: (מ) פרי עץ הדר. (סוכה לד) עץ שטעם עצו ופריו שוה: הדר. הדר באילנו משנה לשנה ק וזהו אתרוג: כפת תמרים. חסר וי״ו למד שאינה אלא ר אחת: וענף עץ עבת. שענפיו

שפתי חכמים

פי׳ אי מנחה בפני עצמה היא עולה וזבח ונסכים ומנחה מובעי ליה: צ בפרשת פנחס והם מפורש כל המוספים שיש יום שיש בו מוספים הרבה ויש יום שיש בו מוספים מועטים: ק וא״ת סלפל ארוך הוא שדר גם כן באילנו משנה לשנה וטעם עצו ופריו שוה נמי. וי״ל דמ״מ אין יואאין בו דאי סקלת חדא לא הוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו ואי סקלת כ׳ או ג׳ ולקחתם פרי כתיב פרי אחד במשמע ולא שנים: ר וא״ת א״כ היה לו לכתוב כף (נח״י) וי״ל דכפת היינו כד

פירוש ע״ט

נְדָרִים וָואס אִיר וֶועט מְנַדֵר זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט וּמִלְּבַד כָּל נִדְבֹתֵיכֶם אוּנ חוּץ אַלֶע אַייעֶרֶע נְדָבוֹת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיְיָ וָוס אִיר וֶועט גֶעבְּן צוּ גָאט׃ (לט) אַךְ נַייאֶרְט בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם פוּפְצֶעגְטְן טָאג אִין דֶעם זִיבֶּעטְן חוֹדֶשׁ בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ אַז אִיר וֶועט אַיין זַאמְלְן דִיא תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם לַאנְד תָּחוֹגּוּ אֶת חַג יְיָ זָאלְט אִיר פַייאֶר טָאגְן דֶעם פַייאֶר טָאג פוּן גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבְּן טָאג בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין עֶרְשְׁטְן טָאג אוּנ אִין אַכְטְן טָאג זָאלְט אִיר רוּאָן׃

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אוּנ אִיר זָאלְט נֶעמְן צוּ אַייךְ אִין דֶם עֶרְשְׁטְן טָאג פוּן סוּכּוֹת פְּרִי עֵץ אַפֵּירֶע וָואס זִיא וַואקְסְט אוֹף אַבוֹים מֵיינְט מֶען אַיין אֶתְרוֹג הָדָר עֶר אִיז שֵׁיין נָאךְ אַפֵּירוּשׁ

משלי ישראל

דָם עֶסְן וֶועט מֶען קוּמֶן צוּא אַהַיילִיגֶע מַדְרֵיגָה אַזוֹ וָועט שׁוֹן דֶר מֶענְטְשׁ אַלֵיין פַאר שְׁטֵיין אַז מִיט דָם עֶסְן פוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר דַארְף עֶר זִיךְ נִיט אָן טָאן תַּעֲנוּג צוּם גוּף נָאר עֶר זָאל מְקַיֵים זַיין גָאטֶס מִצְוָה וָואס עֶר הָאט אָן גֶזָאגְט מִיט זַיין חָכְמָה מֶען זָאל עֶסְן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אוּנ יוֹם כִּפּוּר זָאל מֶען פַאסְטְן אוּנ עֶס וֶועט זַיין גֶערֶעכִינְט גְלַייךְ וִויא מֶען הָאט גְפַאסְט בֵּיידֶע טֶעג דַארְף בְּוַודַאי דָאס עֶסְן אוֹךְ זַיין מִיט הַיילִיקַיים מִיט יִרְאָה אַזוֹ וִויא מֶען זִיצְט פַאר גָאט פוּנְקְט וִויא דֶר בָּחוּר הָאט גֶזֶעהְן מִיט דֶעם חֶדֶר גַיין הָאט עֶר גְרוֹס כָּבוֹד אִיז עֶר שׁוֹן נִיט גְלָאפְן הָאפְּן דִיא עֶפִּיל פוּן דִיא מִילְטֶערְלֶךְ׃

וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃ מא וְחַגֹּתֶם
אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃ מב בַּסֻּכֹּת
תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח
בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃ מג לְמַעַן
יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם
מארץ

ת"א ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבת קלא פסחים ה סוכה מג :
ותגתם אותו חג לה' פסחים ס חגיגה ט י : בחדש השביעי תחגו אתו חגיגה ט :
בסכת תשבו סוכה ב ו ט כו כז כח לו לז קידושין לד סנהדרין ד זבחים לז ערכין ג ס'
הזוהר פ' בראשית ופ' פנוה : כל האזרח בישראל סוכה כז כח זבחים לז :
למען ידעו דורותיכם עירובין ג סוכה ב זבחים לז : כי בסכות הושבתי סוכה יא .

אונקלוס

וְעַרְבִין דְּנַחַל וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן שַׁבְעָא יוֹמִין : מא וּתְחַגּוּן יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוּן יָתֵהּ : מב בִּמְטַלַּיָא תֵּיתְבוּן שַׁבְעַת יוֹמִין כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יִתְבוּן בִּמְטַלַּיָא : מג בְּדִיל דִּיִדְעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בִמְטַלַּת עֲנָנֵי אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא

פירוש רשב"ם

כלומר ענף של עץ מעובה הרבה : (מב) כל האזרח. אפי' אותן שיש להם בתים . ישבו בסוכות : (מג) למען ידעו דורותיכם . פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה . סוכה ממש . וזה טעמו של דבר חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן תירוש ויצהר . למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה . וכסדר הזה נמצא בפ' עקב

בעל הטורים

לולב שעולה כמנין חיים וכן תודיעני אורח חיים : בסכות תשבו שבעת ימים . כנגד ז' פני כבוד וכנגד שבעת סימנים שישראל יושבין בסוכות זוכין לז' חופות ואלו הן . מנך . מבן. נוגה . אש . להבה . כבוד שכינה . וסכת לויתן . ולוה לעשות סוכות בתחלה כתורף שאם היו עושים בקין לא היה ניכר אלא היה נראה שעושין אותה לצל : (מג) למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי . הגין על כ"ף דבסכות דסד כ' אמה

שפתי חכמים

אמה וכה פלין הרבה אבל אי כתיב כף לא משמע אלא עלה אמה : ש ר"ל ישראל מדכתיב האזרח בה"א הידועה לומר המיוחד שבאזרחים דהיינו ישראל וא"כ ל"ל בישראל אלא לרבות

רש"י

קלופים כעבותות וכחבלים וזהו הדס העשוי כמין קליעה : (מב) האזרח . זה ש אזרח : בישראל . (ת"כ) לרבות את הגרים : (מג) כי בסכות

פירוש ע"ט

איז הדה וואנונג כלומר ער וואקסט פון יאר צו יאר אונ פאלט ניט אראפ אום ווינטער פון בום כפות תמרים אונ דיא בלעטר פון טייטיל בייטר מיינט מען אלולב וענף עץ עבות אונ די צווייגן וואס זענן גפלאכטן אזו וויא שטריק מיינט מען איין הדס וערבי נחל אונ צווייגן וואס דיא וואקסן ביא וואסר מיינט מען ערבות ושמחתם לפני יי אלהיכם אונ איר זאלט זיך פרייא פאר אייער גאט שבעת ימים זיבען טאג : (מא) וחגותם אותו חג ליי אונ איר זאלט זייא פייאר טאגן פון גאטס וועגן שבעת ימים בשנה זיבן טאג אין יאר דס זאל זיין צו אייך חקת עולם אחוק אויף אייבג לדורותיכם צו אייער גבירט בחדש השביעי תחוגו אותו אין דעם זיבטן חודש זאלט איר פייאר טאגן דעם יום טוב : (מב) בסוכות תשבו שבעת ימים אין סוכות זאלט איר זיצן זיבן טאג כל האזרח בישראל אלע אלט גיזעסנע צווישן די ישראל ישבו בסוכות זאלן זיצן אין סוכות : (מג) למען דרום היים איך אייך זיצן אין סוכות ידעו דורותיכם כדי אייערע דור דורות זאלן וויסן כי בסוכות הושבתי את בני ישראל אז איך האב גמאכט זיצן דיא קינדר ישראל אין סוכות

מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי

כד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃ ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן

מערב

מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ מד וּמַלִּיל מֹשֶׁה יָת סְדַר מוֹעֲדַיָּא דַּיְיָ וְאַלְּפִנּוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מְשַׁח זֵיתָא דַכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינַיָּא תְּדִירָא׃ ג מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא דְסַהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יְסַדַּר יָתֵהּ אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא

עד

ת״א וידבר משה את מועדי ס׳ ר״ה כ״ד מגילה לא לב מריש פח ב״ק סב מנחות פב

בעל הטורים

אדם יודע שיושב בצל סוכה: (ב) ויקחו אליך שמן זית. סמך שמן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל שמונת ימי החנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג: להעלות נר. ולא כתיב נרות והיינו כב״ה שבליל ראשון מדליק נר אחד ומוסיף והולך: (ג) מחוץ לפרוכת העדות. וכן בפרשת תצוה אשר על העדות וזהו שאמרו חז״ל שנר מערבי הוא עדות ששכינה בישראל: מחוץ לפרכת. הפסוק מתחיל במ״ם ומסיים במ״ם שההיכל היה ארכו מ׳ אמה (וכן הפרוכת היה מדתה מ״ם): יערוך אותו אהרן. ובפרשת תצוה כתיב אהרן ובניו לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו ליכנס לבדם אלא היה נכנס עמהם ומ״מ היה פורש בשעת

פירוש רשב״ם

תשמעק. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה׳ אלהיך זה ארבעים שנה וגו׳. ויאכלך את המן וגו׳. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת. כי ה׳ אלהיך מביאך אל ארץ הטובה ואכלת ושבעת. ורם לבבך. ושכחת את ה׳ וגו׳. ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה. וזכרת את ה׳ אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב״ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב. לבלתי רום לבבו על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשה לנו את החיל הזה: (ב) ויקחו אליך שמן זית זך. פרשה זו נשנית לפי שהמנורת נוכח השלחן להאיר אל השלחן שעליו לחם הפנים שמפורש כאן שכל זה מתיקון השולחן ומנורה. השמן להאיר.

רש״י

הושבתי. (סוכה יא) ענני כבוד: (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות ופ׳ ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך וכן מפורשין במנחות (דף פו) ובת״כ: תמיד. מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום: (ג) לפרכת העדות. שלפני הארון שהוא קרוי עדות (שבת כב. ת״כ) ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה

פירוש ע״ט

רש״י שרייבט דס מיינט מען די ענני כבוד בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אז איך האב זייא אוס גצוגן פון דעם לאנד מִצְרַיִם דערנצמאל האב איך זיי ארום גרינגילט ענני כבוד אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין גאט אייער גאט: (מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אונ משה האט גרעט אֶת מוֹעֲדֵי יְיָ דיא ימים טובים פון גאט צו דיא קינדר ישראל: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וכו׳: (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דו משה גביט צו די קינדר ישראל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אונ זיי זאלן געמן צו דיר שֶׁמֶן זַיִת בוימיל פון אייל בירטן לוטירן בוימל כָּתִית צו שטוסן כלומר מען זאל דיא אייל בירטן צו שטוסן. דער בוימל זאל זיין לַמָּאוֹר צו לייכטן לְהַעֲלוֹת נֵר אן צו צינדן די לעכט פון דער מנורה תָּמִיד אלע נעכט: (ג) מִחוּץ לְפָרוֹכֶת פון אויסן ווייניג פון דם פרוכת וואס הענגט הָעֵדוּת פאר דעם ארון פון דיא לוחות בְּאוֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ אַהֲרֹן אין דעם אוהל מועד זאל אהרן אן ריכטן די מנורה אונ ער זאל אזו פיל בוימל אריין גיסן אין די רערליך פון דער מנורה אז עס זאל ברענן מערב עד

מֵעֶ֛רֶב עַד־בֹּ֛קֶר לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה תָּמִ֑יד
חֻקַּ֥ת עוֹלָ֖ם לְדֹרֹתֵיכֶֽם׃ ד עַ֚ל
הַמְּנֹרָ֣ה הַטְּהֹרָ֔ה יַעֲרֹ֖ךְ אֶת־הַנֵּר֑וֹת
לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה תָּמִֽיד׃ פ ה וְלָקַחְתָּ֣
סֹ֔לֶת וְאָפִיתָ֣ אֹתָ֔הּ שְׁתֵּ֥ים עֶשְׂרֵ֖ה
חַלּ֑וֹת שְׁנֵי֙ עֶשְׂרֹנִ֔ים יִהְיֶ֖ה הַחַלָּ֥ה
הָאֶחָֽת׃ ו וְשַׂמְתָּ֥ אוֹתָ֛ם שְׁתַּ֥יִם
מַעֲרָכ֖וֹת שֵׁ֣שׁ הַֽמַּעֲרָ֑כֶת עַ֛ל
הַשֻּׁלְחָ֥ן הַטָּהֹ֖ר לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃ ז וְנָתַתָּ֥
עַל־הַֽמַּעֲרֶ֖כֶת לְבֹנָ֣ה זַכָּ֑ה וְהָיְתָ֤ה
ללחם

עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ
תְּדִירָא קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן: ד עַל מְנַרְתָּא
דַכְיְתָא יְסַדַּר יָת
בּוֹצִינַיָא קֳדָם יְיָ
תְּדִירָא: ה וְתִסַּב
סֻלְתָּא וְתֵיפֵי יָתַהּ
תַּרְתָּא עַשְׂרֵי גְרִיצָן
תְּרֵין עֶסְרוֹנִין יְהֵי
גְרִיצְתָּא חֲדָא: ו וּתְשַׁוֵּי
יָתְהוֹן תַּרְתֵּין סִדְרִין
שִׁית סִדְרָא עַל פָּתוֹרָא
דַכְיָא קֳדָם יְיָ: ז וְתִתֵּן
עַל סִדְרָא לְבוֹנְתָּא
דַכְיְתָא וּתְהֵי לִלְחֵם
לאדכרתא

תו"א מערב עד בקר זבחים יב מנחות פט: על המנורה מנחות כח: ולקחת סלת מנחות עו את שני עשרונים מנחות לד לה: ושמת אותם מנחות לד לה: על השלחן חגיגה כו מנחות כט ל: ונתת על טהור לז מנחות צו לו לח:

בעל הטורים

הקטרה: ואפית אותה. בגימ' כמין תבה פרוצה ובגימ' הפינה רקדה. בלחם הפנים כ"ד עשרונים והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שהוזרין הלילה. כל"ד שעות שביום והם שש שמערכת כנגד ששת ימי בראשית שבהן נברא העולם שבכל מקרים

שפתי חכמים

את הנרות מישראל: ת ר"ל בתחלה בערב כשמדליק את הנרות מדליק הנר מערבי בתחלה כשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ועדיין נר מערבי דולק והולך כשהיו שאר הנרות דולקות לחוץ ומטיב אבל נר זה לא היה מטיב עד הערב ונותן בו שמן כמו בשאר נרות כן פירש"י בפרק במה מדליקין: א והוא מקרא קצר וצריך להוסיף חלה אחר חלה שם להודיע אלו ו' מה כן ומוסיף מלה אחת להודיע בו' חלות האחרות כן היו על המערכה השניה: ב ופי' טהרו גבו ובלבין ישמעאל קורין לגב טהור בטי"ת רפויה הנקרא בלבונן ד"ע. כהא"ס: ג כלומר הסניפין היו למעלה של

רש"י

בישראל שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים: יערך אתו אהרן מערב עד בקר. (ת"כ) יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כדאי אף ללילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם: (ד) המנרה הטהרה. שהיא זהב טהור. ד"א על טהרה של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר: (ו) שש המערכת. שש חלות המערכת א האחת: השלחן הטהר. של זהב טהור. ד"א על טהרו של שלחן ב שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל ג גבי השלחן (מנחות צ"ו. ת"כ): (ז) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו בזך.

פירוש ע"ט

טֶקר פון נאכט ביז פריא לִפְנֵי יְיָ צו פאר גאט תָּמִיד אַלֶע נאכט דאס זאל זיין צו אייך חֻקַּת עוֹלָם אַחוק אויף אייביג לְדֹרֹתֵיכֶם צו אייערע דור דורות: (ד) עַל הַמְּנֹרָה אויף דער מנורה הַטְּהֹרָה ווס זיא איז פון ריין גאלד יַעֲרֹךְ אֶת הַנֵּרוֹת זאל ער אן ריכטן דיא רעהליך לִפְנֵי יְיָ צו פר גאט תָּמִיד אלע נאכט: (ה) וְלָקַחְתָּ סֹלֶת אונ דו זאלסט נעמן זעמל מעל וְאָפִיתָ אֹתָהּ אונ זאלסט זיא באקן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת צוועלף קוכן שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת איטליכע חלה זאל געבאקן ווערן פון צווייא צענטלן זעמל מעל: (ו) וְשַׂמְתָּ אוֹתָם אונ דוא זאלסט זייא מאכן שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת צוויי אן ריכטן שֵׁשׁ זעקס הַמַּעֲרָכֶת חלות זאל זיין אין איין אן רעכט אונ דיא צוועלף חלות זאל מען אום סדערן עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר אויף דעם טיש וואס ער איז פון ריין גאלד פר גאט: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת אונ דוא זאלסט געבן אויף דעם אן רעכטונג לְבֹנָה זַכָּה לויטרן ווייריך וְהָיְתָה אונ דר

לחם לאזכרה אשה ליהוה׃
ח ביום השבת ביום השבת יערכנו
לפני יהוה תמיד מאת בני ישראל
ברית עולם׃ ט והיתה לאהרן
ולבניו ואכלהו במקום קדש כי
קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה
חק עולם׃ ס י ויצא בן אשה
ישראלית והוא בן איש מצרי
בתוך

לאדכרתא קרבנא
קדם יי׃ ח ביומא
דשבתא ביומא
דשבתא יסדרנה
קדם יי תדירא מן
קדם בני ישראל קים
עלם׃ ט ותהי לאהרן
ולבנוהי ויכלנה באתר
קדיש ארי קדש
קודשין הוא ליה
מקרבניא דיי קים
עלם׃ י ונפק בר
אתתא בת ישראל
והוא בר גבר מצראה
בגו

ת"א ביום השבת יומא לד׃ מאת בני ישראל ברית מנחות כא׃ והיתה לאהרן יומא יז בתרא קמג סנהדרין כא ע"ז י׃ חק עולם מנחות פו׃

בעל הטורים

בזכות ישראל׃ (י) ויצא בן אשה ישראלית. סמך מקלל לביום השבת לומר שמקלל ומקושש היו בזמן אחד ולומר שמחלל

רש"י

בזיכי לבונה מלא ד קומץ לכל אחד׃ והיתה. הלבונה הזאת ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה׃ (פ) והיתה. המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה היא׃ ואכלהו. מוסב על הלחם שהוא לשון זכר׃ (נ) ויצא בן אשה ישראלית. (ס"כ) מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמו ה יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, ו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה. ומתניתא אמרה שבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף׃ בן איש מצרי. הוא

שפתי חכמים

השלחן ולחם הפנים מונח עליהם והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישברו אבל על השלחן לא היה קנה דהלחם התחתון רוכב על השלחן׃ ד פי' דילפינן מג"ש כתיב הכא מערכה וכתיב גבי לחם הפנים מערכת מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים בתים אף כאן היה נותן שני בזיכי לבונה כלומר על כל מערכה היה נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכים אלא אצל המערכה כדי שלא יבלעו הלחם מפני הוכדן של בזיכין ופירוש על המערכה אצל המערכה וסמוך לו כמו והכות על הארון את הפרוכת׃ ה לפי שדרשינן סמיכות ולעיל כתיב חק עולם ויצא וגו' כלומר מעולמו יצא׃ ו כתב הרא"ם תמהני מנא דמעשה המקלל בשנה שניה היה שהרי לחם הפנים לא היה אלא לאחר שהוקם המשכן וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר וקשה דהא פירש"י ויניחהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו וכו' והמקושש בשנה ראשונה היה כדפירש"י וימצאו איש מקושש עצים בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה באו זו והללה וכו' א"כ מעשה דמקלל ג"כ בשנה

פירוש עט

ווירדיך זאל זיין ללחם צום ברוט לאזכרה צוא אנידערעבענש אשה ליי אפייאר אפר צו גאט׃ (ח) ביום השבת אום שבת יערכנו זאל ער דאס ברוט אן ריכטן לפני יי צו פר גאט תמיד פון איין שבת צום אנדרן כלומר אום שבת זאל ער אראפ נעמן דס ברוט ווס עס איז גלעגן פון יענר וואך אונ זאל לייגן ארוף דאס פרישע ברוט דאס זאל זיין מאת בני ישראל פון דיא קינדר ישראל ברית עלם אברית אוף אייבג׃ (ט) והיתה אונ דיא מנחה כלומר דיא אלע ברוט זאלן זיין לאהרן ולבניו צו אהרן אונ צוא זיינע קינדר ואכלוהו במקום קדוש אונ זיא זאלן עסן אים אוף איין הייליג ארט כי ווארום קודש קדשים גאנץ הייליג הוא לו איז דיא מנחה צו אים מאשי יי פון דיא פייאר אפר פון גאט חק עולם דאס זאל זיין אוף אייבג׃ (י) ויצא בן אשה ישראלית אונ ער איז ארוס גגאנגן דר זון פון איין אשה ישראלית והוא בן איש מצרי אונ ער איז אזון פון אמצרי כלומר איין ישראלית האט געהאט אזון פון איין מצרי אונ הט זיך

בְּת֖וֹךְ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּנָּצוּ֙ בַּֽמַּחֲנֶ֔ה
בֶּ֚ן הַיִּשְׂרְאֵלִ֔ית וְאִ֖ישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִֽי׃
יא וַ֠יִּקֹּב בֶּן־הָֽאִשָּׁ֨ה הַיִּשְׂרְאֵלִ֤ית אֶת־
הַשֵּׁם֙ וַיְקַלֵּ֔ל וַיָּבִ֥יאוּ אֹת֖וֹ אֶל־מֹשֶׁ֑ה
וְשֵׁ֥ם אִמּ֛וֹ שְׁלֹמִ֥ית בַּת־דִּבְרִ֖י
לְמַטֵּה־דָֽן׃ יב וַיַּנִּיחֻ֖הוּ בַּמִּשְׁמָ֑ר
לִפְרֹ֥שׁ לָהֶ֖ם עַל־פִּ֥י יְהוָֽה׃ פ

וידבר

ת״א ויקב את השם סנהדרין נו :

אונקלוס

בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִתְנְצִיאוּ בְּמַשְׁרִיתָא בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל׃
יא וּפָרֵישׁ בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגֵּז וְאַיְתִיאוּ יָתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמֵּהּ שְׁלֹמִית בַּת דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דְדָן׃
יב וְאַסְּרוּהִי בְּבֵית מַטְּרָא עַד דְּיִתְפָּרַשׁ לְהוֹן

פירוש רשב״ם

הפת לערוך : (יא) ויקב. הזכיר את השם ואח״כ בירכו :

בעל הטורים

שבת ככופר בעיקר : ויגלו. ב׳ ויגלו במחנה ויגלו שניהם בבדם רמז למ״ד שילא חייב מיתת דינו של משה על שרלס ליפט אסלו במחנה דן וזהו ויגלו בשדה של ספקי שדה : (יא) ויקוב. ב׳ במס׳ מתרי ליפני ויקוב את השם ויקוב חור בדלתו וסייעו דאיפא בסנהדרין ואימא דברזים מברז מלמד ששתים לעות שבה : ויקלל. ד׳ במס׳ ויקוב ויקלל ושמעי הלך בללע סהר הלוך ויקלל ויקלל הפלשתי את דוד ויקלל את יומו באיוב דאיתקש קללת השם כדכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור על כן נהרג שמעי והפלשתי אבל איוב שלא רלה לקלל כדכתיב כאחת הנבלות תדברי ולא קלל רק את יומו על כן ויוסף ה׳ לאיוב למשנה : (יב) ויניחוהו. ב׳ במסורה הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחוץ לעיר גבי לוט ויניהוהו

שפתי חכמים

ראשונה היה. ופירש אע״פ שמעשה לתם בשנים לא היה אלא בשבת שניה מכל מקום אפשר שליווי להם הפנים היה בשבת ראשונה ובשעת בלווי כששמע הוהו רשע מיד לגלג וע״ש : ז לפי שפי׳ רש״י לעיל וילא מהוייב עמד וגידף קשה הוהך אליה. וכ בזה אלא כך פירושו כשאמר לו באותות לבית אבותם כתיב אמר לשו מי היה אבי אמרו לו מלרי היה אמר לשו איזה מלרי אמרו לו אותו מלרי שהרגו משה בשם המפורש מיד עמד וגידף : ח וא״ת והא בפרשת שמות כתיב וורא כי אין איש ופירש״י עתיד לנאת ממנו איש טוב. וי״ל דלכך נקט רש״י עתיד לנאת ר״ל דכאותו זמן כבר נולד היה. זה אבל אחר כך אין איש עתיד לנאת ממנו שהוא טוב והא דאמר שנתגייר וכא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה לריך לשתגייר. הירך ברמב״ן שנכנס לברית מילה וטבילה והרלאת דמים בשעת מתן תורה והוא דבק באמו כהון בני ישראל. ותוס׳ תירלו קודם מתן תורה היה הולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו כי היה מלרי וכאשר גדל נתגייר לדעתו : ט ר״ל בלא הניחו ליסע אללו גם : י זה טעם כולו אדלעיל למה לא הניחום ביחד ומפרש לפי שיודעין

רש״י

המלרי ז שהרגו משה : בתוך בני ישראל. מלמד ח שנתגייר : וינצו במחנה. על עסקי המחנה : ואיש הישראלי. זה שכנגדו שמיחה בו ט מטע אהלו : (יא) ויקב. כתרגומו ופירש (סנהדרין נו) שנקב שם המיוחד וגדף והוא שם המפורש ששמע מסיני : ושם אמו שלמית בת דברי. שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה זונה : שלמית. דהות פטפטה שלם עלך שלם עלך שלם עליכם מפטפטת בדברים שואלת בשלום הכל : בת דברי. דברנית היתה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה : למטה דן. מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו (שמות לא) אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו : (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו מקושש עמו ששניהם היו בפרק אחד יודעים היו י שהמקושש במיתה (סנהדרין עח) שנאמר (שמות לא) מחלליה מות יומת אבל לא פורש לשם

פירוש ע״ט

זביידער גוועזן איז ער גיאנגגן צווישן די ישראל וינצו במחנה און זייא האבן זיך גיקריגט אין דר מחנה בן הישראלית דער זון פון דר ישראלית ואיש הישראלי מיט איין מענטש איין ישראל : (יא) ויקוב בן האשה הישראלית את השם און דר זון פון דער ישראלית האט ארוס גרעט דם שם

פירוש ע״ט

המפורש ויקלל און האט גישאלטן ויביאו אתו אל משה האט מען אים גיבראכט צו משה ושם אמו און דער נאמן פון זיין מוטר איז שלומית בת דיא טאכטר פון דברי למטה דן פון דעם שבט דן : (יב) ויניחוהו במשמר האט מען איהם געלייגט אין דר תפיסה לפרוש להם על פי ה׳ ענ

יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יד הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־
הָעֵדָה׃ טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר
לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו
וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ טז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה
מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־
הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ־שֵׁם
יוּמָת

לְהוֹן עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא
דַיְיָ׃ יג וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ יד אַפֵּק
יָת דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן
כָּל דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישֵׁהּ וְיִרְגְּמוּן
יָתֵהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא׃
טו וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּמַלֵּל לְמֵימַר גְּבַר
גְּבַר דִּי יַרְגֵּז קֳדָם
אֱלָהֵהּ וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃
טז וּדְיִפָרֵשׁ שְׁמָא דַיְיָ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל
מִרְגַּם יִרְגְּמוּן בֵּהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא כְּגִיּוֹרָא
כיציבא

ת״א הוצא את המקלל שם מב מג ט : ורגמו אותו סוטה כג סנהדרין מב ז׳ איש כי יקלל אלהיו הגיגה יא קידושין ל סנהדרין נו שבועות לו : ונשא חטאו פסחים לג לו : ונקב שם ה׳ סנהדרין נו שבועות לו : כגר כאזרח סנהדרין נו : בנקבו שם יומת שם ם שבועות לו :

בעל הטורים

מחון לעיר למה ויניחוהו במשמר כדי לסמכו : (טז) בנקבו שם . וסמיך ליה איש כי יכה רמז למה שאמרו יכה יוסי את יוסי . ד״א בנקבו שם וסמך ואיש כי יכה לומר כל השומע לוקה

פירוש רשב״ם

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו . סתם בכינוי בלא פירוש שם המובהק ומפרש ה׳ המובהק יתברך שמו . ואחר כך מקללו : (טז) מות יומת . לפי פשוטו יש לפרש כן :

רש״י

ב באיזו מיתה לכך נאמר (במדבר טו) כי לא פורש מה יעשה לו . אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו : (יד) השמעים . אלו העדים : כל . להביא את הדיינים : את ידיהם . אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרמת לך : כל העדה . (ת״כ) במעמד כל העדה (מכאן) ששלוחו של אדם כמותו : (טו) ונשא חטאו . בכרת כשאין התראה : (טז) ונקב שם . אינו חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי : ונקב . לשון קללה כמו (במדבר כג) מה אקב :

שפתי חכמים

שזה במיתה אבל מקלל לא היו יודעין שהוא במיתה ושמא לא יהיה במיתה ויגעטר. זה הכבר כואיל ויושבין יחד ימיסוכן : ב וא״ת כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת במיתה למה לא דנוהו כתנק דהא כל כתס מיתה שבתורה הוא חנק . וי״ל שהבוהין שהמחלל שבת כאלו עובד ע״א וכופר בהקב״ה כיון שאין מאמין שבראת הקב״ה במעשה בראשית אין מאמין בהקב״ה ברא העולם וכאלו מאמין בע״א ושמא כמו שע״א בסקילה כך מחלל שבת בסקילה או שמא חנק לכך היו מסופקים : ל י״מ אין אנו נענשין לפי שהעדים צריכים לספוד

פירוש ע״ם

זָאל זַייא וָוערְן בַּשַׁייד דוּרְךְ דָם צִיוּוּי פוּן גָאט אוּנ עֶס קוּמְט אִים מִיתָה : (יג) וַיְדַבֵּר וכו׳ : (יד) הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל וכו׳ צִיא אוּם דֶעם וָוס הָט גְשָׁאלְטְן צוּ אוֹיסְן וַוייְנִיג פוּן דֶער מַחֲנֶה וְסָמְכוּ כָּל וכו׳ אוּנ זָאלְן אָן לֶעהְנְן אַלֶע וָואס הָאבְּן גְהֶערְט וִוי עֶר הָאט גְשָׁאלְטְן דָאס זֶענְן דִיא עֵדוּת אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ זַייעֶרֶע הֶענְט אוֹף זַיין קָאפּ זַיי זָאגְן צוּ אִים מִיר וָועלְן נִיט גְשְׁטְרָאפְט וָוערְן מַחֲמַת דֶעם וָואס דוּא וָוערְסְט גְהַרְגִית דֶען דוּא הָאסְט דִיר אַלֵיין גוֹרֵם גְוֶוען וְרָגְמוּ

אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה אוּנ זָאלְן אִים פַר שְׁטֵיינְן גָאר דָאס אֵיין זַאמְלוּנְג : (טו) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אוּנ צוּ דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ אַזוֹ זָאגְן אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו אִטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָוס וָועט שֶׁעלְטִין גָאט וְנָשָׂא חֶטְאוֹ וָועט עֶר לַייְדְן זַיין זִינְד כְּלוֹמַר אַז מֶען הָאט אִים נִיט מַתְרֶה גְוֶועְן אִיז עֶר חַיָּיב כָּרֵת : (טז) וְנֹקֵב שֵׁם יְיָ אוּנ דֶר וָואס רֶעט אַרוֹס דֶעם נָאמֶן פוּן גָאט אוּנ שֶׁעלְט אוּנ מֶען הָאט אִים מַתְרֶה גְוֶוען מוֹת יוּמָת זָאל עֶר גְטַייט וָוערְן בַּייא דֶעם בֵּית דִין יוּמָת

יוּמָת: יז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ
אָדָם מוֹת יוּמָת: יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־
בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
יט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: כ שֶׁבֶר
תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן
תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם
כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ: מפטיר כא וּמַכֵּה בְהֵמָה
יְשַׁלְּמֶנָּה

אונקלוס

כְּצֵיצְבָא בְּפָרָשׁוּתֵהּ
שְׁמָא יִתְקְטֵל: יז וּגְבַר
אֲרֵי יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא
דַאֲנָשָׁא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל: יח וּדְיִקְטוֹל
נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְמִנַּהּ
נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:
יט וּגְבַר אֲרֵי יִתֵּן
מוּמָא בְּחַבְרֵהּ כְּמָא
דִי עֲבַד כֵּן יִתְעֲבֵד
לֵהּ: כ תַּבְרָא חֲלָף
תַּבְרָא עֵינָא חֲלָף
עֵינָא שִׁנָּא חֲלָף שִׁנָּא
כְּמָא דִי יְהַב מוּמָא
בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב בֵּהּ:
כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִירָא
יְשַׁלְמִנַּהּ

ת"א ואיש כי יכה קמא פג סנהדרין פח נדה מד. ומכה נפש בהמה ביצה כח כתובות לה נזיר מח ב"ק יב פג: נפש תחת נפש שם פד: ואיש כי יתן מום כתובות לה ב"ק כו לג פג פד: כאשר עשה כן יעשה לו כתובות לב קמא פד: עין תחת עין כתובות לב קמא שם: כאשר יתן מום באדם קמא שם פקידה פ"ט פו: כן ינתן בו כתובות לב קמא פד: ומכה בהמה כתובות לה לח קמא. לה פג סנהדרין פד:

פירוש רשב"ם

(יח) ומכה נפש בהמה. שמיתה לגמרי: (כא) ומכה בהמה ישלמנה. חובל. אע"פ שאינו ממיתה לגמרי:

בעל הטורים

של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה. סמך מקלל לפרשת בהר סיני לומר שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד כאשר

שפתי חכמים

כמו שמשמע מפי המגדף אבל אין לשון רש"י משמע כן: ם פירוש כמה היה שוה בלא מום וכמה הוא שוה עם המום ומשלם הפחת: נ דאל"כ מה ישלמנה מה חסרון עשה בה

רש"י

(יז) ואיש כי יכה. לפי שנאמר (שמות כא) מכה איש וגו' אין לי אלא שהרג את האיש אשה וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם: (כ) כן ינתן בו. פירשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין אותו כעבד ם לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד: (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר בהורג בהמה וכאן דבר בעושה נ בה חבורה:

פירוש ע"ט

פַר שְׁטֵיינֶן יִרְגְּמוּ זָאלְן פַר שְׁטֵיינֶן בּוֹ אִין אִים כָּל הָעֵדָה נָאר דִי עֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בַּייא אַגֵר בַּיי אַיין אַלְט גִיזֶעסֶנֶר בְּנָקְבוֹ שֵׁם אַז עֶר רֶעט אַרוֹס דֶם נָאמֶן פוּן גָאט יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶן גִטֵייט: (יז) וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט הַארְגֶענֶן אַלֶע לַייבֶּר פוּן מֶענְטְשֶׁן כְּלוֹמַר אֲפִילוּ עֶר וֶועט הַארְגֶענֶן אַיין קָטָן מוֹת יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶן גִטֵייט: (יח) וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט הַארְגֶענֶן אַבְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה זָאל עֶר בַּצָאלְן פַאר אִיר נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ אַנֶפֶשׁ פַאר אַנֶפֶשׁ כְּלוֹמַר וִויא פִיל זִיא אִיז וֶוערְט גִוֶוען: (יט) וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט מַאכְן אַמוּם אִין זַיין גִיזֶעלְן כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹ וִויא עֶר הָאט גִטָאן כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ אַזוֹ זָאל גִטָאן וֶוערְן צוּ אִים רש"י שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק מֵיינְט נִיט מֶען זָאל דֶעם אַנְדֶערְן אוֹיךְ מַאכְן אַזוֹ אַמוּם נָאר עֶר זָאל אִים בַּצָאלְן גֶעלְט אַזוֹ וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פַּרְשָׁה מִשְׁפָּטִים: (כ) שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר וֶוען אֵיינֶר הָאט דֶם אַנְדֶערְן אוּם גִבְּרָאכְן אַיין הַאנְט אָדֶער אַפוּס זָאל עֶר אִים בַּצָאלְן פַר דֶעם בְּרָאךְ עַיִן תַּחַת עַיִן כו' כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם אַזוֹ וִויא עֶר וֶועט גֶעבְּן אַמוּם אִין מֶענְטְשִׁין כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ אַזוֹ זָאל גִיגֶעבְּן וֶוערְן אִין אִים כְּלוֹמַר מֶען זָאל שַׁאצְן אַז מֶען זָאל וֶועלְן מַאכְן אַזוֹ אַיין מוּם צוּ אַנְדֶערְן מֶענְטְשְׁן וָואס אִיז זַיין גְלַייכְן וִויא פִיל עֶר וָואלְט גִוָואלְט אַזוֹ פִיל זָאל מֶען דֶעם בַּצָאלְן: (כא) וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט הַארְגֶענֶן אַבְּהֵמָה זָאל

יְשַׁלְּמֶ֑נָּה וּמַכֵּ֥ה אָדָ֖ם יוּמָֽת׃
כב מִשְׁפַּ֤ט אֶחָד֙ יִהְיֶ֣ה לָכֶ֔ם כַּגֵּ֥ר
כָּאֶזְרָ֖ח יִהְיֶ֑ה כִּ֛י אֲנִ֥י יְהוָ֖ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃
כג וַיְדַבֵּ֣ר מֹשֶׁה֮ אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵל֒
וַיּוֹצִ֣יאוּ אֶת־הַֽמְקַלֵּ֗ל אֶל־מִחוּץ֙
לַֽמַּחֲנֶ֔ה וַיִּרְגְּמ֥וּ אֹת֖וֹ אָ֑בֶן וּבְנֵֽי־
יִשְׂרָאֵ֣ל עָשׂ֔וּ כַּאֲשֶׁ֛ר צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה
אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ פ פ

שַׁלְמִנַהּ וּדְיִקְטוֹל
אֱנָשָׁא יִתְקְטֵל ׃
כב דִינָא חֲדָא יְהֵי לְכוֹן
כְּגִיוֹרָא כְּיַצִיבָא יְהֵי
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן ׃
כג וּמַלִיל מֹשֶׁה עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ יָת
דְאַרְגֵז לְמִבְּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵהּ
אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
עֲבָדוּ כְּמָא דִי פַקִּיד
יְיָ יָת מֹשֶׁה ׃ פ פ פ

ת״א ומכה אדם יומת שם : משפט אחד יבמות קכב כתובות לג קמא פד סנהדרין ג כח לב : ויוציאו את סנהדרין מב מג : וירגמו אתו שם מג : ובני ישראל עשו שם :

קכ״ד עוזיאל סימן ומפטירין והכהנים הלוים ביחזקאל בסימן מד

בעל הטורים

אם ס׳ אם מכה וסמיך ליה בהר סיני לומר כאשר לוה למשה בסיני סקל יסקל או ירה יירה כן יעשה לו :

רש״י

ומכה אדם יומת. אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב ם ובא להקישו למכה בהמה מה מכה בהמה בחיים אף מכה אביו בחיים פרט למכה לאחר מיתה לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לומר במכה שפטור ומה בבהמה בחבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה: (כב) אני ה׳ אלהיכם. אלהי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחדו על הגרים: (כג) ובני ישראל עשו. כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר דחייב רגימה ותלייה: חסלת פרשת אמור

שפתי חכמים

ישלמנה: ם פי׳ כיון דלא כתיב הכא נפש ש״מ דבבהמה בלא מיתה מיירי ואי באדם אחר מיירי וקא כתיב ומכה איש ומת אמר רחמנא ולא בבהמה בלבד אלא על כרחך במכה או״א מיירי וכו׳: חסלת פרשת אמור

פירוש ע״ט

ער בצאלן פר איר אונ אז איינר ווערט הרגענן אמענטשן זאל ער ווערן גטייט : (כב) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם איין דין זאל זיין צו איך כַּגֵּר כָּאֶזְרָח איין גר הט דם דין אזו ווי איין אלט גזעסנר כי אני יי אלהיכם (ויין רש״י) : (כג) וַיְדַבֵּר משֶׁה אונ משה האט גרעט דיא גאנצי פרשה צו דיא קינדר ישראל ויוציאו את המקלל אונ זייא האבן

פירוש ע״ט

אום גצוגן דעם וואס האט גשאלטן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה צו אוסן וויינג פון דער מחנה וַיִּרְגְּמוּ אותו אָבֶן אונ זייא האבן אים פר שטיינגט מיט אשטיין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אונ די קינדר ישראל האבן גטאן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת משֶׁה אזו וויא גאט האט גשאפט צו משה :

והכהנים הלוים בני צדוק אשר שמרו את־משמרת מקדשי בתעות בני־ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם אדני יהוה׃ המה יבאו אל־מקדשי והמה יקרבו אל־שלחני לשרתני ושמרו את־משמרתי׃ והיה בבואם אל־שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא־יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתה׃ פארי פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו ביזע׃ ובצאתם אל־החצר החיצונה אל־החצר החיצונה אל־העם יפשטו את־בגדיהם אשר־המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים אחרים ולא־יקדשו את־העם בבגדיהם׃ וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את־ראשיהם׃ ויין לא־ישתו כל־כהן בבואם אל־החצר הפנימית׃ ואלמנה וגרושה לא־יקחו להם לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מכהן יקחו׃

פירוש ע"ט

זאגט יחזקאל הנביא פון גאטס וועגן: והכהנים הלוים אונ דיא כהנים וואס זייא קומן ארוס פון שבט לוי בני צדוק די קינדר פון צדוק כהן גדול אשר שמרו את משמרת מקדשי וואס זייא האבן גיהיט דאס היטונג פון מיין בית המקדש בתעות בני ישראל מעלי אז די קינדר ישראל האבן אום גווערדיגט כלומר אפילו בשעת אז דיא קינדר ישראל האבן זיך אפ גיקערט פון מיר האבן די כהנים פארט גיהיט מיין בית המקדש דרום המה יקרבו אלי לשרתני זאלן זייא גינעהנן צו מיר צו באדינן מיך ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם אונ זייא זאלן שטיין צו פאר מיר מקריב זיין דעם חלב אונ דם בלוט פון דיא קרבנות נאום יי׳ דאס זאגט גאט: המה יבאו אל מקדשי זייא זאלן קומן צו מיין בית המקדש והמה יקרבו אל שלחני אונ זייא זאלן גינעהנן צו מיין טיש לשרתני צו באדינן מיך ושמרו את משמרתי אונ זייא זאלן היטן מיין היטונג: והיה אונ עס וועט זיין בבואם אל שערי החצר הפנימית אז דיא כהנים גרולים וועלן קומן אום יום כפור אין קדשי קדשים אריין בגדי פשתים ילבשו זאלן זייא אן קליידן דיא קליידר פון לייאנן ולא יעלה עליהם צמר אונ עס זאל אויף זייא ניט אויף גיין קיין וואל בשרתם אז זייא וועלן בדינן בשערי החצר הפנימית וביתה מיינט מען אין קדשי קדשים: פארי פשתים יהיו על ראשם זיי זאלן אן טאן היטלן פון לייאנן אויף זייער קאפ ומכנסי פשתים אונ מכנסים פון לייאנן יהיו על מתניהם זאלן זיי אן טאן אויף זייערע לענדן לא יחגרו ביזע זייא זאלן זיך ניט צו גארטלן אויף איין שווייסיג ארט: ובצאתם אונ אז זייא וועלן ארוס גיין אל החצר החיצונה צום אויסן ווייגעסטן חצר אל העם צום פאלק יפשטו את בגדיהם אשר המה משרתים בם זאלן דיא כהנים אוס טאן דיא קליידר וויס זיי האבן אין זייא מקריב גווען קרבנות והניחו אותם בלשכות הקודש אונ זאלן זייא לייגן אין דר היילגר קאמיר ולבשו בגדים אחרים אונ זאלן אן קליידן קליידר פון חול ולא יקדשו את העם בבגדיהם אונ זייא זאלן ניט היילגן דם פאלק מיט זייערע קליידר כלומר זייא זאלן ניט אן רירן מיט זייערע קליידר דאס פאלק וראשם אונ זייערע האר פון דעם קאפ לא יגלחו זאלן זיך דיא כהנים גרולים אין גאנצן ניט אפ גאלן ופרע לא ישלחו אונ פר וואקסינג זאלן זייא ניט צוא שפרייטן זיי זאלן ניט לאזן גרוסע האר וואקסן כסום יכסמו זיי זאלן גלייבן את ראשיהם זייערע האר פון דעם קאפ כלומר ניט זייא זאלן זיך אפ גאלן דיא האר אונ זייא זאלן זיך ניט לאזן וואקסן גאנץ גרוסע האר נאר אן מיטל מאס ניט גרוס אונ ניט קליין ויין לא ישתו כל כהן אונ קיין וויין זאל ניט טרינקן קיין שום כהן בבואם אל החצר הפנימית איי זייא וועלן אריין קומן אין היכל אריין ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים אונ קיין אלמנה אונ קיין גרושה זאלן זיך דיא כהנים גרולים ניט נעמן פר ווייבר כי אם בתולות נאר בתולות מזרע ישראל פון די קינדר ישראל.

ואת־עמי יורו בין קדש לחל ובין־טמא לטהור יודיעם: ועל־ריב המה יעמדו לשפט למשפט קרי במשפטי ושפטהו ישפטוהו קרי ואת־תורתי ואת־חקתי בכל־מועדי ישמרו ואת־שבתותי יקדשו: ואל־מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב ולאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר־לא־היתה לאיש יטמאו: ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו־לו: וביום באו אל־הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תתנו להם בישראל אני אחזתם: המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל־חרם בישראל להם יהיה: וראשית כל־בכורי כל וכל־תרומת כל מכל תרומתיכם לכהנים יהיה וראשית עריסתיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל־ביתך: כל־נבלה וטרפה מן־העוף ומן־הבהמה לא יאכלו הכהנים:

פירוש ע״ט

חוֿאלמנה אונ איין אלמנה אשר תהיה אלמנה וואס זיא וועט נאר זיין איין אלמנה אבר ניט קיין חלוצה מכהן יקחו מעגן פון דיא כהנים כלומר פראסטע כהנים מעגן זייא נעמן פר א ווייב: ואת עמי יורו אונ מיין פאלק זאלן זייא לערנן דייא זאלן מאכן אצווישן שייד בין קודש לחול צווישן קודש צווישן חול ובין אונ צווישן טמא אונ טהור יודיעום זאלן דיא כהנים זייא מודיע זיין: ועל ריב המה יעמדו למשפט אונ ווען מענטשן פון דיא ישראל וועלן זיך קריגן זאלן זיי זעך שטעלן פאר דיא כהנים צום משפט במשפטי ישפטוהו מיט מיין משפט כלומר מיט דם דין תורה זאלן די כהנים דעם דין משפטין ואת תורותי ואת חוקתי אונ מיין תורה אונ מיין גזעץ בכל מועדי אין אלע מיינע ימים טובים ישמורו זאלן זייא היטן ואת שבתותי אונ מיינע שבתים יקדשו זאלן זייא הייליגן: ואל מת אדם אונ צו איין מת לא יבא לטמאה זאל ער ניט קומן מטמא זיין זיך אין אים כי אם לאב ולאם נאר צו איין פאטר אונ איין מוטר ולבן ולבת לאח ולאחות אונ צו אזון אונ צוא אטאכטר אונ צו אברודר אונ צו אשוועסטר אשר לא היתה לאיש וואס זיא איז נאך ניט גוועזן צו קיין מאן יטמאו מעגן זיך דיא כהנים מטמא זיין: ואחרי טהרתו אונ נאך דעם אז ער שייד זיך אפ פון דעם מת אונ וויל זיך שון ריינגן שבעת ימים יספרו לו זאל מען אים ציילן זיבן טאג: וביום בואו אל הקודש אונ אין דעם טאג וואס ער הייבט אן זיך מחנך צוא זיין צום הייליקייט אל החצר הפנימית צום אוהל מועד לשרת בקודש צו בדינן אין הייליקייט כלומר מקריב זיין קרבנות יקריב חטאתו זאל ער מקריב זיין זיין חטאת מיינט מען זעמל מעל עשירית האיפה אצענטיל פון אמאס וואס זיא ווערט אן גירופן איפה נאום יי׳ זאגט גאט: והיתה להם לנחלה אונ דיא כהונה זאל צו זייא זיין צו איין נחלה אני נחלתם איך בין זייער נחלה כלומר וואס בלייבט פון מיינע קרבנות האב איך זייא געגעבן ואחוזה אונ איין ארב לא תתנו להם בישראל זאלט איר זיי ניט געבן צווישן דיא ישראל ווארום אני אחוזתם איך בין זייער ארב: אמנחה אונ אחטאת אונ איין אשם המה יאכלום זאלן דם דיא כהנים עסן וכל חרם בישראל אונ אלע הקדש פון צווישן דיא ישראל להם יהיה זאל זיין צו זייא: וראשית כל בכורי כל אונ אלע דם ערשטע תבואות וואס ווערט פריר צייטיג וכל תרומת כל אונ אלע תרומות פון אלי תבואות מכל תרומותיכם לכהנים יהיה זאל זיין צו דיא כהנים וראשית עריסותיכם דאס ערשטע פון טייג מיינט מען חלה זאלט איר געבן צום כהן אונ דאס וועט דיר גורם זיין להניח ברכה אל ביתך צו מאכן רואן אברכה צו דיין הויז: כל נבילה וטריפה אלע נבילות אונ טריפות מן העוף ומן הבהמה סייא פון עופות אונ סייא פון בהמות לא יאכלו הכהנים זאלן ניט עסן דיא כהנים אונ קיין ישראל טאר אויך ניט עסן קיין נבילות אונ טריפות:

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינַי לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת
לַיהוָה׃ ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ
וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ
אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת
שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת
ליהוה

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי לְמֵימַר׃
ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַשְׁמֵט אַרְעָא שְׁמִטְּתָא קֳדָם יְיָ׃
ג שִׁית שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשִׁית שְׁנִין תִּכְסַח כַּרְמָךְ וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתַּהּ׃
ד וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעֵתָא נְיָח שְׁמִטְּתָא יְהֵי לְאַרְעָא שְׁמִטְּתָא
קדם

ת״א אא שמש נדרים סא . ובשנה השביעית ר״ה ח מ״ק ג .

פירוש רשב״ם

(א) **בהר** סיני. קודם שהוקם אהל מועד: (ב) **ושבתה**. לשון ביטול: (ג) **ואספת**.

בעל הטורים

(א) **בהר** סיני. סמך מקלל לבהר סיני לפי שבהסיני שמעו לא תשא ונזדעזע כל העולם והם שמעו ולא נזהר:

שפתי חכמים

א וא״ת מנ״ל לרש״י דכולם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ודאי מכח יתור לשון של בהר סיני יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני מ״מ שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות וגם היא גופה קשה לך מנלן דילמא בהר סיני אתא דלא תימא באהל מועד דכתיב בריש דפרשת ויקרא אכולהו פרשיות שאחר פרשת ויקרא קאי מ״ה כתיב כאן בהר סיני. וי״ל דלכך פירש״י ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים א״כ יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן אבל אינם מסיני וזה דכתיב לקמן בסוף הספר אלה המצות וגו׳ דמשמע דכל המצות נאמרו מסיני דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה לא נשנית שם אלא ברמיזה שמוע תשמעו א״כ צריך אני לומר שכללותיה ופרטותיה נאמרו כולן מסיני וא״כ למה נאמר כאן בהר סיני אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמר למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן והרי בנין אב לכל התורה כולה: **ב** וא״ת היאך תלוי זה בזה. וי״ל לפי שפעמים אין אדם חורש את האדמה אלא מפני טובתו כדי שתשא הארץ שמנה. לכן פירש״י בשם

רש״י

בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרה כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו א כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת״כ. ונ״ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב: (ב) **שבת לה׳**. לשם ה׳ כשם שנאמר ב בשבת בראשית: (ד) **יהיה לארץ**. לשדות

פירוש ע״ט

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר אונ גָאט הָט גירֶעט צו מֹשֶׁה אויף דֶעם בַּארְג סִינַי אַזוֹ צו זָאגְן׃ (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵייד צו דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דוּא זָאלְסְט זֵייא זָאגְן כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם אַז אִיר וֶועט קוּמֶן אִין דֶעם לַאנְד אַרַיין וואס אִיךְ גָאט גִיבּ אַייךְ וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיְיָ זָאל דִיא עֶרְד רוּאָן אַרוּאוּנְג פוּן גָאטְס וֶועגְן כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט נִיט זֵייעֶן אונ שְׁנַיידְן׃ (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ זֶעקְס יָאר זָאלְסְטוּ זֵייעֶן דַיינֶע פֶעלְדֶר וְשֵׁשׁ שָׁנִים אונ די זֶעקְס יָאר תִּזְמוֹר כַּרְמֶךָ זָאלְסְטוּ שְׁנַיידְן דִיא פֵּירוֹת פוּן דַיין וויין גָארְטְן וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ אונ דוּא מֶעגְסְט אַיין זַאמְלְן אִיר תְּבוּאָה׃ (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית אונ אִין דֶעם זִיבֶּעטְן יָאר שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג יִהְיֶה לָאָרֶץ זָאל זַיין צו דֶר עֶרְד כְּלוֹמַר צו דִיא פֶעלְדֶר אונ צו דִיא וויין גֶערְטְנֶיר אונ דָם יָאר וֶוערְט אָן גְרוּפְן שְׁמִיטָה שַׁבָּת לַיְיָ אַרוּאוּנְג פוּן גָאטְס

לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ
לֹא תִזְמוֹר: ה אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ
לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא
תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ:
ו וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם
לְאָכְלָה

אונקלוס

קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ לָא
תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא
תִכְסָח: ה יָת כַּתֵּי
חֲצָדָךְ לָא תֶחֱצַד
וְיָת עִנְבֵי שִׁבְקָךְ לָא
תִקְטוֹף שְׁנַת שְׁמִטְּתָא
יְהֵי לְאַרְעָא: ו וּתְהֵי
שְׁמִטַּת אַרְעָא לְכוֹן
לְמֵיכַל

ת״א שדך לא תזרע ר״ה ט מ״ק ג פסחים ח . לכם ב״ק קב .

בעל הטורים

יסוד כדאיתא בקידושין שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע לכך סמך לו בשביעית : (ה) ספיח . ב׳ במסורה דין ואידך אכלו השנה ספיח שבגלות בשביעית יהיו אוכלי ספיח שבעון שביעית גלו ישראל :

רש״י

ג ולכרמים : לא תזמור . שקוצצין ד זמורותיה ותרגומו לא תכסח ה ודומה לו (ישעיה לג) קוצים כסוחים (תהלים פ) שרופה באש כסוחה : (ה) את ספיח קצירך . אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח : לא תקצור . להיות מחזיק בו כשאר קציר ו אלא הפקר יהיה לכל : נזירך . שהנזרת והפרשת בני אדם ממנה ולא הפקרתם : לא תבצור . אותם אינך בוצר ז אלא מן המופקר : (ו) והיתה שבת הארץ וגו׳ . אף על פי שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית ח אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך : שבת הארץ לכם לאכלה . (ת״כ) מן השבות ט אתה אוכל ואי אתה אוכל מן

שפתי חכמים

שנאמר השבת בראשית כלומר דהתם כתיב ויום השביעי שבת לה׳ והטעם משום שהקב״ה שבת ביום ז׳ אף כאן הטעם להזכיר כלומר לעשות שמיטה בשנה השביעית להזכיר שהקב״ה שבת ביום השביעי ולא בא הכתוב להזהיר שלא יחרוש האדמה אלא בשביל השם ולא יהא כוונתו בשביל טובתו : ג דאל״כ היה ראוי לאסור אף לעשות גומא בארץ . לכן פירש״י לשדות ולכרמים והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמים אסור אבל גומא מותר . והא דלא פירש״י זה לעיל גבי ושבתה הארץ : י״ל דה״א מנ״ל דלמא אף חפירת קרקע אסור אבל הכא כתיב בהדיא שדה וכרם : ד והא דלא פירש״י זה לעיל גבי ושש שנים תזמור כרמך י״ל דלעיל ס״א דתזמור ל׳ נטיעה הוא כלומר שלא יטע זמורות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא תזמור דכתיב כרמך כלומר ש״מ שהוא כרם נטוע כבר ואם כן מאי לא תזמור אלא ע״כ פי׳ לשון כריתות הוא : ה והא דלא פירש כתרגומו . י״ל שאף הוא לשון מקרא קוצים כסוחים . וכן מצינו בפרשה ונלא הוא פירש״י שהוא והוא כתרגומו ולמה לא פירש כתרגומו אלא משום שאף הוא לשון שבנה בחממית כו׳ : ו דק״ל קצירך למה לי לא כ״ל אלא את ספיח לא תקצור . ועל זה פי׳ להיות מחזיק וכו׳ . א״נ דק״ל והיך כתב לא תקצור והא כתיב והיתה לכם לאכלה לך וגו׳ ש״מ דמותר לאכול ואין סברא שיאכל מן ההדר בבהמה בלא קצירה ועל זה פירש להיות מחזיק וכו׳ : ז הרא״ם פירש באוסרם ראשונה השמיענו שאפילו בספיחים שצמחו מעצמם אינו רשאי לקצור מהם אלא מן ההפקר וס״ה ענבים שנכיו בלא זמירה ותפירה והוכרה השנים היה שאפילו הענבים שהפרישו בני אדם מהם או אפילו עבר והם זרע וחזר והפקירם מותרים באכילה ויכול לבצור מהם גם הוא כאחד מן העניים וס״ה באיזה אם הפרישו בני אדם מהם או אפילו עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם הם מותרים באכילה ויכול מהם גם הוא לקצור כאחד מן העניים הקוצרים : ח וא״ת הרי גם לעיל פירש״י לא תבצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכם דמשמע מותר בהנאה ובאכילה . וי״ל דגם לעיל הוכחתו מכאן בהם לא כתיב קרא זה והיתה לכם לאכלה הייתי אומר לא תקצור אפי׳ באכילה ובהנאה אסור : ט שבות הוא לשון רבות

פירוש עט

וועגן שדך דיין פעלד לא תזרע זאלסטו ניט זייאן וכרמך לא תזמור אונ דיין ווייַן גארטן זאלסטו ניט שניידן: (ה) את ספיח קצירך דס ווידר וואקסונג פון דיין שניט כלומר אפילו דו האסט דאס פעלד ניט גיזייאט דס זיבעטע יאר נאר בשעת אז דוא האסט דיא תבואה פון דעם פעלד גשניטן דאס זעקסטע יאר איז ארום גיפאלן זערנים פון דיא זאנגן אונ דער פון איז אליין אויף גוואקסן תבואה זאלסטו דאס אויך ניט שניידן אום שביעית צו האלטן דאס פון דיינס וועגן נאר עס זאל זיין הפקר צו אטליכן ואת ענבי אונ דיא ווייַן טרויבן נזירך פון דיין אפ שיידונג כלומר דוא האסט אפ גשייד אנדערע מענטשן פון זיי אונ האסט זיי ניט מפקיר גוועזן לא תבצור טארסטו זייא ניט שניידן נאר פון הפקר מעגסטו שניידן שנת שבתון יהיה לארץ איאר פון רואונג זאל דאס זיין צו דער ערד: (ו) והיתה שבת הארץ אונ עס זאל זיין דס רואונג פון דער ערד לכם צוא אייך לאכלה צו עסן כלומר האטשי איך האב די פירות אויף אייך

לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ
וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃
ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ ס
ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים

שבע

אונקלוס

לְמֵיכַל לָךְ וּלְעַבְדָּךְ
וּלְאַמְתָךְ וְלַאֲגִירָךְ
וּלְתוֹתָבָךְ דְּדָיְרִין
עִמָּךְ׃ ז וְלִבְעִירָךְ
וּלְחַיְתָא דִּי בְּאַרְעָךְ
תְּהֵא כָל עֲלַלְתַהּ
לְמֵיכָל׃ ח וְתִמְנֵי לָךְ
שְׁבַע שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין

שבע

ת״א לאכלה פסחים נב סוכה מא קמא קב מ״ז כב מנחות פד בכורות יב. ולבהמתך פסחים נב תענית ו. ספיה קמא נא מ״ש נא ערכין שנים עקידה שער נט.

שפתי חכמים

כלומר מה שהוא רשות לכל אחד לאכול ממנו דהיינו הפקר אתה אוכל: י פירוש מן הפירות של שביעית השמור בעצמו מלהפקירן לכל מדכתיב וסיתה שבת הארץ ולא כתיב וסיתה הבואות שבת הארץ וגו׳ אלא שבת לבון בבית. ואע״ג דלעיל כתיב לא תבצור ופירש״י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר. י״ל דלעיל לא מיירי אלא בענבים והכא כולל כל יוצאים מן הארץ. א״נ היא גופא קשה נפקא דאי לאו האי קרא ה״א לא תבצור כלל כדפירשתי לעיל: כ הא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וקמרבה נמי לדידיה ה״א דוקא אם הוא גם כן עני מדכתיב ואכלו אביוני עמך מש״ה כתיב לך ולעבדך וגו׳ היינו עשיר דאף הוא אוכלו. וה״ה למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לא הוה לו לכתוב רק לך שהרי עניים כבר כתיב דכתיב ואכלו אביוני עמך. וי״ל דכאן מדבר קודם ביעור ביה עדיין תבואה בשדה שאין בע״כ צריך ליתן על השדה משלו ובא להודיע שכולן אוכלין מן השדה והתם מדבר לאחר ביעור בשעה״כ צריך ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שהם אוכלין ואינן צריכים ליתן על השדה: ל (נה״י) דה״א לומר ישראל ושכיר היינו קנין שנים ותושב היינו קנין עולם ככל שכיר ותושב שנמקרא דהא כבר כתיב ולעבדך ולאמתך שהם נכרים וקמ״ל שאע״פ שנקרא בשנה קודש אפ״ה מותרין הפירות לנכרים: מ (נח״י) וה״פ מאחר שכוונת הפסוק להתיר הפירות אפילו לעכו״ם ולבהמות ולחיות אע״פ שהן קודש א״כ יותר יש סברא להתיר לבהמה שמצווה באכילתה שהיא ברשותך ומזונותיה עליך מאח״כ היא. לכן מת״ל ולבהמתך ולאפוקי ממה שפסקה הרא״ם ע״ש: נ כלומר מה שאספת מפירות שביעית לבהמתך צריך אתה לבערם מן הבית כשכלה לחיה מן השדה וצריך להפקיר כל מה שאסף מן הפירות של שביעית לבית: ס פי׳ דשמיטה

רש״י

י השמור: לך ולעבדך ולאמתך. (ת״כ) לפי שנאמר (שמות כג) ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים ב ת״ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת״כ) אף ל הנכרים: (ז) ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת בהמה לא כ״ש מ שמזונותיה עליך מה ת״ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה נ לבהמתך מן הבית (ת״כ. תענית ו): (ח) שבתת שנים. שמטות שנים ס יכול יעשה שבע

משלי ישראל

(וספרת לך שבע שבתות שנים) נאם האם גזאגט זאלסט אפ ציילן זיבן שמיטות יאהן (שבע שנים שבע פעמים) זיבן מאל זיבן יאר (והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה) וועט זיין דיא זיבן שמיטות יאהן ניין און פערציג יאר און נאך דעם זאל זיין יובל אצונד ועלן מיר געבן צוא פר שטיין מיט אמשל פר וואס דער פסוק רעכינט פריר דיא איינציגע יאהן און רעכינט נאך דאס כללות איין ארומאן אין ארום גגאנגן אין דיא הייזר פיל יאהן. און נאך דעם האט ער זיך באזעצט אין אקליין שטעטל אין איין גוזאהן אבעל הבית האט ער זיך גרוס גהאלטן פאר דיא מענשן פון דעם שטעטיל און האט זיך בארימט מיט זיין עשירות אמאל איז געקומען איינר פון דער שטאט וואס ער איז פון דארטן און זאגט צוא אים דוא נארישער מענטש ביסט געוואגט ארום צוא גיין אין דיא הייזר און רעכינן וויפיל פרוטות דוא נעמסט צו טף אז דוא האסט גהאט דרייא גילדן האסטו גמאכט אין חשבון אז דוא האסט דרייא הונדרט פרוטות אזו אצונד מאכסטו אויך דעם חשבון פון דיין ביסל געלט וואס דיא רעכינגסט איף פרוטות

פירוש ע״ט

גיאסרת האב איך ניט גיאסרת צו עסן אונ דיין הנאה האבן פון זייא נאר דוא זאלסט דיך ניט נוהג זיין מיט זייא אזו וויא איין בעל הבית מיט זיינם. דען איטליכער זאל זיין גלייך דרינן דאס הייסט איטליכר מעג זיך נעמן זיך צו עסן לך ולעבדך ולאמתך צו דיר אונ צוא דיין קנעכט אונ דיין דינסט מוד ולשכירך ולתושבך הגרים עמך אונ צו דיין גירונגנב אונ צו דיין אלט גיזעסנם וואס זייא וואנן מיט דיר זאלן זייא אלע זיין גלייך אין די פירות (ז) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך אונ צוא דיינע בהמות אונ צו דער חיה וואס איז אין דיין לאנד תהיה כל תבואתה לאכל זאל זיין גאר איין תבואה צו עסן: (ח) וספרת לך אונ דו זאלסט ציילן צו דיר שבע שבתות שנים זיבן שמיטות פון

שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ
יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר
תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ
שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם
אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם
דרור

שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע זִמְנִין
וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁבַע
שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין אַרְבְּעִין
וּתְשַׁע שְׁנִין: ט וְתַעֲבַר
שׁוֹפַר יַבָּבָא בְּיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא
לְיַרְחָא בְּיוֹמָא
דְכִפּוּרַיָּא תַּעְבְּרוּן
שׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן:
י וּתְקַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת
חַמְשִׁין שְׁנִין וְתִקְרוֹן
חרותא

ת״א והעברת שופר שבת נו ר״ה ח לג לד ספר השבר פ׳ אמור. בחדש השביעי שם לג. ביום הכפורים שבת קלא ר״ה ח ל לג ערכין כח. וקדשתם את ר״ה ח כד נדרים כח סנהדרין י. וקראתם דרור ר״ה ט קידושין לח ערכין לג.

בעל הטורים

(ט) בחדש השביעי. חסר יו״ד לומר שהשבת בטלות: תעבירו שופר בכל. ר״ת שבת לומר דוקא תקיעת יובל דוחה בכ״ד

רש״י

שהם רצופות במשה ויעשה יובל אחריהם ת״ל שבע שמיטין שבע פעמים. הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת״כ): והיו לך ימי שבע וגו׳. מגיד לך שאע״פ שלא עשית השמטות עשה יובל לסוף מ״ט שנה ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות פ למספר מ״ט: (ט) והעברת. לשון (שמות לו) ויעבירו קול במחנה לשון צ הכרזה: ביום הכפורים. (ת״כ) ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש א״כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר״ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד: (י) וקדשתם. (ת״כ) בכניסתה מקדשין אותה בב״ד ק ואומרים מקודשת השנה: וקראתם דרור.

שפתי חכמים

נקראת שבת כדכתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה וכן תרגם אונקלוס שבע שמיטין דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקאי אשנים ולא אשבועות שנים דומיא דשבע שבתות תמימות תהיינה שתרגם אונקלוס שבע שבועין שלמין: ע פי׳ ודרוש המקרא הכי והיה לך מ״ט שנים אז והעברת שופר וגו׳ ותקרא יובל: פ וא״ת וכי צריך הכתוב להודיע מנין. ותירץ הרא״ם דמנהג הכתוב כך הוא בכמה מקומות. וני״ל לפי שהנה היובל עולה לכאן ולכאן כלומר שהוא שנת היובל וגו מתחילין לספור השמיטה אחר היובל (ר״ה דף לג) א״כ הייתי אומר גם שנת השמיטה עולה לכאן ולכאן וא״כ לא יהיה חשבון השנים רק מ״ג לכך פי׳ רש״י מ״ט. ועי״ל דכתיב שבע שבתות השנים וא״כ כתיב והעברת שופר וגו׳ בעשור לחודש ביום הכפורים וא״כ הייתי אומר מ״ט שנים כלים ביום הכפורים וא״כ יהיה עשרה ימים יתרים לכן פי׳ רש״י מ״ט: צ לא העברה ביד (בר״ה דף ל״ד): ק כלומר ולא בעבור לחדש שהו העברת השופר של יובל דא״כ את שנת החמשים שנה ל״ל הא ממילא שמעינן דשנת

פירוש עברי

יָארְן שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבְּן מָאל זִיבְּן יָאר וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנִים וָועט זַיין צוּ דִיר דִי טֶעג פוּן זִיבְּן שְׁמִיטוֹת פוּן יָארְן תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה נַיין אוּנ פֶערְצִג יָאר אוּנ דָם פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר וֶוערְט אָן גֶערוּפְן יוֹבֵל: (ט) וְהַעֲבַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אוּם רוּפְן אָדֶר אוּם שְׁרַייאַן אִין דָם פוּפְצִיגְסְטֶן יָאר מִיט אַשׁוֹפָר תְּרוּעָה אַשַׁאלוּנְג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטְן חוֹדֶשׁ דָאס אִיז תִּשְׁרֵי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ אִין דֶעם צֶענְטְן טָאג אִין חוֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים אוּם יוֹם כִּיפּוּר תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר זָאלְט אִיר אוּם רוּפְן אוּנ אוּם בְּלָאזְן מִיט אַשׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם אִין אַלֶע אֵייעֶרֶע לֶענְדֶר: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיגְן דָם פוּפְצִיגְסְטֶע

משלי ישראל

פַּייזְט זִיךְ דִיר אוּס אַז דוּא הָאסְט אַסַאךְ אוּן בִּיסְט אַיין עֹשֶׁר מַאךְ דוּא נָאר אָבֶּר אַיין חֶשְׁבּוֹן פוּן דַיין גֶעלְט אוּף רֶענְדְלִיךְ וֶועסְטוּ זֶעהְן אַז פוּן דֶעם גַאנְצְן סַךְ וֶועט זַיין אַבִּיסְל וֶועסְטוּ זֶעהְן אַז דוּא בִּיסְט גִיט קַיין עוֹשֶׁר אוּן וֶועסְט פַאר שְׁפַּיין דַיין נַארִישֶׁען שֵׂכֶל:

דֶער נִמְשָׁל אִיז דֶער פָּסוּק וַויְיזְט מִיט חָכְמָה אַיין עֵצָה דֶעם מֶענְטְשְׁן וִויא אַזוֹ עֶר זָאל זִיךְ בַּארֶעכְנְן זַיינֶע יָארְן כִּיס זַיינֶע לֶעבּ טָאג. אוּף דֶער וֶועלְט אַז עֶר וֶועט מַאכְן דֶעם חֶשְׁבּוֹן פוּן דִיא לֶעבּ טֶעג אוּף יָארְן אָדֶר אוּף טֶעג וֶועט זַיין דֶער מִסְפָּר גְרוֹס עֶר וֶועט הָאבְּן גֶלֶעבְּט אוּף דֶער וֶועלְט זִיבְּצִיג יָאר אָדֶר אַכְצִיג יָאר וֶועט עֶר מֵיינֶען עֶר אִיז אַיין הוֹשֵׁב אוּף דֶער וֶועלְט אַז עֶר וֶועט אָבֶּר מַאכְן אַחֶשְׁבּוֹן וִויפִיל שְׁמִיטוֹת עֶר לֶעבְּט וִויפִיל יוֹבְלוֹת עֶר לֶעבְּט וֶועט שׁוֹן דֶער חֶשְׁבּוֹן אוּס קוּמֶן אַז עֶר לֶעבְּט נָאר צֶעהְן שְׁמִיטוֹת אָדֶר עֶלְף וָוארְן אַיין שְׁמִיטָה אִיז זִיבְּן יָאר אוּן יוֹבֵל אִיז פוּפְצִיג יָאר

דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ׃ יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ
את

ת״א ושבתם איש קידושין טו.

חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יָתְבָהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהֵי לְכוֹן וּתְתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסָנְתֵהּ וּגְבַר לְזַרְעִיתֵהּ תְּתוּבוּן׃ יא יוֹבֵלָא הִיא שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן לָא תִזְרְעוּן וְלָא תַחְצְדוּן יָת כַּתָּהָא וְלָא תִקְטְפוּן יָת
שבקהא

פירוש רשב״ם

שלא תפקוד: (י) ושבתם איש. לירושתו. כמו שבפורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם ביובל: ואיש אל

בעל הטורים

דומה בבה: (י) דרור. עולה כמנין ת״י כמו כמנין דרור שנים היו דרורים. בארץ מעננה הבית: (יא) ספיחים. ב׳ דין ואידך הסנוף ספיחים עפר ארץ והיינו דאיתא בתוספתא בשביעית פורץ אדם כרמו ובוצר גדרו והיינו דכתיב אבנים שחקו מים תשוף ספיחים עפר ארץ באפילו אם יש לה גדר:

שפתי חכמים

ההמשים שנה מקדשין. ואין לפקפות דמשמע דמתחלת השנה נעשו בני חורין ולעיל כתיב והעברת שופר וגו׳ בי׳ לחדש לענין מה הוא העברת שופר בי׳ הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה כבר הירנו בגמרא פ״ק דר״ה מר״ה עד יום הכפורים לא היו העבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יום הכפורים תקעו ב״ד בשופר נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר ומוכיל סחורתא בכל מדינתא. ופי׳ הערוך כמדייר דיירא פי׳ שירון נושא הסבל הסוחר ומוליך סחורה בכל מקומות. מדייר לשון ריולה דיירא לשון הסבל מדוור בבני ווי״ן ורש״י פי׳ שם כמדייר בי דיירא מי שהוא ברצותו לגור בכל מלון בילה: ש ולפי זה מקרא מסורס הוא וצריכין לומר ושבתם אחוזתו אל איש כלומר ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מושבתם איש וגו׳: ת פי׳ הנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו כדתניא במ״כ ובקידושין דף ט״ו וה״ת והלא כבר כתיב וקראתם דרור ופירש״י לעבדים בין נרצע וכו׳ ולמה כתיב ואיש אל משפחתו. וי״ל דמה שפי׳ רש״י על וקראתם דרור לעבדים בין נרצע כו׳ הוא יליף מהיש אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק והיינו לדברי ספרי פירש רש״י בואלה המשפטים על לעולם בסה העבודו עד היובל ומקשה הוי הינו אלא לעולם ממש ת״ל והיש אל משפחתו תשובו ולא מביא קרא דוקראתם דרור אלא ב״מ דוה ייוקר. ועי״ל דלא לא כתיב אלא וקראתם דרור לכד ה״א ה״מ שיוצא ביובל היכא במכרוהו ב״ד אבל מוכר עצמו לא לכך נאמר והיש אל

רש״י

לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר (ר״ה ט) א״ר יהודה מהו לשון דרור. כמדייר בי דיירא ר וכו׳ שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים: יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה. על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחזתו. שהשדות ש חוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את ת הנרצע: (יא) יובל הוא שנת החמשים שנה. מה ת״ל לפי שנאמר וקדשתם וגו׳ כדאיתא

משלי ישראל

אוף שְׁמִיטוֹת אִיז דָא חֶשְׁבּוֹן קְלֵיין וָועס שׁוֹן דֶער מֶענְטְשׁ פַאר שְׁטֵיין אַז עֶר אִיז אוֹיף דֶער וָועלְט נִיט קֵיין תּוֹשָׁב נָאר אַיין גֵר:

פירוש ע״ט

יָאר כְּלוֹמַר אִין דֶעם אָן הֵייבּ יָאר זָאל דָאס בֵּית דִין זָאגְן (מְקֻדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה) דָאס אִיז מֵיינְט׳שׁ דָס יָאר זָאל זַיין הֵיילִיג וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ אוּנ אִיר זָאלְט רוּפְן פְרַייא צוּ אַלֶע זִיצֶרְס כְּלוֹמַר דִיא קְנֶעכְט זָאלְן אַרוֹיס גֵיין פְרַייא יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם דָאס יָאר זָאל צוּ אַייךְ זַיין יוֹבֵל וְשַׁבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ ווידֶער קֶערְן אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ אִטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ צוּ זַיין נַחֲלָה ווען אַיינֶער פַר קוֹפְט דֶעם אַנְדֶערְן אַנַחֲלָה זָאל דִיא נַחֲלָה אוּם יוֹבֵל זִיךְ אוּם קֶערְן צוּם מוֹכֵר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ אִטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ ווידֶער קֶערְן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט אַרוֹיס לָאזְן פְרַייא דִי קְנֶעכְט: (יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם דָאס פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר זָאל זַיין צוּ אַייךְ יוֹבֵל לֹא תִזְרָעוּ אִיר זָאלְט נִיט זֵייאֶן וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת סְפִיחֶיהָ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנֵיידְן אִיר ווידֶער וַואקְסוּנְג וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נְזִירֶיהָ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנֵיידְן אִיר אָפּ עֵיידוּנְג כְּלוֹמַר אַזוֹ אַתְבוּאָה אָדֶער פֵּירוֹת וָואס אִיר שֵׁיידְט אָפּ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשְׁן דֶער פוּן נָאר אִיר ווילְט דָס שְׁנֵיידְן פוּן אַייעֶרְט ווֶעגְן טָארְט אִיר עָס נִיט

שבקתא : יב ארי יובלא היא קודשא תהי לכון מן חקלא תיכלון ית עללתה : יג בשתא דיובלא הדא תתובון גבר לאחסנתה

אֶת־נְזִרֶיהָ׃ יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ׃

ת"א כי יובל הוא קודש ר"ה ח ט קידושין לח נג נח ע"ז נד. בשנת היובל הזאת קידושין כ בכורות נב ערכין ל לא.

וכי

בעל הטורים

אנשים ישתקעו ואף אם באו על בדהו שעף מים לא ינדור אותם : נזריה . ב' במס' דין ואידך זכו נזריה מתלג רמז סמוך שמור אומנים לנזירא לכרמא לא תקרב זכו נזריה בלא תבצרו את נזיריה . ע' שמיטות ויובלות בטלו ישראל בארץ ונגדם גלו ע' שנה זה הוא ושמשה שבועים כנגדם שבעים כתיב חסר וכתיב בתליה כנגדם על כן היו כנגדם דכתיב שביעיו לריו סיתה ירובלים לנגדו ביניהם כמנין נדה דיום אחד של שנה האחרון חשוב שנה : (יג) איש אל אחזתו . וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך לומר נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות עוד סמך אל

פירוש רשב"ם

משפחתו . עבד עברי חוזר חפשי ביובל : (יא) נזרית . גידולי ענבים שנשרו לא תבצרו . וכן ספיחים בתבואה : (יב) מן השדה תאכלו . ולא מן הנאסף אל הבית שאסור

רש"י

א ב"ר וב"כ : את נזריה . את הענבים המשומרים אבל בוצר אתה מן המופקרים כמו שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל ב נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל : (יב) קדש תהיה לכם . (ת"כ) תופסת דמיה ג כהקדש יכול תצא היא לחולין ד ת"ל תהיה בהוייתה תהא : מן השדה תאכלו . (ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה צריך אתה לבער מן הבית כמו שנאמר בשביעית ה כך נאמר ביובל : (יג) תשבו איש אל אחזתו . והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד

שפתי חכמים

משפחתו תבואו או נוסף : א כלומר כדאיתא בר"ה ובת"כ ר"ל כל מקום דצריך לומר קודם כמו ביו"ט ושבת מוסיפין מחול על הקודש והכא ביובל נ"כ כתיב וקדשתם ס"א ה"נ מוסיפין משנה שלאחר היובל ליובל לכך נאמר יובל היא שנת החמשים דוקא שנה זו ולא יותר ואין צריך להוסיף משנה שלאחריה : ב וא"ת למה מפרש רש"י כמו שנאמר כו' גבי לא תבצור את נזיריה יותר מגבי לא תזרע ולא תקצור . וי"ל דלכך פירש רש"י כמו כו' לפי שכתוב ביובל לא תבצור את נזיריה סתם והיכא למימר דלמא שאר פירות ולא ענבים לכך פי' רש"י כמו וכו' דהתם גבי שמיטה נמי נאמר ואת ענבי נזירך לא תבצור וה"נ כתיב את נזיריה והתם קאי על ענבים דכתיב גם בסדיא ואת ענבי נזירך לא תבצור ה"נ קאי על ענבים ולכך פי' רש"י כמו כו' כלומר דשנת שמיטה ושנת יובל שוין בכל דבר : ג פירוש אי פרקינהו לפירות שביעית או דיובל בדמים הני דמים תפיסי קדושה כמו הקדש שפודהו בדמים שהדמים נתפסין ונעשו הקדש : ד כמו הקדש שפודהו בדמים שהדמים נתפסין במקומו והוא יוצא לחולין אף פירות שביעית כן ת"ל תהיה : ה וא"כ למה מגרש רש"י כמו שנאמר כבר פי' לעיל גבי נזיריה . וי"ל דקאי הוא לפירושו שפי' כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית . ואין להקשות מנ"ל דלמא אע"פ שכלה לחיה מן השדה אי אתה צריך לבער מן הבית והא דכתיב מן השדה תאכלו פירושו שאם באתה חביא מן השדה ביומו אתה תאכל ולא מה שאתה נוטל ממנו בבית די"ל אי אתה מודה כמו שנאמר בשמיטה כך נאמ' ביובל ובשמיטה כתיב ולבהמתך ולחיה ופירש רש"י אם חיה אוכלת בהמה לא כ"ש ומתרץ כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וה"ה גבי יובל נמי לכך פי'

פירוש ע"ט

שניידן : (יב) כי יובל היא ווארום דס יאר איז יובל קדש תהיה לכם עס זאל זיין צו אייך איר תבואה אזו וויא הקדש כלומר אזו וויא בייא הקדש אז מען פאר קופט הקדש איז דאך דאס געלט אויך הייליג אזו בייא יובל אז מען פאר קופט תבואה איז דאס געלט אויך וויא דיא תבואה מען מוז דאס געלט אויך מפקיר זיין מן השדה תאכלו את תבואתה פון דעם פעלד זאלט איר עסן כלומר דורך דיא תבואה פון דעם פעלד מעגט איר עסן פון דער תבואה וואס זיא ליגט אין דער היים אבר אז עס האט זיך אוס גלאזט אין פעלד עסן צו דיא חיות טארסטו ניט עסן פון דר היים נאר דו מוזט זיא פון דער היים אוס רוימן : (יג) בשנת היובל הזאת אין דעם דאזיגן יאר פון יובל תשובו איש אל אחזתו זאלט איר זיך ווידר קערן איטליכער מענטש צוא זיין נחלה רש"י שרייבט דרום שטייט נאך אמאל אז אום יובל זאלן זיך ווידר קערן דיא פעלדר צום מוכר מיר זאלן דער פון אפ לערנן ווען איינר הט פר קופט א פעלד אונ דער זון פון מוכר האט עס אום געלייזט זאל דאס פעלד ארוס גיין אום יובל

שני יד וְכִֽי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ
אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ
אֶת־אָחִיו׃ טו בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר
הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ
בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ׃
טז לְפִי | רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ
וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ
כי

אונקלוס

לְאַחְסַנְתֵּהּ : יד וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין לְחַבְרָךְ אוֹ תִזְבְּנוּן מִידָא דְחַבְרָךְ לָא תוֹנוּן גְּבַר יָת אֲחוּהִי : טו בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא בָּתַר יוֹבֵלָא תִּזְבַּן מִן חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עֲלַלְתָּא יְזַבֵּן לָךְ : טז לְפוּם סְגִיאוּת שְׁנַיָּא תַּסְגֵּי זְבִינוֹהִי וּלְפוּם זְעֵרוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר זְבִינוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עללתא

ת"א וכי תמכרו סוכה מ קידושין כ כו מציעא מז נא נח בכורות יג ערכין ל . או קנה מציעא מז נו נח בכורות יג . אל תונו איש את אחיו מציעא נא נח בכורות יג . במספר שנים גיטין מח מציעא קו ערכין יד יח כט ל לג הם טו . לפי רוב השנים ערכין כט .

בעל הטורים

מונו נאים לאחוזתו לומר שגם קרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו : (יד) קנה. ג' דין ותרי גבי דוד לא כי קנה אקנה בכסף מלא. כי קנו אקנה מאותך במחיר כשקנה הגורן מארונה דאע"ג דדרשינן או קנה מיד עמיתך בתקנה מיד ישראל ולא מיד עכו"ם אעפ"כ קנה דוד הגורן מארונה כיון שלא היה יכול לקנות מישראל : אל תונו איש את אחיו . וסמיך ליה במספר לומר לך דבר שבמדה

שפתי חכמים

רש"י כאן שנאמר כו' : ו כלומר ולא תאמר כיון דבנו יורש הוא הוי אל ישוב השדה לאביו ביובל : ז בפרשת קדושים פירשתי : ח פי' פשוטו וכו' פירוש קרא דמספר שנים הוא מה שפירש אחריו לפי רוב השנים וכו' וזהו דבק עם אל תונו ואע"פ שבפסוק הראשון השם השנים שעברו אחר היובל ומורה השנים שנשארו עד היובל שבפסוק האחרון מפני שמתחייב זה מזה כי הקונה והמוכר אונה מביטין אלא על השנים שנשארו עד היובל וכפי מספרם יהיה החשבון לכן פי' רש"י שני פסוקים על מספר השנים שנשארות . רא"ם : ט משום דקשה לכו לפרש שיהא הפסוק הראשון דבוק

רש"י

בנו ונאלה שהוזרת ו לאביו ביובל : (יד) וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חברך ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חבירך ת"ל או קנה מיד עמיתך : אל תונו. (ת"כ ב"מ נח) זו אונאת ז ממון : (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתמכור או תקנה קרקע דעו כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ח ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורז"ל (ערכין כ) מכאן שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים ט שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלשה תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה. ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שני שנים : (טז) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר:

פירוש ע"ט

פון דעם זון צום פאטר : (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אונ אז איר וועט פר קופן אפאר קופונג צו דיין גיזעלן אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו זאלט איר ניט נארן איינר דעם אנדערן : (טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל אין דער צאל פון דיא יארן וואס עס איז דא נאך יובל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ זאלסטו קופן פון דיין חבר בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאוֹת יִמְכָּר לָךְ אין דער צאל פון די יארן פון תבואות זאל ער פאר קופן צו דיר כלומר ווען איינר קופט ביא זיין חבר אפעלד קופט ער דאך נאר דיא תבואה דער פון וואס עס וואקסט ביז יובל ווארום אום יובל גייט דאס פעלד ארוס צום מוכר דרום זאל ער זיך ברעכינען וויא פיל יאר עס איז ביז יובל וועט ער וויסן וויפל תבואות עס וועט וואקסן ביא דעם לוקח : (טז) לְפִי רֹב הַשָּׁנִים נאך דעם פילקייט פון דיא יארן כלומר אז עס איז נאך דא פיל יאר ביז יובל וועט דער לוקח האבן דער פון נאך פיל תבואה תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ זאלסטו מערן זיין פאר קופונג כלומר זאלסטו אים פר קופן טייערער ווייל

עללתא הוא מזבן לך: יז ולא תונון גבר ית חבריה ותדחל מאלהך ארי אנא יי אלהכון: יח ותעבדון ית קימי וית דיני תטרון ותעבדון יתהון ותיתבון על ארעא לרחצן: יט ותתן ארעא אבה ותיכלון למשבע ותיתבון לרחצן

כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ:
יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח: שלישי שני כשהן מחוברין
יט וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ:

ת"א ולא תונו איש את עמיתו: פ"א נת נס. ויראת מאלהיך בס נה. — וכי

בעל הטורים

ושכמשקל אין בו אונאה: (יז) איש את עמיתו ויראת. ב"ם בהוש לומר לך שאונאה עד בהות: אני ה' אלהיכם. וסמיך ליה ועשיתם את חקותי ישבו השלות לבה שולם: (יח) וישבתם לבטח. בגמ' בא"ת ב"ש ש"ם שהשכון ש"ם

פירוש רשב"ם

לאוספו: (יז) כי מספר תבואת. שעד היובל הוא מוכר

רש"י

תמעיט מקנתו. תמעיט י בדמיו: (יז) ולא תונו איש את עמיתו. (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט אדם את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלהיך היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלהיך: (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון שמטה ישראל גולים שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמטות שבטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת: ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה: (כ) ולא

שפתי חכמים

לאחרון: י מפוס דהרבה ותמעיט מקנתו משמע שירבה וימעיט קניותיו ואין זה כוונת הכתוב מ"מ פי' תרבה מקנתו ביוקר ותמעיט מקנתו שיקנה בזול והא דאמר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה בדמיו כמו שנקט תמעיט בדמיו כדי שלא נחשוב שפירוש ירבה וימעיט דמיכן יותר מכדי שווין אבל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שווי אלא שבווי רב רא"ם: כ ופירוש ועשיתם את חקותי וגו' דהתחלה הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאל"כ מה ענין זה לכאן: ל ר"ל והלא בבדואה כתיב ונתנה הארץ את פריה ומגילה משמע דאוכל לשובע ולמה כתיב ואכלתם לשובע לכך פירש"י בתוך כו'. והא דמשפך רש"י נכרב התחלם מלת וישבתם לבטח שכתוב אחר מלות ואכלתם לשובע משום דרש"י פי' לעיל מוניה וישבתם על הארץ לבטח משום עון שמיטה ישראל גולין וכו' וקשה לו ולמה כתב עוד וישבתם לבטח עליה ומתרץ שלא תדאגו משנת בצורת וכדי להודיע הספרה שבין וישבתם על וגו' ובין וישבתם

פירוש ע"ט

מטם השנים. אונ נאך דעם ווינציקייט פון דיא יאהן דהיינו אז עס איז שון גאר ווייניג יאהן צום יובל תמעיט מקנתו זאלסטו ווינציגן זיין קיפונג בלומר זאלסטו אים פאר קופן וועלוועלר כי מספר תבואת הוא מוכר לך ווארום דער מוכר פר קיפט דיר מיין ניט נאר דיא צאל פון תבואות בלומר נאר די תבואות וואס עס וועט וואקסן אין פעלד ביז יובל ווארום דאס פעלד וועט דאך אום יובל ארום גיין צום מוכר: (יז) ולא תונו איש את עמיתו אונ איר זאלט ניט נארן מיט רייד איין מענטש זיין גזעלן ויראת מאלהיך אונ דוא זאלסט דיך פארכטן פר דיין גאט כי אני יי אלהיכם ווארום איך בין גאט אייער גאט: (יח) ועשיתם את חקתי אונ איר זאלט טאן מיין גזעין ואת משפטי תשמרו אונ מיינע דינים זאלט איר היטן ועשיתם אותם אונ איר זאלט זיי טאן וישבתם על הארץ וועט איר זיצן אויף דעם לאנד ארץ ישראל לבטח צו זיכערליכן אונ איר וועט דער פון ניט פאר טריבן ווערן: (יט) ונתנה הארץ פריה אונ די ערד וועט געבן אירי פירות ואכלתם לשבע אונ איר וועט עסן צו זעטקייט וישבתם לבטח עליה אונ איר וועט זיצן צו זיכערליכ

כ וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף
אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ׃ כא וְצִוִּיתִי אֶת־
בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית
וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ
הַשָּׁנִים׃ כב וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה
הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה
יָשָׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־
בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃

והארץ

אונקלוס

לְרָחְצָן עֲלַהּ׃ כ וַאֲרֵי תֵימְרוּן מָא נֵיכוּל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעֵתָא הָא לָא נִזְרַע וְלָא נִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתָּנָא׃ כא וַאֲפַקֵּד יָת בִּרְכְתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא שְׁתִיתֵתָא וְתַעְבֵּד יָת עֲלַלְתָּא לִתְלָת שְׁנִין׃ כב וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא תְמִינֵתָא וְתֵיכְלוּן מִן עֲלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא תְשִׁיעֵתָא עַד מֵעַל עֲלַלְתַּהּ תֵּיכְלוּן

עתיקא

ת"א הן לא נזרע פסחים נג. וצויתי את ברכתי ר"ה יג נדרים סא. וזרעתם את השנה השמינית ראש השנה שם. ואכלתם מן התבואה ישן בבא בתרא צא. עד בוא תבואתה שם:

פירוש רשב"ם

הלא גוף הקרקע: (כא) לשלש השנים. לפי הפשט זריעת ששית תפרנס ששית ושביעית ושמינית יזרעו ויאכלו

רש"י

נאסף. אל הבית: **את תבואתנו.** כגון יין ופירות האילן וספיחין של הגלים מאליהם: (כא) **לשלש השנים.** למקצת הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן: (כב) **עד השנה התשיעית.** עד חג הסכות של תשיעית שהוא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן:

שפתי חכמים

נכנס. פרש"י: מ והוא מלשון כניסה אל הבית אבל אין לומר ולא נאסף בשדה אל הגדיש והוא מלשון קיבוץ אל מקום אחד אם כן מה הועלת בזה אם היה נאסף בשדה בגדיש ולא היה נאסף לבית: נ מדכתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף את תבואתנו אלא ודאי הכי פירושו ולא נאסף את תבואתנו כגון יין ופירות וספיחים שאינם צריכים זריעה: ס משמע שלא היו אוכלין מן התבואה עד חג הסכות ולעיל פירש רש"י לשלש השנים קצת הששית מניסן עד ראש השנה ולשביעית ולשמינית שיזרע בשמינית במרחשון ויקצור בניסן. משמע שהיו אוכלין מיד בניסן וקשיא אהדדי. וי"ל לעיל כתיב כי תאמרו כלומר אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף והשיב הקב"ה על דבריהם וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים כמו שפירש"י שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן אבל באמת לא היו אוכלין עד שנה תשיעית שהוא חג

פירוש ע"ט

אוף איר אונ איר וועט זיך ניט זארגן פאר
קיין הונגר יארן: (כ) וְכִי תֹאמְרוּ אונ אז איר
וועט וועלן זאגן מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וואס וועלן
מיר עסן דס זיבעטע יאר הֵן פר וואר לֹא נִזְרָע
מיר וועלן ניט זייאן קיין תבואה וְלֹא נֶאֱסֹף
אונ מיר וועלן ניט איין זאמלן פון דעם פעלד
אֶת תְּבוּאָתֵנוּ אונזרי תבואות: (כא) זאג איך אייך
נאט וְצִוִּיתִי אֶת בִּרְכָתִי איך וועל געביטן מיין
ברכה לָכֶם צו אייך בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית אין דר תבואה
וואס וועט וואקסן אין זעקסטן יאר וְעָשָׂת אֶת
הַתְּבוּאָה וועט דאס זעקסטע יאר וואקסן די
תבואה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים אוף דרייא יאר אוף דעם
זעקסטן יאר אונ אוף דעם זיבעטן יאר אונ
אוף דעם אכטן יאר ביז מען וועט שניידן די
נייאי תבואה: (כב) וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית אונ
איר וועט זייאן פון דער תבואה דאס אכטע
יאר וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן אונ איר וועט עסן
פון דער אלטר תבואה פון דעם זעקסטן יאר
עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית ביז דעם ניינטן יאר. רש"י
שרייבט דאס מיינט מען דעם יום טוב של
סוכות פון דעם ניינטן יאר. עַד בּוֹא תְבוּאָתָהּ ביז
עס וועט קומן איר תבואה כלומר דענצמאל

כג וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי
לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם
עִמָּדִי׃ כד וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם
גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ׃ ס רביעי כה כִּי
יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא
גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר

ת"א והארץ לא תמכר לצמתת מציעא עט סנהדרין קו ערכין טו. כי לי הארץ גיטין מז. ובכל ארץ אחוזתכם גאלה קידושין כא. כי ימוך אחיך שם כ ערכין ל. ומכר מאחזתו קידושין כ. וגאל את שם כא.

אחיו

עַתִּיקָא׃ כג וְאַרְעָא
לָא תִזְדַּבַּן לַחֲלוּטִין
אֲרֵי דִילִי אַרְעָא אֲרֵי
דַיָּרִין וְתוֹתָבִין אַתּוּן
קֳדָמַי׃ כד וּבְכֹל
אַרְעָא אַחֲסַנְתְּכוֹן
פֻּרְקָנָא תִתְּנוּן לְאַרְעָא׃
כה אֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ
וִיזַבֵּן מֵאַחֲסַנְתֵּיהּ וְיֵיתֵי
פָּרִיקֵהּ דְּקָרִיב לֵיהּ
ויפרוק

בעל הטורים

שמר שבית וישבו בטח: (כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי. אסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם לומר שבכל מקום שגלו שכינה

פירוש רשב"ם

מתבואות ששית עד תחלת תשיעית שיתפרנסו מתבואה הנזרעת בשמינית: (כד) גאלה תתנו לארץ: אם ירצה

רש"י

(כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ע ביובל שלא יהא הלוקח כובשה: לצמתת. לפסיקה למכירה פסוקה עולמית: כי לי הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בה פ שאינה שלך: (כד) ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי צ ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא): ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים ק או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב: (כה) כי ימוך אחיך ומכר. (ת"כ) מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני: מאחזתו. ולא כולה למד דרך ארץ ר שישייר שדה לעצמו: וגאל את ממכר אחיו. (ת"כ) ואין הלוקח ש יכול לעכב:

שפתי חכמים

הסוכות והא דכתיב ואכלת וגו' עד השנה התשיעית רבותא קמ"ל לא מיבעי' לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית אלא אפילו עד סוף השמינית שהוא תחלת השנה התשיעית יספיק לכם כיון שאכלו ממנו כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן ניסן עד חג הסוכות של שנה הבאה וכו'. הרא"ם: ע כאלו אמר לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה עד שנמצא שנמכרת לצמיתות: פ והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלי מפני כי אין טעם בדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלים מפני שלי הארץ אלא מפני שהשם היא היה לומר או מפני שהארץ אינה שלך ולכן אל ירע בעיניך מלהחזירה לכן נקט הרב שאינה שלך. הרא"ם: צ דאל"כ ובכל ל"ל אלא לרבות גאולה אף בקרובים לבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל: ק כתב הרא"ם לא ידעתי מי הכריחו לומר שהוא סמוך לפרשה שלאחריו ולא נראה שפרשה עצמה וכא לומר כאן שאין הלוקח יכול לעכב אלא גאולה יתנו לארץ ע"כ. ונראה דהכריח רש"י לפרש כן דקשה לו ל"ל הקרא ובכל ארץ אחוזתכם וגו'. והא בפרשה שנים כתיב שאין הלוקח רשאי לעכב לכן פי' שאף המקרא הזה סמוך לפרשה שלאחריו. והו"ק: ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דוחקו מאי האי דכתיב מאחוזתו כיון שבשעת דוחקו צריך למכור אפי' כו' לכן פי' למדה תורה כלומר אף אם בשעת דוחקו ימלט את עצמו כמה שיוכל שלא ימכור כולו אלא ישייר לעצמו וכו' וק"ל: ש כתב הרא"ם כמ"ד וגאל רשות ולא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב דאל"כ וגאל למה לי בשלמא למ"ד חובה שפיר שבא הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה אלא למ"ד רשות וגאל ל"ל והי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול. אלא ע"כ הא קמ"ל שאין הלוקח יכול

פירוש ע"ט

איז דיא צייט וואס מען זאמעלט איין דיא תבואה אין הויז אריין: (כג) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִיתוּת אונ דיא ערד בלומר די פעלדר זאלן ניט פאר קויפט ווערן אויף אייביג נאר זייא זאלן ארויס גיין אום יובל צום בעל הבית כִּי לִי הָאָרֶץ ווארום צו מיר געהער דיא ערד דרום זאל דיר ניט באנק טאן וואס דוא טארפסט די פעלדר ניט פר קויפן אויף אייביג כִּי ווארום גֵרִים פרעמדע לייט וְתוֹשָׁבִים אונ אלט גיזעסענע אַתֶּם עִמָּדִי זענט איר מיט מיר: (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם אונ אין אלע לענדר פון אייער ארבונג גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ זאלט איר געבן איין אויס לייזונג: (כה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אונ ווען דיין ברודר ווערט פר ארומט ווערן וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ אונ ער ווערט פר קויפן פון זיין ארב מיינט מען פון זיינע פעלדר וּבָא גוֹאֲלוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו זאל קומן דיין אויס לייזר וואס איז נאהנט צו אים וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו אונ ער זאל אויס לייזן די פעלדר וואס זיין פריינד

אָחִיו׃ כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹּאֵל
וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ׃
כז וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב
אֶת־הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ
וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ כח וְאִם לֹא־מָצְאָה
יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד
הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְיָצָא
בַּיֹּבֵל

אונקלוס

וְיִפְרוֹק יָת זְבִינֵי אֲחוּהִי׃
כו וּגְבַר אֲרֵי לָא יְהֵי
לֵהּ פָּרִיק וְתַדְבֵּק יְדֵהּ
וְיִשְׁכַּח כְּמִסַּת פֻּרְקָנֵהּ׃
כז וִיחַשֵּׁב יָת שְׁנֵי
זְבִינוֹהִי וְיָתֵיב יָת
מוֹתָרָא לִגְבַר דִּי זַבִּין
לֵהּ וִיתוּב לְאַחְסַנְתֵּהּ׃
כח וְאִם לָא תַשְׁכַּח
יְדֵהּ כְּמִסַּת דְּיָתֵיב לֵהּ
וִיהֵי זְבִינוֹהִי בִּידָא
דִּזְבַן יָתֵהּ עַד שַׁתָּא
דְיוֹבְלָא

ת"א ואיש כי לא יהיה לו גאל שם גאלתו שם כ' כה ערכין ל. וחשב את שני ממכרו ערכין שם. והשיב את העדף שם. לאיש אשר מכר לו שם. ויצא ביובל שם כט.

פירוש רשב"ם

המוכר לפדותה לפני היובל: (כז) והשיב את העודף. מן השנים עד היובל שלא אכל עדיין. העודף. המעדיף

בעל הטורים

ממשש: (כח) מצאה. ב' במס' ואם לא מצאה ידו ואידך גם לצפור מצאה בית ודרור קן לה פי' אם לא מצאה ידו בשים

רש"י

(כו) ואיש כי לא יהיה לו גאל. (קידושין שם ת"כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו ת גואלים אלא גואל שיוכל לגאול א ממכרו: (כז) וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה נמכרתיה לך בכך וכך עתיד היית להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או ארבע הוצא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו: והשיב את העדף. בדמי המקח על האכילה שאכלה ויחזור ללוקח: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה ב שבא לגאלה: (כח) די השיב לו. (ערכין ל) מכאן שאינו ג גואל לחצאין:

שפתי חכמים

לעכב: ת כלומר וכי יש לך בישראל מגופי חלק בארץ שאין לו גואלים מזרע יעקב: א כלומר שהם עניים. כתב הרא"ם אבל בקידושין שנו אלא זה שיש לו ואינו רוצה שהרשות בידו ומכאן הביא רבי יהושע ראיה דהאי קרא דוגאל את ממכר אחיו רשות דקאמר התם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו ואם היה כדברי רש"י שאין לו גואל שיכול לגאול שאין לו השגת יד שוב אין ראיה מן המקרא הזה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיירי דלמא בחובה קמיירי ומאי ואם אין לאיש גואל שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול ואם כן לפי פי' הרא"ם יהיו דברי רש"י סותרים זה את זה דלעיל פי' כמ"ד דברשות קמיירי כמו שפי' הרא"ם והכא פי' כמ"ד חובה ואף כי הרבה פעמים מצינו ברש"י פי' פעמים כי האי מ"ד ופעמים כי האי מ"ד אע"פ שביניהם סותרים זה את זה היינו בשני מקומות אבל במקום אחד כי הכא קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמ"ד חובה ולעיל נמי בחובה איירי ודלא כהרא"ם. ואת"ת מה מתורץ בזה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל השות עשיר שיוכל לגאול ממכרו. וי"ל דהכי פירושו אין לו גואל הקרוב שיכול לגאול ממכרו לפי שהמצוה מוטלת על הקרוב לו ביותר ואותו קרוב אינו עשיר כל כך שיוכל לגאול ממכרו: ב פי' לא הלוקח הראשון שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר (ערכין דף ל) דאל"כ נמצא דמוכר שדה אחוזתו לפעמים יפסיד דשמא קנה לוקח ראשון במנה ומכר במאתים: ג דאל"כ די

פירוש ע"ט

הָט פַר קוֹפְט: (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל אונ ווען עס איז אזוי אמענטש וואס ער וועט ניט האבן קיין קרוב וואס ער זאל קאנן אוס לייזן די פעלדר דהיינו די קרובים זענן עניים וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ אונ עס וועט גרייכן זיינע הענט ער וועט אליין פר מאגן וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ אונ ער וועט גרייכן אונ וועט קאנן אוס לייזן זיין פעלד: (כז) וְחִשַּׁב זאל ער רעכענן אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ דיא יארן פון זיין פר קויפונג וויפל יאר עס איז געווען ביז יובל בשעת אז ער האט פאר קופט דם פעלד למשל ווען ער הט פר קופט דאס פעלד פאר זעקס הונדערט גילדן אונ עס איז גוועזן זעקס יאר צום יובל נִמְצָא האט ער גקופט דיא פירות פון איטליכן יאר פאר הונדערט גלדן אונ דאס פעלד איז גוועזן ביא דעם לוקח דרייא יאר האט ער שון אפ גגעסן פירות פר דרייא הונדערט גלדן וְהֵשִׁיב אֶת הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ זאל ער אום קערן די איבריגע דרייא הונדערט גלדן צו דעם מענטשן וואס ער האט אים פר קופט וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ אונ ער זאל זיך אום קערן צו זיין נַחֲלָה: (כח) וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ אונ אז עס וועט ניט גרייכן זיין

בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: ס חמישי שלישי
כשהן מחוברין כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־
מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ
עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה
גְאֻלָּתוֹ: ל וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־
מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת
אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא לו קרי חֹמָה
לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא
יֵצֵא

ת״א ושב לאחוזתו שם יד. ואיש כי ימכר מגילה ג קידושין כ ערכין לא לג. עד תם שנת שם יח לא נדה מז. ימים תהיה כתובות נג קידושין כ כא. עד מלאת לו שנה ערכין לא. תמימה שם. וקם הבית אשר בעיר קמא כב ערכין ל לא לב. אשר לא חמה מגילה ג כ״י שמעות י׳ ערכין לב. לקונה אתו שם לא. לא יצא ביובל שם כט לא.

אונקלוס

דִּיבֵלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבֵלָא וִיתוּב לְאַחְסַנְתֵּהּ:
כט וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּית מוֹתַב קַרְתָּא מַקְּפָא שׁוּר וּתְהֵי פֻרְקָנֵהּ עַד מִשְׁלַם שַׁתָּא דִּזְבִינוֹהִי עִדָּן בְּעִדָּן יְהֵא פֻרְקָנֵהּ:
ל וְאִם לָא יִתְפְּרִק עַד מִשְׁלַם לֵהּ שַׁתָּא שְׁלֶמְתָּא וִיקוּם בֵּיתָא דִּי בְקַרְתָּא דִּי לַהּ שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לְדִזְבַן יָתֵהּ לְדָרוֹהִי לָא יִפּוֹק

רש״י

עד שנת היובל. (ת״כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום ד שהיובל משמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. (ת״כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה ה מימות יהושע בן נון: והיתה גאלתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים והילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו. ו של בית: ימים. ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן (בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית וגו׳ לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועמד ז בכחו של קונה: אשר לא חמה. לו קרינן אמרו רז״ל אע״פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא והוצרך לכתוב לה אלא מתוך שצריך

שפתי חכמים

ל״נ אלא לומר שאם מצא ידו כדי גאולת כל השדה הוא גואל ואם לאו לאו: ד בערכין דף ל׳ פירש״י בין השמטות של ערב שנת היובל נפקא שביעית והיא שמטה תרוייהו משמטים עכ״ל: ה פירוש שבתחלה הוקפה ואח״כ נתיישבה ואמר מימות יהושע וכו׳ דמשמעה אין הכתוב מדבר אלא בעיר המוקפת בשעת כיבוש שהוא תחלת ישיבתן בארץ: ו כלומר ולא של ממכר ודומיא דומא כדי גאולתו דלעיל דשדה עכ״ל גאולתו של ממכר לא גאולתו של אחוזה דאחוזה לבון נקבה אבל הכא דבית ל׳ זכר הוא וגם לא נזכר שם ממכר עד שיפול עליו כנוי של גאולתו עכ״ל שפירושו גאולתו של בית רא״ם: ז כלומר אע״פ שהיה בידו של קונה מ״מ היה ג״כ בכחו של מוכר שעדיין היה בידו לפדותו ועמד בידו של קונה בשוב אין יכול להוציאו מידו וכתב הרא״ם אבל יש לתמוה למה לא פי׳ דמלת וקם אלצמיתות קאי דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה וכו׳. ונ״ל דדיוקא דהכ״י הוא מדכתיב בקרא לצמיתות לקונה וגו׳ לקונה יפירא

פירוש ע״ט

האנד די ניתנת חָשׁיב לו אום צו קערן צו אים בלומר ער וועט ניט פר מאגן אום צו קערן דעם לוקח דם איבריגע געלד וְהָיָה מִמְכָּרוֹ זאל זיין זיין פר קופונג מיינט מען דם פעלד וום ער האט פאר קופט זאל זיין בְּיַד הַקּוֹנֶה אוֹתוֹ אין דער האנט ווס האט גקופט אים עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל ביז אין דעם יאר פון יובל וְיָצָא בַּיֹּבֵל און דם פעלד זאל ארוס גיין אום יובל צום מוכר וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ און דער מוכר זאל זיך אום קערן צו זיין פעלד: (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר און ווען אמענטש וועט פר קופן בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה אהוז אין אזו איין שטאט וואס ארום איר איז דא

אמואר וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ זאל זיין זיין אום לייזונג עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ ביז עס וועט זיך אום לאזן איאר פון זיין פר קופונג יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ איאר זאל זיין זיין אום לייזונג כלומר נאר דם ערשטע יאר פון זיין פאר קופונג מעג ער דיא שטוב אום לייזן: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל און אז ער וועט עס ניט אום לייזן עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה ביז עס וועט דר פולט ווערן צו אים אגאנץ יאר פון דם פר קופן וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חוֹמָה זאל בלייבן שטיין דאס הוז וואס ער איז אין דער שטאט וואס עס איז ארום איר אמואר לַצְּמִיתֻת אויף אייביג לַקֹּנֶה אֹתוֹ צו דעם וואס

יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃ לא וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר
אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה
הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ
וּבַיֹּבֵל יֵצֵא׃ לב וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי
עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה
לַלְוִיִּם׃ לג וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם
וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ
בּיבל

אונקלוס

יִפּוֹק בְּיוֹבְלָא׃ לא וּבָתֵּי
פַצְחַיָא דִּי לֵית לְהוֹן
שׁוּר מַקַּף סְחוֹר סְחוֹר
עַל חֲקַל אַרְעָא יִתְחֲשֵׁב
פֻּרְקָנָא יְהֵי לֵהּ
וּבְיוֹבְלָא יִפּוֹק׃
לב וְקִרְוֵי לֵוָאֵי בָּתֵּי
קִרְוֵי אַחְסַנְתְּהוֹן פֻּרְקַן
עָלַם תְּהֵי לְלֵוָאֵי׃
לג וְדִי יִפְרוֹק מִן לֵוָאֵי
וְיִפּוֹק זְבִין בֵּיתָא
וְקִרְיָא אַחְסַנְתֵּהּ
בְּיוֹבְלָא

ת״א ובתי החצרים בם לג. על שדה הארץ יחשב קידושין כח ערכין כם. גאלה תהיה לו קידושין כ ערכין ל לג. גאלת עולם תהיה ללוים בם לג. ואשר יגאל מן הלוים בם. ויצא ממכר בית בם

פירוש רשב״ם

תדע על שנים שאכל כבר: (לג) ואשר יגאל מן הלוים. כמו שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים. והוא ירצה לגאול. ואין לו בזה לגאול. ויצא ממכר בית וגו׳ כלומר תשוב לו בחנם:

רש״י

לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת זה מפל על זה: לא יצא ביבל. אמר רב ספרא אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא: (לא) ובתי החצרים. כתרגומו פצחין עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם (בראשית כה) בחצריהם ובטירותם: על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו. (ת״כ) מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא. א בחנם: (לב) וערי הלוים. ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם: גאלת עולם. גואל מיד אפי׳ לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים. או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה: (לג) ואשר יגאל מן הלוים. ואם יקנה בית או עיר מהם. ויצא ביובל אותו ממכר של בית או של עיר ויחזור ללוי שמכרו ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו ל׳ מכירה. ד״א לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת״ל ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם: ויצא ממכר

שפתי חכמים

הוא פשיטא דאקונה קאי אלא לקונה דיוקא הוא לקונה ולא למוכר כלומר דעד השתא היה הרבות של מוכר לפדותו ועכשיו אחר שעברה השנה יגאלם מרבותו של מוכר וכו׳: ח כלומר בלא השלמה דגבי שדה אחוזה תניא אכלה שנה ופגע בו יובל מבלים לו עוד שנה אחר היובל לכבי אינטריך וביובל יצא קרא יתירה הוא לומר שיצא בחנם בלא השלמה (בערכין דכ״ט): ט פי׳ ד״א ואשר יגאל הוא גאולה ממש לשון פדיון ולא לשון קנין ואדלעיל קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים בא הכתוב לומר שלא בישראל שקנה מלוי בלבד קאמר שיש ללוי לפדותו לעולם אלא אפי׳ לוי שקנה מלוי פודה

פירוש ע״ט

האט עס גקופט לדורותיו צו זיין גבירט לא יצא ביבל עס זאל ניט ארוס גיין צום מוכר אום יבל רש״י שרייבט אפילו ווען יובל איז אין מיטן ערשטן יאר גייט עס אויך ניט ארוס: (לא) ובתי החצרים אונ דיא הייזר וואס זיי זענן אין דיא אפענע שטעט אשר אין להם חומה סביב וואס צו דיא שטעט איז ניט פר האנדן קיין מויאר ארום על שדה הארץ יחשב זאל דאס זיין גרעכנט אזו וויא דיא פעלדר כלומר עס האט אין זיך דעם דין אזו ווי איינר פר קויפט א פעלד גאולה תהיה לו מעג ער אום לייזן ביז יובל וביובל יצא אונ אז מען לייזט זיי ניט אום גייאן זייא אום יובל ארוס צו די בעלים אן געלד: (לב) וערי הלוים אונ דיא שטעט פון דיא לוים בתי דיא הייזר ערי אחזתם פון דיא שטעט פון זייער ארב גאולת עולם תהיה ללוים איין אייביג אום לייזונג זאל זיין צו די לוים זיי מעגן תמיד אום לייזן זייערע הייזר: (לג) ואשר יגאל מן הלוים אונ ווען איינר וועט קויפן איין הויז אדר א שטאט פון די לוים ויצא ממכר בית זאל ארוס גיין דס פר קויפטע הויז ועיר אחזתו אונ

ביובלא ארי בתי קרוי
לואי היא אחסנתהון
בגו בני ישראל׃
לד וחקל רוח קרויהון
לא יזדבן ארי אחסנת
עלם הוא להון׃
לה וארי יתמסכן אחוך
ותמוט ידה עמך

ביבל כי בתי ערי הלוים הוא
אחוזתם בתוך בני ישראל׃
לד ושדה מגרש עריהם לא ימכר
כי־אחזת עולם הוא להם׃ ס
לה וכי־ימוך אחיך ומטה ידו עמך

ותתקף | והחזקת

ת"א כי בתי ערי הלוים בש. ושדה מגרש עריהם בש כי אחוזת עולם בש נג לד. וכי ימוך אחיך קידושין כ ערכין פא קיד פרק ז.

בעל הטורים

יגאל לגאול ישראל כ"ה פסוקים עד פרשת הדרור ושם פרשה בית ודרור שבפרשת הדרור יגאל ביתו: (לד) ושדה. ב' במס' דין ואידך ושדי תלומות. היינו דאמרינן בערכין ושדה מגרש פרשה לא ימכר פי' לא ישונה וכמו כן שדי תרומות נמ

פירוש רשב"ם

(לד) ושדה מגרש. כמפורש באלה מסעי:

רש"י

בית. הרי זו מצוה אחרת ואם לא נגאלה יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל: כי בתי ערי הלוים היא אחזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כ כדי שלא יופקעו נחלותיהם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר. שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ל ביובל כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאוי שעל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו:

שפתי חכמים

כמוכר גאולת עולם: י היינו נמי פירוש דבר אחר וכו' ולא אגאולת עולם דלעיל מיניה קאי דמיירי בפדיון אבל נמי פירוש ראשון כולה חדא מילתא היא: כ וכה דקאמר ויש להם גאולה כשדות ולא קאמר נמי ויוצאין ביובל כשדות לאו דוקא היא אלא ה"ה ויוצאין ביובל וחד מינייהו נקט. כתב הרא"ם אך קשה כי זה הטעם כי בתי ערי הלוים וגו' לא שייך אלא בישראל הקונה מן הלוים אבל כשהקונים הם לוים דלא שייך הלי טעמא שהרי נשאר ביד לוי ולא יופקעו נחלתם דלמא דינם כבתי ערי חומה של ישראל וכו' ושמא י"ל משום שרוב הקונים מן הלוים הם ישראלים מפני שהם הרוב נתנה התורה הטעם בעבורם ולא השגה למיעוטא דקונים שהם לוים. ולי נראה מיהורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים בין שהם ישראלים או לוים דין אחד להם מדכתיב היא אחוזתם בתוך בני ישראל בתוך בני ישראל ל"ל אלא לדרשה קאתי לומר שנחלת לוים תהיה בשלימות כמו שהיתה בתחילה בתוך בני ישראל ואם אינו ענין לקונים ישראלים תנהו לקונים לוים שיחזרו ביובל: ך כתב הרא"ם ויש לתמוה דמדהוצרך להביא ראיה מקרא דאחוזת עולם הוא להם שלא ימכר מכר עולם כדתניא בת"כ לא ימכר מכר גזבר או לא ימכר מכר עולם פירוש שאין הלוי יכול למכרו ת"ל כי אחוזת עולם ולא הביא ממה שכתוב גאולת עולם תהיה ללוים א"נ הס"ל דהנהו קראי דלעיל בבתים וערים קמיירי ולא בשדה מגרש וכיון שכן הוא למה לא יפרשו לא ימכר שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו וקראי דלעיל בבתים ועריה בלבד קא מיירי ולא בשדה מגרש וכו' וצ"ע. ונ"ל דהכי קא יליף מקרא דכי אחוזת עולם כלומר אנו לא נאמר כי אחוזת עולם ה"א לא ימכר דכתיב בשדה מגרש פי' לא

פירוש ע"ט

די שטאט פון זיין ארב וואס ער הט זיא פר קופט זאל דאס ארום גיין צום לוי ביובל אום יובל. כי בתי ערי הלוים ווארום דיא הייזר אונ די שטעט פון דיא לוים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל איז דאס זייער ארב צווישן די קינדר ישראל כלומר זייא האבן דאך ניט קיין פעלדר נאר שטעט דרום ווענן דיא שטעט ביא זייא אזו וויא דיא פעלדר דרום האבן דיא הייזר דם דין פון אום לייזן אזו ווי פעלדר: (לד) ושדה מגרש עריהם אונ דיא פעלדר פון דעם פלאץ וואס זייא האבן צו זייערע שטעט לא ימכר זאל ניט פר קופט ווערן אוף גיבייא דהיינו ווען

אלוי האט מקדיש גוועזן זיין פעלד אונ האט דאס ניט אום גלייזט האט דער גבאי פון הקדש פאר קופט זאל דאס ניט ארום גיין אום יובל צו די כהנים ווארום אז אישראל איז מקדיש אפעלד אונ דער גבאי האט דס פר קופט גייט עס ארום אום יובל צו דיא כהנים אבר ביא אפעלד פון אלוי גייט עס ארום אום יובל צום לוי וואס ער הט מקדיש גוועזן כי אחזת עולם הוא להם ווארום עס איז צו זייא איין ארב אוף אייביג: (לה) וכי ימוך אחיך אונ ווען דיין ברודר וועט פאר ארומט ווערן ומטה ידו עמך אונ עס וועט גיין זיין האנט מיט

וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ׃
לו אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ׃
לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ
וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ׃
לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת
לָכֶם

וְתַתְקֵיף בֵּהּ דַּיָּר
וְתוֹתָב וְיֵחֵי עִמָּךְ׃
לו לָא תִסַּב מִנֵּהּ
חִבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ וְיֵחֵי
אֲחוּךְ עִמָּךְ׃ לז יָת
כַּסְפָּךְ לָא תִתֵּן לֵהּ
בְּחִבּוּלְיָא וּבְרִבִּיתָא
לָא תִתֵּן מֵיכְלָךְ׃
לח אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי
אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרָיִם לְמִתַּן לְכוֹן
יָת אַרְעָא דִכְנַעַן
לְמֶהֱוֵי׃

ת"א אל תקח מאתו נשך ותרבית קידושין כ' ב"ק קיב מגילה כב כח ... ל: את כספך לא תתן לו בנשך מגילה ס כח סב. ויראת מאלהיך וחי אחיך ... מגילה עת התורה ו נדרים כב: מגילה כב פו. לתת לכם כתובות קי.

בעל הטורים

ישונה כדכתיב אל על ואל פטר: (לו) וחי אחיך עמך. וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית רמז שכל השונים ברבית אינו מי וכס"ף בנשך נתן חיים לא יחיה: נשך. בגי' אם נתם למתיך לבם אין הנחם מתרפא כדכתיב ונהם ספר לחמו כן

רש"י

גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"א ואוכל נבלות: (לו) נשך ותרבית. חד שוינהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך: (לח) אשר הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית ואומר של נכרי הם. ד"א אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי אפי' הן כבדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר

שפתי חכמים

יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי בבתים ועריים ולא בשדה מגרש אבל השתא דכתיב כי אחוזת עולם הוא להם א"כ ילפינן אחוזת אחוזת מבתים ועריים מה התם יכולין למכור אף שדה מגרש יכולין למכור דומיא דבתים שלא ימכר ממכר עולם וא"כ כיון דילפינן דדין א' להם לבתים ועריים ושדה מגרש א"כ לערבינהו קרא ולכתבינהו גבי הדדי אלא ע"כ לא ימכר למכר גזבר הוא דאתא ובזה יתורץ נמי קושיא שבנים שהקשה הרא"ם על מתניתא דת"כ: מ פירוש אבל לא גר ותושב דוקא דומיא דואל תונו את הגר ואהבתם את הגר משום דבריש' דקרא כתיב וכי ימוך אחיך ותושב לאו אחיך הוא כיון שהוא אוכל נבלות אף שמקיים ז' מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילים: נ פי' ד' קראי כתיבי חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקמוה במוכר עצמו שפגע בו יובל קודם שש ושב אל משפחתו במכרוהו ב"ד שפגע בו יובל קודם שש והיה אל משפחתו ששבו בנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו. ועבדו

פירוש ע"ט

דיר כלומר ער וועט אן הייבן ארום צו ווערן והחזקת בו זאלסטו בגרייפן אין אים כלומר דו זאלסט אים העלפן רש"י שרייבט דו זאלסט ניט ווארטן ביז ער וועט גאר פר ארומט ווערן וועט שון שווער זיין צוא העלפן אים נאר בשעת דעם אן הייב זאלסטו אים העלפן העלפן גר ותושב הייא איין גר שיא איין אלט גזעסנר וחי כדי ער זאל בלייבן לעבן עמך מיט דיר ווארום אז ער וועט ניט האבן צו עסן וועט ער שטארבן: (לו) אל תקח מאתו דו זאלסט ניט נעמן פון אים נשך בייטונג ותרבית

אונ מערונג דס מיינט מען רוחים ויראת מאלהיך אונ דו זאלסט דיך פארכטן פר דיין גאט וחי אחיך אונ דיין ברודר זאל לעבן עמך מיט דיר: (לז) את אונ כספך לא תתן לו דיין געלט זאלסטו אים ניט געבן בנשך מיט בייטונג ובמרבית לא תתן אכלך אונ מערונג טארסטו ניט געבן דיין עסן ווארג כלומר דו טארסט ניט לייען געלט אדר עסן ווארג מען זאל דיר געבן דר פון רווחים: (לח) אני יי אלהיכם איך בין גאט אייער גאט אשר הוצאתי אתכם וואס איך האב אייך ארויס גצוגן פון דעם לאנד מצרים אויף דעם תנאי

לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהָא׃
לט וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ
עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן לָךְ לָא
תִפְלַח בֵּהּ פָּלְחַן עַבְדִין׃
מ כַּאֲגִירָא כְּתוֹתָבָא
יְהֵי עִמָּךְ עַד שַׁתָּא
דְיוֹבֵלָא יִפְלַח עִמָּךְ׃
מא וְיִפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא
וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ וִיתוּב
לְזַרְעִיתֵהּ וּלְאַחְסָנַת
אֲבָהָתוֹהִי יְתוּב׃
מב אֲרֵי עַבְדַי אִנּוּן דִּי
אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן
זְבוּן

לָכֶם לֵאלֹהִים׃ ס ששי רביעי כשהן מחוברין
לט וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ
לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃
מ כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־
שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ מא וְיָצָא
מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־
מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃
מב כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ
ממכרת

ת"א וכי ימוך אחיך עמך קידושין כ מציעא עא ערכין ל. עד שנת היובל יעבד עמך קידושין כ. ויצא מעמך הוא ובניו עמו קידושין כב. ושב אל שם שם כא מציעא עא מכות יג. לא ימכרו ממכרת עבד סנהדרין טו קידושין שבת ס

בעל הטורים
שלוקח רבית לא יחיה. ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש. רבית עולה תרי"ב ששקול כנגד תרי"ג מצות: (מ) כשכיר. ב' דין ואידך כד ירצה כשכיר יומו רמז למה שאמרו חכמים פועל חוזר אפילו בחצי היום פי' כשכיר יהיה עמך עד שירצה ואפילו ביומו אם

פירוש רשב"ם
(לט) עבדת עבד. לרדותו בפרך כעבד כנען:

רש"י
שמקבלת מצותי: להיות לכם לאלהים. (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע"ז: (לט) עבדת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו: (מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היבל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים ה' היובל מוציאו: (מא) הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו: ואל אחזת אבתיו. (ת"כ. מכות יב) אל כבוד אבותיו ס ואין לזלזלו בכך: אחזת. חזקת: כי עבדי הם. (ת"כ) שטרי קודם:

שפתי חכמים
לעולם בנרצע שפגע בו יובל. אבל שם לרציעהו כדאיתא פ"ק דקידושין דף כ': ם ולא אחוזת קרקעותיו דא"כ אחוזת אבותיו דכתיב בקרא למ"ל. ועוד הא לאו במוכר אחוזתו קמיירי אלא בכבוד אבותיו הוא כלומר שלא יזלזלו אותו בהיות עבד:

פירוש ע"ט
איר זאלט מקבל זיין מיינע מצות לתת לכם את ארץ כנען צו געבן אייך דאס לאנד כנען פר דעם שכר להיות לכם לאלהים איך זאל צו אייך זיין פר אגאט: (לט) וכי ימוך אחיך אונ ווען עס וועט פר ארומט ווערן דיין ברודר עמך מיט דיר ונמכר לך אונ ער וועט פאר קופט ווערן צו דיר פר אקנעכט לא תעבד בו זאלסטו מיט אים ניט ארבעטן עבדת אזו איין ארבט פון גנאי עס זאל דער קאנט ווערן עבד אז ער איז ביי דיר אקנעכט דס הייסט ער זאל אים ניט הייסן נאך טראגן דיא כלים אין מרחץ אריין אונ זאל אים ניט הייסן ער זאל אים אן טאן אונ צו בינדן די שיך: (מ) כשכיר כתושב יהיה נאר ער זאל זיין אזו וויא אגדונגענר אדר וויא איין אלט געזעסנר עד שנת היובל יעבד עמך ביז יובל זאל ער ארבטן ביי דיר כלומר אז יובל איז פאר זעקס יאר זאל ער ארוס גיין פריא: (מא) ויצא מעמך אונ ער זאל ארוס גיין פון דיר הוא ובניו עמו ער אונ זיינע קינדר מיט אים ושב אל משפחתו אונ ער זאל זיך אום קערן צו זיין משפחה ואל אחזת אבתיו ישוב אונ צו דעם כבוד פון זיינע עלטרן זאל ער זיך אום קערן אונ מען טאר אים ניט מבזה זיין דער מיט וואס ער איז געווען אקנעכט: (מב) כי עבדי הם וואָרין זיי זענן מיינע קנעכט אשר הוצאתי אותם וואס איך האב זיא ארוס גצוגן פון דם

מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ מג לֹא־תִרְדֶּה בוֹ
בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃ מד וְעַבְדְּךָ
וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד
וְאָמָה׃ מה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים
הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר
הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם
לאחוזה

ת״א וגם מבני יבמות מו פח סוטה ג גיטין לח קידושין סח . אשר הולידו יבמות סח סוטה ג .

אונקלוס

זְבוּן עַבְדִּין׃ מג לָא
תִפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ׃
מד וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ דִּי
יְהוֹן לָךְ מִן עַמְמַיָּא
דִּי בְסַחֲרָנֵיכוֹן מִנְּהוֹן
תִּקְנוּן עַבְדִּין וְאַמְהָן׃
מה וְאַף מִבְּנֵי תוֹתָבַיָּא
עַרְלַיָּא דְּדָיְרִין עִמְּכוֹן
מִנְּהוֹן תִּקְנוּן
וּמִזַּרְעֲיָתְהוֹן דְּעִמְּכוֹן
דִּי אִתְיְלִידוּ בְּאַרְעֲכוֹן
וִיהוֹן לְכוֹן לְאַחְסָנָא׃
ותחסנון

בעל הטורים

אלהים יתהור: (מה) הולידו. ב׳ במס׳ דין ואידך אשר הולידו בנים בתוככם ביחזקאל בענין חלוקת הארץ באלו ליתן גרים

רש״י

לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח: לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. א״ת אם כן במה אשתמש. בעבדי איני מושל. בז׳ אומות איני נוחל. שהרי הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. (קידושין סז) שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו בעבד: מהם

פירוש ע״ט

לאַנד מִצְרַיִם לֹא יִמָּכְרוּ זייא זָאלֶן נִיט פַר קוֹפְט ווערן מִמְכֶּרֶת עָבֶד אַיין פַר קוֹפוּנג פוּן אַקְנֶעכְט בְּלוֹמַר מֶען זָאל נִיט אוֹס רוּפְן עֶס אִיז דָא אַיין קְנֶעכְט צוּ פַר קוֹפְן : (מג) לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ דוּ זָאלְסְט נִיט אַרְבֶּטְן מִיט אִים מִיט הַרְטִיגְלִיכְן דָם הייסְט אַזוֹ אַיין אַרְבֶּט וָוס דוּ בַּדַארְפְסְט נִיט דְהַיינוּ דוּ וֶועסְט אִים הֵייסְן גְרָאבְּן אוּנְטֶער אַיין וויין שְׁטָאק אָדֶער נָאךְ אַזוֹ אַיין גְלַייכְן אוּנ דוּ בַּדַארְפְסְט עֶס גָאר נִיט נָאר דוּ ווִילְסְט אִים פַּייניגן מַארְסְטוּ נִיט אוּנ טָאמֶר וֶועסְטוּ וֶועלְן זָאגְן וֶוער וֶועט דָאס ווִיסְן אוּב אִיךְ בַּדַארְף עֶס נִיט וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ דוּא זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטְן פַאר דיין גָאט וָוארוּם גָאט ווייסְט דִיא מַחֲשָׁבָה : (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אוּנ דיין קְנֶעכְט אוּנ דיין דִינְסְט אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ וָוס וֶועלְן צוּ דִיר זיין מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם פוּן דִיא פֶעלְקֶער וָואס זייא זֶענֶען אַרוּם אייךְ נִיט פוּן דִיא זִיבְּן אוּמוֹת מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה פוּן זייא זָאלְט אִיר קוֹפְן אַיין קְנֶעכְט אוּנ אַדִינְסְט : (מה) וְגַם אוּנ אוֹיךְ מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן דִיא אַלְט גֶעזֶעסֶענֶע וָוס וואוֹינֶען מִיט אייךְ מֵיינְט מֶען פוּן דִי אַנְדֶרֶע אוּמוֹת וָוס זייא וואוֹינֶען אַרוּם אייעֶר לַאנְד מֵהֶם תִּקְנוּ פוּן זיי זָאלְט אִיר קוֹפְן קְנֶעכְט וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אוּנ פוּן זייעֶר מִשְׁפָּחָה וָואס זֶענֶען מִיט אייךְ אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וָואס זייא הָאבְּן גִיוואוֹינְט אִין אייעֶר לַאנְד וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה אוּנ זיי זָאלְן זיין צוּ אייךְ צוּ אַיין עֶרְב : (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם

מו וְתַחְסְנוּן יָתְהוֹן
לִבְנֵיכוֹן בַּתְרֵיכוֹן
לִירְתַּת אַחְסָנָא לְעָלַם
בְּהוֹן תִּפְלְחוּן וּבַאֲחֵיכוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר
בַּאֲחוּהִי לָא תִפְלַח בֵּהּ
בְּקַשְׁיוּ׃ מז וַאֲרֵי
תַדְבֵּק יַד עֲרֵל תּוֹתָב
עִמָּךְ וְיִתְמַסְכַּן אָחוּךְ
עִמֵּהּ וְיִזְדַּבַּן לַעֲרֵל
תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמַי
מִזַּרְעִית גִּיּוֹרָא׃
בתר

לַאֲחֻזָּה׃ מו וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם
לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה
לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־
תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ׃ ס שביעי מז וְכִי
תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ
אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב
עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃
אתרי

ת״א והתנחלתם מגילה כג כתובות מג נזיר סא גיטין לח קידושין יו כב בפסח קי. לרשת אחוה בכורות יג. לעולם בהם תעבדו ברכות מו סוטה ג. גיטין לח קידושין כב נדה מז. וכי תשיג קידושין יד. לגר תושב עמך או לעקר שם כ בב״ק קיג ערכין ל.

בעל הטורים

חלק בארץ שאע״פ שבביאה הארץ לא נטלו גרים חלק בארץ לעתיד לבא יטלו חלק בארץ: (מו) והתנחלתם אותם לבניכם.

פירוש רשב״ם

(מז) או לעקר. שנעקר מזה המלכות רחוק מארצכם. לא תושב ולא גר ולא אורח:

רשי

תקנו. ע אותם תקנו: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שא״כ היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם: איש באחיו. להביא נשיא בעמיו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: (מז) יד גר ותושב. גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך אחיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע״י שלמד ממעשיו: משפחת גר. (קידושין כ ב״מ עא) זהו עו״א כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע״א עצמה להיות לה שמש ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים:

שפתי חכמים

ע וא״ת למה צריך רש״י לפרש אותם תקנו וי״ל אם לא פירש כן הייתי אומר אם היו להם עבדים הנמכרים להם אותם עבדים תקנו מהם לכך פירש״י אותם תקנו כלומר הם עצמם תקנו ועי״ל לכך פירש״י אותם תקנו ר״ל האבות של בנים מותר לקנות כ״ש בניהם שמותרים לקנות אבל אי פירוש של מהם כמשמעו הייתי אומר פי׳ מן האבות מותר לקנות הבנים אבל האבות עצמן אסורין לקנות לעבדים ל״פ מהם תקנו אותם תקנו אפי׳ האבות עצמן מותר לקנות כמו הבנים וא״ת ולמה לא פירש רש״י זה לעיל גבי מהם תקנו עבד ואמה וי״ל דלעיל לא צריך רש״י לפרש מידי לפי שהכתוב גופיה מפרש והולך מהם תקנו עבד ואמה אבל כאן שלא כתיב בפסוק מידי בתריה ולא ידעינן אהיכא קאי מהם תקנו דלמא קאי אבהמות וה״פ מהם תקנו בהמות לכך צריך רש״י לפרש אותם תקנו רל״ס. וא״ת מנ״ל לרש״י לפרש אותם תקנו דילמא מהם כמשמעו הוא ולא אותם וי״ל דלעיל בפ׳ שמות כתיב ושמלה האדן אותם ופירש״י מהם וכה מוכרח שפירוש אותם הוא מהם ש״מ דפירושו של אותם מהם ה״נ דפירושו

פירוש ע״ט

אתם אונ איר זאלט זייא מאכן ארבן לבניכם אחריכם צו אייערע קינדר נאך אייך לרשת אחזה צו מאכן ירשנן אייערע קינדר איין ארב לעולם בהם תעבדו אוף אייביג זאלט איר מיט זייא בארבן ובאחיכם אונ מיט אייערע ברידר בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו איין מענטש מיט זיין ברודר זאלט איר ניט ארבטן מיט אים בפרך מיט הארטקייט: (מז) וכי תשיג אונ אז עס ווערט גרייכן יד גר ותושב דיא האנט פון אזו אגר וואס ער איז איין אלט געזעסנר (עיין רש״י). ומך אחיך אונ דיין ברודער ווערט פר ארומט ווערן ווייל ער האט זיך באהעפט עמו מיט אים אונ האט זיך אפ געלערנט פון זיינע מעשים ונמכר לגר תושב ווערט דיין ברודר פאר קופט ווערן צום גר תושב או לעקר אדר ער ווערט פר קופט ווערן צו בארנן די עבודת

מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ
אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ
בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ
וְנִגְאָל: נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת
הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה
כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי
שָׂכִיר

מח בָּתַר דְּיִזְדַּבַּן
פֻּרְקָנָא תְּהֵי לֵהּ חַד
מֵאֲחוֹהִי יִפְרְקִנֵּהּ:
מט אוֹ אַח אֲבוּהִי אוֹ
בַר אַח אֲבוּהִי יִפְרְקִנֵּהּ
אוֹ מִקָּרִיב בִּשְׂרֵהּ
מִזַּרְעִיתֵהּ יִפְרְקִנֵּהּ אוֹ
דְתַדְבֵּק יְדֵהּ וְיִתְפְּרֵק:
נ וִיחַשֵּׁב עִם זָבְנֵהּ
מִשַּׁתָּא דְּאִזְדַּבַּן לֵהּ
עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וִיהֵי
כְּסַף זְבִינוֹהִי בְּמִנְיַן
שְׁנַיָּא

ת"א אחד מאחיו קידושין כא. או דדו או בן דדו יגאלנו יבמות נד קידושין טו כא. או השיגה ידו שם טו. ממשפחתו יגאלנו יבמות נד קידושין טו כא. וחשב עם קנהו שם יז ית קמא קיג. כימי שכיר קידושין כ כא ערכין ל.

בעל הטורים

כ׳ דין והידך והתנחלתם אתם הארן זהו שאמרו חכמים דעבד אתקש לקרקע לקנות בכסף ובשטר ובחזקה: (מט) בן דדו.

שפתי חכמים

כל מהם אותם: פ מצאתי בשם הערוך מטמון תרגום טיוע ובערוך הגדול מצאתי ויתפרשו ממטמונים תרגום מן טומעיא כי בא השמש תרגום ירושלמי טמיעת שמשא ירצה לומר אל תניחהו עד שיהא טמון בין עובדי אלילים: צ מסברה אומר כן דאי בעובד אלילים שאינו תחת ידו מה אתה יכול לעשות לו עד שיאמר הכתוב עליו ויצא בשנת היובל

רש"י

(מח) גאלה תהיה לו. מיד אל תניחהו שיטמע פ עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנא׳ למטה ויצא בשנת היובל ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר צ ואעפ"כ לא תבא עליו (ב"ק קיג) בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים: (נ) כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה

פירוש ע״ט

כוכבים משפחת גר אדר ער וועט פר קויפט ווערן צו דר משפחה פון דעם גר: (מח) אחרי נמכר באלד נאך דעם אז ער איז פר קויפט געווארן גאולה תהיה לו זאל זיין צו אים איין אויס לייזונג מען זאל אים ניט לאזן דינן ביז יובל אחד מאחיו יגאלנו איינר פון זיינע פריינד זאלן אים אויס לייזן: (מט) או דודו אדר זיין פעטר או בן דודו אדר זיין פעטערס זון יגאלנו זאל אים אויס לייזן או משאר בשרו ממשפחתו אדר פון זיינע פריינד פון זיין משפחה או השיגה ידו אדר עס וועט גרייכן זיין האנט כלומר ער וועט אליין פר מאגן ונגאל ער זאל זיך אליין אויס לייזן: (נ) וחשב עם קנהו זאל ער זיך ברעכענן מיט זיין קויפר משנת המכרו לו פון דעם יאר וואס ער איז פר קויפט געווארן צו אים עד שנת היובל ביז דעם יאר פון יובל והיה כסף ממכרו אונ עס זאל זיין דאס געלט פון זיין פר קויפונג במספר שנים אין דער צאל פון די יארן וואס עס איז ביז יובל כימי שכיר יהיה עמו אזו וויא די טעג פון אגדונגענם זאל ער זיין מיט אים כלומר ער זאל זיך מיט אים רעכענן גלייך וויא ער האט זיך באדונגן מיט אים אויף אטליכן יאר וועדליג עס נעמט זיך אים אן למשל ווען ער הט זיך פר קויפט פר טויזנט גילדן אונ עס איז געווען צעהן יאר ביז יובל איז גלייך וויא ער האט גקויפט די ארבעט פון אטליכן יאר באזונדר פר הונדערט גילדן אונ היינט אז ער וויל זיך אויס לייזן זאל ער זיך מיט אים ברעכענן ווי פיל יאר ער איז ביי אים געווען אונ זאל מנכה זיין פר אטליכן

שכיר יהיה עמו: נא אם־עוד רבות
בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף
מקנתו: נב ואם־מעט נשאר בשנים
עד־שנת היבל וחשב־לו כפי שניו
ישיב את־גאלתו: נג כשכיר שנה
בשנה יהיה עמו לא־ירדנו בפרך
לעיניך: נד ואם־לא יגאל באלה
ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו:
מפטיר נה כי־לי בני־ישראל עבדים
עבדי

שניא כיומי אגירא יהי
עמה: נא אם עוד
סגיות בשניא לפומהן
יתיב פרקנה מכסף
זבינוהי: נב ואם זעיר
ישתאר בשניא עד
שתא דיובלא ויחשב
לה כפום שנוהי יתיב
ית פרקנה: נג כאגיר
שתא בשתא יהי עמה
לא יפלח בה בקשיו
לעיניך: נד ואם לא
יתפרק באלין ויפוק
בשתא דיובלא הוא
ובנוהי עמה: נה ארי
דילי בני ישראל עבדין
עבדי

ת"א אם עוד רבות בשנים קידושין כ ערכין ל. ישיב גאלתו קידושין ח יז. מכסף מקנתו קידושין ח יד יז ערכין ל. ואם מעט נשאר בשנים קידושין כ. כפי שניו קידושין שם ערכין שם. ואם לא יגאל באלה קידושין שם ויצא בשנת שם. ביובל שם. כי לי בני ישראל עבדים שם כב קמא קיז מליעא י בתרא י.

בעל הטורים

הכל ת"ו אותיות בן דוד: (נא) אם עוד רבות בשנים. אם הם רבים כדכתיב ורב שיהיו ימי שניו או מועטים כדכתיב רבות בני' יולא בגירעון כסף: (נב) שניו. ג' דין ואידך ורב מספר דהיינו מועטים כמו מתי מספר לעולם ישיב גאולתו. שיהיו ימי שניו. מכשל בניו ולא יתקל. פי' כפי שניו בין י"ד פעמים כתיב יובל בפ' כנגד י"ד יובלות שהיו בארץ עד

רש"י

והשב כאלו נשכר עמו כל שנה בשנה וינכה לו: (נא) אם עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיהן. הכל כמו שפירשתי: (נג) לא ירדנו בפרך לעיניך. כלומר כן ואתה רואה: (נד) הוא ובניו עמו. הנכרי חייב במזונות בניו: ואם לא יגאל באלה. באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם: אני ה'

שפתי חכמים

וגו': כן ואם תאמר והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע במה הוא לצורך. ועוד קשה מה שפירש רש"י

פירוש ע"ט

יאר צו הונדערט גלדן אונ דאס איבריגע זאל ער אים באצאלן: (נא) אם עוד רבות בשנים אז עס איז נאך פיל יארן ביז יובל לפיהן נאך דיא יארן נאך ישיב גאולתו זאל ער אום קערן זיין אום לייזונג מכסף מקנתו פון דם געלט פון זיין קופונג: (נב) ואם מעט נשאר בשנים אונ אוב עס איז ווייניג יארן געבליבן ביז יובל והשב לו זאל ער אים בארעכנן כפי שניו ישיב את גאולתו נאך זיינע יארן וואס עס איז געבליבן ביז יובל זאל ער אום קערן זיין אום לייזונג: (נג) כשכיר שנה בשנה אזו וויא אגדונגענר אויף אטלכם יאר באזונדר יהיה עמו זאל ער זיין מיט אים כלומר זאל ער זיך מיט אים אזו רעכענן גלייך וויא ער וואלט אים גדונגן אויף אטלכן יאר באזונדר לא ירדנו בפרך ער זאל מיט אים ניט ארבטן מיט שווערע ארבט לעיניך פר דיינע אויגן כלומר אונ דוא זאלסט זעהן: (נד) ואם לא יגאל באלה אונ אז ער וועט ניט אוס גלייזט ווערן מיט דיא דאזיגע וואס אובן איז געשטאנען דאס איז זיינע פריינד פאר מאגן אים ניט אוס צו לייזן אונ ער אליין פר מאגט אויך ניט ויצא בשנת היובל זאל ער ארוס גיין אין דעם יאר פון יובל הוא ובניו עמו ער אונ זיינע קינדר מיט אים רש"י שרייבט נאר מיט יובל אדר מיט אוס לייזן גייט ער ארוס פריא פון דעם עובד כוכבים אבער ניט מיט זעקס יאר: (נה) כי לי בני ישראל עבדים ווארום צו מיר זענן די קינדר ישראל קנעכט עבדי הם

עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֺת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אלהיכם

ת״א ואבן משכית לא תתנו בארצכם תגילה כב.

עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ א לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצֵלֶם וְקָמָא לָא תְקִימוּן לְכוֹן וְאֶבֶן סִגְדָּא לָא תִתְּנוּן בְּאַרְעֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלַהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ יַת

פירוש רשב״ם

(א) משכית. מן שכה כמו מרבית מן רבה. ואיני מוצא לו חבר כי אם חברו עברו משכיות לבב. לשון ראיית לבבו. אף כאן אבן רואה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן:

בעל הטורים

שגלו בימי הושע בן אלה. וי״ט פסוקים. גאולה יגאלנו וגגה כנגד י״ט ברכות לכן צריך לסמוך גאולה לתפלה: (א) ופסל. בה״א עקומה לומר לך שכל המודה בע״א כאילו כופר בכל התורה כולה שניתנה מנשיקות פיהו של הקב״ה:

שפתי חכמים

לעיל א״ת במי שהשתמש כו׳. ומאי קשה ליה לרש״י כו׳ וסרי כל מה שהוא צורך לו מותר להשתמש בעבד עברי. וי״ל דמה שפירש רש״י לעיל לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו ה״פ שלא תאמר לו החם לי כוס זה והינו צריך לו או עדור תחת הגפן זו עד שאבא אפילו הוא לצורך שמא לא יבא לעולם א״כ מתורץ הכל מה שפירש רש״י וא״ת א״כ במי שהשתמש שהרי אפי׳ מלאכה שהוא לצורך אסור להשתמש כדפירש״י וגם מתורץ מה שפירש״י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות אם אומר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפילו הוא לצורך נקרא רידוי הואיל ואמר עד שאבא: ר וא״ת בשלמא ע״א ושבת כתיבי בקרא הכא בפרשה אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט רש״י גילוי עריות. וי״ל אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות כמזו גם כן של ג״ע כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש שני שדיך וכו׳ שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. א״נ ע״ד שאמרו לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות ושא דהזכיר שבת דכל המחלל שבת כאלו כפר בבריאת שמים

רש״י

אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה: (א) לא תעשו לכם אלילם. (ת״כ) כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ר אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע״א אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו׳. דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לוה ברבית כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי: ואבן משכית. ל׳ כסוי כמו (שמות לג) ושכותי כפי שמכסין הקרקע ברצפת אבנים: להשתחות עליה. אפי׳ לשמים לפי שהשתחואה

פירוש ע״ט

זייא זענן מיינע קנעכט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם וואס איך האב זייא ארוס גצוגן פון דעם לאנד מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט: (א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים איר זאלט צו אייך ניט מאכן קיין אפ געטר רש״י שרייבט דם גייט אוף דעם וואס ער איז פר קופט גווארן צו איין עובד כוכבים וועט ער וועלן זאגן ווייל מיין האר האלט ניט דיא מצות פון דער תורה וועל איך אוך ניט האלטן. טאר ער ניט אונ אוף אנדרע ישראל איז שון עטליכע מאל גשטאנן אז זייא טארן ניט דינן קיין כוכבים ומזלות פֶסֶל אונ איין בילד וּמַצֵּבָה אונ איין באשטאנד מקריב צו זיין אוף דם צו דיא כוכבים ומזלות לֹא תָקִימוּ לָכֶם טארט איר ניט אוף שטעלן צו אייך וְאֶבֶן מַשְׂכִּית אונ איין שטיין וואס מען פלאסטערט דיא ערד לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם זאלט איר ניט געבן אין אייער לאנד כלומר איר זאלט ניט מאכן אפמוסט פון שטיינר לְהִשְׁתַּחֲוֺת עָלֶיהָ כדי איר זאלט זיך בוקן אוף איר אונ אום שטרעקן דיא הענט מיט די פיס אפילו צו גאט טארט איר ניט ווארן דיא תורה האט דאס גיאסרת צו טאן אזו נאר אין בהמ״ק מעג מען זיך אזו בוקן צו גאט ב״ה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם ווארום איך בין

ב יָת יוֹמֵי שַׁבְּיָא דִילִי תִּטְּרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃

אֱלֹהֵיכֶם׃ ב אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ פפפ

פ פ פ

נ"ז חמי"ל. לאחוז"ה סימן. ומפטירין ויאמר ירמיהו בירמיה סי' ל"ב.

בעל הטורים

(ב) את שבתותי תשמרו. סמך לע"ז שבקול שבת כנגד ע"ז וסמך לו את מקדשי תיראו שאין ביהמ"ק דוחה שבת: את שבתותי תשמרו. פי' שכתב שמירה אחר השבת שמור את יום השבת פי' שמירה לפניו שצריך שמירה בין מלפניו בין מלאחריו והוא תוספת מחול על הקדש:

רש"י

בפשוט ידים ורגלים הוא יש ואסרה תורה לעשות כן חוץ מן המקדש: (ב) אני ה'. נאמן לשלם שכר:

הכלת פרשת בהר:

שפתי חכמים

ואכן א"כ כגון ביקנה העבד למבכב זכור וכיינו מריות: ש וא"ת מנ"ל לרש"י שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים וי"ל דלעיל בפרשת ויבא כתיב להשתחוות לך ארצה פי' דהשתחואה בפישוט ידים ורגלים היא: ת וא"ת מנ"ל לרש"י דמה לך במקדש אסור לעשות כן וי"ל דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה אבל במקדש לא אסרה תורה: הכלת פרשת בהר

פירוש ע"ט

אייער גאט איך הייס אייך ניט: (ב) אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ מַיינֶע שַׁבָּתִים זָאלְט אִיר הִיטְן וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אונ פַר מַיין בהמ"ק זָאלְט אִיר מוֹרָא הָאבְּן כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט נִיט אַרַיין גֵיין אִין בהמ"ק אַרַיין בְּקַלּוּת רֹאשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַגָאט אִיךְ בִּין בְּגְלֵייבְּט צוּ צָאלְן שְׂכַר צוּא דֶעם וָואס פָאלְגְט מִיךְ:

הפטרת בהר בירמיה סימן ב

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ
לֵאמֹר קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לִקְנוֹת׃
וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־
שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר ׀ בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי־לְךָ מִשְׁפַּט הַיְרֻשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־
לָךְ וָאֵדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא׃ וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר
בַּעֲנָתוֹת וָאֶשְׁקֲלָה־לּוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכָּסֶף׃ וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָאט יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא גְזָאגְט הָיָה דְבַר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר עֶס אִיז גְוָועְן צוּ מִיר דִי רֵייד פוּן גָאט אונ הָט מִיר אַזוֹ גְזָאגְט: הִנֵּה חֲנַמְאֵל דֶער זוּן פוּן שַׁלּוּם דוֹדְךָ דַיין פֶעטִיר בָּא אֵלֶיךָ וֶועט קוּמֶן צוּ דִיר לֵאמֹר עֶר וֶועט דִיר אַזוֹ זָאגְן קְנֵה לְךָ אֶת שָׂדִי קוֹיף דִיר מַיין פֶעלְד אֲשֶׁר וָואס אִיז אִין דֶער שְׁטָאט עֲנָתוֹת וָואס אִין דֶעם לַאנְד פוּן בִּנְיָמִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה ווָארוּם צוּ דִיר אִיז דֶער דִין פוּן אוֹיסלֵייזְן ווֶען אִיךְ זָאל פַר קוֹיפְן אַנְדֶערְן אוּנ מִכָּל שֶׁכֵּן אַז אִיךְ וִויל דִיר פַאר קוֹיפְן לִקְנוֹת בַּדֶערְפְסְטוּ בְּוַודַאי קוֹיפְן אַזוֹ ווֶעט דִיר חֲנַמְאֵל זָאגְן זָאגְט יִרְמְיָהוּ: וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן דֹּדִי אונ עֶס אִיז אַזוֹ גְוָועְן עֶר אִיז גְקוּמֶן צוּא מִיר חֲנַמְאֵל מַיין פֶעטִירְס זוּן כִּדְבַר יְיָ אַזוֹ וִויא דִיא רֵייד פוּן גָאט אֶל חֲצַר הַמַּטָּרָה צוּם חָצֵר פוּן מַטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אונ הָאט גְזָאגְט צוּ מִיר קְנֵה קוֹיף דוּא יִרְמְיָהוּ אֶת שָׂדִי מַיין פֶעלְד וָואס עֶס אִיז אִין דֶר שְׁטָאט עֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיְרוּשָּׁה ווָארוּם צוּ דִיר אִיז דֶער דִין פוּן יְרוּשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה אוּנ צוּ דִיר אִיז דָאס אוֹיס לֵייזוּנְג אוּנ הַיינְט קְנֵה לְךָ קוֹיף דִיר וָאֵדַע כִּי דְבַר יְיָ הוּא הָאבּ אִיךְ גְוִוּסְט אַז [illegible] אִיז דֶער ווִילְן פוּן גָאט אִיךְ זָאל קוֹיפְן דָאס [illegible]: וָאֶקְנֶה אֶת הַשָּׂדֶה הָאבּ אִיךְ גְקוֹיפְט דָס פֶעלְד מֵאֵת חֲנַמְאֵל פוּן חֲנַמְאֵל מַיין פֶעטִירְס זוּן וָואס פוּן דֶר שְׁטָאט

וָאֶחְתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל הַכֶּסֶף בְּמֹאזְנָיִם: וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הֶחָתוּם
הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי: וָאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־
מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל
הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה: וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת
הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים: כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת:
וָאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה לֵאמֹר: אֲהָהּ
אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה | אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה
לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־דָּבָר: עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־

פירוש ע"ט

ענתות ואשקלה לו את הכסף און איך האב אים אפ
געוואגן דאס זילבער שבעה שקלים זיבן שקלים און
צעהן טאליר: ואכתוב בספר האב איך דאס קויפונג
געשריבן אין א ספר מיינט מען א שטר מכירה
ואחתום און האב גילאזט חתמנן ואעד עדים און
האב מיר בצייגט עדים ואשקול הכסף במאזנים און
האב דאס זילבער געוואגן מיט איין וואג שאל:
ואקח את ספר המקנה און איך האב גנומן דם שטר
מכירה את החתום וואס ער איז גחתמנת המצוה
והחוקים אזו וויא איר רעכט גיבאט און אזו וויא
איר גזעץ איז כלומר אזו וויא דר דין איז ואת הגלוי
און דם וואס עס איז אנטפלעקט גוואורן מיינט
מען ער האט גרופן די עדות צום בית דין און
דאס ב"ד האט מקיים גוועזן זייערע חתימות:
ואתן את ספר המקנה און איך האב געגעבן דעם
שטר מכירה צו ברוך דער זון פון נריה דער זון
מחסיה לעיני חנמאל דודי פר די אויגן פון מיין
פעטר חנמאל ולעיני העדים הכותבים בספר המקנה
און פר די אויגן פון די עדות וואס זייער עדות
איז געשריבן אין שטר מכירה ולעיני כל היהודים
היושבים און פר די אויגן פון אלע יהודים וואס
זענן געזעסן אין חצר המטרה: ואצוה את ברוך לעיניהם
לאמר און איך האב געבאטן צו ברוך פר זייערע
אויגן און האב אים אזו געזאגט כה אמר ה' צבאות
אזו האט געזאגט גאט דאס ער הערשט איבר
אלי הערשאפט אלהי ישראל דר גאט פון די ישראל
לקוח את הספרים האלה נעם דיא דאזיגע געשריבענע
בריב את ספר המקנה הזה און דעם שטר מכירה

פירוש ע"ט

ואת החתום און דעם גחתמנן בריב ואת ספר הגלוי
הזה און דעם אנפלעקטן ספר כלומר די פסקים
פון דעם בית דין ונתתם בכלי חרש און איר זאלט
זיי געבן אין איין ערדינע כלי למען פון וועגן יעמדו
ימים רבים זיי זאלן שטיין פיל טעג כלומר כדי עס
זאל קאנן דארטן ליגן אלאנגע צייט און עס
זאל ניט פר פולט ווערן: כי כה אמר ה' צבאות ווארום
אזו הט גזאגט גאט וואס ער הערשט איבר אלע
הערשאפט אלהי ישראל דר גאט פון דיא ישראל
עוד יקנו בתים ושדות וכרמים מען וועט נאך קויפן
הייזר און פעלדר און וויין גערטנר בארץ הזאת
אין דעם דאזיגן לאנד: זאגט ירמיה ואתפלל אל ה'
האב איך געבעטן צו גאט אחרי תתי את ספר המקנה
נאך דעם אז איך האב געגעבן דעם שטר
מכירה צו ברוך דר זון פון נריה און האב
אזו געזאגט אהה איך קלאג אדני דר הער ה' גאט
הנה נון אתה עשית את השמים ואת הארץ דוא האסט
בשאפן דעם הימל און די ערד בכחך הגדול מיט
דיין גרויסן כח ובזרועך הנטויה און מיט דיין אויס
געשטרעקטן ארום לא יפלא ממך כל דבר פון דיר איז
ניט פאר הולן קיין שום זאך: עושה חסד לאלפים
דר דא טוט חסד און צאלט שכר פון דם צדיק
צו זיינע קינדר ביז צוויי טויזנט דורות ומשלם עון
אבות און בצאלט די זינד פון די פעטער אל חיק
בניהם צו דיא שוס פון זייערע קינדר אחריהם אז
זיי גייאן נאך זייערע פעטערס אין שלעכטן וועג
האל הגדול דר גרויסר גאט הגבור און דר שטארקר
גאט: גדול העצה עס איז גרוס דיינע עצות ורב

עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ אֲשֶׁר
שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ
שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וַתֹּצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים
וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל׃ וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ וְלֹא־שָׁמְעוּ
בְקוֹלֶךָ וּבְתוֹרָתְךָ וּבתרותך כתיב לֹא־הָלָכוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ
וַתַּקְרֵא אֹתָם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת׃ הִנֵּה הַסֹּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ וְהָעִיר נִתְּנָה
בְּיַד הַכַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדָּבֶר וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהִנְּךָ
רֹאֶה׃ וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי אֲדֹנָי יֱהוִֹה קְנֵה־לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה
בְּיַד הַכַּשְׂדִּים׃ וַיְהִי דְּבַר־יְהֹוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ הִנֵּה אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵי כָּל־בָּשָׂר
הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל־דָּבָר׃

פירוש ע״ט

תְּהִלִּילִיָּה אונ זענן פיל דיינע ווערג. אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת וואס דיינע אויגן זענן אָפֶן עַל כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם אויף אלע וועגן פון די מענטשן לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו צו געבן צו איטלכן מענטשן אזו ווי זיינע וועגן וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו אונ אזו ווי די פרוכט פון זיינע ווערג כלומר ער בצאלט איטלכן נאך זיינע מעשים נאך: אֲשֶׁר שַׂמְתָּ דען דו האסט גטאן אותות ומופתים צייכן אונ וונדר אין מצרים עד היום הזה ביז דעם דאזיגן טאג וּבְיִשְׂרָאֵל אונ אין די ישראל האסטו גטאן וונדר וּבָאָדָם אונ אין אנדרע מענטשן וַתַּעֲשֶׂה לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה אונ דוא האסט דיר גמאכט איין שם אזו ווי היינטגן טאג: וַתּוֹצֵא אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל אונ דו האסט אויס גיצוגן דיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים מיט צייכן אונ מיט וונדר וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה מיט שטארקע מאכט אונ מיט אום גשטרעקטן ארום וּבְמוֹרָא גָּדוֹל אונ דורך גרוס פארכט: וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אונ דוא האסט געגעבן צו זיי דם דאזיגע לאנד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם וואס דו האסט גשוואורן צוא זייערע עלטרן לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ צו געבן זיי א לאנד וואס עס רינט מילך פון די בהמות אונ שאף אונ עס רינט האניק פון די טייטלן: וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ אונ זיא זענן גקומן אין דעם לאנד אונ האבן עס גירשינט וְלֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ אונ זיא האבן ניט צוא גהערט אין דיין קול וּבְתוֹרָתְךָ לֹא הָלָכוּ אונ אין דיין תורה זענן זיי ניט גגאנגן אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת וואס דו האסט גבאטן זייא צו טאן לֹא עָשׂוּ האבן זיי ניט גטאן וַתַּקְרֵא אוֹתָם אונ דוא האסט זיי גמאכט טרעפן אֵת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת גאר דאס דאזיגע שלעכץ: הִנֵּה נון הַסּוֹלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר איר שאנץ קערב זענן גקומן אין דר שטאט ירושלים לְלָכְדָהּ צוא באצווינגן זיא וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ אונ די שטאט איז גלייך וויא זי איז גיגעבן גווארן אין די הענט פון די כשדים וואס זיי האלטן מלחמה אויף איר מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדֶּבֶר פון דר שווערד פון דעם שונא אונ הונגר אונ מארד וואס עס איז אין שטאט וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אונ וואס דו גאט האסט גרעט הָיָה איז שון גווארן וְהִנְּךָ רֹאֶה אונ דו זעהסט דאך אלץ: וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי אונ דו האסט מיר גזאגט יי׳ גאט דר הער קְנֵה לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף קויף דיר דאס פעלד פאר געלד וְהָעֵד עֵדִים אונ בצייג עדות וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים אונ די שטאט איז דאך שון גלייך וויא געגעבן גווארן אין די הענט פון די כשדים אויף וואס טוג מיר דאס פעלד: וַיְהִי דְּבַר יי׳ אֶל יִרְמְיָהוּ אונ עס איז גוועק די נבואה פון גאט צו ירמיהו לֵאמֹר אזו צו זאגן: הִנֵּה נון אֲנִי יי׳ איך בין אגאט אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר דער גאט פון אלע בשעפניש הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל דָּבָר איז דען פון מיר פאר הולן איין שום זאך כלומר בוודאי ווייס איך אז דיא כשדים וועלן חרוב מאכן דאס לאנד נאר עס וועט אבר זיין ווידר אצייט וואס די ישראל וועלן זיך אום קערן אין ארץ ישראל וועט מען ווידר קויפן פעלדר אין ארץ ישראל אזו דיא ווייטר וועט שטיין:

ג אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:
ד ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:
ה והשיג לכם דיש את בציר

ובציר

ג אם בקימי תהכון וית פקודי תטרון ותעבדון יתהון: ד ואתן מטריכון בעדנהון ותתן ארעא עללתה ואילן חקלא יתן אבה: ה ויערע לכון דישא ית קטפא

וקטפא

ת"א אם בחקתי תלכו קידושין סא בפרה פת ע"ז ה. ונתתי גשמיכם בעתם תענית כב:

בעל הטורים

(ג) אם בחקתי תלכו. בגי' עמלים בדברי תורה. סמך אם בחקותי לשבת וע"ה לומר ששקולים הם ככל המצות והחוקים. ועוד סמך שבתות לונתתי גשמיכם בעתם דהיינו בלילי שבתות. אם בחקותי תלכו. ראשי תיבות אבת שהלכו בדרכי אבות. בחקותי תלכו היא הירא׳ה וכתיב יראת ה׳ היא אוצרו אם תמלאו את אוצרותי אמלא אוצרותיכם יפתח ה׳ לך את אוצרו: ועשיתם אתם. אותיות אמת ר"ל שתתעסקו בתורה דכתיב בה עשים שכל טוב לכל עושיהם. שמרה פסוקים מאס

שפתי חכמים

א ה"ג כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המצות אמור וכו׳ ואם כן פי׳ ואם בחקותי תלכו בעמלים שהם ואת מצותי תשמרו בעמלים ע"מ לשמור ולקיים: ב מדכתיב תלכו ולא כתיב תלמדו אלא ללמדך שתלכו אחר מדרש חכמים: ג רצונו בזה דלא אתרי כן כתיב ונתתי גשמיכם וגו׳. וכוס משמע שיתעסקו בתורה ע"מ שיקבלו שכר וכלא אמרו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס ל"ס ע"מ לקיים כו׳ כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם דמשמע שישמרו בלב בעת שעמלים בה לעשות כל האמור בה: ד וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא בעתם פי׳ בעת שצריכים אתם לגשמים. וי"ל מדכתיב גשמיכם ולא כתיב גשם אלא גשמיכם משמע גשם שלכם ר"ל בעת שצריכין לו וא"כ בעתם ל"ל אלא בא ללמדך בשעה שאין כו׳: ה כדאמרינן בערבי פסחים דף קי"ב משום דבעשם קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשה בהר את שבתותי תשמרו ודרשינן סמיכות עיין לקמן בפרשת עקב עוד על זה: ו מדכתיב ועץ השדה דהוא מיותר אלא השדה משמע אילנות שגדלין

רש"י

(ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו א הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים ב בתורה: ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ג ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם: (ד) בעתם. (ת"כ. תענית כב) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת ד כגון (בלילי רביעיות. רש"י יבן) בלילי ה שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן אילני סרק ו ועתידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד

משלי ישראל

(ג) אם בחקתי תלכו) גאם האם גזאגט אוב איר וועט גיין אין דיא גזעץ פון מיין תורה (ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם) און מיינע מצות וועט איר היטן אך וועט טאן (ונתתי גשמיכם בעתם) וועל איך אייך געבן רעגן אין דער ציים וואס מען דארף (ונתנה הארץ יבולה) און דיא ערד וועט געבן איר פרוכט עס זאל וואקסן דיא תבואה זאגט דר מדרש האט געמליצ'ט האט דוד המלך גזאגט אין תהלים (חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך) דוד המלך האט אזו גזאגט צוא גאט אלע טאג האב איך מיך גרעכינט און האב גזאגט צוא דעם ארט און צוא דעם הויז דארף איך גיין צוא מאן איין משא ומתן און מיינע פיס האבן מיך גטראגן אין בית המדרש אריין אצונד וועלן מיר געבן צוא פאר שטיין דעם מדרש מים איין משל איינר פלעגט האלטן קומן ביא איין סוחר און גיהאלט סחורה אמאל האט דער סוחר גזעהן וויא דער מענטש גיים ארום פון אנאנדר גוועלב ביז כתורה האט דעם סוחר זייער פאר דראסן אויף דעם מענטש פאר וואס ער האט גנומן אין אנאנדר גוועלב סחורה גאר פון דעסט וועגן קען זיך דער מענטש פר ענטפרן פאר דעם סוחר אך זאגן איך בין גגאנגן קופן אזו אביה סחורה

פירוש ע"ם

(ג) אם בחקתי תלכו אוב איר וועט גיין אין מיין גזעץ איר וועט לערנן מיין תורה ואת מצותי תשמרו אונ איר זאלט לערנן אויף דעם תנאי אז איר זאלט היטן מיינע מצות ועשיתם אותם אונ איר זאלט זיי טון כלומר מקיים צו זיין מיינע מצות: (ד) ונתתי אונ איך וועל געבן גשמיכם בעתם אייער רעגן אין זייער צייט וואס קיין לייט גייען נים. רש"י שרייבט דס מיינט מען אום פרייטאג צו נאכט ונתנה הארץ יבולה אונ די ערד וועט געבן איר פרוכט ועץ השדה אונ אפילו דיא ליידיגע ביימר וואס זייא וואקסן אין פעלד יתן פריו וועט איך זיי וואקסן פירות: (ה) והשיג לכם דיש אונ עס וועט גרייכן צו אייך דס דרעשן את בציר דעם שניט כלומר איר וועט האבן אזו פיל תבואה צוא דרעשן אז דם דרעשן וועט גווערן ביז עס וועט צייט זיין צו שניידן די נייאי תבואה ובציר

וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם
לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח
בְּאַרְצְכֶם׃ שני ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם
בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד
וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ
וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃
ז וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ
לפניכם

ת״א ונתתי שלום בארץ בכ : והרב לא תעבר בס :

וְקִטָפָא יְעָרַע לְאַפּוֹקֵי
בַר זַרְעָא וְתֵיכְלוּן
לַחְמְכוֹן לְמִשְׂבַּע
וְתֵיתְבוּן לְרוֹחְצָן
בְּאַרְעֲכוֹן׃ ו וְאֶתֵּן
שְׁלָמָא בְּאַרְעָא
וְתִשְׁרוּן וְלֵית דְּמָנִיד
וַאֲבַטֵּל חַיְתָא בִשְׁתָּא
מִן אַרְעָא וּדְקָטְלִין
בְּחַרְבָּא לָא יְעְדּוּן
בְּאַרְעֲכוֹן׃ ז וְתִרְדְּפוּן
יָת בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
ויפלון

בעל הטורים

בחקותי (ר״ל מן ונתתי) עד והולך אתכם קוממיות כנגד עשרה ברכות שנותן לך וכנגד עשרת הדברות : (ה) לשובע . ד׳ במס׳ בכא ואידך [כפ׳ כבר] ואידך כשבתנו על סיר הבשר באכלנו להם לשבע ואידך לידה שלא להם לשובע בכולן מדבר שובע כל סלהם או על הסירות כבניל שהוא כתוב של מקום ישוב אל כבניו במדבר הותר לידה שלא לכם לשובע שהולך ליתן כל לידהם לשובע : לשובע . בגי׳ אפילו אוכל קימעה : (ו) שלום . אותיות לשמו ששמו שלום : והשבתי חיה רעה . בגי׳ אלו ד׳

רש״י

שבציר ז ובציר העשכו עד שעת הזרע : ואכלתם לחמכם לשבע . (ת״כ) אוכל קמעא ה והוא מתברך במעיו : (ו) ונתתי שלום . שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ת״ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול ט כנגד הכל וכה״א (ישעיה מה) עושה שלום ובורא י את הכל : וחרב לא תעבר בארצכם . (ת״כ) א״צ לומר שלא יבאו למלחמה אלא אפילו לעבור ב דרך ארצכם ממדינה למדינה : (ז) לפניכם לחרב . (ת״כ) איש בחרב

שפתי חכמים

בשדה שאין דרכן לעשות פרי דהיינו אילן סרק : ז פירוש דק״ל דאין זה מכלל ברכה אם יתעכב הדיש עד סמוך לבציר וע״ז פי׳ וכו׳ : ח מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש וגו׳ משמע שיהא לכם תבואה מרובה א״כ ל״ל למכתב ואכלתם לשובע פשיטא שיאכלו לשובע כיון שיש להם הרבה תבואה אלא רבותא קמ״ל אפי׳ אם אוכל קמעא כו׳ : ט מדכתיב לעיל מיניה ונתנה הארץ יבולה וגו׳ במדבר בענין תבואה ואחר ונתתי שלום כתיב ג״כ ואכלתם ישן נושן וגו׳ שמדבר בתבואה ונתתי שלום כתיב באמצע ולמה כתיב באמצע אלא שקול כנגד הכל : י ואע״פ שאין נקרא כן אלא כתיב עושה שלום ובורא רע אך שינה משום לישנא מעליא כדאמר ברכות : ב דק״ל דסל״ל והרב לא יבא בארצכם ושוד הא כתיב וישבתם לבטח ונתתי שלום אלא אין צ״ל שלא יבא הר :

פירוש ע״ט

און דער שניט פון דער נייער תבואה ישיג את זרע וועט גרייכן ביז מען וועט בדראפן זייאן ואכלתם לחמכם לשבע און איר וועט עסן אייער ברוט צו זעטיקייט כלומר איר וועט אפילו עסן א ביסל וועט איר שון זאט זיין וישבתם לבטח בארצכם און איר וועט זיצן צו זיכערלכן אין אייער לאנד : (ו) ונתתי און איך וועל געבן שלום בארץ פריד אין דעם לאנד ושכבתם און איר וועט רוהן ואין מחריד און עס וועט ניט זיין קיין דער שרעקר והשבתי חיה רעה מן הארץ און איך וועל פר שטערן אויזעכטע חיה פון דעם לאנד וחרב לא תעבר בארצכם און אשווערד דאס מיינט מען אפילו פון די אמורים וועט ניט איבר פארן אין אייער לאנד : (ז) ורדפתם את איביכם און איר וועט נאך יאגן אייערע

משלי ישראל

וואס בייא דיר אין גוועלב איז ניט דא האב איך גמוזט ניין אין אנאנדר גוועלב צו נעמן דיא סחורה אבר אז דר סוחר האט בייא זיך אין גוועלב אלירלייא מיני סחורות קען זיך שון דר מענטש ניט פאר ענטפערן פר דעם סוחר ווארום דער סוחר קען אים זאגן וועליכע סחורה איז דען בייא מיר אין גוועלב ניט דא אז בייא אנאנדרן איז דיא דא ביי מיר איז אוך דא פון אלע מיני סחורות עס פעהלט נאר ניט דער נמשל איז אלע זאכן פון דער וועלט קען מען האבן דורך דער תורה אזו וויא דער מדרש זאגט עס איז פאר האנדן אמענטש קומט פעלדר האט ער נישט קיין ווייץ געטרעטר איינר קומט ווייץ גערעטער האט ער ניט קיין פעלדר אבר אין דער תורה געפינט זיך אלדינג אז מען לערינט תורה קען מען האבן דורך דער תורה אלדינג דאס נעמליכע האט דער המלך געזאגט אלע מאל האב איך מיך גרעכינט אין האב געזאגט איך דארף ניין צוא דעם און דעם ארט צוא קאין נישעפט אך מיינע גדאנקן האבן מיך געזאגט אף

לפניכם לחרב: ח ורדפו מכם
חמשה מאה ומאה מכם רבבה
ירדפו ונפלו איביכם לפניכם
לחרב: ט ופניתי אליכם והפריתי
אתכם והרביתי אתכם והקימתי
את

קדמיכון ויפלון
לחרבא: ח וירדפון
מנכון חמשא מאה
ומאה מנכון לרבותא
יעירקון ויפלון בעלי
דבביכון קדמיכון
לחרבא: ט ואתפני
במימרי לאוטבא לכון
ואפש

בעל הטורים

מלכיות בבל מדי יון אדום: ורדפו מכם חמשה. בגי' חלשים שבכם: (ח) רבבה. ד' אתוותא את היי לאלפי רבבה. רבבה כצמח השדה. ושנים יניסו רבבה. רבבה ירדופו. שהתפללו עליה שיהו זרעה כמותם שנאמר בהם רבבה כצמח ורבבה ירדופו: (ט) ופניתי אליכם. פני ה' שת"י שנים שנאמר הנה היו פני שם כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים אבל

שפתי חכמים

למלחמה אלא אפי' כו': ל מדלא כתיב ונפלתים לפניכם בחרב או והכיתם אותם בחרב מיבעי ליה אלא שיפלו איש בחרב רעהו רא"ם. א"נ כי דרך הבורחים כשמכים אותם בחרב מכים אותם מאחוריהם והם נופלים על פניהם וא"כ למה כתיב לחרב אלא לחרב רעהו: מ מדלא כתיב ורדפו חמשה מכם מאה כמו שכתוב אח"כ ומאה מכם רבבה אלא לכך שינה וכו' לומר לך דהאי מכם אין פירושו כמשמעו אלא מכם לשון מן כמו ומן אהיך עמו דהיינו עני והשם עני הוא הנה: נ והלא שייך ה' מאות איש לרבבה לפי חשבון ה' אנשים למאה. ומצאתי בשם מהר"ר יעקב מאורליינ"ש שהוא מפרש הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה ומאה פעמים חמשה איש ירדפו רבבה מצאתי: ם כתב הרא"ם ויש לתמוה דא"כ בעובדי אלילים דכתיב בהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים. בספר אמרי נועם מקשה קושיא זו ותירץ בשם ר"ת דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא ירדוף ויהרוג כ"א חמשה מאה אבל התם לא הריגה כ"א רדיפה. ולי נראה דהכל רדיפה הוא הריגה ולא כן לשון ניסה ולכן גבי עובדי אלילים דאחד ירדוף ויהרוג אלף ה"ה נמי דשנים יהרגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' אלפים וכן לעולם ולא כן בני ישראל כדפירש"י וכי כך הוא החשבון וכו' אבל לענין ניסה יכול להיות ששנים יניסו עשרת אלפים היא ואפשר ששני אנשים מישראל יניסו הכלים מהם כמו יונתן ונושא כליו ואפשר דבכלל דברי הם ג"כ דברי בעל אמרי נועם וק"ל ועיין בתוספות דסוטה די"א: ע דקשה לרש"י ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו אויביכם הא לעיל ג"כ כתיב ונפלו לפניכם אלא וכו': פ ולא עבדו לו באמונה הוין שאחד שעבד לו באמונה תכנסו הפועלים לטול שכרן ונכנס עמהם גם כן הפועל ההוא אמר לו המלך בני אפנה לך כי

רש"י

ל רעהו: (ח) ורדפו מכם. (ת"כ) מן החלשים שבכם ם ולא מן הגבורים שבכם: חמשה מאה ומאה רבבה. (ת"כ) וכי כך הוא החשבון נ והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו (יש מדקדקים בל' רש"י שהוא כמו כפל והריבוי. וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל. וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים ותשוביהם בל' רש"י בפרשת ברכות לא היה צריך להתחיל ומה טעם פתח שג"כ כפל וע"ש בישובם ובזה נראה לפרש למורי הגאון והמופלג מוהר"ר מבב. תריף נר"ו שמלת רבבה סובל ב' פירושים פי' א' עשרת אלפים וע"ז מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון ופי' ב' רבבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפירוש שולל רש"י באומרו והלא לא היה צ"ל וכו' ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את ם התורה למרובין העושין את התורה: ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם ע שלא כדרך הארץ: (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם משל"ד למלך ששכר פועלים פ וכו' כדאיתא בת"כ: והפריתי אתכם.

משלי ישראל

זאגן דיא געשעפטן איז אוך גוט וואלטס גיין אין בית המדרש צוא לערנן תורה און תפלה טאן ווערט דיר גאט העלפן אין דיינע געשעפטן דאס געמליכע זאגט אוך דער פסוק אוב איר ווערט גיין אין מיינע געזעץ פון דר תורה וועל איך אייך געבן רעגן אין דער צייט וואס מען דארף און עס וועט וואקסן תבואה ווארום אין דר תורה געפינט זיך אלדינג דורך דער תורה קענט איר האבן אלדינג פונקט וויא דר סוחר האט געקענט זאגן צוא דעם מענטש ביא מיר אין געוועלב איז זיך דא פון אלע מיני סחורות נאך וואס דארפסטו גיין אין אנאנדר געוועלב אז ביא מיר געפינסטו אלע מיני סחורות:

ואם

פירוש ע"ט

פיינד ונפלו לפניכם און זיי וועלן פאלן צו פאר אייך לחרב צו אשווערד (עיין רש"י): (ח) ורדפו און עס וועלן נאך יאגן מכם פון די שלאפסטע פון אייך חמשה מאה פינף פון אייך וועלן נאך יאגן הונדרט פון אייערי פיינד ומאה מכם און הונדרט פון אייך רבבה ירדופו וועלן נאך יאגן צעהן טויזנט פון אייערע פיינד ונפלו איביכם לפניכם און זייא וועלן פאלן אייערע פיינד צוא פאר אייך לחרב צוא שווערד: (ט) ופניתי אליכם און איך וועל מיך קערן צו אייך זו בצאלן אייער שכר והפריתי אתכם און איך וועל פרוכפרן אייך והרביתי אתכם

אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃ שלישי חמישי כשהן
מחוברין י וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי
חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי
בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃
יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי
לְעָם

ת״א ואכלתם ישן בתרא נח : ונתתי משכני פירובין ב שבועות יו :

אונקלוס

וְאַפֵּישׁ יָתְכוֹן וְאַסְגֵּי
יָתְכוֹן וַאֲקִים יָת קְיָמִי
עִמְּכוֹן׃ י וְתֵיכְלוּן
עַתִּיקָא דְעַתִּיק
וְעַתִּיקָא מִן קֳדָם
חַדְתָּא תְּפַנּוּן׃ יא וְאֶתֵּן
מַשְׁכְּנִי בֵּינֵיכוֹן וְלָא
יְרַחֵק מֵימְרִי יָתְכוֹן׃
יב וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי
בֵּינֵיכוֹן וְאֶהֱוֵי לְכוֹן
לֶאֱלָהָא

בעל הטורים

נאמר בגלו אנס פנה דוחק : ונתתי משכני . מנין שנים של משכנ״י שמד כנה שני ובמיך ליה ואכלתם ישן שבזכות בית המקדש בא שבוען : והתהלכתי. ב' במסורה והתהלכתי בתוככם והתהלכתי באמתך בזכות והתהלכתי באמתך והתהלכתי בתוככם.

פירוש רשב״ם

(י) וישן מפני חדש תוציאו. מהגרנות למכור כדכתיב

רש״י

(ת״כ) בפריה ורביה : והרביתי אתכם. (ת״כ) בקומה זקופה : והקימותי את בריתי אתכם. (ת״כ) ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר שנאמר (ירמיה לא) וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו' : (י) ואכלתם ישן נושן. (ת״כ) הפירות יהיו משתמרין וטובים ר להתיישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד : וישן מפני חדש תוציאו. שיהו הגרנות מלאות חדש ש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר ת לתת החדש לתוכן : (יא) ונתתי משכני. זה א בה״מ : ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם. כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר כמו (שמואל ב א) כי שם נגעל מגן גבורים לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור : (יב) והתהלכתי בתוככם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא תיראו ממני ת״ל והייתי

שפתי חכמים

אלו עשו עמי מלאכה מועטה ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב יש לי עמך כך הקב״ה לעובדי אלילים משלם שכרם במהירות וכשבא לישראל פונה מכל עסקיו שאכרם הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמהם חשבון לפרוע כל הזכיות (נח״י) ועיין במ״ש בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות : צ וא״ת דלמא והפריתי והרביתי תרוייהו קאי אפריה ורביה כמו בכל מקום כתיב פרו ורבו בהדדי. וי״ל מדלא כתיב והפריתי והרביתי אתכם אלא והפריתי אתכם כו' דמשמע דשני ענינים הם (מהרא״י) והא דלא דרשו כלום גבי ישמעאל דכתיב ולישמעאל שמעתיך והפריתי אותו ולא דרשו כלום במלת אותו די״ל דגבי ישמעאל מלת אותו מיעוט הוא אותו אברך בברכת פריה ורביה ולא בני קטורה אף שהם ג״כ בני קטורה ודו״ק : ק פרא״ם פי' מכיון שפרים ורבים מתרבין אלא ודאי מלשון התרברבות הוא דהיינו קומה זקופה : ר דקשה לרש״י מה ברכה יש בזו שתאכלו ישן וכו' : ש ר״ל ואין דרכו של חדש להיות נשאר בגורן אלא מרקבת אם נשאר בגורן הלכך צריכין לתתו באוצרות : ת אבל לא נקט רש״י שזורקין הישן להיכוד דא״כ מה ברכה יש בה. ועוד איך יאכלו ישן נושן וש״מ ישן נמי הוא יותר טוב מן החדש אלא עכ״ל להוציאו מן האוצר וליתן במקום אחר בבית שהאוצר שומר החדש שלא תרקב והישן כיון שעברה עליו שנה אין נה להתקלקל : א אבל איננו משכן כמשמעו דהא״י לא היה להם משכן אלא דוקא במדבר. כמס' עירובין בשמעתא קמייתא גרסינן בגמרא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ופי' רש״י כשנאמר קרא זה כבר

פירוש ע״ט

אונ איך וועל מערין אייך וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אונ איך וועל באשטעטיגן מיין בְּרִית מיט אייך : (י) וַאֲכַלְתֶּם אונ איר וועט עסן יָשָׁן אלטע תְּבוּאוֹת אונ פֵּירוֹת נוֹשָׁן גאנץ אלטע פון דריי יאר כְּלוֹמַר די פֵּירוֹת וועלן גיהיט ווערן אונ וועלן ניט פר פולט ווערן אונ די פֵּירוֹת פון דרייא יאר וועלן בעסר זיין פון די פֵּירוֹת פון פר איארן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ אונ די אלטע תְּבוּאָה וועט איר מוזין ארוס ציהן פון די אוֹצְרוֹת כְּדֵי מען זאל אריין לייגן די נייאי תְּבוּאָה : (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם אונ איך וועל געבן מיין רואונג דאס איז דאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ צווישן אייך וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם אונ מיין ווילן וועט אייך ניט פאר מיאוסן : (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם אונ איך וועל גיין צווישן אייך רש״י שרייבט דאס מיינט מען איך וועל מיט אייך שפאצירן אין גן עדן וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אונ איך וועל זיין צו אייך פאר א גאט וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם אונ איר וועט זיין צוא

לְעָם׃ יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת
עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃ פ
יד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ
את

לֶאֱלָהָא וְאַתּוּן תְּהוֹן
קֳדָמַי לְעָם׃ יג אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
מִלְּמֶהֱוֵי לְהוֹן עַבְדִּין
וְתַבָּרִית נִיר עַמְמַיָּא
מִנְּכוֹן וְדַבָּרִית יָתְכוֹן
לְחֵירוּתָא׃ יד וְאִם לָא
תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְלָא
תעבדון

ת״א ואולך אתכם קוממיות נקרא פה את סנברין ק. ואם לא תשמעו לי בגילה לא:

פירוש רשב״ם

תוציא את כל מעשר תבואתך ונתת ללוים וגו׳: (יג) מטת עלכם. כדכתיב עשה לך מוסרות. היא הרצועה שקושרין בה העול של עץ הקרוי מוטות. לפי שממה ומרכין את צואר השור: קוממיות. כשהוסר העול זוקף את ראשו:

בעל הטורים

מלא בחקותי עד קוממיות כל האלפ״א בית״א חוץ מסמ״ך וף׳ וכן כויתן לך חסר סמ״ך וף׳ כי אין בהן ולא אף וקלף וגנף ואנף בכללות אלו: (יג) קוממיות. ב׳ הגין על הקו״ף שמתידך להיות קומתן מאה אמה ולמאן דאמר ב׳ אמה לכן יש בה שם

שפתי חכמים

טוקס המשכן בהרי בת״כ נכתב קרא זה וכל אותו הספר נאהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ס׳ אליו מאהל מועד ועל אותו משכן היה מכביתן אם לא על המקדש כו׳ עכ״ל: ב פי׳ דק״ל למה בינה הכתוב דלעיל כתיב אם בחקתי הלכו דהיינו שתהיו עמלים בתורה והכא כתיב ואם לא תשמעו לי דכל״ל אם בחקתי לא תלכו בגלמא הי מיירי נמי במדרש חכמים אהי בפיר דהלי בשמיעה מפני במדרש חכמים היא

רש״י

לכם לאלהים: (יג) אני ה׳ אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים: מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו (ירמיה כז) עשה לך מוסרות ומוטות קבילי״ר בלע״ז: קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה. ולדעת מדרש חכמים ב יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו׳ הרי קיום מצות אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה ומה תלמוד לומר לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומכוין למרוד בו וכן בנמרוד (בראשית י) גבור ציד לפני ה׳ שמכירו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום (שם יג) רעים וחטאים לה׳ מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו: ולא תעשו. (ת״כ) משלא

משלי ישראל

(ואם לא תשמעו וכו׳) אז איר וועט מיך נים וועלן צו הערן צוא מידין זיך אין דער תורה אין מחכמה איר וועט נים לערנען וועט איר נים טאן דיא מצות און דער סוף וועט זיין איר וועט לייקנען אין גאט. זאגט גאט אז איר וועט אני טאן וועל איך איך שטראפן דער ילקוט זאגט דער פסוק מיינט אז איר וועט אין אמשנה מתכוון זיין צו מורד זיין אין גאט און צוא דער צערגן אים עס איז אמשל איינער איז נעהסן לעבן אכותר וואס האט נהאט אגעוועלב מים סחורה און דער שכן האט דעם סוחר פיינט גהאט אמאל איז איינער געקומען קויפן סחורה פון דעם געוועלב האט דער שכן אם גערעט דעם מענטש ער זאל נים קויפן קיין סחורה ביי דעם סוחר ער זאל גיין צוא אנאנדערן קויפן און זאגט איך קויף אוך נים ביי אים חאטשע איך בין אשכן קויף איך ביי אנאנדערן אמאל זענען דיא מענטשן פון דער שטוב נעהסן און האבן געשמועסט פון דעם מענטש וואס האט געוואלט קויפן ביי דעם סוחר סחורה און דער שכן פון דעם סוחר זיצט און הערט וואס דיא שטוב מענטשן שמועסן עפינט ער דאס מול מים בעס און זאגט וואס דעם איר פון אזו איין מבותה מענטש און שילט דעם סוחר אז דער סוחר איז דר

פירוש ע״ט

מיר פאר איין פאלק: (יג) אני יי׳ אלהיכם איך בין אייער גאט אשר הוצאתי אתכם וואס איך האב אייך אוס גיצויגן פון דעם לאנד מצרים מהיות פון צו זיין כלומר איר זאלט ניט זיין להם צו זייא עבדים קנעכט ואשבור אונ איך האב צוא בראכן מוטות שטאנגן עלכם פון אייער יאך ואולך אתכם אונ איך האב אייך גיפירט קוממיות אויף רעכטע אדר אופן ווארלך. רש״י שרייבט הקב״ה האט אזו גזאגט אני יי׳ אלהיכם איך בין אייער גאט איך בין ווערט אז איר זאלט מיר גלייבן אז איך קאן טאן די אלע זאכן אונ דיא אלע טובות וואס אובן איז געשטאנען וואס איך האב אייך אוס גצויגן פון מצרים אונ האב אייך געטאן גרויסע ניסים: (יד) ואם לא תשמעו לי אונ אז איר וועט מיך ניט וועלן צו הערן צו מידין זיך אין דער תורה. אונ מחמת איר וועט ניט לערנען ולא תעשו את כל המצות

תַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוֹדַיָא הָאִלֵּין׃ טו וְאִם בִּקְיָמַי תְּקוּצוּן וְאִם יָת דִּינַי תְּרַחֵק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּקּוֹדַי לְאַשְׁנָיוּתְכוֹן יָת קְיָמִי׃ טז אַף אֲנָא אֶעְבֵּד דָּא לְכוֹן וְאַסְעַר עֲלֵיכוֹן בְּהָלְתָא יָת שַׁחַפְתָּא וְיָת קַדַּחְתָּא

מה״בן

אֶת כָּל־הַמִּצְוֺת הָאֵלֶּה׃ טו וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֺתַי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃
טז אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־

ת״א ואם בחקתי תמאסו קידושין כח כתובה פח: אף אני תעשה שבת לב: השחפת

רש״י

תלמדו לא תעשו ג הרי שתי עבירות: (טו) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים ד העושים: משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים: לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות: את כל מצותי. כופר שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות: להפרכם את בריתי. כופר בעיקר הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן. לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר בעיקר: (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי ה עליכם: שחפת. חולי שמשחף את הבשר

שפתי חכמים

נקראת קבלה בכם קבלו אותם מפי אחרים: ג דק״ל כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות ומהכן דאין הכי נמי דאמר הפסוק כן הואיל ולא תלמדו ודאי לא תעשו: ד דאל״כ דהא לעיל כתיב ולא תעשו דהיינו מואס במצות א״כ ואם בחקותי תמאסו ל״ל אלא מואס באחרים וכן הוא פי׳ ואם משפטי תגעל נפשכם וכו׳: ה דק״ל דוהפקדתי משמע לשון פקדון ומה פקדון שייך הכא. ל״פ בהוא לשון צוואה:

פירוש ע״ט

האלה וועט איר ניט טאן דיא אלע מצות הייסט שון צוויא עבירות: (טו) ואם אונ אוב בחוקותי אין מיינע גזעץ תמאסו וועט איר פר מיאוסן צו אנדרע מענטשן וואס זענן מקיים מיינע מצות איז שון די דריטע ואם אונ אוב את משפטי מיין גרעכט תגעל נפשכם וועט פאר אום ווערדיגן אייער ווילן דס הייסט איר וועט פיינט האבן די חכמים אונ די לומדים דאס איז דיא פערדע עבירה לבלתי צו ניט עשות טאן כלומר איר וועט מבטל זיין אנדרע פון צו טאן מיינע מצות דס איז דיא פיפטע עבירה את כל מצותי אלע מיינע מצות כלומר איר וועט לייקנן אונ וועט זאגן איך האב די מצות גאר ניט גבאטן דס איז די זעקסטע עבירה להפרכם צו פר שטערן את בריתי מיין זעכרהייט דאס הייסט איר וועט לייקנן אין גאט דאס איז די זיבעטע עבירה: (טז) זאגט הקב״ה אז איר וועט אזו טאן אף אני אעשה זאת וועל איך אייך אויך טאן דאס דאזגי וואס ווייטער שטייט אין פסוק והפקדתי עליכם אונ איך וועל אויף אייך בפעלן בהלה דאס איז שרעקניש

משלי ישראל

פון גהאר גווארן איז ער זייער אין כעס גווארן רופט אים צוא זיך אין זאגט צוא אים זאלסט זיך היטן צוא קומן צוא מיר אין מיין שטוב אריין זאגט דער שכן צוא דעם סוחר וואס פאר דיסט דיך אצונד מעהר וויא תמיד וואס האב איך דיר גטאן ערגירע זאכן וויא אצונד איך פלעג קופן סחורה בייא אנדרי סוחרים נים בייא דיר און דיין סחורה האב איך פאר מיאוס געגבערט דער סוחר איך אלרינג האב איך דיך דן גוועזן לכף זכות וואס דוא האסט בייא מיר נים גקיפט קיין סחורה האב איך גטראכט אפשר איז דיר מיין סחורה נים גפעלן און וואס דוא האסט נים גלאזט דעם מענטש ער זאל בייא מיר קיפן האב איך אוך גטראכט כי ימות דוא ביסט זיין גוטער פריינד האסטו דוא אים נים גלאזט קופן בייא מיר סחורה ווארום דיא סחורה איז זיך דיר נים געפעלן אבר אצונד אז דוא ביסט אים אוך מבזה זעה איך זיך אז דוא ביסט אים אוך איין שונא מיילא אצונד ווען עס זאל זיין אמת אז דוא האסט נים גקופט בייא מיר נאר ווייל מיין סחורה איז נים גפעלן נא וואס האט דיך נהארט וואס דיין שונא האט גוואלט קופן שלעכטע סחורה דוא האסט אים אוך פיינט נאר עס איז נים אנדערש מחמת דיין שלעכטע סבע האסטו נים גקאנט ליידן איך זאל פר דינן אן מיין סחורה דרום גייא ארוס פון מיין שטוב אונ זאלסט שון צוא מיר מער אין שטוב אריין נים קומן דאס מיינע זאגט דער ילקוט אז דער פסוק זאגט אזו וואס לא תשמעו לי אוב איר וועט מיר נים צוא הערן נוא

השחפת ואת־הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם׃ יז ונתתי
פני בכם ונגפתם לפני איביכם

ורדו

מחשכן עינין ומפחן נפש ותזרעון לריקנו זרעכון וייכלנה בעלי דבביכון׃ יז ואתן רוגזי בכון ותתברון קדם בעלי דבביכון

וירדון

בעל הטורים

תגין: (טז) ואכלוהו. ג׳ במס׳ ואכלוהו אויביכם ואכלוהו קדוש שיסמרו מלותי ותאכלו כאכן במקום קדוש ואתם לא במקום קדוש ואכלוהו ויכלוהו פי׳ אני אמרתי ואכלוהו במקום עשיתם כן על כן ואכלוהו ויכליהו לא נחו הבאו והכלוא

שפתי חכמים

ו ר״ל מראית פניו של בשר שנפוח ונופח שאינו אדום כמראה בשר של אדם בריא: ז דק״ל דבתחלה אמר וזרעתם לריק זרעכם דמשמע שלא יצמח ואח״כ אמר ואכלוהו אויביכם דמשמע שיצמח. או י״ל דקשה לרש״י היאך יזרע הזורע לריק את בקרקע הוא זורע. ומתרץ לריק כלומר שלא יצמח וכו׳: ח י״מ שהוא לשון השתנה כלומר שהבריות ממתינין ומצפות שכל שעה יקל ממנו החולי וירפא והכמת נבהלים הבריות שמת מיתה פתאומית. וי״מ אותו לשון מתנים ר״ל מכה המתחלת במתנים ואותה מכה מבהלת אותו ולשון מותן מלשון אזן שבמשמע על הר סיני וכו׳ כלומר בפיה לו לומר אוגים כ״ס נמי לשון מתנים: ט ר״ל וכשהורע פעם שנית שמלמחת: י ר״ל ומאספין לשם תבואה כדי שיפה

רש״י

אנפולי״ש בלע״ז דומה לנפוח בהוקלה גביהתי ימרלוס ו פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו כמו (דברים לב) כי אש קדחה באפי: מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עינים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם תצמח ז ואכלוהו אויביכם: (יז) ונתתי פני. פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. שמשמשו ישלטו בכם. אגדה ת״כ מפרשה ז: אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף וכן אף אני אלך עמם בקרי:

והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם תביא אחרת ותסמכנה לה: בהלה. מכה המבהלת את הבריות והיא זו מכת מותן ח: את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת״ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח ת״ל והא הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת״ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת״ל ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת״ל ואכלוהו אויביכם הא כיצד זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ט ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור י ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. ד״א וזרעתם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שאתה עמל

משלי ישראל

מיט דיא מצות איר וועט זיך אומזיסט מתכוון זיין מורד צוא זיין אן גאט באשר וועט איר זאגן וויא אזו ווייסט מען אז איר ועגט זיך מתכוון אומזיסט מורד צו זיין אין גאט דרוף זאגט ווייטר דער פסוק (ואם בחוקותי תמאסו) מיינע געזעץ וועט איר פאר מיאוסן צו אנדערע מענטשן איר האט פיינט דיא חכמים וואס זיינן מקיים מיינע מצות און נאך מיין (לבלתי עשות) איר וועט נים טאן איר וועט נים לאזן אנדערע אוך טוען מיינע מצות מילא זאל דאס זיין אמת אז איר האט נאר פיינט דיא מצות און דיא חכמים האט איר אוך פיינט וואס האלטן איך אז דר שונא העט כאן אזו איין זאך וואס איז בייא אייך מבוזה וואס לאזט איר קיין אנדערע נים טאן דיא מצות נאר עס איז נים אנדערש (להפרכם את בריתי) איר ווילט פאר שטערן מיין ברית איר זאלט לייקענן אין גאט נים איר האט פיינט דיא מצות און נים די חכמים נאר אייער כוונה איז איר זאלט מורד זיין אין גאט דרום חלל איך אייך שטראפן פונקט וויא דר סותר האט גזאגט צוא דעם שכן:

פירוש ע״ט

את השחפת דאס געשווילעכטס ואת הקדחת אונ דיא היץ דס איז אזו א קרענק וואס דער גאנצער טוף ברענט מכלות פר לענדונג עינים דיא אויגן ומדיבת נפש אונ טרויריג לייב כלומר די אויגן וועלן קוקן אונ האבן ער זאל געהיילט ווערן אונ דער סוף וועט זיין ער וועט ניט געהיילט ווערן אונ די הערצער אונ דיא לייבר פון זיין משפחה וועלן טרויריג זיין ער וועט שטארבן פון דער קרענק וזרעתם לריק זרעכם אונ איר וועט וויאן צו לער אייער זאמן כלומר איר ווייעט וויאן אונ אז עס וועט אבילו שון ערפראזן ואכלוהו איביכם וועלן דם איך עסן אייערע פיינד: (יז) ונתתי אונ איך וועל געבן פני מיין צארן בכם אין אייך רש״י שרייבט אזו איז דער פשט ונתתי פני אין טייטש איך וועל געבן מיין צייט איך וועל מיך קערן פון אל

וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם׃ יח וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ יט וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל

כברזל

וְיִרְדּוּן בְּכוֹן סָנְאֵיכוֹן וְתֵעֲרְקוּן וְלֵית דְּרָדֵיף יָתְכוֹן׃ יח וְאִם עַד אִלֵּין לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְאוֹסֵף לְמִרְדֵּי יָתְכוֹן שְׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן׃ יט וְאֶתְבַּר יָת יְקַר תְּקָפְכוֹן וְאֶתֵּן יָת שְׁמַיָּא דִּי עִלָּוֵיכוֹן תַּקִּיפִין

ת"א ואתבר את גאון עוזכם גיטין לו:

בעל הטורים

אויביכם : (יז) ורדו . שניס במסורה ורדו בכם שונאיכם ואידך ורדו בנוגשיהם אלו זכיתם ורדו בנוגשיהם עכשיו שלא זכיתם ורדו בכם שונאיכם : (יח) ואם עד אלה . ר"ת מדה באמדוד לכם מדה כנגד מדה : (יט) את גאון . בגי' זה המקדש : את

פירוש רשב"ם

(יח) שבע על חטאתיכם . כלומר הרבה מכות על חטאתיכם . כמו שבע יפול צדיק וקם . ואור החמה יהיה שבעתים . והחזיקו שבע נשים : (יט) ושברתי את גאון עוזכם . כדכתיב בשברי לכם מטה לחם . וכדכתיב גאון

רש"י

בהם ומגדלין והחסא בא ומכלה אותם שנאמר (איכה ג) אשר טפחתי ורביתי איבי כלם : ונתתי פני בכם . כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה : ונגפתם לפני איביכם . (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים ב ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ : ורדו בכם שנאיכם . (ת"כ) שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם ל שבשעה שאומות העולם ע"א עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר (שופטים ו) והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו' ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם וכן הוא אומר (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו' : ונסתם . מפני מ אימה : ואין רדף אתכם . מבלי נ כח : (יח) ואם עד אלה . ואם בעוד אלה ס לא תשמעו : ויספתי . עוד יסורין ע אחרים : שבע על חטאתיכם . (ת"כ) שבע פורעניות פ על ז' עבירות האמורות למעלה : (יט) ושברתי את גאון עוזכם . זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד) הנני מחלל את מקדשי את

שפתי חכמים

להם לאכול כשלרין על עבירות ישראל : ב וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש כך הא כתיב ונגפתם לפני אויביכם משמע שיהיו הורגים אותם בהרבם . וי"ל דסוכחת רש"י מדכתיב ונתתי פני בכם משמע שהוא מיתה בידי שמים דהיינו כרת שמת על מטתו קודם זמנו כדכתיב בפרשת קדושים ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו משמע כל מקום שכתוב פני שהוא כרת וכתיב אחריו ונגפתם לפני איביכם משמע מיתה בידי אדם בסייף . ומתרץ שס"פ הא דקאמר ונתתי את פני בכם היינו שתהא המות הורגת אתכם מבפנים שהוא כרת והא דקאמר ונגפתם לפני אויביכם ס"פ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ ר"ל עומדין מבחוץ ושמתים במיתתן נמלא שנתנגפו לפני אויביהם . א"נ מדכתיב ונגפתם שהוא לשון מגפה שהוא מיתה בידי שמים : ל דק"ל בכם ל"ל דהא כתיב ונגפתם אלא ע"כ לדרשא אתי והולך לומר תרתי מכם ובכם משום דהמדרש משמע שהרודים יהיו מכם ובקרא משמע שירדו בהם מ"ה היה תרווייהו : מ דהא כתיב אחריו ואין רודף א"כ למה ינוסו אלא מפני אימה : נ דק"ל הא זה נרכה הוא שאין רודף אותם ומתרץ משום שאין בהם כח לא נריכין לרדוף אותם דסבורין מה לנו לרודפם והא אין בהם כח למלחמה : ס דק"ל דואם עד אלה משמע שקבע להם זמן וס"ק ואם עבר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי ליסרה וגו' וזה לא יתכן לומר שיקבע להם זמן לעבור על המצות לכך פירש דעד כמו בעוד דאל"כ ואם על אלא מיבעי ליה : ע לא

שאוסיף עוד להביא עליכם יסורים הראשונים פעם שניה בשבי יסורים הבניים אינם ממין הראשונים : פ דק"ל דהפסוק

פירוש ע"ט

ביינע עסקים אונ וועל מיר נעמן אצייט צוא שלעכטץ טאן אייך וְנִגַּפְתֶּם אונ איר וועט ווערן גמארד לִפְנֵי צוא פאר אֹיְבֵיכֶם אייערע פיינד וְרָדוּ בָכֶם אונ זייא וועלן געוועלטיגן אין אייך שֹׂנְאֵיכֶם אייערע פיינד וְנַסְתֶּם אונ איר וועט אנטלופן וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם אונ קיינר וועט אייך ניט נאך יאגן נאר מחמת פחד וועט איר אנטלופן : (יח) וְאִם אונ אוב עַד אֵלֶּה ביז די דאזיגע לֹא תִשְׁמְעוּ לִי איר עט ניט צו הערן צו מיר כלומר האטיז איך וועל אוף אייך שיקן די אלע פורעניות וואס אובן איז געשטאנן אונ איר וועט מיך פארט ניט וועלן פאלגן מקיים זיין מיינע מצות וְיָסַפְתִּי וועל איך מערן לְיַסְּרָה אֶתְכֶם צוא שטראפן אייך נאך מיט יסורים שֶׁבַע זיבן עַל חַטֹּאתֵיכֶם אוף אייערע זינד כלומר אקעגן די זיבן עבירות וואס אובן איז געשטאנן וועל איך אוף אייך ברענגן זיבן פורעניות אונ דאס זענן זייא : (יט) וְשָׁבַרְתִּי איך וועל צוא ברעכן אֶת גְּאוֹן דאס הערשאפט עֻזְּכֶם

כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה׃
כ וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן
אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ
לא

תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא
מְלַאֲחָתָא מִטְרָא
וְאַרְעָא דִתְחוֹתֵיכוֹן
חֲסִינָא כִּנְחָשָׁא
מִלְּמֶעְבַּד פֵּירִין׃
כ וִיסוּפוּן לְרֵיקָנוּ
הֵילֵיכוֹן וְלָא תִתֵּן אַרְעֲכוֹן יָת עֲלַלְתַּהּ וְאִילָן

פירוש רשב״ם

שבעת לחם היה לה. ובאגדה. היא בית המקדש. כמו שפירשתי שבך מוכיח סוף המקרא. ונתתי את כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם. ולפי הפשט שמיכם וגו׳: (כ) כחכם. כי האדמה לא תוסף לתת את

שפתי חכמים

משמע שהקב״ה יפרע לכם ז׳ פעמים על העבירות וזה אינו דאין נפרע מאדם יותר ממה שהרשיע כנגדו: צ כיון שהיא לאה הפירות נרקבין: ק נוכש שמלקט עשבים רעים מתוך הזרעים. כסח קוצר. עודר חופר: ר ופי׳ ותם לריק כחכם אחר העמל והטורח וכו׳ שאז שיניו כהות שאם פי׳ כחכם על ממונם הבא מכח לא היה צריך לומר דכבר כתוב ונתתי שמיכם כברזל וגו׳ ומשמא ותם לריק (נ״א) גם אין לומר שיתום כח גופם דא״כ לא הל״ל לריק אלא ותם כחכם: ש דק״ל ל״ל למכתב ארצכם היה לו לכתוב ולא תתן הארץ כמו שכתוב לעיל בברכה ונתנה הארץ יבולה אלא ארצכם משמע אף מה שאתם מביאים שם בשעת הזרע משלכם אפי׳ זה לא תוציא א״נ דייק מדכתיב יבולה ל׳ מוביל שהוא מביא. רא״ם: ת דק״ל דהל״ל ועץ

רש״י

גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה שמשה הוא אומר (דברים כח) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו׳ שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא צ מאבדת פירותיה: (כ) ותם לריק כחכם. (ת״כ) הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש ק שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו ר הרי שניו של זה קהות: ולא תתן ארצכם את יבולה. (ת״כ) אף מה שאתה ש מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ. (ת״כ) אפילו מן הארץ יהא לקוי ת שלא יהגיש פירותיו בשעת החנטה: לא יתן פריו. כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות לא יתן משמש למעלה ולמטה סטן ואפרי:

פירוש ע״ט

פון אייער שטארקייט דס איז דר בית המקדש וואס ער איז דאס הערשאפט אונ דאס שטארקייט פון די ישראל דס איז איין פורעניות וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל אונ איך וועל געבן אוף אייך אזו איין פורעניות אז אייערע הימלן וועלן זיין אזו וויא אייזן ניט קיין פייכטקייט פון זיך ניט אזו וועלן די הימלן קיין פייכטקייט ניט געבן פון זיך אונ קיין רעגן וועט ניט זיין אוף דער וועלט דאס איז דער אנדערער פורעניות וְאֶת אַרְצְכֶם אונ אייערע ערד וועט זיין כַּנְּחֻשָׁה אזו וויא קופר שוויצט פון זיך ועלברט אזו וועט די ערד שוויצן אונ מחמת דעם פוילן אלע תבואות וואס אין דער ערד פר פולט ווערן דס איז דס דריטע פורעניות:
(כ) וְתַם אונ עס וועט צו גיין לָרִיק צו לער כֹּחֲכֶם אייער כח איר וועט זיך מיחן איר וועט אקערן זייאן אונ נאך אנדרע זאכן וואס מען

טוט אין פעלד התחבולות כדי דיא תבואה זאל געראטן אונ עס וועט קומן דיא צייט פון שניט וועט קומן איין שטורים האגיל אונ וועט זיא אום שלאגן דס איז דר פערדער פורעניות וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ אונ אייער לאנד וועט ניט געבן איר פרוכט רש״י מאכט עס וועט אפילו אזו פיל ניט אוף וואקסן ווי פיל מען האט פר זייאט דס איז דם פינפטע וְעֵץ הָאָרֶץ אונ דיא ביימר פון דער ערד לא יִתֵּן וועט ניט געבן פִּרְיוֹ זיין פרוכט רש״י מאכט דאס ווערט גערעכענט פר צוויי פורעניות אונ דאס ווארט לא יִתֵּן גייט ארוף אונ אראפ אונ אזו איז דער פשט וְעֵץ הָאָרֶץ אונ דר בום פון דער ערד לא יִתֵּן ער וועט ניט געבן קיין כח אין דער פרי אז זיא זאל בליאן דאס איז דאס זעקסטע אונ ווידר לא יִתֵּן פִּרְיוֹ ער וועט ניט געבן זיין פֵּרוֹתָם כלומר דם ביסל פירות

לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי
קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי
עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃
כב וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת־חַיַּת
הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה
אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם
ת״א והשלחתי. שבת לג. ונשמו

וְאִילַן אַרְעָא לָא יִתֵּן
אִבֵּהּ׃ כא וְאִם תְּהָכוּן
קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ וְלָא
תֵיבוּן לְקַבָּלָא לְמֵימְרִי
וְאוֹסֵף לְאַיְתָאָה עֲלֵיכוֹן
מָחָא שְׁבַע כְּחוֹבֵיכוֹן׃
כב וַאֲגָרֵי בְכוֹן יָת
חֵיוַת בָּרָא וּתְתַכֵּל
יָתְכוֹן וּתְשֵׁיצֵי יָת
בְּעִירְכוֹן וְתַזְעֵר יָתְכוֹן
ויצדון

בעל הטורים

נאון עזכם. בגי׳ זה ירושלים: (כה) כחטאתיכם. בגי׳ בין בשוגג

פירוש רשב״ם

כחה לכם: (כא) ואם תלכו עמי קרי. מנחם פי׳ לשון מניעה מגזרת הוקר רגליך. והבל הוא. כי הוקר מגזרת חבופי פ״א הפעל כמו הושב את אביך. כן אברם ישב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזהו פירושו. אם תלכו

רש״י

יום כאן שבע פורענויות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצות ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי כה) הוקר רגלך. וכן יקר רוח (משלי יז) וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס לשון קושי שמקשין לבם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. שבע פורענויות אחרים במספר שבע כחטאתיכם: (כב) והשלחתי. ל׳ א גירוי: ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין ת״ל (דברים לב) ושן בהמות אשלח בם הרי שתים ומנין שהיא ממיתה בנשיכתה ת״ל (שם) עם חמת זוחלי עפר. מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שתים ב׳ בארץ ישראל חמור נושך וממית. ערוד נושך וממית: ושכלה אתכם. אלו ד׳ הקטנים: והכריתה את בהמתכם. מבחוץ: והמעיטה אתכם. ה מבפנים: ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים

שפתי חכמים

לא יתן פריו אבל האילן לאה לוס: א דאין שייך ל׳ שליחות אלא בכגר דעם: ב וכאן כתיב ג״כ והשלחתי בכם וגו׳ לגזירה שוה: ג רש״י מביא זה שאל תקשה לוה והתמה היאך אלינו שבהמה ממיתה בנשיכתה ומביא מעשה דכבר היו כו׳: ד ר״ל שמתים בניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו שמצינו ברבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד וכאותו זמן היו קטנים [וצ״ע]. עיין פרשת תולדות: ה וכא דפירש רש״י הלשון ונקט מבפנים גבי בני אדם. י״ל דק״ל למה לא כתיב והכריתה בהמתכם ואתכם אלא משום דבהמה שהיתה מבחוץ כבדה יכריתו אותה מכל

פירוש ע״ט

דאס וועט שון אפילו זיין וועלן פאר פוילט ווערן אונ וועלן אראפ פאלן דאס איז דער זעקסטער פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי אונ אז איר וועט גיין מיט מיר הארטיגליך כלומר איר וועט הארט מאכן אייער הארץ ולא תאבו אונ איר וועט ניט וועלן לשמוע לי צו הארכן מיך ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם וועל איך מערן צו שיקען אויף אייך זיבן מכות אקעגן אייערע זיבן זינד: (כב) והשלחתי בכם אונ איך וועל אן רייצן אין אייך חית השדה די חיות פון דעם פעלד ושכלה אתכם אונ זי וועט אייך פר צוקן אונ טייטן והכריתה אונ זי וועט פר שניידן אייערע בהמות והמעיטה אתכם אונ זיא וועט אייך ווייניג מאכן ונשמו אונ זייא וועלן פר וויסט ווערן דרכיכם אייערע וועגן דס

משלי ישראל

(ואם תלכו עמי קרי) אז איר וועט גיין מיט מיר מרעפינדיג איר וועט אמאל טאן דיא מצות און אמאל ניט (ולא תאבו לשמוע לי) אונ וועט ניט וועלן מיך צוא הערן (והלכתי אף אני עמכם בקרי) וועל איך מיט אייך אויך גיין מרעפינדיג עס איז א משל א מלך האט צוא גזאגט צוא געבן זיינע קנעכט אומזינסט מתנות ווען עס וועט קומען דר טאג פון זיין גבורן אונ ער הט בייא זיך גהאט רופאים האט ער זייא נאר ניט צו גזאגט נאר אמאל אז עס הט זיך זייא גמראפן מען הט זייא גוואלט שלעכטן מאן הט ער זייא באוויזן אחסד אונ האט זייא מציל גוועזן האבן אים זיינע חכמים גפרעגט פאר וואס צוא אלע דיינע קנעכט גיסטו מתנות אונ צו דיא רופאים גאר ניט ענטפרט דר מלך אזו ווייא זייא באדינן מיך אזו בצאל איך זיי וואורום זיי באדינן מיך נאר אמאל אז עס טרעפט זיך אקראנקייט ווען זייא עוסק אין רפואות אבער אז דאס קראנקייט פעלט אונ עס איז ניט דא קיין חולה באדינן זייא מיך שון ניט אין ווייטר דינסט וואס זייא באדינן מיך נאר אמאל אזו אין ווייטר בצאלן אויך נאר אמאל אז עס איז זייא אמאל

וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃ כג וְאִם־בְּאֵלֶּה
לֹא תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃
כד וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי
וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אָנִי שֶׁבַע עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם׃ כה וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם
חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם
אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם
ונתתם

וְיִצְדּוּן אוֹרְחָתְכוֹן׃
כג וְאִם בְּאִלֵּין לָא
תִתְרְדוּן לְמֵימְרִי
וּתְהָכוּן קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ׃
כד וְאֵהָךְ אַף אֲנָא
עִמְּכוֹן בְּקַשְׁיוּ וְאַלְקֵי
יָתְכוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע
עַל חוֹבֵיכוֹן׃ כה וְאַיְתֵי
עֲלֵיכוֹן דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
וְיִתְפָּרְעוּן מִנְּכוֹן
פֻּרְעָנוּתָא עַל דַּעֲבַרְתּוּן
עַל פִּתְגָּמֵי אוֹרָיְתָא
ותתכנשון

ת״א ואם באלה לא תוסרו לי שם סנהדרין כב : והבאתי עליכם חרב שם :

פירוש רשב״ם

עמי במקרה ולא תדיר כאדם שאינו הולך תדיר אצל בוראו : (כה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה

בעל הטורים

וכן במדבר : (כה) נקם. ב׳ במס׳ נקם ברית נקם. אחת משתי עיני גבי שמשון כדאיתא בסוטה שעקרו פלשתים של

שפתי חכמים

וכל אלו כאדם שהוא בפנים בתוך העיר. מ״מ הוי לא יכרית. כולם אלא ימעיט אותם : ך דל׳ לא תוסרו לי אין מיושב בפסוק דודאי לא יכלו לקבל יסורין.. ל״פ שאם בכל אלו היסורין לא תרצו לשוב אלי : ז ר״ל והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית משמע אותו חרב שכתוב בברית דהיינו תורה אבל יש עוד נקם שאינו בברית והוא סימא וכו׳ : ח סימת עינים אינו כתוב בתורה. אי נמי ה״פ נוקמת נקם ברית שהוא השבועה שנשבע לצדקיהו ועבר על השבועה וסימא את עיני צדקיהו ופי׳ כשאר נקמות כלומר אם עברו על דברי תורה כגון גזל ועריות וכדומה לכן : ט ר״ל התור׳ : י דק״ל דאיך אפשר שחרב יכה אותם מעצמו. והא דלא פירש רש״י זה לעיל גבי וחרב לא תעבור בארצכם. יש לומר משום דכתיב לעיל ונתתי שלום דמלת שלום הוא היפך שמלחמות כדכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה בודאי קאי אחיל שמלחמה אבל הכא לא נזכר שום אויב אלא כדכתיב והבאתי עליכם חרב מ״ה פירש דמלת חרב יורה על חיל האויבים : כ דאל״כ מה ענין הדבר אצל ונתתם ביד אויב. ואע״פ שעשו כל רעות לא היו מלינים את המת לפי

רש״י

ושבילים קטנים הרי שבע פורעניות. שן בהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה. והכריתה. והמעיטה. ונשמו : (כג) לא תוסרו לי. לשוב ך אלי : (כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית ז כדרך שאר נקמות וזהו סמוי עיניו ח של צדקיהו. ד״א נקם ברית נקמת בריתי אשר ט עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמת י חיילות אויבים : ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור : ושלחתי דבר בתוככם. ע״י הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את המת בירושלים כ וכשהם מוציאים את המת

משלי ישראל

שלעכט העלף איך זייא אבער אז עס טרעפט זיך זייא גיט קיין שלעכטץ ווייל איך זייא קיין שום חסד אבער מיינע קינדער באדינען מיך תמיד דרום טוא איך תמיד מיט זייא חסד דאס אייגענע זאגט גאט (ואם תלכו עמי קרי) איר זעט אמאל טאן דיא מצות (והלכתי אף אני עמכם בקרי) וועל איך אייך אויך נאר אמאל העלפן :

פירוש ע״ט

ווען דיא זיבן מכות (עיין רש״י) : (כג) ואם אונ אוב באלה דורך די דאזיגע זיבן מכות לא תוסרו איר וועט ניט ווערן געקעסטיגט איר וועט זיך פארט ניט געמן קיין מוסר והלכתם עמי קרי אונ איר וועט גיין מיט מיר הרטגלבן : (כד) והלכתי אף אני עמכם בקרי וועל איך אוך גיין מיט אייך הארטגלבן והכיתי אתכם גם אני וועל איך אייך אוך שלאגן שבע על חטאתיכם זיבן מכות אוף אייערע זינד : (כה) והבאתי עליכם אונ איך וועל אויף אייך ברענגן חרב אשווערד נוקמת נקם ברית וואס זיא וועט זיך אן אייך נוקם זיין פר דם וואס איר האט עובר געווען אוף דעם וואס איר האט מיט מיר כורת ברית געווען ונאספתם אל עריכם אונ איר וועט זיך איין זאמלן אין אייערע שטעט מחמת דיא שטעט וועט זיין פון דר אויסן ארום גלעגערט פון דעם שונא ושלחתי דבר בתוככם אונ איך וועל שיקן איין מארד צווישן אייך אונ מען טאר ניט לאזן איבר געכטיגן א מת אין ירושלים אונ איר וועט ארום פירן דעם מת פון דר שטאט אים מקבר צו זיין

ונתתם ביד־אויב: כו בשברי לכם
מטה־לחם ואפו עשר נשים
לחמכם בתנור אחד והשיבו
לחמכם במשקל ואכלתם ולא
תשבעו: ס כז ואם־בזאת לא
תשמעו לי והלכתם עמי בקרי:
כח והלכתי עמכם בחמת־קרי
ויסרתי אתכם אף־אני שבע על־
חטאתיכם

ותתכנשון לקרויכון
ואגרי מותנא ביניכון
ותתמסרון בידא
דסנאה: כו בדאתבר
לכון סעיד מיכלא
ויפין עשר נשין לחמכון
בתנורא חד ויתיבון
לחמכון במתקלא
ותיכלון ולא תשבעון:
כז ואם בדא לא
תקבלון למימרי
ותהכון קדמי בקשיו:
כח ואהך עמכון
בתקוף רגז וארדי
יתכון אף אנא שבע
על

ת״א ולאו עשר פעמים לא׳ בשברי לכם שבא לג׳ בחמת קרי ר׳ ססכר ר׳ פרומס:

פירוש רשב״ם

להפרכם את בריתי: (כו) עשר נשים. כלומר הרבה. כמו זה עשר פעמים תכלימוני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא תוכל למלא את התנור פת: והשיבו את לחמכם במשקל. כי במשקל הביאוהו לתנור ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר ומים לחץ. כדכתיב בן אדם הנני שובר מטה לחם בירושלים ויאכלו לחם במשקל ובדאגה ומים במשורה. אף כאן כתיב בשברי לכם מטה לחם יאפה ויאכל במשקל: ואכלתם ולא תשבעו. כי במשקל ובצמצום יאכלוהו. וגם י״ל שאותו לחם אע״פ שאוכל ממנו הרבה לא ישביע מסעד האדם כי מארה תמצא בו: (כח) ויסרתי. מן ייסר איש את בנו יאמר ויסרתי. וכן ויסרו אותו. וכן מן ישב יאמר וישם

רש״י

לקברו נתונים ביד אויב: (כו) מטה לחם. לשון משען כמו (ירמיה ה) מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל משען אוכל ל׳ והם הוי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים: והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומתפרכת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו. זו מארה בתוך המעים בלחם הרי ז׳ פורעניות חרב מגור דבר שבר מטה לחם חוסר עצים פת נפולה מארה במעים. ונתתם אינה מן

שפתי חכמים

שהארץ אינה יכולה לסבול שמכרית מיד הם מלינין אותו: ל הוצרך לפרש מלת בשברי השבור מפני שמלת בשברי פירושו בשעת שברי והמכוון פה שישבור ולא בעת שישבור: מ (נ״ה) דא״א לומר מחמת חסרון לחם דהא כבר כתיב

פירוש ע״ט

ונתתם אונ דורך דם וועט איר איבר געענטפערט ווערן ביד אויב אין דיא הענט פון דם פיינט: (כו) בשברי איך וועל צו ברעכן צו אייך מטה לחם דאס אונטר לעהנונג פון שפייז אונ דאס איז הלב הונגר ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד אונ זיי וועלן באקן צעהן ווייבר אייער ברוט אין איין אובן מחמת ווייניג האלץ והשיבו אונ זייא וועלן ווידר קערן לחמכם אייער ברוט במשקל מיט געוועכט כלומר מחמת דאס ברוט וועט זיין פון פוילע תבואה וועט דאס אין אובן צו פאלן ווערן אויף שטקר וועט מען זיך מוזן צו טיילן מיט אוואג ואכלתם אונ איר וועט עסן

ולא תשבעו אונ איר וועט ניט זאט זיין ווארום עס וועט זיין אקללה אין אייערע גדערם המטשי איר וועט עסן וועט איר פארט הונגרג זיין דאס זענן דיא זיבן פורעניות (עיין רש״י): (כז) ואם אונ אוב בזאת מיט דעם דאזיגן האטשע איך וועל אויף אייך שיקן דיא זיבן פורעניות לא תשמעו לי וועט איר מיך פארט ניט צו הערן והלכתם עמי בקרי אונ איר וועט גיין מיט מיר מיט הארטמגלך: (כח) והלכתי עמכם בחמת קרי וועל איך גיין מיט אייך מיט אצארן פון הארטמגלך ויסרתי אתכם אף אני אונ איך וועל אייך שטראפן שבע זיבן פורעניות על חטאתיכם

חַטֹּאתֵיכֶם׃ כט וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר
בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃
ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי
אֶת־חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם
עַל־פִּגְרֵי גִּלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי
אֶתְכֶם׃ לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם
חָרְבָּה וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם
ולא

חוֹבֵיכוֹן׃
כט וְתֵיכְלוּן בְּשַׂר
בְּנֵיכוֹן וּבְשַׂר בְּנָתֵיכוֹן
תֵּיכְלוּן׃ ל וְאֱשֵׁיצֵי יָת
בָּמָתֵיכוֹן וְאֶקַצֵּץ יָת
חֲנִיסְנְסֵיכוֹן וְאֶתֵּן יָת
פִּגְרֵיכוֹן עַל פִּגְרֵי
טַעֲוָתְכוֹן וִירַחֵק מֵימְרִי
יָתְכוֹן׃ לא וְאֶתֵּן יָת
קִרְוֵיכוֹן חָרְבָּא וְאַצְדֵּי
יָת מַקְדְּשֵׁיכוֹן וְלָא
אקבל

ת״א ונתתי את פגריכם שבת לג סנהדרין פב סד: והשמותי את שבת שם מגלה כח:

פירוש רשב״ם

פירותיהם כך ביחזקאל: (ל) על פגרי גלוליכם. כי בבית במותיכם התרגו. כדכתיב בידפיהו כי אם גיא התרינת

שפתי חכמים

בשברי לכם וגו׳: נ דהל״כ יהיו במוגס רק כוא כחרב דכתיב כרופא דקרא ופי׳ ועי׳ בהרב דהיינו חיילות כאויבים אתם נמסרים ביד האויבים ע״י הדבר: ם רש״י רולה לפרש כילך כא מה שכתב בקרא ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם דמשמע כבהם מתים הם נופלים על ע״א שלהם:

רש״י

המנין נ היא החרב: (ל) במתיכם. מגדלים ובירניות. חמניכם. מין ע״א שמעמידין על הגגות וע״ש שמעמידין בחמה קרויין חמנים: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו ומוציאים יראתם מחיקם ם ומנשקים אותם וכרסו נבקעת ונופל עליה: וגעלה נפשי אתכם. (ת״כ) זה סילוק שכינה: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם כשהוא אומר והשמותי אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים הרבה מעובר ושב: והשמותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן הנדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם הרי שבע פורעניות. הכילה בשר בנים ובנות. והשמדת במות הרי שתים. כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא ע״י השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגגות ויכלהו. ונתתי את פגריכם וגו׳ הרי שלש. סלוק שכינה הרבע. חרבן ערים. שממון מקדש מן הנדודיות. ולא אריח קרבנות. הרי שבע:

פירוש ע״ט

אוף אייערע זיבן זינד: (כט) דאס ערשטע איז וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם מחמת הונגר וועט איר עסן דאס פלייש פון אייערע זין וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם אונ דם פלייש פון אייערע טעכטר וועט איר עסן: (ל) דאס אנדרע וְהִשְׁמַדְתִּי אונ איך וועל פאר טיליגן אֶת בָּמֹתֵיכֶם אייערע הייך דאס מיינט מען דיא הויכע טועדן אונ הויכע בנינים אונ דורך דעם וְהִכְרַתִּי אונ איך וועל פר שנייהן אֶת חַמָּנֵיכֶם אייערע דמות כוכבים ומזלות וואס איר שטעלט זייא אויף דיא דעכר אונ מחמת דיא שטייאן אויף דר זון ווערן זייא אן גרופן חמנים דאס איז מייטש זונן בילדער דאס דריטע איז וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם אונ איך וועל געבן אייער קערפר עַל פִּגְרֵי גִּלּוּלֵיכֶם אויף דיא קערפר פון אייער אום ווערקייט. רש״י שרייבט דיא וועלן געשוועלן פר הונגר אונ וועלן ארויס ציהן דיא צורות עבו״ז פון זייער שוס אונ וועלן זייא קושן זייא וועלן מיינן דיא צורות עבו״ז וועט זייא עפס העלפן דר וייל וועט זייער בויך צו שפרונגן ווערן אונ וועלן פאלן אויף דיא צורות עכו״ז טויטר הייט. דאס פערדע איז וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם גאט זאגט מיין ווילן וועט אייך פר אום ווערדגן דאס הייסט איך וועל אפ טאן פון אייך מיין שכינה: (לא) דאס פינפטע איז וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה אונ איך וועל געבן אייערע שטעט צו וויסט. דאס זעקסטע איז וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם אונ איך וועל פר וויסטן אייער בית המקדש. דאס זיבטע איז וְלֹא אָרִיחַ

וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃
לב וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ
עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃
לג וְאֶתְכֶם אֱזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי
אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם
שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃ לד אָז
תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל
ימי

אֲקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֻרְבַּן
כְּנִשְׁתְּכוֹן׃ לב וְאַצְדֵּי
אֲנָא יָת אַרְעָא וִיצַדְּיוּן
עֲלַהּ בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
דְּיָתְבִין בַּהּ׃ לג וְיָתְכוֹן
אֲבַדַּר בֵּינֵי עַמְמַיָּא
וְאָגְרֵי בָתְרֵיכוֹן דְּקָטְלִין
בְּחַרְבָּא וּתְהֵי אַרְעֲכוֹן
צָדְיָא וְקִרְוֵיכוֹן יְהוֹן
חָרְבָּא׃ לד בְּכֵן תִּרְעֵי
אַרְעָא יָת שְׁמִטָּהָא
כָּל

ת״א ואתכם אזרה שבת כס : אז תרצה הארץ גם עקידה שער פח : כל ימי השמה שבת כס לג

בעל הטורים

שבועתם וזה הוא נקם ברית דהיינו שבועה דבשביל השבועה שעברו אמר שנקמם נקם אחת : (לג) ואתכם אזרה . בגי' זה מקומה לומר לך שנתתי לכם ארץ ז' עממין לקיים התורה שהלכה עמודיה שבעה ואתם שבעה תועבות בלבבכם לכך אתכם אזרה : והריקותי . ב' במסורה הכא והידן והריקותי

פירוש רשב״ם

וקברו בתופת מאין מקום : (לב) ושממו עליה אויביכם . כשבאים לשבת בה כדכתיב כל עובר עליה ישום וישרוק

רש״י

(לב) והשמותי אני את הארץ . זו מדה טובה ע לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם פ שתהא שוממה מיושביה : (לג) ואתכם אזרה בגוים . זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל נזרו כבמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה : והריקותי . כששולף החרב מתרוקן הנדן צ ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר ק כאדם שמריק את המים ואין ר סופן לחזור : והיתה ארצכם שממה . שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חרבים כך שנויה בת״כ : (לד) אז תרצה . תפייס את כעס המקום ש שכעס על שמטותיה :

שפתי חכמים

ע דק״ל למה לא מנה אותו בכלל הפורעניות ויהיו שמונה לכן פי' זו מדה טובה וכו' ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות ואתכם אזרה וגו' שהוא יותר קשה . וי״ל מאחר שהפסיק במדה טובה לא חשיב בכלל הפורענות דלעיל וק״ל ודלא כהרא״ם שפי' זו מדה טובה קושטא דמלתא קאמר אבל אינו ר״ל אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות א״כ יהיו שמונה א״כ הקשה לך ואתכם אזרה בגוים שהיא מדת פורענות והא יהיו שמונה אלא ע״כ צריך לומר שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר ז' פורענות שמוסיף עוד פורענות אחרים נוספים על השבע עד כאן לשונו : פ כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם שלא יוכלו לדור בארצכם מחמת שממון : צ דל' ריק לא נופל אחרב כמו שפירש״י בפ' בשלח הנדן ר״ל תיק שהחרב : ק ולכך כתיב והריקותי : ר רצה לומר אותן מים : ש כתב הרא״ם אין פירוש תפייס כעס המקום אלא תרצה כי מלת תרצה הוא פועל יוצא לבני ותפייס כעס המקום הוא פועל יוצא לשלישי פי' הארץ

פירוש ע״ט

און איך וועל ניט שמעקן רֵיחַ אין געשמאק נִיחֹחֲכֶם אייער זענפטיקייט : (לב) וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ און איך וועל פר וויסטן דם לאנד וְשָׁמְמוּ און זייא וועלן פר וויכט ווערן אֹיְבֵיכֶם אייערי פיינט הַיֹּשְׁבִים בָּהּ דיא וואס וועלן זיצן אין איר רש״י שרייבט דאס איז איין מדה טובה צו דיא ישראל אז די פיינט וועלן קיין נחת רוח ניט האבן אין זייער לאנד : (לג) וְאֶתְכֶם און אייך אֱזָרֶה וועל איך פר שפרייטן בַּגּוֹיִם צווישן דיא פעלקר . רש״י שרייבט דאס איז זייער אשווערע מדה וואראום אז דיא לייט פון איין מדינה ווערן פאר טריבן אוף איין ארט זעהן זייא זיך איינר מיט דם אנדרן און זענן זיך מתנחם . אבר דיא ישראל וועלן חזו צוא שפרייט ווערן אזו וויא די פלעווע ווערט צו שפרייט בשעת אז מען זייאט די תבואה אזו איינר מיט דם אנדרן וועלן זיך ניט קאנן זעהן וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב און איך וועל אום ליידגן נאך אייך דיא שווערד ארום צו שלעפן פון דר שייד און דיא שייד וועט בלייבן ליידיג וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה און אייער לאנד וועט זיין וויסט וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה און אייערע שטעט וועלן זיין וויסט : (לד) אָז דענצמאל תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ וועט פולן דם לאנד אירע שמיטות בלוזי

ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה: לה כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה בשבתתיכם בשבתכם עליה:

והנשארים

כל יומין די צדיאת ואתון בארע בעלי דבביכון בכן תשמט ארעא ותרעי ית שמטהא: לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא שמיטת בשמטיכון כד הויתון יתבין עלה:

ודישתארון

פירוש רשב"ם

על שבתותיה: (לה) כל ימי השמה תשבות. כל שבעים שנה של גלות בבל. פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות ולא שבתה. תשבות מלאפום באתנחתא. אבל בלא אתנחתא. אז תשבת הארץ פתח. וכן וימת וינס. באתנחתא כולם מלאפום. וימת ; הים ראה וינס :

בעל הטורים

לכם ברכה עד בלי די לכי אמרתי והריקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רציתם לקיים מצותי על כן והריקותי בהריכם

שפתי חכמים

הרצה את כעסו של מקום אלא פירוש תפייס כעס המקום הוא פירושו של והרצת את שבתותיה דכתיב בסיפא דקרא ופירוש מלת הרצה הוא התפייס ופירושו אז התפייס הארץ מן השבתותים ומפני שהכלות התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור והפייס את המקום כתב רש"י ז"ל מתחלה התכלית ואמר שפיים את כעס המקום ונראה על זה שהרי גבי והרצת פירש למלך פי' שהסר מלת למלך וגבי מלת הרצה הארץ לא פירש הכירת מלת למלך לומר תפייס למלך מכעסו אלא ע"כ צ"ל דלעיל לא פירש רק כל וגו' ואמר תפייס את כעס המקום. (נ"א) פי' מלת הרצה מלשון פיוס בהם קרובים בענין ואמר הפייס כעס המקום שאין לפרש התפייס השמיטות שאין שייך לפיוס שכבר עברו עליהם אלא יפייסו כעס המקום שכעס על השמיטות. אבל והרצת את שבתותיה שהוא נכון הפעיל שלא כתב ותרצה שבתותיה כמו ברישא המקרא פירושו והרצת למלך שבתותיה שהוא פועל יוצא לשניה שהארץ תפייס השמיטות למלך: ת ארבעים יום מרמז על ארבעים שנה שבית יהודה אחר גלות י' השבטים: א כלומר ומנשה נולד מיד כשגלו י' השבטים ובנותיו היו נ"ה ומצינו שמנשה היה רשע וא"כ בימי מנשה שהכעיסו לפניו נ"ה שנה לבד מה שהכעיסו לפניו שאר שנות מלכים. ומתרץ דעשה תשובה וכו': ב אע"פ שלא שברו רק על ס"ט שמיטות ויובלות מ"מ היה גלות ע' שנה שלמים דשנה שלא המתין

רש"י

והרצת. למלך את שבתותיה: (כל ימי השמה. ל' השמות ומ"ם דגש במקום כפל השמה): (לה) את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד) ואתה שכב על צדך השמאלית וגו' וכלית את אלה וגו' ושכבת על צדך הימנית ארבעים יום ת ונשאת את עון בית יהודה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הרי ארבעים ושש ואם תאמר שנות מנשה המלכים והמה היו א מנשה עשה תשובה ל"ג שנה וכל שנות רשעו עברים ובתים כמו שאמרו באגדת חלק ושל אמון בתים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו אל יתמה לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה ס"ד ולשלשים ושש שנה חמש שמיטות הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמיטה המשלמת לשבעים (נ"א ואותו יובל שגלו בלא נגמר בעונם נחשב להם). ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים ב וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו) עד רצתה הארץ את שבתותיה וגומר

פירוש ע"ט

זיא וועט מפייס זיין דעם כעס פון הקב"ה וואס ער האט געצערינט אויף דעם וואס די ישראל האבן ניט געהאלטן דיא דינים פון שמיטות כל ימי השמה אלע אירע טעג וואס זיא וועט זיין פאר וויסט ואתם בארץ איביכם אונ איר וועט זיין אין דעם לאנד פון אייער פיינט אז תשבת דענצמאל וועט דאס לאנד רוהן והרצת את שבתתיה אונ זי וועט באצאלן אונ וועט מפייס זיין צו הקב"ה וואס ער האט געצערינט פון וועגן אירע שמיטות: (לה) כל ימי השמה אלע טעג וואס זיא וועט זיין וויסט תשבות וועט זי רוהן את אשר לא שבתה בשבתתיכם דאס וואס זיא האט ניט גרוהט אין אירע שמיטות בשבתכם עליה בשעת איר האט געוואוינט אין איר. כלומר וויא פיל שמיטות זייא האבן ניט געהאלטן אזו פיל יאר וועלן זיי זיין אין גלות אונ דאס לאנד וועט זיין וויסט אונ קיינער וועט ניט האבן צו ארבטן אין איהר (ע"ז רש"י):

לו דְיִשְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן
וְאָעֵיל תַּבְרָא בְּלִבְּהוֹן
בְּאַרְעָתָא דְסַנְאֵיהוֹן
וְירְדּוֹף יָתְהוֹן קָל
טַרְפָּא דְשָׁקִיף וְיַעַרְקוּן
כְּמֵיעֲרַק מִן קֳדָם
דְקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִפְּלוּן
וְלֵית דְרָדֵיף:
לז וְיִתַּקְלוּן גְּבַר
בְּאָחוּהִי כְּמִקֳּדָם
דְקָטְלִין בְּחַרְבָּא
וְרָדֵיף לֵית וְלָא תְהֵי
לְכוֹן סִיַעְדָּא קֳדָם
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן: לח וְתֵיבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא וּתְגַמַּר יָתְכוֹן ארע

לו וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ
בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף
אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת
חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף: לז וְכָשְׁלוּ
אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן
וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי
אֹיְבֵיכֶם: לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה
אתכם

ת"א וכשלו איש באחיו סנהדרין כז שבועות לט. שבועות לג: ואבדתם מכות כד: ואכלה אתכם שם:

בעל הטורים

חרב: (לז) ורודף. ג' במס' וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין ואידך כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים ואידך אפרים רועה רוח ורודף קדים בשביל שהם רודף שלמונים ורודף

פירוש רשב"ם

(לו) מרך בלבבם. אינו לשון רך הלבב. ואל הרך לבי. כי המ"ם של מרך עיקר שהרי הנינון במ"ס. כמו אהל אוכל בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר כי אם

רש"י

למלאות שבעים שנה: (לו) והבאתי מרך. פחד ורך לבב מ"ם של מרך יסוד נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל מוקש: ונסו מנוסת חרב. כאילו רודפים ב הורגים אותם: עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ד ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף ל' הכאה שדופות קדים שקיפן קידום לשון משקוף מקום חבטת הדלת וכן תרגומו של חבורה משקופי: (לז) וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם (ת"כ) ומדרשו יכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה ה שכל ישראל ערבין זה בזה: (לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו ו אבודים זה מזה: ואכלה אתכם. אלו המתים

שפתי חכמים

הקב"ה עד שעברו ע' שמיטות לדקה עשה לכם כדפירש רש"י בפרשת והאחן בפסוק כי תוליד וגו': ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת חרב שהרי כתיב אחריו ואין רודף: ד כי פירוש נדף נדחף ואין העלה הנדחף מוציא קול רק כשנדחף אל עלה אחר גם אין העלה נדחף מעצמו רק ע"י הרוח לכן הצריך רש"י להביא התרגום דשקיף שפירושו הכאה לא שפירוש נדף דשקיף דנדף לבון דהיפה הוא רק במין דהיפה תתחדש הכאה והתרגום פי' הענין ולא המלה כדרך התרגום שאינו שומר הטעם בהרבה מקומות והקדים לזה פי' ונסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב ממש כדי שיפול עליו הפי' של קול עלה נדף דהא מה שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מורך שבלבם הרא"ם: ה ויהיה פי' כמפני חרב כמו שנכשל האיש מפני החרב הרודף אחריו כך הוא נכשל מפני עון חבירו: ו ולא אבודות ממש דהא כתיב ואף גם זאת וגו' לכלותם:

פירוש ע"ט

(לו) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם אונ דיא וואס וועלן איבּר בּלייבּן צווישן אייך וְהֵבֵאתִי וועל איך ברענגן איין פַּחַד בִּלְבָבָם אין זייער הארץ בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם אין דם לאנד פון זייערע פיינט וְרָדַף אֹתָם אונ עס וועט זייא נאך יאגן איין קול קוֹל עָלֶה נִדָּף אַקלאפּינדיגע בלאט בלומר אז די בלעטר פון דיא ביימר וועלן קלאפן אייני אין דעם אנדרן מחמת דעם ווינט וועלן זייא זיך איבר שרעקן אונ וועלן מיינן מען יאגט זייא נאך וְנָסוּ אונ זייא וועלן אנטלופן מְנֻסַת חֶרֶב גלייך וויא איינר אנטלופט וואס מען יאגט אים נאך מיט אשווערד צוא הרגנן וְנָפְלוּ אונ זייא וועלן פאלן פר שלאפקייט וְאֵין רֹדֵף אונ קיינר וועט זייא ניט נאך יאגן: (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו אונ זייא וועלן גשטרויכלט ווערן איינר אין דעם אנדרן מחמת דעם איילינג פון אנטלופן כְּמִפְּנֵי חֶרֶב גלייך ווי מען וואלט אים נאך גיאגט מיט אשווערד וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם אונ עס וועט צו אייך ניט זיין קיין תקומה פאר אייערע פיינד: (לח) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם אונ איר

אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ לט וְהַנִּשְׁאָרִים
בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם
וְאַף בַּעֲוֺנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃
מ וְהִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֺנָם וְאֶת־עֲוֺן
אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי
וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי בְּקֶרִי׃
מא אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי
וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־
אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ
את

ת"א ואף בעונת אבותם אתם סנהדרין כז:

אונקלוס

אַרְעַ בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃
לט וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן
יִתְמְסוּן בְּחוֹבֵיהוֹן
בְּאַרְעָתָא בַּעֲלֵי
דְבָבֵיכוֹן וְאַף בְּחוֹבֵי
אֲבָהָתְהוֹן בִּישַׁיָּא
דַּאֲחִידִין בִּידֵיהוֹן
יִתְמְסוּן׃ מ וְיוֹדוּן יָת
חוֹבֵיהוֹן וְיָת חוֹבֵי
אֲבָהָתְהוֹן בְּשִׁקְרְהוֹן
דִּי שַׁקַּרוּ קֳדָמַי וְאַף
דְּהַלִּיכוּ קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ׃
מא אַף אֲנָא אֲהָךְ
עִמְּהוֹן בְּקַשְׁיוּ וְאָעֵיל
יָתְהוֹן בְּאַרְעַ בַּעֲלֵי
דבביהון

פירוש רשב"ם

בתלמוד בשחיטת חולין נתברר באלו טריפות: (לט) ימקו.

בעל הטורים

קדים על כן וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין. ר

שפתי חכמים

ז דק"ל אתם ל"ל ועוד קשה והא כתיב ולא יומתו אבות על בנים וגו' ל"פ כשאוחזין וכו': ח פי' מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב והולכתי אתכם כמו יוליך ה' אתכם ואת מלככם וגו' אלא ש"מ למידרש שיביאם תחת כנפיו בהיותם בארץ אויביהם: ט כתב הרא"ם לא הבנתי כוונת הרב בזה דלפי זה יהיה המובן ממנו שאני בעצמי אביאם תחת כנפי השכינה אם יכנע לבבם הערל אבל אם לא יכנע לבבם לא אביאם תחת כנפי השכינה וזה הפך מן המדרש שהביא אם לא בחמה שפוכה אמלוך עליכם ע"כ ממליך אני מלכותי עליכם אבל היה לו לפרש או אז כמשמעו שפירושו אז. אני אביאם תחת כנפי השכינה בע"כ או אז יכנע לבבם מעצמם ולא אצטרך להביאם אני תחת כנפי השכינה בעל כרחם עכ"ל וקשה מזה דהא רש"י נמי מפרש או לא היה תם אלא נודע וכו'. ונ"ל דס"פ או לא אצטרך למלוך עליהם בעל כרחם אם אז מעצמם

רש"י

כגולה: (לט) בעונת אבתם אתם. (ת"כ) כשעונות אבותם אתם. כשאוחזים מעשה ז אבותיהם בידיהם: ימקו. ל' המסה כמו ימסו וכמוהו (זכריה יד) תמקנה בחוריהן (תהלים לח) נמקו חבורותי: (מא) והבאתי אתם. (ת"כ) אני בעצמי אביאם ח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות ע"א נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנאמר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו': או אז יכנע. כמו (שמות כג) או נודע כי שור נגח הוא ט אם אז יכנע ל' אחר אולי שמא אז יכנע לבבם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על

פירוש ע"ט

ווערט פר לארן ווערן צווישן דיא פעלקער כלומר אז איר ווערט זיין פאר שפרייט ווערט איר זיין פרלארן איינר פון דעם אנדרן ואכלה אתכם ארץ איביכם אונ עס ווערט אייך פאר דארבן דם לאנד פון אייערע פיינד: (לט) והנשארים בכם אונ דיא וואס וועלן איבר בלייבן צווישן אייך ימקו בעונם וועלן זיי צו גיין מחמת זייערע זינד בארצות אויביכם אין לאנד פון אייערע פיינד ואף בעונות אבותם אונ אויך דורך די זינד פון זייערע עלטרן אתם מיט זיי ימקו וועלן צו גיין. רש"י שרייבט דם מיינט מען ווען די קינדר טוען במעשים רעים ווי זייערי עלטרן מוזן זיי ליידן די זינד פון זייערע עלטרן: (מ) והתודו את עונם אונ זייא וועלן בקענן זייערע זינד ואת עון אבותם אונ די זינד פון זייערע עלטרן במעלם אין זייער פעלשונג אשר מעלו בי וואס זייא האבן גפעלשט אין מיר ואף אשר הלכו עמי בקרי אונ אויף דם וואס זיי זענן גגאנגן מיט מיר מיט הרטיגלכן: (מא) זאגט גאט ב"ה אז דיא ישראל וועלן ניט מקיים זיין מיינע מצות אף אני אלך עמם בקרי וועל איך אויך גיין מיט זיי מיט הרטיגליכן והבאתי אותם בארץ אויביהם אונ איך אליין וועל זייא ברענגן אין דם לאנד פון זייערי פיינד. רש"י

אֶת־עֲוֹנָם׃ מב וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ

אזכר

ת״א וזכרתי את בריתי יעקב ס׳ כזוהר פ׳ וירא :

אונקלוס

דְבָבֵיהוֹן אוֹ בְכֵן יִתְבַּר לִבְּהוֹן טַפְשָׁא וּבְכֵן יִרְעוֹן יָת חוֹבֵיהוֹן : מב וְדָכִירְנָא יָת קְיָמִי דְעִם יַעֲקוֹב וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם יִצְחָק וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם אַבְרָהָם אֲנָא דָכִיר וְאַרְעָא

אנא

בעל הטורים

פעמים כתיב בפרשה עון ועונם וכנגדם גלו בבה פעמים ג׳ ת״י סנחריב וג׳ פ״י נבוכדנצר : (מב) וזכרתי את בריתי יעקב ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור ומונח לפני הקב״ה. השבות מנויין למפרע אומר הקב״ה אני זוכר אותן באתם ומונח וממצמם היחס עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן אברהם. בכולם כתיב אף חוץ מיעקב שהיתה מטתו שלמה ולא יצא ממנו פסולת. וזכרתי הפסוק מתחיל בזכירה ומסיים בזכירה שלעולם יזכור זכות אבות. אברהם נקרא עבדי דכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה לאברהם וכן ביעקב כתיב יעקב עבדי משא״כ ביצחק לפי שאברהם ויעקב קיימו המצות בין כאן בין בחוצה לארץ משא״כ ביצחק. אברהם ויעקב הוזכרו ראש לאבות ויצחק לא הוזכר בשום מקום בראש לפי

פירוש רשב״ם

מן נמקו חבורותי כמו מן נפש ימקו : (מב) חטרתי תר.

רש״י

עונם י ביסוריהם : (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו : וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחורנית כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי ולא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח:

שפתי חכמים

יכנע לבבם הערל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסורים ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו׳ ויהיה פי׳ או אז יכנע כמו פי׳ או נודע כי שור נגח הוא לפי מה שפירש״י לעיל ובזה יתורץ נמי מאי ל׳ אחר של רש״י ודו״ק: י דק״ל מי מרצה את עונם ומתרץ דירצו קאי על היסורים שהם יכפרו על עונם : ב לא ידעתי טעם לה׳ מקומות כי היה מספיק זה במקום אחד. ובמא היה זה כאלו נשבע בה׳ חומשי תורה כמו שנכתב ישראל ה״פ בפסוק אחד כנגד ה׳ חומשי תורה:

פירוש ע״ט

מאכט דאס איז איין גוטע מדה צו די ישראל זיי זאלן ניט זאגן אז מיר זענען שון יוא פאר טריבן געווארן צווישן דיא עכו״ם וועלן מיר טאן אזו ווי זייערע מעשים זאגט גאט ב״ה איך וועל זיי ניט לאזן נאר איך וועל אויף שטעלן מייני נביאים אונ זייא וועלן זייא מאכן אום קערן אונטער מיינע פליגל או טאמיר או דענצמאל אז זייא וועלן האבן דיא צרות וואס אויבן איז געשטאנען יכנע וועט ווערן אונטער טעניג לבבם הערל זייער פר שטאפטע הארץ ואז ירצו את עונם אונ דענצמאל וועלן זיי בווילגן זייערע זינד כלומר דיא יסורים וואס זייא וועלן האבן וועלן זייא מכפר זיין אויף זייערי זינד : (מב) וזכרתי את בריתי יעקב אונ איך גאט וועל געדענקן דאס זכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט יעקב ואף את בריתי יצחק אונ אויך דס זכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט יצחק ואף את בריתי אברהם אונ אויך דאס זכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט אברהם אזכור וועל איך געדענקן. רש״י שרייבט עס האט געקערט צו שטיין אברהם צום ערשטן אונ יעקב צום

משלי ישראל

(וזכרתי את בריתי יעקב) איך וועל גדענקן דאס זיכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט יעקב (ואף את בריתי יצחק) אונ אויך דאס זיכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט יצחק (ואף את בריתי אברהם אזכור) אונ אויך דם זיכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט אברהם וועל איך געדענקן איז דיר קשה וואס שטייט יעקב צום ערשטן אונ אברהם צום אונטערשטן פאר וואס שטייט נים כסדר פריר אברהם אונ צום לעצטן יעקב נאר דער טעם דר פון איז אזו. אזו וויא איינר וואס קויפט עפיל אדר נים אונ דער גיבט אים איין מאס פאר איין מטבע נאך. דעם בעם דאס יונגל דעם מוכר ער זאל אים מוסיף זיין עמליכע איז ער אים מוסיף. אונ אנאנדר יונגל שטייט ביא דר זייט זעהט ער וויא דר מוכר גיבט דעם יונגל עמליכע נים אומזינסט בעט ער אויך ער זאל אים געבן עמליכע נים אומזינסט זאגט דר מוכר צוא דעם יונגל יענץ יונגל האט ביא מיר גקויפט איין מאס. נים האב איך אים מוסיף גוועזן צוא דר מאס אבר דוא האסט ווייל ביא מיר גאר נים גקויפט וואס בעטסט דו איך זאל דיר מוסיף זיין אז דוא האסט נים דעם עיקר דאס איז דאס איינינע. ווען דר פסוק זאל שטיין פריר (וזכרתי את בריתי אברהם ואף את בריתי יצחק) וואלט געווען גקומן עשו וואס ער איז דר זון פון יצחק אונ ישמעאל וואס ער איז דר זון פון אברהם אונ וואלטן גבעטן מען זאל צוא זייא אויך גדענקן דעם ברית פון אברהם אונ פון יצחק ווארום זייא זענן דאך זייערע קינדר. דרום האט דר פסוק גמאכט יעקב

אֶזְכֹּר׃ מג וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֺנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם׃ מד וְאַף גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בארץ

אֲנָא דָכִיר׃ מג וְאַרְעָא תִתְרְטֵשׁ מִנְּהוֹן וְתִרְעֵי יָת שְׁמִטָּהָא בְּדִצְדִיאַת מִנְּהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יָת חוֹבֵיהוֹן לְוָטִין חֲלָף בִּרְכָן אַיְתִי עֲלֵיהוֹן בְּדִיל דִּבְדִינַי קָצוּ וְיָת קְיָמַי רְחֵקַת נַפְשְׁהוֹן׃ מד וְאַף בְּרַם דָּא בְּמִהֱוֵיהוֹן

ת״א וארץ אם שבטותיה פקידה ספר כח: יען וביען שבת לג: געלה נפשם בפרא פח: ואף גם אם ס׳ כשער פ׳ כלחים:

פירוש רשב״ם

אם יכנע לבבם: (מג) והארץ תעזב. כחשבון ביטול שבועות שיתרצה ויכופר עונם. ואז וזכרתי וגו׳: ותרץ.

בעל הטורים

פרלס לומר לעטו סוס נגיל לאחיך לעטותו רמא ניסקב. (מג) והארץ תעזב מהם. זי״ן מקומות הז׳ שמים נתקיים כפ״ גספית ומלה. מתחלת התוכחה עד געלה נפשם ס״ן תיבות כנגד ס״ן שנים שחטאו שהרג שבטים וכולן לא הזכר בהם השם לפי שאמרו אין להם חלק באלהי ישראל ולכך כתיב

שפתי חכמים

ל׳ מי פי׳ יען בכל מקום הוא גמול והוסיף מלת אשר כי בזולת התוספת לא תתקשר מלת יען וביען עם במשפטי מאסו וכוס כאלו אמר יען אשר במשפטי מאסו וביען אשר

רש״י

(מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר ל׳ במשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואף אפילו אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרתי בהיותם בארץ אויביהם

משלי ישראל

פאר דעם עיקר אונ האט פריר גשטעלט (וזכרתי את בריתי יעקב) איך וועל גדענקן דאס זיכרהיים וואס איך האב גמאכט מיט יעקב אונ דר נאך (ואף את בריתי יצחק) איך וועל נאך מוסיף זיין דאס זיכרהיים פון יצחק קען שון ניט קומן עשו מיט ישמעאל און בעטן מען זאל זייא מוסיף זיין דאס זיכרהיים פון יצחק וואריום זייא האבן ניט דעם עיקר אין דאס זיכרהיים פון יעקב ווייל זייא זענן ניט זיינע קינדר:

(ואף גם זאת) אונ אפילו איך וועל זיי שון שטראפן מיט אלע פורעניות פון דעסט וועגן זאג איך זייא צוא (בהיותם בארץ איביהם) אז זייא וועלן זיין אין דעם דאזיגן לאנד פון זייערע פיינט (לא מאסתים) וועל איך זייא ניט פאר מיאוסן (ולא געלתים) אונ וועל זייא ניט פאר אום ווערדיגן (לכלותם) צוא פאר לענדן זייא דר ילקוט זאגט פר וואס איז דען איבר גבליבן די יודן אין גלות אז אלע מתנות וואס עס איז דיא יודן גגעבן גוואורן האט מען בייא זייא צוא גנומן נאר וואס דען איז זייא איבר גבליבן מיין ניט נאר דיא תורה דורך דר תורה זענן זייא פר ענדרט פון אלע אומות אונ ווען זייא זאלן ניט מקיים זיין דיא תורה האלטן זייא ניט גוועזן פאר ענדרט פון דיא אומ״ת עס איז איין משל בייא איין שר האט דר זון אקעגן אים מורד גוועזן האט ער דעם זון פאר טריבן אין אפרעמדע מדינה וואס דיא מענטשן פון דארטן האבן פיינט איין מענטש פון אפרעמדע מדינה אונ דר פאטר האט גשוואורן אז ער זאל זיך אויף דעם זון קיינמאל ניט דר בארימן אונ זאל אים הפקר פון זיך מרחיק זיין דר זון האט זיך גענבך דרום גבלאנקים אין דר פרעמדע מדינה מיט צוא ריסינע

פירוש ע״ט

אונטערשטן פאר וואס שטייט דא יעקב צום ערשטן אונ אברהם צום אונטערשטן נאר אזוי האט גאט גזאגט האטשי יעקב איז דר קלענצטער פון די אבות איז זיין זכות אליין גנוג איך זאל גדענקן די ישראל צו אום לייזן אונ אז עס איז ניט גנוג דר זכות יעקב איז דאך נאך פאר האנדן דר זכות פון יצחק מיט אים אונ אז דר זכות פון יעקב מיט יצחק איז אויך נאך ניט גנוג איז דאך נאך פאר האנדן דר זכות פון אברהם והארץ אזכור אונ דאס לאנד ארץ ישראל וועל איך אויך גדענקין: (מג) והארץ תעזב מהם אונ דאס לאנד וועט ווערן פאר לאזן פון זייא ותרץ אונ זיא וועט באוולגן את שבתותיה אירו שמיטות בהשמה מהם אז זיא וועט זיין וויסט פון זיי והם אונ זיי די ישראל ירצו את עונם וועלן באווילגן זייערי זינד כלומר דורך די יסורים וואס זיי וועלן האבן וועלן אוף זייא מכפר זיין זייערי עונות אונ פר וואס וועלן זיי ליידן די צרות וואס אובן איז גשטאנען יען וביען דרום ווייל במשפטי מאסו זייא האבן פאר מיאוסט אין מייני גרעכט ואת חוקותי אונ מייני גזעצן געלה נפשם האט פאר אום ווערדיגט זייער זייל: (מד) זאגט גאט ב״ה ואף גם זאת אונ אפילו אז איך

בארץ איביהם לא־מאסתים ולא־
געלתים לכלתם להפר בריתי
אתם כי אני יהוה אלהיהם׃
מה וזכרתי להם ברית ראשנים
אשר הוצאתי־אתם מארץ מצרים
לעיני הגוים להיות להם לאלהים
אני יהוה׃ מו אלה החקים
והמשפטים והתורת אשר נתן
יהוה

ת״א לא מאסתים ולא געלתים מגילה יא׃

מהויהון בארע בעלי דבביהון לא ארטישנון ולא ארחקנון לשיציותהון לאשנאה קימי עמהון ארי אנא יי אלההון׃ מה ודכירנא להון קים קדמאי די אפקית יתהון מארעא דמצרים לעיני עממיא למהוי להון לאלהא אנא יי׃ מו אלין קימיא ודיניא ואוריתא די יהב יי בין מימרה ובין

בעל הטורים

נדבי ח״ים ובכוונתו לולתן וכתפלים כתיב לישתן שנכבש

פירוש רשב״ם

בן רצה כמו ויבן מן בנה׃ (מה) ברית ראשונים. אשר

רש״י

לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי. אפר אתם׃ (מה) ברית ראשנים. של שבטים׃ (מו) והתורת.

פירוש ע״ט

וועל שון זיי שטראפן מיט דיא אלי פורעניות וואס אובן איז געשטאנן זאג איך זיי צו בהיותם בארץ איביהם אז זייא וועלן זיין אין דעם לאנד פון זייערי פיינד לא מאסתים וועל איך זייא ניט פאר מיאוסן ולא געלתים אונ איך וועל זייא ניט פר אום וועררגן לכלותם צו פר דארבן זיי להפר בריתי אתם צו פר שטערן מיין זכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט זייא כי אני יי אלהיהם ווארום איך בין זייער גאט׃ (מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אונ איך וועל גרענקן צוא זיי דעם זכרהייט וואס איך האב געמאכט מיט דיא ערשטי דעם מיינט מען דיא שבטים אשר הוצאתי אותם וואס איך האב זיי אוס געצוגן פון דעם לאנד מצרים לעיני הגוים פאר דיא אויגן פון די פעלקער אונ דרום האב איך זייא אוס געצוגן להיות להם לאלהים צו זיין צו זייא פאר א גאט אני יי ווארום איך בין גאט׃ (מו) אלה החוקים דעם זענן די גזעץ והמשפטים אונ די גרעכט והתורות אונ די לערנונג. רש״י שרייבט דרום שטייט תורות דאס מיינט מען תורה שבכתב אונ תורה שבעל פה אשר נתן יי וואס גאט האט געגעבן בינו צווישן אים אונ צווישן דיא קינדר

משלי ישראל

קליידר אין בארוויס אמאל האט דר פאטר געהערט בייא זיך אין דר היים אז דר זון גייט דארט ארום נאקים און בארוויס האט ער אים געמאכט שיינע קליידר אונ האט אים געשיקט ער זאל אן טאן דיא קליידר פרעגט דעם שר זיינע גוטע פריינד וויא קומט דאס אז דוא זאלסט ניט מקיים זיין דיין שבועה וואס דוא האסט געשווארן אז דוא זאלסט זיך אויף דיין זון ניט דר בארימן אונ דוא האסט אים געשיקט קליידר ער זאל אן טאן ענטפערט זייא דר שר דר מיט ווס איך האב אים געשיקט קליידר בין איך מקיים מיין שבועה וואס איך האב געשווארן ווארום איך ווייס אז דאס וואס ער פלאגט זיך דארטן איז נאר ווייל זייא קענן אים אז ער איז פון איין פרעמדע מדינה האבן זייא אים פיינט אונ אז איך וועל אים ניט שיקן קיין קליידר האב איך מורא מאמר ווען ער באקומען א מלבוש פון זייערע מענטשן אונ וועט זיך אן טאן וועלן זייא אים שון ניט דר קענן איב ער איז אפרעמדר אונ זייא וועלן מיינן אז ער איז פון זייער מדינה וועלן זייא אים ליב האבן דרום האב איך דאס געטאן מיט חכמה וואס איך האב אים געשיקט דיא מיינע קליידר כדי אלע זאלן וויסן אז ער איז ניט פון זייער מדינה וועלן זייא אים פיינט האבן דר נמשל איז גאט האט אויף אונז גוזר געווען מיר זאלן פאר טריבן ווערן אין פרעמדע מדינות נאר מאמר וועלן מיר ניט האלטן וואס אין דר תורה שטייט וועלן מיר זיין גלייך מיט דיא אומות וועלן זייא אונז ניט פיינט האבן וועט דאך ניט הייסן בייא אונז קיין שטראף דרום האט אונז גאט צוא געזאגט אז אפילו אין גלות וועט

יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי ששי כשהן מחוברין
כז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָה׃ ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כֶּסֶף

וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּטוּרָא דְסִינַי בִּידָא
דְמֹשֶׁה׃ א וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אֲרֵי
יַפְרֵשׁ נְדַר בְּפֻרְסַן
נַפְשָׁתָא קֳדָם יְיָ׃
ג וִיהֵי פֻרְסָנֵהּ דִּדְכוּרָא
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וְעַד
בַּר שִׁתִּין שְׁנִין וִיהֵי
פֻרְסָנֵהּ חַמְשִׁין סִלְעִין
דִּכְסַף בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃
ואם

ת״א דבר אל בני ישראל נזיר כח ערכין ה: איש כי יפלא נזיר כח תמורה ג ג. כי יפלא חגיגה י: כי יפלא נדר נזיר כב בכורות נח: בערכך נפשת ערכין ג כ: וסים ערכך ערכין ד נדה כח: הזכר בכת קלו בכורות מב:

פירוש רשב״ם

למענם הוצאתי אותם: (מו) בהר סיני ביד משה. שכן התחילה פרשת שמיטה וידבר ה׳ אל משה בהר סיני. וגם גמר התוכחות האלה בשביל השמיטה הם כדכתיב כל ימי השמה תשבות כי כל מצות של פרשת בהר סיני בשמיטות ויובלות מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני הכל בפעם אחת: (ב) כי יפליא. יבדיל. כמו לשון מפרש שהנודר צריך לפרש באיזה הענין הוא נודר וכמה הוא נודר: (ג) ערכך. שני הכפין כפל הוא כמו שתאמר

בעל הטורים

הקב״ה כל זמן שלא הגאו לבניו יותר מס״ן שנים שלא יגלם: (ג) בפרשת ערכין יש ל׳ שקלים וג׳ שקלים וכ׳ שקלים וי׳ שקלים וה׳ שקלים וג׳ שקלים ועוד שקלים וי׳ שקלים בין זכר לנקבה בהוא כך הכל קמ״ג שקלים לכפר על מ״ה קללות בכת״י

שפתי חכמים

הקוקי געלה נפשם. רא״ם: ב לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטור מכלום: נ ר״ל כשאמר דבר שאין הקדש דמים שאמר הנודר דמי פלוני עלי שנותן לפי היוקר והזול שבאותו זמן אבל הקדש זה אינו כן אלא כפי שניו הכתוב בפרשה וכו׳: ם כתב הרא״ם תימה והלא בת״כ מייתי לה וכפ״ק דערכין דף ד׳ שנו בהדיא שהוא כ״ך הכתוב דהניא בערכך ערך כל גופו הוא נותן ואינו נותן ערך איבריו יכול שאני מוציא אבר שהנשמה תלויה בו ת״ל נפשות הגמא פי׳ בערכך ערך כל גופו הוא ולא ערך מקנהו ואמר ולא ערך איבריו עכ״ל ולא ידעתו מאי קשיא ליה של רש״י ז״ל הרפ״י ז״ל כתב כו׳

רש״י

אחת בכתב ואחת בעל פה. מגיד שכולם נתנו למשה בסיני: (ב) כי יפלא. יפריש בפיו: בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו מ עלי: (ג) והיה ערכך וגו׳. אין ערך זה ל׳ דמים נ אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו: ערכך. כמו ערך וכפל הכפי״ן לא ידעתי מאיזה ם ל׳ הוא:

משלי ישראל

עד אונז נים פאר אום הערדיגן מיר ועלן אפ היטן דיא תורה וועלן מיר שון זיין פאר ענדרט פון דיא אומות וועלן זייא אונז שון נים ליב האבן פונקט וויא דר שר הם גטאן מים דעם זון ער האט אים געשיקט מלבושים כדי מען זאל אים דר קענן או ער איז איין פרעמדר:

פירוש ע״ט

ישראל אויף דם בארג סיני ביד משה דורך דיא הענט פון משה: (א) וידבר יי אל משה לאמר אונ גאט האט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) דבר אל בני ישראל רייד צו די קינדר ישראל ואמרת אליהם אונ זאלסט צו זיי אזו זאגן איש אמענטש כי וועז יפליא ער וועט בשיידן נדר איין נדר קליימר דו וועסט אנדר מאן בערכך נפשות ליי אז דו זאלסט געבן דאס שאצונג פון דיין נפש צוא גאט דהיינו ער וועט זאגן איך נעם אויף מיר איך זאל געבן צו גאט דם שאצונג פון דם אבר אונ אין דם אבר העננט זיין לעבן דראן: (ג) והיה ערכך הזכר אונ עס זאל זיין דיין שאצונג פון א זכר זייא א אייארער זייא א וואלווער מענטש מבן עשרים שנה פון אזו אמענטש וואס ער איז אלט צוואנציג יאר ועד בן ששים שנה אונ ביז ער ווערט אלט זעכציג יאר והיה ערכך אונ עס זאל דיין שאצונג חמשים שקל כסף פופציג זילברני

כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ ד וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃
ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־
עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת
שְׁקָלִים׃ ו וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן
חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה
עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כֶּסֶף׃
ז וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר
שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃

ואם

ד וְאִם נוּקְבְתָא הִיא
יְהֵי פֻּרְסָנַהּ תְּלָתִין
סִלְעִין׃ ה וְאִם מִבַּר
חֲמֵשׁ שְׁנִין וְעַד בַּר
עַשְׂרִין שְׁנִין וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ דִּדְכוּרָא עַשְׂרִין
סִלְעִין וּלְנוּקְבְתָא עֲשַׂר
סִלְעִין׃ ו וְאִם מִבַּר
יַרְחָא וְעַד בַּר חֲמֵשׁ
שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ
דִּדְכוּרָא חֲמֵשׁ סִלְעִין
דִּכְסַף וּלְנוּקְבְתָא
פֻּרְסָנַהּ תְּלַת סִלְעִין
דִּכְסַף׃ ז וְאִם מִבַּר
שִׁתִּין שְׁנִין וּלְעֵלָּא אִם
דְּכוּרָא וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ
חֲמֵשׁ עַשְׂרֵי סִלְעִין
וּלְנוּקְבְתָא עֲשַׂר סִלְעִין׃

ואם

ת"א ואם נקבה הוא שבת קנו בכורות מב ערכין ד נדה ס כח : ואם מבן חמש ערכין יח : ואם מבן חדש שם :
ואם מבן ששים שנה שם ב : ומעלה בערה קלה בכורות מט :

בעל הטורים

ול"ח שבמשנה מורה שסה בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לקללות :

רשי

(ה) ואם מבן חמש שנים. לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן כלום אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי: ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש ערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה (ערכין יט) דאמרי אינשי סבא בביתא פחא בביתא ע סבתא בביתא פ סימא בביתא (וסימנא סבא

שפתי חכמים

שאר ערכך דכתיב בפרשה שאין שייך בו כלל פי' דכותיה ז"ל וא"ל מהדר לדרבא כתב השאר ערכך אגב זה אע"פ שאין שייך בו כדרש רז"ל נ"ל לרש"י דוחק לפרש כן: ע מלשון מפח יקוש הוא כלומר שהוא רע בבית: פ אוצר טוב ומטמוני

פירוש עיט

שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ אַזֶעלְכֵי שְׁקָלִים וְויא מֶען
יוֶענְט אִין הָקְדֶשׁ: (ד) וְאִם נְקֵבָה אוּנ אוּב אֵיינֶר
יוֶעט מְנַדֵר זַיין דָם עֶרֶךְ פוּן דָם נֶפֶשׁ פוּן
אַנְקֵבָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלשִׁים שְׁקָלִים זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ
דְרַייסִג שְׁקָלִים: (ה) וְאִם מִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה אוּנ אַז מֶען טוּט אַנֶדר אַז מֶען זָאל גֶעבְּן
דָם עֶרֶךְ פוּן אַזוֹ אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז אַלְט
פִינְף יָאר אָדֶר פוּן אַזוֹ אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז
אַלְטֶער פוּן פִינְף יָאר אוּנ בִּיז עֶר וֶוערְט אַלְט
צְוָואנְצִג יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים זָאל זַיין
דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר צְוָואנְצִג שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּ
אַנְקֵבָה צֶעהֶן שְׁקָלִים: (ו) וְאִם מִבֶּן חוֹדֶשׁ אוּנ אַז
מֶען אִיז מְנַדֵר דָם עֶרֶךְ פוּן אַמֶענְטְשְׁן וָואס אִיז
אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ אוּנ בִּיז פִינְף יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר חֲמִשָּׁה פִינְף שְׁקָלִים
פוּן זִילְבֶּר וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּא אַנְקֵבָה אִיז דֶר עֶרֶךְ
שְׁלשֶׁת דְרַייא זִילְבֶּרְנֵי שְׁקָלִים: (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה אוּנ אַז עֶר אִיז אַלְט פוּן זֶעכְצִג יָאר
אוּנ וַוייטֶער אִם זָכָר אוּב עֶר אִיז אַזָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ
זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ חֲמִשָּׁה עָשָׂר פוּפְצֶעהְן שְׁקָלִים

ח וְאִם־מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ
לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן
עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר
יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס ט וְאִם־בְּהֵמָה
אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה
כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־
קֹּדֶשׁ׃ י לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר
אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־

ח וְאִם מִסְכֵּן הוּא מִפֻּרְסָנֵיהּ וִיקִימִנֵּיהּ קֳדָם כַּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵיהּ כַּהֲנָא עַל מֵימַר דִּי תַדְבֵּק יְדָא דְנָדְרָא יִפְרְסִנֵּיהּ כַּהֲנָא׃ ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן מִנֵּיהּ קֳדָם יְיָ יְהֵי קוּדְשָׁא׃ י לָא יְחַלְּפִנֵּיהּ וְלָא יְעַבַּר יָתֵיהּ טַב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב וְאִם חַלָּפָא יְחַלֵּף

בעירא

ת״א ואם מך הוא. מעריך ערכים ז מגילה יא מליאה קיד ערכין ז כד: והעמידו לפני הכהן ערכין ד: והעריך אותו הכהן שם: תשיג יד הנודר שם ז י: ואם בהמה אשר יקריבו תמורה לב: קרבן שם יח יג: כל אשר יתן ממנו חולין כט ערכין ד תמורה יא: לא יחליפנו. ולא ימיר מציאה פז חולין ב בכורות יד תמורה ב ג ט ט יא: ואם המר ימיר ובהיה ז מנחות לג ערכין ב תמורה א א:

המר

פירוש רשב״ם

שאדם אדמומית מן לבן לבנונית: (ט) כל אשר יתן ממנו לה׳. אם תקדישו סתם: יהיה קודש. קרבן ולא בדק.

שפתי חכמים

מסתרים תרגום וכוחא דמטמרן: צ׳ מבא״כ בערך אדם דבעינן דבר שנפשו תלויה בו דכתיב ביה נפשות אבל כאן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל מה שהוא מקדיש נעשה קודש: ק׳ כלומר שלא יתן תם שאינו של הקדש בבעל מום של הקדש. וא״ת מנ״ל לרש״י דלמא כמשמעו שמנה בכחושה. וי״ל שמצינו במקום אחר גבי קדשים דכתיב רע וכתיב מום גבי׳ ש״מ דכל רע שנאמר בקדשים מום הוא דכתיב וכי יהיה

רש״י

בכימא): (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה: והעמידו. לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו ומשאיר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין צ׳ ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר: (י) טוב ברע. תם בבעל ק׳ מום: או רע בטוב.

פירוש ע״ט

ולנקבה אונ צו אנקבה איז דר ערך עשרה צעהן שקלים: (ח) ואם מך הוא מערכך אונ אז דר וואס איז מנדר איז ארום אונ פר מאגט ניט צו געבן דם ערך וואס אובן אין דר פרשה שטייט והעמידו לפני הכהן זאל מען שטעלן דם ארום מאן פר דם כהן והעריך אותו הכהן אונ דר כהן זאל אים שאצן על פי נאך דם אשר תשיג יד הנודר ווס טוט גרייכן די האנט פון דם ווס טוט אנדר יעריכנו הכהן זאל אים דר כהן שאצן. רש״י שרייבט ער זאל אים לאזן כדי חייו אוך אבעט מיט בעט גוואנט אונ אבעל מלאכה זאל ער אים איבר לאזן דם גצייג אונ אז אבעל עגלה זאל ער אים איבר לאזן דם אייזל אדר דאס פערד אונ וואגן אונ דם איבריגי זאל מען צו נעמן אויף הקדש פאר זיין נדר: (ט) ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה׳ אונ ווען איינר איז מקדיש אזו אין בהמה וואס מען מעג פון איר מקריב זיין אקרבן צו גאט כל אשר יתן ממנו לה׳ אלין וואס ער איז מנדר ער זאל דר פון געבן צו גאט כלומר אז ער זאגט די פוס פון דר בהמה זאל זיין איין עולה אדר ער איז מנדר איין אנדר אבר זאל מען פר קופן דיא בהמה פון איין עולה ווענן צוא אזו אמנטשין וואס דארף איין עולה אונ מען זאל אראפ נעמן פון דם געלט אזו פיל וויא פיל דר אבר ווס ער הט מנדר גוועזן איז ווערט אונ זאל דם געבן אויף הקדש אונ דאס איבריגי געלט מעג מען דר פר קופן וואס מען וויל: (י) לא יחליפנו ער זאל ניט פר ביטן ולא ימיר אונ טאר ניט פר ענדרן אונ אום ציהן אבהמה פון הקדש אונ אום ביטן אויף אבהמה פון

בְּעִירָא בִּבְעִירָא וִיהֵי הוּא וְחִלּוּפֵהּ יְהֵי קוּדְשָׁא׃ יא וְאִם כָּל בְּעִירָא מְסָאֲבָא דִּי לָא יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וִיקִים יָת בְּעִירָא קֳדָם כַּהֲנָא׃ יב וִיפָרוֹס כַּהֲנָא יָתַהּ בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כְּפֻרְסָנָא דְכַהֲנָא כֵּן יְהֵי

הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ׃ יא וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן׃ יב וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה׃

ת"א בהמה בבהמה שם ס יא: והיה הוא ותמורתו וכתים ס בכורות יד לא תמורה כ ט יג יח: ואם כל בהמה טמאה מנחות עא בכורות לו תמורה יו לג לג: והעריך הכהן אותה בכורות יד תמורה לג: כערכך הכהן כן יהיה ערכין יח: האום

פירוש רשב"ם

הבית: (יא) ואם כל בהמה טמאה. של קדש שהוקדשה לקרבן ונעשת טמאה בעלת מום: והעמיד את הבהמה לפני הכהן. ויביא בדמיה קרבן. ואם מכר הנודר לאיש אחר. לא יוכל בעלה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים

רש"י

(ת"כ. תמורה ט) וכל שכן טוב במוב ר' ורע ברע: (יא) כל בהמה טמאה. (ת"כ. תמורה לג) בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה ש ולמדך הכתוב שאין קדשים התמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא א"כ הוממו: (יב) כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא ת לקנותה מיד הקדש:

שפתי חכמים

כו מום שהוא או עור כל מום רע בפרשת ראה: ר וא"ת מאי כ"ש הוא זה דלמא דוקא רע שאינו של הקדש אסור ליתן בהקדש הטוב אבל כשניהם טובים לא משמע מזה שכ"ש אסור. ועוד למה צריך לכתוב כלל או רע בטוב הא כ"ש הוא דהא אפי' טוב ברע אסור. ועוד למה מפרש רש"י כ"ש טוב בטוב ארע בטוב אטוב ברע קיי לו לפרש. וי"ל דה"ה דודאי צריך לכתוב או רע בטוב. ממום סיפא דקרא ואם המר ימיר וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש דמשמע בדיעבד יהיו שניהם קודש לכך איצטריך או רע בטוב לרבותא דאפילו כשנותן רע חולין בטוב הקדש ה"א לא חל עליו קדושה כלל קמ"ל קרא דאם המר דהיה קודש דהא אהרווייהו קאי והשתא כיון דאפילו בעל מום בתם הוי בעל מום קודש מכ"ש תם בתם דהיה קודש כיון דשניהם טובים. וא"ל למה נקט רש"י רע ברע י"ל דהוה אמרינן דוקא אם ימיר בטוב דאגימא קדושה' דטוב ליחול על תמורתו אבל אי הוה ימיר ברע ה"א דלא אלימא קדושה דבעל מום דליחול קמ"ל דהא כתיב נמי טוב ברע. ודו"ק. עיין בהרא"ם שהאריך בה בקושיות: ש דהוכחת רש"י מסוף הפרשה דכתיב שם ואם בבהמה הטמאה וגם א"א לומר אלא במדבר בבהמה טמאה ממש וקאי אפסוק דכאן כמו שפירש רש"י שם וא"כ ה"מ דכאן מדבר בבעלת מום. רא"ם. א"נ מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' יתירא הוא דפשיטא דאין מקריבים טמאים נה' אלא ללמד בבבעל מום הוא מדבר כ"ל: ת דק"ל דבתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ואחר כך כתיב ואם

פירוש ע"ט

חוּלִין טוב אַגוּטִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ דְהַיְינוּ זִיא הָט אִין זִיךְ קֵיין מוּם נִיט מָאר מֶען נִיט פַאר בַּייטְן בְּרַע אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין וָואס אִיז שְׁלֶעכְט דְהַיְינוּ וָואס זִיא הָאט אִין זִיךְ אַמוּם או אָדֶר רַע אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וָואס זִי אִיז שְׁלֶעכְט בְּטוֹב אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין וָואס זִיא אִיז גוּט אִיז שׁוֹין אַבָּל שֶׁכֵּן אַז מֶען טָאר נִיט פַר בַּייטְן אַגוּטִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ פַאר אַגוּטִי בְּהֵמָה פוּן חוּלִין אָדֶר אַשְׁלֶעכְטֶע בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ פַאר אַשְׁלֶעכְטֶע בְּהֵמָה פוּן חוּלִין וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה אוּנ אַז עֶר וָועט יוא פַאר בַּייטְן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין וְהָיָה אוּנ עֶס זָאל זַיין הוּא דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וּתְמוּרָתוֹ אוּנ זַיין פַר בַּייטוּנְג יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זָאלְן זֵייא בֵּיידֶע זַיין הֵיילִיג: (יא) וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אוּנ אִיטְלִיכֶע אַרְלֵייא בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיְיָ וָוס מֶען טָאר נִיט מַקְרִיב זַיין פוּן אִיר אַקָרְבָּן צוּ גָאט. רַשִׁ"י מַאכְט דָס שְׁטוּסְט פוּן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וָואס זִי הָאט גִיקְרִיגְן אַמוּם וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן זָאל מֶען שְׁטֶעלְן דִי בְּהֵמָה פַר דֶם כֹּהֵן: (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אוֹתָהּ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זִיא שַׁאצְין כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן אַזוֹי וִויא דֶר כֹּהֵן וָועט זִיא שַׁאצְין כֵּן יִהְיֶה אַזוֹי זָאל זַיין אוּנ אַז אַיינֶר וָועט זִיא וָועלְן קוֹיפְן מוּז עֶר גֶעבְּן דָאס

יג וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה וְיָסַף חֲמִישִׁתוֹ
עַל־עֶרְכֶּךָ׃ יד וְאִישׁ כִּֽי־יַקְדִּשׁ אֶת־
בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָֹה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן
בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ
אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם׃ טו וְאִם־
הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף
חֲמִישִׁית כֶּֽסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה
לוֹ׃ חמישי שביעי כשהן מחוברין טז וְאִם מִשְּׂדֵה
אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָֹה וְהָיָה
עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים
בַּחֲמִשִּׁים

אונקלוס

יְהֵי: יג וְאִם מִפְרַק יִפְרְקִנַּהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁהּ עַל פֻּרְסָנֵהּ: יד וּגְבַר אֲרֵי יַקְדֵּשׁ יָת בֵּיתֵהּ קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וִיפַרְסְנֵהּ כַּהֲנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כְּמָא דִי יְפָרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָא כֵּן יְקוּם: טו וְאִם דְּאַקְדֵּשׁ יִפְרוֹק יָת בֵּיתֵהּ וְיוֹסֵף חֻמֵשׁ כְּסַף פֻּרְסָנֵהּ עֲלוֹהִי וִיהֵי לֵהּ: טז וְאִם מֵחֲקַל אַחֲסַנְתֵּהּ יַקְדִּישׁ גְּבַר קֳדָם יְיָ וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ לְפוּם זַרְעֵהּ בֵּית זְרַע כּוֹר שְׂעוֹרִין

ת"א ואיש כי יקדש את ביתו קדש קמא סח סע ע"ז כג חולין קלט ערכין כה תמורה ל פג. ואם המקדיש יגאל מציעא נד מגורה ס: ואם משדה קידושין סא ערכין יד כה:

רש"י

(יג) ואם גאל יגאלנה. בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (ת"כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם: (טז) והיה ערכך לפי זרעו. לא כפי שויה א אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים בית כור שעורים בחמשים שקלים כך גזירת הכתוב וזאת שבאה לגאלה בתחלת היובל ואם באה לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה לפי השנים הקדש אלא

שפתי חכמים

גאל יגאלנה ויסף חמישיתו על ערכך ומהכן דכהן כאדם אחר הכא לקנות וכאן בבעלים הרוצים לפדות: א פי' לפי זרעו לפי כמות הזרע שיוכל לזרוע בה דהיינו לפי גודלה לא לפי שויה באם היתה גדולה שיוכל לזרוע בה חומר שעורים אע"פ שהיתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפרשה:

פירוש ע"ט

געלט וויא פיל דר כהן האט זיא גישאצט: (יג) ואם אונ אוב גאל אום לייזין יגאלנה ער וועט זיא אום לייזין בלוזר דר מענטש אליין וואס ער האט זיא מקדיש גוועזן וועט ער אליין זיא וועלן אום לייזין ויסף חמישיתו על ערכך זאל ער מוסיף זיין אפיפטל הלק אויף דם שאצונג: (יד) ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה' אונ אמענטש אז ער וועט מקדיש זיין זיין הויז דהיינו ער וועט זאגן עס זאל זיין היילג צו גאט והעריכו הכהן זאל דאס דר כהן שאצין בין טוב ובין רע היינא ער וועט דאס שאצן גוט אדר שלעכט כאשר יעריך אותו אזו ווי דר כהן וועט דם שאצין כן יקום אזו זאל דם זיין בלוזר אז אפרעמדר מענטש וויל דאס הויז קופן מוז ער געבן ווי פיל דר כהן הט דם גישאצט: (טו) ואם המקדיש יגאל את ביתו אונ אז דר וואס הט מקדיש גוועזן דם הויז וויל ער אליין דאס אום לייזין ויסף חמישית כסף ערכך עליו זאל ער אויף דר שטוב אפיפטל הלק מוסיף זיין וויא מען הט דם גישאצט והיה לו אונ עס זאל זיין צוא אים: (טז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' אונ ווען אמענטש וועט מקדיש זיין צו גאט אפעלד פון זיין ארב דאס הייסט עס איז אים אן גקומן בירושה והיה ערכך זאל זיין דאס שאצונג פון דם פעלד לפי זרעו נאך זיין זייאן נאך אזו איינשיקיל פעלד וואס מען קאן דרויף זייאן דרייסיג זאמין חמר שעורים איין מאס גערשטן בחמשים שקל כסף איז דם שאצונג פון דם פעלד פופציג זילבערני שקלים אונ אז מען קאן דרויף זייען פון

בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף׃ יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם׃
יח וְאִם־אַחַר הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׃ יט וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף
חמשית

ת"א אם משנת היובל ערכין כד: אם אחר היובל שם: זרע חמר קידושין פא בתרא קב עירובין ה ז יד כה: וחשב לו הכהן עירובין יד כה: ונגרע מערכך שבת פז ערכין כה: ויסף חמשים ברכות מט שבת קכח עירובין לא פסחים לב קידושין ב יא גד מציעא נד בכורות יא יב ערכין ג:

אונקלוס

שעורין בחמשין סלעין דכסף: יז אם משתא דיובלא יקדש חקלה כפרסנה יקום: יח ואם בתר יובלא יקדש חקלה ויחשב לה כהנא ית כספא על פום שניא דאשתארן עד שתא דיובלא ויתמנע מפרסנה: יט ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדיש יתה ויוסף חמש כסף
פרסנה

רשי

למנין שנות היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם זהו המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו הפרשנו על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה ב האמור יהיה. חמשים כסף יתן: (יח) ואם אחר היבל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ג ובא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרת. כפי החשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן והשקל ארבעים ושמונה פונדיון הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון ד לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל: ונגרע מערכך. מנין השנים שמשנת היובל ה עד שנת הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת:

שפתי חכמים

ב ופי' יהיה במקום יקום מפני שכוונת הכתוב על הנתינה לא על הקיום ביד מי השדה עומד ומלת יקום לא תסבול ענין נתינה פירש מלת יקום יהיה מפני שזאת המלה תסבול שיהיה בקיומו או שיהיה בשיעור שיתן השדה מענין נתינה: ג פי' מה שאמר הכתוב וחשב לו הכהן וגו' ואינו נותן כל החמשים שקל לאו דוקא כשהיה הקדש מאוחר משנת היובל גם אם יהיה הקדש מיד אחר שנת היובל אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר כמה שנים משהקדיש והכתוב כתב בהאחד וה"ה למי שבא אחר שהקדיש כמה שנים: ד כלומר הכרעה לכל סלע. ופונדיון ל' פרוטה כלומר על יד על יד: ה שאותן שנים נשתהה ביד הקדש לפיכך מונין לו מאותן שנים שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין שמשנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו לא כפי מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל

פירוש ע"ט

דער מאס איז דאס שאצונג אוך לפי ערך: (יז) היינט איז דער פסוק מפורש אם משנת היובל יקדיש שדהו אז ער האט מקדיש געווען דאס פעלד תיכף אין תחילת ערשטן יאר נאך יובל אונ אנדערער מענטש וויל דם אום לייזן כערכך אזו זויא דיין שאצונג יקום זאל בלייבן שטיין כלומר ער זאל געבן פופציג שקלים: (יח) ואם אחר היובל יקדיש שדהו אונ אז ער הט מקדיש געווען דאס פעלד עטליכע יאר נאך יובל אדר ער הט דם מקדיש געווען תיכף נאך יובל נאר דער מענטש וואס וויל דאס אום לייזן איז ערשט געקומן עטליכי יאר נאך יובל וחשב לו הכהן את הכסף זאל דער כהן אים רעכינן דם געלט וואס ער דארף געבן על פי השנים הנותרות נאך דיא יארן נאך וואס איז איבר געבליבן דם מיינט מען ווי פיל יארן עס איז נאך פאר האנדן ביז יובל זאל ער פר איטליכן יאר געבן א שקל אונ עפיס מער: (יט) ואם אונ אוב גאל אום לייזן יגאל ער וועט אום לייזן את השדה דאס פעלד המקדיש אותו דער ווס הט דם מקדיש גוועו ויסף חמישית כסף ערכך

חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ׃
כ וְאִם־לֹא יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־
מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־
יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ
בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם
לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃ ששי כב וְאִם
אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה
אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה׃ כג וְחִשַּׁב־לוֹ

הכהן

פֻּרְסָנֵהּ עֲלוֹהִי וִיקוּם לֵהּ׃ כ וְאִם לָא יִפְרוֹק יָת חַקְלָא וְאִם זַבִּין יָת חַקְלָא לִגְבַר אָחֳרָן לָא יִתְפְּרַק עוֹד׃ כא וִיהֵי חַקְלָא בְּמִפְּקֵהּ בְּיוֹבֵלָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ כַּחֲקַל חֶרְמָא לְכַהֲנָא תְּהֵי אַחְסַנְתֵּהּ׃ כב וְאִם יָת חֲקַל זְבִינוֹהִי דִּי לָא מֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּהּ יַקְדֵּשׁ קֳדָם יְיָ׃ כג וִיחַשֵּׁב לֵהּ כַּהֲנָא יָת נְסִיב

פרסנה

ת״א ואם לא יגאל את השדה ערכין כה כו: ואם מכר את השדה שם כו: לא יגאל עוד שם: והיה השדה בצאתו שם יד כה לג: ביובל קדש שם כה: כשדה החרם לכהן תהיה סנהדרין פה ערכין כט לד: לכהן תהיה אחוזתו בב״ק קט ערכין כה כח: ואם את שדה מקנתו גיטין מח בתרא עב ערכין יד כו כז: וחשב לו הכהן שם יד:

פירוש רשב״ם

ביובל. לכהנים של אותו משמר: (כא) תהיה אחוזתו. של מקדיש:

רש״י

(כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש: ואם מכר. ו הגזבר: את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד ז המקדיש: (כא) והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר ח כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה׳. לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון ט לכהנים שנאמר (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו: (כב) ואם את שדה מקנתו וגו׳. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה. ואם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו ממנו אותו שהקדישה וכן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון ממנו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת אבות וזהו

שפתי חכמים

פירושו: ו פי׳ שהוא המוכר ולא המקדיש הנזכר למעלה: ז פי׳ ביובל: ח פירוש ולא מיד ההקדש כי לא מצינו בשום מקום שלוה בולא השדה ביובל מיד ההקדש והיך אמר והיה השדה בצאתו וכו׳: ט מפני שקדש לה׳ נאמר על הקדש בדק הבית וגם לכהנים חזר ופירש כשדה החרם לכהן:

פירוש ע״ט

עָלָיו זאל ער מוֹסִיף זיין אוף דם שאצונג אַפִּיפְטִיל געלט וְקָם לוֹ אונ דם פֶעלד זאל בְּלייבן שטיין צו אים: (כ) וְאִם לֹא יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה אונ אז דר אייגענר מענטש וואס האט מַקְדִּישׁ גוועזן דאס פעלד וועט דאס ניט אוס לייזן וְאִם מָכַר אֶת הַשָּׂדֶה אונ אז דר גַבַּאי פון דם הֶקְדֵּשׁ הט פר קופט דאס פעלד לְאִישׁ אַחֵר צו אננדרן מענטשן לֹא יִגָּאֵל עוֹד קען שון דר אייגנר בַּעַל הַבַּיִת ניט אוס לייזן: (כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל אונ דם פעלד אז עס וועט ארוס גיין אום יובל פון דם פרעמדן מענטשן ווס הט דם גיקופט ביי דם גבאי זאל דם זיין קֹדֶשׁ לַיהוָה הייליג צו גאט כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם אזו וויא דאס פעלד פון חֵרֶם כלומר אז איינר זאגט דאס פעלד זאל זיין חרם גיהער דם דאך צו די כֹּהֲנִים אזו גיהער דאס פעלד אוך צו די כֹּהֲנִים לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ דם פעלד זאל זיין צו די כֹּהֲנִים פר איין ארב: (כב) וְאִם אונ אוב אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ זיין גיקופט פעלד אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ וואס איז אים ניט גקומן בירושה יַקְדִּישׁ לַיהוָה וועט ער דם מַקְדִּישׁ זיין צו גאט: (כג) וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן זאל דר כהן אים רעכינען אֵת מִכְסַת הָעֶרְכְּךָ די צאל פון דם שאצונג עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וויפל עס

הַכֹּהֵן אֵת מִכְסַת הָעֶרְכְּךָ עַד
שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם
הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
כד בִּשְׁנַת
הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ
מֵאִתּוֹ לַאֲשֶׁר־לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ׃
כה וְכָל־עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃
כו אַךְ־
בְּכוֹר אֲשֶׁר־יְבֻכַּר לַיהוָה בִּבְהֵמָה
לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׁוֹר אִם־
שֶׂה

פֻּרְסָנֵהּ עַד שַׁתָּא
דְיוֹבֵלָא וְיִתֵּן יָת פֻּרְסָנֵהּ
בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא
קֳדָם יְיָ׃
כד בְּשַׁתָּא
דְיוֹבֵלָא יְתוּב חַקְלָא
לִדְזַבְנֵהּ מִנֵּהּ לִדְדִילֵהּ
אַחֲסָנַת אַרְעָא׃
כה וְכָל פֻּרְסָנֵהּ יְהֵי
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עַשְׂרִין
מָעִין יְהֵי סִלְעָא׃
כו בְּרַם בּוּכְרָא דִּי
יִתְבַּכַּר קֳדָם יְיָ
בִּבְעִירָא לָא יַקְדֵּשׁ
גְּבַר יָתֵהּ אִם תּוֹר אִם
אִמַּר דַּיְיָ הוּא׃
ואם

ת"א את מכסת שם . ונתן את הערכך הזוין קל"ת . בשנת היובל ישוב השדה ערכין כו . וכל ערכך יהיה בשקל הקדש בכורות י ערכין ד ז : אך בכור אשר יבכר בכורות עו : לא יקדיש ערכין נט תמורה כה : אם שור אם שה זבחים פח :

פירוש רשב"ם

(כד) לאשר קנהו מאתו . שהקינה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו בו עד היובל : (כו) לא יקדיש איש אותו. לקרבן אחר כי ת"א עצמו קדוש כבר לקרבן בכור :

רש"י

בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש : (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש . כל ערכך שכתוב בו שקלים י יהיה בשקל הקדש : עשרים גרה . עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שם מעה כסף דינר עשרים ב ולרבע מעות לסלע : (כו) לא יקדיש איש אתו.

שפתי חכמים

י דק"ל דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה פחות משקל וזה אינו דהא מבדרין לו לפי מה שיש לו ומאחיר לו כדי חייו כדלעיל : ב דסלע ארבע דינרין ודינר שש מעה נמצא כ"ד

פירוש ע"ט

איז פַר הַאנְדִין בִּיז יוֹבֵל וְנָתַן אֶת הָעֶרְכְּךָ אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין דָאס שַׁאצוּנְג בַּיּוֹם הַהוּא אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טָאג קֹדֶשׁ לַיְיָ אוּנ דָס גֶעלְד אִיז הֵיילִיג צוּ גָאט. אוּנ דָס אִיז דֶר חִילוּק צְווִישְׁן דֶעם וָוס אִיז מַקְדִּישׁ זַיין אֵייגְן פֶעלְד אוּנ צְווִישְׁן דֶם וָואס אִיז מַקְדִּישׁ אַגְקוֹפְט פֶעלְד אַז מֶען אִיז מַקְדִּישׁ זַיין אֵייגְן פֶעלְד אוּנ עֶר לֵייזְט דָאס נִיט אוֹס בִּיז יוֹבֵל אַז עֶס קוּמְט יוֹבֵל גְהֶער דָאס פֶעלְד צוּ דִיא כֹּהֲנִים אָבֶּר אַז עֶר אִיז מַקְדִּישׁ אַגְקוֹפְט פֶעלְד סַייא עֶר לֵייזְט דָס אוֹס פַר יוֹבֵל אָדֶר סַייא דֶר גַבָּאִי פַר קוֹפְט דָאס צוּ אַנְדֶרְן אַז עֶס קוּמְט יוֹבֵל קֶערְט זִיךְ דָס פֶעלְד אוּם צוּם עֶרְשְׁטְן בַּעַל הַבַּיִת וָוס עֶר הָאט דָאס בַּייא אִים גְקוֹפְט אַזוֹ וִויא וַוייטֶער צְטֵייט: (כד) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל אִין דֶם יָאר פוּן יוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה זָאל זִיךְ דָאס פֶעלְד אוּם קֶערְן לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ צוּ דֶם מֶענְטְשְׁן וָואס מֶען הָאט דָאס בַּייא אִים גְקוֹפְט לַאֲשֶׁר לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ צוּ דֶם וָואס דֶם פֶעלְד אִיז צוּ אִים אַיְרוּשָׁה: (כה) וְכָל עֶרְכְּךָ אוּנ אַלִי דַיינִי שַׁאצוּנְג וָואס שְׁטֵייט דֶר בַּייא מֶען זָאל גֶעבְּן שְׁקָלִים זָאל אַלְץ זַיין בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ מִיט אַשֶׁקֶל פוּן הֶקְדֵּשׁ וָוארוּם דֶר שֶׁקֶל שֶׁל הֶקְדֵּשׁ אִיז גְרֶעסֶר פוּן אַנְ[דֶערֶע]טְן שֶׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל דֶר שֶׁקֶל זָאל אָן טְרֶעפְן צְוָואנְצִג הֶעלְבְּלִינְג דָאס אִיז אַזוֹ אַמַטְבֵּעַ: (כו) אַךְ נַייאֶרְט בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיְיָ בִּבְהֵמָה אַיין בְּכוֹר וָוס עֶר וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטְ גְבָארְן בַּייא אַבְּהֵמָה גְהֶער עֶר דָאךְ צוּ גָאט לֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ זָאל אִים קֵיין מֶענְטְשׁ נִיט מַקְדִּישׁ זַיין אִם שׁוֹר אִם שֶׂה סַייא דֶר בְּכוֹר אִיז אַיין אָקְס אוּנ סַייא עֶר אִיז אַלֶעמְלִי זָאל מֶען דָאס נִיט מַקְדִּישׁ זַיין לַיְיָ הוּא וָוארוּם אָן דֶם

שֶׂה לַיהוָה הוּא׃ כז וְאִם בַּבְּהֵמָה
הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ וְיָסַף
חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר
בְּעֶרְכֶּךָ׃ כח אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר
יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא
יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים

אונקלוס

כז וְאִם בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא וְיִפְרוֹק בְּפֻרְסָנֵיהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁיהּ עֲלוֹהִי וְאִם לָא יִתְפָּרַק וְיִזְדַּבַּן בְּפֻרְסָנֵיהּ׃ כח בְּרַם כָּל חֶרְמָא דִּי יַחֲרֵם גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵיהּ מֵאֱנָשָׁא וּבְעִירָא וּמֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּיהּ לָא יִזְדַּבַּן וְלָא יִתְפָּרַק כָּל חֶרְמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם

ת"א ואם בבהמה הטמאה מנחות קא: ואם לא יגאל בכורות יג. אך כל חרם ערכין כח. מכל אשר לו שם: ובהמה שם. לא ימכר ולא יגאל זבחים עו בכורות נג תמורה ה. ולא יגאל מליעא מז בכורות לא לב תמורה ה. כל חרם קדש קדשים הוא סנהדרין כה בכורות לב ערכין כח כט תמורה לב.

פירוש רשב"ם

(כז) ואם בבהמה הטמאה. ממש יקדיש אדם. באותה יש פדיון ובהמה טמאה (ממש) [דלעיל] פירשו חכמים שלמים בבעלי מומים כמו שפירשתי דין אין לו פדיון:

בעל הטורים

(כח) יחרם. ג' כל הרם. אשר יחרם מן האדם לא יפדה זוכח לאלהים יחרם כל דכותו לומר מה חייבי מיתות לא נקבל ממונא ונפטריה אף חייבי ממון אין לני

שפתי חכמים

מצות נסלע: ל שהרי אין הבכורה נוהג בבהמה טמאה אלא בחמור בלבד: מ פי' לבדק הבית: נ פי' ואחר שיבואו ליד הכהן הרי הן חולין גמורין לכל דבריהם ואם רוצה קונה אותן מן הכהן והרי הן כחולין ממש: ס פי' חרמי בדק הבית בעודן בידו ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו ההקדש לחולין: ע ר"ל היינו שאמר הרי עלי ואם כן חייב באחריות אם נאבד הייל הרמו ולכן צריך ליתן דמי שויה לכהן כיון שההרם לכהנים והבהמה נקרבת למזבח בשביל

רש"י

לפי קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך ל והמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית: ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. פ"י בעלים (ת"כ): ונמכר בערכך. לאחרים: (כח) אך כל חרם וגו'. (ת"כ) נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש מ ומה אני מקיים (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן ויש שאמרו סתם חרמים לכהן: לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר סתם חרמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר סתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים (ערכין כח) שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן נ וחרמי גבוה ס נפדים: כל חרם קדש קדשים הו.. והאומר סתם חרמים לבדק

פירוש ע"ט

גְהֶער עֶר אוֹךְ צוּ גָאט מַחֲמַת עֶר אִיז אַבְּכוֹר׃ (כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה אוּנ אַז אֵיינֶר אִיז מַקְדִּישׁ אַיין בְּהֵמָה טְמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ זָאלְן דִי בַּעֲלִים דָס אוֹם לֵייזְן וִויפִל דֶר כֹּהֵן וֶועט דָס שַׁאצְן וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו אוּנ זָאל מוֹסִיף זַיין אוֹף אִים אַחוֹמֶשׁ וְאִם לֹא יִגָּאֵל אוּנ אַז דִי בַּעֲלִים וֶועלְן דִיא בְּהֵמָה נִיט אוֹם לֵייזְן וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ זָאל זִיא פַר קוֹפְט וֶוערְן צוּ אַפְרֶעמְדְן פַר אַזוֹ פִיל גֶעלְד וִוי פִיל דֶר כֹּהֵן הָאט זִיא גְשַׁאצְט אוּנ דֶר פְרֶעמְדֶר בַּדַארְף נִיט מוֹסִיף זַיין אַחוֹמֶשׁ׃ (כח) אַךְ נֵייעֶרְט כָּל חֵרֶם אַלִי זַאכְן וָואס אִיז וִויסְט אֲשֶׁר יַחֲרִים אִישׁ לַיְיָ וָואס אַמֶענְטְשׁ וֶועט פַר וִויסְטְן פוּן גָאטְס וֶועגְן כְּלוֹמֶר עֶר וֶועט זָאגְן דִיא זַאךְ זָאל זַיין חֵרֶם מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ אַלִי זַאכְן וָואס עֶס אִיז פַר הַאנְדְן צוּ אִים מֵאָדָם סַייא אַמֶענְטְשׁ וּבְהֵמָה אָדֶר אַיין בְּהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ אָדֶר אַזוֹ אַפֶעלְד וָואס אִיז בַּייא אִים אַיְרוּשָׁה אוּנ הָאט גְזָאגְט דִיא זַאךְ זָאל זַיין חֵרֶם לֹא יִמָּכֵר זָאל דָאס נִיט פַר קוֹפְט וֶוערְן וְלֹא יִגָּאֵל אוּנ עֶס זָאל נִיט אוֹם גְלֵייזְט וֶוערְן נָאר עֶס גְהֶער צוּ דִי כֹּהֲנִים כָּל חֵרֶם אַלִי זַאכְן וָואס מֶען זָאגְט דָס זָאל זַיין חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים

קֹ֥דֶשׁ קָֽדָשִׁ֖ים ה֖וּא לַֽיהוָֽה׃ שביעי כט כָּל־
חֵ֗רֶם אֲשֶׁ֧ר יָֽחֳרַ֛ם מִן־הָֽאָדָ֖ם לֹ֣א
יִפָּדֶ֑ה מ֖וֹת יוּמָֽת׃ ל וְכָל־מַעְשַׂ֨ר
הָאָ֜רֶץ מִזֶּ֤רַע הָאָ֙רֶץ֙ מִפְּרִ֣י הָעֵ֔ץ
לַֽיהוָ֖ה ה֑וּא קֹ֖דֶשׁ לַֽיהוָֽה׃ לא וְאִם־

אונקלוס

קֳדָם יְיָ׃ כט כָּל
חֶרְמָא דִּי יִתְחֲרַם מִן
אֲנָשָׁא לָא יִתְפְּרֵק
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל׃
ל וְכָל מַעְשְׂרָא דְאַרְעָא
מִזַּרְעָא דְאַרְעָא מִפֵּרֵי
אִילָנֵי דַּייָ הוּא קוּדְשָׁא
קֳדָם יְיָ׃ לא וְאִם

מפרק · גאל

ת"א כל חרם אשר. יחרם כתובות לז לט ערכין ו. לה' הוא קידושין מג. וכל מעשר הארץ מזרע הארץ שם. מזרע הארץ מפרי הכך קמא סט. ואם גאל. יגאל איש קידושין כ קמא סט זבחים ו ערכין ל.

בעל הטורים

לפוטרו עד שישלם וזהו יחרם כל רכושו דאיירי בחייבי ממון איתקש נוכח נאלהים יחרם דהיינו חייבי מיתות דבשניהם אני

פירוש רשב"ם

(ל) מעשר הארץ. מעשר שני:

חסלת ספר ויקרא מיסוד רבינו שמואל:

רש"י

הבית מביא ראיה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר נותן ע דמיהן ואם נדבה נותן פ את טובתה: מאדם. (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו'. (ת"כ) היוצא ליהרג צ ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה אין לו דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני ק הכתוב מדבר: מזרע הארץ. ר דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול ש בירושלים כמו שנאמר (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו':

שפתי חכמים

שנדר שנדר ככר: פ כלומר שאמר הריני זו אי"ב אינו חייב באחריותו אם נאבד ואינו הייל החרם אלא בכדי טובת הנאה ואינו נותן לכהן אלא טובת הנאה דהיינו מה שכהן אחר רוצה ליתן לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן וכן שאר דברים לפי שהיו כ"ד משמרות וכל משמר היה נוטל שבוע אחד דבכל שבוע היה משמר אחד מקריבים כל הקרבנות וכל מה שראוי לכהנים נוטלין אותו משמר של אותו שבוע ומה שנותן כהן אחר לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן ושאר דברים דהיינו דבר מועט דשמא יאבד הקרבן ולא יהיה כלום דהבעל הבית אינו חייב באחריותו ובשיעור זה צריך ליתן בעל הבית שהחרים בהמה של נדבה לכהן: צ אבל לא נגמר דינו למיתה אפי' הוא מוכה שהין נותן כפי קנס השנים. ומה שפירש הפסוקים שלא על הסדר כי מתחלה פי' כל חרם קדש קדשים הוא אח"כ חזר למפרע ופי' מאדם ובהמה ואח"כ פי' כל חרם אשר יחרם מפני שרצה לפרש כל משפט ההרם על הסדר וגפני שפי' אך כל חרם שחרם הכהנים לא ימכר לאחר ולא יגאל הוא עצמו רק נותן לכהן היים בהל על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן דמי הנדר וטובת הנאה של נדבה לכהן והחרם שהוא לשמים פודה אותו ונותן דמיו לבדק הבית ולא כחרם הכהנים שאין יכול לפדותו עד שיבא ליד הכהן וזהו פי' כל חרם קדש קדשים והא"כ חזר לפרש מקפשי כמוחרמים ופי' מאדם ולא כל אדם אלא עבדיו הכנעניים בלבד וכל חרם אשר יחרם לה' וגו' ביוצא ליהרג שהוא חשוב כמת ואין לו דמים. ברא"ם: ק מדכתיב כאן קדש לה' ובמעשר שני כתיב בערתי הקדש מן הבית דילפינן קדש קדש מהדדי לאפוקי מעשר ראשון חולין גמורין הן דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן: ר הואיל דמיירי כאן במעשר שני ובמעשר שני כתיב דגן תירוש אם כן ודאי מיירי גם כאן מזרע הארץ דגן תירוש ויצהר דהוא מזרע הארץ: ש לא שהוא לה' ממש שיהא אסור בהנאה:

פירוש ע"ט

הוא לַייָ איז דאס גאנץ הֵיילִג צוּ גאָט (עיין רש"י): (כט) כָּל חֵרֶם אַלֶץ וואס אִיז פַּר ווִיכְט אֲשֶׁר יָחֳרַם ווָס מֶען ווֶעט פַּר ווִיכְטִן מִן הָאָדָם פוּן אַמֶענְטְשְׁן לֹא יִפָּדֶה זָאל נִיט אוּם גְלֵייזְט ווֶערִן מוֹת יוּמָת עֶר זָאל ווֶערִן גְטֵייט. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דָם שְׁמוּסְט פוּן אַזוֹ אַמֶענְטְשְׁן ווָאס דָאס בֵּית דִין הָאט גְפַּסְקֶנְת אַז מֶען זָאל אִים אוּם בְּרֶענְגֶן אוּנ אֵיינֶר זָאגְט ווִי פִיל עֶר אִיז ווֶערְט נֶעם אִיךְ אוּף מִיר אִיךְ זָאל גֶעבְּן אִין הֶקְדֵשׁ בַּדַארְף עֶר גָאר נִיט גֶעבְּן ווָארוּם מֶען פִירְט דָאךְ אִים אוּם בְּרֶענְגֶן אִיז עֶר גָאר נִיט ווֶערְט: (ל) וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ אוּנ אַטְלִיכֶם מַעֲשֵׂר ווָאס מֶען גִיט פוּן דִיא זַאכְן ווָאס קוּמְט אַרוֹס פוּן דֶר עֶרְד מִזֶּרַע הָאָרֶץ סַייא פוּן אַזֶעלְכִי זַאכְן ווָס ווֶערְט גְזֵייאֶט אִין דֶר עֶרְד דְהַיינוּ קָארְן אָדֶר אַנְדֶרִי תְּבוּאוֹת מִפְּרִי הָעֵץ אָדֶר דֶר מַעֲשֵׂר פוּן אַזֶעלְכִי פֵּירוֹת ווָאס וַואקְסְט אוּף דֶם בּוֹם לַייָ הוּא דֶם גְהֶער צוּ גָאט קוֹדֶשׁ לַייָ דָאס אִיז הֵיילִג צוּ גָאט. רַשִׁ"י מַאכְט דֶם גֵייט אוּף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מֶען מוּז דָם עֶסְן אִין יְרוּשָׁלַיִם: (לא) וְאִם

גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ חֲמִשִׁיתוֹ
יֹסֵף עָלָיו׃ מפטיר לב וְכָל־מַעְשַׂר
בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת
הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ
לַיהוָה׃ לג לֹא יְבַקֵּר בֵּין־טוֹב לָרַע
וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם־הָמֵר יְמִירֶנּוּ
וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ
לֹא יִגָּאֵל׃ לד אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר
צוה

אונקלוס

מִפְרַק יִפְרוֹק גְּבַר
מִמַּעַשְׂרֵהּ חֻמְשֵׁהּ
יוֹסֵף עֲלוֹהִי׃ לב וְכָל
מַעֲשַׂר תּוֹרִין וְעָאן כֹּל
דִּי יִעְבַּר תְּחוֹת חֻטְרָא
עֲשִׂירָאָה יְהֵי קוּדְשָׁא
קֳדָם יְיָ׃ לג לָא יְבַקַּר
בֵּין טַב לְבִישׁ וְלָא
יְחַלְּפִנֵּהּ וְאִם חַלָּפָא
יְחַלְּפִנֵּהּ וִיהֵי הוּא
וְחִלּוּפֵהּ יְהֵי קוּדְשָׁא
לָא יִתְפָּרַק׃ לד אִלֵּין
פִּקּוּדַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ
יָת

ת"א איש ממעשרו קידושין נד קמא כט מליעא נג. וכל מעשר בקר וצאן בכורות נג נד. כל אשר יעבר זבחים ט לו מנחות ג בכורות כא מא נג נט תמורה כט ר"ה יג חתת בכורות יב נד נו. העשירי מליעא ז זבחים ט חולין קלו בכורו.. נד נח נט: יהיה קדש בכורות נד: לא יבקר בין טוב לרע שם יד לו נג תמורה יג: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש בכורות לג: לא יגאל קמא יג בכורות לג:

בעל הטורים

אומר לא יפדה: (לד) אלה המצות. מלות במלוי מ"ס לד"י וי"ו תי"ו עולה תרי"ב והוא בגי' תלמידי חכמים על שם חכם לב יקח מלות:

שפתי חכמים

ת לפי שאין מלוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן כלבד שנאמר מעשר בקר וצאן: חסלת ספר ויקרא

רש"י

(לא) ממעשרו. ולא ממעשר חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמ"ש ונתת בכסף וגו': (לב) תחת השבט. כשבא לעשר מוציאן בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לטלאים ועגלים ת של כל שנה ושנה: יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (שם יב) וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר

פירוש ע"ט

גאל יגאל איש ממעשרו און אז אמענטש וועט וועלן אוס לייזן זייני מעשרות חמישיתו יוסף עליו זאל ער געבן וויא פיל עס איז ווערט און זאל נאך אחומש מוסיף זיין: (לב) וכל מעשר בקר וצאן און אטליכם מעשר פון ווידר און פון שאף כל אשר יעבור תחת השבט אלץ וואס פארט איבר אונטר דר רוט העשירי יהיה קודש ליי דם צעהנטי זאל זיין הייליג צו גאט. רש"י שרייבט אז מען האט בדארפט מעשר געבן אלי יאר פון דיא יונגי בהמות האט מען זייא אריין גלאזט אין אשטאל מען האט ארוס גלאזט איינצג וויים און האט גציילט און אז עס איז גקומן צום צעהנטן האט ער דאס אקלאפ געבן מיט ארוט וס איז גפארבט מיט רייטל האט מען גיוואסט אז דם איז מעשר: (לג) לא יבקר בין טוב לרע ער דארף ניט פארשטן אז דם צעהנטי זאל זיין גוט אן אמום נאר ווערכם עס קומט אן צום צעהנטן דאס איז מעשר חאטשי עס האט אפילו אמום און מען מוז דאס עסן בתורת מעשר און מען טאר דר פון דיא וואל ניט אפ שערן און מען טאר דר מיט ניט ארבטן ולא ימירנו און מען טאר דאס ניט פר ביטן ואם המר ימירנו און אז ער וועט דאס יוא פר ביטן והיה הוא ותמורתו זאל זיין דיא בהמה פון מעשר און די בהמה וואס ער האט דרויף פר ביטן יהיה קודש זאלן זייא ביידי זיין הייליג לא יגאל מען טאר דאס ניט אוס לייזן: (לד) אלה המצות דם זענן דיא

יָת מֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינָי׃
חזק

צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי׃ חזק

ע"ח עז"א סימן . ומפטירין ה' עזי ומעזי בירמיה סימן טז :

סכום פסוקי דספר ויקרא שמונה מאות וחמשים ותשעה . נטף סימן והגיו והנגע בבבל הזב . ופרשיותיו עשרה . בא גד סימן . וסדריו כ"ג . ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן . ופסקותיו ח' . ופרקיו כ"ז . ואהיה עמך ואברכך סימן . מנין הפתוחות שתים וחמשים . והסתומות שש וארבעים . הכל שמנה ותשעים פרשיות . דודי צח סימן :

ת"א אלה המצות שבת קד יומא פ תמורה ג : אל בני ישראל שקלים מ"ב פ' י"ב.

רש"י

ומוציא את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד :

חסלת ספר ויקרא

פירוש ע"ט

מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה וָואס גָאט הָט גְבָאטְן צוּ מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶר זָאל זָאגְן צוּ דִי קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי דִי מִצְוֹת זֶענֶען גֶעגֶעבְּן גְוָוארְן אוֹיף דֶם בַּארְג סִינָי :

הפטרת בחקתי בירמיה סימן טז

יְהוָה עֻזִּי וּמָעֻזִּי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי־אָרֶץ וְיֹאמְרוּ אַךְ־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין־בָּם מוֹעִיל׃ הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים׃ לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעָם בַּפַּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי־שְׁמִי יְהוָה׃ חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם׃ כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל־עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבָעוֹת הַגְּבֹהוֹת׃ הֲרָרִי בַּשָּׂדֶה חֵילְךָ כָל־אוֹצְרוֹתֶיךָ לָבַז אֶתֵּן בָּמֹתֶיךָ בְּחַטָּאת בְּכָל־גְּבוּלֶיךָ׃ וְשָׁמַטְתָּה

פירוש ע"ט

יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא זָאגְט צוּ גָאט יְיָ עֻזִּי דוּא גָאט בִּיסְט מַיין שְׁטַארְקַייט וּמָעֻזִּי אוּנ מַיין פֶעסְטִיקַייט וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אוּנ מַיין אַנְטְלוֹיפוּנְג אַז עֶס קוּמְט אוֹיף מִיר אַצָּרָה אֵלֶיךָ כו' דֶער סוֹף וָועט זַיין אַז צוּ דִיר וֶועלְן קוּמְן פֶעלְקֶער פוּן דֶער עֶק וֶועלְט וְיֹאמְרוּ אוּנ וֶועלְן זָאגְן אַךְ בַּייאַרְט שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ פַאלְשְׁקַייט הָאבְּן אוּנְז גְמַאכְט יַרְשִׁינֶען אוּנְזֶערִי עֶלְטֶערְן מִיר זָאלְן דִינֶען כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִיז דֶם נָאר פַאלְשׁ הֶבֶל נַארְשְׁקַייט וְאֵין בָּם מוֹעִיל אוּנ עֶס אִיז אִין זֵייא קַיין הִילְף נִיט : הֲיַעֲשֶׂה לוֹ אָדָם אֱלֹהִים אִיז דֶען רֶעכְט אַז אַמֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ מַאכְן אַיין גָאט וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים אוּנ זֵייא זֶענֶען נִיט קַיין גָאט : לָכֵן דְרוּם זָאגְט גָאט הִנְנִי נוּן אִיךְ מוֹדִיעָם בַּפַּעַם הַזֹּאת כו' אִיךְ וֶועל זֵייא מוֹדִיעַ זַיין מַיין שְׁלַאק אוּנ מַיין גְבוּרָה וְיָדְעוּ כִּי שְׁמִי יְיָ אוּנ זֵייא וֶועלְן וִויסְן אַז אִיךְ בִּין אַיין הַאר אוּנ אַיין גְוֶועלְטִיגֶער מוּז מֶען מְקַיֵּים זַיין מַיין גְזֵרָה : חַטַּאת יְהוּדָה כו' דִיא זִינְד פוּן יְהוּדָה אִיז אַיין גְגְרָאבְּן מִיט אַיין אַייזֶערְנִי פֶּען מֶען קָאן עֶס נִיט גְרִינְג אוֹיס מֶעקְן בְּצִפּוֹרֶן שָׁמִיר כו' מִיט דֶם נָאגֶל פוּן דֶם וֶוערְמְל שָׁמִיר אִיז דִי זִינְד גְגְרָאבְּן אוֹיף דֶם טָאבְל פוּן זֵייעֶר הַארְצְן וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם אוּנ אוֹיף דִיא עֶקְן פוּן אַייעֶרִי מִזְבְּחוֹת : כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם אַזוֹ וִויא זֵייא גְדֶענְקְן זֵייעֶרֶע קִינְדֶער מִזְבְּחוֹתָם אַזוֹ טוּעֶן זֵייא גְדֶענְקְן זֵייעֶרִי פַאלְשֶׁע מִזְבְּחוֹת וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעֲנָן כו' אוּנ זֵייעֶרִי אֲשֵׁרוֹת וָואס זֵייא זֶענֶען בַּייא דֶם צְוַייגְ הָאפְטִגְן בּוֹים בַּייא דִיא הוֹכִי בֶּערְג : זָאגְט גָאט הֲרָרִי בַּשָּׂדֶה דָאס אִיז דִיא שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם חֵילְךָ כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ כו' גָאר דַיינִי אוֹצְרוֹת אוּנ דַיין גֶעלְד וֶועל אִיךְ גֶעבְּן צוּ רוֹב בָּמֹתֶיךָ בְּחַטָּאת דַיינִי בָּמוֹת אִיז עֶס גְמַאכְט גְוָוארְן אֵייטִיל זִינְד בְּכָל גְּבוּלֶיךָ אַזוֹ אִיז אִין אַלִי דַיינִי גְמַארְקְן דְרוּם וֶועסְטוּ גְשְׁטְרָאפְט וֶוערְן : וְשָׁמַטְתָּה אוּנ דוּא וֶועסְט מוּזְן הַאלְטְן שְׁמִיטָה אִיבֶּער דַאנְק זִבְךָ אוּנ אִין דִיר וֶועל אִיךְ מִיךְ

וּבְךָ מִנַּחֲלָתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת־אֹיְבֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ כִּי־אֵשׁ
קְדַחְתֶּם בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם תּוּקָד׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם
וְשָׂם בָּשָׂר זְרֹעוֹ וּמִן־יְהוָה יָסוּר לִבּוֹ׃ וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא
טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב׃ בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה
וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ׃ וְהָיָה כְּעֵץ ׀ שָׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה
ירא כתיב כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת
פֶּרִי׃ עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יֵדָעֶנּוּ׃ אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת

כוכב מישראל

(אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וגו׳ וּמִן יְיָ יָסוּר לִבּוֹ וגו׳) דער גדר הבטחון איז אז מען זאל זיך ניט פאר לאזן אויף נסים נאר עוסק צוא זיין במלאכה אדר במו״מ און צוא האבן אבטחון אז השי״ת וועט אים מזמין זיין זיין פרנסה דורך דיא סיבה. ווייל דיא סיבות זענען נים קיין בעלי בחירה נאר דער רצון פון השי״ת הייסט עס ביטוח השלם. אבער אז ער מאכט אסיבה אמענטש וואס ער איז אבעל בחירה איז דער בטחון נים בשלימות. דער מדרש זאגט אשרי הגבר אשר שם יי מבטחו דאס איז יוסף וואס ער האט נים געהאט אבטחון אויף דיא מצרים וואס הייסן רהבים. נאר ווייל ער האט גזאגט צוא דעם שר המשקים זאלסט מיך גדענקן איז ער געזעסן צוויא יאר מיין אין דער תפיסה. עפ״י משל אשר האט געהאט אסך שטעט און דערפער האט ער געשיקט זיינעם אפריינד ער זאל זיין אמושל אויף אשטעטיל אין דער מס זאל קערן צוא אים במתנה זיים ער וועט לעבן. דער ווייל איז גקומען אסותר וואס האט געהאט פון שר אשריפט אז ער איז פטור פון מס און האט זיך באזעצט אין דעם שטעטיל. וויא מען איז גקומען מאנען בייא אים מס האט ער גוויזן דעם שריפט פון שר אז ער איז פטור. זאגט דער פקיד דוא האסט גמאן אנארשקייט פאר וואס האסטו דיר נים אום גקליבן צוא באזעצן זיך פון דיא אברייגע שטעט פון שר נים אין דעם שטעטיל וואס קער צוא מיר במתנה אזו יוסף פאר וואר ער האט נים גזינדיגט מיט דעם וואס ער האט גזוכט אסיבה ער זאל ארויס פון דר תפיסה מען מעג זוכן אסיבה און מען איז אבוטח ביי און אויף אים גייט דער פסוק אשר שם יי מבטחו. נאר דער מיט האט ער אקאלע גמאכט וואס ער האט גמאכט דעם שר המשקים דיא סיבה וואס ער איז אבעל בחירה און דריבער איז ער אויף גהאלטן גווארן אין תפיסה נאך צוויי יאר מאכי איבער דיא שלעכטי הזרה. דאס זאגט דער פסוק (ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו) ער נעמט דעם מענטש פאר דיא גאנצע סיבה. (ומן יי יסור לבו) זיין בחירה איז אז גמאן פון גאט נאר דער רצון איז בידו דריבער איז דער בטחון נים קיין בטחון:

(עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו). דער נפש איז זייער קראנק נאר ווער ווייסט און ווער איז מרגיש

פירוש ע״ט

נוקם זיין מִנַּחֲלָתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ מחמת דיין נחלה וואס איך האב דיר גגעבן אז דוא האסט דרינען ניט געהאלטן קיין שמיטה וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת אֹיְבֶיךָ כו׳ אונ איך וועל מאכן דינען דיך דייני פיינד אין אזו איין לאנד וואס דו ווייסט גאר ניט כִּי אֵשׁ קְדַחְתֶּם בְּאַפִּי עַד עוֹלָם תּוּקָד ווארום איר האט גברענט פייאר אין מייני נאז לעבר ביז אייביג וועט עס ברענן: כֹּה אָמַר יְיָ אזו האט גזאגט גאט אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם כו׳ פר פלוכט זאל ווערן דר מענטש ווס ער פר זיכרט זיך אין איין מענטשן ווס ער איז לוטר פלייש וּמִן יְיָ יָסוּר לִבּוֹ אונ פון גאט טוט ער אפ זיין הארץ: וְהָיָה אונ דר מענטש וועט זיין כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה אזו וויא איין איינציגער בוים אין איין וויסטן ארט וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב אונ דר בוים קאן ניט זעהן אז עס קומט גוטר רעגן וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר כו׳ אונ ער רואט אין דארקייט אין דר מדבר איין גזאלצן לאנד עס קאן דארטן קיין תבואה ניט וואקסן אזו אויך דר מענטש וואס האט אבטחון אויף אמענטשן וועט ער אויך קיין קיום ניט האבן: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ כו׳ אבער גבענטש איז דר מענטש ווס ער פר זיכרט זיך אויף גאט וועט גאט זיין זיין זיכרונג: וְהָיָה אונ ער וועט זיין כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם כו׳ וויא אבוים וואס איז גפלאנצט בייא וואסר אונ ביי בעך פר שפרייט ער זייני ווארצלן וְלֹא יִרְאֶה כו׳ אונ דר בוים וועט ניט זעהן אז דיא היץ קומט וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן כו׳ אונ עס וועט זיין זייני בלעטר צוויינג האפטג אונ אין איין הונגר יאר וועט ער זיך ניט זארגן אונ ער וועט ניט אויף הערן צו וואקסן פירות אזו דר מענטש ווס ער פאר זיכרט זיך אין גאט וועט אויך זיין אזו: זאגט ווייטר גאט צו דיא ישראל עָקֹב הַלֵּב עס איז פול דאס הארץ פון דם מענטשן מיט פאלשקייט מִכֹּל פון אלם בייזן וְאָנֻשׁ הוּא

לְאִישׁ כִּדְרָכָיו כדרכו כתיב כִּפְרִי מַעֲלָלָיו׃ קֹרֵא דָגַר וְלֹא יָלָד עֹשֶׂה עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט
בַּחֲצִי יָמָיו ימו כתיב יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל׃ כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם
מִקְדָּשֵׁנוּ׃ מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ וְסוּרַי יסורי כתיב בָּאָרֶץ יִכָּתֵבוּ כִּי עָזְבוּ

פירוש ע"ט

און קראנק און וואס איז זיין קראנקהייט ווס ער זאגט מי ידענו ווער ווייסט דם כלומר ער זאגט גאט ווייסט גאר ניט אז איך טוא איין עבירה אבער גאט זאגט אני יי חוקר לב איך בין דר גאט וואס פארשט דאס הארץ פון אטליכן מענטשן בוחן כליות וואס ער פרובט דיא נירן ולתת לאיש כדרכיו און צו געבן צו אטליכן מענטשן אזו וויא זייני וועגן ווי דיא פרוכט פון זייני ווערק: קורא דאס עוף וואס הייסט קורא דגר פיפצעט און ציהט צו זיך אנדרי פייגל ולא ילד וואס ער האט זייא גאר ניט גיוואנן זיי זענן גאר ניט זייני קינדר און דר נאך אז זייא ווערן גרוס דר קאנן זיי אז ער איז ניט זייער פאטר חארפן זיי אים אוועק אזו אוך עושה עשר ולא במשפט אז איינר זאמלט איין עשירות אן רעכטיקייט בחצי ימו יעזבנו אין האלב פון זייני טעג פאר לאזט אים דאס עשירות ובאחריתו יהיה נבל און לסוף ווערט ער אי' גרופן ארשע: היינט לובט ירמיה גאט כסא כבוד מרום מראשון דיין כסא כבוד איז אין הימל נאך פון אנפאנג אז די וועלט איז בשאפן גווארן און ער שטייט מקום מקדשנו קעגן דם ארט וואו אונזר בית המקדש שטייט: מקוה ישראל דאס האפונג פון דיא ישראל יי איז נאר צו גאט. ממילא ווייל דוא ביסט יוא אזו א גאט דרום כל עוזביך יבשו אלי וואס פר לאזן דיך וועלן פר שעמט ווערן וסורי דיא וואס קערן זיך אפ פון מייני שטראף רייד בארץ יכתבו וועלן זייא איין גשריבן ווערן זייא זאלן זיין אין דיא קברים פון דר ערד כי עזבו מקור מים חיים ווארום זייא האבן פר לאזט דם קוואל פון קוועלנדיגי וואסר דאס הייסט את יי זייא האבן פר לאזט גאט: רפאני יי הייל מיך גאט וארפא וועל איך גהיילט ווערן הושיעני העלף מיר

כוכב מישראל

חולי הנפש. דער מענטש איז נאר מרגיש תולי התוף דעם חסרון התימר. דער חבר זעהט אוך נים נאר וואס איז נוגע לגוף נים וואס איז נוגע לנפש. נאר (אני יי חוקר לב) איך גאט בין מרגיש דאס הארץ וואס איז אם גשלאסט און וועל געבן יעדרן מענטש כדרכיו וכפרי מעלליו וויא ער האט פאר דינט:

(קורא דגר ולא ילד וכו') דער נביא גלייכט דעם וואס זאמלט עשירות מיט גזל וויא א פוגיל וואס הייסט קורא וואס האדוועט אוף פרעמדי פייגיל. אזו זאמלט ער עשירות אום זונסט ווייל אין דיא מיטלסטע יארן וועט דאס געלט פון אים אוועק גיין עס וועט נים האבן ביא אים אקיום איי וועסט וועלן זאגן וואס הארט אים גוט איז עשירות לפי שעה זאגט דער נביא (ובאחריתו יהיה נבל). עפ"י משל אזייך וואס גייט ווייט איז דער שטייגר אז ער פאר טראגט אמאל גרויסע שטיינער מיט נבלות ושקצים און שטופט זייא לעבן אשמאס אדר אוף א פעלד און מאכט קאליע דאס פעלד. נאר פון דעסט וועגן (יצא הפסדו בשכרו) ווייל ער גייט שטענדיג דא ארום וועט ער אמאל אוועק נעמן דיא מיאוסע זאכין און פאר טראגן אוף אנאנדר ארט דער ווייל בפייכט ער דיא פעלדר אבער אזייך וואס האט פאר גאסין אוף דעם פעלד עפ"י מקרה און עס האט פאר טראגן נבלות ושקצים דער סוף וועט דער זייך אפ פאלן און וועט מער נים גיין דא ארום און דיא רעה וועט בלייבן אוף שטענדיג אזו דאס געלד ברענגט צוא אלע מדות רעות תאות הממון איז מבטל תורה ומצות. אבער דאס געלד האט כח מען קען מאן גוטס גומל חסד זיין צדקה לעניים התוגה מאכין יתומים והגנה און צדקה איז גרעסר וויא קרבנות דריבער ביא וועמן דאס עשירות האט אקיום קען ער מתקן זיין מיט דעם געלד וואס ער האט מקלקל גיוועזן. אבער דער וואס זאמלט עשירות מיט גזל ומרמה ער וועט אוועק לאזן אין זיינע האלבע יארן עס וועט נים האבן אקיום וועט נאר בלייבן דיא שלעכטע מדות און דאס בייזע הארץ וואס האט אים גמאכט דאס געלט דאס זאגט דער פסוק (ובאחריתו יהיה נבל) ביא זיין סוף וועט בלייבן ביא אים דאס שלעכטע חלק:

נאך אטעם פאר וואס ער גלייכט אים צוא דעם פוגיל קורא ווארום א תרנגולת אדר אנדרע עופות האם האדוועט זייערע אייגינע יולדות דארפן נים צוא פישצען צוא שרייען צוא מאכין די אפרוחים זייא קומן אליין אונטער זייערי פליגיל. אבר דער קורא דארף נאר פישצען און שרייען זיי זאלן צו אים קומן ווייל זייא אנטלויפן תמיד זייא האלטן אים אפרעמדין. אזו דאס געלט וואס קומט ביושר (והצדק במשפט) האט דאס געלט אקיום ביא דעם מענטש און עס גייט נים יון אים אוועק. אבער דאס עשירות פון גזל ווייל דאס געלט איז פרעמד וויל דאס געלט אנטלויפן. דריבער פישצעט ער און שפרינגט דער מא :

מקור מים־חיים את־יהוה׃ רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה׃

פירוש ע״ט

ואושעה וועל איך געהאלפן ווערן כי תהלתי אתה
ווארום דו ביסט מיין בארימונג איך בארים מיך

פירוש ע״ט

אז דו העלפסט מיר תמיד׃

הפטרת ערב ראש חודש שחל בשבת בשמואל א׳ סימן כ׳

בשבת וערב ראש חדש מפטירין על מחר חדש . ונדחית הפטרה זו מפני פ׳ שקלים ופ׳ החדש .

ויאמר־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך׃ ושלשת תרד מאד ובאת אל־המקום אשר־נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל׃ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלח־לי למטרה׃ והנה אשלח את־הנער לך מצא את־החצים אם־אמר אמר לנער הנה החצים ׀ ממך והנה קחנו ובאה כי־שלום לך ואין דבר חי־יהוה׃ ואם־כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה׃ והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד־עולם׃ ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל־ על כ׳ הלחם לאכול׃ וישב המלך על־מושבו כפעם ׀ בפעם אל־מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד׃ ולא־דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי־לא טהור׃

ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל־יהונתן בנו מדוע לא־בא בן־ישי גם־תמול גם־היום אל־הלחם׃ ויען יהונתן את־שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד־בית לחם׃ ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה־לי אחי ועתה אם־מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את־אחי על־כן לא־בא אל־שלחן המלך׃ ויחר־אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן־נעות המרדות הלוא ידעתי כי־בחר אתה לבן־ישי לבשתך ולבשת ערות אמך׃ כי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־האדמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן־מות הוא׃ ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה׃ ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי־כלה היא מעם אביו להמית את־דוד׃ ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי־אף ולא־אכל ביום־החדש השני לחם כי נעצב אל־דוד כי הכלמו אביו׃ ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו׃ ויאמר לנערו רץ מצא־נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא־ירה החצי להעברו׃ ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה׃ ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל־תעמד וילקט נער יהונתן את־החצים החצי כתיב ויבא אל־אדניו׃ והנער לא־ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר׃ ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר׃ הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו ׀ איש את־רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל׃ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ׀ ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם׃

ראש חודש קורין ארבעה גברי בפרשת פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו, ואם חל ראש חודש בשבת מוציאין ב' ספרים באחד קורין ז' גברי בפרשת השבוע וקדיש ובספר שני קורין בפרשת פנחס וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו :

בשבת וראש חודש מפטירין השמים כסאי . ונדחית הפטרה זו מפני הפטרת שבת חנוכה ופרשת שקלים ופרשת החדש . גם מפני הפטרת שמעו דפרשת מסעי . אבל בפרשת ראה וראש חדש מפטירין השמים כסאי ואז מפטירין בפרשת כי תצא רני עקרה בצירוף עניה סערה :

סדר הקריאה למפטיר שבת ור"ח

במדבר כח ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ
וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה
לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי
הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

הפטרה לשבת וראש חודש (בישעיה סימן סו)

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי: וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט
אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי: שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב
מַעֲלֵה מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם
נַפְשָׁם חָפֵצָה: גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלֻלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ: שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה
הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה
בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ: קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו:
בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלָדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֵבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר: מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה כָּאֵלֶּה
הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ: הַאֲנִי
אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ: שִׂמְחוּ אֶת־
יְרוּשָׁלַםִ וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: לְמַעַן תִּינְקוּ
וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה
הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־
בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֳשָׁעוּ: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם וּבִירוּשָׁלַםִ תְּנֻחָמוּ:
וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם
אֶת־אֹיְבָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ
בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה:
הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַת אחד כתיב בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר
וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר יַחְדָּו יָסֻפוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ

אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃ וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תֻּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃ וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם ׀ מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַ‍ִם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה׃ וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם׃ וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֺת לְפָנַי אָמַר יְהוָה׃ וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה׳:

[illegible] ספרדים אם חל ר״ח ביום ש״ק וביום א׳ מוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חדש:

קריאה לפרשת זכור

בשבת שלפני פורים מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע ואחר קדיש ובספר שני קורא המפטיר פרשה זו:

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם׃ אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים׃ וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ׀ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח׃

הפטרת פרשת זכור

כאן מתחילים הספרדים (בשמואל א סימן טו)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֳךָ לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה׃

כאן מתחילים האשכנזים כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם׃ עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר׃ וַיְשַׁמַּע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה׃ וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סֻּרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אֹסִפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ עֲמָלֵק׃ וַיַּךְ שָׁאוּל אֶת־עֲמָלֵק מֵחֲוִילָה בּוֹאֲךָ שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם׃ וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק חָי וְאֶת־כָּל־הָעָם הֶחֱרִים לְפִי־חָרֶב׃ וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־אֲגָג וְעַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נְמִבְזָה וְנָמֵס אֹתָהּ הֶחֱרִימוּ׃ וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר׃ נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־

יְהוָה כָּל־הַלָּיְלָה׃ וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל׃ וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמֶה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר הֶחֱרַמְנוּ׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה לְּךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר ויאמרו כתיב לוֹ דַּבֵּר׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה בְּדָרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בוֹ עַד־כַּלּוֹתָם אֹתָם׃ וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק הֶחֱרַמְתִּי׃ וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֵפֶץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֵלֶב אֵילִים׃ כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מֶרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם׃ וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ׃ וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם׃ וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגָג אָכֵן סָר מַר־הַמָּוֶת׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגָג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל׃ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל׃

כוכב מישראל

(קרע יי את הממלכה וגו' הטוב ממך). דער מדרש זאגט מיט דעם איינענעם לשון וואס מען האט צוא גינומען די מלוכה פון שאול. מיט דעם אייגענעם לשון האט מען קריק אפ גגעבין די מלוכה צוא אסתר (ומלכותה יתן וגו' הטובה ממנה). עפ"י משל ווען איינר מוז געמין אוועק אייבער שלעכטי מעשים קלייערט ער נישט ציא ער וועט קריגן אבעסערי. נאר אז ער וויל נעמין זיין ווייב איבער אקליינקייט איילט ער זיך נישט נאר ער איז חוקר ודורש ציא ער וועט קריגן אבעסערי גאר אן אחסרון. היינט איז אקשיא אויף אחשורוש פאר וואס האט ער שון גזאגט מען זאל אוועק געבן די מלוכה צוא אבעסערי פאר איר. דיא האט דאך נאר גיזינדיגט מיט אקלייניקייט פון וואנען ווייסט ער אז די אנדרי וועט זיין בעסער. דריבער פאר ענטפערט דער מדרש מיט נאך אקשיא ביי שאול המלך וויא אזו האט הש"ית צוא גינומען די מלוכה איבער אקלייניקייט פון וואנין ווייסט הש"ית אז דער אנדערער וועט זיין בעסער די בחירה איז ביי דעם מענטש. איז דער תירוץ דער אנדערער וועט זיין בעסער ווייל ער וועט נעמן אמוסר פון ער'שטינס עונש וועט ער שון נישט זינדיגן אזו זאגט אחשורוש די אנדרי וועט זיין בעסער (הטובה ממנה) מחמת דעם עונש פון ושתי:

בשבת שקודם שבת האחרונה מר"ח אדר (ואם חל ר"ח ניסן בשבת הוי בשבת האחרונה של אדר) מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע ואמר קדיש ובספר שני קורין מפטיר פרשה זו :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה
תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל׃ וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו׃ וְלָקַח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים׃
וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ
יִשְׂרֹף׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת
הַפָּרָה׃ וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה
וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃ וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה
חַטָּאת הִוא׃ וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם׃ הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־
נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃ הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר׃
כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה
טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה
עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׃ זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל
וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא׃ וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־
בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת
הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי׃ וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ
טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־
הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׃ וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא
הוּא׃ וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי
הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת
תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב׃

ומפטירין הפטרה זו ביחזקאל סימן לו .

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ

אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני: ואשפך
חמתי עליהם על־הדם אשר־שפכו על־הארץ ובגלוליהם טמאוה: ואפיץ אתם
בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפטתים: ויבוא אל־הגוים אשר־באו
שם ויחללו את־שם קדשי באמר להם עם־יהוה אלה ומארצו יצאו: ואחמל על־
שם קדשי אשר חללהו בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: לכן אמר לבית־
ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם־לשם־
קדשי אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: וקדשתי את־שמי הגדול המחלל
בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי־אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי
בכם לעיניהם: ולקחתי אתכם מן־הגוים וקבצתי אתכם מכל־הארצות והבאתי
אתכם אל־אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם
ומכל־גלוליכם אטהר אתכם: ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם
והסרתי את־לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ואת־רוחי אתן בקרבכם
ועשיתי את אשר־בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וישבתם בארץ אשר
נתתי לאבתיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי אתכם
מכל טמאותיכם וקראתי אל־הדגן והרביתי אתו ולא־אתן עליכם רעב: והרביתי
את־פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:
וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא־טובים ונקטתם בפניכם על
עונתיכם ועל תועבותיכם: לא למענכם אני־עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו
והכלמו מדרכיכם בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל
עונותיכם והושבתי את־הערים ונבנו החרבות: והארץ הנשמה תעבד תחת
אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־
עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו: וידעו הגוים אשר
ישארו סביבותיכם כי | אני יהוה בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה
דברתי ועשיתי: כאן מסיימין הספרדים כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית־
ישראל לעשות להם ארבה אתם כצאן אדם: כצאן קדשים כצאן ירושלם
במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי־אני יהוה:

לפרשת החדש

שבת שלפני ראש חודש ניסן מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע והאי קדיש ובספר
שני קורא המפטיר בפרשת בא אל פרעה מפסוק החדש הזה לכם עד בכל מושבותיכם תאכלו מצות. ואם חל
ראש חודש ניסן בשבת מוציאין שלשה ספרים בראשון קורין ששה גברי בפרשת השבוע ולא יאמר קדיש ובספר
שני קורא השביעי וביום השבת עד ונסכו והאי קדיש ובספר שלישי קורא המפטיר פרשת החודש
ומפטירין הפטרת פרשת החודש:

כאן מתחילין האשכנזים **הפטרת פרשת החדש** (ביחזקאל סימן מה)

כל העם הארץ יהיו אל־התרומה הזאת לנשיא בישראל: ועל־הנשיא
יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים ובשבתות בכל־מועדי
בית ישראל הוא־יעשה את־החטאת ואת־המנחה ואת־העולה ואת־השלמים
לכפר בעד בית־ישראל:

כאן מתחילים הספרדים

כה־אמר אדני יהוה בראשון באחד לחדש תקח פר־בן־בקר תמים וחטאת את־המקדש: ולקח הכהן מדם החטאת ונתן אל־מזוזת הבית ואל־ארבע פנות העזרה למזבח ועל־מזוזת שער החצר הפנימית: וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שגה ומפתי וכפרתם את־הבית: בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח חג שבעות ימים מצות יאכל: ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל־עם הארץ פר חטאת: ושבעת ימי־החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה: בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה שבעת הימים כחטאת כעלה וכמנחה וכשמן: כה־אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על־מזוזת השער ועשו הכהנים את־עולתו ואת־שלמיו והשתחוה על־מפתן השער ויצא והשער לא־יסגר עד־הערב: והשתחוו עם־הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: והעלה אשר־יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימם ואיל תמים: ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין לאיפה: וביום החדש פר בן־בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה: ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא: ובבוא עם־הארץ לפני יהוה במועדים הבא דרך־שער צפון להשתחות יצא דרך־שער נגב והבא דרך־שער נגב יצא דרך־שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר־בא בו כי נכחו יצא (יצאו כתיב): והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו: ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן הין לאיפה: וכי־יעשה הנשיא נדבה עולה או־שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את־השער הפנה קדים ועשה את־עלתו ואת־שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את־השער אחרי צאתו: וכבש בן־שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו: ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרס את־הסלת מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: יעשו (ועשו כ׳) את־הכבש ואת־המנחה ואת־השמן בבקר בבקר עולת תמיד: כאן מסיימין הספרדים

כה־אמר אדני יהוה כי־יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחזתם היא בנחלה: וכי־יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד־שנת הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: ולא־יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו ינחל את־בניו למען אשר לא־יפצו עמי איש מאחזתו:

יש מפטירים אם חל ר"ח ניסן ביום א' לומר אחר הפטרת פרשה החדש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש ואם חל ר"ח בשבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור"ח:

ספרד כשח״ש אין מפטירין ופרכה אלא כשחל ערב פסח בשבת. אבל בכמה מקומות מפטירין אותה בכל שבת הגדול רק כשחל ע״פ בשבת אין מפטירין אותה, וכ״כ דעת הגר״א:

וְעָרְבָה֙ לַֽיהוָ֔ה מִנְחַ֥ת יְהוּדָ֖ה וִירוּשָׁלִָ֑ם כִּימֵ֣י עוֹלָ֔ם וּכְשָׁנִ֖ים קַדְמֹנִיּֽוֹת׃ וְקָרַבְתִּ֣י אֲלֵיכֶם֮ לַמִּשְׁפָּט֒ וְהָיִ֣יתִי ׀ עֵ֣ד מְמַהֵ֗ר בַּֽמְכַשְּׁפִים֙ וּבַֽמְנָ֣אֲפִ֔ים וּבַנִּשְׁבָּעִ֖ים לַשָּׁ֑קֶר וּבְעֹשְׁקֵ֣י שְׂכַר־שָׂ֠כִיר אַלְמָנָ֨ה וְיָת֤וֹם וּמַטֵּי־גֵר֙ וְלֹ֣א יְרֵא֔וּנִי אָמַ֖ר יְהוָ֥ה צְבָאֽוֹת׃ כִּ֛י אֲנִ֥י יְהוָ֖ה לֹ֣א שָׁנִ֑יתִי וְאַתֶּ֥ם בְּנֵֽי־יַעֲקֹ֖ב לֹ֥א כְלִיתֶֽם׃ לְמִימֵ֨י אֲבֹתֵיכֶ֜ם סַרְתֶּ֤ם מֵֽחֻקַּי֙ וְלֹ֣א שְׁמַרְתֶּ֔ם שׁ֤וּבוּ אֵלַי֙ וְאָשׁ֣וּבָה אֲלֵיכֶ֔ם אָמַ֖ר יְהוָ֣ה צְבָא֑וֹת וַאֲמַרְתֶּ֖ם בַּמֶּ֥ה נָשֽׁוּב׃ הֲיִקְבַּ֨ע אָדָ֜ם אֱלֹהִ֗ים כִּ֤י אַתֶּם֙ קֹבְעִ֣ים אֹתִ֔י וַאֲמַרְתֶּ֖ם בַּמֶּ֣ה

כוכב מישראל

(וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר). עפ״י משל אגרוסר רב האט אין שטענדיג גוועזן (על התורה ועל העבודה). אז ער פלעגט גיין אויף אברית פילה אחד אויף אסידור קידושין איז ער געגאנגן מרים ביא פרים. אמאל האט איינער פאר קפם אין גאס מיל מיט אפאלשע כאס. ווי דער קונה איז געוואר געווארן פאם ער איך גייא צוא דעם רב דער ציילן. זאגט דער מוכר איהד דר רב ווערט קומן ועל איך פריר פאר קפין דאס גאנצע סחל וויל ער גיים פאמגליך. דער וויל אז דר רב שון גקומן אונ האט אוועק גנומן די פאס. אז גוועזן ביא די מענטשן אתגדר ווי דר רב האט פאר קומן זיין מדה צוא גין גשווינד. זאגט דר רב. מיין פאמגליך גיין אין גוועזן זהגן כבוד התורה אתלמיד חכם פאר נים פוקן קיין גרוסן מרים אונ אצונד איז דאס גשווינד גיין כבוד התורה סבסר צוא זיין די הולכאיטס ואס פאר קופן מים פאלשע כאס. דר כבוד התורה וואס לענט מיר אונטר מים מדת המתינות ועצלות. דער כבוד התורה האט מיר מעורר גווען צוא מדת הזריזות א״כ צוא חוסן די רשעי ארץ או השי״ת זיין מדה אין אריכות אפים מיינן די מכשפים וגו׳ אז זיא האבן נים קיין מורא פאר אמענש בחיים וויל איהר זייא וועלן האבן אמענש דר וויל חולן זייא אם לעבן די חולם בטוב מתכת די מדה פון אריכות אפים. את אמענש אהר סיתה גליבן זייא נים. זאגט השי״ת זייא האבן אמנית. אריכות אפים איז נאר צוא רשעים כאמר וועלן זייא תשובה טאן בכשך הזמן אבר די דייא כתות וועלן נים תשובה טאן. וואת כשפים מכחישין פמליא של מעלה. די וואס שווערן פאלש לייקענן אין מציאות השם. די מנאפים וואס זענן מעקלרם אנדערע זאלן מנאף זיין זייא זענן מודד אין השי״ת נים מחמת תאוה דריבר איז מיין מדה מטיב ממהר במכשפים וגו׳ צוא אייל׳ן וייער משפט הדוק:

(אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי וגו׳). איינער האט גוואלט קופן אין אנוועלב אשפיגל. דר סוחר האט אים אום גקליבן אשיינם שפיגל. איז אים נים געפלן. פרעגט אים דער סוחר פאר וואס זאגט ער איך זעה אין שפיגל אז די הער פון קאפ איז צוא פלאשטם דאס היטיל איז אין די זיים צעסטרט דער סוחר דוא ביסט אשובה דער שפיגל

כוכב מישראל

וויזט דיין אייגן גשטאלט. אז דוא וועסט זיך שיין אוס פוצין און אז מען גלייך דאס היטל גלייך וועט דר שפיגל אויך אזוי ווייזן. אזוי פירט זיך השי״ת מיט דעם מענטש נאך זיין פירונגם. אז דר מענטש איז משלים זיין חוק מיט זיינע מעשים איז מען מיט אים מטיב. אבר אז דער מענטש איז נים משלים זיין חוק ווי מען דארף איז אין די הנהגה העליונה פאר זיים דר וועג. דאס זאגט דר פסוק (אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי). אז עס קומט צוא אמענטש אין מכשול ווערט ער אין כעס אויף השי״ת אונ עס געפעלט אים נים די הנהגה העליונה. זאגט השי״ת דער זיגור מסוב לרע איז נים מצדי נאר פון אייער צד וויל אתם בני יעקב לא כליתם) איר האט נים גקאנצים אייער חוק השלימות דריבר איז די הנהגה העליונה אויך נים משלים איר גוטס מיט אייך:

(אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי וגו׳) די גמרא זאגט אז די אנשי כנסת הגדולה האבן מתקן גווען אז מען זאל זאגן אין שמונה עשרה הגבור והנורא וויל הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו. על פי משל אנגיד האט אין גדויגעם זיין בוחר אין אפורטרע שמאם ביא אמלמד את אין מקווה גוואורן מים אבטל הבית אויף קעסט. דאס יונגיל איז שלאף גוואורן. איז דר פאטר גקומן אום געבן אים האם דער בעה״ב גמאנט פאר די קעסט זאגט דר גביר ער איז דאך שלאף גווען האט ער נים גקאנט עסן. זאגט דר בעה״ב שוטה דוא ווייסט אז די הוצאות פון אחולה איז פאפיל ער דארף הפואים אונ דעצעפטן אין טייערע מאכלים. אזוי אז די יודן זענן גווען אין ארץ ישראל זענן די גווען בריאים ושלימים בגוף ונפש. אונ השי״ת האט זייא געטאן טובות ונסים מפורסמים אז אלע אומות האבן גזעהן (את מעשה יי כי נורא הוא). אבער אצונד די נסים והטובות איז נפסק גווארן פאר די אויגן דאכט אז השי״ת האט ח״ו אם גנומן די השגחה פון אונז דריבר האט ירמיה ודניאל נים גוואלט זאגן הגבור והנורא זענן גקומן די אנשי כנה״ג האבן גגעבן צוא פאר שטיין אז היינט איז נורעסטע גבורות ונוראות וויל מיר זענן שון אזו לאנג אין גלות וואס די רשעים האבן שון פיל מאל גוואלט מאכן פון יודן איין ענדע. אונ פון דעסט וועגן זענן מיר חיים וקיימים אונטר מלכי חסר (רחם כם שמים יואה גם זאת בהיותם וגו׳ לא מאסתים ולא געלתים

קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה׃ בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֵאָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי
כֻּלּוֹ׃ הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא
בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי
לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי׃ וְגָעַרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחִת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה
וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם
כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה

כוכב מישראל

לכלותם תנח' פה תן תן גבורותיו. דאס זאגט דר פסוק (אני ה' לא שניתי) איך האב דען ניט אנדרש געווארן איך טוא מיט אייך די איינענע נסים ונפלאות כמקדם ותראה (ואתם בני יעקב לא כליתם) מען קען אייך ניט מכלה זיין וואס דאס איז למעלה מן הטבע:

(הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די). ע"פ משל אסוחר חט אפאבריק מיט מאשינן וואס גייט ארוס אסאך סחורות און האלט מענטשן פועלים אויף קעסט וואס זייא דרייען די רעדר פון די מאשינן וויא באלד ער גיט זייא צו עסן אסאך האבן זייא כח צו דרייען די מאשינען גשווינד גייט ארוס אסאך סחורות אבר וויא באלד ער איז קארג און גיט זייא קנאפ צוא עסן און זייא זענען הונגריג און האבן קיין כח ניט צוא דרייען די מאשינן גשווינד גייט די מאשין פאמעליך און ווייניג ארוס ווייניג סחורה. אזוי די גאנצע השפעה קומט פון די ברכה העליונה וויא אין די מאשין וואס גיט ארוס שפע ברכה והצלחה. די כהנים ולוים שומרי משמרת ה' זייא דרייען די מאשין. די פרנסה פון די כהנים ולוים איז כמעט אויף ישראל זאלן געבן תרומות ומעשרות כ"ד מתנות כהונה אז די כהנים ולוים זאלן האבן פרנסה די הותר און ניט דארפן צוא ארבעטן און קענן האבן צייט לעבוד עבודת ה' דרייען ווי די מאשין גשווינד און עס גייט ארוס ברכה עד בלי די אבר אז מען איז מונע פון זייא דייער ספוק זייא מוזן אליין זוכן פרנסה און האבן ניט קיין צייט לעבוד עבודת ה' גייט די מאשין פאמעליך און די ברכה איז ווייניג. דאס זאגט דר פסוק (הביאו את כל המעשר וגו') ברענגט אייערע מעשרות אין אוצר בית ה' לאזן די כהנים האבן דייער שפייז. (ובחנוני נא בזאת) וועט איהר זעהן די מלאכה גפעסטיגט און די מאשין וועט דרייען גשווינד והריקותי לכם ברכה וועט איהר האבן גינוג שפע וברכה:

(והריקותי לכם ברכה עד בלי די). זאגט די גמרא בית אייערע לעפצן וועלן מיד ווערן צוא זאגן גינוג. דעם פסוק פאר יום חשית וועט געבן שפע וברכה האצבי מיד וועלן זאגן די. נאר וויא אונז דאכט אז די כהנים ולוים נעמן דייער הספקה פון ישראל וואס מען גיט זייא תרומה ומעשר ומתנות כהונה. אבר לפי האמת איז די גאנצע שפע ברכה פון ישראל איז דורך שבט לוי. און די פרנסה פון די גאנצע וועלט איז דורך זייא. דער פסוק זאגט ויתני ה' אל יראיו זה שבטו של לוי). ודיבר

כוכב מישראל

שפייס אין פסוק (טרף נתן ליראיו וגו') מייל חשית חיל געבן פרנסה שבט לוי דורך אין זייער זכות יזכור לעולם בריתו. גרעכנט ער די גאנצע וועלט און הקב"ה איז מספיק די ישראל מער ווי זייער בדערפעניש. בכדי עס זאל זיין גינוג פאר שבט לוי אויך זייא זאלן אם גוזהדם זיין צו עבודת הקודש. דאס זאגט דר פסוק (הביאו את כל המעשר וגו') גיט אוועק אייערע מעשרות צו מיינע בני בית וועט זיין געשפייזט פון מיין טיש און איך וועל אייך משפיע זיין ברכה די ותותר צו ליב ווי והראיה אז ניט צוא ליב אייך קומט די שפע אז איר זאגט שוין גינוג און איך גיב נאך. ע"פ משל אמוטר האט אויף געגעבן אקינד עסן אין אשיסל דער ווייל וועט זיא פון פענצטער אז דר פאטער קומט: גיסט זיא נאך אריין אין שיסל שרייט דאס קינד מאמע גינוג צוא פיל. זאגט די מוטר ניט צוא ליב דיר גיב איך נאך. נאר דיין טאטע גייט ער דארף אויך עסן. דאס זאגט די גמרא אייערע לעפצן וועלן מיד ווערן צוא זאגן גינוג. ער וועט שרייען גינוג אור השית חטם נאך געבן צוא ליב די כהנים עס זאל זיין פר זייא אויך גינוג און זייא זענען דער ליקר:

(ובחנוני נא בזאת וגו') פאר וואס האט חשית מתיר געווען צוא פרוען אים מיט צדקה ניט מיט אנדערע מצות. ע"פ משל אשנים סוחר איז געקומען אין אשטאט ארין מיט אסאך שטיק סחורה די קונים זענען געקומען קויפן פרעגן זייא אים וויפיל איילן האלט אשטיק סחורה זאגט דר סוחר צוא זעכציג איילן אז דער קונה וויל ניט גלייבן און וויל איבר מעסטן אז ער וועט וועלן איבר מעסטן אלע שטיק סחורות וועט זיין אגרויסע טרחא. נעמט ער ארוס פון מיטן אשטיקל סחורה וואס קוקט אויס קליין און גרינג און מעסט אוס. דר קונה זעהט ער זיך שוין אויף אלע סחורות אז עס איז אמת. (כך) הקב"ה האט פאר תאגרלים יודן זקס הונדרט און דרייצן שטיק סחורות און האט מבטיח געווען אז יעדעס מצוה איז מסוגל צוא שפע ברכה והצלחה ולכל טוב אמענטש וויל זיך אבר ערקונדיגן דעם אמת. נאר ער זאל אום פרוען אלע מצות איז שווער. דריבר האט הקב"ה געהייסן אום קלויבן א מצוה צדקה ומעשר וואס פאר די אונז דאכט זיך אדרבה אז מען גיט אוועק מעשר וצדקה בלייבט ווייניגר אונז קלענר. נאר אז מען וועט פרוען און מען וועט זעהן אז עס איז דא ברכה וכל טוב וועט מען זיך ערקונדיגן אויף אלע מצות:

וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ עָלֶיךָ׃ אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ
מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרַנִּית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים
גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמָּלֵטוּ׃ אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃
וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר
יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ׃ וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד
אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ׃ כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל־זֵדִים וְכָל־
עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם
שֹׁרֶשׁ וְעָנָף׃ וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם
וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק׃ וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם
אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ זִכְרוּ ד׳ רבתי תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי
אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים׃ הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה

כוכב מישראל

(הנה היום בא בוער כתנור וכו׳ וזרחה לכם יראי שמי). ע״פ משל אנטוונטר מענטש איז געקומן אין אנארטיקן אונ האט זיך געהייסן געבן אפארציע פעט פלייש און אבעבר חזיר אונ האט געהאט גרוס תענוג פון זיין עסן. אנטקעגן איז געקומען אשוואכר מענטש האט ער אים מקנא געווען אונ האט זיך אויך געהייסן געבן דאס אייגענע ער האט אפ געגעסן איז ער געווארן געפערליך שלאף. אזו איז דער בערענדיגער מאג דאס איז אמשל פון התגלות מעשה השרית וואס ער הייסט שמש (כי שמש ומגן יי צבאות). יחן זענען עם קרובו שלימי הנפשות דיא וועלן האבן תענוג פון התגלות מעשה יי. נאר אנדרע וואס האבן חולי הנפש און שלימות אז עס וועט זיין התגלות מעשה יי וועלן זייא זיין אזיא אשמרוי וואס דאס פייער פאר ברענט אים. אבער צוא אייך צדיקי יי (וזרחה לכם וגו׳):

(הנה אנכי שלח לכם וגו׳ והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם). ע״פ משל דר וואס איז אשיינר בעל מלאכה דהיינו אזיינר מאכער אדימאנט שניידר לערינט זיין קינד אויך דיא מלאכה ער זאל זיך מתפרנס זיין בנקיות און גרינג. אבער אבעל מלאכה בזויה אגרעבר וכהנה אז דאס קינד האפט זיך דר צוא רייסט אים דער פאטער ארוס פון דיא הענד אונ זאגט אים חס מיג דיר אזו אמיאוסע מלאכה דוא זאלסט שמארבן פאר הונגר. אזו אויך אצדיק לאזט אצוואה זיין קינד זאל זיך אויך אזו פירן ווי ער אונ זאל זיין אצדיק. אבער ארשע וואריגט זיין קינד פארין טוט ער זאל ניט גיין אין דם וועג ווי ער דר פסוק זאגט (ובחרת בחיים) זאלסט דיר אויס קלויבן אזו אחיים (למען תחיה אתה וזרעך) אז דוא זאלסט און זאגן דיינע קינדר זאלן אויך לעבן אזו אחיים. ע״פ משל אסוחר האט זיך געחלומט אין לייפציג אין דר אכסניא וויא ער געפינט אאוצר פון כסף וזהב. אונ ער גראבט אין דר ערד און געפינט טייערע אוצרות. אונ וויל דאס אין באקן אין רייטע פאט. דר וויל איז ער זיך מיישב סאמר וועט דר בעל הבית דר זעהן וועט ער אים שלאגן דריבר וועט ער אלעס לאזן ליגן אונ פאר דעקן אובן מיט ערד מזאל גיט דער קענן אונ וועט פאהרן ברענגן זיין בני בית אונ וועט אפ קויפן דעם חצר מיט דעם בית. דר נאך וועט ער קענן פאן האט ער וויל. אין דער פריא האט ער פאר געסן דעם חלום אונ איז געפארן אהיים. געהאט פון זיין היים דר מאנט ער זיך פון אוצר. אונ פאר געסט אז עס איז געווען אחלום האט ער זיך געפרייט. אז ער איז געקומן אהיים האט ער געמאכט אסעודה פאר זיין משפחת אונ האט פאר קויפט זיין פאר מעגן פאר האלב גלט אונ האט געדונגען בעלי עגלות. אונ איז אוועק מיט זיין גאנצע משפחה קיין לייפציג מיט גרוס מרחא. אונ האט אפ געקויפט דעם חצר מיט דעם בית פאר וויא פיל דער בעה״ב האט געוואלט. בייא נאכט ער גראבט אין דיא ערד אונ צוא גראבט דעם גאנצן חצר. דר אוצר איז ניט דא דר מאנט ער זיך אז עס איז געווען אחלום. האט דאס גאנצע בני בית געוויינט וואס וועלן מיר טאן. אזו איז דר מענטש ער פארט למדינות הים ער שפילט זיך אין דאס לעבן אונ שלאפט ניט אונ עסט ניט. ער טראכט אז ער וועט קומען צוא עשרת אלפים טאלער וועט ער זיצן במנוחה. דער נאך אז ער האט שון. טוט ער אנרופן מיט אין קופט טייערע וועקסלשאפט אונ וויל זיך אביסל מתענג זיין פאר זיין יגיעה. באלד נאך חנוכת הבית טרעט ער שלאף אונ חלום קרוב למיתה אונ זיין עשירות בלייבט צוא פרעמדע וואס האבן גאר ניט געהארעוועט. הייבט ער אן שרייען און וויינען אז ער זעהט אז דאס אלץ איז געווען אחלום. אונ זאגט הלוואי וואלט איך מיר אנגעטאן חלק מיינע געווען אין תורה ועבודה וואלט איך מיר געקויפט חיי עולם האמת אבר דר חכם אז ער איז אין דיא יונגע יאהר וועגט ער אפ זיינע ענינים מיט תשובה תפלה צדקה אונ פירט זיך פת במלח תאכל וכו׳. ע״פ משל אגביר האט

גזאגט

הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא: והשיב לב־אבות על־בנים ולב בנים על־אבותם פן־אבוא והכיתי את־הארץ חרם:

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא :

כוכב מישראל

גזאגט צו זיין איידם פאר קיין לייפציג. זאגט דר איידם איך בין קיינמאהל נים גוועזן אין וועג חיים איך נים וואס צוא טאן. ענטפערט דר שווער. זעה וואס אנדרע סוחרים טאן וואלסטו אוך אזו טאן. וויא ער איז אפ גפארן אמייל פון שטאט זעהט ער אין אכסניא וויא סוחרים עסן אונ טרינקן אונ טוען זיך אן כל התענוגים. האט ער אוך אזו גטאן אגאנצן וועג ביז ער איז גקומן קיין לייפציג אן געלד אונ איז גקומן אהיים ליידיג אן סחורה. אונ דר צילט דעם שווער דיא מעשה. זאגט דר שווער אוי שוטה. האסט גדארפט וויסן דיא סוחרים פארן שון אהיים מיט זייערע סחורות וואס האבן איין גקופט גוט אונ בזול אונ זיא וועלן פאר דינן אסאך געלט האבן זיא גלאזט זיך חאל זיין. אבר דוא כסיל הייבסט אצונד אן צוא פארן נאך סחורה דוא ווייסט נאך נים וואס דיין מסחר וועט זיין וואס טוג דיין שמחה. אזו אויך אוב דו ווילסט קומן מסחר התורה קענסטו נים עוסק זיין בתענוגי הגוף נאר (פת במלח וגו׳ ואם אתה עושה כן) אז דוא וועסט דיך

כוכב מישראל

אזו פירן לאנג אונ וועסט עוסק זיין אין תורה ומצות. אונ דר יצר הרע וועט שון זיין כבוש אונטר דיר דערנאכמאל (אשריך וטוב לך) מעגסטו דיר לאזן וואל זיין און מתענג זיין. נים חיא דיא וואס אין דיא יוגענט גיין זייא נאך תאות עולם הזה. אונ אוף דר עלטר טוען זייא תשובה וסיגופים און דיא קינדר לערנן זייא אז זייא זאלן גוט און פרום זיין אין דר יוגענט אונ דיא קינדר זאגן פארוואס לעבן אזו מיר וועלן אלט ווערן וועלן מיר אוך חרטה האבן. דאס זאגט דר פסוק (והשיב לב אבות על בנים). דאס הארץ פון דיא פאטרם וואס ווילן אז דיא קינדר זאלן גיין בדרך התורה פת במלח תאכל אין דיא יוגענט. אוף דיא קינדר זייא וועלן פרוטה ווערן דר צוא. (ולב בנים על אבותם). דאס הארץ פון דיא קינדר וואס ווילן זיך מתענג זיין בתענוגים וועט ווערן אוף דיא פאטרם וואס האבן דיא יונגע יארן גגאנגן בדרכה של תורה פת במלח וגו׳ אבר אוף דיא עלטר וועט זיין (אשריך וטוב לך כו׳) דיא וועלן זיך שון מעגן מתענג זיין :

סדר הקריאה לר״ח ולתענית צבור ולפורים

בראש חודש קורין ארבעה גברי בפרשת פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו, ואם חל ראש חודש בשבת מוציאין ב׳ ספרים באחד קורין ז׳ גברי בפרשת השבוע וקדיש ובספר שני קורין בפרשת פנחס וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו :

לתענית צבור בשחרית ובמנחה קורין ג׳ גברי בפ׳ כי תשא מן ויחל משה עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר אני עשה עמך :

לפורים קורין שלשה גברי בפרשת בשלח ויבא עמלק עד סוף הסדרה :

סימני פרשיות תזריע מצורע. אחרי מות וקדושים. בהר ובחקתי.

בשנים פשוטים כולן מחוברות. בשנים מעוברות כולן נפרדות. ושאר פרשיות כתקונות להתחבר כל אחד על מקומו יבא בשלום :

כוכב משראל

עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו) דר מדרש זאגט מפרשת התרומה. בשעת הקב"ה האט גזאגט צוא משה זאגן דיא ישראל זאלן מאכן א משכן האבן דיא מלאכים גזאגט רבש"ע (תנה הודך על השמים) פאר דיין כבוד פאסט זאלסט זיין בעליונים האט הקב"ה גענטפערט איך וועל טאן אזוי וויא איר זאגט נאר מיין לוב וועט זיין פון דיא ערד. עס משל אעושר האט גוואוינט אין אשטאט פון עשירים האט ער עוקר דירה גוועזן אונ איז אריין אין אשטאט פון אביונים אונ האט זיך גמאכט אגוועלב פון מאכלים און גרינגע זאכן וואס בעלי מלאכות דארפן האבן דר פון האט ער גהאט אגרויסן ריוח. אין אצייט ארום איז גקומן אבאקאנטר האט ער גמאכט פון אים ליצנות פון זיינע סחורות פאר בעלי עגלות ובעלי מלאכות. אונ זאגט צוא אים דוא האסט דיר גקאנט מאכן אשיין גוועלב מיט טייערע סחורות כסף וזהב ואבנים טובות ענטפערט אים דר סוחר זייא זייך האב איך טאקי גהאט אזו אסחר אבר מיר איז אן גקומן שווער דיא סחורה פון גאנץ ווייט אונ דער ריוח איז לערך צעהן פראצענט אדר קנאפער. אבר דיא סחורות באקום איך צוא קומן בקרוב לביתי. פון דער ריוח איז כפל כפלים פאר דעם קרן אונ דיא סוחרים ברענגן מיר דיא סחורה אהיים וויל זייא דארפן געלט. דאס זאגט דער מדרש בביכול השי"ת זאגט ווא נאך וועל איך גיפינן אארט אז מען זאל מיך לובן אלא דיא אויף דיא ערד וויל מענטשן זענן באדערפניש צוא יעדר זאך אימפליגע מיטום אונ אויף זייא קומט נגעים וחולאים ודיבר בעתן זייא מיך אונ זענן מתפלל אז איך זאל זייא געבן פרנסה אונ שיקן ארפואה. אונ זיי לובן מיך דר פר. אבר איר מלאכים זענט נים הונגעריג דארשטיג איר ווייסט נים פון קיין חולאים קיין נגע ופגע ודיבר בין איך מוחר דיא שירות ותשבחות פון מענטשן. בביכול נים אונז טובות הגופניות אכילה ושתיה ומלבוש אונ טובות הנפשיות חכמה ומדע מיר לובן השי"ת אויף טובות הגופניות ברכת הנהנין. אונ אויף טובות הנפשיות ברכת התורה. דר הבדל איז אז טובות הגופניות נעמט די שפע דורך מזלות השמים אונ מיר זענן משותף מיט אלע מענטשן מיט דיא בעלי חיים. דרויבר איז השי"ת מוחר פון אונז יותר דעם שבח פון טובות הנפשיות. דאס איז מיוחד צוא דיא ישראל אונ דיא ברכות פון טובות הגופניות איז אויך וויל דאס איז איסור אקיום צו תורה ועבודה מיט אין קמח אין תורה. אונ הקב"ה איז זיך מתפאר מיט אונזע טובות הגופניות וואס ברענגט צוא שלום תמיד. עס משל אעושר האט גהאט איין אכסניא פון כל מיני מאכל ומשקה. האט ער אריין גזעצט אין דר אכסניא אפארטמן סוחר אונ האט בייא אים נים גנומן קיין ריוח פון דר אכסניא נאר זיין כוונה איז גוועזן דיא אורחים וואס וועלן קומן אהין וועלן אים געבן צוא לייזן פאר זיינע סחורות טייערע. אמאל איז גקומן רקים ופוחזים אונ האבן גגעסן גטרונקן אונ גשכורת אונ האבן נים גקויפט פון בעל הבית סחורות. ווען זיי גוואורן למשא אויף דעם בעה"ב. האט ער זייא ארויס גטריבן אונ זאגט זייא איר מיינט אז איך האב אחלק אריוח פון דיא אכסניא נייך נאר מיין כוונה איז דיא אורחים זאלן בייא מיר קויפן דיא סחורות נוא אז איר קויפט נאר נים זייט איר נים אין מיין שטוב. אזו זאגט השי"ת איך האב אייך משפיע גוועזן טוב הארץ כדי זאלסט עוסק זיין בתורה ועבודה (אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד). אבר דיא טובות הגופניות איז איבר גגעבן צוא מזלות השמים דאס מיינט דר פסוק (עם זו יצרתי לי) איך האב באשאפן דיא אומה הישראלית זאלן מיך לובן נאר מיט דיא שבחים פון טובות הנפשיות חכמה ומדע וואס איז מיוחד לי (ולא אותי קראת יעקב וגו') אונ איר זענט נים עוסק בתורה ומצות נאר בטובות הגופניות וואס פאר הנאה האב איך פון אייך. (ולא אותי קראת יעקב וגו'). אין תהלים (השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו). דער פסוק גים צוא פאר שטיין אז השי"ת האט גגעבן דיא תורה בעל כרחך. נאר עס וועט זיך אין דיא ברירה פון מענטשן זייא באלד ער וויל איז דיא תורה נאהנט זייא באלד ער וויל נים איז דיא תורה ווייט. אונ וועסט פרעגן נאך וואס האט השי"ת געגעבן דיא תורה על הר סיני. זאגט דר פסוק (השולח אמרתו וגו') ע"פ משל איין סוחר האט ארויס גברענגט סחורה פון ווייטע מדינות אונ גמאכט אגוועלב וועסטו מיינן אז דוא וועסט באקומן סחורה בחנם. נאר אז דו וועסט וועלן קויפן קומט דיר דיא סחורה גרינג אן טרחא. דוא דארפסט נים פארן אין ווייטע מדינות אזו האט השי"ת ארויס גברענגט דיא תורה אויף דר וועלט ווער עס וויל קען באקומן אן טרחא (כי קרוב אליך הדבר מאוד וגו'). ע"פ משל אסוחר איז גקומן ערב שבת שפעט אהיים איז ער גלאפן גיך אהיים אונ האט גשיקט דעם משרת צוא דעם בעל עגלה ברענגן זיין רייזע פאק דער משרת איז גקומן זייער אז גמאטערט אונ פאר שוויצט פרעגט אים דער סוחר ווא איז מיין פעקל זאגט דר משרת עס ליגט אין פאדר הויז זאגט דר סוחר עס איז נים מיין וואורום מיין פעקל איז אקלענר מען דארף זיך נים אזוי צוא מאטערן. אזו זאגט דר פסוק (ולא אותי קראת יעקב) דוא יעקב רופסט נים מיך וויל (כי יגעת בי ישראל) אז דו האסט זיך אזו גמאטערט אין מיין עבודה איז נים קיין שווערע עבודה מען דארף נים צוא מאטערן זיך (כי קרוב אליך הדבר) אדבור מיין עבודה איז דיבור גוט אונ פים אונ גרינג:

כוכב מישראל

(כה אמר ה' וגו' כי לא דברתי את אבותיכם על דבר עולה וזבח) איך האב מיט אייערע עלטערן ניט גרעדט וועגן קרבנות. פרעגט מען א קשיא פאר וואס דר גאנצער ספר ויקרא בשטייט נאר פון קרבנות נאר דר אמת איז אז דר גאנצער יסוד העבודה איז נאר אז די עבודה איז לשמה וויא באלד ניט איז ניט קיין עבודה. ע"פ משל איינער איז משוה געווארן מיט א בעל מלאכה ער זאל אים אויף בויען איין אכסניא מיט כך וכך חדרים פון זיינעם וועגן אונ פאר סחורות און ווערטשאפט באזונדר חדרים: אונ ווען ער זאל זיך שטעלן צוא די מלאכה אונ האט געמאכט אכתב בקיצור אז בדרך כלל אז פלוני הבעל מלאכה דארף צוא מאכן פר דעם סוחר איין אכסניא כך וכך די לענג כך וכך די ברייט פך וכך די הייך פאר אזו פיל געלט עס איז געקומען דר זמן פון די התחלה האט ער געמאכט מיט אים אגרוס כתב בפרטות וויא פיל פענצטער וויפיל טירן וויפיל ווענט וויפיל בעלקס אז דער בעל מלאכה האט פארטיג געמאכט די אלע זאכן אויף דר ערד נאר עס האט געפעלט צוא זאמען צוא שטעלן דעם בנין זאגט ער צוא דעם בעה"ב נוא גיב מיר מיין שכר איך האב שוין געמאכט דעם בנין כפי הכתב זאגט דער בעל הבית שוטה וואס טויגט מיט דעם קליינעם כתב וואס מיר האבן געמאכט פריער אז דו דארפסט מיר אפ געבן אפארטיגע אכסניא. אזו הקב"ה האט געזאגט צוא משה אין מצרים בדרך כלל (ובהוציאך את העם הזה ממצרים וגו') אז דו וועסט ארויס נעמן די יודן פון מצרים זאלט איר מיך דינען אויף דעם בארג דער נאך במעמד הר סיני האט הקב"ה געגעבן די יודן די תורה אונ האט מבאר געוועזן דרך פרט אלע דינים פון עבודה אז דער מענטש טוט כל פרטי העבודה בשלימות נאר ניט לשמה ער מיינט נאר פר זיין טובה איז ער נאר מקיים דאס כתב פון מעמד הר סיני אבער ניט דעם מאמר פון מצרים וואס גאט האט געזאגט צו משה כו'. ווארן דר עיקר איז עבודה בכוונה לשמה דאס מיינט דער פסוק אייערע עלטערן אין מצרים האב איך ניט געבעטן וועגן קרבנות אז דאס זאל זיין העיקר נאר איך האב געזאגט איר זאלט מיך צוא הערן אונ גיין אין מיין וועג וואס איך וועל אייך מצוה זיין בהר סיני:

(ולא אותי קראת יעקב וגו') ע"פ משל. צוויא סוחרים זענען גוועזן שולדיג אין אקאנטאר געלט. איז איין סוחר געקומען אונ האט אנידר געלייגט זיין חוב גוט געלט עובר לסוחר. דער אנדרר סוחר איז געקומען און האט זיך פאר ענטפערט אז ער איז געווארן בדלות פון א טריפה נאר מחמת זיין ערליכקייט האט ער צוא זאמען גנומען אביסל חפצים רעשטע סחורה אונ בעט אז דר קאנטאר זאל אן נעמען פאר דעם חוב. אונ בעט מיט געוויין אונ מיט תחנונים עס זאל זיין גלייך וויא בארים געלט. מען האט געהאט אויף אים רחמנות. דער סוחר זאגט בייא מיר איז עס גלייך וויא גרייט געלט פון יענם סוחר אפילו בייא דעם קאנטאר וועגן זייא ביידע גלייך פון צאלן דעם חוב

כוכב מישראל

פון דעסט וועגן איז אחילוק. דעם ערשטן סוחר ניט מען ווייטער סחורה אן געלט אבער דעם סוחר ניט מען שון מיין קיין סחורה אויף דעם אופן דעם פרירינן חוב האט מען נאר גנומען ווייל אין ברירה. אבער אויף ווייטער וועט מען אים קיין סחורה געבן אויף דעם התנצלות דאס איז דער הבדל אז איינער איז מקיים תורה ומצות כראוי איז ער אן גנומען בייא השי"ת על העבר אונ אויך אים מצדיק על העתיד אבער אז איינער איז מקריב אקרבן על חטא אדר ער פייניגט זיך בתעניתים אפילו הקב"ה איז מקבל דעם פרירינן חוב אויף העבר אבער אויף להעתיד וויל הקב"ה ניט האנדלן מיט אים (הכזה יהיה צום אבחרהו וגו') איר מיינט אויף אזו אאופן ווילט איר מיט מיר מאכן אמסחר על העתיד און אייער לעבן ווילט איר אפ קומן נאר מיט דעם סו"ם. אזו וויא די גמרא זאגט (האומר אחטא ואשוב) אז איינער זאגט איך וועל זינדיגן אונ וועל תשובה טאן לאזט מען ניט אים תשובה טאן. ע"פ משל א עושר פלעגט געבן סחורות צוא קליינע סוחרים פון קליינע שטעטליך. אז ער האט בארארפט פארן קיין לייפציג אויף די מעסע פלעגן די קליינע סוחרים קומן אונ ברענגן זייער געלט און אפ רעכנן זיך: איינער פון די קליינע סוחרים האט ניט געקאנט פארן ווייל ער איז אפ געברענט געווארן אונ איז געווארן בדלות. האט מען אים גראטן אז ער זאל פארן דער צאלן דעם סוחר דעם אמת ער וועט מיט אים מטיב זיין. וויא ער איז געקומען אין שטאט אריין איז ער גגאנגן אין אכסניא אריין אונ האט זיך פאר טרוקט. פאר דעם בעל הבית אז ער שעמט זיך צוא גיין מיט די ליידיגע הענט וויא אזו קען איך אים קוקן אין פנים וואס איך האב ניט צו אוועק צוא געבן זיין חוב. זאגט דר בעה"ב גייא צו דעם סוחר אונ האב קיין מורא. ער איז געגאנגן אונ האט זיך אפ גשטעלט אין פאדר שטוב אונ מחמת זיין ביטר הארץ האט ער געוויינט. דער סוחר האט דר הערט עפינט ער די טיהר וויא דר פרעמדר האט דר זעהן איז ער פאר חרפה אנידר געפאלן מיט גרוס געוויין אונ דר ציילט אים די גאנצע סיבה. דער סוחר האט אויף אים רחמנות געהאט ער אים גנומען אין שטוב אריין אונ געטרייסט מיט גוטע דבורים אונ האט צוא ריסן דאס וועקסל אונ זאגט צוא אים ביסט מיר גאר ניט שולדיג ער איז אוועק גגאנגן בטוב לב. די איבריגע סוחרים האבן אים בייא געזעהן אונ האבן אים געפרעגט וואס איז געווארן מיט דעם חוב ענטפערט ער אז דר סוחר האט אים געשענקט במתנה גמורה זייא פרעגן ווי אזו ער דר ציילט זייא ווי ער האט געוויינט אונ איז געפאלן צוא דער ערד. איז געגאנגן איין רמאי אונ שטעלט זיך אנידר אין פאדר שטוב מיט געוויין. דר סוחר עפינט די טיהר אונ פרעגט וואס ער וויינט ער ענטפערט איך דארף נייטיג צוויי טויזנט טאלער איר זאלט מיר שענקן דר סוחר פרעגט אים פון וואנן פאלסטו דס אים ער זאגט צוא אים פאר וואס האסטו יענם סוחר

גשענקט

כוכב מישראל

געשענקט . זאגט ער שפה יענם טוהר האב איך געבארגט תורה ער איז גלויבן אבטוחה אצונד איז ער גדלות גווארן דאס וועל איך פאר דינן אז איך וועל אים נים מוחל זיין אז ער קען נים צאלן אבער דוא ווילסט מיר דיין געווין געבן ביא מיר געלט וועלכר מיפש וועט דאס וועלן געבן שו הקב"ה איז זיך מתחסד מיט דעם חוטא וואס טוהט

כוכב מישראל

תשובה ווייל ער האט שון לאנג געזינדיגט נאר אמתר וויינט ער אונ בעט סליחה ומחילה איז השי"ת אים מוחל אבר דר נאר וואס זאגט איך וועל זינדיגן אונ וועל תשובה טאן אונ מיר גווין געבן און קאן עבירות שאך מספיקין בידו לעשות תשובה :

כללים בדברי רשי ז"ל

א) כל מקום שפירש רש"י בתרגומו . הנה הוא כותב את העברי . פירוש שאין השם כמו העברי :
ב) ואונקלוס תרגם . אז אינו סובר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס :
ג) המתרגם . בכל מקום שהוא . אז סובר התרגום שהוא טעות :
ד) ותרגומו . אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא :
ה) וכשהוא כותב התרגום . כגון דתילו או כיוצא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום . אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום כגון שמלתים הוא מפרש שהוא לשון הולאה :
ו) וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים . אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון :
ז) וכשהוא כותב העברי וגם התרגום כגון ככד תרגום יקיר ולא אתיקר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא לווי אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר . וגם כשמשנה לשון התרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופרים בארן וניסוס בארעא פרינו עבר והתרגום מהפכו לסבה . או נקבה שבכך . תרגום שלם אערך שלא נאמר שהנו"ן בשוא :

שמות הטעמים

פַּשְׁטָא֙ מֻנַּ֣ח זַרְקָא֮ מֻנַּ֣ח סֶגּוֹל֒ מֻנַּ֣ח ׀ מֻנַּ֣ח רְבִ֗יעִי מַהְפַּ֤ךְ
פַּשְׁטָא֙ זָקֵף֔ קָטֹ֔ן זָקֵף־גָּד֕וֹל מֵרְכָ֥א טִפְּחָ֖א מֻנַּ֣ח אֶתְנַחְתָּ֑א
פָּזֵ֡ר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה֩ תְּלִישָׁא־גְדוֹלָה֠ קַדְמָ֨א וְאַזְלָ֨א אַזְלָא־
גֵּ֜רֵשׁ גֵּרְשַׁ֞יִם דַּרְגָּ֧א תְּבִ֛יר יְ֚תִיב פְּסִ֣יק ׀ סוֹף־פָּסֽוּק׃ שַׁלְשֶׁ֓לֶת
קַרְנֵי־פָרָ֟ה מֵרְכָא־כְפוּלָ֦ה יֵרַח־בֶּן־יוֹמ֪וֹ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

וכשכמיים ההפטרה יאמר זה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן (וְרַחֲמָן) אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

א א שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה: ב יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן:
ג לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ עַל־כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ:

שין רבתי

משכני

רש"י

(א) **שיר** השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מיחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים א אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעול' כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז ב לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה ג פה אל פה: כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ד ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משתה היין (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם זהו ביאור משמעו. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו והו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך טובים. שם הטוב נקרא על שם שמן טוב: לריח שמניך טובים. שהריחו בהם אפסי ו ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראים במצרים: שמן תורק. נקרא שמך להיות ז נאמר עליך אתה שמן אשר הורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית חתומ' אין ריחו נודף ופותחה ומריק משנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך. גא יתרו לקול השמועה ונתגייר אף

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י מהו שיר השירים הל"ל שיר אשר לשלמה לכ"פ שיר וכו'. ואח"כ ק"ל במה הוא מעולה על כל השירים לזה מייתי אר"ע וכו' שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים כן הוא הגירסא במדרש ובספרים מדויקים של רש"י ולא גרסינן שכל הכתובים אע"פ שבפ"ג דמסכת ידים כתיב שכל הכתובים קודש שם אינו אלא דברי ר"ע בלבד אבל במדרש זה שהביא רש"י דברי ר"ע ור"א בן עזריה שם הוא שכל השירים קודש ופירושו הכי הוא שכל השירי' קודש ושיר השירים קדש קדשים משמע מדתלי ביום שלא היה העולם כדי כיום שניתן בו שיר השירים שהוא מעולה משירות הכתובים בתורה כשירת הים ושירת האזינו ודומיהם דאם היו שירות התורה מעולה משיר השירים היה היום שנתנו בו שירות התורה מעולה ויתר כדי כיום שניתן בו שיר השירים וזה לא יתכן בעיני ר"א בן עזריה והאמר דלא אמרינן שיר זה קודש קדשים אלא על שירי שלמה דוקא שנא' עליו ויהי שירו חמשה ואלף והוי כאלו אמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קדשים וזה הורה במשל למלך שמלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב"ה שנתן רוח לשלמה עבדו לברר ולסלות האוכל הוא השיר הזה מכל השירים ולכן סיים בדבריו בנמשל כך כל הכתובים קודש דהיינו כל השירים שעשה שלמה נקראים כתובים כשאר ספרי שלמה: ב דק"ל מנשיקות פיהו הוא מיותר לגמרי. לכ"פ מנשיקות פיהו כמו מאז כלומר כאלו אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אצלו מאז ואח"כ קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות לזה כתב לפי שיש מקומות וכו' אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה: ג והמפרשים פירשו שהכרית רש"י מגד שלא אמר ישק לי רק ישקני כמו שפי' הראב"ע ז"ל כי כל נשיקה שאינה פה אל פה באה עם למ"ד כמו וישק יעקב לרחל גבה ובקש לי וכו' ורבים ע"כ אמר ישקני לרמוז שהיה הנשיקה בפיו: ד דק"ל מאחר שרצה להפליג הל"ל מכל תענוגי העולם. לכ"פ מכל משתה יין ומכל וכו' ואח"כ ק"ל והיך נכלל שמחה ועונג ביין. לכ"פ ולשון עברי הוא להיות וכו': ה דק"ל עתה בא לשבחו במעלות עצמותיו ומהו המעלה שבשמניו טובים. לכ"פ שם טוב וכו': ו דק"ל מהו לריח שמניך הל"ל שמניך טובים. לכ"פ שהריחו בהם אפסי ארץ וכו': ז דק"ל תורק ל"ל הל"ל שמן שמך. לכ"פ

פירוש ע"ט

(א) **שיר** איין גזאנג השירים איבער אלי גזאנגן אנדערער גזאנג איז קודש אונ דער איז קדש קדשים אנדער גזאנג הט גזונגען אנביא אונ דס גזאנג הט גזונגען אנביא בן נביא איין חכם בן חכם איין מלך בן מלך אשר דאס האט גזונגען שלמה המלך לשלמה צום קיניג הקדוש ברוך הוא דער דא הייסט שלמה דס דער שלום פון דער גאנצער וועלט איז זיין: (ב) אזו זאגן די כנסת ישראל ישקני ווער וואלט דס ער זאלט מיך קושין דער קיניג דער וועלט הקדוש ברוך הוא מנשיקות פון קושין פיהו זיין מול וויא איינער קושט דעם אנדערן אין מול. אונ ער זאל מיט מיר ווידר רידן פנים אל פנים אזו ווי ער הט מיט מיר גרעט בשעת מתן תורה כי ווארום טובים זייא זענן צוא מיר בעסר דודיך דיין פריינדשאפט פון מתן תורה איידער פון גוטן ויין: (ג) לריח דער גישמאק שמניך דיינע אילן טובים דיא דא זייען גוט דאס איז דיין שם טוב דער איז גלייך צוא שמן טוב דאס דא האבן גישמעקט דיא הערן פון לאנד אשר דאס שמעו זייא האבן גיהערט שמך דיין הערונג הטוב

קול יעקב

(א) (שיר השירים אשר לשלמה) דאס איז איין גזאנג איבער אלי גזאנגין וואס שלמה המלך עליו השלום האט גמאכט

ד משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דדיך מיין מישרים

שפתי חכמים

לכ"פ מקרא משך להיות וכו' : ח דק"ל לשון רבים · לכ"פ ימרו וכתב : ט דק"ל מהו כפי' של עלמות לפי פשוטו ולפי הדוגמא · לכ"פ בתולות לפי שהדיבור וכו' : י דק"ל ממ"נ אם ירוצו א"כ לימשך ואם הוכרח לימשך א"כ לא ירוצו · לכ"פ אני שמעתי וכו' ואני אמרתי אחריך נרוצה וא"כ למשכני : כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות א"כ הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר וא"כ מהו נגילה ונשמחה משמע

רש"י

רחב הזונה ח אמרה (יהושע ב') כי שמענו את אשר הוביש וגו' וע"י כן (שם) כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו' : עלמות : בתולות ט לפי שהדיבור דימהו לבחור שאהובתו מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות : (ד) משכני אחריך נרוצה · אני שמעתי משלוחך רמז שאמרה למשכני ואני אמרתי י אחריך גדולה להיות לך לאשה : הביאני אל חדריו . וגם היום הזה כ עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך : נזכירה דודיך · גם היום באלמנות חיות תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה תענוג ושמחה : מישרים

קול יעקב

נאמנה : (ד) משכני אחריך נרוצה) דיא יודן זאגן צוא גאט ציא מיך ציא צו דיר וועלן מיר נאך דיר לופן דער פסוק איז גוט צו פאר שטיין וואורום דער אן הייב פסוק מיט דעם אוס דאז איז ניט גלייך וואורום (משכני) איז דיא טייטש ציא מיך ציא צו דיר איז משמע מען וויל ניט אונ מען דארף ציא צוא ציהען אונ דיא וועטער אחריך נרוצה איז טייטש מיר וועלן נאך דיר לופן איז משמע מיר וועלן אליין לופן מען דארף אונז ניט צו ציהען נאר מיר וועלן געבן צו פאר שטיין דעם פסוק מיט א משל · עס איז בייא איינים געשטארבן דאס ווייב דאס ער גנומען דאס אנדערי ווייב אונ ער האט גהאט איין קינד פון דעם ערשטן ווייב אונ דאס אנדערי ווייב האט דעם מאן ניט גלאזט ער זאל דעם זון אונטער העלפן מיט זיין געלט האט דער מאן זיך איין עצה גהאלטן מיט מענשן וויא אזו ער זאל מאן האבן דיא מענשן אים איין עצה געגעבן ער זאל דעם זון געבן א וועקסיל אז ער איז דעם זון שולדיג געבליבן פון דעם נדן אזוי גלד וועט שון דאס ווייב ניט קענן רעדין זיא זאל אים ניט לאזן בצאלן דם וועקסיל וואורום זיא ווייסט אז אזוי פיל מוז מען בצאלן נאר פון דעסט וועגן האט דאס אוך ניט גהאלפן וואורום ווען דער זון איז געקומן צוא איר אונ שטוב אריין האט זיא אים ארוס געטריבן פון דער שטוב מיט דעם וועקסיל זיא האט גזאגט אז ער מאנט אזו גרוס געלט עס איז אפאלש וועקסיל · אונ דעם זון איז שון נמאס גווארן צו קומען צוא איר מחמת זיא האט אים געטריבן פון דער שטוב אמאל האט אום דער פאטער בגעגנט פרעגט אים דער פאטער פאר וואס מאנסטו מיך ניט מיט דעם וועקסיל דעם חוב וואס עס קומט דיר פון מיר ענטפערט אים דער זון וואס קען איך טון אז דיין ווייב קרוגט אוף מיר אזו טרייבט מיך זאגט דער פאטער איך וועל דיר איין עצה געבן דוא לאד מיך אם רב וועל איך דיר שון מוזען בצאלן אונ זיא וועט שון גאר ניט קענן זאגן זאגט דער זון איז דאס דען דער יושר אז איך זאל לאדן דעם פאטער וואס וועלן מענשן זאגן · ענטפערט אים דער פאטער שוטה דאס דארפסטו נאר טון קענן מיין ווייב דרום מוזטו שיקן אשמש מיך רופן צום רב כדי זיא זאל מיינן אז דוא נייטסט מיך איך זאל דיר צאלן אבר אז איך וועל גאר ארוס גיין פון דער שטוב וועל איך שון נאך דיר לופן מיט מיין גוטן ווילן איך זאל דיר צאלן מען וועט מיך ניט דארפן נייטען וואורום איך וויל דאך אליין איך דיר געבן געלט נאר [illegible] דאס ווייב לאזט מיך ניט . דער נמשל איז אונזר נשמה איז גנומען גווארן פון דעם הימעל פון אונטער דעם כסא הכבוד איז דאך דיא נשמה היילינג אונ זיא גלוסט תמיד צוא דינן גאט נאר דער יצר הרע לאזט אונז ניט דרום בעטן מיר פון גאט (משכני) ציא אונז ציא צוא זיך מאך אונטער טעניג דעם יצר הרע ער זאל אונז ניט קענן פאר האלטן פון צוא דינען דיך אחריך נרוצה) וועלן מיר שון אליין לופן נאך דיר מיר וואלן דיך דינען וואורום דער נשמה גלוסט זיך זיא זאל דיך דינען נאר דער יצר הרע לאזט ניט : הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך דער מלך האט מיך גבראכט אין זיינן

פירוש ע"ם

דעם גוטן משחך נוראות אין דיין נאמן פארבטיקיט במצרים אין לאנד מצרים שמן גרייך אז איין אייל תורק אז עס ווערט אוס גילערט פון איין כלי צו דער אנדערע שמעקט עס וייט אזו איז שמך דיין נאמן וייט דער קענט צווישן דיא אומות על כן דרום אזו עלמות די יונגע פרויען דם זענין די אומות העולם אהבוך זיי האבן דיך ליב · יתרו הט גהערט אונ האט בקענט דיא ווארהייט אונ רחב האט גזאגט כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מיר האבן גהערט דאס גאט האט גמאכט אוס טריקענען דעם ים סוף דורך דעם ווערין מיר גיוואר כי ה' אלהיכם הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת דאס גאט אייער גאט ער איז איין גאט אין הימל פון אובין אונ אוף דר ערד פון אונטן : (ד) אזו זאגן די כנסת איך האב גהערט פון דיינע שלוחים משה אונ אהרן איין רמז פון דיר שאפט משכני צוא ציהן מיר צו דיר האב איך גזאגט אחריך נאך דיר נרוצה מיר וועלן לופן אין דער מדבר הביאני ער האט מיך גיבראכט המלך דער קינג דער וועלט הקדוש ברוך הוא חדריו אין זיינע קאמרין דם איז היקף עננים דאס ער ארום רינגלט מיך מיט זיינע וואלקינס · אונ ווען מיר זיינען ניט אין ארץ ישראל נגילה פרייען מיר זיך דאך ונשמחה אונ מיר פרייען זיך בך מיט דיר אונ דער מייען זיך אין דער תורה נזכירה מיר טואן גידענקען דודיך דייז פריינט שאפט דאס איז בעסער מיין

מישרים אהבוך: ה שחורה אני ונאוה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה:
ו אל־תראני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו־בי שמני נטרה את־
הכרמים

רש"י

אהבוך. אהבה עזה אהבת מישור בלי עקיבה ורכסים [ל' פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה]: אשר אהבוך אני ואבותי באותן הימים זהו פשוטו לפי ענינו. ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר ארץ ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענניו בזו עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי ענייה וצרתם ומשתעשעים בתורה ושם מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו:
(ה) **שחורה אני ונאוה וגו'**. אמרה לרעותי אל אקל בעיניכם אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאוה אני בחיתוך איברים נאים: אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להכבס להיות כיריעות שלמה: דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש מהם נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה. קורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן ם כמו שנאמר ביחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה:
(ו) **אל תראני**. אל תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה']: **שאני שחרחרת**: לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל: **בני אמי נחרו בי**. הם בני מצרים נ שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסתם ופתוים עד ששמוני: **נוטרה את הכרמים**. ושם שזפתני השמש ונשחרתי כלומר נתגוני עבודת כוכבים אחרים וכרמי שהיה שלי

שפתי חכמים

שהם. לז"פ וגם היום הזה וכו': ל כוונת רש"י לפרש דאל הכתוב הזה הוא דבר והפוכו אם שחורה אינה נאוה אם כאהלי קדר אינה כיריעות שלמה. לכ"פ שאינם בנושא אחד: ם פי' אם של עיירות אם בלע"ז מטרופולין בל' יון עיר כ"פ בפרק א"כ שפיר הוא שהיא האם ושם הבנות ומה שמביא ראיה עקרון ובנותיה לפי שגם היא היתה מטרפולין של מלכים כדאיתא בפ"ק דמגלה עקרון תעקר זו קיסרי שהיא היתה מטרפולין של מלכים: נ דק"ל לרש"י בשלמא לפי פשוטו כמשמעו אבל לפי הדוגמא שאמרו כנסת ישראל אל הגוים

פירוש ע"ט

פון בעסטן וויין אונ אויך מישרים דיא רעכטע פארטיגע ליב עאפט אהבוך זייא האבן גיהאט ליב דיך איך אונ מיינע אבות: (ה) אזו האט גיזאגט די כנסת ישראל צו דיא אומות. שחורה אני ווען איך בין שווארץ מיט מיינע מעשים ונאוה בין איך שיין מיט מעשה אבות. אודר שחורה אני ווען איך בין שווארץ מיט מעשה עגל ונאוה בין איך ווידער שיין מיט קבלת התורה בנות דיא דערפר פון ירושלים דאס זענן עמון ומואב וכנען די ווערן גלייך זיין קעגן ישראל אזו וויא די דערפער קעגן ירושלים. איר אומות עולם ווען איך בין אזו שווארץ כאהלי אז דיא גיצעלטן קדר פון דיא טאטערין זייא ווערן שווארץ פון רעגן ווען איך וועל ווידער תשובה טאן וועל איך ווידר ווייס ווערן כיריעות אז דיא אום האנג שלמה פון שלמה:
(ו) זאגט כנסת ישראל צו דיא אומות אל תראוני איר זאלט ניט אן זעהן מיך שאני דס איך בין שחרחרת שווארץ דס איך האב גימאכט דאס עגל דס שווארץ הייט איז מיר ניט אן גיבוירן פון מיין מוטר לייב נייערט ששזפתני דאס זוא דיא פר ברענט מיך די זון דס איך האב גמאכט דס עגל בני די קינדר אמי מיין מוטר דאס איז דס ערב רב פון מצרים וואס איך בין בייא זיי אויך גיצויגן אז איין קינד בייא איין מוטר נחרו

קול יעקב

קאמרין דאס מיינט ווען נאט האט מיך גבראכט אין דין בית המקדש פרייען מיר זיך מיט דיר נאט עס איז אדמיון אז אפראסטי מענטש ניט דיר אמתנה ועסט דיך ניט באריםען וואס דער פראסטי מענטש האט דיך ליב נאר וועסט זיך באריםען מיט דער מתנה חארן דאס וואס אפראסטי מענטש האט דיך ליב איז ניט קיין חשובות אבר אז דו וועסט זיין חשוב בייא דעם מלך אין דר מלך וועט דיר שענקין אמתנה אפילו דיא מתנה איז ניט קיין שיינע פון דעסט וועגן וועסטו דיך באריםען דער מיט וואס דער מלך האט דיך ליב אונ בוסט בייא אים חשוב אונ די מתנה איז בייא אים ניט חשוב נאר עס איז בייא דיר חשוב ווס דער מלך האט דיך ליב אונ וועסט זיך נאר באריםען ווייל דר מלך הט דיר גיגעבן אמתנה דאס זאגט דער פסוק (הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך) נאט האט מיך גיבראכט אונ בית המקדש אריין וועל איך מיך פרייען מיט דיר נאט אליין אבר ניט מיט די מייערי זאכן וואס עס געפונט זיך אונ בית המקדש דיא שמחה פון דיא זאכן איז בייא מיר נאר ניט חשוב אקעגן דער שמחה וואס איך האב פון דיר ווארום דער עיקר פרייא איך מיך מיט דיר: (ו) ואל תראוני שאני שחרחורת בני אמי נחרו בי) דיא יודען זאגן צו דיא היידען איר זאלט מיך ניט אן זעהן וואס איך בין שווארץ פון דער עגל וואס איך האב גמאכט דאס עגל איך בין ניט שולדיג ווארום דאס ערב רב דאס זענן דיא מצריים האט זענן מיט מיר ארוס גגאנגען פון מצרים זייא האבן מיך אן גערעט איך זאל מאכן דס עגל עס איז אמשל איינר האט נחאם ביי זיך

הכרמים כרמי שלי לא נטרתי : ז הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה

תרביץ

שפתי חכמים

שאני שתרתורת כפון כעגל או שאר עבודות מהו בני אמי נחרו בי · לכ"פ הם בני מגדיף וכו' כלומר לפי הדוגמא הם הם בני מג"יפ וכו' : ס כוונת רש"י דכל"ל כרמי לא נטרתי מהו שלי · לכן פי' שהיה שלי מאבותי : ע כוונתו בזה למה קורא האומות בלשון כרמים לזה כתב מצינו פרנסים כו' וכ"כ כאן

רש"י

ס מאבותי לא נטרתי · מצינו פרנסים נקראים במקרא בלשון כרמים ע שנאמר (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואמני לה ית פרנסהא וכן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים : (ז) הגידה לי שאהבה נפשי · עכשו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא

קול יעקב

אין נמשל משרת אונ דער שכן האט אפר גירעט דעם משרת ער זאל גאנבינען ביא דעם בעל הבית סחורה פון דער קלייד אין זאל אים געבן דר משרת האט אזו גטאן אונ חאט גגנבות אונ הט פאר קופט דעם שכן נאך דעם איז דער בעל הבית גוואר גווארן האט ער זיך גמאכט גלייך וויא ער וויסט ניט אז דער שכן האט דעם משרת אן גירעט אונ דר בעל הבית הט דעם משרת גלאדין צו דעם רב אונ הט גוויזן אצעטעל וויא פיל סחורה עס פעהלט אים פון דעם נמשל הט דר רב גפסקנט אז דער משרת זאל בצאלין פר דר סחורה וואס ער האט גגנבת הערליג סוחרים וועלן אפ שאצן דיא סחורה ווי פיל זיא איז ווערט האט דער בעל הבית גשיקט רופן דעם שכן אונ האט אים געבעטן ער זאל שאצן ווארום ער איז אגרויסער מבין אונ קען שאצן הט דר שכן גשאצט די סחורה צוויא מאל אזו פיל וויא פיל עס איז ווערט כדי ער זאל זיין חשוב ביי דעם סוחר ווייל ער איז זיין שכן אונ דר רב הט גמאכט דעם חשבון וויא פיל די סומא בטרעפט פון דעם שאצונג אונ דער שכן האט זיך אליין אונטער גחתמת אונטער דעם חשבון נאך דעם איז גגאנגן דער בעל הבית אונ האט גמאנט דעם שכן פאר דער גאנצער גניבה ער האט גזאגט דו האסט דעם משרת אן גירעט ער זאל גאנבינען אונ ביא דיר איז גבליבן אלי גניבות · איז ארום דער פסק דין אז דער שכן זאל בצאלען פאר דיא גניבות וועדליג ער האט אליין גשאצט · האט ער זיך זייער גשעמט וואס ער האט זיך אליין שלעכט גטין דער מיט וואס ער האט גשאצט די סחורה צוויי מאל אזו פיל ווי פיל עס האט די ווערט : דער נמשל איז · אז משיח וועט קומן וועט גאט איין זאמלין דו היידען ער זאל זיי שטראפן פר וואס זייא האבן דיא יודין שלעכט גטין אין גלות ; וועט ער זייא פרעגן וואס פר איין שטראף קומט דיא יודן ווס זייא האבן אקעגן מיר גזונדיגט וועלן בוודאי דיא היידען זאגן אויף די יודן אגרוסי שטראף · נאך דעם וועט גאט פר קערן דעם דין אונ וועט צו זיי זאגן דיא שטראף וואס איר האט גזאגט אויף דיא יודן דארפט איר אליין מיט דער שטראף גשטראפט צוא ווערן ווייל איר האט טרבה גוועזן דיא יודן זאלן זינדיגן דרום איז דו שטראף אויף אייך אין דיא יודן זענן ריין · דאס האט שלמה המלך גזאגט אין שיר השירים דיא יודן זאגן צוא דיא היידען (אל תראוני שאני שחרחורת) איר זאלט מיך ניט אן זעהן ווס איך בין שווארץ פון דיא עבירות (בני אמי נחרו בי) די קינדער פון מיין מוטר דאס זענן דם ערב רב וואס איך בין ביא זייא אונ מצרים אויף גצוגן גווארן אזו ווי אקעגד זייא אבוטר זייא האבן מיך אן גרעט איך זאל זינדיגן בין איך ניט שולדיג · דרום דארפט איר ניט מקטרג זיין אויף מיר ביא גאט ער זאל מיך שטראפן ווארן גאט וועט די שטראף פאר קערן אויף אייך ווייל דורך אייך האב איך גזונדיגט : (ז) (הגידה לי שאהבה נפשי) עס איז איין משל מען האט ביא איין עושר צוא גנומן זיין בן יחיד אין מען האט אים איין גזעצט אין ער תפיסה אונ מען הט אים דארט אן גטין גרויסע יסורים הט דער זון גשיקט משולח צוא דעם פאטער אונ הט זיך פר אים גקלאגט וואס ער ווצט אין דער תפיסה אונ מען טוט אים אן גרויסע יסורים אונ האט גבעטן פון דעם פאטער ער זאל אים שיקן געלט ווארג אונ גטראנק צוא דער קוויקן זיך דאס נפש · האט דער זון גהאפט דער פאטער זאל אים שיקן גוטע מאכלים בעסרי וויא ער פלעגט עסין אין דער היים ביי דעם פאטערס טיש ווייל אצונד דארף ער זיך דער קוויקן דאס נפש פון דעם צער וואס ער האט וואס מען טוט אים אן יסורים · אבער דער פאטער האט ניט אזו גטין ער האט אים גשיקט טרוקן ברוט מיט אבוסל וואסער איז דער זון גוועזן אגרוס ווינדר אונ שיקט נאך אמאל צוא דעם פאטער אונ בעהלט אים אזו ליבער פאטער דוא בוטסט מיר אוך גוועזן תקיפא · ענטפערט אים דר פאטער מיין קינד עס איז ניט אזוי וויא דו מיינסט וואן אז דו ביסט גוועזן ביא מיר ביא דעם טיש האב איך דיר גגעבן דיא בעסטע מאכלים ווייל איך בין גוועזן פר זעכרט אז נאר דו וועסט דאס עסין אונ קיין אנדרר וועט ביא דיר ניט אויף עסין אבער אצונד אפילו איך וועל דיר שיקן פיש אין פלייש אין אנדערליי מאכלים וועט זיך דם בראקן צוא דיר קומן דורך שלוחים דיא וואס זענן איבר דיר ממונים זייא ואכן דיך האבן רעקן בייא בוודאי דאס אוף

תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ׃ ח אִם־לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה
בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים׃ ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי
פַרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי׃ י נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים׃ יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה־
לָּךְ

רש"י

פה ארם לאלן: שלמה אהיה כעטיה: ואי"ת מס היכפת לך אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפה בוכיה על צאני: על עדרי חבירך: אצל עדרי אלה הרועים שהם רועים צאן כמותך כלומר בין גדודי האומות הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם: (ח) אם לא תדעי לך. א זיא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים שהדל הרועה מלהנהיג אותם: צאי לך בעקבי הצאן · הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים פרשני"ש בלע"ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו (ירמיה יג) נחמסו עקבך (בראשית מט) והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי: ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים · בין משכנות אשר הרועים שלה אללם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך · כנסייתי ועדתי היפה בנשים בשאר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו במך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעה גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו': (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי · למ"ד זו כמו למ"ד (שם י) לקול תתו המון מים וכמו למ"ד לרית שמניך לקבלת סוסים הרבה שאספתי מחנותי לצאת לקראתך ברכבי פרעה לסוסיעך כמ"ש (חבקוק ג) דרכת בים סוסיך הרבה שם דמיתיך רעיתי שהקתיך מלעקתך של (שמות יד) ואתם תחרישון זאת ראיתי בספרי אגדה · ד"א דמיתיך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את: לססתי · קבולת סוסים וכל' לע"ז קבליי"א: דמיתיך · ארישמא"י בלע"ז כמו (שופטים כ) אותי דימו להרוג כי שם קשטתיך צ בקישוטים נאים: (י) נאוו לחייך בתורים. שורות ממי אזן ומלאת זהב: צוארך בחרוזים · ענקי זהב ומרגליות הרוזות בפתילי זהב של ביצה היס: (יא) תורי זהב נעשה לך · נמלכנו אני

שפתי חכמים

סאן שוא ח"ל שמוני נוטרה מבודה שרים ומלות כמו ונתתי לה את כרמיה ומתרגמינן פרנסתא עכ"ל: ם בוסף וא"ת וכו' כי בזולת זה לא יתקשר סוף פסוק לראש פסוק כי סוף פסוק הוא על עדרי חביריך וזה אינו כבה ונתינת טעם לאהבה שמתחיל בה הגידה לי שאהבה וגו' רק שאינו לפי כבוד שיהיה להם מלכים ושרים מה שאין כן באנו · על כן הוסיף וא"ם וכו': צ כוונת רש"י כמה שאמר שם הראיתי לכל פי

פירוש ע"ם

פאלק בַּצָּהֳרָיִם אין מיטן טאג אזו דוא ווערסט וועלן זאגן וואס גייט דיך אן עס איז אבר ניט דיין כבוד שַׁלָּמָה ווארום אֶהְיֶה איך בין כְּעוֹטְיָה אז איין אום געוויינדע על בֵּיי עֶדְרֵי פאסטיבר חֲבֵרֶיךָ דיינע געזעלין דיא דא פיטערן אויך שאף אזו ווי דוא: (ח) דא ענטפערט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צו דיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִם אזו לא ניט תֵּדְעִי ווייסט לָךְ צוא דיר הַיָּפָה די שיינע בַּנָּשִׁים צווישן די ווייבר דס זענן די אומות וואו דוא זאלסט דיינע קינדר ווידן אז זיי זאלן ניט ווערין פאר לארין צְאִי גייא אוס לָךְ צוא דיר בְּעִקְבֵי אין דיא טריט הַצֹּאן די שאף דס זענען די אָבוֹת די דא האבן מקבל געוועזן די תורה אונ גייא אין איר וועג אונ טוא אויך ווי זיי האבן געטאן אזו וועסטו זוכה זיין וּרְעִי וועסטו ווידן אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ דיינע ציקלך דאס זענן דיינע קינדר עַל ביי מִשְׁכְּנוֹת רואונג הָרוֹעִים די אנדערע פאסטבער דס זענן די שרים פון דיא אומות: (ט) לְסֻסָתִי צוא מיין פיל פערד בְּרִכְבֵי אין דיא רייט וועגן פַּרְעֹה פון פרעה אז פרעה האט איך נאך גיאגט ביי דעם ים סוף אזו האב איך איין גיזאמלט מיינע מלאכים צוא העלפן דיר · אז דער פסוק גייט דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ דוא האסט גמאכט טרעטין אין ים סוף דיינע פערד · דא שריין ישראל צוא גאט אז דר פסוק גייט וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה׳ זיי האבן גשריגן די קינדר ישראל צו גאט דִּמִּיתִיךְ איך האב גימאכט דארטין שטיל שווייגן דיך רַעְיָתִי מיין גיזעלין ישראל · אז דער פסוק גייט ה׳ יִלָּחֵם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן גאט וועט שטרייטין פון אייערט וועגן אונ איר וועט שווייגן: (י) נָאווּ ווי זענן שיין לְחָיַיִךְ דיין קינבאקן אונ דיין האלז בַּחֲרוּזִים מיט שנירלך פערל פון ביצת הים.

קול יעקב

זעהן אנ צו דיר האט א קומן נאר טרוקן ברוט מיט תאפי נאך וואס זאל איך אן זעהן דיינו שונאים מיט דיא מאכלים · דער נמשל איז · דער חכם שלמה המלך קלאגט פאר גאט פר וואס ער הם פאר מיטן דיא שאף פון דיא יודן אונ שפייזט זייא מיט טרוקן ברוט אונ דס קומט זייא אן מיט גרוס מיא אונ יסורים · דאס האט ער גזאגט אין שיר השירים (הגידה לי שאהבה נפשי) זאג מיר איך האב דיך ליב וויא מיין לעבן (איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים) וויא אזו שפייזט דו דיא יודן וואס זענן גגלעכן צוא שאף אין מיטן טאג · דס מיינט מען אונ גלות ווס דאס גלות איז גגלעכן צו איין הייסן טאג וויא אזו שפייזטו זייא מיט טרוקן ברוט אונ מיט יסורים ענפערט דר רוח הקודש (ח) (אם לא תדעי לך) אזו דו ווייסט נים פאר וואס דאס איז (צאי לך בעקבי הצאן) גייא ארוס

לך עם נקדות הכסף: יב עד־שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: יג צרור המר ׀ דודי לי בין שדי ילין: יד אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: טו הנך יפה רעיתי הנך

יפה

שפתי חכמים

א פירש את ובמה הראיתי כי שם קשטתיך וזולת זה איך פלס שכתוב נאוו לחייך בבא דלעיל מיניה: ק דק"ל מה נעשה לב"פ נמלכנו אני ובית דיני וכו': ר פי' כשם שיש הפרש בין כסף לזהב כך יש שבח ממון הים מביזת מצרים לא שביזת מצרים היה כסף וביזת הים היה זהב אלא שביזת הים היה גדולה מביזת מצרים כהפרש זהב מכסף וכ"כ הב"ר: ש במקרא שמרים אינה לפי שדבר הכתוב בלשון נקייה רק ולא כתב

רש"י

ובית דיני ק לפני בא פרעה שאשיאנו ואחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח ג' אוצרותיו כדי שאפשט לך תורי קשוטי הזהב: עם נקודות הכסף. שהיה בידך כבר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה ביזת הים מביזת ר מצרים: נקדות. כלי כסף מנוקדים ומצויירים בהברבורות וגוונים: (יב) עד שהמלך במסבו. מסיבה כנסת ישראל ואומרת כל זה אמת טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת תופתו: נרדי נתן ריחו. חילוף להבאיש בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ולשון חבה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הבאיש או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון ש נקיה. (עיין ברש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהשתא דלא כתיב הבאיש או הסריח משום חיבה אכן לפירוש התוס' שם שפי' וה"ק מ"ש נתן ולא עזב זהו משום חיבה. אכן מה שלא כתב הבאיש או הסריח זהו בלאו הכי משום לשון נקיה): (יג) צרור המור דודי לי. דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור מור בחיקו ואמר לו הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אף לפי שמעלתי בו אמר לשכון שם: בין שדי. בין שני בדי הארון: (יד) אשכל הכפר. יש בושם ששמו כופר כמו (ש"ר ד) כפרים עם נרדים ועשוי כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי וראיתי באגדה שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה ודוגמא הי' לכמה כפרות ומחילות שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונות שנסוהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. אני הייתי בושה בקלקולי והוא מחזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדבריך ופי'

קול יעקב

אז זעה דיא גדרותי מדריגה פון דיא שאף זייא האבן ניט געשפייזט מיט קיין גוטס ווייל זייא פאסטן זיך לעבן דיא אוקסן אונ דיא אוקסן שלאגן זיי אונ הרגנן זייא אבר אז זייא וועלן זיך פאסן בזונדר דורך דעם פאסטאך וועט זייא גוט זיין דאס מיינט מען דיא יודן האבן גזונדיגט מוזן זייא זיין אונ גלות צווישן דיא היידען מוז גיין צו איך די שפע דורך דיא היידען אידר דיא שפע קומט צו איך נעמן זייא צו אונ וואס עס בלייבט פון זייא איבר דעם קומט ערשט צו איך אבר אז משיח וועט קומן וועט דיא שפע זיין פון מיר גלייך צו איך וועט איר זיך שון אן זעטן מיט אלגם גוטן: (יד) (אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי) דרשית דיא גמרא אונ מסכת שבת (דף פ"ח) אזו דעם פסוק דער וואס אלדונג איז דורך אים זאל מיר מוחל זיין אוף דער זונד פון דעם גדי דס מיינט מען דס עגל וואס איך האב איין גזאמלט צוא גלוסטן צוא מאכן דאס עגל פר איין גאט אצונד וועלן מיר פר שטיין וואס דיא יודן האבן קאלע גמאכט מיט דער מעשה פון דעם עגל איז דו זאך אזו זייא האבן עובר גוועזן אוף גאטס גבאט ווארן גאט האט אן גזאגט אז מען זאל ניט מאכן קיין אפ גאט אין זייא האבן ניט גפאלגט אין האבן גמאכט דס עגל אונ נאך האבן

פירוש ע"ט

הים: (יא) איך האב מיך בארמין אן צו רייצן אונ שטארקן דאס הארץ פון פרעה נאך יאגן דיך מיט גאר די בעסטע אוצרות דעמט ווענן תורי צוילין זהב פון גאלד נעשה לך מיר ווערין מאכן צו דיר עם מיט די נקודות הכסף גפינטילטע כלים פון זילבר דס דוא האסט גיהאט פון ביזת מצרים דען ביזת הים איז גרעסר גיוועזן אונ בעסר אז ביזת מצרים: (יב) אזו ענטפערט כנסת ישראל צו הקב"ה ווידר דו האסט אונז פר גאלטן פיל גוטס אונ מיר האבן דיר פאר גאלטן בייז עד ביז נאך שהמלך דאס דר קיניג פון דר וועלט הקב"ה במסבו אין זיין טיש פון זיינר חופה דס איז מתן תורה נרדי מיין גוועריץ נתן הט גגעבן ריחו זיין גישמאק דס איך האב גימאכט דאס עגל: (יג) צרור איין בינטיל המור דס גיווירץ דודי מיין פריינט הקדוש ברוך הוא לי צוא מיר הקדוש ברוך הוא איז צו מיר גלייך ווי דער דא האט איין גוטין פריינט אונ גיט אים איין בינטיל גיווירץ פאר ליבט ער עס גיט ער אים איין בעסרס אזו אוך הקדוש ברוך הוא הט מכפר גיוועזן מעשה עגל אונ זאגט זייט מנדר זהב צו דעם משכן דאס זאל מכפר זיין אוף דעם עגל בין צווישן שדי מיינע בריסט דס איז די (שני בדי ארון) די צווייא שטאנגען פון דעם ארון הקודש ילין טוט דיא שכינה איבר נעכטיגן (יד) אשכול איין הענגיל הכופר דס קאנפר גיווירץ דאס דא וואקסט פיר פינף מאל אין איין יאר אזו איז אוך דודי מיין פריינט הקדוש ברוך הוא לי צו מיר ער האט מיר פאר געבן פיל מאל מיינע עבירות דאס קאנפיר גיווירץ וואקסט בכרמי אין די וויין גערטנר פון גדי פון עין גדי: (טו) אזו זאגט כנסת ישראל איך בין ווארן אזו

שעמא

שֶׁה עֵינַיִךְ יוֹנִים׃ טו הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי אַף נָעִים אַף־עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה׃ יז קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים

רש"י

את יפה ויפה כי עיניך יונים כלו' כלה שעיניה כעורי' כל גופה לריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה לריך בדיקה והדוגמא זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנפשה והנך יפה בנשמע יפה במעשה אבות יפה במעשיך : כי עיניך יונים · לדיקים יש בידך שדבקו בי כיונה זו שכשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר כך (שמות לב) ויאספו אליו כל בני לוי לא טעו בעגל ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר (שם לט) והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה הרי שקלסם על כך : (טז) הנך יפה דודי אף נעים · לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה : אף נעים · שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכי וזהו קילוס של ירידת כלתו (ויקרא ט) וירא כל העם וירנו : אף ערשנו רעננה · ע"י נעימותיך את הנה רעננה · ערשנו בבניו ובבנותיו שהם כולם נקבלים אליך פה שנאמר (שם ח) ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי מטה שנאמר הנה מטתו שלשלמה וכן המקדש קרוי מטה שנאמר כיואש (ד"ה ב כב) בחדר המטות אשר בבית ה' על שהם פריין א ורביין של ישראל : (יז) קרות בתינו ארזים · שבח המשכן סוף זה : רהיטנו · לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון

שפתי חכמים

הכאים או הסרית ושו לא : ה פירש מדאמר אף נעים אף ערשינו רעננה משמע שהנעימות גורם דאף ערשינו רעננה דהל"ל מתחיל בשבחו וסיים שערשינו רעננה : א בשיר השירים רבה אף ערשינו רעננה מה מטה זו אינו אלא לפריה ורביה כך עד שלא נבנה בית המקדש כל הקהל כתי' אהבה רבות משנבנה בית המקדש פרו ורבו דאר"י מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו והיו מוליאות כפלים כיולאי מלרים :

פירוש ע"ט

שְׁעֶמְט מִיט מֵיינֶע בֵּייזֶע מַעֲשִׂים אוּנ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁטַארְקְט מִיךְ בְּדִבְרֵי רְצוּיִם אוּנ זָאגְט סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ אוּנ זָאגְט הִנָּךְ יָפָה נוּן דוּא בִּיסְט שֵׁיין רַעְיָתִי מַיין גֶיזֶעלִין יִשְׂרָאֵל הִנָּךְ יָפָה נוּן דוּ בִּיסְט שֵׁיין מִיט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע מִיט מַעֲשֵׂה אָבוֹת אוּנ מִיט דֵיינֶע מַעֲשִׂים מִיט מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן עֵינַיִךְ דֵיינֶע אוֹיגִין דָס זֶענֶן דִי צַדִּיקִים דִי צְווִישְׁן דִיר זֶענֶן יוֹנִים זֶענֶן גְלַייךְ אַז טוּבְּן וִויא אִיז אֵיין טוּיב זִיא בַּאהֶעפְט זִיךְ צוּ קֵיין אַנְדֶרֶע נִיט נָייעֶרְט צוּא אִיר פָּאר אַזוֹ אוֹיךְ בַּאהֶעפְטִין זִיךְ דִי יִשְׂרָאֵל אִין גָאט : (טז) אַזוֹ זָאגְט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וִוידֶר דִי שֵׁינְהַייט אִיז דַיין אוּנ נִיט מַיין הִנְּךָ יָפֶה נוּן דוּא בִּיסְט שֵׁיין דוֹדִי מַיין פְרַיינְט אַף אוֹיךְ נָעִים זִיס דוּא הָאסְט פַאר גֶעבִּין מֵיינֶע זִינְד אוּנ הָאסְט לָאזְן רוּעֶן דַיין שְׁכִינָה צְווִישְׁן אוּנְז אַז דֶער פָּסוּק גֵייט וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיָּרוֹנּוּ זֵייא הָאבְּן גִיזֶעהְן גָאר דָס פָאלְק ווִי דִי שְׁכִינָה הָט גִירוּט דָא הָאבְּן זֵייא גִזוּנְגֶן אַף אוֹיךְ עַרְשֵׂנוּ אוּנְזֶר שְׁפָּאן בֶּעט דָאס אִיז דָאס מִשְׁכָּן רַעֲנָנָה אִיז צְוַוייגְ הָאפְטִיג מִיט אוּנְזֶערֶע זִין אוּנ טֶעכְטֶר : (יז) קוֹרוֹת דִיא בַּאלְקִין בָּתֵּינוּ אוּנְזֶר הַוִז דָאס אִיז דָס מִשְׁכָּן אֲרָזִים סֶענֶן בּוֹמֶר רָהִיטֵנוּ אוּנְזֶערֶע בְּרֶעטֶר בְּרוֹתִים בּוּקְסִין בּוּימֶר :

קול יעקב

וַויא קַאלְט גִמַאכְט וָוס זֵייא הָאבְּן פוּגֵם גֶוֶעזְן זֵייעֶרֶע נְפָשׁוֹת תָּארוּם אַז זֵייא זֶענֶן גִשְׁטַאנֶן אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי אוּנ הָאבְּן מְקַבֵּל גֶוֶועזְן דִיא עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת זֶענֶן זֵייא רַיין גֶוֶעזְן פוּן דֶר טוּמְאָה פוּן מִצְרַיִם אוּנ אַז זֵיי הָאבְּן גִמַאכְט דָאס עֵגֶל הָט זִיךְ צוּא זֵייא אוּם גִקֶעְרְט דִיא טוּמְאָה אוּנ דִי טוּמְאָה הָאט פוֹגֵם גֶוֶועזְן אִין זֵייעֶרֶע נְפָשׁוֹת אוּנ אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע חֲכָמִים הָאבְּן גִזָאגְט אַז נָאט מַאכְט זִיךְ אַלֵיין שׁוּלְדִיג וָואס מִיר זִינְדִיגֶן קֶעגְן אִים תָּארֶן דִיא בְּחִירָה אִיז נִיט בַּייא אוּנְז וַוייל גָאט הָאט בִּשַׁאפְן דֶעם יֵצֶר הָרַע זֶענֶן מִיר גֵייט דוּרְךְ דֶעם יֵצֶר הָרַע צוּ זִינְדִיגֶן אִיז דִיא זִינְד פוּן דֶעם עֵגֶל אוֹיךְ דוּרְךְ דֶעם יֵצֶר הָרַע זֶענֶן מִיר זִיךְ אוֹיךְ נִיט שׁוּלְדִיג · דְרוּם דַארְף אוּנְז גָאט מוֹחֵל זַיין · עֶס אִיז אַמְשָׁל אֵייגֶער אִיז אַרַיין גִקוּמֶן צוּא זַיין חָבֵר אִין שְׁטוּבּ אַרַיין אוּנ אִין שְׁטוּבּ אִיז גִשְׁטַאנֶן אֵיין קַאסְטֶן פוּל מִיט טֵייעֶרֶע כֵּלִים גְלֶעזֶערְנֶע אִין עֶס אִיז נָאךְ גֶוֶועזְן אַקַאסְטֶן כֵּלִים מִיט טֵייעֶרְן בּוֹמֶל אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ הָט זִיךְ פַר טְשֶׁעפֶּעט מִיט דֶעם קַאסְטִין אִין דֶעם קַאסְטֶן · אוּנ הָאט זִיךְ צוּא רִיסְן דֶעם קַאסְטֶן אוּנ הָאט אוּם גֶווָארְפֶן דֶעם קַאסְטֶן מִיט דִי כֵּלִים אוּנ עֶס אִיז צוּ בְּרָאכְן גֶווָארֶן דִיא גְלֶעזֶערְנֶע כֵּלִים מִיט דִי כֵּלִים פוּן בּוֹמֶל אוּנ דֶער בּוֹמֶל אִיז אוּם גִנָאסֶן גֶווָארֶן אוּנ דֶר שָׁאדֶן הָט בִּטְרָאפְן זֵייעֶר פִיל גֶעלְט הָאט דֶר בַּעַל הַבַּיִת גִשְׁלֶעפְּט דֶעם מֶענְטְשֶׁן צוּם רָב אוּנ הָאט אִים גִמָאנְט עֶר זָאל אִים בְּצָאלְן פַאר דֶעם שָׁאדֶן הָאט דֶער מֶענְטְשׁ נִטְעַנְּת צוּא דֶעם בַּעַל הַבַּיִת דוּא בִּיסְט אַלֵיין שׁוּלְדִיג אִין דֶעם שָׁאדֶן וָואס אִיךְ הָאבּ גִמַאכְט · וַוייל דוּא הָאסְט גִשְׁטֶעלְט דֶעם קַאסְטֶן אִין מִיטְן שְׁטוּבּ וְויא מֶענְטְשֶׁן גֵייעֶן · הָאט דֶער רָב גִפַּסְקֶנְ'ת אַז דֶער מֶענְטְשׁ הָט רֶעכְט עֶר דַארְף נִיט צָאלְן פַאר דֶעם שָׁאדֶן נָאךְ דֶעם טַעֲנָה דֶער מֶענְטְשׁ אַז אִיךְ בִּין נִיט שׁוּלְדִיג אִין דֶעם שָׁאדֶן דַארְף זִיךְ דֶער בַּעַל הַבַּיִת מִיר בְּצָאלְן פַאר מַיין קַאפְּטֶן וָוס אִיךְ הָאבּ צוּ רִיסְן אוּנ דֶעם קַאסְטֶן · דֶער נִמְשָׁל אִיז · אַז דִיא יוּדְן זֶעהֶן אַז גָאט מַאכְט זִיךְ אַלֵיין שׁוּלְדִיג וָאס דִיא יוּדְן הָאבְּן גִזוּנְדִיגְט וַוייל עֶר הָאט בַּשַׁאפְן דֶעם יֵצֶר הָרַע דְרוּם זֶענֶן זֵייא פָּטוּר פוּן צוּא גִשְׁטְרָאפְט וֶוערְן וָואס זֵייא הָאבְּן קֶעגְן אִים גִזוּנְדִיגְט בָּעטְן זֵייא שׁוֹן גָאט אוּנ זָאגְן עֶר דַארְף זֵיי מְתַקֵּן זַיין דֶעם פְּגָם וָואס זֵייא הָאבְּן פוֹגֵם גֶוֶועזְן אוּנ זֵייעֶרֶע אֵייגֶענֶע נְפָשׁוֹת חַייל דֶער פְּגָם פוּן דִיא נְפָשׁוֹת אִיז אוֹיךְ גִקוּמֶן דוּרְךְ דֶעם יֵצֶר הָרַע אַזוּי ווִי דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָאט אִים גֶווָארְפֶן דֶעם קַאסְטֶן הָאט גִטַעֲנֶה'ת אַזוֹ מְתַקֵּן דִיא יוּדְן אוֹיךְ · אוּנ אַזוֹ דַרְשִׁ'ית דִיא גְמָרָא דֶעם פָּסוּק פוּן שִׁיר הַשִּׁירִים : (אֶשְׁכּוֹל) מַאכְט אִישׁ כֹּל · דֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶס אִיז אַלֶעגְג דוּרְךְ אִים דָס מֵיינְט מֶען דִיא יוּדְן זָאגְן אוּנְזֶערֶע זִינְד אִיז דוּרְךְ נָאט וַוייל עֶר הָאט בַּשַׁאפְן דֶעם יֵצֶר הָרַע · (הַכּוֹפֶר) זָאל אוּנְז מְכַפֵּר זַיין פַר נֶדֶר דִיא זִינְד פוּן דֶעם עֵגֶל

אֲרָזִים רָהִיטֵנוּ רחיטנו כתיב בְּרוֹתִים: ב א אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים:
ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין
הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: ד הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי
אַהֲבָה: ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ו שְׂמֹאלוֹ תַּחַת

לראשי

רש"י

בריחים אך ידעתי שאף בלשון משנה שנינו רהיטי ביהו של אדם הן מעידים בו: (א) חבצלת היא שושנה: שושנת העמקים נאה משושנת ההרים לפי שמרטבת תמיד שאין כח החמה שולט שם: (ב) כשושנה בין החוחים שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ובאדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים בין הבחורים הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי וישבתי ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: (ד) אל בית היין אל אהל מועד ששם ניתנו פרשיה וביאוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה וקבוצתי שדגלני אליו אהבה היא עלי עתה זוכרת אהבתו ודגלו אשר"יים בלע"ז: (ה) סמכוני עתה כמדת החולים באשישי ענבים או באשישות סלת נקיה: רפדוני רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים כי חולת אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי רפידה לשון מצע היא כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי טיט: (ו) שמאלו תחת לראשי:

קול יעקב

וואס דיא שנד האט אונז פונם גוועזן אונזרי נפשות · אתוץ וום נאט האט מיר כוחל גוועזן ער זאל מיך נים שטראפן וואס איך האב טעגן אום גזונדיגט דער · פנם פון אונזרי נפשות אין אבער נאך גגלובן דרום ווילן מיר ער זאל אונז מתקן זיין דעם פגם פון אונזרי נפשות: (ד) (הביאני אל בית היין) דיא יודן זאגן נאט האט מיך געבראכט אונ דעם הויז פון יין זאגט דער מדרש (יין) בטרעפט זובציג דאס טיינט מען דיא זובציג אומות פון דעם גאנצן ליבשאפט וואס נאט האט ליב גהאט פריער זיא היידן אוך האט ער נאר אונז יודן ליב גהאט כדי מיר זאלן יבשינן זייתר חלק ליבשאפט אוך אוף אונזר ליבשאפט וואס מיר האבן מקבל גוועזן דיא תורה האט ער אונז ליב איז נאט בכיוון ארום גגאנגן מיט דער תורה צו אלי זיבציג אומות זייא זאלן מקבל זיין דיא תורה וואורן ער האט גוויסט אז זייא וועלן נים וועלן מקבל זיין די תורה וועט ער אונז ליב האבן אטפיל ליבשאפט דאס ליבשאפט וום ער האט פריער ליב גהאט דיא היידן האט ער אצונד ליב עס איז אמשל איין שר איז גקומן אין איין דארף אריין אונ אין דעם דארף איז געסן איד וואס האט פאר קופט בראנפין אונ דער יוד האט נושא חן גוועזן בייא דעם שר האט דר שר דעם יוד זייער ליב גהאט איז דר שר בייא דעם יוד איין גשטאנן אציים מים זייני פערד מים דיא קנעכט כדי דער יוד זאל אן אים פאר דינן פיל געלר וועלכי זאך ער האט ביי דעם יודן גקופט האט ער אים גצאלט צוויי מאל אזו פיל וויא פיל עס האט דיא ווערט אונ דער שר האט גקופט בייא דיא בויערן פון דעם דארף הייא אונ האבר פון דיא פערד וועגן אונ האט זייא אוך גצאלט טיין וויא פיל עס האט דיא ווערט פרעגט אים

פירוש ע"מ

(א) אני איך בין חבצלה אז איין רוז השרון דעם פלון שושנת איין רוז העמקים פון די טיפע טאל: (ב) כשושנה אז איין רוז דיא דא שטייט בין צווישן החוחים דיא דערנר די דא ווערט פון זייא גישטאכין אונ זיא בלייבט דא שיין אונ רוט כן אזו איז אוך רעיתי מיין גזעלין ישראל בין צווישן הבנות די טעכטר אונ זיי בלייבן ביי איר גלויבן: (ג) כתפוח אז איין עפיל בוים בעצי צווישן די בוימר היער פון וואלד וויא איין עפיל בוים איז גליבטר אין וואלד אז אלי וואלד בוימר כן אזו אוך דודי מיין פריינט אונזר גאט דער בעסטר גאט פון אלע געטר בין צווישן הבנים די אנדערע געטר דרום אוך בצלו אין זיין שאטין חמדתי איך האב גילוסט וישבתי אונ איך בין געזעסן אדר ווי אז איין עפיל בוים אין וואלד האט ווייניג שאטין זוא לויפט איטליכר דר פון אוועק כן אזו איך אוך דודי מיין פריינט דר הער גאט בין צווישן הבנים עמון ומואב אונ כנען זייא זענן גלאפין אלע גאר אוועק אונ וואלטין נים מקבל זיין דיא תורה אבר איך בצלו אין זיין שאטין חמדתי האב איך ניגלוסט וישבתי אונ בין געזעסן ופריו אונ זיין פרוכט דאס איז זיין תורה ומצות מתוק איז זיס לחכי צוא מיין גומן (ד) הביאני ער האט מיך גיבראכט הקדוש ברוך הוא אל בית היין צום וויין הויז דס איז דער אוהל מועד צו לערנן מיך די פרושים אונ די דקדוקים פון דר תורה ודגלו אונ זיין פאר זאמלן דס ער מיך האט גזאמלט צו זיך עלי אוף מיר אהבה איז אצונדערט נאך גיליבט: (ה) סמכוני אונטר לעהנט מיך באשישות מיר בעכער וויין ודער מיט העמיל מעל רפדוני שפרייט מיך בתפוחים מיט עפיל כי ווארום חולת איין קרענק אהבה פון ליבשאפט וועגן אני בין איך נים אין ארץ ישראל: (ו) שמאלו זיין לינקע האנט תחת הינטער

לראשי

לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא
מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ ט דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה

רש"י

במדבר: וימינו תחבקני. דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום החונה מוריד להם מן ושלו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה לאהבתו: (ז) השבעתי אתכם. אתם ז' האומות: בצבאות או באילות: שתהיו הפקר ומאכל לצביים ואיילים: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה. שביני לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות אחריכ': עד שתחפץ. בכל עוד שהיא הקוצה בלבי והוא חפץ בי: עד שתחפץ: כמו עד שהמלך במסיבו בעוד שהמלך במסיבו: אם תעירו. הם השניאו כמו (שמואל א כד) ויהי ערך (דניאל ד) ופשרה לערך: ואם תעוררו. כמו העורר על השדה קלניי"ר בלע"ז יש מדרשי אגדה רבי' ואינם מתיישבי' על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה והמשכן וביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחורבנו: (ח) קול דודי. חוזר המשורר על הראשונות כאדם שקצר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר האיך פקדם במצרי' בלשון חבה ועכשיו חוזר ואומר מבוכה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי אחריו כן היתה נואש הייתי אומרת לגאול' עד תום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הבתרים: קול דודי הנה זה בא. לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) דומה דודי לצבי. בקלות מרוצתו שמיהר לבא כצבי וכעופר האילי' עופר איל בחור: הנה זה עומד וגו'. סבורה הייתי ליישב עגונה עוד

פירוש ע"ם

לְרֹאשִׁי צו מיין קאפ אין דער מִדְבָּר. וִימִינוֹ אונ זיין רעכט האנט תְּחַבְּקֵנִי זיא טוט ארום האלזין מיך דאס איז דר עֲנַן הַכָּבוֹד דר דא גייט פאר ישראל דרייא טאג רייז אום זעהן צו זיי איין מְקוֹם מְנוּחָה אונ אז זיי ווארין אין מְקוֹם מְנוּחָה האט ער זייא געגעבן מָן וּשְׂלָיו: (ז) אזו האט גזאגט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צוא דיא אומות פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִשְׁבַּעְתִּי איך טוא באשווערין אֶתְכֶם אייך דיא דא זענן גיגליכן בְּנוֹת צו די דערפר יְרוּשָׁלַיִם דס איר זאלט זיין בִּצְבָאוֹת גלייך אז דיא הירשין או אדער בְּאַיְלוֹת גלייך אז די אינדין הַשָּׂדֶה פון דעם פעלד אִם אויב תָּעִירוּ איר וועט מאכן איין פיינט שאפט וְאִם אונ אויב תְּעוֹרְרוּ איר וועט מאכן קריג צווישן מיר אונ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאַהֲבָה די ליבשאפט עַד דר ווייל שֶׁתֶּחְפָּץ זיא איז אין מיין הארץ בגערט: (ח) אזו זאגט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל איך האב מיך מְיָאֵשׁ גיוועזן צו זיין פיר הונדרט יאר אין גָלוּת מִצְרַיִם אָבֶר איך הער קוֹל דאס שטים דוֹדִי מיין פריינט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנֵּה נון זֶה דער דאזיגר בָּא ער איז גיקומן פר די צייט מְדַלֵּג גלייך אז איינער שפרינגט עַל איבר הֶהָרִים די בערג מְקַפֵּץ גלייך אז איינער הופט עַל איבר הַגְּבָעוֹת דיא הויך: (ט) דּוֹמֶה ער איז גלייך דוֹדִי מיין פריינט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִצְבִי צו איין הירש צו אייליז דיא גְאוּלָה פון מִצְרַיִם אונ בָּבֶל או אדער לְעֹפֶר צוא איין יונגן הָאַיָּלִים דיא אינדין הִנֵּה נון זֶה דער דאזיגער עוֹמֵד טוט שטיין אַחַר כָּתְלֵנוּ הינטער אונזער וואנט מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלּוֹנוֹת ער לוגט פון דיא פענצטער פון הימל מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים

קול יעקב

דער יוד צו וואס מאכסט דוא רייך דיא בוערן אומזיסט זייא האבן זיך ביי דיר נים נושא חן גיוועזין ענטפרט אים דר שר זאלסט וויסען אז וואס איך מאך זייא רייך איז כדי עס זאל דיר נים זיין וואהן איך וויים אז אין גאנצן דאס געלד וועט בייא דיר בלייבן וואהן זייא וועלן זיך בוודאי שיכורן אזו וויא דר שמייגר איז פון בוערן מאך איך זייא אוך רייך כדי ווייטר געלט זאל בלייבן בייא דיר. דער נמשל איז גאט האט בשאפן דיא וועלט נאר פון דיא יודן וועגן. אונ האט זייא צו גטיילט איין ליבשאפט אזו וויא עס גהער צו זייא אונ האט צו דיא היידן אוך צו גטיילט אחלק אין דיא מצות ער האט זייא אך גזאגט זייא זאלן האלטן זיבן מצות. אונ דורך דיא מצות האט ער זייא צו גטיילט אחלק ליבשאפט אונ דיא כוונה פון גאט איז גוועזן כדי אז עס וועט קומן דיא צייט חס ער וועט דארפן געבן דיא תורה אונ דיא היידן וועלן נים וועלן מקבל זיין אז וויא ער האט פריער גוויסט אונ דיא זיבן מצות וואס זייא זענן פריער אך גזאגט גוואהרן וועלן זייא אוך נים מקיים זיין וועלן שון דיא יודן ממילא צוא נעמן פון דיא היידן ווייטרי מצות מיט ווייטר ליבשאפט וואס גאט האט זייא צו גטיילט וועלן שון דיא יודן האבן אמפיל ליבשאפט ווייטר איינן ליבשאפט וואס גאט האט זייא ליב אונ דאס ליבשאפט פון דיא היידן וואס גאט האט זייא ליב גהאט. דס דריגט דער מדרש אז יין סיינט מען דיא זיבציג היידן אונ פון דעם גאנצן ליבשאפט וואס גאט האט ליב גהאט פריער די היידן אוך איז נאר כדי ער זאל אונז ליב האבן: נאך אמשל איינר האט גהאט אמאך קונדר אונ פון דיא אלי קונדר איז אים איין נים גבליבן נאר עמלעכי האט ער אימלעכן גשענקט אשטוב מיט איין פעלד אין אחוץ דעם איז גוועזן זיין מנהג אז אמאג אונ יאר האבן גדארפט אלי קונדר קומן צוא אים אהיים אונ האט זייא גמאכט אסעודה אונ האט זיך מיט זייא משמח

זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ י עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יא כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו הסתיו קרי עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃
יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ׃ יג הַתְּאֵנָה
תנטה

שפתי חכמים

ב דק"ל דבתחלה אמר קול דודי וגו' על מבירות הקץ ואח"כ אמר הנה זה עומד כו' · לכ"פ סבורה הייתי כלומר הפסוק הזה מפרש אופן הקול הנזכר ושבת המבירות כאלו אמר מה שאמרתי קול דודי הנה זה כך היה סבורה הייתי לישב עגונה ט' שנה הודיע שהיה עומד ומציץ כו' ואז קול דודי הנה זה בא ועונה דודי בקול רם ואמר לי קומי וגו' : ג דק"ל הלא לא מצינו שאמר לישראל רק למשה לכ"פ לי על ידי משה : ד דק"ל היכן אמר זה · לכ"פ אעלה אתכם וגו' : ה לפי מה שפי' ענה ל' עניית קול רם ומהו העניה אמר לי ע"י משה שבא עת גאולתי כדאמר אעלה אתכם ואחר כך פירש לפי מדרש רבותינו ז"ל בשיר השירים רבה דקשה היינו עניה היינו אמירה ותרתי למה לי לכך דרשו ענה דודי ע"י משה ואמר לי ע"י אהרן : ו דק"ל כל"ל רק לכי לך מהו קומי לך ולכי לך · לכ"פ זרזי עצמך וכו' וכן הוא בש"ה רבה · אך קשה למה לא פי' זה לעיל אחר שפי' ענה דודי לי הל"ל מיד ד"א ענה ע"י משה וכו' · ונ"ל דאין כוונת רש"י לפרש ענה דודי וגו' · אך מה שפירש כן עשה לי דודי הולך להביא שיר השירים רבה מה שפירש על הענין הזה התחיל הענין מראש דהיינו מענה דודי וגו' עד יונתי בחגוי וגו' וכתב הענין הזה מראש ועד סוף כפי מה שהוא בשיר השירים רבה ולולי שהולך להביא כל השיר השירים רבה על פסוקי דהנה הסתו עבר וכו' לא היה מביא אותו על פסוק ענה דודי רק [illegible] שהולך להביאו על סוף הענין לכן כתב אגב זה כל הענין מתחלה ועד סוף : ז השיר הגדול מפרש ברבות · זה משה

רש"י

ימים רבים : ב והנה הוא הודיע שהיה עומד ומציץ מן החלונות השמים את העשוי לי שנא' (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגו' : (י) ענה . לשון עניה ול' צעקת קול רם וזה בנין אב לכולם (דברים כז) וענו הלוים : ואמר לי : ע"י ג משה : קומי לך · (שמות ג) אעלה אתכם ד מעני מצרים : (יא) הנה הסתיו עבר · אין עכשיו טורח בדרך שסתיו חורף תרגום חורפשתא : (יב) הנצנים נראו בארץ · קרבה ימי החמה שהאילנות מוציאין פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם : עת הזמיר הגיע · שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים : וקול התור · כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות משוררים ומצפצפים בימי ניסן : (יג) התאנה חנטה פגיה . כמשמעו · והגפנים סמדר · כשנפל הפרח והענבים מובדלי' זה מזה וניכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר . כל הענין הזה ה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי : ענה דודי על ידי משה : ואמר לי . על ידי אהרן : קומי לך · זרזי ו עצמך (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו : כי הנה הסתו עבר : אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משנולד יצחק :

הגשם : שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו כלומר שמונים ושש שנה של קושי השעבוד עזרו עליכם והלכו להם משנולדה מרים הקשו המצריים שעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים על שמרורים : (יב) הנצנים נראו בארץ . הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל צרכיכם : עת הזמיר הגיע : שאתם עתידים לומר שירה על הים : וקול התור : קול התייר ז הגדול · דבר אחר קול התור קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים · (יג) התאנה חנטה פגיה · הגיע זמן של בכורים לקרב שתכנסו לארץ : והגפנים סמדר · קרב זמן

קול יעקב

גוזן אונ האט אימלעבן גגעבן אמתנה אמאל האט ער גשוקט נאך זייא זיי זאלן קומן אין דעם טאג וואס עס איז גוועזן אפ געצט אזו וויא דער מנהג איז גוועזן זענן זייא ניט גקומן אלי מיט אמאל נאר איינצוג וויים · האט דער פאטר פאר אובל גהאט וואס זייא זענן ניט גקומן אלי מיט אמאל · פרעגן אים דיא קינדר וואס גוויינסטי אז מיר קומן אלי מיט אמאל אודר וואס ווערסטי אן אז מיר קומן איינצוג וויים · וואס איז דער חילוק ענפרט דער פאטר איר זאלט וויסן קינדר אז איך האב אייך ליב מחמת צווייא זאכן אמאל וויל אפאטר האט ליב זיין קינדר אונ מחמת דעם ליבשאפט האב איך אייך אימלבן

פירוש ע"ט

ער לוגט פון דיא שפאלטן צו זעהן וואס מען האט מיר גיטאן אין מִצְרַיִם אז דער פסוק גייט רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם איך האב גיזעהן דעם פיין וואס מען טוט מיין פאלק אין מִצְרַיִם : (י) עָנָה ער שרייעט דודי מיין פריינט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דורך משֶׁה וְאָמַר אונ האט גיזאגט לִי צו מיר דורך משֶׁה וְאַהֲרֹן קוּמִי שטייא אויף לָךְ פון דיינט וועגן צו אנטלייען כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלוֹת רַעְיָתִי מיין גיזעלין יָפָתִי מיין שיינע וּלְכִי לָךְ אונ גייא דיר : (יא) כִּי דען הִנֵּה הַסְּתָיו דער ווינטער עָבָר איז איבר גפארן דס זענען די פיר הונדרט יאר פון מִצְרַיִם האב איך גירעכינט משנולד יִצְחָק הַגֶּשֶׁם דער רעגין חָלַף איז איבר גפארן הָלַךְ לוֹ איז אוועק גיגאנגן דאס זענן זעקס אונ אכציג יאר פון עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ די האבן זיך אן גהובן פון גיבארין מִרְיָם : (יב) הַנִּצָּנִים דיא שפראצונג נִרְאוּ איז גיזעהן בָּאָרֶץ אין לאנד דס איז משֶׁה וְאַהֲרֹן זענן אן גיבריים פר אייך צוא אלע באדערפעניש עֵת די צייט הַזָּמִיר דס איר זאלט זינגען שִׁירָה אוף דעם יַם הִגִּיעַ הַתּוֹר דיא צייט דאס איר זאלט אויס מִצְרַיִם גיין נִשְׁמַע איז וואורן גיהערט בְּאַרְצֵנוּ אין אונזער לאנד : (יג) הַתְּאֵנָה דער פייגן בוים חָנְטָה זיא עפ[illegible] פַּגֶּיהָ אירע פייגן דס זענן דיא פושעי ישראל דיא

זענן

הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי לך ק׳ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יד יוֹנָתִי
בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב
וּמַרְאֵיךְ יתיר י׳ נָאוֶה׃ טו אֶחֱזוּ־לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ
סמדר

רש"י

נסכי היין · דבר אחר כשרים שבכם חנטו והגלו לפני תשובה טובים והריחו ריח טוב : קומי לכי · כתיב יו"ד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. דבר אחר כתאנה הנסה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפלה : והגפנים סמדר נתנו ריח . אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא : (יד) יונתי בחגוי הסלע · זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב"ה הראיני את מראיך את כשרון פעלתך למי את פונה בעת צרה : השמיעני את קולך . (שמות יד) ויצעקו בני ישראל אל ה׳ : בחגוי · בנקיקי הוא ל׳ שבר ודומה לו (תהלים קז) יחוגו וינועו (ישעי׳ יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלה קצוי וכן (שמואל ב י) ויכרות את מדויהם : מדרגה : איסקלוי"ש בלע"ז כשעושין חריץ סביבות המגדלי׳ ושופכים עפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו : בסתר המדרגה : פעמים שיש בהן חורי׳ ונכנסים שם שרצים ועופות : (טו) אחזו לנו שעלים · שמע הקב"ה את קולם ח צוה את הים ושטפם זהו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולי׳ שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר שהענבים דקים כשהית׳ בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשין את הזכרים והתינוק שמון והוא בן שנה או בן שנתים והן מביאין התינוקות מבית מצרי ותינוק מצרי מדבר ותינוק

שפתי חכמים

בשעה שאמר כה אמר ה׳ כחצות הלילה : ח דק"ל קודם זה דבר מה שאירע להם על הים ויצעקו בני ישראל אל ה׳ ואיך חזר ואמר מה שעשו לו המצריים · לכ"פ דקאי אלעיל ויצעקו בני ישראל אל ה׳ שמע הקב"ה את קולם וכו׳ זהו אחזו לנו השועלים וכו׳ שם המצריים ואת"כ ק"ל מהו שועלים קטנים וכי קטנים היה שוטף ולא הגדולים לזה פירש הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים וכו׳ פי׳ ומ"ש שועלים קטנים הוא רק לנתינת טעם למה נשטפו הקטנים ולפי זה יהיה פירוש הכתוב אחזו לנו שועלים וכולל הגדולים והקטנים ואחר כך אמר הכתוב עצמו למה ענש הקטנים וכתב שועלים קטנים מחבלים את

פירוש ע"ט

זענן גישטארבן בִּשְׁלֹשֶׁת יְמֵי אֲפֵלָה וְהַגְּפָנִים אונ דיא ווין שטאק סְמָדַר אום צייטיגע די איבריגע האבן תְּשׁוּבָה גיטאן נָתְנוּ האבן גיגעבן רֵיחַ גישמאק אונ האבן גיטאן מַעֲשִׂים טוֹבִים קוּמִי שטייא אויף לָךְ צו דיר אונ זייא מְקַבֵּל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת רַעְיָתִי מיין גיזעלין יָפָתִי מיין שיינע וּלְכִי אונ גייא לָךְ צוא דיר : (יד) אז פַּרְעֹה האט נאך גיאגט די יִשְׂרָאֵל ביוא דעם ים זענען גלייך גיוואָרן יוֹנָתִי אז איין טויב דיא דא פליהט פאר איין שפארבער אונ קומט בְּחַגְוֵי אין שפאלטן הַסֶּלַע דעם פעלזין בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה אין פר באָרגינש די שטאפיל אונ דריגן איז איין שלאנג וויל זיא ארויין בייסט דיא שלאנג אונ דרויסן איז דער שפארבער אזו ווארין אוך דיא יִשְׂרָאֵל פאר זייא וואר דאס ים אונ הינטער זייא ווארן דיא מִצְרַיִם אן דיא זייטן ווארין חַיּוֹת רָעוֹת · דא זאגט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צוא יִשְׂרָאֵל הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ טוא מיר ווייזן דיין אן גיזיכט צו וועמן דוא קערסט זיך אין איין עת צָרָה הַשְׁמִיעִנִי אֶת קוֹלֵךְ לאז מיך הערין דיין שטים פון דער תְּפִלָּה אז דער פָּסוּק גייט וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה׳) · כִּי קוֹלֵךְ וגו׳ ווארום דיין קול איז זיס אונ דיין גישטאלט איז שיין (טו) אֶחֱזוּ לָנוּ שֻׁעָלִים זאגט גאט באגרייפט צוא אונז דיא פיקס דאס זענען דיא מִצְרַיִם דיא זענען גיוועזן גלייך אז פוקסין וויא

קול יעקב

גשענקט איין שטוב מ מ איין פעלד עס איז אבער בייא מיר פאר האנדן נאך אליבשאפט וואס איך האב אייך ליב וויל איר זענט גוועזן בייא מיר אסאך קונדר אצונד זענט איר גבליבן נאר אביסל זענט איר ביא מיר חשוב דרום ריף איך אייך אטאג אין יאר צוא מיר אין שטוב אביין איך זאל מיך מיט אייך משמח זיין ווארום פון אסאך איז מיר מיין ניט גבליבן נאר איר · זענט איר בייא מיר גליבט אונ דאס ליבשאפט קען בייא מיר מיין ניט זיין נאר אז איר קומט אלי מיט אמאל אונ איך זעה אז איך האב ניט מיין אתוץ אייך אבר אז איר קומט צוא מיר איינציג ווייס איז ביא מיר ניט אזו דאס ליבשאפט · דער נמשל איז · דער מדרש זאגט אז גאט ציילט דיא יודן איינציג ווייס אונ דער נאך ציילט ער זייא אין כלל ווייל ער וויל זיך מיט דיא יודן מהנה זיין וואָרן קיין שום היידען איז ביא אים ניט חשוב נאר דיא יודן · אונ דאס צוויי מאל ציילן איז אקעגן דיא צווייא ליבשאפט וואס גאט האט אונז ליב אמאל ווייל מיר האבן מקבל גוועזן דיא תורה אונ דאס אנדרי מאל ווייל קיין שום היידן האט ניט גוואלט מקבל זיין דיא תורה נאר מיר יודן האט אונז גאט נאך מיין ליב דרום ציילט ער אונז אונ כלל את איז זיך מיט אונז מהנה דאס זאגט דר מדרש (הביאני אל בית היין) דאס ווארט יין בטרעפט זיבעציג דאס מיינט מן דיא שבעים אומות פון דעם גאנצן ליבשאפט וואס גאט

אין

סְמָדַר׃ טז דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ יז עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב
דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־הָרֵי בָתֶר׃ ג א עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת
בקשתי

רש"י

ישראל עונהו ממקום שממון שם והיו חופשין ומשליכין אותו ליאור ולמה קרא אות' שועלי' מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטי' לאחוריהם שנ' (שמות יד) אנוסה מפני בני ישראל: שועלים קטנים. כתיב חסר וי"ו על שם שהיה נפרע מהם במים שמזדו בשעלו של מקום: (טז) דודי לי ואני לו. הוא כל צרכיו תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים: הרעה. את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה: (יז) עד שיפוח היום. מוסב למקרא של מעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן שגרם ט העון ושזפתני השמש י כחום היום וגבר השרב: ונסו הצללים. שחטאו בעגל כ חטאנו במרגלים: ונסו הצללים זכות המגינות עלינו פרקתי עולו: סוב דמה לך דודי: גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני: בתר. ל' חלוקה והפלגה: (א) על משכבי בלילות: ל בצר לי שישבתי אפילה כל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל

שפתי חכמים

את הכרמים וכו' פירש שאף הקטנים וכו': ט דק"ל לשון עד מורה על מרחק זמני או מקומיי לזה פירש מוסב למקרא שלמעלה היינו דודי לי ואני לו עד זמן וכו' דהיינו מרחק הזמני: י פירושו של מלת היום הוא מפרש דאילו מלת שיפוח היה די במה שפירש ששזפתני השמש ולמה הצריך לומר כחום היום. אלא ע"כ מלת היום הוא דקמפרש: כ אינו מפרש רש"י ונסו הצללים דהא אחר כך מפרש ונסו הצללים ומה שכתוב ונסו הצללים דברי רש"י הוא וסיומיה דדבריו הוא ששזפתני השמש כחום היום וגבר השרב ונסו הצללים. דקשה לרש"י איך יתפעל ניסת הצללים משזיפת השמש. לכן פירש וגבר השרב ומתוך כך נסו הצללים. ואחר כך פירש איזה עון גרם שזיפת השמש וכתב חטאנו בעגל וכו' ואחר כך שפירש פירושו על שיפות היום אז חזר ופירש דבריו על ונסו הצללים. דקשה לרש"י למה לי ונסו הצללים הרי החטא הוא גורם שזיפת השמש וזהו רמז בשיפות היום ואם כן מהו ונסו הצללים לכן פירש זכיות וכו' ואם כן תרי מילי נינהו שיפות היום מורה על החטא ואף אם יש חטא דילמא היו להם זכיות כנגדם לזה מורה ונסו הצללים דלא היו להם זכיות וכמיעוט זכיות נגד ג"כ אינו די דדילמא אף שלא היו להם זכיות אפשר דגם חטא ועון לא היו להם לזה אמר הכתוב דהיה להם חטא ועון ופרקו עול מצות המגינות: ל קשה לרש"י מהו על משכבי בלילות בקשתיו אם ישכב על משכבו איך יבקש. לכן פירש בצר לי וכו' כלומר על משכבי משל הוא לישיבה באפילה:

פירוש ע"ט

איין פוקס לויגט הינטער זיך צו אוועק לויפן אזו דער פסוק גייט (אנוסה מפני ישראל): שועלים קטנים מחבלים פיקט דאס זענען די קליינע קינדר פון מצרים זיא פאר דארבן כרמים די היין גערטנער וכרמינו סמדר אונ אונזער וויין גארטן איז נאך שפראצונג דרום הט גאט די מצרים פר פלייצט אין ים סוף: (טז) דודי לי מיין פריינט הקדוש ברוך הוא איז צו מיר ער בגערט אלע זיינע בדערפינש פון קיינעם נאר פון מיר ער זאגט עשו פסח מאכט איין קרבן פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ואני לו אונ איך צוא אים איך באגער מיין באדערפניש פון קיין אנדערן גאט נאר פון אים הרועה בשושנים דער דא פיטערט די שאף ישראל אין רויזן גארטין: (יז) וויא לאנג גיווערט די ליבשאפט עד שיפוח היום ביז ער וואר דער היצט דער טאג זיא פאר ברענט מיך דיא זון אונ מאכן דאס עגל אונ זינדיגן ביי די מרגלים ונסו הצללים אונ זויא זענן אוועק גיפלוגן די שאטן דאס זענן די זכיות די באשיצן אוף אונז אז איין שאטן אונ דורך דעם סוב דמה לך קער דיך אפ פון מיר אונ זייא גליך צו דיר דודי לצבי או לעופר האילים מיין פריינט צו איין הירש אדער צו דיא יונגע אינגרן על הרי בתר אוף דיא בערג דיא דא זענען פון מיר וייט אונ אפ גיטיילט: (א) על משכבי בלילות אוף מיין געלעגר ביי דיא די נעכט דס זענין דיא אכט אונ דרייסיג יאר דאס איך בין גיגעסן אין דער מדבר פאר פינצטערט דם הקדוש ברוך הוא איז אוף מיר

קול יעקב

האט פרוער ליב גהאט דיא היידן הט ער אצונד נאר אונז ליב האבן מיר צווייא ארלייא ליבשאפט וס גאט הט אונז אליין ליב אונ דאס ליבשאפט וואס מיר האבן גידרשית פון דיא היידן דרום זאגט ווייטר דער פסוק (ודגלו עלי אהבה) דאס ליבשאפט וואס מיר האבן גידרשית פון דיא היידן ווערט אנדערש נים דר קענט נאר אז מיר זענן איין גזאמונגט אין איינם צוא דיא מצות פונקט אזו וויא דאס משל פון דעם פאטער מיט דיא קינדר ער הט זייא ליב אז זייא זאמלין זיך איין צוא אים אונ איינם: נאך איין מאמר אוף דעם פסוק (ודגלו עלי אהבה) דער מדרש דרשית דאס ווארט ודגלו (ודילוגו עלי אהבה) אפילו דער פראסטר מענטש לערינט אין דער תורה גהיפט ער לערינט מיט איין טעות איז דאס אוך חשוב ביי גאט גלייך וויא דער וואס לערונט וויא גהער צוא זיין ווארן דיא תורה ווערט גידרשית מיט אלי ז. ופנים אפילו מיט טעותין איז אוך גוט עס איז א משל ארופא שיקט רצעפטען צוא איין חולה אונ איין אנדערר שטאט ארויין אונ איז אים מודיע וויא אזו ער זאל זיך נוהג זיין מיט דיא רצעפטן איז דער חולה נאך נים פאר ווערט ער זאל גהיילט ווערן ווארן טאמר הט ער פאר געסן אונ נעם זיך נים אפ הוטן פון דיא מאכלים וואס עס קען אים

בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ב אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר
בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ג מְצָאוּנִי
הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם׃ ד כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם
עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו שהבאתיו ק׳ אֶל־
בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֶדֶר הוֹרָתִי׃ ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה

רש"י

חופים: בקשתיו ולא מצאתיו. (שמות לג) כי לא אעלה בקרבך (דברי׳ א) כי אינני בקרבכם: (ב) אקומה נא אבקשה: (שמות לג) ויחל משה (שם לב) אעלה אל ה׳: (ג) מצאוני השמרים. משה ואהרן: את שאהבה נפשי ראיתם: מה ם מצאתם בפיו: (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני לסוף ארבעים שנה: עד שמצאתי. שהיה עמי בימי יהושע לכבוש שלשים ואחד מלכים: אחזתיו ולא ארפנו. לא נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי: השבעתי אתכם. האומות בהיותי גולה ביניכם: אם תעירו ואם תעוררו. אהבת דודי ממני על ידי פתוי והסתה ג לעזוב ולשוב מאחריו:

שפתי חכמים

ם דק"ל דמשמע דהוו הדברים שאלו השומרים את שלא בקשתם שאמרו את שאהבה נפשי בקשתי ומה איכפת להו ומה נפקא מיניה אם ראו · לכ"פ מה מצאתם בפיו כלו׳ אם מחל לי או לא: נ מה שמשנה רש"י פירושו פה ולא פירש כמו שפירש לעיל · י"ל דכוונת רש"י דבכל מקום היפה השבועה לפי הענין דלעיל מיירי בדבקות האהבה כמו שאמר ודגלו עלי אהבה אמר השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה שבימי לדודי לשנותה ולהחליפה כלומר שלא תשנו ותחליפו האהבה הנזכרת אשר השם נשא דגלו עלי יפה מדבר האהבה שיש לישראל על הקב"ה כאמור אחזתיו ולא ארפנו על כן פירש השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו אהבת דודי ממני וכו׳ לפתות לשוב מאחריו כי אם אחזתיו ולא אעזבנו · ולכן פירש לעיל

פירוש ע"ט

ברוגז גוועזן בקשתי את שאהבה האב איך גיזוכט דער דא האט ליב נפשי מיין לייב בקשתיו איך האב גיזוכט אים ולא אונ ניט מצאתיו איך האב גיפונען אים אז דער פסוק גייט כי אינני בקרבכם: (ב) אקומה נא איך וואר אוף שטיין ואסובבה אונ איך-וואר אום רינגלן בעיר אין שטאט בשוקים אין מארקין וברחובות אין די גאסן דאס איז משה טוט תפלה פאר ישראל אבקשה איך טוא זוכן את שאהבה דער דא האט ליב נפשי מיין לייב בקשתיו איך האב גיזוכט אים ולא מצאתיו אונ איך האב ניט גיפונן אים: (ג) מצאוני זייא גפינן מיך השמרים די היטער דס זענן משה אונ אהרן הסובבים די דא אום רינגלן בעיר אין שטאט האב איך זיי גיפרעגט את שאהבה דער דא האט ליב נפשי מיין לייב דאס איז הקדוש ברוך הוא ראיתם הט איר אים גזעהן וואס פר איין תשובה הט איר פון אים: (ד) כמעט אז ווינציג שעברתי דאס איך בין אוועק גיפארן מהם פון זייא דס איז נאך פערציג יאר דאס משה אונ אהרן זיין גישטארבן עד שמצאתי ביז איך האב גיפונען את שאהבה דער דא האט ליב נפשי מיין לייב אין טעגין יהושע האט ער מיר גיהאלפן איין צו נעמן ארץ ישראל אחזתיו איך הב אים באגריפין ולא ארפנו אונ איך האב אים ניט גילאזט עד שהביאתיו ביז דס איך האב גיבראכט אים אל בית אמי צום הויז מיין מוטר ואל חדר הורתי אונ צום קאמר מיין טראגן דאס איז דאס משכן שילה: (ה) דרום איך השבעתי אתכם איך טוא באשווערן איך בנות ירושלים דיא דערפר פון ירושלים דס זענן דיא אומות אין ארץ ישראל דיא דא ווארן גלייך בימי דוד קעגין ישראל אז דיא דערפר קעגין ירושלים: איר זאלט זיין בצבאות גלייך אז די הירשן או אדער באילות גלייך אז דיא איינגן השדה פון דעם פעלד אם תעירו אוב איר נועט

קול יעקב

שאמן את דיא קרענק קען נאך גרעסר ווערן וואָרן דער רופא איז זיך נים דא בייא אים ער זאל אום פר רעכמן וואס ער האט קאלע גמאכט אבר אז דר רופא איז איין גלערנטער אז ער ווייס דעם חולה מאכן אזעלכי רצעפטן אז ער וועט כענן עסן אפילו אזעלכי מאכלים וואס עס קען אים שאטן פון דעסט וועגן וועט ער נהיילט ווערן איז בוודאי דער חולה מיין פר זעכרט ער זאל גהיילט ווערן חאטשי דער רופא איז נים דא בייא אים נאר פון דעסט וועגן דארף דר חולה נאך זארגן ער זאל אפ טוען דיא מרוצין זאל נים אום גנאמן ווערן ווייל ער נים קענן נתיילט ווערן אבר אז דער רופא מאכט דעם חולה אזעלכי רפואות אז דער חולה וועט נאר אשבשעק געבן וועט ער פון דעם רייח גהיילט ווערן אזו איז שון דר חולה פאר זעכרט ער זאל גהיילט ווערן חאטשי דיא מרוצין ווערט אום גנאמן ווערן · דער נמשל איז דיא תורה ווערט גדרשית מים אלי אופנים · אפילו דער וואס קען נים לערנן אונ לערינט דיא תורה מיט איין טעות איז דאס בייא נאט אזו אן גנומן גלייך וויא דר ווס לערינט וויא גהער צוא זיין · דאס זאגט דער מדרש ודילוגו עלי אהבה אפילו דער ווס לערנט דיא תורה נתופט מיט איין טעות איז דאס אוך בייא גאט גליבט אלי קענן זוכה זיין אונ דר תורה איז דיא תורה פונקט ווי דר רצעפט וואס נאר פון דעם רייח קען מען

השדה אם־תעירו ואם־תעוררו את־האהבה עד שתחפץ : ו מי זאת עלה מן
המדבר כתימרות עשן מקטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל : ז הנה מטתו
שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל : ח כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה

איש

שפתי חכמים

וכוא חפן כי ופס פירס בעוד סאהבתו הפן עלי : ס דק"ל קודם זה אמר מה שאירע במדבר איך יכמוך לזה הנה מטתו · לכ"פ דגם זה מספר מה שהיה במדבר ופירש הנה מטתו אוהל מועד וכו' והוכל מועד נקרא מטה כדפירש לעיל וכאלו אמר הנה

רש"י

עד שתחפץ. בעוד שאהבתו חפץ עלי : (ו) מי זאת עלה מן המדבר· כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמו האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבי ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והי הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרות מי זאת כלומר כמה גדולה היא זו העולה מן המדבר וגו': כתימרות עשן · גבוה וזקוף כתמר : מקטרת מור : על שם ענן הקטורת שהי מתמר מעל מזבח הפנימי : רוכל · בשם המוכר כל מיני בשמים : אבקת · על שם שכותשין אותו ושוחק דק כאבק : (ז) הנה מטתו שלשלמה · אהל מועד והארון שהיו נוסעין במדבר : ששים גבורים סביב לה · ששים רבוא סביב לה : מגבורי ישראל · מיוצאי הצבא לבד פחותי' מבן עשרים ויתרים על בני ששים (ח) מלמדי מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה חונים סביבות המשכן מלומדי כן

קול יעקב

געהיילט ווערן : (ו) מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן זאגט דער מדרש דיא היידן פרעגן ווער איז דאס פאלק וואס אלי מעשים זייערי גייען אויף מיט פייער אונ נידערן אראפ מיט פייער ענפערט גאט זיא האבן זיך אויף יענעם סומך צוא זיין (מקוטרת מור ולבונה) דאס מיינט מען אברהם יצחק אונ יעקב אצונד וועלן מיר געבן צו פאר שטיין די זאך וועלן פריער קלערן אין דעם ענין פון פרנסה פון דיא מענטשן איז פאר האנדן צוויא מינים אמין וואס איז זיך מפרנס מיט דעם מסחר וואס האט אין קלייט ער פאר קופט סחורות אודער משקאות אונ פאר דינט אונ דער אנדרר מין איז וואס פארן מיט דיא שיפן אויף דיא ימים אונ ברענגן סחורות פון וויטי לענדר דר חילוק איז צווישן דיא צוויא פרנסות דער דאזיגר וואס האט זיין פרנסה אין שטאט איז שווער ער זאל ווערן איין עושר פלוצונג פון זיין סחורה וואָרן פון זיין סחורה ווייסט אימלעכר וואס זיא האט דיא ווערט דרום שטעלט ער זיך אונ דער סחורה אקליין פאר דינט ער נעמט נאר שכר טרחה מיילא קען ער ניט רייך ווערן פלוצלונג עס איז אים אבר אין דער אנדערר זייט אשובה ער קען אבר ניט פיל ארום קומן אוך ווען עס טרעפט זיך היזק אונ דער סחורה אבער דר וואס פארט אויף דיא וואסרן אונ ברענגט סחורות פון וויטי לענדר קענן אונ איין געבר צייט רייך ווערן אן שיעור אונ ער קען אן ווערן אן שיעור דרום דארף איטלכר מענטש ניט איילן זיך צו רייך ווערן וואָרן ער קאן מיט אמאל ארום ווערן אבר דער עושר וואס האט אזון איין עשר דער זון מעג שון פון גרויסי מסחרים ער זאל פארן אין ווייטי לענדר נאך סחורה וואָרום

פירוש ע"ט

פיונטן ואם תעוררו אונ אוב איר וועט מאכן קריגן את האהבה דם ליבשאפט עד שתחפץ ביז עס זאל נאך בוועלינגט צו מיר דאס ליבשאפט פון הקב"ה אזו זאגט כנסת ישראל אז איך בין גינאנגע אין דער מדבר איז גינאנגן דער עמוד ענן אונ דער עמוד אש פאר מיר אונ דער שלאגט דיא נחשים ועקרבים אונ פר ברענט די דערנר צו מאכן דעם וועג גלייך אונ דער וואלקין איז גינאנגען אין דער היך : (ו) דם האבן גיזעהן די אומות וואונדערין זיך אויף מיינר גדולה אונ זאגין מי זאת עלה ווער איז דיא דאזיגע די דא אויף גייט מן המדבר כתימרות פון דר מדבר אז איין רויך וואס איז הויך איין טייטל בוים מקטרת מור ולבונה וואר גירעמפט גיווירץ אונ ווירך דאס איז דער ענן הקטרת מכל אבקת רוכל פון שטויב אפטייקר : (ז) הנה מטתו שלשלמה וגו' נון זיין בעו כביכול דם איז דר מלך פון דר וועלט הקב"ה דאס איז דער אוהל מועד אונ דער ארון דאס דיא ישראל האבין גיטראגין אין דער מדבר זענען זעכציג גבורים ארום צוא איר פון די שטארקע ישראל דאס זענן די ששים רבוא פון דיא ישראל : (ח) כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה די

זו ער וועט בגליקן וועט ער נאך רייכער ווערן אונ אוב ער חעט אפילו אן חערן זיין געלט אונ וועט בלייבן ארום איז זיין פאטר איין עושר קערט ער זיך אום צו זיין פאטר אונ איז בייא זיין פאטר וויא פריער דער דמיון איז דיא בני נח זענן מיין ניט אן גזאגט גוואָרן פון גאט נאר זובן מצות · איז פערקט ווי דער מענטש וואס ויצט אונ דער היים אונ בגינגט זיך מיט אביסל פר דינסט האמשי ער פר דינט ווייניג ער קען אבר מינציג אן חערן אזו דיא בני נח זייא האבן ווייניג שכר קענן האבן זייא ווייניג עונש ווען זייא פון ניט דיא מצות אבר דיא יודן האבן אויף זיך גנומן צוא מקיים זיין זעקס הונדערט אונ דרייצן מצות ווס דורך דיא מצות קענן זייא האבן פיל שכר אונ גרוס ווערן אזו וויא באמת מיר האבן גזעהן אז איידר דיא יודן האבן מקבל גווען דיא זעקס הונדערט מיט דרייצן מצות זייא האבן נאר גזאגט נעשה ונשמע זענן זייא שון גרוס גוואָרן אין גאם נאם זייא שון גווען גסים אין מצרים אונ בייא דעם ים אלץ ווען דר תורה וואס זייא וועלן מקבל זיין אונ נאך דעם דם זייא גאם גגעבן בן אונ בערט אז זייא האבן שון מקבל גווען דיא תורה

איש חרבו על ירכו מפחד בלילות : ט אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון :
י עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם :
יא צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו

וביום

רש"י

כבודם : איש חרבו . כלי זיינו כן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה שלא תשכח : מפחד בלילות . פן ישכחוה ויבואו עליהם צרות וכן הוא אומר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך : (ט) אפריון עשה לו . זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד . (י) רפידתו: משכבו ומשכנו על הכפרת שהוא זהב : מרכבו ארגמן: זה הפרכת שהיה תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף . סדור כרצפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות : מבנות ירושלם . אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה : (יא) בנות ציון . בנים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית : בעטרה שעטרה לו אמו . אהל

פירוש ע"ט

אלע זייא האלטין דיא שווערד גילערינט דיא שטרייט פון דער תורה אונ דיא כהנים וואס דינגרלען ארום דאס משכן זענען גילערינט דעם סדר פון דר עבודה איש חרבו על ירכו איטליכער מאן זיין שווערד אויף זיין זייט דאס מיינט דער פסוק וואס זייא מאכין זיך סימנים אונ מסורת צו דער תורה מפחד פון וועגין פארכט ווס זייא האבן מורא זייא זאלין ניט פאר געסין די תורה בלילות אין גלות בבל וואס איז גליך גיוועזן צוא דיא נאכט : (ט) אפריון עשה לו המלך איין חופה דאס איז דר אוהל מועד פון משכן שילה ער הט גמאכט צוא אים דר קיניג שלמה דם איז הקדוש ברוך הוא מעצי הלבנון פון הארץ דעם וואלד ווס הייסט לבנון : (י) עמודיו עשה כסף זיינע זיילין הט ער גימאכט פון זילבר רפידתו זהב מרכבו ארגמן זיין בעט גלאגר דאס איז דער כפורת זיין רייט וואגין פירהאנג וואל דאס איז דר פרוכת תוכו רצוף אהבה אינווייניג גיפלאסטערט מיט ליבשאפט דם איז דער ארון אונ כפורת אונ כרובים מבנות ירושלים פון די טעכטער דאס זענן דיא ישראל ווס זיי זענען יראים ושלמים צוא הקדוש ברוך הוא : (יא) צאינה וראינה בנות ציון גייט אוס אונ זעהט דיא טעכטר דם זענן די ישראל די זענן גיצייכינט מיט תפילין מיט ציצית במלך שלמה בעטרה דם איז הקדוש ברוך הוא אין דר קרון שעטרה לו אמו וואס זיא האט גיקריינט צוא אים זיין מוטער דאס זענן די כנסת ישראל דיא דא האבן גימאכט איין אוהל מועד דר וואר גקריינט מיט אלירלייא פארבין תכלת וארגמן ותולעת שני ביום חתנתו אין חתונה טאג דאס איז מתן

קול יעקב

זייא בוודאי פרום גוואהן אבר אז זייא וועלן אפילו טבר זיין אוף דער קלענסטר מצוה האבן זייא אגרוסן עונש ווארום דר אייברשטר איז מדקדק מיט דיא צדיקים אפילו כחוט השערה קענן זייא האבן דורך דיא מצות גרוסי עונשים אין אז דיא היידן האבן גזעהן אז יא יודן קענן האבן גרוסי שטראף דורך דיא מצות אז זייא ועלן זיי נים מקיים זיין האבן זייא גקריגט אוף דיא יודן אונ האבן גזאגט נאך וואס האבן דיא יודן אוף זיך גנומן אזו אגרוסין משא ומתן זייא קענין זיך ארום ווערן דאס זאגט דער מדרש דיא היידן זאגן ווער איז דיא דאזיגע וואס זייערי מעשים גייען ארוף מיט פייער אונ נידערן ארעפ מיט פייער דאס מיינט מען זיי זענן גרונג זייא זאלן רייך ווערן דורך דיא מצות אקעגן זענן זייא אבר גרונג זיי זאלן אראפ נידערן דורך דיא מצות נאך וואס האבן זייא אוף זיך גנומן אזו פיל מצות זיי זענן זיך אין אגרוסר סכנה ענטפערט זייא גאט איר זאלט זיך נים פר ווינדערן אוף דיא יודן וואס זייא האבן אוף זיך מקבל גוועזן דעם גרוסן משא ומתן זייא האבן אוף וועמן זיך סומך צוא זיין זייא האבן אפאטר איין עושר אונ זייערי עלטרן זענן עשירים זייא זענן דיא קינדר פון אברהם יצחק יעקב אין אזו איז סאקע גוועזן אז דיא יודן האבן גיזונדיגט אונ האבן גמאכט דאס עגל . אונ אז זייא האבן גזונדיגט מיט דיא מרגלים זענן זייא ארום גוואהן האבן זייא זיך איט גקערט צוא זייערי עלטרן אונ האבן זיך אוף זייא בשיצט זייא האבן גבעטן גאט אונ האבן גזאגט זכור לאברהם ליצחק וליעקב הט זייא גאט שון מוחל גוועזן : (ט) (אפריון עשה לו המלך שלמה) א חופה הט גאט זיך גמאכט דאס מיינט מען דם משכן (תוכו רצוף אהבת מבנות ירושלים) אינווייניג איז גפלאסטערט מיט ליבשאפט פון דיא יודן . עס איז א משל א מלך הט גהאט אין זיין שטאט נאר בעלי מלאכות אונ פון דעם אן הייב זענן זייא גוועזן אלי ארומע לייט נאך דעם זענן אלי גוואהן גרוסי עשירים פון דר מלאכה ווס זיי האבן גיארבייט צום מלך אמאל איז דער מלך גגאנגן שפאצירן אין שטאט איבר אלי גאסן אונ האט אלי גאסן אום גקוקט האט ער דער זעהן איין אלט שמיבל אונ איין איין גהוקערטס נאר אוף אים צוא פאלן : אונ דער דאך פון דעם שמיבל איז צוא בראכן איז דער מלך אריין גגאנגן אין דעם שמיבל הט ער גזעהן אז עס זיצט איין ארים מאן אונ ער איז נאקיט אונ דאס ווייב מיט דיא קינדר זענן אוך נאקיט אונ בארוויס אונ אין שטוב איז גרוס ארומקייט אז דר מלך הט דאס דר זעהן הט ער זיך דר בארומט אוף דעם מענטשן אונ פרעגט אים וואס בטייט ארומער פון אלי מיינע לייט זענן גווארן רייך פון זייער מלאכה וואס זייא ארבייטן צו דיר אבר איך

וביום שמחת לבו: ד א הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך

שפתי חכמים

שהוא המשכן של מלך שהשלום שלו: ע מקשים העם והלא אין דרך המדרגה שיחבב אחותו יותר מבתו והיך אמר לא זז מחבבה עד שקראה אחותי משמע דחיבוב אחוה יותר מבניו וזה אינו כידוע · ויש לומר דאינו מביא ראיה ממעלת החיבוב רק ממעלת השררה והשתררות ע"כ אמר משל למלך שהיה לו בת והיה אוהבה ביותר ואף שאוהבה ביותר מ"מ האב יש לו ממשלה יתירה והשתררות על הבת לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ר"ל שחיבוב במקומה עומדת כחיבוב הבת והוה כ"כ החיבוב עד שקראה אחותי רצה לומר שלא רצה להיות שום ממשלה רק יהיו שוה במעלה כדמיון אח ואחות לא זז מחבבה עד שקראה אמי רצה לומר שחיבבה יתירה חיבבה עד שהגדילה להיות היא במעלה יתירה ממנו כמעלת האם על הבן: פ כל זה דברי רש"י היא אבל אינו מרבה הפסוק ושאר פירושיו עליו דאין כאן מקומו ולקמן בפסוק עצמו מפרשו כי שם ביתו: צ כלומר אין עיניך פה לשון עינים ממש אלא ל' מראית כמו עין יעקב כעין הבדולח · ולכן פירש גם בכאן וכששוחטין וכו' כי אשר נתת שכם לסבול וכו' ולא פירש כן לעיל דלעיל איירי שכבר קבלו לסבול עול תורה ולא איירי רק בהצדיקים הדבקים בו אבל כאן איירי בשעת מתן תורה שנתנו שכם לסבול יותר מכל האומות כיונה זו כששוחטים אותה וכו': ק רש"י מפרש שהלה

רש"י

מועד שהוא מעושר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני אמר רבי נחוניה של רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי אי אפשר ששמעת מאביך מהו שעשרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא זז מחבבה עד שקראה בתי שנאמר (תהלים מה) שמעי בת וראי לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ע שנאמר פתחי לי אחותי רעיתי לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר (ישעיה נא) הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו ולאמי כתיב עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו': ביום חתונתו. יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבו. זה שמיני למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר: (א) הנך יפה רעיתי · קילסן ורצן וערבו פ עליו קרבנותיהם: עד שיפות היום שחטאו לפני בימי חפני ופינחס: עיניך יונים · גווניך ומראיתך ודוגמתך כיונה צ הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צוארה כך אתה נתת שכם לסבול עולו ומוראו: מבעד לצמתך שערך כעדר העזים · הקילוס הזה דוגמת קילוס אשה ק הנאהבת לחתן מבפני' לקישורייך שערך נאה ומבהיק כזוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך היא מבפני' למחנותיך ומשכונותיך אף הרקים שביך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כאותן שגבאו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים: מבעד · הוא לשון מבפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין על דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתם (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כח) הכנ"ד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד לכך הוא אמר מבעד: צמתך. לשון דבר המצמצם השער שלא יפרים לנאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפרש צמתך לשון נומת שהא' התי"ו מודגשת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו תגה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של צמתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום ה"א ויהא שם הקיטור צמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו רפה כגון שפחה תהפך לומר שפחתו שפחתה: וכן אמה אמתו אמתה · ערוה ערותו ערותה ·

קול יעקב

מען נים קיין שום מלאכה. דרום בין איך ארום איז דר מלך אהיים גגאנגן אונ האט געהייסן זיינע בעל מלאכות זייא זאלן בויאן איין הויז אונ זיי זאלן דם הויז מאלין מיט אזעלכי פייני געמעלין וואס עס איז נים דא אוף דר וועלט אזו איין געמעל האבן דיא בעל מלאכות גזאגט צו דעם מלך וואס פעלט דיין הויז דם געמעל עס איז זיך גמאלט מיט אזעלכי געמעלן וואס עס איז נים פר האנדן אוף דער גאנצער וועלט אונ וואס נאך פר נייעס קענן מיר דיר מאלן ענטפרט זייא דער מלך איר זאלט מיר בויאן איין הויז אונ איר זאלט דם אום מאלן פון אינוועייניג אונ פון דרויסן עס זאל זיך אום ווייזן גלייך עס וויל איין פאלן אונ עס זאל זיך אום ווייזן גלייך אז דער דאך איז צו בראכן אין עס רעגינט אריין אונ זיא וועלט גלייך וויא זיי זענען מיט לעבר אונ אין שטוב זאל זיך אום ווייזן וויא עס שטייען צו בראכני כלים אונ עס זאל זיך אום ווייזן ווי אין שטוב שטיים איין ארומר מענטש פאר ווארפט אין דאס ווייב מיט די קונדר שטייען נאקיט אין בארוויס הכלל אלי בעל מלאכות זענין ארום גגאנגן אוף דער שטאט זוכן מאבר וועלן זייא געפינן פונקט אזו איין ארומע שטוב זייא זאלן קענן נאך מאלן אזו איין שטוב אבר זייא האבן נים געפונן ווייל איבר דער גאנצער שטאט איז גבויט נומט הייזער זענען זייא גנאנגן צום ... אין שטאט

פירוש ע"ם

תורה האבן זייא גיקריינט הקב"ה איבר זיך פאר איין מלך פון דר וועלט וביום שמחת לבו אין פרייד זיין הארץ דאס איז שמיני למלואים:
(א) הנך אזו זאגט הקדוש ברוך הוא צו דיא כנסת ישראל הנך יפה רעיתי דוא ביסט שיין מיין גיזעלן. עיניך דיין גליכניש יונים אזו וויא טויבן דיא דא באהעפט זיך אין איר פאר אונ ווען מען זיא שעכט שטרעקט זיא אוס איר האלז אונ צאפלט נים · אזו אוך שטרעקסטו אוס דיין אקסיל צו ליידן מיין יאך אונ מיין פארכט מבעד פון אינוועניג לצמתך צווא דיינע קניפלך שערך דיינע האר זענן קלאר אונ שיין אונ ווייש בעדר אזו וויא איין שטאדע העזים די ציגן שנלש וואס זייא זענען ווארן אם גיפליקט

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד׃ ב שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ ג כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵךְ נָאוֶה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ ד כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עליו

רש"י

וכן זה למה למתו למתה למתי למתך : שגלשו · שנקרחו גבח מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר נמצא ההר נקרח ומקורח מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו' · אף קילוס זה בלשון נוי אשה : שניך · דקות ולבנות וסדורות על סדרן כאמר ר וסדר עדר הרחלים יש הברורות מאחר הצאן בקצב ומנין נמסרות לרועה הבא והגון ליזהר בצמרן שעושין אותן לכלי מילת ומשמרין אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הצמר ורוחצין אותם מיום אל יום : שכלם מתאימות · לשון מתום (תהלים לח) אין מתום בבשרי כלומר התמימות אינטיי"א בלע"ז : ושכלה · שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל הכורתים ואוכלים אויביהם בשיניהם שביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונאמר קילוס זה על שנים עשר אלף איש שהלכו על מדין בקצב ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא העבירו אחד מהן פרה אחת או חמור אחד : (ג) כחוט השני שפתותיך · נאות להבטיח ולשמור הבטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקות חוט השני וגו' ושמרו הבטחתם : ומדברך · דבורך והרי מ' הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ן בלע"ז : רקתך · היא גובה הפנים שקורין פומיל"ש בלע"ז אצל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח חצי רמון בחוץ שהוא אדום וסגלגל הרי קילוס בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שביך מלאים מצות כרמון: מבעד לצמתך · מבפנים לקישוריך : (ד) כמגדל דוד צוארך · קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כמגדל דוד הוא מצודת ציון שהוא מקום חוזק

שפתי חכמים

תחלה ענין הכתוב בכלל ואחר כך פירש המלות : ר כאמר קאי מה שפי' דקות ולבנות : ש פירושו של וסדורות כלומר סדורות על סדרן כסדר עדר וכו' ודיוקו של רש"י הוא שלבנות דייק מן שעלו מן הרחצה וסדר דייק מן כעדר הקצובות · לכ"ש וסדר שעדר הרחלים שברורות מאחר הצאן בקצב לצורות דליטנא הקצובות קדייק : ת מדנקוד בחירוק תחת המ"ם ובקמץ תחת הבי"ת ע"כ כתב מגזרת הנדברים כו' שהם ג"כ בזה הניקוד :

פירוש ע"ם

נאר פון בארג גלעד זענן מיר גיליבט אז יעקב מיט זיינע קינדער דיא דא האבן גיגרערט פון בארג גלעד אז לבן האט זיי נאך גיאגט : (ב) שניך דיינע ציין זענען שיין און ווייס און שטייען כעדר ווייא איין שטאדע הקצובות דיא דא זענען גיצייכט און איבער געצעמפערט צוא איין קרוגן פאסטעך שעלו וואס זייא זענען אויף גגאנגען מן הרחצה פון דעם וועשינם שכלם דס אלע מתאימות זייא זענען גאנץ ושכלה און איין פעהר טאדעל איז ניט בהם אין זיי דס זענען די גבורים פון ישראל וואס זיי זענען זיך מרחיק פון גזל און זנות : (ג) כחוט אזו איין פאדים השני דר רויטער אזוי זענען שיין שפתותיך דיינע לעפצן ומדברך און דיינע רייד נאוה זייא וואהרן שיין צו האלטן דיין ציזאגונג דס זענען די מרגלים די דא האבן גזאגט צו רחב את תקות חוט השני וגו' און האבן איר ווארט גיהאלטן כפלח אזו איין האלבר הרמון דער מיל גרוים רקתך דיין שלעף מבעד פון אינווייניג לצמתך צו דיינע קניפלך : (ד) כמגדל אזו איין טורם פון דוד צוארך דיין

קול יעקב

שפאס האבן זייא דער זאהן דעם ארומנם שטיבל אז דס איז אקאכם וויא דער מלך האט זייא געהייסן מאכן האבן זיי דעם ארומאן גגעבן פיל געלד פאר דעם שטיבל און האבן דעם ארומאן צו גנומן פאר איין מייסטער ער זאל זייא זייען וויא אזוי עס רינט אריין אין דעם שטיבל ווען עס גייט רעגן און וויא אזוי עס איז אין שטוב אז עס איז איין פראסט הבלל זייא האבן דעם ארומאן רייך גמאכט · דר נמשל איז גאט איז דר מלך פון דער גאנצער וועלט און אלי הומלן פיט ווס אויף דעם הומל זענן מקבל כח פון גאט מיט שמחה און דאס גאט פון דעם מענטשן וואס געביך אויף דר וועלט און דער גידער און גאט האט בחכמות אויף דעם מענטשן ווייל ער איז מיט מצוות מנוחה זיין האט ער אונז געהייסן מאכן איין משכן פון אזעלכי מינים וואס עס איז אויף דעם הומל ניט פאר האנדן גאר אויף דר ערד היינו ער האט געהייסן מאכן פון גאלד און זילבר וואס דאס איז בייא דעם מענטשן טייער חשוב אויף דעם הומל איז דאס גאר ניט חשוב גאר ווייל דס איז חשוב בייא דיא מענטשן דרום האט ער געהייסן מאכן פון דיא מינים כדי מיר זאלן זיין בייא אים גליבט און בייא דיא מלאכים פונקט וויא דר מלך האט זיך געהייסן מאכן אהוז ווי דעם ארומאנם שטיבול כדי ער זאל רייך ווערן דאס מיינט שלמה המלך (אפריון עשה לו המלך שלמה) אחופה האט זיך געהייסן מאכן דר מלך ווס דער שלום פון דער גאנצער וועלט איז זיין דאס מיינט מען גאט האט געהייסן מאכן אמשכן פאר וואס האט ער ניך געהייסן

[..]בן דס משכן פון גאלד און זילבר וואס דס איז בייא אים נאר נים חשוב עננפערט ער ווייטער (ותוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים) כדי אין משכן זאל זיין דאס ליבשאפט פון דיא יודן גאט זאל ליב האבן דיא יודן דרום האט ער געהייסן פון אזעלכי

עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים׃ ה שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃
ו עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֶךְ לִי אֶל־הַר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה׃
ז כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ׃ ח אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי
מראש

שפתי חכמים

א פה בלא פירש זה לעיל גבי עד שיפוח היום משום דלעיל איירי בגורל תוא ישראל אבל ע"כ פירש בם שגרם פעון ושופטי בשמם כאום היום ונבר בשרב כו' א"כ היום כפשוטו

רש"י

ועופל ומבצר כך הוא נואך זו לשכת הגזית שהיתה חוזק ומבצרן של ישראל ואותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לגי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד גורסיו וגי מלאכת תבניתו והיא מגזרת (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שבתרמית ובתבנית : אלף המגן תלוי עליו. כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם בכותלי המגדלים : שלטי • אשפות שנואגין בהם חלים כמו (ירמיה נא) הברו החצים מלאו השלטים ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יוצאה שהתורה מגן לישראל יש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם (ד"ה א טז) דבר צוה לאלף דור : כל שלטי הגבורים • מלינו שהתלמידים נקראים על שם חצים ושלטים כענין שנא' (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא אשפתו מהם : (ה) שני שדיך • המניקים אותך זה משה ואהרן : כשני עפרים תאמי צביה • דרך צביה להיות יולדת תאומים כך שניהם שוים שקולים זה כזה • דבר אחר שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור • אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה • לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודת כוכבים דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים • לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב כופו לישבע לשקר • זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית • כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו : הרועים • את צאנם בשושנים ומדריכים אותם בדרך נחת וישרה : (ו) עד שיפוח היום. עד שתתפשט החמה : ונסו הצללים : הוא עת ערב וחום היום אני אלך ואת עריבה עלי : היום • הוא השמש א וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור ומשיפוח היום אלך לי בהר המוריה בבית עולמים בכ"ר • כלומר משתשפתו אז לפני להלל את קדשי ולגאון מנהגי בימי חפני ופנחס אסתלק מעליכם ואטוש משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים • ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה שם כל קרבנותיך : (ח) אתי מלבנון כלה. כשתגלו מלבנון זה אתי הגלו כי אני אגלה עמכם : אתי מלבנון תבואי • וכשתשובו מן הגולה אני אשיב עמכם ואף כל ימי הגולה בצרתכם לי צר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי . כשתגלו מלבנון זה אתי תבוא ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר

פירוש ע"ט

דיין האלז האם זענן די לִשְׁכַּת הַגָּזִית דיא זענן דיא שטארקע פון דיא יִשְׂרָאֵל אונ דער טורם בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת ער איז שיין גיבוט צו לערנונג דאס איטליכר זאל דאס שיינע ווערק דער פון אפ לערנן אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו טוזינט פאנצירין העננט אוף אים אזו אוך איז לִשְׁכַּת הַגָּזִית דאס פון דארטן גייט אוס די תוֹרָה דיא איז איין פאנציר צו די יִשְׂרָאֵל די העט זאגן גיגעבן ווערן נאך טוזינט דורות כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים אלע דיא פוטער פאס די שטארקע דם זענן דיא תַּלְמִידִים ווס זענן גליך צו פיילן אין פוטר פס : (ה) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים דיינע צוויא בריסטן דיא דא זייגן דיך דאס איז משֶׁה אונ אַהֲרֹן אז צוויא יונגע הירשין תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים אז צווילינג פון איין הירש אזו אוך איינער אזו גוט וויא דער אנדרר דיא פיטערן זייערי שאף אין רוזין אונ פירן זיי אין רעכטין וועג : (ו) וויא לאנג האט גווערט דיא ליבשאפט עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים ביז דם זיך האט דר היצט דר טאג אונ זייא זענן אנטלאפין די שאטין דאס זענן די זְכוּוֹת די דא באשיצן וויא איין שאטין דאס וואר אין צייט פון חָפְנִי וּפִנְחָס האבן זיי פאר שוועכט מיינע קָרְבָּנוֹת . אונ דאס זעלבינע מאל אֵלֶךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר וועל איך אוועק גיין פון דעם מִשְׁכָּן צו גאנג דם גיוורץ דאס איז דער הַר הַמּוֹרִיָּה וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה אונ צו די הייך ווייך דאס איז דם בֵּית עוֹלָמִים : (ז) אונ דארטן כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ גאר שיין מיין פריינט אונ איין מום איז ניט אין דיר דם איך וועל דארטן באוויליגן דיינע קָרְבָּנוֹת : (ח) אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה מיט מיר פון דעם וואלד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ די כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דיא דא הייסט כַּלָּה ווען דוא וועסט פארט טריבן ווערן וועל איך מיט דיר זיין דאס הייסט מיין הַשְׁגָּחָה אִתִּי מִלְּבָנוֹן מיט מיר פון דענסט מאל אז איר וועט פר טריבן ווערן פון לְבָנוֹן תָּבוֹאִי ביז איר וועט קומן נאך אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וועל איך אלץ זיין מיט אייך תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה וועסטו לונן ווס פר איין שְׂכַר פְּעוּלָה וועסט האבן פון דין הייב גלובונג ווס דו האסט גיגלובט אין מיר ווס דוא ביסט מיר נאך גיגאנגן אין דר מִדְבָּר מראש

שניר

מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים׃ ט לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי
כַלָּה לִבַּבְתִּינִי בְּאַחַד מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ׃ י מַה־יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה
מַה־טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל־בְּשָׂמִים׃ יא נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ
וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן׃ יב גַּן ׀ נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה גַּל ׀ נָעוּל
מַעְיָן חָתוּם׃ יג שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נְרָדִים׃ יד נֵרְדְּ ׀
וְכַרְכֹּם׃

באחת קרי

רש"י

שעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תגלו ותבואו : תשורי מראש אמנה· בקבלי את נדחיך תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי ללכת אחרי במדבר ומסעותיך והגיותיך על פי וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג · ד"א מראש אמנה הר הוא בגבול צפונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשגליות נקבלות ומגיעות שם הם צופים משם ורואין גבול ארץ ישראל ושמחים ואומרים הודיה לכך נאמר תשורי מראש אמנה : (ט) לבבתני. משכת את לבי אליך : באחת מעיניך: הרבה דוגמות טובות שביך לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מתחבב ביותר וכל שכן בכולן וכן באחת ענק מצורניך באחת מרבידי ענקי קישוטיך הם השפיפי מצות שישראל מצוינין בהם · ד"א באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם שנקרא ענק האדם הגדול בענקים : (י) מה יפו דודיך · כל מקום שהראית לי שם אהבה יפה הוא בעיני גלגל שילה נוב וגבעון ובית עולמים הוא שיסד הכתוב מנוחה ונחלה ויעודים מנוחה זו ירושלים ונחלה ויעודים מקום שנוועד׳ שם שכינה לישראל : וריח שמניך · שם טוב : (יא) נפת · מתוק: תטופנה שפתותיך · טעמי תורה : וריח שלמותיך · מצות הנוהגות בשלמותיך ציצית תכלת בגדי כהונה איסור שעטנז : (יב) גן נעול · על שם צניעות בנות ישראל שאין פורצות בעריות : גל נעול · יש לפרשו לשון מעין כמו (יהושע טו) גולות עליות ויש לפרשו לשון שער והיא ל' ארמי בתלמוד שרוקו גלי : (יג) שלחיך : ארץ יבשה קרויה בית השלחין וצריך להשקותה תמיד ושדה בית הבעל ב יפה הימנה וכאן קילס יבש שלהך

שפתי חכמים

לסורות על תגבורת השמש כמו כחום היום גבי אברהם לכן דייק רש"י וכתב ובזפתני השמש כחום היום · אבל שכי לא היה כל כך גדול החטא בישראל רק בתשני ופנתה וכראיה שלא סילק שכינתו מהם לגמרי כמו שהם רק הלך לו למקום אחר אם כן קשה מהו היום שמורה על תגבורת השמש ותגבורת החטא · י"ל לא שמלת היום בה"א הידיעה שה הוא כחום היום דגבי אברהם אלא היום הוא השמש ומביא ראיה מהפסוקים שבכל מקום נקראת השמש היום אבל לפי א"נ להוציא מלת היום משמעו כך נראה לפי נוסחת הספרים · אבל מצאתי בספרים מדויקים שלא כתיב בהן נוסחא זה אלא כך הוא הנוסחת שם עד שיפוח היום עד שתתפשט החמה ונסו הצללים הוא עת ערב והוא היום אני אליך ואת עריבה עלי ותשיפוח היום אלך לי כלומר משתחטאו אז לפני כו' וגירסא נכונה היא מכמה טעמים דוק ותמצא : ב לשון משנה הוא כריש ואקם

פירוש ע"ט

שניר וחרמון פון שפיץ וואס דו ביסט גיקומן צוא די בערג שניר וחרמון וואס דס איז גיוועזן ממעונות אריות מהררי נמרים פון וואוינונג די לייבן פון דיא בערג דיא לעמפרטן דאס זענן סיחון ועוג : (ט) לבבתני האסט גיהארצט מיך באחת מעיניך מיט איינם פון דיינע גוטע גלייבינעש ווען דוא וואלסט נאר איין מדה טובה האבן וואלט איך דיך ליב גיהאט מכל שכן פון אלע מדות באחד ענק מצורניך מיט איין האלז באנד פון דיין האלז דאס זענן דיין צירונג פון מצות : (י) מה יפו דודיך ווי גאר זענן זייא שיין דיינע פריינטשאפט וואס דוא באווייזט מיר אחותי כלה מיין שוועסטר די כלה מה טובו ווי גאר זיי זענן גוט דודיך מיין דיין ליבשאפט דאס איז גלגל שילה נוב גבעון בית עולמים מער פון אלע סעודות אונ פיל וויין וריח שמניך אונ דאס גישמאק דיין אייל דיין שם טוב איז בעסער מכל בשמים פון אלרליי בשמים : (יא) נפת תטפנה זיסקייט זיי טוען טרופן שפתותיך כלה דיינע לעפצין די כלה דס זענן די טעמים פון דר תורה דבש וחלב האניק אונ מילך תחת לשונך וריח שלמותיך אונטר דיין צונג איז גישמאק דיינע קליידר דס זענן דיא מצות וואס זענן אן דיא קליידר ציצית תכלת בגדי כהונה איסור שעטנז כריח לבנון אז דם גישמאק דער וואלד וואס הייסט לבנון : (יב) גן נעול אחותי כלה איין גארטן פר שלאסינער איז מיין שוועסטר די כלה דאס זענן דיא בנות ישראל וואס זענן צנועות בעריות גל נעול איין קוואל אדר טוער פאר שלאסן מעין איין קוואל ברונן חתום פאר חתמת : (יג) שלחיך דיינע פעלדר זענן אזו גוט גרייך אז פרדס איין בוים גארטן רמונים פון מיל גרוטן דס זענן דיא פרומע פון ישראל זיי זענן פול מיט מצות אז איין מיל גרום עם פרי מגדים מיט זיסע פרוכט כפרים קאנפר עם מיט נרדים גווירץ : (יד) נרד וכרכם קנה וקנמון גווירץ אונ זאפרן רערן גווירץ אונ צימרונג עם כל עצי לבונה

וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי בְשָׂמִים׃
טו מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן׃ טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי
גַנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו׃ ה א בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה אָרִיתִי
מוֹרִי עִם־בְּשָׂמִי אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם־דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם־חֲלָבִי אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ
דּוֹדִים׃ ב אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל ׀ דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי־לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי

שראשי

שפתי חכמים

הבתים ופירושו שדה שהוא בעומק ומלוהלות א״ל להשקותה ופי׳ בגמרא ענין בעילה: ג ופירוש שם הלוקט תאנים מן ההלכה כגון ק לר בתבואה: ד ואחר כך מפרש דברי בפסיקתא למה דורש לבי על הקב״ה ואמר כי הקב״ה נקרא צור לבבי

רש״י

הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטני׳ שבישראל מלאים מעשים טובים כפרדס רמונים · כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין גנים · כל זה מוסב על שלחיך ומקלסן כמעין המשקה אותן והדוגמא על שם טבילות טוהר שבנות ישראל טובלות: ונזלים מן לבנון. ממקום נקיות שאין עבירה בים: עורי צפון ובואי תימן. אחר שערב עלי ריחך ועוי משכנותיך אני מלוה את הרוחות צפון ותימן להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב למרחוק והדוגמא על שם שהגליות מתקבצות ומכל הגוים מביאי׳ אותם מנחה לירושלי׳ וביפי שבנין היו ישראל נקבצים שם למועדים ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לגנו אם אתה שם הכל שם: (א) באתי לגני. בימי חנוכת הבית: אריתי · לקטתי והוא לשון משנה כמלא אורה וסלו ג ואף לשון מקרא (תהלים פ) וארוה כל עוברי דרך ונאמר על שם הקטורת שהקטירו קטורת יחיד הנשיאים על מזבח החיצון והקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענין שנאמר (שמואל ס ו) ביערת הדבש ויערה היא לשון קנה כמו (שמות ב) ותשם בסוף ושויהיה ביערא ומוצצין הדבש ומשליכין הקנה ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שאינו ראוי עם הראוי קטרת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה׳ ואני קבלתים בו ביום: שתיתי ייני · הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ונאו מחלב: אכלו רעים. באהל מועד אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שתו ושכרו דודים · אלו ישראל אוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלוה ושקטה בבית ראשון נואשתי מעבוד הקב״ה כישנה ונרדמת: ולבי ער. זה הקב״ה כך נדרש ד בפסיקתא: ולבי ער · הקב״ה שהוא צור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק · משרה שכינתו על הנביאי׳

פירוש ע״ט

מור ואהלות מיט אלע האלץ ווייַרך גווירץ אונ גענגלך עם כל ראשי בשמים מיט אלע ערסטע גווירץ: (טו) מעין גנים באר מים חיים איין קוואל פון גארטן איין ברונן קוועלדיגע וואשר דאס זענן דיא מקוואות ווס בנות ישראל זענן זיך טובל ונוזלים מן לבנון אונ זייא רינן פון דער וואלד פון איין מקום נקיות: (טז) עורי צפון ובואי תימן דער וועק דיך דר ווינט פון צפון אונ קום דער ווינט פון דרום הפיחי גני יזלו בשמיו אונ טוא בלאזן אין מיין גארטן דער גישמאק זאל וויט גיין זייא זאלן רינן זיינע גווירץ דאס איז בימי המשיח ווערט גאט דיא בני ישראל איין זאמלען אונ אז דאס בית המקדש ווערט שטיין וועלן זיך דיא ישראל צו אנאנדר זאמלן אלע רגלים · ענטפערן דיא ישראל יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו ער זאל קומן מיין פריינט צו זיין גארטן אונ ער זאל עסן דיא פירות פון זיינע זיסע פרוכט:

(א) באתי לגני אחותי כלה זאגט הקדוש ברוך הוא איך בין גקומן צו מיין גארטן אין דיא טעג פון חנוכת הבית מיין שוועסטר דיא כלה אריתי מורי עם בשמי איך האב גקליבן מיין גווירץ מיט מיינע בשמים אכלתי יערי איך האב גיקליבן מיין גווירץ מיט מיינע בשמים אכלתי יערי איך האב גיגעסן פאר גרוס ליבשאפט מיין האניק דס איך הב גינומן די קטורת יחיד ווס דיא נשיאים האבן מקטיר קטורת גוועזין אויף דעם מזבח החיצון ווס מען דארף ניט אזו צו טאן איך האב אן גנומן דיא שעירי חטאת ווס דיא נשיאים האבן מקריב גוועזן פאר איין נדבה דס מען דארף ניט צו טאן שתיתי איך האב גיטרונקען ייני מיין וויין דאס זענן די נסכים עם חלבי מיט מיין מילך זייא וואָרן זיסער אונ קלערער אז מילך אכלו רעים עסט גיזעלן דס איז אהרן מיט זיינע קינדר אין אוהל מועד אונ אלי כהנים אין בית עולמים שתו ושכרו דודים אונ טוט טרינקען איר פריינט דס זענן די ישראל ווס זיי עסן די שלמים ווס זיי האבן מקריב גוועזן לחנוכת המזבח: (ב) אזו זאגט כנסת ישראל אז איך בין גזעסן בשלום אין בית ראשון אני ישנה איך טוא שלאפין אונ וויל הקדוש ברוך הוא ניט דינען אבר ולבי ער אונ מיין הארץ וואר וואכין צו באווארענן מיך קול דודי

מיין

שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא־טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה׃ ג פָּשַׁטְתִּי אֶת־כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה
רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם׃ ד דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחוֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו׃

ר' תנש   קמתי

רש"י

ומזהיר על ידיהם השכם ושלוח: פתחי לי. אל תגרמו לי שאסתלק מעליך: שראשי נמלא טל. ל' אדם שבא בליל' דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל חיבתך באתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא טל שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם אביך ה שערבו עלי מעשיו כטל ו הנני בא אליך טעון ברכות ותשלום שכר מעשים טובים אם תשובי ז אלי: קוצותי רסיסי לילה. אף בידי הרבה קבוצות מיני פורענות ליפרע מעוזבי וממנאצי. טל הוא לשון נחת: רסיסי לילה. גשמי לילה שהן פורח ועייפות. רסיסי תרגום של רביבי' (דברים לב) וכרביבים עלי עשב וכרסיסי מלקושא: וקווצות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין פלוייל"ש ולפי שאחז המקרא בלשון טל ומטר אחז בל' קווצות בדרך טל ומטר להאחז בשער וקווצות ויש לפרש טל ורסיסי לילה שניהם לטובה שכר מצות קלות העוחות להעשות כטל ושכר מצות חמורות הקשות כמורת רסיסי לילה: (ג) פשטתי את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעלמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כענין שנאמר (ירמיה מד) ומאז חדלנו לקטר למלאכת השמים וגו' שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי את כתנתי רחצתי את רגלי לשון תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת. לפי שפתח הכתוב בל' אני ישנה קול דודי דופק סיים בל' תשובה הנופלת על ל' דופק על הדלת בעת משכב השינה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. אגל הלם

שפתי חכמים

ולפניין מה הוא ער מפרש ער לשמרני כו': ה פירוש שראשי רמוז לאברהם ראש המאמינים: ו אף על פי שכבר פירש שאני מלא רצון ונחת רוח והוא פירושו של טל לפי שעכ"ם נמלא טל קאי על ראשי שהוא רמוז לאברהם א"כ ע"כ פירושו שערבו עלי מעשיו כטל ולמנ"מ אמר להם שמעשי אברהם ערבו עליו כטל - אלא עכ"ל שמתוך כך ומתוך מעשיו הוא מלא נחת ורצון: ז שהרי כל זה דברי תוכחה והזהר' ע"י נביאים הוא וא"כ ע"כ ע"י עבדיו הנביאים נאמר להם זה אם תשובו אלי

פירוש ע"ט

מיין פְרַיינְד דופק ער וואר אָן קְלַאפִּין אונ לָאזְט רוּעֶן זַיין שְׁכִינָה אוֹף דִיא נְבִיאִים אונ איז מִיר מַזְהִיר דוּרְךְ זַיי אונ זָאגְט פִּתְחִי לִי עֶפִין צוּ מִיר אוּנ טוּא תְּשׁוּבָה אֲחוֹתִי מַיין שְׁוֶועסְטֶער רַעְיָתִי מַיין גִיזֶעלְן אונ מַאךְ נִיט אִיךְ זָאל פוּן דִיר אַוֶועק גֵיין יוֹנָתִי מַיין טוֹיבּ תַּמָּתִי מַיין גַאנְצֶע שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל דֶען מַיין קָאפּ אִיז דֶער פִילְט טויא דָאס אִיז אַבְרָהָם עֶר וואר דֶער עֶרְשְׁטֶער פוּן אַלֶע דִיא גְלוֹיבֶּר עֶר הָט גִיטָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואס זַייא וָוארְן זִים אַז טויא דְרוּם הָאבּ אִיךְ פִיל בְּרָכוֹת אונ שְׂכַר טוֹב צוּ בַּאצָאלִין דִיר אַז דוּא וֶועסְט תְּשׁוּבָה טָאן קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה מַיין הָאר זֶענֶן פוּל טְרָאפִּן רֵינֶן פוּן דֶר נַאכְט דָס זֶענֶן פוּל הוֹפִין פוּן פּוּרְעָנִיוֹת צוּ שְׁטְרָאפִין דִיא וָואס מִיךְ פַארְלָאזְן: (ג) אַזוֹ עֶנְפֶערִין דִיא יִשְׂרָאֵל צוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אִיךְ הָאבּ אוֹיס גִצוֹגֶן מַיין הֶעמְד אֵיכָכָה וִויא אֶלְבָּשֶׁנָּה אִיךְ זָאל ווידֶר אָן קְלֵיידְן צוּא עֶפֶענֶן דִיר רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אִיךְ הָאבּ גְוַואשִׁין מַיינֶע פִים אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם וִויא זָאל אִיךְ אַיין רִיכְטָן זַייא דִיר אוֹיף צוּ עֶפֶענְן דָאס אִיז אִיךְ בִּין שׁוֹן גְוואוֹנְט צוּא בֵּייזֶע גְוואוּנְהַייטִין ווי קֶען אִיךְ תְּשׁוּבָה טָאן: (ד) דוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מַיין פְרַיינְט הקב"ה עֶר הָאט גִישְׁטְרֶעקְט זַיין הַאנְט מִן הַחוֹר פוּן דָם לָאךְ לֶעבִּן דִי טִיר אונ אַז אִיךְ הָאבּ זַיין הַאנְט דֶער זֶעהְן וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו

קול יעקב

מִינִים מַאכִין וואס עֶס אִיז בַּייא אוּנְז חָשׁוּב: (ג) פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם אִיךְ הָאבּ פוּן מִיר שׁוֹן אָפּ גִצוֹגֶן מַיין הֶעמְדְל וִויא אַזוֹ וֶועל אִיךְ דָאס אָן קְלֵיידִין אִיךְ הָאבּ מִיר אָפּ גִוַואשִׁין מַיינֶע פִים וִויא אַזוֹ וֶועל אִיךְ זַייא אַיין רֶעכְטִין מִיר קֶענִן מְפוֹרָשׁ זַיין דֶעם פָּסוּק אוֹף אוּנְז יוּדִין ווָס מִיר זֶענִן אִין גָלוּת ווִי אַזוֹ מֶען דַארְף קְלַאגִין אוֹף דִי הַיילִיגִי טֶעג וָואס פוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּיז נָאךְ יוֹם כִּפּוּר ווָס אִין דִיא טֶעג זֶענֶן דִיא יוּדִין שַׁיין מִיט זַייעֶרִי מַעֲשִׂים זַייא זֶענֶן פוּל מִיט יִרְאָה אונ אִיטְלֶכֶר דִינְט נָאר מִיט זַיין גַאנְצִין כֹּחַ. עֶס אִיז צַמָּשָׁל אַגְרוֹיסֶר עוֹשֶׁר אִיז אָרִים גְוָוארִין אונ הָאט זִיךְ נִיט גִקֶענְט גִפִינֶן זַיין פַּרְנָסָה הָאט עֶר זִיךְ גִמוּזְט שְׁטֶעלִין בַּיי אַיין בַּעַל עֲגָלָה פַר אַמְשָׁרֵת בַּייא דִיא פֶערְד אִיז עֶר גִפָארִין מִיט הָעם בַּעַל עֲגָלָה וִויא אַהִין עֶר אִיז גִפָארִין אִין אַגַאנְצִי ווָאךְ אִיז עֶר גִגַאנְגֶען אונ גִילַאטוּטִי קְלֵיידֶר אונ דִיא פִים מִיט בְּלָאטֶע אונ אַז עֶס אִיז גְקוּמֶען שַׁבָּת הָאט עֶר זִיךְ אָפּ גִוַואשִׁין דִיא הֶענְט מִיט דִיא פִים אונ הָט אוֹיס גְטָאן דִיא גְלַאטוּטִי קְלֵיידֶר אונ הָאט אָן גְטָאן דִיא שַׁיינֶע קְלֵיידֶר ווָאס עֶס אִיז אִים אִיבֶּר גִבְּלִיבֶּן פוּן דֶער צַייט וָואס עֶר אִיז גְוֶועזְן אַיין עָשִׁיר אונ שַׁבָּת צוּ נַאכְט הָט עֶר דִיא שַׁיינֶע קְלֵיידֶר אוֹיס גְטָאן אונ הָאט נָאךְ אַמָאל אָן גְטָאן דִיא גְלַאטוּטִי קְלֵיידֶר אַמָאל הָאט אִים בַּגֶעגִינְט אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר הָט אִים גְקֶענְט פוּן פְרִיעֶר אַז עֶר אִיז גְוֶועזְן אַיין עוֹשֶׁר הָאט דֶר מֶענְטְשׁ אִים זַייעֶר בְּווּנְדֶערְט אונ הָט אִים גְזָאגְט בְּרוּדֶער לֶעבּ אַז אִיךְ זֶעה דִיךְ אִין דִיא מַלְבּוּשִׁים ווָס דוּ גֵייסְט אונ ווִיזוֹ אַזוֹ דוּ בִּיסְט אָרִים אִיז מִיר זַייעֶר וַוייא. עֶנְפֶערְט עֶר אִים זָאלְסְט וִויסִין מַיין טַייעֶרֶר פְרַיינְד אַז דִיא מַלְבּוּשִׁים וָואס אִיךְ גֵייא מִיט הָעֶר אַרְבִּיט וַואס אִיךְ טוּא הָאבּ אִיךְ פוּן דֶעם שׁוֹן גָאר קַיין יִסּוּרִים נִיט ווָארוּם אִיךְ בִּין שׁוֹן מִיט דִיא זַאכִין גְוואוֹנְט גְוָוארִין נָאר אַז גָּר קוּמְט שַׁבָּת פַר נַאכְט אַז אִיךְ דֶר מַאן מִיךְ אַז בַּאלְד וֶועל אִיךְ דַארְפִין אוֹיס טוּן דִיא שַׁיינֶע קְלֵיידֶר ווָס אִיךְ הָאבּ אָן גְקוּן

ה קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ־מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל׃
ו פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ
קְרָאתִיו

רש"י

ולאיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו : (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור · כלומר בלב שלם ונפש חפילה כמקשטת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב : מור עבר . ריח עובר ומתפשט לכל צד : (ו) ודודי חמק עבר . נסתר ונכסה ממני כמו (שיר ז) חמוקי ירכיך סתרי ירכיך ע"ש שהירך בסתר (ירמיה לא) עד מתי התחמקין הסתרי והתכסי מחמת בושה שמעלת בי : נפשי יצאה בדברו · שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחלה לא אבית לפתוח : בקשתיהו וגו׳ מצאני השמרים הסבבים בעיר · ותופסין גנבים המהלכים בלילות : הכוני פצעוני · חבלו בי הבולה כל פלע ל׳ מכת כלי זין הוא נברדורי"א בלע"ז : רדידי · עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל העניין לשון אשת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו וזו היא הדוגמא : דודי שלח ידו מן החור. כשאמרתי רחצתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אבוא מן ע"א שבחרתי בה : שלח ידו · והראה נקמתו בימי אחז והביא עליו חיל מלך ארם (ד"ה ב כח) ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה וגו׳ ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד : ומעי המו עליו . בא חזקיהו בנו ושב בכל לבבו לדרוש להקב"ה וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מצאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות טומאה וטהרה וזהו וידי נטפו מור וגו׳ אף יאשיהו נאמר בו (מלכים ב כג) וכמוהו לא היה לפניו מלך כי ראה פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו עליו : פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר · לא ניבל גזרתו שנאמר בחזקיהו (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו׳ ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה הנביאה (ירמיה יח) הנני מביא רעה אל המקום הזה ועל יושביו וגו׳ ואומר (מלכים ב) וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו׳ אך לא שב ה׳ מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳ גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת : נפשי יצאה בדברו · יצאה ממני כדברו דבר זה : בקשתיהו ולא מצאתיהו · ואם תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים וצדקיהו שובו אלי ואשובה אליכם לא לבטל את הגזירה אלא להק׳ הפורענות והגלות מלפותם בשובם מן הגולה לנוסעם מאין יושבה והגלות

קול יעקב

ערב שבת אונ איך בין ניין אף גוואשן אונ עס דאכט זיך מיר אז איך בין אין דעם גראד וואס פריער אונ באלד וועל איך דיא קליידר דארפן אויס טון אונ אן טון דיא גלאטשטי קליידר אונ וועל מיך ווייטר איין שמירן אין בלאטו איז מיר בעסר דר טוט איידר דם לעבן · דער נמשל איז אז מיר זענן געווען אין ארץ ישראל האבן מיר גדינט גאט מיט קדושה אונ מיט שמחה אונ אצונד אז מיר זענן פאר טריבן גווארן אין גלות איז ניט דא בי א דיא מענטשן קיין יראה אונ קיין אמת אונ מיר זענן איין גשמירט מיט עבירות אונ אז עס קומט דיא היילינגע טעג וואשן מיר זיך אף פון דעם איין גישמירטקייט אונ מיר טון זיך אן דיא שיינע קליידער דס מיינט מען מיר לערנן תורה אונ טוען מצות אונ מעשים טובים אונ אז עס קומט יום כפור פאר נאכט עס איז שון נאהונט צוא דער צייט וואס איטליכר זאל זיך אום קערן צוא זיין נארישקייט וואס ער הט דס גאנצי יאר גטאן אונ דיא תורה מיט די מצות וועט ער ווייטר פר לאזן אזו שרייט די נשמה מיט אבוטר גשרייא (פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה) איך האב שון אוס גטאן פון מיר דם פאר שמוצטי העמדל אין דיא היילינגע טעג וויא אזו וועל איך נאך יום כפור נאך אמאל אן טון דם פר שמירטי העמדיל (רחצתי את רגלי איככה אטנפם) איך האב מיר שון אף גוואשן מיינע פיס פון דעם צואת פון דיא עבירות וויא אזו וועל איך וויא נאך יום כפור נאך איין מאל איין שמירן

פירוש ע"ט

אונ מיינע גידערם זיינען ברומן בייא מיר א"ה אים צו זיינר ליבשאפט אונ אים אויף צו מאכן דאס איז דם הקדוש ברוך הוא הט גישטראפט די ישראל אין אחז צייטן וואס דא קומט אויף אים דר מלך ארם אונ פקח בן רמליהו אונ הט דר שלאגן פיל טויזנט פון ישראל אין איין טאג : (ה) קמתי אני איך בין אויף גישטאנען לפתוח צו עפענען לדודי צו מיין פריינט הקדוש ברוך הוא אונ האב תשובה גיטאן אין די טעג פון חזקיהו וידי נטפו מור אונ מיינע הענט זיי טריפן גיווירץ אונ לערנן פיל תורה דאס אין גאנץ ארץ ישראל וואר קיין עם הארץ אונ אויך יאשיהו המלך דם ער זעהט דם פורעניות פון מנשה אונ אמון טוט ער גרוס תשובה ואצבעותי מור עובר אונ מיינע פינגר גווירץ וואס שוט איבר פארן אונ שמעקט אויף אלע זייטן על כפות המנעול אויף בלעטר דר שלאס : (ו) פתחתי אני לדודי איך האב געפינט צו מיין פריינט איך האב תשובה גיטאן ודודי חמק עבר אונ מיין פריינט הקדוש ברוך הוא ער הט זיך פאר בארגן ער איז אוועק גיפארן אונ הט דיא גזירה ניט גוואלט מבטל זיין פון חורבן ירושלים נפשי יצאה בדברו מיין נשמה זיא שוט אוס גיין אין זיין טאן רעדן דיא גזירה דורך

קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: ז מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת־רְדִידִי
מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת: ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דּוֹדִי מַה־
תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ט מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד
שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: י דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה: יא רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוּצּוֹתָיו
תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב: יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל־
מלאת

רש"י

אלין הורס: (ז) מצאוני השומרים · נבוכדנאצר ומילותיו: הסבבים בעיר · לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי התימות: אף מלאכי השרת שהיו משמרים חומותיה כענין שנא' (ישעיה סב) על חומותיך ירושלם וגו' הם הציתו בו את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש וגו': (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנאצר שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרי עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי · לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנאמר (ישעיה מג) יתנו עדיהן ויצדקו: מה תגידו לו. שתעידו עלי שבשביל אהבתו חליתי ביסורין קשים ביניכם יבא נבוכדנאצר ויעיד יבא אליפז וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה: (ט) מה דודך מדוד. כך היו שואלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו: שככה השבעתנו · להעיד לו על אהבתך: (י) דודי צח: לבן כמו (איכה ד) צחו מחלב: ואדום: אדום נקמה על הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בחור כשהוא לבן ופניו אדמוניות: דגול מרבבה · נדגל בחיילות הרבה רבים חיילותיו רבבות הרבה קרויין רבבה שנא' (יחזקאל יז) רבבה כצמח השדה נתתיך: (יא) ראשו. מבהיק ככתם פז. כתם היא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן (איכה ד) ישנא הכתם הטוב וכן (איוב לא) אמרתי לכתם מבטחי וכן (משלי כה) וחלי כתם: קוצותיו תלתלים · לשון תלויים פנדלוייש בלע"ז: שחורות כעורב · כל אלה נוי לבחור: (יב) עיניו כיונים על אפיקי מים · עיניו על אפיקי מים נאות כעיני יונים אפיקי מים עריבים למראה והבחורים יוצאים שם לראות וכן מקלס המשורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לנוי עיני יונים: רוחצות · עיני דודי בחלב:

פירוש ע"ם

זיינע נביאים בִּקַשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ איך האב גיזוכט אים אונ איך האב ניט גפינן אים קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי איך האב גרופן אונ ער הט ניט גיענטפערט מיר: (ז) מְצָאֻנִי זייא האבן גפונן מיך הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר די היטער דאס איז נבוכדנצר מיט זיינע חילות וואס זייא טוען ארום ריגלן אין שטאט צו טאן די נקמה פון הקדוש ברוך הוא הִכּוּנִי פְצָעוּנִי זיי האבן גוואונד מיך נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי זיי האבן גנומן מיין צירונג דס איז דאס בית המקדש פון מיר שׁוֹמְרֵי הַחוֹמוֹת די דא היטן די מויערן דס זענן מלאכי השרת די האבן עס זעלברט פאר ברענט: (ח) אזו זאגט די כנסת ישראל הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם איך טוא באשווערן אייך איר אומות העולם דאס איר האט גזעהן אז חנניה מישאל ועזריה האבן זיך גיראזט ווארפן אין דעם קאלך אויבן אונ דניאל אין לייבן גרוב פון דר תפלה וועגן אונ וואס דא גיטאן האט מרדכי מיט זיין דור אין טעגין המן אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי אוב איר וועט גפינן מיין פריינט הקדוש ב"ה לעתיד לבוא אונ וועט נאכן האבן אז איר זאלט עדות זאגין אויף מיר מַה תַּגִּידוּ לוֹ וואס זאלט איר זאגן צוא אים שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי אז איך קראנקע אונ ליידענדע פון וועגן ליבשאפט בין איך: (ט) אזו פרעגין די אומות העולם צו די ישראל מַה וואס איז בעסר דיין פריינד הקדוש ברוך הוא הַיָּפָה בַּנָּשִׁים דוא שיינע צווישן די ווייבר מַה דּוֹדֵךְ וואס איז בעסר דיין פריינט הקדוש ברוך הוא מִדּוֹד שֶׁכָּכָה פון אנדערע פריינט דאס אזו הִשְׁבַּעְתָּנוּ דוא טוסט באשווערן מיר זאלן דיר עדות זאגן אז דוא הקדוש ברוך הוא ליב האסט: (י) אזו ענטפערן דיא ישראל דּוֹדִי צַח מיין פריינט איז קלאר אונ ווייס דאס איז ער האט זיך באוויזן אויף דעם בארג סיני אונ אזו איז אויך ווען ער זיצט למשפט וְאָדוֹם אונ איז רויט ווען ער וועט זיך נוקם זיין דָּגוּל מֵרְבָבָה באגירט פון פיל מאל צעהן טויזנט מלאכים: (יא) רֹאשׁוֹ זיין קאפ דאס איז דר אן הייבן פון זיינע רייד דם וואר אזו קלאר כֶּתֶם פָּז אז איין זאמלונג פון גין גאלד דאס איז אנכי יי אלהיך קְוּצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים זיינע בייא האר גקרייזילט דם איז אויף איטליכן פינטעלע אין דער תורה זענין תִּלֵּי תִּלִּים הֲלָכוֹת: שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב זיינן שווארץ אז איין ראב דם איז דיא תורה דיא וואר גישריבן בְּאֵשׁ שְׁחוֹרָה עַל גַּבֵּי אֵשׁ לְבָנָה: (יב) עֵינָיו כְּיוֹנִים זיינע אויגן אז די טויבן עַל אֲפִיקֵי מָיִם בייא די אום גאנג וואסר אונ קוקין צו זערט

מְלֵאת : יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר
עֹבֵר : יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים :
טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים : טז חִכּוֹ

ממתקים

שפתי חכמים

לא שיהיה כן על כ"ש כמובן מן הכתוב : ח פי' אמר שם כו' שלא תבין לחייו כערוגת הבושם וכמגדלות מרקחים : נ"ל לחייו כערוגת הבושם אמר שם כו' שלא דמו הלחיים רק לערוגת הבושם לא למגדלות מרקחים ומגדלות מרקחים

רש"י

ישבות על מלאת. כל זה לשון נוי לא בולטות יותר מדאי ולא שוקעות אלא יושבות על מלאת גומא שלהם כענין (ס"א הענין לפי הגומא) לפי הדוגמא והוא לשון כל דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושב כמו (שמות כה) אבני מלואים (שם כח) ומלאת בו מלואת אבן : (יג) **לחיו כערוגת הבשם.** אמר שם כאותם ערוגות של גידולי מרקחים : **מגדלות מרקחים.** מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח : (יד) **גלילי זהב.** כאופני זהב : **ממולאים בתרשיש.** כל לשון מושב אבן יקרה בזהב קרוי מלאת : **עשת.** ל' (ירמיה ה כח) שמנו עשתו קבוץ עב קרוי עשת משטי"ה בלע"ז : **שן.** מעצמות פיל : **מעולפת ספירים.** מקושטת ומחוקקת בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת : (טו) **שוקיו.** כעמודי שש המיוסדים על אדני פז : **עמודי שש.** עמודי שיש וחבירו במגלת אסתר (אסתר א) על גלילי כסף ועמודי שש. ומראהו גבוה כארזי הלבנון : **בחור כארזים.** נבחר בין הבנים כארז בין שאר עצים : (טז) **חכו ממתקים.** דבריו ערבים : **זה דודי.** זה דמות דודי וזה דמות רעי ועל כל אלה תניתי אהבתו : והדוגמא כלפי הקב"ה כך היא : **דודי צח.** ולבן להלבין עונותי. את ולבן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער רישיה כעמר נקא : **ואדום.** ליפרע משונאיו כענין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושיך : **דגול מרבבה.** סרבה חיילות מקיפין אותו : **ראשו כתם**

פירוש ע"ט

לעבר וואס די תורה אום גייט די דא איז גיגליכן צו וואסר רוחצות בחלב די זיך וואשן אין מילך דס איז ווען זיי זיצן אין דעם משפט מאכן זיי דעם דין קלאר צו באצאלן דעם צדיק כצדקתו אונ דעם רשע כרשעתו ישבות זיא זיצט על מלאת אויף דר פילונג פון דער וועלט אכטונג צו געבן אויף דעם גאנצין עולם אדער עיניו זיינע אויגן דס זענן די צדיקים די לייכטן דעם עולם ווי אויגן כיונים אז טויבן ווי איין טויב פליעט פון איין טויב שלאק צום אנדרן צו זוכין עסין עפיז אזו אויך די צדיקים די גייען פון איין בית המדרש צום אנדערן צו זוכן די טעמים פון דר תורה רוחצות אום גאנג מים וואסר דס זענן די בתי מדרשות דס פון זיי גייט אום די תורה די דא איז גלייך צום וואסער מלאת דר פילונג די דא זענן מיישב די רייד פון דר תורה : (יג) לחיו זיינע קין באקן כערוגת הבשם אז איין בייט דס גוווירץ דס ער הט גירעט די דברות אויף דעם הר סיני אונ הט זיי גחיוין איין שיין ליבלך פנים מגדלות געוואקסין מרקחים גוווירץ נוטפות דיא דא טריפן מור עובר גוווירץ וואס טוט איבר פארן דס זענן די רייד וואס ער הט גירעט אין אוהל מועד די זענן אייטל לריצוי ולכפרה ולריח טוב דס איז תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים : (יד) ידיו זיינע הענט דס זענן די לוחות וואס זענן גיווערקט זיינע הענט גלילי זהב רעדר גאלד דס זענן דיא דברות די דרינן וואָרן זיי זענן בעשר פון גאלד ממולאים זיי זענן גיפילט מיט יאכצונג דאס זענן דיא תרי"ג מצות איז נכלל אין דיא עשרת הדברות מעיו זיינע גידערם דאס איז תורת כהנים דס אין דר מיטן פון די חמשה חומשי תורה אזו ווי דיא גידערי זענן אין מיטן דעם מענטשן עשת שן שטיק העלפאנד ביין מעולפת ספירים גיצירט מיט ספירים אזו אויך תורת כהנים איז גיצירט מיט פיל דקדוקים וגזירות שוות ובנייני אבות וקלים וחמורים : (טו) שוקיו זיינע שענקל זיי זענן עמודי אז ווי זיילן שש פון מירמיל שטיין מיוסדים זיי זענן גיגרונד פעסטיקט על אדני פז אויף שוועלין גין גאלד אזו ווי די זייל האט אובן איין קרון אונ אונטן איין פוס אונ ווערט אלץ גירעכינט צוא דער זייל אזו זענין פרשיות אין דר תורה די הענגן אן דאס וואס פריער שטייט אן דעם וואס דער נאך שטייט מראהו כלבנון זיין גישטאלט אז דר וואלד לבנון דער איז פיל בלומן אונ בלעטר אזו אויך ווער עס זעהט אונ פרובט אין דר תורה דער גיפינט אלע מאל נייע טעמים אין איר בחור כארזים אוס דר ווייעלט אזו וויא דיא טעגן בוטר : (טז) חכו ממתקים זיין גומען איז זוטר ומקיים דס איז דר גיבאט אין דר תורה דר מענטש זאל זיך ניט עלעכטם טאן אונ איך וועל אים דר פאר בצאלן איין גוטן לון אונ ווען דר רשע ווערט תשובה

מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ: ו א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ
הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרֻגוֹת הַבֹּשֶׂם
לרעות

רש"י

פז: תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תלים קיט) פתח דבריך יאיר פתח אנכי ה' אלהיך הראה תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזירותיו: **קוצותיו תלתלים**. על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות: **שחורות כעורב**. על שם שהיתה כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. ד"א קוצותיו תלתלים כשנראה על הים נראה כבחור נלחם בגבורה: **עיניו כיונים על אפיקי מים**. כיונים שעיניו צופות אל ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות ששם מוצאי התורה המשולים למים: **רחצות בחלב**. כשהן צופות במשפט מבררות דין לאמתו להצדיק צדיק לתת לו כצדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: **ישבות על מלאת**. על מלאו של עולם משוטטות בכל הארץ צופות טובים ורעים. ד"א תלמידי חכמים שהקב"ה מהגם עינים להאיר לעולם כמה שהעינים מאירים לאדם כיונים הנודדים משובך לשובך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני חכם לבית המדרש של פלוני חכם לבקש טעמי תורה: **על אפיקי מים**. על בתי מדרשות שהם מוצאי מים של תורה: **רחצות בחלב**. לפי שמדבר עיניים והעין לשון נקבה היא אמר רוחצות לשון נקבה הם מלאכים עצמן בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה: **יושבות על מלאת**. מיישבים דברים על אופניהם: ד"א עיניו ענייניו פרשיות של תורה והלכות ומצוות כיונים שהם נאים בהליכתן על אפיקי מים בבתי מדרשות רוחצות בחלב מלובנות כחלב כמו שפירשתי: **לחיו**. דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ושוחקות: **שפתותיו שושנים**. דבורים שנדבר באהל מועד שהם לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: **ידיו**. הלוחות שנתן מימינו ומעשה ידיו המה: **גלילי זהב**. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. א"ר יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של ספירינון היו והיו נגללין. ד"א על שם שמגלגלות טובה לעולם: **ממולאים בתרשיש**. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מצות: **מעיו עשת שן**. זה תורת כהנים שניתן באמצע התורה ומעשה החומשים כמעיים הללו שהם נתונים באמצע הגוף: **עשת שן מעולפת ספירים**. נראית חלקה כעשת שן והיא כדורה דקדוקים רבים גזירות שוות ובנין אב וקלים וחמורים: **מיוסדים על אדני פז**. א"ר אלעזר הקפר העמוד הזה יש לו כותרת למעלן ובסיס למטן א"ר שמואל בר נחמני פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלן ובסיס למטן וסמוכות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה אבקה של שביעית כדאיתא במסכת ערכין וסוכה וכגון (במדבר כז) יפקוד ה' איש על העדה או את קרבני לחמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגו': **מראהו כלבנון**. המסתכל ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה שמלבלב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מוצא בהם טעמים: **בחור**. נבחר כארזים שהנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה: **חכו ממתקים**. דבריו ערבים (ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אני ה' נאמן לשלם שכר יש חיך מתוק מזה אל תחבלו בעצמיכם וקבלו שכר ובשוב רשע מרשעתו (יחזקאל יח) ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה עונות נחשבו לו לזכיות יש חיך מתוק מזה: (א) **אנה הלך דודך**. מלגים ומקנטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזובה אלמנה: **אנה פנה דודך**. כשחזר והשרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא אליך נבקשנו עמך כענין שנאמר (עזרא ד) וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו' ויגשו אל זרובבל וגו' נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגו' וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה: והם משיבים: (ב) **דודי ירד לגנו**. צוה לנו לבנות היכלו והיה שם עמנו: **לערוגת הבשם**. מקום מקטר

שפתי חכמים

קאי על פרשת הדברות: מ לאפוקי מא' גם כתוב גם כתולה דא"כ

פירוש ע"ט

מאן ווערין אים די עבירות גירעכינט צו מצות אזו איז דאך קיין זיסערע וואורט אין עולם אז דס גאנ' אונ גאר מחמדים גילוסטיקייט זה דודי דער דאזיגר איז מיין פריינט וזה רעי אונ דער דאזיגר איז מיין גזעלן הקדוש ברוך הוא בנות ירושלים דיא דערפאר פון ירושלים איר אומות אין ארץ ישראל:

(א) **אנה** הלך דודך וואו איז ער אוועק גיגאנגן דיין פריינט היפה דאס דו ביסט דאך די שענסטע בנשים אונטר דיא ווייבר אונ האט דיך אזו עלינט פר לאזין אין גלות בבל אונ אז הקב"ה הט דר וועקט דעם ווילן פון כורש צו לאזין בויען דס בית שני דא זאגין דיא אומות העולם אנה וואו הין פנה ער האט זיך אוועק גיקערט דודך דיין פריינט אונ אז ער וועט ווידר צו דיר קומען ונבקשנו עמך אונ מיר וועלן זוכן אים מיט דיר אונ מיר וועלן באנאנד בויען אבער איר כוונה וואר צו פר שטערין זיי פון דעם בנין: (ב) אזו ענטפערן דיא ישראל ווידר דודי ירד לגנו מיין פריינט ער הט גינידערט צוא

זיין

לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים : ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים : ד יָפָה אַתְּ
רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלָ͏ִם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת : ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי
שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד : ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם : ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ :

שפתי חכמים

דא"כ הוא איך יתדמה בבתרות לארזים · לכ"ס נותר : י ק"ל הרי כבר אמר לערוגת הבשם דהיינו בית המקדש וא"כ מהו לרעות בגנים · לכ"פ ועוד ירד לרעות כו' : כ בקילוס הראשון אמר כעדר הקצובות וכאן בקילוס זה בינה וכתב כעדר הרחלים ומה שנת הוא כרחלים שהם בשלמא כעדר הקצובות שנת הוא כדפי'

רש"י

הקטרת : לרעות בגנים · ועוד ירד לרעות צאן י בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות : וללקוט שושנים · שומע ומקשיב מדברים בתורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנא' (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' וגו' ומה שאתם אומרים לבקש עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר (עזרא ד) לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו ואומר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים : (ג) הרועה בשושנים · הרועה את צאנו במרעה נוח וטוב : (ד) יפה את רעיתי כתרצה · והקדוש ברוך הוא מקלס' על זאת יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי : נאוה : את עתה כאשר בראשונה בירושלים : איומה כנדגלות · חילי מלאכים אימתך אפיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנא' בעזרא : (ה) הסבי עיניך מנגדי · כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות ואומר לה הסבי עיניך מנגדי כי כרלותי אותך לבי משתחן ומתגאה עלי ורוחי גסה בי ואיני יכול להתאפק : הרהיבני · הגיסו לבי כמו (תהלים ל) ורהבם עמל ואון (ישעיה ל) רהב הם שבת אשמיי"ר בלע"ז והדוגמא כך הוא אמר הקב"ה במקדש זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכפרת וכרובים שהם הרהיבוני בבית ראשון להראותכם חבה יתירה עד שמעלתם בי : שערך כעדר העזים · בקטנים ורכים ודקים יש שבח הרבה : (ו) שניך : קצינים וגבורים שביך כולם למותה : כעדר הרחלים · הרחל הזאת כ כולה קדושה למרה נאכלת בשרה לקרבן קרניה לשופרות שוקיה לחלילין מעיה לכינורות עורה לתוף אבל הרשעים נמשלו לכלבים שאין

פירוש ע"ט

זיין גארטן זער האט אונז גיהייסן בויען זיין היכל אונ וויל ביוא אונז זיין לערוגות צוא דיא ביומן הבושם דס גווירץ דס איז דס ארט וואס מען איז מקטיר קטורת אונ איז אויך גיגאנגן לרעות בגנים צו פיטערן זיינע שאף אין די גערטנר דס זענן די ישראל וואס זענן פר שפרייט אונ זענן ניט גיקומן אין בית שני לאזט ער זיין שכינה רוען אויך זיי אין די בתי כנסיות ובתי מדרשות וללקוט שושנים אונ צו קלויבן רוזין צו פאר געמן אירע רייד וואס זיי רייזן אין דר תורה אונ אוף צוא שרייבן אירע מצות אין ספר זכרונות : (ג) אני לדודי איך צו מיין פריינט אבער איר הט קיין חלק אן אים אונ זאלט ניט בויען דס בית המקדש ודודי לי אונ מיין פריינט צוא מיר הרועה בשושנים דר דא פיטערט די ישראל אין רוזין : (ד) אזו ברימט הקב"ה דיא ישראל רעדט וועגין אונ זאגט יפה שיין את רעיתי כתרצה דו מיין גיזעלן אז דו מיר וואוילגיליך ביסט נאוה דוא ביסט אזו שיין כירושלים אזו ווי דו ביסט גיוועזן צום ערשטן אין ירושלים איומה דוא ביסט פארכטיג כנדגלות אז די שארין מלאכים אזו וויל איך געבן דיין פארכט אוף די אומות זיי זאלן אייך ניט מבטל זיין פון אייער בויען דס בית המקדש : (ה) הסבי עיניך קער אוועק דיינע אויגן מנגדי פון קעגן מיר דאס איך זאל ניט אן זעהן אונ זאל דיך ליב האבן דען איך וועל דיר אין דעם מקדש ניט געבן ווידר דעם ארון כפורת וכרובים ווארום שהם הרהיבוני דען זיי האבן גיגרייסט אין בית ראשון וואס איך האב איין גרוס ליבשאפט גוויזן דורך דעם האט איר אן מיר גיפעלשט שערך כעדר דיינע האר דאס זענן די קליינע דיא אונטר דיר זענן מיר ליב אז אהירט שאף שגלשו מן הגלעד די דא האבן אראפ גנידערט פון דעם בארג גלעד דס איז יעקב מיט זיינע קינדר : (ו) שניך כעדר הרחלים דיינע ציין דס זענן קצינים אונ גבורים די אונטר דיר זענן אז איין שטארע שאף ווי אשאף די איז גאר היילג די וואל צו תכלת איר פלייש צו קרבן אירע הערנר צוא שופרות אירע שיינקל צו פייפן אירע גידערם מאכט מען שטרונס צוא פידלן איר הוט צוא אפויק צוא זינגן מיט זיי שירה שעלו מן הרחצה וואס זייא זענן אוף גיגאנגן פון דיא וואשונג שכולם וגו' אלע גאנץ אונ איין פאר ווארפונג אז בהם איז ניט אין זייא : (ז) כפלח אז איין האלבר

הרמון

ח שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר׃ ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי
תַמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים
וַיְהַלְלוּהָ׃ י מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃
יא אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים׃

לא

רש"י

אין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה מלכות. אברהם ויוצאי יריכו בני קטורה הם עשרה. ישמעאל ובניו שלשה עשרה. יצחק ובניו שלשה. בני יעקב שנים עשר. בני עשו שש עשרה (בדברי הימים) הרי ששים. אם תאמר לא מהם תמנע שהיא אשת אברהם מנחתגין: ושמנים פילגשים. נח ובניו עד אברהם כל תולדות אלו היוצאים שמנים תמלאם וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפלגשים כך היו אברהם ויוצאי יריכו חשובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר הראה הגר בת מלכים היתה תמנע בת שלטונים היתה ונעשית פלגש לעשו והוא אומר (בראשית יד) אל עמק שוה וגו׳ הוסיף כולם בעצה אחת והמליכו את אברהם עליהם: ועלמות אין מספר. למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) אחת היא יונתי. ומכולם אחת היא הנבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימות לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה. לכנסייתה הרבה מחלוקות בבתי מדרשות כולם לבם להבין תורה על מכונה ועל אמתה: ברה היא ליולדתה. יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והודה וקילס למקום שנאמר (בראשית מו) וישתחו ישראל על ראש המטה: ראות בנות. את ישראל בגדולתה: ויאשרוה. ומה היא קילוסן: (י) מי זאת הנשקפה. עלינו ממקום הגבוה לנמוך קרויה השקפה כך בית המקדש גבוה מכל הארצות: כמו שחר. הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים לפרס וליון ואחר כך נלחמו בית חשמונאי ונעשו מלכים: איומה כנדגלות. איומה בגבורים כנדגלות של מלכים כל זה הקב"ה מקלס את כנסת ישראל יפה את רעיתי כתרצה וכל הענין ע"כ: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. עוד זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני זה אליך: לראות באבי הנחל. מה לחלוחית מעשים טובים הראת לי: הפרחה הגפן. אם הפריחו לפני ת"ח וסופרים ושונים: הנצו הרמונים. מקיימי מצות מליאים זכיות למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז

פירוש ע"ט

תרמון בקהלך מיל גרום דיין שלייף מהעד לצמתך פון אינן ווייניג צוא דיינע קניפלך: (ח) ששים המה מלכות זעכציג זענן די קיניגס דאס איז אברהם מיט זיינע קינדר. דיא בני קטורה זענן זעכצן ישמעאל מיט זיינע קינדר זענן דרייצעהן. יצחק מיט זיינע קינדר זענן דריי. אונ די קינדר פון יעקב זענן צוועלף אונ די קינדר פון עשו זייגן זעכצעהן ושמנים אונ אכציג פילגשים קעפס ווייבר דאס איז נח מיט זיינע קינדר אונ קינדס קינדר פון אברהם. ועלמות אונ די יונג פרויען דס זענן אנדרי משפחות אין מספר אן צאהל: (ט) אחת היא יונתי תמתי איינע פון אלע נאר האב איך אויס גיקליבן זיא מיין טויב מיין גאנצע. אחת היא לאמה ברה היא איינע איז זיא צוא איר מוטר דס איז די גאנצע כנסת ישראל די האבן אלע איין דיעה. וויא וואול דאס זיא האבן מחלוקת אין בית המדרש איז איטליכן זיין דיעה די תורה רעכט צו פאר שטיין זיא איז קלאר אן איין פסול ליולדתה צו איר גוויגרן דאס איז יעקב ער הט הקדוש ב"ה גידאנקט ווייל קיין פסול וואר נים אין זיינע קינדר ראוה זייא האבן גיזעהן זיא בנות דיא טעכטר דס זענין די אומות אין ארץ ישראל ויאשרוה אונ זיי לויבן זיא מלכות דיא קיניגן ופילגשים אונ דיא קעפס ווייבר ויהללוה אונ זיי בארימן זיא: (י) אונ אזו זאגן זיי מי זאת הנשקפה דיא דא ווערט גילונגט איבר אונז פון אן הויב פלאץ דס איז דס בית המקדש דס איז העכר פון אלע לענדר זיא איז כמו שחר אז דר מארגן שטערן דר באגינט צוא לייכטן ביסלאך ווייט אונ מער אזו ווארן די ישראל אין בית שני אונ דר נאך דיא חשמונאים יפה כלבנה שיין אז דיא לבנה ברה כחמה קלאר אז דיא זון איומה פארכטיג ווארין אירע גבורים כנדגלות אז קיניגן מיט באנירן אונ שארן: (יא) אזו זאגט הקב"ה אל גנת צו גארטן אגוז נים דאס איז דיא כנסת ישראל די זעגן גליך צו איין נוס ווי איין נוס פון אויסן ווייניג איז האלץ אונ אינעווייניג איז דאס עסן אזו אויך זענן אונטר ישראל צנועים תלמידי חכמים די זענן פלא חכמה אונ מען זעהט עס נים אן אין זייא אונ בערימן ניט דער מיט ירדתי לראות איך האב גינידערט אין בית שני צוא זעהן באבי הנחל אין דיא פרוכט דעם באך דס איז איך ווער זעהן צוא האבט מעשים טובים אן דיר לראות צו זעהן הפרחה הגפן אוב זיא בליט דר וויין שטאק דס זענן סופרים אונ צדיקים הנצו הרמונים אויב זיי שפראצין די

סול

יב לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב : ז א שובי שובי השולמית שובי
שובי ונחזה־בך מה־תחזו בשולמית כמחלת המחנים : ב מה־יפו פעמיך בנעלים
בת־נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן : ג שררך אגן הסהר אל־יחסר

המזג

שפתי חכמים

כדסי׳ לעיל · לכ״ס כרחל הואת : ל הקילוס הזה אינו כפין נוי אשה בקילוס העליון דודה מקלסה וזה רעיותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר עמך כך סוף

רש״י

זה אתה רואה אותו כולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פולטו ומלאו תלא מגורות מגורו של אוכלים כך ישראל נגועין ומנוולין במעשיהם ואין תלמידים שבהן נכרים ואין מתפארים להכריז על שבהן בלדקתו אתה מולא אותו מלא חכמה ועוד כמה תדרשות לדבר מה אגוז זה טפל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהם נמאסין : (יב) לא ידעתי · כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי וכשלתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסתובלוס עד שהביא מביא אחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומאז נפשי שמתני להיות מרכבות לרכוב עלי נדיבות שאר אומות : עמי נדיב כמו עם נדיב יו״ד יתירה כיו״ד של (דברים לג) שכני סנה (בראשית לא) גנובתי יום (איכה א) רבתי עם : נפשי שמתני · אני בעלמי מניחים עלי כענין שנאמר (ירמיה יג) ואת למדת אותם עליך אלופים לראש : (א) שובי שובי השולמית · אומרים אלי שובי שובי מאחרי המקום : השולמית · השלימה באמונתך עמו שובי אלינו ונחזה בך נגיד ממך נגידים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תנחומא · ד״א ונחזה בך נתבונן אליך מה גדולה ניתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה כגדולתי אפי׳ לגדולת דגלי מחנות מחנה המדבר : (ב) מה יפו פעמיך בנעלים · הם אומרים לה הפלים אנו שהדבקי בנו בשביל נוי והשיבות שהאינו בך ל בעודך ביפייך : מה יפו פעמיך · בעליית הרגלים בת נדיבים : חמוקי ירכיך כמו חלאים · קבולת עדיי זהב קרויה חלי כתם אלחלי בלשון ערבי ורבותינו דרשו על נקבי השיתין של נסכים שנעשו מששת ימי בראשית עגולים כמו ירך כמו חלאים לשון תפירה כמו חוליות הכול : מעשה ידי אמן · ידי הקב״ה במסכת סוכה אמן כמו אומן קילוסו של הקב״ה ישראל מקלסין · אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פז וגולדין ובאין עד שוקיו עמודי שש לפי שהן באין לרלותו להוריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילוסה מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא באה למוסכה אליו : (ג) שררך אגן הסהר · טבורך כאגן של מים גלולים שלוהאין בהן והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שסבבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה כקילוס העליון לפי שהעליון דודה מקלסה וזה רעיותיה מקלסות אותה על שם מעשיה

טייטש ע״ם

מיל גרומן דס זענין ווס זענן פול זכיות אזו זיי אמיל גרוס איז פול קערענדליך : (יב) אזו זאגט די כנסת ישראל לא ידעתי איך וויים מיך ניט צו וואריגען פר זינד דס איך זאל בלייבן ביי מיין פרומקייט איך בין גישטרויכלט מיט דעם חטא פון שנאת חנם מחלוקת דאס דא וואר צווישן מלכי חשמונאי ביז זייא אליין האבן אויך זיך דאס מלכות רומא גיבראכט נפשי שמתני מיין ווייל זיא הט גיזעצט זיי איבר מיר אונ דס איך בין גווארן מרכבות רייט וועגן צו מאכן רייטן אוף מיר עמי אין פאלק נדיב איין הערליכם דס זענן די אומות אין ארץ ישראל :

(א) שובי שובי קער אפ פון גאט השולמית דיא גלובערין שובי שובי קער ווידער צוא אונז ונחזה אונ מיר וועלן זעהן וואס פאר איין גדלה מיר זאל געבין דך אן דיר · ענטפערן דיא ישראל מה ווס פר אגדולה קענט איר אוס דר זעהן בשולמית אן איר גאנץ גלובערין דאס זאל גלייך זיי צו מיין גדולה כמחולת אז דר מאנץ המחנים די שארן דס איך האב גיהאט אין דר מדבר דס זענן די דגלים : (ב) דא ענטפערן די אומות אין ארץ ישראל מיר באגערן דס דו דיך זאלסט צו אונז באהעפטן דער ווייל מיר האבן גזעהן אן דיר פיל שונהייט אונ השיבות אז דוא נאך ביסט גוועזין אין דיין שונהייט מה יפו פעמיך ווי גאר זיי ווארין שיין דיינע טריט בנעלים מיט דיא שיך ווס דו ביסט אוף גיגאנגן לרגל בת נדיב די טאכטר פון איין הערין דס איז אברהם אבינו חמוקי ירכיך פאר בארטיגי דיינע ריכטן דס זענן די לעכר פון די שיתין ווס די נסכים זענן אריין גלאפן דיא דא זענן ווארן באשאפין פון ששת ימי בראשית די דא ווארן קיילאכדיק ווי איין דיכט כמו חלאים מעשה גלייך גרובן דס וואר ווערק ידי אמן הענט דר מייסטר : (ג) שררך דיין נאפיל דער איז קיילאכדיק אז איין בעקין מיט קארע וואסר הסהר דער דא הייסט סהר דא איז לישכת הגזית דס דא שטייט אין מיטן פון ארץ ישראל אזו ווי דער נאפיל

אין

הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ ד שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי
צְבִיָּה׃ ה צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ
כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק׃ ו רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ
אָסוּר

רש"י

לומר הנוה לא להתחבר עמנו והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המזג · לא יכלה משם משקה רולה לומר לא יכלה ולא יפסוק משם שום דברי הוראה: בטנך ערמת חטים · שהכל מ צריכין לה: סוגה בשושנים · גדורה ומסוייגת בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס הרי חתן נכנס לחופה לבו מגעגע לחופה ולחיבת חתונין בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו הרי שהוא עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאנים פשט ידו ליטול אומרים לו של ישראל הם וגם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך · שתי הלוחות · דבר אחר מלך וכהן גדול: (ה) צוארך · ההיכל והמזבח שהם זקופים וגבוהים ולשכת הגזית גם היא שם עשויה לחוזק ולמגן כמגדל השן: עיניך · כבריכות אשר בחשבון המושכות מים · כן עיניך על שער בת רבים חכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם עסוקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים: ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יוגים · ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך מפרית בריכה ראשונה קוביר"ש בלע"ז: אפך כמגדל הלבנון · איני יכול לפרשו ל' חוטם לא לענין פשט ולא לענין דוגמא כי מה קילוס יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אפך לשון פנים וזה שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר אפיך שעל המצח היא מדבר שהוא עיקר הכרת פנים כענין שנאמר (ישעיה ג) הכרת פניהם ענתה בם נ והדע שהרי מקלסה והולך מלמטה למעלה עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המצח וכן האומות מקלסות (יחזקאל ג) מצחך חזק לעומת מצח כל הבאים להרעותך ולפתותך: כמגדל הלבנון צופה פני דמשק: ראיתי במדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו צופה ומונה כמה בתים יש בדמשק · דבר אחר פניך צופות פני דמשק מצפות לבא שערי ירושלים עד דמשק שעתידה להרחיב עד דמשק: (ו) ראשך עליך ככרמל · אלו התפילין שבראש שנאמר בהן (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך הרי היא חוזק ומורא כסלע הרים וכרמל הוא ראש ההרים: ודלת ראשך · קליעת שערות מיריך נאה במצות כקליעת ארגמן: דלת ראשך · על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש: מלך אסור ברהטים · שמו של מקום קשור בנזירים שנאמר (במדבר ו) נזר אלהיו על ראשו: רהטים ·

שפתי חכמים

בספרים מדוייקים וכן ראוי לגירסא דקאי אמה שכתוב לעיל מיניה הם אומרים לה תפלים אנו כו' ולפי זה מיושב קושיא מה שפי' אח"כ והוא מונה קילוסה מלמטה למעלה מה יפו פעמיך כו' דהוא קילוסו של הקב"ה על ישראל וכאן פי' דהוא קילוס האומות לישראל ואפשר לומר מה שפי' אחר כך הוא כמו פי' אחר דס"ל דהכל הוא קילוס של הקב"ה אבל בית ספרים דכתב זה אחר שרוך אגן הסהר משמע דאין סובל שום פי' אחר רק הוא קילוס האומות שקשה דהרי קודם לזה פירש שהוא קילוס של הקב"ה ואפשר לתרץ בדוחק מה שרות הקודש מספר קילוס שהאומות מקלסים קילוס של הקב"ה קרי ליה: ם מל' שהכל צריכים למרי דחטה: נ וק' מה הוכחה כפשוטו הכרת פנים בכלל · וי"ל מדכתיב הכרת פניהם ענתה בם משמע שצריך הכרה לבד מן הפנים ואיתא בסוף יבמות דאין

פירוש ע"מ

אין מיטן פון דעם מענשין אל יחסר טוט ער ניט מינגערן המזג דעם גימישטן וויין דאס זענן דברי תורה בטנך ערמת דיין בוך איז איין הויפן חטים ווייץ אזו וואול וויא מען קען ניט זיין אן ווייץ ווס מען דער פון ברוט מאכט אזו קען מען ניט זיין אן דיא צדיקים סוגה פאר צאמט בשושנים מיט רוזין דאס איז איין שלאפיר צאם אזו אוך דארפן ישראל ניט קיין שטארקן גדר היטן זיך פון עריות אונ גזל: (ד) שני שדיך צוויי דיינע בריסט דס זענן די צוויי לוחות אדר דער מלך מיט דעם כהן גדול כשני עפרים אז צוויי יונגע הירשין תאמי צביה גלייך איין צווילינג פון הירשן: (ה) צוארך דיין האלז דס איז דס היכל אונ דער מזבח אונ לשכת הגזית דאס איז דאס שטארקייט פון ישראל כמגדל אז איין טורעם בחשבון פון דעם העלפאנט עיניך דיינע אויגן דיא זענען ברכות בחשבון גלייך אז די טייכן אין דער שטאט חשבון דיא דא היצן וואסר אזו אוך זענן דיא חכמים דיא דא זיצן על ביא שער טויערין פון ירושלים דיא דא איז בת רבים אשטאט פון פיל פאלק אונ רעכינן תקופות ומולדות אפך דיין ענציכט דס איז דר שטערן דר איז אזו שטארק כמגדל אז איין טורם הלבנון פון לבנון דס שלמה המלך האט גיבויעט צופה ער האט גיקענט קוקין דרויף פני דמשק פאר צו ציילן אלע די הייזער אין דמשק: (ו) ראשך עליך דיין קאפ אויף דיר דאס זענען דיינע תפילין של ראש דס איז דיר איין שטארקייט ככרמל אז דם בארג כרמל ודלת אונ דס הויבע גיפלעכץ ראשך דיין האר פון דיין קאפ דאס איז אזו שיין כארגמן אז פורפיל וואל דאס

אָסוּר בָּרְהָטִים: ז מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים: ח זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה
לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ לְאַשְׁכֹּלוֹת: ט אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ־נָא שָׁדַיִךְ
כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים: י וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים
דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: יא אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: יב לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה
בַּכְּפָרִים

שפתי חכמים

שפדתת וכ"כ פסוק׳ שם: ס דק"ל מהו הולך לדודי כו׳ לכ"פ זכירה אני כו׳ שיהא תכי הולך לפני דודי: ע בירושלמי דשקלים ובמדרש חזית דובב שפתי ישנים כהדין דשתי תמר פתיק אף על גב דהוא שתי ליה טעמא וריחא בפומיה כלומר שפתים דובבים בקבר מה שבניהם אומרים דבר טוב בעה"ז: פ כך היא הנוסחא בפ׳ עושין פסין אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות אלא נלא השדה ואראך ת"ח שעוסקים בתורה מתוך הדוחק ומפות הוא בספרי רש"י שבתוב בכן

רש"י

קורנ"ץ בלע"ז כן קורין לתלתלי האזורות שקושרין בהן התגורות ד"א מלך אסור ברהטים הקב"ה נקשר באהבה במצות ובריצות שאתם רצים לפניו: (ז) מה יפית ומה נעמת: אחר שפרט קילוס כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק בך אהבה ההוגנת להתעגג בה: (ח) זאת קומתך דמתה לתמר · ראיתי טוי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעות ונופלת לפני הצלם ואתה עומדת בקומה זקופה כתמר הזה: ושדיך לאשכלות · דניאל חנניה מישאל ועזריה היו לך כשדים ליניק מהם דמו לאשכולות שמשפיעות משקה כך הם השפיעו להניק וללמוד את הכל שאין יראה כיראתכם · עד כאן קלסוהו האומות מכאן והולך דברי שכינה לגלות ישראל שבין האומות: (ט) אמרתי אעלה בתמר · מתפאר אני בין העליונים של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתקדשו את שמי בין האומות: אחזה בסנסניו · ואני אחוז ואדבק בכם · סנסנים ענפים: ויהיו נא שדיך · ועתה האמנה את דברי שלא תתפתי אחרי האומות ויהיו הטובים והחכמים שביך עומדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותם שילמדו מהם הקטנים שבהם: (י) וחכך כיין הטוב · הזהרי בתשובותיך שיהיו כיין הטוב: הולך לדודי למישרים · זהירה אני להשיב להם ם שאעמוד באמונתי שיהא חכי הולך לפני דודי לאהבת מישור שהוא מן הלב ולא ברמיה ועקיבה: כיין הטוב. שהוא דובב שפתי ישנים ע אף אבותי בקבר ישמחו בי ויודו על חלקם · דובב מלהים פרומי"ר בלע"ז ויסודו לי דיבור וכך היא התשובה אני לדודי וגם הוא משתוקק לי: (יב) לכה דודי נצא השדה · דרשו רבותינו בעירובין אמרה כנסת ישראל פ רבונו של עולם

פירוש ע"מ

זֶענֶן דיא הָאר פון דַיינֶע נְזִירִים אסור ברהטים עֶר
איז אָן גיבונדן, אָן דיא גינַריזִירְטֶע הָאר פון
דֶעם נָזִיר אין לויפֶן דָס איר לויפט צוא הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא מָאן זַיינֶע מִצְוֹת: (ז) מה יפית ומה
נעמת וִוי גָאר דוּא בִּיסְט שֵׁיין אונ וִויא גָאר דוּא
בִּיסְט זִיס אהבה מִיט אֵיין רֶעכְטֶער לִיבְשַׁאפְט צוּ
הקב"ה בתענוגים דָס זִיךְ מָאג דֶער מִיט מְפַנֵּק זַיין
מִיט זָענְפְטִיקֵייט: (ח) זאת קומתך דָאס רָאזִיגֶע
דַיין הוֹךְ דָּמְתָה זִי אִיז גְלַייךְ לְתָמָר צוּ אֵיין טֵייטִיל
בּוֹים אִין דִי טֶעג פון נְבוּכַדְנֶצַר דָאס אַרֶע זֶענֶן
גִיפַאלֶן אוֹיף אִירֶע קְנִיא אוּנ קְנִיעֶן צוּ הֵיידְנִישֶׁע
בִּילְד אוּנ דוּא בִּיסְט גִיבְּלִיבֶּן שְׁטֵיין גְרַייךְ אִיךְ
גְרִיכְט אַז אֵיין טֵייטִיל בּוֹים וְשָׁדַיִךְ אוּנ דַיינֶע
בְּרִיסְט דָס זֶענֶן דָנִיאֵל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה דִי
וָוארֶן גְלַייךְ אַז בְּרִיסְט דִי דָא זַיינֶען אַזוֹי הָאבְּטוּ
פון זֵיי גִיזַייגְט אוּנ גִילֶערְנְט דִי וָוארֶן גְלַייךְ
לאשכולות צוּ אֵיין הֶענְגִיל טְרוֹיבֶּן דָס פון זֵייא טוּט
זַיין רִינֶען דָס אִיז קֵיין בֶּעסֶערֶער גָאט אַז דַיין
גָאט אַזוֹי זָאגְט הקב"ה צוּ יִשְׂרָאֵל: (ט) אָמַרְתִּי אִיךְ
טוּא מִיךְ בַּארִימֶען אֶעֱלֶה דָס אִיךְ וֶוער דוּרְךְ אַייךְ
הוֹיךְ גירעכט [illegible] אַז אֵיין טֵייטִיל בּוֹים דָס זֶענֶן
דִי יִשְׂרָאֵל וָוס זֶענֶן [illegible]

זַיין בַּאגְרִיפֶן אוּנ בַּאהֶעפְט בְּסַנְסִנָּיו אָן זַיינֶע
צְוַויינְגֶן דָס אִיז חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה דְרוּם אוֹיךְ
זָאלְסְטוּ מַיינֶע וָוארְטִין וָואר מַאכֶן וְיִהְיוּ אוּנ זֵייא
זָאלֶן זַיין שָׁדַיִךְ דַיינֶע בְּרִיסְט דָס זֶענֶן דִיא פְרוּמֶע
דִי אוּנְטֶער דִיר זֶענֶן כְּאֶשְׁכְּלוֹת אַז דִי הֶענְגִיל הַגֶּפֶן
דֶר וַויין שְׁטָאק דָאס זֵיי זָאלֶן בַּשְׁטֵיין אִין אִיר
אֱמוּנָה דָס דִי קְלֵיינֶע פון דִי יִשְׂרָאֵל זָאלֶן קֶענֶן
פון זֵייא אָפּ לֶערְנֶן וְרֵיחַ אוּנ גִישְׁמַאק אַפֵּךְ דַיין
פָּנִים כַּתַּפּוּחִים אַז עֶפִּיל: (י) וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב אוּנ
דַיין גוּמֶן זָאל זַיין אַז וַויין דֶר דָא אִיז גוּט דָס
אִיז דוּ זָאלְסְט דִיךְ ווארִינֶן אַז דוּא זָאלְסְט גוּטֶע
תְּשׁוּבוֹת עֶנְטְפֶערִין. זָאגֶן דִי יִשְׂרָאֵל אִיךְ בִּין
גִווארִינְט צוּ בַּאשְׁטֵיין אִין מַיין גְלוֹיבֶּן הוֹלֵךְ לְדוֹדִי
לְמֵישָׁרִים דָס זָאל גֵיין פַר מַיין פְרַיינְט הַקָּדוֹשׁ
ב"ה צוּ רֶעכְט פַארְטִיגֶע לִיבְּשַׁאפְט אָן פַאלְשְׁקֵייט
דּוֹבֵב אַזוֹי וִוי גוּטֶר וַויין דֶר דָא מַאכְט רֵיידֶן דִי
לֶעפְצֶן יְשֵׁנִים פון דִי שְׁלָאפֶערִיגֶע דָאס זִיךְ [illegible]
אָבוֹת אִין קֶבֶר וֶוערֶן זִיךְ דוּרְךְ מִיר פְרַייעֶן:
(יא) אֲנִי אִיךְ צוּ מַיין פְרַיינְט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
[illegible] אוּנ אוֹיף מִיר אִיז זַיין [illegible]: (יב) [illegible]
זָאגֶן יִשְׂרָאֵל צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [illegible]
פְרַיינְט מִיר וֶועלֶן אוֹיס גֵיין אִין פֶעלְד דָס זֶענֶן

בַּכְּפָרִים׃ יג נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים
שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי לָךְ׃ יד הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־
יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃ ח א מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ
גַּם לֹא־יָבוּזוּ לִי׃ ב אֶנְהָגֲךָ אֲבִיאֲךָ אֶל־בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס

רמוני

רש"י

אל מדינני יושבי כרכים שיש בהם גזל ועריות אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מתוך הדחק: נלינה בכפרים · נלינה בכופרים בא ואראך בני עשו שהשפעת להם טובה וכופרים בך: (יג) נשכימה לכרמים · אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרחה הגפן · אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר · כשהפרח נופל והענבים ניכרים הוא פתוח הסמדר והם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה: הנצו הרמונים · כשהם גמורים והגן שסביבותיהן נופל: הגלו נופל נלו והם דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי · שם אראך את כבודי וגודל שבח בני ובנותי: (יד) הדודאים נתנו ריח · דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כד) הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו' הדוד א' תאנים טובות וגו' והדוד א' תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך: ועל פתחינו כל מגדים · יש בידינו שכר מצות הרבה: חדשים גם ישנים · שחדשו סופרים עם הישנים שכתבת עלי: צפנתי לך · לשמך ולעבודתך צפנת בלבי · ד"א צפנתי להראות לך שקיימתם: (א) מי יתנך כאח לי · שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר בו (בראשית נ) וינחם אותם: אמצאך בחוץ אשקך · אמצא נביאך מדברים בשמך ואחבקם ואנשקם גם ידעתי כי לא יבוזו לי כי כדאי היא אהבתך שתהא אהובתך סובבת לחזר אחריה: (ב) אל בית אמי · בית המקדש: תלמדני · כאשר הורגלת לעשות באוהל מועד: אשקך מיין הרקח · נסכים: מעסים · יין מתוק:

שמלו

שפתי חכמים

אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות כו' דהרי יושבי פרזות הם יושבי כפרים דמשמע נלינה בכפרים קדרים והרי אח"כ דורש נלינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים · אלא על"ל הוא כאשר הגהתי ופרש"י בגמרא יושבי כרכים שווקים וישוב גדול ורגל רוכלים וסוחרים מצויה בהם לפיכך גזל ועריות מצויה בהם · השדה בני אגי עובדי אדמה: צ ק"ל למאי נפקא מיניה אם לעניין זה שאמר אמצאך אשקך ולא ימשוך לה בזיון כמו שישק לאיש נכרי א"כ הוא הל"ל מי יתנך אחות לי שתנשק לאחים ואין לה בזיון ומדאמרה כאח לי משמע שמבקשת ממנו ענין אחוה · לכ"פ שתבא לנחמני כו' ואח"כ ק"ל אם עיקר הבקשה היא שתבא לנחמני א"כ מהו אומרו אמצאך בחוץ אשקך · לכ"פ אמצא נביאיך כו' מדברים בשמך כאלו

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל דִּי דָא וואוֹנֶען אִין אָפִינֶע קְלֵיינֶע שְׁטֶעט אוּנ פַר דִינֶן אִיר קָאסְטֶן מִיט וֶוערְקִין אוּנ לֶערְנֶן תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחַק גָאךְ דוּא זָאלְסְטוּ מִיךְ מְשַׁפְּטִין אוּנ נִיט גָאךְ דִיא דָא וואוֹנֶן אִין גְרוֹסֶע שְׁטֶעט נָלִינָה מִיר וֶועלֶן אִיבֶּר נֶעכְטִיגֶען׃ (יג) נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים מִיר וֶועלֶן זִיךְ פֶעדֶערֶן צוּ דִי נַויין גֶערְטְנֶר דָס זֶענֶן דִי בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת נִרְאֶה מִיר וֶועלֶן זֶעהֶן אוֹיבּ פָּרְחָה זִיא הָט גִבְלִיעֶט דֶר וַויין שְׁטָאק דָס זֶענִין דִיא בַּעֲלֵי מִקְרָא פִּתַּח הַסְּמָדַר אִיז גִיעֶפִינְט דֶר הָארְבוּנְג דָס זֶענֶען דִיא בַּעֲלֵי מִשְׁנָה הֵנֵצוּ אוֹיבּ זֵייא הָאבֶּען גִישְׁפְּרָאצְט דִי מִיר גְרוֹמֶן דָאס זֶענִין דִי בַּעֲלֵי תַּלְמוּד שָׁם אֶתֵּן וגו' דָארְטֶן וֶועל אִיךְ גֶעבִּין מַיין פְרֵיינְט שְׁאַפְט צוּא דִיר׃ (יד) הַדּוּדָאִים דִי קֶערְבּ מִיט גוּטֶע פֵייגֶן דָס זֶענֶען דִי צַדִּיקִים אוּנ מִיט בֵּייזֶע פֵייגֶן דָס זֶענֶען דִי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נָתְנוּ רֵיחַ זֵייא גִיבֶּן אַצוּנְדֶערְט שֵׁיין גִישְׁמַאק אוּנ פָארְשְׁטֶן דִיךְ אַלֶע גָאר וְעַל פְּתָחֵינוּ אוּנ אוֹיף אוּנְזֶער טִיר כָּל מְגָדִים אַלֶערְלֵייא זִיס אוֹפְּס דָס אִיז שְׂכַר פוּן פִיל מִצְוֹת חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דִיא נַאיֶיע מִצְוֹת וָואס דִי חֲכָמִים הָאבֶּן מְחַדֵּשׁ גִיוֶועֶן מִיט דִי אַלְטֶע מִצְוֹת וָואס דוּ הָאסְט אָן גִישְׁרִיבֶּן דּוֹדִי מַיין פְרֵיינְט צָפַנְתִּי אִיךְ הָאבּ פַר בָּארְגֶן צוּ וַוייזֶן לָךְ צוּא דִיר אַז אִיךְ הָאבּ זֵיי מְקַיֵּים גִוֶועזִין׃ (א) מִי יִתֶּנְךָ וֶוער זָאל גֶעבֶּן דִיךְ דָס דוּ זָאלְסְט מִיךְ טְרֵייסְטֶן כְּאָח לִי אַז אֵיין בְּרוּדֶר צוּא מִיר דָאס אִיז וִויא יוֹסֵף טְרֵייסְט זַיינֶע בְּרִידֶער וֶוען גְלַייךְ זֵייא הָאבֶּען אִים בֵּייז גִטָאן יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי עֶר זֵייגְט דִי בְּרוּסְט מַיין מוּטֶר אֶמְצָאֲךָ אִיךְ זָאל גִיפִינֶן דַיינֶע נְבִיאִים דִי דָא רֵיידֶן פוּן דַיינְט וֶועגִין בַּחוּץ אוֹף דֶער גַאס אֶשָּׁקְךָ אִיךְ וָואלְט דִיךְ גִיקוּשְׁט פוּן דַיין לִיבְּשַׁאפְט וֶועגֶן גַּם לֹא יָבוּזוּ אוֹךְ וָויים אִיךְ זֵיי וָואלְטֶן נִיט פַר שֶׁעמְט לִי מִיר׃ (ב) אֶנְהָגֲךָ אִיךְ וִויל פִירֶן דִיךְ אֲבִיאֲךָ אִיךְ וֶועל בְּרֶענְגֶן דִיךְ אֶל צוּ בֵּית הוֹיז אִמִּי מַיין מוּטֶר דָאס אִיז דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תְּלַמְּדֵנִי דוּ זָאלְסְט לֶערְנִין מִיךְ אַזוֹי וִויא דוּ פְלֶעגְסְט צוּ טָאן אִין אֹהֶל מוֹעֵד אַשְׁקְךָ אִיךְ וֶועל אָן טְרִינְקֶן דִיךְ מִיַּיִן פוּן וַיין הָרֶקַח

רפִּנִי ׃ ג שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי ׃ ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם
מַה־תָּעִירוּ ׀ וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד־שֶׁתֶּחְפָּץ ׃ ה מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר
מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ ׃
ו שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל־זְרוֹעֶךָ כִּי־עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל
קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה ׃ ז מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת־הָאַהֲבָה
וּנְהָרוֹת

רש"י

(ג) שמאלו תחת ראשי וגו' : (ד) השבעתי אתכם · עכשיו כנסת ישראל מסבבת דבורה כלפי האומות אף על פי שאני קובלת ומתאוננת דודי מחזיק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם : מה תעירו ומה תעוררו · כי לא יועיל לכם : (ה) מי זאת · הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלתה במתן תורה ובדבוק שכינה ונראית חבתה לכל ועודנה בגלותה : מתרפקת על דודה · מתחברת על דודה מודה שהיא חברתו ודבוקה בו · רפק בלשון ערבי רפקתא חבורה : תחת התפוח עוררתיך · כך היא אומרת בבקשה חבת דודה תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני העשוי על ראשו כגיגית תפוח שם עוררתיך הוא לשון חבת אשת נעורים המעוררת את דודה בלילות בתשמישו עלי משכב מחבקתו ומנשקתו : שמה חבלתך · הרי אמרנו שהקב"ה קראה אמו שם נהיתה לך לאם : חבלתך · לשון חבלי יולדה · חבלתך באו לך חבלים ממך כמו (ירמיה י) בני יצאוני יצאו ממני : (ו) שימני כחותם · בשביל אותה אהבה התחמני על לבך שלא תשכחני ותראה : כי עזה כמות אהבה · האהבה שאהבתך עלי כנגד מיתתי שאני נהרגתי עליך · קשה כשאול קנאה · התגר שנתקנאו ושנתגרו בי האומות בשבילך · קנאה בכל מקום אינפרמנ"ט בלע"ז לשון אחיזת הלב לנקום נקם : אש שלהבת יה · רשפים של אש חזקה הבאה מכח שלהבת של גיהנם שעם הזקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת אש שהוא דבוקה לשלהבת יה לומר אש של שלהבת יה : (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה · על שכינה בלשון רשפים נופל עליהם לי לא יכבו : מים

קול יעקב

אין דעם צואת ׃ (ז) (מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה) פיל וואסרן וועלן נים פר לעשן דאס ליבשאפט פון גאט וואס גאט האט ליב דיא יודן (אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו) אפילו דער מענטש וועט געבן אין גאנצן זיין פר מעגן פאר דעם ליבשאפט פון גאט אז גאט זאל אים ליב האבן וועט אים גאט מבזה זיין דער מדרש זאגט אז משיח וועט קומן וועלן דיא היידן זאגן צו גאט מיר גובן אין גאנצן אונזר געלד פאר דר תורה · וועט זייא גאט ענפרן אפילו איר וועט געבן אין גאנצן אייער געלט פאר דער תורה · איז דיא תורה אייך איין בושה אבר מיינע קינדר דיא יודן האבן מיר גמאכט איין משכן · אצונד מיר וועלן דעם מדרש פר שטיין וועלן מיר אויף דעם זאגן איין משל איינר האט גמאכט אדירה אויף צו זוגן האט ער זיך אום גקלובן פון צוויי דירות איין דירה מילא אז דוא ווילסט וויסן דיא דעה פון דעם מענטשן פר וואס דיא דירה האט ער זיך אום גקלובן צו זיצן אונ דיא אנדערי דירה האט ער נים גוואלט אוב מחמת די דירה וואס ער האט אום גקלובן איז שענער פון דער אנדערר דירה אדער מחמת

פירוש ע"ט

רפדוני מיינע מיל גרומן ׃ (ג) שמאלו זיין לינקע האנט תחת אונטר ראשי צוא מיין קאפ וימינו אונ זיין רעכטע האנט תחבקני זיא טוט האלזן מיך ׃ (ד) השבעתי איך טוא באשווערן אתכם אייך בנות ירושלים איר אומות אין ארץ ישראל מה וואס תעירו איר ווילט מאכן איין פיינט שאפט ומה תעוררו אונ וואס איר ווילט מאכן איין קריג צווישן מיר אונ הקב"ה את האהבה דיא ליבשאפט דען עס וועט אייך נישט העלפן עד דר וויל שתחפץ זיא טוט באגערן ׃ (ה) אזו זאגט הקב"ה מי ווער איז זאת די דאזיגע עולה די דא איז וואָרן גלובט מן פון המדבר די וויסטעניש דס זי איז דארטין וואָרן גלובט מיט אלע מתנות טובות מיט מתן תורה מיט דבוק שכינה אונ ווען זי איז גלייך ניט אין ארץ ישראל מתרפקת טוט זיך באהעפטן על מיט דודה איר פריינט הקב"ה אונ אזו זאגט

די תחת אונטר דעם תפוח דס איז דר הר סיני דר וואר איבר מיין קאפ אז איין עפיל עוררתיך דארטין האב איך דר וועקט צו זובן דיין ליבשאפט שמה דארטן זי איז וואָרן גבארן דורך דיינע שמוצן אמך דיין מוטר דס איז די ישראל די הייסט איין מוטר שמה דארטן זי האט גבארן ילדתך דיך דא איז וואָרן גוויגן צו דיר דס איז דער הר סיני איז זיא גוואָרן צוא דיר איין מוטר דרום מוזט מיך ׃ (ו) כחותם וגו' ווי איין זיגיל אויף זרועך דיין ארום ווארום כי עזה זיא איז שטארק כמות אז דר טוט אהבה די ליבשאפט דס איך זאל פון דיינט וועגן ווערן דר שלאגן קשה זי איז הארט אז איין גרוב קנאה רשפיה אירע קולין זיינען קולן פון פייער דס איז דם גיהנם ׃ (ז) מים רבים פיל וואסר לא יוכלו זיי קענן נים פר לעשן את האהבה דיא ליבשאפט ונהרות אונ דיא

וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃
ח אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ׃

אם

רש"י

רבים · האומות עכו"ם : ונהרות · שריהם וכו' : לא ישטפוה · על ידי חוזק ואימה ואף על ידי פתוי והסתה : אם יתן איש את כל הון ביתו · כדי להמיר בך אהבתך : בוז יבוזו לו · כל אלה הקדוש ב"ה ד וכיח דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה : (ח) אחות לנו · בתחתונים שהוא מתאחדת ומתחברת ומתאוה להיות עמו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענין שנאמר לא מרובכם וגו' שהם מקטינים עצמם : (ה) אחות · ל' איחוי אלו קרעים ש אין מאחין : ושדים אין לה · כענין שנאמר בגלות מצרים (יחזקאל טז) שדים נכונו בהגיע עת הגאולה אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים : מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה · כשהעכו"ם מסכימים עליה להכחידה כענין שנאמר

לכו

שפתי חכמים

כאלו מנאץ אותך : ק דק"ל דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו ולא כתב תמורת מה יתן · לכ"ס כדי להמיר אהבתך כלומר אהבתך המוכרת ולא צריך הכתוב לפרש : ר כתב וכיח דינו מדאמר אחות לנו לשון רבים : ש בס"י אלו מגלחין :

פירוש ע"ם

גלייך דם זעגן די אומות ארום ארץ ישראל זייא קענען נית פאר פלייצין זייא מיט גוואלד אונ מיט גוטע ווערטר אויך נית אם. אויב ער וואלט געבן איין מענטש אלע דאס גוטס פאר דער ליבשאפט צו פר וועקלען זיא בוז פאר שמעהן יבוזו זיי מאכן פאר שמעהן צוא אים : (ח) אזו זאגט הקדוש ברוך הוא צוא די מלאכים אחות איין שוועסטר איין באהעפטן די זיך באהעפט אן מיר לנו צו אונז אונטן אויף דר ערד דם איז די כנסת ישראל זיא מאכט זיך קליין מער אז אלי אומות ושדים אונ בריסט דם איז די צייט פון דר גאולה איז נית צוא איר מה וואס נעשה מיר זאלן טאן צו אונזר שוועסטר ביום אין דעם טאג

וואס

קול יעקב

דער בעל הבית פון דר דירה איז ערליכר פון דעם בעל הבית פון דער אנדרר דירה אז דוא ווילסט וויסן דיא דעת פון דעם מענטשן קענסט דו חיסן אז דר אנדרר בעל הבית הוט דעם מענטשן זאגן איך וועל דיר מיין שטוב זאך מאכן שיין עס וועט נאך זיין שענר פון דר שטוב אונ דער מענטש הוט אים ענטפרט ער וויל נים אזו קענסט דו שון בוודאי פר שטיין אז אובר דעם האט ער זיך אום גקלויבן דיא דירה ווייל דער בעל הבית איז ערליכר פון יענים בעל הבית מילא האט זיך דער בעל הבית פון דר אנדרר דירה אליין אויף גדעקט זיין שאנד מיט דעם וואס ער האט גזאגט אז ער וועט זיין דירה שענר מאכן ווארום ער זאל גווען שחייגן וואלט מען גימיינט אז אובר דעם הט דער מענטש אום גקליבן דיא דירה ווייל דיא שטוב צו זיינר נים פאסט דעם בעל הבית אבר אצונד אז ער הט אויסגזאגט זיין שטוב מאכן שענר אונ דער מענטש האט פארט נים גוואלט הט ער אליין זיך אויף גדעקט זיין שאנד אז ער איז נים קיין ערליכר מאן אצונד קענן מיר שון פר שטיין די

נייד פון דעם מדרש חאמשי וגאם תאם זיך אום גקלויבן ער זאל רוען צווישן דיא יודן אונ הט פר מיטט דיא היידן מיט זייער משכן קענין מיר נים וויסן צו מחמת זיי אליין הט ער פיינט אדר מחמת דם משכן פון דיא יודן איז שענר פון זייער משכן אבר אז משיח וועט קומען אונ די היידן וועלן זאגן מיר גיבן אוועק אין גאנצן אונזר געלד פר דר תורה אז גאט זאל אונז ליב האבן אונ זאל רואן צווישן אונז פון דעסט וועגן וועט גאט נים וועלן ביי זייא רואן וועט שון ווערן אויף גדעקט זייער שאנד אז וואס הט מיר פיינד · דם האט שלמה המלך גזאגט (אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה) אפילו דיא היידן וועלן געבן אין גאנצן זייער פאר מעגן פאר דעם ליבשאפט ווס גאט האט אונז ליב אז גאט זאל זיי ליב האבן (בוז יבוזו לו) וועט דיא היידן זיין אבושה ווארום גאט וועט זיי ענטפערן אז ער האט דיא יודן בעסר ליב ווארום חיל ער מאכן רואן זיין שכינה ביי דיא יודן אין משכן נים ביי דיא היידן : נאך איין משל אויף דעם וואס דער מדרש האט פריער גשמועסט אפלך האט ביא זיך גהאט איין מענטש וואס איז גווען אגרוסר מבין אויף פייערי דימוטן דר ווייל איז דר מענטש גשטארבן האט דער מלך גשיקט אויף דר מדינה מען זאל זוכן איין אנדרן מענטש אזעלכן וואס ער איז איין מבין אויף פייערי דימוטן נאר מען דארף דאך האבן איין מענטש ער זאל זיין איין מבין אויף דעם חכם אוב ער איז איין מבין אויף פייערי דימוטן האט דער מלך אזו גטאן ער האט גנומען פון זיינע אוצרות איין פייערן דימוט אונ האט דעם דימוט גגעבן צו זיין קנעכט אין דער האנד אונ האט אים אן גזאגט ער זאל פארן אין אגרוסר שטאט וואס אלי סוחרים פון דער וועלט קומען אין דער שטאט האנדלן אונ דער קנעכט זאל זיך שטעלן אויף דער גאס אונ זאל אום רופן יעלכר מענטש עס וויל קויפן אפייערן דימוט זאל קומען צו אים קויפן דער ווייל וועט שון דער קנעכט פאר שטיין וועלכר עס איז באמת אחכם וועלכר עס וועט געבן פאר דעם דימוט וויא פיל ער האט דיא ווערט וועט ער וויסן אז דר איז בוודאי אחכם אונ אמבין אויף פייערי דימוטן דער קנעכט האט אזו גטאן אונ איז גקומען אין דער גרוסר שטאט אריין וואס אלי סוחרים זענען האנדלן אונ האט זיך גשטעלט אויף דער גאס אונ האט אום גרופן וועלכר סוחר עס וויל קויפן אפייערן

דימעס

ט אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז׃
י אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם׃ יא כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה

בבעל

שפתי חכמים

א כמוצאת שלום ככלה הנמצאת שלימה · כמ"ש סמדיר ונפקתיה פרק כתובות :

תמלת שיר השירים

רש"י

(תהלים פג) לכו ונכחידם מגוי : (ט) אם חומה היא · אם תחזק באמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומה נחושת שלא יכנסו להוכה רולה לומר שלא תתחתן בם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם : נבנה עליה טירת כסף · נהיה לה לעיר מבצר ולכתר ולפי ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחירה : ואם דלת היא · הסובבת על צירה ובסיקש עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם לביות הם באים בה והיא בהם : נצור עליה לוח ארז · נפים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן ואוכלתן · וכנסת ישראל אומרת : (י) אני חומה · חזקה באהבת דודי : ושדי כמגדלות · אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה : אז · באמרי זאת : הייתי בעיניו כמוצאת שלום · ככלה הנמצאת שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה : (יא) כרם היה לשלמה · זו כנסת ישראל שנאמר (ישעיה ה) כי כרם ה'

קול יעקב

דיקטס זאל קומן צוא אים אזו וויא דער קנעכט האט דאס אום גרופן זענן גקומן סוחרים צו קופן דעם דיקט איז גוועזן איינר אגרויסר עושר וואס האט אוך גוואלט קופן דעם דימוט נאר ער איז גוועזן איין פראסטי מענש ער איז נים גוועזן קיין מבין אוף קיין שום זאך נאר זיין מנהג איז גוועזן ער הט גזעהן וויא פיל אנדרי סוחרים גיבן פאר אדימוט האט ער מוסיף גוועזן עטליכע רענדליך אונ האט גקופט אונ אז דיא סוחרים זענן גקומן צו דעם קנעכט פון דעם מלך צו זעהן דעם דימוט וואס ער האט אום גרופן אז ער האט צוא פאר קופין איז דר עושר וואס איז נים קיין מבין אוך גקומן אונ האט זיך גשטעלט צווישן דיא סוחרים העכן וויא פיל זייא וועלן געבן פאר דעם דימוט וועט ער מוסיף זיין אזו וויא ער פלעגט תמיד טאן הכלל דיא סוחרים האבן גדונגן אונ ער האט אלי מאל מוסיף גוועזן אונ האט גראד גטראפן בים דעם מוסיף זיין פונקט וויא פיל דער דימוט איז ווערט נים מיין אונ נים ווייניגר האט זיך דער קנעכט פר וואונדרט אונ האט גשוויגן ער זאל וויסן אוב נאט האט אים בגלוקט צו זיין ווייל ער זאל האבן אזו איין מענטש וואס איז ראוי צו זיין ביא דעם מלך פאר איין מבין ווארום דער קנעכט הט פאר שטאנן אן דעם פנים פון דעם מענטש אז ער איז נים קיין מבין האט זיך דער קנעכט גטראכט איך וועל שווייגן בת ער וועט בצאלן דאס געלט פאר דעם דימוט מאבר וועל איך ביא דעם געלט צאלן קענין דער קלערן דעם אמת אוב ער איז אמבין אוב נים · דער סוף איז גוועזן דר עושר האט זיך אליין אוס גגעבן אז ער איז נים קיין מבין ווארן אז ער האט גדארפט צאלן דאס געלט זאגט ער צוא דעם קנעכט אוב דוא ווילסט וועל איך דיר געבן אנדרי דימוטן וואס איך האב שון לאנג גקופט פאר דעם געלט וואס איך באדף דיר געבן פאר דעם דימוט יעני דימוטן זענן אוך גוטע . פון דיא רייד האט שון איטליכר גזעהן אז ער איז נים קיין מבין ווארום זייני דימוטן זענן גוועזן גלעזערני שטיינר . מען האט אים אבאל אפ גנארט אונ מען האט אים פאר קופט גלעזערני שטיינר אוף דעם אורט פון דימוטן אז דער קנעכט האט גהערט וואס דער מענטש האט אים גזאגט זאגט דער קנעכט צו אים אצונד האב איך בים דיר גאר נים איך האב גמיינט איך וועל דיך ברענגן צוא דעם מלך אונ ער וועט דיך רייך מאכן אצונד זעה איך ארוס פון דייני רייד אז דוא בויסט נים ראוי צוא זיין ביי דעם מלך · דער נמשל איז נאט האט זיך אוס גקלויבן דיא יודן צוא געבן זייא דיא תורה ווייל זייא זענן מבין אוף דעם סיחורקיים פון דער תורה דער סיבת איז אז דיא יודן זענן מבינים ווארום זייא לאזן אוועק אלי תענוגים פון עולם הזה אונ גלויבן נאר צו דער תורה אבר דיא היידן גלויבן נאר צו תענוגי עולם הזה נאר אז זייא זעהן וויא דיא יודן זענן

פירוש ע"ט

וואס וועט ווערן גירעט בה פון איר : (ט) אם אויב חומה איין מויער וועט זיא וועט שטארק בלייבן אין דער אמונה אונ וועט זיין ווי איין מויער נבנה ווערן מיר בויען פון אירעט וועגן טירת איין פאלאץ כסף פון זילבר דאס איז דיא הייליגע שטאט ירושלים אונ דם בית המקדש ואם אונ אויב דלת איין טיר דיא גרינג עפינט זיך אזו וועט זיא זיך גרינג לאזן איבר רעדן נצור ווערן מיר ארום באלעגערן ארום איר לוח ברעטר ארז פון טענין הארץ דם דא פולט אונ דר ווארים עסט דאס אוף . אזו ענטפערט דיא כנסת ישראל ווידר איך בין שטארק אין דיא ליבשאפט פון הקדוש ברוך הוא ווי איין מויער ושדי מיינע בריסט כמגדלות ווי די טורעמס דס זענין בתי כנסיות ובתי מדרשות די דא מאכן זייגן די ישראל דברי תורה אז דענסטמאל אז איך האב גטאן אזו רעדן הייתי בין איך גיוועזן אין זיינע אויגן כמוצאת אז איין פרומע כלה דיא דא געפינט ביי איר מיין פריד : (יא) כרם איין ווייןגארטן דם איז כנסת ישראל היה ער איז גווען לשלמה צום קיניג הקדוש ברוך הוא וואס ער

היימם

תשוב

בבעל המון נתן את־הכרם לנטרים איש יבא בפריו אלף כסף: יב כרמי שלי לפני
האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את־פריו: יג היושבת בגנים חברים מקשיבים
לקולך

רש"י

ה' נבאות ביה ישראל: בבעל המון · בירושלים שהיא רבת עם והמון רב: בעל · לשון מישור כמו (יהושע יב) מבעל גד בבקעת הלבנון: נתן את הכרם לנטרים · מסלה ליד אדונים קשים בבל מדי יון ואדום במדרש שיר השירים. מצאתי מקרא סמך על נוטרים ללו שהם המלכיות: איש יבא בפריו: כלומר שיכלו לגבות מהן גולגליות והרנוניות ואנפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני בא כל מה שהשבתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם והם אומרים: האלף לך שלמה · אלף הכסף שגבינו מהם הכל נחזיר לך: ומאתים לנטרים את פריו · ועוד נוסיף הרבה משלנו. ונתן להם לראשיהם וחכמיהם כענין שנאמר (ירמיה סו) תחת הנחשת אביא זהב: לנטרים את פריו · אלו תלמידי חכמים. ואומר תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר (ישעיה כג) כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ולתגנה של עור · ויש לפרש ומאתים לנוטרים את פריו כדין הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' על ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) היושבת בגנים: הקב"ה הוא אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: חברים מקשיבים לקולך · מלאכי השרת חביריך בני אלהים דומתך מקשיבים ובאים לשמוע

פירוש, ע"מ

הייטא שלמה בבעל אין פלין המון פון פיל פאלק דאס איז ירושלים נתן את הכרם ער האט גיגעבן דעם ווין גארטין לנטרים צו די היטר דס זענן בבל אונ מדי איש איטליכר מאן יבא ער טוט ברענגען אהיים בפריו פאר זיין פרוכט אלף כסף טויזנט שטיק זילבר דאס זענן די מסים וואס זיי נעמין ביי די ישראל · אבר ליום הדין וועט זיא הקדוש ברוך הוא ברענגן צום משפט אונ וועט צו זיא זאגן כרמי מיין ווין גארטן וועלן איך האב איך אים גיגעבן שון שלי איז ער דאך מיין לפני פר מיר איז אלין ווייסינגליך וואס איר פון אים הט אוועק גינומן: אזו זאגן דיא ישראל

קול יעקב

חשוב ביא נאם האבן דער תורה אבר נים מחשת וויא פאר שטיין דיא תורה ווילן זייא דיא תורה זייא זענן נאר קיין מבינים נים נאר ווייל זייא זעהן דאס חשוב קיים פון דיא יודן ווענן דער תורה. דאס זאגט דער מדרש · אז משיח וועט קומן וועלן דיא הייגן זאגן צו גאט מיר גיבן אין גאנצן אונזער געלד פאר דער תורה ווארום זייא וועלן זעהן דאס חשובקיים פון דיא יודן וועט זייא גאט ענטפרן אפילו איר וועט געבן אונ גאנצן אייער געלט פאר דער תורה איז אייך אבושת ווארום אז איר נעם עולם הזה פאר דער תורה איז דאך אסימן אז איר זענט קיין מבינים נים אוף דער תורה ווארום איר ווילט פאר ביימן נארישקיים פאר איין טייערי זאך איז אייך אבושה וואס איר האט זיך אליין אוס גגעבן אז איר זענט קיין מבינים אוף דער תורה. נאך אמשל אוף דעם וואס דער מדרש זאגט אז דיא הייגן וועלן זאהן דאס בית המקדש וואס דיא יודן האבן גבוים אונ וועלן זעהן וויא גאט האט ליב דיא יודן ווייל זייא האבן גמאכט דאס בית המקדש אונ האבן ליב דיא תורה וועלן דיא הייגן אויך מאכן איין בית המקדש כדי דיא שכינה זאל בייא זייא אין בית המקדש אוך רוהן וועט זייא גאט ענטפרן אפילו איר וועט געבן אין גאנצן אייער געלד אוף איין בית המקדש וועט איך בייא אייך נים מאכן רוען דיא שכינה · עס איז אמשל · צוויא יונגליך האבן גדערנט בייא איין רבי איינר איז גוועזן איין עושרס אקינד אונ איינר איז גוועזן איין ארומאנט קינד אמאל איז גקומן דעם עושרס קינד אין חדר אריין אונ האט גבראכט אשיין ביימעלי האבן דיא איברוני קינדער אים מקנא גוועזן אוף דעם ביימעלי ווארום עס איז גוועזן זייער אשיין ביימעלי · מיילא איטליכס יונגל האט זיך אוך גקויפט אזו אביימעלי אונ דער ארומאנט יונגל האט אוך זייער גוואלט קויפן אזו אשיין ביימעלי נאר ער האט נים גהאט אזו פיל געלד וויא פיל זאס ביימעלי באטרעפט · איז ער גגאנגן אונ קליים אריין צו דעם סוחר אונ האט אים גגעבן וויא פיל געלד ער האט גהאט אונ האט זייער שטארק גבעטן דעם סוחר ער זאל אים געבן פאר דעם געלד אזו אשיין ביימעלי וויא דער חברס אונ האט זיך בשוואוירן אז ער האט נים מיין קיין געלט ווייל עס איז איין ארומאנם יונגל · ענטפערט אים דער סוחר דאס שוחה אז דוא האסט נים קיין געלט ווייל דוא בוסט איין ארומאנט יונגל וואס פט דיר נאר אזא אביימעלי וואס וועסטו אריין לייגן אין ביימעלי אז דוא האסט נים קיין געלד · דער נמשל איז דיא הייגן וועלן אזו איין בית המקדש פון גאט וועגן אזו וויא אונז ווייל זייא זעהן אונזער בית המקדש דאס געפאלט זייא זעהן אבער נים וויא אזו אונזיינע איז ווייל צו דעם זענן זייא בלויז נאר וואס וועלן זייא אריין ברענגן אין בית המקדש אז זייא האבן נים קיין תורה אונ קיין יראה אונ קיין מעשים טובים תאבן זייא דאך נים וואס אריין צו ברענגן אין בית המק"ש · דאס חכמת שלמה המלך גזאגט ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו: אז זייא וועלן געבן אין ... [illegible]

לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי ׃ יד בְּרַח ׀ דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים ׃

חזק

סכום פסוקי דספר שיר השירים מאה ושבעה עשר · וסימנו וחכך כיין הטוב הולך לדודי · ופרקיו שמנה

והרמז נגילה ונשמחה בו · ותציו נרד וכרכום ׃

רש"י

לשמוע קולך בבתי כנסיות ׃ השמיעני · ואחר כך יקדישו הם שנאמר (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים ׃ (יד) ברח דודי ׃ מן הגלות הזאת ופדנו מביניהם ׃ ודמה לך לצבי ׃ למהר הגאולה והשרה שכינתך ׃ על הרי בשמים · הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן ׃

תשלת שי' השירים

קול יעקב

דאס מאכן אוך אז איין בית הַמִקְדָשׁ וואס דעם זיין שיין זייא זאלן ארויז ברענגן אונגווייניג · אונ קיין תורה אונ עבודה האבן זייא אוך נים אריין צוא ברענגן דעם דאך דייא זיין אבושה ׃

פירוש ע"ט

בְּרַח פְלִיא וּדְמֵה אונ זייא גְלַייך לְךָ צוא דיר לִצְבִי צו איין הירש אוֹ אדר לְעוֹפֶר צו איין יונגן הָאַיָּלִים די איגרן אונ זאלסט לאזין דיין שְׁכִינָה רוען גל אוף הָרֵי די בערג בְשָׂמִים פון גווירץ דאס איז דער הַר הַמוֹרִיָה · זאלסט בויען דעם בֵּית הַמִקְדָשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ ׃

סליק שיר השירים

תְּפִלּוֹת לְשַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה
עִם יוֹצֵר לְאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת

סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת

לְכוּ נְרַנְּנָה לַייָ נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ: אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשֵׂנוּ: כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ: אַל תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה בַּמִּדְבָּר: אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי גַּם רָאוּ פָעֳלִי: אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכָי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי:

שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַייָ כָּל הָאָרֶץ: שִׁירוּ לַייָ בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים. וַייָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: הָבוּ לַייָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו: הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ: אִמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי יָעַר: לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ:

יְיָ מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: עָנָן וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: אֵשׁ לְפָנָיו תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה וַתָּחֵל הָאָרֶץ: הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְיָ מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ. יֵבֹשׁוּ כָּל עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים: שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְיָ: כִּי אַתָּה יְיָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים: אֹהֲבֵי יְיָ שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּייָ וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

מִזְמוֹר שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ: זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: הָרִיעוּ לַייָ כָּל הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ: זַמְּרוּ לַייָ בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זִמְרָה: בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ: לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בְּמֵישָׁרִים:

יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ: יְיָ בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל כָּל הָעַמִּים: יוֹדוּ שִׁמְךָ גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ: יְיָ אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם אֵל נֹשֵׂא הָיִיתָ לָהֶם וְנֹקֵם עַל עֲלִילוֹתָם: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַייָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל מַיִם רַבִּים: קוֹל יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: קוֹל יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים: קוֹל יְיָ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: **ואומרים אנא בכח**

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה: לכה

שָׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד הִשְׁמִיעָנוּ אֵל הַמְיֻחָד. יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִלָּה: לכה

לְ קְרַאת שַׁבָּת לְכוּ וְנֵלְכָה. כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה. מֵרֹאשׁ מִקֶּדֶם נְסוּכָה. סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה: לכה

מְ קְדַשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה. קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה. רַב לָךְ שֶׁבֶת בְּעֵמֶק הַבָּכָא. וְהוּא יַחֲמוֹל עָלַיִךְ חֶמְלָה: לכה

הִ תְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי. לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ עַמִּי. עַל יַד בֶּן יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי. קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְאָלָהּ: לכה

הִ תְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי. כִּי בָא אוֹרֵךְ קוּמִי אוֹרִי. עוּרִי עוּרִי שִׁיר דַּבֵּרִי. כְּבוֹד יְיָ עָלַיִךְ נִגְלָה: לכה

לֹ א תֵבְשִׁי וְלֹא תִכָּלְמִי מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי וּמַה תֶּהֱמִי בָּךְ יֶחֱסוּ עֲנִיֵּי עַמִּי. וְנִבְנְתָה עִיר עַל תִּלָּהּ: לכה

וְ הָיוּ לִמְשִׁסָּה שֹׁאסָיִךְ. וְרָחֲקוּ כָּל מְבַלְּעָיִךְ. יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ. כִּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה: לכה

יָ מִין וּשְׂמֹאל תִּפְרוֹצִי. וְאֶת יְיָ תַּעֲרִיצִי. עַל יַד אִישׁ בֶּן פַּרְצִי. וְנִשְׂמְחָה וְנָגִילָה: לכה

בּוֹאִי בְשָׁלוֹם עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ. גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצָהֳלָה. תּוֹךְ אֱמוּנֵי עַם סְגֻלָּה. בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה: לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו׳. ק״ץ

תפלת ערבית של שבת

חזן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

ק״ה בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים וּמַחֲלִיף אֶת הַזְּמַנִּים וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהָבְתָּ. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ. עַל כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ. וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: קריאת שמע תמצא בתפלת שחרית

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הֶעָרִיצִים הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. הָעֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר נִסִּים וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר. הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ. הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שׂוֹנְאֵינוּ. הָעֹשֶׂה לָּנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי חָם. הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם. הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם סוּף אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׂוֹנְאֵיהֶם בִּתְהוֹמוֹת טִבַּע וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ: וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה זֶה אֵלִי עָנוּ וְאָמְרוּ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר כִּי פָדָה יְיָ אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים. וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ. וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן. וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה. וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹרֵשׂ סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָיִם:

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: ח״ק

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

נע"ס זָכְרֵנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: בחורף מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

נע"ס מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ: (נע"ס הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ)

אַתָּה קִדַּשְׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לִשְׁמֶךָ. תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וּבֵרַכְתּוֹ מִכָּל הַיָּמִים. וְקִדַּשְׁתּוֹ מִכָּל הַזְּמַנִּים. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ. קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ וְיָנוּחוּ בָהּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה וכו' סמלא בתפלת שחרית

לש"ץ כש"ץ והקהל אומרים ויכלו ואח"כ מתחיל כאן

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קהל יחיד מתחיל כאן

מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ הָאֵל (בש"ת הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ. הַמֵּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ כִּי בָם רָצָה לְהָנִיחַ לָהֶם. לְפָנָיו נַעֲבוֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מֵעֵין הַבְּרָכוֹת. אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעִי וּמֵנִיחַ בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

לש"ץ אלהינו ואלהי אבותינו וכו' ק"ש

בַּמֶּה מַדְלִיקִין וּבַמָּה אֵין מַדְלִיקִין. אֵין מַדְלִיקִין לֹא בְלֶכֶשׁ וְלֹא בְחֹסֶן וְלֹא בְכַלָּךְ. וְלֹא בִּפְתִילַת הָאִידָן. וְלֹא בִּפְתִילַת הַמִּדְבָּר. וְלֹא בִירוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמָּיִם. לֹא בְזֶפֶת. וְלֹא בְשַׁעֲוָה. וְלֹא בְשֶׁמֶן קִיק. וְלֹא בְשֶׁמֶן שְׂרֵפָה. וְלֹא בְאַלְיָה. וְלֹא בְחֵלֶב. נַחוּם הַמָּדִי אוֹמֵר מַדְלִיקִין בְּחֵלֶב מְבֻשָּׁל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֶחָד מְבֻשָּׁל וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ: אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרֵפָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר אֵין מַדְלִיקִין בְּעִטְרָן מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וַחֲכָמִים מַתִּירִין בְּכָל הַשְּׁמָנִים בְּשֶׁמֶן שֻׁמְשְׁמִין בְּשֶׁמֶן אֱגוֹזִים בְּשֶׁמֶן צְנוֹנוֹת בְּשֶׁמֶן דָּגִים בְּשֶׁמֶן פַּקּוּעוֹת בְּעִטְרָן וּבְנֵפְטְ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶלָּא פִשְׁתָּן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מִטַּמֵּא טֻמְאַת אֹהָלִים אֶלָּא פִשְׁתָּן: פְּתִילַת הַבֶּגֶד שֶׁקִּפְּלָהּ וְלֹא הִבְהֲבָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר טְמֵאָה הִיא וְאֵין מַדְלִיקִין בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר טְהוֹרָה הִיא וּמַדְלִיקִין בָּהּ: לֹא יִקּוֹב אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וִימַלְּאֶנָּה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה עַל פִּי הַנֵּר. בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא מְנַטֶּפֶת. וַאֲפִילוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. אֲבָל אִם חִבְּרָהּ הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה מֻתָּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְלִי אֶחָד. לֹא יְמַלֵּא אָדָם קְעָרָה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר: הַמְכַבֶּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מִפְּנֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים מִפְּנֵי לִסְטִים מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה אוֹ בִשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן פָּטוּר. כְּחָס עַל הַנֵּר כְּחָס עַל הַשֶּׁמֶן כְּחָס עַל הַפְּתִילָה חַיָּב. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר בְּכֻלָּן חוּץ מִן הַפְּתִילָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשָׂהּ פֶּחָם: עַל שָׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵדָתָן. עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּנִדָּה בְּחַלָּה וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר: שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה. עִשַּׂרְתֶּם עֵרַבְתֶּם הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה. אֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי. וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים. וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת. אֲבָל מְעַשְּׂרִין אֶת הַדְּמַאי. וּמְעָרְבִין. וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין:

תַּנְיָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּגָדָיו בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא. אָמַר רַב יוֹסֵף הִלְכְתָא רַבְּתָא לְשַׁבַּתָּא:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

ק"ש דרבנן קידוש עלינו ק"י א"ע

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה אֶבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשִׂי: וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ. בְּטֶרֶם כָּל יְצִיר נִבְרָא: לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל. אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא: וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל. לְבַדּוֹ יִמְלוֹךְ נוֹרָא: וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה. וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי. לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה: בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית. וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה: וְהוּא אֵלִי וְחַי גֹּאֲלִי. וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה: וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹס לִי. מְנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא: בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי. בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה: וְעִם רוּחִי גְּוִיָּתִי. יְיָ לִי וְלֹא אִירָא:

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל מְצִיאוּתוֹ: אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ. נֶעְלָם וְגַם אֵין סוֹף לְאַחְדוּתוֹ: אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף. לֹא נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ: קַדְמוֹן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא. רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ: הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל נוֹצָר. יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ: שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ אֶל אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ: לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד: נָבִיא וּמַבִּיט אֶת תְּמוּנָתוֹ: תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל. עַל יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ: לֹא יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא יָמִיר דָּתוֹ. לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ: צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ. מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמָתוֹ: גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ. נוֹתֵן לְרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ: יִשְׁלַח לְקֵץ הַיָּמִין מְשִׁיחֵנוּ. לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ: מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרֹב חַסְדּוֹ. בָּרוּךְ עֲדֵי עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשַׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ אֲפִילוּ שָׁעָה אֶחָת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא כָל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרֵאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא וְאֵלּוּ הֵן כִּבּוּד אָב וָאֵם וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים וְהַכְנָסַת כַּלָּה וּלְוָיַת הַמֵּת וְעִיּוּן תְּפִלָּה וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

אֱלֹהַי. נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא אַתָּה בְרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עָבֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עִוְרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם:

בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי:

בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר:

בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:

בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינָי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאַל תְּבִיאֵנוּ לֹא לִידֵי חֵטְא וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן וְלֹא לִידֵי בִזָּיוֹן וְאַל תַּשְׁלֶט בָּנוּ יֵצֶר הָרָע

וְהַרְחִיקֵנוּ מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע וְדַבְּקֵנוּ בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְכוֹף אֶת יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֶּד לָךְ וּתְנֵנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע וּמִשָּׁכֵן רָע וּמִפֶּגַע רָע וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה בֵּין שֶׁהוּא בֶן בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶן בְּרִית:

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: וַיִּקְרָא מַלְאַךְ יְיָ אֶל אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן הַשָּׁמָיִם: וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְיָ כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידֶךָ: כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם וְיִרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו: וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי: וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע:

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יְרֵא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּבְגָלוּי וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר:

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים לֹא עַל צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. מָה אֲנַחְנוּ מֶה חַיֵּינוּ מֶה חַסְדֵּנוּ מַה צִּדְקוֹתֵינוּ מַה יְשׁוּעָתֵנוּ מַה כֹּחֵנוּ מַה גְּבוּרָתֵנוּ מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ וַחֲכָמִים כִּבְלִי מַדָּע וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל כִּי רוֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ. וּמוֹתַר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל: אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ בְּנֵי אַבְרָהָם אֹהַבְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמֹּרִיָּה. זֶרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּב הַמִּזְבֵּחַ עֲדַת יַעֲקֹב בִּנְךָ בְּכוֹרֶךָ שֶׁמֵּאַהֲבָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ אוֹתוֹ וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ קָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וִישֻׁרוּן: לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְשַׁבֵּחֲךָ וּלְפָאֶרְךָ וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלָתֵת שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמֶךָ: אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ אַשְׁרֵינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים עֶרֶב וָבֹקֶר וְאוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ | אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא קַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרִים וְתַגְבִּיהַּ קַרְנֵנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּרַבִּים:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים. אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים. קַבֵּץ קֹוֶיךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ. אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וּמִי בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בָּעֶלְיוֹנִים אוֹ בַתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה תַּעֲשֶׂה. אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ וְקַיֶּם לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יְיָ:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַייָ: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַייָ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַייָ: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַייָ: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַייָ:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם:

תָּנוּ רַבָּנָן פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת כֵּיצַד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנָה מָנִים הָיוּ בָהּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחַמָּה. מָנֶה לְכָל יוֹם פְּרַס בְּשַׁחֲרִית וּפְרַס בֵּין הָעַרְבָּיִם. וּשְׁלֹשָׁה מָנִים יְתֵרִים שֶׁמֵּהֶם מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמַחֲזִירָם לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְשׁוֹחֲקָן יָפֶה יָפֶה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַקָּה מִן הַדַּקָּה. וְאַחַד עָשָׂר סַמָּנִים הָיוּ בָהּ. וְאֵלּוּ הֵן הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בֹּרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָה הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הָדֵק הֵיטֵב הֵיטֵב הָדֵק מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים. פִּטְּמָהּ לַחֲצָאִין כְּשֵׁרָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל אִם כְּמִדָּתָהּ כְּשֵׁרָה לַחֲצָאִין וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

תַּנְיָא בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הָיְתָה בָאָה שֶׁל שִׁירַיִם לַחֲצָאִין: וְעוֹד תָּנֵי בַּר קַפָּרָא אִלּוּ הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבַשׁ אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רֵיחָהּ וְלָמָּה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ דְּבַשׁ מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַייָ:

יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה ג״פ:
יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ ג״פ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ ג״פ: אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה לַייָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

אַבַּיֵּי הֲוָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה מִשְּׁמָא דִּגְמָרָא וְאַלִּבָּא דְאַבָּא שָׁאוּל. מַעֲרָכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים וְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֵם לַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת וַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת וַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטֹרֶת וּקְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאֵבָרִים וְאֵבָרִים לְמִנְחָה וּמִנְחָה לַחֲבִתִּין וַחֲבִתִּין לִנְסָכִין וּנְסָכִין לְמוּסָפִין וּמוּסָפִין לְבָזִיכִין וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם שֶׁנֶּאֱמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים עָלֶיהָ הַשְׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם:

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה. אבג יתץ
קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא. קרע שטן

אנא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם. נג״ד יכ״ש
ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם. בט״ר צת״ג
חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך. חק״ב טנ״ע
יחיד גאה לעמך פנה. זוכרי קדשתך. יג״ל פז״ק
שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות. שק״ו צי״ת
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה:

לראש חודש: ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם: ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליי: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליי על עלת התמיד יעשה ונסכו:

איזהו מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיטתן בצפון פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על בין הבדים ועל הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב:

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: חטאת הצבור והיחיד. אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות: כיצד עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות אשם גזלות אשם מעילות אשם שפחה חרופה אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד שנה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן: מקל וחמר ומגזרה שוה. מבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. מכלל ופרט. ומפרט וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל. כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא. כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טען אחד שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר. כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר. כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש. דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו. וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: קדיש דרבנן

מזמור שיר חנכת הבית לדוד: ארוממך יי כי דליתני ולא שמחת איבי לי: יי אלהי שועתי אליך ותרפאני: יי העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור: זמרו ליי חסידיו והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבקר רנה: ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם: יי ברצונך העמדתה להררי

עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל: אֵלֶיךָ יְיָ אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ: שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי יְיָ הֱיֵה עֹזֵר לִי: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ: ק״ו

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית. בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת. בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו. בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח. בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בָּרוּךְ שְׁמוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל הָאָב הָרַחֲמָן הַמְהֻלָּל בְּפִי עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ. נְהַלֶּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בִּשְׁבָחוֹת וּבִזְמִרוֹת נְגַדֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ וְנַמְלִיכְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ. יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים. מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

הוֹדוּ לַייָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְיָ: דִּרְשׁוּ יְיָ וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר: לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ: שִׁירוּ לַייָ כָּל הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים. וַייָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקֹמוֹ: הָבוּ לַייָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַייָ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: אַתָּה יְיָ לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים: נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נוֹתֵן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל גֵּאִים: לַייָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד הָעוֹלָם: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַייָ עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא: כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הַרְאֵנוּ יְיָ חַסְדֶּךָ וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן לָנוּ: קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: וַאֲנִי בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָמַל עָלָי:

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְּלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת: אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם אֹהֶל בָּהֶם: וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ: תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז

רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים: גַּם עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב: שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי: גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל יִמְשְׁלוּ בִי אָז אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ: אֲבָרְכָה אֶת יְיָ בְּכָל עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: בַּייָ תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ: גַּדְּלוּ לַייָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: דָּרַשְׁתִּי אֶת יְיָ וְעָנָנִי וּמִכָּל מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי: הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל יֶחְפָּרוּ: זֶה עָנִי קָרָא וַייָ שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ: חֹנֶה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם: טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב יְיָ אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה בּוֹ: יְראוּ אֶת יְיָ קְדֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי יִרְאַת יְיָ אֲלַמֶּדְכֶם: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב: נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה: סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: עֵינֵי יְיָ אֶל צַדִּיקִים וְאָזְנָיו אֶל שַׁוְעָתָם: פְּנֵי יְיָ בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם: צָעֲקוּ וַייָ שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָם הִצִּילָם: קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֶת דַּכְּאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ: רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְיָ: שֹׁמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה: תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ: פּוֹדֶה יְיָ נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ:

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר: בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: זְרַמְתָּם שֵׁנָה יִהְיוּ בַּבֹּקֶר כֶּחָצִיר יַחֲלֹף: בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף לָעֶרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: כִּי כָלִינוּ בְאַפֶּךָ וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָלְנוּ: שַׁתָּה שת כ' עֲוֹנֹתֵינוּ לְנֶגְדֶּךָ עֲלֻמֵנוּ לִמְאוֹר פָּנֶיךָ: כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְעֶבְרָתֶךָ כִּלִּינוּ שָׁנֵינוּ כְמוֹ הֶגֶה: יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה: מִי יוֹדֵעַ עֹז אַפֶּךָ וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ: לִמְנוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבִא לְבַב חָכְמָה: שׁוּבָה יְיָ עַד מָתָי וְהִנָּחֵם עַל עֲבָדֶיךָ: שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל יָמֵינוּ: שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָעֳלֶךָ וַהֲדָרְךָ עַל בְּנֵיהֶם:

וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן: אֹמַר לַייָ מַחְסִי וּמְצוּדָתִי אֱלֹהַי אֶבְטַח בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר הַוּוֹת: בְּאֶבְרָתוֹ יָסֶךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסֹחֵרָה אֲמִתּוֹ: לֹא תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם: מִדֶּבֶר בָּאֹפֶל יַהֲלֹךְ מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם: יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תַבִּיט וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ: לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ: כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: עַל כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ פֶּן תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ: עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה אֲחַלְּצֵהוּ וַאֲכַבְּדֵהוּ: אֹרֶךְ יָמִים אַשְׂבִּיעֵהוּ וְאַרְאֵהוּ בִּישׁוּעָתִי: אורך ימים וגו'

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ: שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יְיָ זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְיָ וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים: כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ יְיָ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל תְּהוֹמוֹת: מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה: שָׁלַח אוֹתֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן: וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר: כִּי יָדִין יְיָ עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם: עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין יֶשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

לעשה

לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כל״ח׃
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃

רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה׃ הוֹדוּ לַיְיָ בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ׃ שִׁירוּ לוֹ שִׁיר חָדָשׁ הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה׃ כִּי יָשָׁר דְּבַר יְיָ וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה׃ אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְיָ מָלְאָה הָאָרֶץ׃ בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם׃ כֹּנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת׃ יִירְאוּ מֵיְיָ כָּל הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֵל׃ כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד׃ יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים׃ עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר׃ אַשְׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהָיו הָעָם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ׃ מִשָּׁמַיִם הִבִּיט יְיָ רָאָה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם׃ מִמְּכוֹן שִׁבְתּוֹ הִשְׁגִּיחַ אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם׃ אֵין הַמֶּלֶךְ נוֹשָׁע בְּרָב חָיִל גִּבּוֹר לֹא יִנָּצֵל בְּרָב כֹּחַ׃ שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא יְמַלֵּט׃ הִנֵּה עֵין יְיָ אֶל יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ׃ לְהַצִּיל מִמָּוֶת נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם בָּרָעָב׃ נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיְיָ עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא׃ כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ׃ יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ׃

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת׃ טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן׃ לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת׃ עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר׃ כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְיָ בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן׃ מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ׃ אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת׃ בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי עַד׃ וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְיָ׃ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן׃ וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי׃ צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה׃ שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ׃ עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ׃ לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ׃

יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט׃ נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה׃ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם׃ מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ׃ עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹּדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים׃

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו׃ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ׃ רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ׃ יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר׃ יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה׃ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ׃ יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃ יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ׃ יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים׃ רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם׃ עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר׃ כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד׃ כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ׃ כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ׃ כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב׃ וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ׃ יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ׃

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה׃ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו׃ תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד׃ בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד׃ גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר׃ דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ׃ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה׃ וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה׃ זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ׃ חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד׃ טוֹב יְיָ

לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֻׁב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו: עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים: יְיָ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְיָ מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ: עֱנוּ לַייָ בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ מָיִם: מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו: הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם חָק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שֹׁפְטֵי אָרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ לוֹ: כִּי רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה: יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוּגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ: כ ה ת י ה:

בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן: וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת יְיָ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם: לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ: אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ

אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם: וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ.

וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ וַתָּקֶם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה: וַתֵּרֶא אֶת עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל יַם סוּף: וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו וּבְכָל עַם אַרְצוֹ כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְאֶת רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַייָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן: יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב יָם: אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ יִמְלֹךְ לְעָלַם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתֵהּ קָאֵם לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְיָ עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: כִּי לַייָ הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַייָ הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה: אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל תּוֹלָדוֹת. הַמְּהֻלָּל בְּרוֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת. הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד. וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַייָ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים. וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים. וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמֶךָ עַל אַחַת מֵאָלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ: עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל לְבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגֹּזְלוֹ. מִי יִדְמֶה לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה לָּךְ וּמִי יַעֲרָךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ. כָּאָמוּר. לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ. הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתהלל. ובדברי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתרומם. ובקרב קדושים תתקדש:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור שכן חובת כל היצורים. לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות מעתה ועד עולם: ברוך אתה יי אל מלך גדול בתשבחות אל ההודאות אדון הנפלאות הבוחר בשירי זמרה מלך אל חי העולמים: ח״ק

חזן **ברכו את יי המבורך:**

ק״ה **ברוך יי המבורך לעולם ועד:**

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל:

הכל יודוך והכל ישבחוך. והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל. האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח. ובוקע חלוני רקיע. מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה. ומאיר לעולם כלו וליושביו. שברא במדת רחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. המלך המרומם לבדו מאז. המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין כערכך ואין זולתך אפס בלתך ומי דומה לך: אין כערכך יי אלהינו בעולם הזה. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח. ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל אדון על כל המעשים. ברוך ומברך בפי כל נשמה. גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים אותו: המתגאה על חיות הקדש. ונהדר בכבוד על המרכבה. זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים לפני כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו. יצרם בדעת בבינה ובהשכל. כח וגבורה נתן בהם. להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נגה. נאה זיום בכל העולם. שמחים בצאתם וששים בבואם. עשים באימה רצון קונם: פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר מלכותו. קרא לשמש ויזרח אור. ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה שרפים ואופנים וחיות הקדש:

לאל אשר שבת מכל המעשים. ביום השביעי התעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה ענג קרא ליום השבת. זה שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו: ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי. לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו. שבח יקר וגדלה יתנו לאל מלך יוצר כל המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדשתו ביום שבת קדש: שמך יי אלהינו יתקדש וזכרך מלכנו יתפאר. בשמים ממעל ועל הארץ מתחת: תתברך מושיענו על שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שעשית יפארוך סלה:

תתברך צורנו מלכנו וגואלנו בורא קדושים ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים. ואשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול דברי אלהים חיים ומלך עולם: כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים וכלם עשים באימה וביראה רצון קונם. וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה בשירה ובזמרה ומברכים ומשבחים ומפארים ומעריצים ומקדישים וממליכים: את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא. וכלם מקבלים עליהם על מלכות שמים זה מזה. ונותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדשה כלם כאחד עונים ואומרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעמת שרפים לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקים זמרות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו פועל גבורות. עשה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נורא תהלות. אדון הנפלאות. המחדש בטובו

בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אוֹר חָדָשׁ עַל צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ: אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמוֹעַ לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ. כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן. וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחיד אומר אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בלחש בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וּמְתֻקָּן וּמְקֻבָּל וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ לְדֹר וָדֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיָּמֶת: וּדְבָרָיו חָיִים וְקַיָּמִים נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל בָּנֵינוּ וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ: עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חוֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ. גֹּאֲלֵנוּ גֹּאֵל אֲבוֹתֵינוּ. יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הָרַגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִרוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:

שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל שְׂפַת הַיָּם יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ. יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ
יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל
הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים
טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל
לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:
בש״ת זָכְרֵנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים
לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:
מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:
אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ: בחורף מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:
מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים
וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת
וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:
בש״ת מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

כשהש״ץ חוזר התפלה אומרים כאן קדושה:
נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ
בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא
זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: קו״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ
צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חזן אָז בְּקוֹל רַעַשׁ
גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת
שְׂרָפִים. לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: קו״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד
יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: חזן מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלוֹךְ
עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ מָתַי תִּמְלוֹךְ בְּצִיּוֹן
בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן. תִּתְגַּדַּל
וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח
נְצָחִים: וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר
בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ: קו״ח יִמְלוֹךְ
יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:
חזן לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ
נַקְדִּישׁ. וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ: (בש״ת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ):

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם
יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:
(בש״ת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ):

יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ. כִּי עֶבֶד
נֶאֱמָן קָרָאתָ לוֹ. כְּלִיל תִּפְאֶרֶת
בְּרֹאשׁוֹ נָתַתָּ(לוֹ) בְּעָמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינָי.
וּשְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ. וְכָתוּב
בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:
וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת
לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:
וְלֹא נְתַתּוֹ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא
הִנְחַלְתּוֹ מַלְכֵּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים. וְגַם
בִּמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ
נְתַתּוֹ בְּאַהֲבָה לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחָרְתָּ.
עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ.
וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ
קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ
מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ. וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ
בֶּאֱמֶת. וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת
קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:
רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב
אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל.
וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד
עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

בשבת ר״ח אומרים כאן יעלה ויבא
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה
וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ
וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד
עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה:
זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה.
וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים: וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס
וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ.
כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.
צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה
הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְּךָ
וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ
הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל

מודים דרבנן
מודים אנחנו לך שאתה הוא
יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי
כל בשר יוצרנו יוצר בראשית
ברכות והודאות לשמך הגדול
והקדוש על שהחייתנו וקימתנו
כן תחינו ותקימנו ותאסוף
גליותינו לחצרות קדשך
לשמור חקיך ולעשות רצונך
ולעבדך בלבב שלם על שאנחנו
מודים לך. ברוך אל ההודאות:

נשמותינו

נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ. וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

בחנכת הנוכה אומרים זה:

עַל הַנִּסִּים וְעַל הַפֻּרְקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה:

בִּימֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חַשְׁמוֹנַאי וּבָנָיו כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת אַנְטִיוֹכוֹס עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם רַבְתָּ אֶת רִיבָם דַּנְתָּ אֶת דִּינָם נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם מָסַרְתָּ גִּבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ וְטִהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בש״ת וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

לש״ץ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה. הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ. הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר: יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: בספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

בש״ת בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפַרְנָסָה טוֹבָה נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

למעריב

שָׁלוֹם רָב עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל הַשָּׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: בספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

סדר הלל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹא אֶת הַהַלֵּל:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּייָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

בחנכת הנוכה אומרים לא לנו

לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: ע״כ

יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם

לַייָ

יְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ וְהָאָרֶץ
נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָּל יֹרְדֵי
דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

בשבת חנוכה אומרים אהבתי

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה
אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי
מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא:
וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא אָנָּה יְיָ מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יְיָ
וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְיָ דַּלּוֹתִי
וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְיָ גָּמַל
עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן
דִּמְעָה אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד:
אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב: ע״כ
מָה אָשִׁיב לַייָ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת
אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה
נָּא לְכָל עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו:
אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ
פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ
אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ:
בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:
הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי
גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יְיָ לִי לֹא
אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי
אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בָּאָדָם:
טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם
סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי
בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ
קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: דַּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל
וַייָ עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל
רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל:
יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי
אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת
לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם
אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:
אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אודך אֶבֶן
מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן מֵאֵת יְיָ
הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת זֶה הַיּוֹם
עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא: אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:
בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך
אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי
אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודו
יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (עַל) כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ
צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ
וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי
לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם
וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל
בַּתִּשְׁבָּחוֹת: קדיש שלם

אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ
מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר:
יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
אַב הָרַחֲמִים הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה
חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָיִם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ
אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

כשפותחין הארון הקודש יאמר זה:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר משֶׁה קוּמָה יְיָ
וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ:
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלָיִם:
בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ:

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמָרֵא עָלְמָא. בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וְאַתְרָךְ.
יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם. וּפֻרְקַן
יְמִינָךְ אַחֲזֵי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ. וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא
מִטּוּב נְהוֹרָךְ. וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין. יְהֵא רַעֲוָא
קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא וְלֶהֱוֵי אֲנָא פְקִידָא
בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא. לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיַת כָּל
דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל. אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס
לְכֹלָּא. אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. אַנְתְּ הוּא דְשַׁלִּיט
עַל מַלְכַיָּא וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אֲנָא עַבְדָּא
דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגִידְנָא קַמֵּהּ וּמִקַּמָּא דִּיקַר
אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן. לָא עַל אֱנָשׁ רָחִיצְנָא וְלָא
עַל בַּר אֱלָהִין סָמִיכְנָא. אֶלָּא בֶּאֱלָהָא דִשְׁמַיָּא.
דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט. וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט. וּנְבִיאוֹהִי
קְשׁוֹט. וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט. בֵּהּ אֲנָא
רָחִיץ. וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן.
יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבָּאִי בְּאוֹרַיְתָא.
וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבָּאִי וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל
לְטַב וּלְחַיִּין וְלִשְׁלָם. אָמֵן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:
אחד אלהינו גדול אדונינו קדוש שמו:
גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח והוד כי כל בשמים ובארץ: לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדם רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו: על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא. כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם: קדשתו על החיות וקדשתו על כסא הכבוד: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי. ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו שמו סלו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים. וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

מי שברך לעולה לתורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך (פב״פ) בעבור שעלה לכבוד המקום לכבוד התורה ולכבוד השבת ובשכר זה הקב״ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן:

מי שברך ליולדת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת (פב״פ) ואת בנה הנולד (ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב (ויקרא שמה בישראל פב״פ) בעבור שבעלה נדר לצדקה בשכר זה יגדלו (יגדלה) (לזכר לתורה ו) לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן:

מי שברך לחולה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא ירפא את החולה (החולנית) (פב״פ) בעבור (שפב״פ) נדר מתנה בעבורו (בעבורה) בשכר זה הקב״ה ימלא רחמים עליו (עליה) להחלימו (להחלימה) ולרפאותו (ולרפאותה) ולהחזיקו (ולהחזיקה) ולהחיותו (ולהחיותה) וישלח לו (לה) מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ״ח איבריו ושס״ה גידיו (לנקבה לרמ״ח איבריה ושס״ה גידיה) בתוך שאר חולי ישראל. רפואת הנפש ורפואת הגוף. שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא השתא בעגלא ובזמן קריב. ונאמר אמן:

כשמגביהין הספר תורה יאמר זה:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר: דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום: ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד: יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

יקום פורקן מן שמיא. חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי. וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: למרנן ורבנן חבורתא קדישתא. די בארעא דישראל ודי בבבל לרישי כלי ולרישי גלותא ולרישי מתיבתא ולדיני די בבא: לכל תלמידיהון ולכל תלמידי תלמידיהון ולכל מאן דעסקין באוריתא. מלכא דעלמא יברך יתהון יפיש חייהון ויסגא יומיהון ויתן ארכה לשניהון ויתפרקון וישתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדהון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

יחיד המתפלל אינו צריך לומר יקום פורקן זה ולא מי שברך

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי. וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: לכל קהלא קדישא הדין רברביא עם זעריא טפלא ונשיא. מלכא דעלמא יברך יתכון יפיש חייכון ויסגא יומיכון ויתן ארכה לשניכון ותתפרקון ותשתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדכון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקדש. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. ומי שמיחדים בתי כנסיות לתפלה. ומי שבאים בתוכם להתפלל. ומי שנותנים נר למאור ויין לקידוש ולהבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה. הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עונם. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

תפלה בעד שלום הקיסר יר״ה

הנותן תשועה למלכים וממשלה לנסיכים. מלכותו מלכות כל עולמים. הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה הוא יברך וישמור וינצור

ויִנצֹר וְיַעֲזוֹר וִירוֹמֵם ויגדל וינשא למעלה את ארונינו הקיסר אלכסנדר אלכסנדראוויטש ירום הודו עם אשתו הקיסרית הכבודה מאריא טעאדאראוונא ובנו יורש עצר ניקאלאי אלכסנדראוויטש ואת כל בית מלכנו הרם יר״ה. מלך מלכי המלכים ברחמיו יחיהו וישמרהו ומכל צרה ויגון ונזק יצילהו וידבר עמים תחת רגליו ויפיל שונאיו לפניו ובכל אשר יפנה יצליח. מלך מלכי המלכים ברחמיו יתן בלבו ובלב כל יועציו ושריו רחמנות לעשות טובות עמנו ועם כל ישראל. בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון גואל וכן יהי רצון ונאמר אמן:

קודם שמברכין החודש יאמר זה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. וְתִתֶּן לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים. חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם. חַיִּים שֶׁל טוֹבָה. חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה. חַיִּים שֶׁל פַּרְנָסָה. חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת. חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם וְיִרְאַת חֵטְא. חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בּוּשָׁה וּכְלִמָּה. חַיִּים שֶׁל עֹשֶׁר וְכָבוֹד. חַיִּים שֶׁתְּהֵא בָנוּ אַהֲבַת תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. חַיִּים שֶׁיְּמַלֵּא יְיָ מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה אָמֵן סֶלָה:

נכון לידע המולד קודם שמברכין החודש:

מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ וְגָאַל אוֹתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ בְּקָרוֹב. וִיקַבֵּץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן:

ראש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו לטובה:

יְחַדְּשֵׁהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה. וְנֹאמַר אָמֵן: אשרי וכו׳

כשמברכין החודש אין אומרים זה:

אַב הָרַחֲמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים. בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים הוּא יִפְקוֹד בְּרַחֲמִים. הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים. קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם. הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ. מִנְּשָׁרִים קַלּוּ וּמֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ. לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְחֵפֶץ צוּרָם: יִזְכְּרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה. עִם שְׁאָר צַדִּיקֵי עוֹלָם. וְיִנְקוֹם נִקְמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם. וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר וְנִקֵּיתִי דָּמָם לֹא נִקֵּיתִי. וַיְיָ שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר. לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ: וְאוֹמֵר כִּי דוֹרֵשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכָר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנָוִים: וְאוֹמֵר יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ: אשרי וכו׳

מִי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית שני וחמישי ושני בשכר זה הקדוש ברוך הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שועותיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

חזן יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ:

והקהל אומרים הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ הַלְלוּיָהּ: מזמור לדוד הבו וכו׳

כשמכניסין הס״ת לה״כ אומרים זה:

וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: הֲשִׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: חצי קדיש

מוסף לשבת ולשבת ראש חודש

כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

בע״ת זָכְרֵנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: בחורף מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם: מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

בע״ת מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

כשהש"ץ חוזר הש"ע אומרים קדושה זו :

נַעֲרִיצְךָ וְנַקְדִּישְׁךָ כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ . הַמַּקְדִּישִׁים שִׁמְךָ בַּקֹּדֶשׁ כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר : ק"ה קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : חזן כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ : ק"ה בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ : חזן מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֶן בְּרַחֲמִים וְיָחֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ עֶרֶב וָבֹקֶר בְּכָל יוֹם תָּמִיד פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה שְׁמַע אוֹמְרִים : ק"ה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד : חזן הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אָבִינוּ הוּא מַלְכֵּנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ . וְהוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָּל חָי לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים . אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם : חזן וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר : ק"ה יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ : לדור ודור וכו׳

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בש"ת הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ :

לשבת

תִּכַּנְתָּ שַׁבָּת רָצִיתָ קָרְבְּנוֹתֶיהָ . צִוִּיתָ פֵּרוּשֶׁיהָ עִם סִדּוּרֵי נְסָכֶיהָ . מְעַנְּגֶיהָ לְעוֹלָם כָּבוֹד יִנְחָלוּ טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ . וְגַם הָאוֹהֲבִים דְּבָרֶיהָ גְּדֻלָּה בָּחָרוּ . אָז מִסִּינַי נִצְטַוּוּ עָלֶיהָ וַתְּצַוֵּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבַּן מוּסַף שַׁבָּת כָּרָאוּי . יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ . וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ . תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם . וְאֶת מוּסַף יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה

לשבת ראש חודש

אַתָּה יָצַרְתָּ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם . כִּלִּיתָ מְלַאכְתְּךָ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי . אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ . וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְכַפָּרָה . וּלְפִי שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָרְבָה עִירֵנוּ וְשָׁמֵם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלָה יְקָרֵנוּ וְנִטַּל כָּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ . וְאֵין אֲנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ : יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם . וְאֶת מוּסְפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה

נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר :

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ : עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ :

לשבת

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג . עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ . וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ . זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ . שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ . וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ וְיָנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

לשבת ראש חודש

(זֶה קָרְבַּן שַׁבָּת וְקָרְבַּן הַיּוֹם כָּאָמוּר) :

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם :

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם :

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג . עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ . וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ . זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ . וְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה . לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה . לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה . לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה . לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם . לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן . (בשנת העיבור וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע) : כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת . וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ לָהֶם הוֹדַעְתָּ וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים :

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל. וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן: מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

בחנכת חנוכה אומרים כאן על הנסים

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בש״ת וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת: לש״ץ ברכת כהנים

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: בספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

בש״ת בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפַרְנָסָה טוֹבָה נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיְיָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה: הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר. וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה. וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא. וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה. וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים. לַייָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים. גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ: בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים. אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים. יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו. אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ:

שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם: וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ. וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד: אֱמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ. וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ. וִיקַבְּלוּ כֻלָּם אֶת עֹל מַלְכוּתֶךָ וְתִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

אַל תִּירָא מִפַּחַד פִּתְאֹם וּמִשֹּׁאַת רְשָׁעִים כִּי תָבֹא: עֻצוּ עֵצָה וְתֻפָר דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עִמָּנוּ אֵל: וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבֹּל אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי אֶסְבֹּל וַאֲמַלֵּט:

קדיש יתום

שִׁיר הַיִּחוּד לְיוֹם הַשַּׁבָּת

חזן אָז בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נַחְתָּ. יוֹם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן בֵּרַכְתָּ:

קהל וְעַל כָּל פּוֹעַל תְּהִלָּה עֲרוּכָה. חֲסִידֶיךָ בְּכָל עֵת יְבָרְכוּכָה:

ח׳ בָּרוּךְ יְיָ יוֹצֵר כֻּלָּם. אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם:

ק׳ כִּי מֵעוֹלָם עַל עֲבָדֶיךָ. רוֹב רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ:

ח׳ וּבְמִצְרַיִם הַחִלּוֹתָ. לְהוֹדִיעַ כִּי מְאֹד נַעֲלֵיתָ:

ק׳ עַל כָּל אֱלֹהִים בַּעֲשׂוֹתְךָ בָהֶם. שְׁפָטִים גְּדוֹלִים וּבֵאלֹהֵיהֶם:

ח׳ בְּבָקְעֲךָ יַם סוּף עַמְּךָ רָאוּ. הַיָּד הַגְּדוֹלָה וַיִּירָאוּ:

ק׳ נִהַגְתָּ עַמְּךָ לַעֲשׂוֹת לְךָ. שֵׁם תִּפְאֶרֶת לְהַרְאוֹת גָּדְלֶךָ:

ח׳ וְדִבַּרְתָּ עִמָּם מִן הַשָּׁמַיִם. וְגַם הֶעָבִים נָטְפוּ מָיִם:

ק׳ יָדַעְתָּ לֶכְתָּם בַּמִּדְבָּר. בְּאֶרֶץ צִיָּה אִישׁ לֹא עָבַר:

ח׳ תַּתָּה לְעַמְּךָ דְּגַן שָׁמַיִם. וְעָפָר שְׁאֵר וּמִצּוּר מָיִם:

ק׳ אוֹתָנוּ לְהַרְבּוֹת וּלְהֵיטִיב. תְּגָרֵשׁ גּוֹיִם רַבִּים עַמִּים. יִירְשׁוּ אַרְצָם וַעֲמַל לְאֻמִּים:

ח׳ בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקִּים וְתוֹרוֹת. אִמְרוֹת יְיָ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת:

ק׳ וְיִתְעַדְּנוּ בְּמִרְעֶה שָׁמֵן. וּמֵחַלָּמִישׁ צוּר פַּלְגֵי שָׁמֶן:

ח׳ בְּנוּחָם בָּנוּ עִיר קָדְשֶׁךָ. וַיְפָאֲרוּ בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ:

ק׳ וַתֹּאמֶר פֹּה אֵשֵׁב לְאֹרֶךְ יָמִים. צֵידָהּ בָּרֵךְ אֲבָרֵךְ:

ח׳ כִּי שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק. אַף כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק:

ק׳ וּבֵית הַלֵּוִי נְעִימוֹת יְזַמֵּרוּ. לְךָ יִתְרוֹעֲעוּ אַף יָשִׁירוּ:

ח׳ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיִרְאֵי יְיָ. יְכַבְּדוּ וְיוֹדוּ שִׁמְךָ יְיָ:

ק׳ הֱטִיבוֹת מְאֹד לָרִאשׁוֹנִים. כֵּן תֵּיטִיב גַּם לָאַחֲרוֹנִים:

ח׳ יְיָ תָּשִׂישׂ נָא עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר שַׂשְׂתָּ עַל אֲבוֹתֵינוּ:

וְנוֹדֶה לְךָ לְעוֹלָם כִּי תֵיטִיב:

ח׳ יְיָ תִּבְנֶה עִירְךָ מְהֵרָה. כִּי עָלֶיהָ שִׁמְךָ נִקְרָא:

ק׳ וְקֶרֶן דָּוִד תַּצְמִיחַ בָּהּ. וְתִשְׁכּוֹן לְעוֹלָם יְיָ בְּקִרְבָּהּ:

ח׳ זִבְחֵי צֶדֶק שָׁמָּה נִזְבְּחָה. וְכִימֵי קֶדֶם תֶּעֱרַב מִנְחָה:

ק׳ וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי חֲפֵצִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ:

ח׳ וּבִרְצוֹנְךָ תַּעֲשֶׂה חֶפְצֵנוּ. הַבֶּט נָא עַמְּךָ כֻּלָּנוּ:

ק׳ בְּחַרְתָּנוּ לִהְיוֹת לְךָ לְעַם סְגֻלָּה. וְעַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה:

ח׳ וְתָמִיד נְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ. וּנְהַלֵּל לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ:

ק׳ וּמִבִּרְכָתְךָ עַמְּךָ יְבֹרַךְ. כִּי אֶת כָּל אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ:

ח׳ וַאֲנִי בְּעוֹדִי אֲהַלְלָה בּוֹרְאִי. וַאֲבָרְכֶכָּה כָּל יְמֵי צְבָאִי:

ק׳ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ לְעוֹלָם. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם:

כַּכָּתוּב בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַייָ: עָנֵה דָנִיֵּאל וְאָמַר לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דִּי אֱלָהָא מְבָרַךְ מִן עָלְמָא וְעַד עָלְמָא דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ הִיא: וְנֶאֱמַר וַיֹּאמְרוּ הַלְוִיִּם יֵשׁוּעַ וְקַדְמִיאֵל בָּנִי חֲשַׁבְנְיָה שֵׁרֵבְיָה הוֹדִיָּה שְׁבַנְיָה פְתַחְיָה קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה: וְנֶאֱמַר בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן הַלְלוּיָהּ: וְנֶאֱמַר וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת יְיָ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם:

פותחת הארון

חזן אַנְעִים זְמִרוֹת וְשִׁירִים אֶאֱרוֹג. כִּי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי תַעֲרוֹג:

קהל נַפְשִׁי חָמְדָה בְּצֵל יָדֶךָ. לָדַעַת כָּל רָז סוֹדֶךָ:

ח׳ מִדֵּי דַבְּרִי בִּכְבוֹדֶךָ. הוֹמֶה לִבִּי אֶל דּוֹדֶיךָ:

ק׳ עַל כֵּן אֲדַבֵּר בְּךָ נִכְבָּדוֹת. וְשִׁמְךָ אֲכַבֵּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת:

ח׳ אֲסַפְּרָה כְבוֹדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ. אֲדַמְּךָ אֲכַנְּךָ וְלֹא יְדַעְתִּיךָ:

ק׳ בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ. דִּמִּיתָ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ:

ח׳ גְּדֻלָּתְךָ וּגְבוּרָתֶךָ. כִּנּוּ לְתֹקֶף פְּעֻלָּתֶךָ:

ק׳ דִּמּוּ אוֹתְךָ וְלֹא כְּפִי יֶשְׁךָ. וַיְשַׁוּוּךָ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ:

ח׳ הִמְשִׁילוּךָ בְּרֹב חֶזְיוֹנוֹת. הִנְּךָ אֶחָד בְּכָל דִּמְיוֹנוֹת:

ק׳ וַיֶּחֱזוּ בְךָ זִקְנָה וּבַחֲרוּת. וּשְׂעַר רֹאשְׁךָ בְּשֵׂיבָה וְשַׁחֲרוּת:

ח׳ זִקְנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קְרָב. כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָדָיו לוֹ רָב:

ק׳ חָבַשׁ כּוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

ח׳ טַלְלֵי אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִמְלָא. קְוֻצּוֹתָיו רְסִיסֵי לָיְלָה:

ק׳ יִתְפָּאֵר בִּי כִּי חָפֵץ בִּי. וְהוּא יִהְיֶה לִּי לַעֲטֶרֶת צְבִי:

ח׳ כֶּתֶם טָהוֹר פָּז דְּמוּת רֹאשׁוֹ. וְחַק עַל מֵצַח כְּבוֹד שֵׁם קָדְשׁוֹ:

ק׳ לְחֵן וּלְכָבוֹד צְבִי תִפְאָרָה. אֻמָּתוֹ לוֹ עִטְּרָה עֲטָרָה:

ח׳ מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ כְּבִימֵי בְחֻרוֹת. קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחוֹרוֹת:

ק׳ נְוֵה הַצֶּדֶק צְבִי תִפְאַרְתּוֹ. יַעֲלֶה נָּא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתוֹ:

ח׳ סְגֻלָּתוֹ תְּהִי בְיָדוֹ עֲטֶרֶת. וּצְנִיף מְלוּכָה צְבִי תִפְאֶרֶת:

ק׳ עֲמוּסִים נְשָׂאָם עֲטֶרֶת עִנְּדָם. מֵאֲשֶׁר יָקְרוּ בְעֵינָיו כִּבְּדָם:

ח׳ פְּאֵרוֹ עָלַי וּפְאֵרִי עָלָיו. וְקָרוֹב אֵלַי בְּקָרְאִי אֵלָיו:

ק׳ צַח וְאָדוֹם לִלְבוּשׁוֹ אָדֹם. פּוּרָה בְּדָרְכוֹ בְּבוֹאוֹ מֵאֱדוֹם:

ח׳ קֶשֶׁר תְּפִלִּין הֶרְאָה לֶעָנָו. תְּמוּנַת יְיָ לְנֶגֶד עֵינָיו:

ק׳ רוֹצֶה בְעַמּוֹ עֲנָוִים יְפָאֵר. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת בָּם לְהִתְפָּאֵר:

ח׳ רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת קוֹרֵא מֵרֹאשׁ. דּוֹר וָדוֹר עַם דּוֹרֶשְׁךָ דְּרוֹשׁ:

ק׳ שִׁית הֲמוֹן שִׁירַי נָא עָלֶיךָ. וְרִנָּתִי תִּקְרַב אֵלֶיךָ:

ח׳ תְּהִלָּתִי תְּהִי לְרֹאשְׁךָ עֲטֶרֶת. וּתְפִלָּתִי תִּכּוֹן קְטֹרֶת:

ק׳ תִּיקַר שִׁירַת רָשׁ בְּעֵינֶיךָ. כַּשִּׁיר יוּשַׁר עַל קָרְבָּנֶיךָ:

ח׳ בִּרְכָתִי תַעֲלֶה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר. מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צַדִּיק כַּבִּיר:

ק׳ וּבְבִרְכָתִי תְנַעֲנַע לִי רֹאשׁ. וְאוֹתָהּ קַח לְךָ כִּבְשָׂמִים רֹאשׁ:

ח׳ יֶעֱרַב נָא שִׂיחִי עָלֶיךָ. כִּי נַפְשִׁי תַעֲרוֹג אֵלֶיךָ:

לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ: ק״י. מזמור שיר ליום השבת. ק״י. אדון עולם.

לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ: יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וְיַפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים: וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: וְהֵסִיר יְיָ מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ:

הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: יְצַו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ

וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל
בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:
מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי
כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ
תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי
גָאַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת
שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:
יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּייָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ וְלֹא
תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל
וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה
עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם
כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד
וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: (וּפְדוּיֵי יְיָ יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן
בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ
וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה): כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם
תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל
עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח
וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה:
וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם
בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַייָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים
עֲלִילוֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת
עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת
צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם
הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ
לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:
בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ: וְהָיָה אֱמוּנַת
עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ
הִיא אוֹצָרוֹ: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַייָ עִמּוֹ:
פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי:
וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה
הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה. חַי יְיָ אִם
יִפּוֹל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה
הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: וּפְדוּיֵי יְיָ
יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם
שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּן נָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי
לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: וְלֹא אָבָה
יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְּךָ
אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: אָז תִּשְׂמַח
בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי
אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם:
בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב
אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי
רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם.
שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעוֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם
דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי
וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם:
יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ
שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא
עַנְוְתָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים.
וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים:
כָּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים
וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא
אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ
עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם
וְשִׂמְלָה: שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם
וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן
וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת
לֵב נִדְכָּאִים: מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ
לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ
וְעִלְזוּ לְפָנָיו: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן
אַלְמָנוֹת אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ: יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ
כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ:
וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּייָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:
כִּי נִחַם יְיָ צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ
כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ
תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל
תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:
שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו:
יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ:
אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי
זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר
יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל
יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

לוח המולדות וראשי חדשים

משנת תרמ"ח עד תרנ"ג

כשמברכין החודש צריך כל אדם לידע המולד ומחמת שאין בנמצא ביד כל אחד לוח או חומש אשר נרשם בו המולדות. לכן הצגנו פה לוח המולדות וראשי חדשים:

תרמ"ח (בח"ג)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל מוש"ק קודם חצות	47	10	7	בג
חשון יום ב' בבוקר	31	11	8	גד
כסליו ליל ד' בערב	15	12	9	ה
טבת יום ה' בבוקר	59	13	9	ו
שבט ליל ש"ק קודם חצות	43	14	10	ז
אדר יום א' קודם חצות	27	15	11	אב
ניסן ליל ג' קודם חצות	11	16	12	ג
אייר יום ד' קודם חצות	55	17	12	דה
סיון ליל ו' ע"ש אחר חצות	40	—	1	ו
תמוז יום ש"ק אחר חצות	24	1	2	זא
אב ליל ב' אחר חצות	8	2	3	ב
אלול יום ג' אחר חצות	52	3	3	גד
תרמ"ט (הש"ג)				
תשרי ליל ה' אחר חצות	36	4	4	הו
חשון יום ו' ע"ש אחר חצות	20	5	5	וז
כסליו ליל א' קודם השחר	4	6	6	אב
טבת יום ב' אחר חצות	48	7	6	גד
שבט יום ד' בבוקר	32	8	7	ה
אדר א' ליל ו' תחלת הלילה	16	9	8	וז
אדר ב' יום ש"ק בבוקר	—	10	9	אב
ניסן ליל ב' תחלת הלילה	44	11	9	ג
אייר יום ג' בבוקר	28	12	10	דה
סיון ליל ה' קודם חצות	12	13	11	ו
תמוז יום ו' קודם חצות היום	56	14	11	זא
אב מוצש"ק קודם חצות	40	15	12	ב
אלול יום ב' אחר חצות	24	16	1	גד
תר"נ (הכ"ז)				
תשרי ליל ד' אחר חצות	8	17	2	הו
חשון יום ה' אחר חצות	53	—	2	וז
כסליו ליל ש"ק אחר חצות	27	1	3	א
טבת יום א' אחר חצות	21	2	4	בג
שבט ליל ג' אחר חצות	5	3	5	ד
אדר יום ד' אחר חצות	49	4	5	הו
ניסן יום ו' בבוקר	33	5	6	ז
אייר יום ש"ק בערב	17	6	7	אב
סיון יום ב' בבוקר	1	7	8	ג
תמוז יום ג' בערב	45	8	8	דה
אב יום ה' בבוקר	29	9	9	ו
אלול ליל ש"ק קודם חצות	13	10	10	זא

תרנ"א (בח"ה)	מינוטן	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום א' בבוקר	57	11	10	בג
השון ליל ג' קודם חצות	41	12	11	גד
כסליו יום ד' קודם חצות	25	13	12	ה
טבת ליל ו' אחר חצות	9	14	1	ו
שבט יום ש"ק אחר חצות	53	15	1	ז
אדר א' ליל ב' אחר חצות	37	16	2	אב
אדר ב' יום ג' אחר חצות	21	17	3	גד
ניסן ליל ה' אחר חצות	6	—	4	ה
אייר יום ו' אחר חצות	50	1	4	וז
סיון יום א' בבוקר	34	2	5	א
תמוז יום ב' אחר חצות היום	18	3	6	בג
אב יום ד' בבוקר	2	4	7	ד
אלול יום ה' בערב	46	5	7	הו
תרנ"ב (זש"ג)				
תשרי יום ש"ק בבוקר	30	6	8	זא
חשאן ליל ב' קודם חצות	14	7	9	אב
כסליו יום ג' בבוקר	58	8	9	גד
טבת ליל ה' קודם חצות	42	9	10	הו
שבט יום ו' קודם חצות	26	10	11	ז
אדר מוצאי ש"ק קודם חצות	10	11	12	אב
ניסן יום ב' קודם חצות	54	12	12	ג
אייר ליל ד' אחר חצות	38	13	1	דה
סיון יום ה' אחר חצות	22	14	2	ו
תמוז ליל ש"ק אחר חצות	6	15	3	זא
אב יום א' אחר חצות	50	16	3	ב
אלול ליל ג' אחר חצות	34	17	4	גד
תרנ"ג (הכ"ז)				
תשרי יום ד' אחר חצות	19	—	5	הו
חשון יום ע"ש בבוקר	3	1	6	וז
כסליו מוצש"ק בערב	47	2	7	א
טבת יום ב' בבוקר	31	3	7	בג
שבט ליל ד' בערב	15	4	8	ד
אדר יום ה' בבוקר	59	5	8	הו
ניסן ליל ש"ק תחלת הלילה	43	6	9	ז
אייר יום א' קודם חצות	27	7	10	אב
סיון ליל ג' קודם חצות	11	8	11	ג
תמוז יום ד' קודם חצות	58	9	11	דה
אב ליל ו' קודם חצות	39	10	12	ו
אלול יום ש"ק אהר הצות	23	11	1	זא

השאלה תרמ"ח אור ליום ג' י"ט כסליו.
תרמ"ט אור ליום ג' א' דר"ח טבת.
תר"נ אור ליום ד' י"ח כסליו.

השאלה תרנ"א אור ליום ה' כ"ב כסליו.
תרנ"ב מוצש"ק ה' כסליו.
תרנ"ג מוצש"ק ט"ו כסליו.

לוח העתים

פירוש על לוח העתים. יום א מתקופת תשרי זמן עלות השחר ד"ל היינו ד' שעות עם שלשים מינוט על 5. ונץ החמה שעה ו וכו' עד צאת הכוכבים ז"ל. וביום ז מהתקופה ע"ה דמ"ט הוא ד' שעות עם מ"ט מינוט על 5. ונץ החמה וט"ו ו' שעות עם ט"ו מינוט על 7 וכו'. וכן ביום יד כב וכו' עד יום צא והוא יום הקצר. ובתקופת טבת תחשוב אותן הזמנים למפרע היינו יום א מתקופת טבת עלות השחר ז"ל. ונ"ה חכ"ד וכו' עד צה"כ ד"ל. וביום ז ע"ה זכ"ו. ונ"ה חכ"א וכו'. וכן כולם עד יום צא. ועל זה הסדר רשום ג"כ בתקופת ניסן ותמוז. ויום צא מתקופת ניסן הוא יום הארוך. ובנקל תוכל לשער מא' עד ז' ומז' עד י"ד וכו' מאחר שתדע שביום א ע"ה ד"ל וביום ז דמ"ט הרי נתמעטו ו' ימים אלו י"ט מינוט מגיע בקירוב ג' מינוט לכל יום. וכן תוכל לשער כולם ודי למבין. כן הוא סדר העתים במדינתנו בכל שנה ושנה עד עולם. והגם שאינו שוה בכל המקומות אמנם במדינתנו אין ביניהם אלא דבר מועט ויכולין להחמיר ברבע שעה: ודע שלעתים הללו נמנין ימי התקופה מיום ע"ו שלפני התקופה למשל אם תקופת תשרי נופלת כ' בו מונין ימי התקופה מה' בו וכן בכל התקופות:

אלה ימי תקופה		סדר תקופת תשרי מלמעלה למטה: עלות השחר	נץ החמה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	סדר תקופת ניסן מלמעלה למטה: עלות השחר	נץ החמה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	אלה ימי תקופה	
א	צא	ד ל	ו	ו	ז ל	ד ל	ו	ו	ז ל	א	צא
ז	פה	ד מט	ו טו	ה מה	ז יח	ד יח	ה מה	ו טו	ז מט	ז	פה
יד	עח	ה ז	ו ל	ה ל	ו נג	ג נג	ה ל	ו ל	ח ז	יד	עח
כב	ע	ה כו	ו מה	ה טו	ו לד	ג לד	ה טו	ו מה	ה כו	כב	ע
ל	סב	ה מה	ז	ה	ו טו	ג טו	ה	ז	ח מה	ל	סב
לט	נג	ו ד	ז טו	ד מה	ה נו	ב נו	ד מה	ז טו	ט ד	לט	נג
מח	מד	ו כג	ז ל	ד ל	ה לז	ב לז	ד ל	ז ל	ט כג	מח	מד
נז	לה	ו מב	ז מה	ד טו	ה יח	ב יח	ד טו	ז מה	ט מב	נז	לה
סו	כו	ז	ח	ד	ה	ב	ד	ח	י	סו	כו
עח	יד	ז יט	ח טו	ג מה	ד מח	א מח	ג מה	ח טו	י יט	עח	יד
פה	ז	ז כו	ח כח	ג לט	ד לד	א לד	ג לט	ח כח	י כו	פה	ז
צא	א	ז ל	ח כד	ג לו	ד ל	א ל	ג לו	ח כד	י ל	צא	א
לב' התקופות		סדר תקופת טבת מלמטה למעלה				סדר תקופת תמוז מלמטה למעלה				לב' התקופות	

שנה	*) תקופת תשרי: יום	שעה	יום	חודש	תקופת טבת: יום	שעה	יום	חודש	תקופת ניסן: יום	שעה	יום	חודש	תקופת תמוז: יום	שעה	יום	חודש
תרמח	ו	3	יט	תשרי	ו	10½	כב	טבת	ו	18	כה	ניסן	ז	1½	כח	תמוז
תרמט	ז	9	א	חשון	ז	15½	ג	שבט	א	תחלת לילה	ו	—	א	7½	ח	—
תרנ	א	1[illegible]	יא	תשרי	א	22½	יג	טבת	ב	6	יז	—	ב	13½	יט	—
תרנא	ב	21	כב	—	ג	4½	כו	—	ג	12	כח	ואדר	ג	19½	א	—
תרנב	[illegible]	3	ה	—	ד	10½	ו	—	ד	18	ט	ניסן	ה	1½	יב	—
תרנג	ה	9	טו	—	ה	15½	יז	—	ו	1	כא	—	ו	7½	כג	—
תרנד	ו	15	כו	—	ו	22½	כז	—	ז	6	א	—	ז	13½	ג	—
תרנה	ז	21	ו	—	א	4½	י	—	א	12	יג	—	א	19½	טו	—
תרנו	ב	3	יט	—	ב	10½	כ	—	ב	18	כג	—	ג	1½	כו	—
תרנז	ג	9	כט	—	ג	15½	ב	שבט	ד	1	ה	—	ד	7½	ז	—
תרנח	ד	15	י	—	ד	22½	יא	טבת	ה	6	טו	—	ה	13½	יז	—
תרנט	ה	21	כ	—	ו	4½	כד	—	ו	12	כז	—	ו	19½	כט	—
תרס	ז	3	ג	חשון	ז	10½	ו	שבט	ז	18	ח	—	א	1½	יא	—

*) דע שבמולדות ותקופות נחשב שעה שביעית בערב לשעה ראשונה, שעה שמינית נחשב לשעה שניה וכן כולם.

לוח המולדות וראשי חדשים
משנת תרמ"ח עד תרנ"ג

כשמברכין החודש צריך כל אדם לידע המולד ומחמת שאין בנמצא ביד כל אחד לוח או חומש אשר נרשם בו המולדות. לכן הצגנו פה לוח המולדות וראשי חדשים:

	מינוטים	חלקים	שעה	ר"ח
תרמ"ח (בח"ג)				
תשרי ליל מוש"ק קודם חצות	47	10	7	בג
חשון יום ב' בבוקר	31	11	8	גד
כסליו ליל ד' בערב	15	12	9	ה
טבת יום ה' בבוקר	59	13	9	ו
שבט ליל ש"ק קודם חצות	43	14	10	ז
אדר יום א' קודם חצות	27	15	11	אב
ניסן ליל ג' קודם חצות	11	16	12	ג
אייר יום ד' קודם חצות	55	17	12	דה
סיון ליל ו' ע"ש אחר חצות	40	—	1	ו
תמוז יום ש"ק אחר חצות	24	1	2	זא
אב ליל ב' אחר חצות	8	2	3	ב
אלול יום ג' אחר חצות	52	3	3	גד
תרמ"ט (הש"ג)				
תשרי ליל ה' אחר חצות	36	4	4	הו
חשון יום ו' ע"ש אחר חצות	20	5	5	וז
כסליו ליל א' קודם השחר	4	6	6	אב
טבת יום ב' אחר חצות	48	7	6	גד
שבט יום ד' בבוקר	32	8	7	ה
אדר א' ליל ו' תחלת הלילה	16	9	8	וז
אדר ב' יום ש"ק בבוקר	—	10	9	אב
ניסן ליל ב' תחלת הלילה	44	11	9	ג
אייר יום ג' בבוקר	28	12	10	דה
סיון ליל ה' קודם חצות	12	13	11	ו
תמוז יום ו' קודם חצות היום	56	14	11	זא
אב מוצש"ק קודם חצות	40	15	12	ב
אלול יום ב' אחר חצות	24	16	1	גד
תר"נ (הכ"ז)				
תשרי ליל ד' אחר חצות	8	17	2	הו
חשון יום ה' אחר חצות	53	—	2	וז
כסליו ליל ש"ק אחר חצות	27	1	3	א
טבת יום א' אחר חצות	21	2	4	בג
שבט ליל ג' אחר חצות	5	3	5	ד
אדר יום ד' אחר חצות	49	4	5	הו
ניסן יום ו' בבוקר	33	5	6	ז
אייר יום ש"ק בערב	17	6	7	אב
סיון יום ב' בבוקר	1	7	8	ג
תמוז יום ג' בערב	45	8	8	דה
אב יום ה' בבוקר	29	9	9	ו
אלול ליל ש"ק קודם חצות	13	10	10	זא

	מינוטים	חלקים	שעה	ר"ח
תרנ"א (בח"ה)				
תשרי יום א' בבוקר	57	11	10	בג
חשון ליל ג' קודם חצות	41	12	11	גד
כסליו יום ד' קודם חצות	25	13	12	ה
טבת ליל ו' אחר חצות	9	14	1	ו
שבט יום ש"ק אחר חצות	53	15	1	ז
אדר א' ליל ב' אחר חצות	37	16	2	אב
אדר ב' יום ג' אחר חצות	21	17	3	גד
ניסן ליל ה' אחר חצות	6	—	4	ה
אייר יום ו' אחר חצות	50	1	4	וז
סיון יום א' בבוקר	34	2	5	א
תמוז יום ב' אחר חצות היום	18	3	6	בג
אב יום ד' בבוקר	2	4	7	ד
אלול יום ה' בערב	46	5	7	הו
תרנ"ב (זש"ג)				
תשרי יום ש"ק בבוקר	30	6	8	זא
חשון ליל ב' קודם חצות	14	7	9	אב
כסליו יום ג' בבוקר	58	8	9	גד
טבת ליל ה' קודם חצות	42	9	10	הו
שבט יום ו' קודם חצות	26	10	11	ז
אדר מוצאי ש"ק קודם חצות	10	11	12	אב
ניסן יום ב' קודם חצות	54	12	12	ג
אייר ליל ד' אחר חצות	38	13	1	דה
סיון יום ה' אחר חצות	22	14	2	ו
תמוז ליל ש"ק אחר חצות	6	15	3	זא
אב יום א' אחר חצות	50	16	3	ב
אלול ליל ג' אחר חצות	34	17	4	גד
תרנ"ג (הכ"ז)				
תשרי יום ד' אחר חצות	19	—	5	הו
חשון יום ע"ש בבוקר	3	1	6	וז
כסליו מוצש"ק בערב	47	2	7	א
טבת יום ב' בבוקר	31	3	7	בג
שבט ליל ד' בערב	15	4	8	ד
אדר יום ה' בבוקר	59	5	8	הו
ניסן ליל ש"ק תחלת הלילה	43	6	9	ז
אייר יום א' קודם חצות	27	7	10	אב
סיון ליל ג' קודם חצות	11	8	11	ג
תמוז יום ד' קודם חצות	58	9	11	דה
אב ליל ו' קודם חצות	39	10	12	ו
אלול יום ש"ק אחר חצות	23	11	1	זא

השאלה תרמ"ח אור ליום ב' י"ט כסליו.
תרמ"ט אור ליום ג' א' דר"ח טבת.
תר"נ אור ליום ד' י"א כסליו.

השאלה תרנ"א אור ליום ה' כ"ג כסליו.
תרנ"ב מוצש"ק ה' כסליו.
תרנ"ג מוצש"ק ט"ו כסליו.

לוח העתים

פירוש על לוח העתים. יום א מתקופת תשרי זמן עלות השחר ד"ל היינו ד' שעות עם שלשים מינוט על 5. ונץ החמה שעה ו וכו' עד צאת הכוכבים ז"ל. וביום ז מהתקופה ע"ה דמ"ע הוא ד' שעות עם מ"ט מינוט על 5. ונץ החמה וט"ו ו' שעות עם ט"ו מינוט על 7 וכו'. וכן ביום יד כב וכו' עד יום צא והוא יום הקצר. ובתקופת טבת תהשוב אותן הזמנים למפרע היינו יום א מתקופת טבת עלות השחר ז"ל. וכ"ה הכ"ד וכו' עד צה"כ ד"ל. וביום ז ע"ה זכ"ו. וכ"ה חכ"א וכו'. וכן כולם עד יום צא. ועל זה הסדר רשום ג"כ בתקופת ניסן ותמוז. ויום צא מתקופת ניסן הוא יום הארוך. ובנקל תוכל לשער מא' עד ז' ומז' עד י"ד וכו' מאחר שהדע שביום א ע"ה ד"ל וביום ז דמ"ע הרי נתמעטו ו' ימים אלו י"ט מינוט מגיע בקירוב ג' מינוט לכל יום. וכן תוכל לשער כולם ודי למבין. כן הוא סדר העתים במדינתנו בכל שנה ושנה עד עולם. והגם שאינו שוה בכל המקומות אמנם במדינתנו אין ביניהם אלא דבר מועט ויכולין להחמיר ברבע שעה: ודע שלעתים הללו נמנין ימי התקופה מיום ס"ו שלפני התקופה למשל אם תקופת תשרי נופלת כ' בו מונין ימי התקופה מה' בו וכן בכל התקופות:

אלה ימי תקופה		סדר תקופת תשרי מלמעלה למטה — עלות השחר	נץ החמה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
א	צא	ד ל	ו	ו	ז ל
ז	פה	ד מט	ו טו	ה מה	ז יא
יד	עח	ה ז	ו ל	ה ל	ו כג
כב	ע	ה כו	ו מה	ה טו	ו לד
ל	סב	ה מה	ז	ה	ו טו
לט	נג	ו ד	ז טו	ד מה	ה נו
מח	מד	ו כג	ז ל	ד ל	ה לז
נז	לה	ו מב	ז מה	ד טו	ה יח
סו	כו	ז	ח	ד	ה
עח	יד	ז יט	ח טו	ג מה	ד מא
פה	ז	ז כו	ח כא	ג לט	ד לד
צא	א	ז ל	ח כד	ג לו	ד ל
לב' התקופות		סדר תקופת טבת מלמטה למעלה			

סדר תקופת ניסן מלמעלה למטה — עלות השחר	נץ החמה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	אלה ימי תקופה	
ד ל	ו	ו	ז ל	א	צא
ד יא	ה מה	ו טו	ז מט	ז	פה
ג נג	ה ל	ו ל	ח ז	יד	עח
ג לד	ה טו	ו מה	ח כו	כב	ע
ג טו	ה	ז	ח מה	ל	סב
ב נו	ד מה	ז טו	ט ד	לט	נג
ב לז	ד ל	ז ל	ט כג	מח	מד
ב יח	ד טו	ז מה	ט מב	נז	לה
ב	ד	ח	י	סו	כו
א מא	ג מה	ח טו	י יט	עח	יד
א לד	ג לט	ח כא	י כו	פה	ז
א ל	ג לו	ח כד	י ל	צא	א
סדר תקופת תמוז מלמטה למעלה				לב' התקופות	

(*	תקופת תשרי				תקופת טבת				תקופת ניסן				תקופת תמוז			
שנה	יום	שעה	יום	חודש	יום	שעה	יום	חודש	יום	שעה	יום	חודש	יום	שעה	יום	חודש
תרמח	ו	3	יט	תשרי	ו	10½	כב	טבת	ו	18	כה	ניסן	ז	1½	כח	תמוז
תרמט	ז	9	א	חשון	ז	15½	ג	שבט	א	תחלת לילה	ו	—	א	7½	ח	—
תרנ	א	15	יא	תשרי	א	22½	יג	טבת	ב	6	יז	—	ב	13½	יט	—
תרנא	ב	21	כב	—	ג	4½	כו	—	ג	12	כח	ואדר	ג	19½	א	—
תרנב	ד	3	ה	—	ד	10½	ו	—	ד	18	ט	ניסן	ה	1½	יב	—
תרנג	ה	9	טו	—	ה	15½	יז	—	ו	1	כא	—	ו	7½	כג	—
תרנד	ו	15	כו	—	ו	22½	כז	—	ז	6	א	—	ז	13½	ג	—
תרנה	ז	21	ו	—	א	4½	י	—	א	12	יג	—	א	19½	טו	—
תרנו	ב	3	יט	—	ב	10½	כ	—	ב	18	כג	—	ג	1½	כו	—
תרנז	ג	9	כט	—	ג	15½	ב	שבט	ד	1	ה	—	ד	7½	ז	—
תרנח	ד	15	י	—	ד	22½	יא	טבת	ה	6	טו	—	ה	13½	יח	—
תרנט	ה	21	כ	—	ו	4½	כד	—	ו	12	כז	—	ו	19½	כט	—
תרס	ז	3	ג	חשון	ז	10½	ו	שבט	ז	18	ח	—	א	1½	יא	—

*) דע שבמולדות ותקופות נחשב שעה שביעית בערב לשעה ראשונה, שעה שמינית נחשב לשעה שניה וכן כולם.

מפסיקין עד ובורא את הכל ואח"כ מתחילין כאן :

אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצַר חַיִּים. אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי :

מיוסד ע"ס א"ב ואח"כ חתימת כל סיום יקדים פ"נג זכור

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה . וַיְהִי לָבַז וְלִמְשִׁסָּה . וְגִזְעוֹ יַעֲקֹר בִּבְעִיסָה . בְּיִטָּה אֵל וְחֶטְאוֹ אַל תִּשָּׂא. כִּי קְהָלְךָ עָסָה. בְּכָל צָרָה וּדְרִיסָה. גַּם בְּךָ לֹא חָסָה . וּבְעַזּוּת הַדְּלִיל עֲמוּסָה . בְּתוֹךְ אֶבֶן מַעֲמָסָה : אַתָּה זוֹכֵר נִשְׁכָּחִים . זְכוֹר אוֹם לְךָ מְשַׁבְּחִים . וּקְדֻשָּׁה לְךָ מְפַצִּיחִים . קָדוֹשׁ : זָכוֹר דִּבֵּר עָתָק בְּכָל עֶרֶךְ . עַל חֲשׂוּכֵי יָרֵךְ . לִדְרוֹרֵי מִפֶּרֶךְ . הִקְדִּים וַיֵּצֵא בַּדֶּרֶךְ . לְזַנֵּב כָּל בֶּרֶךְ . לָדוּשׁ בְּגֵאוּת וּלְהַדְרֵךְ . וּכְבוֹדְךָ צָץ מֵתֶרֶךְ . בְּכָל רֹחַב וָאֹרֶךְ . וְעַמְּךָ בְּטוּבְךָ לְהַאֲרֵךְ : זָכוֹר זְמוֹרָה שֶׁהִשְׁלִיךְ לְמַעְלָה . וְאֹהֲבֶיךָ אֵין לְחַלְּלָה . עֲשׂוֹתָם כִּמְצֵי מְסִלָּה . חִזֵּק לְשִׁיתָם כָּלָה . אוֹתָם לְהַפִּילָה . בְּהַכְנָעָה וּבְהַשְׁפָּלָה . טוֹב שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה . הִפַּלְתּוֹ בַּבֶּהָלָה . וְאַחֲרִיתוֹ לְקַלְקָלָה : זָכוֹר יָהִיר רָשָׁע . כִּי לִמְאֹד פָּשַׁע . וְהֵצִיק בֵּן מְשַׁעֲשָׁע . כָּבֵד חֵטְא וָרֶשַׁע . וְאָזְנָיו הַכְבֵּד וְעֵינָיו הָשַׁע . וּלְיִרְאָתְךָ לֹא שָׁע . לְמַעַנְךָ צַדִּיק וְנוֹשָׁע . חִישׁ לַנּוֹשָׁעִים יֶשַׁע . עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע : זָכוֹר מִלּוּלוֹ לְמוּלָךְ . וּמָאַס בְּפָעֳלָךְ . לִבְחוּרֵי קְהָלָךְ . נָא זְכוֹר יוֹם זְבוּלָךְ . וִישַׁלֵּם לוֹ מִשֶּׁלָּךְ . גְּמוּל רַע מְחִילָךְ . סְעָהוּ בְּשֶׁצֶף עָלָךְ . וְכָל כֹּה יְהַלְּלָךְ . עַל פֶּלֶא מִפְעָלָךְ : זָכוֹר עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ . אֲשֶׁר הֵם בְּאַהֲבָתְךָ . וּמְקַוִּים לִישׁוּעָתְךָ . פְּנֵה בִּתְהִלָּתְךָ . וְרַחֵם עַל עֲדָתְךָ . הוֹגֵי בְּשַׁעֲשׁוּעַ דָּתְךָ . צַהֲלֵם בְּיִרְאָתְךָ . וְתִטָּעֵם בְּקִרְיָתְךָ . וְשָׁם תְּצַמְּצֵם שְׁכִינָתְךָ : זָכוֹר קִרְיַת חָנָה . וַעֲדַת מִי מָנָה . הַמְפֻזֶּרֶת בְּכָל פִּנָּה . רוֹמְמָה בַּהֲגִיגָה . כִּי גָעָה עוֹנָה . וְעֵת לְחֶנְנָהּ . שַׁכֵּחַ שֵׁם עֲדִינָה . מִכָּל צַד וּמִכָּל פִּנָּה . וְהַמַּלְכוּת לִבְעָלֶיהָ הָשֵׁב נָא : תִּפְקוֹד עַתָּה בְּרַחֲמִים . וְתוֹפִיעַ מִמְּרוֹמִים . לְהוֹשִׁיעַ מְעוּטֵי עַמִּים . קָדוֹשׁ : הכל יודוך

אופן כְּבוֹדוֹ יִתְרוֹמַם בְּפִי כָּל הַנְּשָׁמָה . וַיַּשְׁמִיעַ לְמַקְדִּישָׁיו הַמַּקְדִּישִׁים שְׁמוֹ בִּנְעִימָה . וְיִתְפָּאֵר לְהִתְרוֹמְמָה . בְּמַעְלָה וּבְמַטָּה שׁוֹכֵן רוּמָה : והחיות

ע"ס א"ב

זולת אַתָּה מָלֵא רַחֲמִים . בְּרַחֲמֶיךָ שַׂמַּח עֲגוּמִים . גְּאָלֵם כִּי הֵם יְתוֹמִים . דָּתְךָ בְּהִגָּיוֹן נוֹאֲמִים . הֵם מַבְדִּילִים מֵעַמִּים . וְאוֹתְךָ בְּהַתְמֵד מְרוֹמְמִים . זְכוֹר שְׁלֹשֶׁת קְדוּמִים . חֲפוֹף בְּבָנוֹי כְּמוֹ רָמִים : טוּב זְכוֹר יְדִידֶיךָ . יַחַד שַׂמְּחֵם בְּרוֹב חֲסָדֶיךָ . כִּי הֵם עֲבָדֶיךָ . לְמוֹדִים לְעָבְדֶךָ . מְהֵרָה קוֹמֵם גִּיכָהּ . נַהֲלֵם בְּחֹזֶק יָדֶךָ . סָמְכֵם בְּשֵׁם יְחוּדֶךָ . עֲנֵדֵם בִּמְאֹדֶךָ : פְּדוֹת תִּפְדֶּה מַזְכִּירֶיךָ . צוֹעֲקִים בְּכָל לֵב לְשַׁחֲרֶךָ . קַיֵּם עָלֵימוֹ דְּבָרֶיךָ . רַבְּצֵם בְּבֵית בְּחִירֶךָ . שׁוֹכְבֵם לַחֲדָרֶיךָ . שַׁכְּנֵם בְּעִירֶךָ . תִּשְׁתַּבַּח בַּהֲדָרֶךָ . תְּפַדֵּם כִּבְקְרִיעַת פֶּלֶג עֲדָרֶיךָ :

עזרת , שמונה עשרה וכו'

פ"ז חוזר התפלה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן :

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים . וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים . אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וּרְנָנִים . לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים :

ע"ס א"ב

אַזְכִּיר סֶלָה זִכְרוֹן מַעֲשִׂים . בַּיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים . גָּחוֹן גָּח מִבֵּין עֲכָסִים . הֶרְאוּנוּ לְהַזְכִּיר לְרֶקֶב כְּעָסִים : הַחוֹחַ הֵגִין מְגַלְגֵּל וְדַרְדַּר . וּמִדּוֹר לְדוֹר גִּלְגֵּל וְדַרְדַּר . זֵכֶר עֲוֹן אֲבוֹתָיו הֶקְדַּר . חַטַּאת אִמּוֹ בְּלִי לְהֵעָדֵר : טָרַף אַף וַיִּשְׁחֵת רַחַם . יְחוּמָתוֹ מִקְּלוֹט בְּהֵרָיוֹן יָחַם . כְּהוּפְקַד לְשָׁלִישׁוֹ חֵטְא נוֹחַם . לְבַט לְהִלָּחֵם בִּלְוּחֲמֵי לָחֶם : מַהֲלַךְ אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה . נָע וָנָד מִכְּמוּרֶת לְפַרְסָה . סָע מִשֵּׂעִיר וְהִכְמִין פְּרוּסָה . עָיֵף וְיָגֵעַ מְבוּשָׁיו לְפַרְסָה . פּוֹעַל שְׁטִיטַת בְּכוֹרָה לַעֲכוֹר . צַמִּיתוּת צֹאן קָדָשִׁים לִמְכּוֹר : קְלוֹנוֹ הוּחְרַט בְּעֵט לִזְכּוֹר . רֵאשִׁית גּוֹיִם לְגַלַּע בִּזְכוֹר : שַׁדַּי זָכַר לַיְלָה חוֹלֵק . שֹׁרֶשׁ וְעָנָף בְּהִתְקַלְקֵל לְהַחֲלֵק : חזן תְּמוּר כִּי חֲשָׁלָיו הַמְלֵק . תֶּבַע לְהִזָּכֵר מַעַשׂ עֲמָלֵק :

לְאַחֲרוֹנָה יִסְעוּ שֶׁבָּם שָׁלַט . כִּי הֶעָנָן מַטֶּם פָּלַט : חזן לְעֵת יִמְחֶה לֹא יִמָּלֵט . יְגוֹנֵן עַם גָּנוּן וּמְפַלֵּט : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם :

אתה גבור עד להחיות מתים

מיוסד ע"פ תשר"ק

תְּמִימִים בְּעָוְדָם בְּסִין רְפוּדִים . שִׁבּוּץ עֲדִי עֲדָיִים אֲפוּדִים . רָצוּ שְׁלוֹל מַתַּן לַפִּידִים . קָפְצוּ יָדַיִם רָפוֹת בִּרְפִידִים : צוֹרֵר אֵסֶף כָּל אֲסַפְסוּף . פּוֹשֵׁעַ סְבִיבוֹת מַחֲנֶם אָסוּף . עֲלוֹת פְּעָמָיו מִמְּצוּלוֹת סוּף . סָבַר לְקַמְּלָם כְּקָנֶה וָסוּף . נָדַד וַיָּעַף שָׁלֹשׁ פְּעָמִים : מְחַזֵּר בְּנִינֵי חֲמִשָּׁה עֲמָמִים . לֵץ הֻכָּה וּפְתִי הֶעֱמִים . כְּלַל לְהִתְיַחֵס נְדִיבֵי עַמִּים : יְהַר לֵץ הֶעֱמִיד מְסִלָּה . טִכּוּס בַּחוּרֵי בְּזִמָּה סִלָּה . חֲשׂוּכֵי יְרֵכַי בָּם לְפַסְּלָה . זֶרַע לְהַרְגִּיעַ וּלְהַתְעִיב סְגֻלָּה . וַיִּשְׁטוֹם שְׁטִימַת יְשִׁישׁוֹ הַמַּחְבָּא . הֵחֵל לָבוֹא מֵרֹאשׁ בְּמַחְבָּא . דָּגַר שֵׁנִית בְּחֶרֶב לְהוֹבָה . גָּשׁ בַּשְּׁלִישִׁי בַּעֲלִיל בְּחוּבָּה : בְּמָשְׁלוֹ שִׁשְׁבִּי בְּאוֹם מוֹשְׁלִים . בַּפֶּרֶק עָמַד מְסוֹר נְשׁוּלִים : חזן אָמְרוּ לְכוּ וְנַכְחִיד נִכְשָׁלִים . אָז מֵאָז זִנֵּב כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים :

שׂוֹנְאֶיךָ הֵם יִלְבְּשׁוּ בֹשֶׁת . כְּמוֹ בְּצַלְעִי שָׂמְחוּ בִּיבֹשֶׁת : חזן בַּעֲטוֹתְךָ עֶשְׂרַת עֲדָיֵי תִּלְבּוֹשֶׁת .

להגשים

לְהַגְּ֒שִׁים תְּהִי לְצוֹלַעַת הַנִּתְבּוֹשֶׁשֶׁת : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים :

מיוסד ב״כ א״ת ב״ש ובסוף חתום יהודה

אֲצִילֵי מֵרֵעַי נֶגֶד שֵׂעִיר . תּוֹלְדוֹת אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר . בְּקַשְׁתָּם אָצוּ אִשִּׁי לְהַבְעִיר . שְׁאוֹנָם הָרִישׁוּ כְּשָׂדֶה עִיר : גּוֹי גָּדוֹל שֶׁלֹּא הִזְכַּרְתָּ . רִשְׁיוֹנוֹתָיו לָמָּה אָז זָכַרְתָּ . דְּגָלִים בְּלֹא הוֹן מָכַרְתָּ . קְדוֹשִׁים בַּזּוֹנָה וּבַיַּיִן הִמְכַּרְתָּ : הִזָּכֵר לָאֲדוֹמִים נָוֶה נֵאֲרוּ . צָרִים אֲשֶׁר חוֹמוֹת עַרְעֲרוּ . וְעַד הַיְסוֹד עָרוּ עָרוּ . פִּימוֹ דִבְּרוּ בְגֵאוּת וּפָעֲרוּ : זֶה אֵין לְפָנֶיךָ שִׁכְחָה . עֶבְרָתָם שְׁמָרָה נֶצַח מִלְּשַׁכְּחָה . חֵלֶף לֹא יָדְעוּ עֲשׂוֹת נְכוֹחָה . סִפְרָם חָתוּם לְיוֹם תּוֹכֵחָה : טַעַם חוֹק בְּדַת מוּכַח . נִזְכַּר כִּי לֹא תִשָּׁכַח : חזן יוֹם בֹּא עִמָּם לְהִתְוַכָּח . מִכָּאן צִוִּיתָ לְעַמְּךָ לֹא תִשְׁכָּח :

יַקְשׁ לֵץ לְהָרֵף צְבָאוֹת . הַחֲתוּמֵי בְרִית כִּצְבָא וָאוֹת . וְהוּפְקַד מִדָּה בְּמִדָּה לְתוֹצָאוֹת : חזן דַּעַת כִּי לְעֵת הַמְּצִיאוֹת . הוּא יִפָּקֵד בְּשֵׁם יְיָ צְבָאוֹת : יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ : וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל נָא :

אֵל נָא בְּלָשׁוֹן אֲשֶׁר הִזְכַּרְתָּ לְזוֹכְרֶיךָ זָכוֹר . בּוֹ בְּלָשׁוֹן הַזְכִּירוּךָ נָא אַתָּה זָכוֹר . וְאִם הֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית מִלִּזְכּוֹר . וְאַתָּה אֵל וְלֹא אִישׁ לָמָּה לֹא תִזְכּוֹר . בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי יֵשׁ לְךָ לִזְכּוֹר . אֲבָל תָּשׁוּחַ נַפְשִׁי עַד זָכוֹר תִּזְכּוֹר . וּמַה כֹּחִי כִּי אֲיַחֵל לְקֵץ זָכוֹר . וּמַה קִּצִּי כִּי אַאֲרִיךְ נַפְשִׁי עַד שֶׁתִּזְכּוֹר . אִם לֹא לְמַעֲנִי תִזְכּוֹר . לְמַעַנְךָ וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַיִם זְכוֹר . הוֹק כִּי לֹא תִשָּׁכַח עֵדוּת זְכוֹר . וְאוֹמֵר אִם אֶשְׁכָּחֵךְ עַתָּה לָהּ זְכוֹר . וְתִפְקוֹד וְתִזְכּוֹר . כְּאֵב צָר לַעְכּוֹר . פִּיהוּ לִסְכּוֹר . לָנוּעַ כְּשִׁכּוֹר . וְעוֹד בַּל תִּמְכּוֹר . נְקוּבֵי בֵן בְּכוֹר : חזן נְכוֹרֵי בִלְתֶּךָ וָכוֹר . וּפְאֵרְךָ אֶזְכּוֹר . נַאֲרִיצָךְ לִזְכּוֹר . בְּפָרָשַׁת זָכוֹר :

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ :

חתום כדלהי סתרוזות אלעזר בירבי קליר

אֵץ קוֹצֵץ . בֶּן קוֹצֵץ . קְצוּצֵי לְקַצֵּץ . בְּדִבּוּר מְפוֹצֵץ . רְצוּצֵי לְרַצֵּץ . לֵץ בְּבֹא לְלוֹצֵץ . פִּלֵּץ וְנִתְלוֹצֵץ . כְּעֵץ מְחַצְּצִים לְחַצֵּץ . כְּנֵץ עַל צִפּוֹר לְנַצֵּץ : עָב בָּקַע מֵרֹאשׁ . יְחִידִים מִמֶּנּוּ גֵרוּשׁ . חָל וַיֵּלֶךְ וַיִּפְרוֹשׁ . וַיֵּשֶׁב עַל גַּבֵּי חָרוּשׁ . זִמֵּן וְהוּנְקַב לְרֹאשׁ . רֵאשִׁית גּוֹיִם לְרַע לִדְרוֹשׁ . הֱיוֹת לְכָל בּוֹגְדִים רֹאשׁ . וְצִפּוּ תְלוֹת בְּמִבְחַר בְּרוֹשׁ : רָץ וְהִקְרָה בַּדֶּרֶךְ . עֲיֵפֵי מַרְחוּת דֶּרֶךְ . וּפָץ לֹא זוּ הַדֶּרֶךְ . תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ . כְּנָחָשׁ עֲלֵי דֶרֶךְ . שָׁלַח יָד בְּחַמּוּקֵי יָרֵךְ . וְעַל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ . זָנַב כָּל עוֹבְרֵי דֶרֶךְ : יָעֵף וְעָיֵף וְחָשׁ . וּמֵתַר פֶּתֶן רָחַשׁ . וְנוֹדַע כִּי הוּחַשׁ . מְשׁוֹרֵשׁ נָחָשׁ : רָגַשׁ וְלָחַשׁ . וְעֵת לֵדָתוֹ נִחַשׁ . וּבִכְשָׁפָיו הוּכְחַשׁ . וּכְחַלָּשׁ נֶחֱלַשׁ וְלֹא חָשׁ : בִּכְשָׁפָיו הִלְלוֹ . וּבִקְסָמָיו הִלְלוֹ . יוֹם הֶעֱמִיד חִלְלוֹ . שֶׁמֶשׁ הִדְמִים וְזִלְזְלוֹ . יָגַע וְלֹא הוּנַח לוֹ . וְלַחֲרָפוֹת נִחֲלוֹ . עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ הֶחֱוִילוֹ . לְהִמָּחוֹת הוּא וְכָל חֵילוֹ : קָם וְשֵׁן חָרַק . וְנֶאָצוֹת שָׂרַק . זְמוֹרָה בְּאַפּוֹ הֵרַק . וְחַרְבּוֹ הִבְרַק . לַמִּילָה פֵּרַק . וּכְלַפֵּי מַעְלָה זָרַק . וּלְשֵׁם שֶׁמֶן תּוּרַק . בְּעַזּוּת יָרוֹק יָרַק : יָהּ אֶשְׁכּוֹל הַכּוֹפֶר . צָו אֶל מָשׁוֹל עוֹפֶר . זִכְרוֹן מִשְּׁלֵי אֵפֶר . כְּתוֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר . רָשַׁב בְּזֶה סֵפֶר . בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים לְהִתְפַּר . לְהִמָּחוֹת מִסֵּפֶר . וְלֹא יִכָּתֵב עִם כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בַּסֵּפֶר :

אֵל נָא לְעוֹלָם תֻּעֲרָץ . וּלְעוֹלָם תֻּקְדָּשׁ . וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תִּמְלוֹךְ וְתִתְנַשֵּׂא . הָאֵל מֶלֶךְ נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ . כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים . מַלְכוּתוֹ נֶצַח . נוֹרְאוֹתָיו שִׂיחוּ . סַפְּרוּ עֻזּוֹ . פָּאֲרוּהוּ צְבָאָיו . קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ . רֹן שִׁיר וָשֶׁבַח תֹּקֶף תְּהִלּוֹת תִּפְאַרְתּוֹ :

וּבְכֵן זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק :

חזן וקהל וּמַח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ . וְנִמַּח זִכּוּרוֹ מִלְּהִזָּכְרוֹ . בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ :

חו״ק יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר . וְנֶחְשַׁב כְּנֵכָר . מִלְּהִזָּכֵר . בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ :

מיוסד ע״ס אב״ג בג״ד גד״ה וכן כסדר

זָכוֹר אִישׁ אֲשֶׁר הִגִּיעַ אָב לְלֹא עִתּוֹ . בִּרְצוֹחַ וְגָנוֹב וְנָאוֹף בְּעִתּוֹ . גָּרַע חָמֵשׁ שָׁנִים מִמִּחְיָתוֹ : זָכוֹר בּוֹזֶה עַל גְּמִילוּת חֶסֶד . גּוֹעֵל אָח עָשׂ לְזָקְנוֹ חֶסֶד . דּוֹמֶה לָמָּס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד : זָכוֹר גִּלָּה עֶרְוַת מְצוּאַת שָׂדֶה . דָּם שָׁפַךְ בְּבוֹאוֹ מִן הַשָּׂדֶה . הָפַךְ לֵב אָב שֶׂה בַּשָּׂדֶה : זָכוֹר דְּחוּי בְּאֹזֶן הָעֲרֵלָה . הַבּוֹזֶה בְכוֹרָה בְּכוֹס הַתַּרְעֵלָה . וּפֵרַק מִמֶּנּוּ עוֹל וּמָשַׁךְ לוֹ עָרְלָה : זָכוֹר הַפְּכְפַּךְ דַּרְכּוֹ אִישׁ חָר . וְהִכְהָה מְאוֹר אָב בְּעֶשֶׁן עֲבוֹדַת זָר . זָמַם בְּלֵב הֱיוֹת לְאָח לְאַכְזָר : זָכוֹר וְנִתְעוֹלֵל לְרֶבַע כְּאִשָּׁה . זָדוֹן לִבּוֹ הִשִּׁיאוֹ בְּאִשָּׁה . חַתּוּ גִבּוֹרָיו הֱיוֹת כְּלֵב אִשָּׁה : זָכוֹר זֶרַע מְרֵעִים נִתְעַב וְנֶאֱלָח . חָלַק לְהַשְׁחִית וְלוֹמַר הֶאָח . טָמְנוּ גֵאִים פַּח לְחַבֵּל אָח : זָכוֹר חָנַט מִמֶּנּוּ עֲמָלֵקִי . טָס כְּיֶלֶק לְאַבֵּד חֶלְקִי . יָרוֹעַ כַּבִּירִים לָצֵאת כֹּל לְלוֹקְקִי : זָכוֹר טָפַשׁ מֵהַעֲרִימָה . יָרַד וְכִתֵּת עַמִּי עַד הָרְמָה . כְּמוֹ כֵן חָב לְהַחֲרִימָה : זָכוֹר יוֹשֵׁב נֶגֶב בְּלִי עוֹל כְּעֵרָה . כְּסוּת וְלָשׁוֹן שִׁנָּה הֱיוֹת מֶלֶךְ עֲרָד . לִשְׁבּוֹת שְׁבִי מֵרַד וְחָרַד : זָכוֹר כְּסִיל שׁוֹנֶה בְּאִוַּלְתּוֹ . לְתַעֲרוּבַת מִדְיָן בַּעֲלוֹתוֹ . מַהֵר יִרְכְּשַׁת וְגִלָּה נַבְלוּתוֹ : זָכוֹר לְהֵעָקֵעַ בִּצְתּוֹ מְשׁוֹרֵשׁ . מִלַּעֲזוֹב לוֹ עָנָף וְגַם

שׁוֹרֶשׁ . נֶעֱנַשׁ קִישִׁי כִּי הִשְׁאִיר לוֹ שׁוֹרֶשׁ : זָכוֹר מַעֲשֵׂה אֲגַג מַעֲדַנּוֹת . נָשִׁים כְּשִׁכְּלָה חַרְבּוֹ לְעַנּוֹת . סוֹרֵס שְׁאֵרוֹ לְשִׁסּוּף יְעַנּוֹת : זָכוֹר נָוִיד לְחָמְלוֹ הַסְּפִים . סָר מִמְּלוּכָה מִבֵּין נְסִיכִים . עוֹלָל הַנּוֹתָר עָמַד לְשֹׁכְּים . זָכוֹר סִבֵּב צִקְלַג וָנֶגֶב . עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב . בִּגְרוֹ טוֹב רוֹאִי מְנַשֵּׁף בְּעֶגֶב : זָכוֹר עָרִיץ בַּעֲמוֹנִים נֶחְבָּא . פֶּרֶץ כַּרְמֵי עֵין גֶּדִי כְּהוּבָא . צוֹרְבוּ אִישׁ בְּאָחִיו בְּחֶרֶב לְהוּבָה : זָכוֹר פְּלֵיטִים אֲשֶׁר בְּאַף הִסְעִיר . צְבָאַי בְּלֶכְתָּם אֶל הַר שֵׂעִיר . קִנֵּא לִנְקוֹם עֲיָרוֹת שֵׂעִיר : זָכוֹר צָג בְּפֶרֶק לְהַסְגִּיר שְׂרִידַי . קָם בְּרֹאשׁ דְּרָכִים לִסְעוֹד אֶת רוֹדַי . רָדַף וּמָסַר בְּיָדָם פְּרוּדַי רְפוּדַי : זָכוֹר קָפַץ לְשַׁעַר הַשָּׁמַיִם . רָעַשׁ וְשָׁאַג מִי לִי בַּשָּׁמָיִם . שָׁלַט וַיִּגְדַּל עַד לַשָּׁמָיִם : זָכוֹר רָד אֶל חָנֵף לְהַחֲנִיף מַמְלֶכֶת . שִׁמְשִׁי אֲשֶׁר שִׁמְשׁוֹ מֵאֶמֶשׁ וְהוֹלֶכֶת . תַּמָּה הִלְשִׁין לְרַבּוֹתָהּ מִמְּלֶאכֶת : זָכוֹר שָׁקַל אֲלָפִים עֲשָׂרָה . שְׁתִילִים מֵאָה הֶחֱנִיט לְסַבְּרָה . שִׁעֵר מֵהֶם עֲשָׂרָה לְשָׂרְרָה : זָכוֹר תָּבַע לְהָפֵר חֲמִשִּׁים . תְּמִימָה קָצַב לְכַלּוֹת חֲמִשִּׁים . תַּכְלִית שִׁבְעִים נִתְלָה עַל חֲמִשִּׁים :

וּבְכֵן וּלְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה כִּי אַתָּה קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ :

אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ . כְּקוֹל מַיִם רַבִּים נַשְׁמַע קוֹלָךְ . מַשְׁמִיעַ וּמְצַוֶּה לְעַמָּךְ בְּקִנְיַן פָּעֳלָךְ : זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ . אֲשֶׁר קָרְךָ וַיַּחֲשִׁילָךְ . וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ . תִּמְחֶה זִכְרוֹ מִכָּל גְּבוּלָךְ . וְהֵם יָשִׁיבוּ וְיֹאמְרוּ לָךְ . וּמִשֶּׁלָּךְ עוֹד יִתְּנוּ לָךְ . אָנָּא הָקֵם אֶת דְּבַר מִלּוּלָךְ . עַד שֶׁאַתָּה מְצַוֵּנוּ הִזָּכֵר לָךְ . אַתָּה זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשׂוּ לָךְ . זְכוֹר יְיָ אֶת יוֹם זְבוּלָךְ . הַמִּתְנַאֲצִים וְנֹאֲמִים כֹּה מַה לָּךְ . הַשּׁוֹלְחִים זְמוֹרוֹת בְּאַף לְהַלְּלָךְ . זְכוֹר כִּסֵּא כְבוֹד גָּדְלָךְ . אֲשֶׁר מִגְּרוּ וְנִאֲצוּ לְמוּלָךְ . וְשִׁלְּחוּ בָאֵשׁ הֵיכָלָךְ . וַיְשִׁימוּ כָּל גְּבוּלָךְ : וְשִׁדְּדוּ וְנִתְּקוּ יְרִיעוֹת אָהֳלָךְ . אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא יָבֹאוּ בַקָּהָל לָךְ . אָמְרוּ לְכוּ וְנַכְחִידֵם מִגּוֹי בִּגְלָלָךְ . וְלֹא יִזָּכֵר שֵׁם הִלּוּלָךְ . עָלֶיךָ יַעֲזוֹב חֵילָךְ . יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עָשׂוּ לָנוּ עָשׂוּ לָךְ . אוֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר נִלְחָמוּ . וְאוֹתְךָ בְּיִשּׁוּב נִתְלַחֲמוּ . אוֹתָנוּ חוּץ לַמַּחֲנֶה הָמוּ . וְאוֹתְךָ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה נָהֲמוּ . אוֹתָנוּ כִּלְיוֹטֵי עָנָן זָמְמוּ . וְאוֹתְךָ כַּפּוֹרֶת עָנָן גִּמְּמוּ . אוֹתָנוּ לְהַשְׁוֹלֵי עָב דִּמּוּ . וְאוֹתְךָ עֲלוֹת עַל בָּמֳתֵי עָב דָּמָמוּ . אוֹתָנוּ חוּץ לִמְחִיצָה קָמוּ . וְאוֹתְךָ לִפְנַי וְלִפְנִים קִדְּמוּ . אוֹתָנוּ בְּרָחוֹק מָקוֹם אִשְּׁמוּ . וְאוֹתְךָ בְּקֶרֶב מְקוֹמְךָ שִׁמְּמוּ . אוֹתָנוּ חוּץ מִישִׁיבָתֵנוּ רָמוּ . וְאוֹתְךָ בִּמְכוֹן שִׁבְתְּךָ דִּמּוּ . אוֹתָנוּ אוֹת בְּרִית מִשְּׁאָר הֵרִימוּ . וְאוֹתְךָ עֲטֶרֶת אַבִּירֵי בְרִית הֶחֱרִימוּ . אוֹתָנוּ בַּהֲנָחַת יְדֵי עָנָיו הֵרִימוּ . וְאוֹתְךָ תְּלוֹת יָד לְמוּלָךְ הֵרִימוּ . אוֹתָנוּ נִתְיָעֲצוּ וְסוֹד הֶעֱרִימוּ . וְאוֹתְךָ כְּרוּבֵי סוֹדְךָ לְחָרְפוּת הִגְרִימוּ : וְאַתָּה יְיָ לְעוֹלָם תֵּשֵׁב . וְהוּא נֶגְדְּךָ בְּמַטָּה יוֹשֵׁב . תְּפוּשׁ מִדְבָּר וְכָל הַיִּשּׁוּב . אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד בְּלֵב מִתְחַשֵּׁב . אִם לֹא עַתָּה תָקוּם וְתַקְשִׁיב . בְּשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה קִימוֹת נְקָמוֹת לְחַשֵּׁב . בְּפַחַד וָפַחַת וָפַח לִפְקוֹד עַל הַיּוֹשֵׁב . וְאִם אֵין כַּגֵּר תֵּחָשֵׁב . וְכָל הַמּוֹנֶה וְסוֹפֵר וְחוֹשֵׁב . קֵץ הַפְּלָאוֹת לְהָבִין וּלְחַשֵּׁב . נָשְׁתָה גְבוּרָתוֹ מִמְּחַשֵּׁב . וְלֹא יִמְצָא מַעֲנֶה לְהָשֵׁב . וְיֶחֱשֶׁה דוּמִיָּה מֵהַקְשֵׁב . וּבֶאֱמוּנָה כְּסָלָיו יְיַשֵּׁב . וְזֹאת עַל לִבּוֹ יָשֵׁב . וַיֹּאמַר עַד יַשְׁקִיף וְיֵרֶא וְיַקְשֵׁב : וְנֶחֱשַׁבְתִּי כְּעַד זוֹמֵם . כָּל הַיּוֹם מְדַמֵּם . וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וּמִשְׁתּוֹמֵם . וְאַתָּה יְיָ עַד מָתַי רוֹאֶה וְדוֹמֵם . זְכוֹר בֵּית מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם . כָּל עוֹבֵר עָלָיו מִשְׁתּוֹמֵם . מָתַי תִּתְנַשֵּׂא וְתִתְרוֹמֵם . וְזֶכֶר אֹמֶר פִּיךָ קוֹמֵם . בְּשָׁלֹשׁ עִתּוֹת עֲמָלֵק לְהָמֵם . בְּשָׁלֹשׁ מִיתוֹת זִכְרָם לְהַדְמֵם . בִּשְׁלֹשֶׁת יְמֵי אֲפֵלָה נָגְהָם לְהַעֲמֵם . בְּשִׁבְעָה יְמֵי עֶבְרָה לְהַרְשִׁימֵם . בַּעֲשָׂרָה מִינֵי שְׁמַד לְהַאֲשִׁימֵם : וּכְמוֹ מֵעֲשָׂרָה דְבָרִים עִכְּבוּ עַם מְעֻנּוֹת . וּמִשֶּׁבַע מִצְוֹת הַמְיֻשָּׁנוֹת . כֵּן בְּעֶשֶׂר וְשֶׁבַע יִשְׂכְּרוּ לְעַנּוֹת . וּבַת קוֹל תֵּצֵא מִמְּעוֹנוֹת . וּתְפוֹצֵץ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת . זִכְרוֹן דְּבָרִים לְהַגִּיד וְלַעֲנוֹת . אַל תִּזְכְּרוּ רִאשׁוֹנוֹת . בִּינוּ נָא יְשׁוּעוֹת אַחֲרוֹנוֹת . וְהַזְכִּירוּ זֵכֶר רְנָנוֹת . עֲמָלֵק אֲשֶׁר בָּא וְעִוֵּת מַחֲנוֹת . וְהֵקַר אֶתְכֶם בִּפְנֵי בָנוֹת . וְיָצָא לוֹ שֵׁם בְּכָל הַמְּדִינוֹת . רְאוּ עַתָּה לְהִתְבּוֹנֵנוֹת . אֵיךְ נִמְחָה בְּוֹתֶתֶף בְּכָל פִּנּוֹת . וּצְבָא הַמָּרוֹם אֲשֶׁר בִּמְעוֹנוֹת . אֲשֶׁר הוּסְמַךְ עֲלֵיהֶם בְּמַשְׁעֵנוֹת . יִפְקֹד עֲלֵיהֶם אֶת הָעֲוֹנוֹת . לְרוֹב יָמִים לְהִמָּנוֹת . לַחֲשׁוֹב עֲלֵיהֶם הַשְׁבוֹנוֹת . לְהַפִּילָם לְתוֹפֶת דֵּרָאוֹנוֹת : וַהֲמוֹן לְאֻמִּים וְכָל הַלְּשׁוֹנוֹת . עַל עוֹזֵר וְעָזוּר יִשְׂאוּ קִינוֹת . וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עָזוּר מְקוֹנְנוֹת : וְיֵדַע כָּל פָּעוּל כִּי לֹא שָׁכַחְתָּ . וְיָבִין כָּל יְצִיר כִּי שָׁמָּם שִׁכַּחְתָּ . וְשֵׂעִיר וְשָׂרָיו אָז וִכַּחְתָּ . וַעֲמָלֵק וְסַפְסָרָיו הוֹכַחְתָּ . וְאוֹתָם בְּמִשְׁפָּט נִתְוַכַּחְתָּ . וְיִזָּכְרוּ עִם אֲשֶׁר זָכַרְתָּ . כִּי לְטוֹבָה אוֹתָם זָכַרְתָּ . וּבְזִכְרוֹן טוֹב אִתָּם נִזְכַּרְתָּ :

חזן וְהַמַּזְכִּירִים אֶת יְיָ . יֹאמְרוּ תָמִיד יִגְדַּל יְיָ . וְיֹאמְרוּ גְּאוּלֵי יְיָ . כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ . וְהָעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ . וְהַבּוֹטְחִים בַּייָ . וְהַשְּׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ . יֶחֱזוּ בְּנֹעַם יְיָ . וְיַגִּידוּ כִּי אֵין קָדוֹשׁ כַּייָ . כִּי אֵל רַחוּם יְיָ . אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ . טוֹב

להודות ליי. טוב לחסות ביי, רננו צדיקים ביי. קול אומרים הודו את יי. כי הם זרע ברך יי. זה היום עשה יי. כי אל גדול יי. ברוך הבא בשם יי. שוש אשיש ביי: ע"כ ואם כל המועדים יהיו בטלים. ימי הפורים לא נבטלים. וזכרם לא יסוף מנטלים. ויזכרו לעד גאולים. לששון ולשמחת גילים. מפעלות אלהים מגלים. ועזוז נוראותיו מגדילים. ושרים כחוללים. בעשרת מיני עשור מסלסלים. בכנורות ובנבלים. בעשרת מיני הלל מהללים. בעשרת מיני שמחה צוהלים. ושרפי הקדש המעלים. כתלמיד לרב יהיו למו שואלים. מה פעל אל אלים. כי אלה יהיו מכפנים. ואלה מלפניהם מפנים. ואלה הוצה למו פונים. ואלה לפני ולפנים. בצל שדי מתלוננים. ובחמשה קולות הצפונים. קול רנה וישועה מצפינים. באהלי צדיקים צפונים. ההוגים ביקרת מפגינים. וקדמו שרים אחר נוגנים. לדעת איך הם מנגנים. בגאות אפיקי מגנים. בצלם היות נגונים. ובאברתם מתגוננים. ועל חומותם מתמנים. לשוערים ולשומרים ממנים. כל היום וכל הלילה מזמנים. להזכיר קדשת נוצר אמונים. להעריץ זכירת גוי שומר אמונים. ובשם ישראל מתכנים. ובשלוש קדשה לקדוש מתכונים. שתים בראש בנים משכינים. ואחת בראש מלכם מתקינים. ובשלשתם הם נכונים. כסא שלם ושם שלם מכינים. ובשלוש קדשה ענות כאז מבינים. קרוא זה אל זה מכונים. ובכנוי שם קדוש קוראים ומכנים: ככתוב וכו'

ומוציאין ב' ס"ת בא' קורין כסדר היום ובב' זכור בסוף כי תצא. ומפטירין בשמואל ט"ו כה אמר ה' צבאות:

יוצר לפרשת פרה

מתפללין עד ובורא את הכל ואח"כ מתחילין כאן:

אור עולם באוצר חיים. אורות מאפל אמר ויהי:

ע"ס א"ב

אום אשר בך דבוקה. חפצת ורצית לצדקה. להנחילה מדבש מתוקה. באור ארכה ועמוקה. בהם באהב להשקה. כרביד לצואר לחבקה. גם היא במאד מחזקה. בתוקף ובתנאי נחקקה. מעמו בלי לסלקה: אשרי מי זאת. בהתחזקם בתורה זאת. בפתחי מזוזות. קדוש: דרש בעד נוטרה. ונם להביא פרה. בעדם עבור לכפרה. הלא כחטאו בבן פרה. חרת עליהם גזרה. והנם באמירה סוררה. וזה המקבל עתירה. חשך מהם עברה. וכל צוקה וצרה:

זכרון פרה אדמה. בפי יונה תמה. לעד בלי לעלמה. חסד דת תמימה. יעטו בה להתרוממה. לפני יוצר נשמה. טועמיה בטוב נעימה. בלי היות לשמה. בהושיבך הארץ הנשמה:

זאת חקת התורה. ערוכה בכל ושמורה. בה להקדיש לנורא. קדוש:

יקרה והרבה תמימה. מכל מום שלמה. ובנקיות ובטהרה מסימה. כתב חקוק רשומה. לשמח נפש עגומה. למעלה לזקוף ולרוממה. לטהר חטא ואשמה. ולמחול עון זעומה. עוד בלי להאשימה. מטהרת גוי אחד. לרצות שם המיחד: אשר בכל פה מתיחד. נפשם תוחשך מפחד. והגיונם בל יתכחד. בהתפללם בלב אחד. שונאיהם יודשו כאחד. כפחת ופח ופחד. בעבדם לצור שכם אחד: על יד כהן נתינתה. לכבודו מתנתה. דקדק בכל פנתה. פעלתה והקרבתה. הוא יקריב אותה. והוא יוציא אותה. צופים הכל בטובתה. ומתנים את ברכתה. כל קהל רעיתה: קדושה ולא פסולה. בלא מום ועולה. כקרבן כליל ועולה. רם אותה עלה. בהפין ולא בנעילה. קהלו בה להועילה. שומריה ינצרו מחלחלה. מכל נגע ומחלה. בשוררם שיר ותהלה: תתן בכלם ברורים. אשר שמה מזכירים. וזרוק עלימו מים טהורים. קדוש: הכל יודוך וכו'

אופן כבודו יתרומם ויתהדר. והוא בערבות דר. עטוי הוד והדר. והכל ינהלוהו בתמיד ובתדר: והחיות וכו'

מיוסד ע"ס א"ב

זולת אשרי כל חוסי בך. באהב יאהבך. גוי אשר אהבך. דבקתם בך. הלא אתה תריב ריבך. ותיסר את נגך. זכור בנך נאהובך. חתומי על לבך: טהרם מכל טמאותם. יה כפר נא אשמתם. כושר תהא אחריתם. לעד יתקיים שמותם. מהר עתה תשועתם. נאור כי אתה תקותם. שמחם בשובע שמחתם. עזה תפאר אותם: פנה אותם לצדקם. צמחי צמח להחבקם. קדוש מכל עון נקם. רם בטוב חזקם. שמרם ובצדך דבקם. שכנם וכאזור תדביקם. תאמר בדתך להמתיקם. כקריעת ים סוף וכמכת בכורים שונאיך להבקיעם:

עזרת. שמחת עשרה וכו'

כאן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

מיוסד ע"פ א"ב

אצולת אמן בצרוף וקוקה. בנבכיה זאת בלם בקוקה. גלומה עלומה ונקוקה. דבורה על אופן חקוקה. המסקלה והמעזקה. ודשונה דשון למשמר חקה. זר שבעתים מזוקקה. חוק טהור כטמא מחזקה. טבועה בלא רחוקה. והיא רחוקה. יתוסה אטורה ודחוקה: חזן כתמת חמוקה בה מחוקה. לטהרת השוקה. נחקקה זאת החקה.

מקומה יגלה. מעמקיה ידלה: חזן לעת יגלה. גנוניו יעלה: ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור פי' להחיות מתים

מטרה חקה גזר. מגבנון אמרה נגזר. נאמן לאזנה נתאזר. נצח עדי כן בגזרה נזר. סלול צפוניה הליץ אזר. סקר באביה ונחשב למו זר. ערך בה חוק לעם מפזר. עבור מלפתל עקש כמין וזר. פאר בקוריה באגד משזר. פעלתה בסגן בעדי משזר: חזן צפונה לטהרת עם אל עזר. צוה צור לציר צור צרורה לאלעזר:

עולם ומלאו שלך. הפצת להצדיק קהלך: חזן על כן אוחיל לך. להגשים תחי אטומי פעלך: ברוך אתה יי מחיה המתים:

קפאון חוק אלפת היקר. לוטה באור יקר. חשוף לעם מיקר. לעמוד על עקר: רעבים לפענח דתיה. פענח מדותיה. צמאים גמות הידותיה. גלה להם עדותיה: שמץ דגלים טהר. מצרף ומטהר. הרב לכבסם תמהר. מעוותים אותם לטהר: תקרא כהן. בתמאך באזוב מתכהן: חזן טהורים זרוק כמכהן. תמור דם מבקח אלעזר הכהן:

וימלך יי לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה: ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. שת איתיאל עדי זאת החקה. בלא נפלאת היא ולא רחוקה. זאת פליאה היא ומרחקה. מלפניה משפט וחקה. ומאחריה תורה וחקה. בהרות חקוקה. ובלוה לב מתקה. מזוק תלולה ומשאול עמוקה. מדרי ארקא. מסלתה חמוקה: בכן אין לעמוד בסודה. ואין להגיע יסודה. ואין לחקור חקה. ואין להחליש חלקה. ואין לידע ערכה. ואין להבין דרכה. אלהים הבין דרכה:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

חתום בגלמי כמרומם אלעזר בירבי קליר

אצורה ומפורשה. עצורה ולא מפורשה. זאת חקת הפרשה. בכל שנה מתפרשה: לבעלי אסופות. חידותיה השופות. וכל צרורות כסופות. דקדוקיה ספות: ערוכה ושמורה. קצובה וגמורה. דרושה ואמורה. בקלה וחמורה: זינה לענין. בפניני מעוניו. והגיה עיניו. בפוץ מעיניו: רעד כהספכית טעם תהלת משנתה. פרה בת שתים עגלה בת שנתה: בצר ציר תחן כקשב שמועתה. נא מני יפרה מורה הלכה לשעתה. ידעו בה הליכות ושנון הלכות. אלה הנערכות. ואלה המתהלכות. ראיתה איך להזות. דמה איך להזות. באורה מלהבזות. לחוות למי זאת: בדבור אמור אל הכהנים שנה עוז פניו. שב ויערוך זאת לפניו והאיר עיניו. יען כנאמר לו ולקחו לטמא. פלצות בעתתו ושח מי יתן טהור מטמא: קושט אמרי פרה. כל טהור מטמאה. ואיך היא תעביר רוח הטמאה: לו הגיד אל חקה חקתי. ומה תיגע לידע. עמוקה משאול מה תדע: יבא אפר פרה. להלבין טנוף בן פרה. היות כפרה. לסורה כפרה: חזן רמז בויקחו אליך פרה. היות פרתו מותמדת. שכל הפרות כלות. ושלך לעד עומדת: אל נא לעולם תוערץ וכו' לטהר טמאים. לטמא טהורים. באומר קדוש:

מיוסד ע"פ א"ב

אמרה סגונה וצרופה. בדולה בדתה מערופה: גדלה כרענן לתרופה: דרושה בזקוק שבעה משבעה. הזיות טבילות וכבוסים שבעה. ופרות וכהנים טהורים וטמאים שבעה: זקני גזית תמימים ממום. חבואיה יבקרו לבל היות בה מום. טהורה תהיה לאדמות כממום: יעשה מהון כהן כבש פרה. כפה מול אטם בהוד תפארה. להוציא בה תמימה חטא תמה מפירה: מסעדיו אתו יצאו להר המשחה. נחץ טבול שנית עבור כורה שוחה. סדר מערכת ולא שדה: עמד מקדם ופניו למערב. פרה שחטם ודם לא ערב. צת בה חריות ומוקדה הרב: קם מול שער איתון ודם שבע יזה. רענן ארז ואזוב ושני יחזה. שמע לכל עץ ארז זה ואזוב זה: תרגלה וחלקה לשלשה חלקים. כל משמרות מנה מחלקים. תכונה למשמרת עד נקוקים יקום: לטהר וכו'

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין לשוחח עוצם נפלאותיך. אין להגיד חקר דתותיך. אין להבין תוקף מפעלותיך. אין לפענח עומק פלאותיך. אין לעמוד על ספן מדותיך. אין לחקור סוד הידותיך. ואין להשמיע כל תהלותיך. אין לגלות סוד עדותיך:

המפורשות

המפורשות סתומות . הנלויות עלומות . המבוארות חתומות . המשוננות עצומות . החקוקות רשומות : החסרות מיתרות. האסורות מתרות. השחורות צחורות. החשופות אטורות. הפרוטות אצורות. הכלולות עצורות . הקלות חמורות . מוציא מזלות יקרות . מתיר מאסורות מתרות. נותן מטמאות טהורות: מן החלב שומן הלב. מן הדם טחול וכבד הדם. ומבשר בחלב כחל החלב. מכלאי בגדים תכלת בסדין . מאשת אח יבום האח. מאשת איש יפת תואר לאיש . מטמאת נדה . טהרת בתולי אשה : מהתר אסור . ומאסור התר . מטמא טהור . ומטהור טמא . בהרת סמועט תטמא . פרחה בכלו עוד בל תטמא . המת בבית אינו טמא . יצא ממנו אותו מטמא . שעיר יום כפור מכפר על כל טמא . וכל מעסיקיו בגדים מטמא : פרה אדמה עושיה מטמאה. והיא עשויה לטהר כל טמאה . ואפרה נעשה אב הטמאה . והיא מטהרת אבי אבות הטמאה : בכן אין להבין סוד תורתך . ולא זקוק אמרתך . ולא צרוף גזרותיך : בכן אין להמיר . ולא להתמיר . אין להרהר . ולא לתרהר . אין לידע . ולא לידע . עמוקה משאול מה תדע . נעו מעגלותיה לא תדע : זו באמירה. וזו בנערה . זו באסיפה . וזו בחסיפה . זו בנשיקה. וזו בתשוקה . זו בכבישה . וזו בהפרשה . זו בדרישה . וזו בחרישה : וכל אמרה החקוק בה חקה. אין להרהר ולומר על מה נחקקה. שכך נתנה בנשיקה. וכלם נכוחים למבין . וכל המשכיל יבין . חוץ מטעמי פרה שאין להבין . וכל חכם לב יהל מבין . חפציה אין להבין : ובשמות תעודה היא נקובה. לכל קרבן שי לא שוה . שהם זכרים והיא נקבה . לטהר שמצת עגל תועבה . הם המירו כבוד בבן פרה . וסררו בו כפרה . תבא אמו אשר היא פרה . ותהיה לעם כפרה : הם האדימו בו פנים . ואדמו עצם מפנינים . תבא אמו אשר היא אדמת פנים . ובה צח ואדום ישא פנים : הם חרטוהו היות צג בתמים . ובה חיבו מהיות תמימים . תבא אמו תמימת תמימים . ובה יטהר תמה הצור תמים : הם שחתו לפסל כל מום . ונענשו בו היות בעלי מום . תבא אמו אשר אין בה מום . להדיח דמי יפה ואין בה מום : הם זממו בעגל למעול . ויזבחו לו ויפרקו עול . תבא אמו אשר לא עלה עליה עול . ותנתן על שכמם כעול : הם נקהלו עבורו אל כהן . ואנף בהשמיד איש מכהן . תבא אמו ותנתן לכהן . ויכפר בה עון כהן : וכמו באש נשרף . כן באש תשרף . וכמו טוחן והודק עד עפר . כן תודק ותעשה עפר : וכמו הושלך עפרו אל המים . כן תושלך אפרה אל המים : וכמו נפלו בו שלשת אלפי יושר . כן יפלו בה שלשת מיני כושר : וכמו טנף עם טהור . כן תטמא במגע כל טהור : וכמו טהר עם בו נטמא . כן תטהר איש אשר נטמא : וכמו כזר פשעו לכל דור שמור לחטאת . כן תהא למשמרת למי חטאת: להדיח דמים. לכבס כתמים . לנקות טנופים . להרחיץ צואים . להלבין חטאים. לטהר טמאים. לקדש קדושים. להצדיק עמוסים . בעץ ארז לענפים כארז . באזוב לנדכאים כאזוב . בשני לשפתותיה כשני . בתולעת לאל תיראי תולעת . לבל יתגאה מתגאה כארז. שאם לא ימך כאזוב ויהשב כתולעת . לא יטהר באזוב ובשני תולעת. ואם לא ישפוך לב כמים . לא יטהר בזריקת מים . ומה יתגאה חציר יבש . נוכח אש אוכלה אש : ומה יעוז ציץ נאה . נוכח אל נאה גאה : והוא רוכב שחקים בגאוה . גאה על גאים . מתנשא על נשאים . ומתגאה כארז על מתגאים . וענו כאזוב על נדכאים . וצר בעולמו חמשה מיני גאים . שור בבהמה . אריה בחיה . נשר במעופפים . ארז בעצים . ואדם בכלם . ומלך מתגאה על כלם . לבש גאות מכלם : חקקם בכס שביבי אש . ארבעה בכס מעלה. ואחד בכס מטה . כי כס מעלה מכון כנגד כס מטה . וכל אשר יש במעלה יש במטה. כסא מול כסא . היכל מול היכל. מקדש מול מקדש. זבול מול זבול . מזבח מול מזבח . בנים מול בנים . עבדים מול עבדים . מלאכים מול מלאכים . משרתים מול משרתים . צבאות מול צבאות. כרובים מול כרובים. אלפים מול אלפים . רבבות מול רבבות . קדושים מול קדושים . מחנות מול מחנות . מעריצים מול מעריצים . מקדישים מול מקדישים . וקדשה לקדוש משלשים : ככתוב וכו'

ומוציאין ב' ס"ת בראשון קורין כסדר היום ובב' קורין למפטיר בפ' חקת עד תטמא עד הערב ומפטירין ביחזקאל ל"ו :

מתפללין עד ובורא את הכל ואח״כ מתחילין כאן :

אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצַר חַיִּים. אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

מיוסד ע״פ א״ב

אוֹת זֶה הַחֹדֶשׁ. אַצְתָּ מִכֹּל לְקַדֵּשׁ. וּבוֹ יֶשַׁע לְחַדֵּשׁ. בּוֹחֲרֶיךָ תּוֹבְעִים אוֹתְךָ לְקַדֵּשׁ. וְאַתָּה אוֹתָם מְקַדֵּשׁ. אֵל נַעֲרָץ בְּקֹדֶשׁ. גְּאַלְתָּם עַתָּה תְּחַדֵּשׁ. וְצוֹרְרֵיהֶם פִּתְאֹם לְהַדֵּשׁ. וְכָל פֶּה יְרוֹמֵם וִיקַדֵּשׁ: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם. בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם. נַחֲלָה בְּכָל קְהַלְכֶם. קָדוֹשׁ: דְּרַשְׁתּוֹ מִכָּל חֳדָשִׁים. וְהִנְחַלְתּוֹ לִקְדוֹשִׁים. הֱיוֹת בּוֹ מְקֻדָּשִׁים: הִזְמַנְתּוֹ לַשְׁלִישִׁים. לַאֲפִרְתִּים מְשֻׁלָּשִׁים. לִמְנוֹת בּוֹ עַד שְׁלֹשִׁים. וּבוֹ תַּפִּיל קָדֵשִׁים. וַתַּחְמוֹל עַל צֹאן קָדָשִׁים. בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: זִכְרוֹן שְׁבוּעַת בְּרוּכִים. הִנְחַלְתָּ לִמְבוֹרָכִים. לְהוֹשִׁיעָם מִיַּד מַפְרִיכִים. חוֹנֵן דַּלִּים וְדַכִּים. חָמַלְתָּ עַל נְמוּכִים. אֲשֶׁר אַחֲרֶיךָ מְשׁוּכִים. טוּב טַעַם מַאֲרִיכִים. וּלְפָנֶיךָ לֵב שׁוֹפְכִים. בְּרֹאשׁ יֶרַח מַמְלִיכִים. יְקַבְּצוּ עַתָּה מַקְהֵלִים. בְּיוֹפִי תֹאַר מִכְלוּלִים. וְשָׁם תִּשְׁמַע פִּלּוּלִים. כְּבוֹד שִׁמְךָ מַעֲלִים. בְּשִׁיר וּבְתַחַן מִתְפַּלְלִים. בְּחֶשְׁבּוֹן רֹאשׁ רְגָלִים. לְפָנֶיךָ יָהּ מְסַלְּלִים. כָּל גְּזָעֵי דְגָלִים. מְשׁוֹרְרִים וּמְהַלְלִים. וּמַה גָּדְלוּ מַעֲשִׂים. לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת וְנִסִּים. לְבָנִים אֲהוּבִים וַעֲמוּסִים. נִצְּלוּ מִיַּד פַּתְרוּסִים. אֲשֶׁר אוֹתָם מְעַשִּׂים. וְהוּעַמְתּוּ הֱיוֹת שָׂשִׂים. שׂוֹנְאֵיהֶם בַּיָּם דּוֹרְסִים. וְכִגַּת רָאשֵׁימוֹ רוֹפְסִים. כִּי בְגוֹחָם הָיוּ חוֹסִים: עוֹלְצֵי בְשְׂמָחוֹת. יָשִׂישׂוּ בְּרוֹב הַצְלָחוֹת. וַיִּתְמַלְּטוּ מִכָּל אֲנָחוֹת. פּוֹדֶה אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת. הַמַּעֲלֶה בְּכָל שְׁבָחוֹת. יַטֶּה אֹזֶן לְשִׂיחוֹת. צוֹרְרֵיהֶם תַּפִּיל בְּשׁוּחוֹת. וְנַפְשׁוֹתָם תִּהְיֶינָה שָׁחוֹת. בְּכָל רַע מוּכָחוֹת: קָדוֹשׁ יְקַבֵּץ עֲדָרִים. וְיִזְכּוֹר בְּרִית אַבִּירִים. אֲשֶׁר לְפָנָיו הָיוּ בְרוּרִים. רָצָה בְּבָנִים מוּבְחָרִים. מִכָּל צַד וַעֲבָרִים. לְפָנָיו הָיוֹת מְשֻׁמָּרִים. שָׁקַד עֲלֵיהֶם בְּלֵיל שִׁמּוּרִים. וְקָטַל לְמַעֲנָם בְּכוֹרִים. וְהוֹצִיאָם בִּפְדוּת מוּדְהָרִים: חזן תֵּפֶן בַּאֲנִי יְשֵׁנָה. וְתַצִּילֶנָּה מֵעֲדִינָה. בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה. קָדוֹשׁ: חכל יודוך

אופן כְּבוֹדוֹ מְשַׁבְּחִים בְּכָל הָעוֹלָם. וְהוּא מֵעִין כָּל נֶעְלָם. וּבָאוּ בְּפִתְחֵי אוּלָם. וְהַכֹּל יְרוֹמְמוּהוּ כְּאוֹפַנִּים לְעוֹלָם: והחיות

מיוסד ע״פ א״ב

אלת אֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת. בַּעֲבוּרָם עָשִׂיתָ נוֹרָאוֹת. גִּלִּיתָ בְּרִבְבֵי צְבָאוֹת. דִּגְלֵימוֹ לְהוֹצִיא מִתְּלָאוֹת. הֵם כִּנְשָׁרִים נְשׂוּאוֹת. וּמִשְׁאֲרוֹתָם נוֹשְׂאוֹת. זֶבֶד טוֹב מְלֵאוֹת. חֶסֶד בְּעֵינֵיהֶם רוֹאוֹת: טוֹב בָּנִים כִּלְלָם. יוֹדֵעַ פְּרִי מַעֲלָלָם. כָּל הַדֶּרֶךְ נִהֲלָם. לִפְנֵי כֹּל הִתְהִלְּלָם. מִלֵּא כָּל מִשְׁאֲלָם. נוֹאֲמֵי רָעָתָם הִפִּילָם. שָׂבַע מִן הָאֳכִילָם. עַל כָּל אוֹם עִלָּם: פָּצוּ פֶה בְּשִׁירָה. צִדְּקוּ לְאָיוֹם וְנוֹרָא. קוֹל תּוֹדָה וְזִמְרָה. רִנְּנוּ לְשׁוֹרְרָה. שֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. שִׁבְּחוּ לְהָעִיד בְּמוֹרָא. תָּקְפוּ כֻלָּם לְהִתְאַזְּרָה. תְּנוּאוֹת בִּקְרִיעַת יַם סוּף וּבְמַכַּת בְּכוֹרִים לְהַגְבִּירָה: עזרת. שמונה עשרה וכו׳

כש״ץ חוזר התפלה עד ומושיע ומגן ואח״כ מתחילין כאן :

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים. אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וּרְנָנִים. לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים :

מיוסד ע״פ א״ב

אֶתְיַת עֵת דּוֹדִים כִּנְּעָה. בְּאַחַת וְעֶשֶׂר פּוּט נִגָּעָה. גִּישַׁת צִקּוּן מִכְּפֵל כִּפְגִיעָה. דִּלַּג פַּעַם וְזֹאת רְגָעָה: הִשְׁגִּיחַ עוֹפֶר מֵחֶרֶךְ אֲרֻבּוֹת. וְחִתֵּל אֹרֶךְ בְּתֵבָם תַּעֲרוּבוֹת. זְמַן קָפֵץ עֲשׂוֹת רַבּוֹת. חֲדָשִׁים וְגַם יְשָׁנִים לְהַרְבּוֹת: טָס וַיֵּהָא וְעִדָּן שְׁנָה. יָקִיץ כְּיָשֵׁן וְעֵר כְּמִשְּׁנָה: חזן כֶּסֶף וְדָפַק כְּפִתְחֵי יְשֵׁנָה. לְחַפְּשָׂהּ בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

לִי עוֹד תִּגְנוֹן. בְּפָסוֹחַ וְגָנוֹן: חזן בְּגוֹנְנְךָ לְבָנוֹן. בְּמָגִנַּת יִנּוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אתה גבור עד להחיות מתים

מְרִימֵי עוֹל עֶגְלָה לְהַלְאוֹת. מִכְאֵב הַגַּת לְהַרְאוֹת אוֹת. נְאָקָה הֱקִישָׁה קֵץ הַפְּלָאוֹת. נֶחֱצוּ לְמָאתַיִם וְעֶשֶׂר אַרְבַּע מֵאוֹת. שֶׂה הַמְסֻבָּךְ לְעָקֵד צוּר. סִיֵּם זִכְרוֹ בְּפֶקֶד נָצוּר. עֲמוּסִים כְּאֵתָיו לְעֵת בִּצּוּר. עֲדֵימוֹ לְשַׁי יֶהֱא עָצוּר: פֶּלֶא עֲשׂוֹת נֶגֶד אָבוֹת. פָּץ מִבְּעָשׂוֹר לְאָסְרוֹ בַּעֲבוֹת: חזן צְלִיחַת יַרְדֵּן בּוֹ לְהִתְוֹת. צְפִיַּת שֶׂה לְבֵית אָבוֹת:

לְךָ עוֹד נַקְשִׁיבָה. מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה נִשְׁאָבָה: חזן שָׂשׂוֹן יִשְׁעֲךָ לָנוּ הָשִׁיבָה. וּבִתְחִיַּת גֶּשֶׁם נַחְשְׁבָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

קִיחַת עֲלִיַּת עֵקֶד. הִיא נִצְּבָה בְּפֶקֶד. תְּוִיכַת בִּתְרֵי שָׁקֵד. רִשְׁפֵּי לוּד לְיַקֵּד: רָחַשׁ יְשֵׁנִים כְּעָרֵב. דַּם תְּבוּסָה כְּעֵרֶב. קֵץ חָשׁ וְקָרֵב. לְעוֹרֵר בְּתַנִּין קְרָב. שֶׁמַע מִכְסַת פְּסָחִים. אֲשֶׁר כָּסוּ פְסוּחִים. הִיא צִמְּתָה כִּסְלוּחִים. לְהַצִּיתָם כְּקוֹצִים כְּסוּחִים: תְּרָפִים כְּדֵי לְמַעֵט. מְנוּיֵי מְתֵי מְעָט: חזן תּוֹקֶף הַדְרַת מֶלֶךְ מִלְּהִמָּעֵט. הוּרְשַׁם לְהִמָּנוֹת בְּוָאם יִמְעַט:

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם לִשְׁמוֹר. בִּסְבָכָם אֲסוּפֵי הַר מוֹר. וְאַתֶּם אַל יִתְמוֹר. שְׁלֹשֶׁת אוֹתוֹת בּוֹ לִשְׁמוֹר: הוֹרֵשׁ זֶה חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. לְאוֹת וּלְמוֹפֵת קָדְשׁוֹ: חזן יְדִידֵי עַם קְדוֹשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

הדום מגר נזוד ערש. כהיום הזה יחדש בגודש:
חזן ונוביל שי בקדש. בראשון באחד לחדש:
ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:
ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

רבות עשית וחשבת וספרת. מפעלותיך פעול בסהר ספרת. לאותות ולמועדים הכלו שפרת. לתקופות ומחזורות קצו צפרת. לאלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה זמנו בארת. ובתשע מאות עבורים עדיו עברת. והיום הורית לעם אשר בחרת. לכן על כל חדש חדשו הגברת. ספרו בקרת. קצבו הקרת. גזלו הקרת. פלאו סקרת. מועדו יקרת. ובו יקרת ונתיקרת:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

חסום בכלאי מהנואם אלעזר בירבי קליר

אבי כל חוזה. חל בו בפתחה. כנאמר לו חזה. תבנית החדש הזה: להבין קצב מולדתו. מתחלתו וארך מלאתו עד תכליתו: עמתו להראהו. ולא הכיר מראהו. עד באצבע הראהו. אז בן וראהו: זוהר לשעות שש. תארו להתאשש. פחות משש. כל עין יעשש: רואיו לבקר. עדיו לחקר. מאמיריו ליקר. ממיריו לעקר: במדד לו שער. עביו איך לשער. עד שטיפת שער. יקבלו יושבי שער: ידעו תבונה. לחוות לאום נכונה. להורות ליודעי בינה. ערך לבנה: רגלים לישב. זמנים לחשב. בעבור איך לישב. וסוד מה להקשב: בפניו צנו אלי קדש. להעיד עדות חדש. ואל נתעטף בקדש. כמקדישי חדש: יה בדקם לעינו. ועדותם דקדק במחנו. והכל צוחו במעונו. מקדש החדש בזמנו: קץ מולדתו חל להקצות. ביום רביעי בחצות. ועד שלשים מרוצות. לא נכר בחוצות: לאה ציר ופחד. ויתר מעת לעת ספור אחד. וצור פץ לו ויחד. מערב ועד ערב מנות אחד: ילדות הרים וסחר בו ביום חשבון מצו. ובתחלת בריתם בחלון אחד נמצאו:
חזן רעים כנתן למו מסורת אמצו. להשב לעבר ולקדש ספורות כמצאו: אל נא לעולם תערץ וכו'

חזן וקהל ראשון הוא לכם. לפסוח עליכם. להתקדש בתוככם. קדוש:

חזן וקהל לכם הוא ראשון. נצורי כאישון. להעריץ לאל אחרון וראשון. קדוש:

מיוסד על א"ב

אדון מקדם תכנו ראש. בינו לא גל בספר תולדות ראש. גלהו תחלה לכם לדרוש: דורש להשוות בו גיה ואישון. הופלא מכל עם ולשון. ולא הומסר לאדם הראשון: זמן עדנה בו בשרה. חנוט לקצו עקוד למוסרה. טפיה בכן בו בשרו בשורה: ירח אשר לא פענח לראשונים. כמוס לצפון חדשים וגם ישנים. לראש הושם לארבעה ראשי שנים: מועדים מזמין לנדגלים. נועדים בו עינימו ציריי רוגלים. כפור הוא למלכים ולרגלים: עבור מעברים לשמרו במועדו. פרח ואביב תקופה בם לועדו. ציון שלשתם יצרפו לסעדו: קדש בראשו ושלישו חציו ורבו לשמור. לקדש לקהת לחגג לקצור ולנמור. רשם בכל דור. שמור הוא לרוכב על חמור: שמירת שלישו בירדן עמדה. שלהבת חציו שאון פול השמידה. תשועת קצירו ימיני העמידה: לכם וכו'

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

הוא נקרא ראש וראשון. ונואמו נקרא ראש וראשון. ומועדו נקרא ראש וראשון. ואוויו נקרא ראש וראשון. ונוחליו נקראו ראש וראשון. ואויבם נקרא ראש וראשון. ואהבם נקרא ראש וראשון. וגאלם נקרא ראש וראשון. הנה העת יבא בראש וראשון. בקץ אשר הוא ראש וראשון. לעבור בראש וראשון. לכונן נכון בראש וראשון. ואתו נוצר ברוח ראש וראשון. לקעקע שרידי עמלק ראש וראשון. לעורר צורים החצובים בראש וראשון. לפעול חדשות בראש וראשון. לרצות חדוש תשועת ראש וראשון. להוביל בו שי לראש וראשון: ועוד בל יזכרו ראשונים. כי יחדשו חדשים וגם ישנים. פלאים מפלאים משנים. ויקיצו כל ישנים. מהללים ומשוררים שירים משירים משננים: ולא יאמרו עוד אשר העלה בנביא. כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא. ואז אל ישאג כלביא. לערוך קרבי חדשות להביא. ביד איש נביא. משבט לוי. להשיב לבבי. לחדש קרבי: ויצמיח צמח נקוב שבעה. ואתו יהו רועים שבעה. ויחדשו לאום דברים שבעה. ויתכסה מהם שבעים שבעה: וישוב ויגלה לעם קדושים. אשר עמו יהו מקדשים. ולא לעדרי צאן קדשים. עד קץ ששה חדשים. עד בא ראשון לראשי חדשים. ואז יראה לעדת קדושים. הנשארים מעול קדשים. ויראה למו אותות חדשים. לחדש שמים החדשים. למשוח קדש קדשים. לפתוח דלת לקדושים. בשבתות ובחדשים: ואז יצוה חדוש עבודת חדש. מה להעלות בראש כל חדש. ועבודת ראשון כל חדש. היא תקדים תחלה לכל חדש.

כי

כִּי כְמוֹ הָיָה רֹאשׁ לְכָל חֹדֶשׁ . כֵּן יִהְיֶה רֹאשׁ לְכָל חֹדֶשׁ : וְתֵעָשֶׂה בּוֹ חֲדָשָׁה . לִבְרֹאת אֶרֶץ חֲדָשָׁה . לְהִנָּתֵן דֵּעָה חֲדָשָׁה . לִכְרוֹת בְּרִית חֲדָשָׁה . לְהִבָּרְאוֹת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה . לְהִתְחַדֵּשׁ רוּחַ חֲדָשָׁה . לְהוֹבִיל בּוֹ שַׁי מִנְחָה חֲדָשָׁה : וְהַחַמָּה וּלְבָנָה תִּתְחַדֵּשׁ . וְאוֹרָם שִׁבְעָתַיִם יְחֻדָּשׁ . שְׁתַּיִם בַּשָּׁנָה יִתְחַדֵּשׁ . וִיצַמְצֵם שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹךְ שַׁעַר הֶחָדָשׁ . וְיִקָּרֵא לוֹ שֵׁם חָדָשׁ . כְּשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם הַמְקֻדָּשׁ . וְיִנָּתֵן לְעַם לֵב חָדָשׁ . לְשׁוֹרֵר בְּפִיהֶם שִׁיר חָדָשׁ . שִׁיר מְפוֹאָר וּמְחֻדָּשׁ . עַל כָּל שִׁיר מְהֻלָּל וּמְקֻדָּשׁ : כִּי שִׁירֵי אֶרְאֶלִּים . אֲשֶׁר שִׁיר וְתִשְׁבָּחוֹת מְהַלְּלִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא הָלִים . וְנִצּוּחַ אֵלִים . אֲשֶׁר קוֹל הֲמוּלָה צוֹהֲלִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא מְמַלְּלִים : וְרֶנֶן גַּלְגַּלִּים . אֲשֶׁר אִם הוֹרְשׁוּ כָּל גּוֹלְלִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא כוֹלְלִים : וְאֵימַת כְּרוּבִים . אֲשֶׁר הֵם צָגִים כְּמוֹ רוֹבִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא מַרְבִּים : וְהַדְרַת אוֹפַנִּים . אֲשֶׁר הֵם מְרֻבָּעֵי פָנִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא סוֹפְנִים : וַהֲמוֹן גְּדוּדִים . אֲשֶׁר הֵם הוֹד אֵל מַגִּידִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא נֶאֱגָדִים : וְסוֹד עִירִין . אֲשֶׁר כְּעֵין קָלָל בּוֹעֲרִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא מְפָאֲרִים : וְרֶגֶשׁ קַדִּישִׁין . אֲשֶׁר לַבְּקָרִים מִתְחַדְּשִׁים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא מַקְדִּישִׁים . וְנַהֵם שִׁנְאַנִּים . אֲשֶׁר טַעְמָם לֹא מְשַׁנִּים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא מְשַׁנְּנִים : וּפַחַד שְׂרָפִים . אֲשֶׁר בְּרֶגַע כֹּל שׂוֹרְפִים . לִפְנֵי שִׁיר זֶה לֹא רוֹפְפִים : כִּי כָּל מַחֲנוֹת מְשָׁרְתִים קְדוֹשִׁים . מְשָׁרְתָיו יִהְיוּ מַקְדִּישִׁים : וְגַם הֲמוֹן צְבָא מַלְאָכִים . מַנְעִימִים יִהְיוּ מַמְלִיכִים : וּמְרוּצוֹת חַיִל זִקִּים . כֹּחָם יִהְיוּ מְחַזְּקִים . וְזִיו מִשְׁלַחַת בְּרָקִים . פְּנֵיהֶם יִהְיוּ מַבְרִיקִים : וְתוּצָה לָמוֹ הַוִּים . מִתְעַלְּסִים בָּאֲהָבִים . וְעַד מְחִיצָתָם לֹא בָאִים : בְּאֵשָׁם נִלְהָבִים . וּבְנַחֲלָתָם נִכְוִים . וּבִפְאֵרָם הֵם נֶאֱלָמִים : וְעֵת כִּי יִתְהִילוּ יָחִישׁוּ . וְעֵת כִּי יַתְכִּילוּ יָחִילוּ . וְעֵת כִּי יִגְמוֹרוּ יַעֲרִיצוּ . וְעֵת כִּי יָחִישׁוּ יַקְדִּישׁוּ . וְעֵת כִּי יִשְׁתּוֹקוּ יְשַׁלֵּשׁוּ . קְדֻשָּׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת : ככתוב וכו׳

ומוציאין ב׳ ס״ת בא׳ קורין בסדר היום ובב׳ קורין למפטיר בפ׳ בא החדש הזה לכם עד תאכלו מצות ומפטירין ביחזקאל מ״ה :

מוסף לפרשת החודש

ש״ץ מתחיל עד מלך עוזר ומושיע ומגן :

ע״ס א״ב כסול ובראש כל סקקה תיבה מפסוק ראשון לציון (ישעיה מ״א) :

רִאשׁוֹן . אִמַּצְתָּ לְפֶרַח שׁוֹשַׁנִּים . אִמּוּץ לְעוֹרֵר מֵרֶדֶם יְשֵׁנִים . בְּזָכְרְךָ בְּרִית רִאשׁוֹנִים . בְּצָפוּן חֲדָשִׁים וְגַם יְשָׁנִים . גָּלוּתוֹ בְּדַת שְׁנוּנִים . גָּזַר רֹאשׁ לְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים : חזן אַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים בְּמַחֲזֶה . בֵּאַרְתָּ זֶה מִזֶּה לַחוֹזֶה . כַּאֲשֶׁר שְׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה . לְגוֹנְנֵמוֹ כְּמָגֵן בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם : אתה גבור עד להחיות מתים

לְצִיּוֹן . דְּרוֹר חָשַׁתְּ בּוֹ קְפוּת . דְּבַר אוֹר יְקָרוֹת לְקִפּוּת . הַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר יְשׁוּעוֹת בּוֹ מַקִּיפוֹת . הַחוֹסִים בּוֹ מִתְקִיפוֹת . וּמִמֶּנּוּ מַתְחִילוֹת וְתוֹקְפוֹת . וְעַד רֹאשׁ לְאַרְבַּע תְּקוּפוֹת : חזן אַרְבַּע תְּקוּפוֹת בַּשָּׁנָה . תְּחַדֵּשׁ אוֹרָם כְּבָרִאשׁוֹנָה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד חִישׁ נָא . הַחֲיֵנוּ בְּגֶשֶׁם בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים :

קדושה , לדור ודור עד וקדוש אתה

הִנֵּה . זֶה בָּא לִפְרָקִים . זִמּוּן לִגְאוֹל רְצוּצִים מֵאֲרָקִים . הַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר רְבִיבִים בּוֹ מְרִיקִים . חַשְׁרַת מַיִם לְמַלֹּאת רֵקִים . טִיעַת לְרַוּוֹת וִירָקִים . טְלָאִים בּוֹ לְהָקִים . בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים : חזן אַרְבָּעָה פְרָקִים כְּבַמַּחֲזֶה . בֵּאַרְתָּ זֶה מִזֶּה לַחוֹזֶה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה . וְנַעֲרִיצְךָ קָדוֹשׁ בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ : תכנת שבת וכו׳ עד מקדשי שמך (ובר״ח אתה יצרת עד קבעת) :

הִנָּם . יָמִים הַמְּבוֹרָכִים . יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בְּאִבָּם פּוֹרְכִים . כֹּחַ תֵּת בַּאֲבִיבִים רַכִּים . כַּרְמֶל לְהַקְלִיא אָבִיב פְּרוּכִים . לְשַׁנֵּן מִפְעֲלוֹת מֵצִיץ מֵחֲרַכִּים . לְפָנָיו קוֹרְאִים עִנְיַן אַרְבָּעָה עֲרָכִים : חזן אַרְבָּעָה עֲרָכִים אֲשַׁנְּנָה . סִפּוּר מִסּוֹת פִּרְחֵי שׁוֹשַׁנָּה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד חִישׁ נָא . עַנְּגֵנוּ בְּנוֹפֶשׁ בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת (לשר״ח וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים) :

רצה עד לציון ברחמים

וְלִירוּשָׁלַיִם . מוֹפֵת הוּחַק בּוֹ פַּסּוֹת . מֵעֵין כָּל חַי לְהִתְכַּסּוֹת . נְקָמוֹת אֲשֶׁר כְּלֵב מִכְסוֹת . נִתְכְּנוּ בְּמוֹעֵד זֶה הֱיוֹת מְכוּסוֹת . שֶׂה לְבֵית אָבוֹת מְנוֹת בְּמִכְסוֹת . סַבּוֹת עָלָיו עֲסִיס אַרְבַּע כּוֹסוֹת : חזן אַרְבַּע כּוֹסוֹת כְּבַמַּחֲזֶה . בֵּאַרְתָּ זֶה מִזֶּה לַחוֹזֶה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה . רְצֵנוּ כְּשַׁי בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן : מודים עד ועזרתנו סלה

מְבַשֵּׂר . עַם זָכִיּוֹת . עֲצוּרִים לְהַעֲלוֹת מִצּוּל דָּכִיּוֹת . פְּדוּיִם חִוָּה בְּמַשְׂכִּיּוֹת . פִּצּוּחַ שִׁירִים תְּמוּר בְּכִיּוֹת . צִבְאוֹת כָּל חֶמְדַּת שְׂכִיּוֹת . צַאֲנָן יַצִּיעַ לְרוֹשֵׁשׁ אַרְבַּע מַלְכִיּוֹת : חזן אַרְבַּע מַלְכִיּוֹת לָדוּשׁ אוֹתָנָה . מִדּוֹת פְּעֻלָּתָם כְּבָרִאשׁוֹנָה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד חִישׁ נָא . וְתֵיטִיב לָנוּ בְּטוּבְךָ בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת : אלהינו וכו׳

שים שלום עד בכל עת ובכל שעה בשלומך

אֵתָן . קוֹל כְּשׁוֹרְרוּ רָאשִׁים . קְרָא בְגָרוֹן בְּגֵיא הַחֲרָשִׁים . רָאשֵׁי תַנִּינִים אֲשֶׁר עַל גַּבֵּי הוֹרְשִׁים .

רְאוּתָם בְּזֶה חֹדֶשׁ מְגוֹרָשִׁים. שִׁיר חָדָשׁ וְהֶגֶה מְדֻרָשִׁים. תְּרַנֵּנָּה שְׂפָתַי בְּשׁוּרִי אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים: חזן אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים כְּבַמַּחֲזֶה. בֵּאַרְתְּ זֶה מִזֶּה לַחוֹזֶה. כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה. בָּרְכֵנוּ בְּשָׁלוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם: ק״ש. אין כאלהינו. עלינו. ק״י:

יוצר לשבת הגדול

מתפללין עד ובורא את הכל ואח״כ מתחילין כאן:

אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצַר חַיִּים. אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

פ״ס א״ב ואחר אות נ׳ ונכפור חתום בנימין בן ארח חזק

אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה מֵרֹאשׁ אֲמָנָה תָּשׁוּרִי. בְּמוֹהַר עֲדָיֵי לְבוּשׁ הִתְכַּהֲנִי וְהִתְפָּאֲרִי. בּוֹשֶׂם רִקּוּחַ הִתְבַּשְּׂמִי. מוֹר וּלְבוֹנָה הִתְקַטְּרִי. כִּי בָא עֵת וְהִגִּיעַ שָׁעָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ תְּשׁוּרִי: חזן בֵּין שָׁדַי יָלִין אֶשְׁכּוֹל הַכֹּפֶר. מְצַפְצֶפֶת וְנוֹאֶמֶת כַּלָּה בְּאִמְרֵי שֶׁפֶר. בְּנֵי מָכוֹן זְבוּלוֹ רוֹחֲשִׁים בְּלִי חֵפֶר. חוֹק זֵכֶר קְדֻשָּׁתוֹ נַעֲרִיץ וּנְסַפֵּר. בְּמַעְלָה יִתְקַדַּשׁ וּבְמַטָּה יִסְתַּלְסֵל תָּמִיד לֵיל וָצֶפֶר. קָדוֹשׁ:

בַּן נָעוּל קְרָאַנִי דוֹדִי. חָמַק עָבַר וְשׁוֹמְרִים נָשְׂאוּ רְדִידִי. דָּלְפָה עֵינִי וְגָרְסָה. בִּזְכֹר עָנְיִי וּמְרוּדִי. דִּדּוּי אַהֲבַת חֶסֶד תַּאֲוַת דּוֹדִי. הֵן בְּלֹא לֵב וָלֵב וְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה. חָתָן מִתְנַדֵּב וְכַלָּה רוֹצָה. וְעַל מַה זֶּה מִתְאַחֵר דִּיץ הָעֲלִיצָה. שְׁלוּחִים הֵרִיצוּ לָזֶה וְלָזוֹ בִּמְרוּצָה: זָכַר בָּהּ בְּרִית וּשְׁבוּעַת אָלָה. אֲשֶׁר בִּשְׁעַת אֵרוּסֶיהָ כָּרַתִּי לִמְהֻלָּלָה. חֶפְצִי וּרְצוֹנִי לְקַיֵּם בְּבֶהָלָה. הֵשִׁיב חָתָן לִשְׁלוּחֵי כַלָּה: טַעֲנָה סְגֻלָּה אַף הִיא יוֹשֶׁר אֲמָרִים. נְכוֹנָה אֲנִי וּמְקַיֶּמֶת בְּהֵן הֵן הַדְּבָרִים. יִגְמוֹל רַק עִמִּי חֶסֶד וְיִזְכּוֹר אַהֲבַת נְעוּרִים. וִימַהֵר לִפְדוּתִי מִבֵּין חֲמוֹרִים: כְּצִירֵי מַרְפֵּא וּשְׁלוּחֵי אֱמוּנִים. נִתְמַצְּעוּ תְּאוֹמִים בְּזִוּוּג חֲתָנִים. לְדַבֵּר עַל לֵב כַּלָּה דְּבָרִים הֲגוּנִים. וּלְהַבְעִיר לֵב חָתָן בְּקִנְאַת מְגִנִּים: מְלוּכָה כְּהִתְבַּשְּׂרָה כַּלָּה בְּתַמְרוּקֶיהָ מְאֹד הִשְׁבִּיחָה. רִמּוֹנֶיהָ הֵנֵצוּ וּסְמָדָרֶיהָ פִּתֵּחָה. נָכוֹנוּ שָׁדֶיהָ וּשְׂעָרָהּ צִמֵּחָה. וַתִּתְנָוֶה לַכֶּתֶר וְלַמַּלְכוּת הִצְלִיחָה: סוֹא מַפְרִיכָהּ בִּרְאוֹתָהּ תְּמֵהָה בְעֵינֶיהָ. הֲלֹא זֹאת הַנִּמְבְזָה וְהַנִּקְלָה הֵשִׁיבָה לִסְגָנֶיהָ. עַל זֹאת שִׁלְּחָה וְקָרְאָה לְאִצְטַגְנִינֶיהָ. עָלֶיהָ חוֹשֶׁבֶת וְחוֹרֶקֶת שִׁנֶּיהָ. פְּרִיץ חַיּוֹת נוֹהֵם וְלִבּוֹ מַכְבֵּד. כַּלָּה לְעַנּוֹת בְּקוֹשִׁי לְשַׁעְבֵּד. צִעֲרָהּ בְּפֶרֶךְ וּבְעוֹל כָּבֵד. אוּלַי תִּתְגַּנֶּה וְתִהְיֶה כִּכְלִי אֹבֵד: קָרָא עָלָיו מוֹעֵד בַּחוּרָיו לִשְׁבּוֹר. צְפַרְדֵּעַ חֲנָמַל וְכִנִּים חֳמָרִים חֳמָרִים לִצְבּוֹר. רֶשֶׁף וְדֶבֶר וּבָרָד לְפָנָיו לַעֲבוֹר. וְרֵאשִׁית כָּל אוֹנִים בְּאָהֳלֵי חָם לִקְבּוֹר: שִׁלְּחָה פְּרוּכָה בְּעַל כָּרְחָהּ מִמִּסְתּוֹלֵל. וַתֵּצֶאנָה כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתוֹף לְהוֹלֵל. תַּנּוֹת לְאֵל זֶמֶר וְהוֹדָיוֹת שֶׁבַח וְהַלֵּל. שֶׁבָּכָה אוֹתוֹת בַּדִּים מֵפֵר וְקוֹסְמִים יְהוֹלֵל: חזן בֵּין שָׁדַי יָלִין אֶשְׁכּוֹל הַכֹּפֶר. מְצַפְצֶפֶת וְנוֹאֶמֶת כַּלָּה בְּאִמְרֵי שֶׁפֶר. בְּנֵי מָכוֹן זְבוּלוֹ רוֹחֲשִׁים בְּלִי חֵפֶר. חוֹק זֵכֶר קְדֻשָּׁתוֹ נַעֲרִיץ וּנְסַפֵּר. בְּמַעְלָה יִתְקַדַּשׁ וּבְמַטָּה יִסְתַּלְסֵל תָּמִיד לֵיל וָצֶפֶר. קָדוֹשׁ: הכל יודוך

אופן נראה׳ שהוא״ם בנימן

בְּלוּלֵי אֵשׁ וּמֵימוֹת. גִּבּוֹרֵי עִיר מְרוֹמוֹת. נִצָּבִים כַּחוֹמוֹת. כְּרֻתָּתִים וַאֲיֻמּוֹת. מַרְבִּים תַּעֲצוּמוֹת. לָאֵל יוֹסֵד הֲדוּמוֹת. וַאֲנִי אוֹם בְּאֻמּוֹת. בְּחֵךְ וְגָרוֹן רוֹמֵמוֹת: נוֹהֵם מִיכָאֵל. וְגוֹעֶה גַּבְרִיאֵל. זוֹעֵק אוּרִיאֵל. וְגוֹעֵשׁ רְפָאֵל. וּמְהַדֵּר הֲדַרְנִיאֵל. הוֹד לְיָהּ אַכְתְּרִיאֵל. וַאֲנִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. מְעִידָה כִּי אֵין כָּאֵל: יְרוֹצְצוּ כִּבְרָקִים. חַיִל זָוָעוֹת וְזִקִּים. לַפִּידִים דּוֹלְקִים. וְכַבָּזָק בּוֹזְקִים. תִּשְׁבָּחוֹת מְפִיקִים. וְשִׁעוּר רוֹן מְדַקְדְּקִים. וַאֲנִי שׁוֹשַׁנַּת עֲמָקִים. עֲסוּקָה בְּמִצְוֹת וְחֻקִּים: מֵאוֹת אַלְפֵי אֲלָפִים רְבָבוֹת. מַרְכְּבוֹת אֵשׁ וְשַׁלְהָבוֹת. מַקִּיפוֹת וְסוֹבְבוֹת. עִלּוּי כֵּס עֲרָבוֹת. שָׁלֹשׁ קְדֻשּׁוֹת דּוֹבְבוֹת. וְקוֹל דְּמָמָה מַקְשִׁיבוֹת. וַאֲנִי בַּת שְׁלֹשֶׁת אָבוֹת. תָּמִיד תְּפִלּוֹתַי עֲרֵבוֹת: נַהֲרֵי אֵימָה וְחִילָה. זֵעַת הַחַיּוֹת מַגְדִּילָה. וְעַל אַרְבַּעְתָּן מִלְמַעְלָה. חַיָּה הַחֲמִישִׁית גְּדוֹלָה. לְסַלְסֵל הִיא מַתְחִילָה. וְאַחֲרֶיהָ פַּמַּלְיָא כֻלָּהּ. וַאֲנִי בְּבֵית הַתְּפִלָּה. תַּבַּעְנָה שְׂפָתַי תְּהִלָּה: והחיות וכו׳

מיוסד פ״ס א״ב ונסוף חתום יוסף בן שמואל

זולת אָז כְּאֵרַשְׂתְּ בְּתוּלָה בְּמוֹהַר וְקִדּוּשִׁים. בְּאֶרֶץ פַּתְרוֹס הֻגְרְרָה בֵּין קֳדֵשִׁים. בְּהַגִּיעַ זְמַן חֻפָּה בָּרִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים. בַּעֲדָהּ שָׁתָה שַׁדְּכָנִים יְשָׁרִים וּקְדוֹשִׁים: גָּשׁוּ אִי כַפְתּוֹר כְּהִפָּקְדוּ יְדִידִים. גַּם הִרְצוּ דְבָרִים לְמִסְתּוֹלֵל וּגְדוּדִים. דְּעוּ כִּי עַלְמָה בְּבָתֵּיכֶם שׁוֹדְדִים. דְּרוּשָׁה לְנִשּׂוּאִין וְעִתָּהּ עֵת דּוֹדִים: הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ קִדְּשָׁהּ בַּחֲתוּנָה. הִרְבָּה סִבְלוֹנוֹת שִׁגֵּר לָהּ בְּמַתָּנָה. וְנִשְׁבַּע לָהּ לְהַכְנִיסָהּ כְּשֶׁתַּעֲמוֹד בְּאֵיתָנָהּ. וּמֵאָז וְעַד עַתָּה לְדוֹדָהּ הִמְתִּינָה: זְדוֹן לִבְּכֶם הִשִּׁיאֲכֶם הַמַּלְכָּה לִכְבּוֹשׁ. זִמְּנָהּ לְהַעֲבִיר וּלְעַכְּבָהּ עַד בּוֹשׁ. חוּשׁוּ נָא וְהַחֲלִיצוּ מַכָּתָהּ לַחֲבוֹשׁ. חָתָן פֶּן יַעֲבוֹר נָקָם יַעַט לִלְבּוֹשׁ: טָפַשׁ אֱוִיל וְהֵשִׁיב דִּבְרֵי מִרְמָה. טוֹבַת חֵן שֶׁאֲמַרְתֶּם מְצָאתִיהָ עֲרֻמָּה. יְרוּדָה עַד עָפָר פְּרוּעָה וּפְרוּמָה. יָדֶיהָ אֲסוּרוֹת אֲבָל חָכְמָה בְּעָרְמָה: כִּנַּכְתִּיהָ בְּהֵיכָלִי כְּעֵין פַּרְתְּמִים וּפֶחָה. כִּלְכַּלְתִּיהָ בְּרַעֲבוֹן פֶּן נַפְשָׁהּ נָפֵחָה. לְעֵת חֲזוֹתִי כִּי נִדְלָה מִשְׁפָּחָה. לְקַחְתִּיהָ בְּעַד כַּסְפִּי הֱיוֹת לִי

לשפחה: מה יקחך לבך תואנים כהשיבך. מות קראתכם ככלות כל תנובך. נצלתם בחכמתה ופיך ענה בך. נדרת ברצונך להורישה כל טובך: ספר מתנה הפרע לה בנחיצה. סוב היצא כלה מארצך תוצה. עמלה תשלם אם תשמע לעצה. עד לא תתחבל בכלה ונחרצה: פשפשתי בבית גנזי פנקסים וספרים. פן אמצא החתן שאתם מספרים. צבא היש לו נעירים וכפרים. צפיתי ואין שעו לכם עפרים: קצפת בנבלות פה וקלונך נתגלה. קדושנו רב חילו ומפואר בעגולה. ריב כהתגלע נודע למי הסגלה. רדתך לסוף בעצמך להשתחות לרגלה: שרש נחש בשמעו מאמר פרושם. שב והתעבר וצוה הוצה לגרשם. תכבד העבודה עלי כלה כהרשם. תאומים ספרו מעשיה להולך בראשם. ירד והתאיר חנית מסע ושריה. וישלח חציו להפוך עיר וקריה. סבבום עשרה עדים במכה טריה. פצו צאי כלה ענפה ופוריה: במחול משחקים אז יצתה אהובה. נוהגת לרקמות עם כספה וזהבה. שודדים כחזותם בערה בם להבה. מהרו לרדוף כי שבתה מדהבה. ויגער בים סוף וידרכו בנעלם. אויבים הטביע והמציאם כפי פעלם. לכן שוררו ידידים למלך נעלם. עוזר אבותינו אתה הוא מעולם: עזרת. שמונה עשרה.

כש"ץ חוזר בתפלה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

מיוסד כ"ס א"ב ונסוף חתום יוסף בן שמואל

אלהים בצעדך הכות פתרוס. בתקות חילם מבצריהם להרוס. גאלת עמך בנבל קתרוס. דררתם והברתם כסולת לרוס: הנרת לגיא המון פיבסת. ונקתה לארץ בטריה נחבסת. זנוחה זרהה בדם מתבוססת. חלצה ונגהצה ברחיצה ותכבוסת: טרם מרור ממענים ישבת. ישועה צמחה לנצורי כבבת: חזן כתרת כליל לנפש משיבת. לשעבר קדמת מתן שבת: סלה ארוממך מושיע ושליט. מוציאי לחפשי מבית מעליט: חזן סכותה לראשי להשאיר פליט. גנון והציל פסוח והמליט: ברוך אתה יי מגן אברהם: אתה גבור עד להחיות מתים

מסגר אסיר בצאת לחופש. נתנוסס נס בטביעת רפש. סגבתם חוק מרגוע ונופש. ערוך תהלה למשיבת נפש: פרושו וטעמו צוית במרה. צחצוח דתו להבין ולגומרה. קביעת קדשתו בזכירה ושמירה. רון להפיק בתודה וזמרה. שפטים גדולים עשית בצוען. שפררת אהל בל יצען: חזן תעובים פסו באף להכניען. תקפה חרדה בעמלק וכנען:

לבך ועיניך להיכלך תשובב. דשן ושמן לעמך ינובב: חזן תכונן אלמך מזבח וסובב. להגשים תחי ישנים דובב: ברוך אתה יי מחיה המתים:

ישעי וכבודי משגבי ומנוסי. ונצב לריב על אונסי. סוככי באברתו יי נסי. פורע וגובה דין קנסי. בהלו נרו עלי ראשי. רכב על עב קל מענשי לגרשי. שחת מבצר מחלישי וחורשי. מלון קצו נחני דורשי. וממעון קדשו חבש כאבי. ארון ממעיני הישועה השאיבי: חזן למרני לנוח בשבת מהדאיבי. להאכילי נחלת יעקב אבי:

ימלך יי לעלם אלהיך ציון לדר ודר הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

כרם חמד נטע שעשועים. בלוסה ומכסכסת שני רשעים. ונגלית לחלצה מבין פושעים. בחיל אלפים רבבות תשעים. ובצדק נפקד לתשע ותשעים. הועמסה משא פרדים תשעים. פנית לפניה מלכים ושעים. שלחה קציריה ועלו מושיעים. ולחלקה נטלה שבעה משבעים. שעשור נכסים לבנות קבועים. ובישימון דרך הלכו ארבעים. מעדני מלך אוכלים ושבעים. קדשתו מתנים ותן מביעים:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

לאפי החלוצים יוסף בר שמואל חזק

ירדת להציל עמך. להודיעם ארח נועמך. למשאות תרים פעמיך. להכניע רודים כזעמך: וכהתם המון שודדים. כלו שרים וגדודים. והגיע עת דודים. צמחה ישועה לידידים. סוד כיצא בהגניה. צאת עגומים לרויה. נחצו צירים לשביה. שני תואמי צביה: פרוס כירה של מלך. ארעהו לשר פלך. כל הבא למלך. אשכר לפניו מהלך: בשער בת כסלוח. נצבים מלאכי שלוח. נסתכלו קוטפי מלוח. באין קומץ וקלוח. רהב לבב גנה. לניוניו קפץ ומנה. יכנס הבא במנה. ואלה לבד באחרונה: שאל פתן חרש. מי נדרש והדורש. השיבוהו הפך משורש. כלה גרש יגרש: מרד זד בעקולו. מה לי ולקולו. ולא הרצני בשקלו. כנשען על מקלו: ואז צפה באלילים. היש ידיו גלילים. צגו עליו בפלילים. אין פנות בחללים: אויל מוכן לעברות. מה לכהן בקברות. הלא בתכל הדברות. נודע בעל גבורות. יובש צדק נאזר. להשיב גמול לאכזר. הפך דרך איש וזר. עמלו בראשו חזר: חזן הגמל

ברד

ברד ורשפים. ולעת בעלי כשפים. קרסו כרעו כשופים. עפר ארץ שואפים: אל נא וכו'

כרלה חתום יוסף ולח"כ ע"ס א"ב ובסוף חתום טוב עלם:

ת"ק יוצאי חפזון. ספקם מחן. לשובע ולא לרזון. קדוש:

אמנה גדולה היתה בעם. בלי להתלונן זאת הפעם. גוע לומר מה נטעם. יוצאי: דרך שלשה נלך במדבר. הגיד מאז מנהיג ודבר. ולא כחד מהם דבר. יוצאי: זריזים חשו להקדיש קרואיו. חסו במטריף כל ברואיו. טוב אין מחסור ליראיו. יוצאי: יחיד שמרה למדה שהועה. כלולותיך אזכור חסד לפרעה. לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. יוצאי: מקום צפעונים נחש שרף ועקרב. נסעו קדושים לשמש ושרב. שב ועולל ומקנה רב. יוצאי: עדרים השכילו מדע להחכימם. פסת משארות נשאו בהשכימם. צרורות בשמלותם על שכמם. יוצאי: קטוף העסה בחררה קמוצה. רצופה בראשיהם שלא חמצה. שמש שזפתה ואבלוה מצה. יוצאי: תפיני ששים ואחת במשטר. טעמו וארחו כשיור המנטר. עד לחם משמים הומטר. יוצאי:

ובכן ויהי בחצי הלילה:

מיוסד ע"ס א"ב

אז רוב נסים הפלאת בלילה. בראש אשמורת זה הלילה: גר צדק נצחתו כנחלק לו לילה. ויהי בחצי הלילה: דנת מלך גרר בחלום הלילה. הפחדת ארמי באמש לילה. וישר ישראל למלאך ויוכל לו לילה. ויהי בחצי הלילה: זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה. חילם לא מצאו בקומם בלילה. טיסת נגיד חרשת סלית בכוכבי לילה. ויהי בחצי הלילה: יעץ מחרף לנופף אווי הובשת פגריו בלילה. כרע בל ומצבו באישון לילה. לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה. ויהי בחצי הלילה: משתכר בכלי קדש נהרג בו בלילה. נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה. שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה. ויהי בחצי הלילה: עוררת נצחך עליו בנדד שנת לילה. פורה תדרוך לשומר מה מלילה. צרח כשומר ושח אתא בקר וגם לילה. ויהי בחצי הלילה: קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה. רם הודע כי לך היום אף לך הלילה. שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה. תאיר כאור יום חשכת לילה. ויהי בחצי הלילה:

ובכן כל מחמצת לא תאכלו:

ע"ס א"ב

אבא בחיל להתיצבה. במעמד פני תבה. גשתי לרומם ולשגבה. מרשות דגול מרבבה: הלול קוני אקשיבה. ובחקר דתו אתישבה. זאת לדעת אחשבה. מטעם חכמי ישיבה: טוען עולם אמליכה. יהבי עליו אשליכה. כרש לפניו אתהלכה. לפתוח בדבר הלכה: מלת פי גדושה. נוצר חסד אקדישה. סלסל בדת מורשה. (נ"א בדעה חדשה). מרשות עדה הקדושה: פני ישרים דובר. צחצוח אמרים אגבר. קדמתי לטול בסבר. רשות מרב וחבר: שדי חילי תאמץ. תעדיף קט וקומץ. לבאר בלי שמץ. הלכות בעור חמץ:

ע"ס א"ב ובסוף חתום יוסף הקטן בר שמואל חזק

אלהי הרוחות לכל בשר. חוק לעמו מסר. והזהירם בכתב מוסר. לבדוק חמץ אור לארבעה עשר: בשעה שאין בני אדם מצוין בשוקא. אור הנר יפה לבדיקה. אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה. וצריך לברך על בעור חמץ כחקה: גמר מנטריה עד דבתרא. ומיד צריך לבטל השאר באמירה. ולימא הכי כל חמירא דאכא בהדא דירה. דלא חמיתיה ודלא בערתיה לבטל ולהוי כעפרא: דאי משתכח לאחר אותה שעה. אינו חיב בבל יראה ובבל ימצא לפושעה. והרוצה אחר בדיקתו לאכול חמץ ולשבעה. מה שמשיר יניחנו בצנעה: היכא דבדק בהורי ביתא. והניח ארבע או חמש רפתא. ואשכח דחדא מניהו פחתא. לבדוק מרישא שמא חולדה לקחתה: וכן תנו רבנן בפרקין. דהורי ביתא ונקיקין. עלאי ותתאי אינן נבדקין. ואמצעים זקוקין: זהרו גג היציע וגג מגדלין. ורפת בקר ומתבן ולולין. ואוצרות יין ושמן הנעולין. לבדוק חמץ בלי עולין: חור שבין אדם לחברו. זה וזה בודק עד שמגיע ומבטל שארו. וכן בין יהודי ועובד כוכבים חיב לבערו. פלימו מקל שמא יאמר העובד כוכבים כשפו וחברו: טענו המפרש והיוצא בשירא. ואין דעתו קודם פסח לחזרה. תוך שלשים יום בעי לבער חמירא. לפני שלשים יום אין זקוק לבערה: ישראל דחמץ אתפקד ליה. וליתיה למריה למשקליה. נטריה עד ארבע דחזי לאכליה. שלים ארבע ולא אתא לנכרי מזבין ליה: כשנפלה מפולת על חמץ בערבי פסחים. וכלב אין יכול לחפש אחריו בטוחים. הרי הוא כמבוער לרעים פקחים. וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים: למדו בי מלחי ובי קירי נקובים. ובי תמרים וציבים. לבדוק אותם חיבים. וחצר פטורה מפני העורבים: מוצא חמץ בפסח בתוך ביתו. כופה עליו כלי בלי ראותו.

ואם

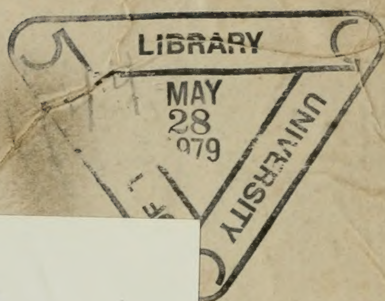
ואם של הקדש הוא אין צריך לכסותו. לפי שבדלין מאותו: נפי ופתילי ויורה. דאשתמש בהו חמין חמירא. צריך לגעלינהו ויניח בגו רבא זעירא. ולרבא ליעבד גדנפא ולרתחיה בנורא. סכיני דאשתמש בהו חמירא לארוחין. אי אפשר לעשותן חדשים הם משבחין. ואי לא מגעילן ברותחין. ובכלי ראשון הם מצוחצחין. ועץ פרור מגעילן ברותחין: עגדו אגני וקציעי דקוניא ופחרא. אף על גב דמפליט להו שפיר. לאשתמושי בהו אסירא. ואף על גב דרויתן ואכא למימר דשליט בהו אוירא. אפילו הכי קימא אסורא: פחר קדרות אין צריך לפלחא. אבל משהי ליה עד בתר פסחא. וקערות מתרות כי שקיל מרודא עליהו לאנחא. ובורמי דגללא שרין בהדחה: צעי דמשהי בהו חמירא בשאר יומי. כבית שאור שחמוצו קשה דמי. ואי אקראי אותיביה ולא אשהי עמיה. לאשתמושי בהו שפיר דמי: קטוף ביין ושמן עבידין. מלמילש בהו לילי קמאי קפדין. ואמהן דלא טבילן ועבדין. דלא למילש בהו הוא הדין: רקיקי מצות עושין זכר לעגון. ולשמן צריך לשמרן מחמוץ כהגון. וחרש שוטה וקטן אין לשין דלמא ישגון. אף על גב דאפיה ישראל בר דעה לא ינהגון. שנו שאין לשין בבת אחת למעלה מחמשת רבעים קמח וכן לחלה. והן ביצים כמנין חלה והעומר מוכח לה. והאשה לא תלוש אלא במים שלנו הלילה. תמימים שנו במשנה המהללה. מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שמתמיצין סלה. ואמרינן שרי להו במקום מודרן דלא ליתי בהו לידי תקלה. תמו הלכות בעור והגעלה: יין כי יתאדם. למצוה הוא מקדם. לצאת בו חובת ידי אדם. אם אין קונדיטון ומבשל נגדם: וארבע כוסות הללו. צריך שיהא בהן פדי רביעית בלי יקלו. אחד אנשים ואחד נשים אלו כאלו. ומחלקין לתינוקות קליות ואגוזין כדי שישאלו: סחו שהנשים צריכות לאמצה. בכל מילי דפסחא בלי שמצה. אף על גב דמצות עשה שהזמן גרמא בם לא נמצא. שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה: פרשו בשפה נדיבה. מצה ויין צריך הסבה. מרור אין בו כן חובה. ומבעי ליה לכסכוסי טובא. הסבת ימין הסבה אינה. ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה: פרקדן לא מן חשבנא. ואשה אינה צריכה. ואם חשובה היא נרונה. קמי אב מסב הבן בריצה. תלמיד בפני רבו אינו ראוי לפרצה. אבל בשוליא דנגרי צריך להסב במרוצה. והשמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב יצא: טענו לחטוף מצה בלילי פסחים. כדי שלא יישנו הפרחים. וחיבין ברגל להיות שמחים. במקדש בבשר והשתא ביין רקוחים: נשים חיבות לשמוח ולהרנין. בבבל בבגדי צבעונים. בארץ ישראל בבגדי פשתן המלבנים. והאנשים ביין מתעדנין: בערב הפסח סמוך למנחת ראשון. לא יאכל אדם עד האישון. ובבא מבית רחשון. מוזגין לו כוס ראשון: ראשון מברך על היין. ואחר כך קדוש וזמן ואינו אומר נם עדין. שצריך לאמרו באגדה וראוי לכופלו אין. ושתי ומשי ידיה ואינו מברך על נטילת ידים. שקיל גרגירא או כרפסא או כסברתא או חמא. ויטבול בחרוסת ויברך בורא פרי האדמה. וכד אכיל יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה. מחצה בקערה ומחצה בשלחן להשימה: מושך מהקערה שני תבשילי. דאנון בשרא וכורא צלילי. אי נמי גרמא ובשולי. ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא כליה: ומוזגין לו כוס שני מארבעת האל. וכאן הבן מאביו שואל. מה נשתנה מלילות זה ליל. וגומר האגדה עד גאל ישראל: אחר דשתי משי ידיה. ומברך על נטילת ידים לחודיה. ושרי המוציא על השלמה דעלוי תרתי דידיה. ולא אכיל מניה אכתי מדי: לוקח פרוסה ומברך לאכול מצה במלל. ובההיא דהמוציא אוכל וכולל. ומברך בחזרת לאכול מרור וטובל ובולל. והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה וכורכן בבת אחת כהלל: חליף לכמה בתי ועביד כי האי גונא עד הכא. ואחר כך עושין סעודתן כל צרכה. וכזית מצה באחרונה צריכין לכורכה. ונוטלין ולא מברכין שמים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה: זוכר בשלישי ברכת מזונו. ולשאר הבתים תחלה וטועם הכוס עד משלו אינו. וברביעי הלל מצרי לתנו. בל יטעום כלום באישונו. קמעא לשתות מים יכנס. אם חולה הוא או אסטנס. ובעי למשתי חמרא משום אונס. לומר בחמישי הלל הגדול ישתנם:

חסל סדור פסח כהלכתו. ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו. כן נזכה לעשותו: זך שוכן מעונה. קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה. פדוים לציון ברנה:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין ערוך אליך להגיד ולדבר. חקר פלאי נסיך להבין ולסבר. מה יקר חסדך מכין מצעדי

גבר

LIBRARY
MAY
28
1979
UNIVERSITY

3 1761 07977558 1